

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Kürdistan'da Sivil Toplum

ŞEYHMUS DİKEN / NURCAN BAYSAL

Kürdistan'da Sivil Toplum

ŞEYHMUS DİKEN
NURCAN BAYSAL

ŞEYHMUS DİKEN - NURCAN BAYSAL
Kürdistan'da Sivil Toplum

İletişim Yayınları 2155 • Bugünün Kitapları 183

ISBN-13: 978-975-05-1761-7

© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2015, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Recep Ersel Erge

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Sine Boran Art

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Birhan Koçak

BASKI ve CILT Sena Ofset SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ŞEYHMUS DİKEN - NURCAN BAYSAL

Kürdistan'da Sivil Toplum

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

ŞEYHMUS DİKEN Diyarbakır Suriçi'nin Alipaşa Mahallesi'nde doğdu. Liseye kadar Diyarbakır'da okudu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset ve İdari Bilimler Bölümü'nü bitirdikten sonra üç yıl mülki idare amirliğinin ardından 12 Eylül askeri darbesi mağduru olarak memuriyet hayatı sona erdi. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi ve Uluslararası PEN Yazarlar Örgütü Türkiye Merkezi'nin Diyarbakır Temsilcisi'dir. *BirGün* gazetesi, Tigris Haber ve www.bianet.org sitesinde köşe yazıyor. Çok sayıda sivil toplum kuruluşunda yönetici, danışma kurulu üyesi, temsilci ve sivil toplum aktivisti, ayrıca Demokratik Toplum Kongresi-DTK delegesi ve Kültür Sanat Komisyonu üyesidir. 13 şiiri Udi Yervant tarafından bestelendi. "Diyarbakır Hikâyeleri" oyunu İmgesel Düşler Tiyatro Topluluğu tarafından oyunlaştırıldı. İletişim'den çıkan diğer kitapları: *Sırrını Surlarına Fısıldayan Şehir Diyarbakır* (2002), *Diyarbakır Diyarım Yitirmişem Yanarım* (2003), *İsyan Sürgünleri* (2005), *Amidalılar - Sürgündeki Diyarbakırlılar* (2007), *"Ula Fille Hoşgeldin"* (2012). Diğer kitapları: *Kürdilihicazkâr Metinler* (Doruk, 1997), *Güneydoğu'da Sivil Hayat* (Metis, 2001), *Tango ve Diyarbakır* (Lis, 2004), *Taşlar Şahit* (Lis, 2008), *Zevalsiz Ömrün Sürgünü Mehmed Uzun* (Lis, 2009), *Diyarbakır El Sallıyor* (Diyarbakır Tabip Odası, 2009), *Bir Kürdün AKP Okumaları* (Evrensel, 2009), *Gittiler İşte* (Aras, 2011), *Bir İnsan Hakları Delisi Rıdvan Kızgın* (Dipnot, 2012), *ŞehrAmed* (Heyamola, 2014) ve *Amida Ana* (Can, 2014). Kitapları Fransızca, İngilizce, Almanca, Bulgarca ile Kürtçenin Kurmancî ve Sorani lehçelerine çevrilip basıldı. Twitter: @ŞeyhmusDiken / Facebook: Şeyhmus Diken

NURCAN BAYSAL 1975 Diyarbakır doğumlu. Diyarbakır Anadolu Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldu. Bilkent Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamladı. 1997-2007 yılları arasında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na bağlı olarak Diyarbakır ve çevresinde kalkınma ve yoksulluk konularında projeler yürüttü. 2008-2013 yılları arasında Hüsnü Özyeğin Vakfı'nda kırsal kalkınma program direktörü olarak çalıştı. Diyarbakır'da zorunlu göç, yoksulluk, kalkınma, kadınlar ve Kürt sorunu konusunda çalışan çeşitli sivil toplum kuruluşlarının kuruluşunda ve çalışmalarında yer aldı. Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün (DISA) kurucularından biridir. Kadın İçin Küresel Fon, Acil Destek Fonu gibi çeşitli uluslararası fon kuruluşları ve vakıfların Ortadoğu danışmanlığını yapmaktadır. Farklı dergi ve gazetelerde Kürt sorunu, kalkınma ve yoksulluk konularında yazmaktadır. *O Gün* adlı kitabı 2014'te İletişim'den çıktı.

Kürdistan'da sivil toplumun gelişimine emek verenlere...

ÖNSÖZ YERİNE..	13

DİYARBAKIR

• <i>“Neye ağlayıp neye yanacaksın ki?”</i> SURP GİRAGOS ERMENİ KİLİSESİ VAKFI	22
• <i>İstanbul’da yaşasaydık böceklerden, kelebeklerden söz edecektik</i> DİYARBAKIR ENGELLİLER MECLİSİ	38
• <i>Çokrenklilik, çokseslilik meşruiyet zeminimizi artırdı</i> SARMAŞIK YOKSULLUKLA MÜCADELE VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA DERNEĞİ	50
• <i>Sivil toplumculuk CV’lik bir durum olamaz!</i> DİCLE TOPLUMSAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ DERNEĞİ (DİTAM)	62
• <i>Cinsiyetçi değiliz...</i> DOĞU VE GÜNEYDOĞU İŞ KADINLARI DERNEĞİ (DOĞÜNKAD)	74
• <i>Ölümün, işkencenin olağan olduğu yerde</i> <i>Kürt çocuklarından demokratik refleks beklemek</i> ÇOCUKLAR İÇİN AYNI ÇATI ALTINDA DERNEĞİ (ÇAÇA)	86
• <i>En büyük sorunumuz göç</i> BÜYÜKKADI VE ŞARABİ KÖYLÜLERİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ (BÜŞAKDER)	98
• <i>Mamoste elimizi nasıl kaldıralım? Rabia gibi mi,</i> <i>sağ işaret parmağımız havada mı kaldıralım?</i> UMUT IŞIĞI KADIN KOOPERATİFİ	110
• <i>Sivil toplum bölgede çok “diplomat” yetiştirdi</i> DİYARBAKIR SİYASAL VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ DERNEĞİ (DİSA)	122

• Kürtçe'nin pazar dili olması gerek! KÜRT YAZARLAR DERNEĞİ	136
• Sorun çözülmeyeceği sürece trajedi devam edecek GÖÇ VE İNSANİ YARDIM VAKFI	146
• Doğayı bir bütün olarak yaşayanlar gün gelir bu kentin de hakkından gelir DİYARBAKIR EKOLOJİ DERNEĞİ	164
• Kürdistan'da hiçbir zaman rahat çalışma ortamı bulamadık! DİCLE FIRAT KÜLTÜR SANAT DERNEĞİ	180
• Yaşadığımız şiddetin sonuçlarıyla yüzleşince örgütlenme ihtiyaç oldu TOPLUMSAL DUYARLILIK VE ŞİDDET KARŞITLARI DERNEĞİ (DUY-DER)	192
• Bu hareket kimseye taht ve baht vaat etmiyor TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ AİLELERİ DERNEKLERİ FEDERASYONU (TUHAD-FED)	204
• Bize moral veren, halkımızın bugünkü mücadelesi ve dayanışmamızdır DİYARBAKIR 78'LİLER DAYANIŞMA VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ	214
• LBGT'nin yanında bir de politik kimliğimiz var KESKESOR DİYARBAKIR LGBTİ OLUŞUMU	228
• Kürt ve Kürdistan meselesine siyasal çözüm arayan bir hareket KÜRDİSTAN AZADİ İNİSİYATİFİ (HAK ADALET VE HÜRRİYET İÇİN KÜRDİSTAN İSLÂMÎ İNİSİYATİFİ)	244
• İslâm ile Kürtlüğün birbirini desteklediğini anlatmak ÖZE DÖNÜŞ PLATFORMU	254
• Kürt dili ancak gençlik ve kadınla kurtulur KÜRT DİLİ ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME DERNEĞİ (KÜRDİ-DER)	260
• Adalet dediğiniz, insanların aydınlanması, vicdanların rahatlamasıdır DEMOKRATİK TOPLUM KONGRESİ (DTK)	278
• Ya bir gün çıkıp gelirse! MEZOPOTAMYA YAKINLARINI KAYBEDEN AİLELER İLE YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ (MEYADER)	288
• Evet, militanız, ama gazeteciliğin militanı ÖZGÜR GAZETECİLER CEMİYETİ	298
• Otuz yıldır Kürdistan'da yürütülen kirli savaşın kayıpları izinde DİYARBAKIR İNSAN HAKLARI DERNEĞİ	310
• Çocuğum artık okula "Ne mutlu Türküm Diyene!" ile başlamayacak MAZLUMDER DİYARBAKIR ŞUBESİ	318
• Bölgede siyasi aktörün güçlü olması bizim için şans BAĞLAR KADIN KOOPERATİFİ	324
• Bu ülke yeteri kadar savaştı, bizler olmasak barış havada kalır AMED DERNEKLER PLATFORMU	334
• Jiyan u Azadî, yaşamla birlikte özgürlük zorunludur DİYARBAKIR DİN ÂLİMLERİ DERNEĞİ (DİAYDER)	344
• Devlet zannetmesin ki Kürt gençliği bitmiştir DİCLE ÜNİVERSİTESİ ÖZGÜR ÖĞRENCİ DERNEĞİ (DUO-DER)	356

MARDİN-MİDYAT-NUSAYBİN

- **Kürtçe, bizim için sanatta prensip meselesidir**
MEZOPOTAMYA SANAT DERNEĞİ - NUSAYBİN 370
- **Daha çok sanat özelinde çalışan bir dernek**
MARDİN GENÇLİK DERNEĞİ 380
- **Dört bin yıllık kayıp dil ve kültürün izinde Mihellemiler**
SAMİ MIHALLEMİ DİNLER DİLLER VE MEDENİYETLER ARASI
DİYALOG DERNEĞİ VE ANADOLU ARAP DERNEĞİ - MERKEZ MİDYAT 390
- **Nûbihar Kürdistan'ı merkez, Kürt halkını değer kabul eder**
NÛBİHAR DERNEĞİ 402
- **Aslında onlar da vardılar...**
BETHNAHRİN ASURÎ, KELDANÎ, SÛRYANÎ,
ARAMÎ BİRLİĞİ DERNEĞİ - MİDYAT 410

SİİRT

- **Sivil toplum kuruluşları eskiden korkanlara cesaret veren kurumlardı**
SİİRT GAZETECİLER CEMİYETİ 422
- **Kürtçe konuştuğumda karşı taraf kendini bana yakın hissediyor**
SİİRT BERFİN KADIN DANIŞMA MERKEZİ 432
- **Cenaze yerdeyse önce insan hakkı**
SİİRT İNSAN HAKLARI DERNEĞİ 438
- **Umut olmazsa ayakta duramayız**
SİİRT KAMER VAKFI 448

ELAZIĞ

- **Bizi bu işe iten sebep Allah rızasıdır**
ELAZIĞ MAMURET-ÜL AZİZ VAKFI 458
- **Halen kimlik sorunumuz ön planda**
ELAZIĞ CEM KÜLTÜR MERKEZİ DERNEĞİ..... 468
- **İnsanların ruhuna hitap ediyoruz**
ELAZIĞ MUSİKİ KONSERVATUARİ DERNEĞİ 478

VAN

- **VAKAD'ın durduğu yeri anlayan çok az insan var**
VAN KADIN DERNEĞİ (VAKAD) 488
- **Şarkıyı birlikte söylüyorsak birlikte de yaşayabiliriz**
ANKA KÜLTÜR DERNEĞİ 500
- **Kutsal topraklara dönüş**
VAN GÖÇ-DER... Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org> 506

• Amaç Kürtçeyi devletten talep etmeden resmi dil yapmak! İNSAN HAKLARI, EĞİTİM, KÜLTÜR, SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ (İNSAN-DER)	516
• Bu bir barınma hakkı mücadelesidir VAN DEPREMZEDELERLE DAYANIŞMA DERNEĞİ (DEP-DER)	526
• Ya savaş yanlısı ya da savaş karşıtı olacaksınız VAN ÇEVRE VE TARİHİ ESERLERİ KORUMA DERNEĞİ (ÇEV-DER)	536
• Toplum dengbêjlikten vazgeçmiş sanki! KADIN DENGEBÊJLER (Komela Jinên Dengbêj)	544
• 1994'te bir anda "kaybedilmemiz" mümkündür! VAN GENÇ İŞ ADAMLARI DERNEĞİ	552

URFA

• Urfalı biraz rahatına düşkün! GAP EKOLOJİK TARIMSAL KALKINMA VE SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ	562
• Eskiden bana derlerdi ki "Arap haindir" ORTADOĞU ARAPLARI YARDIMLAŞMA VE KÜLTÜR DERNEĞİ	572
• Urfa, Urfa olarak kalsın, yeni bir İstanbul'a ihtiyaç yok! URFA SIRA GECELERİ ARAŞTIRMA DERNEĞİ	584
• Bir tarafın arka bahçesi olmayan bir örgüt yaratmak URFA FİKİR MASASI PLATFORMU	592
• İlk başta diyoruz ki "kadın ve kimlik" YAŞAM EVİ KADIN DAYANIŞMA DERNEĞİ	600

ADIYAMAN-KÂHTA

• Devlet toprağımızı elimizden aldı, yoksullaştık! ADIYAMAN KÂHTA SAMYELİ HALK OYUNLARI EĞİTİM, KÜLTÜR VE GENÇLİK DERNEĞİ	608
• Altmış İhtilali'ni yaşadım, köylerin adını değiştirdiler ADIYAMAN SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ (ADSIAD)	614
• Gelin, tarım işçisini benden isteyin! ADIYAMAN MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ DERNEĞİ (AMİD-DER)	624

KARS

• Biz size emek verdik, siz bize ne yaptınız? KARS BOĞATEPE ÇEVRE VE YAŞAM DERNEĞİ	632
• Diktiğiniz ağaca ne olduğunu sordunuz mu hiç? KUZEYDOĞA DERNEĞİ	644

BATMAN

- **Eksenimiz sanata odaklı bir dil**
BATMAN KÜLTÜR SANAT DERNEĞİ (BART)..... 656
- **Koçerlerin çilekeş zozan sevdası**
BATMAN KOÇERLER DAYANIŞMA DERNEĞİ..... 664
- **MAZLUMDER biraz daha dinî hassasiyetleri olan bir örgüt**
BATMAN MAZLUMDER..... 672
- **Hüseyin Velioğlu ile Abdullah Öcalan Ankara'da birlikte okumuşlar**
BATMAN PEYGAMBER SEVDALILARI PLATFORMU
VE MUSTAZAFLAR CEMİYETİ..... 680

Muş

- **Bize verileni istemedik, reddettik!**
MUŞ KADIN DERNEĞİ (MUKADDER)..... 696
- **AB projeleriyle ayakta durmaya çalışıyoruz!**
MUŞ GENÇ AKTİVİSTLER DERNEĞİ..... 712

BİNGÖL

- **Devlet Zazalara iyi çocuk muamelesi yapıyor, Kurmançları terörize ediyor**
BİNGÖL DERNEĞİ (BİNDER)..... 722

MALATYA

- **Erdemliler ittifakı**
MALATYA BİLGİ YOLU EĞİTİM KÜLTÜR VE
SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ DERNEĞİ (BİLSAM)..... 738
- **Allah diyor ki "Sizi Kürt, Türk gibi kavimler olarak yarattım.
Kavminizi tanıyın! Kavminizi koruyun!"**
RİŞVANLILAR DERNEĞİ..... 752
- **Bizler Malatya için bereket olmak istiyoruz**
MALATYA PROTESTAN KİLİSESİ TEMSİLCİLİĞİ..... 762

ŞIRNAK-CİZRE-ROBOSKİ

- **Bayramlarda misafirlerimizi artık mezarlıkta ağırliyoruz**
- **Başbakan Roboski için neden talimat vermiyoruz?**
ROBOSKİ DERNEĞİ..... 772
- **Bütün santraller gerillanın geçişine engel olmak için!**
ŞIRNAK ÇEVRE PLATFORMU..... 788
- **Kültür ve sanatımızı özgürce yapmak istediğimizden baskı görüyoruz**
MEM Ü ZİN KÜLTÜR SANAT MERKEZİ..... 794

BITLİS-TATVAN

- **Bizim öncelikli olarak referansımız Kur'an'dır**
ÖZGÜR-DER... 802
- **Eflatun'un okulundan esinlendik**
HÜR AKADEMİYA DERNEĞİ 812
- **Daha mutlu bir Bitlis hayali!**
BITLİS BEŞ MİNARE DÜŞÜNCE AKADEMİSİ DERNEĞİ 818

HAKKÂRİ-YÜKSEKOVA

- **Öğrenciyi eleştirel düşünce tarzında bilinçlendirmek**
CÖLEMERİK ÖĞRENCİ DERNEĞİ (CÖDER)... 828
- **Siyaset üretemeyenler yaşama şansı bulamaz**
ATİ GENÇLİK DERNEĞİ..... 838
- **Hele bir Türkçeye çevir, herkes anlasın!**
NAVENDA ÇANDA GEVERÊ (GEVER KÜLTÜR SANAT MERKEZİ)
VE YÜKSEKOVA HABER MERKEZİ 848

DERSİM

- **Dersim celladını tanıyor**
DERSİM DOĞA GÖNÜLLÜLERİ DENEĞİ / MUNZUR DOĞA AKTİVİSTLERİ ...864
- **Savaşın olduğu yerde engellilik de olur**
BEDENSEL ENGELLİLER DERNEĞİ TUNCELİ ŞUBESİ 876
- **Kürt kadınının özgürlük mücadelesi kadın hareketine misyon biçti**
DERSİM YENİGÜN KADIN DERNEĞİ 884
- **Abi Erzurum'la PKK'nın maçı var**
DERSİMSPOR TARAFTAR DERNEĞİ - KIZIL ŞAHİNLER 892

AĞRI

- **Kürtlerin Homeros'u Evdalê Zeynikê ve Ehmedê Xanî**
AĞRI KÜLTÜR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ (AKYAD) 904

SONSÖZ • OSMAN KAVALA..... 911

Güneydoğu'da Sivil Hayat kitabının yayımlanmasından beri tam on dört yıl geçmiş. Öncesindeki bir yıllık hazırlık süreci de dikkate alınırsa on beş yılı geride bırakmışız. Meğerse ne çok şey değişmiş bu süre zarfında! Devletle arasına mesafe koyan, koymaya çalışan sivil toplum! Veya devletten himmet bekleyen, müdahale bekleyen bir başka sivil toplum! Veya aman devlet bize karışmasın, her işimize burnunu sokmasın, her çalışmamızda “yasadışılık” aramasın, başka bir şey istemiyoruz, diyen sivil toplum! Sorulan sorulara çoğu kez soru(n)ların kenarından köşesinden dolanarak, amiyane tabiriyle “yuvarlayarak” yanıt vermekle yetinen sivil toplum!

Ve her şeyden ötesi yazarının, yayın koordinatörünün ve yayıncısının ve hatta röportaj verenlerin dahi bilinçaltına yansıyan korkunun, tedirginliğin, kitabın diline, hatta yer yer ruhuna yansıdığı bir sivil toplumun kitabı: “Güneydoğu'da Sivil Hayat”

Oysa bütün yakın uzak tarihin, coğrafya bilgilerinin dillendirdiği gibi 12 Eylül 1980 askerî darbesi sonrası kara mizah yazarlarının yakıştırmasıyla “Orası”

Aslında Ortadoğu'nun hayli uzun zamandır kanayan yarasıdır bölünmüş, parçalanmış Kürdistan coğrafyası. Ortadoğu'daki dört ülkenin, Türkiye, Suriye, İran ve Irak'ın birbirine komşu olduğu, parçalayarak kendi topraklarına kattıkları ve hepsinin bir bölgesinde birer Kürdistan'ının olduğu bir coğrafya! Ama coğrafyanın asli ve kadim sahiplerinin kendilerine ait olmayan/olamayan Kürdistan'ları!

Irak için Kuzey, Suriye için Kuzeybatı, İran için Kuzeydoğu ve Türkiye için Güneydoğu ve Doğu; Kürtçeleriyle Başur, Rojava, Rojhelat ve Bakur...

Egemenler, muktedirler, sömürgeciler için coğrafi tanımlama ile yetinme psikolojisi. Yok sayıcılığın insanın ruh haline ve diline yansıyan garip teza-hürü...

Bugünkü bakış açısıyla bütün eksikliği ve yetersizliğine rağmen “Güneydoğu’da Sivil Hayat” kitabı 2000’de yayımlanmasının ardından bölge için âdeta bir sivil toplum rehberi olmuştu. Konusunda ve döneminde yapılmış tek alan çalışması olması sayesinde hayli ilgi görmüştü. İki yıl içinde baskısı tükenmiş ve bir daha da yeni basımı yapılmamıştı.

Kitapta röportaj yapılan kırk sivil toplum örgütünden birçoğu bugün artık kapanmış olup bölgedeki sivil hayatın içinde yer almasa da dönemin sivil toplum yapısını ve sivil hayat ruhunu yansıtmaya açısından hâlâ önemli bir kitap. “Acaba sivil hayat, sivil toplum çalışması Barış ve Çözüm Süreci dediğimiz yeni dönemde bir daha ele alınabilir mi, yeniden masaya yatırılabilir mi?” sorusunu defalarca yazarının gündemine taşıması da bu yüzden.

Ama yük ağırdı. 2000’li yıllarda en politik kesimlerin bile “bölge” ya da yargılanmayı göze alarak “Kürt coğrafyası” diyebildiği topraklar için bugün artık sahici adıyla “Kuzey Kürdistan” ya da “Türkiye Kürdistanı” ifadeleri kullanılabiliyordu. Hatta ülkenin Başbakanı (şimdiki Cumhurbaşkanı) bir Diyarbakır programında Kürdistan sözcüğünü kullanmıştı. Ankara’ya döndükten sonra da kullandığı sözcüğün arkasında durmuştu. Bu da tabii devletin ağızına bakan kimilerinin hafızasını tazelemeyi ve “gönülsüz” de olsalar geçmişte yargılanmayı ve mahkûm olmayı gerektiren bir ifadeyle buluşmalarını ve bu ifadeyi dağarcığa katmayı beraberinde getiriyordu.

Ezcümle artık “Kuzey”de sivil toplum, sivil hayat yeniden dile gelebilirdi. Hayat zaten bütün örgütlülüğü ile “Ben buradayım” diyor ve yazılmayı, dillendirilmeyi bekliyordu. Hepsi bu kadardı...

Bir gün “Güneydoğu’da Sivil Hayat” kitabının yazarı Şeyhmus Diken’in kapısı uzun yıllardır tanıştığı ve epeyce ortak işler yaptığı Nurcan Baysal tarafından çalındı. 2013 sonbaharıydı. “Güneydoğu’da Sivil Hayat kitabı artık güncellenmeli, ne dersin?” diye sordu Nurcan Baysal. “Bu on beş yıllık zaman dilimi içinde düşünmedim değil!” diye yanıtladı Şeyhmus Diken, “Ama kolay bir iş de değil! Beraber yapacaksak, neden olmasın?” Bir söz üzerine mutabık kalınan iş 2014 yılbaşısının hemen ertesi günü başladı.

Önce “Güneydoğu’da Sivil Hayat” kitabı masaya yatırıldı. Kim ne demiş, neler söylemiş? Tabii on beş yıl sonrasının siyasal, toplumsal, kültürel ve entelektüel algısıyla bir okuma yapıldığında kitabı değerlendiren birçok insanın hatta yazarının bile ürktüğü bir tablo çıkmıştı ortaya.

Aman Tanrım! Ne büyük bir korku imparatorluğu kurmuşlardı Cumhuriyet’in kendinden menkul, mağrur muktedirleri! Yarattıkları “Korku Cum-

huriyeti" ile ne denli övünseler azdı. Entelektüellerin çözüm amacıyla risk alarak kurmaya yeltendikleri sivil kuruluşların diline, duruşuna bile yansıyan tedirgin, ürkek korku cumhuriyetinin zulmü kim bilmez ki vatandaşa neler neler yapmış, yaptırmış, dedirtmişti!

Koca kitapta Kürdistan şöyle dursun, Kürt kelimesi bile geçmiyordu neredeyse. Adı olmayan bir "bölge" lafı geçiyordu sürekli. Muğlak, sadece düşüncede ya da hayallerde var olan ve sanki "zahiri" bir bölge! Ya da hani "içinden oku" hatta "dudağın kıpırdamasın" derler ya! Aynen öyle. "İçinden Kürdistan..."

Kürtçe müzik yerine "otantik müzik"! Kürt sorunu yerine "yaşanan talih-sizlik, bölgenin özel durumu, kimlikten kaynaklanan sorun"! Kürt-Kürdistan diyememenin dile yansıyan haleti ruhiyesi...

Sivil toplumun "yasadışı" bir örgütlenme alanı olmadığının devlete, bürokrasiye anlatılmaya çalışıldığı bir dönemin dili. Bütün bir bölge coğrafyasını âdeta tarumar eden, üç bin köyü boşalttırıp dört milyon insanı yer değiştirmeye mahkûm eden "zorunlu göç"ün nasıl ve neden olduğu sorusuna göç alanında örgütlenen yapının yanıtı olarak "Nasıl olduğuna girmeyelim, herkesçe malum!" demeye zorlayan dil...

Sivil toplum - siyaset ilişkisinde siyaset yapmanın hayli daraltıldığı hatta neredeyse imkânsızlaştırıldığı bir dönemde (2000'lere kadar) sivil toplum örgütlerinin "siyaset yapma"ya yeltenmelerinin yarattığı sıkıntılar...

Avrupa Birliği fon kaynakları ve projeleri nedeniyle İstanbul eksenli sivil toplum kuruluşlarının bölgede sıkça yaptıkları programlarda projeciliğin "özendirilmesi"nin sivil toplum örgütlerine değen yüzü...

Sivil toplum örgütlerinin kültürel miras değerindeki "taş"ın ya da "ağaç"ın izini de sürebilmek yerine salt, "can derdi"ne düşmesinin olağan kabul edildiği "o yıllar"

Açlık ve yoksulluğun dillendirilmediği, açlığın etnik ve sınıfsal kimliğinin adının dahi telaffuz edilmediği, "can derdi"nin öne çıktığı "o yıllar"

Ve "Bu yıllar" Yani 2014 ve sonrası...

2014'ün sivil toplum profili on beş yıl öncesinden oldukça farklı ve çeşitli. Bu çeşitliliğin içinde kadın, çevre, ekoloji derneklerinin yanı sıra cemaat derneklerinin, İslâmî derneklerin de boy verdiğini görmek mümkün. İslâmî kimliğin ön plana çıktığı sivil toplum örgütleri son on beş yılda epeyce yaygınlaştılar Kürdistan'da. Buna paralel LGBTİ dernekleri, etnik dernekler ve dinî azınlık dernekleri de bu çeşitliliğin içinde hızla çoğalmış durumda.

Ve işin belki de "hoş" tarafı, neredeyse Kürdistan'daki tüm STK'ların Kürdistanî bir bakış açısından yana olduklarını ve Kürtlerin hak mücadelesinin yanında olduklarını yüksek sesle korkusuzca dillendirmeleri. Görüşülen birçok İslâmî derneğin temsilcilerinin inanç vurgusundan daha çok Kürdi tara-

fa vurgu yapmaları dikkat çekici. Bir İslâmî derneğin yöneticisinin dediği gibi: “İnsan ağrıyan yönüyle öne çıkar. Müslümanlık inkâr edilmiyor, Kürtlüğümüz inkâr ediliyor, o nedenle Kürtlüğümüz öne çıkıyor.”

Bu yıllar, Kürt siyasal hareketinin kadın ve ekoloji söyleminin sivil toplum üzerindeki ciddi etkisinin öne çıktığı yıllar. Kadın ve ekoloji söyleminin halkın ve sivil toplumun üzerindeki etkisi o kadar güçlü ki birçok sivil toplum örgütü eşbaşkanlığa geçmiş durumda. Kürdistan’ın talan edilen coğrafyası ve ekolojisinin hakları sık sık dile getirilmekte. Ekoloji ve çevre dernekleri ya bağımsız örgütlenmesini gerçekleştirmiş ya da STK’ların ilgi alanları içine dâhil edilmiş. Bu söylem sadece Kürt sivil toplum örgütlerini değil, Kürdistan’da yaşayan diğer halkları da etkisi altına almış durumda.

Bugün, halkların kardeşliğinin söylemden çıkararak realiteye dönüşmesini Kürdistan’daki sivil toplum örgütlerinde gözlemlemek mümkün. Görüşülen Süryani, Ermeni, Alevi, Arap, Arami vb. farklı din ve kültüre sahip azınlıkları temsil eden derneklerin hemen hepsi Kürt siyasal hareketinin söylemlerinin topluma yansımaları sonucu, bugün Kürdistan’da çok rahat bir şekilde kendilerini ifade edebildiklerini ve ötekileştirilmediklerini belirttiler. Yine birçok azınlık derneği Kürt siyasal hareketinin içerisinde temsilcileriyle yer aldıklarını ve bu hareketin tarafı olduklarını dile getirerek çalışmalarında Kürt siyasal mücadelesinden destek aldıklarını belirttiler. Nitekim bölgedeki çokkültürlülüğü yansıtan birçok dernek de kurulmuş durumda. Bunların bir kısmı bu çalışmada yer buldu. Öte yandan mevcut Kürt derneklerinin de azınlık dernekleriyle bölgede buluştuğunu ve ortaklaşa çalışmalar yaptığını söyleyebiliriz. Örneğin bir yandan KÜRDİ-DER’de Ermenice kursu açılırken öte yandan Arami, Süryani, Mıhallemi Dernekleri faili meçhullerle ilgili çalışmalara destek verebilmekte.

Bölgedeki din âlimlerinin, derneklerinde İslâmî bayramların yanı sıra Hristiyanların Paskalya, Ezidilerin Çarşema Sor ve Alevilerin Cemlerinin de kutlandığını ve dernek olarak bu dinî grupların yanlarında olduklarını belirtmeleri kayda değer. Buna göre, “halkların kardeşliği” söyleminin Türkiye genelinde çok marjinal kalırken Kürdistan’da hayli güçlü bir algıya dönüştüğünü söylemek mümkün.

Belki teknik bir ayrımı ama önemli: Kürdistan’daki STK’ların çoğunluğu kendi kaynakları ve yerel olanakları ile varlıklarını sürdürmeye çalışıyor. Dış kaynaklardan ve AB fonlarından yararlanan sivil toplum sayısı bir elin parmağını geçmiyor. Özellikle Kürt dili, kültürü ya da Kürt sorununun çeşitli boyutlarıyla ilgilenen sivil toplum örgütlerinin herhangi bir destek alması 2014’te dahi oldukça istisnai. Farklı fonlardan kaynak alan sivil toplum örgütlerinin çoğunun bu fonları Kürdistan’da ilkelerinden ödün vermeden, “projecilik” yanlılığına düşmeden yönettiklerini görüyoruz. Sivil toplumda

oldukça eleştirilen “projecilik” veya “proje kirliliği” fenomeni pratikte henüz Fırat’ın doğu yakasına fazla değmemiş sanki!

Görüşülen birçok STK önümüzdeki yıllarda kırsal alanlarda çalışmalar yapacaklarını dile getiriyorlar. Kürdistan kırsalının sivil toplum açısından hareketleneceğini şimdiden söylemek mümkün.

Bu çalışma Türkiye’nin barış sürecine girdiği bir tarihî kavşakta yapıldı, sivil toplum dünyasının “barışa” ve “sürece” nasıl baktığını çalışma boyunca anlamaya çalıştık. Genel olarak görüşme yaptığımız herkes sürecin devamından yana olmakla birlikte sürecin iyi yönetilemediğinden şikâyetçi. Ancak özellikle 90’ların çocuklarından “Kalbim asla barışmaz” sözlerini sık duyduk. Barış süreciyle ilgili önemli bir nokta, hakikat, adalet, yüzleşme olmadan, gerçekleşecek barışın asla kabul edilmeyeceğinin hemen herkes tarafından vurgulanmış olmasıydı. Öte yandan yine 90’ların çocukları dediğimiz daha genç nesil Kürtler “savaşa da barışa da hazır” olduklarını dile getirdiler.

Sivil toplum açısından bugünkü ortamın 90’larla ve 2000’li yılların başıyla kıyaslanamayacak kadar rahat olduğu söylenebilir. Ancak halen çeşitli şekillerde baskıların sürmekte olduğu da dillendirildi. Mesela yeni ceza yasasına göre şartlı salıverilme ekseninde beş yıl ceza ertelemesi birçok sivil toplumcunun gündelik çalışmasında ağır bir Demokles kılıcı gibi tepelerinde sallanmakta. Basit bir toplumsal olay ya da basın açıklamasında ikinci kez yargılanmak üzere gözaltı bir önceki cezanın da eklenmesi tehlikesini taşıyor. Ve sivil toplumcunun hareket kabiliyetini sınırlıyor. Sivil toplumculuk açısından ciddi bir tehdit.

Bazen tedirginliklerini sözler ve bakışlardan çıkardık. Bazen anlatılanların anlatılamayanların ufak bir parçası olduğunu hissettik. Bu hissiyat Kürdistan’ın doğusuna doğru seyahat ettikçe arttı. Şırnak, Cizre, Roboski, Hakkâri, Yüksekova görüşmeleri bu hissiyatı yoğun olarak yaşadığımız yerlerdi. Belki de bunun sebebi bir zamanlar kimilerince “muhyayel Kürdistan” olarak telakki edilen “oraların” artık fiilî Kürdistan’a dönüşmesiydi. Bunun hayata yansıyan tarafını görmek için 2014’te Devlet-STK ilişkileri nasıl diye bakıldığında Hakkâri, Yüksekova, Şırnak gibi Kürdistan’ın kimi yerlerinde böyle bir ilişkinin neredeyse hiç olmadığını söylemek mümkün. Nitekim Yüksekova’da görüştüğümüz bir dernek bunu şöyle dile getirmişti: “Devlet burada hiçbir zaman sivil toplumu esas almaz.”

Bölgedeki sivil toplum örgütlerinin Kürt siyasal hareketinin kazanılmış yerel iktidarlarıyla ilişkilerinde daha çok ortaklaşmadan söz edilebilir. Bazı alanlarda ortaklaşmanın daha ötesine gidilerek sivil toplumun kentin yönetiminde söz hakkı aldığı, sorumluluk aldığı çalışmalar da yapılıyor. Örneğin Diyarbakır Engelliler Meclisi, Büyükşehir Belediyesi’yle yaptığı protokole göre, kent tasarımı ile ilgili projelere müdahildir.

Bağımlılık-bağımsızlık, tarafsızlık-tarafsızlık, politik-apolitik gibi kavramlar söyleşiler boyunca sık sık tartışılan kavramlar oldu. Birçok sivil toplum örgütü kamu kurumlarından ve belediyelerden bağımsız çalıştıklarını, ancak Kürdistan coğrafyasında “taraf” olduklarını, Kürt halkının haklarından, mücadelesinden, acısından, sevincinden yana taraf olduklarını açıkça söyleyip savundular. Van’da görüştüğümüz bir Kürt kadın bunu şöyle dile getiriyordu: “Tabii ki politigiz, sivil toplum olarak politigiz, duruşumuz var bu hayatta, hayallerimiz var.”

Kürdistan’da bugünkü örgütlerin çoğu daha genç bir nesil tarafından, 90’ların çocukları tarafından yönetiliyor. Ayrıca bu örgütlerin çoğunluğu Türkiye’nin batısından ve yine geçmişten farklı olarak hiyerarşinin olmadığı, örgüt içi demokrasinin daha iyi işletildiği yapılar. Kadınların eşitliğinden yana, farklı kültür, inanç ve cinsel eğilimlere saygılı yeni bir sivil toplum anlayışının Kürdistan’da filizlendiği söylenebilir. Görüşme yaptığımız İslâmî derneklerin bir kısmı “farklı cinsel yönelimlere saygı duyduklarını” belirttiler.

Girizgâhta çok söz etmek elbette mümkün. Ama devletin SODES’leri aracılığıyla birçoğu âdeta tabela örgütlenmeleri olan ve devletin sırf kaynak transfer etmek amacıyla kurdurttuğu her halinden anlaşılan kaymakamlı, daire müdürlü, bürokratlı ve “sivil” yandaşlı devletin sadece adı “sivil” olan örgütleri bir yanda... Artık üzerindeki bütün korkuyu silkip atmış, yüksek sesle adını koyarak “taraf” olduklarını dillendiren sivil toplum örgütleri diğer yanda... Coğrafyada adını varlık kavgası üzerinden dünyaya anlatan, hat-ta paydaşlarını haklılık zemini üzerinden hayli çoğaltarak anlatan, siyasi ve Kürdi mücadelenin taraftarı olan sivil toplum örgütleri...

Devletin sadece para aktarmak üzerinden şekillendirdiği ve toplum içinde hiçbir okuması olmayan, geleceği de olmayan, projesi ve fon kaynağı bittikten sonra devlet koruması tükenince kapısına kilit vurulacağı aşikâr STK’lar yerinde dursun!

Öbür yakada “ihtiyaçtan doğan” sivil toplum örgütlenmeleri hızla boy ve-riyor. Üstelik kadınlı erkekli, yani eşbaşkanlı kimlikle. Para bulmakta zor-lansalar da ne gam! Sivil toplum örgütçülüğünde olmazsa olmaz olan “gö-nüllülük” sanki daha bir ete kemiğe bürünmüş ve âdeta varlık sebebi ol-muş gibi...

Aynı/benzer alanlarda çalışan örgütlenmelerin kıskanç bir ruh haliyle bir-birlerini öteleyip yok saymak yerine ortaklaşacılık temelinde birlikte iş yap-ma yol ve yöntemini tercih ettikleri inadına sivil toplumculuk şekilleniyor.

Korkusuz olmayı öğrenince, yürütülen haksız savaşta mağdurun ve maz-lumun tarafında olmayı içselleştirince meydan okuyan bir sivil toplumculuk kendini gösteriyor.

Geçmişte “can” derdine düşen sivil toplumculuktan “ekoloji”yi ilkesel hale dönüştüren “cinsiyetçi ve ekolojik” yaşam felsefesini varlık sebebi sayan bir sivil toplum.

Bu çalışma “yaraları sarma” döneminde yapıldı ve tabii her savaştan sonra olduğu gibi yaraları saracak insanlara düştü ortalığı toparlamak. Bu ruh halinin elbette sivil toplumda yansımaları var. Yaraları sarmak için yoksullukla mücadele örgütleri, yardım örgütleri, sanat aracılığıyla bir anlamda terapi yapan örgütler, mayın mağdurları için örgütler, zorunlu göçün çocuklarına yönelenler, kayıp babaların kemiklerini arayan örgütler... Hepsi, ama hepsi içten, yürekten bu yaraları sarma döneminin ürünleri, örgütlenmeleri...

Kürdistan’da yara bir anlamda hâlâ kanıyor, kabuk bağlamadı. Bunu sivil toplum çalışanlarında da gözlemlemek mümkün. Birçoğu kendi de travma yaşayan ama “acılarımızı erteledik” diyen direngen insanlardı görüştüklerimiz. Söyleşi sırasında bazen gözlerimiz yaşardı, bazen gözyaşlarımızı içimize akıttık. Geçmiş sadece bireysel olarak bizlerin üzerinde değil, Kürdistan’daki tüm sivil toplum örgütlerinin üzerinde de gezmeye devam ediyor. Görüşme yapılan mekânların çoğunda öldürülen Kürt şahsiyetlerinin fotoğrafları asılıydı, birçoğunun odalarına, kurdukları sahneler, tiyatrolarına katledilen Kürtlerin isimleri verilmişti. Bir kısmı kendi üyelerini kaybetmişti. Karşımızda çoğu zaman yorulan, uğraşan ama yaptığı işle de gurur duyan direngen insanlar vardı.

Velhasılıkelam fazla söze hacet yok! Neredeyse on aylık bir saha çalışmasının ürünü olan, kasıt elbette “Türkiye Kürdistanı” ya da “Kuzey Kürdistan” olmakla birlikte adını “Kürdistan’da Sivil Toplum” olarak koyduğumuz ortak kitabımız elinizde.

Bu çalışmayı yaparken izlediğimiz yöntemle dair de birkaç şey söyleyip noktayı koymakta yarar var. Anafikri 2013 yılı içinde şekillenen kitabın saha çalışması Ocak-Haziran 2014 tarihleri arasında yapıldı. Bu süre içerisinde defalarca farklı şehirlere ziyaretler yapıldı. Çoğunluğunu birlikte yaptık. Ve bu gidip gelmeler arasında da Diyarbakır görüşmeleri gerçekleştirildi. Kitap için 29’u Diyarbakır’dan olmak üzere Kürdistan genelinde 17 ilden 83 sivil toplum örgütüyle görüşme yapıldı.

Bu görüşmelerin hangi bağlamda, nasıl bir ortamda ve Türkiye’nin hangi politik ruh halinde yapıldığını dillendirmenin, geriye dönüp bakacağımız zaman 2014’te Türkiye’nin ve Kürdistan’ın haleti ruhiyesini anlamamıza yardımcı olacağını düşündük. Bu nedenle her görüşmenin önüne kısa da olsa o günkü Türkiye ve Kürdistan kamuoyunun neler konuştuğunu ve görüştüğümüz STK ile ilgili kendi ruh halimizi de yansıtan kişisel gözlemlerimizi eklemeye özen gösterdik.

Söyleşilerde görüştüğümüz sivil toplum örgütünü tanımanın yanı sıra

Kürdistan'da sivil toplum deyince çok tartışılan bağımlılık, bağımsızlık, taraf olma, apolitiklik, politiklik, projecilik, gönüllülük gibi kavramları da tartışmaya açtık.

Bu kitap Türkiye'nin barış sürecine girdiği çok tarihsel bir kavşakta bir belge olarak tarihe not düşmek için hazırlandı, yazıldı. Bu nedenle bu kadar önemli bir dönemin, döneme ait vurgular ve kavramlarla kitapta yer bulması gerekiyordu. Sivil toplumla ilgili soruların yanı sıra görüşme yaptığımız sivil toplum örgütleri ile "barış"ı ve onların "nasıl bir barış" beklediklerini de konuştuk. Bu çerçevede "Kürtler nasıl bir barış istiyor"u merak edenler için de bu kitabın önemli bir kaynak olduğuna inanıyoruz. Ve tabii hayallerini de...

Görüşme yapmak üzere mümkün olduğunca yerel yönetimler ve devlet kurumları ile organik bağı olmayan örgütleri seçmeye özen gösterdik. Yine Batı merkezli kurulup, bölgede temsilcilik şeklinde çalışan sivil toplum örgütlerini kapsama almadık. Yarı resmi ya da yarı sivil denilen ticaret odaları, baro ve sendikalar gibi meslek kuruluşu yapılarını bu kitabın dışında tuttuk.

Bölgede Kürt halkıyla birlikte yaşayan halkları ve onların kültürlerini temsil eden sivil toplum örgütlerinin birçoğu bu kitapta yer buldu. Henüz yeni yeni çıkan sesleri daha da gürleşsin diye onlara ses, nefes olmaya çalıştık.

Hangi ilde hangi sivil toplum örgütüyle görüşeceğimizi çoğu zaman önceden belirledik. Ancak bazen seyahatler sırasında tesadüfler bizi başka örgütlerle de buluşturdu. Kimi örgütlerin temsilcileri ile çeşitli toplantılar vesilesiyle farklı şehirlerde buluştuk ve görüşmelerimizi yaptık. Bazen Vanlı bir STK ile Urfa'da, Kars'tan bir STK ile İstanbul'da, Ağırlı bir STK ile Diyarbakır'da buluştuk.

Bu çalışmanın harcamalarını gönüllü karşılayan Ayşen Özyeğin'e teşekkür ediyoruz. Zamanını ve deneyimlerini bizimle paylaşan Lezgin Yalçın'a, görüşme kayıtlarının büyük bölümünü özveriyle çözen Melikcan Sapan'a içten teşekkürler. Gittiğimiz illerde gerek ev sahiplikleri, gerekse rehberlikleriyle işimizi kolaylaştıran gönüllü sivil toplumcu dostlara minnettarız. Ve tabii yayınevimiz İletişim'e ve editörümüz Tanıl Bora'ya teşekkür ediyoruz.

Şiddetin bu kadar yoğun yaşandığı bir coğrafyada sivil toplum içinde mücadeleleyi seçen bu insanların çoğu bize sadece kurumlarını değil, kalplerini de açtılar. Bu yaralı coğrafyada "yaralarımızı sarmak" için mücadele eden bu insanlara minnettarız, sonsuz teşekkürler.

Diyarbakır, Ekim 2014

DIYARBAKIR

2 Ocak – 30 Haziran 2014 tarihleri arasında yapılan sivil toplum görüşmeleri süresince defalarca farklı şehirlere seyahatler yapıp tekrar Diyarbakır'a dönüldü. Ve gidip gelmeler içinde farklı tarihlerde Diyarbakır görüşmeleri yapıldı. Diğer illere göre hatırı sayılır bir sivil toplum temsiliyetine sahip Diyarbakır.

Bu sebeple tek başına bir gidiş ve geliş Diyarbakır'ı yok!

Çünkü “Diyarbakır yazılmaz yaşanır” bir şehir, şehri anlatanlara ve yaşayanlara göre. Hem doğrusu da bu zaten. Yoksa Diyarbakırlı olanların kentte örgütlenmeleri anlaşılır bir durum da; bir şekilde kente konuk olarak gelenlerin ya da geçici olarak yerleşenlerin kimi sivil toplum örgütlerinde aktivist olmaları nasıl anlatılacak ki?

İyisi mi sicilinden otuz dört kavim gelip geçmiş ve hepsinin de bir şekilde izlerini kentin taşlarına nakşederek çekip gitmelerine tanık olmuş bir şehri fazla yormayalım. Bırakalım, temsiliyetleri üzerinden kendisini bizzat kendi anlatsın.

Bugün 2 Ocak 2014 Perşembe. 17 Aralık 2013'te başlayan ve dört bakanın istifasıyla devam eden yolsuzluk soruşturmasına ilişkin tartışmaların gölgesinde Türkiye yeni yıla girdi. Sabah İHH'ye (İnsani Yardım Vakfı) ait olduğu söylenen bir tır ile ilgili haber düştü ajanslara. İhbar sonucu durdurularak aranan tır silah yüklüydü. Hatay Valisi tırdaki personelin "doğrudan Başbakanlık makamına bağlı çalıştığını" belirterek polis ve jandarmanın çekilmesini istedi. Bir müddet sonra tırın Suriye'deki Türkmenlere yardım malzemesi götürdüğüünün söylenmesi ile birlikte pek çok kişi Suriye'de Türkmenler olduğunu öğreniverdi!

Kürdistan halkı ise on üç yıl önce kaybedilen HADEP Silopi İlçe Başkanı Serdar Tanış ile ilçe yöneticisi Ebubekir Deniz'in bugün açılacak mezarlarına odaklanmış durumda. Mardin Dargeçit Kimsesizler Mezarlığı'ndaki topluluk öğlen başlayacak kazıyı beklemekte.

Diyarbakır sisli. Üç hafta süren dondurucu soğuklardan sonra sıcaklıklar yavaş yavaş yükseliyor, sokaklar tekrar dolmaya başlıyor.

Bugün planlamasını uzun zamandır yaptığımız kitabımızın ilk görüşmesini yapacağız, heyecanlıyız. Surp Giragos Ermeni Kilisesi Vakfı'ndan Gafur Türkay ile STGM'nin Diyarbakır Ofis semtindeki bürosunda saat 11.00 gibi buluşuyoruz.

Gafur Bey orta boylu, hafif toplu, oldukça güleç yüzlü biri. Gri ceketi ve renkli kareli gömleği ile şık. Sıcak çaylarımızı sık sık tazelediğimiz sohbet boyunca canlılığını ve güleç yüzünü hep koruyor. Sohbetimiz iki saatten fazla sürüyor. Yok edilen bir halktan tekrar bir topluluk oluşturmaın mücadelesini dinliyoruz...

“Neye ağlayıp neye yanacaksın ki?”

- **Dilerseniz önce vakfın adı ile başlayalım.**

Gafur Türkay: Bizim örgütümüz Surp Giragos Ermeni Kilisesi Vakfı olarak anılıyor. Çok eski bir vakıf. 1936’da bizimki gibi tüm eski vakıflar güncellendi. Dolayısıyla kaydı 1936 olarak bilinir, ama geçmişİ çok eskidir. Merkezi Diyarbakır’dadır. Son yönetim kurulu üyelerinin çoğunun İstanbul’da ikamet etmesi münasebetiyle geçici olarak adres değişikliği ile evraklar İstanbul’da gösterilmiş ise de vakfın merkezi, mal varlığı ve varlık sebebi Diyarbakır’dadır.

- **Bilindiğı kadarıyla Surp Giragos Ermeni Kilisesi Vakfı aslında kendini güncellemek açısından örgütlenmesini Vakıflar Bölge Müdürlüğü’ne teyit için ciddi sıkıntılar yaşadı. Ve Diyarbakır’daki Ermeni topluluğundan şahsiyetlerin yönetimde olmasında ısrar edildiğı için Müslümanlaşmış Ermenilerin de kimlikleriyle tekrar yapı içinde yer alması için çaba gösterildi. Eğer bununla ilgili de birkaç şey söylerseniz en azından vakfın varlık sebebini de ayrıntılı ifade etmiş oluruz.**

Türkay: Vakıf biraz dağınık ve ismi de çok genel olduğundan Vakıflar Bölge Müdürlüğü’nde bir çalışma yapıldı ve Surp Giragos Ermeni Kilisesi Vakfı olarak güncellendi. Esasında bizim Ermeni Vakfı’nın üyeleri bütün cemaati temsil ediyor. 1990’lara kadar, yirmi-otuz aile de olsa Diyarbakır’da Hristiyanlar vardı. Kilise faaliyetleri ve günlük hayat devam ediyordu. 90’lardan sonra bu aileler de şehri terk edince Diyarbakır’da Hristiyan aile sayısı hemen hemen sıfırlandı. İşte vakfı açmaza sokan durum buydu. Ama 2014 itibariyle beş-on ailemiz de olsa mevcuttur. Ama Müslümanlaşmış Ermeniler, dini Müslüman olanlar Vakıflar Yasası’ndan dolayı sayılmıyor ve dolayısıyla bize üye olamıyorlar, herhangi bir etkinlikte de bulunamıyor. Böyle sıkıntılar var. Bunları da yavaş yavaş aşıyoruz.

- **Nasıl aşıyorsunuz? Din değİştirme gibi bir durum mu?**

Türkay: Çok sayıda Müslümanlaşmış Ermeni arkadaşımız var. Bugün kendilerinin farkına vararak tekrar kendi özüne dönmek isteyen insanlarımız. Onlar sadece vakıf üyeliğı için sırf kâğıt üzerinde değİl de inandıkları için bu yönetime başvuruyorlar. Dolayısıyla bu vesileyle din değİştirenler açısından tüm sıkıntılar aşılmış oluyor.

- **Yeniden kilise sürecinden mi geçiyor bu insanlar? İsimleri de değİştiriyor mu? Yani öncesinde Müslüman ve Türk ya da Kürt adı almış. Diyelim ki, senin adın Gafur Türkay, geçmişte baban veya deden Ermeni, şimdi**

di sen Müslümanlaşmış bir Ermeni olarak tekrar kendi soy Ermeniliğini kabul ediyorsun, dinini de değiştirme ve dolayısıyla isim değiştirme oluyor mu?

Türkay: Ermeni topluluğu olarak anılıyorlar. Benim örneğimden gidersek, yüz yıl önce benim dedelerim, ismiyle, diniyle bütün kültürünü, kimliğini, toplumunu ve sosyal hayatını sürdürürken o malum durumdan dolayı...

• O malum durum nedir?

Türkay: İşte soykırım. Biliyorsunuz. Bu ülkede 1915'te Ermeni soykırımı yapıldı. Ve bu coğrafyanın en kadim halklarından olan Ermeni halkı yok edildi. Bize göre o günün koşullarında iki milyona yakın Ermeni yok edildi. Bunun kimisi, az sayıda da olsa sürgüne gönderildi. Dünyanın değişik ülkelere dağıldı. Ama bir buçuk milyondan fazlası yok edildi. Bu vahşetten çocuk olarak kurtulan, o günlerin "kılıç artığı" olarak adlandırılanların soyundan biz Müslümanlaştırılmış Ermeniler varız şimdi. Bu coğrafyada insanların kendilerine üçüncü, dördüncü, beşinci eş olarak alıp kurtardıkları kadınlar da var. Şimdi kılıç artıklarının torunu olarak ben üçüncü kuşakım.

Dedem çocuk olarak kurtuldu. Babam Müslüman olarak doğdu. Ben de Müslümanlaştırılmış üçüncü kuşak olarak doğdum. İsmim Abdulgafur. Orijinal Müslüman ismidir. Soyadım ise Türkay. Hatta ben diyorum ki benim ismim Türk-İslâm sentezidir. Kendimize dönme sürecinde önce dini değiştirmek gerekiyor. Hristiyanlığa geçmek için Patrikhane ve din kurulumuzdan alacağımız belge ile nüfusa başvuruyoruz.

İşte ben oradan aldığım belge ile nüfusa müracaat ettim. Din hanem Hristiyan olarak değiştirildi. Ama Ermeni toplumundan sayılmam için bir de vaftiz olmam gerekiyor. Vaftizde bir isim belirtmem lazım. Abdulgafur yazamayacağıma göre dedemin ismi olan Ohannes ismini aldım. Bizim eski soyadımız Ohanyan'dır. Vaftiz ismim Ohannes Ohanyan diye geçer. Ama TC'nin kurallarına göre kimlikte Abdulgafur olarak geçiyor, din hanemde de Hristiyan yazıyor. Din hanesi için iki-üç yıl öncesine kadar önce mahkemeye veriyordun. Alacağın kararla nüfusa gidiyordun. Şimdi mahkeme sürecini aradan çıkarmışlar. Süryaniler ve Keldanilerde nasıl yapıyorlar bilmiyorum. Ama bizde Ermeni toplumundan sayılabilmek için kendi kütüğümüze işlememiz gerekiyor. Vaftiz yapınca patrikhane kayıtlarına geçiyor. Dolayısıyla ben şu an Patrikhane kayıtlarında Ermeni toplumumun bireyi olarak biliniyorum. Özüne dönmek isteyen insanların bu süreçte kararlı olmaları lazım.

2013 Kasımı'nın ilk haftasında İstanbul'da Hrant Dink Vakfı'nın organize ettiği Müslümanlaştırılmış Ermeniler Konferansı yapıldı. Orada akademisyenler, bu işle ilgilenenler, şu an Türkiye'de elimizde çok veri yok ama dört-beş milyonla ifade edilen Müslümanlaştırılmış Ermeni olduğunu söylediler.

Soykırımın kılıç artıkları dediğimiz insanların ve onlardan günümüze gelen milyonlarca insanın çok ciddi bir asimilasyona uğradığı anlaşıyor.

Kendi ailemden biliyorum. Biz Ermenice bilmiyoruz. Babam da bilmiyordu. Çocuğumuz okulda Türkçe ders görüyor. Dinimiz elimizden alınmış, sosyal hayatımız tamamen bize ait olmayan bir kültürde, Müslüman kültüründe gidiyor. Cenazemiz Müslüman kültürüne göre kaldırılıyor. Kendimizden hiçbir şey kalmamış. Asimilasyon bize yüzde yüz uygulanmış ve yüz yılda tamamlanmış.

Ben şahsen dini çok önemsemediğimden Ermeniyim diyorum her yerde. Müslüman Ermeni ifadesine gelince bunu ben de bilerek kullanıyorum. Çünkü böyle bir kitle var. Bu kitleye dikkat çekmek için kullanıyorum. Yoksa bir Ermeni Müslüman olmuş, Hristiyan olmuş benim açımdan çok önemli değil. Niye? İşte 301 yılında Hristiyanlığı ilk kabul eden Ermenilerdir. 301’de Hristiyan olmadan önce de Ermeniler vardı. Dolayısıyla din çok önemli değil. Çünkü insan dinini de değiştirebilir. Budist olur, ateist olur, Müslüman olur. O insanın tercihidir. Ama ben Ermeniyim, Müslüman da olsam Hristiyan da olsam ben Ermeniyim.

• **Peki topluluk içinde bu konuda bir karara varılabildi mi? Tartışılan bir konu bildiğimiz kadarıyla!**

Türkey: Ermeni cemaatinde çokça tartışılan bu konu aslında Türkiye’de üniversitelerin, bilim çevrelerinin, tarihçilerin ve STK’ların da çok yoğun tartışması gereken bir konudur. Lozan Antlaşması’na göre Ermeniler dini azınlıktır Türkiye’de. Elli-altmış bin gibi bir sayıdan bahsediliyor. Diğer taraftan, dedesi, babası Ermeni olan ama kendi Müslümanlaşmış dört-beş milyon insan var. İşte bu yüzden çokça tartışılması gerekiyor.

Kendini Ermeni hisseden Ermenidir

Dini merkezimiz Ecmiyadzin’de bu konu tartışıldı. Ecmiyadzin’e göre Müslüman Ermeni diye bir tabir kabul edilmiyordu. Diğer taraftan vaka, mevcut bir durum var. Dolayısıyla o ruhani kurul kendi içinde tartıştı. Bir süre önce bir karar açıkladılar. “Eğer bir insanın dini değişmişse ve kendini Ermeni hissediyorsa Ermeni’dir,” diye bir açıklama yaptılar. Çok önemliydi, Ermeni dünyasında bir ilkti. Böyle bir açıklamaya ihtiyaç duyuldu, çünkü artık gerçeklik bunu dayatıyor. Dediğim gibi, işin iki tarafı var. Bir Ermeni toplumundan kaynaklı, onların bakış açısından dolayı kabul edemiyorlar. Bir de işin somut yanı var. Bunlar Müslümanlaşmış Ermeniler. Konferans da çok önemliydi ve hatta bu işin önünü de açtı. Medyada değişik platformlarda tartışılıyorsa onun da çok büyük katkısı var.

• Kasım 2013 itibariyle Hrant Dink Vakfı'nın böyle bir konuyu gündemine alması, Ermeni toplumunun dinî merkezinin de böyle bir karar alması gelecekte bu işin çok su kaldıracığı ve umutların artacağına kanıtı. Özel sohbetlerin birinde söylemiştiniz. Türkiye Ermenileri Patrik Vekili Aram Ateşyan söylemişti. Müslümanlaşmış Ermeniler olarak birbirinizi çok iyi tanıdığınızı, dışarıya mümkün olduğunca kız vermediğinizi, dışarıdan da kız almadığınızı, dışarıya karşı ibadetlerini yerine getiren bir Müslüman gibi gözüktüğünüzü ama içten Ermeniliğinizi koruduğunuzu, kendi aranızda içsel bir iletişiminizin olduğunu Ateşyan söylemişti. Biraz bundan söz edebilir misiniz?

Türkey: O çok enteresandır. Asimilasyon sürecinde bu topluluk gerçekten Müslümanlaşmış, ama ne kadar Müslüman da olsalar, camiye de gitmeler, toplumun gözünde bunlar Ermeni'dir, kâfirdir. Hatta bir röportajımda "Allah bu toplumdan razı olsun, bize Ermeniliğimizi unutturmadılar" demiştim. Gerçekten böyledir. Size amcanın hikâyesini anlatayım. Amcamız kendini gizlemek için normal bir Müslüman'ın kıldığı namazın on katını kılıyor. Kılma ihtiyacı duyuyor. Hatta öyle kaptırmış ki artık hakikaten kanıksamış. Bir öğretmen oğlu vardı, hep takılıyordu. "Baba sen ne kadar namaz kılsan da biz Ermeniyiz. Millet biliyor." O da "Git yahu sen komünistsin," diyordu.

Amcamız Reşo bir gün köy meydanında (bênderde) Hacı Ali ile tartışıp kavgaya tutuşuyor. Batman'ın Duygulu köyü, Kürtçe ismi Apikan'dır. Biz esesen Sasonluyuz, sonradan gelmişiz o köye. Yaşlılar ikisini ayırırken Hacı Ali buna ilginç bir laf söylüyor: "Reşo sana bir tane vuracağım, koltuğunun altındaki haç düşecek." Dolayısıyla genel algı bu ve aslında doğru da. Kürtler ve komşular, o zamankiler de şimdikiler de Ermenileri biliyor. "Bıslımeysi" diyorlar, yani gayrimüslim. Müslümanlıktan dönme kelimesini kullanıyorlar.

Bizimkilere gelince, bir taraftan daha fazla Müslümanlaşıp namaz kılarak olabildiğince kendilerini kamufle etmeye çalışırlar, öte yandan birbirlerini bulurlardı. Mesela, Kozluk ile Silvan arasında Bekirhan diye bir beldeye gelmiştik. Çocukluğum orada geçti. Çevre köylere ne zaman bir Ermeni gelse muhakkak bize misafir olur, babamı görürdü. Çünkü birbirlerini çekiyorlardı. 90'lı yılların başına kadar, Müslümanlaşmış Ermeniler çocuklarını evlendirirken Ermeni aile bulmaya çalışırdı. Ben mesela oradayken Diyarbakır'dan evlendim. Niye? Eşim burada yaşayan bir Müslümanlaşmış Ermeni ve son zamanlarda kilisede otururlardı. Ta liseli yıllarına kadar...

• Müslümanlaşmış Ermeni olduğunuzu biliyor muydunuz?

Türkey: Bilmeden olur mu? Bakın benim kaynanamın teyzesinin oğlu Hristiyan olarak kalmıştı. Babamla aynı işyerinde çalışırlardı. Birbirimizi sürekli görürdük, severdik. Bir baba çocuğunu evlendirmek ister ya, önce sa-

ğına soluna bakar. Bu da teyzesinin kızının Diyarbakır'da olduğunu, iyi bir insan olduğunu söylemiş. "Ben Gafur'u da biliyorum. O zaman biz böyle bir hayırlı işe vesile olalım," mantığıyla yola çıkılarak Diyarbakır'a gelindi. Hanımla tanıştık. Nihayetinde evlendim.

Babamın dokuz çocuğu var. İki kız, yedi erkek. Bunlardan ikisi Müslüman olmayan Ermenilerle evlendirildi. Diyarbakır'a geldiler. Çocukları oldu. 90'lı yıllara kadar bu çok yaygındı. 90'lardan sonra durum biraz gevşemişti. Çoğu aileden biliyorum, kızlarını, oğullarını olabildiğince Müslümanlaşmış Ermenilerin çocuklarıyla evlendirmek istiyorlar.

• Siz bir sivil toplum gibi çalışmanıza rağmen kilise toplumu olarak dini bir örgütlenmesiniz aslında. Peki, o dünyevi ve uhrevi ilişkiyi bir sivil toplum ruhu içinde nasıl oluşturuyorsunuz? Görüldüğü kadarıyla Surp Giragos Ermeni Kilisesi Vakfı olarak derdiniz sadece kiliseyi yapıp orada yılda birkaç kez ibadet etmek değil, aynı zamanda sivil işler de yapıyorsunuz. Piyano resitali, söyleşiler yapıldı. Kahvaltılar yapılıyor. Bunun artısı eksisi nedir? Kilise bu çalışmalarınıza nasıl bakıyor?

Türkey: Şimdi bir taraftan vakıf olarak bir şey yaptık. Kilisemiz Ortadoğu'nun en büyük Ermeni kilisesi. Ermeni toplumunda çok değeri olan, geçmişte hatıraları olan, sosyal hayatın içinde kendini bulan bu mekân maalesef yıkılmıştı. Damı çökmüştü. Ve ilk yaptığımız iyi işlerden bir tanesi, gönüllü insanlar bir araya geldi, bir proje meydana getirilerek kilisenin onarımına başlandı. Dert şuydu. Eğer bu mabede sahip çıkılmasaydı, üç-beş yıl sonra bütün bölgede olduğu gibi o da taş olacaktı. Ve Ermenilere ait bir şey kalmayacaktı.

Dolayısıyla önce bunu kurtaralım mantığıyla birkaç gönüllü arkadaş böyle bir çalışma yürüttüler. Sonuç itibariyle üç-dört yıl gibi kısa bir sürede beş trilyon lira civarında bir maliyetle kilise kurtarıldı. Kilisenin müstemilatı da var. Çok geniş bir alanı var. Dolayısıyla bütün alanları ve yapılarıyla birlikte kurtarıldı. Fakat takdir edersiniz ki dünyanın en iyi yapıları ve mabetleri de olsa insan unsuru olmadığı müddetçe bir esprisi yok. Şimdi, buraya ruh katmamız lazım. "Ermeni kültürünü yaşatmak" diye bir hedefimiz var. Mesele çok iyi bir örnek, piyano örneği. Piyano Ermenilerde çok önemli bir enstrümandır. Piyano işi çok anlamlıdır. Yüz yıl önce on evden beş-altısında piyano vardı. Şu anda Ermenistan'da köylerde abartısız on evden altı yedisinin kütüphane ve piyanosu vardır. Diyarbakır'da şu an yüz evden birinde bile piyano bulamazsınız.

• Örnek vereyim. *Votka Limon* filminin yönetmeni Kürt sinemacı Hüner Salim'in Erivan kırsalında çektiği filminin finali nasıldır biliyor musunuz? Traktör gibi bir araç uçsuz bucaksız dağlarla kaplı vadinin içerisinde gi-

der. Tekerlekli zemin üzerine bir piyano oturtulmuştur. Bir adam ve yanına oturmuş bir kadın gidiyor ve piyano çalıyorlar.

Türkey: Ermeni tarihinde çok anlamlıdır. Yozgat ili Ermeni yerleşim yerlerinden biridir. Bugün farklı bir algı ile anılıyor, o ayrı bir şey. 1915'te Ermenileri soykırıma uğratarak öldürdükten sonra köylerdeki Ermeni ailelerinin eşyaları toplanıyor ve Yozgat'ın merkezinde satışa çıkarılıyor. Köylülerin eşyaları arasından çıkan piyano sayısı on üçtür.

Siz Ermeniler bizi modernleştireceksiniz!

Ermeni tarihinde piyano çok önemlidir. Yüz yıl evvel, yani soykırımdan önce Surp Giragos Ermeni Kilisesi'nde ayda bir piyano resitali yapılıyor-muş. Onun anısını yaşatmak için yakın zamanda bir etkinlik düzenledik. Rafi Bedrosyan adlı bir arkadaşımız Toronto'da yaşıyor. Kendisi seksen-doksan kişilik bir heyet ile gelmişti. Beni aradı ve "Gelmişken bu piyano işini de halledelim, dedi. Aradık, araştırdık, nihayetinde Sülüklü Han'daki piyanoyu kiliseye kurduk ve resitali verdik. Resitalden sonra bir arkadaşım "Siz Ermeniler bizi modernleştireceksiniz, demişti.

• "Yüz yıl önce Diyarbakır Ermenileri" fotoğraf sergisini Osman Köker açmıştı. O sergide çok önemli iki fotoğrafla karşılaşmıştık. Hınçak ve Taşnakların fotoğrafları. İki Ermeni örgütünün büyük korosu varmış Diyarbakır'da. İkisinin de ayrı ayrı korosu varmış! Ne muhteşem bir zenginlik!

Türkey: Taşnak, Ermenice "piyano" demektir. Yani çok ses çıkaran. Biz bu mabedi yaptık. Bunun içine ruh katmamız gerekiyordu. İnsan faktörü olması lazımdı. Kim olacak? Kendisini Ermeni hisseden, Ermeniyim diyen, Müslüman da olsa Ermeniyim diyen insanlarla bir araya geliyoruz. Biliyorsunuz, kültürel bir faaliyet daha yaptık. Dil kursunu açtık. O kadar tarumar olmuşuz ki, asimilasyon süreci bizi o kadar yıkmış ki bir araya gelmek için, sembolik de olsa anlamlı adımlar atmamız gerektiği için bir piyanodan girdik, dilden girdik.

Dil toplumun varlık sebebidir. Dolayısıyla kendi dilimizi sembolik de olsa yaşatmamız gerekir. Kurs açmamız lazım dedik. Finansı nereden yaratacağız? Kursiyerleri nereden toplayacağız, hocayı nasıl getireceğim? Kendi kendime üç ay düşündüm.

Ermenice dil kursu, KÜRDİ-DER'de!

En son Sur Belediye Başkanı Abdullah Demirbaş ile bir yemekte sohbet ederken kendisine konuyu açtım. İki nedenden dolayı açtım. Birincisi düşüncesini almak için. "Çok iyi olur," dedikten sonra ikinci soruyu sordum.

“Başkanım sizin çokdillilik projeniz var. Eğer bu teklifim olumluysa senden bir ricada daha bulanacağım. Bu kursu açarsak bize finans anlamında destek verir misiniz?” Sağ olsun, anında kabul etti. Demirbaş Başkanımızın finans desteği ile kursumuzu planladık. Şimdi hoca bulmak, kursa katılacak gönüllü insanları bulmak ve kursu başlatmak gerekiyordu.

Topluluğumuzdaki arkadaşlarımıza söyledik. İçten katılacaklarını söylediler. İlk etapta kırk-elli kişiydiler. Yaşları sekiz ile altmış beş arasında değişen kadınlar ve erkekler. Aralarında öğretmen, ev hanımı, mühendis, esnaf ve tüccar vardı. Böyle bir topluluk meydana getirdik. Arkasından finans hazırды. Sonra, burada Ermenice bilen kimse yok, İstanbul’dan Ermenice kurs verebilecek birini aramaya giriştik. İstanbul’da doğmuş büyümüş Ermenilere konuyu götürdük. İlk etapta kursu üç aylık düşünmüştük. “Biz üç ay Diyarbakır’da nasıl kalacağız?” dediler. Bakın ne kadar enteresan! Diyarbakır’da nasıl kalacağız? Ben de buradan giden ancak İstanbul’da yaşayan insanlara yöneldim. Akarabam ve arkadaşım olan Fikri Çalış’ı aradım. Konuyu kendisine açtım. Katılacağını söyledi. “Gönüllü katılacaksın. Paramız yok.” Biraz da onun nabzını tutmak istedim. “Hiç bunlara gerek yok. Ben gönüllü geliyorum,” dedi ve geldi.

• Üç ay mı devam etti?

Türkay: Üç ay devam etti. Arkasından cesaret alıp bir kez daha yaptık. Ve iki dönem şeklinde yaptık. İki ay ara verdik. Ders verilecek yerde sıkıntı çıkmadı. KÜRDİ-DER’e gittik. Sağ olsunlar bize kapılarını açıp mekân sağladılar.

• KÜRDİ-DER aynı zamanda Ermeniler için bir mekân olarak işlevi mi gördü?

Türkay: O anlamda KÜRDİ-DER’e, Sur Belediyesi ve Başkan Abdullah Demirbaş’a teşekkürü bir borç biliyorum. Hocamıza ve katılanlara da teşekkürü borç biliyorum. Sonuç itibarıyla, dedim ya, sosyal anlamda sembolik olarak yaptığımız işler. Biliyorsunuz, kilise içinde birkaç müzik dinletisi de yaptık.

• Dışarıya açık programlarınıza Ermeni ya da Müslümanlaşmış Ermeni olmayan Kürtler ve farklı kesimden insanlar da katılıyor. Mesela Paskalya’ya, Noel ayinine, kırmızı yumurta bayramına katıldık. Nasıl oluyor bu? Bir iletişim kanalınız mı var?

Türkay: Noel, Hristiyan âleminde çok anlamlıdır. İsa Peygamber’in doğuşu, birleştiricidir. Milat İsa’nın doğumu ile başlar biliyorsunuz. Çok önemlidir. Hristiyan âleminde sanırım on güne varan bir bayram şeklinde kutlanır Noel. 25 Aralık’ta başlar, 6 Ocak’ta biter. Dolayısıyla değişik Hristiyan grupları artık o günlerin içinde kendilerine gün seçer. Mesela bizim Gregor-yen Ermenileri 6 Ocak’ta yapıyor. İkinci olarak, bizim Bahar Bayramı dedi-

ğimiz, yine hayatın can bulduğu Zadik Yortusu, sizlerin de az önce belirttiğiniz Paskalya, kırmızı yumurta ile anılan bayramımız var. Biliyorsunuz bütün dinlerde bir oruç, perhiz süreci olur. Ermenilerde elli günlük bir perhiz süreci vardır. Bu süreçte hayvansal gıdaları yemezler, daha çok bitkisel gıdaları tüketirler. Zadik, bu perhizin sonucu, yani kutlamasıdır. Müslümanların Kurban veya Ramazan Bayramı gibi diyebiliriz. Bizim için çok önemlidir. Bir de 15 Ağustos'ta Ermeniler, Hristiyanlar üzüm yemezler. 15 Ağustos'a kadar üzüm yenilmez, çünkü olgunlaşmamıştır. 15 Ağustos'ta kutsanarak yenilir. Biliyorsunuz üzüm çok tarihidir ve Ermeniler için de çok anlamlıdır.

İşte bunların hepsini yaşatmak, bu günleri Diyarbakır'da da kutlamak için çabaladık. Biz Müslümanlaşmış Ermeniler bunlardan uzağız, kopmuşuz, bilmiyoruz. Asimilasyonun sonuçları. Dolayısıyla, saydığımız etkinliklerin yanı sıra kendi kültürel ve sosyal yaşamlarımızı yavaş yavaş etrafa göstermek ve insanlarımızı toplamak adına böyle ufak ufak da olsa etkinlikler yapıyoruz.

“Biz Hristiyanlarla aynı köydeydik, bayramda onların yemeklerini görürdük, bayramı kutlardık,” diye yaşlılarımızdan ben çok duydum. Sizler de duymuşsunuz. Bu yaşanmışlığı canlandırmak adına biz o bayramlara sadece Ermenileri değil, olabildiğince bütün dostlarımızı katmaya çalıştık. Birçok çevreyle diyalogum var. Herkese haber verelim dedik. Bayramımız var, kutluyoruz, mümkünse buyurun gelin. İlk Zadik'imizi 24 Nisan 2012'de kutladık. Enteresandır. Biliyorsunuz 24 Nisan Ermenilerde soykırımın anıldığı gündür. Zadik tam o güne denk geldi. Belki yüz yılda bir olur.

Bütün dostlarımıza haber verdik. Sekiz yüz dokuz yüz kişi geldi. Yerel ve ulusal basın büyük ilgi gösterdi. Yumurta tokuşturduk. Kafamızdaki düşünceye tam oturdu diyebiliriz. Yani neye oturdu? Kendi insanlarımıza kendi kültürümüzü tanıtırken komşularımız olan Kürt dostlarımız, burada yaşayan diğer dost halklar bizi yalnız bırakmadılar. Birlikteliği bayram havasında yaşadık. İkinci seferde de aynı şekilde. Ve artık paskalyalarımızı, bu ritüellerimizi olabildiğince yapmaya ve yaşatmaya çalışıyoruz.

Mesela kendi özümüzle ilgili şunu yapıyoruz. Bir araya gelmek adına ayda bir kez kahvaltı düzenliyoruz, kilisede. Takdir edersiniz ki bu kahvaltı kahvaltıcıda düzenlenir. Ama biz dedik ki kilisede yapalım. Çünkü bu insanlar Müslüman kültürü ile yaşamış, bu insanlar kiliseye gelsinler. Ermenilerde bir gelenek vardır. Müslümanlarda da var zannedersem. Dua ile yemeğe oturlar. Ermenilerde bu duaya “hayrmer” denir. Bu geleneği oturttuk.

• Bu işlerin bir ruhani bir de sosyal ayağı var. Bu arada hiç çatışma oluyor mu? Sosyal yaşamda yaptığınız işi kilise onaylıyor mu?

Türkiye: Bir çatışma olmadı, ama zorluklar yaşıyoruz. Arkadaşlarımız dedim ya kendi kültürlerinden koptukları için sıkıntı çekiyorlar. Mesela bir ar-

kadaşımız kiliseye gelmemeye çalışıyor. Kahvaltılara da gelmiyor. Zaman zaman piknikler de yapıyoruz. O arkadaşımız pikniğe geliyor. Kahvaltıya gelmiyor. Materyalist bir anlayışa sahip bir arkadaşımız, “Camiden kaçarken şimdi kilise ile mi uğraşacağız” diye düşünüyor.

Halbuki Ermenilerde kilisenin çok anlamlı bir yeri var. Çocuğunu evlendirir, nikâh kilisede kıyılır. Sosyal yaşamın vücut bulduğu mekânlardan biri kiliselerdir. Beğenir beğenmeyiz, hoşumuza gider ya da gitmez. Bu böyledir. Çocuğu doğar, vaftiz yapar, kiliseye gidilir. Cenaze kiliseden kalkar. Bir sıkıntı olur, toplumsal bir olay olur, insanlar kiliseye gelir. Dolayısıyla anlamı olan bir geçmişimiz var. O arkadaşına işin sosyal boyutunu anlatıyoruz ve anlattığımız onun da kafasına yatıyor, katılıyor bize. Hani çatışma değil de bu tür sıkıntılar oluyor. Sonuçta bir alışkanlık sorunu. İnsanlar bir yerde bir şeylere alışmışlar. Belli bir yaşa gelmiş bir insanı birden alıyorsun, tamamen ona ait olan ama yaşamadığı bir şeye katmaya çalışıyorsun. Orada bir sıkıntı var.

• Vakfın yönetimi nasıl, kaç üyeniz var?

Türkey: Üyelerimiz bütün Ermeni halkıdır. Diyarbakır Ermenileri değil, Türkiye’deki Ermenilerdir. Klasik bir dernek ve vakıf anlayışı değil. Azınlık denilen farklı bir statüleri var. Dolayısıyla kimsenin gelip kayıt yapmasına ve üye olmasına gerek yok. Mesela bir yönetim seçildiğinde bütün Ermeni toplumu oy kullanır. İstanbul’dakiler de oy veriyor. Böyle enteresan bir durum var. Dokuz kişilik yönetim kurulumuz var. Dört yılda bir değişiyor. Anadolu’da iki ya da üç vakıf var. Ermeni vakıflarının kongre tarihleri birbirine yakındır. Seçimler peş peşe yapılıyor. Ağırlık İstanbul’da yapılıyor.

• Dokuz kişinin kaç Kürdistan’dadır?

Türkey: Size göre Kürdistan, bize göre Ermenistan. Diyarbakır’da ilk yönetim oluşturulmaya çalışılınca, takdir ederseniz, Diyarbakır’da Ermeni ahalisi çok azaldığı için Diyarbakır’daki Ermeniler ve İstanbul’da yaşayan Ermeni arkadaşlar bir araya geliyorlar. Ben bu ilk yönetimde yoktum. Sonradan katıldım. Yönetimde olmadığım halde eski yönetimle iki buçuk yıl gönüllü olarak çalıştım. İkinci yönetimi oluştururken şu anki Kürdistan’da yaşayanları da yönetime katalım dedik. Şu an dokuz yönetim kurulu üyemiz var. İki si Diyarbakır’da, yedisi İstanbul’da ikamet ediyor. Beşi erkek, dördü kadın. Bunların çoğu genç kadınlar ve üçü üniversite mezunu. Ermenilerin geçmişteki o kültürlü, modern yapısını buraya da yansıtmaya çalıştık. Biri kadın diğeri erkek olmak üzere iki kişi Diyarbakır’da ikamet ediyor. Ama İstanbul’da ikamet edenler buraya sık sık geliyorlar. Bazen Ergün Ayık’ın ayda üç-beş kere geldiği oluyor. En ufak bir durumda hemen uçağa atlayıp geliyor. Biz de burada yardımcı oluyoruz. Öyle götürmeye çalışıyoruz.

• Batı Ermenistan ya da Kürdistan'da bir sivil toplum örgütü olmanın farkı ve zorlukları neler? Özel bir zorluğu var mı?

Türkay: Zorluğu var, enteresanlığı var, biraz da ufak bir avantajı var. Bir kere insanların kafasında Ermeni algısı azdır. Bundan kaynaklı, Ermeni dediğiniz zaman kaliveriyor. Birden frene basarsınız ya; nereden çıktı gibisinden. Bu tarz sıkıntılar var. Baskı yaşamadık. Yaşamadığım bir şeyi varmış gibi gösteremem.

Avantajı da mevcut. Kürdistan dediğimiz coğrafyada pratikte maalesef (bizim açımızdan maalesef) en çok Kürtler yaşıyor. Yerel iktidarda Kürtler var, bu da bir hakikattir. Bu yerel iktidar ve STK'lar bir araya geldiklerinde, tabii hepsi Kürt ama Ermeni STK'sı, örgütü veya vakfı olarak çok keyifle bizi de aralarına alıyorlar. O anlamda duyarlı olduklarını biliyorum. Bizim avantajımız bu. Hatta bir parça pozitif ayrımcılığa da uğruyoruz. Biraz hak teslimiyeti, biraz da vicdanların devreye girmesi gibi. Olması gereken de bu. Gelin bize pozitif ayrımcılık yapın şeklinde bir talebimiz olmadı. Biz ürkeğizdir, Ermeniler çok korkaktır. Ona rağmen bizi cesaretlendirmeye çalışıyorlar. Hatta ısrar ediyorlar.

• Devlet SODES adı altında Diyarbakır'daki STK'lara kaynak veriyor. Siz mesela devlet kaynaklarından yararlanıyor musunuz? Ya da bu kaynaklarla ilgili toplantılara katılıyor musunuz?

Türkay: Toplantılara tek tük katılıyoruz. Davet olursa. Diyelim ki Diyanet'in organize ettiği Peygamber'in Kutlu Doğum Haftası var. Mesela sağ olsun Müftü Bey kiliseye kadar gelerek bizi davet etmiştir. Herkesin hazırda bulunduğu Diyanet İşleri Başkanlığı'nın katıldığı yemeğe de katıldık. Bu yılki Ramazan'da Valilik çok büyük bir organizasyon yapmıştı. Beni de aradılar. Tatilde olduğumdan katılamadım.

Yardım noktasında ise biz bu kiliseyi onarmaya çalışırken bütün kurumlara gittik. Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne dedik ki böyle güzel bir projemiz var, gelin onarın. Biliyorsunuz, camiler ve diğer tarihi yerleri çok güzel onarıyorlar. Bu da bir hayır evidir, yapın dedik. Tapusunu bize verin öyle onarırsınız, dediler. Biz de teşekkür edip kapıyı kapattık. Çünkü mülkümüzü vermek istemedik. Sonra malumunuz, Büyükşehir Belediyesi'ne gidildiğinde Başkan Osman Baydemir çok olumlu bir yaklaşım sergiledi. Maddi-manevi desteğini sunacağını belirtti ve hatta manevi desteğini hiçbir zaman esirgemedi. Maddi yönden de projenin yüzde otuzu karşılığında belediyenin bütçesinden yardımda bulundu. Hem Büyükşehir Belediyesi'ne hem de şahsen Başkan Osman Baydemir'e teşekkürlerimi bu vesileyle iletmek istiyorum

• Şu anda çok azsınız. Bir beldeyi ya da bir mahalleyi kucaklayabilecek kadar, yani bir kentin yüzde onunu, yüzde yirmisini kapsayacak kadar bir Ermeni toplumu Diyarbakır'da olsaydı, bugünkü siyasal ve sosyal yapı içinde tasarlırsak hayat nasıl olurdu? Algı, kabullenme nasıl olurdu? Çatışma olur muydu?

Türkay: Bu soruyu cevaplamam için 1915'ten öncesine gitmem lazım. 1900'lerin kayıtlarına göre Diyarbakır'ın yüzde 60'ı Hristiyan, yüzde 40'ı Müslüman ve bu yapı 1869 Diyarbakır Salnamesi'nde yer alıyor. Ticaret odasının sekiz-dokuz kişilik yönetiminde üç kişi Ermeni. Başkan Kürtse başkan yardımcısının Ermeni olduğunu görüyorsunuz. Belediyeler de aynı. Başkan Kürtse yardımcısı Ermeni.

Ermenilerin olduğu o zamanlar, gerçekten gerek Diyarbakır'da gerek ülke çapında ekonomi, sosyal hayat, kültürel yapı bugünkünden kat kat ilerideydi. Teknolojiye rağmen. Sanayiini söylemeye gerek yok. İpekböcekçiliği ve dokuma. Çarşıya Şewiti alışverişin merkeziydi. Oradaki esnafın yüzde 97'si Ermeni, geri kalanı Süryani, Keldani, tek tük Müslüman. Arap olabilir, Türk ve Kürt olabilir. Kültürel yapıyı halen hatırlıyoruz; diyorlar ki ne kadar merhametli, ne kadar güzeldi Ermeni komşular. Çok insani, çok güzel, çok adaletli bir yapı vardı. Her ne kadar zaman zaman Ermenilere haksızlıklar yapıyor idiyse de böyle bir tablo vardı.

Bugün bir mahallede on bin kişilik bir Ermeni topluluğu olduğunu düşünelim, güzel olurdu, ama o eski tabloyu yakalamak sıkıntılı olurdu. On bine yakın Müslümanlaşmış Ermeni'nin özüne dönmesi zor. Takdir ederseniz ki yüz yıllık bir asimilasyondan geçtikleri için kendilerinde bir tahribat var. Bir de yüz yıllık komşu dedğimiz Kürtler, Araplar ve Türklerin genel algısı yüz yıl önceki algı olmayacağı için de ciddi sorunlar olurdu. Her iki taraf için söylüyorum. Hem bizlerin adaptasyonu hem de diğer çevredeki genel algı açısından.

• Peki sivil ruh açısından böyle küçücük bir grup olarak âdeta biblio gibi kentin gözü önünde durmak nasıl bir ruh hali yaratıyor?

Türkay: O hiç de güzel ve sevimli bir ruh hali değildir. Çok acınacak bir ruh halidir. En doğru hali nedir biliyor musunuz? Bu coğrafyanın iktidarı Kürtler ise –geçmişe bulaşmadan sadece bugün itibariyle konuşuyorum– çok çok çok daha fazla geçmişi telafi etmek adına, pozitif ayrımcılık adına, buna ne dersek diyelim, buradaki yerel iktidara çok iş düşüyor. Bizden daha çok çoğunluğa iş düşüyor. Bu insanların bize çok iyi niyetli, çok pozitif yaklaşmaları lazım. O örnek verdiğiniz minyatürleri çoğaltmaları lazım. Çünkü bizi ne kadar çoğaltırlarsa, bu yerele, buraya, demokrasi, insanlık açısından renk olacak ki bunun geçmişte örnekleri var. Yerel iktidardaki Kürtlerin bu-

nu idrak edip bu yönde çok ciddi proje yürütmeleri gerektiğine inanıyorum. Bizden çok kendileri açısından iyi olacak. Yoksa biz elli-altmış kişiyi bir araya getiriyoruz. Kahvaltı veriyoruz. Bunlar güzel şeyler, ama esas iş burada ve bu anlamda beklenti de çok fazla.

• Türk devletinden çok Kürdistan belediyelerinden beklentiniz var. Hem iyi bir şey hem de...

Türkey: Niye iyi bir şey? Bu ülkede Ermeni halkına bir soykırım uygulanmıştır. Bunu her platformda söylüyorum. Üzerine basa basa söylüyorum. Ne pahasına olursa olsun söylüyorum. Tüm vicdanımla söylüyorum ki bu soykırımın kararını alan, bunu uygulayan, Kürtler değildir. İttihat ve Terakki dediğimiz Jön Türklerdir. Yalnız biz Ermenilerin Vilayeti Sıtti dediği bölge bugün yüzde 80-90 Kürtlerden oluşuyor. O zaman Kürtlerin de o talihsiz olaya katılımları anlamında geçmişten gelen bir hukukumuz var. Biz buralıyız. Siz Kürtler kendinizi bu bölgenin sahibi sayıyorsunuz! Ben diyorum ki kardeşim ben de sizin kadar buranın sahibiyim. Ben sizinle beraber sahibtim zaten.

Benim bir Yozgatlıdan, Kayseriliden, Trakyalıdan, Karadenizliden beklentimi sorarsan, Kürtlerden daha fazla beklentim var. Her ne kadar geçmişte olaylar yaşanmışsa bile. Bu biraz ortaklaşmadan kaynaklıdır. Madem birlik-teliği burada kurmaya çalışıyoruz, o zaman Kürtlerden beklentimizi yüksek tutuyoruz. Kürtlerin de bunun farkına varmaları lazım. Yoksa git Yozgatlı ile Ermeni meselesini tartış. Benim için gündeme bile gelmez. Niye? Beklentim yok. Ha Yozgat'ta yaşasaydım belki tartışırdım, ayrı bir şey, ama ben burada doğdum, burada büyüdüm. Bazen Kürt arkadaşlara takılıyorum. Siz asimilasyondan şikâyet ediyorsunuz, tüm baskılara, haksızlıklara, zulme rağmen yüzde 20-30 belki asimile oldunuz, ama biz yüzde 100 asimile olmuşuz. Ben bir kere Ermenicenin E'sini, Hristiyanlığın H'sini bilmiyorum. Ermenilere ait hiçbir şey yaşamadım ki! Müslümanlaşmışım. Bu yetmemiş, bir de Kürtlerle birlikte Türkleştirmek istemişler. Okula gidip Türkçe öğrenmişim. Vesaire vesaire. Onun için çıta biraz yüksek. Bu çıta'yı hepimizin fark etmesi lazım aslında, Kürtlerin de Ermenilerin de...

Nurcan Baysal: Taleplerinizin hep böyle Kürdistan belediyelerinden olması benim de hoşuma gitti doğrusu. Nenemin komşusu katliama götürülürken demiş ki: "İplik her zaman iğneyi takip eder. Niye ses çıkarmıyorsunuz? Bak öldürmeye götürüyorlar." Amcasına söylemiş. Amcası da demiş ki onlar hükümet, ne yapabiliriz?

Türkey: Kürtlerle Ermeniler için her zaman iplik iğneyi takip eder. Yani önce bize (Ermeni'ye) yapıyor, sonra size (Kürt'e) yapıyorlar. Kürtlerin o iğ-

neye sahip çıkmaları lazımdı. Tam tersine, maalesef, iğnenin gitmesine katkı sunmuşlar. Kürtlerin temel problemi orada. O iğneye sahip çıkacaklardı ki bir daha iğneler gitmesin bu coğrafyadan. Ama işte otuz-kırk yıldır savaş var bu coğrafyada. Ve bakın, Türkiye’de Türklerin çok ciddi hesap vermesi lazım. Arkasından Kürtlerin de. Çünkü çok büyük bir soykırım, bir halk el ele verilerek yok edilmiştir. Çok büyük bir zulüm, vahşet ve dram yaşatılmıştır bu halka. Yapılanların telafisi adına bu halkların bir şey yapmakla mükellef olduğuna inanıyorum.

• Sizin için adalet nedir? Nasıl olur? Ya da ne olursa adil olur?

Türkay: Şimdi, Şeyhmus abiye zulmedeceğim ve cebindeki parayı alacağım. Bu bir haksızlıktır. Gücüm yetiyor ona. Şeyhmus abi parasını verecek, ama üstüne bir de çok kötü döveceğim onu. Bir taraflarını kırarak alacağım parasını. Ben onu dövmeden de parasını vermeye hazır zaten. Gücüm yetiyor. Bir de döve döve, eziyet ede ede onu yok edeceğim. Bu, ona ikinci bir haksızlık.

O güne dönelim. Namusları kirletilerek, tecavüzler edilerek yapılıyor bu iş. Dediğim gibi, hem malını mülkünü alacaksın hem de döveceksin. Yetmiyormuş gibi, ölmenden önce de karısına, kızına tecavüz edeceksin ve yüz kere tecavüz edeceksin. Ve toplum olarak da milyon kere tecavüz edeceksin ve malının mülkünün de üzerine oturacaksın. Dedim gibi, bunların hepsini sıralayın, hepsi ayrı ayrı haksızlıklardır. O zaman bize kaç tane haksızlık yapılmış? Bunun hakkı nasıl olur? Buyurun oturup konuşalım. Yani ancak vicdanlar oturup konuşmalıdır.

Şimdi, sen neye ağlayacaksın, neye yanacaksın? O tecavüzlere mi? O zulme mi yanacaksın? Adam parasını verdiği halde onu parçalamışsın, bir de hepsini bitirip malının mülkünün üstüne oturmuşsun. Bu hakkın vicdanın karşılığı neyse, üç tane insanız burada, biz şimdi nasıl bir hak bulacaksak, o hak olacaktır. Ben bilemiyorum. Empati yapmamız lazım. Toplumda yüzeleştirecek dinamikler vardır. Bakın otuz-kırk yıllık bir savaş sürüyor burada, çok haksızlık, çok zulüm yapıldı. Kendi gözlerimle şahidim. Kürtlerden bahsediyorum. Bunların karşılığında barış olacaksa hakikatler komisyonu kurulsun deniliyor. Niye hakikatler? Gidip adamı evinden almış, karakola götürceğim diye, sonra da kaybetmiş. Bir de evini yakmış. O gariban köylü gelmiş şehrin varoşlarında affedersin namusunu para karşılığında satmıştır. O adam köyünde kalsaydı böyle bir şeyle karşılaşacak mıydı?

Hakikatler nedir? Yapılanı tespit edip kabul etmek ve karşılığında gereğini yapmaktır. Bunun gereği maddi olur, manevi olur. Bir buçuk milyon insan katledildi. Geri gelmez ki! Ama karşılığında yapılacak şeyler vardır. İşte hakikatler mesela, vicdanları ancak empatiyle çözeriz. Yoksa nasıl çözü-

lür? Ben birey olarak yaptım bu saptamaları. Bu vakfın işi değil aslında. Biraz genel konuştum. Şimdi bu bahsettiklerimi bir yere oturtalım. Müslümanlaşmış bir figür düşünelim. Şu anda kendini Müslüman olarak kabul eden, dinî ağırlığı olan çok fazla figürümüz var. Şimdi bu söylediklerimizi o figürlerin önüne koy, hiç alakadar etmeyebilir. O hiç sahip de çıkmayabilir lafıma. Fakat biraz daha duyarlı, biraz daha kültürlü ve dünyayı okumaya çalışan bir kesime oturtursan başka bir tablo çıkar. Bu lafı diaspora olarak ortaya koyarsak... Tabii diasporanın hesapları, beklentileri çok farklıdır.

Ben yine burada yaşamışım, yemek yemişim, sizlerle sohbet etmişim. Diyarbakır'dan göç ettirilmiş üçüncü kuşak bir Ermeni'nin duygusuyla bu coğrafyada doğmuş büyümüş bir Gafur'un duygusu bir olmayabilir.

• **Ermeni vakıfları burada daha rahat yaşayıp çalışabilmek için apolitik olmak zorundalar mı? Çünkü neredeyse politikayla ilgili hiçbir söylem geliştirmiyorlar. Politika yaptıkları zaman yaşamaları daha mı zor? Vakıflar olarak apolitik misiniz?**

Türkey: Anlattığımız tablodan sonra bizden politize olmamızın beklenmesi veya diğer yerlerin bizi oraya buraya sürüklemesi bir parça haksızlık olur aslında. Şimdi, örneğin AKP belli bir dünya görüşü olan bir parti ve Türkiye'yi yönetiyor. Bugüne kadar başıma gelmeyen kalmamış bir Ermeni olarak ben kalkıp kendimi bu siyasi görüşe göre şekillendirirsem büyük bir haksızlık ve zulüm olur bence. Yerele inerek belediyelerde Kürt iktidarı var. Kendimi ifade etmek için veya bir ihtiyacım nedeniyle gittiğim zaman onların rengine girmeden yapabilmeliyim. Bu iktidarlar, bu insanlar bana bu fırsatı vermelidir aslında.

• **Ermeni haklarından rahatça bahsedebiliyor musunuz?**

Türkey: Ermenilere o kadar haksızlık yapılmış ki! Doğru olan bir şey yok ki! Mesela bir beyanname çıkarıyorlar, vakıflarla ilgili, en son 1936'da çıkarılan beyannameyi düzeltiyorlar güya, arkasından bütün mal ve mülklere el koyuyorlar. Şimdi bir kanun çıkardılar. Azınlık vakıfları el konulan mal ve mülklerinin müracaatını yapsınlar, biz onlara tescilleyelim ve haklarını alsınlar diye bir kanun çıktı. Başbakan Tayyip Erdoğan bas bas bağılıyor. Ne diyor? Biz bu kanunda şunu bunu verdik. Rumlara ve Ermenilere verdik.

Şimdi biz Surp Giragos Ermeni Kilisesi olarak 190 dosya verdik. Şu dakikaya kadar bir buçuk yıl geçti, 17 mülkümüzün tescili yapıldı. Yani nedir? Güncellendi. Ama daha bize verilmedi. Biz de heyecanlanmıştık. Tescillendiği vakit bize verileceğini sanmıştık. Nasıl olacaktı? Eğer devlet işgal etmişse bedelini, halk işgal etmişse halktan alıp mülkün kendisini verecekti. Meğerse öyle değilmiş. Sonuç itibarıyla şimdi diyelim ben bir şeyi yaparken ni-

ye elimi iki büküm yapayım politik anlamda? Gerek yok. Halbuki çağdaş ülkelerde bir kural olur, düzgün bir anayasa olur, herkes oradan hakkını alır, değil mi?

• 2014'teyiz. Bundan on beş yıl öncesinin sivil toplum örgütlülüğünü şimdiyle kıyaslarsanız bugünün koşulları daha mı iyi kendi vakıflarınız açısından?

Türkey: Bu ülke cumhuriyet kurulduğundan bu yana başı beladan kurtulmayan, gün yüzü görmeyen bir ülke. Her gün bir dert. Bakıyorsun 6-7 Eylül olayları olmuş. Azınlıklıkların dükkânlarına saldırılmış, malları yağmalanmış, yakılmış yıkılmış. Bir taraftan amele taburlarına Rumlar ve Ermeniler gönderilmiş. 60'larda bir darbe yapılmış. 12 Mart'ta da darbe olmuş. Hristiyanlar 6-7 Eylül olayları, Aşkale yolculuğu, şu bu derken zaten inim inim inliyor, bu sefer diğerlerini de inim inim inletmiş. Velhasıl bu ülkede hiç kimseye rahat bir gün yüzü gösterilmemiş.

Halbuki demokratik bir yapı olsa bu acılar da yaşanmayacak belki. Bu acılar yaşandıkça, insanların kendini ifade etme şansları da az olmuştur. STK'larla ilgili. Otuz kırk yıldır silahlı bir mücadele veriyor Kürtler. Çok doğal ve haklı bir mücadele ve biraz rahatlama getirmiştir. Gerek STK'lar adına gerek vakıflar ve halklar adına. Sivil toplum örgütleri kendilerini bir şekilde ifade etmeye başlamışlardır. On beş yıl öncesine göre bayağı mesafe kat edilmiş, bir rahatlama olmuştur. On yıl önce olsa, teybi açtırıp bu kadar rahat konuşabileceğimi tahmin etmiyorum. Dolayısıyla bugün Ermeni Vakfı olarak her yerde çok rahat bir şekilde kendimizi ifade etmeye çalışıyoruz. O yönü ile olumludur. Son iki yıldır yürütülen anayasa çalışması keşke sonuca varsaydı. Bir Ermeni olarak herkesten daha çok heyecan duyuyor, bekliyordum. İnsani yasalar geldiği zaman kendimi daha çok ifade edebileceğim, dolayısıyla bizim için çok anlamlıydı. Ama beceremediler, bunu talihsizlik olarak değerlendiriyorum.

Bugün 2 Ocak 2014 Perşembe. Yeni bir yılın ilk günleri. Roboski anmalarıyla kapanan 2013'ten sonra 2014'e yeni bir umutla girdik. On üç yıl önce kaybedilen HADEP Silopi İlçe Başkanı Serdar Tanış ile ilçe yöneticisi Ebubekir Deniz'in mezarları açılıyor bugün. Saat 11:36'da Mardin Dargeçit Kimsesizler Mezarlığı'nda yapılan kazıda battaniyeye sarılı kemik ve elbise parçaları çıkıyor. Dargeçit Mezarlığı'ndaki kazıyı izleyen Ebubekir Deniz'in kızı Ceylan "Babamın kemiklerini istiyorum!" diye haykırıyor.

Kürdistan kara bir bulut içinde, puslu...

Türkiye gittikçe çığırından çıkmakta. Bir yandan Gezi Direnişi belgesel filmi "Başlangıç" hakkında "kamu görevlilerine hakaret" ve "halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme" iddialarıyla soruşturma başlatılırken öte yandan Amasya'da bir din öğretmeni öğrencilerine "Bir Sünni, Alevi ile evlenirse yüz kırk kırbaçla cezalandırılır, çocuk yaparsa ölür," diye ders veriyor!

Soğuk bir günde Diyarbakır Engelliler Meclisi Başkanı Ramazan Serim ile STGM'nin Diyarbakır Ofis semtindeki bürosunda saat 14:30'da buluşuyoruz.

Ramazan esmer, gözlüklü, uzun ince biri. Bir gözü görmüyor. Oldukça çevik ve zeki bakışlara sahip bu genç adam görüşme boyunca bizleri etkiliyor. Sivil topluma hâkimiyeti, mücadele dolu yaşamı ve mücadele aşkı, hiyerarşiden uzak ve insan odaklı bakış açısı ile karşımızda gerçek bir sivil toplumcu duruyor. Ramazan iyi konuşuyor, ne konuştuğunu çok iyi biliyor. Bizlere Kürdistan'da engelli olmayı, örgütlülüğün sorunlarını anlatan bu genç adam Kürdistan'da sivil toplumu merak edenlerin dinlemesi gereken biri.

Ramazan'ın dediği gibi, "Diyarbakır bir proje olsaydı biz de bitirip giderdik"

• **Diyarbakır Engelliler Meclisi'ni bize tanıtan bir giriş ile başlayalım istiyoruz.**

Ramazan Serim: Dört ana derneğimiz vardı. Görme Engelliler, Bedensel Engelliler, Zihinsel Engelliler ve İşitme Engelliler. Genel merkezleri Ankara'da olup çalışmalarını burada şubeler üzerinden yürütüyorlardı. Ama sistem o hale getirmişti ki aynı dairede yan yana çalışan iki dernek birbirinin çayını içemiyordu. Biz bunun farkına vardık. Birbirilerini ortak olarak değil de rakip olarak gördüklerini fark ettik. Ortak mücadele için bunu kırmamız gerekiyordu. Rio Bin Yıl Kalkınma Hedefleri kapsamında BM'nin 156 ülkede Yerel Gündem 21 adı altında yürüttüğü çalışmalara biz de bir yönerge hazırladık. Otuz-kırk kişilik bir çalışma grubuyla her engel türünün eşit şekilde temsilini sağlayarak sorunlarımızı kendi içimizde tartışmaya başladık. Girişim 2003'te başlamıştı. 2005'te Avrupa Birliği müfredatı gereği sivil topluma önem verilmesi ve 5378 Sayılı Engelliler Yasası'nın çıkmasıyla biraz önümüz açıldı. Rehabilitasyon, bakım merkezlerine yasada yer verildi.

Türkiye'de engellilik bir sektör haline dönüştü artık. Diyarbakır'da dört dernek iken sonraki oluşumlarla birlikte 23 engelli derneği var şimdi. Çoğaldık, evet büyüyoruz, geliyoruz, ama bir de dezavantajı var bunun. Başka yönlerde kayma yaşıyor. Mesela çıkarıcılık, lokal çalışmalar, ortak hareket edememe gibi. Mesela 22 kurumun hepsi iki-üç kurumun içinden çıkan kurumlardır. Bu 22 büyümenin hepsinin iki örgütten kaynaklanması da iyi değil. Sivil toplumun, savunuculuğun ne olduğunu tam bilmiyoruz, demokrasiyi içselleştirememişiz. Bu, sıkıntı oluyor bizim açımızdan ya da sivil toplum açısından.

• **2005'te Rio Bin Yıl Kalkınma Hedefleri'nden sonra birleşme kararı aldık dediniz. Dernekler olarak bir çatı altında toplanmayı siz mi düşündünüz yoksa Yerel Gündem 21 altında yapılan bir öneri miydi bu?**

Serim: Hayır, ihtiyaçlardan dolayı biz düşündük. Şöyle, mesela biz bir kuruma gidiyoruz, öbür arkadaşlar da bir kuruma gidiyor. Bir talepte bulduğumuz zaman, diyorlar işte öbür dernek geldi, biz talebini karşılayamadık, destek veremedik. Ortak çalışmamaktan doğdu bu oluşum. Bir araya gelerek yürütelim işleri dedik. Bir de yerel yönetimlerimiz o zaman yeni değişti. Mesela biz engelliler belediye binasına giremiyorduk. Fiziki engellerin yanı sıra zihinsel anlamda da engeller vardı. Zihinde yıkmadığınız zaman hiçbir şekilde yıkamazsınız. 1999'da yerel yönetimlerin HADEP'in eline geçmesiyle aslında yeni bir perspektif de oluştu. Engellilere verilen önem arttı. Bir de karar alma mekanizmaları bizim için çok etkili oldu. Mesela kent konseyleri-

ne bir-iki kez misafir katıldık ve baktı ki bütün kenti yöneten insanlar orada. Bu kenti yönetenlerin hepsi oradaysa sorunlarımızın tartışılacağı yerin ortasında demektir. Bir araya gelip sorunlarımızı bu kenti yönetenlere anlatmamız daha kolay olsun diye bu oluşumu gerçekleştirdik.

• Yani şimdi BDP belediyelerinin olduğu her yerde kadın-erkek eşitliğinin yanı sıra engellilik konusunda da bir bilinçlenme mi var? Diyorsunuz ki 99'da Kürt siyaseti iktidara geldikten sonra engellilerin önü açıldı. Sadece fiziki anlamda değil. Karar alma mekanizmalarında da söz sahibi oldunuz. Bu çok önemli bir şey!

Serim: 99'dan sonra bu hareket engelliler için bir devrim niteliğindedi. Bu bir gerçektir. Bu hareket engellilik adına, bölge adına, siyasi hareketiyle, her yönüyle bir devrim niteliğindedir.

• Temsiliyet açısından durum nasıl? Devletin getirdiği yüzde 3'lük engelli çalıştırma kuralı var. Bu nasıl işliyor?

Serim: Ona gelmeden önce Engelli Meclisi'nin kent konseyinde aldığı bir karar var. Altıncı Protokol diyoruz. Diyelim ki fiziki bir proje yapılacak veya bir kent tasarımı. Bu protokole göre işi ihaleye verdiniz. O iş bittiği zaman Engelliler Meclisi gidip orayı görerek engellilere uygun olup olmadığına bakacak. Uygun değilse o ihalenin parasını vermeyecekler. Yani Altıncı Protokol'e göre bizim imzamız olmadan kentte herhangi bir ihale yapılmıyor.

• BDP belediyelerine ait bir protokol mü bu?

Serim: Kentte bulunan BDP belediyelerinin hepsi hemen meclisten geçirdiler. Resmi bir şekilde bize illettiler. Biz beş belediyeyiz, bundan sonra Engelli Meclisi de bütün projelerimizde altıncı taraftır diye. Siyasete gelince, son zamanlarda Engelliler Meclisi bir kurum olarak kabul ediliyor ve her yerde temsil hakkının verilmesi kararlaştırıldı.

• Kadın kotası gibi size de kota uygulanıyor mu?

Serim: Biz kotaya karşıyız. Demokratik olmadığı için karşıyız. Biz gerçekten kendi emeğimizle çalışıp gireceğiz. Zaten önümüz de açıktır. Hani öyle girmeyin gibi bir zihniyet olmadığı için bizde kota yok. Kadınlar farklı. Yıllardır süregelen bir şey. Ama engellilik alanı bu hareketin çıkış noktası, dezavantajlı kesimlerin haklarını savunarak gelen hareket olduğu için bu konuda bizim önümüzde bir engel ya da sorun yok.

Şeyhmus Diken: Engelliler Meclisi'nde doğal engelliliğin yanı sıra Kürdistan'da yürütülen savaşın sonucu oluşan engellilikler var. "Kürdistan ga-

zileri” kavramı da kullanılabilir. Sonuçta savaştır, gerilla mücadelede yararlanmıştır ve sağlam biri iken artık engelli birey haline gelmiştir. İçinizde böyle bir ayrım var mı?

Serim: Türkiye’deki yasalar nezdinde onlara “gazi” demek için daha çok erken diye düşünüyorum, ama var, onların da bir gaziler kurumu var. ABD’de harp malûlleri Vietnam Savaşı’na karşı protestoda çok etkili olmuşlardı. Türkiye’de 8 milyon engelli var, biz burada onlara çağrı yapıyoruz. Madem kardeşiz, siz de bize destek vereceksiniz. Bu kirli savaşı hepimiz ortadan kaldıracacağız.

• Peki engellilerle ya da savaş mağdurlarıyla zaman zaman birliktelikler yapıyor musunuz?

Serim: Biz Kürt engellileri olarak federasyon ve konfederasyonlarda bir araya geliyoruz. İnanın ki yakın geçmişe kadar bizi hazmedemiyorlardı. Şu an süreçle birlikte görüşleri ne oldu bilmiyorum, ama son zamanlara kadar çıkıp Doğu ve Güneydoğu’daki engellilerin haklarını savunduğumuz zaman çok dikkate almıyorlardı. İşte terörist veya bunlar her zaman muhalefettirler. Yani gazilerden hiçbir destek alamadık. Türkiye’deki gazilerden alamadık. Onun için bu duvarı yıkmamız lazım. Türkiye’deki engelli federasyon ve konfederasyonlarının o anlamda buraya daha başka bir şekilde bakmaları gerekiyor. Ama tam tersini yapıyorlar. Genel merkezi Ankara’da olan bir engelli derneği burada sadece bir şube açıyor, projelerini uygulamak için insani bir yaklaşım yok. Mesela bazen çıkıp diyoruz ki bu halka yararınız yoksa bütün şubelerinizi kapatın. Sadece genel merkeziniz kalsın. Bölgedeki sorunları çözecek, bu sorunların üstesinden gelebilecek cesaretli STK’lar kalsın. Sadece burada proje uygulayıp bir-iki resim çekerek “bizim orada bunları temsil ediyoruz” Bizleri kandırmayın. Bizim gazilere gelince, genel affa yol açılmadığı sürece bu arkadaşlarımızın ortaya çıkması ve bu mücadelede yer alması imkânsız. Ama bize destek veriyorlar.

• Engelli Meclisi olarak siz engelliler camiasında bir üstsünüz. Bir iç iletişiminiz var. Yerel yönetimlerde bir muhatabınız var. Yerel Gündem 21 bunun bir göstergesidir. Bunun dışında diğer STK’larla ilişkileriniz nasıl? Sizi ötekileştiriyorlar mı? Yoksa beraber çalışma ihtiyacı hissediyorlar mı?

Serim: Yüzde yüz zihniyet değişimi ve devrimini gerçekleştirmemişler. Halkın bakış açısı duygusal. Yani insani bir boyut değil, daha çok acıma gibi. Bizi tanıdıktan sonra bundan vazgeçiyorlar, ama duygusal yaklaşımı kırmamız için daha bayağı bir çalışmamız gerekiyor. Eskiden beri engellilik alanı hep suiistimal edildiği için sanki selam verirken bizden bir şey istiyor gibi bir yaklaşımda bulunuyorlar.

Geçmişte, 2000'den önce Ulu Cami önünde dilenenler vardı. Bugün Diyarbakırlı birinin Diyarbakır'da dilendiğini göremezsiniz. Devrim dediğim şey bunlar. Dilenciler çevreden geliyor ve Diyarbakır halkı da duygusallıklardan yardım ediyorlar. Suriye olaylarıyla arttı bu durum. Biz ne kadar müdahale etsek de yine halk destek verdiği için geliyorlar. Hep söylüyoruz, bakin siz ne kadar destek verirsiniz o kadar çoğalıyorlar. Teşvik ediyorsunuz. Bir de 2005'teki yasayla evde bakım ücreti geldi, üç aylık maaşları var. Şu anda Diyarbakır'da yüzde 90 oranında engellilik raporu olan insanlar durumu iyi olanlardır. Çünkü devlet yardım ediyor. Şu anda Diyarbakır'da 13 bin kişi 1'er milyara yakın para alıyor. Ekonomik bağımsızlığını sağladığı için engellilik bundan sonra daha iyi düşünecek, daha iyi fikirler üretecek. Sosyal, kültürel alanlarda engellileri göreceğiz.

Öbür STK'lar dediniz. Yerel yönetimlere doğru ortak çalışıyoruz. Ne desek kırmıyorlar veya yapmadıklarını yaptık demiyorlar. Fakat merkezî hükümet ile yerel yönetimler arasında bazen sıkıştığımız oluyor. Biz Engelliler Meclisi olarak ikisini ne kadar bir araya getirmeye çalışsak da siyasi nedenlerden dolayı ikisini bir araya getiremedik. O da yerel idarecilerden değil, merkezden gelen direktiflerden kaynaklanıyor. Vali Bey'in bir suçu yok. Ona gelen bir karar var. O kararı uygulamak zorunda kaldığı için yerel yönetimler ve atanmışlar arasındaki sıkışma bütün halkı etkilediği gibi bizi de etkiliyor.

• 13 bin kişi dediniz. Bunların kaç savaştan dolayı engelli, tahmininiz var mı?

Serim: Savaştan da farklı olarak mesela mayın mağdurları var. Ottawa Sözleşmesi'ne göre Türkiye'nin 2014'te bütün mayınları temizlemesi gerekiyordu. Sınırlarda mayın kalmayacak, patlayıcı maddeler imha edilecek veya çıkarılacaktı. Şimdiye kadar temizlemedi, 8 yıl uzatma istendi. İkincisi, 90'larda başlayan savaşlarla, travmalarla birlikte SSPE çocuklar var. Sadece Güneydoğu'da beş bin SSPE çocuğunun olması dikkat çekici.

Nurcan Baysal: SSPE çocuklarla ilgili bir şey söyleyeceğim. Sanırım bilginiz de vardır. O bölgenin haricinde Karadeniz'de de var deniyor, doğru mu?

Serim: Karadeniz'de şöyle var; o zaman burada görevde olan amirler, memurlar, misafirlğe gelen veya geçici görevle gelen kişilerde var. Ankara ve İstanbul'da da o dönem bölgede olan insanların çocuklarında var, onun dışında hiçbir yerde yok. Çok nadir. Hepsini bu bölgeden.

• Ne düşünüyorsunuz? Bölgeye özellikle o aşının yapıldığını mı düşünüyorsunuz?

Serim: Kesinlikle bölge bir laboratuvar olarak görülüyor. Kapitalizmin bu bölgedeki entrikalarının sadece bir tanesi bu. Onun gibi nice deneyler bu halkın üzerinde yapılmış diye düşünüyorum. 1990 ile 2000 ya da 90 ile 95 yılları arasındaki köy boşaltmaları ve o boşaltmalarda yaşanan korku ve travmalar, o zaman doğan çocukların psikolojik durumları, bunların hepsinin araştırılması gerekiyor. Bu kirli savaşın devam ettiği yıllarda beş aile bir evde yatıyor, yetersiz besleniyorlar ve sağlıksız koşullarda kalıyorlardı. Annenin psikolojisi etkilenecektir.

• Anladığım kadarıyla siz bu engellilik meselesini veya Engelli Meclisi'nin duruşunu politika dışında düşünemiyorsunuz.

Serim: Toplumumuzun yaşadığı neyse biz de ona göre kendimize pozisyon biçiyoruz. İnanın ben de İstanbul'da yaşamış olsaydım böceklerden kelebeklerden bahsedecektim. Burada başka sorunlar var ve sen halk savunucusu isen, engelli haklarını savunuyorsan o sorunları görmeye mecbursun. Keyfi bir şey değil yani. Mecburiyetten. O konuda insan hakkı, hukuku, bizim insanlarımızın talebi neyse biz de ona göre pozisyon alıyoruz.

Baysal: Bir de tabii bu kitlenizin büyüklüğü bu politika sonucu; yani **sakat kalan, engelli olan epey bir insan var.**

Serim: Bu kirli savaş yüzünden bizim engelli sorunumuz en altta kaldı. Bölgede yöneticilerin veya politika yapan insanların odaklandığı tek nokta vardı: Kürt sorunu. Kadınlar, engelliler, çocuklar, bunlarının nasıl yaşadığı, yani hiçbir şey düşünülmüyordu. Yani biliyorsunuz 90'ları. Bağlar'da görüyorsunuz. Çarpık kentleşme var. Herkes can derdindeydi. Göç edenler buraya geldi. Bu tür sorunlar hiçbir zaman ön plana alınmadı. Belki bilinçsiz belki de bilinçli bir şekilde yapıldı. Son zamanlarda biraz nefes alırken biz daha ameliyat masasında yeni yeni kendimize geliyoruz. O açıdan Kürdistan'da bu alanla ilgili bu siyasi iktidar devrim gerçekleştirmiştir. Ve bu daha büyüyecek ve ilerleyecektir. Bu işte engelli kadından ayıramazsın veya engelli aynı zamanda kadındır, çocuktur, erkektir, yaşlıdır, dededir. Her kesimden engellilerimiz var. Bir evde hiç ekmek yoksa inanın hepimiz aç kalıyoruz. Bir savaş olduğunda hepimiz etkileniyoruz. Ama bu bölgede en can alıcı olanı da özellikle engelli kadınların hiç evlenmeden yaşlanması, anne ve babasına bakıp tek başına kalması, okumamasıdır. Böyle nice hayatlar var burada. Batı'da öyle değil. Maddi durumu iyi olanlar çocukları için Ankara ve İstanbul'a, yabancı ülkelere giderek çocuklarını eğitiyor. Ama gariban insanlar burada perişan durumda.

• Apolitik olmak buradaki bir sivil toplum örgütü için mümkün değil diye mi düşünüyorsunuz?

Serim: Diyarbakır'da şube açmış sivil toplumun hepsi de böyle bakıyor. Hani biz tarafsızız. Siz nerede tarafsızsınız? Tamam, tarafsızsınız ama nerede tarafsızsınız. Yani yaşamın kendisi bir taraftır. Her şeyimiz siyasettir, her şeyimiz taraftır. E biz projemizi bitirip gideceğiz. Hadi eyvallah. Böyle bir şey yok. Biz içinde yaşıyoruz. Bizim gidecek başka yerimiz de yok.

• Gördüğüm en iyi sivil toplum tarifi. Ben de sizin gibi düşünüyorum.

Serim: Bilmiyorum, yani gideceğimiz başka bir yer olsaydı, Diyarbakır da bir proje olsaydı, o projeyi bitirip gitseydik biz de tarafsız bakardık herhalde. Biz bakamıyoruz.

• Sivil toplumda engelliliğin bir dili var mı? Engelliler Meclisi olarak toplumda sizi diğerlerinden farklılaştıran, kendinize ait bir diliniz, bir söyleminiz var mı?

Serim: Var, çünkü Türkiye'de elli tane meclis var. Yerel Gündem bünyesinde. Biz 2013'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir sunum yaptık. Demek ki dilimiz farklı.

Diken: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 2013'te Diyarbakır Engelliler Meclisi olarak bir sunum yaptınız. Ne dediniz?

Serim: Kırk dakikalık bir sunum yaptık. Yeni anayasada engellilik ne olmalı onu anlattık. Mesela eskiden özürlü kelimesi kullanılırdı, bizim sunumumuzdan sonra engelli diye kullanılmaya başlandı. Özürlüler Yasası Engelliler Yasası oldu. Ondan sonra 90 sayfalık bir rapor hazırladık. Cumhurbaşkanı'na, Başbakan'a gönderdik. Bu yıl dört kanun teklifi verdik. Yedi araştırma önergesi. Bunları daha çok BDP grubuna gönderdik. Üç soru önergesi verdik. Üç yıldır Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde engellilerin bütçesi üzerine çalışıyoruz. Bunlar hep bizim üzerimizden Meclis'e gidiyor. Bayağı bir düzenleme de oldu. Biz herkes için çalışıyoruz. Sadece Kürtler veya bölge için değil. Onun için dilimiz farklı.

Baysal: Engellilik sektör olmaya başladı dediniz. Bazı durumlar sektör olmaya başladığında ben ürküyorum. Devletin verimlilik üzerine düşünmesi beni çok korkutan bir şey. Çünkü bu, yoksulların yoksullaşmasına, zenginlerin zenginleşmesine neden oluyor. Devlet bir şirket gibi yönetilmemeli. Bunun engellilere yansımaları nasıl?

Serim: Dedğim gibi, devlet yüz binlerce aileye evde bakım parası ödüyor. Bu para engellinin en yakınındaki insana veriliyor. Bu insanın işi yok, sos-

yal ve kültürel hayatı yok. Bir de dışarıya çıktığı zaman o maaşı kesiliyor. Bir kere “Sen bir kölesin, ben sana bu parayı veriyorum. Dışarıya çıkabiliyorsan sen kendini idare ediyorsun” diyerek maaşı kesiyor. Ve böyle uyguluyor. Bu yanlış. Yine dediğim gibi bu bir sektör haline gelmiştir. Şu anda Diyarbakır’da 48 tane rehabilitasyon merkezi var. Özel rehabilitasyon merkezleri var. Dört tane rehberlik araştırma merkezi var. Milli Eğitim’e bağlı.

Altı bin tane de çocuk var. İlköğretim çağında. Bu altı bin çocuğun sağlık raporları Sağlık Müdürlüğü’nden alınıyor, ama hakları verilmiyor. Doktorların keyfi muamelesi, RAM’daki tanı koymada anadili Kürtçe olan çocuklara Türkçe soru sorulması, Türkçe bilmediği için onu zor duruma düşürüp bütün hayatını kaydırmaları, bu tür vakalar çok fazla. Özellikle kırsalda yaşayan çocuklarımız dil bilmedikleri için engelli sayılıyorlar. Hani işaretler gösteriyorlar, çocuklar da bilmedikleri için doktorun da işine geliyor. Sonuçta doktor para alıyor. Sektör haline geline nokta bu. Sağlık Müdürlüğü, Milli Eğitim ve hatta Meclis’te de bunu söyledim. Siz dört çetenin eline vermişsiniz engellileri, birincisi İl Milli Eğitim Müdürlüğü RAM’lar, ikincisi Sağlık Müdürlüğü, üçüncüsü özel rehabilitasyon kurumları, dördüncüsü de aile. Özel rehabilitasyon merkezleri ve ailelere para ödeyip o çocukları okula götür diyor. Normalde akranlarından iki kat fazla eğitim alması gereken çocuklar haftada iki gün, günde iki saat, haftada dört saat eğitim alıyorlar. Burada insan haklarından bahsetmek mümkün değil. Bu gidişat doğru bir gidişat değil. Yarın öbür gün bu çocuklar büyüyecek, bizim yanımıza gelecekler, bizimle birlikte yaşayacaklar ve yüz binlerce çocuktan bahsediyoruz.

Baysal: Dedğin şey çok ciddi. Özellikle kırsalda çok fazla. Türkçe bilmeyen çocukları engelli gösteriyorlar. Ve rehabilitasyon merkezlerine yoluyorlar.

Serim: Bir de mesleki eğitim meselesi var ki o Türkiye’de yok. Mesela Almanya’da mesleki rehabilitasyon var. Diyelim ki çocuk okumayı bilmiyor. Belli bir yaşa kadar, hangi mesleği istiyorsa çocuğu o mesleğe hazırlıyor. Türkiye’de bu altyapı yok. Sadece evden iki saat alıp geri getiriyor. O da zaten A harfini öğretiyor, o da nereye kadar? Az zihinsel, çok zihinsel veya bedensel veya görme hepsine bir kategoride yaklaşıyor. Yani Türkiye’nin engellilikle ilgili çalışmaları içler açısı.

Nurcan Baysal: Bu savaştan dolayı engelli olanların ciddi bir kısmı evlerinden dışarı çıkmıyorlar. Ne yapıyor bu insanlar? Sence onlar için ne yapılması lazım?

Serim: Gelişmiş ülkelerden örnek vereyim size. Mesela aileleri önce bir araya gelmişler. Kendi imkânlarıyla kooperatifler kurmuşlar. Ondan sonra

bu kooperatifler atölyeler oluşturmış. Bu atölyeler çalışma birimleri açmışlar. Şu anda Avrupa'da devlet bu birimleri destekliyor. Bu atölyeler takır takır işliyor. İŞKUR'un görevini bir bakıma bunlar yapıyor. Bir de bu insanlar devletin genel sağlık sigortasına alınmış. Hiç kimseye muhtaç değiller. Hani evde bakım veya maaş aylığı değil de onların vatandaşlık haklarından dolayı verilen paralar var. Taksiden tutun özel araçlara kadar hepsini yapıyorlar. Bizim burada aileler bilinçli değil, kamu görmek istemiyor. Sokaklarda fiziki şartlar uygun değil, evden çıkamıyor. Bir de haklarını bilmiyorlar. Üç yüz seksen tane engelli evi gezdim, hiç haberleri yok. Yani vergiden nasıl muaf-sın, sudan nasıl yararlanıyorsun, araç nasıl alabiliyorsun, bu çalışmalar nasıl gidiyor, hakların nedir; ne aile biliyor ne de kendileri.

Sadece rehabilitasyon merkezleri, sektör gidip kapıyı çalıyor. Eğer 18 veya 25 yaş altı ise sağlık raporu alıp rehabilitasyona yazdırmak için önce hastaneye götürüyor, kendi parasını alıyor. Aile biraz bilinçli ise üç aylık maaşını çıkarıyor. Ondan sonra eğer çok özürlü ise bakım ücreti ver. Öyle gidiyor. Yerel yönetimlerle merkezî hükümetin mahallelerde küçük birimler açmaları lazım. Önce bu insanlar kendi haklarını öğrenecekler. Başka ülkelerde ne oluyor, engelli akranları ne yapıyor? Önce bunları talep edecekler. Hemen olacak şey değil, ama altyapısı hazırlanacak ve herkes kendisine en yakın yerde hizmet almaya başlayacak. Yoksa bütün Diyarbakır'ı hemen bir alana toplamak ya da bir yerde hizmet vermek gibi bir imkânımız yok.

• Engelliler Meclisi'ni STK örgütlülüğü açısından Türkiye geneliyle kıyasladığınızda ne durumdasınız? Hem Diyarbakır ekseninde hem de Kürdistan'da? Türkiye genelinde temsiliyet, sivil toplumdaki duruş, sorunları ilgili yerlere taşıma açısından ne durumdasınız?

Serim: Sadece Türkiye'de değil, hem mayınlarla ilgili çalışan kurumlar hem Avrupa Engelliler Platformu, ondan sonra da dünyadaki engelli örgütleri, Kürdistan'dan, İran'dan, her yerden diyaloglarımız var. Hani Türkiye'deki gibi değil. Bizim farkımız burada. İkincisi, Bin Yıl Kalkınma Hedefleri'nin yapısı yatay bir örgütlenmedir. Hiyerarşik bir yapısı yok. Bu da bizim yapımıza uydu. Batı'da engelliler meclisi başkanlığı var, bizde başkanlık sistemi yok, eşbaşkanlık sistemi var. Orada bir farkımız var. Bizde tam demokratik ve yatay bir yönetim şekli ve her alanın kendi özgünlüğünde çalışma yürüttüğü özgür bir alan var.

Savaştan ve inkârdan kaynaklanan sorunlarımız üzerine de her zaman çalışıyoruz. Mecburi çalışıyoruz. Bunları yapmazsak yaşama şansı bulamıyoruz. O konuda bizi diri tutuyor burası. Hem örgütlülük bakımından hem de beyin bakımından bizi diri tutuyor. Batı'dan daha iyi diri tutuyor. 2006'da Türkiye Engelliler Platformu var. Süleyman Akbulut arkadaşımız. Onunla

tanıştığım da profesör olabileceğini sandım. Engellilik alanında kesin doktora yapmıştır diye düşündüm. 2013'te yine bir araya geldiğimizde baktım ki resmen bitmişler. Biz konuştuktan sonra arkadaşımız bizimle hiç konuşmaktan gitti. 2006'dan bu yana insan hakları, engellilik savunuculuğunu bir tarafa bırakmışlar, hep projelerle, başka şeylerle uğraşmışlar. Bunun için kendilerini geliştirmemişler. Burası bizim yaşam alanımız. Onlar teknik bakmışlar, ama biz burada yaşam için çalışıyoruz. Farkımız odur.

• Bölgedeki STK'lar Batı'daki diğer sivil örgütlerden daha mı az projeciler?

Serim: Doğrusunu söylemek gerekirse biz alırız. Hangi kuruma proje verilirse kabul eder. Ama biraz da bize iyilik yapıyorlar. Taraf olmadığımız için bize proje verilmiyor. Mesela SODES Projeleri, cemaatlara, cami derneklerine, başka derneklere veriliyor. İhtiyaç sahibi olan derneklere verilmiyor. Verilmediği zaman sen mecburen savunma mekanizmasına giriyorsun. Sana verilirse belki sen de gevşersin. Daha mücadeleci kılıyor. Ama öbürleri öyle değil. Seni altına alıyor. Avrupa Birliği'nde sivil topluma projeler veriliyor, kendilerini yaşıyorlar, doğru, finansman olmazsa hiçbir şey olmuyor, o da doğru. Ama Türkiye'deki sistem gibi değil. Türkiye'de bu alanda çalışanlar Avrupa Birliği Bakanlığı, Başbakanlık veya Sosyal Dayanışma Vakfı'nın memuru gibi olmak durumunda. Bölgede hak savunuculuğu yapan, "Benim reklamımı yapmayacak, benim faydama olmayacak, benim için birkaç kelime söylemeyecek, propagandamı yapmayacak" olan sivil topluma proje yok.

• 22 dernekte kadın temsiliyeti nasıl?

Serim: Eşbaşkanımız kadın zaten. Ama kadın ve erkeklerin temsiliyetinin yüzde 50-50 olduğunu söyleyemeyiz. Henüz onu başaramadık. Ama bu yönde çalışmalarımız sürüyor. Kadın arkadaşları katmaya çalışıyoruz.

• Kürdistan'da sivil toplum örgütü olmak ne demek? Baskı veya farklı sorunlar yaşıyor musunuz? On beş yıl öncesine göre nasıl? Bir iyileşme var mı?

Serim: Kesinlikle var. On beş yıl önce OHAL vardı. Biz basın açıklaması yaparken polisler kameranın arkasında durup yüzümüze bakarlardı, bir kelime söylese de hemen götürsek diye. OHAL kalktıktan sonra sivil topluma biraz alan açıldı. Bir de Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, hak savunuculuğu yapan öbür örgütlerle de burası tabii ki gelişti. Bırakın sivil toplumu, örgüt kurmayı, üç-dört kişi bir araya geldiğinde hemen örgüt kurdun, militan oldun, gözaltı ve faili meçhul, ne dersiniz deyin yani. Şimdi öyle değil, ama başka bir versiyon. Eskiden çatışma ile yok ediliyordu, şimdiyse siyasi ma-

nevralarla yapılıyor. Ne günah varsa siyasi olarak yine bölgenin üzerine yılmaya çalışıyorlar.

Eskiden açık bir baskı vardı. Şimdi gizli ve planlı bir şekilde yapılıyor. Kendi sivil toplumunu kurma, kendi adamını yerleştirme, başka sivil topluma baskı unsuru olma şeklinde. Bu kez siyasi günahlarını bölgeye yerleştirmeye çalışıyorlar. O da çok kötü ve iğrenç bir şey. Bugün cemaat derneğinin Diyarbakır'da ne işi var? Demek ki buradaki sivil toplum şeffaflaştı, baktılar bir şey kalmadı, bu kez başka bir şey getiriyorlar. Bütün kurumlar sizin elinizde, hizmet yapabiliyorsunuz, niye yapmıyorsunuz? Çünkü amacınız o derneklere verdiğiniz üç-beş kuruşu vermemek. Artık projeler de bitti. Kendi derneklerinize vereceksiniz. Birkaç tane engelli getirerek, hegemonyanızın altına alacaksınız. İşte siyasi baskıyı böyle yapıyorlar. Bütün illerde de bunu yapmaya çalışıyorlar. Kimi yerlerde az kimi yerlerde çok. Yani devlet kendi STK'larını yaratıyor.

• Bağımlılık ve bağımsızlıktan sivil toplum olarak ne anlıyoruz?

Serim: Hiçbir sivil toplum bağımsız değil bir kere. Dernekler Kanunu var mı? O çerçevede kurulmuşsunuz. Bir kere bağımlılık oradan başlıyor. Siz defterlerinizi, her şeyinizi dernek kanununa göre uyguluyorsunuz. Bağımlısiniz. Ha diyorsanız ki halktan bağımsız, evet, siz halktan bağımsızsınız. Biz halk meclisleri kuruyorduk. 2009'dan önce, halk meclisleri oluştururken bir tüzük hazırladık. Bağımsızlık budur. Ama dernekler masası tüzüklerimizi kabul etmedi. Şu şu maddelerden dolayı siz başka şeylerin peşindesiniz dendi. Benim iradem eğer orada yer buluyorsa, kimse karışmıyorsa bağımsızlık odur. Ben zaten sana bağılıyım. Ne bağımsızlığı? İşte Başbakan'a hırsızlık damgası vurulduğu zaman ben ona sahip çıkarım, gidip onun lehine basın açıklaması yaparım. Belediyeleri kötülerim, muhalefet ederim veya herkese muhalefet ederim, ben bağımsızım. Bağımsızlığı böyle anlıyorlar. Böyle bir şey yok. AK Parti yüzde 50 alıyor, Diyarbakır'da yüzde 70 BDP'yi destekliyor. Sen o yüzde 70'le çalışmıyorsan bağımsızsın. Böyle bir şey olamaz. Sivil toplum hak savunuculuğu yapar, halkın sorularını dikkate alır. Evrensel değerlere bağlı kalarak o sorunları çözmeye çalışır. Bağımsızlık diye bir şey yoktur. Birleşmiş Milletler'den tutun NATO'ya kadar hepsi Avrupa Birliği ve ABD'ye bağılıdır. Birisinin ekonomisine dokun, seni perişan eder. Demek ki sen onlara bağılısın, dokunmuyorsun. Dokun bir bakalım. Burada Diyarbakır'da benim beğendiğim tek bir sivil toplum örgütü var. O da MAZLUMDER'dir. MAZLUMDER biraz çabalıyor, onlara da başka şekilde dokunuyorlar. Hiçbir STK bağımsız değildir. Kendi kendimizi kandırıyoruz. Aslında bağımsızlık diye bir şey yoktur.

SARMAŞIK YOKSULLUKLA MÜCADELE VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA DERNEĞİ

ŞERİF CAMCI

Bugün 3 Ocak 2014 Cuma. Hükümetle Cemaat arasındaki gerilimin had safhalarda olduğu bir güne daha uyandık. Cemaat'ın gazetecisi Hüseyin Gülerce'nin sabah sabah "Büyük bir fırtına geliyor, savrulmaya hazır olun," tweet'i ile ortalık iyice karıştı. Her kanalda ayrı bir "yorumcu" tweet'i yorumluyor. Tweet meselesi Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın "Bakanlar çıt çıt sabahtan akşama kadar Twitter'la uğraşıyorlar," sözüyle daha da tırmanıyor.

Her geçen gün yoksullaşan Amed sisli bir güne daha uyandı. Amed sokaklarında dilenenlerin sayısı Rojava'dan gelenlerle birlikte hızla artmakta. Dilenen ve sokakta çalışan kadın ve çocukların arasından yürüyerek varıyoruz Sarmaşık Yoksullukla Mücadele Deneği'nin Bağlar semtindeki bürosuna. Büronun duvarlarında Kürdistan'dan yoksulluk hallerini gösteren pek çok fotoğraf asılı. Yoksulların bakışları altında Genel Sekreter Şerif Camcı ile söyleşiye başlıyoruz.

Çokrenklilik, çokseslilik meşruiyet zeminimizi artırdı

• Derneğiniz ne zaman, nasıl ve hangi amaçla kuruldu?

Şerif Camcı: Derneğimiz 2006'da kurulmakla birlikte kuruluş çalışmaları 2005'te başladı. 2005'in başında Türkiye'deki diğer yardım kuruluşlarının dışında farklı bir yöntemle kuruldu. "Bu alanda boşluk var, hadi beş-on kişi bir araya gelelim, bir dernek kuralım" düşüncesi ile kurulmadı. Kentte ilgili tüm kurum ve kuruluşlar ve şahsiyetlerle bir araya gelinerek, bir dizi tartışma ve toplantı yapılarak –ki bu süreç yaklaşık sekiz ay sürdü– hangi araçlarla nasıl bir süreç izleneceği hususunda bu toplantılar neticesinde beliren çerçeve üzerinden ortaya çıktı. Ve kentteki tüm ilgili kurumların başkanları-

nın kurucu üye olması suretiyle dernek kuruldu. Bu anlamda Sarmaşık Derneği'nin aslında tüm kentin bir özeti, kentin tümünün içinde yer aldığı bir platform olduğunu söyleyebiliriz.

• **Bu şekilde kurulan tek dernek diyebiliriz o zaman?**

Camcı: Sanırım. Bu hassasiyetlerle, bu arayışla, bu derinlikle çokrenkliliğe de sahip bir dernek. Evet, farklı düşüncelerde olabiliriz, siyasi düşüncelerimiz de farklı olabilir, ama bu kentte en önemli sorunlardan biri olan yoksullukla mücadele dayanışmasını örgütleme konusunda niçin birlikte hareket etmeyelim, diye yola çıktık. Ortak iş kültürünün gelişimine katkı sunalım dedik. Bugün Diyarbakır'da herkesin siyasi tarafı belli. Bu katılığa rağmen insanlar niçin bir araya gelmesin, niçin birbirini anlamaya, birlikte iş yürütme-ye çaba sarf etmesin? Buna da kısmen hizmet ettik diyebilirim.

• **Farklı kurumların yöneticilerinden oluşan, farklı siyasi eğilimleri barındıran bir kurucular kurulu profili söz konusu. Daha sonra çalışmalar esnasında size bir artı olarak mı döndü bu tercih, yoksa bir handikap mı dönüştü? Böyle bir mutabakata varan bir derneğin aslında işlerinin çok kolaylaşması gerekiyor. Çünkü hatırladığım kadarıyla iktidar partisine mensup olan milletvekilleri de vardı kurucular arasında. Ticaret ve Sanayi Odası da vardı. Sistemle çatışan, halkın tercihi ile oluşmuş belediye yönetimi de vardı. Sonucu ne oldu bunun? Basından izlediğim kadarıyla davalık da oldunuz!**

Camcı: Çok meşakkatli bir işe giriştiğimizin farkındaydık. Sonuç almayı düşünüyorsak, bir şeyler yapma amacıyla yola çıkıyorsak karşılaşılabileceğimiz sıkıntıları daha baştan giderme veya avantajlı bir konuma geçme çabasıydı bu.

Sekiz yıllık sürece baktığımızda çok renkli olmasının derneğin meşruiyet zeminini genişlettiğini söyleyebiliriz. Öyle olunmasaydı muhtemelen saldırılar daha cepheden gelecekti. Çünkü evet, çok farklı düşünceden insanlar var. Bu insanların kapasitelerinden yeterince verim alamadığımızı söyleyebilirim. Çoğu bir yerde sadece durdu. Karşı çıkmasa da aktif bir katkı sunmadı. Ama kurucular kurulundaki varlıkları, zaman zaman onları dernek çalışmalarına dâhil etmiş olmamız, yanımızda görünmeleri bile o meşruiyet zeminini derinleştirdi. Tacizlerin, baskıların biraz daha ihtiyatlı olmasını sağladı.

Küçük bir örnek, dernek KCK operasyonları kapsamına konulmaya çalışıldı. İddianameye biraz daha güçlü bir referans sağlamaya çalışılmıştı. Sivil toplumu örgütleyen ve onu harekete geçiren bir yapı gibi sunulmaya çalışılmıştı. Savcı, çok ayrıntısına girmeyeyim, iki önemli husus üzerinde duruyor-

du. KCK'nin talimatıyla kurulduğumuz ve yardım ettiğimiz ailelerin yüzde 56'sının PKK'lı olduğu gibi iki saçma sapan iddiayla üzerimize gelmişti. Mesnetsiz bir iddia. Biz kimdir, nedir bakmıyoruz. Bakmadık da bugüne kadar. KCK talimatıyla kurulduğu iddiasına gelince, savcıya KCK ne zaman aktifleşti diye sorduk, 2006 falan dedi. Bu dernek 2005'te çalışmalarına başlamıştı. PKK deseniz anlarınız da KCK demeyin. Amacınıza hizmet etmez. Ondan sonra soruşturma davaya dönüşmedi. Bir de kurucular kurulu üyelerini ifadeye çağırmışlardı. Kurulda düşündükleri insanların dışında isimlerin de olması etkili oldu. Aslında iyi bir yerde durduğumuz orada belli olmuş oldu, çünkü şu an sekiz bin kişi bu derneğe donör olarak her ay katkı sunuyorsa o çokrenkliliğin dışarıya verdiği görüntüdür. Balıkesir'den, Çanakkale'den insanlar aylık düzenli katkı sunuyor. Tek bir yerde homojen bir biçimde kurulmuş olsaydı eminim bu sonuç alınamayacaktı.

• Üye profiliniz nasıl? Genel kuruldan genel kurula mı bir araya geliyor-sunuz, yoksa aktif bir bağınız var mı?

Camcı: Kurucular kurulumuz 32 kişiydi, büyük çoğunluğu kurum başkanıydı. Onlar değiştikçe yerlerine gelenleri alarak üyelerimizi çoğalttık. Eski Ticaret Odası Başkanı vardı, yenisi geldiğinde onu üye yaptık, eskisinin üyeliği de devam etti. Bunun dışında çalışmalarımıza aktif yarar sağlayan çalışanlarımızı, gönüllülerimizi üye yapma yoluna gittik. Belli kriterler getirdik. O kriterlerle götürmeye çalıştık. Yoksa sırf birilerinin ismi olsun diye üye yapmadık. Üyelik sorumluluklarını yerine getiren, katkı sunan, bulunmasında yarar görülen veya yönetim kuruluna almayı düşündüğümüz kişiler belirlenince onları üye yaptık. Şu anda 144 üyemiz var. Sınırlı sayıda tutuyoruz.

• Hedef kitlenize yönelik bir üyelik politikası var mı? Yoksulları da üye yapıyor musunuz?

Camcı: Hayır. Bu zaten bir paradoks. Yoksullukla mücadele kurumları dünyada da maalesef hep zenginler, orta sınıf aydınlar tarafından yürütülmüştür. Bunu toplantılarımızda tartıştık. Şeyhmus Abi'nin de olduğu kimi toplantılarda, onlar adına karar almak yerine onları karar alma süreçlerine nasıl dâhil edebileceğimizi konuştuk. Sonra sırf görüntü olarak aramıza almışız gibi olsun istemedik. Böyle bir sıkıntı yaşadık.

Hedef kitemiz çok örselenmiş, ekonomik anlamda en dipte olan, travma üzerine travma yaşamış, parçalanmış ailelerden oluşuyor. Onlardan ezilmeden büzülmeden dik durabilecek bir şey çıkaramamanın sıkıntısını yaşıyoruz. Ama tümü öyle mi? Biraz zorlarsak sanki bazı şeyler çıkarılabilecek gibi görünüyor. Ama temel sıkıntı biraz o. Maalesef yoksullar adına bu kenti bi-

raz harekete geçirmek, onların yaşadığı sıkıntıları gösterebilmek bile bulduğumuz aşamada bir başarı olarak görülüyor. Ama bir sıkıntı var.

Nurcan Baysal: Ticaret Odası, iş adamları dernekleri, baro gibi kurumların bir araya gelmesiyle kuruldu Sarmaşık Derneği. Niye 2005? Ve hangi yıldan, hangi süreçten itibaren başladı baskılar ve sizce neden başladı? Dava sürecini biraz açabilirseniz...

Camcı: 2005'te biz Kürtler politik olarak alabildiğine büyümüş, tüm dünyada görülebilir hale gelmiştik, ama gündelik yaşam sorunlarına ilişkin olarak ona denk düşen bir gelişme, bir kurumsallaşma çabası yoktu. Belki politik olarak onun izdüşümü niteliğinde kurumlar vardı. TUHAD-FED, GÖÇDER gibi yine tamamen siyasal jargonla hareket eden kurumlar. Çünkü insanlar belki o dönemin heyecanıyla yarını hiç düşünmeden hareket edebiliyordu. Ama yaşam biraz biraz normalleşmeye başladığı andan itibaren insanlar günlük yaşamlarındaki sorunlara da çözüm aramaya başlayınca ister istemez sizler de buna yanıt verebilecek kurumları ve çalışmalarını yürütmek durumundasınız. İşte bu kente dair iddiası bulunanlar Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir'in öncülüğünde yoksulluk sorununun çözümüne katkı sunabilecek bir sivil yapılanmanın oluşması gerektiğine karar verdiler. Biz o dönem yürüttüğümüz benzer bir çalışmayı, şu an yürüttüğümüz çalışmaların birçoğunu hiç böyle bir kurum oluşturmadan belediye bünyesinde de yürütebilirdik. Ama biz bunu siyaset üstü bir anlayışla, insanların katılımını sağlayarak, biraz o dayanışma ruhunu da örgütleyerek nasıl yürütebileceğimizi düşündük. Stratejik amaç, işi yurttaşın yurttaşla dayanışmasına evriltmekti. Geline aşamada da amaca ulaşıldı. Çünkü başlarken proje ortaklıklarıyla, kurumsal katkılarla devam eden bu çalışmada şu an kurumların katkısı yüzde 14'e düşmüş durumda. Yüzde 86'sı o sekiz bin kişinin katkısıyla yürütülebilir hale geldi. Ekonomik anlamda da tamamen sivilleşmeye gidiyoruz, çünkü ekonomik olarak nereye bağlıysanız onunla hareket etme durumundasınız. Biz şimdi kurumları vizyon olarak tutup o yüzde 14'ü de sıfırlamaya, yurttaşın yurttaşla dayanışmasını artırıp kendimizi sadece bu dayanışmayı koordine eden bir yere çekmeye çalışıyoruz.

Baysal: Bildiğim kadarıyla bu yöntem yurtdışında çok fazla var. Sadece halkın, bireylerin katkılarıyla devam eden dernek ve vakıf çalışmaları Türkiye'de pek yok. Bu konuda Türkiye'de yalnızca Sarmaşık var. Yanılıyor muyum?

Camcı: Dünya literatürünü kısmen taramaya çalıştım. Böyle bir örnekle karşılaşmadım. Belki Avrupa'da şu vardır; gönüllüler bazen katkı yapıyor, bazen yapmıyordur ya da yılda bir-iki kez yapıyordur. Bu öyle değil. Elektrik,

su, havagazı faturasını nasıl bankaya talimat vermişse bunu da öyle yapıyor. Balıkesir'deki 20 lira, Kanada'daki 20 euro yatırıyor, Avrupa'daki böyle yapıyor. Bize aylık düzenli hibe veren kişilerin 5.500'ü Diyarbakır'dadır. Yüzde 60'ı, iki bin kişi, Türkiye'nin diğer illerindedir. Beş yüz de yurtdışında.

• Sekiz bin kişinin aylık katkısı ne kadardır? Ne kadar girdi sağlıyorsunuz?

Camcı: 200.000 lira civarında düzenli bir para akışı sağlıyoruz.

• Bu girdi Diyarbakır'da kaç kişiye veya kaç aileye geri dönüyor? Aileleri nasıl seçiyorsunuz?

Camcı: Desteklediğimiz aileler, üretime katılması mümkün olmayan, yani iş verseniz dahi hanede çalışacak tek bir bireyi dahi bulunmayan, düzenli hiçbir geliri olmayan ailelerdir. Şu ana kadar 33.000 aile başvurdu. İki yıldır başvuru almıyoruz. Görüşme yapılıyor, kritere uymazsa başvurusunu almıyoruz zaten. 33.000 aile, hane başına ortalama 6,2 kişiden yaklaşık 200.000 kişi temel gıda ihtiyacını karşılamakta güçlük çektiğini beyan ediyor. Bunlar içinde biz o dediğimiz kritere uyan yaklaşık beş bin aile olduğunu tespit etmiş durumdayız. 3.890 aile bizden her ay düzenli olarak gıda desteği alıyor.

• Aile başı ne kadar gıda desteği alıyorlar?

Camcı: Piyasa değeri 70 ilâ 100 lira arasında değişen gıda desteği alıyorlar. Bir ay yetebilecek kadar kuru gıda ürünleri ağırlıkta. 3.890 aileden bin aile sürekli değişiyor. Geçici iş görmezliğe uğrayanlar var, askere gidip dönen var, cezaevine girip çıkan var, hastalanıp iyileşen var. Bin aile böyle giriş çıkışlarla değişiyor. Diğerleri düzenli yardım alıyor. Bunlar durumlarında hiçbir değişim olmayanlardır. Bu konuda katı bir tutumumuz var. İnsanların gelişimlerine ket vurmak da istemiyoruz. Çünkü yardımlar yoksullukla mücadelede etkin bir araç değildir. Yardım ederek yoksullukla mücadele edemezsiniz. Bizim yaptığımız yardım ise üretime katılamayanlardır. Yani açlık sınırındaki ailelere, parçalanmış, aile birliğini yitirmiş gruplardır. Bunlar mutlaka dışarıdan birilerinin desteğiyle yaşamını devam ettiren ailelerdir.

Bu kentin kalkınma sorununu çözeniz bile, kişi başına düşen milli geliri yüz bin euroya çıkarsanız bile bu ailelerin durumunda değişiklik olmayacak. Çünkü bundan pay alan insanlar değil bunlar. Sosyal destekle yaşamaktan başka çareleri yok. Bunları yapması gereken devletti, ama devlet daha da negatif bir noktada duruyor. O zaman bunu biz yapalım dedik. Bizim de bu derneği kurarken stratejik hedefimiz yardım yapmak değildi. Saha çalışmasıyla yoksulluğun geldiği düzeyi araştırmak, düzenli raporlarla kamuoyunu bilgilendirmek, sorunu çözme imkânı olanları harekete geçirmektir. Yok-

sa bir sivil toplum örgütünün bu kadar altüst olmuş bir coğrafyada yoksulluk gibi küresel bir sorunu giderme iddiası komik olurdu. Ama bu realiteyi, beş bin aile gerçeğini sahadan süzüp gördükten sonra birilerinin düzenli bir destek vermesi gerekir diye işin içine girdik. Halen de kendimizi bir yardım kuruluşu olarak tanımlamıyoruz. Yapmak zorunda kaldığımız için yapıyoruz bunu. Bu nedenle stratejimiz biraz değişti. Ağırlık biraz buna verildi. Sadece gıda desteği değil, gıda bankasından daha fazla önemsedığımız çocuk eğitim destek programımız var. Çocuk Eğitim Destek Evi'nde yeni eğitim ve öğretim yılında 40 çocuğumuzu da programa dâhil ettik. Şu an 160 çocuğumuz var. Ailelerinde çalışabilecek kimse olmadığından bu çocuklar sokakta çalışmak zorunda kalıyordu. Ailesi tarafından istismar edilip çalıştırılan, babası kahvede oturan çocuklar da var. Ama o ayakkabı boyacılığı yapan, araba camı silen çocukların bir kısmı bu ailelerin çocuklarıydı. O çocuk çalışacak, akşam eve ekmek getirecek, aç yatmayacak. Biz bu çocuklardan ilk etapta 110 tanesini âdeta sokaktan topladık. Bunlar bir süre sonra "sokağın cazibesi" ile *part time* işlerini, okulu bırakıp tamamen o işi yapmak zorunda kalan çocuklardı.

Bu çocukların okula geri dönüşlerini sağladık. Eğitim-Sen'in desteğiyle her çocuğumuz bir gönüllü eğitimci arkadaş tarafından takip ediliyor. Ağırlıkla özel ders ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın desteğiyle psikolojik danışmanlık hizmeti alıyor bu çocuklar. 160 çocuğu ortaokuldan aldık, şu an 33'ü üniversitede. Bu çocukların ilkokuldan üniversiteye kadar bütün eğitimlerini takip ediyoruz. Basit bir burs gibi, ne yaptı ne etti sormadan hesabına parayı atma şeklinde değil, bütün ihtiyaçlarını gözeterek takip ediyoruz. Ve şunu söyleyeyim, gıda bankası söz konusu olduğunda kim olursa olsun gıda desteğinden yararlanıyor. Düşüncesine hiç bakmıyoruz. Bu 160 çocuksa savaşa mağdur ailelerin çocukları. Bunda öyle bir kriter var.

Şeyhmus Diken: Sayın Abdullah Öcalan yakınlarda bir açıklamasında dedi ki "Bu kentte yüzde 70 oyla bizim belediyelerimiz iktidarı alıyor. Kürdistan'ın birçok şehrinde de bu böyle. Eğer Diyarbakır'da biz bu yoksulluk meselesini çözemiyorsak oradaki kurumlarımız ne işe yarıyor?" Siz Dernek olarak Sarınaşık üzerinden nasıl bir okuma yapıyorsunuz?

Camcı: Biz zaman zaman devletin Kürdistan'da uyguladığı sistematik yoksullaştırma politikalarını teşhir ediyoruz. Yani hangi araçlarla yaptığını, bu kentin tarihsel olarak nerelerde bulunduğunu, şimdi nerelere indirildiğini, buna karşılık bu bölgeden neler aldığını (petrol, su vs.) hep söyledik.

Devlet tu kaka yaptı. Bunların hepsini söyledik. Lakin evet, biraz çuvaldız iğne meselesi, kendimize baktığımızda biz de öyle çok bağışlanabilir bir yerde değiliz. Samimi olarak özeleştiri yapmamız gerekiyor. Örneğin en ufak bir

kaynağı kullanırken bu kentin yoksullarını gözetecek ne tür politikalar izledik, buna bakmamız lazım. Kimi belediyelerin stratejik planlamaları için zaman zaman beni de çağırırlar, toplantılara katılırım. En son bir belediyemizce bu böyle olmaz denildi. Stratejik planınızda ya da yıllık bütçenizde neyi nereye harcadığınızı sizin nerede durduğunuzu gösterir. Siz bu kentin asfaltını yaptığınızda bu asfalt beni ilgilendirmez. Yoksullar bu asfalttan yararlanamıyor. Hatta park ve bahçesinden de yararlanamıyorlar. Yani kenti inşa ederken, yeniden yapılandırırken sizin yoksullara nereden nasıl baktığınızı, bu kentin kaynaklarını yoksullar için ne kadar harcadığınızla ölçerek okuruz. Bunun sonuçlarına göre söyleriz. DTK de birçok çalışma yürütüyor bu konuda. Siyasi parti pek çok şey söylüyor. Ama somut olarak çok adil bir yerde olmadığımız ortada. Bu insafsızlıktır. Dahası, insanlar senin benim için bir yerlerde fedailik yapıyor. Bu insanların sayısı üç yüzü geçmez. Bu üç yüz kişiyi biz eğer yaşama daha güçlü tutunduracak mekanizmalar oluşturamıyorsak hiçbir şeyin anlamı kalmıyor. Ne Kürd'ün ne Kürdistan'ın...

Fedailikle kastım “gerilla” olarak bu halka yapılan fedailiktir. Politik nedenlerle dağa çıkmış insanların çocukları sokakta kötü koşullarda yaşıyor ve o çocuğa sahip çıkamıyoruz. Gıda bankamızdan yararlanan ailelerden politik nedenlerle, dağda ve cezaevinde olduğu için muhtaç olanların sayısı azdır. Sebebi, pek çok şeyden yararlanmıştır. İşe girmiştir vs. Ama görünmeyen, karar alma mekanizmasına erişemeyen üç kişi bile olsa bu büyük bir ayıptır.

• **Bunu aşmak için çözüm önerisi sunuyor musunuz? Yerel Gündem 21'e, belediye ve kent meclislerine, BDP Diyarbakır milletvekillerine veya parti grubuna “bu sorunlar için şu önerilerde bulunuyoruz, şöyle yapmanız lazım” diye söylüyor musunuz?**

Camcı: Yoksulluğu mevcut politik konjoktürde tüketemeyiz. Mücadelemizi yürüteceğiz, ama sonuç alınması Kürt sorununun çözümüne bağlı. Diyarbakır'da beş bin aile var. Kürdistan'ın her kentinde var, ama Nurcan da bilir, Diyarbakır'ın özelliği, göç olayında bir istasyon görevi görmüş olması. Buraya gelenler bir soluklandı, çalışabilecek olanlar burada durma imkânı görmeyince başka kentlere gitti. Burada kalanlar, en diptekilerdir. Yani İstanbul'a, Ankara'ya, İzmir'e gitse bile çalışamayacak veya gitmeye takati bile olmayan ailelerdir. Diyarbakır'daki kadar olmasa da Batman'da, Van'da, başka yerlerde de var bu tür ailelerden. Kurumlara hep dedik ki gelin bu beş bin ailenin durumunu iyileştirecek çalışmalar yapalım. Sosyal politika anlamında beş bin aileye öncelik verelim, beş bin birinci aileye destek sunmayalım. Kaynakları daha rasyonel bir şekilde, öncelikle açlık sınırındakiler için kullanalım. İşte suyu ücretsiz verelim veya ücretsiz veremiyorsak, yasada sıkıntı var, bunu Büyükşehir Belediyesi karşılasın. Yani yurttaşımız başvursun,

benim bir yıllık su ücretimi ödeyin. Elektriği ücretsiz olsun, DEDAŞ'la görüşmelerimiz var, ama şu anki sıkıntılardan kaynaklı orada biraz geri durmaya çalışıyoruz. Önce bu beş bin aileyi ne yaparsak onu yapalım diyoruz. Ama şuna da düşmeyelim. 12 Eylül öncesi solcular derdi ki "Ya bırakın Kürt-Türk'ü, şuyu buyu, sosyalizm gelecek, Kürt sorunu çözülecek, yoksulluk halledilecek" Bu hataya düşmeyelim. Yapabileceklerimizi yine yapalım. En azından bu beş bin ailenin geceleri aç yatmasını engelleyebiliriz. Ama yoksulluğu tümünden bitireceğiz dersek yanılırız.

Baysal: Sarmaşık 2005'te AK Parti iktidarı döneminde kuruldu. AK Parti iktidarı, şimdiye kadarki iktidarlar içerisinde sosyal yardıma en çok kaynak ayıran iktidar. Neredeyse her yoksula ulaştığını söylediği böyle bir dönemde devlet neden bu beş bin aileye ulaşamıyor? Çok ciddi bir rakam bu ve siz bir derneğin gücünü çok aşan bir şey yapıyorsunuz. Takdir ediyorum, ama bu iş sivil topluma nasıl kalabiliyor? Bu dönem sosyal politikaları nasıl görüyorsunuz?

Camcı: Bu konuda Türkiye'nin diğer yerlerinde ciddi çalışmalar yürütülüyordur belki, onları görmezden gelmemek lazım, ama Kürdistan'da böyle olmadı. Kürdistan'da SYDV'nin nasıl çalıştığına bakmak lazım. Türkiye'nin bu alandaki en büyük kurumlarından biri olarak bizim o vakfın içinde yer almamız gerekmiyor muydu? Her vakfın yönetiminde sivil toplum örgütü temsilcileri de yer alıyor mevzuata göre. Ama bizi çağırmadılar. Israrımıza rağmen.

Beş bin aile afaki değil. Hepsini isim isim, adres adres Valiliğe bildirdik. AK Parti Diyarbakır İl Başkanlığı'ndaki bir başkan yardımcısı üzerinden gönderilen listeler vardı. Durumu iyi olsun kötü olsun AK Parti'ye gittiği sürece herkese veriyorlar. O konuda çok cömertler. Amaç gerçek yoksula destek sunmak değil, bu yolla kendi siyasal meşruiyetlerini güçlendirmek.

• Şu an devlet eliyle verilen yardımların tamamı politize bir şekilde mi yürüyor?

Camcı: Batı'dakilerin tamamı böyle midir bilmiyorum, ama Kürdistan'daki tamamen politik amaçlıdır. Çünkü devlet Kürdistan'da politik olarak bitmiştir. Gerçekten bitmiştir. Politik olarak Kürd'e verebileceği, söyleyebileceği çok fazla şey kalmadığına inanıyorum. Yoksulları bu tür yardımlarla yanlarında tutmaya çalışıyorlar. İşte Şartlı Nakil yardımıyla kadınlar nezdinde bir şeyler yapılmaya çalışıldığını biliyoruz. Zenginleri de ihalesiyle vs. bir şeyler vererek yanlarında tutmaya çalışıyorlar. Tüm bunların sorunun çözümünden ziyade kendi siyasal ilişkilerini güçlendirmeye yönelik çabalar olduğu görülüyor. Sosyal yardıma ayrılan kaynağın içinde Kürdistan'ın payı yüzde 36. Türkiye'deki yardımların yüzde 36'sı Kürdistan'daki 21 ile geliyor

ki aslında yüzde 25 tek başına Diyarbakır'a veriliyor. Diyarbakır bu konuda pilot il. Kürdistan'a gönderilen yardımın kalan 11'lik dilimi de 20 ile dağılıyor. Bunlar üç yıl öncenin rakamlarıdır.

• **Kuruluşunuzdan beri geçen sekiz yılda kentin dinamikleriyle, STK'larla, seçilmiş ve atanmışlarla bir ilişki geliştirdiniz. Nasıl gidiyor bu ilişki? Ortak işler yapıyor musunuz? Ortak işlerinizde kolaylaştırıcı bir misyon üstleniyorlar mı? Yoksa "Siz yapınızı oluşturmuşsunuz. Allah yolunuzu açık etsin!" falan mı diyorlar?**

Camcı: Kolay olmadı, çünkü kentin gündeminde yoksullukla mücadele diye bir şey yok. Yıllarca bununla cebelleştik. Her kurumun elbette başka öncelikleri, sıkıntıları vardır. Bunlar anlaşılabilir. Biz de yoksulluğun anlaşılması için bir çaba sarf ettik. Bu konuda sıkıntı da yaşadık, ama şu an bütün kurumlarla seviyeli bir ilişkimizin olduğunu söyleyebilirim.

• **Sarmaşık diğer illerde de açıldı mı?**

Camcı: Diğer illerde Sarmaşık adı altında açılmadı, hepsinin farklı tüzel kişilikleri var. Bu bir modelin yaygınlaşmasıdır. Bütün kuruluş çalışmaları-na katkı sunduk. Ben kendim de Diyarbakır'ın dışındaki sekiz ile bizzat defalarca gittim. Modeli anlattım.

• **Belediyeler mi öncülük yaptı?**

Camcı: Belediyeler de var, ama mesela Bingöl'de belediye yok. Mersin, Batman, Van, Siirt, Bingöl, Urfa, Dersim, Mardin ve Diyarbakır, bu illerin hepsinde açıldı. En hızlı yol aldığımız yer de Bingöl oldu. Belediyelerin olduğu yerlerde zaman zaman sıkıntılar yaşandı. En büyük sıkıntıyı mesela Dersim'de yaşıyoruz. Ama Bingöl'de hızlı vol alıyoruz.

• **Dersim'deki sıkıntının özel bir nedeni var mı?**

Camcı: Yok, oranın yapısı karmaşık. Birbirine yakın görünse de çok farklı düşünceler var. Belediyedeki arkadaşların ağır yaklaşımı vs. Ama sonunda nihayet kuruldu geçen yıl.

• **Önümüzdeki dönem için hedefiniz, programınız nedir?**

Camcı: Kurumsal altyapımızın yetersizliğini hissettirdiği bir dönemdeyiz. Dernek hızla büyüyor. Biz dizginliyoruz. Şu an bu altyapıyı iki katına çıkarıp yasal sıkıntıları da aşabilesek derneğin dünyanın bu tür sosyal destek sunan en büyük kurumlarından biri haline gelmemesi için hiçbir neden yok. Sinerjiyi oturttuk ve bugüne kadar büyük bir kaynağı yönetiyoruz. En ufak bir kurusa halel getirilmemiş olması da bu tür şeylerde çok önemli. Bu ko-

nuda iyi bir ekibimiz var. Samimi, iktidar hırsından uzak, sadece sivil toplumun gereğini yapmaya çalışan, eleştirip üretip bu konuda örgütlenmeye çalışan bir yerde duruyoruz. Geline aşamada hedefimiz Sarmaşık'ı yeniden tanımlamak, bundan sonra neler yapılabileceğini ortaya çıkarmak ve buna uygun kurumsal altyapıyı oluşturmaktır. Gıda bankasının yeri yetmiyor artık. Yetmiyor, çünkü biz elli aileyle başlamıştık. Bin aileye yetiyordu. Şu an dört bin aileye yetmiyor. Yani sıkıntılar yaşıyoruz. Gıda bankası için yer bulduk. Onun çalışmaları yürüyor. Çağın ve kentin koşullarına uygun bir kurumu yeniden oluşturmaya çalışacağız.

• **Yoksullar, açlar ve en diptekiler barış süreciyle ilgili ne düşünüyor? Kısacası aç insana barış gelir mi?**

Camcı: Açıkçası oralara indikçe umutsuzluk artıyor. Orta sınıf biraz daha umutlu ve barış olsa da işimize gücümüze baksak modunda. Ama alttakiler biraz daha umutsuz. Hem sosyo ekonomik durumları hem de moral değerleri açısından çok ciddi sıkıntılar yaşıyorlar.

Bu insanlara en büyük rehabilitasyon aracı ne biliyor musunuz? Bu kentteki yürüyüşler ve eylemler. Bu insanlar yalnız kaldıklarında “Ben hiçbir şey yapamam, ayaklarımın üzerinde duramam,” diyor. Ama sıradan bir yürüyüşte bile insanlarla bir araya geldiklerinde “Evet, bir şeyler yapabilirim,” diyerek ciddi bir motivasyona uğruyorlar. Bunları hep söylüyorum. Bizler Kürt sorununun çözümsüzlüğünden kaynaklı olarak doğal haklarımızı (politik haklarımızı, kültürel haklarımızı vs.) kullanamamanın mağdurlarıyız. Ama bu insanlar hem bu yönüyle hem ekonomik yönüyle mağdurlarıdır. İki kez bu sürecin mağduru ve tarafıdır. Bunların beklentileri de dikkate alınarak adımlar atılmalı. Bunu ben Kürt siyasetinin önemli aktörlerine de söyledim. Evet, ekonomik alanda bazı şeyleri söylemek belki anlamsız gelebilir, ama açlık sınırındaki bu insanların taleplerini de görmek gerektiğini hep söylemeye çalışıyoruz.

Baysal: Yoksulluk ve açlığın olduğu yerde ben insan haklarından söz edilemeyeceğini düşünüyorum. Dünya Bankası'nın eski bir başkan yardımcısının anılarında anlattığına göre Dünya Bankası'na ilk girdiğinde patronu ona şöyle demiş: “Biz zenginlerden para alıyoruz. Her zaman ‘yoksulluk’ diyeceksin, ama hiçbir zaman ‘eşitlik’ demeyeceksin. Eşitlik zenginler için ürkütücüdür. Ama yoksulluk onlar için vicdan rahatlatıcıdır.” Yoksulluk eşitsizlikten ayrı tartışılabilir mi, ne düşünüyorsun?

Camcı: Eşitlik önemli bir kavram, ama sanki adalet onu da mı kapsıyor? Daha mı bütüncül bir şey? Biraz adil olmak lazım. Evet, Kürtler de iktidar

biriktirmeye başlıyor. Her ne kadar iktidardan uzak denilse bile sonuçta bir şeyleri yönetiyor, bir şeyleri paylaşıyor. Bu, paylaşımda adil olmayı, öncelikleri iyi tespit etmeyi gerektirir. Kentin pek çok sorunu var. Tümüne kendini yayabilmeli. Ama öncelikler konusunda o çizelgede yoksullar daima en tepede olmalı, çünkü çok güç durumda olan insanlar var. Bunları göz ardı etmemek gerekir.

MEHMET KAYA

Bugün 3 Ocak 2014 Cuma. Gündemdeki konulardan biri cezaevleri. Siirt Cezaevi'nde had safhaya ulaşan baskılardan dolayı tutsakların isyan halinde olduğu haberleri geliyor.

İHD heyeti cezaevinde yetkililerle görüşmeye çalışıyor. 2009'da Pozantı Cezaevi'nde açlık grevine giren çocuklardan sonra şimdi de Sincan Çocuk Cezaevi'nde çocuklar açlık grevinde.

Gazeteci Sevan Nişanyan'ın İzmir'in Selçuk ilçesinin turistik köyü Şirince'de SİT alanındaki arazisine iki kez mühürlenmesine rağmen ev yaptığı gerekçesiyle aldığı iki yıllık hapis cezası Yargıtay tarafından da onandı. Yazar Sevan Nişanyan bugün bir elinde valizi diğer elinde mavi yastığıyla Torbalı Açık Cezaevi'nin kapısından içeri giriyor.

Bölge halkı ise tutuklu milletvekillerine ilişkin çıkacak karara odaklanmış durumda.

Akşamüzeri geç de olsa iyi haber geliyor. Tutuklu milletvekillerinden ikisinin tahliye kararı çıkıyor. Kürdistan illerinde milletvekillerini karşılamak üzere şenlikler başlıyor!

Her Cuma olduğu gibi Diyarbakır'ın Lise Caddesi'nde ünlü Cuma Pazarı var. Pazarda meyve ve sebzenin yanı sıra balık, peynir gibi yiyecekleri de taze olarak bulmak mümkün. Bu güzel semt pazarları bölgede küçük üreticiliğin de devamını sağlıyor.

Bugün pazarda bol mandalina, portakal, ıspanak, pazı, ayva ve nar var. Bu renkliliğin içinden geçerek DİTAM'ın Pazar Sokağı'ndaki bürosuna geliyoruz.

Mehmet Kaya DİTAM'ın Başkanı. Demli çay eşliğinde daha çok bölgedeki sivil toplum-siyaset ilişkisi üzerine uzun bir sohbete başlıyoruz.

Sivil toplumculuk CV'lik bir durum olamaz!

• DİTAM nasıl kuruldu? Hangi ihtiyaçtan dolayı kuruldu? Kaç üyesi var? Üye bazlı bir örgütlenme midir? Üye profiliniz nedir?

Mehmet Kaya: DİTAM aktivist, gazeteci, yazar ve çeşitli meslek grupları ile böyle bir düşünce kuruluşunun bölgede kurulmasının doğru olacağına inananların dönem dönem toplantılar yaparak bir yıla yayılan tartışmaları sonucunda 2010'da kuruldu, kırka yakın kurucu üyesi var. İki şeyi öne çıkararak çalışma yapılması kararı alındı. Birincisi bölgedeki yanlışlar konusunda toplumda duyarlılık yaratacak çalışmalar ve yayınlar yapmak. İkincisi Kürt sorunu. Bu çerçevede klasik dernek yapısıyla yola çıktık. Kurucuların büyük çoğunluğu önemli sivil toplum örgütlerinde çalışmış veya siyaset yapmış veya halen siyaset yapan akademisyenler. Dicle Üniversitemizin yapısından dolayı çok fazla akademisyene ulaşamadık. Bölgede sivil bir yapılanmayı gerçekleştirdik.

Kırklar Meclisi adı altında yetkili ağızlarla DİTAM'da tartışarak kamuoyuna doğru bilgi aktarılmasına çalıştık. Bu yapılar Türkiye'de yeni. Bu yapıların ne kadar düşünce kuruluşu olduğu tartışılır. Batı'dakiler daha çok geçmişte valiler üzerinden yapılan çalışmalar, bugün de yine daha çok hükümet destekli veya hükümete yakın üniversite destekli stratejik araştırma kuruluşları var. Bizim doğru bilgi aktarma isteğimiz biraz da bunların yarattığı dezenformasyonu ortadan kaldırmaya yönelik. Mesela Kürt sorununu 2008-2009'da ekonomik sebeplere bağlıyordu bu strateji kuruluşları. Bölgenin kalkınmasıyla ilgili olarak sorunla hiç alakası olmayan, tamamen bölgeyi ve bölgedeki insanları suçlayan veya Kürt sorunuyla mücadele şeklinin çözüme engel olduğunu ifade eden şeyler söylüyorlardı. Bu düşünce kuruluşlarına bir refleksle kurulduk. Çünkü bu yanlışlara karşı bir şeyler ifade etmeniz lazım. Ve bir şeyler ifade ederken örgütlü bir yapılanma lazım.

Bölgedeki sivil toplum kuruluşları ikiye ayrılıyor. Bıçakla kesilmiş kadar net bir şekilde ikiye ayrılıyor. Burada hem sivil toplum kuruluşlarının suçu var hem de bölgedeki siyasi aktörlerin. Niye ikiye ayrıldı? Çünkü bir grup, başkan üzerinden veya hükümete yakın siyasi partilerin bunları siyasete kanallandırmaya çalışmaları sonucu net olarak tarafgir hale geldiler. Böylelikle STK özelliğini kaybettiler.

Diğer grup da Kürt siyasetine yakın durma gereği duyanlardı. İki nedenden kaynaklanıyordu bu yakınlık ihtiyacı. Birincisi mevcut yerlerini muhafaza etmekti, Kürt siyaseti sonuçta sivil yapılanmalara ve bölgeye hâkim bir güce sahip. Bu gücü karşılarına almak istemediler. İkinci olarak, Kürt siyasetine yakın durmak biraz da duygusal bir refleks. Bu da ister istemez sivil toplumun bu dediğimiz iki alanı boşaltılmasına neden oldu. Yani bir yerde doğru

enformasyonu sağlayacak yapıları biz kendi elimizle kirlettik. Veya güçsüzleştirdik. Sonuçta bölgeye orta yoldan bakan, daha bir sivil toplum kimliğine sahip yapıların gerekliliğine inandık. Kuruluş aşamasında da hep bunları tartıştık, yoksa Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının en fazla olduğu şehirde yaşıyoruz belki de. Ama siyasete mesafeli durup bu dediğim iki çerçeveden bakarak hem toplumu hem siyaseti besleyen yapılara ihtiyaç var diye düşündük.

• Eleştirilerinizi yüksek sesle dile getirmek Diyarbakır gibi politikanın tavan yaptığı bir şehirde ne gibi sıkıntılar yarattı? Yoksa size artık olarak mı geri döndü?

Kaya: İlk refleks karşı duruştu. İlk açıklamada böyle bir refleksin geleceğini biz tahmin ediyorduk. Ama sürekli yanlış olaylarla ilgili çalışmalar yapıp bunları kamuoyuyla paylaşmazsak olmaz. Bugün buna doğru giden bir yapı var. Sonuçta iki taraflı bir etki var. Siz sadece bir taraflı olursanız o zaman karşı tarafın sesini de meşrulaştırırsınız. Biraz da o taraftan bakın. İlk aşamada tepki oldu, ama geline nokta bunun aslında gerekli ve faydalı olduğunu her iki kesimin de söylediğini görüyoruz. Sonuçta bir dönem siyasette karşı duruşlar çok yaygındı. Özellikle şiddetin çok fazla olduğu, antidemokratik yasaların olduğu durumlarda bazen konuşamaz hale gelinir. Bu tip kuruluşların artması ve bu şekilde durmasının özellikle diyalog kanallarının açılmasında, doğru ifadelerin kullanılmasında etkili olduğuna inanıyorum.

• Kürt meselesinin barışçıl ve demokratik yollarla çözümünün siyasi ayağı takdir ederseniz ki siyasi hareket üzerinden yürür. Peki, o zaman Kürt meselesinin demokratik çözümünün gündelik yaşama yansıyan yüzleri üzerinden sizin gibi bir düşünce kuruluşunun ne yapması gerekir? Siz, iki-üç yıldır ne yaptınız?

Kaya: Dediğin doğru, sonuçta siyaset yapmayacaksınız, ama siyaset yapanların hem yanlışlarını hem de doğrularını destekleyici alanlarda çalışacaksınız. Yoksa onların adına siyaset yapmak sivil toplumu etkisizleştirir. Sivil toplumun görevi, Kürt sorununun demokratik çözümünün gerekliliğine inanıyorsa, bu sorunun yarattığı travmaları ortaya çıkarmaktır. Mesele demokratik çözümü BDP’nin niye savunduğu değil, sorunun yarattığı travmaların neler olduğu ve çözümün niye gerektiğidir. Sivil toplum kamuoyu ile bunu paylaşıp siyaseti helki de bu şekilde rahatlatacak. Bizim de temel bakışımız bu.

Anadilde eğitim diyoruz mesela. Anadilde eğitim gereklidir, evet, bunu bilirsiniz. Bunun hukuki düzenlemesini siyasi partiler yapar. Siz anadilde eğitim alamamanın yarattığı sorunlar nelerdir ona bakarsınız. Anadilde sağlık

hizmeti alamamak neye mal oluyor mesela? Çalışmasını yaptık, rakamları kamuoyu ile paylaştık. Kitap haline getirip Milli Eğitim Bakanlığı'na sunduk. Dünyada binde birlerle ifade edilen yanlışlıklar anadilde sağlık hizmeti alamadığı için Türkiye'de yüzde 20'lere çıkıyor. "Hastanın anadilini konuşmadığım için yanlış teşhis koyuyorum," diyen doktorların oranı yüzde 27 ve buna bağlı olarak fazladan tetkik isteniyor. Hem hasta için tehlikeli hem de kamu kaynaklarını boşa harcıyorsunuz. İşte demokratik çözümün gereğini, savaşın yarattığı travmaları bu şekilde ortaya koyuyorsunuz.

Evet, bölgede bir çözüm süreci var, ama hükümetlere bakıyorsunuz bölgenin yoksulluğuyla ilgili tam tersi şeyler ifade ediyorlar. İşte bölgeye sürekli kaynak aktarıldığı söyleniyor. Bilgi kirliliği var. Bu aslında her şeye yanıyor. İzmirli bir çiftçi buğday parasını alamamasını bölgeye verilen hibeyle bağlıyor. İşte son günlerde DEDAŞ'la ilgili gündeme gelen kaçak elektrik kullanımı. En basit örnekler. Doğru bilgilere ulaşmak hakikaten toplumlar arası çatışmayı engeller. Doğru bilgileri sunarak "Ha bu toplum taleplerinde haklıymış"ı siz sağlayacaksınız.

Daha iki yıl öncesine kadar organize Sanayi Bölgesi'nde yüzde 40 oranında kaçak vardı. OSB'nin kendi iş adamları birleşerek bir sistem getirdiler, şimdi sıfıra indi. O da Kürt. Demek ki doğruları ortaya koymak lazım. Bölgedeki teşvik ve krediler ne kadar etkin? Gerçekten anlatıldığı kadar destek veriliyor mu? Yoksa dış krediler ya da SODES gibi projeler üzerinden yanlış alanlara mı kaydırılıyor? Siyasetin dışında ekonomiyi de ilgilendiren böyle bir çalışmamız vardı. Temel felsefeniz insanın yaşam kalitesini artırmak ve Kürt sorununu çözmekse, sözün başında belirttiğim gibi, yaşam kalitesini düşüren ne varsa, Kürt siyasetinin yarattığı travmalar nelerse onları ortaya sereceksiniz. Tigris diyalogları çerçevesinde bir çalışma başlattık. Selahattin Demirtaş'ı çağırdık. Gayet olumlu bir çalışma oldu. Şimdi Beşir Atalay ve CHP Genel Başkanı'nı davet ettik. Bu sürecin soğumasını bekliyoruz.

• DİTAM'ın adındaki "toplum araştırmaları"nın sınırları nedir? Günderlik hayatta insanları meşgul eden sorunlar, kültürel boyut, yoksulluk, iş dünyası, istihdam, kalkınma ile ilgili problemler kapsama giriyor mu?

Kaya: İnsanın yaşam kalitesini hedefleyince sınır koyamıyorsunuz. İşin ekonomik boyutundan hukuk boyutuna, kent yaşamı boyutundan siyasi boyutuna kadar her boyutunu bir komisyon altında çalışıyoruz. KAMER'le birlikte çalıştığımız şimdiki konumuz bölgedeki erken evliliklerin meşru nedenleri üzerine. Birçok aktivist, özellikle kadın dernekleri bunu çalıştı. Biz olaya kadın üzerinden değil de daha çok erken evliliğin gerekçeleri üzerinden bakmaya çalışıyoruz. Yine mesela o gerekçeleri toplumun tartışmasını istiyoruz. Erken evlilik hem kadının sağlığı açısından hem toplumsal açıdan

yanlış, ama işte çok fazla sayıda erken evlilik var bölgede. Niye? Dinî nedeni mi var? Ekonomik nedeni mi var? Böyle projelere girdiğinizde tek bir alanda çalışma yapmak da zor oluyor ister istemez. Onun için siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel alanların hepsinde çalışıyoruz.

• Bu çalışmaların bir de finans ayağı var. Üyelerinizin entelektüel katkının yanı sıra DİTAM'a maddi katkısı var mı? Ayrıca projeler de yapıyorsunuz. Bu projelerde bir hassasiyetiniz, çekinceleriniz var mı?

Kaya: Bir kere sadece proje yapalım da olsun mantığı ile bakmıyoruz. Öncelikle ne yapmamız gerektiğini ortaya koyduktan sonra proje arayışına giriyoruz. Yani bunu nasıl finanse edebiliriz? Üyelerimizden yıllık aidat alıyoruz. Onun dışında belli bir aktarımımız yok. Hedefimiz, bu yapıyı vakfa dönüştürüp sürekli gelir sağlayacak alanlar yaratmak. Olmazsa kendi bütçelerimizle yapacağız.

Sonuçta bu bölgede büyüdük, çalışma yaparken kendi ortaklarımızdan kaynak yaratacağız. Yani üye olan iş adamı arkadaşların gelirleriyle yürüteceğiz. İlkemiz bu. Onun dışında başka bir yerden sabit gelir almayı düşünmüyoruz. Ama çalışmalarımızı projelendirmek zorundayız. Çünkü projelendirmediğimiz zaman kaynak bulamıyoruz, çalışma ekibi bulamıyoruz. Bizim gibi kuruluşları desteklemesi gereken en önemli ayak üniversite olmalı. Çünkü alan çalışmalarını yapacak akademisyenlere ihtiyaç duyuyorsunuz, ama onları ücretle çalıştırdığınız için işi projelendirip destek almanız lazım. Proje konusunda muhakkak bir tesciliniz olmalı. Yani her destekleyene başvuramazsınız. Zaten onlar da sizi desteklemez. Hem saflar da biraz netleşmiş. Bize destek sunabilecek yapılarla diyalog halinde götürmeye çalışıyoruz. Hassasiyet var tabii ki. İşte teşvik ve kredi desteği çalışmasını Kalkınma Ajansı'ndan aldık. Anadilde eğitim projesini Açık Toplum'dan aldık. Anadilde sağlık hizmetini belli bir havuz var, o havuzdaki yapılarla görüşüyoruz.

• Projeleri profesyonel uzmanlarla mı yürütüyorsunuz? Yoksa DİTAM'ın konuyla ilgili üyeleri ya da arkadaşlarınız üzerinden mi yürütüyorsunuz?

Kaya: Hedefimiz, daha çok bölgede okulunu okumuş, iş bulamayan insanları projelerde çalıştırıp bu işin içinde yetişmiş, kalifiye insan haline getirmek. Bugüne kadar projelerimizi hep böyle yaptık. Dışarıdan, Ankara veya İstanbul'dan uzman getirmek sıkıntılı. Çünkü siz bu işe daha çok zaman ayırıyorsunuz, uzmanın yaptığı işi bir şekilde onunla birlikte yapıyorsunuz. Halbuki biz uyguladığımız yöntemde hem istihdam yaratıyoruz hem de DİTAM'a potansiyel üyeler buluyoruz. Bizi tanıyıp üyemiz olabilecek insanlarla çalışmaya çalışıyoruz.

• Yönetimde kadın var mı?

Kaya: Her genel kurulda tartıştığımız konu. Biz davet yöntemiyle gidiyoruz. Şu anda yönetimde iki kadın üyemiz var. Hatta kuruluşumuzda saymanımız kadındı. Evlenip yurtdışına gidince boş kaldı. Ama bunu önemseyip ısrarla davet ediyoruz. Şu an kadromuza dört kadın davet ettik. Tabii gelirse... Ama biz ısrarla davet ediyoruz.

Nurcan Baysal: Havaalanıyla ilgili kampanya etkiliydi. Biraz bu kampanyayı ve bu kamuoyu oluşturma çabalarını anlatır mısınız?

Kaya: O kampanyadan sonra Bakan DİTAM'ı ziyaret ederek konuyla ilgili yoğun bir çalışma yaptıklarını ve hemen ihaleye çıkıp yeni alanı başlatacaklarını söyledi. Ardından bir şey daha yaptık, özellikle ölüm orucu döneminde cezaevindeki insanların durumlarıyla ilgili bir imza kampanyası başlattık. Bunları daha çok yerel gazetelerde DİTAM başlattı, ama kentteki tüm kesimlerin katılımıyla ilanlar bütün gazetelerde yer aldı ve kamuoyunun dikkatini çekti. Aslında bunları artıracaktık.

İnsanlar havaalanına gidecek, iki saatte zar zor varıyor, sizin insanınız insan gibi uçağa binemiyor. Bunların tartışılması lazım. Sadece o olayla görmek lazım. Çünkü o olayın ne kadar ilkel ve ne kadar yanlış olduğunu ortaya koyduğunuz zaman insanlar onun üzerinden birçok şeyi sorguluyorlar. Oradaki hedefimiz de oydu. Ve çok yoğun bir katılım oldu. Çok da ses getirdi.

Tabii arkadaşlarımızın önemli bir kısmı benim gibi sivil toplum kuruluşunda görev yapmış insanlar. Projelerde çalışmış insanlar. Bu insanlara da çalışma alanı açmazsanız klasik sivil toplum anlayışından sıyrılamazsınız. Ben komisyonda çalışan arkadaşları da burayı yöneten güçlü bir aktör olarak görüyorum. Hukukçu arkadaşlarımız var. Onların da iki-üç tane çalışması projelenecek büyük bir ihtimalle. Ekonomiden sorumlu arkadaşlar ayrı bir çalışma yapıyor. Hepsi yönetim üzerinden gitmiyor. Hedefimiz bölgedeki tüm sorunlarla ilgili çözüm üretebilecek bir yapıya kavuşmak. Bu tek kişiyle olmaz.

Mesela ekonomi çalışmamızı BDP'nin Plan Bütçe Komisyonu Başkanı Adil Zozani ile başlattık. Paylaştığımız zaman hepsi şunu dediler: "Kardeşim biz bunların hiçbirini bilmiyoruz. Doğru. Çünkü Kürt siyaseti sivil toplumun her kesiminden gelen görüşlerle oluşmamış. Sürekli tek bir alandan beslenmiş, İnsan Hakları Derneği'nden ve barodan beslenmiş. Ama siz siyasetçi iseniz, hele bir de bölgeyi yönetiyorsanız içinde sivil toplumun her alanından gelen insanları bulunduracaksınız. Yani şimdi bizi beslemeniz lazım. Plan Bütçe Komisyonu'nda "en zayıf bölümümüz" diyor. Bu aslında bizim durumumuzu ortaya çıkaran büyük bir eksiklik. Ama bu bizim de eksikliğimiz. Bizim de kuruluşlarımız var. Ticaret Odamız var. SIAD'larımız var. Yani bu

bölgeye mal olmuş STK'lar var. Ekonomik anlamda bunu bir şekilde siyasetçiyle paylaşmak lazım. Biz de o boyutuyla düşünmediğimiz için belki de sorunlarımız net olarak ifade edilemiyor. Anadilde sağlık hizmeti alamadığımızı paylaştığımız zaman şaşırdılar. Doğru, savundukları bir şey, ama yarattığı travmayı belki bu kadar hesaplamamışlardı.

• **Siyaset dediniz de bölgedeki sivil toplum örgütlerinin kendi işlerinden çok siyaset yaptıkları söyleniyor. Sizce de öyle mi?**

Kaya: Tabii öyle. Ben ona iki çerçeveden bakıyorum. Bir bizim hatamız, diğeri siyasetin müdahalesi yanlış. Müdahale etmemeli, siyaset bütün STK'larla çalışabilir bir yapıda olmalı. Bizim yanlışımız da şu: Sivil toplum kuruluşları olarak medyaya çıkacaksınız, ama kendinizi siyasi aktör olarak görürseniz sorun yaratıyorsunuz. Siyaset sizi hedef haline getiriyor. Sonuçta bir taraftan yana olmak zorundasınız. Taraf olmanız, karşı tarafın size saldırısını meşrulaştırıyor. Maalesef bölgede bu var.

Bir de temel hedef gerçekten kentte yaşam kalitesini artırmak ve Kürt sorununu çözmekse siyasetçi de bir refleks geliştiriyor bu. Çünkü siz onun yerine geçiyorsunuz. O zaman siyasetçi kendisinin yerine geçecek yapıya destek vermiyor. Hele hükümetteyse hiç vermiyor. O zaman da kent kaybediyor. Yani hedefinize odaklanmadığınız zaman aslında iyilikten çok kötülük yapmaya başlıyorsunuz. Çünkü bu kez siyasetçiyle karşı karşıya geliyorsunuz. Bu da yalnızca bölgemize özgü bir sıkıntı değil, tüm Türkiye'de var.

STK'lardan siyasete geçiş de olmalı tabii. Doğru temsiliyeti sağlamak adına. Ama STK'larda çalışacaksınız, uzmanlaşacaksınız, siyaseti besleyeceksiniz ve öyle bir noktaya geleceksiniz ki siyaset sizin iki tane basın açıklamanıza değil, siyasete taşıyacağınız bilgi birikimine ihtiyaç duyuyor olacak ve işte o zaman siyasete gireceksiniz. Biz onu beceremiyoruz. İnsan Hakları Derneği Başkanı gider, insan haklarıyla ilgili çalışmalar yapar, doğru. Ama bakıyorsunuz, Ticaret ve Sanayi Odası'ndakiler de aynı kulvarda. Aynı değil işte. Siyasete girmeyeceksiniz. Girecekseniz de ilin ekonomik sorunlarını siyasete taşıyacak bir yapıyla gireceksiniz. Siyaset gücünüzle değil. Ama maalesef öyle işte, onun için bu sıkıntılar yaşanıyor.

DİTAM bölgedeki kredi ve teşviklerin etkisini çalışacak yirminci kuruluştur belki de. Sizin yirmi kuruluşunuz buna kafa yormadığı için mecburen biz giriyoruz. Olay siyasetin müdahalesinden çok sivil toplumun siyasete müdahalesini meşrulaştıracak kalıba girdiği için bunun gerçekleştiğine inanıyorum. Bunu da yaşayarak görüyoruz. Siz bir kurumu tutup bir siyasetin karşısında güç haline getirmeye çalışırsanız tarafsız olamazsınız ve konunuzla ilgili çalışmaz, siyasi bir aktör olursanız ben burada suçu sivil toplum kuruluşlarında görürüm.

• Peki, sivil toplum ile siyaset ilişkisinin dediğiniz şekilde belirlenmesi açısından sivil toplum tarafından yapılacak bir deklarasyona ihtiyaç var mı sizce?

Kaya: İki şeye ihtiyaç var. Bir kere kentte demokrasiyi içselleştirip yönetimde şeffaflığı sağlarsanız aslında hedefin çok büyük olmadığını göreceksiniz. İkincisi, her STK'nın yeri geldiğinde milletvekili şöyle dursun bir bakandan daha güçlü olduğunu göstermesi gerekir. Biz bunu Ticaret ve Sanayi Odası seçimlerinde net olarak yaptık.

• Ama bu sadece Diyarbakır için geçerli değil. Başka illerde de Borsalar Birliği Başkanı'nı milletvekili olarak alıyor. TİSK'in yöneticisini alıyor. DİSK'in yöneticisini alıyor. Diyarbakır'da gördüğüm kadarıyla sadece iktidar partisi açısından değil, Kürt siyaseti açısından da böyle bir şey var. Örneğin, İnsan Hakları Derneği'ne insanlar gidiyor, yöneticilik yapıyor. Siyaset niyeti varsa işinin biraz daha kolaylaşacağına inanıyor. Ya da KESK'e gidince mutlaka alt kademe belediyelerin birinde başkan olabileceğini, en azından belediye meclisine girebileceğini düşünüyor. Sivil toplumda yönetici olmak sanki siyasette kendine yer açmak için bir ön çalışma yapıymış gibi bir algı var. Acaba sivil toplum bu algıyı nasıl bertaraf edebilir?

Kaya: O alanları siyasete kapatmak da doğru değil, çünkü o zaman da siyasetin içini boşaltmış oluruz. Kentin dinamiklerini siyasete taşımaya engel koyarsanız o zaman siyaset zayıflar. Bir çalışma yapmanız, orayı bir noktaya taşımanız lazım. Ama üç-beş ay kalıp, iki yıl kalıp gidiyorsanız yapıyı bozar bu. Onun için böyle yasa ve deklarasyondan çok insanların kafasında şekillendirmek lazım bunları.

Evet, Ticaret Odası Başkanı siyaset yapmalı, ama Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı'nı yaptıktan sonra yapmalı. Orada Bütçe Plan Komisyonu'nda her zaman yer almalı. Bizim bölgede biraz daha siyasi taraf olarak seçiliyor. Batı'daki uygulamalar biraz daha hizmet endeksli gidiyor. İnsanlar sivil toplumda biraz çalıştıktan sonra siyasete giriyor. Bizde ise bu doğru yapılmıyor. Biz yapılarımızı siyasetleştiriyoruz ve siyasete taşıdığımız insanları taşıdıkları alanların bilgi birikimiyle taşımıyoruz. Yani bir yeri üç-dört kere kirletiyoruz. Siyaseti doğru yapamıyoruz. Sivil toplum örgütünü de tarafgir hale getirip kentin dinamikleriyle birlikte çalışmasını engeller bir davranış içine sokuyoruz.

Ticaret ve Sanayi Odası'nın bölgede ne devlet siyasetine ne Kürt siyasetine ne de yerel yönetime karşı duracak bir yapıda olması gerekir. Ne olursa olsun bunu engellemek lazım. Yani sonuçta siz bu kentin insanları için yaşayacaksınız. TSO'nun yerel yönetimlerle çalışmaması vilayetin yerel yönetimlerle çalışmaması ile aynı travmaya ve yanlışa sebep olur. Sizin de bu odaları siyaseti çok fazla öne çıkaran bir yer haline getirmeye hakkınız yok.

• Kürdistan'da sivil toplum örgütü olmanın zorluğu sizi taraf olmaya zorluyor. Başka zorlukları neler? Bir de Kürdistan'da sivil toplum örgütü için kaynak bulmanın daha zor olduğunu söylediniz. Bunu açar mısınız?

Kaya: Otuz yıllık bir savaş devam ederken siz ne söylerseniz söyleyin insanlar sizi duymuyor. Bu çok çok önemli bir etken. Ha, varlığınız önemli. Savaşan kesimlerin arasında savaşanları eleştirerek belki de barışı sağlayacak konumda olabilirsiniz. Eğer tarafsız bir yapıda kalabilirsiniz. Sıkıntımız burada. Sonuçta destek aldığınız kurumlarla anılmaya başlıyorsunuz. Bu da sizi rahatsız ediyor. İster istemez o zaman başvurduğunuz kurumlarda daha seçici oluyorsunuz. Gri alandaki sivil toplum kuruluşlarımızın artması lazım. Bu çatışmayan, gri alanda durabilenlerden devlet de Kürt siyaseti de rahatsız olabilir. Ama süreç içerisinde belki her ikisinin de sorunun çözümünde kullanabilecekleri araç bu gri yapıdadır.

• Kürdistan'daki bazı sivil toplum örgütleri bağımsızlık lafını çok fazla kullanıyorlar. Siz ondan ne anlıyorsunuz? Bu gri alanla ne kadar ilgili?

Kaya: Sivil toplum kuruluşlarının kuruluş nedeni ve yol haritasıyla ilgili tanımlar var. Dünyada dönem dönem şekil değişirse bile bazı evrensel kuralları net olarak görüyorsunuz. Siz de kendinizi bu grupta görüyorsanız bir kere çerçevenin dışına çıkmayacaksınız. Yani şimdi Kürt sorununda demokratik, eşitlikçi, barışsever bir yol izliyorsanız, gelişen siyasi atmosferlere göre şekil almaya çalışmanız halinde o atmosfer sizi farklı alanlara itebilir. Yani siz o atmosfer döneminde bile ilkelerden hiçbir şekilde taviz vermeyeceksiniz. İnsan yaşamını en kutsal değer olarak göreceksiniz. Kimden gelirse gelsin diyerek insanımızın yaşam kalitesini artırmayla ilgili çalışmanızı yapacaksınız. Yani bir doğrunun yanında olmak bazen süreç içerisinde sizi taraf haline getirir. Aslında o hassasiyetleri bünyenize alırsanız, tartışmalarla o bağımsızlığınızı koruyabilirsiniz.

Yani bir açıklama olur, o an belki de demokratiktir, size demokratik gelebilir, ama o işin tarafları kimdir? Bunu iyi okumak lazım. Bir de şu var. Özellikle yasayla kurulmuş sivil toplum kesiminin önemli bir kısmı ya bölünerek değişiyor ya da kolay kolay değişmiyor. Sivil yapılanmayı kendimize yakın bir yapı haline getiriyoruz. Sizi orada tutacak bir yapı haline getirmeye çalışıyorsunuz. Bunun için etik dışı uygulamalar da yapıyorsunuz ve artık sivil toplum kuruluşu sizin için neredeyse siyasi parti haline geliyor

Diyarbakır'da hakikaten sivil toplum zayıf diyoruz. Üretim yok diyoruz. Ama hangisine dokunsanız on yıllık sivil toplum geçmişi var. Devam ediyorlar ve bırakma gibi bir düşünceleri de yok. Hakikaten bu işin verimli olduğuna inanılıyorsa, tarafsız olduğuna inanılıyorsa bir süre sonra bu işi bırakabilmelisiniz. Sivil toplumun da bir süresi vardır. Tıpkı siyasi partilerdeki gi-

bi, "kırk yıllık CHP'li" anlayışı yavaş yavaş sivil topluma da girecek. Kırk yıldır sivil toplumun başkanırım noktasına gelmiş. Bunlar doğru değil işte. Sonuçta biz kirletiyoruz sivil toplum örgütlerini.

• **DİTAM'ın önümüzdeki dönemde hedefleri nelerdir? Proje paydaşlığı veya işbirliği açısından diğer sivil toplum örgütleriyle diyalogunuz var mı?**

Kaya: Biz tabii 2010'dan bu yana deneme sürecindeyiz diyebiliriz. Çünkü bölgede örnek alabileceğimiz yapılar yoktu. İster istemez yol aldıkça görüyoruz eksikliklerimizi ve yapmamız gerekenleri. Tabii Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok. Dünyadaki örneklerle de bakıyoruz. Sıkıntımız, Kürt siyasetinin dışında başvurabileceğimiz sağlıklı bir kaynağın olmaması. Yani Kürtler kimdir? Mücadeleleri nedir? Geçmişte yapılar nasıldı? İşte yalnızca Türkiye'de değil, dört parçada Kürtler var. Bu Kürtlerin yapıları nasıl? Birbirlerine ne kadar yakın, ne kadar uzaklar? Yaşadıkları ülkelerdeki durumları nedir? En önemli hedeflerimizden biri bir Kürt bilgi merkezi kurmak. Dünyanın her yerinde Kürtlerle ilgili bilgi almak, çalışma yapmak isteyenlerin ulaşabileceği bir merkez.

İkinci hedefimiz de söylediğiniz gibi siyaseten taraf olmadan bazı yapılarla proje üretip birlikte çalışmak. Evet, kendi başınıza da çalışma yaparsınız, ama işte mesela bizim KAMER'le yaptığımız çalışmayı ortak çalışma anlamında çok önemişiyorum. Sonuçta kadınlarla ilgili her türlü çalışmayı yapan bir kuruluşla çalışmak bizim için önemliydi, onlar için de çok önemli olduğunu ifade ediyorlar. Böyle bir çalışmanın erkek ağırlıklı da olsa bir düşünce kuruluşunca yapılması açısından.

Bir de gündemle ilgili bilgi kirliliği var. Bu kirliliği kentin aktivistleriyle aşmak istiyoruz. İşte Rojava'da ne olduğunu İstanbul'daki üç akademisyen değil de bölgede ve Rojava'da yaşayanlar nasıl görüyor? Bunları dünyayla paylaşıp Rojava'daki durumla ve bölgedeki çatışmalarla ilgili hemen hemen tüm sorunları günceli de yakalayacak bir bakışla kendi üzerimizden değil de bölgedeki aktivistler üzerinden kamuoyuna duyuracak bir yöntem oluşturmaya çalışıyoruz.

• **Uzun yıllardır sivil toplumun içindesiniz. Bugünle on beş yıl önceki sivil toplumu kıyaslarsanız sizce ne değişti? Daha mı çok projeci oluyoruz?**

Kaya: Yirmi, yirmi beş yıl önce sivil toplum kuruluşları paraya bulaşmadıkları için biraz daha temiz yapıları ve beklentiler, aday olma süreçleri bugünkü gibi değildi, hizmet anlayışı daha yaygındı. Bugün, belki de devlet politikası yüzünden, sivil toplum kuruluşları paraya fazla bulaşıp biraz kirlendiler. İkincisi geçmişteki çalışmalar bence bugünkülerden daha değerliydi. Bugünü de geçmişteki o duruşlara borçluyuz belki de. Görsel medyanın gel-

diği nokta ve sivil topluma olan inanç açısından bugün hiç iyi bir yerde değil bölge. Türkiye geneli de aynı. Devlete, hükümete alternatif olacak hangi somut çalışmayı örnek verebiliriz? İşte bir anayasa platformu hazırlandı. Türkiye'nin en güçlü sivil toplum kuruluşları o yapının içindeydi. Yirmi beş il gezdiler. Ne oldu? Açıklama yapma cesareti bile göstermediler. Yani o kadar dolaşacaksınız, anketler yapacaksınız, çalıştaylar üreteceksiniz, sonra bunu paylaşamayacaksınız, nerde kaldı sizin sivil toplumculuğunuz? Türkiye'deki bütün sivil toplum kuruluşlarının çatı örgütü vardı o platformda. Bir açıklama yapmaktan bile çekindiler.

• Eskiden daha açık bir baskı varken bugün daha kapalı bir baskı olduğu söylenebilir mi sivil toplumun üstünde?

Kaya: Tabii 90'lı yıllarda bölgede sivil toplum kuruluşu olmak, gelen ziyaretçilerle görüşmek veya siyasetçilere rapor göndermek doğrudan hedef alınmanıza sebep olurdu. Ona rağmen sürekli rapor hazırlanırdı. Bugünse karda kışta değiliz, yazı yaşıyoruz. Ama siyasetin yanlışlarını ortaya koymak yok. Son on yıla bakın, gerçekten gündem yaratacak, siyasetin yanlışını doğru anlatacak ve karşı duracak kaç sivil toplum kuruluşu var?

90'lı yıllardaki baskıyla bugünkü farklı. O yıllarda baskı tamamen canınıza yönelikti. Bugünküyse konumunuzu idare etmeyle ilgilidir. Kendinizce yarattığınız bir mahalle baskısı. Siyasete yakın durma isteğinizden kaynaklı bir baskı. Yoksa öyle bir beklentiniz olmadığı ve tarafsız duruşunuzu koruyabildiğiniz zaman o baskıyı yaşamazsınız. Bugün bölgedeki hiçbir sivil toplum kuruluşu, eğer sivil toplum ilkeleri doğrultusunda çalışıyorsa, 90'lı yıllarda yaşanan hiçbir baskıyla karşılaşmaz. Ama siyasetten baskı görür mü? Görür. Buna da dayanacaksınız. 90'lı yıllarda öyle bir şey vardı, buna rağmen bu bölgede sivil toplum örgütleri çalışıyordu. Ama o arada odanın ürettiği çok fazla bir yapı yoktu. Çok fazla bir çalışmayı görmedik. Yani biraz da orada durma ile alakalı bir şey.

Seçimlerde olay artık şuna döndü; sivil toplum kuruluşu yöneticisi olmak sadece CV'ye yazılacak bir unsur haline geldi. Hiç toplantıya gelmeyen insanlar var. Hiç yönetim kuruluna katılmayanlar var “Niye gelmiyorsunuz?” diye sorunca cevap da vermiyor. Yani bu tamamen CV'ye yazma beklentisiyle yapılan bir iş olmuş. Geçmişte bu böyle değildi. İnancı ve kararlıydılar Bölge dışına sürülen birçok yönetim kurulu üyesi biliyoruz. Evine bomba atılan yöneticiler vardı. Kolay değildi. Eczacılar Odası Başkanlığı'nda biz aynı şeyi görüyorduk, okuyorduk orada. Biraz kirlendi derken parasal dedim, ama siyasetten de kirlilik var.

Beklenti içerisine giren bir sivil toplum yapısı oluşturuldu. Kim ne için aday olduğunu bilemez halde. Çalışmayı değil, orada bulunmayı hedefle-

yen bir anlayış var. Üretim yok. Vallahi bölgede demokrasinin ve ekonominin geri kalmasının, Kürt sorununun çözülmesindeki gecikmenin bence en önemli nedenlerden bir tanesi bölgede sivil toplumu etkin kılamamış olmamızdır. Sivil toplumu yönetim denilen şeyin içine sokamamışız. Bir valinin yaptığı her şeye doğrudur diyen bir sivil toplum anlayışı olmaz. Sivil toplumun önceliği bu kentin yönetimine girebilecek yapıları oluşturmaktır. Bunu yerel yönetimden ya da devletten beklerseniz size açabilecekleri kadar alan verirler. Bunu siz gücünüzle sağlatacaksınız.

Bugün 6 Ocak 2014 Pazartesi. AK Parti-Cemaat atışmaları ile dolu bir hafta sonunu geride bırakan Türkiye 6 Ocak sabahına iyi bir haberle giriyor. Görev için gittiği Suriye’de kaçırılan ve 26 Kasım’dan beri haber alınamayan Milliyet gazetesi foto muhabiri Bünyamin Aygün’ün kurtarıldığı haberiyle. Aygün Hatay’ın Reyhanlı ilçesindeki Cilvegözü Sınır Kapısı’ndan Türkiye’ye gece MİT eşliğinde giriş yapıyor.

Kürdistan ise hafta sonunu kutlamalarla geçiriyor. Cuma akşamüzeri tahliye edilen BDP Şırnak milletvekilleri Selma Irmak ve Faysal Sarıyıldız’ın ardından Bağımsız Van Milletvekili Kemal Aktaş ile ilgili tahliye kararı da çıkıyor. Hafta sonu on binlerce Kürt Van’da, Şırnak’ta temsilcilerinin zindandan çıkmasını kutluyor.

Soğuk, çok soğuk bir gün. Diyarbakır buz kesmiş.

Sabah saat 10:30’da Diclekent Bulvarı’nda DOĞÜNKAD’ın bürosunda buluşuyoruz Başkan Nevin İl ile. Yeni taşınılan büroda perdeler takılıyor. Yerel kilimlerin serildiği toplantı odasında, toplantı masasını el işi harika bir örtü süslüyor. Isıtıcıları açarak bu odada yapıyoruz görüşmemizi. Sıcak çaylarımız, Boğaz Köprüsü’nün inceliklerle resmedildiği, “İstanbul” yazılı ince belli çay bardaklarında eşlik ediyor sohbetimize.

Nevin Hanım kısa saçları, deri montu, bordo kadife pantolonu ve yeşil spor ayakkabıları ile bir iş kadını derneği başkanından çok hayatın içinden gelmiş bir kadın aktivisti anımsatıyor. Nitekim “Ben feminist, solcu bir aktivistim” diye başlıyor sözüne.

• DOGÜNKAD ne zaman kuruldu, ne yapar, kaç üyesi var?

Nevin İl: Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneği'ni Mayıs 2011'de kurduk. Geniş kapsamlı olmasını hedeflememizdeki sebeplerden biri de bölgede var olan örgütlenmelerin yeterli derecede kadın istihdamına yönelik stratejik yol haritası oluşturmamış olmasıydı. O yüzden sadece Diyarbakır olmasının istedik. Tabii derneğin ilk örgütlenme sürecini Diyarbakır'ın ticari hayatında yer alan kadınlar başlattı. İlk kurduğumuzda 11 kişiydik. Diğer illere haksızlık olmaması için Diyarbakır'ı 21 kişiyle sınırladık. Şu an itibariyle 15 ilde örgütlüyüz. Sınırım önümüzdeki günlerde Urfa'da bir atak yaparak şubeleşmeye gideceğiz. Orada güçlü bir yapı oluşmaya başladı. Orada başarılı olabilirsek bütün illerde çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

• Burada SIAD'lar var, çeşitli örgütlenmeler var, bunların içerisinde aktif bir kadın örgütlenmesi mümkün değil miydi? Erkekler sizin önünüzü mü kesiyordu ki ayrı bir örgütlenmeye ihtiyaç duydunuz?

İl: Ben feminist hareketten gelen biriyim. Kürt kadın hareketinin oluşum süreçlerinde yer alanlardan biriyim. Yaklaşık olarak 1989'da, Türkiye genelinde çok yapılmayan bir çalışmayı önce Diyarbakır'da İnsan Hakları Derneği bünyesinde kadın komisyonlarında çalışarak başladık. Sonra yer aldığımız siyasi örgütlerin kadın kolları olarak çalışmaya başladık. O çalışmalarda gördük ki ne kadar solcu, ne kadar devrimci ve ne kadar yenilikçi çalışmalar olursa olsun erkek egemen anlayış değişmiyor. Örgütlerde de yapılarda da değişmiyor. Bunu somut olarak yaşamaya başlayınca doğal bir refleks gelişti. Örgütlenmeler başladı. Bu çalışmalar sırasında ben Diyarbakır'da ticaret yapıyordum. Gönüllü olarak da bu kuruluşların kadın kollarında ve komisyonlarında çalışıyordum. O yüzden geçmiş oraya dayanmakta.

O günden bugüne, dünya kadın hareketinin de çok net tespitleri var. Kadının özgürlüğünün ekonomik özgürlükle göbekten bağlı olduğu tespitimiz var. Olmazsa olmazı. Yarına dair söylemlerinizin güçlü olması, yarınlarınızın özgürleşebilmesi, ekonomik gücünüzle ilgili. Bu tespit Nevin İl olarak benimde yer etti. Dünya kadın hareketinin bu konudaki çalışmalarını da takip ediyordum. Geçmişte bu anlamda çalışmalar vardı. Mesela ev eksenli kadınların ilk kurucusuyum. Evde iş yapan kadınlar için adım atan ilk oluşumda yer alan biriyim. Daha sonra ekonomik örgütlenmelerin yürüttüğü benzer çalışmaların tümünde yer alıp çeşitli makaleler yazdım. Diyarbakır'a dönüp ticari hayatın içine atıldıktan sonra bulunduğum noktadan tekrar bakmaya başladım. Küçük bir örnek vereyim, belki de her şeyi açıklayacaktır. Organize sanayi bölgesinde yer alıyorsunuz. Aynı anda beş kişi başvursun, ilki ka-

dın olsun, arkasından gelen kişi erkek olsun, hiçbir zaman o kadının dosyası üstte değildir. Hiçbir zaman. Arkadaşlarla tartışırken dedik bu niye böyle? Çözüm olarak örgütlenmeyi önerdim. Örgütlenirsek işlerimiz kolay çözülür. 2010'da. Başka çokça örnek var tabii. Güneydoğu İşkadınları Derneği vardı. Onun da yönetimindeydim. Sonra kendi ekonomik durumumdan dolayı pasif kalmıştım ve dernek kapanmıştı. Öncesinde böyle çalışmalarımız olmuştu. Ama 2010'da o tespitte başlattığımız çalışmalar çok güzel sonuç verdi. Mayıs 2011'de derneği fiilen kurduk.

• **Anladığım kadarıyla dernek olarak yüzünüz Güney (Irak) Kürdistan'a fazla dönük. Bunun özel bir nedeni var mı?**

İl: Sadece oraya değil, Ermenistan'a da dönük. Biz Beyrut'ta da Bağdat'ta da çalışma sürdürüyoruz. Güney Kürdistan'a girmemizin temel sebebi sahip olduğumuz kimlik. Kendimi kadın ve feminist olarak tanımlarken yanıma bir de Kürt koyuyorum. Kürt, feminist ve kadın. Kürd'ün feminist kadını değil. Kürt, feminist, kadın. Bu bağlamda Güney Kürdistan'la irtibatımız çok sıkı, ama ondan önce Ermenistan'da çok yoğun bir çalışma sürdürüyoruz. Biz Türkiye'nin çatışmalı olduğu ülkelerle ticaretimizin nasıl olacağı yönünde kafa yorduk. Bir de bizim Ermenilerle kendi aramızda bir vefa borcumuz var. İlişkilerimizin olağanlaşması tartışması ile başladık. Ticareti geliştirirken ilişkileri nasıl olağanlaştırabileceğimize baktık.

Aynı şey Güney Kürdistan için de geçerliydi. Beyrut'a gittik, orada da aynısını gördük. Ondan sonra Katar'a gittik, Arap kadınlara ne kadar yabancı olduğumuzu gördük. Öncelikli olarak sınırlar önemliydi bizim için. Türkiye'nin doğusunda, Kürdistan dediğimiz bölgenin sınırlarında yığınla ülke var ve bu ülkelerle aktif bir ticaret yok. Varsa bile erkekler eliyle yapılıyor. Hiçbir kadının ihracat yapmadığını gördük. Ermenistan ile başlayan çalışmamız Gürcistan ile devam ediyor. Ama Güney Kürdistan tabii ki kendimiz olarak gördüğümüz bir yer. Daha özgür ticaret yapabildiğimiz ve daha özgür ilişki kurabildiğimiz bir yer ki bunda en büyük etkenlerden biri de ortak dil.

• **Peki derneğinizin Türkiye'nin çatışmalı ya da sorunlu olduğu ülkelerle ilişki kurması ya da ortak işler yapması Türkiye'de resmi otorite tarafından bir sorunla karşılaşmanıza ortam hazırlıyor mu? Yoksa aksine işinizi kolaylaştırıyor mu?**

İl: Sorun yaşadık. Kasım-Aralık 2011'de Ermenistan'a bir ziyaret yaptık. DOĞÜNKAD olarak, SIAD üyelerinin ve karşı taraftan da (TÜSIAD dengi olan) Ermeni İş adamları Konseyi'nin yer aldığı bir çalışma yaptık. Yaklaşık 38 kişilik bir heyetle gittik Ermenistan'a. Grubun içinde iktidar partisi AKP'nin Diyarbakır milletvekili de vardı. Bu bir ilkti. Orada çok ciddi bir

protokolle karşılaştık. Onların Ticaret Bakanı katıldı. Ataşelerinin tümü katıldı. Oradaki diğer ülkelerin ticari ataşeleri katıldı. Bizim ticaret odası üyesi arkadaşlarımızın hiç görmedikleri bir tabloydu. Dış ziyaretlerde şimdiye kadar böyle bir protokol olmamıştı. Ermenistan bu işi çok ciddiye almıştı.

Basına da yansıdı. Gittiğimizin ikinci günü Dışişleri Bakanlığı'ndan bir açıklama geldi, "Biz bu heyeti tanımıyoruz" diye. Çünkü biz işbirliği protokolleri yaptık. Belediye eşbaşkanına, Erivan Belediyesi ile kardeş belediye sözleşmesi yaptırdık. Gümrü Belediyesi'nin Sur Belediyesi ile kardeş olmasına dair protokoller hazırladık. Dışişlerinin açıklamasını duyunca şok olduk. Konuşmamı yaparken bizim heyettekilerin salonu tek tek terk ettiklerini gördüm. Basına yansıdığını da sabah öğrenmiştik, olağanüstü bir şey olduğunu anladım. Konuşmam bitti. Dışarı çıktım. Tabii herkes endişeli. Ticaret ve Sanayi Odası'nın üyeleri, derneğimizin üyeleri, yaklaşık 15 kişiydik. Olağanüstü toplanarak bir karar aldık. Ne olursa olsun bu işin arkasındayız. Nasıl yola çıktıysak öyle de savunuruz. Yaptığımız iş doğrudur. Bundan sonra da devam edeceğiz. Bu ilk işimizdi. Devletle ilişkili arkadaşlarımız da vardı. O sırada onlar hızlı bir şekilde temasa geçtiler. Yaklaşık bir saat sonra Dışişleri açıklaması geri çekildi. Nasıl oldu bilmiyorum. Bakanın bilgisi dâhilinde olmayan bir açıklama olduğu söylenmiş. Muhtemelen gazeteciler sormuş, onlar da tanımıyoruz demişler. Geleneksel Ermenistan politikası çerçevesinde verilen bir cevap olarak açıklandı bize. Biz de çok fazla irdelemedik. Çünkü işin devamının gelmesini istiyorduk. Destikçe çalışmalarımızın önüne başka engeller çıkacağından fazla irdelemedik.

• Peki ondan sonra Ermenistan'la ilişki devam ediyor mu?

İl: Evet. Bizim altı toplu gezimiz oldu. Önümüzdeki dönemde Gürcistan'la Ermenistan'ı birlikte Diyarbakır'a çağıracağız. Ermenistan'dan döndükten sonra üyelerimizle sürekli kritik yapmaya başladık. İyi bir sonuç aldık. Orada on arkadaşımız sözleşme yaptı. Karşılıklı ticaret yapmaya başladılar. Ticaretimiz Gürcistan üzerinden gerçekleşmeye başladı. Öncesinde de öyleydi, ama biz nasıl daha az vergi ödeneceği, maliyetin nasıl düşürüleceği babında tartışmalar yürüttük O zaman başka bir sorun çıktı: sınırlar. Sınırlarımızla ilgili hiçbir çalışmamız olmadığını gördük. Suriye ve Irak dışına bir açılım yok. Varsa bile diğer illerde var. Ama bölgenin ticaret merkezi olarak gördüğümüz için Diyarbakır bizim gözümüzde daha farklı bir anlam taşıyor. Hedeflerimizden biri buranın ticaret merkezi haline gelmesi mesela. Bunu gerçekleştirmenin en iyi yolu da yakın sınırlarla ticaret yapmak.

Gittiğimiz ülkelerde ciddi anlamda üretim yok. Ermenistan, Gürcistan, Irak ve Suriye'de ve kısmen de İran'da aktif üretim yok. Bu ülkelere en yakın ve en büyük üretim merkezi Diyarbakır. Bu yüzden çalışmamızı sınır-

lara yönlendirdik. Bunu yaparken sadece ticari bağ değil, gönül bağı da kuruyoruz. Ermenistan'a ilk gidişimizde çok kötü karşılanmıştık. Ben üç kişilik bir heyetle gitmiştim. İlk ilişkileri kurma amaçlı. Orada ticaret odasıyla bir toplantı oldu. Çok aşağılandık. Tepki vardı: "Bu pazarı niye seçtiniz? Atalarınız bize böyle yaptı, siz niçin geldiniz?" Onlara tek bir şey söyledim: "Atalarımın yaptıklarını doğru bulmadığım gibi onlardan sorumlu da değilim. Ben bize düşen sorumluluğu yerine getiriyorum." Sükunetle cevaplarımı verdim ve sonra Ermenistan İşkadınları Konseyi kalkıp özür diledi. Ondan sonra ben derneği tanıtırken küçük küçük gülümsemelere de sebep oldum. Trajikomik şeyler de yaşadık. Derneği tanıtırken 23 ili saydığımda itirazlar gelmeye başladı. "Hop, bir dakika! Bu iller sizin değil, tümü Büyük Ermenistan'dır."

Gürcistan'a gelince, oradan Ermenistan'a yapacağımız geçişlerde çok ciddi vergiler var. Tabii ticari dostluklarla, kardeş şirket hatlarıyla malı daha ucuza gönderiyorduk Ermenistan'a. Bu da Gürcistan'daki kadınların ticari hayatta daha aktif olmasını sağlayacaktı. Biliyorsunuz, Gürcistan'da da sadece hizmet sektörü var. Üretim yok. Diyarbakır'dan Ermenistan'a kadar çizdiğimiz hatta çalışan tüm kadınları etkileyebilir bu durum. Güney Kürdistan'da da böyle olacaktır. Diğer taraftan İran ve Suriye sınırları sorunlu, ama gelecek çalışmalarımızda onlar da var. Bir yandan kadın istihdamına yönelik çalışmaları sürdürürken bir yandan da ihracattan nasıl pay alabileceğimizi ve bunları yaparken de gönül birliğini nasıl kurabileceğimize bakıyoruz.

• Peki, bu çalışmalarınıza Diyarbakır'daki veya bölgedeki diğer STÖ'ler nasıl yaklaşıyor?

İl: Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra bu topraklarda insanların kendilerini olduğu gibi yaşama şansları olmamış. Bir baskı cenderesi içerisinde ceberut devlet anlayışı ile sürekli ezilerek bir yaşam sürdürülmüş. Sivil toplum geleneği de bu baskıya karşı gelişti. Hepimiz oralardan geldik. 1925'ten tutun 38, 45, 60'lar, 70'ler, 80'ler arka arkaya Türkiye'de bütün bunların yaşanmasının tek sebebi vardır: Kürt sorunu. Kürt sorununu bastırabilmek için envai çeşit yol denediler. Bunu yaparken bir beyin dejenerasyonu ve göçüne de sebep oldular. Kürdistan'ın hangi sokağına çıkarsanız çıkın herkesin hayata dair söyleyeceği bir şey vardır. Hiçbir yerde göremezsiniz bunu. "Bu ülkede hepimiz aynı şeyleri yaşadık. 12 Eylül askerî darbesi ve önceki baskılar bütün Türkiye'de oldu," diyor. Hayır! Kürdistan üzerinde oldu. Bu bölgede özel politikalar uygulandı. Bugün Kürdistan'da ekonomik ve sosyal hayatın gelişmemiş olmasının sebebi devletin Kürt meselesine bakışıdır. Daha doğrusu bakmayışı, görmeyışı, yok sayışıdır. Doğal olarak sivil hayattan çıkıyorsunuz. Sivil düşünce diye bir şey kalmıyor. Hepimiz maalesef

askerî düşüncenin insanlarıyız. Yani sivil toplum örgütleri oluşturduk, ama oralarda da hep bir organize olma hallerindeyiz. Hep bir tarafa geçme ve te-
tikte olma hallerindeyiz. Batı'ya gidin, bizdeki sivil toplum heyecanını göre-
mezsiniz. Ellerini ceplerine atmazlar. Buradaysa sivil toplumu yaşatmak siz-
zin asli göreviniz. Çünkü sesinizi duyurabildiğiniz tek pencere o. Bana gelin
deyin ki bütün sıkıntı örgütlerin kendi içlerinde demokratik olmamasıdır.
Belki de koşullar onu gerektirdi, bilemiyorum. Antidemokratik, yani devle-
tin benzerleri olan küçük yapılar oluştu. Sivil toplum örgütlerinin canhıraş
kurulmasının bir sebebi de budur. İnsanların kendilerini örgütlerin içinde
hissedememesi. Yoksa Kürt meselesinin çözümü tabii ki sivil toplumdan ge-
çiyor. Sivil toplumun yekvücut örgütlenmesinden geçiyor, ama tek tip değil.
Bugün bu toplumun kurtuluşu için yola çıkmış örgütler tek tip insan gibi al-
gılanıp konuşturulmaya çalışılıyor.

• **Diğer örgütlerle ilişkileriniz nasıl?**

İl: Siyasi örgütlerle çok ciddi anlamda mesafeliyiz. Sivil toplum örgütleri
öylesine hassas bir yapıya kavuştu ki DOĞÜNKAD kuruldu. DOĞÜNKAD'ı
nasıl ele geçiririz? Kardeşim ele geçirme! Kuranlar bir felsefeyle kurmuşlar.
Ele geçirmene gerek yok. Ele geçirilecek bir sürü yer var. Bırak onlar yoluna
devam etsin. Ticaret Odası'nı ele geçir, orayı ele geçir, burayı ele geçir. Ne-
reye kadar? Neticede ne Ticaret Odası işini yapabildi ne DOĞÜNKAD. Eko-
nomik örgütlerden siyasi örgütlere kadar her yer işgal ruhuyla saldırıya uğ-
ramış durumda.

• **Yani siyasetin sivil topluma müdahalesinden hayli rahatsızsınız! Peki,
devletin de sivil topluma müdahalesinden rahatsız mısınız?**

İl: Kesinlikle rahatsızız. Örneğin biz bugüne kadar herhangi bir projeyle
sivil ya da resmi hiçbir kurum ve kuruluştan destek almadık. Yanlış mı? Yan-
lış. Bence bu yapıların destek alarak yaşaması lazım. Bu tür yapıların, örne-
ğin DOĞÜNKAD'ın felsefesi, yol haritası, bölgede olmazsa olmazları içinde
barındırıyor bize göre. Bunun yaşaması lazım. Bugün biz varız, yarın başka-
sı. Fakat biz şu an Valiliğin protokol listesinde bile değiliz.

Aslında bu durum kimi zaman bizim için avantaja dönüşüyor. Böylelik-
le ilişkilerimizi sınırlamış oluyoruz. Valiliğin bünyesinde devletin projeleri-
ni hayata geçirmek bizim işimiz değil mesela. Çünkü biz otoriter ve totaliter
bütün düşüncelerin karşısındayız. Biz yapımıza ve duruşumuza uygun pro-
jeleri hayata geçirmek istiyoruz. Valilik bünyesinde projelere yönelik olarak
Avrupa Birliği'nin yığınla olanakları olduğunu da biliyoruz. Ama onları ki-
min alacağı da belli! Çok haksızlık ediyormuşum gibi duruyor, ama verdi-
ğiniz projeler zaten hayat bulmuyor. Biz bir tek çalıştay yaptık. Valilik'ten

destek istedik. Hiçbir şekilde destek gelmedi. Fiziki olarak bulundular, ama ekonomik olarak hiçbir çalışmayı desteklemediler.

Nurcan Baysal: Valiliğin sivil topluma dağıttığı kaynak sivil toplumun kaynağıdır aslında. Biz kamunun sivil toplumu niye desteklemediğini sorguluyorduk. Son beş yılda SODES'ler aracılığıyla destek başladı. Fakat bu sefer belirli sivil toplum örgütlerine kaynak verilip diğerlerine verilmeyecek haksız rekabet yaratılıyor. Diyarbakır'da adını hiç bilmediğimiz, çok sayıda "sivil toplum örgütü" var. Çoğunun bu kaynakları almak için kurulduğu söyleniyor.

İl: Çok doğru. İktidar yandaşı olması lazım o kaynaktan yararlanabilmesi için, bu kadar net. Sonuç alınamayacağı belli olan bir çalışma olduğu için biz hiçbir zaman başvurmadık. Nasıl olsa kimlerin alacağı belli. Ciddi anlamda hiçbir çalışması olmadığı halde yığınla projesi hayata geçirilen sivil toplum örgütleri var. Durup seyrediyoruz.

• **Kürdistan'da politikasızlık diye bir şey yok mu size göre?**

İl: Yaşayan her şey politiktir. Siyasi olarak kendi angajmanlarını yaratma telaşıdır. Onun sirayetidir. Şu anda yaptığımız dahi politiktir zaten. Kesinlikle apolitik bir sirayetten bahsetmiyorum. Siyasi sirayetten bahsediyorum. Yani bölgede yaşıyorsanız bölgedeki iktidarın sirayeti var. Türkiye'de yaşıyorsanız iktidarın sirayeti var. İktidarın yandaşları var. Ve bu arada ayakta durmaya, bir şeyler yapmaya çalışan sivil toplum örgütleri var. Arada kaybolup giden onlardır.

Dönem dönem kadın örgütlerini destekliyoruz. Çünkü onlar da kaynayıp gidiyor. Örneğin, Bağlar Belediyesi'nin kadın pazarı var. Oradaki kadınların örgütlenip sivil toplum nedir, işbirliği nedir öğrenmelerini hedefliyoruz. Ben mesela gittim, bir kilo domates aldım, kadınların domatesi tartacak terazisi yok. Şu halde o kaynakların nereye aktarıldığını ciddi olarak sorgulamak gerekir. Çünkü sevgili Nurcan'ın söylediği gibi bunlar bizim vergilerimizle oluşan paralar. Olan da bizim paramızın hoyratça harcanmasıdır. Başka bir şey değil.

• **"Sermaye herkesle çalışır," diye bir söz vardır. Kürdistan'da böyle değil mi? Kürt sermayesinde bir farklılık var mı?**

İl: Kürt sermayesi yok. Esas sorunumuz burada başlıyor. Kürtlerin kendi sermayelerini oluşturmaya yönelik ciddi kafa yormaları lazım. Kendi siyasetlerine hizmet edecek bir sermayeden bahsetmiyorum. Bağımsız Kürdistan'a sosyo ekonomik anlamda hizmet edecek sermayedarların buraya gelip ciddi ciddi kendini Kürt sermayedarı olarak tanıması artık şart. Geç bile kalındı.

Yarın Kürt meselesi yerine oturduğu zaman Ortadoğu'da haritanın yenileneceğini gördük. Biz ne yapacağımızı bilmiyoruz.

• Peki bu sizce kolay bir şey mi? Mesela Avrupa'daki Kürt iş sahipleri KARSAN adıyla Diyarbakır'a gelip yatırımlar yaptılar. Büyükşehir Belediyesi ile birlikte onların yaptığı yatırımlar ve örgütlenmeler "terör örgütüne" finans desteği sağlıyor diye yargılanmaya kalkışıldı. Belediye ile kurdukları şirketler kapatılmak zorunda bırakıldı. Bunları nasıl aşabiliriz? "Terör örgütüne finansman" konusunda birkaç ay önce bir kanun çıktı. Onu da bir anlatabilir misiniz?

İl: İçişleri Bakanlığı'nın kararnamesidir bahsettiğin. Altı-yedi ay oluyor. Diyarbakır'ın iş dünyasındaki sivil toplum örgütleri olarak biz ortak tepki gösterdik ve tedbirler alacağımızı söyledik. Her üyemize terör örgütü üyesi gözüyle bakılıyor. Kararname geçti ve biz buradayız. Kararlılıkla devam etmek gerekiyor. Yedi ay önce yayımlanan kararname bırakın yurtdışını, Diyarbakır'da çekirdek satan insanı bile kapsayan bir kararnameydi.

• Kararname neydi?

İl: Herhangi bir şekilde, herhangi bir yöntem ile maksadını aşan ticari yapılanmalar ve hangi sebeple olursa olsun terör örgütüne katkı sağlayacak bir girişimde veya ticari faaliyette bulunmak yasaklanıyordu. Yani devlet bir belediyeyi terörist olarak adlandırıyor ve siz o belediyeye ticari bir faaliyet içerisindeyseniz bittiniz. Mesela biz belediyelerin istihdam masasıyla çalışıyoruz (çünkü mağdur ailelerin başvurularını alıyoruz) ve oradan aldığımız personelle ilgili yürütülecek bir soruşturmadan direkt biz de sorumluyuz.

Şeyhmus Diken: Bir de Türkiye'nin bu konuda sicili bozuk. Tansu Çiller'in başbakanlığı döneminde Kürt iş adamlarına yönelik fiili infaz süreci yaşandı. O nedenle bugün Kürt şahsiyetler biraz tedbirli davranmak durumunda kalıyor.

İl: Biz tedbirliyiz.

Baysal: Bir yandan barış süreci devam ederken öte yandan bölgedeki iş dünyasının baskı altına alınmaya çalışılmasının sebebi nedir sizce?

İl: Devletin yaptığı prototipler var. Antep'te yapılan bir toplantıya katıldım. Kapalı bir toplantıydı. Herkes kendi fikrini söylüyor. Ben de kendi fikrimi söyledim. Bugünkü durumun iyi olduğunu, Kürt meselesi nedeniyle desteklenmesi gerektiğini ifade edince masada oturan meslektaşlarımın, ticaret yapan kadınların saldırısına uğradım neredeyse. 21. yüzyıldayız. Devlet bu insanları beslemek suretiyle Kürtlerin ekonomik özgürlüğünün önü-

ne geçmeye yönelik politikalarından hâlâ vazgeçmiş değil. Bu politikalarını kabul etmiş de değil.

Örneğin Diyarbakır, daha doğrusu bu bölgenin tümü teşvik sisteminde 6. bölgede yer alıyor. Aynı bölgede Çorum, Adana, Konya var. Bunlara sağlanan krediler, teşvikler bölgede hiç kimseye sağlanmadı. Çünkü yeni yatırımcı yok, bizler varız sadece. Yani bölgemizin 6. bölgede olması bizim üreticilerimizin, tacirlerimizin hiç işine yaramadı. İşe yaraması için yeni yatırım alanları açılması lazım. Biz zaten var olanı zor ayakta tutuyoruz.

• **Derneğin iki amacından bahsettiniz. Erbil’de şube açma ve kadın istihdamının sağlanması. Kadın istihdamı konusunda ne düşünüyorsunuz?**

İl: Sınırlarla ilgili çalışmayı yaptığımız sırada, Erbil’de yaşayan Kürt iş kadını Ferda Cemiloğlu üyemizdi. Erbil’e gittiğimizde onu da ziyaret ettik. O geldi, bizi ziyaret etti. 2011 sonlarına doğru onlar da Kürdistanlı iş kadınları olarak örgütlendiler. Biz beş kadın da orada kadınlara yeni bir pazar kurmak için çalışmalarımızı sürdürüyorduk. Bu konuda Ferda’dan piyasa değerlendirmesi ile ilgili çok ciddi destek aldık. Sonra onun bir toplantısına denk geldik, hemen bizi de aldılar toplantıya. Toplantıda işbirliği önerildi. Yönetime taşıdık, kabul edildi ve Ermenistan’da yürüttüğümüz çalışmanın birebir aynısını orayla da sürdürdük. Bu çalışmalar giderek olgunlaşmaya başladı. Dedik ki Diyarbakır’da dernek merkezimizde bir oda size hizmet etmeye hazırdır. İstedığınız gibi kullanabilirsiniz. Aynı şeyi onlar da söyledi. Ayrıca Türkiye ile ticaret yapan üyelerine gönüllü destek verme konusunda protokol yaptık. İlişkiler giderek sıklaştıkça birlikte AWID’e katıldık. Kalkınmada Kadın Hakları Derneği. Kanada bazlı çok büyük bir uluslararası dernek. Dört yılda bir genel toplantı yapıyor. En son İstanbul’da oldu, biz de katıldık. Orada da konuşmacıydım. Sonra bizi Beyrut’a davet ettiler, orada kurduğumuz ilişkilerle Doha’ya gittik. Bu ilişkiler gelişince neler yapabilirizi tekrar konuşunca Erbil’de ortak bir merkez açalım dedik. İş Kadınları Merkezi’ni açtık.

• **Irak Kürdistan yönetimi bu işe destek veriyor mu?**

İl: Çok büyük heyecanla karşıladılar. Açılışa ticaret bakanı, eski başbakan, kalkınma bakanları, kadın milletvekilleri, oradaki üst düzey görevliler katıldı. İki gün boyunca sürekli canlı yayınlanan bir haber haline geldi.

• **Erbil’deki bu ortak merkezde neler yapılıyor?**

İl: Bütün iş kadınlarına hizmet verebilecek, destek olacak. Çok ciddi iş bağlantılarının olması durumunda iş kadınlarının bağışlarıyla devam edecek. Büyümesi için sürekli çaba göstereceğiz. Ben de orada ticaret yaparsam

oraya bağış yapacağım. Sürekli büyüyerek Kürt kadınlarının Ortadoğu'da ciddi bir güç olmasını sağlayan bir yapıya dönüşmesini diliyorum.

• Peki kadın istihdamını artırma projesine gelirsek son AK Parti hükümeti döneminde evde bakım hizmetlerine yönelik olarak verilen destekler kadın istihdamını ne şekilde etkiler?

İl: Olumlu etkilemedi. Ev eksenli kadınları örgütlediğimiz zaman bu sorunla da yüz yüzeydik. Evde hasta bakan ve iş yapan kadınların aslında evde ikinci bir sömürü ağına tâbi tutulduğunu gördük. Evde hasta bakımına dair verilen rakamların ne kadar cüzi olduğunu da biliyorsunuz sanırım. Bu da kadının dünyayla bağının zayıflamasına sebep oldu.

Evde bakım hizmeti devlet tarafından üstlenilecekse sadece kadın üzerinden yürütülmemeli. Bu çok cinsiyetçi bir bakış açısı. Yani hastaların tümü kadın değil. Yarıları kadınsa yarıları da erkektir. Bakım hizmeti, evet, her insanın sosyal hakkıdır. Devletin sorumluluğu altındadır, ama şekil olarak böyle değildir. Bunu bakım evleri açarak yapabilirsiniz, bunu devletin resmi kurumlarında, hastanelerinde belirli bölümler açarak yapılabilirsiniz, evde bakım vererek de yapılabilirsiniz, ama kadınları eve mahkûm ederek değil.

Baysal: Kadın istihdamının önündeki en önemli şeyin bakım hizmetleri olduğunu hepimiz biliyoruz. İş kadınları bu konuda ne yapıyor? Mesele kendi işyerlerinizde, kendi fabrikalarınızda çalıştırdığınız işçi kadınlara bakım hizmetleri için ek ücret verebiliyor musunuz? Sizce bu sorun genel olarak nasıl çözülmeli?

İl: Kadın işverenler olarak bizim tek başımıza bir şey yapma şansımız yok. Derneğimize üye kadınlar adına konuşuyorum. Çünkü bizde bir otokontrol var. Derneğe üye ise örneğin sigortasız işçi çalıştıramaz, kayıt dışı işçi çalıştıramaz, 8 Mart'ta izin vermek zorunda, 1 Mayıs'ta izin vermek zorunda. Organize Sanayi Bölgesinde geçmiş yönetimle tartışma yürüterek orada bir kreş açılmasının öncülüğünü yapmak istedik. Böyle çok devinim yaşadık. Bu topraklar hep devinim yaşadı. Sıcığı sıcakına bir sorunu gündeme getiriyorsunuz, olgunlaştırıyorsunuz, tartışmaya başlıyorsunuz. O yönetim gidiyor, başka bir yönetim geliyor, geçmiş yönetimin bütün kararları yok sayılıyor. Kreş açmayı çok istedik. Tekstil sektöründe çalışan çok sayıda kadın var ve çoğu da kayıt dışı. Hepsi de meslektaşlarımız, çok da sert olamıyoruz açıkçası. Ama rahatsız olduğumuzu kendilerine defalarca ilettik. Önce sosyal alan olmadığını söylediler. Eskiden kullanılan İŞGEM'de bir oda verin bize dedik. Odayı bir güzel temizleyeceğiz ve servisler kadınları çocuklarıyla buraya bırakacak. Akşam servis gelecek, çocuklarını alıp gidecekler. Çok ciddi çaba göstermemize rağmen bir sonuç alamadık.

Sanayi bölgelerinde daha çok kreş açılmasına yönelik olarak Kadın Emegi ve İstihdamı Platformu ile çalışmamızı halen sürdürüyoruz. Sorumluluk belediyelerde olmasına rağmen, bunu yapmayacaklarını gördük. Üzerine düşüğümüz başka meseleler de var. Örneğin iki yıldır işverenler olarak 8 Mart'ı Organize Sanayi Bölgesi'nde kutluyoruz. İşyerinde tatil şeklinde. İşyerlerinde iki saatliğine iş bırakma oluyor ve bunu işverenler de destekliyor. Geçen yıl Ticaret Odası, GÜNSIAD, DISIAD, DOSIAD, DOĞÜNKAD olarak ortak kutlama düzenledik 8 Mart'ta. Kadın çalışanlara hediyeler verdik. Olmayan bir şey yaptık.

• DOĞÜNKAD olarak teknolojiyi –bilgisayar, telefon, iletişim ağıları vs.– kullanabiliyor musunuz? Uluslararası ilişkiler geliştirdiğinize göre dil problemini nasıl çözüyorsunuz? Örneğin Kürtçe, Ermenice, İngilizce, Arapça bilen üyeleriniz var mı?

İl: İşyerlerinde teknolojiyi çok güzel bir şekilde kullanan birçok üyemiz var. Dernekte henüz başlayamadık. 2014'te derneğin teknolojik altyapısına yönelik çok ciddi çaba içerisinde olacağız. Profesyonel bir ekibimiz yok. Misafir geldiği zaman burayı açıp karşılıyoruz. Bu aslında kurumsallaşmanın da önünde bir engel. Basın açıklamalarının ve gündemi takibin önünde engel. Kendi işyerlerimize gittiğimiz zaman burayı kapatmak zorunda kalıyoruz.

Bir diğer sorunumuz dil sorunudur. Çok ciddi bir sorun bizim için. Ben dâhil hiçbirimiz yabancı dil bilmiyoruz. İki üyemiz İngilizce bilmekte, onlar dışında bütün bölgede İngilizce bilen arkadaşımız yok. Kürtçeyi aşağı yukarı hepimiz biliyoruz. Ermenice, Kürtçe ve İngilizce kursu açma gibi bir düşüncemiz var. Bunlarla ilgili proje yaratmaya çalışıyoruz. Hem üyelerimizin hem de dışarıdan insanların katılabileceği bir dil kursu açmayı planlıyoruz.

• Üyelerinizin hepsi kadın. Üyelikte olduğu gibi yaptığınız işlerde de erkeklerle kapalı bir dernek misiniz?

İl: Kesinlikle hayır. Mesela Ermenistan'da erkeklerden danışmanlık aldık. Çok da güzel çalıştık beraberce. Açıkçası, çalıştığımız erkeklerin kadına bakış açısı bizim için çok önemli. O zaman iş yapmak daha kolay. Aynı bakış açısı olmasa bile ortak dili yakalayabileceğiniz insanlar olmalı. Kesinlikle kapalı değiliz ve erkeklerle iş yapmaya yönelik çok ciddi planı olan bir derneğiz. Kadın derneği olmamıza rağmen yurtdışı planlarımızın tümünde bütün örgütlere çağrı yapmamızın temelinde bu işin felsefesine bakışımız belli. Cinsiyetçi değiliz.

• 90'lı yıllarda sivil toplumun içinde olan birisiniz. 2000 öncesine ve bugüne DOĞÜNKAD'ın perspektifiyle bakınca sivil toplumda nasıl bir değişim görüyorsunuz?

İl: Ciddi bir değişim var. En azından sivil bakmaya başladık. Daha sivil bakmak için mücadele veriyoruz. Bağımsız ve korkusuz olmayı öğrendik. "Bu kararı almazsak başımıza ne gelir"i düşünmüyoruz. Çünkü kendi yapımızla, kendi bireysel duruşumuzla varız dernekte. Dernekten istifa eden hiç kimseye hiçbir zaman "Neden?" diye sorulmadı. Gelmek istediğinde koşullara uyduğu anda kim olduğu da sorulmaz. İsteddiği zaman istediği sözü de söyleyebilir. Hiçbir zaman yönetim kurulu bu dernekte tek başına karar almadı. 90 sonrası yaşadıklarımızın bir sonucuydu belki de bu. Aşağı yukarı, bu dernekte yer alan kadınların çoğu siyasete bir şekilde bulaşmış kadınlar. Hepsini tek tek tanırırsınız belki. Ayrıldığımız yapıdaki yanlışların buraya da sirayet etmemesine çaba gösterdik biz burada. Bizim organize sanayi bölgesinde, erkeklerin işçi kadınları çiçeklerle karşılıyor olması değişimin habercisidir bana göre.

ÇOCUKLAR İÇİN AYNI ÇATI ALTINDA DERNEĞİ (ÇAÇA)

AZİZE LEYGARA

Bugün 6 Ocak 2014 Pazartesi. Gazeteler Sincan Çocuk Cezaevi'ndeki tutsak çocukların Şakran Cezaevi'ne sürgün edildiğini yazıyor. "Yapılan incelemelerde 50 gardiyanın çocuklara işkence yaptığı ortaya çıkıyor. Çocukların hepsinde darp izleri var. Çocuklar gardiyanların kendilerini coplarla ve banyolarda bulunan demir borularla dövdüklerini söylemekteler. Rapora göre 'çocuklardan birine karavana için kullanılan bir kazan fırlatılmış, bu kazan çocuğun kafasına çarpmıştır'. Çocuklar, özellikle yere düşürmek için kaval kemiklerine demir borularla vurulduğunu ifade etmekteler. Çocukların neredeyse tamamı yere yatırıldıktan sonra gardiyanlar tarafından tekmedenmiş, kafalarına ayakkabıları ile basılmıştır. Görüşme yapılan çocuklardan biri gardiyanların üzerlerinde sigara söndürdüğünü beyan etmiştir."

Şakran'da bunlar olurken Gezi olayları sırasında polisin attığı gaz fişesinin başına isabet etmesi sonucu komaya giren bir çocuk İstanbul'da 204 gündür uyuyor. Berkin Elvan. Bugün onun doğum günü. Okmeydanı Hastanesi'nin önündeki kutlamadan sonra Türkiye'nin çeşitli illerinde Berkin için balonlar uçuruluyor bugün. Berkin hâlâ uyuyor.

Çocuklarla Aynı Çatı Altında Derneği (ÇAÇA) ile görüşeceğimiz Ofis semtine yürürken şiddet gören, komaya giren çocuklarımız var aklımızda. Kırmızı örgü kazağıyla çocukların hakları için yıllardır mücadele eden kararlı bir genç kadın çıkıyor karşımıza.

Bu soğuk günde, Azize Leygara'nın bolca içtiği sigaranın dumanı altında başlıyoruz yaşanmayan çocukluklarımızı konuşmaya...

Ölümün, işkencenin olağan olduğu yerde Kürt çocuklarından demokratik refleks beklemek

• ÇAÇA ne zaman kuruldu, kaç üyeniz var?

Azize Leygara: Çocuklarla Aynı Çatı Altında Derneği 2001 itibariyle kurumsallaşmadan önce, bölge sokaklarında çalışan çocuklarla birlikte Sosyal Kültürel Yaşamı Geliştirme Derneği'nin yaptığı çalışmalarda gönüllü inisiyatif olarak çalışmalara başladı. Daha sonra bu çalışmaların yerelden sürdürülmesi bakış açısı ve bölgede daha farklı gelişen siyasi atmosferin getirdiği bir rahatlıkla ÇAÇA 2003'te dernekleşti. Kurulduğu zaman olduğu gibi halen daha ağırlıklı olarak gönüllülük esasıyla çalışıyor. Daha çok üniversite öğrencisi olan gönüllülerle. İşleyiş daha çok gönüllüler üzerinden devam ediyor. Resmi olarak 28 üyemiz var. Değişik meslek gruplarından kişiler. Bölgede kendi dinamikleriyle oluşan bir yapı bizimki. Bölgedeki siyasal sürecin, çatışmaların ve yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkisine ve tabii çocuklara odaklanarak çalışıyoruz.

Bölgedeki hak ihlallerinin çocuklar üzerinde etkisi var. Bunlar çocuklardan bağımsız olarak düşünülemez. Bu ihlallerden en çok zararı çocuklar görüyor. Bunu görünür kılmayı amaçladık. Bölgede özellikle 2006'dan bu yana siyasi protestolarda, sokak gösterilerinde çocukların yer alması, bir şekilde işin aktörü gibi ortaya çıkmalarıyla ilgili olarak hukuk çerçevesinde ne yapabiliriz, bunlar nasıl kırılabilir diye çalışmaya başladık.

• Hedef kitlenizde daha çok yoksul çocuklar var. Peki, bu çocuklardan üyeniz ya da yönetimde olanlar var mı?

Leygara: Üyemiz yok. Çünkü bölgede o kadar ciddi hassasiyetler yaşanıyor ki kurumsal savunuculuk adına yaptığımız herhangi bir çalışma çocuğa da mal olacaktır. Çocuğun yüksek yararını düşünerek çok dikkatli olmaya çalışıyoruz. Görünürlüğü açısından da çok dikkatli olmaya çalışıyoruz. Çünkü bölgedeki dengeler Batı'daki gibi değil. Çoğu zaman çocuklar üzerinden çok farklı sonuçlara yol açabiliyor.

• Çalışmalarınızdan sonra geri dönüşleri nasıl izliyorsunuz?

Leygara: Çalışmalar en az iki yıl üzerinden gidiyor ve uzun vadeli hedeflerin ilk ayağı olarak iki yılı öngörüyoruz. Benusen'de yaptığımız çalışma 2006'dan beri devam ediyor. Ölçme ve değerlendirme sistemlerimizde bölgenin bütün gerçekleri üzerinden araçları oluşturmaya çalışıyoruz. Öncelikle okul takiplerini yapıyoruz. Sonra çocukların aileleriyle görüşüyoruz. Aileleriyle değerlendirme formları oluşturuyoruz. Ayrıca gönüllülerimizle birlikte çocuklarımızın gelişimlerini raporlarla takip ediyoruz.

- **Bu uzun çalışmalar bir sonuç veriyor mu?**

Leygara: Veriyor tabii. ÇAÇA kurulduğu zaman düşüncemiz bütün çalışmalardan hemen sonuç almaktı, ama her şeyin bu kadar kötü gittiği bir dönem itibariyle bu coğrafyada bunun fazlasıyla hayalci olduğunu fark ettik. Fakat uzun süreli çalışmalarda, özellikle çocuk haklarına ilişkin olarak aileleriyle birlikte yapılan çalışmalarda bir adım atıldığını gördük.

Benusen mahallesine ilk gittiğimizde çocuğa yönelik şiddet çok fazla görünürdü. Fiziksel yaralanmalara kadar gidebilecek durumdaydı. Açıkçası kimsenin görmek istemediği ya da çok meşru gördüğü bir durumdu. Disiplinli cezalandırma yöntemi idi. Ama şu an geline aşamada ailede ve mahalle çevrelerinde çocuğa yönelik şiddete ilişkin olarak en azından bir çekinme, bir soru işareti oluştu. Bu bizim için en önemli sonuçlardan biriydi. “Çocuğu dövmenin nesi var?” yaklaşımdan “Acaba bir hata mı yaptım?” algısına geçiş çok çok önemliydi bizim için.

İlk çalışma yaptığımız gruptaki çocuklar şimdi üniversiteye gidiyor ve bizim için gönüllü çalışıyorlar. Bu da önemli. Bazıları şu an üniversiteye hazırlanıyor. Kimisi evlendi, ama herhangi bir sorunda ÇAÇA’yı arayabiliyor. Mahallede bizim için en önemli gösterge de şu: Herhangi bir sıkıntıda, sadece çocuklarla ilgili değil, kadınlarla ilgili hak ihlallerinden yerel yönetimlerle ilgili sorunlara kadar, devletle ilgili sorunlarda mahalleli hakkını nasıl arayacağını sorgulayabiliyor. Örneğin bu kış şiddetli kar yağdı ve Benusen’de elektrik yoktu. Geçen gün tekrar hep birlikte bir araya gelindi. ÇAÇA da arandı. Bununla ilgili ne yapabiliriz diye. Bu bizim için en önemli sonuçlardan biri.

- **İletişimde problemle karşılaşılıyor musunuz? Mesela dil ya da başka bir problem? Hangi dili tercih ediyorsunuz?**

Leygara: Kürtçe ve Türkçe.

- **Bazı yerlerde yapılan toplantılarda buradaki çocukların şiddete daha eğilimli olduğu söyleniyor. Sizin çalışmalarınızda gözlemlediğiniz nedir?**

Leygara: Burada çocukların şiddete daha eğilimli olması genetik faktör-müş gibi! Çok yanlış bir yaklaşım. Türkiye’de genel olarak şiddetin kendini ifade etmenin ciddi bir yöntemi olduğunu biliyoruz zaten. Sonuçta şiddetle sistem oluşturulmaya çalışılmış bir ülke, oradan baktığınızda Türkiye’nin genelinde şiddetle ilgili ciddi bir sıkıntı var.

Kürt çocuklarına gelince, her zaman söylüyorum, ölümün, işkencenin, zorunlu göçün olduğu bir coğrafyada çocuklardan demokratik refleks beklemek çok ütöpik olur. Çocuğu siyasi atmosferden, çevresinden, ailesinin yaşadığı gerçeklerden ve yoksulluktan bağımsız olarak algıladığınız zaman zaten uygulayacağınız politikalar da bir anlam taşımayacaktır. Bu yüzden o

söylenenlerin kesinlikle ne objektif ne de bilimsel tabanı mevcut. Tartışılması bile zaman kaybı. Ama şiddetle ilişkiye gelince, evet, çocuklar şiddetle kendilerini ifade ediyorlar. Bu kaçınılmaz bir durum. Yaşadıkları çevrede siyasi atmosferin şu ana kadar taleplerini şiddetle ifade ediyor olması doğal olarak çocukların bu durumu bir yöntem olarak benimsemesine sebep oluyor. Bunun için çocukları suçlayamazsınız. Çocuk gördüğünü yapmaya çalışıyor. Fakat bir gün bir panelimizde çocuklardan biri kalkıp şunu sordu: "Peki, bize TOMA'larla su sıkıyorlarsa, copluyorlarsa, ben onlara taş atıyorsa bu suç mu? Hangisi suç? Onlarıki niye suç değil?" Böyle bir algı da oluşuyor çocuklarda.

• **Şiddet sarnalında yaşanıldığı zaman eğitim ve benzer çalışmalarla ne-reye kadar gidilir?**

Leygara: Eğitimden ziyade şunu önemişiyorum: Kendilerini güvenle ifade edebilecekleri alanlar yaratıldığı zaman çocuklar kendilerini şiddetsiz ifade edebilme yolunu da buluyorlar. Ama çocuğun kendini güvende ve iyi hissetmediği, dinlendiğini hissetmediği anda şiddete yakınlaşması ve bunu bir yöntem olarak belirlemesi kaçınılmaz olabiliyor.

Bir de sadece çocuk üzerinden bakmamak lazım. Bazı araştırmalarda sadece çocuklara odaklanarak çocuğun sanki ailesi, çevresi, ait olduğu bir kültür, bir yaşam yokmuş gibi değerlendiriyoruz. Bu çok sakat bir yaklaşım. Çocukla yapılan çalışmalara aileyi, çevreyi, çocuğun temas halinde bulunduğu kişi ve kurumları da katmak gerekiyor. Çocukla konuştuğunuz, beraber çalışma yaptığınız alanlarda, evet, bir değişim yaratmayı, çocukta soru işareti yaratmayı başarıyorsunuz. Fakat çocuk yine aynı çevreyle karşılaştığı zaman daha derin bir travma yaşayabilir. Orada o sağlam duvar o güveni desteklemeyi zaman çocuk çok daha ağır bir travma yaşayabiliyor. O yüzden çalışmaların bütünlüklü olması gerekiyor.

• **Alternatif yaratmak sanırım çok önemli bir durum, değil mi?**

Leygara: Kesinlikle. Çocuğun çevresinde, kendini güvende hissedebileceği, çaresizlik hissetmeyeceği alanlar yaratmak... Bunun için çok çok büyük merkezlere de gerek. Tabii onlar da olmalı, ama olanaklar ölçüsünde olmasa da olur. Mahallede kuracağınız bir evde de bu tür sosyal servisler üretebilirsiniz, bir dükkânda sosyal servisler üretebilirsiniz. En önemli şey, çocuğun kendini güvende hissettiği ve çaresiz hissetmediği alanlar yaratabilme-tir. Dünyanın en iyi programlarını deneyebilirsiniz; çocuğun öfkesini, kendi aidiyetiyle kurduğu ilişkiyi anlayamadığınız ve bunu sindiremediğiniz sürece çocukla yaptığınız her şey havada kalır ve daha derin travmalar yaratabilirsiniz.

- Taş atan çocuklar meselesinde ÇAÇA bir kampanya başlatmıştı!

Leygara: “Çocuklar İçin Adalet” girişimi, ÇAÇA olarak onun içindeydik, ama ulusal bir kampanyaydı. Birçok ulusal örgüt içindeydi, sanatçılar, gazeteciler de vardı. Önemli ölçüde başarıya ulaşan bir kampanyaydı. 28 Mart 2006’da Diyarbakır’da yaşanan olaylarda gözaltına alınıp ceza alan çocuklarla ilgiliydi. Çocuklar TMK’yla yargılandı. O yüzden “TMK mağduru çocuklar” diyoruz. Sonra Çocuk Koruma Kanunu değişti. Fakat sonuçları halen devam ediyor. Yani, evet, bazı değişimler oldu kanunlarda, ama tamamıyla çocuğun maksimum yararını gözeten değişimler değil bunlar. Fakat onların sonuçları, işte Pozantı, Sincan meselesi gibi halen devam eden süreçler aslında.

Nurcan Baysal: Tam da bugün bununla ilgili bir haber okudum. Cezaevinde ihlaller olmuş, çocuklar bir cezaevinden başka bir cezaevine götürülmüş. Bu kampanyalardan sonra neler değişti, TMK mağduru çocuklarla ilgili bir gelişme var mı diye düşünüyordum buraya gelirken.

Leygara: Türkiye’deki sıkıntılardan biri de çocuklarla ilgili hak savunuculuğunda bir istikrarsızlık olması. Çocukların başına bir şey geldiği zaman ya da sorun görünür olduğu zaman bu tür kampanyalarla hak savunuculuğu yapabiliyoruz. Fakat sosyal devlet olarak Türkiye’nin BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni hayata geçirmesi ve daha önemlisi zihinsel dönüşümü sağlayacak politikalar geliştirmesi gerekiyor. Bu politikaların da bir an önce pratiğe geçirilmesi gerekiyor.

Bazen çok spesifik çalışmalar yapılıyor. Örneğin sokakta çalışan çocukların sayısının azaltılması amacıyla. Bu tür politikalar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılıyor, çünkü sokakta çalışan çocuklar azalınca sorunun görünür olmayacağı ve ortadan kalkacağı düşünülüyor. Fakat daha önemlisi, çocuk haklarına saygı kültürünün zihinlerde yaygınlaştırılması gerekiyor. Ne devlette ne kolluk kuvvetlerinde ne yargıda ne de toplumsal olarak algı dönüşümü için ciddi bir politika var. Ve çocuğa yönelik aile içi şiddetle ilgili en büyük hatalardan biri, çocuğun aileye hapsedilmesi. Ailenin sorunu gibi gösteriyoruz. Ama çocuğun kapalı kurumlarda, eğitimde, ailede gördüğü şiddet var. Ve bütün bunlar için devletin yapması gerekenler var.

- Sizce çocuk bir çatı altında olmalı mıdır?

Leygara: Evet. Çocuk, haklarının korunduğu, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişebildiği, kendini ifade edebilmesini sağlayan ve çocuğun maksimum yararını gözetken kanunların çatısı altında olmalı. Ama pratikte çocuklar hangi çatı altında diye sorarsınız sokak çatısı altında olduklarını söyleyebilirim. Aile, devlet veya başka bir kurum diyemiyorum.

• ÇAÇA olarak çocukları altına almak istediğiniz çatı bu tarif ettiğiniz yapı mı?

Leygara: Evet, düşündüğümüz yapı bu. Özellikle BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin tam uygulandığı, yasaların da ona göre yapıldığı bir hukuk çatısı altında olması gerekir çocukların.

• Hedef kitleniz olan Kürt çocukları böyle bir çatıyı istiyorlar mı? Bu çatının onları rahatlatacağına inanıyorlar mı?

Leygara: Anadilde eğitim, kendi görüşlerini ifade edebilme, kendi yaşamıyla ilgili söz söyleyebilme, azınlık hakları ve kültürel haklar gibi konuları çocuk hakları atölyelerimizde tartışıyoruz. Bütün bunların çocuğun maksimum yararı üzerinden pratikte uygulanabilirliğini düşündüğümüz zaman ben çocukların ikna olabileceğini düşünüyorum. Çünkü bu haklarını seviyorlar ve söylüyorlar.

İlk başlarda tabii ki yaşadığınız ve düşlediğiniz bazen çok zıt olabiliyor. Yaşadığınız gerçek sizi daima ele geçirir. Fakat çocuklar aslında şiddeti, ölmeyi ya da öldürmeyi kendi içlerinde yeşertmezler. Savunmasız bir gruptur çocuklar. Fakat bu bir refleks haline gelebiliyor. Bu da çok anlaşılabilir bir şey. Fakat duygu ve düşüncelerini rahatlıkla söyleyip bununla ilgili tartışıp konuşabildikten sonra bir şekilde anlamaya çalışıyorlar.

Mesela yapılan resimlere bakıyorsunuz, başta çok şiddet var, yavaş yavaş başka bir şeye dönüyor o resimler. Onu bir şekilde kustuktan, aktardıktan sonra aslında istediği, düşlediği şeyi yapmaya başlıyor. Bu çok çok önemli. Biz ÇAÇA olarak genel itibariyle hak temelli bir çalışma yürütüyoruz. Çocukların böyle ya da şöyle diyerek bir yol tercih etmesinden ziyade "Acaba?", "Niye?" diye sorması bizim için daha önemlidir. Çocuğun sorgulaması bizim için başarıdır. Özgün tercihlerini yapabilmesi bizim için başarıdır.

• Çocuk meselesi size göre Türkiye ve Kürdistan'da çok politik bir mesele ise böyle politik bir meseleyle bu kadar yoğun çalışırken zorluklarla karşılaşılıyor musunuz?

Leygara: Çocuk meselesinin Türkiye'den ziyade Kürdistan'da çok politik olduğunu düşünüyorum. Bu politik meselede çok samimi olduğumuza da düşünmüyorum. Bölgede çocuklarla yaptığımız çalışmada ya da çocuklar adına üretilen politikada hiçbir zaman çocuğun tam olarak ne istediğini dikkate alan bir yöntemi tercih etmiyoruz. Çocuğun özellikle siyasi atmosfer içerisinde gündeme gelmesi, çocukla ilgili politikalarda çok da hak temelli olmadığımızı gösteriyor. Çocukla çalıştığınız zaman adil ve dürüst olmak zorundasınız. Fakat bölgedeki gibi karmakarışık bir siyasi atmosferde hep çocuğun maksimum yararını düşünerek cümleler kurmaya çalışmak

gerçekten zor olabiliyor. Açıkça ifade edebildim galiba, bu benim için çok önemlidir.

• Kürdistan'da çocuklarla ilgili yeterince sivil toplum çalışması olduğuna inanıyor musunuz? Bu kadar çok çocuğun hayatın içinde olduğu bir yerde bu işe ilgi duyan sivil toplumun bu kadar az olması neden?

Leygara: Kürdistan'da yok. İlginin az olmasını çocukların oy potansiyelinin olmamasına bağlıyorum.

• Ama bu yeterli bir gerekçe değil ki! Çocukların oy potansiyeli yok, ama ailelerinin var.

Leygara: Tabii o işin esprisi, ama bölgede çocuk konusunda çalışmak ve politika üretmek gerçekten çok meşakkatli iştir. Çalışmalara da daha çok atölyeler ve bunlardan çıkacak sergiler üzerinden filan bakılabiliyor. Tabii ki bunlar olması gerekenler, fakat çocuk ve aileyle ilgili çalışmak ve politika üretmek uzun süreli ve hassas bir iştir. Çocukla ilgili bir program oluştururken aile, kültürel yapı, çocukların bireysel farklılıkları gibi birçok dinamiği göz önünde bulundurarak defalarca yeniden düşünmelisiniz.

Gerçekten hassas bir konu. Hazırlık süreci de ciddi bir emek gerektiriyor. Zamana ve kaynağa ihtiyacınız var. Kaynak derken sadece ekonomik kaynaktan bahsetmiyorum. İnsan kaynağı da önemli. Her uzmanla çalışamazsınız. Akademi burada tek başına işe yaramıyor. Aynı zamanda sokağı da bilen kişilerle çalışmak zorundasınız. Ayrıca bu çocukları siyasi atmosferden bağımsız düşünemezsiniz. Siyasi konularda duyarlı olan kişilerle çalışmak zorundasınız. Ve aynı zamanda hak temelli bakabilen kişilerle çalışmak zorundasınız. Birçok bileşenin bir araya gelmesi gerekiyor. Bu da tabii ki bir emek ve ciddi anlamda bir kaynak aktarımı gerektiriyor. Ayrıca, bölgeye özgü sebeplerden ötürü, dediğim gibi, hakkaniyetten ayrılmadan bunu yapabilmek de cesaret ister. O zaman zor diyorum.

• Diğer sivil toplum örgütleriyle partnerlik ilişkileri nasıl gidiyor?

Leygara: Özellikle ihtiyaç duyduğumuz noktalarda partner ilişkisine giriyoruz. Yani sırf yapmış olmak için işbirliği yapmak değil niyetimiz, bu işbirliği çalışmamızı nasıl güçlendirir üzerinden bakıyoruz. Şu ana kadar Büyükşehir, Sur ve Yenişehir olsun yerel yönetimlerle önemli işbirliği yaptık. Dönemsel olarak sivil toplum örgütleriyle de işbirliği yaptığımız oldu. Kalıcı işbirliklerimiz daha çok yerel yönetimlerle oldu.

• **Bir-iki örnek verebilir misiniz? Mesela yerel yönetimlerle ne yaptınız?**

Leygara: Sur Belediyesi ile bir dönem çocuk şenlikleri yapmıştık. Sur Belediyesi ayrıca şiddet alan taraması yaparken bize yer tahsisı yaptı. Birlikte Roman çocuklara dair bir proje geliştirdik, ama uygulama aşamasına daha geçmedi. Bayağı uzun bir süre o konuda birlikte çalıştık. Büyükşehir ile Sümerpark Yaşam Alanı'nda çalışmalarımız oluyor. Biz alanlardan faydalaniyoruz. Zaman zaman Yenışehir Belediyesi ile çalışıyoruz. Benusen çalışmasında ciddi katkıları olmuştur bize.

Baysal: Benusen'de bir yeriniz var, Çocuk Merkezi. Orada birtakım çalışmalar yapıyorsunuz. Aynı zamanda savunuculuk faaliyetleri yapıyorsunuz. Geçenlerde konuştuğumuz zaman dört farklı ilde yürüttüğünüz Genç Lider Programı'ndan bahsetmiştiniz. Biraz da o programı anlatabilir misiniz?

Leygara: Demokratik genç liderler projesiyle, bölgede çocuklarla çalışma yapan, bu konuda gerçekten düşünen grup ve inisiyatiflerle bir araya gelmek istedik. Birlikte çalışma kültürü oluşturma amacı da vardı. Dört ili İstanbul, Dersim, Şırnak ve Diyarbakır olarak belirledik. Şırnak'ta çocukların içinde bulunduğu ciddi sorunlar var. Fakat bununla ilgili Şırnak'ta herhangi bir çalışma yok. Çalışma kurgusu da yok. İşin kötü yanı bu. O yüzden bunu Şırnak'ta yapmak isteyen ya da yapmak isteyecek belirli arkadaşlarla diyaloga geçtik ve inisiyatif oluşturuldu. Onlarla birlikte başladık. Çocukların sorunları ve bu sorunlara çözüm önerilerine dair bir fikir Dersim'de de yok. Dersim'i de o yüzden tercih ettik. İstanbul'u tercih etmemizin en büyük nedenlerinden biri de zorunlu göç ile büyük bir Kürt nüfusunun İstanbul'a göç etmesiydi.

• **İstanbul'da programa katılanlar Kürt çocukları mı?**

Leygara: Bir grup Kürt çocuklarıyla çalıştı. Bir grup da mülteci çocuklarla çalıştı. Yani iki ayrı grupta çalışıldı. Ve biraz da o nedenle İstanbul'u tercih ettik. Diyarbakır'da da Benusen mahallesinde çalışıyorduk. Bütün gruplar belirli dönemlerde bir araya gelip birlikte programlarını oluşturdular. Yapacakları çalışmayı, çalışma sonuçlarının göstergelerini, bunu kamuoyuna nasıl duyuracaklarını hep beraber hazırladılar. Sonra herkes gidip çalışmasını yaptı ve tekrar süpervizyon için bir araya gelindi. Orada dört farklı grupta şunu fark ettik: Bazen planladığımız şeylerle pratiğimiz çok uyumlu oluyor. Demek ki planlamayı daha iyi nasıl yapabileceğimizi tartışmalıyız. Ve tabii ki 24 kişinin aynı anda süpervizyon yapmasının şöyle bir avantajı oldu: Herkes çok fazla çözüm üretmeye çalıştı.

• Şırnak, Dersim, Diyarbakır ve İstanbul'daki Kürt çocuklarının şiddet kültürü ve demokratikleşme algısında farklılıklar var mı?

Leygara: Şırnak'taki çocuklar çok tepkisel, çok radikal ve alternatifte çok fazla açıklar. Bu çok ilginç bir şey. Dersim'de çocuklar biraz aile kültürü ve biraz kendi kültüründen kaynaklanan özelliklerden dolayı çalışmalara açıklar. Aynı zamanda sorgulamaktan ziyade "Nasıl olabilirim?" üzerinden bakabiliyorlar. Bu da bir olumlu sonuçu bizim için. İstanbul'daki çalışmadan net bir sonuç alamadık. İki farklı grup olduğu için zaman da atölyeler de yayıldı. Mülteci çocuklar zaten biraz uzak olduğumuz bir konu. Ağırlıklı olarak Ortadoğulu ve Afrikalı çocuklarla şunu fark ettik: Aileleri yok. Havaalanlarında veya başka bir yere giderken yakalanmışlar. Bu çocukların artık gidebilecek bir yeri yok. Aile yok ve bambaşka bir ülkedeler. Dil bilmiyorlar. Nereye ait olduklarına dair ciddi bir sıkıntı var. Çok zor bir durum. Bu konunun çok fazla gündemde olmaması üzücü. Bununla ilgili, evet, önemli çabalar var, ama bu çabaların yetersizliği ortada. En azından bu çalışmada bunu görebildik.

• Kürt çocukları halen dağa gidiyor. Barış süreci hakkında ne düşünüyorlar?

Leygara: Kürt çocukları dağa niye gidiyor? Çünkü geçmişini, ailesini, değerlerini, var olmasını istediği ve hissettiği bütün o olguları bununla elde edeceğine inanıyor. Kendini bununla iyi hissedecek, bununla ortaya koyacak. Kendisi yaşamamış olsa da geçmişte bir köyünün olduğunu biliyor. Hayvanlarının olduğunu, ailesiyle orada mutlu bir hayatlarının olduğunu düşünüyor. Ve şu anki hayatta başka türlü olduğunu bilmiyor. Şu an yaşadığı yoksulluk ve bütün hak ihlallerinden devleti sorumlu görüyor zaten. Haklarını geri alabilmek için, kendi aidiyeti, değerleriyle yeniden barışabilmek için dağa çıkıyor. Yani sadece tepkisellik değil. Böyle adlandırırsak çok büyük haksızlık etmiş oluruz.

• Barış süreci ile ilgili ne düşünüyorlar? Hiç konuşuyor musunuz?

Leygara: Barış sürecini çok anlayabilmiş değiller. Barış olunca ne olacak onu anlamaya çalışıyorlar. Bu da önemli bir şey. Çocukların kendilerini ifade edebildiği, kendilerini önemli ve güvende hissettiği alanlar sokaklardı. Bunun yerine bir şey bırakmak gerekiyor. Genel olarak barış süreciyle ilgili çokça soru işaretleri var. Ama biraz da şöyle bir umut var açıkçası: Mahalle komitelerinin getirdiği sonuçla bir kazanmışlık, emin olunmayan bir kazanmışlık duygusu da var. Fakat bu sürecin uzaması, belirsiz bir sürecin oluşması çok daha büyük bir hayal kırıklığına uğratacak.

Şeyhmus Diken: 90'lı yıllardan bu yana geçen yirmi yıllık zaman dilimini değerlendirdiğinizde ne çıkıyor ortaya? İyiye doğru bir gidiş mi yoksa halen bir çözümsüzlük mü var?

Leygara: 2000'de hazırladığımız kitabı hatırlıyorum. O dönemin atmosferini de hatırlıyorum. 2000-2001 yıllarında çok umutlu bir atmosfer vardı sivil toplum açısından. Şu anki durum itibarıyla sivil toplum örgütlerinin olması gereken noktada olmadığını düşünüyorum. Bütün kesimleri kucaklama, hakkaniyeti sağlama niyetleri beklenen düzeyde gerçekleşmedi. Niceliksel iyileşme var, ama niteliksel olarak çok da istenilen yerde değil bana göre.

• **Neden ve kim engel oluyor buna? Devlet mi, yerel iktidar mı? Ya da proje finans kaynaklarını sunan kurumlar mı? Sivil toplumun gelişmesini kim engelliyor?**

Leygara: Birilerinin bir şey istememesinden dolayı olmadığını söylemiyorum. Sivil toplum örgütü olarak kendimizi konumlandığımız yerden bakıyorum. Zaten Türkiye'de ciddi bir sivil toplum geleneği olduğunu düşünmüyorum. 1980 öncesinde çok başkaydı, sonrasında bu kadar sakatlanan zihin ve algılarımızda açıkçası onun hakkını verdiğimizizi düşünmüyorum. Kastettiğim buydu. Zaten şiddetin bu kadar yoğun olduğu bir coğrafyada sivil toplum örgütlerinin adil bir yerde durup bunu ifade edebilmeleri de çok zor bir şeydir. Bence siyasal faktörler o kadar baskın ki STÖ'lere gerek kalmıyor. Açıkçası şu ana kadar STÖ'lerin bölge politikaları üzerinde çok ciddi etkileri olduğunu düşünmüyorum. Olmadı da.

• **O zaman biri çıkıp “Niye sivil toplum örgütçülüğünde ısrar ediyorsunuz?” diye sorar.**

Leygara: Belirleyicilikten bahsetmiyorum ben. Etkilemekten bahsediyorum. Zaten sivil toplum örgütü bence belirleyici de olmamalı. Etkileyebilme-
li. Sivil toplum örgütü, hak ve hakkaniyet ile adalete endekslidir. Ben yeterince etkileyemediğimizi düşünüyorum. Sivil toplum örgütünün başarısı veya başarısızlığı üzerinden bakmıyorum.

Sadece STÖ hakkını ve görevini yerine getirebiliyor mu diye bakıyorum. Nedenine gelince, açıkçası bu coğrafyada hepimizin bildiği nedenlerden dolayı siyasal aktörler çok güçlü. Çok çok güçlü. Ve siyasi aktörler sivil topluma ve örgütlerine alan bırakmıyorlar. Sivil toplum örgütleri bu alanları yaratabilmeli, bunu diyebilirsiniz. Buna katılıyorum. Fakat ben şiddetin bu kadar net olduğu bir bölgede sivil toplum örgütünün naif kaldığını düşünüyorum.

• Sivil toplum ile ilgili görüşleriniz sert geldi. Barış sürecine girdikten sonra Kürt tarafı da devlet de Akil Adamlar dediğimiz heyet de devreye girdi, bunlar da biraz sivil inisiyatifdir. Hazırladıkları raporlar bayağı dikkate alındı. Bunlar olumlu sivil müdahillikler değil midir?

Leygara: 2014'ten bahsediyoruz. Sivil toplum örgütlerinin, sivil toplumun gerçekten etkileyici, önemli çalışmaları olmuştur mutlaka. Bunda hepimiz hemfikiriz, bu noktada haksızlık yaptığımı düşünmüyorum. Ben sadece beklenen düzeyde olmadığını düşünüyorum.

Akil İnsanlar'a gelince, onun sivil inisiyatif olduğundan çok emin değilim. Onun da mutlaka artı bir sonucu olmuştur, fakat sivil inisiyatif üzerinden değerlendirme yapamayacağım. Çünkü bir atanmışlık söz konusuydu. Başından beri, Başbakan'a ve Cumhurbaşkanı'na rapor hazırlamak için kurulan bir inisiyatifti. İşlerini hakkaniyetle yapmış olmaları elbette takdire şayandır. Ama o raporların oraya gitmiş olması zaten planlanan bir şeydi. O yüzden ben onları başarılı olarak görmüyorum. "Başarı" doğru bir niteleme değil.

• Kürdistan'da çok sayıda sivil toplum örgütünün kendi alanında çalışmak yerine "yüksek siyaset" yaptığı söyleniyor. Ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Azize Leygara: Doğru. Yani alanında çalışmak, sahada çalışmak çok sağlıklı olmayabilir de, fakat belirli bir kesimin hakları üzerinden politika yapıyorsanız onu çok iyi tanımak zorundasınız. Yani hak temelli bir çalışma yapıyorsanız, hak sahiplerini tanımadan, onlardan bağımsız bir şekilde onların hak temelli politikasını yapamazsınız. Bu önemli bir şey. Fakat bölgenin bazı gerçekleri hepimizi bir miktar siyasetçi yapabiliyor. Böyle bir durum da kaçınılmaz. Bölgedeki STÖ'lerin bu noktada yüksek siyaset yapıyor olmasını açıkçası ben çok garipsemiyorum. Anlamaya çalışıyorum. Biraz da zorunluluk olarak görüyorum. Çünkü dediğim gibi kent bir anda altüst olabiliyor ve siz o anda onu yapmak zorunda kalıyorsunuz. Hani bazı şeyler kucağınıza düşer ya, belki bu konuda iyi niyetli düşünüyorum, ama ben kucaklarına düşüğünü düşünüyorum. Bizim niye böyle yapmadığımız sorulabilir. Bizim yöntemimiz, ki bunu kendimiz benimsedik, sahada çalışmak. ÇAÇA olarak kararımız bu yöndeydi. Politika yapıyorsak bunun üzerinden yapmalıyız. Biraz yavaş gidiyoruz belki, az ses çıkabilir, ama doğru ve adil bir ses olduğunu düşünüyorum.

BÜYÜKKADI VE ŞARABİ KÖYLÜLERİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ (BÜŞAKDER)

AYDIN ATLI

Bugün 7 Ocak Salı. Bir aydan sonra ilk defa Amed güneşli.

Öğlene doğru bu güneşli güzel gün Roboski'den gelen haberle kararacak, buz kesecek.

“Genelkurmay Askerî Savcılığı'nın Uludere'de 34 kişinin hayatını kaybettiği hava saldırısıyla ilgili başlattığı soruşturmada takipsizlik kararı verildi” haberi Türkiye gündemine bomba gibi düşecek. Devlet Kürtlerin katillerini bir kez daha aklayacak.

28 Aralık'tan beri Roboski anmasıyla günlerini geçiren, Roboski'den sonra her yeni yıla bu ruh hali ile giren Kürtler bir kez daha hayal kırıklığına uğrayacak. Roboskili bir abla “50 TL'ye kurban gitti kardeşim” diye haykıracak!

Roboski'nin gölgesinde, Amed'de, öğlen saat 12.00'de STGM'nin Diyarbakır Ofis semtindeki bürosunda buluşuyoruz BÜŞAKDER'in Başkanı Aydın Atlı ile.

Aydın Bey kırklarında, kır saçlı bir öğretmen. Mavi-yeşil atkısı, gri-yeşil arası gözlerini daha da ortaya çıkarıyor. Sesi sakin, huzur dolu. Toprağı, tabiatı çok seven bu adamla Diyarbakırlı Türkmen Alevilerinin hikâyesini konuşuyoruz.

En büyük sorunumuz göç

• Derneğiniz hangi tarihte kuruldu, kaç üyeniz var? Neden böyle bir derneği Diyarbakır'da kurma ihtiyacı duydunuz?

Aydın Atlı: Derneğimiz 2007'de kuruldu. Büyükkadı ve Şarabi köyleri eskiden merkez ilçeye bağlı köylerimizdi. Türkmen Alevileri olarak bu köylerde yaşıyorduk, ama şu an Şarabi'de Alevi hanesi yok. Büyükkadı'da ise şu an bir hane mevcut. Ancak, tespitlerimize göre, köken itibarıyla Büyükkadı Köyü'nden gelen 160 ailemiz var şehirde.

Bu insanları bir arada tutmak, göçü biraz da olsa yavaşlatmak amacıyla çalışmaya başladık. Yedi kurucu üyemiz vardı. Hocamız İrfan Açıkgöz vardı, ben vardım, üniversitede yardımcı Doçent Ali Aylı vardı. Şarabi Köyü'nden Dede Hidayet Korugökçek, yine Şarabi Köyü'nden Aşur Kolay ve başkalarının da olduğu bir yapılanmaya gittik. Amacımız insanlarımıza daha kolay yardımcı olmak için çalışmak. Mesela benim annem ve babam yurtdışında yaşıyordu. Bir cenaze olduğunda annem arardı, "Oğlum şöyle bir olay var" Çoğumuz kahvehanelere giderdi, biz gitmediğimizden haberimiz olmuyordu. Bir cenaze olduğunda beş-on kişiyle insanlar defnediliyordu. Yardımlaşmayı, sosyal aktiviteyi hızlandırmak için bir çalışma yapalım dedik. Böylece bir araya geldik ve 2000'de de dernekleştik. O dönem kiraladığımız yerin üstünde dernek yönetimi, altında lokal yer alıyordu. Bayağı bir faaliyetimiz oldu. Bir mesaj sistemi oluşturduk. Üye olsun olmasın yaklaşık 370 insana mesaj yolluyoruz. Sadece köylerimizden değil, Dersim ve Malatya'dan gelenler var, bir de Bismil'e bağlı Alevi köylerimizden insanlar var. Ufak bir olay olduğunda hepsine mesaj gönderiyoruz. Saati çok önemli değil, gece de olabiliyor. Ve insanlar çok kısa sürede bir araya geliyor. Cenaze, toplantı, miting için organize olabiliyoruz. Bunun çok faydasını da gördük. Bir sivil toplum örgütünde veya kamu kuruluşlarında bu köylerin ve hatta diyebilirim ki Türkmen Alevilerin temsilcisi olarak muhatap alınıyoruz.

Aralık 2013'te kongre yaptık, 111 üyemiz vardı. Üyelik için kriterlerimiz var. Herkesi üye yapmayı düşünmedik. Biliyorsunuz STK'larda üye yapmanın bir amacı da maddi gelir sağlamak. Bizim böyle bir sıkıntımız yok. Ayrıca ulusal bir örgüt olarak Pir Sultan Kültür Derneği de zaten burada, ona alternatif olma gibi bir düşüncemiz de yoktu. Bu yüzden belirli kişileri üye yaptık. Gözlemlerimize göre burada yaşayan beş bine yakın Alevi var. Yerleşik olan kişiler bunlar. Dışarıdan gelenleri çok saymıyoruz. Ulaşabileceğimiz insanları üye yapmaya çalıştık. Bu yüzden üye sayımız kitlemize oranla az gibi gözüküyor, fakat bizim için önemli olan ulaşmak. Sayı önemli değil.

• BÜŞAKDER olarak ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?

Atlı: Çalışmalarımız her ne kadar Alevilere yönelik olsa da etkinlikleri çoğu zaman Alevi dostlarıyla birlikte yaptık. Mesela aşure etkinlikleri önceden de yapılıyordu, ama BÜŞAKDER'in kurulmasıyla bu etkinliklerde kitlesellik ön plana çıktı. Pir Sultan Abdal Derneği ile daha önce yaptığımız aşure etkinliklerinde sayılabilecek kadar az katılımcı varken 2008'de aşure etkinliğine beş bin kişi katıldı. On kazan aşure yapıldı ve yetmedi. Bunun yanı sıra köylü yazarlarımız vardı. Köy enstitülü bir abimiz olan Fehmi Salık'ın kitaplarının basımını ve dağıtımını yaptık. Sağ olsun bu konuda Şeyhmus Bey çok yardımcı oldu. Editörlüğünü yaptı. İmza günü yaptık, üyelerimiz büyük

ilgi gösterdi. Geçmişte bölgede çalışmış, cezaevinde anıları olan bir eğitimcidir Fehmi Abi. İkinci kitabının basımını da biz yaptık. Büyükkadı Köyü ve bu bölgede yaşayan Alevilerin anılarını içeren bir romandı.

• Bildiğimiz kadarıyla Fehmi Salık Diyarbakır'dan göçmüş, İzmir'e yerleşmiş, yaşı yetmişin üzerinde. BÜŞAKDER olarak bu kitaplara sponsor olmanız bir büyüğüne ve hocaya vefa borcu ödeme anlamı taşıyor mu?

Atlı: Evet, bu Fehmi Hocamızın toplumuna karşı bir vefa borcudur, çünkü dediğim gibi, köy artık isim olarak var, ama nüfus olarak yok. Büyükkadı, çevrede okuma yazma oranı en yüksek olan köylerden biri. Köyün dağılmasının en büyük nedenlerden biri olarak biraz da bu okumuşluğu görüyoruz. Fehmi Abi gibi eğitimcilerimiz köyden okumak amacıyla çıktılar, ama geri dönemediler. Bu kitapları hem onun ait olduğu topluma karşı bir vefa borcu hem de toplum olarak bizim ona karşı borcumuz olarak görebiliriz.

• Diyarbakır Alevilerinin problemi nedir? Problemi aşmada Diyarbakır'daki kurumlarla diyalog kurabiliyor musunuz?

Atlı: Bir köyümüzü kaybettik. En büyük problemimiz bu. Belediye Başkanı Osman Baydemir bana şöyle demişti: “Başkan, bu göçü durdurun.” Hatta İzmir’de bizim büyük bir nüfusumuz var. “Bunları geriye çevirin, demişti. “Başkanım,” dedim, “BÜŞAKDER’in kurulmasıyla buradaki nüfusun göçünü biraz engelledik, fakat giden insanları geri çevirmemiz mümkün değil.” Bizim köyün arazisi kırk bin dönümü geçiyordu eskiden. Dicle Nehri ile Ambar Çayı üzerindeki o verimli araziler üzerinde yüzyıllarca yaşamış bu topluluk. Ancak, 1980 sonrasında çözülme bayağı bir hızlandı. İşte on yıl önce-sine kadar da nüfus kalmadı.

• Eskiden beri o dediğiniz bölgede mi yaşıyordu Aleviler? Yoksa başka bir yerden gelip mi yerleştiler?

Atlı: Öyle çok net bir araştırma yapamadık, fakat bir arkadaşımızın yaptığı araştırmaya göre 1500’lerdeki tapu kayıtlarında “Kadıya Gülü” diye geçiyor. Aşağı ve Yukarı Kadı Köy diye. Günümüzde de Büyükkadı ve Küçük-kadı köyleri var. Bu köyler o tarihlerde var. Mesela bir köyde 18 hane, diğ-erinde de 15 hane görünüyor. İsimler de var. Ama aradaki bağlantıyı ne kadar kurabiliriz onu çok net olarak bilemiyorum. Beş-altı nesil geriye gidince hemen hemen 1500’lü tarihlere denk geliyor. Köy aynı yerde miydi? Hayır! Ama yakınlarda anane dediğimiz bir yer var. Köyün karşısında bir yamaç var. Köy ilk olarak oraya kurulmuş. Sonra şu anki yerine gelmiş. Beş yüz yıllık bir geçmişi vardır. Dedelerimiz, atalarımız bu beş yüz yıllık köyü tekrar taşıdılar, ama maalesef biz bu mirasa sahip çıkamadık. Bizim en büyük

sorunlarımızdan biri bu. Göç olayı. Bunu BÜŞAKDER'in kurulmasıyla biraz yavaşlattık. Engelledik diyemiyorum. Hâlâ Diyarbakır'dan başka bir yere gitme düşüncesi var insanlarda.

• **Bunun nedeni nedir? Sadece okumuşluk değildir herhalde! Nihayetinde Diyarbakır'da mezhepsel açıdan da azınlık konumundasınız. Diyarbakır gibi bir kentte bile önyargı olabilir mi? Yoksa aksine içselleştiriyor mu Alevi toplumunu Diyarbakır?**

Atlı: Şu an tabii ki bizim toplumumuzu içselleştiriyor. Fakat geçmişte sorunlar oldu. Ama Türkiye geneliyle karşılaştırdığımızda Malatya, Çorum, Sivas ve Maraş'taki sorunları burada yaşamadık, görmedik. Ufak tefek bazı sorunlar oldu, ama bunların hiçbir zaman bu toplumun buradan gitmesine neden olacak kadar fazla olduğunu düşünmüyorum. Peki, insanlarımız neden gittiler? Açıkçası net bir cevap vermek çok mümkün değil, ama ben şöyle düşünüyorum: Benim çocuğum köyde yetişmedi. Köye götürdüğümde "Burası kokuyor!" deyip gelmek istemiyordu. Çocuğumu köye götüremedikten sonra köyle bağlantım kalmıyor. Benim çocukluğum köyde geçti. İlkokulu orada bitirdim. Ortaokulu burada bitirdim, ama yine yazın köye gidiyorduk. Zamanla bu bağlantı gittikçe zayıfladı.

2007'de dernek kurulduktan sonra Sur Belediyesi'yle birlikte köy mezarlığının etrafını çevirdik. Hayvanlar girmesin diye. Malzemeyi Sur Belediyesi verdi, ama işçiliğini dernek kurucuları dâhil olmak üzere kırk gün fiilî olarak biz yaptık. Yeşillendirdik. Orada şunu gördüm: Geçmişte zorunlu olarak köyde, tarlada çalışan insanları köye götürmek zordu. Hani köy deyince tarlada kazma kürek çalışmak geliyordu akla. Ben hep öyle toprakla haşır neşir olmak, bir şeyler ekip dikmekle uğraştım. Kırklı yaşlarda köye bir özlem oluştu. Ama maalesef bu özlemi giderecek durumda değiliz. Çünkü var olan köyümüzü kaybettik. Yalnız, kaybettik derken burada bir zorlama yok. Birileri gelip de "Buradan çıkın, burayı bize bırakın!" demedi. İnsanlar topraklarını satıp çıktılar. Kendi akrabalarına değil de dışarıdan insanlara sattılar. Göçü zorlayan en büyük etkenlerden biri de buydu belki de. Diğer köylerde hissenizi satsanız dahi genelde kardeşinizin veya amcanızın, dayınızın çocuklarına veriliyor. Ama bizde tam tersi bir uygulama ortaya çıktı. Mesela kardeşi veya amcasıyla sorunu vardır. Onu çözmek yerine "Toprağımı bir başkasına vereyim de gününü görsün!" düşüncesi hâkim oldu biraz.

• **Tarım politikaları göçün başka bir nedeni olabilir mi? Yani hisseli tapulardan dolayı topraktan yeterince kazanamamak?**

Atlı: Doğrudur, bunu da nedenlerden biri olarak değerlendirebiliriz. Mesela ben arazi sahibi olarak görülyorum. Halen tapular evde duruyor. Tapu-

nun arkasında iki yüze yakın isim saydım. Bazılarını tanımıyorum. Belki elli yıl önce köyden çıkmışlar, onun hissedarlarını arayıp bulmakta zorlanıyor-sunuz. Bir de annemle babam Almanya'da çalışıyordu. Biz burada okuduk, geçimimiz hiçbir zaman toprağa dönük olmadı. Babam daha önce Karayolları'nda çalışıyordu. Topraktan alın teriyle bir kazanç sağlamıyorsanız toprağa toprak diye bakarsınız. Gelir getiren bir mülk olarak değil. Ama oraya alın teri dökenler tabii ki köyü en son terk edenler oldular. Terk etmediler, ama Diyarbakır'da yaşamak zorunda kaldılar.

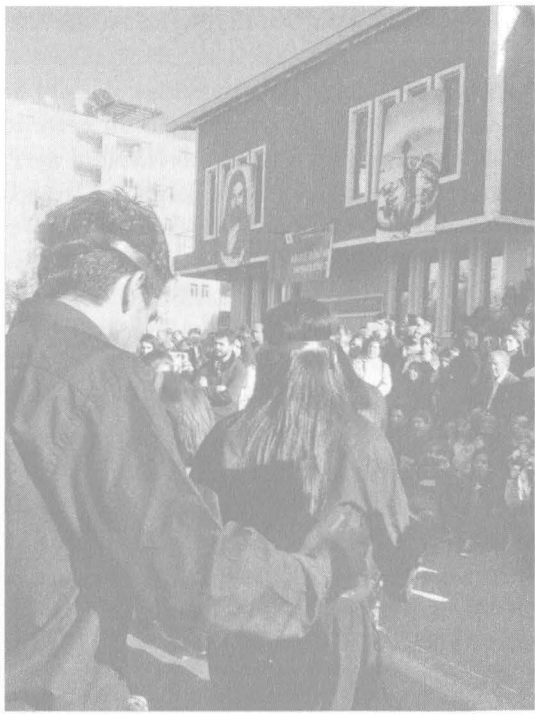
Yaşlılarımızı hatırlıyorum, şehre getirmekte zorluk yaşıyorduk. Babamın teyzesi 85 yaşındaydı, yalnız olmasına rağmen gelmek istemiyordu. Ayrılmak istemiyordu. Ama köyle bağlantısı olmayan insanların ayrılması çok daha kolay oldu. On kişilik bir ailede 100-200 dönüm toprak varsa bölünce 20-30 dönümlük bir arazi düşüyor. Bundan da geçimini sağlaması zor, bu bölge için. Bazıları için 40 dönüm büyük bir toprak parçası, ama bizde büyük küçük önemi yok. Bunun da etkisi var tabii ki. İnsanlar topraklarını satmaya başlayınca çözülme başladı zaten. Çünkü köyün bir bölümünde toprak parçaları varken bir bölümünde hiç toprağı olmayan insanlar vardı. Bunların çalışma alanları yoktu. Şehre göçtüler, şehirde biraz rahatlığı gördüler, köye tekrar dönüş olmadı. Köyün dağılmasında bu da bir etken.

• **Büyükşehir Belediyesi'ne bir de cemevi açtırdınız. Alevi nüfusun daha yoğun olduğu şehirlerde bile cemevi çok zor koşullarda açılabilir. Diyarbakır'da bu kadar az olmanıza rağmen nasıl başardınız bunu?**

Atlı: Pir Sultan Abdal bizden önce kurulmuş bir dernekti ve hep bir cemevi yapılması gerektiği söyleniyordu. Fakat kurulduktan sonra biz de epey bir uğraş verdik. En son Büyükşehir'den bir kâğıt getirdiler. Cemevi arazi-si diye yazmışlardı. Yaklaşık dört yıl önce. İnanmıyordum. O zaman DIS-Kİ'nin arkasındaki bir araziye göstermişlerdi. Yanlış yeri göstermişlerdi. Ben çok inanmıyordum. Toplumda bir şey vardır, görmeden inanmaz. Bizde de öyle oldu. Ta ki fen işleri müdürüyle görüşünceye kadar. Haritayı gördüm, "Tamam, bu iş olacak," dedim. Bağlar Belediyesi'nin gösterdiği arsanın yarısı bir şahsa, yarısı da Bağlar Belediyesi'ne aitti. Büyükşehir Belediyesi şahsa ait olan arsanın 500 metre karelik bölümünü alıp ikisini birleştirerek cemevi ar-sası olarak tahsis etti. Büyükşehir Belediyesi'nin öncülüğünde burası anahtar teslimi diyebileceğimiz bir şekilde Alevilere teslim edildi. Her ne kadar tah-siste bazı sorunlar olduysa da Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'ne tahsis edil-di. Yalnız tahsiste bir şart var. BÜŞAKDER olarak kurumun her yerinden ya-rarlanma hakkımız var. Gerçekten bizim için bulunmaz bir fırsat. ama ma-aalesef biz hâlâ içini doldurabilmiş değiliz. Çünkü büyük bir kurumun içini doldurmak zor, maddi sorunları var. Çözüm için iyi ve toplumu kucaklayan

bir yönetimin olması gerekir. Maalesef daha bir şey yapılamadı.

Başkan etkinliklerimizde hep diyordu ki “Diyet borcumuzu ödedik.” Çünkü bizim Osman Başkan’la (Osman Baydemir) köylerimiz birbirine yakın. Hatta onun çocukluk döneminde güvercin evi vardı. Biz onlara boranhane diyoruz. Güvercin gübresi özellikle domates, patlıcan, kavun ve Diyarbakır karpuzunda kullanılıyordu. Çocukluğunda bizim köylerimize çok geliyordu. “Güvercin hırsızlığı da yaptık, diyordu. Biz de mesela kışın et ihtiyacımızı karşılamak amacıyla güvercinleri kesip verdik. Ama tabii ki içinde

Diyarbakır Cemevi aşure günü.

bulunduğu toplum böyle bir şeye evet demeseydi sanırım Osman Başkan’ın bunu yapabilecek durumu olmazdı.

Burada yaşayan Kürtler bizi hiçbir zaman dışlamadılar. Kişisel sorunlar olmuştur tabii, ama toplumsal anlamda hiçbir zaman karşı karşıya gelmedik. Tabii yüzyıllardır egemen toplumun zihniyetinin getirdiği bir Sünni-Alevi ayrımı var. “Onların kestiği et yenmez, ekmekleri haramdır,” vb. şeyler. Mesela çocukken, “Kürtten olursa evliya, koyma girsin avluya,” derlerdi bize. Komşu köyde on yıl öğretmenlik yaptım, bir öğrencim kalktı dedi ki “Öğretmenim, annem diyor ki Alevilerin (Kızılbaşların) ekmeği yenmez” Bu kızın annesi köyde çalışıyor. “Annene bir sor bakalım kazandığı parayı nereden almış. Bir sor, sonra gel seninle konuşalım,” diye anlattık. Tabii toplumlar egemen devletler tarafından karşı karşıya getirildi. Son dönemde çözülmenin bir nedeni de buydu biraz. İnsanlar hiçbir zaman kendilerini buraya ait hissetmediler. Çok zorlayıcı bir şeyimiz olmadı. Ben 1980 öncesini de hatırlıyorum. Politik mücadelenin içerisinde de bulundum. O zamanlar “Kadı Köylüyüz” dediğimizde insanlar kahvede bize yer verir, saygı gösterirlerdi. Şimdi de geçerli bu.

Şeyhmus Diken: Gördüğüm kadarıyla Diyarbakır'ın politik manada da Alevi toplumuyla kucaklaşan bir özelliği var. Peki, sizce Alevi kimliğini koruma ve geliştirme açısından olumlu bir şey midir bu? Yoksa başka şehirlerde olduğu gibi Alevilerin bir getto içindeymiş gibi yaşamaları mı daha iyi? Elazığ'da Dersim Alevilerinin ayrı bir mahallesi var. Çorum'da, Maraş'ta öyle. Daha içlerine kapandıkları için sıkı sıkıya birbirlerine bağlanıyorlar.

Atlı: Hem olumlu hem olumsuz yönleri var. Biliyorsunuz, Alevi kültürü biraz da köy kültürüdür. Köyde olduğumuz müddetçe bu kültürü geliştirdik, ama maalesef, Kadı Köy için söylüyorum, ne zaman ki köyü terk ettik, Aleviliğimizi de unutmaya başladık. Şarabi Köyümüzden gelenler şehre dağıldılar. Bundan on beş yıl öncesine kadar insanlar Alevi olduklarını saklıyorlardı, Diyarbakır'da bile. Tabii diğer şehirlerde baskı daha yoğun olduğu için bu anlaşılabilir. Diyarbakır'da öyle uç noktalarda bir baskı görmedik, ama yine de dağılma oldu. Sonra Alevi kurumlaşmaları başlayınca tekrar bir araya geldiler. Bizde de BÜŞAKDER kurulmuş olmasaydı bence burada yaşayan insanların sayısı bu kadar çok olmayacaktı. Çünkü bu insanları bir araya getirdik. Bundan hoşlanmayanlar da oldu. Lokali yaparken "Yarın biri gelse buraya bomba atsa, bunun sorumlusu kim olacak?" diye düşünenler de vardı.

Tabii ki olumlu veya olumsuz tarafları vardır. Bence şehirleşme bir doğal asimilasyona da neden oldu. Hatta cemevinin de eksik yönleri vardır. Mesela geçen yıl başlayan oruç açma yemekleri. Oysa Alevilikte oruç açma yemeği yoktur. Çünkü bir yastır, matemdir oruç. Matemde toplu yemek yemek doğru değildir. İlk yıl böyle bir yemek verdik. İkinci yıl ben başkan olarak dedim ki bunu doğru bulmuyorum. Biz kendi elimizle asimilasyona neden oluyoruz. Hep Sünni inanın karşısında "Siz böyle yapıyorsunuz, biz de böyle yapıyoruz," denmeye çalışılıyor. "Biz sizden farklı değiliz," düşüncesi ortaya atılıyor. Aksine biz farklıyız. Farklı olmasak bize Alevi denmezdi. Aynı olsaydık bize de Sünni derlerdi. Burada "Alevilik İslâm'ın içinde mi dışında mı?" diye sorarsınız belki. Bazıları kendini onun içinde görür. Bazıları görmez. Ama bunu kurum eliyle yapmak bence çok doğru değil.

Batı'da, İstanbul ya da Ankara gibi metropol kentlerdeki cemevlerinde böyle bir uygulamaya çok rastlamadım. Bizde oluşmaya başladı, hâlâ da neden oluştuğunu anlamış değilim. Buna karşı çıktık, çıkacağız. Bu doğru bir uygulama değildir. Cemevi olmasaydı belki böyle bir şey olmazdı. Bunu tabii "Cemevi nereden çıktı?" anlamında demiyorum. Tam tersine, Alevi toplumu olarak belediyenin yaptığı çalışmalardan dolayı her zaman minnet duyuyoruz. Ama biz kendimizi kendi elimizle asimile ediyoruz diye düşünüyorum.

• Türkiye genelinde ve hatta Kürdistan'ı da katarsak Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında Alevilerin politikayla olan muhabbetleri açısından sizce şehirler ve bölgeler arasında farklılıklar var mıdır?

Atlı: Bana göre vardır. Batı'daki bir Kadı Köylü Alevi'yle, Amed'de yaşayan bir Kadı Köylü Alevi'nin Kürt ulusal hareketine bakışı farklı mesela. Oradaki mevcut medya üzerinden, devlet politikası üzerinden bakıyordur. Eğer kendi politik görüşü yoksa. Basından takip ediyordur. Basını da zaten görüyoruz, güdümlü bir durumda.

Biz burada farklılığın eksenini biliyoruz. Biz de farklıyız. Kürtler bir dönem "farklıyız" deyip kenara çekilmişti. Ama bugün çoğunlukta, Türkiye'nin siyasal hareketine yön veren bir toplum oldular. Tabii ki biz de yaşadığımız coğrafyada var olan sorunlara yabancı kalamayız. Yabancı olduğumuzda atıl duruma düşeceğiz. Biz de buradaki haklı mücadeleye destek oluyoruz. Farklı şehirlerde politikalar daha farklıdır. Kimi ulusalcı yaklaşıyor. Ama bizim buradaki insanlarımız genel olarak buradaki harekete sıcak bakıyorlar. Bu tabii yine buradaki kurumların çalışmasıyla olmuştur.

On yıl önce insanlara "Şu partilere oy verin!" dediğimizde yanımızdan uzaklaşıyorlardı. Bugün "Nereye oy verelim?" diye soruyorlar. Kurumların, belediyelerin ya da diğer sivil toplum örgütlerinin bir araya gelip yaptığı çalışmalarla olmuştur bu. İçinde bulunduğu şartlardan dolayı bizim buradaki Alevi toplumu tabii ki farklı. Aleviler zaten felsefeleri gereği her zaman ezilen insanların yanında olmalıdırlar. Ama ezilenin yanında olan gibi olmayan da var. Her toplumda olduğu gibi.

• Hedef kitlenizi Türkmen Aleviler olarak tanımladınız. Dernek faaliyetlerine Kürt Aleviler de katılıyor mu?

Atlı: İki köyü bir araya getiren lokal bir dernek bizimki. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin de varlığından dolayı çok dışarıya açılmadık. Ama bu demek değil ki Kadı Köy ve Şarabiler Köyünden başka kimse gelmesin. Gelip işimizi bozarlar anlamında da değil. Lokal bir örgütlenme olduğundan dolayı böyle. Benim eşim Sünni Arap'tır ve derneğimizin üyesidir. Kürt olup da gelip lokalimizde oturan, çalışmalarımıza katılan çok isim var. Kimseye de "Üye olamazsın!" demedik. Ama bu yönde çabamız da olmadı. Dediğim gibi, üye sayımız artsın da üye aidatından kazancımız artsın diye bir derdimiz yok. Biliyorsunuz, kongrelerde çoğunluğu sağlama zorunluluğu vardır. Bu yüzden toplayabileceğimiz insanları ya da direkt olarak çalışmalara öncülük edebilecek insanları üye yaptık. Dışarıdan gelenler tabii ki çalışmalarınıza katılıp yardımcı oluyorlar, ama illa üye olsunlar diye bir çabamız yok.

Nurcan Baysal: Ben kalkınma alanında çalıştığım için çok fazla köy dolaşıyorum. Çankırı'dan Ardahan'a kadar gezerken de genelde Alevi köylerini fark ediyorum. Nasıl fark ediyorum? Çok daha çalışkan oluyorlar. Üretim varsa, halk yeniliklere açıksa ve sizi daha çabuk benimsiyorsa genelde Alevi köyü oluyor. Mesela Ardahan'da bir köye gidiyorsanız hiçbir şey üretilmiyor, bir başka köye gidiyorsanız orada üretiliyor. Ve inanılmaz bir çalışkanlık, bir hayata tutunma, bir mücadele var. Bunun nedenlerine ilişkin bir şeyler söylemek ister misiniz?

Atlı: Bence biraz okumuş olmalarından, ileriye görmelerinden kaynaklı. Bizim köyde de aynı şey vardı. Eskiden Diyarbakır'ın Dicle Nehri'nin kenarlarında sebze ekimi olurdu.

Bizim köy ve Şarabi Köyü'nde domates, karpuz, kavun fidelerinden sera çalışması yapılırdı. Elli yıl önceyi anlatıyorum. Köyümüz eski bağlarla çevriliydi. Arıcılık, bağcılık hatta şarap ve rakı evlerde yapılırdı. Hatta Ambarçayı'na gidilip iki-üç ay ekim yapıldı. Okuyan insanların bir bölümü gelip nasıl daha iyi tarım yapılır, iyi sebze nasıl yetiştirilebilir, toplumla nasıl bir çalışma yapılır diye kafa yoruyorlardı. Bizim köylerde demircilik ve marangozluk atölyeleri vardı. Hatırlıyorum, köyün gençleri orada meslek öğreniyorlardı. Bu da tabii okullaşmayla paralel gidiyor diye düşünüyorum.

Büzüm köyün 2 km uzağındaki Sünni köyüne öğretmen olarak atandım. Bizde okumayan insan belki yüzde 2'ydi, orada ortaokula giden insan sayısı parmakla gösterilirdi. Okuyanlar şehirde yaşayan insanlardı. Çabalarımızla ortaokul açıldı. "Çocuklarınızı niye okula göndermiyorsunuz?" diye sordurdum. "Hocam nasıl gönderelim?" diyorlardı. Ama yaptılar. Mesela Sımaki Köyü'nde halen söylerler: "Hocam siz olmasaydınız bunlar olmayacaktı." Bir öğrencim şu an İstanbul Koşuyolu Hastanesi'nde kalp damar cerrahisi uzmanı. Bizim olduğumuz dönemde ortaokulu yaptık ve bu çocuk tıp fakültesini bitirdi, uzmanlığını yaptı. Şu an doktor. Ben de şunu dedim: "Eğer çocuklarınızın içindeki istek olmasaydı biz bunları yapamazdık. Biz sadece aracı olduk." Biz bunları köylerimizde otuz yıl önce yaparken buralarda daha on yıl önce yeni yeni başladı, aradaki fark bu diyebiliriz yani.

Baysal: Çok yakın Alevi arkadaşlarım var Antakya'da. Yanlarına sık sık gitmeye başladıktan sonra Alevilerin sorunlarına hâkim olmadığımı fark etmiş ve sorunlarını öğrenince üzülmüştüm. Suriyeliler için kampların kurulmaya başlandığı yıllardı. Bana şöyle demişlerdi: "Sizin örgütünüz var. Bizim hiçbir şeyimiz yok." Çok güvensizlerdi, korkuyorlardı. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Atlı: Bunu Diyarbakır penceresinden bakarsanız farklı, Antakya penceresinden baksanız farklı yorumlarsınız. Buradakiler tabii ki sahip çıktıklarını

söylerler. Ben şunu derim: Köyümüzün boşalmasının bir nedeni de 1980 öncesinde halkımıza yanaşan ulusalcı dedigimiz insanlardı. “Devlet benim devletimdir, buna karşı çıkan da haindir!” şeklinde hareket edilirdi. Hatta bizlere bile zaman zaman “devlet düşmanı” derlerdi. 1980 sonrası bir yüzbaşı vardı, köylere gidip baskı işkence yapıyorlardı. Yakın akrabalarım tarafından anlatıldı. Mesela bizim köyde bir Atatürk büstü var. Bayram törenlerimizi bunun yanında yapardık. Yaşlıları ve gençleri buraya toplamışlar, işte “Bize silah getireceksiniz!” demişler, “Yoktur” denilince muhtar dâhil herkesi falakaya yatırmışlar. Bunlardan biri de benim amcam. Kriz geçirmiş. “Sizin hiç Allah’ınız, kitabınız yok mu? Atatürk’ün yanında bize böyle işkence ediyorsunuz!” demişler. O yüzbaşı da hakaretle cevap vermiş: “Burada Allah da Peygamber de devlet de benim. Ben ne dersem o olur.” Bu böyle devam edince halk devletin onlara sahip çıkmadığını anladı. Ve bunun da o köyün boşalmasında büyük etkisi oldu. İnsanlar gitmeye başladılar.

Burada azınlık durumundayız. Egemen Kürt nüfusa alternatif değiliz. Kürt ulusal hareketinin buradaki Alevilere sahip çıktığını görüyoruz. Bariz örneği cemevi. Yine, mezarlıklarımızı yaparken veya defin olduğu zaman Sur Belediyesi bizi hiç geri çevirmedi. Tabii herkese yardım ediliyor, ama bize biraz daha farklı ve sıcak davranıyorlar. Bunu görüyoruz.

• BÜŞAKDER olarak kentin dinamikleri içerisinde temsili bir konumunuz var. Mesela Sur Belediyesi’nin kurduğu Kırklar Meclisi’nin içinde Nur Cemaati var, Ermeniler ve Süryaniler var, Alevileri temsilen BÜŞAKDER de var. Orada da ayrımcılık görmüyorsunuz, bir kucaklaşma var, doğru mu?

Atlı: Ben 1980 öncesi politik mücadelenin içerisinde bulundum. O dönemde Nur Cemaati’nden biriyle aynı yerde oturup sohbet edeceğimi söyleseler herhalde gülerdim. Ama günümüzde bu insanlarla oturup görüşlerimizi rahatlıkla ifade edebiliyoruz. Veya birbirimize destek olabiliyoruz. Bazı zorluklar karşısında kenetlenebiliyoruz. Bu konuda Sur Belediyesi’nin yaptığı çalışma örnek bir çalışma. Hatta Büyükşehir Belediyesi’nin de bu yönde bir çalışma yapması önerilmişti. Çünkü burada yaşayan insanların kaynaşmasını sağladılar. İnsanlar bizim taziyelerimize, cem etkinliklerimize geliyor. Onlar davet ettiklerinde biz gidiyoruz. Ayinlere, yemeklere davet ettiklerinde katılıyoruz. Umarım Kırklar Meclisi çalışması devam eder. Toplumumuzu dernek olarak temsil ediyoruz. Elimizden geldiğince katılıp destek veriyoruz. Bir temsil gücümüzün olduğu burada da ortaya çıkıyor.

- 1990'lı yıllardan bu yana baktığınızda BÜŞAKDER olarak örgütlülük açısından geçmişi ve geleceği nasıl görüyorsunuz?

Atlı: Örgütlü mücadelelerin her zaman saldırılara karşı koyması çok önemlidir. Bilinçli toplumlar örgütlü toplumlardır. Eğer örgütünüz yoksa hiçbir şeysiniz! Bizim toplumumuzda insanlar geçmişte kendisini yalnız hissediyordu. Ama kurumlaşmalar çoğaldıkça yalnız olmadıklarını gördüler. Sadece BÜŞAKDER'in değil, bunun dışında başka kurumların da Alevilere, ötekilere kucak açtığını, onları bir araya getirdiğini gördüler. Bence bu kurumların fazlalaşması, gelecek adına çok daha iyi olması gerekir.

Biz bu derneği kurarken insanlar "Birilerinin alternatifi misiniz?" diye sordular. "Zaten bir dernek vardı. İkincisi niye olsun?" Bence burada birden fazla Alevi köyü varsa her birinin ayrı ayrı derneğinin olması gerekir. Bu da ayrışmanın tam tersine toplumun kısa sürede bir araya gelmesini sağlar. Pir Sultan Abdal Derneği'ne hiçbir zaman alternatif olmadık, çünkü o ulusal çapta bir dernektir. Onun çalışma alanı ayrı, bizimki ayrı. Hatta bir ara köyümüzle ilgili bir çalışma için destek istedik. Fakat halen o çalışmayı yapabilmiş değiliz. Eski muhtarımıza gittik. Yaşlı bir insanımız. Elinde bazı bilgiler vardır dedik. Eskinin verdiği bir korku var onlarda. "İnsanlar niye bizim gizli bilgilerimizi istiyorlar?" Gerçi ortada gizli bir bilgi yok da işte, "Öğrenmeseler daha iyi, kendi içimizdekiler bizde kalsın, diye düşünülüyor. Bu da çok doğru bir yaklaşım değil. Hâlâ bu insanları çok da ikna edebilmiş değiliz.

Zaman zaman kendimi de sorguluyorum. Acaba biz bir yerden geldik mi? Yoksa hep burada mıydık? Ne benim kafamda ne de 85 yaşındaki amcamızın, dedemizin kafasında çok net bir cevabı var bunun. Mesela babam şiir yazmayı çok severdi ve şiirlerinde şunu derdi: "Kalkıp Horasan'dan göç eyledik." Birçok Alevi deyişlerinde vardır. Gerçekten oradan geldik mi? O da çok net değil. Mesela "Musul'la alakamız var mı?" diye Alevi araştırmacısı bir arkadaşına sorduk. Bence hiç alakamız yok değil. "Bulunan yer ile gelen yer arasında bir bağlantı vardır," dedi. Mesela bizim köyün Karaman diye bir mevki var. Karamanoğulları döneminden kaldığı söyleniyor. Bunların ne kadar doğruluk payı var, ne kadarı gerçektir? Bunları araştıralım diyoruz, ama maalesef konumumuzdan ve işimizden dolayı yapabilmiş değiliz. Ama BÜŞAKDER olarak da artık bir çalışma içerisine girmeyi düşünüyoruz. Tabii ne kadar başarı olacağımızı da zaman gösterecektir.

- Diyarbakırlı Aleviler olarak barış süreciyle ilgili ne düşünüyorsunuz?

Atlı: Tabii ki barış herkesin rüyası. En kötü barış, en haklı savaştan evladır. Bütün toplumlar için geçerli. Ama gördüğüm kadarıyla barış burada tek taraflı işliyor. Hep birileri veriyor, birileri alıyor. Bunun ne kadar devam edebileceğini zaman gösterecek. Ama tabii ki barış gerekiyor. Silahların sus-

muş olduğu şu anki ortam gerçekten önemli. Bunun sürdürülebilir olması için hükümetin, devletin adımlar atması gerekiyor. şimdi seçilmiş insanlar ierideyse bu ne zamana kadar sürecektir? Yarın öbür gün seçilen insanların yeniden içeriye alınmayacağının garantisini kim verebilir? Dn Gülten Kışanak'ın bir demeci vardı. "Yzleşelim," diyordu. Yasayla ortaya konsun. İnsanlar gelsin, otursun, konuşsun, yzleşsin. Varsa sorunları masada söylesin. Ama birilerinin muhatap alınması gerekir. "Benim haberim yok, diyerek bu iş halledilmez. İleride muhakkak sorun çıkacaktır diye düşünüyorum. Yani bu konuda yasal düzenlemeler yapılırsa sanırım toplumlar arasında bir sorun kalmayacaktır.

Bugün 7 Ocak 2014 Salı. Bu güneşli ama soğuk günde Umut Işığı Kadın Kooperatifi'ne gitmek üzere Suriçi'ne doğru yürüyoruz. Yolda elli yıllık Aydın Büfe'de tostlarımızı yiyip atomlarımızı içiyoruz (Aydın Büfe'yi işleten Nihat karışık meyve suyuna atom diyor). Dağkapı'dan surları takip ederek Saray Kapı'dan sağa kıvrılıp Fatihpaşa Mahallesi'ne doğru yürüyoruz.

Naşide ile Arbedaş Çeşmesi'nin yanında buluşacağız. Arbedaş, Arapça erbaa taş, "dört taş" demek. Bu çok yoksul mahallenin girişinde çokça tavuk var. Ve kürsülerde oturan gençler. Arbedaş Çeşmesi'nin hemen yanındaki burçta Kanuni'nin kitabesi yazılı. Surlar, tavuklar, çorapsız çocuklar ve bol yoksulluk var Arbedaş'ta.

Umut Işığı Kadın Kooperatifi bu mahalleye taşınalı bir ay oldu. Naşide ile buluşup yeni merkezlerine doğru ilerlerken mahalleye yeni "taşınan" Rojava'lı aileleri konuşuyoruz. Naşide Rojava'dan gelen bu ailelerin işler acısı durumunu, çocukların ayağında çorap bile olmadığını, acil ihtiyaç listesi yaptıklarını anlatıyor. Naşide'yi dinlerken bu sabah gazetelerde yer alan "Batı Kürdistan kendi anayasasını kabul etti. Kürtçe, Arapça ve Süryanice resmi dil olarak kabul edildi," haberi düşünüyor aklımıza.

Kooperatife varıyoruz. Kapının üzerinde kocaman "Navenda Kitêb û Çanda Zarokan, Astrid Lindgren Çocuk Kitap ve Kültür Evi" yazıyor. Oldukça geniş, eski bir Diyarbakır evi, eski bazalt taşların üstüne yeni gecekondlu inşa edilmiş. Eski ev sıvanarak turuncuya boyanmış, ama daha bir ay önce yapılan boya hemen dökülmeye başlamış. Binanın geniş avlusunda karlar halen erimemiş, duruyor. Bir oda 3-6 yaş çocuklar için döşenmiş, başka bir oda 6 yaş üstü çocuklar için etkinlik ve eğitim odası haline getirilmiş. Naşide ile görüşme yapacağımız odaya çıkıyoruz. Bir kömür sobası yanıyor. Bilgisayar ve yazıcılar, geçen ay mahalleye taşındıkları ilk gece çalınmış. Yerde bir Kürt kilimi ve karşımızda her zamanki güler yüzü ve alçak gönüllülüğü ile Naşide duruyor.

Bir müddet sonra Naşide'nin yanı sıra derneğin bir başka üyesi daha görüşme için odaya geliyor. Adı Nevim Yakut Günay. Halka küpeleri olan, makyajlı, esmer bir genç kadın...

Bu iki güzel Kürt kadınla, üşüdükçe sırtımızı sobaya vere vere, çay ve kahve eşliğinde başlıyoruz görüşmemize...

Mamoste elimizi nasıl kaldıralım? Rabia gibi mi, sağ işaret parmağımız havada mı kaldıralım?

• Ne zaman kuruldunuz? Kaç üyeniz var? Nasıl üye alıyorsunuz?

Naşide Buluttekin: 2001'de Suriçi'nde ve Huzurevleri Mahallesi'nde bir proje kapsamında çalışmaya başladık. Kalkınmada Kadın Liderliğinin Desteklenmesi adında iki yıllık bir Avrupa Birliği projesiydi. Proje bittikten iki yıl sonra da KADEM'in teknik destekleriyle gönüllülerle çalışmayı sürdürdük. Ama Mayıs 2004'te örgütlenme şeklimizi kooperatif olarak belirleyip çok uzun tartışmalar sonucu yedi arkadaş Umut Işığı Kadın Kooperatifi'ni kurduk. İlk iki yılda üye sayısı çok hızlı arttı. 73 üyemiz vardı.

Biliyorsunuz, "kooperatif kendi üyelerine, çevresine ve ailesine hizmet verir," diye bir maddemiz vardı. Sonra 2006'da tüzüğümüzü değiştirdik. Dernekler, vakıflar gibi iş yapabilir hale geldik. O dönemdeki tüzükte 60. maddede biraz sorunluydu. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı işletme ve kooperatif olarak kâr amacı güdenler sınıfına giriyorduk. Daha sonra 60. maddeyi değiştirince kâr amacı gütmeyen örgütlenme yapısına dönüştük. Şimdi 35 üye, yaklaşık 12 gönüllü ve para olduğu zaman ücretli, para olmadığı zaman ücretsiz çalışan 6-7 personelle yolumuza devam ediyoruz.

• Kooperatifte ne yapıyorsunuz?

Buluttekin: Başta bir sürü şey denedik. Bütün kadın çalışmaları gibi girişimcilikle başladık. İki tane mum atölyesi açtık. Atölyede kadınlara iş eğitimi veriyorduk. Kadınlar hem mum üretiyor hem sahada çalışıyorlardı. Yaklaşık bin haneyi ziyaret etmişlerdi ve "Aile ekonomisine katkı istiyorum," sonucu çıkmıştı oradan. Yaklaşık dört yıl devam etti bu. Sonra bir sürü nedenden dolayı girişimciliği devam ettiremedik. Bizim işimiz olmadığına, bölge koşullarına göre olmadığına karar verdik. Bunu hiçbir zaman yapmayacağımız anlamında değil. Şimdilik durdurduk. 2008'de atölyeyi kapattık.

13 yıldır sahada çalışıyoruz. O süreç içerisinde fark ettik ki kadınlar yoksulluklarından kendilerini sorumlu tutmuyorlar. Bunun iki nedeni var. Birincisi geleneksel, ikincisi politik neden. Geleneksel olarak kadın diyor ki, "Kocam nereden getirirse getirsin bana bakmak zorunda" Yani yoksulluğun giderilmesinde erkeği birincil derecede sorumlu görüyor. İkincisi de "Dev-

let beni yoksullaştırmış ve benim yoksulluğumu gidermekle yükümlüdür,” anlayışı. Kendi sözcüklerimizle, çok kaba hatlarıyla söylüyorum. Bunu fark ettik ve dedik ki bunu kooperatif olarak biz yapmayacağız. Çünkü biliyorsunuz, kooperatifler işçi çalıştırmak için işçi çalıştırmaz. Kooperatifte üyeler bir araya gelir, kendileri yönetirler. Kârdan, zarardan kendileri sorumludur. Böyle bir sistemi uygulamaya çalışınca, dediğim gibi, yoksulluktan kendilerini sorumlu tutmama ve özgüven eksikliği gibi birçok nedenden dolayı yapamadık. Kadınlarla kooperatifi götüremedik. Mesela bir ilaç firması yeni yılda promosyon olarak dağıtmak üzere bayağı büyük bir sipariş verdi bize. Kadınlar hemen strese girdi. O yapıştırdıkları çiçeklerin altı düz olacak. Boyutları aynı olacak. Bu iş kadınları çok sıkmaya başladı ve yapamadılar. Çok çaba sarf ettik, ama yapamadık, götüremedik. Başlarken ciddi ciddi pazar araştırdık, ama üretime başlayıp pazara açılınca sorunlar çıktı.

Girişimcilik konusunda Kürdistan’daki bütün kooperatiflerle çalıştım. Hiçbir kooperatifin çok farklı olduğunu düşünmüyorum. Ve kadınların da psikolojisinin çok farklı olduğunu düşünmüyorum. Girişimcilik deyince, kurum olarak onlar adına bir şeye karar verince, onları yönlendirince birdenbire hep aynı şey oluyor. Kadınlar profesör maaşı alacaklarmış gibi bir beklentiyle işe giriyorlar. Yavaş gidince hayal kırıklığına uğruyor ve o iş git-tikçe geriye gidiyor. Türkiye genelinde başarılı kadın kooperatifleri var, ama buralarda çok değil maalesef. Sadece Mardin’de sabun üretenler var, haliha-zırda onlar çok iyi gidiyor. Diyarbakır’da en fazla beş, turizm sezonunda on kadın kazanabiliyor. Ama yine de bir şeyler yapıyor.

Şeyhmus Diken: Bir defa adınız çok radikal! Umut Işığı Kadın Koopera-tifi. Işığın işin başında sönmesi karamsarlık oluyor!

Buluttekin: Çok misyon içeren bir isim olmasın istedik. Fatihpaşa Mahallesi’nde çalışmaya başlamıştık. Kadınlarla konuşuyorduk. On haneyi kapsayan bir ziyarette bulunduk. Kadınların sosyal ve kültürel anlamda kendile-rini geliştirmelerindeki engelleri sormuştuk. O engellerden birini de 0-6 yaş arası çocuk olarak belirtmişlerdi. Bin haneyi dolaştıktan sonra çocuk duru-munun gerçekten ne kadar vahim olduğunu fark ettik. Tam da o sırada bir uzman arkadaşımız bize destek verdi.

O dönem 8-9 yaşlarında bir grup çocuğun, 6 yaşındaki bir çocuğu üzeri-ne tiner dökerek yaktıklarına şahit olduk. Evlerine gittik. Çocuğu hastane-ye götürdük. İlgielenmeye başladık ve çocuk merkezleri açma fikri o zaman doğdu. Kadınlardan gelen bir istekti. O zaman iki okul ile görüşmüştük. Su-riçi’nde Süleyman Nafiz ve Yavuz Selim okullarında sadece iki tane anasını-fı vardı. Biz de ilk başta çok önemli ihtiyacı karşılamak adına iki tane çocuk bakım merkezi açmıştık. Üyelerle birlikte. Sonra saha çalışmalarını zaman-

la geliştirdik. Kadınlara yönelik olarak 2004'den beri Suriçi'nde yaklaşık 800 haneyi dolaşıyoruz. Bu hanelere iki aylık programla gidiyoruz. Her haneyi iki defa ziyaret ediyoruz.

• Programlar neler?

Buluttekin: Kadın sağlığı ve üreme sağlığı. Kadınlar bu sorunlar için gidiyor. Ama orada aile içi şiddetten tutun da hukuksal sorunlara kadar bir sürü sorun çıkıyor. zebileceğimiz sorunları biz çözüyoruz, çözemediğimiz sorunları da uzman kuruluşlara yönlendiriyoruz.

Bu süreçte bir sürü kurumla ilişkimiz gelişti. Mesela PDR Derneği (Psikolojik Danışmanlık Rehabilitasyon) iki yıl bize çok ciddi destek verdi. Burada ocuklarla ve ailelerle birebir görüştüler. Sahada alışan arkadaşlarımıza eğitim verdiler. İki programla gidiyoruz. İkinci programda 0-2 yaş çocuğu olan anneleri ziyaret ediyoruz.

• Parayı nereden buluyorsunuz?

Buluttekin: Parayı küçük fonlardan buluyoruz. Bugüne kadar hiç büyük fonumuz olmadı. 2006'dan beri İsveç Hkmeti Olof Palme rgt ile çalışıyoruz. 2006'ya kadar çocuğu 3 yaşında alıyor, 6 yaşına kadar alternatif eğitim modelleriyle eğitiyorduk. Sonra ocuklar okula gidiyor, biz de onları kaydediyorduk. 2006'da tesadüfen Kayapınar Belediyesi'nin aracılığıyla Stockholm Kültür Vakfı ile tanıştık. Vakıf da bir proje partneri arıyordu. Anadilde kültür üzerine çalışmak istiyordu. Diyarbakır'da birlikte oturduk, projelendirdik. Diyarbakır'da ve hatta Türkiye'de ilk kez çocuklara yönelik anadilde eğitim ve hizmet desteğini biz başlattık. Yaklaşık altı yıl devam eden proje geçen yılın sonunda bitti. Onların desteğiyle yürümüştü. Ama yle çok çok büyük paralar değil. Geçen yılki bütçemiz 98 bin liraydı. O kadar bütçeyle kültürel gelişime yönelik programlar verdik. ocuk eğitimi alternatif programlarla devam ederken aynı zamanda 7-14 yaş arası çocukları da takip etmeye başladık. nce çok iddialı girdik. Sadece anadil üzerinden olacak dedik. Çeşitli kültürel programlarda anadil de devam edecek. Diclekent'te üç yıl çalıştık. Dört yıldır da Suriçi'nde çalışıyoruz. Ama zellikle Suriçi'nde ocukların Kürtçe bilmediğini fark ettik. Biz tabii yasal olarak "Dil öğretiyoruz," diyemiyoruz. "Anadilde çeşitli materyallerle buluşturuyoruz," diyoruz. Orada kültürel faaliyetlerle Kürtçe öğretmeye başladık. Ama Cevatpaşa Mahallesi'nde kız çocuklarıyla ilgili ciddi sorunlar ortaya çıktı. nce sadece kız çocukları geliyordu. Fark ettik ki yoksul ailelerin kız çocuklarını okula gndermemelerinin gerekçesi olarak sadece yoksulluk belirtiliyor. Sınıf tekrarı olunca kız çocukları bir daha okula gnderilmiyordu. Biz kız çocuklarıyla başlayıp daha sonra herkese eğitim verdik. SBS'ye destek olsun di-

Diyarbakır, anadilde eğitim yürüyüşü.

ye matematikle başladık ve çok da başarılı olduk diye düşünüyorum. Çünkü Cevatpaşa Mahallesi'nde üç öğrencimiz SBS'de iyi puanlar aldılar. Birkaç kız çocuğu da üniversite sınavını kazandı.

• Diğer sivil toplum örgütleriyle ilişkileriniz nasıl? “Şu işi beraber yaparsak sahaya daha güçlü girebiliriz,” dediğiniz oluyor mu?

Buluttekin: Diyarbakır'da çocuk çalışmalarıyla ilgili çeşitli platformlarda çeşitli kurumlar oluşmaya başladı, ama çok başarılı olduklarını söyleyemem doğrusu. Benzer işler yapan birçok kuruluşun danışma kurulunda yer alıyoruz. Kendi deneyimlerimizi hep paylaşıyoruz. Çocuk konusunda kendimize çok güveniyoruz ve model olarak da kendimizi sunuyoruz. Gerçekten başarılı olduğumuzu düşünüyoruz. Diğer kurumların yaklaştığı gibi yaklaşıyoruz çocuklara.

İşte “Medeniyetler” denilen bir dersleri var. O dersi aldıkları zaman başka halkları tanıyorlar. Kiliseye, sinagoga gidiyorlar. Çevreyi gezdiriyoruz. Martin'e kadar gidiyorlar. Çevreyle ilgili bir çalışma yaptığımızda dışarıya çıkıp çevre temizliğine bakıyoruz. Başkanlardan randevu alıp belediyelere gidiyoruz. Suriçi'nde özellikle o yardım kültüründen, sadaka kültüründen gelen çocukların ayakları üzerinde özgüvenle durmalarını sağlamaya çalışıyoruz. Bunu da çeşitli destek programlarıyla yapıyoruz.

Son beş yıldır çok şanslıyız, gönüllü aramıyoruz. Bir öğrencimiz vardı, tesadüfen kapının önünden geçerken görmüş ve "Ben bu çocuklar için bir şey yapmak istiyorum," diye içeri girerek çocuklara üç yıl boyunca çok güzel İngilizce öğretmişti. Dezavantajlı gruplarla çalışma konusunda destek alıyoruz. Çocuklara saygı diye bir program uyguluyoruz. Orada çok farklı gruplar olmamasına rağmen hayatımız boyunca karşılaşacağımız bütün farklılıkları öğretiyoruz. Fatihpaşa Mahallesi'nde çalışmaya başladığımızda zihinsel engelli çocuklar vardı. Beş yaşındaki çocuklar bile çıkıp taş atıyorlardı. Ama o eğitimden sonra çok farklı çocukları almaya başladık. Zihinsel ve bedensel engelli çocuklarla da çalışmaya başladık.

• Çevredeki insanların sizin çalışmalarınıza bakış açısı nasıl?

Buluttekin: Ev ev dolaştığımız için öyle bir sorunumuz yok. Suriçi'nde herkes herkesi tanıyor. Üç yıldır oradayız. Cevatpaşa Mahallesi'ndeyken saha çalışmaları Hasırlı, Fatihpaşa ve Cevatpaşa'da aynı anda devam ediyordu. Dolayısıyla buralardan da çocuklar geliyordu. Cevatpaşa Mahallesi'nin biraz özgün bir yapısı vardı zaten. Oradaki aileler çok tutucuydu.

Levhamız Kürtçe olduğu için çevreden çok çocuk gelmiyordu. Daha çok bu taraflardan geliyordu. Bugüne kadar hırsızlığın dışında hiçbir sorun yaşamadık mahalleliyle. "Siz kimsiniz? Burada ne yapıyorsunuz?" gibi sorunlar olmadı. Çocuklarını göndermeyen ya da saha çalışması sırasında kapıyı yüzümüze kapatan hiçbir aileyle karşılaşmadık.

• Devletle ilişkiniz nasıl?

Buluttekin: Devletle ilişkimiz kötü. 2012'de aldığımız fonları daha bitirmemiştik. Küresel çocuk fonundan altı yıldır destek alıyoruz. Ama bu destek şöyleydi: Beş binle başladı. 2014 bütçesi 14 bin. Erken çocuk program giderlerinin desteklerini de oradan alıyorduk. Eş finansmanlarla devam ediyoruz. 2008'de KCK davaları kapsamında teknik takibe alınmış ve sonra bırakılmışız. Ama daha sonra birdenbire 20 Eylül 2012'de Ulusal Kanal'da bir haber çıktı. PKK'nin finansal kaynağı diye. O günden sonra deyim yerindeyse hepimizin anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geldi.

• Ne yapmışsınız da teröre finans sağlamışsınız?

Buluttekin: İsveç'in Küresel Çocuk ve Küresel Kadın Fonu'ndan bir kerecik, Cros Vakfı'ndan iki dönem fon almıştık. Hikâyeye göre bu paraları örgüte vermişiz. Böyle bir şeyle suçlandığımızı bilmiyorduk. Önce Maliye Bakanlığı gelip denetledi. 2004'ten bu yana bütün dosyalarımıza baktı. Muhtemelen bir şey çıkmayınca dosyayı kapattılar. İki arkadaşımıza gizli belgeden dolayı işlem yapılmış. Hediye Kaya 1972 doğumlu, okuma yazma bilmeyen bi-

ri. Haberleri görünce gazeteleri aradık, tektip yayınladık, yazılı basında çıkmadı, ama iş işten geçmiş oldu. O dönem istifalar başladı zaten. Özgünlüğümüzü anlatırken biz hep diyorduk ki Diyarbakır'daki tek tabandan örgütlenme bizimkidir. Kooperatifçilik ruhuna tam uygunuz. Mahalledeki kadınlar yönetimin her kademesinde yer alıyor. Bütün ihtiyacı da onlarla beraber belirliyoruz. Programları beraber geliştiriyoruz. Ama o güne kadarki avantajlar dezavantaja dönüşmeye başladı. Kadınlar istifa etmeye başladı. Sonra yine üye olmaya başladılar. Ama o dönem çok zorlandık. Bir buçuk ay boyunca müfettiş gelip o kadar saçma şeyleri denetledi ki! Mesela 2004'te yaptığım bir şeyi unutmuşum. Ama onların notlarında vardı.

Bugüne kadar bırakın Diyarbakır'ı, Türkiye'de benzeri olmayan uygulamalardan dolayı saçma sapan cezalar aldık. Örneğin, bizim adımız Umut Çevre ve Kadın Kooperatifi, ama muhasebeci muhasebeyi tutarken UMUT-KOOP diye yazmış. Muhasebe kayıtlarında usulsüzlükten 7 bin lira ceza aldık. Muhasebecimizin de bilmediği bir ihmalden dolayı. Cezası yasada 4 bindi, ama yönetim kurulu üç kişi olduğu için Bakanlık bize 12 bin lira ceza yazdı. Vergi dairesine gittik. Herkes birbirine bakıp "Bu cezayı nereye ödeyeceğiz?" diye soruyor. Daha önce hiç karşılaşmamışlar. Her yeri arayarak cezayı yatıracak yer buldular. Bu arada biz dava açmaya karar vermiştik, çünkü 2011'de yönetim kurulumuz dokuz kişiydi. Sonra vazgeçtik. Baktık ki davayı kaybedersek daha kötü olacak, dokuz kişi 4'er bin lira verecek olursa altından kalkamayız. Bunun gibi birçok yasal sorunla karşılaştık. Olof Palme Merkezi kazandığımız projeyi durdurdu. Parayı vermedi. Uluslararası çapta küçük bir skandal yarattık.

• Kürt siyasi hareketinin bölge ölçeğinde kooperatif örgütlenmelerine kararlı baktığı bir dönemde ilişkiniz nasıl?

Buluttekin: Bütün kadın kooperatiflerine destek veriyoruz. İki hafta önce Ceren Kadın Derneği'nde kadınlara kooperatifçilikle ilgili eğitim verdik. Ama biz de dâhil kooperatifçiliği nasıl anladığımıza dair ciddi sorun var. Çünkü biliyorsunuz, toplum bir şeye ihtiyaç duyar ve o ihtiyaç etrafında örgütlenerek herkesin eşit söz sahibi olduğu oluşumlar ortaya çıkarır. Kooperatifçilik budur. Biz iki kişiyle kooperatif kuruyoruz.

• Destek alıyor musunuz?

Buluttekin: Destek almıyoruz. Ama Sur Belediyesi'nin hakkını yemeyelim. Her başımız sıkıştığında hakikaten ciddi destek veriyor. Nakdî yardım almıyoruz. İlkelerimize pek uymuyor. Ama aynı yardım alıyoruz. Yenişehir Belediyesi'nin de kısmen destekleri oluyor.

• Neden dernek değil de kooperatif?

Buluttekin: Kooperatifler çok demokratik yapılar, ama kooperatifçiliğin Türkiye’de yasal sıkıntısı var. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’na bağlı. Ama biz özellikle kadın kooperatifçiliğini kadının sosyal ve ekonomik ve hatta siyasal olarak kendini ifade edebileceği yapılar diye tarif ediyoruz. Dünyada da genelde böyle tarif ediliyor. Bizim tüzük o kadar geniş ki eğitimden sağlığa, yurt ve okul açmaya kadar her şeyi kapsıyor. Yani kooperatifçiliği yerinde uygularsan ve güçlü kooperatifçilik modelleri oluşturursan dernek ve vakıftan çok farkı yok. Üstelik daha şeffaf ve demokratik yapılar. Tabandan ortaya çıkan yapılar.

“Dernek mi olalım, kooperatif mi?” diye çok tartışmıştık. Kadın Emekçini Değerlendirme Vakfı’nın (KEDV) etkisini inkâr edemem. Yoksullukla mücadele anlayışı, sivil toplum örgütü anlayışı; o kültürden çok beslendik diyebilirim. Yani KEDV ulaşılması zor bir kurumdu. Çok sağlam bir kurum olduğunu ve çok doğru yöntemler kullandığını, özellikle örgütlenme ve yoksullukla mücadele konusunda çok iyi beslendiğimizi düşünüyorum. O yüzden kooperatif. Yoksa her gelen müfettiş soruyordu: “Dernek gibi çalışıyorsunuz, niye kooperatif?” Size ne? Size mi soracağım?

Biz dernek olarak çalışırsak aslında işin kolayına kaçmış olacağız bence. Dernek aslında çok basit bir örgütlenme kooperatiflere göre. Kooperatif bizim yerel kadın çalışmamıza çok daha yakın aslında. Her anlamıyla yakın. Kalkınma olsun, örgütlenme olsun, bu kadın çalışmaları olsun, hani hangi açıdan bakarsanız bakın böyle. Çünkü tabandan örgütlenme var. Aslında bizim kooperatif algımızda bir sorun var. Kooperatif dediğimiz zaman çevremizde insanlar çok farklı algılıyor. Onu bir oturtursak tam tersi bir şey elde etmiş olacağız.

Nurcan Baysal: Aslında hem kadın hareketi hem de Kürtler Türkiye’deki kooperatif yapısını ve kooperatifçilik algısını değiştiriyorlar, doğru mu?

Buluttekin: Evet, tamamen katılıyorum. Kadın kooperatifleri iletişim ağının yönetim kurulundaydık. Geçen yıl böyle biz sıra sıkıntısı yaşayınca 2012’de ortamdan çekildik. Kooperatifçilerin yaptığı kamu hizmetleriyle ilgili olarak Ticaret ve Gümrük Bakanlığı’ndan tutun da Milli Eğitim Bakanlığı’na kadar birçok görüşme yaptık. Taslak var. Meclis’e sunuldu. Geçti, geçmedi, bir sürü şey... Kooperatifçiliğin önünü açmak ve yaygınlaşmasını sağlamakla ilgili bir nebze de olsa algıların değiştiğini düşünüyorum.

Bir şey daha söyleyeyim. Aldığımız projeler konusunda da gerçekten ilkeli bir duruşumuz var. Açık Toplum Vakfı gibi bir kuruma bile yazmayı reddeden bir kurumuz biz. Fonun kaynağına çok iyi bakıyoruz. Kürt çocukları kendi dillerini yeniden öğrenecekler. Kurum olarak ne kadar ileriye taşıyabili-

riz bilmiyorum, ama kendi toplumumuz tarafından yargılanmayacağız. Bir çizgiyle gitmeye çalışıyoruz. Zaman zaman çeşitli kurumlarla, özellikle Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı ile Kürdistan genelinde ortak çalışma yürütüyoruz. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kadın kooperatiflerinin ihtiyaç ile belirlenmesi, stratejik plan geliştirme, liderlik eğitimi gibi çalışmalar yürütüyoruz. İdeolojik olarak Kürt hareketinden bağımsız görmüyoruz kendimizi. Ama karar alma sürecinde bağımsızız. Kadın hareketine bağımlıyız.

• 2000'li yıllarda kurulduğu dönemlerden beri Kürt kadın hareketinin içinde olanlardan birisiniz. Kürt hareketinin son on beş yıldaki gelişimini nasıl görüyorsunuz?

Buluttekin: Şüphesiz çok gelişti. Birçok kurumda bulundum, birçok yerde çalıştım. Bunun içinde olduğumu söylemiyorum. Ama "tamam" kelimesini sevmiyorum. Yerine ne koyacağını da bilmiyorum. Ama toplumsallaşma konusunda ya da bunun yaygınlaştırılması konusunda sorun yaşadığımızı biliyorum. Biz çok örgütlüyüz, çok güçlüyüz. Bunu dünya kadın hareketlerine baktığınız zaman da görüyorsunuz. Bir sürü uluslararası kadın örgütüyle de kurumsal olarak ilişkimiz var. Benim şahsi ilişkilerim var. Bir sürü örgütle bir araya geliyoruz, dünyadan örnekleri görüyorum. Kürt kadın hareketinin hem böyle –nasıl desem?– yaptırım gücü olan hem siyasal kabul görürlülüğü olan çok büyük mücadeleler, çok büyük bedeller sonucu edinilmiş çok güçlü bir yapısı var. Gelişiyor, genişliyor. Ama mahalledeki kadınla aramızda çok büyük mesafe oluşmaya başladı mesela. Bu konuda rahatsızım. Beni üzen mesele o.

Baysal: Anlaşılan Kürdistan'da bir sivil toplum örgütü olmanın sıkıntılarını yaşayanlardansınız! Eskiden yaşadığınız sıkıntılarla bugün yaşadığınız sıkıntıları karşılaştırabilir misin?

Buluttekin: Mesela son altı ay veya bir yıl içinde birçok fon kuruluşu çeşitli baskılarla Türkiye'den çıktı. Diyarbakır ve Kürdistan'daki sivil toplum örgütlerine fon dağıtmaktan vazgeçtiler ve Türkiye'den ayrıldılar.

• Bunu neye bağlıyorsun?

Buluttekin: Bir problem var ve probleme müdahale etmek gerekiyor. Biz kurum olarak ihtiyaçlarla ilgili kendimizi yeniden şekillendirdik. O dönem kaynak açısından zorlanıyorduk belki ya da daha yeniydik, tanınmamıştık. İstanbul'daki sivil toplum örgütlerine bağımlıydık, kısmen onunla ilgili bir problem vardı.

Ama ben hayatımın hiçbir döneminde politik olarak bu kadar kaygılanmamıştım. İşte ben Diyarbakırlıyım, Kulpluyum. Şırnak'ta yaşadım. 1991-

97 arasında hiç bu kadar zorlandığımı, politik olarak bu kadar kaygılandığımı hatırlamıyorum. Belki çok akliselim değildim. Bütün yaşananlara rağmen özellikle 2010'dan sonra çok çok zorlandık. Bunu nasıl tarif edebilirim? Süreç böyle giderse, destek ve "müdahale" olmazsa yakında Suriçi'ne giremeyeceğiz diye düşünmüyorum. Bunu anlatmak ve tarif etmek için içinde yer almak, insanlarla yüz yüze olmak, değişimi görmek ve tatmak gerekiyor. O kadar farklı örgütlenmeler çıkmış ki! Ve hemen yanındalar. Belki senin kurumunun içindeki insanlara müdahale ediyorlar. Ve bunu o kadar farklı tekniklerle yapıyorlar ki! O kadar çok düştüler ki!

• Biraz açabilir misin?

Buluttekin: Özellikle Suriçi'ndeki dinî örgütler. İşte Hizbullah'ın yükselişi o kadar hızlı oluyor ki... Ben 1997-98'de sahada çalışmaya başladım. O dönem gerçekten göremiyordum, yoksa bu kadar güçlü değil miydi? Bu kadar olmadığını düşünmüyorum. Mesela biz buraya yeni taşındık. Ya her gittiğiniz yerde sil baştan başlıyorsunuz. Cevatpaşa'yla buranın arası on dakika. Gerçekten ben yürüyerek beş-altı dakikada varıyorum. Bizim eski yere hızlı yürüyorum, beş dakika bile sürmüyor. Ama o kadar farklı ki! Mesela bir yılda bir sürü çocuk oluştu avluda. Gönüllüler gelmişti. O kadar farklı konuşuyorlar, o kadar farklı davranıyorlar ki o zaman büyük umutsuzluğa kapılıyorsun. Bizim yeni ortamımız o kadar küçük bir şey ki hani başka nasıl belirtebilirim? "Mamoste elimizi nasıl kaldıralım? Rabia gibi mi, sağ işaret parmağımız havada mı kaldıralım?" diye soruyor çocuk. 5-6 yaş grubunda çalışırken bile bir fotoğraf makinesi gördüklerinde çocuklar hemen zafere işaretini yapmaya başladılar. 6-7 yaşındaki çocuğun yüzüne Filistin bayrağı çiziyorlar. Ne demek? Çünkü biz korkup yaklaşmıyoruz. Temel sıkıntı o. O kurumlara gitmiyoruz, içeride ne yapıyorlar bilmiyoruz. Böyle giderse diye korkuyorum. Çocuklar da çok çabuk etkileniyor. O yüzden çocuklar üzerinde oynamak çok tehlikeli. Çok çabuk dönüşüyorlar, farkında değiller.

Baysal: Hem çocuk sorunlarıyla hem de kadın sorunlarıyla ilgilenen bir derneksiniz. Buradaki kadın sorunlarıyla ilgili konuşurken şiddet çok fazla gündeme geliyor ve şiddetin çok daha farklı boyutlarından bahsediliyor. Bazen gazetelerde bölgeden korkunç haberler görüyoruz: "Kadının burnu kesildi," veya "Aile kadına ceza vermiş, kadına şunu yapmışlar," gibi. Durum gerçekten böyle mi yoksa Kürt ailesi içindeki şiddet bazı kesimler tarafından özellikle mi böyle gösteriliyor?

Buluttekin: Tamamen bu yoğunlukta diyemeyeceğim. Çok çok abartılarak, katlanarak gösterildiğini bizzat biliyorum. Dediğim gibi, bu tür konularda da çalıştım. Uçan Süpürge'nin bölgede haberlerini yaptım bir dönem. Me-

sela çok güzel bir hikâye yazıyorsun. Bir başarı örneği anlatıyorsun. Onunla kimse ilgilenmiyor. Ama şiddetle ilgili ya da cinayetle ilgili bir şey olduğunda BBC dâhil bütün medya kuruluşları veriyor. Bazen düşünüyorum, bir yerde bir düğme var, birileri bu düğmeye basıp tüm gündemi belirliyor ve hepimiz de farkına varmadan o gündeme kilitleniyoruz. O yüzden 2006'da bıraktım haber yapmayı. Yani çok katlanarak gösteriliyor. Ama elbette Suriçi'nde çok farklı hayatlar var. Mesela bir çocuktan yola çıkarak bir aileye gidiyorsun, "Vay be!" diyorsun. Hiçbir Türk filminde, hiçbir Amerikan filminde rastlamayacağın o kadar ilginç şeyler var ki... "Artık bundan sonra hiçbir şey beni şaşırtmaz!" dediğin böyle aile dramları ortaya çıkıyor. Ama tabii bunun sadece Suriçi'ne ya da Kürt toplumuna has bir şey olduğu söylenemez. Dünya böyle örneklerle dolu.

• Barış mahallelere nasıl iner? Ne yapmak lazım?

Buluttekin: Halk Eğitim öğretmeniydim, yıllarca yetişkinlerle çalıştım. Yetişkinlerde davranış değişikliği yaratmak veya yaşadığı bir şeyi yerine somut bir alternatif koymadan değiştirmek o kadar zor ki hemen olacak diye bir şey söylemiyorum. Sahada çalıştığınız zaman da değişimin çok zor olduğunu fark ediyorsunuz. Bazı şeyler kalıplaşmış. Bazı şeyler mümkün gibi görünmüyor. Karamsar oluyorsun. Ama çocuklarla bu değişimi daha çok yakalıyorsun. Biz çocuklarla çalışmayı direkt devletle barışma üzerinden ele almıyoruz. Ama başka kültürlerle tanıştıran, kültürleri anlatarak, hayali mektuplar yazdırarak bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Çocuklar birbirlerine hayali mektup yazıyor. Örneğin buradaki bir çocuk mektubunda yazmış: "Sevgili Yezidi arkadaşım, keşke şeytana tapmasaydın!" Ama dediğim gibi, yetişkinlerde bunun çok zor olduğunu düşünüyorum. O kadar çok şey altüst olmuş ki... Her şey hep böyle miydi bilmiyorum. Ben 2007'de geldim Diyarbakır'a, ama ondan önce Şırnak'ta, Kulp'ta da bulundum. Çok zor olduğunu düşünüyorum.

DİYARBAKIR SİYASAL VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ DERNEĞİ (DİSA)

NECDET İPEKYÜZ

Bugün 8 Ocak 2014 Çarşamba. Askerî savcının Roboski Katliamı'na ilişkin bir önceki gün verdiği takipsizlik kararının yankıları devam etmekte. Askerî Savcılık katliamı "kaçınılmaz bir kaza" olarak niteliyor. Türk ve Kürt kamuoyu Roboski'ye kilitlenmiş durumda. Tüm manşetler Roboski'yi gösteriyor. Saat saat, dakika dakika Roboski tekrar hatırlanıyor:

17:20: İHA'lar sınırda hareketlilik tespit etti.

19:28: Sınır hattı üzerine topçu ateşi başladı.

19:30: Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necdet Özel hava harekâtına onay verdi.

21:39: Uçaklar gruba ilk bombayı bıraktı.

22:24: Son gruba dördüncü bomba atıldı.

Bu karanlık sabahta, saat 10:00'da DİSA'nın Başkanı Necdet İpekyüz ile Lise Caddesi'nde buluşuyoruz. Necdet Bey mavi gömleğiyle her zamanki gibi çok şık. Kendinden emin bir Kürt adam var karşımızda. Bol çay ve sigara dumanıyla başlıyoruz Kürdistan'da sivil toplum olmanın koşullarını konuşmaya...

Sivil toplum bölgede çok "diplomat" yetiştirdi

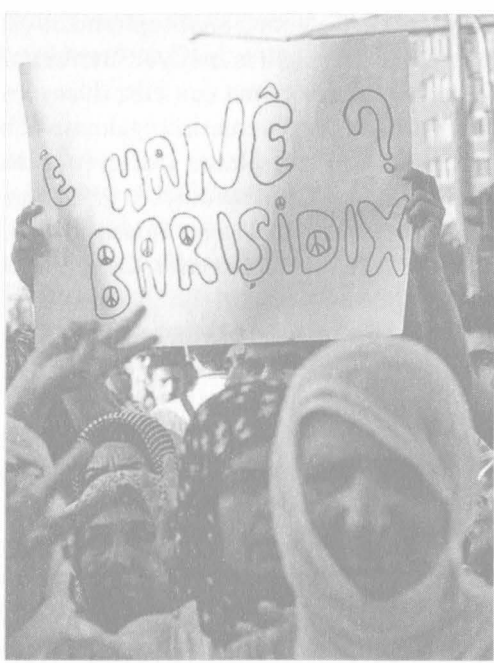
• DİSA'nın açılımla beraber hangi tarihte, hangi amaçla kurulduğu, neden böyle bir örgütlenmeye gerek duyulduğu ve üye profili ile başlayalım isterseniz.

Necdet İpekyüz: DİSA, Kürtçe "yeniden" anlamına geliyor. Bir iş olumsuz gidiyorsa yeniden başlamak. Açılımı Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü. İlk önce dernek olarak kuruldu. Ekim 2010'da. Ama esas itibarıyla 2010 başlarından itibaren bir kısım arkadaşların çabasıyla bu iş ol-

gunlaşıyor. Her türlü farklı düşünceden gelen, Kürt meselesine duyarlı, bulundukları sivil toplum örgütlerinde farklı kulvarlarda iş üreten arkadaşlar hepsi.

Diyarbakır'a sürekli insanlar gelip bir şeyler araştırıp gidiyor. Bunların çoğu yurtdışında ve Batı'da yayımlanıyor, ama çoğundan bilgi sahibi olamıyorduk ve bunlar nasıl hazırlanıyor, nasıl sunuluyor, bilemiyorduk. Bilsek bile bizi tatmin edemiyordu. "Diyarbakır'da gerek cinsiyet gerek anlayış açısından ve ekonomik açıdan farklı olan insanlar yan yana geldiğinde ne üretebilir?" Düşünce buydu. Etnik köken olarak çoğunluğu Kürt olmakla beraber Kürt meselesine duyarlı olan Türk ve Arap kökenli arkadaşlarımız da var.

Kürt meselesi ağırlıklı olarak Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde Diyarbakır ve çevresinde Kürtler ve Kürdistan konusunda neler araştırılabilir, neler öğrenilebilir? En çok tartışılan konular nelerdir? Bu konular üzerine bilimsel çalışmalar var mı? Bu bilimsel çalışmaları nasıl sürdürebiliriz? Kuruluştan önce ve kuruluş aşamasında epey beyin fırtınası yapıldı. DISA'nın nasıl çalışma yapacağı ve nasıl gelişeceği konusunda ortak karar, sivil toplumdan gelen kendi deneyimlerimizle ortaya çıktı. Sayımız fazla olursa üretkenliğimiz sıkıntıya düşebilir. Bu işi başlangıç aşamasında belli arkadaşlarla yürütüp sonradan zenginleştirerek Diyarbakır'da bir düşünce kuruluşuna, bir enstitüye dönüşebilir miyiz? TSO'dan, barodan, kadın kurumlarından, kalkınma kurumlarından, akademik çevreden gelenlerle böyle bir üye profili ortaya çıktı. Araştırma konusu olarak daha çok Kürdistan ve Türkiye'nin demokratikleşme sürecindeki Kürt meselesinde en çok konuşulan konulara ilgi gösterdik.

Kürt meselesi ağırlıklı olarak Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde Diyarbakır ve çevresinde Kürtler ve Kürdistan konusunda neler araştırılabilir, neler öğrenilebilir? En çok tartışılan konular nelerdir? Bu konular üzerine bilimsel çalışmalar var mı? Bu bilimsel çalışmaları nasıl sürdürebiliriz? Kuruluştan önce ve kuruluş aşamasında epey beyin fırtınası yapıldı. DISA'nın nasıl çalışma yapacağı ve nasıl gelişeceği konusunda ortak karar, sivil toplumdan gelen kendi deneyimlerimizle ortaya çıktı. Sayımız fazla olursa üretkenliğimiz sıkıntıya düşebilir. Bu işi başlangıç aşamasında belli arkadaşlarla yürütüp sonradan zenginleştirerek Diyarbakır'da bir düşünce kuruluşuna, bir enstitüye dönüşebilir miyiz? TSO'dan, barodan, kadın kurumlarından, kalkınma kurumlarından, akademik çevreden gelenlerle böyle bir üye profili ortaya çıktı. Araştırma konusu olarak daha çok Kürdistan ve Türkiye'nin demokratikleşme sürecindeki Kürt meselesinde en çok konuşulan konulara ilgi gösterdik.

• DISA'yı kurma ihtiyacı duyduğunuz tarih itibariyle bunlar sivil toplum örgütleri tarafından yeterince tartışılmıyor muydu ki DISA'ya ihtiyaç duyunuz?

İpekyüz: Çoğumuz sivil toplumdan geliyoruz zaten. Büyük çoğunluğumuz gündemle ilgili iş üretiyor. Bunları bilimsel olarak araştırma, detaylandırma ve sahaya çıkma çok cılız düzeydeydi Kürt meselesinde. Şu an biraz geliyor, akademisyenlerin çoğalmasıyla beraber.

Yerelde Kürt meselesini irdeleyen, sahada araştıran insanlar konusunda büyük bir eksiklik hissediliyor. 1990'ların başındaki kendi gözlem ve deneyimlerim bir tarafa, Ticaret Odası, Tabip Odası, Eğitim-Sen gibi kurumların çalışmalarına bakıyoruz hâlâ. Ondan sonrası boş. Çünkü şiddet arttı, gündem değişti ve maalesef, bir gündemle ilgili herkes bir şey konuşuyor, ama içeriği nedir? Verileri nedir? Sahada durumu nedir? Yeterince bilgi sahibi değiliz.

• **Yani daha çok bilimsel odaklı bakıyorsunuz.**

İpekyüz: Evet. Bilimsel araştırmalar yapılırken de danışman olarak katkı sunabilecek kişilerden yararlanılmaya çalışıldı. Yönetim kurulu, kurucular kurulu ve üyelerle birlikte ortak kararımız bölgeyi bilen genç akademisyenlerle çalışmaktı. Böylece akademiye de yer açmak istiyorduk. Çünkü Kürt meselesi üzerine çalışanlar çok sıkıntıya düşüyorlardı. Bu ortama el atmak ve gençlerin de önünü açmak için genç akademisyenlerle çalışmayı hedefledik. Tabii DİSA'nın kendi kurucular kurulu ve profesyonel yöneticilerinin çalışmalarına katkı sunması bu işi illa bizden birinin yapması gerektiği anlamına gelmiyor. Gelecekte üye sayısını da artırıp gerçekten bir enstitüye dönüşmeyi umuyoruz.

• **DİSA'yı kurduktan sonra insanların tepkisi ne oldu? Bir açığı kapattığınız mı söylendi yoksa çerçeveyi çok dar tuttuğunuz mu?**

İpekyüz: İkisi de söylendi. Tabii geri bildirimlerin bir kısmını tahmin edebiliyorduk ve kendi aramızda da tartıştık. Dediğim gibi, çoğumuz sivil toplumdan geldiği için bir deneyim vardı. Hatta birçok arkadaşımızın ismini konuştuğumuzda "mutlaka beraber olmamızda yarar var" gibi ortak bir fikir de çıktı. Yüze yakın arkadaş konusunda. Ama başlangıç aşamasında biz bu işi oluşturan kesim olarak, bazı şeyleri göğüsleyerek, DİSA'nın başkan ve yöneticilerinden çok kuruluş yapısının öne çıkması ve kurumun bir enstitüye dönüşmesi için uğraşıyoruz. Sivil toplumdan geldikleri için kurucuların çoğunun medyada tanınmışlıkları vardı, ama DİSA denildiği zaman genelde kurum akla geliyor, kişi değil. Buna özen gösterdik. Ama dediğiniz gibi çeşitli eleştiriler oldu. "Niçin sınırlı sayıda insan, niçin bu insanlar?" diye. Bir taraftan da belli kesimler kendileri dışında bir şey üretildiğinde sıkıntı yaşatabiliyorlar. "Niye biz yokuz? Niye bize danışılmadı?" İşte bir eleştiri mekanizması geliyor, savunma psikolojisinden diyelim. Onu göğüsleyecek potansiye-

limiz vardı. Ayrıca arka planda “Benim olsun, bana ait olsun,” gibi bir duygu yoktu. Çünkü hepimiz farklı kulvardayız, ama DİSA olunca biz denilen kavramda hepimiz yan yanayız.

• İki ya da üç yıldır neler yaptı DİSA?

İpekyüz: DİSA en başta en çok tartıştığı meselelerden biri olan Kürt meselesinde Türkiye’de konuşulan ama sahada yeterince araştırılmayan konular nelerdir, buna baktı. Kürt meselesinin çözülmesinde ve Türkiye’nin demokratikleşmesinde hangi adımlar atılmalı, Kürt siyasetinin aktörlerinin ve Kürt siyasi hareketinin bu konuyu dikkate alması için nereden başlanmalı, bunlara baktı.

Aramızda epey tartıştıktan sonra birincil meselemiz olarak anadili meselesini seçtik. Anadili meselesi 70’lerin sonlarından itibaren Türkiye’de “sol” diye nitelendirilen hareketlerin hep gündeme getirdiği, bu konuda mücadele ettiği bir mesele. Biz anadili meselesini anlatırken dünyadaki örnekleri de dile getiriyorduk, ama çoğumuz yeterli bilgi sahibi değildik. Çoğumuz derken DİSA’yı değil, bölgedeki sivil toplum örgütlerini kastediyorum. Mutlaka biriki arkadaşımız etkin olabilir sivil toplum düzeyinde. Saha çalışması yaptık. Anadili çalışmasında üç arkadaşımız görev aldı. Mesela DİSA’dan öğrendiğim bir şey, ben “anadili” demiyorum, “anadilinde eğitim” diyorum. Metropollere göç veren yerlerde hiç Kürtçe bilmeyen öğretmenlerle anadilinde eğitimle ilgili çalışma yaptık sahada. Bu bir boyutuydu, saha çalışması. Bir boyutu da Türkiye’de anadiliyle ilgili mevzuatın incelenmesiydi. Anayasa’da, yasalarda ve yönetmeliklerde engelliyici, tektipleştirici, ötekileştirici hükümler nelerdir? Bir diğer çalışma da dünyadaki örneklerin araştırılmasıydı. Birkaç halkın yaşadığı ülkelerde bu işi nasıl çözmeye çalışmışlar? Böyle bir kitap çıkarttık. Bu kitabı da saha çalışmasıyla beraber konferansla tanıttık. DİSA bütün çalışmalarını olabildiğince Kürtçe ve Türkçe yayımlıyor. Gerek web sayfasında gerekse de çıkardığı yayınlarda çalışmalarının büyük bir kısmını, ana konulardaki ilk çalışmalarını ayrıca İngilizce de yayımlıyor. Kimi zaman Kürtçenin Dımili ve Zazaca dillerinde broşürler çıkarıyor, çünkü oraya da dikkat çekmemiz lazım kurum olarak. Anadili meselesiydi ilk çalışmamız.

Nurcan Baysal: Anadiliyle ilgili Türkiye kamuoyunda standart bazı sorular var. DİSA o sorulara cevap verebilecek birtakım kısa broşürler yaptı. Anadilinde eğitim pahalı mıdır?

İpekyüz: DİSA’nın çalışmalarında gelişen anlayış “Bir işi yapayım, yayımlayayım, durayım,” değil. Çoğumuz sivil toplumdaki geldiklerimiz için bir işe el attığımızda “Bunu yayımlayalım,” değil, “Devamını getirelim,” diye düşün-

dük. Program şeklinde. Anadili meselesine girdikten sonra birçok çalıştay yaptık ve bunlardan broşürler çıkartmaya çalıştık.

Eğitim-Sen ve KÜRDİ-DER'in katkısıyla birçok öğretmenle buluştuk. Bu işe emek sarf eden insanlarla konuştuk. Dünyada çok dilli eğitim nasıl yapılıyor? Engeller nelerdir? Neler yapılabilir? Gazete ve dergiler aracılığıyla bunu tartışmaya açtık. Anadiliyle ilgili etkinlik ve konferanslara olabildiğince katılmaya çalıştık. Broşür ve kitaplarımızı dağıtmaya çalıştık. Ana çalışmamızla ilgili kitabımızı yayımladığımızda burada büyük bir konferans düzenledik. Peşinden, bir yıl içinde beş ya da altı kez, Kürt dili üzerine ve genel olarak dil üzerine çalışan insanlarla buluşup neler yapılabileceğine baktık. Cinsiyetten yönetime, çok dilli eğitim müfredatından toplumsal cinsiyet algısına kadar metropollere göç eden insanlar açısından neler oluyor, nasıl olması gerekiyor konusunda tartışmalar yürütüldü. Bu tartışmalara kimi zaman dünyada anadili konusunda çok tanınmış insanları ve Kürt meselesinde Kürdistan'ın diğer bölgelerinden gelen insanları da davet ettik. UNICEF'te anadili konusunda çalışmalar yapmış insanlarla görüştük. Çalışmaların bir kısmını hem Diyarbakır'da hem İstanbul'da yürüttük. Anadili çalışmalarımızı halen de sürdürüyoruz. Ayrıca, her taraftan çalışmamızı zenginleştirdiğimizde, panel ve konferans olduğunda anadilini mutlaka bir başlık altında tutuyoruz.

Şeyhmus Diken: Konuyla ilgili ulusal ve uluslararası uzmanları bir hayli fazla sayıda katıyorsunuz ve görünen o ki daha dışarıdan insanlar bu işi anlatıyorlar. Bu DİSA açısından olumlu bir şey midir?

İpekyüz: Belki aynı şeyi tekrarlamış olacağım. Biz hepimiz sivil toplumdan geldiğimiz için bir kısım olasılıkların farkındayız. Kuruluş aşamasında da bunu düşünmüştük. Ben dâhil, birçok arkadaşımız Kürt ve Kürdistan meselesinde birileri gelip bize akıl verdiğinde huzursuz oluyoruz. Bunu da söyleyeyim. Ama anadili gibi bilimsel bir konuda gerek mevzuatı gerek dünya deneyimlerini bilen, çözüm için nasıl bir yöntem izlenebileceğini bilimsel olarak ortaya koyabilen deneyimli biri keşke aramızda olsa da çıkarsak. Yoksa mutlaka katkı sunmaya çalışıyoruz, mutlaka arkadaşlarımızın olmasını istiyoruz.

Gelen konuşmacılara müdahalemiz yok, ama "Sizin deneyim ve yönteminiz konusunda bilgi verin bize, diyoruz. "Bunlar yaşandı, biz bunlara dikkat ettik, gibi. Yoksa bize akıl versinler, "Şunu yapın, bunu yapın!" desinler diye değil. Hiçbir kurucu üyemiz bu anlayışta değil. Biri anahtarı getirsin de kapıyı açalım diye bir düşünce yok. Eleştirilerin farkındayız. Kapanışta da mutlaka her şeyi göğüslüyoruz. Mesela anadiliyle ilgili ilk çalışmada "Niye bütünüyle Kürtçe yapmadınız?" dendi. Onu göğüsledik. Sebebi, böyle bir ça-

lişmayı etkili bir şekilde kitlelere ulaştırma gerekliliğiydi. Yoksa hâlâ da birçok çalışmamızın açılışında Kürt dilini tercih ediyoruz. Nurcan'ın bıraktığı yerden devam edersek, bir taraftan da diplomatik kanalları kullanmak adına diplomatik temsilcilikler açtık. Çünkü Türkiye'nin diplomasisi ve Avrupa Birliği sürecinde anadili gündeme geliyor. Ankara'da anadiliyle ilgili çalışmalarımızı büyükelçiliğin rezidansında yaklaşık 12 büyükelçiliğin bu konudaki aktif insanlarıyla paylaştık. Peşinden bütün siyasi partilere telefon açtık. Kitabımızı gönderdik ve birebir görüşmelerimizde onlara verdik.

Ayrıca bir Anayasa Komisyonu vardı. Geçenlerde lağvedildiğini sanıyorum. Gerek bizim irtibat kurmamız gerek onların talebi üzerine DİSA adına giden arkadaşlar çalışmalarımızı yaklaşık bir buçuk saat Anayasa Komisyonu üyelerine sundular. Anadili meselesinde durum nedir? Dünya anayasalarında nasıldır? Türkiye'de bir formül işlenirse Kürt meselesine ve barış sürecine nasıl bir katkısı olabilir? Anayasa Komisyonu üleriyle çalışmaya DİSA adına ben de gitmiştim. Adalet ve Kalkınma Partisi, MHP ve CHP, hiçbirini itiraz etmedi. Hepsi teşekkür etti. Hatta soru sordular. MHP'nin yaklaşımı konusunda çekincemiz vardı. Tam tersine bazı sorular sordu, bazı kaynakları inceleyeceğini söyledi. Yapar mı yapmaz mı bilmiyoruz, ama kurumun bilimsel bir çalışma yaptığını görünce kendine çeki düzen veriyor, dikkat ediyor.

• Bu işler pahalı ve zahmetli işler. Sivil toplum örgütçülüğünde performans açısından katılımcılık ve gönüllülüğün yanı sıra maddi açıdan da katılımcılık ve gönüllülük esastır. Siz bu ağır ve meşakkatli işleri hangi kaynakla ve kimlerle yapıyorsunuz?

İpekyüz: Kuruluş aşamasında kendi özkaynaklarımızın giderek gelişmesi, genişletilmesi konusunda hemfikiridik. İlk yerimizin döşemesine ve çeşitli masraflarına kadar özkaynakla yola çıktık. Düzenli aidat ödemeye çalıştık. Gidiş geliş ve yemeklerimizi olabildiğince kendimiz karşıladık. Ama Diyarbakır'daki veya Kürdistan'daki kurumların, yerel yönetimlerin ve kamu kurumlarının kaynakları kısıtlı olduğu için Kürt meselesinde bunlar kaynak aktarımından kaçınıyor. Uluslararası yardım açısından da bir prensip kararı aldık. Hükümetlerle değil, sivil toplum örgütleriyle irtibat kuracağız. Bu sivil toplum örgütlerinin de geçmişte muhakkak bir Türkiye deneyimi, Kürt meselesi deneyimi, insan hakları deneyimi olması bizim lehimize. Hiç bilmediğimiz, alakasız bir STÖ'nün partneri olmayı tercih etmedik. Daha çok tanınmış, dünyada ve Türkiye'de çeşitli konularda çalışmış kurumlara gittik. Bugüne kadar bu konuda kimi sıkıntılar yaşamamıza rağmen bazı arkadaşlarımızın özel katkısıyla onları aştık. İlerisi için ne düşünüyoruz? İleride sayımız artsın, gençleşsin, insanlar giderek değişsin, üretkenler çıksın, ger-

çekten bir enstitüye dönüşelim, bu enstitü hiç kimsenin tekeline olmasın, maddi açıdan da az kaynak fazla olabilsin, masraflarını yayınlarından ve etkinliklerden çıkartsın... Son dönemde koruculukla ilgili bir çalışma yaptık. Orada çok ciddi bir kaynak sorunu çıktı. Şimdi o çalışmanın kitabına bandrol hazırlıyoruz. Giderek kendi kaynaklarımızı geliştirme çabasındayız. En büyük temennimiz de Türkiye'nin demokratikleşmesiyle beraber yerel kaynakların –işte yerel yönetimlerin, çeşitli birliklerin, sanayi ve ekonomi ile ilgili odaların bütçelerinin– artmasıdır. Biz isteriz ki Diyarbakır'da sanayi ile uğraşan oda ve DİSİAD gibi kurumlar, "Ticarette anadili konusunda ne yapabiliriz?" diye düşünsünler.

• Kürdistan'daki iş dünyasının DİSA ve benzeri düşünce kuruluşlarına fon ayırmasını öneriyorsunuz ya da beklenti içerisindeyiz!

İpekyüz: Evet, ama sadece DİSA için beklemek doğru olmaz. Bu alanda çalışan tüm kurumlara. Kürt meselesiyle ilgili olarak sizin yaptığınız sivil toplum kitabı çalışması gibi çalışmalar yapan sivil toplum örgütlerini muhtaç etmemek lazım.

• Kürt meselesiyle ilgili çalışınca kaynak bulmak daha mı zor?

İpekyüz: Çok zor. Hükümetin öncelikli olarak ele aldığı bir konuyu işlerseniz birçok kurum destek olmak ister. Tabii sonuç hükümetin lehine çıkacaksa. Ama gerçek durum ortaya çıkacaksa ve hele hele birileri –Kürtler, Türkler kimse– incinecekse insanlar biraz temkinli davranıyor. Özellikle güvenlikle ilgili çalışmalarda gerek ulusal gerek uluslararası kurumlar biraz temkinli duruyor. Son dönemde benim gözlemim, iktidarın gerek medya gerek kamuoyu karşısında baskıcı tutumları Kürt meselesine ve Türkiye'nin demokratikleşme sürecine fon ayıran kurumları biraz ürküttü. Fon çıkmamaya başladı. Türkiye'de temsilcilikleri ve büroları olanlar ayrılmayı düşündü. Daha az kaynak ayırmaya başladı. Aslında tartışılması gereken bir konu. Bir yanda her şey güllük gülistanlık, ama diğer yanda her şeyi araştıran, önemseyen kurumlara kaynak yaratmadığın gibi olan kaynakları da engelliyorsun. Denetimlerle, hesap kontrolleriyle ve fon verenlere baskılarla.

• O zaman bu dönemde özellikle Kürdistan'daki sivil toplum kuruluşlarına daha farklı bir baskı olduğundan söz edebilir miyiz?

İpekyüz: Şunu da söylememiz lazım. Baskı deyince insanların aklına Filistin askısı geliyor. Öyle değil. Baskı farklı yöntemlerle oluyor. Duruma göre değişebiliyor. Yeterli donanımı olan, katkı sunabilecek, itiraz edebilecek olana medyada, bulunduğu kurumda, sivil toplumda görünmeyen bir baskı

var. Diyelim ki televizyona çıkacaksınız. Engel oluyor. Veya bir çalışma yapacaksınız. Kaynaklarınızı kesiyor. Bu daha çok oldu.

Bir de SODES meselesi var. Hükümetin çeşitli açıklamalarında Diyarbakır, bölge ve Türkiye genelinde SODES'le ilgili bu kadar para verdik deniyor. Bu kadar para yatırdık. Bu kadar para işte kurumlara gitti. Ama biz Diyarbakır'da hâlâ o resmi verilere ulaşmış değiliz. Onun da araştırılması lazım. Ciddi paralar belli tarihlerde belli kurumlara veriliyor. Hükümete yakın kurumlara ya da valilikler ve kaymakamlıklar üzerinden o iş için kurulan derneklere. Diyarbakır'ın billboardlarına baktığımızda Kürt meselesiyle, demokrasiyle, çözüm süreciyle, şeffaflıkla ilgili bir proje yok. Diyarbakır'da bir güvenlik kurumu çocukları Antalya'ya denize götürüyor. Bir SODES projesiyle bir folklor çalışması yapılıyor.

Diken: Son zamanlarda Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi o projeler için harcanan paranın daha azıyla daha çok çocuğu Hazar Gölü kıyısında üç haftalık çocuk kampına götürüyor ve çok fazla da para harcamıyor!

Baysal: SODES, beş yıl önce hükümetin GAP Master projeleriyle çıkardığı bir program aslında. Biz sivil toplum örgütleri olarak şunu söylüyoruz: Avrupa'da da hükümetler sivil topluma çeşitli kaynaklar aktarıyor, Türkiye de aktarsın. Ancak, maalesef kaynak hükümete yakın örgütlere gidiyor.

İpekyüz: Öyle uygulanıyor. Diyarbakır Sanat Merkezi olarak SODES'e başvuralım dedik. Çalıştık, hazırlık yaptık. Ne zaman açıklanacağını söylemediler. 24-48 saatte açıp kapattılar. Kimsenin haberi yok. Dediğiniz gibi, kendilerinin oluşturduğu veya kendilerine yakın kurumlar başvuruyor. SODES gibi ciddi bir kaynağı kendi belediyeleri alsa nasıl düşünürler? Ne "dış mihrak" denilir ne "dış güçler" denilir. Bölgede ürettiğimiz gerçek çalışma bilimsel değil. Bilimsel çalışma bu ülkenin demokratikleşmesini geliştirir. Mesela anadili meselesi, koruculuk meselesini tartıştığımızda, kalkınmayı tartıştığımızda biz şunu düşündük: Evet, Kürt siyasi hareketinde kimi kesimler Kürt meselesinin çözümünden rahatsız olabilirler. Ama gerçek durum buyusa budur. Bizim çalışmayı yönlendirip "Şöyle bir sonuç olsun, şu olsun, bu olsun, diye bir şeyimiz yok. Çünkü biz de durumu bilmiyoruz.

• DISA'yı anlatırken Kürt, Kürdistan sorunu, barış, çözüm, anadili gibi gündelik siyaset konularına sık değindiniz. Sivil toplum örgütçülüğü açısından bu kadar siyasal muhabbet bir handikap mıdır?

İpekyüz: Bu hususu bilinçli olarak vurguluyorum. Gerek burada gerek başka yerlerde ben ve arkadaşlarım DISA adına buna özen göstermeye çalışıyoruz. DISA'nın kuruluş broşüründe de, ilk açıklamasında da yazdık bunu.

Siyaset yapmayacağız. Siyasi aktörlerin işini kolaylaştırmak için Kürt ve Kürdistan meselelerinde, Türkiye'nin demokratikleşme meselesinde olabildiğince çalışma yürüteceğiz ve önlerine koyacağız. Çünkü DİSA kurulurken hedefi çocukları, kadınları çalışmak değildi, Kürt meselesini ve Türkiye'nin demokratikleşmesini çalışmaktı. Bilimsel çalışmalar yapıyoruz. Burada bu sonuçlar ortaya çıkmıştır. Herkes kendine bir görev çıkarmalı. Siyasi aktörleri kastediyorum.

• 90'lı yıllara baktığımızda, Diyarbakır'da tam sizin yaptığınız işleri yapmasa bile biraz daha protest kimlikle mesela Demokrasi Platformu vardı. Çeşitli STK'ların veya inisiyatiflerin bir araya gelmesiyle oluşan bir platformdu. 95'te demokrasi kurultayı yapmışlardı. Siz 2014'ten geriye dönüp baktığınızda, bir düşünce kuruluşu olarak o günü ve bugünü kıyasladığınızda ne diyebilirsiniz?

İpekyüz: Dediginiz koordinasyonda ben de vardım 95'te. Tabip Odası'nı temsilen kurumun kuruluşunda vardım. Bu arada Naci Temeltaş'ı da rahmetle analım. Onun da ciddi bir emeği oldu. Mahmut Şakar vardı. 90'lardaki sivil toplumu anlatırken, bazen çocuklarla, gençlerle paylaşıırken tereddütte kalıyorum. Hikâye mi anlatıyorum, çok mu abartıyorum diye!

95'teki zor koşullarda faili meçhul cinayetler var. Gözaltılar var. Sürgünler var. Sadece birey değil, ailesi ile birlikte sürgün var. Tarumar edildi. O günlerde yapılan çok şeyler anlamlıdır. Ben o günleri özlüyorum. Bütün meşakkatine rağmen. 95'te riya, ikbal yoktu! Bu işten beklenti yoktu. “Şurada şu olacağım, bu olacağım,” değil, herkes muhalifti. Tam tersine, popüler olmak risk taşıyordu. Dayanışma had safhadaydı. Bir konuk geldiğinde evde ağırlanır, arabayla götürülürdü. Bu işin parasını nereden bulacağız tereddüdü yoktu. Daha sivil ve daha gönüllüydü.

O dönem TUSİAD'ın başkanı gelmişti, Büyükşehir Belediye Başkanı Feridun Çelik'le halay çektiler. Biz havaalanına gelen konukların acaba hepsini otele mi götürsek diye düşünüyorduk. Gerek tartışmalar, gerek katılımcılar, sanatçılar, akademisyenler... Böyle bir etkinliği yapmak zordu. Bugün bu meseleyi herkes konuşuyor. Bugün çıkıp Kürtçe açılış yapabiliyorsunuz. Hiç unutmuyorum, bir anekdot gibi, açılıшта kim konuşma yapacak diye düşünüyörüz. Herkes diyor “Şu yapsın, bu yapsın” Bir arkadaşımız çok uzun sayfalar hazırlamıştı. Böyle olmuyor. Biri dedi ki nasıl olsa dava açılacak, avukat arkadaş yapsın. Sonunda bir arkadaşla dedik ki “Sen yapacaksın” Arkadaş “Nasıl olacak?” dedi. “Olur,” dedim, “hiç sıkıntıya düşme. Çıkarsın, Ahmet Ariften ‘ağzı var dili yok, burası Diyarbakir kalesi,’ dersin. Millet anlar ne dediğini.”

Yani o günler öyleydi. İyi ki demeyelim, ama çok kötü günlerdi. O gün dayanışma halinde olan yapılar iyi bir aşamaya geldi. Sivil toplum örgütün-

de şöyle bir şey de gelişti. Biz daha çok temsilcilik açıyorduk. Tabip Odası Türk Tabipler Birliği'ne bağlı, İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Vakfı, Eğitim-Sen. Bakın şimdi DISA, DİTAM, GÖÇ-DER, TUHAD-FED, MEYADER, Sarmaşık, KÜRDİ-DER diyoruz. Kürtler ve bölgede yaşayanlar kendi mağduriyetleri üzerinden kendilerine ait STK'ları da geliştirdiler. Bu da çok çok önemli bir konu.

• Yani sivil toplum açısından kendi ayakları üzerinden kendi inisiyatiflerini geliştiren bir 2014 fotoğrafı mı var?

İpekyüz: Tabii onu dikkate almak lazım. Yani cezaevindekilerle ilgili, işkenceyle ilgili, yoksullukla ilgili, kalkınmayla, araştırmalarla, göçle, kadınlarla, çocuklarla ilgili, Kürt meselesiyle ilgili farklı oluşumlar var. Farklı inanç gruplarıyla, yine mesela son dönemde cinsel yönelimle ilgili dernekler var bölgede. Belki içinde olduğumuz için görmüyoruz, ama fotoğrafın dışından baktığımızda Kürtler, Kürdistan'da yaşayanlar, artık herhangi bir yere bağlı olarak değil de kendi ihtiyaçları doğrultusunda bir sivil toplum geleceği geliştiriyor. Ha cılız olabilir, mali kaynakları sıkıntılı olabilir, ama böyle bir fotoğraf da var.

• Bölgedeki sivil toplum örgütçülüğü açısından çizdiğiniz tablo çok olumlu ve ümitvar. Daha önce İstanbul eksenli sivil toplum örgütleri ağırlıklı olarak projecilik üzerinden gelip burada işlerini yapıyorlardı. Sonunda çok fazla iz bırakmadan çekip gidiyorlardı. Biraz önce dediniz ki fon yaratan yapılar yavaş yavaş hem bölgeden hem de Türkiye'den çekiliyor. Bunun okumasını şöyle yaparsak doğru olur mu? Bölgede birtakım sivil toplum örgütleri kuruluyor, biz onlara çok fazla müdahil olamayacağız, ne yaptıklarını çok fazla bilmiyoruz, biraz da bölgedeki siyasete endeksli çalışıyorlar. O zaman kendi yağlarıyla kavrulsunlar. Böyle bir okuma mı çıkar buradan?

İpekyüz: Belki. Büyük olasılıkla.

• Devlet de zaten bu tip örgütlere fon aktarmıyor. SODES'ler üzerinden kendi kurduğu sivil toplum örgütlerine kaynak aktarıyor. Dolayısıyla kendi başlarına kalıyorlar bölgedeki STÖ'ler.

İpekyüz: Doğru, böyle oluyor. Az önce söyledim, mağduriyetler ve ihtiyaçtan doğma meselesi. Ne olursa olsun. Bizim de eleştirilerimiz olabilir. Hatta desteklerimiz az olabilir. Kendimiz burada yaşadığımız halde. Bunu da bizim yavaş yavaş görmemiz lazım. Ben kendim 25-30 yıllık deneyim ve gözlemlerimde sevindiğimi söylemeliyim. Bu kadar şeye rağmen. Çünkü dışarıdan birilerine bağımlı olmaktansa burada kendi kendine bağımlı olan ve

ayakta duran, kimi zaman düşen, kimi zaman eleştirilen bir sivil toplum, gelecekte iyi olacak.

Ama bizim de yapıcı bir dil geliştirmemiz lazım. Burada şunu özetlemek lazım. Niçin, kadınlar kadınlarla uğraşiyor, GÖÇ-DER göçlerle, çünkü her bir oluşumda bir tepki de geliyor. Siz DİSA'yla ilgili eleştiri gelip gelmediğini sordunuz ya, "Nereden çıktı bu DİSA?", fakat ihtiyacı olanlar var. Bizim yapmamız gereken, biz derken bölge genelindeki sivil toplumu kastediyorum, tek dilden, tek anlayıştan, hep aynı sorunları gündeme getirmekten vazgeçmektir. Daha çok araştırmalı, veri üretmeliyiz, çünkü bizim de ihtiyacımız var. Biz de bilmiyoruz.

Çalışmalarımızı ağırlıklı olarak Diyarbakır'da yürütüyoruz. Diyarbakır, Türkiye'de Kürdistan olarak tanımlanan bölgede çok önemli bir kent. Arkadaşlarımız bir köye gitmişlerdi. Köylüler, İnsan Hakları Vakfı'ndan arkadaşlarımıza, "İlk defa olaylar çıkmadan birileri gelip kapımızı çaldı, derdimizi dinledi," demişlerdi. Bir taraftan da buna ihtiyacımız var. Eğitim, kadın ve çocuklarla ilgili kurumlarımızı artırmamız lazım.

Ne olursa olsun, sivil toplum kurumları çok tartışılır bir mesele. Sivillik nedir? Sivil toplum nedir? Kamu adına kurulmuş, yasayla kurulmuş alanlardır. Burada Kürt meselesiyle ilgili şöyle bir şey var. Kasaplar Derneği bile olsa Kürt meselesiyle ilgilenmek zorundasın. En azından diyecak ki: "Hayvanları meraya çıkartamıyorum. Mayın vardır. Bu benim pazarımı etkiliyor." Folklor derneği kursanız... Üniversite öğrencileri yan yana gelip bir folklor aktivitesi yaptığında ben hatırlıyorum, "Kendi başınıza kuramazsınız, demişti rektörlük. Acaba kıyafetlerinde hangi renkleri kullanacak mesela. Bu bölgede hangi sivil alanda çalışırsanız çalışın, bugüne kadar gelmiş iktidarlar kendi kontrollerinde olmadığında ürküyorlar. Ama bölgeye katkısı şu oldu: Çok diplomat yetiştirdi. Çünkü insanlar soru sorduğunda onun arkasında ne yatıyor, hangisi tuzaktır, hangisi değildir anlıyorlar. Diyarbakır'da öyle bir özelliği oldu. Sivil toplumda çok yetenekli ve deneyimli insanlar üretti. Arkadaşları da saygıyla anmak lazım. Şimdi günümüzde birçok kişi birçok şey üretiyor. 90'lı yıllarda sivil toplumda çalışmak, insan haklarından söz etmek, Kürt meselesini "Güneydoğu" diye telaffuz etmek bile olağanüstüydü, bu insanlar kelle koltukta gittiler ve bedeller ödediler.

• Bir entelektüel çizdiği karikatürlerle bunu edebiyata mal etti. Ender Özkahraman, "Orası Öyküleri", "Orası Çizgileri" "Orası"ndan bugün artık devletin en tepesindeki siyasi şahsiyetin "Kürdistan" dediği bir noktaya geldik.

İpekyüz: Yani Musa Anter'in hep dile getirdiği, 40'lardaki mücadelenin bizi sıfır noktasına getirmesi meselesi var. (Ondan önce sıfırın altındaydı.)

Kürdistan'da Türkiye'nin Kürt meselesiyle uğraşan kesime söylememiz gereken, sıfır noktasına gelinmesinde de oradan bugüne gelinmesinde de sivil toplumun çok ciddi bir emeği var. Siyasi partilerden daha fazla emeği var. Onu öyle söyleyeyim.

• DİSA'nın kurucularının bir kısmı DİSA kurulurken siyasette değildiler ama bir müddet sonra siyasette yer buldular. BDP'nin bir genel başkan yardımcısı, CHP'nin genel başkan yardımcısı ve aynı şekilde iktidar partisi AK Parti'den bir milletvekili. Yine, Kürt siyasal hareketinin farklı gruplarındaki siyasi partilerin başkanlığını yapmış insanlar da DİSA'nın kurucuları arasında. DİSA'yı nasıl götürebiliyorsunuz?

İpekyüz: Bazen yan yana toplantılarımız oluyor. Böyle bir kurumda çalıştığım için müthiş bir keyif alıyorum. Çünkü en olmadık konuda masadan ikna olarak kalkabiliyorsun. Hiçbir zaman bizim önceliğimiz oy çokluğu değil. Burada çeşitli arkadaşların ciddi emekleri var. Şimdiye dek ciddi bir problem karşımıza çıkmadı. Şu an aktif siyasetle uğraşanlar hiçbir zaman "Şu çalışmalar benim konumumu zedeliyor," gibi ufacık bir şeyle gelmedi. Tam tersine, bulundukları yerlerde, AK Parti, CHP veya BDP'de olsun, bizim çalışmalarını kaynak göstermeye çalıştılar. Şu ana kadar bir dezavantajı olmadı.

• Dışarıdan bakıldığında hiç de öyle gözüküyor. Resmi görüşüyle buradaki görüşleri çok farklı. "Alanlarına gittiklerinde bildiklerini okuyorlar, ama böyle bir sivil toplum örgütü içerisinde daha farklı davranıyorlar," gibi bir algı var.

İpekyüz: Handikap değil, aslında onun yanıtını da verdim. Biz DİSA'yı oluştururken dedik ki yapacağımız çalışmalar budur. Siyasetle uğraşanlar bunu kendi mekanizmalarında değerlendirsinler.

Baysal: Ben de kuruculardan biriyim. DİSA kurulurken hiçbirimiz siyasetin içinde değildik.

İpekyüz: Değildik. Kuruluş aşamasında siyasette aktif olan arkadaşları olabildiğince dışarıda tutmaya çalıştık. Ama Nurcan Hanım'ın saydığı isimlerin hepsi DİSA'ya girdikten sonra bir yerlere gitti.

• Böylece DİSA'nın siyasal alana girdiğini mi söylüyorsunuz?

İpekyüz: DİSA'da kişiler ön planda değil. Ona çok özen gösterdik. Kişiler akla gelmesin. Arkadaşlara "Siz dışarıda kalın," demek hoş bir şey değil belki. Olmaz da. Çünkü beraber yola çıktık. Yönetim kurulunda, çeşitli aktif çalışmalarda nasıl ki dışarıdan kimse bize ısmarlanmıyorsa içeriden de ısmarlanmaz. Arkadaşlarımız yönetimde yoklar. Bugüne kadar yönetimde olma-

dılar, ama böyle bir şey olsa inanıyorum ki “Yönetimden çekileyim, DISA’yı koruyayım,” derler. Siyasette olan arkadaşlar bugüne kadar hep DISA ismini korumaya çalıştılar. Gittikleri yerde ne kullandılar ne de zan altına düşürdüler. Bunların varlığı hem bulundukları siyasi partilere katkı açısından anlamlı hem de bizim de kimi işlerimizi kolaylaştırıyor. İşte Anayasa Komisyonu’na gittiğimizde partilere çok rahat ulaşabiliyoruz.

DISA olarak ana hedefimiz Türkiye’de gerçekten bağımsız siyasetle uğraşan aktörlere ulaşabilmek, derdimizi anlatabilmek. Şu da bir gerçek ki Türkiye’de siyasetle uğraşanlar birkaç köşe yazarı, birkaç gazete ve birkaç televizyona kulaktan dolma şeylerle gidiyor. Birçok çalışmayı dikkate almıyorlar. Bu nedenle Ankara’da toplantı yaptık Kürt meselesiyle ilgili. Özellikle parlamenterlerin, siyasetçilerin, diplomatların katılması için. Bir Diyarbakır kadar olmuyor, onu söyleyeyim.

• Anadilinde eğitim dışındaki çalışmaları da özetleyebilir misin?

İpekyüz: Mesela anadilinden sonra koruculukla ilgili bir çalışma yürüttük ve hâlâ devam ediyor. Bunun yanında Ortadoğu konusu var. Arap Baharı falan deniliyordu. Bu konuda bir çalışma yürüttük. Burada Kürt edebiyatıyla ilgilenen bir yayınevi var. Bir-iki ortak çalışma yürüttük. İşte Shakespeare’in eserleri Kürtçe’ye çevrilmiş, onla ilgili çalışmalar yürüttük mesela. Bir yerde kalkınmayla ilgili çalışıyoruz. Çeşitli yerlerde aktör olmuş, süreçte yer almış insanları buraya davet ettik. İrlanda meselesinde çok ciddi emek harcayan, Tony Blair’in bizzat yanında yer alan, IRA görüşmelerini yürüten Powel’i getirdik. İnsanlarla buluşturduk. Etkinliklerimizi duyurmada finans sıkıntımız var hâlâ. Ama olabildiğince kitlesel katılımı sağlamak adına, bu işe emek harcayan, devamını getirebilecek arkadaşların katılımı için çaba sarf ettik. Bir geçiş süreci yaşıyoruz. Bu süreçte adalet adına neler yapılabilir? Çünkü şiddetle geçen, adil olmayan bir ortam var. Mağdurlar, kurbanlar var. Bunlarla ilgili çalışma yapıyoruz. Bölgesel kalkınmayla ilgili çalışma yapıyoruz. Ama hâlâ yapacağımız işler çok.

Sivil toplumda çalışmak, üretmek zor. Çünkü gelişmiş ülkelerdeki sivil toplum anlayışı bizde yok. Bir tarafta yeni yetişen bir kuşak var. Bir tarafta biz varız. 90’lı yılları yaşamışız. Her sivil toplum örgütünde üç-dört lokomotif var. Aslında gerek üye gerek kurucu olanların, genel olarak söylüyorum, sivil toplum örgütünde nasıl çalışılır veya neler yapılması lazım diye sorgulaması gerek. Bu da bizim bölgemizin ciddi sorularından birisi. Burada bütün STÖ’lerin kendine bir dönüp bakması lazım.

Bugün 8 Ocak 2014 Çarşamba. *Evrensel* gazetesi muhabiri Metin Göktepe 18 yıl önce bugün, 8 Ocak 1996 günü haber takibi için gittiği Ümraniye Hapishanesi'nde polislerin şiddetli cop darbeleriyle dövülüp işkence edilerek öldürüldü. Metin Göktepe, bu ülkenin öldürülen diğer çocukları gibi hep genç, hep 27 yaşında... Bugün ailesi, meslektaşları, gazetesi, avukatları, sevenleri mezarının başında Metin Göktepe'yi anıyor. Metin Göktepe'nin sıcak gülüşü ve kalemi süslüyor tüm gazeteleri...

Öğlen saat 12:30'da, kalemiyle mücadelesine devam edenlerin örgütü olan Kürt Yazarlar Derneği ile buluşuyoruz. Başkan Mehmet Yılmaz kır saçlı, derin bakışlı bir adam. Çok çekmiş bir Kürt adam hissiyatı veriyor. Üç yazar, soğuk bir günde bir türlü ısınamayan büroda, ev yapımı etli ekmek ve sıcak çay eşliğinde "Türkiye Kürdistan'ında yazar olmak ne demek" onu konuşuyoruz...

Sohbetimizde görünmeyen bir Kürt yazar daha var. Şeyhmus Diken'in boynunda, kendisine hediye ettiği fularla aramızda olan, 2012'de kansere yenik düşen modern Kürt şiirinin usta ismi Arjen Arî.

Bu söyleşi bir yazarlar sohbeti...

Kürtçe'nin pazar dili olması gerek!

• Kürt Yazarlar Derneği hangi ihtiyaçtan doğdu? Hangi tarihte kuruldu? Kaç üyeniz var? Üye profiliniz nedir?

Mehmet Yılmaz: 2004'te kurulduğu zaman siyasi gelişmelerden dolayı sıkıntılar vardı. Özellikle Kürt sözcüğünün resmi evraklarda yazılması mümkün değildi. İçişleri Bakanlığı'na başvurduğumuzda Kürt kelimesi geçtiği için sıkıntı çıktı. Fakat sanırım Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi evraklarında

Kürt kelimesinin geçtiği bir kurum ilk kez resmi olarak İçişleri Bakanlığı'nda kabul edildi. Edip Polat, Sedat Yurtdaş, İrfan Babaoğlu ve Suzan Samancı gibi arkadaşlar kurucular kurulu üyeleri arasında yer almıştı. Ve kuruluşunu yaptılar, daha sonra ben de ilk üyelere biri oldum. İnkâr edilmiş bir halkın kültürüyle, edebiyatıyla ilgili bir girişimdi. Bu girişimdeki yazarlar o dönem çoğunlukla Türkçe yazıyorlardı. 2004'te yüzde 35-40'ı ancak Kürtçe yazabiliyordu. Ondan sonra üye kaydı başladı ve üyelerimiz özellikle anadilleriyle yazması gerektiğini düşündüler. O bağlamda birçok arkadaş Kürtçe yazmaya başladı. Derneğin üye sayısı gittikçe arttı.

• Üyelik için ne gibi kriterleriniz vardı? Mesela bir gazetede yazmak üyelik için yeterli mi? Yoksa bir veya daha fazla kitabı mı olmalı? Ve kaç üyeniz var?

Yılmaz: Dünyadaki bütün yazar derneklerinin getirdiği standartlara yakın standartlar getirilmiş. Sanırım en az bir kitap ya da ulusal gazete ve dergilerde yayımlanmış yedi makaleyle üye olunabiliyor. Ama bu arada bazı yerlerde bazı sıkıntılardan dolayı sanırım yedi makaleden daha az yazanlar da kabul edildi. Takdir ederseniz ki Kürt yazarlarının bütün hayatı diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da sorunluydu. Şu an şartlarımız şudur: Mutlaka bir kitabı ya da ulusal dergi veya gazetelerde yedi makalesi yayımlanmış olacak. Bu şekilde üye kabul ediliyor. Şu an da 163 üyemiz var. Yirmiye yakın da üyelik başvurmuz var, tabii Türkiye Kürdistanı'nda. Zaten Türkiye vatandaşları yazarların üye olabildiği bir dernektir.

• Üyelerinizle nasıl iletişim kuruyorsunuz?

Yılmaz: Biz birkaç ay önce yönetime geldik. Daha önce bazı sıkıntılar oldu. Özellikle dernek yönetimiyle ilgili yazar arkadaşların şikâyetleri oldu. Bazı sıkıntılardan dolayı derneğin çalışmalarında ciddi bir aksama oldu. Yönetimden ve üyelerimizden bazı arkadaşlarımız istifa noktasına geldi. Üzül-dük tabii. Yönetime geldikten sonra özellikle incinen arkadaşları telefonla arayarak "Böyle bir süreç yaşanmış, bundan sonra daha derli toplu, bu derneğin entelektüel, aydın olma yüzüne bakarak, ortak akılla birlikte yürümek istiyoruz, dedik. Kimi arkadaşlar olumlu baktı.

Bu süreçte yönetimden kaynaklanan, üyelerin ilgisizliğinden kaynaklanan bazı sıkıntılar yaşandı. Verimli bir süreç yaşadığımızı söyleyemem. Yeni yönetimimizin amacı performansı yükseltmektir. Üye arkadaşlarınıza her zaman söylüyorum. Başka derneklerin üye profili farklıdır. Ama yazarların dünyası daha farklıdır. Bizim yönetim olarak hepsine onursal konum vere-rek yürümemiz gerek. Mesela Rojava'ya gidecektik. 19 arkadaşımız müraca-at edip Rojava'ya gelmek istediklerini söylediler. Irak Kürdistan hükümeti-

ne başvurduk, “19 arkadaşımızla Rojava’ya gelmek istiyoruz,” dedik. O zaman Simelka sınır kapısında sıkıntı yaşıyordu. Simelka kapısı Irak Kürdistanı’ndan Suriye Kürdistanı’na açılan kapıdır. Oradan bize dört kişilik bir liste geldi. Kabul etmedim. “Bizim 19 yazar arkadaşımız var,” dedim. Bazı üye arkadaşlarımız, “Sembolik olarak, derneği temsil etmek açısından siz gidin, dediler. Ancak ben gitmeyeceğimi belirttim. Yazar arkadaşlarımızın dernekle ilişkisi ya da bizim onlara bakışımız kurumsal değildir. Kişi üzerindendir. Ben öyle bakıyorum. Kabul etmedim, gitmedik. Yeni yönetim olarak inanıyoruz ki yazarlar diğer derneklere üye olanlar gibi sıradan insanlar değil. Fikirleri, düşünceleri, perspektifleri, dünya bakışları olan insanlardır. Onun için biz her yazarımızın mutlaka yönetime katılmasını, düşüncelerini oraya yansıtmasını istiyoruz.

• Kürt Yazarlar Derneği ne yapar?

Yılmaz: Özellikle yazarlarımızın kendi entelektüel birikimlerini yazmaya çalışmalarını, ikincisi yazarları halkla buluşturmayı, okuyucu ile yazar arasında köprü olmayı istiyoruz. Mesela yazar Ahmed Hüseyin’ye onur ödülü verdik. Çalışmalarında Rojava hassasiyeti de vardı. Ölmüş yazarlarımızı anıyoruz. Arjen Arı’yi andık. Mahmut Baksı’yi andık. Mehmed Uzun anmasına katıldık. Gerçekten bir yazar kendi emeğinin görünür olduğu andan itibaren daha fazla emek sarf ediyor. Bunu teşvik etmek için yazarlarınıza imza günü düzenleyeceğiz. Yazarlarımızı kendilerini çok iyi hissettikleri alanlarda dünyada ve Türkiye’de yapılacak sempozyum, konferans veya televizyon programlarına göndermek istiyoruz. Güney Kürdistan’da düzenlenen bir panele 12 yazarımızı gönderdik. Önümüzdeki dönemde yazarlarımızı üniversite öğrencileriyle buluşturmayı düşünüyoruz. Bütün bunlar, yazarın motivasyonunu ve üretkenliğini artırmada teşvik edici olduğu gibi onu tanıtmak, okuyucuyla buluşturmak açısından da çok faydalı.

• Neden üniversite öğrencileri?

Yılmaz: Politik ve edebî tartışmalara katılabildikleri için üniversite öğrencileri. Lise öğrencisi de olur. Ama çocuk yaşta olanlar için yasalardan dolayı biraz sıkıntılı.

• Etkinliklerinizi hangi dilde yapıyorsunuz?

Yılmaz: Kürtçe. Ama şu anda üye arkadaşlarımız arasında Türkçe yazarlar da var. Mutlaka Kürtçe olacak diye sınırlamayı kendi açımdan doğru bulmuyorum. Arkadaşlarımız ağırlıklı Kürtçe yazdıkları için daha ziyade Kürtçe yapmayı düşünüyoruz. Yani iletişim dilinin Kürtçe olmasını teşvik ediyoruz. Ama bu asla Türkçe veya başka dillerde yapmayacağımız anlamına gelmez.

• Başka sivil toplum örgütleriyle ve kurumlarla işbirliğiniz oluyor mu?

Yılmaz: Elbette, her zaman oluyor. Çünkü sonuçta bu bir sivil toplum kurumu, yazarlar da bir yönüyle toplumda yaşayan insanlardır. Hele hele bu toplumun sorunlarına karşın ilgisiz kalmaları mümkün değildir. Bu bir yazar ve aydın olmanın gereğidir. Bu gereklilik diğer kurumlarla iletişimi mecburi kılıyor. Özellikle bu bölgede yaşanan sosyal, siyasal, ekonomik sorunlardan dolayı diğer kurumlarla sıkı bir ilişki geliştirmek zorundayız. Sürekli insan hakları ihlali oluyor. Onunla ilgili düşüncelerimizi söylüyoruz. Geçen gün Türkiye Cumhuriyeti'nin Kültür Bakanlığı bir yönetmelik yayımlamış. Efendim biz yazarlarımızı destekleyeceğiz. Nasıl? Kitap hazırlama ve yayımlama sırasında destek olacağız. Yine Kürtçe dili yok. Sadece Türkçe yazarlara destek olacağız.

• Ne yaptınız peki?

Yılmaz: Kürt-Pen'le konuştuk. Yazarlar Sendikası'yla konuştuk. Sağ olsun arkadaşlar bu konuda her türlü desteği vermeye hazır olduklarını söylediler: "Siz yeter ki proje geliştirin veya nasıl bir şey yapmak istediğinizi söyleyin, biz arkanızdayız." Basın açıklamasını kendileri de yayımladılar.

• Maddi sorunlarınızı nasıl hallediyorsunuz? Bütçeniz var mı? Mekanınız var mı? Profesyonel çalışanınız var mı?

Yılmaz: En sıkıntılı alanlar ne yazık ki bunlardır. Yerimizi bir yazar arkadaşımızın akrabası vermişti. Onlar evi satmak zorunda kalınca dışarıda kaldık. Bir ay önce Özgür Gazeteciler Cemiyeti'ne taşındık. Ne yazık ki sıkıntılı bir durum. Yazarlarımızın maalesef maddi durumları iyi değil. Onların aidatlarıyla faaliyetlerimizi yürütmeye çalışıyoruz.

Mesela Kürdistan'a ünlü yazarları davet etmek istiyoruz, ama maddi sıkıntılar var. Fakat sivil toplum örgütleriyle sürekli iletişim halindeyiz. Mesela IHD ile ilişkimiz var. Kültür ve Kürt dil kurumlarıyla ilişkimiz var. Beraber çalışmalarımız oldu. Sivil toplumla sürekli olarak iç içeyiz. Bu Kürdistan'da gereklidir. Belki bir Norveç ve Finlandiya'da çok gerekli değildir. Fakat sorunların en ölümcül şekilde yaşandığı topraklarda sivil toplum örgütleriyle ilişkiler sıkı olmalıdır. Totaliter rejimlerin kara bulut gibi her kesimin üzerinde dolaştığı bir bölgede gerçekten sivil toplum ve sivil ayaklarla birlikte olmanız zaruridir. Onun için bunu sık yapıyoruz. Bununla ilgili çok çalışmamız var. Sivil toplum örgütlerine gidip "Kürt yazarlarla bizler çalışmalarınıza nasıl katılabiliriz?" demek istiyoruz. "Sizler bize nasıl projeler geliştirip bu alanı daha dinamik hale getirirsiniz?" demeyi düşünüyoruz. Devlet ya da otoriteyle ilişkimiz yok belki, ama yazarlar olarak biraz daha sivil hayatı dolandıran bir anlayışımız var.

• Dışarıdan kaynak bulabiliyor musunuz? Türkiye'nin batısından sizi STÖ olarak destekleyen bir fon oluyor mu?

Yılmaz: Şimdiye kadar ben hiç karşılaşmadım. Ne yazık ki bu konu çok sıkıntılı.

• Yani girişimde bulundunuz da mı alamadınız, yoksa zaten düşünmediniz mi?

Yılmaz: Doğrusu bizim yönetimimizde herhangi bir girişimde bulunmadık, ama düşünüyoruz. Avrupa Birliği projelerinden faydalanmayı düşünüyoruz.

• Proje hazırlamak kolay bir iş değil, bunun için bir çabanız var mı?

Yılmaz: Yönetimdeki arkadaşlarımızdan kimsenin bilgisi yok. Siz yardımcı olursanız çok iyi olur.

• Üyelerinizin kaç kadın?

Yılmaz: 163 üyemizden 10-15'i kadın. Yüzde 10 civarında.

• Kadın yazar çok mu az? Yoksa size üye olan mı az?

Yılmaz: Sanırım Kürt kadın yazar sayısı az. Bize üye olmayıp Kürtçe yazan kadın pek yok. Yazarların çoğu bize üyedir. Dolayısıyla kadınlar bu alanda az gözükmüyor.

• Türkiye'de yayınevleri Kürt yazarlara kapalı mı? Ya da ne durumda?

Yılmaz: Türk Yazarlar Sendikası'nın bakış açısı sivildir. İnsan hakları merkezlidir. Kürt yazarlarının kurduğu Kürt yayınevleri var. Kitaplarını oralar da yayımlıyorlar. Kurumlarla ilgili çok iyi bir bakışın olduğunu düşünmüyorum. Geçen gün bir yayıncı ve yazar arkadaşımız 2014'te Adana'da yapılacak TÜYAP Kitap Fuarı için Kürdistan kelimesinin ciddi bir sıkıntı yarattığını söyledi. "Yazmayacağız," diye ısrar edilmiş.

Şeyhmus Diken: TÜYAP'ın Diyarbakır örgütlenmesinde o tip bir sıkıntı yaşanmadı. Bu galiba Adana'ya özgü bir olay!

Yılmaz: Tabii, gerekçesi odur: "Efendim burada tepkiler olabilir, ondan dolayı bunu yazmayalım." Bence doğru bir tutum değil.

• Kürt Yazarlar Derneği olarak ne yaptınız?

Yılmaz: Ben Azad Zal'la konuştum. Böyle bir şey eğer gerekliyse gerçekten bunu protesto edelim. Tepki gösterelim en azından. 2014'te halen böyle bir bakış açısı olmasını biz doğru bulmadık. Fakat arkadaş dedi ki "Görüşmele-

rimiz sürüyor, düzeltme yapılmazsa ben katılmayabilirim” Bu arkadaşların onayıyla biz gerçekten protesto da edebilirdik.

• Ya Kürtçe bilmeyen, Kürtçe yazamayan, bu yaştan sonra dil öğrenemeyecek olan Kürt yazarlar? Onlara kapınız açık mı?

Yılmaz: “Kürt yazarlar Kürtçe yazmalıdır,” diye bir söylem var. Bu sıkıntılar söylem düzeyinde oluyor, fakat pratikte bir sıkıntı olduğunu düşünmüyorum. Benim mesela dört kitabım yayımlanmış, dördü de Türkçe. Ve ben bugün Kürt Yazarlar Derneği’nin başkanayım. Demek ki sıkıntı yok.

Diken: Ama benim bildiğim böyle bir sıkıntı daha önce Kürt Yazarlar Derneği’nde vardı. Kuruluş döneminde “Kürtçe yazarlar örgütlenmede yer alsın, öne çıksın,” gibi bir perspektif vardı. Daha sonra demek ki bu durumun pratikteki sıkıntıları hissedildi. Bir de bizim yerel yönetimlerimiz ve diğer kurumlarımızda çokdillilik politikası geliştirildi. Öyle anlaşıyor ki Kürt Yazarlar Derneği de sizin yönetiminizle birlikte Türkçe’yi ötelememeye karar vermiş ve sizin gibi dört Türkçe kitabı olan bir arkadaş başkan yapmışlar. Öyle mi anlaşıyor?

Yılmaz: Ben kendim buna karşı çıktım. Teklif geldiğinde, “Burada 160 yazarımız varsa, bunların yüzde 90’ı Kürtçe yazıyorsa, eseri Kürtçe yayımlanmış bir arkadaşın başkan olması doğru olur,” diye ısrar ettim. Ama arkadaşlar dedi ki: “Tamam o doğru, ama bizim özellikle yönetim açısından ihtiyacımız var, illa siz gelin.” Ben de kabul ettim.

Ama ben bu sıkıntıyı yaşamıyor değilim. İşte özellikle can sıkıcı şekilde, “Ya siz niye Kürtçe yazmıyorsunuz?” Bunun cevabını ben on defa vermişim. Tekrar tekrar söylemeye gerek yok.

• Niye yazmıyorsunuz?

Yılmaz: Şimdi bana takılıyorlar. “Kürtçe’yi çok güzel konuşuyorsunuz.” Arkadaş, hitabetiniz iyi olabilir. Başbakan Tayyip Erdoğan çok iyi konuşan bir insandır, ama Tayyip Erdoğan’a “Niye kitap yazmıyorsunuz?” demiyorsunuz. Böyle bir şey olmaz. Şeyhmus Abi çok iyi biliyor. Gerçekten yazım dili başka, ifade dili başka bir dildir. “Bir dille konuşuyor, niye yazmıyor?” O dile hâkim olmanız lazım. Ben o konuda eksigimi kabul ediyorum. Üzerinde yeterince çalışmadım.

• O bizim eksigimiz mi, yoksa devlet politikalarının bir sonucu mu?

Yılmaz: Şimdi bahane bulmayalım. Devletteki arkadaşlar bu işi çok iyi başarmışlar. O dönemlerde benim gibi Türkçe yazarlar, daha sonra kendileri emek verip Kürtçe yazıyorlar. Çok da güzel roman ve öykü yazıyorlar. Şim-

di o kısmı tartışmıyoruz. Ben de emek sarf etsem, çalışsam ben de yazarım. “Devlet böyle yaptı da bizi asimile etti,” diye sorumluluğu üzerimden atmak istemiyorum. Pek fazla emek sarf etmediğim için yazamıyorum.

• **Kürdistan’ın diğer bölgelerinde, Irak, İran, Rojava’daki Kürt yazarlarla ilişkiniz ne boyutta?**

Yılmaz: Kürdistan’ın diğer parçalarıyla ilişkimiz çok iyidir. Özellikle Güney Kürdistan’daki Kürt yazarlarla. Fakat rejiminden dolayı İran’daki insanlarla iletişime geçmek çok sıkıntılı ve davet ettiğimizde de ne yazık ki gelmiyor veya çekiniyorlar. Ancak, Güney Kürdistan’a biz gidiyoruz, onlar geliyor. Her sene edebî faaliyetler yapılıyor. Rojava’da daha önce ilişkilerimiz iyiydi, ama son iki üç yıldır savaş nedeniyle ciddi bir sıkıntı var. Yine de gitmeye çalıştık. Sınır kapısını denedik, gidemedik. Arkadaşlarımızı oraya götüremeyince gittik, 24 saat boyunca Şenyurt Kapısı’nda nöbet tuttuk. Hatta milletvekili aracılığıyla İçişleri Bakanlığı ile irtibat kurduk. Orasıyla ilişkimizi zorluyoruz. Zorlamamız da lazım. Savaş nedeniyle bu sıkıntı devam edecek gibi. Bizler de gitmek istiyoruz, onlar da gelmek istiyorlar.

Diken: Kürtçe yazan entelektüeller için alfabeyle ilgili bir sıkıntı var. Mesela Güney Kürdistan’da Arap alfabesi kullanılıyor. Oysa Türkiye Kürdistanı ve diaspora Kürtleri Latin alfabesini kullanıyor. Biraz daha öteye gidersek eski Sovyet Ermenistanı’nda, Erivan’da Kiril alfabesiyle yazılmış Kürtçe metinler var. Bu sıkıntının aşılması için Kürt Yazarlar Derneği’nin bir hedefi var mı?

Yılmaz: Evet, kesinlikle katılıyorum. Kürt halkının tek bir alfabe kullanması son derece önemli. Çünkü bütün dünya yazarlarını ve edebiyatçılarını tanıyoruz, ama Soranice yazan Kürt yazarlarımızı tanıyamıyoruz. Çünkü Arap alfabesiyle yazılıyor. Kürtçedir, ama o alfabeyle biz okuyamıyoruz. Onlar bizi okuyamıyorlar. Ciddi bir sorun. Bununla ilgili Diyarbakır’da, Hewler’de konferans yapıldı.

Zaman zaman yan yana geldiğimizde tartışıyoruz. Bence Güney Kürdistan hükümeti bir karar almalı ve Latin alfabesiyle yazmalıdır. Tabii bu siyasi bir karardır. Güney Kürdistan, Irak’ta bir federe devlet. Fakat bana göre tek çare, Rojava ve Kürdistan Federe Bölgesi’nde Latin alfabesine geçilmesidir. Ben çok fazla Kürtçeye hâkim değilim, ama uzman arkadaşlarımız bu dilin Latin alfabesiyle daha iyi bir şekilde kullanılabileceğini söylüyorlar.

Diken: Arap alfabesiyle Soranice yazan Güney Kürdistanlılarla konuştum ben. “Bütün entelektüel üretimimiz yüzlerce yıldır bu alfabe ve bu dil üzerinden oluştu ve bir külliyyat gelişti. Kürtçe Latin alfabesine geçiş yap-

tığımızda bütün bir geçmişimizi yok sayacağız. Sizin 1930'lu yıllarda Arap alfabesinden Latin alfabesine geçtiğinizde olduğu gibi, bir ilkokul çocuğunun yeni bir dil öğrenmesi gibi bir öğrenme sürecine gireceğiz," diye karşıt görüş geliştiriyorlar. Bu nasıl aşılacak?

Yılmaz: Tabii onların da kendi bakış açılarından haklılıkları var. Fakat bu ciddi bir sorun.

• Bir geçiş dönemine mi ihtiyaç var sanki?

Yılmaz: Türkiye Cumhuriyeti'nde de geçiş yaptığı dönemde okuma yazma bilmeyen bir nesil çıktı, ama bu giderildi. Bu arkadaşları ikna etmek lazım. Masada iki seçenek var. Arap alfabesini mi kullanalım? Latin alfabesini mi kullanalım? Yani tek bir alfabe gerekli sonuçta. O arkadaşlar da buna karşı değil. "Siz Latin alfabesiyle yazın, biz Arap alfabesiyle yazalım," demiyorlar. Öyleyse bu iki seçeneği bilim ve mantık çerçevesinde tartışalım. Hangisi daha iyidir? Tamam, bir birikim var. Evet, Soranlar Kürtçe edebiyatta bizden bir adım öndedir ve Arap alfabesiyle yazıyorlar. Ama pratiğe ve hele hele dünyaya konjonktürel olarak baktığınız zaman Latin alfabesinin daha uygun olduğu söyleniyor. Birbirimizi ikna etmemiz lazım. Siz de söylediniz. Kültür ve edebiyat için, bu halk için hayati önemde bir meseledir bu. Fakat Soran arkadaşlar bu konuda çok kararlı, şu an pek de yanaşmak istemiyorlar. Ama zamanla birbirimizi ikna etmemiz gerektiğini düşünüyorum.

• Türkiye'de Kürt yazar olmak nasıl bir şey, nasıl hissettiriyor?

Yılmaz: Kürt yazar olmak gerçekten ciddi bir problemdir. Ben Türkçeyi beşinci sınıftan itibaren öğrendim. Üniversiteyi bitirdikten sonra baktım ki anadilimde bir kompozisyon yazamıyorum. Kürt yazarlar açısından çok büyük bir talihsizlik. Anadilimizde yazamıyoruz.

Problem sadece yazamamak da değil, bir de okuyamama meselesi var. Kürtçe yazan arkadaşlar okuyucu bulamıyor. Aslında bu iş biraz siyasidir. Bir dilin kendi pazarını bulabilmesi için bir bölgede en azından ikinci resmi dil olması lazım. Kürt yazarlar olarak birbirimizi aldatmayalım. Eğer Kürdistan'da bu dil ikinci resmi dil olmazsa biz temennilerle, ideallerle bu dili yaşatamayız. Özellikle siyasilerimiz bu konuda kararlı olmalı. Yani bu dili yaşatmak istiyorsak en azından bu dilin bir özerk bölgesi olacak. Yoksa "Gelin anadilimizi öğrenelim!" diyerek olmaz.

• Demokratik özerklik felsefesinin bir yandan Kürt yazarlarına da bir kapı açacağını ve onların işlerini kolaylaştıracağını mı düşünüyorsunuz?

Yılmaz: Kesinlikle. Yani şimdi Japonlara "Japonca sizin hiçbir işinize yaramaz," deyin, Japonlar kendi dilini öğrenmez. Çünkü mecburiyet olmazsa

insanlar öğrenmez. Dilin egemenlikle ilişkisi çok önemlidir. Egemenlik dil-
li besler, dil egemenliği besler. Karşılıklıdır. Dil egemenliğinin varoluş sebebi-
dir. Böyle olmazsa hiçbir dil yaşamaz. “Dilimi seviyorum, güveniyorum,” di-
ye bir dil yaşayamaz. Gerçeği bilmemiz lazım. Bu noktadan sonra siyasidir.
Bu dile mutlaka bir egemenlik alanı açılması lazım.

• Yerel yönetimlerin çokdillilik felsefesini –çokdillilik derken ağırlık-
lı olarak Türkçe ve Kürtçe’yi birlikte kullanma mantığını– nasıl buluyor-
sunuz?

Yılmaz: Gerekli, ama yeterli değil. Belediyeye dilekçenizi Kürtçe yazabil-
meli, cevabını Kürtçe alabilmelisiniz. İşe girerken insanlar Kürtçeye gerek
duymalı, onunla ekmek kazanmalı. İşte o zaman dil gelişir, o zaman Kürtçe
okur ortaya çıkar. Bu çok önemli bir gerçekliktir ve bence siyasiler bu nok-
tada çok kararlı olmalılar. Egemenlik dilin olmazsa olmazıdır. O yüzden dil
konusunda bir egemenlik alanı olacak. Başka yolu yok.

• Kürt Yazarlar Derneği olarak açık ya da kapalı bir baskı gördünüz mü?

Yılmaz: Tabii ki. Toplumun diğer alanlarındaki baskılar bizim alanımızda
da gözüküyor. En basitinden yazarlarımız “Acaba şunu yazmasam mı?” di-
ye düşünebiliyor. Sadece egemen otoritenin baskısı değil, Ortadoğu’nun din,
inanç, gelenek ve göreneğinin de baskısı var üzerinde. Egemen otoritenin
baskısı zaten çok açık. Bizim yazarlardan beş-altısı şu an içerde.

• Yazarlık faaliyetinden dolayı mı?

Yılmaz: Yani şimdi Muharrem Erbey, İHD yöneticisi ya da başkanıydı. İçer-
i alındı, ama o bir yazardı. Belki başka şekilde itham ediyorlar, ama gerçek
gerekçesi belki de yazarlıktı.

• Devlet 1931’den bugüne kadar bölgede yasaklı olan 26.000 kitabın
25.200’üne ilişkin yasakları kaldırdı. Hatta Sayın Abdullah Öcalan’ın üç
kitabı da var içlerinde. “Onları artık özgürlüklerine kavuşturduk,” dediler.
Tekrar soru olacak ama Kürt Yazarlar Derneği üyesi olsun olmasın, yazar-
lık faaliyetinden dolayı hapiste olan yazar var mı?

Yılmaz: Benim duyduğum böyle bir mahkûmiyet yok. Kitabından, maka-
lesinden veya düşüncesinden dolayı mahkemeye davet edilip mahkûmiyet
alan herhangi bir yazar bilmiyorum. Ama yazar olduğu halde başka kurum-
larda entelektüel faaliyet yürütenlerden hapiste olan vardır. Egemen, tö-
relerimizden, dinî ananelerden kaynaklı baskı altındayız. Yazar bir karak-
teri yazarken, “Acaba dine bir dokunma olur mu? Bizim örf ve âdetlerimi-
ze dokunur mu? Acaba okuyucu ne der?” diye tereddüt ediyor. Gerçekçi ol-

mak lazım. Ortadoğu yazarı bu baskıyı hissediyor. Özellikle bu baskıyı. Yerel kültürün baskısını. Özgürce yazamıyorlar. Kim ne derse desin ben bunu biliyorum.

• Kürt yazarlar devletle problem yaşıyor. Peki, yerel iktidarla ilişkiniz nasıl?

Yılmaz: Yerel iktidarla gerçekten sorun yaşıyoruz. Yazarlık faaliyetine diğer siyasal alanlar kadar değer vermiyorlar. Destek sunmuyorlar. Bizim yerel iktidarın, siyasetin eksigidir bu. Benim ciddi şikâyetlerim var. Basınla ilgili basit bir örnek vereyim. Bir konferans yapıyoruz. Beş değerli yazarımızı çağırıyoruz. Bakıyorsun ilgi az. Ama siyasi kimlikli biri geldi mi salon hemen doluyor. Bu doğru bir tutum değildir. Mesela etkinliklerimiz oluyor. Belediyeye gidiyoruz. Çok iştahlı bir bakış açısı yok. Soğuk. Bu çok yanlış bir şeydir. Doğru bulmuyorum. Bu konuda çok şikâyetçiyim.

Ben şöyle düşünüyorum: İyi devlet olmaz. Çünkü devlet fenalığı bıraktığı anda yıkılır. İktidar kötüdür. Bunun karşıt tezi şudur: Hayat sivil alanla değer kazanır. Onun için bu çalışmalarınız çok güzel bir şeydir. Hayatın manasına dokunuyorsunuz. Ona yaklaşıyorsunuz. Onu insanlara sunuyorsunuz. Çünkü insanın özünde o yüce insanlığı yakalamak için sivil alanı yakalamanız lazım. O ruhu yakalayabildiğimiz anda egemen otoritenin de üzerimizdeki esaretini kırabiliriz. O açıdan yazar ve aydınlar bugüne kadar hep sivil alana yönelmiş, hep iktidarla karşı karşıya gelmiştir. Bu, hayatın bir gerçekliğidir. Sivil toplum örgütleri insanlığın bulunduğu taraftadır. Yani eğer adalet, hukuk, özgürlük deniliyorsa bence sivil alandır, şiddet, sömürü, adaletsizlik de iktidar alanıdır. Siz sivil tarafta bir çalışma yapıyorsunuz. Sizi kutluyorum. Teşekkür ediyorum.

Bugün 8 Ocak 2014 Çarşamba. 17 Aralık'tan beri devam eden yolsuzluk operasyonu Liman İşletmeleri'ne de sıçradı. Her gün yeni bir siyasetçinin yolsuzluk dosyası çıkmaya devam ediyor. Bu dosyaları soruşturan savcılarla hükümet karşı karşıya gelmiş durumda. Savcıların nerede, hangi şirketin parasıyla tatil yaptığına ilişkin haberler gazeteleri süslüyor. Bir yandan ülkenin milyar dolarları kutu kutu götürülürken öte yandan gazetelerin bir köşesinde ufakık bir haber Türkiye'de yılda yedi bin çocuğun zatürreden öldüğünü söylüyor. Bu rakam Avrupa ülkelerinden altı kat fazla.

Yolsuzluk soruşturmalarında adı geçen siyasiler pişkin pişkin etrafta gezmeye devam ederken Çanakkale'de Gezi Direnişi'ne destek yürüyüşü sırasında yola "hükümet istifa", "faşizme ölüm" yazarak duvarı kirletmekle suçlanan 13 yaşındaki çocuk hakkında duruşmaya zorla getirilme kararı çıkıyor. "Ben faşizmin ne olduğunu bilmem," diyen çocuk hakkında bugün Çanakkale 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan davada 2-6 yıl arası hapis cezası isteniyor.

GÖÇ Vakfı'yla görüşmek üzere, saat 15:00'te Diyarbakır Galerya bloklarındaki bürolarına geliyoruz. Kapıda "Bu bir oyun değil," yazıyor. Etrafta koşuşturan bir sürü genç gönüllüyle gerçek bir sivil toplum örgütüne girdiğimizi anlıyoruz. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocuk dostu versiyonu girişte madde madde karşılıyor bizi. Girişte resimlerden oluşan bir tablo daha var. Bu tabloda çocuk hakları bu sefer resimlerle anlatılıyor. Resimlerin yanında elle çizilmiş aylık (Türkçe/Kürtçe) atölyeler çizelgesi var. Odalarda gönüllü gençler çocuk atölyelerinin malzemelerini ayrıştırıyor. Odaları Kürt çocukların resimleri süslüyor. Mutfaktan harika bir yemek kokusu geliyor. Bugün karnıbahar ve brokoliden oluşan sebze yemeği pişirilmiş gönüllülerce. Bu güzel sebze kokularının arasında GÖÇ Vakfı'nın iki genç yöneticisi Talat Çetinkaya ve Funda İpek ile görüşmeye başlıyoruz.

Funda ince, narin bir genç kadın, bolca yerel takı kullanmış. Talat uzun boylu esmer bir genç adam. Vakıftaki gençlerin dinamizmi bu yorgun günümüzde bizlere de yansıyor. Çay eşliğinde oldukça enerjik bir söyleşiye başlıyoruz Göç Vakfı temsilcileriyle.

Sorun çözülmediği sürece trajedi devam edecek

- Göç Vakfı ne zaman kuruldu, hangi ihtiyaçtan doğdu, üye bazlı mı çalışır, kurucuları hangi kesimden oluşur?

Talat Çetinkaya: Göç ve İnsani Yardım Vakfı 1999'da Mersin'de kuruldu. Kurucuları arasında Osman Baydemir ve şimdi ismini hatırlayamadığım birkaç avukat daha var. Vakıf 2004'e kadar Mersin'de çalışmış. Tabii ki göçün çok yoğun yaşanması sebebiyle Mersin'de açılmış. Oraya göç eden ya da zorunlu göçten dolayı zor durumda kalan ailelere destek olmak açısından. Sonra devletin engellemele-ri, bazı davalar gibi çeşitli nedenlerden dolayı 2004'te dur-

muş çalışmaları. 2004'ten 2009'a kadar faaliyet sadece resmi düzeyde kalmış.

Biz de burada çocuklarla ilgili bir kurum açmayı, vakıflaşmayı düşünüyorduk. Burada yeni bir vakıf açmanın zor olacağını düşünerek temasa geçtik ve vakfı oradan buraya taşıdık. Resmi olarak 2010'da adresi Diyarbakır'a getirdik, artık Mersin'de öyle bir vakıf yok. Oradaki kuruluş amacından da farklı bir amaç edindik. Orada özellikle kadın, ekoloji, çocuk ve göç eden herkesle çalışan bir vakıfmış. Biz burada bir zemin yoklaması yaptık. Eski çalışma alanını daraltmayı düşünüyorduk. Kadınlarla ilgili çalışan kurumlar zaten çok fazlaydı, yine gençlikle ilgili çalışan kurumlar vardı. Çocuklarla, özellikle göç eden ailelerin çocuklarıyla ilgili çalışan yoktu. Hedefi genel olarak tüm çocuklarla, ama özel olarak da zorunlu göçten etkilenen ailelerin çocuklarıyla çalışmak olarak koyduk. Tabii çocuk konusu içine girdikçe genişleyen bir konu, hakikaten derya deniz bir konu. Bizde de birkaç öğ-

retmen arkadaş vardı, çocuklarla ilgilenmiş arkadaşlar. Ben de öğretmenim. Ama çocuk meselesinin bu kadar zor olduğunu hiç düşünemezdik. Onun için Diyarbakır'da çocuklarla ilgili çalışan kişi ve kurumları koordine edip 14-15 kişilik bir danışma kurulu oluşturduk. Bütün çalışmalarımızı tartışarak yürütüyoruz. Çocuk kimdir, pedagoji nedir, özellikle zorunlu göçten etkilenen ailelerin durumu nedir gibi konularda hep tartıştık, konuştuk. Teorik metinler oluşturduk, vakfın çocuk politikasını, felsefi bakışını oluşturduk. O ilkeler üzerinden çalışmaya başladık. Özellikle baştaki o teorik yoğunlaşma bizim için çok önemliydi. Halen de o yoğunlaşma üzerinden gidiyoruz, tabii üstüne koya koya. Bu anlamda biz sadece çocuk üzerine çalışıyoruz. Diyarbakır'da 1.000 aileyle anket üzerinden alan araştırması yaparak 5.700 kişiye ulaştık. Özellikle nereden göç etmişler, niçin göç etmişler, onları öğrenmek için.

• **Hangi mahallelerde yaptınız?**

Çetinkaya: Merkez ilçelerde yapıldı. Ailede kaç çocuk var? Çocukların eğitim durumu nedir? Okula gidiyorlar mı? Ailelerin sosyo ekonomik yapıları nedir? Sosyal güvence var mı? Eve giren para nedir? Ev kira mı, değil mi? Bu konularda önümüze bir profil çıktı. Ve temel mesele maalesef her konuda olduğu gibi ekonomi meselesiydi. O konuda bir başlangıç noktası belirledik. Çocuklara burs verelim dedik. Burs verdiğimiz aile ve çocuklarla iletişime geçelim, oradan bir iletişim yakalayalım. 100 çocuğa burs vermeye başladık.

• **Nasıl burs verdiniz? Öğrenci oldukları için mi verdiniz?**

Çetinkaya: Öğrenci oldukları için verdik.

Funda İpek: Mağduriyet kriteri de bizim için çok önemli.

Çetinkaya: "Eğitime Destek Projesi" adı altında projelendirdik bursları. Bu çocuklar gelirleri olmadığı için sokakta çalışıyor.

• **Hangi yaş aralığı?**

Çetinkaya: 6-15 yaş arası.

İpek: İlköğretime tekabül ediyor. Aslında Talat'ın bahsettiği o ilk anket çalışması bizi bir hedef kitleye götürmüş oldu. Yani 5.700 kişiye ulaşıp ailelerin çözümlemesini yapmak bir nevi bize hangi çocuklara burs vereceğimizi belirledi. Onların zaten büyük bir kısmı göçle ve daha çok 90'larda Diyarbakır'a gelmiş aileler. O çocuklar da o ailelerin çocukları.

• **O aileleri nasıl belirlediniz? Sarmaşık Derneği'yle konuştuğumuzda yoksulluğun tam anlamıyla dibe vurduğu, kesinlikle iş olsa bile çalışamayacak durumda olan ailelerden bahsettiler. Onlara mutlaka para ver-**

mek ya da gıda ve giysi yardımında bulunmak gerektiğini söylediler. Bu tip 3.700 aile bulmuşlar. Siz bu 5.700 kişiyi ya da 1.000 aileyi nasıl buldunuz? Hangi yöntemle?

Çetinkaya: Anket yaptık.

• Hangi yöntemle yapıldı anket? Örneklem mi yoksa rastgele mi?

Çetinkaya: Yoksul mahallelere yöneldik.

Şeyhmus Diken: Hepsine yöneldiniz.

Çetinkaya: Evet. Hepsine girdik. Orada rastgele bir şekilde ilerledi.

İpek: Önceden tespit edilen yerler değildi, kapıları tek tek çaldık.

Çetinkaya: Aslında beklenen bir sonuçtu zaten. Yüzde 80'i zorunlu göçle gelmiş. İçlerinde yüzde 10'luk dilim savaş koşullarından değil de ekonomik nedenlerden gelmiş. Ekonomik destek için çok kötü durumda olan aileleri belirledik mümkün olduğunca. Hiç geliri olmayan aileler var, onlardan başladık. Sonra 0-500 lira geliri olanlar var. Tabii bunları seçtikten sonra arkadaşlarımız bir daha gittiler evlere. Evi bir daha gördüler, onlarla bir daha konuştular. Ev ortamını tespit ettiler. Oturacak sandalyesi yok, kapısı kırık, camı inmiş, gerçekten o yoksulluğu orada hissedebiliyorduk zaten. Bize gelip raporlar sundular.

• Bursun süresi ne kadar?

Çetinkaya: Üçüncü yılına girdi. Gidebildiğimiz kadar gidiyoruz. Bazı ailelerin durumu iyi, bazen gelip "Biz burs istemiyoruz," diyorlar ya da biz tespit ediyoruz ve daha kötüsüne veriyoruz. Mesela bazıları İstanbul'a falan gittiler ve ilişkimiz koptu. Böyle 15 aile falan değişti. Ama diğerleri devam ediyor.

• Parayı çocuklara mı veriyorsunuz, ailelerine mi?

Çetinkaya: Aileye veriyoruz, çünkü hesaba yatıyor.

• Takibini yapabiliyor musunuz? Gerçekten eğitim amacıyla mı kullanılıyor yoksa aileye katkı amacıyla mı kullanılıyor?

İpek: Çocuklar okula devamlılığını, okuldaki durumlarını, ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığını takip ediyoruz, ama o kadar yoksulluk var ki, aile gerçekten fakirse, temel gıda ihtiyacını karşılayamıyorsa "Çocuğun ihtiyacını niye almadın?" diye diretemiyorsun.

• Bir ailede birden çok çocuğa da verdiğiniz oluyor mu?

İpek: Hayır, her aileden bir çocuğa veriyoruz.

• **Kaç lira veriyorsunuz?**

Çetinkaya: Aylık 70 lira veriyoruz. Bir de bir kereye mahsus olmak üzere geçen yıl 450 lira verdik. Giysi ve kırtasiye yardımı olarak. Her aileye 450 lira verdik. Bu yıl 250'ye düştü.

• **Peki o çocukların eğitim durumunu da takip ediyor musunuz?**

Çetinkaya: Birinci sene takip ettik. Okula gidip öğretmenlerle görüştük. Zaten çocuklarla her ay etkinlik yapıyorduk. Bir de ailelerle görüşüyorduk. Bu konuda çalışan iki arkadaşımız var. Yetişemiyorlardı. Bir turu üç ayda falan tamamlıyorlardı. Onun için okul meselesini eğitimle ailelere aktarmaya başladık. "Okulu takip edin," falan diye. Şimdi burs verdiğimiz çocuklarla her ay mutlaka etkinlik yapıyoruz. Drama atölyesi, fotoğraf atölyesi, tiyatro-dur, pikniktir... Bir araya geliyorlar, durumlarını gözlemliyoruz. Gelişiyorlar mı, değişiyorlar mı, değişmiyorlar mı o konularda ilişki kuruyoruz. Ailelerle de mutlaka yılda iki kere bir araya geliyoruz.

• **Burs var. Etkinlikler yapıyorsunuz. Başka faaliyetleriniz var mı?**

İpek: Böylesi kurumlarda hibe programlarına başvuruluyor. Yani fonlarla destek bulabiliyorsunuz. Şimdi halihazırda yürüttüğümüz iki proje var. Birini daha yeni aldık. "Bu Bir Oyun Değil" çalışması. Bu projede 300 çocuk hedefleniyor. Bağlar, Sur, Kayapınar ve Yenişehir'in her birinde 75, toplamda 300 çocuk. Önce çocuk haklarıyla ilgili, çeşitli haklarla ilgili eğitim alacaklar. Sonra tam olmasa bile biraz tiyatro eğitimi alacaklar. Her grup çocuk haklarını anlatan bir oyun çıkaracak sonunda. Çocukların kendi dünyasıyla ilgili, anlayabilecekleri düzeyde dört oyun. Amacımız bu çalışmanın bir belgeselini çıkarmak. Bu çalışmayla beraber çocuklarla daha yoğun bir araya gelme şansınız oluyor. Hafta sonları daha yoğun atölyeler gerçekleştirmiş oluyoruz.

• **İkinci proje ne? İki tane var dediniz.**

İpek: İkincisi gönüllülük ve hizmet üzerinden yürüyen bir proje. Bununla yurtdışındaki gönüllüleri buraya getirme şansımız oluyor, ayrıca aynı konumdaki kurumlara biz de buradan gençleri gönderebiliyoruz. Böylece karşılıklı kültür alışverişi yapıyor, tecrübe kazanıyoruz. Yurtdışındaki uzmanların ya da bu alana ilgi duyan insanların gelip burada bir yıl kalması, atölye yapmaları, çalışma yapmaları çok önemli. Şimdi de önemsedığımız ve hakikaten ağını geliştirmeye çalıştığımız konu da gönüllülük. Şimdi de mesela içerideki arkadaşların birçoğu gönüllü olarak burada. Dört arkadaşımız profesyonel olarak sürekli buradalar. Onun dışında birçok insana ulaşmaya çalışıyoruz. Şimdi bir fotoğraf atölyemiz var. O da yine yurtdışından gelen bir

arkadaşın yaptığı gönüllü bir çalışma. Çocuklar için çeşitli malzemeler hazırlıyorlar, kartonlardan harıl harıl kesiyorlar vs. bunların hepsi gerçekten gönüllü bir biçimde yapılıyor. Bu gibi etkinliklerle elimizden geldiğince çocuklara ulaşmaya çalışıyoruz.

• Çocuk eksenli bir örgütlenmesiniz. Çocuklarla ilgili çalışırken yetişkinlerle de ister istemez temas kuruyorsunuz. Onlar size göçle ilgili sorunları getirdiğinde çözümsüz mü kalıyorsunuz yoksa onlara da bir köşesinden dokunuyor musunuz?

İpek: Çözümsüz kalmamaya çalışıyoruz. Onunla ilgili nasıl bir şey gerçekleştirelim dedik. Mesela ailelerle ilk yaptığımız atölyelerden birinin amacı ailelere bölgedeki kurumları tanıtmaktı. Şurada şu kurum var, bu kurum bununla ilgili şu çalışmayı yapıyor, bu konuyla ilgili başınız sıkışırsa şuraya gidebilirsiniz, aynı şekilde bize de gelebilirsiniz, biz o kurumlara sizi ulaştırabiliriz. Dediğiniz gibi, sadece çocuklarla uğraşınca sadece çocuk problemleriyle karşılaşmıyorsunuz. Özellikle kadınlarla ilgili çok fazla problemle karşılaşabiliyoruz. Öyle olunca çok aktif bir rol alamıyoruz, ama elimizden geldiğince aileyi ilgili kurumla buluşturana kadar izliyoruz. Ne yaptılar, bir çözüm bulunabildi mi diye takip etmeye çalışıyoruz.

• Göç ve İnsani Yardım Vakfı olarak tek başınıza mı çalışıyorsunuz yoksa partnerleriniz var mı? Yani devlet kuruluşları ya da yerel yönetimler olabilir, başka sivil toplum örgütleri de olabilir. Bir önyargınız ya da terciniz var mı?

İpek: Hiçbir önyargımız yok. Kapımız herkese açık. Herkesle işbirliği yapabiliriz.

• Yapıyor musunuz?

İpek: Evet, yapıyoruz. Projelerin içeriğiyle de ilgili. Örneğin bu projede paydaşlarımız bütün yerel yönetimler. Çünkü dört merkez ilçede yapılması gereken bir çalışma onu gerektiriyor. Başka bir çalışma olur, valilikle beraber yapmamız gerekirse valiliğe de gideriz. Dediğim gibi, çocuklara burs veriyoruz, ama ailelerle ilgili problemler çıkıyor ve o yüzden diğer kurumlarla da ortaklaşmak durumunda kalıyoruz. Bu konuda sıkıntımız yok. Tamamen, gerçekten çocuk odaklı bir çalışma yapıp olası bütün kurumlarla çalışmaya çalışıyoruz.

Çetinkaya: Gerek ülke içinden gerek ülke dışından bağlantı kurduğumuz kurumlar var. Mesela şu an ülke dışında iki vakıf var. Biri bize direkt destek oluyor. Şu an burs konusunda ortaklaştığımız vakıftır, Hollanda'dan. Bir de İsviçre'den bir vakıfla iletişim kurduk yakın dönemde. O da yeni kurulan bir

vakıf. Onunla da çalışacağız. Yine İstanbul ve Ankara'daki benzer kurumlar ve üniversite bünyesinde çalışan çocuk kurumları. Özellikle belediyelerle çok çalışmaya gayret ediyoruz. Destek oluyorlar. Hiçbir sıkıntı yaşamadık. Tabii bürokratik sıkıntıları bir tarafa koyarsak.

Diken: Kürdistan'da bu kirli savaşın yarattığı göç tragedyası aslında iki açıdan değerlendirilmesi gereken bir şey. Biri, Kürdistan'ın kendi içindeki göç meselesi. Bir de Kürdistan'ın dışına olan göç var. Biraz önce örneğini verdiğiniz gibi Batı'ya. Göç ve İnsani Yardım Vakfı olarak siz bu yirmi küsur yıllık savaşın yarattığı tahribatın göç üzerinden bir okumasını yapabildiniz mi?

İpek: Göç Vakfı buraya geldikten sonra adı "Göç" kaldı, ama spesifik olarak göç üzerine çalışma yapmadı. Ama önüne çocukları alması ve mağdur ailelere ulaşması kendiliğinden böyle bir şey çıkardı. Çünkü ulaştığımız mağdur insanlar zaten 90'larda daha çok köyden kente göç etmek zorunda kalmış insanlar. O mağduriyetten kaynaklı kente gelmiş, hâlâ uyum sağlayamamış, hâlâ mağduriyeti en kötü şekliyle yaşamaya devam ediyorlar. Direkt göç çalışmıyoruz. Çocuklarla çalışıyoruz, ama çocuklar da işte o mağdur ailelerin çocukları.

Diken: Bu soruyu niye sordum biliyor musunuz? Hasan Cemal'in *Kürtler* kitabının girişinde "Rugan Pabuçlu Ali Dayı'ya" diye bir ithaf vardı. Rugan Pabuçlu Ali Dayı kimdir biliyor musunuz? Lice'den göç edip gelmiş ve Seyrantepe'de Beşyüzevler'e sığınmış bir adam. Hasan Cemal orada insanlarla görüşürken bir köşede bir adam oturmuş, kara kara düşünüyor. Merak etmiş, onunla görüşmeye gitmiş. Kılığı kıyafeti kendi halinde yoksul bir adam olduğunu belli ediyor, ama ayağında parlayan bir rugan pabuç var. Dikkatini çekmiş. Demek ki adam onu bulmuş ve giymiş. Sohbet edince adam demiş ki "Hasan Bey, ben sana neyi anlatayım? Ben Lice'de bağlık bahçelik bir yerdeydim. İşimiz gücümüz iyiydi, halimiz vaktimiz yerindeydi. Meyvemizi, sebzemizi kendimiz üretiyorduk, hayvanımız vardı. Geldik buraya ekmeğe muhtaç olduk." Şimdi bu bir göstergedir. Göçü tarif etmesi açısından, o insanın kente geldikten sonra düştüğü hali ifade etme açısından bir örnektir. Bu soruyu o nedenle sordum.

Çetinkaya: Defalarca tespit edilen bir şey, çok önemli. Özellikle zorunlu göçle gelenler mülksüzleşiyorlar. Gerçekten bu konuda yapılan bazı araştırmalar doğrudur. Herkes malından, mülkünden bahseder ve ondan sonra gelip bu kentte yoksullaştığını, birdenbire mülksüzleştiğini ve buna katlanmanın, buna adapte olmanın ne kadar zor olduğunu anlatır. Bizim gibi STK'ların yaptığı ekonomik destekler ve gıda destekleri bu işin pansuman kısmı.

Hatta bazen pansuman yerine bile geçmeyebiliyor. Tabii geniş çerçevede çözümleri gerekiyor bunun. Çözülmediği sürece dediğiniz gibi o trajedi devam ediyor, edecek. Yoksullaşma ikinci ve üçüncü kuşakta devam ediyor. Çocuğa da geçiyor yoksulluk. Çocuk imkânsızlıklar içinde bir ekonomik imkân bulamıyor.

Baysal: Biraz kalıcı hale geliyor.

Çetinkaya: Tabii. Bir gecekondlu bölgesine yerleşmişse devletin ya da yerel yönetimlerin hizmetlerine ulaşması zorlaşıyor. Bu zorluk yine döngü halinde devam ediyor. Bu döngünün kırılması, o tragedyanın bitmesi için önemlidir. Bu anlamda STK'ların gerçekten stratejik çalışıp uzun vadeli planlar düşünmesi gerekiyor. Biz biraz onu yapmaya çalışıyoruz. “Çocuk” dedik ve çocuk konusunda gittikçe ilerlemeye, genişlemeye çalışıyoruz. Kurumsallaşma anlamında çocuk yaşam merkezleri kurmaya çalışıyoruz. Bu gibi kurumları kurabilirsek eğer, bazı fon kuruluşlarından destek alarak, orada hem ailelerle kurduğumuz iletişim hem de çocuklarla kurduğumuz iletişimle bu döngüyü biraz daha kırabiliriz diye düşünüyorum. Bu çocuk yaşam merkezlerinden Diyarbakır'da iki tane kurmayı planlıyoruz. Bir tanesi için Kayapınar Belediyesi'yle protokol yaptık. Huzurevler'in sonunda başlayan gecekondularla Metropol-2'ye kadar gidiyor. Metropol-2'nin tam sınırında okul öncesi –yani 4-6 yaş– için ve 6-15 yaş için iki ayrı bölgede çocuk yaşam merkezi inşaatı başladı.

Bir de Çocuk Hakları Uygulama ve İzleme Merkezi kuruluyor o bölgede. Çocukların anadiliyle atölyeler yapacağız orada. Aileler için yine benzer programlar olacak. Tabii okuldaki Milli Eğitim müfredatına destek için değil bunlar. Tamamen özgür atölyeler olacak. Spor atölyesi, fotoğraf atölyesi, drama atölyesi, ekoloji atölyesi olacak. Bunlarla anadilini buluşturarak ailelere ve çocuklara başka bir perspektif götürmeyi düşünüyoruz.

Diken: Yıllar önce okuduğum bir kitabı hatırlattınız bana: *Barbiana Öğrencilerinden Mektup*. İtalya'nın kuzey bölgesinde 12-17 yaşlarında birkaç çocuk değişik okullardan kovuluyorlar. “Sizden hiçbir şey olmaz!” deyip atıyorlar devlet okullarından. “Gidin, ne yaparsanız yapın!” Ve bu çocuklar bir araya gelip kendi kendilerine alternatif bir eğitim modeli yaratıyorlar. Devlet nasıl bir eğitim politikası uygulamışsa tam tersini yapıyor, kendi kendilerini eğitiyorlar. Bir süre sonra o çocukların hepsi kendi alanlarında başarılı oluyorlar.

Baysal: Yönetiminizin hepsi bu kadar genç mi?

Çetinkaya: Evet.

Baysal: On beş yıl önceyle kıyasladığımız zaman bugün Kürt sivil toplum örgütlerindeki yönetimler çok daha genç görünüyor. Siz de öyle düşünüyor musunuz?

Çetinkaya: Evet, bence de. Alttan yeni nesil geliyor. Belediyelerde olsun, STK'lerde olsun bütün kurumlarda gözlemlenen bir şey bu. Genç kuşak yavaş yavaş yerini alıyor.

Baysal: Kürt gençlerinin gelecek tahayyüllerinin bizim gibi orta yaşta-ki Kürtlerden biraz daha farklı olduğunu sezinliyorum. Eşitlik talebi hepimizde var, ama Kürt gençlerinin eşitlik talebi yaşamlarına daha fazla yansıyor gibi. Sizin Kürt gençleri olarak nasıl bir tahayyülünüz var? Ekolojiden falan da çok fazla bahsediyor gençler.

İpek: Aslında karışık bir durum. Ben yirmili yaşları biraz daha apolitik görmeye başlıyorum. Bilmiyorum, ama orayı hiç karıştırmadan kendimden yola çıkarak baktığımda, niye böyleyiz? Ben 84 doğumluyum ve neredeyse bölgedeki savaşla aynı yaştayım. Beraber büyüdük ve büyüzoruz. Bu bölgede Kürt olmak ve çocukluğunuzdan itibaren sürekli bir mücadeleyle ilgili şeyleri duymak, bir şeyin mücadelesini vermek ve hak iddia etmek size kendiliğinden bir şey öğretiyor. Hele de buradan çıkıp Batı'da bir yere okumaya gittiğiniz zaman aradaki farkı çok net görebiliyorsunuz.

Ben buradayken çok yakınımnda Türk arkadaşlarım olmasına rağmen üniversiteye gittiğim zaman kendiliğinden eleme oluyordu. Çünkü benim derdimle onlarınki aynı olmuyor. Dedğim gibi, bölgedeki savaştan kaynaklı. Biz bu savaşın ürünleriyiz ve tek öğrendiğimiz şey mücadele, hak kavramı vs. Hele bir de kadınsanız mücadele içinde mücadele oluyor. Bunu da dediğim gibi Kürt mücadelesi öğretiyor, bu bölgede olmak öğretiyor. Bilmiyorum, Batı'da bir Türk ailede büyümüş olsaydım bu kadar çok derdim olur muydu? Bence olmazdı.

Diken: Belki BDP konvoyuna taş atardınız...

İpek: Olabilir, olabilir. Belki kadın olmaktan kaynaklı bir pozitifliğim olabilir, ama bu kadar çok dünya derdim olur muydu bilmiyorum. Gerçekten ağır bir kimlik. Bazen Kürtlükten istifa edebilir miyim diye düşünüyorum, ama mümkün değil. Çünkü bu benim, ben böyle büyüdüm ve bundan kaynaklı diye düşünüyorum.

Çetinkaya: Tabii ki mücadeleyle ilgili bir şey. Mücadele içerisinde olan toplumlar pedagojik olarak öğreniyor, öğrenmek zorunda. Ve kuşaklar arasında aktarımlar gerçekleşiyor. Tabii bir de Kürt siyasal hareketinin özel niteliği var. Normal bir ulusal kurtuluş mücadelesi değil. Ulusal kurtuluş mücadelesinin kendi argümanları vardır ve ona göre mücadele eder. Mücade-

le eden hareket aslında yeni şeyler de yaratıyor. Olmayan şeyleri söylüyor, yeni kavramlar üzerinden tartışma yürütüyor. Dünyayı okumak zorundasın diyor, Ortadoğu'yu okumak zorundasın diyor. O anlamda Kürt gençleri mücadele ederken bir yandan bunları da duyuyor. Biz bunları duyarak büyüdük. Ekoloji, kadın-erkek eşitliği, bilmediğimiz sosyal bilimler üzerine yazan insanlar. "Bu konuyla benim ne işim olabilir?" diyorum veya "Bu ilkeyle benim ne işim olabilir?" Sadece ulusal mücadele yürüten bir insan olarak. Franz Fanon'dan tut bilmem neye kadar hepsini okuduk yani. Ama bu senin mücadelenin seni itelediği bir yer ve ondan duyarak bir şeyler yapmak zorunda hissediyorsun. Eğitim meselesine, çocuk meselesine girdiğimizde pedagoji okuyoruz. Bu mücadeleler diğer ülkelerde nasıl olmuş okumak zorundasın. Gençlik bu süreçlerden direkt etkilenecek geliyor. Bu fikre inanıyor.

Diken: Peki, sivil toplum örgütçülüğünün siyasetle hayli haşır neşir olması sizce bir handikap mıdır, bir şans mıdır? Örneğin Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği bir zamanlar "Haydi Kızlar Okula" diye bir kampanyaya başlattı. Aslında bu kampanya bir yönüyle olumlu, bir yönüyle de sınırlıdır. Batı'da, diyelim ki Muğla'nın köylerinde "Haydi Kızlar Okula" kampanyası çok iyi bir şeydir, ama burada kızlara yönelik bu söylem siyasi açıdan hem eksiktir hem de çatışma taşır içinde. Çünkü asimilasyona zemin hazırlar. Çalışma yaptıkları vakit "Ailelerinizi de ikna edin, onları da derneğe getirin, size burs vereceğiz," gibi şeyler burada çok tartışma konusu oldu. Örnek olsun diye söyledim bunu, ÇYDD'yi tartışalım diye değil. Buradan bakarak siyasetin sivil toplumla ilişkisi Türkiye Kürdistanı'nda sivil toplum açısından bir şans mıdır, yoksa sivil toplumun önünü keser mi?

Çetinkaya: Vakıf olarak en başından beri bu şeyden uzak durmaya çalışıyoruz. Hatta bu yüzden hiç reklamımız da olmuyor, medyaya çıkamıyoruz mesela. Her kurum kaba siyasetin içerisine girmeye çalışıyor. Biz bu anlayıştan uzak durup gerçekten alanımızla ilgili teorik olarak, pratik olarak, kurumsal olarak, diplomatik olarak kendimizi geliştirmeye çalıştık. Kurumların kaba siyasetin içerisine dâhil olması gerçekten sivil toplumun rolünü sınırlandırıyor, çok darlaştırıyor. Çünkü herkes artık kurumları siyaset mekanizması olarak görüyor. Ve aslında kurumlar kendi işlerini yapmayı bırakıyor. Ya da göstermelik birkaç iş yaparak yılı kurtarmaya çalışıyorlar. Biz buna karşıyız.

Diğer yandan, fikirler aynı olunca ya da beslenme kaynağı aynı olunca siyasetle çok rahat destek bulabiliyorsunuz. Biz mesela valilikle de çalışıyoruz, yerel yönetimlerle de çalışıyoruz, o konuda ayırım yapmamaya gayret ediyor-

ruz, ama sonuçta politik yakınlıkla alakalı olarak avantajlar ve dezavantajlar ortaya çıkıyor. Devlet de sana öyle bakıyor: “Bu bizden mi, değil mi?” Valiliğe bir başvuruda bulunsak “Bu kurum nedir, bu kurumun yöneticileri kimdir?” diye bir kontrolden geçirir bizi. “Yandaş mıdır, karşıt mıdır?”

• Çalışmalarınızda buna benzer rahatsızlıklarla karşılaştınız mı?

Çetinkaya: İlk olarak beklemediğimiz bir yerde karşılaştık. İsveç Konso-
losluğu'na gittik, tanışma ziyaretine. Kendimizi tanıtacaktık.

Diken: İstanbul mu, Ankara mı?

Çetinkaya: İstanbul. Gittik, oradaki sorumlu kişiye anlattık kendimizi ve destek istedik. “Kusura bakmayın, ama siz ne yapacaksınız?” falan dedi, anadiliyle ilgili çalışacağımızı söyledik. Diyarbakır'dayız, şubelerimiz de var, Batman'da, Van'da. “Biz anadiliyle ilgili çalışan bir kurumuz, ilkelerimizden biri o, dedik. Biraz daha anlattık, birkaç proje fikrimizi paylaştık. “AKP'yle bizim hükümetimizin arası çok iyi, Dışişleri Bakanı'yla Erdoğan'ın arasında su sızıyor, biz böyle projelere destek vermekten artık vazgeçtik,” dedi. “Bu ülkeyi karıştıracak, kaosa sürükleyecek... dediler. “Ne diyorsun?” dedim!

Baysal: İsveç hem de? Ülkeyi karıştıracak projeler!

Çetinkaya: Evet.

Diken: Bunu söyleyen İsveçli miydi?

Çetinkaya: Evet.

Baysal: Orada çalışan bir Türk mü?

Çetinkaya: Evet. Orada çalışan bir Türk'tü. Ama bu konularla sorumluydu. Sevil Özmen, kartı da var bende. “Siz ne diyorsunuz?” dedim, karışıklık falan... “Hükümetin açılımları var anadiliyle ilgili, TRT 6'dır, diğer konular, bir sürü şey var. Anadili nasıl karışıklık çıkaracak? Siz demokratik bir ülke-siniz,” falan dedim. “Beyefendi o konularda ekonomik ilişkiler ön planda, dedi. Sonra öğrendim ki 200 şirket Türkiye'ye girmiş. Türkiye'de yatırımları var ve Türkiye'den bilmem kaç şirket İsveç'e gitmiş falan. Orada direkt karşılaştık. Şu an valilikle çok iletişimde değiliz. Bir proje ya da fon başvurusunda bulunmadık. Ya da devlet kurumlarıyla şu ana kadar bir sorun yaşamadık. Ama orada hiç beklemediğimiz bir durumdu!

Baysal: Ama sınırlı bir ilişkiniz var?

Çetinkaya: Evet, ama hiç beklemediğimiz bir yerde direkt öyle sorun çıktı. Siyaset meselesine dönersek, böyle sorunlar oluyor. Yandaş veya karşıt

olarak sizi etiketlemeye çalışıyorlar. Biz onlardan çok uzak durmaya çalışıyoruz. Gerçekten daha sağlıklı bir şekilde yürümek için. Ama belediye daha rahat işimizi çözüyor.

Diken: Peki, 1990'lı yıllarda göçün çok ivme kazandığı, kentlerde de fa-
ili meçhul cinayetlerin, kayıpların ciddi travmalar yarattığı ve sıkıntılara
sebepten olduğu yıllarla bugünü kıyasladığınızda Göç Vakfı olarak göçün o
günlerde yarattığı tahribatla bugünkü kentlere etkisi üzerinden bir okuma
yaparsanız nasıl bir sonuca varırsınız?

İpek: Zor bir soru oldu. 90'larda çocuktum ben. Ama birçok şey çok da-
ha şiddetliydi.

Diken: Siz göçle gelen bir ailenin çocuğu değilsiniz, değil mi?

İpek: Ben burada, Diyarbakır'da doğdum. Bizimkiler 80'de Kulp'tan gel-
mişler.

Baysal: Peki, üyeleriniz arasında göçle gelen ailelerin çocukları var mı?

Çetinkaya: Üyelerimizden var, ama zorunlu göçle değil.

İpek: Şiddetli çatışma ve mücadele daha devam ediyordu o zamanlar. O
mücadelenin sonuçlarını daha şimdi almaya başlıyoruz bence. Yeterli mi?
Tabii ki değil. Ama 90'lara kıyasla hiç olmazsa mücadelenin getirdiği çok
ciddi kazançlar var.

Diken: Siyasal mücadelenin?

İpek: Evet. Ondan kaynaklı, iyileşme demeyelim, ama kazançlar var biraz-
cık. Dediğim gibi, yeterli değil. Spesifik göçü soruyorsanız, halen insanların
çoğu buralarda ve tam bir çözüm bulunmuş değil.

Çetinkaya: Evet, evet, çok fark var. Tabii son on yılda gelişen siyasal kaza-
nımlarla çok bağlantılı olarak. Spesifik olarak göç üzerine düşündüğümüz-
de, kurumların, özellikle Kürt kurumlarının, belediyelerin, yerel yönetimle-
rin güçlenmesiyle direkt bağlantılı olarak birçok ailenin ya da topluluğun so-
runları yavaş yavaş çözülmeye başlandı. En azından önlerine bir yol harita-
sı koydular. Ve bu göç eden kitleyle ilgili ne yapacaklarını biliyorlar. O dö-
nem çok karışık her şey. Kimin ne yapacağı belli değildi. Diyarbakır'da mı
kalacak, Mersin'e ya da İstanbul'a mı kaçacak veya başka bir yere mi gide-
cek? Belirsizlik vardı. Bence şu an –süreçle de bağlantılı olarak iyimser düşü-
nüyor olabilirim– daha iyi bir şekilde oturmuş durumda. Yirmi yıl öncesi-
yle şu an arasında fark var. Tabii ki insanların mücadelesiyle gelişen bir fark.

Devletteki algı dönüşümünün nedeni de o. Bu mücadelenin ve bir noktada
artık gerçeğin kabul edilmesi durumu var. Kabul ettiren de tabii ki insanla-

rın mücadelesi. Evrensel koşullar, küresel koşullar da var bunun içinde, ama özellikle devletin bu işi artık kabul etmesi durumu var. Bu çok önemli bir gelişme bence. Göç eden ailelerimizin, zorunlu olarak göç ettirilen ailelerimizin sorunu da umarım bu süreç içerisinde çözülür. Bu aileler aslında bu siyasal kırımın sonucunda kentlere yerleşen insanlar. Koruculuğu ya da silah almayı kabul etmeyen insanlar göç ettirildi. Ya da savaştan kaçan insanlar göç etti. Bakıyoruz, bazen yerel yönetimler de dâhil olmak üzere çıkardıkları raporlarla bizi şok ediyorlar. Bugün bir valiliğin çıkarmayacağı raporlar ya da devletin çıkarmayacağı raporlar çıkıyor.

Baysal: Nasıl raporlar?

Çetinkaya: Mesela ben EKOSEP raporunu okudum.

Baysal: EKOSEP'i aç istersen, duyulsun diye.

Çetinkaya: Güneydoğu Anadolu Projesi'yle ilgili bir şey. Tam açılımını bilmiyorum.

Baysal: Beş şehirde belediyelere AB tarafından verilen bir fon vardı. Bu fonla şehirlerde bir yaşam alanı kurma gibi bir projeydi.

Çetinkaya: Evet, öyle bir şeydi. Göç eden aileler orada göç ettikleri, ev kurdukları yerler için işgalci olarak tanımlanıyorlar. Eğitim meselesine devletin gözüyle bakıyorlar. "Eğitimsiz kitle" deniliyor. Ondan sonra yardımla bu işin çözüleceği düşünülüyor. Oysa biz diyoruz ki bu işin çözümü siyasaldır. Siyasal çözüm de nedir? Tazminat ödenmesi, en azından özür dilenmesi ve geri dönüşlerin desteklenmesidir. O raporu, az evvel dediğimiz gibi, Ege'den ya da Manisa'dan birileri hazırlamış gibi bir bakış var. Buna benzer başka şeyler de var. Çok kötü söylemler oluyor. Bunların değişip dönüşmesi lazım.

İpek: Aslında belki de az önceki soruyla bağlantılı. Sivil toplum kuruluşlarıyla siyaset çok fazla iç içe olduğu için bazen başka yönleri göremiyoruz. Aslında bütün dünya genelinde ve Türkiye'de, özellikle uygulanan bir tüketim anlayışı var. Bu da kendiliğinden insanları köyden uzaklaştırıp kentte birazcık daha tüketici bir hayat içerisine götürüyor. Bölgede spesifik bir problem var, Kürt kimliği üzerinden boşaltılmış köyler var. Ama kapitalizmin getirdiği tüketim anlayışından kaynaklı, artık köylere geri dönüp orada üretim yaparak yaşamak da çok zor. Nasıl geçinecek o insanlar? Bu sefer orada ne yapacaklar?

Baysal: Kürt gençlerin bakışı biraz daha küçük üretimlere, biraz daha komünlere, biraz daha ekolojiye, biraz daha eşitlikçi topluma mı yönelmiş durumda?

Çetinkaya: Mücadelesinden dolayı yoksul bir kitle var. Mücadelesinden dolayı daha da yoksullaşan bir kitle var. Ve bunun üzerinden zenginleşen bir ulus var. Ulusun bir parçası var diyelim, Kürt ulusu var. Ama zenginleşenlerin mücadelenin üzerinden yükselen zenginliği mücadele eden kitleyle paylaşmak istememesi gibi bir durum var. Ya da görmeme gibi bir durum var. Ötekileştirme, hatta bazen kriminalize etme gibi şeyler var.

Baysal: Kürt toplumunun kendi içerisinde mi?

Çetinkaya: Tabii, öyle bir tehlike var, ortada yani. Ama bu müthiş bir çelişki yaratır.

Diken: Bir tarafta son model araçları, çok lüks hayatları olanlar, bir tarafta da –uçurumu yaşayan çocuklar üzerinden çalışma yaptığınız için görüyorsunuz– çöp toplayan, araçların camını silen, akşam evine birkaç kuruşla gitme derdinde olanlar! Öbür tarafta da Avrupa burjuvazisi gibi yaşayıp Kürt siyaseti yapmayı hedefleyenler var...

Baysal: Yani Kürt toplumunun içinde de sınıf çatışması başladı diyebilir miyiz?

İpek: Zaten var diyebiliriz.

Diken: Bunu Göç Vakfı gibi çocuklar üzerinden çalışma yapan bir kurumdan duymak beni çok mutlu etti. Bunu söyleyeyim. Tümüyle aynı şeyi düşünüyorum.

Çetinkaya: Mesela şu an müthiş bir kent rantı var ortada. Aynı zamanda kır rantı da var, sadece kent rantı değil. Özellikle kent rantı müthiş bir nakit para çıkarıyor ortaya, sıcak para var ortada. Bunlar kamulaştırılamıyor.

Diken: Yani kentin ortak rantiyesine dönüşemiyor.

Çetinkaya: Evet. Ulusal mücadele biliyoruz ki tarihte her zaman bir rant çıkarır ortaya. Ama önemli olan, bu rant birileri tarafından mı kullanılacak yoksa o rantı ortaya çıkaran toplum tarafından mı kullanılacak meselesidir. Eğer kamusal hizmet olarak bu rant ortaya yayılmıyorsa, paylaşılmıyorsa biz komünizmden bahsetmiyoruz. Eğer paylaşılıyorsa orada bir sorun var demektir.

Diken: Mağdurlar bu konuda ne diyor? Konuşuyorlar mı? Bu çelişkiye dikkat çekiyorlar mı yoksa farkında değiller mi?

İpek: Bence çok kendiliğinden yapılan bir şeydir, bu konuda çok iyi bir bilinç olduğunu düşünüyorum.

Diken: Yani hâlâ entelektüel düzeyde konuşuluyor, öyle mi?

İpek: Halkın kendisinde, mağdur olan kesimde yeterince farkındalık yok bu konuda. Ama onun dışında da dediğiniz gibi entelektüel düzeyde de çok göz ardı ediliyor. Sanki bunu çok konuşmuyoruz gibi. Çünkü bir taraftan çok ciddi bir siyasi rant var, çok rahat ifade edemiyorum zannedersenem...

Diken: Peki, “Sınıfsal çatışma var,” derken neyi kastettiniz? Nurcan dedi ya sınıfsal çatışmadan söz edebilir miyiz diye...

İpek: Kariyerizm var işin içinde, birazcık hırs var sanki!

Çetinkaya: Çok bariz görülüyor.

Diken: Sınıfsal çatışmanın farkındalığı nerede hissediliyor?

Çetinkaya: Gözlerimizle görüyoruz.

İpek: Sivil toplumda çalışırken hakikaten aradaki farkı görebiliyorsun. Mesela az önce bir problem yansıdı bize. Çocuğun ailesinden bir kadınla ilgili bir durum. Kadın alanında bir çalışmamız yok, direkt oraya biz müdahale edemeyiz. Yapabileceğimiz şey kadın kurumlarına yönlendirmek. Ama iteklemek zorunda kalıyorsunuz. Çünkü o bahsettiğimiz şey de orada gözlemlenmiş oluyor. Aslında siyasete o kadar boğulmuş olmaktan kaynaklı kendi alanlarımızla ilgili çok pratik çözümler üretemiyoruz. Çok pratik şeyler çıkamıyor. Bunları görebiliyoruz.

Diken: Kurumlar arası eşgüdüm problemi de var mı bunun içinde?

İpek: Tabii ki. İletişim ve koordinasyon çok sağlıklı değil. Diyarbakır’da bu kadar çok sivil toplum örgütü varken belki çok daha güçlü ses çıkarılabilir, ama yok.

Çetinkaya: Koordinasyon konusunda bir şey daha söyleyeyim. Bizim DTK üyeliğimiz yok, DTK’nin bir parçası değiliz. Bunu niçin söylüyorum? Biraz önce bahsettik ya, siyasallaşmış sivil toplum diye. Biz oradan uzak durmaya çalışıyoruz. Siyasi olarak duruşumuz belli, DTK’liyiz. Kafa olarak öyle. Ama bağlı bulunduğumuz STK’yi bireysel bakış açımızdan uzak tutup sağlıklı bir şekilde çalışmamız lazım. Onun için siyasal organizasyonlardan uzak duruyoruz. Bazen şöyle bir sıkıntı da çıkarıyor: “Siz çocuk çalışıyorsunuz, DTK şöyle bir şey yapmış, siz niye orada değilsiniz?” gibi şeyler geliyor. Anlatmakta zorlanıyoruz. Ya da “Neden koordinasyon içerisinde değilsiniz?” Sanki çalışmıyor ya da umursamıyormuşuz gibi bir noktaya düşürülüyoruz. Bu bir çelişki yaratıyor.

Baysal: Yani siyasetin içinde olmanız için bir baskı sürekli oluyor.

Çetinkaya: Bu ülkenin doğaldan geliyor. DTK çocuklarla ilgili bir şey yapacak, çocuk çalışıyoruz, bizden bir katılım istiyor. Biz hayır diyoruz. O za-

man “Siz neye yarıyorsunuz?” demeye başlıyorlar doğal olarak. Gel de anlat. İşte “Biz biraz daha kendi programımızı oturtalım, kurumsallaşalım, ondan sonra yapacağız,” gibi şeyler söylüyoruz. Doğrusu da bu. Ama bazen çelişki yaratıyor. Yani bu şekilde diğer kurumlarla ilişkilerimiz zedelenebiliyor.

Baysal: Kürdistan’da özellikle bazı sivil toplum örgütlerinde konuşmaya başladığımız andan itibaren “Biz bağımsız bir örgütüz,” vurgusu çok var. Bağımsızlık, Kürdistan bağlamında ne demek?

Çetinkaya: KCK operasyonlarını gördünüz. Bir sürü insan alındı. İHD başkanı da alındı.

İpek: Onu diyecektim. Bağımsız olmasak KCK’li olacağız yani.

Çetinkaya: İHD en bağımsız olan kurumlardan biri. Gerçekten kelimenin tam anlamıyla. Belki tek örnek diyebiliriz. Devlet bu şekilde yönetildiği için kurum yöneticileri tabii ki olur olmaz yerde “Ben bağımsızım, ben bağımsızım,” diyor. Biz tabii ki sivil toplum örgütü olarak kurulduk, gerçekten bir inisiyatif olarak kurup getirdik buraya. Siyasetle bir bağıımız yok. Ama gerçekten Kürt çocuklarıyla ilgilenen, politik anlamda zorunlu göç ettirilen ailelerle bir bağ kurmaya çalışan, olaya Kürdi pencereden bakan bir kurum. Başka siyasal bağı da yok.

Baysal: Ben daha çok kırdan yaşayan çocuklarla çalıştığımda, sizlerin yaptığı gibi insan hakları çalışmaları yapıldığı zaman, en azından benim içinde bulunduğum eğitim çalışmalarının çocuklar üzerinde çok fazla etkisinin olmadığını gözlemlemiştim. Çünkü çocukların yaşadıkları gerçeklik şiddet ortamı. O yüzden de biz yaşadıkları gerçekliğe uygun bir çalışma yapmadığımız zaman onu da çok benimsemiyorlardı.

İpek: Gerçekten buradaki çocuğa “Senin hakların var,” demek çok üst boyut bir şey. “Hakların var,” cümlesini algılayabilmek için “Bu... bu demek, diye bir sürü cümle kurmak durumunda kalıyorsunuz. Bu çocuklar o kadar çok suiistimale uğruyorlar ki bunlar onlara çok uzak kavramlar. Ama bunun yolu nedir? Hiç yapmamak mı? Değil diye düşünüyorum. Tam tersine, çocuklar algılayana kadar belki başka yöntemler bulup anlatabilmek gerekiyor. Ama dediğiniz gibi bir gerçeklik var. O kadar uzağındalar ki o cümle onlara çok yabancı geliyor.

Çetinkaya: Bizim çocukları etkilediğimize inanıyorum. Aileleri de çocukları da gözlemliyoruz. Mesela ilk gelen çocuk, arkadaşların yazdıkları raporlardan da görüyoruz, üç ay, beş ay, bir yıl sonra farklı davranışlar da gösterebiliyor. Biz tabii çalışmalarımızı tam olmasa da genellikle anadili, yani Kürtçe üzerinden yapıyoruz. Kürtçe-Türkçe gidiyor. O konuda ilk etapta çocuklarda bir çekince olabiliyor “Ben Türkçe bilmiyorum, konuşmak istemiyorum, gibi.

İpek: Çünkü bir hor görülme psikolojisi var. Okula başladığı zaman Kürtçe konuşuyor olmak, diğer çocuklardan geriymiş hissine kapılıyor çocukları. Baskı hissediyorlar ve o dilden uzaklaşmaya başlıyorlar. O dili kullanmak, biraz köylü olmak, geri olmak anlamına geliyor. Bizim tam olarak çalışmalarda yaptığımız, yapmayı da hedeflediğimiz şeyse “Hayır, bu dili konuştuğun zaman sen bu olmamış oluyorsun. Bu dille beraber değersin,” mantığını anlatabilmek. Bizim şansımız çocuklarla uzun vadeli çalışıyor olmamız. Bu 100 çocukla iki-üç yıldır beraberiz. Uzun süre beraber olunca, Talat’ın dediği gibi, kolay olmuyor, ama gerçekten gelişmeleri görebiliyorsunuz. Kürtçe konuşup da değer gören insanların var olduğunu görüyor çocuklar. Bu bir kompleks olmaktan çıkmaya başlıyor. Bu önemli.

Diken: Mesela kadın gidiyor doktora, ama Türkçe bilmiyor. Doktora bir şeyler anlatıyor, yanında da Türkçe bilen biri var. O Türkçeye çevirmeye başlarken doktor ona Kürtçe cevap verdiğinde kadın biraz rahatsız oluyor. “Kalk gidelim, bu doktor bir şey bilmez,” diyor. Çünkü doktor kendisinden biri. O alışmış, biri ona tercüme edecek. Kürt’ten doktor olmaz, olsa eşkıya olur, eli silahlı insan olur. Ne zaman ki o Kürt kadını kendisiyle Kürtçe konuşan doktorun iyi bir doktor olabileceğine inanırsa o zaman dağdaki ya da sokaktaki mücadelenin başarıya ulaştığına kanaat getirebiliriz. O inanana kadar o mücadelenin ayağı yere basmaz. Ben buna inanıyorum.

Baysal: Bir sorun da bu bölgedeki sivil toplum kuruluşlarının gittikçe “projeci” olarak algılanması. Sizce bunda ne kadar gerçeklik payı var?

Çetinkaya: 2006, 2007, 2008’de bu olayın çok fazla olduğunu düşünüyorum. Olur olmaz her şeye proje yazılıyordu. Diyelim on kadınla bir şey yapılacak, proje yazılıyordu. Oysa o çalışma kurumun kendi kaynaklarıyla yapılabilir. Bunu büyük bir konferansta söyledik. Belediye başkanları da vardı. “Projeci olmuştunuz. Nedir bu, siyaset böyle mi gider?” dedik, çok kızdılar. Siyasal ortamlarda gerçekten çok tartışıldı. Yönetim olarak biz de tartıştık. Projecilik konusunda ne yapacağız? Ya da biliyorsunuz proje verenler tek kişi de değil, SODES’ten alacak mıyız, kimden alacağız? Onun tartışması yapıldı. Biz yapabildiğimiz kadar özkaynaklarımızla yapmaya çalışıyoruz. Proje de yazıyoruz, ama projeyi biraz da kendimizce yapmaya çalışıyoruz. Proje, AB projesidir. Projede hiç öyle bir şey olmamasına rağmen Kurmanci ve Zazaca yayın çıkardık, kabul ettiler. Mesela çocuk haklarıyla ilgili bir atölye var, onu Türkçe yapıyoruz, diğer atölyeleri de Türkçe yapıyoruz.

Projeciliği elimizin tersiyle itemiyoruz. Çünkü orada kaynak var. Şu an iki arkadaşımız burada istihdam ediliyor ve bu konuda çalışıyorlar. Sadece o çalışma da değil. Gönüllüler geliyor, onlarla tanışıyoruz. O kaynak vakıfta ka-

lıyor ya da başka yerlerde kullanılıyor. Projecilik, olduğu gibi kabul edilirse problem. Bir vakfın, bir kurumun her şeyini projeye bağlaması büyük hata. Ama bir ayağı da o olabilir. Biz bir ayağını projeciliğe ayırdık. Ama genelde özkaynaklarımızı kullanmaya çalışıyoruz.

İpek: Özellikle şu anki AB projesinde, Merkezi Finans İhale Birimi'ne bağlı, hakikaten kendilerine gebe bıraktırıyolar. Projenin ana hedefine çalışmaktansa bir süre sonra onlara evrak yetiştirme derdinde oluyorsunuz. Bu kötü bir şey, üretimden uzaklaştırıyor. O yüzden alışkanlık haline getirmeden, biraz orta kıvamda kullanmak gerekiyor. Biz kendimize şöyle bir perspektif oluşturduk: Evet, iki yıldır kurumsal olarak Diyarbakır'dayız, bir alt-yapı hazırlamamız gerekiyor, onun için biraz görünür olmamız gerekiyor, bir aktifliğe de ihtiyacımız var ki özkaynaklarımızı artırabilelim. Belki bu süreçte projelere biraz daha yoğun başvurabiliriz, ama sonraki süreçlerde kendi seçimlerimiz olabilecek. Kendi tercihlerinizle devam etmek gerekiyor ki hakikaten istediğiniz şeyleri yapabilesiniz. Yoksa güdümlü devam etmek zorunda kalıyorsunuz.

Çetinkaya: Aslında amacımız için bir araç.

Baysal: "Bu Bir Oyun Değil" ne demek?

İpek: "Bu Bir Oyun Değil"i kurgularken şunu söylemek istedik: Bu senin hakkın, bu bir oyun değil, bu bir gerçek. Aslında oyun oynamıyorsun, bir tiyatro oyunu çıkıyor ortaya, ama bu aslında direkt seninle ilgili, anlatılan senin hikâyen.

Çetinkaya: Geçen yıl yaptığımız önemli bir çalışmamız daha var, ondan söz etmedik. Türkiye genelinde çocuk hak ihlalleri medya izleme çalışması. Raporu geçen yıl çıktı. Bu yıl da çıkacak büyük ihtimalle. Yine aynı çalışmayı yaptık. Bir haritamız var: çocuk hak ihlali izleme haritası. Türkiye genelinde medya üzerinden takip ederek oluşturuyoruz. Böylece BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olan bütün durumları bir rapor olarak belgeledik, yayımladık. Meclis'e de gönderdik.

Bugün 9 Ocak 2014 Perşembe.

Sakine Cansız, Leyla Şaylemez ve Fidan Doğan geçen yıl 9 Ocak'ta Paris'te katledilmişlerdi. Bölge halkı bugün yapılacak anmaya kilitlenmiş durumda. Sakine, Leyla ve Fidan, Kürdistan'ın çeşitli illerinde ve mezarlarının başında anılacaklar bugün.

Gündemdeki bir diğer konu Polonezköy. İstanbul'un son yeşil alanlarından biri olan Polonezköy imara açılıyor. Polonezköy'e "betonkent" mi geliyor sorusu kafaları meşgul ediyor. Polonezköy halkı televizyonlarda bu karara neden itiraz ettiklerini anlatıyor.

Böyle yeşil bir gündemde biz de güne yeşil bir söyleşiyle başlıyoruz. Sabah saat 10:00'da, Diyarbakır Ekoloji Derneği'nin bürosunun bulunduğu Diyarbakır Sümerpark Yaşam Alanı'na gidiyoruz. Beş yıl önce Avrupa Birliği kaynağı ile Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılan Sümerpark şehrin göbeğinde birçok hizmetin verildiği yeşil bir mekân. Kadın, çocuk ve engellilere yönelik hizmet birimleri ve çeşitli atölyeler var burada. Yine, güneş evi gibi farklı yenilenebilir enerji uygulamalarının yanı sıra sivil toplum için de alanlar yaratılmış bu geniş mekânda. Sivil topluma tahsis edilen binalardan birinde bulunuyor Ekoloji Derneği.

Sabah saat 10:00'da eski bir Diyarbakır evi şeklinde yapılmış binanın giriş katındaki Ekoloji Derneği'ne giriyoruz. Bir sürü yeni fidan yerlerdeki kasalarda dizili duruyor. Ekoloji Derneği'nin kapısında "Hes Êdî Bes" yazıyor.

Ekoloji Derneği'nin kurucularından iki kadın ve bir erkek karşılıyor bizleri. Çiçek ve tohumlarla dolu bir odadayız. Sehpanın içindeki ilginç şekerlerin İran şekeri olduğunu öğreniyoruz. Küçük karmaşık odada yazıcının üzerinde bile yerel fidan ve tohumlar var. Duvardaki afişlerde "Gençlik ekolojik yaşamın öncüsüdür," yazıyor.

Karşımızda üç genç aktivist var. Sohbet sırasında genç bir kız içeriye girerek "Azadiya Welat" dağıtıyor. Azadiya Welat'ın manşetinde Sakine Cansız'ın tam sayfalık resmi var. Gerilla kıyafeti içindeki Sakine dağda bir fidan dikeyor. Yıllar öncesinden bu gençlere dağdan mesaj yolluyor Sakine. Resmi gururlandırıyor odadaki genç Kürtleri...

Doğayı bir bütün olarak yaşayanlar gün gelir bu kentin de hakkından gelir

• Değerli arkadaşlar, Ekoloji Derneği ne zaman, hangi ihtiyaçtan doğdu? Üye sayınız kaçtır ve nasıl bir üye profili var?

Diren Özkan: Ekoloji Derneği'nden önce Ekoloji Hareketi olarak bir yapılanma vardı, hâlâ da var. Ama daha resmi işlerimizi yürütmek için Ekoloji Derneği'ni oluşturduk. Bir yıllık, yeni bir dernek daha.

Şeyhmus Diken: Dernek yeni, ama hikâyesi eski.

Özkan: Eski. Biz mesela MSF (Mezopotamya Sosyal Forumu) süreci içerisinde 2011'de "Ekoloji Forumu" düzenlemiştik. O forum sonrasında geniş katılımlı bir asamble yapmıştık, sonuç asamblesi. Orada da böyle bir hareket ihtiyacı duyulduğu belirtildi ve sadece Diyarbakır değil, bölgenin her tarafında ekoloji ve çevreyle ilgili çalışan bütün kurumları kapsayan bir hareket olarak düşünüldü. Nasıl örgütlenilebilir, neler yapılabilir diye bazı toplantılar ve çalışmalar yapıldı. Biraz ara vermek durumunda kalmıştık. Ben o sürece tam hâkim değilim. Evin daha iyi bilir, çünkü o süreçte birebir yer aldı. O kısmı Evin anlatır.

Sonrasında bölgede bir ekoloji derneğine neden ihtiyaç olduğu meselesini konuştuk aramızda. Bu bölgede yapılan ekolojik tahribatlardan kaynaklı biraz. Çünkü çok fazla tahribat yapıldı. Devletin yarattığı büyük bir tahribat var. En belirgin olanları, HES ve baraj projeleri. Bunlara karşı durmak, bunlarla mücadele etmek için bir araya geldik. Bir tek Diyarbakır'ı değil, bütün illeri de düşünerek. Resmîyet boyunu oluşturabilmek için dernek kurduk, ama çalışmalarımızı daha çok Mezopotamya Ekoloji Hareketi olarak yürütmeyi planlıyoruz. Diyarbakır'da ekoloji çalışmalarını tek başına Ekoloji Derneği olarak değil de bölge genelindeki bütün örgütlerle birlikte yürütmeyi planlıyoruz. Dernek şu an bunun ön çalışmalarını yapan kurum oluyor.

• Mezopotamya Ekoloji Hareketi'nin çalışma şekli nasıldır? Üyelerinizle sanal ortamda mı iletişim kuruyorsunuz? Çalışmalarınızda nasıl bir araya geliyorsunuz, ne yapıyorsunuz?

Evin Akboğa: 2011 ve sonrasında anlatayım. Diren'in bahsettiği Mezopotamya Sosyal Forumu'ndan sonra Mezopotamya Ekoloji Hareketi kurul-

du. Başlangıçta dört-beş kişilik bir çalışma grubuydu. Ekoloji nedir, Kürdistan'da buna nasıl bakıyoruz, nasıl bir yerdeyiz gibi kendimizi de doyuracak belli okumalarla başlamıştık. Sonra o dağılmaya kadar olan süreçte geniş katılımlı bir toplantı oldu. Hakkâri'den Cilo Doğa Derneği'nin, Asur Doğal Çevreyi Koruma Platformu'nun, Dersim, Viranşehir ve birkaç şehrin daha katıldığı büyük bir toplantı yapıldı. Mezopotamya Ekoloji Hareketi adı altında onlar da hareketin bileşenleriydi.

Kısa, orta ve uzun vadeli bir plan çıkartılmıştı. Ama sekteye uğradı, devamı gelmedi. Sonra biz dernekle bunu tekrar hareketlendirmeye başladık. Üye olarak, teknik çalışan arkadaşlar da var, belediyelerde şehir plancıları, peyzaj mimarları, elektrik mühendisi var, haritacı var, coğrafyacı var. Aslında daha çok kendi meslekleriyle birebir ilişkili olup da ekolojiyle ilgilenen, ayrıca bu konulara kafa yoran insanlar geliyor. Öyle bir üye profili var.

Özkan: Ekoloji ya da çevre konusunda duyarlı olanlarla bir araya geldik. Üye sayımızı genişletelim, herkesi alalımdan ziyade hakikaten çalışabilecek kişilerle bir araya geldik.

Nurcan Baysal: Kaç üye var şu anda?

Özkan: Şu anda 25 üyemiz var. Hepsi de aktif olarak çalışıyor.

Diken: Biraz kolektif bir örgütlenmeye benziyorsunuz. Yani başkanı, eş-başkanı, sekreteryası falan olmayan bir örgütlenme.

Özkan: Resmiyette bir dernek başkanı olması gerektiği için başkan diye yazıp verdik, ama öyle bir sistemimiz yok. Şimdi hareketi de öyle örgütlemek istiyoruz. Bölgeyi gezip bölgedeki çevre ve ekoloji örgütleri ve baraj karşıtı girişimlerle tanıştıktan sonra birlikte ortak bir çalışma çıkarmayı düşünüyoruz. Kolektif bir çalışma. Belki sekreteryası olur, yürütücüler olur, ama bunlar dönem dönem yürütürler ve sürekli değişim yaparak olabilir.

Bir de sadece Diyarbakır'da kalmaktan ziyade çevreye açılıp oralarda da çalışmalar yapmak istiyoruz. Hakikaten her yerde çok büyük ekolojik tahribatlar var. Diyarbakır'da da son dönemlerde biliyorsunuz Dicle'de yapılacak HES projeleri gündeme gelmişti. HES'ler her tarafta yapılıyor. Bölgede ne kadar ortak olursak sesimizin o kadar kuvvetli çıkacağını düşünerek örgütledik aslında bu ekoloji hareketini.

Diken: HES meselesini ve diğerlerini birazdan açacağız, ama ondan önce şunu sorayım: Kürdistan mücadelesi açısından bu ekoloji meselesi neden siyasal literatüre girebilecek kadar önemli?

Özkan: Çünkü biz ekolojik yaşamı esas alıyoruz. Demokratik, cinsiyet özgürlükçü, ekolojik paradigmayı önemsiyoruz. Hakikaten Kürt tarihine baktığımızda doğa ve su, toprak iç içe yaşayarak gelen bir tarihimiz var. Hem bu tarihin devamını önemsedığımız için hem de aslında içinde yaşadığımız için.

Diken: Biraz da savaşın tahribatına muhalefet etmek mi?

Özkan: Evet. Sonuçta hem savaşın yarattığı tahribat var hem de kapitalizmin getirdiği birçok şey var. Bölgeyi tamamen talan etme ve sömürme üzerine kurulmuş bir durum söz konusu. Bunun önüne geçmek, yaşadığımız toprağa sahip çıkmak istiyoruz. Hakikaten hepimizin de geçmişteki yaşantıya özlemi vardır. Bir süre sonra elimizden alıp kendileri yaşayacaklar. Bunun için de sonuna kadar mücadele edeceğiz.

• Organik kültürün bir ayağı dildir, kültüredür, kimliktir, bir ayağı da doğa ve doğa yaşamıdır. Ekoloji Derneği'nin buna ilişkin görüşü nedir?

Özkan: Ekoloji salt çevre ya da doğamızı, tarihimizi koruyalımdan ziyade bütün bir şeydir. İçinde dil de vardır, kültür de vardır, insan ilişkileri de vardır. Hepsinin korunarak yaşatılması hedefindeyiz. Toplumsal ekoloji meselesi bizim zaten önceliğimiz. Bölgede kendi kültürümüzü, tarihimizi ve dilimizi yaşatarak, bunlara daha az zarar vererek yaşayalım istiyoruz. Çünkü ne yaparsak yapalım, ne yazık ki biz de bir şekilde zarar veriyoruz.

Diken: Ekoloji Derneği'nin devletle ve Kürt iktidarıyla ilişkisi nasıldır? Örneğin Ilısu Barajı'nın yapılmasının asıl amacı, daha önce sıcak mücadelenin içinde olan Kürt gerilla hareketinin geçiş noktalarının önüne bariyer kurulmasıydı. Oysa hep başka şekilde anlatıldı. "Elektriğe ihtiyacımız var, sulama kanallarına ihtiyacımız var," gibi. Yerel iktidar üzerinden baktığımızda ise daha başka şeyler karşımıza çıkıyor. Örneğin Kırklar Dağı meselesi! Hevsel Bahçeleri, Dicle Vadisi. Mezopotamya Sosyal Forumu'nda Kırklar Dağı meselesi konusunda ciddi bir muhalefet geliştirildi ve Ağustos 2013'te Büyükşehir Belediye Meclisi sanırım orayla ilgili kendini de tartışmaya katan bir karar aldı. Ekoloji Derneği veya Ekoloji Hareketi'nin bunlarla ilgili yaklaşımı nedir?

Özkan: Ekolojik tahribatı devlet de yapsa bizim yerel iktidar da yapsa hiç fark etmez. Biz her türlü karşıyız. Bunu zaten sürekli dile getiriyoruz. Devletin yaptığı şeyler çok ağır şeyler. Devletin yarattığı tahribat üzerinden biz ilk oluşumumuzu gerçekleştirdik, ama biraz daha derine indığımız zaman ne yazık ki yanı başımızdaki arkadaşımızın bile bu tür şeylerin içerisinde yer aldığını görebiliyoruz.

Diken: HES'lerin yapımının içerisinde...

Özkan: Çok fazla tanık olduğumuz şeyler var. Amacımız, unutilan bazı şeyler varsa eğer onları da hatırlatmak. Yerel iktidar ekolojik yaşamı söylemlerine katıyor ama uygulamıyorsa en azından bunu hatırlatmayı üstleniyoruz açıkçası. Az önce dedim ya ne yaparsak yapalım zarar verici şeyler yapıyoruz. Çünkü engelleyemediğimiz bir sürü şey var, edindiğimiz teknolojiler mesela. Bazen de bakıyoruz ki –mesela Kırklar Dağı meselesinde böyle oldu– hiç farkına varmadan oluveriyor bir şeyler. Bir baktık ki binaları diktiler, engellemeye de çalıştık, ama iş işten geçmişti. Ama en azından biz biliyoruz ki bunun gündemini yaratabildik.

Baysal: O binalar yıkılacak mı?

Özkan: Açıkçası çok bilgi sahibi değilim.

Diken: Zemin artı üç kattan fazlasına izin verilmeyecek diye çok radikal bir karar çıktı bildiğim kadarıyla!

Bişar İçli: Açıkçası Kürt coğrafyasında devletin sistemli bir politikası var HES'ler konusunda. Savaş sürecinde sadece Hakkâri-Şırnak arasına ve tamamıyla gerilla geçişlerini engellemek amacıyla 16 tane baraj yapıldı. Oralarda herhangi bir enerji elde etme durumu da yok. Tabii ki Hasankeyfte çok ciddi bir mücadele verildi. Ama devlet “İllaki yapacağım, dedi. Bin yılların kültüründen bahsettiniz, oradaki dilin, oradaki kültürün UNESCO'ya aday bir şey olması gerekiyor da devlet bunu tamamen sistem üzerinden yürütmeye çalışıyor.

Özellikle kendi bölgemizde Diyarbakır göz önünde bulundurulduğu zaman, evet, bence de Kırklar Dağı meselesi bir faciaydı. Çünkü onun bir efsanesi var, siz daha iyi bilirsiniz. Her şeyden ötesi imara açılması. Gökdelen ya da üç katlı hiç fark etmiyor. Yüzlerce çeşit kuşun olduğu, ağaç çeşitliliğinin, bitki çeşitliliğinin olduğu yörelere inşaat soktuğunuz zaman zaten doğasıyla oynamış olursunuz ve doğal olarak ciddi tahribatlar oluşuyor. Bugün Kent Ormanı'ndan bahsediyoruz. Ciddi bir şey var ortada. Türkiye'nin en büyük olimpiyat stadı 160 dönüme kurulmuşken, siz 1600 dönümü sadece bir stat için istiyorsunuz. Amaç ne? Orayı tamamen kentsel dönüşüme açmak, stadın etrafında alışveriş merkezi vs. rant oluşturmak. Bu, kent coğrafyası açısından ciddi bir sıkıntıdır. Bir ormanımızın olmayışı ciddi bir sıkıntıdır. Ama Hevsel Bahçesi var. Az da olsa orada da ciddi bir yeşil alanın olduğunu söyleyebiliriz. Orada bir temiz oksijenin olduğunu...

Diken: Hevsel'in Eski Kürtçe'deki adı Hoser'dir. Sık ağaçlıklı alan anlamına geliyor. Surların doğu burçlarıyla Dicle Nehri arasında kentin akci-

geridir. 1950'lere kadar kentin bütün meyve sebze ihtiyacının karşılandığı yerdir. Hâlâ da lokal olarak organik üretimin yürütüldüğü bir yer. Mesela şeftaliliklerin, dutlukların, elmalıkların hep ayrı ayrı bölgesi var. Eski Diyarbakır'da hülleler vardı. İnsanlar şehrin sıcakından kaçmak için Dicle kıyısında kamıştan, ağaçtan yaparlardı altı-yedi ay boyunca barındıkları o hülleleri. Yani bu kültürü yeniden yaşatmak varken hem devlet eliyle hem de kendi ellerimizle yıkmak anlamsızdır.

Akboğa: Hakikaten yabancılaştıkça kopuyoruz. Bunlar çok eskilerden yapılmış şeyler. Ekoloji dediğimiz şey şimdi belki biraz teknik bir terim olduğu için uzaklaşıyoruz, ama geçmişte yaşamışız bunu zaten. Ekoloji Derneği'nin de çabası aslında biraz bunu hatırlatmak.

Diken: Bir de Diren'in dediği gibi, unutmamak.

Akboğa: Evet, kesinlikle. Bunu başardığımız zaman belki de herkesi harekete geçirmiş olacağız. Çünkü şu anda bazen bilinçli bazen de bilinçsizce insanlar ekolojii ikinci plana atmaya çok meyilli. Hâlâ yeterince bilmediğimizden ekolojinin altını dolduramıyoruz. Biz çalışmalarımızda bunun ciddi eksikliği ve bizi engellediği durumları görüyoruz.

Diken: Peki, tam bu noktada provokatif bir soru sorayım. İstanbul'da Gezi Parkı'nda on tane ağaç için insanlar harekete geçti ve Sırrı Süreyya Önder gidip kepçenin önünde yattı. Sonra bu gelişti ve, bütün Türkiye'ye yayılan bir eyleme dönüştü. Diyarbakır bu konuda çok mu güçsüz? Mesela Mezopotamya Ekoloji Hareketi'nin ya da Ekoloji Derneği'nin öncülüğünde bir eylem geliştirmek mümkün değil mi?

Bişar İçli: Biz zaten ölüyoruz. Yani siz bu kentin kültürünü, doğasını çok iyi biliyorsunuz. Biz de iyi biliyoruz. İyi ki yaşadık. İyi ki o atı, iyi ki o deveyi, iyi ki bu zamanın gençlerinin görmediği şeyleri gördük. Şu an organik olarak doğru dürüst beslenemiyoruz, hep ilaçlarla ayaktayız. Doğanın ne hale geldiğini görebiliyoruz. Biz onun için diyoruz ki "Yaşamımızda kazma atıldığı zaman kazma bize gelmiştir" Biz onun cevabını vermesini biliriz. İlk yürüyüşümüzü dört bin insanla yaptık. Gerekirse on bin insana da ulaştıracağız. Çünkü bu kentte, bu coğrafyada ciddi bir sorun var. Türkiye genelinde ve dünyada da aynı sıkıntı var. Ama yerelden başlatmamız lazım. Bugün Karadeniz'de bir ağaç için binlerce kişi ayaklanabiliyor. Doğayı siyaset üstü yürütmemiz gerekiyor. Çünkü doğa bir bütün. Biz bu doğayı koruma adına, burada yapılacak en ufak şeyde çok ciddi bir duruş sergileyeceğiz. Gerekli zaman kepçe önü değil, Fiskaya önünde nöbet tutup her şeyi de yapacağız.

Diken: 2000'de *Güneydoğu'da Sivil Hayat* kitabını çıkardığımda Sayın Osman Baydemir İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şube Başkanı ve İnsan Hakları Derneği Genel Başkan Yardımcısı'ydı. O kitapta onun da uzun bir mülakatı var. Ben o zaman Osman Baydemir'e şu soruyu sormuştum: "Evet, Kürt coğrafyasında insanların hakları ihlal ediliyor, insanlar faili meçhul cinayetlere kurban gidiyorlar, kayıplar oluyor, çok büyük sıkıntılar yaşıyor, insanlar sürülüyor, siz de İHD Başkanı olarak bu hak ihlallerine karşı mücadele ediyorsunuz. Peki, kentin hakkı yok mudur? Bu kentteki taşın, ağacın hakkı yok mudur? Bu haklar için de mücadele etmeyi düşünmüyor musunuz?" "Henüz gözümüzün önünü göremedik ki," demişti bana, "yani ölülerimizden, diğer hak ihlalleri için mücadele etmeye fırsat bulamadık" Bence artık bugün geldiğimiz noktada kent hakkı için mücadele etmek aslında uluslararası bir iştir.

Özkan: Tamamen benim aklımdan geçen de oydu. Bişar'ın dediklerine de katılıyorum. Burada yaşıyoruz ve biz aslında doğamızı tarihimizle yaşıyorduk. Savaşın etkisiyle göç meselesi ortaya çıktı. İnsanlar savaş sebebiyle topraklarından uzaklaştı ve şehir yaşantısına girdi. Şu an mücadele ettikleri şey o kadar farklı ki onlara ekoloji meselesini hatırlatmak çok zor oluyor. Hakkaten açlıkla karşı karşıyalar, bir sürü işkence gördüler, faili meçhuller yaşadılar, birçok şey yaşadılar bu topraklarda. Evet, kendi doğamıza sahip çıkalım, ama insanları yaşadıkları yerlere geri götürüp orada yaşamalarına da izin verilmiyor. Sonuçta herkes kentte yaşayacak diye bir şey de yok. Savaşın getirdiği bu olumsuzlukları da ortadan kaldırmamız gerekiyor. Birçok şeye karşı mücadele etmemiz lazım. Burada birçok insanı biz ayaklandırırız, ayaklanıyorlar da birçok soruna karşı. Ekoloji meselesine karşı da ayaklanırlar, ama bunun için herhalde hafızayı baştan kurup hatırlatmak gerekiyor bazı şeyleri.

Baysal: Ekoloji meselesi bir kent meselesi midir yoksa kırdaki insanlara da yayılarak daha güçlü bir hareket çıkarabilir mi? Kırla bağınız ne?

İçli: Aslında kent ve kır boyutuyla değil, doğayı bir bütün olarak almak lazım. Eskiden nüfusun yüzde 70'i kırsaldaydı, ama şu anda nüfusun yüzde 70'i şehirlerde. Tam tersi bir durum oluşmuş. Bugün tarıma baktığınız zaman gerçekten ciddi sıkıntılar var ve köylü tatmin olamıyor. Hayvancılık yine aynı şekilde. Devletin kendi ekonomik boyutundan baktığımız zaman ciddi sıkıntılardır. Tabii ki bizim için kırsal boyutu önem taşıyor. Doğayı koruma açısından da ciddi bir sorun. Çünkü GDO'lu malzemelerden tutun, farklı teknoloji geliştikçe ne yazık ki ürünün kendisinde de sıkıntı oluyor. Artık organik şeyleri bulabilmek için sokak sokak, semt semt dolaşmanız gerekiyor. Eskiden her köşe başında bir köylünün getirdiği organik

ürünler vardı. Artık hiçbir şeyden tat alamaz hale geldik. Yani kent boyutu elbette ki önemli, ama sonuç itibariyle bir bütün olarak algılamak lazım. Yaşanan süreçte insan üzerine oynanan oyunlar, kent üzerine oynanan oyunlar ciddi sıkıntılar yaratıyor. Ben kırsaldan geldim kente, otuz yıldır bu coğrafyada kent merkezindeyim. Bizim tatil yerimiz köyümüzdü. Köyün doğasıyla şehirdeki doğanın hissettirdikleri çok farklı. İnsanın anlatması bile ciddi bir sıkıntıdır. İnsan ilişkileri dâhil olmak üzere siteleşmeler, cezaevleri, gittikçe korkunç derecede insanların birbirinden uzaklaşması durumu var bence şimdi kentlerde. Şeyhmus Abi iyi bilir, hangi köyden olduğun sülalene kadar bilinirdi eskiden. Şimdi yan komşunu tanıyorsun.

Baysal: Bunu soruyorum, çünkü kır meselesinin genel olarak sivil toplum örgütlerinin çok fazla ilgilenmediği bir konu olduğunu düşünüyorum. Biraz kırın gözden uzak olması, biraz da sivil toplum örgütlerinin kentli olmasından dolayı. Kırsal alanları çok fazla geziyorum. Hem Karadeniz hem İç Anadolu... Ekoloji ya da çevre hareketlerinde güçlü olanların kır kökenli hareketler olduğunu özellikle gözlemliyorum. Çünkü kırdaki aynı zamanda ekmeğine dokunmak anlamına da geliyor. Şimdi tam da bu süreçte, istenilen düzeyde olmasa da yavaş yavaş, zorla göç ettirilen Kürt köylülerin bir kısmı geri dönüyor. İki soru soracağım bununla ilgili. Birincisi, bizim buna hazırlığımız nedir? Kırdaki yaşayan Kürt köylülerini bunun içine nasıl katacağız? Çünkü bu aynı zamanda onların ekmeğiyle oynanması demek. Öte yandan köylüler doğayı koruduğu zaman ona daha iyi sahip çıkılacağını düşünüyorum. İkinci sorum da Kürt silahlı hareketinin bakış açısıyla ilgili. Geçen Nisan ayında bir orman köyündeydim. Bu orman köylüleri ağaçları kesip satıyorlar. Yıllardır devlet de ağaç keseni yakalarsa bir ceza veriyor, ama onlar ağaç kesmeye devam ediyor. Ama geçen Nisan ayında gerillalar gelmiş, "Bir daha ağaç keserseniz sonuçlarına katlanırsınız!" demişler. Daha doğrusu şöyle demişler: "Yakmanız gereken, ihtiyacınız kadarını alın, ama asla satışını yapmayın. Bu ormanları koruyun." Köylüler "Artık kesmiyoruz," diyorlar.

Özkan: Ben aslında bu ekoloji çalışmalarının kır ve kent ayrılmadan yapılması gerektiğini düşünüyorum. Köy yaşantısı üzerinden biz birçok şeyi de şekillendiriyoruz. Çünkü orada aslında kolektif yaşam, ortak ruh, toprağı ekip biçme, üretim içerisinde olma, paraya daha az muhtaç olma ve kendi kendine yetebilme gibi bir durum söz konusu ve göç sonucunda insanlar gelip yoksullaştı. Tekrar geri dönmeleri için bizler de mücadele ediyoruz.

DTK bünyesinde "Köye Geri Dönüş Komisyonu" var. Biz de içinde yer alıyoruz. Götürüp o köylere de bina dikmek ya da kent yaşantısını aynen köylere de götürmek doğru değil. Çünkü şöyle bir durum var, köyden ge-

len insanlar kent yaşantısına alıştı, kent yaşantısı da tabii bizim çok istediğimiz bir yaşantı değil. Sitelerle, çok katlı binalarla dolu, trafiği sorunlu, insanların birbirlerine yabancılaştığı bir yer haline geldi kentler. O yüzden hem kentte mücadele edilmesi gerekiyor hem de köyde. İnsanların köylerine geri dönüşü için de bizim ön ayak olmamız gerekiyor. Hepimizin aslında tekrar köylerinde o yaşantıyı canlandırması gerekiyor. Çünkü artık tarımdan tamamen uzaklaşıyoruz ve öyle bir tüketim toplumuna giriyoruz ki tarımı da unutuyoruz. Ve tarım sanki çok geri, yapılmaması gereken, ilkel bir şeymiş gibi görünüyor. Halbuki oradan da beslenmek durumundayız ve üretim içerisinde olmalıyız. Şu an, Bişar'ın dediği gibi, organik birçok şeyi kullanamıyoruz. O yüzden "Köye Geri Dönüş Komisyonu" içerisinde yer alıp ekolojik olarak orada yaşam nasıl sağlanacak diye düşüncelerimizi ortaya koyuyoruz.

Akboğa: Kır-kent bağlantısında aslında ekolojik olarak biraz kırdaki ekonomi de çok önemli bir faktör. Bugün kapitalizm doğa üzerinde ciddi bir tahribat yapıyor. Bütün canlıların yaşam alanını daraltıyor aslında. Bu kırdaki da aynı şekilde. Toprakta uzaklaştığınızda zaten direkt kırdaki yabancılaşma başlıyor ve geri dönülemez boyutlara ulaşıyor. Aslında hiçbirimiz özgür değiliz. Bize dayatılan şekliyle yaşıyoruz. Senin şu kadar bahçen olacak, sen şöyle yüksek katlı bir yerde oturacaksın, şöyle bir marka giyeceksin ya da şunu giyeceksin, bunu yapacaksın gibi... Bu anlamda hiçbir özgürlüğümüzün olmadığını göstergeleri. Bize dayatılan şekliyle yaşamak istemiyoruz. Bir alternatifimiz olmalı. Kolektifler, kooperatifler vs. kurarak alternatifi kır içinde yaratabilmeliyiz. Zihinsel dönüşümü de başarabildiğimiz oranda kıra daha fazla girebileceğiz gibime geliyor.

Biz söyleşiye devam ederken kapıyı genç bir kadın çaldı, içeri girdi ve epey bir zamandır Amed'de yayımlanan, bütün Kürdistan'a da dağıtılan Kürtçe *Azadiya Welat* gazetesini getirip masanın üzerine bıraktı. İlk sayfasını açtık. Geçen yıl Paris'te öldürülen üç Kürt kadınından biri, büyük bir mücadelenin bayraktarı olan Sakine Cansız'ın fotoğrafı tam sayfa basılmış. Sakine, toprağı bol olsun, dağda bir fidan diyor fotoğrafta.

Diken: (Fotoğrafi hastederek) Ekolojistlerin en büyük bayrağıdır bu. Kırdaki oluyorsa eğer, organik kültür için şehirde neden yeterince mücadele edilmesin? Bişar ne dersin?

İçli: Şeyhmus Abi, yaşamını sürdürme konusunda toprağı, bitkisi ve ağacıyla birlikte doğayla bir bütün halinde yaşayan, gerillaların kendisidir. Çünkü bugün doğayı koruyanlar da onlar. Bu coğrafyada kolay kolay HES yapılamazdı. Avcılığı bile yasaklamışlardı. Ve ağaç boyutundan tutun da esrar ya da farklı maddelere kadar çok ciddi çalışmaları olmuştur.

İlaçlarından tutun her şeye kadar organik yaşıyorlar. Doktor Jiyan'ın bir belgeselini izledim. Bitkilerin insan üzerindeki etkisini anlatıyordu. İnanılmaz derecede etkilenmişim. Düşünün, evleri topraktan, yaşamları, her şeyleri suyun ve ağaçların korunmasına hizmet ediyor. Sürekli fidan dikmeleri ya da diyelim ki bir çileği yaratabilmeleri, ona verilen emek ve onun besin olarak geri dönüşü inanılmaz bir yaşıamdır.

Diken: İyi güzel de biz şehirdekiler neredeyiz?

İçli: Şehir dediğimiz şey keşke olmaz olsaydı! Ama şunu görüyorum, kapitalist sistemin beyaz Kürtler dediğimiz unsurlarının hepsinin hayali artık kırsalda. Bir parça toprağının olmasına, organik bir şey yaratmaya çaba gösteriyor. Çünkü doğayı anlıyorlar. Kentleşmenin ne lanet bir şey olduğunu zamanla çok iyi görüyorlar.

Özkan: Ekoloji bir yandan da zenginlerin oyuncağı olmaya başladı.

İçli: Evet, ne yazık ki öyle. İsmi vermek istemiyorum da sözde ekolojik ev yapılıyor, 350 bin lira. Ne oluyor, bu nasıl bir ekolojik anlayıştır? Biz bu doğayı inanılmaz derecede yok etme anlayışına girmişiz. Suçluyum ben. Bu kentte ben bir suçluyum. Ben doğa anaya övrümü nasıl kabul ettireceğim konusunda ciddi çelişki içindeyim. Yani insanlar biraz düşünebilse, bu tüketim manyaklığından, bu kentleşme lüksünden vazgeçebilse...

Ben Urfa Yolu'ndan ötesi için Beyaz Kürtler tanımını vurguladım. Ne yazık ki öyle. Daha renkli, farklı şeyler açılırsa eğer farklı değerlendirmesini yaparsınız. Yani ciddi bir sorun. Ben sizin kendinize has konuşmanızdan çok etkilenmişimdir. Üslubunuzda, laflarınızda doğallık inanılmaz bir şeydir. Ben akademik konuşmam. Benim yaşamım pratiğimdir, pratiğim her şeyimdir. İnanın bu coğrafyada yaşanan şeylere baktıkça inanılmaz derecede bir hü-zün oluyor. Neden?

Biraz evvel arkadaş özgürlükten bahsetti. Özgürlüğün tadı nedir, o hissi nasıl... Avrupa'yı da dolaştık, Ortadoğu'yu da dolaştık, gitmediğimiz yer kalmadı, hissedemedik. Çünkü kanla büyüdük. Benim kucağımda ölen de oldu. Kanı da gördüm, şiddeti de gördüm, işkenceyi de gördüm. Bu coğrafyanın bu travma süreçleri doğayla bir bütün olarak yürüyor. Bizim işimiz zor. Bu binaları, bu gökdelenleri yapabildiğimiz kadar yapalım, bakalım ne olacak? Doğa bir gün bizden intikam alacaktır ve alıyordur da. İnsanoğlu gittikçe inanılmaz derecede kalp krizleri geçiriyor, obezite yoğunlaştı, hasta olmayan insan yok. Ben babamın da annemin de dedelerini gördüm. İyi ki de görmüşüm. Çünkü doğayı oradan tanıdım. Bize ne oldu? Babam 52 yaşında kalp krizi geçirdi. Geçen bir yazıya yoğunlaşmışım, "kadın ve spor" konusunu işliyor. Evet, bir göç geldi, nereden geldi? Kırsaldan geldi. Peki, kadınlarımızın saat kaçta kalktığını biliyor muyduk? Evet, ben gördüm. Namazdan sonra kalkar, avlu-

sunu güzelce süpürür, temizliğinden başlar, sonra hayvanları otlatmaya götürür, suyunu taşır, eşeklerle katırlarını alır, suyunu getirir. Bostanına gider, oradaki işlerini yapar. Biz ne yaptık? Altmış-yetmiş metrekare, dört duvarın arasına getirdik insanları. Hepsine bir sağlık sorunu getirdik. Benim annem de dâhil olmak üzere hepsinin ayaklarında çok ciddi sıkıntılar oldu. Ne yaptık? Onların doğasına saldırdık. Göç ve savaşın getirdiği şey bu.

Baysal: Ekoloji gittikçe bir zengin hareketine mi dönüşüyor? Bir DTK toplantısında, Viranşehir’de o zaman kurulması düşünülen kerpiç evler tartışılmıştı. Şehirde büyümüş, her şeyi tatmış, belli bir zenginliğe ulaşmış bazı insanlar için kerpiç evler çok idealize bir şey olabiliyor. Toplantıdan sonra Kürt köylü arkadaşlarımla tartıştığımda şöyle demişlerdi: “Zengin Türkler ya da Kürtler kerpiç eve dönmek istiyorlar tabii, ama biz önce bir betonu görelim de sonra yine kerpiçe döneriz.” Kerpiç eve dönelim diyenler betonu görmüşler, her şeyi görmüşler. O zaman kafama çok takılmıştı, Kürt halkı kerpiç evlere ne kadar geri dönmek istiyor diye. Siz ne düşünüyorsunuz?

Özkan: İnsanların köylerine dönmesini istemek, çeşmeden su taşımalarını, çok kötü koşullarda yaşamalarını istemek değildir. Sonuçta şehir imkânlarına alıştı insanlar. Mesela kadınlar köye geri dönmek istemiyor, çünkü çeşmeden su taşıyacaklarını, elde çamaşır yıkayacaklarını düşünüyorlar. “Ekolojik yaşam” dediğimiz zaman sanki “Elektrik olmayan çağlara gidelim, kötü koşullarda evler olsun, orada yaşayalım,” gibi anlaşıyor. Köyler o kötü koşulları yaşadılar. Kerpiç ev aslında bir yandan da onların sıkıldığı ve zorlandığı şeylerden. Bir dam var ve sürekli temizlemek zorundalar, bakımını yapmak zorundalar. Ama normal evde daha az bakım yapmak durumundalar. Bunun çilesini en çok çeken de kadınlar.

Baysal: Az da olsa kerpiç evlerde kaldım çocukluğumda. Kerpiç ev yılan demekti, yılanın gelmesi demekti.

Özkan: Evet. Ben köye giderken çok korkardım. Sanki her an damdan yılan düşecekmiş gibi gelirdi. Çünkü böyle hikâyeler çok anlatılırdı. Ama geçmişteki kerpiç evlerde öyleymiş. Belki mimarlardan, mühendislerden destek alarak bunları daha güvenli ve kullanılabilir hale nasıl getirebileceğimizi konuşmamız gerekiyor.

Baysal: Kerpiç evler projesi bildiğim kadarıyla Kürdistan’da başarılı olmadı.

Özkan: Olmadı. Danışarak yapmazsanız başarılı olmaz. “Gidip oradaki insanlara örnek bir köy yapalım.” Örnek köy yapmakla olmuyor. Oradaki in-

sanların isteklerine dikkat etmeliyiz. Göstermelik olmamalı. İnsanların yaşam alanlarıyla ilgili bir şeyler söylüyoruz, ama o insanlar adına bizim karar vermemiz doğru değil. Burada mesela Hevsel problemi var. Biz Hevsel'e gittik, ama yine Hevsel'deki insanlarla görüştük. Onların yaşadıkları nelerdir, ne istiyorlar, biraz bunlara bakmak lazım, onları bu mücadelenin içerisine katmak lazım.

Baysal: Hevsel'deki insanlar ne istiyorlar?

Özkan: Sorunları çok. Sulamayla ilgili sorunları var, pazarla ve satışla ilgili sorunları var. Çoğu Suriçi'nde yaşıyor ve Suriçi'nde çok sorun var. Uyuşturucusundan tut başka şeylerine kadar bir sürü sorun. Evin'in dediğine katılıyorum, bize alternatif tanımıyorlar. Mesela beni Diclekent'te oturmaya zorluyorlar. Başka bir imkânımız yok. Ya Diclekent'te oturacağız ya da burada seçtiğimiz dar binalarda oturacağız. Algılarımızı yönlendirmeye çalışıyorlar. Bizim için Diclekent daha modern gibi ve oradaki insanlar şöyle düşünüyorlar: "Biz artık Suriçi'nde yaşamak istemiyoruz, çocuklarımızı daha rahat koşullarda büyütmek istiyoruz." Binalara taşındıkları zaman daha rahat edebileceklerini düşünüyorlar. Hiçbir alternatif sunmadığınız için insanlar böyle düşünebilirler, çok normal karşılıyorum. Ve sorunları hakikaten fazla.

Diken: On beş yirmini yıl önceye baktığınızda, 1990'lı yıllardaki, fiili kirli savaş koşullarındaki doğa tahribatına ve pek çok insanın katledilmesi-ne ses çıkaramamayla 2014'te geldiğimiz aşama arasında bir kıyaslama yaparsak ne durumdayız?

Özkan: Ben çok iyimser bakmıyorum. "Ekoloji zenginlerin meselesi midir?" diye sordu Nurcan Hanım. Ekoloji elit bir mesele haline dönüşmeye başladı. Çünkü Bişar diyor ya "Beyaz Kürtler gidip kırlarda, ekolojik evlerde yaşama gibi hayaller kuruyorlar," diye, biz yoksullar ya da daha alt sınıflar yine kapitalizmin çarkı içerisinde boğulup gideceğiz. Bu sınıflaşmadan dolayı ben çok iyimser bakamıyorum.

Diken: "Ekolojinin sınıfsal bir karakteri var," diyorsunuz, değil mi?

Özkan: Evet ve biz buna karşı da mücadelemizi yürütmeye çalışıyoruz. Bir ekoloji terimi ortada dolaşıyor; çevre, ağaç dikme ya da barajlar meselesi gündeme geliyor, belirli bir boyuta gelmiş durumda. Ama ben çok iyi gittiğini düşünmüyorum. Çünkü çok zor. Ben Hasankeyf çalışması yürüttüm. "Baraj yapılmasın, tarihimiz yok olmasın, toprağımız sular altında kalmasın," demek, onun mücadelesini yürütmek, insanlara anlatmak o kadar zor ki... Anlamıyorlar. Ya da "Biz açız. Bize ne tarihten?" diyorlar.

Diken: “Bir yatırım da yapıyor zaten buna dönük,” diyorlar!

Özkan: Evet. Çok zor bir mesele, çünkü devlet bunu alışkanlık haline getirmiş. Bir yerde baraj yaptığı zaman “Size iş imkânı sağlayacağız, ev vereceğiz, para vereceğiz,” şeklinde yaklaşıyorlar ve insanlar zaten muhtaç. Hakikaten muhtaç. Buna hemen inanıyorlar.

Baysal: Algılarımızla öyle bir oynuyorlar ki... Aynı mesele kalkınma için de geçerli. Kalkınma deyince insanlar sanıyor ki otoban, AVM vs. yapılacak. Çünkü Başbakan her gün televizyonda “Otobanla, barajla vs. kalkınacağız,” diyor. Böylece o kelimeyi de dejenere ediyor. Halbuki kalkınma demek otoban, baraj, AVM demek değildir.

İçli: Özellikle Kürt ulusal mücadelesi ekoloji açısından ciddi bir manifesto yaratmıştır. Ve Türkiye coğrafyasında da ekolojik yaşama yine ulusal Kürt mücadelesi sistem verecektir. Ben öyle düşünüyorum. Çünkü Türkiye’de ne yazık ki ne doğa ne ekoloji algısı var. Tamam, Gezi olayları elbette ki önemlidir. Bir noktada doğa için bir toplumsal ayaklanmadır. Ama PKK hareketi felsefesiyle, kolektif yaşam biçimleriyle, her şeyiyle örnek alınması gereken inanılmaz bir sistem oluşturmuş durumda. Bence o sistemi iyi bir şekilde analiz ettiğimiz zaman ya da topluma indirebildiğimiz, toplumda bunun algısı yaratıldığı zaman ciddi ekoloji daha sağlıklı bir zemine oturacaktır.

Akboğa: Ekolojinin elitist bir kavrama dönüşüp dönüşmediği konusunda ben de bir parantez açmak istiyorum. İşin içine rant, para hırsı, daha çok kâr edeyim hırsı, iktidar, bu tarz şeyler girdiği zaman kapitalizm öyle bir şey ki “Ekolojiyi de ben yaparım, organik pazarlar kurarım ve zengine satarım,” der. Halbuki ekoloji bunlardan çok çok başka bir şey. Kâr, rant ve çıkardan uzak bir kavram. Biz yaşamı kolaylaştıran şeylere karşı değiliz, teknolojiyi tamamen ötelemiyoruz, ama bunun bir dozu var. Onu aşmadan, doğayla barışık bir şekilde olmalı. Bütün o ilişkileri dengede tutarak o dozu iyi ayarlamak lazım. Yeri geldiği zaman frene basmasını bildiğimizde bu bizim için, doğa için olumlu bir hale gelecek.

Diken: Aramıza sonradan katılan Sevgili Nurhak Sinan Akıncı. Bugün *Azadiya Welat* gazetesinin arka sayfasında Dicle Vadi Projesi, Hevsel Bahçeleri, Kırklar Dağı, kentin akciğerleri konumunda olan bölge için tam sayfa açıklamanız var. Mezopotamya Ekolojik Hareketi’nin bir aktivisti olarak...

Nurhak Sinan Akıncı: Yani ekoloji meselesine biraz daha toplumsal boyutuyla bakıyoruz. Diren de bahsetti. Meselenin sınıfsal bir kimliği var. Ekoloji aslında bir çevre mücadelesidir, ama temelinde kapitalizmin, modernitenin insanlar üzerinde geliştirmiş olduğu yıkım var. Bu yüzden biraz da bunlara

karşı bir mücadeledir ekoloji mücadelesi. Daha çok bunun üzerinden giderse amacına ulaşacak. Baraj ve HES karşıtı bir mücadeledir, doğru, ama sadece bununla sınırlı kaldığı zaman bir yere gitmiyor. Hasankeyf örneğinde de görüyoruz. Şirketlere karşı duramıyorsunuz. Bunu ne kadar toplumsallaştırabilirseniz başarıya ulaşma şansınız o kadar büyük olur. Bu açıdan, sermaye gruplarına, rant gruplarına karşı ideolojik bir yönü de var bu mücadelenin. Esasında böyle olması gerekir. Yoksa yalnızca bir çevre hareketi olarak bakınca biraz hobi faaliyeti gibi oluyor. Ama biz böyle görmüyoruz. O açıdan aslında bugün Kürt özgürlük hareketinin verdiği mücadelenin de esas ayaklarından birini oluşturuyor ekoloji hareketi. Çözüm süreciyle birlikte ekoloji hareketinin önemi daha da arttı.

Diken: Kürt yerel yönetimleri yeni bir dönemece giriyor. Mesela eşbaşkanlık sistemi program düzeyinde hayata geçiyor. Artık en küçük yerleşim yerlerinde bile kadının belediye başkanı olduğu yerlerde bir erkek, erkeğin olduğu yerlerde de bir kadın olacak yanında. Kadın eli değdiğinde aslında ekoloji dediğimiz mesele biraz daha ete kemiğe bürünüyor. Çünkü arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi en çok acıyı, sıkıntıyı, doğayla baş başa olduğunda kadın yaşıyor. Bu açıdan ekoloji hareketi olarak yeni döneme nasıl bakıyorsunuz? Mesela hemen ciddi bir tahribatın arifesindeyiz: Hevsel Bahçeleri, Kent Ormanı, Kırklar Dağı. Gözümüzün önünde yaşanan bir durumdur, bir realitedir. Mesela bunun için siz ne öneriyorsunuz?

Akıncı: Çözüm süreciyle beraber sermaye grupları Kürdistan coğrafyasında ciddi anlamda yayıldı. Özellikle son bir yılda. Petrol aramalarından devletin şirketler aracılığıyla yürüttüğü baraj ve HES projelerine kadar. Kentler genelinde, yerel yönetimler bazında imarı da katabiliriz buna. Sermayenin doğa üzerindeki bu tahakküm ve sömürü düzeninden sağladığı faydaya biz kim olursa olsun karşıyız. İster Kürt sermayesi olsun, ister Türk sermayesi. Zaten ekoloji mücadelesi temelinde antikapitalist bir mücadeledir. Mücadeleyi geliştirme amacıyla yola çıkan bir hareketiz. Bundan dolayı, dediğiniz gibi, yerel yönetimlerin rolü bu saatten sonra daha fazladır.

Diken: Çünkü Kürt hareketi bölgede fiili olarak iktidar. On beş yıldır fiili olarak Kürt halkı kendi iktidarını kurmuş burada. Peki, bu iktidarın ayaklarını doğru zemine oturtmak ekseninde baktığınızda siz ne öneriyorsunuz? Tamam, devletin yaptığı HES'e, Kent Ormanı'nın talanına falan Kürt siyasal hareketi zaten tavır alıyor, ama biz yerel yapılarımıza, kendi iktidarımıza ne önereceğiz?

Akıncı: Daha ekolojik ve insanların sosyal açıdan sınıflara ayrılmayacağı kent biçimleri öneriyoruz. Yapılan müdahalelerle Diyarbakır sınıflara ayrıl-

miş bir kent mesela, bu bizim elimizle yapılmış bir şey. Biz buna karşı duruyor ve insanların sınıfsal ve sosyal bir çatışmaya neden olmayacak şekilde beraber yaşamasını savunuyoruz. Zaten ekolojinin özünde de bu vardır. Yerel yönetimlerde kadınların eşbaşkanlığı çok önemlidir. Kadın hareketinin gücüyle, mücadelesiyle gelişen bir şey. Ekoloji hareketinin de böyle bir hedefi var. Muhataptır ekoloji hareketi. Özellikle yerel yönetimlerde, park, bahçe, çevre düzenlemelerine kadar kentlere ilişkin alınacak bütün kararlar da ekoloji hareketi taraftır ve bu işin muhatabıdır. Bu konuda perspektifimiz nettir. Dediğim gibi, antikapitalist bir açıdan bakıyoruz olaya. Kentlerin bu kadar büyümesine, uçsuz bucaksız kentler yaratılmasına karşıyız. Dediğiniz noktada haklısınız. 1999'dan beri bu kentte iktidarız, ama maalesef bir çatışma ortamı vardı ve bu ne kadar gerekçe olur bilmiyorum, maalesef bizim elimizle de çok ekoloji yıkımı oldu bu kentte.

Diken: Mesela ben Büyükşehir Belediyesi'nde Feridun Çelik dönemi biliyorum. Kentin mimari kimliği açısından Mimarlar Odası'yla, Harita Mühendisleri Odası'yla, diğer odalarla protokoller yapılıyordu o dönem. "Sizin bilginiz dışında çalışma yapmayalım, tek başına sorumlu da biz olmayalım," deniyordu ve bu uygulandı. Mesela siz Mezopotamya Ekoloji Hareketi veya Ekoloji Derneği olarak Diyarbakır'daki alt kademe belediyelere ve Büyükşehir Belediyesi'ne gidip "Gelin, Çevre Koruma Daire Başkanlıkları'nı birlikte yönetelim," diye öneride bulunabilir misiniz?

Akıncı: Zaten bizim yapmayı düşündüğümüz şeylerden biri de bu yani.

Diken: Neyi bekliyorsunuz o zaman?

Akıncı: Biz bunu yeni dönem için yapacağız. Şu an Büyükşehir Belediyesi imar biriminde bir alan yönetimi birimi var. Dicle Vadisi'yle ilgili bizim arkadaşlarımız ona aktif bir şekilde katılıyorlar. Ekoloji Derneği oranın danışma kurulunda. Biraz da kendi ayaklarımız üzerinde durup, biraz güçlenip o şekilde gitmek istiyoruz buralara. Yoksa şu an çok fazla dağılırsak biraz zor toplanırız. Biraz daha mesafe almamız gerekiyor. Yoksa dediğiniz örnekleri biz de düşünüyoruz.

Baysal: Dağda ekolojik yaşamı uygulamayı hedefleyen bir Kürt hareketi var. Dağdan inişler gerçekleşeceği zaman, umuyoruz ki yakın zamanda, bu insanlar Kürdistan şehirlerinin halini görecekler. Onların bütün yaşam pratikleri ve idealleri, Kürt şehirlerindeki bu kaos, yoksulluk ve milyonlarca nüfus arasında kaybolur mu? Dağdan beş bin kişinin ineceğini var sayalım, onlar mı bu ortamda kaybolur, yoksa onların deneyim ve idealleri mi bu şehirlerde baskın olur? Ne düşünüyorsunuz?

İçli: Umudumuz elbette onların yerleşik yaşam düzenine geri dönmelerinin sağlamasıdır ve onların baskın geleceğine inanıyorum. Çünkü doğayla bütün olarak yaşayanlar inanıyorum ki bu kentin de hakkından gelir. Onlar gerek komün yaşamları gerek doğal yaşamlarıyla bütün ekolojik sistemleri oturtmuştur. Bence onlar ciddi anlamda baskın gelecektir. Hayalim de bu.

Bugün 9 Ocak 2014 Perşembe.

Saat 11:00'de Diyarbakır'da on binlerce insan Sakine, Leyla ve Fidan için yürüdü. Haftalardır bu yürüyüşe hazırlık yapan Kürt siyasal hareketi soruşturmanın daha derinleştirilmesi için Fransız hükümetine başvurmaya hazırlanıyor. Dicle Fırat Kültür Sanat Derneği ile yapacağımız görüşmeyi yürüyüşten dolayı saat 14:00'e erteliyoruz. Diyarbakır Melikahmet küçelerinde, kahvehane kürsülerinde oturup dernek yöneticilerinin yürüyüşten gelmesini bekliyoruz.

Diyarbakır'ın yoksul Melikahmet semtinde dar bir sokağa girdikten sonra eski bir Diyarbakır evinin devasa kapısı karşılıyor bizi. Kapının girişinde Dicle Fırat Kültür ve Sanat Merkezi yazıyor. Geniş avludan içeri adım atıyoruz. Avluda birçok sanat eseri ve müzik aleti var. Duvarlarda asılı sazlar ve eski kilimler hemen göze çarpıyor.

Avludan sonra geçtiğimiz geniş oda bir kahve şeklinde düzenlenmiş. Masalar ve sandalyeler yerel örtülerle bezenmiş. Ayşe Şan, Meryem Xan, Karapetê Xaço, Arif Cızrawî, Dengbêj Şakiro, Hogir, Hewr, Ahmedê Xani gibi Kürt sanatçıların ve ölen gerillaların fotoğrafları geniş duvarları süslüyor. Bazı fotoğrafların üstüne sarı-kırmızı-yeşil puşiler bağlanmış. Ortada büyük bir fotoğraf var, 2004'te Kızıltepe'de 12 yaşında 13 kurşunla öldürülen Uğur Kaymaz'ın fotoğrafı. Ortadan ikiye ayrılmış. Bir yarıdaki Uğur'un üzerinde mavi önlük ve beyaz yaka var, diğer yarıdaysa Uğur ateşler içinde. İki Uğur da gözlerini kocaman açmış korkuyla bakıyor bize.

Bir duvarda televizyon var, *STERK TV*'de JÎTEM'in ölüm çukurları anlatılıyor şu an.

Salonda kömür sobası yanıyor, sobanın yanı kalabalık. Bir müddet biz de kalabalığa katılıyoruz. Herkes Sakine, Fidan ve Leyla için yapılan yürüyüşten geliyor.

Dicle Fırat yönetiminden ikisi erkek biri kadın üç yöneticiyle görüşme yapacağımız küçük bir odaya geçiyoruz. Odanın duvarlarındaki tablolarından birinde bir güneş ve dağlardan güneşe giden bir yol çizilmiş. Kürt gerillalar bu yolda ellerinde sarı-kırmızı-yeşil bayraklarla güneşe doğru yürüyorlar...

Kürdistan'da hiçbir zaman rahat çalışma ortamı bulamadık!

• Dicle Fırat Kültür Merkezi'ni tanıyarak başlayalım. Ne zaman kuruldu? Hangi ihtiyaçtan doğdu ve ne yapar Dicle Fırat?

Cevap: Dicle Fırat'ın hangi ihtiyaçtan doğduğunu bilebilmek için bir ke-re coğrafyada yaşayan Kürt halkının dili ve kültürü üzerindeki yasağı görmek gerekiyor. Yüzyıllarca yasak sayılmış, hatta kırıma uğratılmış bir dil ve kültür gerçeği var. Kürtlerin kendilerini tanımaları, kimlik edinmeleri, siy-sal bilince ulaşmaları çok yoğun ve meşakkatli bir mücadeleyle gerçekleş-ti ve ondan sonra yeraltına itilmiş, yok edilmek istenen kendi gerçekliğini de açığa çıkarmaya çalışıyor. En temel unsurlar bunlardır, kültür ve dil. Resmi arayışları eskiye dayanıyor, ama en bildik şekliyle mekân gerçekliğiyle ken-disini ifade ediyor.

Mezopotamya Kültür Merkezi 91'de İstanbul'da kuruldu. 93'te burada bir şubesi açıldı, üç ay içinde kapatıldı. Üç yıl sonra Tigris adında yeniden açıldı, çok kısa bir sürede tekrar kapatıldı, sonra başka bir isimle açıldı, ardından yine kapatıldı. En son 2003'te, böyle direne direne kendini yaşatma çabasıyla Dicle Fırat Kültür ve Sanat Merkezi adı altında ortaya çıktı. Tabii burada da hem oluşumunda hem daha sonraki süreçte bir sürü zorluk yaşadı. Gerek sistemden, devletten gelen baskılar gerekse kendi yaşadığı ekonomik, sosyal sorunlarla uğraşarak bugüne geldi. İşte birkaç baskın yedi, devam eden da-valar var. En son birkaç yıldır kendine geldi. Kürdistan'daki kültür çalışan-ları olarak biz hiçbir zaman rahat bir çalışma ortamı bulmadık. Burada da in-şaatın içinde, soğuk kış günlerinde küçük bir elektrikli soba eşliğinde derviş dediğimiz arbane grubuyla başladık, şimdi bayağı bir altyapısı, zemini, biri-kimi, kapasitesi olan koca bir kültür merkezi haline dönüştük.

Şeyhmus Diken: 2000'lerin başlarında devlet Dicle Fırat'ı faaliyetlerin-den dolayı değil de âdeta ticari işletme gibi mali kısıpaca alarak yıldırma-ya çalışıyordu. Eften püften sebeplerle öncelikli olarak kapatmaya, ondan sonra gelip gidenler ve aktivistler üzerinde bir blokaj uygulamaya yönel-mişti. O günden bugüne baktığımızda, on yıllık zaman dilimi içinde bir gözlem yaptığımızda şu anki durumunuz nasıl?

Cevap: Baskılar daha örtülü hale geldi. El bebek gül bebek durumunda de-giliz, ama hani hissedilir fiziki bir baskı da yok. Onun dışında zaten yapmak

istediğimiz her şey için problem çıkarmaya devam ediliyor. Bir program yaparsınız izni için problem çıkarır. İşte bildiğiniz gibi mali olaylarda çağırır. “Şu eksik, bu eksik,” diye. Dernek haline geldiğimizden beri bu konuda çeşitli baskılar oldu. Birkaç defa basın açıklamasıyla tepkimizi dile getirdik. Fakat kuruluş aşamasındaki baskılar eskisi gibi devam etmiyor. Önceleri uzun namlulu silahlarla, bütün birimleriyle içeriye girdiler, her yeri darmadağın ettiler, arşivlerimizdeki her şeyi götürdüler. Şimdi öyle değil, ama “Çok rahatız, hiçbir sorunumuz yok,” da diyemiyoruz yani.

Diken: Dicle Fırat için Kürdistan genelinde kültür açısından bir “misyon örgütlenmesi” ifadesini kullanırsak yanlış mı olur? Eski MKM’nin ve sonra da Dicle Fırat’ın versiyonları, örgütlenmeleri sadece Kürdistan’da değil, Kürt halkının göç ettiği Türkiye şehirlerinde de var.

Cevap: Eskiden bir merkez ve onun şubeleri vardı çeşitli şehirlerde. Merkez kapatılınca şubeleri de kapatılıyor, herkes darbe alıyordu. Sonra şube örgütlenmesinden vazgeçildi ve kültür merkezleri ortaya çıktı. Genel merkez kapatılsa bile her yerdeki kültür merkezleri kendi özgür yapısı içinde kaldı.

• **Dicle Fırat nasıl yönetiliyor?**

Cevap: Dicle Fırat en demokratik yönetim şekliyle çalışıyor. Bütün birimlerimizde ve bütün birimlerimizin sözcülerinde bu böyle! Folklor, müzik, tiyatro, çocuk, kadın, dengbêj evleri ile ilgili birimler var. Bu birimlerin sözcülerinden beş kişi ve diğer arkadaşlardan oluşuyor yönetim. Bir meclis gibidir yani. Dicle Fırat, koordinasyon meclisi gibidir. Oturup bütün birimlerimizin gelişmeleri ve ihtiyaçlarıyla ilgili sorunlar tespit edilir. Çözüm önerileri ortaya çıkar. Olabildiğince pratik konuşuyoruz. Olabildiğinde demokratik bir yönetim oluşturduk. Hatta her birim de kendi içinde özerktir.

• **Yönetimde kadınların durumu ne?**

Cevap: Sorumlu birçok kadın arkadaşımız var. Birimlerde yer alan bütün kadınlar aynı zamanda kadın biriminde yer alan kadınlardır. Bu kadın biriminde işte eğitim birimi oluyor, maliye birimi oluyor, organize oluyor, ama bu kadınlar aynı zamanda diğer birimlere de bakıyor. Bunlarda üç kişiden oluşuyor yönetim. Genel yönetimlerimizin hepsinde kadın var.

• **Dicle Fırat’ın kursiyerleri veya kursiyerlerin dışında da buradaki aktivistlerin sayısı ne kadar?**

Cevap: Devamlı hareket halinde 150’ye yakın aktivist var.

• Genel olarak Kürdistan'da bir ara çok sayıda kültür sanat etkinlikleri düzenleniyordu, belli ölçülerde şimdi hâlâ düzenleniyor. Gördüğüm kadarıyla Dicle Fırat da bu işin içerisinde, hatta belki de ana gövdesini oluşturarak, bütün Kürdistan'da kültürel etkinliklerle ilgileniyor. Nasıl yetiştiriyorsunuz bu kadar çok talebe?

Cevap: Çalışma tecrübe de doğuruyor. Her pratik ortaya çıkardığı eksikliklerle beraber aynı zamanda onu tamamlama alternatifi oluşturuyor. Bildiğiniz o festivaller dönemi halen devam ediyor. Biraz her şeyi iç içe yürütme gibi bir durumumuz vardı ve bu giderek profesyonelleşmemizi, yani çalışma alanlarını ayırıştırıp daha verimli sonuç almamızı sağladı. Şimdi organizasyon diye bir birim var. Sadece organizasyon yapıyor.

• Yani sizin içinizde değil mi?

Cevap: Eskiden herkesin her işi yaptığı bir dönemden şimdi herkesin kendi alanında çalıştığı bir sürece girdik. Bu da uzmanlaşmak açısından olumlu bir gelişme tabii.

Dicle Fırat organizasyonu dışında bizim çevre organizasyonumuz var. İş sadece organizasyon yapmak. Örneğin sinema birimi açıldı, sinema oluştu, şimdi tek işleri sinemadır. Yani kastını oluşturuyor, profesyonel birimini oluşturuyor. Artık film, dizi çekmeye başladı. Sadece o işten sorumlu. Yani daha özgün birimleşmelere giderek bu ağır yükü paylaşıp daha planlı bir şekilde yürütebilme imkânımız ortaya çıktı. Hem sanatsal çalışmalarımız nitelik kazandı hem de birimlerin kendini ifade etmesi, çalışmalarını halka ulaştırması kolaylaştı. Bu sistemde herkes kendi işini yapıyor. Kimse kimseye müdahale etmiyor. Tabii beraber karar veriyorlar, ama her işin bir birimi var. Kendi çalışmasını yapıyor.

• Bu koordinasyon ciddi bir iletişimi de gündeme getiriyor. Nasıl sağlıyorsunuz bu iç iletişimi?

Cevap: Dicle Fırat içinde 24 kurum var. Her kurumun, mesela Adana, Mersin, İzmir kurumlarının kendine ait organizasyon birimleri var ve bir merkezî organizasyon birimi var. Bütün o yapılanmalar kendini bu merkezî organizasyon birimine göre organize ediyor. İlişki böyle sağlanıyor. Mesela Dicle Fırat Diyarbakır'daki organizasyonlar içinde doğrudan yer alıyor. Ama Cizre'de olan organizasyonu Cizre'deki kültür merkezinde çalışan organizasyon birimi yapıyor.

Dicle Fırat'ın içinde iki başka kültür merkezimiz daha var. Akademi ve konservatuar. Evet, şimdi Dicle Fırat sanki kurs yeri gibi görülebiliyor. Halbuki böyle değil. Yani bunlar üç yıllık sosyal kurslar veriyor, ama Dicle Fırat

orada yetişen, mezun olan öğrencilerin ve burada sanatında belli bir düzeye gelmiş arkadaşların üretim yeridir.

• Biliyorsunuz devlet Halk Eğitim Merkezleri'nde dönemsel kurslar düzenliyor, sonra ihtiyaç olursa başka kurumlara transfer ediyor. Dicle Fırat da bir nevi bölge halkının kendi alternatif kültürel kurumu gibi bir performans sergiliyor diyebilir miyiz?

Cevap: Evet. Mesela müzisyenler burada profesyonel sahne çalışmaları yürütüyorlar. Tiyatrocular burada oyun çalışıyorlar. Halk dansları burada proje yapıyor. Yani sadece kurs yeri değil, eğitimini tamamlamış arkadaşların sanatlarını icra ettikleri bir üretim yeri olarak da ele alabiliriz. Yani diyebiliriz ki diğer kurumlarımız okullarımızdır. Orada öğrenci evimiz var. Orada insanlarımız yetişiyor. Burada kendini ifade ediyor, dile getiriyor.

Dicle Fırat Kültür Sanat Merkezi sonuç itibariyle bir dernek. O nedenle maddi şey içeren bir çalışma yürütemiyoruz. Maddi karşılığı olan, kâr getiren ticari bir kurum değildir. Üye aidatlarıyla ve zaman zaman da küçük çaplı işler bağışlarla dönüyor. Maaşlar yoluyla kendini idare ediyor. İşte fon kuruluşlarına ilişkin çalışmalar oluyor. Onun dışında gerçekten gönüllü bir çalışma yürütülüyor. Şu ana kadar fon kuruluşlarından ve kimseden ciddi anlamda destek almamışız. Bir projemiz kabul edilmiştir. O da Büyükşehir Belediyesi'yle ortak yaptığımız Dengbêj Evi projesiydi. Bu kurumun diğer maddi giderlerini bu kurumda çalışan arkadaşlar gittikleri programlardan ve etkinliklerden getirdikleri paralarla karşılıyorlar. Örneğin kurumun kirasını, kurumda çalışan birkaç arkadaşın giderlerini karşılıyoruz. Profesyonel olarak arkadaşlar herhangi bir yerde çalışıyorsa ya da herhangi bir yerde sanat üretiyorsa onun karşılığını aldıklarında buraya katkı sağlıyor. Bugüne kadar ne bir belediyeden ne de başka bir kuruluştan ciddi bir destek aldık.

• Peki bu durum hep böyle mi devam edecek?

Cevap: Zaman zaman yıl içerisinde destek geceleri düzenlediğimiz oluyor. Yılda bir-iki kere düzenlediğimiz konserler var. Mesela önümüzdeki ayın 13'ünde Sersal, Sersala Kurda programını yapacağız. Her sene yapıyoruz bunu. Bu bir gelenektir zaten. Ondan ücret falan almıyoruz. Belediyeye ortaklaşa yapıyoruz. Belediye ekonomik giderleri karşılıyor. Biz de sanatsal etkinliğimizi yapacağız orada.

• Peki hep böyle gönüllü çalışmayla mı gidecek, yoksa Kürtler Kürdistan'da artık iktidardır, bu iktidarlarla daha profesyonelce bir çalışma azmi şekillenecek mi?

Cevap: Buradaki çalışmaların geneli temelinde gönüllülük esastır. Böyle başladık zaten. İlk başta dendi ki kim buradan içeri girerse kapital anlamında hiçbir şey düşünmeyecek. Arkadaşlar kendilerini gönüllülük esasıyla bu çalışmaya katacak. Mesela yirmi beş yıldır çalışan arkadaşlarımız var. Beklentileri varsa biz de çok zorlamıyoruz. Arkadaşlar dışarıda ihtiyaçlarını karşılayabilirler, gidip çalışabilirler. Yalnızca kurumdan beklentileri olmasın. Bu felsefeyle bugüne kadar geldik. Herhalde bundan sonra da bu felsefeyle gidecek. Burada ciddi anlamda parasal tartışmaların içine girmemeye çalışıyoruz. Burası bir öğretim merkezi. Bu halkın sanatını yapıyorsak, bu halkın dilini geliştirmesine etken olabiliyorsak en büyük kazancımız odur. Burada çalışan arkadaşlara da bunları söylüyoruz. Belki bazen ihtiyaçlar oluyor, bazen arkadaşlar geliyor, öyle şeyler olabilir. Mesela bizde belediyede çalışan arkadaşlar da var. Onlar da getiriyor. Bazen destek sunuyorlar. Diyelim ki kırası için. Diğer giderler için. Yani hep böyledir.

İlerisi için de çok değişik olmaz diye düşünüyorum. Bilmiyorum, biz iktidarda olsak belki iktidardan da böyle bir beklentimiz olmaz. Hani işte “Bize para verin, böyle işler yapalım” Ama iktidarda olsak ve yerel iktidar da bizim yapacağımız sanatsal çalışmaları desteklese olabilir. Onun dışında çok bir şey beklemesin. Zaten ruhu ve doğası gereği kültür ve sanatın iktidar alanının dışında olması gerekir. İktidar alanına giren sanat gelişemez, özgür ruhunu kaybeder, halkın doğal hayatından uzaklaşır. İktidar çarkının bir parçası gibi yürütülen bir şey haline gelir. Kültür ve sanat özgür ve özerk olma ruhunu koruduğu sürece, iktidar alanı dışında bir halk temsili yaptığı sürece değişme imkânı bulacaktır. Biz aslında iktidar alanının dışında durarak ama tabii ki ilişki ve dayanışma içinde bir kale tipi çalışma içerisinde bulunmaya, fakat hani çok o alana girmeden kendini ifade etmenin yolunu bulmaya çalışıyoruz.

Diken: Sanatçı kesimi dışarının müdahalesine her zaman açıktır. Örneğin TRT 6 (TRT Şeş kavramını özellikle kullanmıyorum) kurulduğu vakit ona karşı blokaj geliştiren Kürt kültür kurumları iki yerde tavrı aldılar. Bir Amed’de bir de İstanbul’da. Diyarbakır ve İstanbul’da basın açıklamasını okuyan iki arkadaş daha sonra TRT 6’ya gittiler. Biri Osman Xunaf, diğeri de Murat Batgi. Dicle Fırat Kültür Merkezi ve Kürt kültür kurumları çok üretken. Çünkü hem Zazaca hem Kurmancî’ye ve Kürtçenin bütün alanlarına vâkıf, hem de çok iyi şeyler yapıyorlar. Dolayısıyla televizyon kanalları kuruluyor. Dünya TV kuruluyor. İşte TRT 6 kuruluyor. Güneydeki kanallar size yöneliyorlar. Sizin de çok ciddi bir örgütlenmeniz var. Kendinizi, yerlerinizi, aktivistlerinizi nasıl koruyorsunuz?

Cevap: Sahip olduğumuz felsefenin gücüne dayanıyoruz bir kere. Korkularla hareket etmiyoruz. Kendimizi daralup küçük duvarların arkasına sıkış-

tırma gibi bir derde girmiyoruz. Olabildiğince geniş çalışarak, bu halkın kültürüne, sanatına olabildiğince katkı sunmak isteriz. Bütün sanatçıları kapsayarak halkın değerlerine, geleneğine ve tarihine ters düşmemek için her insana açık bir kapıdır diyebiliriz. Gelen arkadaşları da bu şekilde görüş sahibi yapmaya çalışıyoruz. Giden arkadaşlar var. Bunların kaygılarını hepimiz biliyoruz. Aslında sanat yapmak kaygısıyla yapılmış şeyler değil. Bizde de pratikleri çok tartışılan arkadaşlar var. Örneğin, burada bir dizi çalışmamızın senaryosunda görev alan bir arkadaş vardı. “Ben hiçbir komisyon falan kabul etmem, yazdıklarımı kimse kontrol edemez, yoksa çıkar giderim,” diyordu. Arkadaşımız TRT 6’da çalışmaya başladıktan sonra bir gün ona sordum: “Nasıl burada işler?” diye. “Bizde bir komisyon vardı, burada beş komisyon var,” dedi. “Peki bir komisyonu kabul etmiyordun, beş komisyonu nasıl idare ediyorsun?” Burada kaygı ortaya çıkıyor, para alıyor, başka bir şey değil. Yani öyle “İrademe sahip çıktım, iradeliyim,” deyip giden insanlar değil. Bunu bilmek gerekiyor. Yapılan işin içeriği de neye hizmet ettiği de belli zaten. Aslında onları da böyle dikkate alıp gündemimize alma gibi bir derdimiz de yok. Hatta hiç gündemimizde değiller. Onlar bulundukları alanda kendi çalışmalarını yapıyorlar, biz kendi inandığımız, yaptığımız sanatımızla uğraşıyoruz.

• Sivil toplumun bir ideolojisi, siyasal düşüncesi olabilir, ama siyaset kurumlarına mesafeli durması beklenir. Siz bu dengeyi nasıl sağlıyorsunuz? Çünkü Kürdistan’da Kürt siyasi hareketi yüzde 70’lerle iktidar oluyor.

Cevap: Bizim açıkça, altını çizerek söylediğimiz bir şey var: Biz bu coğrafyada tarafız. Yani öyle demokratik ağızla, “Biz taraf değiliz, kimseye yakın değiliz, kimseye uzak değiliz,” filan değil. Bu şeylere hiç girmedik. Altını çizerek söylüyorum, biz bu coğrafyada tarafız. Neyin tarafıyız? Dili yasaklanmış, kültürü yasaklanmış, evlatları öldürülmüş, topraklarından sürülmüş, yani reva görülen acı dolu bir hayata mahkûm edilmek istenen halkın yanındayız. Onun acısına ortağız, mutluluğuna ortağız, mücadelesine ortağız. Yok edilmek istenen her şeyin diretilmesinden yana bizim tavrımız açıktır. Bunun bedelleri de ödenmiştir. Zorlukları da yaşandı, yaşanıyor. Bundan sonra da olacaktır, ama hiçbir güç bizi bu pozisyonumuzdan edemez. Bunu bir ke-re net bir şekilde ortaya koymak gerekiyor.

Nurcan Baysal: Kürt siyasal hareketinin mahalleler arasında gittikçe bir mesafe oluşturduğu ve dinî örgütlenmelerin mahallelerde gittikçe baskın hale geldiği söyleniyor. Son zamanlarda özellikle mahallelerde çalışan sivil toplum örgütlerinden çok duyuyoruz bunu. Siz de fiziki olarak bu mahalledesiniz. Ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Cevap: Aslında ben tam tersini düşünüyorum. Daha önce siyasi hareket ya da parti, kollar şeklinde ve kendi içinde çalışan mahalle komisyonları diye nitelenen bir yapıya sahipti. Şimdi demokratik özerklik projesiyle birlikte meclislere daha ağırlık veriyor. Her mahallede bir meclise çaba gösteriliyor. Bildiğimiz dört tane işlevsel meclis var. Sur'un her bölgesinde bir tane. Bu meclisler mahallenin sosyal, kültürel, psikolojik ve diğer bütün sorunlarına cevap arayan bir çalışma içindedir. Ne kadar yapabildiği tartışılabilir, ama böyle halktan kopuk bir bakışla değerlendirme aslında çalışmadan uzak bir değerlendirmedir. Pek gerçekliği yok bu değerlendirmenin. Halkevleri dediğimiz ve mahalle meclisleri oluşturan oluşumlar zaten hem demokratik özerkliğin temel taşlarıdır hem de yerinden yönetimin ta kendisidir. O bakımdan mahalle meclislerinden ilçe meclislerine, oradan da kent meclisine doğru uzanan bir akışmadır ve bunlar tabii ki halkla birlikte yapılan çalışmalardır. Tabii biz de bu arkadaşlarla koordineli çalışıyoruz. Dediğim gibi, çalışmalarda aksaklıklar, eksiklikler, yetersizlikler olabiliyor, ama bu değerlendirmeyi yapacak boyutta bir ayrışmadan bahsedemeyiz.

• **Özel sektörle yaşadığınız sorunlara ilişkin birkaç şey söyleyebilir misiniz?**

Cevap: Çok bela bir durum. Hakikaten alanımızla ilgili yaşadığımız sorunlar çok fazla. Çünkü Kürt sanatını yapmaktan kaynaklı dışlanmışlık çok fazla. Bunun üretimini, pazarlamasını, öğretimini yapmada yaşadığımız sıkıntılar çok fazla. Çünkü biz Kürtlerin sektörel anlamda bir birlikteliği yok. Ayrıca pazarlama boyutunda ciddi anlamda sıkıntılar var. Çünkü sanat yapanlar hep daha ekonomik boyutuyla yaklaşıyor. Bazıları da manevi boyutuyla yaklaşıyor ve ciddi anlamda bir birliktelik yakalanmıyor. Sıkıntılarımızın kaynağı dağıtım kurumları. CD yapıyorsun, basımı, dağıtımı bela işler.

Üye olduğumuz MESAM, MÜYAP ve benzeri kurumlar mesela Kürt sanatçıların hiçbirine destek sunmuyorlar. Bizim üretimlerimiz üzerinden kendileri kültür bakanlıklarından ciddi paralar alıyorlar ve telif haklarından kaynaklı kazançlar var. Bunlar bize hiç yansımıyor. Yani Kürt sanatçılar ayrıyeten böyle ayrımcılıklarla karşılaşılıyor. Böylesi bir yapılandırma içinde bir araya gelmede sıkıntılar yaşanıyor. Diyelim ki bir çatı oluşturmaya çalıştık. Türkiye'de bunun hukuksal zemini biraz farklıdır. Bir şirket kuracaksan veya bir oda oluştursan, diyelim bir müzisyenler birliği oluştursan ve yapımcılar birliği oluştursan 100'e yakın firmanın bir araya gelmesi gerekiyor. Türkiye'de de Kürtler adına bu işi yapan kurumlar çok az. Benim de albümüm satıyor, şarkımı da milyonlarca insan söylüyor. Belki rakam olarak da en çok dinlenen şarkıların sahibiyim. Ama bizim aldığımız para sıfır. Diğerlerine bakıyorsun, beş bin tane satmışsa albümü, ona ödenen çok yüksek meblağ.

• **Barış süreci hakkında ne düşünüyorsunuz?**

Cevap: Süreçten yanayız, sürecin başarısı için kendi alanımızda yapılması gereken ne varsa yapacağız. Provokasyonlarla süreci baltalamaya dönük çeşitli çabalar karşısında mücadele ediyoruz. Savaşta siyasi, ekonomik ve askerî rant elde eden kesimlerin sürece karşı söylemleri ve eylemleri yoğun. Bu noktada süreci korumak ve geliştirmek için, en azından kültür sanat cephesinde, elimizden gelen her şeyi yapmaya hazırız.

Fakat barış süreci dediğimiz şey illaki devletle resmi bir sözleşme yapma mücadelesi değil. Tabii ki bir ayağı da odur. Tabii ki ona dönük talepte bulunmak gerekir, beklentiler var ve bu konuda mücadele devam ediyor. O ayrı bir şey, ama kendi barışını oluşturacak temel mücadeleyi devletten bekleyen pozisyondan çıkararak yaratmak gerektiğine inanıyorum. O nedenle devletten beklenti içine girmektense barış mücadelesini toplumun çeşitli yapıları ve kurumlarıyla birlikte ortaya koymalıyız. Bu yöntemle başarıya ulaşmak daha zor aslında. Ama bunu öngörüyoruz ve burada devletin yapması gerekenler var, sorumlulukları var. Tabii ki bunu yapmak için de gereken bütün denetimler yapılır, ama bu sadece tek ayak üzerinde yürüyecek bir süreç değil. Aşağıdan yukarıya doğru bir toplumsal ikna sürecine ihtiyaç var. Sadece Kürt halkı için değil, Türk halkı için de Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında yaşayan bütün halklar için de tabandan yukarıya doğru bir ikna süreci olmalı. Bizim süreçten anladığımız budur. Yoksa sadece devletle masada ne oldu ve olacaksa o zaten yürür kendi kendine. Ama ona anlam kazandıracak toplumsal ikna süreci gerekli.

Biz kültür anlamında toplumsal hareketi başarmak istiyoruz. Bunun temel ayaklarından biri köylerdir. Topluma uzanmak, oradaki gerçeği açığa çıkarmak. Onunla kendini ifade etmeye dönük bir çalışmamız oldu, daha önce de yapıyorduk. Gidip sadece konser verip geliyorduk. Biraz etkili oluyordu, ama yeterli değildi. Bu defa gidip halkla birlikte o çalışmayı yapmak, mümkünse gittiğimiz her köyde bir halkevi açılmasına vesile olmak, bir kütüphane açabilmek, mümkünse oradaki halkı kendi sorunlarını tartışacağı, ifade edebileceği, belki kültürünü icra etmek isteyeceği bir mekâna kavuşturup katkıda bulunmak istiyoruz. Aslında bu en değerli çalışmalardan biridir. Aynı çalışmayı mahallelerimize taşıdığımızda önemli bir durum ortaya çıkmış olacak. Biz buna inanıyoruz. Dediğim gibi, henüz olgunlaşan bir çalışma, ama ileride şekil alacak ve gerçekleşecek bir projedir. Bu yıl girişimleri-miz oldu, önümüzdeki yıl her şey yerine oturacak. İnanıyoruz ki bu konuda da amacımıza ulaşacağız.

• **Dicle Fırat kültür yapılanmasının dil tercihi var mı? Sadece Kürtçe üzerinden mi bir performans sergilemeyi düşünüyorsunuz?**

Cevap: Dicle Fırat Kürt Kültür Sanat Merkezi dilinin Kürtçe olması da doğası gereğidir. Ancak bu konuda çok katı değiliz. Diğer dillere karşı asla öteleyici bir yaklaşımımız yok. Sadece Türkçeye de değil, Ermeniceye, işte bu topraklarda, Mezopotamya'da yaşayan diğer dillere, Süryaniceye, Arapçaya, hepsine yakınız ve hepsi kardeşir. Burada o dillerde de faaliyet yürütülmesini, sanat yapılmasını zenginlik olarak kabul ediyoruz, ama anadilimiz olması gereği biz sanatımızı kendi dilimizle yaparız.

• **Kürtçeyi kültür ve sanat anlamında egemenleştirmek istiyorsunuz yani.**

Cevap: Kendi dilimizle yapmak istiyoruz diyelim. Fakat diğer hiçbir dile kapalı değiliz. Dediğim gibi, kardeş dil olarak kabul ediyoruz ve bu coğrafyada yaşayan bütün dillerde yapılacak herhangi bir çalışmayı da zenginlik olarak kabul ediyoruz. Çeşitli festivallerde, kültürel etkinliklerde de özellikle kılam, şarkı, türkü anlamındaki işlerde çoğunluk Kürtçe olmak üzere çokdilliliğe de açık olduğunu görüyoruz zaten. Türkçe sanat yapan bir arkadaşımıza örneğin "Neden Türkçe yapıyorsun?" gibi bir dayatmamız yok, ama "Türkçe de söyleyelim," diye bir zorlamamız da olmuyor yani. Örneğin her dilde şarkı söyleyen bir halk koromuz var burada. Türk var, Laz var, Çerkez var, Azeri var, bir sürü diğer halk var. Bu Newroz'da da çıktı. Yedi sekiz dilde şarkı söylediler. Bu koroya dâhil olan arkadaşların dilleriyle ilgili sanatsal faaliyet yürüttük. Böyle bir projemiz de vardı. Halk korosu devam ediyor. Koroda şoförü var, esnafı var, öğretmeni var, doktoru var, hemşiresi var. Öğrencisi var, işçisi var, mahalle sanatçısı var, bizim sanatçılar var. Yani gerçek anlamda halk korosu.

Diken: Eskiden Diyarbakır'da mahalle düğünleri olurdu. Size böyle düğünlerden de talep geliyor mu?

Cevap: Düğünlere dönük zaten yoğun bir talep var. Bahsettiğiniz meydan düğünlerine giden gruplarımız var, ama Kürtlerde düğün salonu kültürü daha gelişkindir. İşte orada da "Arkadaşlar gelip küçük programlar yapsınlar," gibi gerçekten çok yoğun bir talep var. İki-üç gün köylerde çalan arkadaşlarımız da var. Köy düğünlerine çok gittiğimiz oluyor. Üç gün üç gece çalışıyorlar. Bizim de gidip bir-iki saat program yaptığımız düğün çok fazla.

Bazı çalışmalarımızın hakikaten gruplanması gerekiyor. Yüzden fazla çocuğumuz var. Bu çocukların vurmali çalgı ve perküsyon çalışmaları var. Örneğin "Suriçi'nde en temel sorun nedir?" denildiğinde kuşkusuz her üç kişiden ikisi "uyuşturucu, gasp" filan diyecektir. İşte gençliğin sürüklendiğini bildiğiniz şeyler. Ona dönük de önemli bir çalışma var. Hani orada o tür şeyler alır, ama bu merkezde bir kimlik, bir kişilik alır, kendi dilinin gerçekliği şekillenir.

Sanat kendini ifade etme imkânını sunmada önemli bir şeydir. Burada Suriçi'nde olması da başka bir avantaj. Burada sadece çocuklarla diyalog içinde değiliz. Ayda bir ailelerle de bir araya geliyoruz. Ailelerin çocuklarla olan sorunları, sıkıntıları, çocuklarda ne değişim olduğu konularında görüşüyoruz. Yani buraya gelen öğrencilerle de sınırlı değil.

Baysal: Geçen ay İrlanda'ya gitmiştim, orada özellikle barış antlaşmasından on beş yıl geçmesine rağmen barışın sokaklara, mahallelere gelmediğini gözlemledim. İki toplum arasında otuz metrelik duvarlar konulmuş ve birbirleriyle hiçbir iletişimi kalmamış iki toplumun. Bir araya geldikleri güvenlik bölgeleri var, çarşı var. Kültür ve sanat merkezlerinde sanat kullanılarak barış biraz daha o mahallelere indirilmeye çalışılıyor. Bana ilginç gelen bir şey de şu olmuştu: Geçmişle yüzleşme konusunda bir anlaşma sağlanamadığı için bu konuda bir program başlatılamamış süreçte, ama kültür merkezleri sanatı kullanarak hakikatlerle yüzleşme konusunda ciddi programlar yapıyorlar. Devletten ve örgütten bağımsız olarak. Tamamen sanatsal faaliyetle yapılan bu yüzleşme programlarıyla ilgili söyleyeceğiniz bir şey var mı?

İkinci sorum da kıra yönelmeyle ilgili. Kürt toplumunun içerisinde sınıfsal bir ayrışma var ve gittikçe artıyor. Bütün komünler, eşitlik söylemi bir gün bu sınıfsal ayrışmaya çarpar mı?

Cevap: Kültürlerarası diyalog diye bir proje vardı. Fakat demin bahsettiğimiz örnekteki gibi hiçbir örnek bir coğrafyaya olduğu gibi uyarlanamıyor. Çünkü her coğrafyanın kendine özgü yanları var. Biz de bu coğrafyanın özgün yapısını artık az buçuk yaşamış ve öğrenmiş durumdayız. Hiçbir coğrafya sadece askerî-siyasi başarılarla özgürleşemez. Onun temeli sosyal ve kültürel başarıdır ya da kültürel ve sosyal gelişimidir. Bizim çalışmalarımızın da amacı sosyal ve kültürel altyapıyı geliştirip kültürel başarıyı sağlayabilmektir.

Kapitalizm kırsalda da şehirde de ülkemize ulaşmış. Söyle böyle onun da yarattığı şeyler var. Uçurumlar var. Sınıflar var. Ayrışmalar var. Bilebildiğim kadarıyla klasik sosyalist bir yaklaşım şu an yok. Bu konuda da en önemli şey denge. O uçurumun çok fazla açılmasının önüne geçmek. Yoksa herkesi ayrıştırmak değil yani. O bakımdan kendisiyle birlikte zaman içinde sorunlar ortaya çıkacak. Tabii ki bunlar şimdiden düşünülmesi gereken problemler. Fakat çözümsüz de değil. Siz ulusal teşhircilikten ziyade dengeli bir yaklaşım gösterirseniz birçok problem bence içinden çıkılamayacak boyuta gelmez. Yoksul bir toplum gerçekliğimiz var. Bunun ekonomik altyapısı bizim işimiz değil, ama küçük-orta ölçekli çalışmalarla bir yaşam düzeyini tutturabilmeyi amaçlıyoruz.

TOPLUMSAL DUYARLILIK VE ŞİDDET KARŞITLARI DERNEĞİ (DUY-DER)

ÖZLEM ÖZTÜRK

Bugün 9 Ocak 2014 Perşembe. Türkiye kamuoyu HSYK ve Adalet Bakanı arasındaki çatışmaya kilitlenmiş durumda. Hükümet "adalet" ile tehlikeli bir oyuna girmiş görünüyor. HSYK'yı hükümete bağlamaya çalışıyor, HSYK da direnıyor. Önerilen yeni düzenlemeyle HSYK'da tek güç bakan olacak. Kamuoyu ise HSYK'nın birçok yetkisini Adalet Bakanı'na verecek düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olup olmadığını tartışıyor. Buna paralel olarak, 17 Aralık yolsuzluk operasyonundan sonra başlatılan emniyetteki yer değiştirmeler yargıyı da kapsayacak şekilde genişleyerek devam ediyor.

Genelkurmay Başkanlığı Askerî Savcılığı'nın hafta başında Roboski konusunda verdiği takipsizlik kararından sonra bölgede tepkiler bitmiyor. Diyarbakır Barosu BM yetkililerini incelemeye çağıracaklarını belirtirken İHD de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuracaklarını açıkladı.

Bugünün son görüşmesini yapmak üzere Diyarbakır Lise Caddesi'ne gidiyoruz. Hava erken karardı. DUY-DER'in Başkanı Özlem Öztürk sarışın ve mavi gözlü, kulağında gümüş telkâri küpesiyle çok güzel bir Kürt kadını. Odada hem duvarlar hem de toplanma masasının üstü mayınla ilgili afişlerle dolu. Afişlerin birinde değişik renkte çocuklar var, yollarında da tekerlekli sandalyede bir çocuk. "İnsanlar farklı, insanlar eşit" yazıyor. Bir tabloda ise kocaman "Dokunmayın" yazıyor. Yazının altındaki çocuk karikatüründe çocuklar tam mayına dokunacakken Hızır Dede yetişip çocukları mayından koruyor. Oysaki Hızır Dede Kürt çocuklarını bırakalı yıllar oldu.

Ya Xizir! Were, sitara xwe bide ser zarokên me!

Yaşadığımız şiddetin sonuçlarıyla yüzleşince örgütlenme ihtiyacı oldu

• Toplumsal Duyarlılık ve Şiddet Karşıtları Derneği hangi tarihte, hangi ihtiyaçtan doğdu?

Özlem Öztürk: Toplumsal Duyarlılık Derneği 2008'de Diyarbakır'da kuruldu. Ama derneğimizi açmadan önce, 2005'te sivil bir inisiyatif olarak mayın ve çatışma atıkları üzerine çalışan bir gruptuk. Ama bu sorunun Türkiye'deki boyutlarının ve verdiği zararlarının ne olduğuyla ilgili tam anlamıyla bilgi sahibi olmayan bir gruptu. Öncelikle bu konuyu bir araştırılma dedik. Gerçekten beklediğimiz kadar ağır koşullarda mı yaşanıyor? Belki beklediğimizden farklı sonuçlarla karşılaşacağız. Bir araştırma projesiyle işe başlamak istedik. Sadece Hakkâri ilini kapsayan, 1071 vakaya ulaştığımız bir "Mayın ve Çatışma Atıkları" araştırma projesi gerçekleştirdik. Hakkâri'deki bütün yerleşim yerlerini tek tek dolaşarak mayından zarar görmüş insanlara ulaştık. Tabii hayatını kaybeden insanların da yakınlarıyla görüştük. Çalışma bitip de sonuçları almaya başladığımız zaman bu sonuçların çok çarpıcı olduğunu gördük. Mayınla veya patlamamış çatışma artıklarıyla karşılaşmış insanlar için ya ölüm ya yaralanma söz konusu, üçüncü bir ihtimal yok. Bir şekilde karşılaştığınız andan itibaren hayatınız 180 derece değişiyor. Ve bu insanları desteksiz bırakılmış olarak gördük. Özellikle yaralanmış insanların mesela protez tedavisinin yapılmaması, rehabilite edilmemesi, onlar için özel bir sosyal güvenliğin sağlanmaması gibi birçok sorunla karşılaştık. İnsanlar uzuvlarını kaybetmişler veya hayatlarını kaybetmişler, bunun için tazminat davaları açanlar var, açmayanlar var. Açanlara devlet bir miktar para ödemiş, yanılmıyorsa 3713 Sayılı Terörle Mücadele Yasası kapsamında. Bunun ötesinde onlar için herhangi özel bir uygulama, herhangi bir çalışma yapılmamış.

Zaten tazminat miktarları da çok az. Zarar görenler arasında hem siviller hem de korucular vardı. Çocukların oranı yüksekti. Korucular aslında bir nevi devlet memuru olarak görülüyor, ama onlar da mesela çok fazla destek almamışlardı. Bir de en önemli tespitimiz şuydu: Türkiye'de mayın sorunu dendiği zaman hep sınır güvenliğini sağlamak için kullanılan mayınlar gündeme geliyordu. Bir de verimli toprakların kullanılamamasıyla gündeme geliyordu. Oysa biz mayın sorununun Kürt sorunuyla iç içe bir sorun olduğunu ve Türkiye'de şu anda sadece Kürtlerin yaşadığı alanlarda mayın bulunduğunu, bunların temizlenmediğini tespit ettik. Ve her şeyden önemlisi sınırların iç bölgelerinde, sivillerin yaşadığı alanlarda, köylerin etrafı, mezralar, Kürt bölgesi olarak tanımladığımız Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki il ve köyde bulunan karakolların çevresinin, devletin güvenlik alanı olarak ilan ettiği yaylaların, örgütün geçiş için kullandığı bölgelerin ve boşaltıl-

miş köylerin çevresinin mayınla dşeli olduunu gördük. Böylece sorun bizim için başka bir boyuta kaydı. Aslında düşündüğümüz, tahmin ettiğimiz şeyleri araştırmamızla belgelendirmiş olduk. Yani mayın sorunu Türkiye’de bir güvenlik sorunu değil, bir insan hakları sorunudur. Çünkü mayınlar sadece sınır güvenliğı için kullanılmıyor. Sivillerin yaşadığı alanlarda da çok yoğun miktarda mayın var. Otuz yılı aşkın bir süredir çatışma ortamı içerisindeyiz. O atışma ortamından kaynaklı patlamamış çatışma atıkları var. Bu atıklar özellikle çocuklar için çok büyük tehlike arz ediyor. Hatta ocukların ilk oyuncağı bile olabiliyor. Çocuklar bunları görüp kurcaladığı zaman patlama sonucu hayatlarını kaybediyor veya yaralanıyorlar.

şeyhmus Diken: Tabii bu ciddi bir duyarlılık meselesi ve bir de travmatik bir tarafı var. Genellikle insanlar eğer hekim kökenli değıllerse ya da çok ciddi hak ihlalleri alanında çalışan bir sivil toplumcu değıllerse bu travmatik vakalarla birebir yüzleşmeye ruh halleri nedeniyle çok yatkın değıller. Sivil toplumcu olarak sizi böyle travmatik bir alana yönlendiren hangi ruh haliydi, hangi duygu durumuydu?

Öztürk: Öncelikle, derneğimizin yeleri ve kurucuları Kürtlerden oluşuyor. İlla Kürtler olsun diye bir şart getirmedik, ama hepimiz bu bölgede yaşayan insanlarız ve bu bölgede Kürt olmaktan kaynaklı yaşanmış sorunları birebir hayatlarında görmüş insanlarız. Ben on beş yıldır öğretmenlik yapıyorum. Mayınla karşılaşmış, kolunu, bacağını kaybetmiş öğrencilerim vardı ve onların hikâyeleri beni çok etkilemişti. Zaten biz Kürtler olarak da Kürt sorunuyla, insan hakları sorunuyla çok i ie büyüyüp buna yönelik mücadeleler içinde bulunan kişiler olduğumuz için, dernek yeleri için bunu söylüyorum, mayın sorunu da bu anlamda bizim fazlasıyla ilgimizi çekiyordu. Ve bu tür sorunların sadece Kürt bölgesinde yaşanması insanı çok düşündürüyor. Türkiye’deki birçok sorunun kaynağı ve besleyicisi olan Kürt sorunu aslında mayın sorunu içerisinde de kendini fazlasıyla hissettiriyor.

• Biraz önce siz de dile getirdiniz, sadece sınırda değıl, Kürdistan’ın i bölgelerinde de, özellikle boşaltılan köylerde haritada yeri belli olmayan bir sürü serseri mayın var ve bu mayınlar özellikle çocukların eskiciye falan satmak için demir yığınları toparlarken karşılarına çıkıyor. Bu tip vakalarla sürekli i ie olmak ve bunlara ya çözüm üretmek ya da retemek nasıl bir ruh halidir?

Öztürk: Bu araştırma projesinden sonra mayın mağdurlarının protez ihtiyaçlarını tespit ettik. Bu insanlara protez takabilir miyiz diye düşünüp buna yönelik iyi bir çalışma yaptık. Hakkâri ve şırnak’ta yaşayıp protez takma imkânı olmayan 85 mayın mağduruna Dicle niversitesi’nin işbirliğıyle pro-

tez taktık. O insanların yaşadığı travmayı onlarla konuşurken zaten fazlasıyla hissediyorsun. Ve insanlar şunu söylüyorlar: “Ben bir çatışmada değildim, tarlamı sürerken bir mayına rastladım ve bacağıma kaybettim.” Kadın diyor ki “Evimdeydim, günlük işlerimi yapıyordum. Akşama yemek yapacaktım, pancar toplamaya çıktım. Köyün biraz dışına çıktım. Çünkü orada pancar var. Pancar toplarken mayına rastladım, bacağıma kaybettim.” İnsanların günlük yaşamları içerisinde böylesine bir durumla çok hazırlıksız bir şekilde karşılaşmaları travmayı çok ağır bir şekilde yaşamalarına sebep oluyor. Tabii biz de bu travmayı onlarla birlikte hissediyoruz. Tabii ki duygusal olarak etkilemiyoruz, rahatsızlık duyuyoruz, isyan duygularımız bazen açığa çıkıyor, ama bir şeyi hedefleyip o uğurda bir şeyler yapmaya çalışmak insana farklı bir güç veriyor. Kurumsallaştıktan sonra kendimizi de biraz koruma, kendimizi de biraz tedavi etme gibi şanslar da yakalayabiliyoruz. Süpervizyon toplantıları yapıyoruz, içimizi boşaltıyoruz, arkadaşlarımızla duygularımızı paylaşıyoruz. Ama zaten o kadar travmatik bir ortamda yaşıyoruz ki böyle bir durumla karşılaşmasak bile biz zaten böyle bir ortamın ürünleri olan insanlarız.

Diken: Bir film izlemiştin. *Kaplumbağalar da Uçar* diye bir film. Irak Kürdistanı’nda bir yönetmenin çektiği, yine böyle mayın ve savaş mağdurlarının sizin de ifade ettiğiniz gibi koltuk değnekleriyle ya da kopuk bacakla, kolla falan hikâyesini anlatan bir film. Dernek olarak tek başınıza mı çalışıyorsunuz? Yoksa partnerleriniz var mı? Başka kurumlarla birlikte mi çalışıyorsunuz? Bu meseleye ilgileri nasıl?

Öztürk: İlk araştırmalarımızın sonuçları çok zihin açıcı oldu. Her sorunun bir sonucu, aslında ayrı bir proje ve çalışma konusu. Mesela orada şunu gördük ki insanlar bu konuda gerçekten bilgisizler. Çocuklar zaten bilmedikleri için çocuksu meraklarından kaynaklı olarak o maddeleri kurcalamalarının sonucunda zarar görüyorlar. İnsanlara sorduk: “Sizce bu konuda ne yapılması gerekiyor?” Herkes öncelikle bu bölgenin mayınlardan tamamen temizlenmesi gerektiğini söylüyor. Ama temizleme tabii ki uzun bir süreç olacak. “Bunun öncesinde neler yapılabilir?” sorusuna insanların verdiği cevap da özellikle çocukların bu konuda eğitilmesi. Mesela biz mayın patlaması olan yerleri insanlara sorduk. Hepsini not alarak bir nevi gayriresmi mayın haritası gibi bir şey çıkardık. Bu tespit ettiğimiz bölgeleri insanlara anlatmak istedik. Bunu da ancak eğitim programlarıyla paylaşabiliriz. O kadar çok çeşitli mayın var ki... Anti-tank mayını var, topuk koparan mayını var, farklı farklı mayınlar var. Bunları insanlara tanıtmak ve özellikle çocuklara bunlarla oynamamaları gerektiğini söylemek için eğitim programları oluşturduk. 2009’dan beri özellikle 7-15 yaş arası çocuklar için “Mayın ve Çatışma Atıkları Eğitim Projesi” adlı projeyi devlet okullarında uyguluyoruz.

Nurcan Baysal: Hakkâri ve Şırnak'ın köylerinde değil mi?

Öztürk: Evet. Hakkâri, Şırnak köyleri, ilçe ve il merkezleri, yani nerede çocuk varsa biz oraya ulaşmaya çalıştık. Özellikle devlet okullarında uygulamak istedik. Çünkü devletin de bu sorunu fark etmesini, kabul etmesini ve bu sorunun bu şekilde çözülmesi gerektiğini onlara göstermek istedik. Yoksa Hakkâri'de bir köye gidip oradaki çocukları bir eve toparlayıp bu eğitimi verebildik. Ama eğitimi okullarda yapmak suretiyle öğretmenlerin de katılımını sağlayarak bu bilgileri sonraki öğrencileri için kullanmaları imkânını yarattık. Ve o çocuklarla bu bilgileri hemen paylaşıp hemen sonuç alabiliyoruz. “Çocuklar bunlar mayın, bunlarla oynamayacaksınız, oynarsanız yaralanırsınız, hayatınızı kaybedersiniz.” Zaten çocuklar için bu hiç sürpriz bir çalışma değil, hiçbir şekilde şaşırmıyorlar. Çünkü çoğunun hayatında bununla ilgili hatıralar var. Ama işte çocuk merakı! Buna dokunmaması gerektiğini birinin ona eğitimlerle, görsel materyallerle üstüne basa basa anlatması gerekiyor.

Baysal: Filmlerinizi vardı. Eğitimleri filmlerle yapıyorsunuz değil mi?

Öztürk: Filmlerle yapıyoruz, çocuklar için hazırladığımız dergiler, broşürler var. Karikatürlerle bu maddeleri anlatıyoruz. Böyle böyle çocukları bu konuda eğitiyoruz.

Diken: “Yıkımdan ve felaketten sonra birilerine düşermiş ortalığı derleyip toparlamak,” diye bir söz var. Genellikle böyle felaket dönemlerinden sonra felaketin izlerini bertaraf etmek, toplumu rehabilite etmek için sivil toplum örgütleri var. DUY-DER'in çalışmalarını yürütürken iktidarların –iktidarın demiyorum– iktidarların yaklaşımı nasıl size? Bir de yerel Kürt iktidarının yaklaşımı nasıl?

Öztürk: Çocuklarla ilgili çalışmayı devlet okullarında uygulama kararı alırken bunu çok tartıştık. Valileri, kaymakamları ikna edip izin alarak girmemiz lazım okullara. Türkiye'de konjonktür önemli bir şey. Ne yazık ki Türkiye'de yerleşmiş bir sistem olmadığı için kişiye göre uygulamalar oluyor. Mesela biz Hakkâri'de çalışmayı planlarken “Valisi nasıl bir insan, kafası açık biri mi, sivil toplumla işbirliğine inanan birisi mi, emniyet müdürü nasıl?” gibi araştırmalar yapmak zorunda kalıyoruz. Gerçekten demokratik bir hukuk devletinde yaşıyorsak böyle kaygılarımızın hiç olmaması lazımdı. Hukuk sistemi vardır ve herkes o sistem içerisinde ne yapabileceğini bilir. Ama bizim Türkiye Kürtleri olarak böyle şanslarımız olmadı. Mesela Hakkâri'de biz devlet yetkilileri anlamında ciddi bir sıkıntı yaşamadık. Çünkü Vali'nin kendisi, “Hakkâri'nin en büyük problemlerinden biri mayın,” diyordu. Ve aslında devletin yapması gereken işi biz yapıyoruz. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Ottawa Sözleşmesi'ne imza atarak 2014'e kadar sı-

nırlarında ve iç bölgelerinde bulunan bütün mayınları temizleyeceğine, bu mayınlardan zarar görmüş mağdurlara yönelik destek programı oluşturacağına dair Birleşmiş Milletler'e taahhütlerde bulundu. "Böyle bir sözleşmemiz var, zaten devlet bunu yapmak durumunda, ama şu anda yapmıyor, biz dernek olarak bu işin bir ucundan tutmak istiyoruz," diye devlet yetkilileriyle görüşmelerimizi gerçekleştirdik. Bunun gerçekten insani bir çalışma olduğuna onları ikna ettik. Çalışmamıza inandılar, gerçekten desteklediler. Hakkâri'de izinler aldık.

Baysal: Şırnak'ta?

Öztürk: Şırnak'a geleceğim. Hakkâri'deki yerel otoritelere gelecek olursak onlardan yana da ciddi bir sıkıntıyla karşılaşmadık. Tabii ki bizi merak ediyorlar, kim olduğumuzu ve ne yaptığımızı. Gözlendiğimizi, bizim hakkımızda bilgiler toplandığını duyduk. Gelip sordular, "Siz kimsiniz?" diye. Biz de şu anda sizinle nasıl konuşuyorsak herkesle aynı şekilde konuşarak açıklamalarımızı yaptık.

Şırnak'a gelince, mesela 2011'de Cizre'de çalıştık. Cizre Kaymakamı'na, Cizre'de bir mayın sorunu olduğunu anlatamadık. Adam diyor ki "Burada böyle bir problem yok. Bizim başka sıkıntılarımız var," Böyle olup da izin süreçleri uzayınca çalışma da biraz geç başlıyor. Bir araya gelip yine ne yapacağımızı konuştuk. Yerel dinamikleri kullanabilir miyiz diye düşündük. İlçe Milli Eğitim Müdürü'yle görüştük. Şırnaklı, Cizreli ve Kürt, çalışmayı çok beğendi, çok destekledi, "Kaymakam Bey bunu nasıl gereksiz bulur?" dedi. "Gidip özellikle bunun görüşmesini yapacağım ve size izninizi çıkaracağım." Onun desteğiyle biz Cizre'de çalışabildik. Cizre Jandarma Komutanı, "Benim köylerime giremezsiniz," dedi. "Siz çocuklara mayını hatırlatacaksınız, daha da çok oynamalarına sebep olacaksınız, bu tür çalışmalar yersiz ve gereksiz." Milli Eğitim Müdürü'nün desteği ve anlayışıyla biz Cizre'deki çalışmayı gerçekleştirebildik. Şu anda Silopi'de çalışıyoruz, Beytüşşebap'ta çalıştık. Oralarda da bir sıkıntı yaşamadık. Ama dönem dönem polisle, askerle karşılaşıyoruz. Soruyorlar, elimizde zaten izin belgeleri var, açıklama yaptığımız zaman insanlar anlıyorlar. Yerel otoritelerle de karşılaşıyoruz, onlara da açıklama yapıyoruz.

• Öyle bir izin belgesine ihtiyaç var mı?

Öztürk: Evet.

• Bölgede var yani.

Öztürk: Evet. Yani devlet okulları olduğu için var.

• Hep okul eksenli mi çalışıyorsunuz?

Öztürk: Özellikle hep okul eksenli çalışıyoruz, çünkü en fazla çocuk orada var ve öğretmenler de orada. Bir de bir sivil toplum örgütünün insan haklarına yönelik böylesi bir çalışmayı bir devlet kurumunda gerçekleştirmesi önemli diye düşünüyoruz ve ısrarla devlet okullarında yapıyoruz.

• Sivil toplum örgütleriyle de çalışıyor musunuz? Örneğin okula gidiyorsanız EĞİTİM SEN'in size yaklaşımı nasıl? Cizre'de, Silopi'de, Hakkâri'de, Şırnak'ta sivil toplum örgütleri ne yapıyor?

Öztürk: Çalışmayı anlıyor, destekliyorlar. Mesela Roboski İnisiyatifi diye bir inisiyatif var, Roboski katliamından sonra oluşturulmuş.

Baysal: Dernekleştiler.

Öztürk: Evet, şimdi onlar da dernekleşti. Ben de size onlarla görüşmeyi tavsiye edecektim. Mesela onlar yazın gelip bizimle görüştüler. "Roboski'de köylülerle böyle bir çalışma yapabilir misiniz?" dediler. Biz de memnuniyetle hemen eşyalarımızı toplayıp Roboski'ye gittik ve köy meydanında böyle bir eğitim yaptık. O gün KESK'ten insanlar vardı o etkinlikte, Eko-Jin'den arkadaşlar vardı, Şırnak Barosu'ndan zaten tanıyoruz. Hepsi çok desteklediler, çok beğendiler çalışmayı. Yani diğer sivil toplum örgütleriyle ortak bir çalışma gerçekleştirmedik, ama hep birbirimizi destekleyici ve besleyici ilişkiler içerisinde olduk.

Diken: 2000'lerin başlarıyla bugünü kıyasladığınızda "Bu dernek iyi ki kurulmuş, birtakım ihtiyaçları ve sıkıntıları gidermede merhem olabilmiş," mi dersiniz, yoksa "Aslında daha önce kurulsaydı böyle bir dernek belki çok daha yararlı olabilirdi," mi dersiniz?

Öztürk: 90'lı yıllarda Türkiye'de hep bir Kürt sorunu var. Köyler yıkılıyor, insanlar öldürülüyor, faili meçhuller yaşıyor. JİTEM var, kontra var. Biz hep insanlara derdimizi ve yaşadıklarımızı anlatmak gibi bir çaba içerisindeydik. Bu şiddet ortamının yarattığı sonuçlar 2000'li yıllardan sonra üzerimize gelmeye başladı ve günlük hayatımızın içerisinde bunları yaşamaya başladık. İnsanlar zorla köylerinden göç ettirildi, binlerce köy yakıldı, binlerce faili meçhul yaşandı, bunları yaşadığımız ortamlarda gördük.

Diyarbakır nüfusu birdenbire iki katına, üç katına çıktı. Mersin, İstanbul, Adana, Şırnak, Hakkâri merkezleri çok fazla göç almaya başladı ve böyle olunca toplumsal yaşantımızda da aslında çok ciddi değişiklikler oldu. Mesela biz Kürtler olarak ilk defa fuhşu konuşmaya başladık. Hırsızlığı, kapkaçı konuşmazken bunlar bizim için çok ciddi sorunlar olmaya başladı ve bütün bunların yarattığı yoksulluk artık hepimizin hissettiği bir durum hali-

ne geldi. Böyle olunca da 2000'li yıllardan sonra şiddetin yarattığı sonuçlara yönelik programlar oluşturacak sivil toplum örgütleri oluşmaya başladı. Biz de onlardan biriyiz ve bu sivil toplum örgütleri daha çok sahaya yöneldiler. Çünkü insanlar orada, sorun orada yaşanıyor ve biz o insanların yanına gitmeliyiz. İşte mayın sorunu da böyle bir şey. Artık yaşadığımız çatışma ve şiddet ortamının sonuçlarıyla yüzleşmeye başlayınca bizim gibi örgütler de ortaya çıktı, ama tabii o dönemde mi çalışsaydık, bu dönemde mi çalışsaydık, o dönemde bu kadar rahat çalışır mıydık bilmiyorum. Tabii artık Kürt sorununun kabul edilmesi, Kürtlere uygulanan birçok haksızlığın kabul edilmesi, en azından bunların Türk tarafınca dile getirilmesi, artık bizim onları ikna etmek gibi bir derdimizin olmaması ister istemez rahat bir ortam yaratıyor.

Baysal: Barış süreci başladığından beri sürece ilişkin en ufak bir eleştiride hemen şöyle deniyor: "Aman susun, bakın kimse ölmüyor!" Halbuki ölüyor. Kürtler ölmeye devam ediyor mayınlarla. Barış sürecinde mayınlar neden hiç gündemde değil?

Öztürk: Yaptığımız görüşmelerde, raporlarda bunu dile getiriyoruz. Evet, gerçekten gerilla ölmüyor, asker ölmüyor, bu çok sevindirici, ama barış süreci doğru planlanmış olsaydı bence bu sürecin sağlıklı sonuçlanması için yolumuzdaki taşların önce bir ayıklanması gerekirdi. "Ne yapmak gerekiyor?" diye gelip sorsalardı eğer, biz de örgüt olarak "Önce şu mayın meselesiyle ilgili ciddi çalışma yapılması gerekiyor," diye öneride bulunurduk, çünkü bu gerçekten barış sürecinin olması gerektiği gibi sonuçlanmasını engelleyecek bir problem. Mayın sorunu tartışılmıyor, çünkü devlet bunun sadece güvenlik sorunu olarak algılanmasını ve bu çerçevede tartışılmasını istiyor. Biz mayın sorununun insan hakları meselesi olduğunu söylüyoruz, Kürt sorunuyla çok iç içe bir mesele olduğunu söylüyoruz, çözüm önerilerinin de bu bağlamda geliştirilmesini istiyoruz. Yani bakış açısında bir farklılık var.

Baysal: Devletin bakışı böyle, peki Kürt siyasi hareketinin gündeminde mi mayın?

Öztürk: Çok fazla değil, çünkü Kürt siyasi hareketi de mayınları kullanıyor.

Baysal: Nasıl?

Öztürk: Onlar da mayın döküyorlar.

Diken: Savaş nedeniyle, değil mi?

Öztürk: Savaş nedeniyle yollara mayın döküyorlar. Basından izliyoruz. Dünya mayın raporlarını hazırlayan bir örgüt var. O örgütün raporlarına göre Türkiye'deki mayın hem devlet tarafından hem de devlet karşıtı silah-

lı güçler tarafından kullanılıyor. Zaten örgüt de bunu kabul etti. Mayın kullanıldığını ve mayın haritası olduğunu söyledi. Hatta Genelkurmay'a birkaç yıl önce bir çağrıda bulundu. "Siz mayın haritanızı açıklarsanız biz de mayın haritamızı açıklayacağız," diye.

Baysal: Yanılıyorsam lütfen düzelt, bildiğim kadarıyla PKK'nin imzaladığı ilk uluslararası anlaşma mayınlarla ilgiliydi. Sanırım Cenevre'de imzalandı ve sonra mayın haritalarını teslim etti diye biliyorum. Ottawa Sözleşmesi gereğince Türk hükümetinin de yapması gerekenler vardı 2010'a kadar. Türk hükümeti yaptı mı? Ottawa Sözleşmesi neden uygulanmıyor sence?

Öztürk: 2014'e kadar uygulaması gerekiyordu. Mesela devlet bir mayın yasası çıkardı, sadece Suriye sınırını kapsayan bir yasa. Çünkü Suriye sınırı 550 kilometre uzunluğunda. Bu sınırdaki toprağın çok verimli olduğu, organik tarım için kullanılması gerektiği veya işte başka şekillerde kullanılabilecek ölü bir alan olduğu, bunun aktifleşmesi gerektiği söyleniyordu. Irak sınırında, İran sınırında mayınlar var, bu yasada bu mayınlardan bahsedilmiyor. Sınırların iç bölgelerinde mayınlar var, yasada bunlardan da bahsedilmiyor. Mayınlardan zarar görmüş binlerce insan var, bu yasada bunlardan da bahsedilmiyor. Tabii devlet, dediğim gibi, sorunu gerçek anlamıyla, insan hakları boyutuyla değerlendirdiği zaman farklı çözümlerle gelmek durumunda, ama "Ülkemde güvenlik sorunu var, ben sınırlarımı korumak zorundayım," gibi bir güvenlik anlayışıyla yaklaştığı için de bu durum böyle devam edecek. Nitekim 2014'e geldik, Nisan'a kadar bu mayınların temizlenmesi gerekiyordu, devlet bunu yapmadı. Nusaybin ve Gaziantep'te çok az bir kısım temizlendi sadece. Şimdi önümüzdeki dönem için sekiz yıllık bir ek süre daha talep edildi ve muhtemelen de bu ek süreyi alacak.

Diken: Anladığım kadarıyla politikleşmiş bir savaş stratejisinin sonuçları üzerinden bir çalışma alanı oluşturuyorsunuz kendinize. Hem devlet açısından hem de PKK açısından böyle. Bu kadar politikleşmiş bir alanda bir sivil toplum örgütünün çalışma yapması sizce handikap mıdır, yoksa aksine işi kolaylaştıran bir durum mudur?

Öztürk: Bence işi kolaylaştıran bir durumdur. ama bizim açıımızdan zor bir durumdur. Sorun aslında gerçekten çok politik bir sorun ve kangren olmuş bir sorun. Biz bu sorunun Türkiye'de fark edilmesi, doğru anlaşılması, doğru yorumlanması için bir duyarlılık yaratmaya çalışıyoruz ve aynı zamanda Kürtlerin, sivillerin artık mayından ve çatışma atıklarından zarar görmemesi üzerine çalışmalar yapıyoruz. Sahada çalışmak çok zor bir şey. Bütün enerjinizi, bütün vaktinizi sahaya vermek durumdasınız ve insanlarla çalışmak zorundasınız. Bu işi yapmazsak çocuklar ölmeye devam

edecek. Çalıştığımız alanlarda bizden sonra çocukların kendi müdahalesiyle gerçekleşmiş patlama neredeyse yok. 2008'den, 2009'dan beri bir veya iki vaka olmuş. Mayın patlamaları olmadı mı? Oldu. İnsanlar seyahat ederken, hayvan otlatırken farkında olmadan karşılaştılar ve patlamalar oldu. Önemli olan o maddeyi bulup kurcalayarak, yani kendi müdahalesiyle patlamaya sebep olmaması. Aslında sorun çok büyük ve çözümü de zormuş gibi görünüyor, ama aslında o kadar değil. Çabalarla, bir şeyler yapılarak bu konuda hemen sonuç alınabiliyor ki biz küçük bir dernek olmamıza rağmen, çok kısıtlı imkânlarımız olmasına rağmen bu sonuçları çok kısa sürelerde alabildik.

Baysal: 90'larla bugünü kıyaslarsan sivil toplum sence nereye gidiyor? Yani "O zaman şunlar öncelikliydi, şimdi bunlar öncelikli," gibi, nedir düşüncen?

Öztürk: Yani demin de anlatmaya çalıştığım şey buydu aslında. 90'lar da sorunlarımızı insanlara anlatmaya yönelik bir çaba içerisindeydik, ama 2000'li yıllardan sonra artık yaşadığımız sorunların sonuçlarıyla uğraşmaya başlıyoruz. Sivil toplum örgütleri hem Kürdistan'da hem Türkiye'de çok fazla eleştiriliyor. Eleştirilmeli de. Bizim de hatalarımız, eksiklerimiz var. Nihayetinde biz de bu ortamda doğmuş, çok da sağlıklı olmayan insanlarız, ama iyi niyetimiz var, insani çabamız var. Bu çabamızla bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Bence sivil toplum her zaman çok gerekliydi ve bundan sonraki süreçte çok daha gerekli olacak ki barış süreci tam anlamıyla uygulamaya gillerse bizim işimiz çok daha fazla olacak.

Baysal: Peki sivil toplumun 2000'lerden sonra daha projeci olduğu söylenebilir mi?

Öztürk: Evet, projeci de olduk. Proje yapmak, kaynak bulmak zorundayız, çünkü Türkiye'de başka şansımız yok. Ama kurum içerisinde demokrasiyi mümkün olduğu kadar yaşatabildiğimiz sürece bu sorunları daha aza indirebiliriz.

Diken: Ya bir devlet müdahalesi olacak, ya bir kurumsal fon sağlanacak, ya da proje yapıp birilerine sunup para bulacaksınız ki yapasınız! Yoksa gönüllülük temelinde tek başına yapılacak iş değil bana göre.

Öztürk: Zaten bu işin yarısından fazlası gönüllülük temelinde yapılıyor. Biz Şırnak'ın köylerine gidiyoruz. Beytüşşebap'ta militanlarla karşılaştık. Yani yolda bir çatışmayla karşılaşabiliyoruz. Yüksekova'da çalışırken kullandığımız yolda bir saat önce mayın patlamış, yani hayatı tehlikemiz de var bizim.

Diken: Risk alıyorsunuz.

Öztürk: Evet, çok riskli bir alanda çalışıyoruz. Gönüllülük olmazsa, inanmazsan zaten bu işleri yapamazsın. Diyarbakır'da dört yüzün üzerinde sivil toplum örgütü var diye biliyorum. Hani bunların kaç çalışıyor? Sadece proje mantığıyla bu işi yürütemezsin. Bir tane proje alırsın, ama ikincisi gelmez. Gönüllülük varsa, gerçekten konuya ciddi bir duyarlılık varsa ve hâkimiyet varsa zaten sürdürülebilir bir hale geliyor.

Baysal: Şeyhmus Abi'nin de dediği gibi uluslararası bir sorun bu aynı zamanda. Sen de az önce dedin ki "Biz devletin yapması gerekeni yapıyoruz". O zaman uluslararası kuruluşlardan ve aynı zamanda devletten bu işler için kaynak alabiliyor musunuz?

Öztürk: Hayır, devletten almıyoruz, ama uluslararası fon kuruluşlarından alıyoruz tabii ki. Projemizi yazıyoruz, oluşturduğumuz program doğrultusunda başvuru yaparak alıyoruz.

Baysal: Son zamanlarda özellikle bazı uluslararası kuruluşların hükümetten gelen baskılardan dolayı bölgeden çekildiği söyleniyor. Ne kadar doğruluk payı var?

Öztürk: Bence doğruluk payı var. Mesela biz birkaç büyükelçiyle yaptığımız görüşmede bunu fark ettik. İsim vermeyelim. Dediler ki "Biz artık Türkiye hükümetiyle çatışmalara sebep olacak konular üzerinde çalışmak istemiyoruz, bu tür projeleri desteklemek istemiyoruz. Daha çok devletin demokratikleşmeye yönelik politikalarıyla ilgili programları destekliyoruz" Bunun gibi şeyler söylediler bize.

Baysal: Kürdistan'da sivil toplum kaynağının gittikçe kısıldığını söyleyebilir miyiz?

Öztürk: Söyleyebiliriz. Çok fazla hissedilmiyor, ama buna yönelik girişimler var. Geçmişte de vardı, "Paraları alıp teröristlere veriyorlar," gibi haberler... Tanınan kişi ve örgütlere yönelik birçok karalama kampanyası yapıldı, biz bunların hepsini yaşadık. Bunlar geçmişte de vardı, hâlâ da var, ama dediğim gibi, o projecilik mantığını gerçekten iyi düşünüp tartışmak lazım. Eğer sadece proje mantığıyla bakıyorsan devamını getiremiyorsun, ama işi sağlıklı bir şekilde götürüp gönüllüğünü ve o konudaki –uzmanlık demeyeyim de– yeterliliğini gösterebiliyorsan bu senin kurumunun da sürdürülebilirliğini sağlıyor.

Baysal: Bu konulardaki ulusal girişimler ki mayın konusunda da böyle bir girişim var, özellikle daha Batı merkezli olanlar, çalışmalarında yerel dernekleri görmezden geliyorlar, doğru mu?

Öztürk: Doğru, böyle bir şey var, ama tabii yapılan doğru değil. Yerel dernekleri görmezden geliyorlar, çünkü Kürtlerin sorunlarına sahip çıkıp kendi çözüm önerilerini geliştirmelerine dair bir davranış biçimi henüz oluşmadı ve aramızda mevcut olan kurtaran ve kurtarılmayı bekleyen ilişkisinin sürmesini istiyorlar bence.

Biz de artık kendimizi yetiştiriyoruz. Biz de sorunlarımızın farkındayız. Biz de gayet güzel işler yapıyoruz ve zaten sorunun sahibi olan insanlar doğru çözüm önerilerini geliştirir diye inanıyoruz. Zaten bu sebeple derneğimiz Diyarbakır'da ve biz Kürt bölgesinde çalışıyoruz. İstanbul'da, Ankara'da oturup oradan Hakkâri'ye bakmak, oradan Hakkâri'yi hissetmek çok mümkün değil. Eşit ilişki kurma noktasına geldiğimiz zaman bu tür sıkıntılar yaşanıyor.

Diken: Daha önce bu İstanbul merkezli, ben bilirimci, buyurgan sivil toplum örgütleri hazırladıkları proje veya çalışma takvimi gereği bölgeye gelip iş yapıyorlardı. Sonra da çoğu kez "Tamam, görüşmemizi yaptık, kurgumuzu yaptık, izahatımızı yaptık, işimizi gördük," diyerek çekip gidiyorlardı. Bir süre sonra da gerçekten merak etmiyorlardı. Arkalarında bir iz de bırakmıyorlardı. Ama son on beş yıla baktığımızda bölgede artık bir sivil toplum duyarlılığı oluştu. Acaba bu bir alan çatışmasına yol açtı mı?

Öztürk: Burada yapılan bütün çalışmaların kötü olduğunu veya tarif ettiğiniz şekilde yapıldığını söyleyemeyiz tabii, ama genel fotoğrafa baktığımız zaman gerçekten böyle bir şey çıkıyor. O kurtaran ve kurtarılmaya bekleyen ilişkisinden çıkmak istediğimizi ve çıktığımızı gördükleri zaman bir denge-sizlik başlıyor. Bu, kıskançlığa da sebep olabilir. İşbirliği yapmayı zaten engelleyen bir davranış tarzı, ama artık Kürtler bu tür yaklaşımlara doydular ve bu tür yaklaşımı olan insanlarla ve kurumlarla çalışmıyorlar.

Diken: İş de yapmıyorlar.

Öztürk: Evet, iş de yapmıyoruz, çalışmıyoruz, çünkü artık çok netiz. Gerçekten eskiden bilmiyorduk ve işbirliği yapmak için çaba sarf ediyorduk. Çünkü bir de onlara anlatmak gibi bir derdimiz vardı. Ama şimdi sen her şeyi biliyorsan benim anlatmamı beklemeyeceksin. Senin zaten bunu bilip de gelmen gerekiyor buraya. O yüzden biz bu anlamda Kürt STK'ları olarak iyi bir noktadayız diye düşünüyorum. Eğer eşit bir ilişki kurmayı başarabilirsek işbirliği çok önemlidir ve olması gerektir, ama siz bizimle eşit bir ilişki kuramayacaksınız. Biz zaten çalışıyoruz, yolumuza devam ediyoruz, birlikte çalışmaya gerek kalmayabiliyor.

TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ AİLELERİ DERNEKLERİ FEDERASYONU (TUHAD-FED)

ZÜBEYDE TEKER

Bugün 10 Ocak 2014 Cuma. Çalışan Gazeteciler Günü. Birçok gazetecinin artık çalışamaz hale geldiği Türkiye’de, Özgür Gazeteciler Cemiyeti’nin hazırladığı “2013 Gazetecilere Yönelik Hak İhlalleri Raporu”na göre 86 gazeteci, yazar ve dağıtımçı cezaevinde, en az 44 gazeteci hakkında dava açıldı ve en az 57 yayın yasaklandı ya da toplatıldı.

Bugün ağır yaralı bir çocuğun hastane fotoğrafları dolaşüyor sosyal medyada. 29 kez gözüktüne alınmış, 6 kere cezaevine konulmuş, Pozantı mağduru ve Sincan Cezaevi’nde işkence gören çocuklardan 17 yaşındaki M.K.’nin fotoğrafları. Onlar sosyal medyada dolaşırken dokuz sivil toplum örgütü “Çocuk cezaevleri kapatılsın” diye bir ortak çağrı yapıyor. Dokuz örgütten biri de TUHAD-FED.

TUHAD-FED’in Ofis semtinde eski Mem u Zin binasındaki bürosuna gidiyoruz. Büro da bina kadar eski görünüyor. Tüm bu yıpranmış görüntünün içinden kırmızı yeleği ve kot pantolonuyla oldukça enerjik bir kadın çıkıyor karşımıza. TUHAD-FED’in Başkanı Zübeyde Teker. Hasta olmasına rağmen müthiş bir enerjiyle konuşan bu kadın, geçen yıl kurulan Akil İnsanlar grubunun da üyesi. Harika kahkaha atan, yaşama sıkı sıkıya bağlı, bir gün gerillalarla yaşamı kırlarda yeniden kuracağına inanan bu kadın, bu puslu Diyarbakır gününde bize de iyi geliyor...

Bu hareket kimseye taht ve baht vaat etmiyor

• TUHAD-FED nasıl bir örgütlenme? Hangi tarihte kuruldu? Hangi ihtiyaç TUHAD-FED’i yarattı? Üye tabanlı mı, yoksa inisiyatif benzeri mi? Bu başlıklar çerçevesinde sohbete başlayalım!

Zübeyde Teker: Açılımı, Tutuklu Hükümlü Aileleri Hukuk ve Dayanışma Dernekleri Federasyonu’dur. Dokuz dernek, iki temsilcilik bünyemizde

bulunuyor. 1990'larda kurulan aile derneklerinin 2003 gibi federasyonlaşma kararı almasından sonra Diyarbakır merkezli bir federasyon oldu.

Genel olarak PKK'li ve KCK'li tutuklu ve hükümlülerin ailelerini kapsıyor. Temel görevleri birkaç bölüme ayrılabilir. Birincisi, ailelerin dayanışmasına, ortaklaşmasına öncülük yapmak. Bir diğeri, cezaevlerindeki siyasi tutsakların hem maddi hem manevi ihtiyaçlarını karşılamak. Bu temelde cezaevlerine avukat göndermek. Yaşadıkları hak ihlalleri ile ilgili başvurular yapmak. Yine onların yaşadıklarını kamuoyuna basın açıklamalarıyla, eylem ve etkinliklerle aktarmak. Bu ve benzeri görevleri olan bir yapıdır.

Yoğun olarak dönemsel kampanyalar şeklinde çalışıyoruz. Birinci temel gündemimiz, önderimiz Sayın Öcalan'ın özgürlüğüdür. İkincisi, hasta tutsaklarımızın bir an önce serbest bırakılması. Üçüncüsü de siyasi tutsaklarımızın genel olarak yaşadıkları şeyler ve bundan sonraki süreçte serbest bırakılmaları için nelerin yapılabileceği. Bu üç gündem maddesi üzerinde çalışıyoruz.

Federasyon olarak, bir-iki yıl kalıp gidenleri saymamakla birlikte 84 cezaevine bakıyoruz. Arşiv çalışmamız başladı. Tutuklu ve hükümlü sayımız 7.500 civarında olmalı. Bunlardan iki bini yirmi yıldan fazladır hapiste. Diğerleri de on, on beş yıldır içeride olanlar. Yedi-sekiz yıldır yatanlar da var. Böyle bir profilimiz var. Bu sayının dört yüze yakını kadın tutsaklardır. İki yüze yakın da çocuk tutsağımız var. Bu rakamları yuvarlayarak söylemek durumundayım, çünkü hemen her gün tutuklanma ve serbest bırakılma durumu yaşıyoruz. Bu sayıya cezaevi dağılımı açısından bakıldığında Kürdistan'da on cezaevi kaldı. Diğer siyasi tutsaklarımız yoğun olarak Marmara, İç Anadolu, Karadeniz, Ege ve Çukurova cezaevlerine yollanıyorlar.

• Bu kadar yoğun bir takip çok ciddi bir örgütlenmeyi ve kendi içinde iletişimi gerekli kılar. Bunu nasıl sağlıyorsunuz?

Teker: Büyük örgütlenme gerekiyor, ama büyük örgütlenmemiz yok. Federasyonda beş arkadaşız. Üye dernekler de yönetim kurulu yedekleri ve kurullarıyla birlikte 24 kişiden oluşuyor, ama genellikle aktif çalışan iki ya da üç arkadaşımız var. Gönüllü avukatlarımız var. Bazı yerlerde de gönüllü ailelerimiz var. Bunlar üzerinden bir ağıımız var. Ama hakikaten dernekte çalışan kişi sayısı avukatlar ve ailelerimizle birlikte sekseni geçmez.

• Aslında sivil toplumun ruhu biraz da böyle bir şey! Sivil toplum özgürlük ve katılımcılık üzerine kurulduğu için iyi ki o gönüllüleriniz var.

Teker: Tabii, iyi ki de gönüllü dernek yöneticilerimiz var. Biz ne federasyon ne de dernek olarak maaşlı çalışan alabiliyoruz. Herkes gönüllülük esaslı çalışıyor. Ve burada bence asıl mesele şu: İnsanlar bizimle çalışmak ister.

Ama bizim kurumumuz çok deşifre edildiği için! Özellikle KCK operasyonları şemasında direkt TUHAD-FED yer aldığı için.

İnsanlar kaygılanıyorlar. Bu kaygılarında yerine göre haklılar, yerine göre de haksızlar. Haklı oldukları nokta şu: Kürdistan'da şu anda çaldığınız her iki kapıdan birinde tutuklu, hükümlü, sürgün, gerilla veya kaçmak zorunda kalan biri vardır. Ya da mimlenmiştir, gözaltı yaşamıştır. En azından devlet şiddetiyle karşı karşıya kalmıştır. Doğal olarak insanlarda kaygı ve korku oluşuyor. Bunu bir noktada insani buluyor ve anlıyoruz. Ama bir noktada anlamıyorum, o da şu: Biz ne kadar içe kapanırsak devlet o kadar üstümüze gelecektir. Daha çok haksızlığa uğrayacağız. O yüzden ne kadar ortaklaşabilirsek bu zulmü o kadar püskürtebiliriz. Bu konuda açığa çıkmayan bir durum var. Özgürlük kolay elde edilebilen bir şey değil. Bu uğurda ağır bedeller ödüyor herkes. Özgürlüğün bir parçası olmaktan mutluluk duymak gerek.

• Bu kadar ağır bir yükü taşıyabilmek için nasıl bir finansınız var? Para işlerini nasıl hallediyorsunuz? Destekler oluyor mu? Yoksa hepsi gönüllülük temelli mi?

Teker: Uluslararası fonlara başvurmuyoruz. Çünkü PKK'nin, KCK'nin, yani siyasi bir yapının sivil toplum kuruluşuyuz biz. Uluslararası kuruluşlara başvurursak bağımsızlığımıza ve mücadelemize gölge düşer. O yüzden daha çok kendi çevremizde oluşturduğumuz gönüllü ağıyla ve çalışmalarıyla ekonomik girdi sağlıyoruz. Bunun üzerinden talepleri karşılıyoruz.

Nurcan Baysal: Yine Kürt ailelerden...

Teker: Tabii ki! Bölgedeki, metropollerdeki iş adamları gibi, fark etmiyor. Herkes katkı sunuyor. Diğer türlü, mesela belediyelerden yardım filan kabul etmiyoruz. Ama belirli gün ve saatlerde belediyelerden ailelerin cezaevlerine gidiş gelişleri için araç talebinde bulunuyoruz.

Şeyhmus Diken: İnsani talepler...

Teker: Evet, böyle insani talepler. Maddi taleplere girmiyoruz. Çünkü maddi talep hem bizi zan altında bırakabilecek bir durum hem de karşı tarafın görev ve yükümlülükleri arasında olan bir durum değil. Onları da böyle bir işe koşup zor durumda bırakmamak gerek. Daha çok kendi ailelerimiz üzerinden yürüttüğümüz bir çalışma. Ama bunu da çok görünür kılmıyoruz. Bir de ekonomik anlamda kampanya yapmıyoruz. Bizden önceki dönemlerde bu da yaşanmış. Hiç federasyonun bilgisi olmadan insanlardan para toplanmaya kalkışılmış. Geçen sene açlık grevleri sırasında Avrupa'da bir durum yaşandı. Bazı insanlar ilaç temin etmek için para yardımı kampanyaları

yürütmüşler. Para toplayıp halkı dolandırmaya kalkmışlar. Çok kötü örnekler olabiliyor. Biz bu yüzden kesinlikle resmi hiçbir çalışma yürütmüyoruz. Daha çok makbuz karşılığı derneklerimize bağışlar geliyor. Ya da aile hiçbir şekilde makbuz istemiyor, cezaevindeki bir ihtiyacı karşılıyor.

• Aileler bağış yaparken çekiniyor olabilirler mi? Mesela KCK davasında adı geçtiği için!

Teker: Hayır, onunla ilgili hiçbir sorun yaşamıyoruz. Dedğim gibi, geçmişte istismar edilen bir durum olduğu için çok hassas davranıyoruz. Çünkü sonuçta çok ağır bedeller ödeyen ve gerçekten bir misyona sahip olan bir kesimi temsil ediyoruz. Biraz ona uygun davranmaya gayret ediyoruz.

• Siz tarafsınız! Bunu deklare ediyorsunuz! Sadece PKK'nin, KCK tutuklularının değil, aynı zamanda bu yapıya sahip çıkan sivil toplum örgütlerinin de hedef olduğu bir ortamda çalışıyorsunuz. Bunu nasıl göğüslüyorsunuz?

Teker: Kürt hareketiyle buluşmak, bu mecrada onlarla birlikte özgürlük mücadelesi yürütmek gerçekten onur duyulacak bir şey. Tabii bazı şeyleri de göze almayı gerektiren bir şey. Çünkü bu hareket kimseye taht ve baht vaat etmiyor. Sonuçta bu mücadeleye girdiğinizde sonu ya zindandır, ya ölümdür, ya sürgündür, ya işkencedir. Ya da en son nokta kimimizin yüzünü döndüğü dağlardır. Böyle bir gerçeklik var. Devletin yaklaşımı da bu konuda çok acımasız. Biz defalarca baskın yedik. Dönem dönem arkadaşlarımız tutuklandı. Halen içeride olan arkadaşlarımız var. Sürekli bir şekilde kriminalize ediliyorsunuz. Telefonlarınız dinleniyor. Takip altındasınız. Sosyal alanda taciz edildiğinizi hissedebiliyorsunuz. Ama şunu biliyoruz ki bu durum Türkiye'de bir devlet geleneğidir. Muhalefet eden her kesime nefes aldırmama, pes ettirme gibi bir yaklaşım var. Ama biz pes etme gibi bir tutumun içinde olmayacağız. Mesela bu Akil şahsiyetler çalışması döneminde bunu yaşadım. Beni Beşir Atalay aramıştı. Çalışmaya dâhil olduğumu ondan öğrenmiştim. Basında ismim açıklandıktan sonra hemen tutuklandığım haberi geçmeye başladı. Basından bir kesim "terörist başının avukatı" diye yazdı. Anında kriminalize eden yaklaşımı gördüm. Federasyonumuza da yaklaşım bu şekildedir.

Cemaat-hükümet kapışmasında bile üyelerimiz hemen kapımızda aramalardan geçirildi. Mesela Rojava'ya destek ve yardım çalışmalarını herkes yürüttü, ama bizim arkadaşımız bu çalışmadan dolayı şu an tutuklu. Ne adaleti, ne hakkaniyeti bir şeye benziyor. Böylesi bir mekanizmayla karşı karşıyayız. Bizi sürekli bir şeylerin dışında tutan, teşhir eden, sürekli damgalayan bir mekanizma. Federasyon olarak bugüne kadar yaptığımız hiçbir cezaevi

görüş başvurusu olumlu sonuçlanmamıştır. Cezaevlerine görüş için almazlar bizi. Ankara'ya gittiğimde birebir hissediyorum, takibe alınıyorum. Hep böylesi bir tutumla karşı karşıyayız. Mesela Akiller konusunda da Sayın Öcalan'ın federasyonumuz adına beni önermesi sonradan öğreniyorum ki ciddi bir krize sebep olmuş.

Düşünün ki biz bir kurumumuz. Temsiliyetimiz nedeniyle dilimiz ve üslubumuz da ona göredir. Çözüm komisyonuna gittik. Mecliste bizi yargılamaya kalktılar, haşat etmeye çabaladılar. "Sizin jargonunuz sürece uygun değil!" diyorlar bana. Ben de dedim ki "Her mücadele kendi dilini yaratır." Bizim mücadelemiz sonlanmış ve her şey bitmiş değil ki bizim dilimiz değişsin! Ne zaman her şey normalleşirse biz de o zaman dilimizi ona uygun hale getireceğiz. Kusura bakmayın, şu an bu dili kullanacağız ve siz de tahammül edeceksiniz.

Rahat değiliz yani. Bütün çalışmalarımız kriminalize ediliyor. Bütün açıklamalarımız dava konusudur. Şu ana kadar bir sürü davaya gittik, ifade verdik. Bize direkt cepheden saldıran bir yaklaşım var. Bizim de korkumuz yok. Yaptığımızın doğru olduğuna dair bir inanç taşıyoruz.

• Anladığım kadarıyla örgütlenmenizin iki ayağı var. Bir ayağı cezaevlerindeki hükümlü ve tutuklular, diğer ayağı da onların aileleri. Peki ailelerin talepleriyle cezaevindekilerin talep ve beklentilerini nasıl dengeliyorsunuz? Diyelim mahpusta biri kitap yazmış, "Yayımlatın!" diyor. Bir diğeri de "Ben hastayım, burada öleceğim. Beni ya tedavi etsinler ya da bırak-sınlar," diyor. Tutuklu ailelerinin ise sadece çocuklarına, yakınlarına yönelik talepleri yok! Yaşamlarını sürdürmeye yönelik beklentileri de var.

Teker: Cezaevlerinin taleplerini cezaevi temsilcileri üzerinden alıyoruz. İçerideki şahıslar üzerinden almıyoruz. Bunu yapmazsak onların iç yapı-sındaki disiplin bozulur. Bir de biz bu durumu kaldıramayız. 84 cezaevi-nin 84'ünde de temsilciler var. İhtiyaçlar ne ise onlar görüşe giden avukat-lara ve ailelere iletiyorlar. Biz de onun üzerinden ihtiyaçları karşılıyoruz. İlk başlarda aile gidiyordu görüşe, "Bana şunları şunları alsınlar," talebi çıkıyor-du. Aile bize gelip iletiyor, biz de neden yapamayacağımızı anlatıyorduk. Bu şekilde kimseye yetemeyiz. İkincisi, temsilcinin bilgisi dışında yapıldığında, örgütsel disiplinde sıkıntı yaşanır. Parasal da olsa, bireysel ihtiyaçlar da ol-sa temsilcinin onayından geçmeden bizden doğru karşılanmaz. Aile mesele-sine gelince, ailelerimizin yüzde yirmisinin ekonomik durumları iyi. Yüzde altmış kendi çarkını döndürebilecek durumda. Kalan yüzde yirmi ise cid-di anlamda yoksul. İşte bu yoksul ailelerin talepleri bizim için önemli. Bun-lar açlık sınırında ve perişanlar. Biz onların taleplerini dikkate alıyoruz. Me-sela bağış geldiğinde onları bağıştan yararlandırıyoruz. İş başvuruları varsa

referans oluyoruz. Yetiyor muyuz? Yetemeyiz, farkındayız. Başvuran ailelerle de hemen “Tamam” demiyoruz tabii. Gidip yerinde görüp sonra gereğini yapıyoruz.

Diken: 2003’te şartlı salıverilme yasasıyla iki bin civarında siyasi tutsak erken tahliye olmuştu. Onlardan on civarında şahsiyet bana geldi. İçeride edebiyatçı-yazar olmaya karar vermişler. Onlarla yazma meselesi üzerine muhabbet ederken sorunlarını dinleme şansım oldu. Cezaevinden çıkanların toplumda kendilerine alan açması, imkân sağlanması, rehabilitasyonları, uyumdan tutun iş sahibi olmalarına kadar her şey sorun! Siz cezaevi sonrası diyebileceğimiz bu alana da el atıyor musunuz?

Teker: “Bizim işimiz değil,” demiyoruz, ama rehabilitasyon sıkıntılı bir tanımlama. Çünkü onlar psikolojik bir sorun yaşamadıklarını söylüyorlar. “Biz bir mücadele içinde olduk ve bunun sonucunda cezaevine düştük, tecrit edildik. Sonuçta bir yok edilme süreci yaşadık. Yine de mücadeleye devam ettik. Çıktığımızda rehabilite edilmeyi doğru bulmuyoruz.” Uyum meselesine gelince, arkadaşlar çıktıktan sonra ciddi savrulmalar yaşadılar. Politik olarak arka planı yoktu. Biraz kendilerini ötekileştirilmiş hissettiler. İçeride kapandılar, başka bir dünya kurdular. Bununla ilgili bir tartışma var. Ama netleşen bir şey yok!

Cezaevinden çıkan arkadaşlarımızı sağlık hizmeti alabilmeleri için önce Türkiye İnsan Hakları Vakfı’na (TIHV) yönlendiriyoruz. Sonrasında arkadaşlarımız tekrar bizimle ilişkiye geçiyorlar. Çalışmak istedikleri bir saha varsa ona dönük ortak kararlar alıyoruz. Ama her çıkan gelip talepte bulunuyor mu? Böyle bir şey yok! Değişiyor. Kişilerin ihtiyaç durumuna göre değişiyor. Ama doğru tabii, bir hazırlık olması gerekiyor. Çünkü 2004 herkesin özeleştirisi yapması gereken bir süreç. Bu kadar ağır bedeller ödeyen insanların bu kadar savunma yaşamasına sebep olmak kabul edilebilir bir durum değil. Bunda herkesin rolü var. Bu dönem böyle bir süreç yaşanması ihtimaline karşı kendi içimizde yürüttüğümüz, şu anda kamuoyuyla paylaşmadığımız bir tartışma sürecimiz var. Umarım çok hızlı bir şekilde çıkar sonuçlar.

• İçeriden çıkıp hayatlarını sürdürmek durumunda olanlar için ne yapılıyor?

Teker: Dışarı çıkıp örgütle direkt ilişkilenenler zaten örgütün kadrosudur. Onlar için ekonomik bir araştırma, çalışma yapmaya gerek yok. Diğer türlü gelip iş vs. istediğinde örgütün bunu çok karşılama olanağı yok. Geçen yıl üçüncü yargı paketiyle KCK davalarından beş yüzün üzerinde insan dışarı çıkmıştı. Tabii KCK davalılarının durumu yirmi yıllıklara göre farklı. Onlar çıkınca tekrar normal yaşamlarına dönebiliyorlar. Ama çok uzun yıllar ya-

tıp çıkan arkadaşlar bir süre aileleriyle kalmayı tercih ediyorlar. Bize sonraki süreçte geliyorlar. Ama şu ana kadar maddi temelli bir talep görmedim. Asla “İşsizim, aile durumum şu,” diye gelmez! Gelirse direkt “Ne yapmam gerekiyor? Siyasal çalışmalar ve mücadele açısından bana düşen nedir?” diye gelir. Bu, bizim sorumluluğumuzu azaltmaz tabii. Yarın diyelim ki yedi bin insan dışarı çıktığında bunların hepsi “Ne yapmalı?” sorusuyla gelmez. Kendi yaşamını idame ettirmek için gelenler de olacak elbette. Bunu da çok anlayışla karşılıyorum. Çıkar çıkmaz illa örgütsel mekanizmaya dâhil olunacak diye bir durum yok.

Baysal: İrlanda’da bir toplantıya gitmişken eski tutsaklar tarafından yönetilen bir STK’yı da ziyaret etmiştik. Eski bir cezaevini mekân edinmişler. Eski tutsakların durumunu konuşurken çok ciddi bir kısmının aile sorunları yaşadığını anlattılar. Aile içi şiddetin ve ilaç bağımlılığının arttığını söylediler. Kadınlarda intiharın yüksek düzeyde olduğunu dile getirdiler. Buna ilişkin olarak birtakım çalışmalar yürüttüklerini de eklediler. Umarım bizde olmaz, ama savaş yaşayan bütün toplumlarda bunlar oluyor. Böyle bir ihtimale karşı Kürt siyasal hareketi ve sizler bir program yapıyor musunuz?

Teker: Geçtiğimiz yıllarda TIHV’in düzenlediği iki günlük bir seminare katılmıştım. Asıl gündem, çatışmalı toplumlarda çatışma bittikten sonra travmanın ortaya çıkış süreçleriydi. Aslında travmayı en ağır kim yaşıyor biliyor musunuz? Siyasal mücadeleyi hiç soluk almadan sürdürenler yaşıyor. Normalleşmemeyi en çok onlar yaşıyor. Diyelim ki siz savaşı görüyorsunuz bir şekilde, ailenizden biri öldürülüyor, buna rağmen hayatınıza devam ederek hayatınızı normalleştiriyorsunuz! Ama sürekli bu işler için koşuşturan biri yasını erteliyor, nefes almıyor. Sonrasında da birdenbire çatışmasızlık süreci başladığında dibe vurmuş yaşıyor. Çünkü çok ciddi anlamda ruhsal olarak geriye atma var. Cezaevi dışı için de aynı şeyler geçerli. Bu alanlarda gece gündüz çalışan bir sürü insan var. Bir sosyal yaşamları yok. Ciddi anlamda nefes aldıkları alanlar yok. Sonuçta bunlar çok ağır travma yaşayacaklar. Süreç öfkeyle başlayacak. Hani o kadar bedel ödenmiş, sanki hiçbir şey olmamış gibi! Giderek ağırlaşacak. Bütün bunlar bu çatışmasızlık sürecine nasıl geçileceğiyle ilgili. Çatışmasızlık sürecinden beklentilerle direkt ilgili. Mesela TESEV ile bir çalışma yürüttük. Çatışmasızlık süreci başladığında geriye dönüşlerle ilgili bir rapor yazılıyor. O çalışmanın danışmanlığını yaptım. Daha çok örgütlerle ilişkilenme meselesinde. Mesela arkadaşlarla Kandil’e de Maxmur’a da gittik. Avrupa’ya da gidildi. Vize alamamıştım, ama sağ olsun Remzi Kartal ve diğer arkadaşlar ilgilenmişti. Arkadaşlar gittiler ve her bir parçada ayrı bir travmayla karşılaştılar. Gerillanın yaşadığı başka bir durum,

Maxmur, Rojava ya da diğer yerlerdekiilerin yaşadıkları başka. Şimdi bu duygusal parçalanmışlık ne olacak? Hepsine cevap olma şansımız olmayınca ne olacak? Asgari düzeyde sosyal yaşantımızla ilgili yapılabilecekler konusunda bir şeylerin olması gerekiyor.

Diyeelim ki Maxmur, Kandil, sürgünden dönecekler, cezaevinden çıkacaklar. O zaman bu insanların sosyal yaşamlarının güvence altına alınması gerekiyor. Sağlık sigortası, yarım kalmış eğitimler ve daha birçok şey! Öyle bir şey ortaya çıktı ki TESEV'den arkadaşlar bu durum karşısında travmatik bir ruh haline girdiler. Sonuçta yaşayanın travmasını baştan sona dinlemek, yabancısı olduğu bir durumla yüz yüze kalmak da travma yaratıyor. Aslında birçok şeyin formülü, cevabı da yok! Dünya deneyimlerinde de görüyoruz. Hiçbir dünya deneyimini bir diğeri için formüle edemiyoruz. Mesela birçok kişi Önderliğimiz üzerinden Mandela örneğini verir bize. Böyle bir şey yok, olamaz! Her toplumsal durum farklıdır. Kürdistan farklıdır, Güney Afrika farklıdır. Mesela İrlanda deneyimi! Bu konuda akademisyenlere çok antipati duyuyorum, çok ezber konuşuyorlar. Google'dan rahatlıkla okuyabildiğim şeyleri gelip yüzüme bakıp bana anlatıyorlar. Sanki biz yeniden bir şey keşfediyormuşuz gibi! Halbuki bu ülke için bir yöntem bulmamız lazım.

• **Peki Akil İnsanlar Heyeti olarak bir formül bulabildiniz mi? Bunca ay gidip geldiniz! Bir şeyler, raporlar hazırlayıp sundunuz! İşe yaradı mı?**

Teker: Toplumsal barış adına tabii ki bir formül bulamadık, ama hükümetin yapması gerekenler adına bir şeyler çıktı tabii. Devletle vatandaş nasıl barışmalı meselesinde bir yol katettik. Vatandaş birçok şey istiyor. Mesela Kürt hareketi ile Kürt halkının talepleri birbirine paralel. Bunun içinde İslâmcılar da dâhil birçok kesim var. Hepsinin talepleri örtüşüyor. Devlet sadece Kürt hareketiyle değil, Kürt halkıyla da barışmayı hedefliyorsa bu ortak talepleri bir an önce gündemine almalı. Öte yandan, toplumsal barış adına bir formül çıkması çok zor. Bunun için devletin bugüne kadar kullandığı dilin değişmesi gerekir. Devletin argümanlarının değişmesi gerekir. Bunlar olmadığı sürece toplumsal barışın gerçekleşmesi mümkün değil. Dünya deneyimlerinde de bu böyle! Ve toplumsal barış sağlanmadığı sürece kâğıt üzerinde istediğiniz kadar anlaşıp. Yine katliam devam eder. Türkiye'de devlet aklıyla düşünen bir devletle karşı karşıyayız. Bunun dışında tabii ki bize de rol düşüyor. Bir sürü sol, sosyalist yapılanma var. İnsan haklarıyla uğraşanlar var, İslâmî kesimler var. Bunlar da toplumsal barışa hizmet edecek bir mekanizmayı örmek zorundadır. Birbirini ötekileştiren toplum 80'lerde kaldı. Artık o dönemlerde yaşamıyoruz. Bir İslâmcı ile bir sosyalist yan yana oturup konuşabilecek durumda. Bunu reddeden ve eski reel sosyalizmde ısrar edenler de bu sürecin dışında kaldılar. Onları bu sürecin içine çekmemiz şu an için

mümkün görünmüyor. Ama en azından bizler, bazı şeylerin farkında olanlar bu mekanizmayı örmeliyiz. Mesela “Kadın İçin Barış Girişimi”nin çabaları oldu bu konuda. Bu önemli, çünkü son yüz yıldır toplumsallaşma mücadelesi veriyor kadın. İkinci olarak da toplumsal öncülük mücadelesi. Bunun da toplumsal barışa katkı sağlaması gerekiyor. Hepimiz birbirimizle bağlantılıyız. Eğer olacaksa hepimiz üzerinden gelişen bir süreç olacak. Diğer türlü, devlete ve harekete bırakırsak başarısız olacak bu süreç. Çünkü bu meselede hareketin öncülüğünü kabul edip onu daha geniş bir yelpazeye yaymak gerekiyor. Biraz meselenin özü bu.

• Kürdistan’da sivil toplum örgütlerinin bağımsız kalması sizce mümkün mü?

Teker: Dünyanın hiçbir yerinde mümkün değil! Sonuçta sivil toplumculuk ihtiyaçlardan doğar. İhtiyaçlar sizi bir taraflara götürür. Bağımsızlık diye bir şey yok! Biz bunu burada da çok tartıştık. Diyelim ki odalar tarafsız olmak durumunda, çünkü birçok siyasal örgütün mensupları var aralarında...

Diken: Zaten odalar sivil toplum örgütü değil. Meslek kuruluşları.

Teker: Değiller, evet. Onlar birçok siyasal yapıdan oluştukları için bir noktada durmak zorundadırlar. Ama bizim öyle bir pozisyonumuz yok. Şimdi mesela İnsan Hakları Derneği tarafsız olduğunu söyleyebilir mi? Söyleyemez! Neden? Çünkü ezilenin, inkâr edilenin yanındadır. Devletin kötü muamelesine, şiddetine karşı mücadele ediyor. İşte bu tam da ezilenden yana taraf olma meselesidir. Mesela biz direkt devletle savaşan insanların, ailelerin kurduğu dernekleriz. Doğal olarak siyasal taleplerle gündeme gelen bir yapılanmayız. Tarafsız olduğumuzu söyleyebilir miyiz? Tarafsız olacaksak kanarya sevenler derneği kuralım, kuşlardan bahsedelim. Türkiye gerçeğinde bunun karşılığı yoktur. Türkiye’de taraf olmayan sivil toplum kuruluşu yoktur.

Diken: Kürdistan’a bir gün barış gelirse, tutuklular, hükümlüler zindanlardan çıkarsa –umuyoruz ki görürüz o günleri!– TUHAD-FED ne yapar? Kapanır mı, yoksa kendine başka bir alan mı seçer?

Teker: Bence o gün gelir de zindanlar boşalırsa TUHAD-FED iyisi mi kendini feshetsin. Sonuçta biz ailelerle dayanışma amacıyla kurulduk. Elbette ki dayanışmamız devam eder, ama bizim için en önemlisi zindan gerçekliğidir. Benim hayalim, gerçekten arkadaşlar çıksın, bu kurumlar kapansın, başka kurumlar açılsın. Hayatı yeniden kurgulayacak kurumlar ortaya çıksın. Mesela ekoloji hareketi filan diyoruz, tabela olmaktan çıksın. Yaşamsal faaliyet alanları olsun. Kırısala gitmek istiyorum mesela! Bu süreç tamamlandık-

tan sonra artık kentte yaşamak istemiyorum. Komün yaşamlarının kurulacağı köyler olsun artık. İnaniyorum ki birçok arkadaşının talebi bu yöndedir. Hani mücadele devam eder. Hayatı örmek, hayatın içerisinde kalmak da başlı başına bir mücadeledir. Yaşamsal bağı hayallerin ışığında kurabilmek bizim için elbette çok önemli. Bazen arkadaşlarla konuşuyoruz, “Yarın çözüm gelir de zindanlar boşalırsa ne yaparız?” diye. Diyoruz ki: “Onları alıp kırsalla gideceğiz. Çünkü bu onların, zindandakilerin hayali! Onlarla birlikte gidip yeni bir yaşam kuracağız.”

Bugün 10 Ocak 2014 Cuma. Diyarbakır 78'liler Derneği'nin Ofis semtindeki bürosuna giderken yolda Diyarbakır'ın elli yıllık Petek Pastanesi'nde bir çay-börek molası veriyoruz. Sıra salep faslına geçtiğinde gazetelerde bir haber takılıyor gözümüze. "Ayten'in acıklı hikâyesi" "27 yaşındaki Ayten Öztürk, 1992 yılında, başlarında Yeşil kod adlı Mahmut Yıldırım'ın bulunduğu JİTEM ekiplerince kaçırılıp, işkence edilerek öldürüldü. Ayten'in hikayesi babası Hıdır Öztürk tarafından 'Ayten'in Acıklı Akıbetini Anlattılar' adı ile kitaplaştırıldı." Kitabın kapağındaki Ayten'in uzun siyah saçları yanlardan toplanmış, ince, narin, kederli yüzüne bakıyorum.

Oldukça eski bir binada yer alan Diyarbakır 78'liler Derneği olanca hüznüyle karşılıyor bizi. Giriş salonunda kocaman bir bez döviz asılı. "Onurlu Yaşamı, Uğrunda Ölecek Kadar Sevmiştik" (Qasî Ku Em Rêya Wê De Bimirin Me Jî Jiyanekê Bî Rûmet) sözü Kürtçe ve Türkçe olarak yazıyor. Altında da Diyarbakır 5 No.lu'da kendini yakarak öldüren tutsakların fotoğrafları var. Büyük kasvetli salonun karşı duvarında başka bir bez döviz daha asılı. Diyarbakır zindanında öldürülen insanların resimleri var, üzerinde "İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek" yazıyor. Hemen yanı başında bir diğer bez dövizdeyse Diyarbakır 5 No.lu'da kendini yakan dört gencin fotoğrafı var: "Mazlum kibriti çaktı! Kibritler bedenlerini yaktı."

Bu büro sanki ölüm kokuyor, ölenler bu dernekte bir başka şekilde yaşamaya devam ediyorlar.

Daha karanlık bir odaya geçiyoruz. Burası da fotoğraf dolu. Karanlık, kapkaranlık her şey. 5 No.lu'da ölenlerin yanı sıra 12 Eylül zindanlarında öldürülen Türklerin ve Deniz Gezmiş, Seyit Rıza ve diğerlerinin de fotoğrafları var burada. Derneğin pencerelerinde demir parmaklıklar var. Diyarbakır 5 No.lu burada devam ediyor.

Hüzünlü bakışlarıyla bir grup 78'li görüşme için kanepede oturuyor. Hepsi bu insanlık ayıbı zindanda, gençliklerinin en delikanlı çağlarında, en ağır işkencelerden geçmiş.

Bu adamlara bakıyorum. Herkes suskun, havada ağır bir travma var. Dernek Başkanı Ahmet Andiç kırılmış saçları ve ilerlemiş yaşına rağmen sanki otuz yıl önceki haliyle karşımızda duruyor. Altı yıl Diyarbakır işkencehanesinde kalmış bu iri yarı, bıyıklı, gri paltolu adamın gözlerinden hüzün akıyor. Dernek yönetiminden Şükrü Abay da röportaja katılıyor. Gördüğü işkencelerden dolayı ağır hasta olduğu anlaşılan bu adamın konuşurken elleri titriyor...

Bu dernekte odalar da okunan kitaplardan demir parmaklıklara kadar bir cezaevinin koğuşları gibi... Diyarbakır Cezaevi bu dernekte tüm canlılığıyla yaşıyor. Siyah-beyaz onlarca fotoğraf duvarlarda, hepsi genç, hepsi ölü...

Bir dernek düşünün ki ölüm, bir dernek düşünün ki acı, bir dernek düşünün ki keder... İşte böyle bir dernek Diyarbakır 78'liler Derneği.

Röportaj sırasında bir beyaz güvercin gelip konuyor pencere pervazına...

Bize moral veren, halkımızın bugünkü mücadelesi ve dayanışmamızdır

Şeyhmus Diken: Sevgili Ahmet Andiç, Diyarbakır 78'liler Derneği hangi ihtiyaçtan doğdu, ne zaman örgütlendi, üye temelli bir örgüt müdür?

Ahmet Andiç: Diyarbakır 78'liler Dayanışma ve Araştırma Derneği'nden önce 78'liler üzerinde durmak istiyorum biraz. 78'liler bir kuşağın adı. Özelikle 12 Eylül 1980 askerî darbesinin yöneldiği kuşak. 70'ten 80'li yıllara kadar olan gidişatı değiştirme, Türkiye'yi farklılıkların, inançların kendilerini özgürce ifade edebildikleri bir ülke, gerçekten demokratik bir ülkeye dönüştürme mücadelesi veren bir kuşak. Ağırlığı aydınlardan oluşmakla beraber süreç içerisinde emekçi halkı da içine katarak, Kürt halkını da içine katarak gelişen bir mücadele kuşağı. Ne yazık ki 1978'lere gelindiğinde, Türkiye'deki militarist yapı, uluslararası emperyalist güçlerin de desteğini alarak Türkiye'de mevcut gidişatı tersine çevirmek için bir askerî darbe hazırlığına girişti ve nihayet 12 Eylül 1980'de darbe gerçekleşti. Ülkede o güne kadar kazanılmış ne kadar hak ve özgürlük varsa hepsi askıya alındı, mevcut burjuva anayasası, parlamentosu, meclisi, siyasal partileri ve tüm örgütlenmeler kaldırıldı. Beşli bir general çetesi ülkeye hâkim oldu ve ülkeyi kendi zihniyetleri doğrultusunda şekillendirdiler. Sonra da 12 Eylül'ün ürünü olan bir anayasa yaptılar. Tümöyle faşist, gerici, gaspçı, inkârcı bir anayasa. Âdeta bir deli gömleğiyle bütün toplumu zapturapt altına almaya çalıştılar.

Tabii ki bu süre içerisinde en çok mağdur edilen ya da en çok hedef alınan, 78 kuşağıydı. Devrim yapmak, demokratik bir Türkiye yaratmak isteyen, özgür Kürdistan mücadelesi veren bir kuşaktı. Bu kuşağın şahsında bütün ülke cehenneme, zindana çevrildi. Bütün yurttaşlık hakları bu kuşağın

elinden alındı. Yıllarca cezaevlerinde, zindanlarda çürütüldüler. Elliye yakın insan darağacına götürüldü, milyondan fazla insan fişlendi, dönemin öncüleri katledildi. Yani 12 Eylül faşist darbesi, o düzene başkaldıran, militarist vesayet sistemini istemeyen o kuşağı gelecek yeni kuşaktan tamamıyla koparmak için yoğun bir çaba içerisine girdi ve sonuçta kuşaklar arası uçurumlar yarattı. Bu kuşağın yarıda kalmış türküsü vardı, bir amacı vardı. Bu kuşağın ölmediğini, tükenmediğini, bitmediğini, bitmeyeceğini göstermek için 2000'li yıllarda bu kuşağın temsilcileri bir araya gelip 78'liler Girişimi'ni başlattılar. Amaç, o dönemde o mücadelede yer alan insanları bir araya getirip tekrar toplum sahnesine çıkarmaktı.

Diken: Ve Diyarbakır örgütlenmesine gelelim.

Andiç: 12 Eylül faşist darbesinin yoğun işkence merkezlerinden biri de Diyarbakır 5 No.lu Zindan'ydı. On binlerce insan bu zindana atıldı, onlarca arkadaşımız katledildi, yine onlarca arkadaşımız işkenceyi, vahşeti protesto etmek için bedenlerini ateşe verdiler, kimi de kendini ölüm orucuna yatıracak bu gidişata, bu vahşi yapıya "Dur!" demek istedi. Özellikle Kürdistan'da 5 No.lu Zindan, insanların onursuzlaştırılmaya çalışıldığı bir merkez olarak seçilmişti. Ve bir haykırış vardı: "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek!" diye. Gerçekten o direniş sonucunda da bir yerde insanlık onuru işkenceyi yendi.

Diyarbakır 5 No.lu Zindan'la kalmadı bu, Kürdistan'ın dağlarına da taşındı. Otuz beş yıldır mücadele sürüyor. Bugün devasa bir Kürt halk gerçeği var. Artık eskisi gibi yaşamak istemeyen, kimliğiyle, diliyle, kültürüyle yaşamak isteyen, doksan yıldır gasp edilen millet olma hakkının iadesi için mücadele eden bir Kürt halk gerçeği var. Dört parçaya ayrılan Kürdistan'da teknolojinin de gelişmesiyle sınırlar falan artık pek bir etki yaratamayacak durumda. Kürtler artık Ortadoğu'da yeni bir dünya gerçeği olarak yer alıyor.

Tabii ki Diyarbakır'da, özellikle 5 No.lu Zindan'da o vahşeti yaşayanlar ve onların aileleri ve yakınlarıyla birlikte böyle bir derneğin kurulması bizim için büyük bir ihtiyaç oldu. Birinci görevimiz 5 No.lu Zindan'da işlenen insanlık suçlarının sorumlusu olan işkenceciler hakkında suç duyurusunda bulunmak, bunun açığa çıkarılmasını sağlamak, hukuk yoluyla bu davayı sürdürmek. İkinci ağırlıklı görevimiz de yine insanlık suçunun işlendiği böyle bir merkezin aynı zamanda bir insanlık hafıza müzesine, insan hakları müzesine dönüştürülmesine çalışmak. Ayrıca 78 kuşağıyla yeni kuşak arasında koparılmaya çalışılan bağları onarabilmek. O kuşağın tarihsel misyonunu gücü oranında yerine getirmesini sağlamak amacıyla kurulan bir derneğiz. Amacımız, geçmişte farklı kulvar ve fraksiyonlarda olsa bile demokratik bir ülke, özgür bir Kürdistan yaratma anlayışında birleşen bütün arkadaşları bir araya getirmek, böylece Kürt halkının devam eden mücadelesine destek olmaktır.

• Kaç üyeniz var?

Andiç: Resmi olarak yüz civarında üyemiz var, ama Diyarbakır'da ilişkide olduğumuz 240 arkadaşımız var. Herhangi bir etkinlik olduğu zaman bu arkadaşlara mesaj çekiyoruz. 78'lilerin ortak etkinlik ve eylemlerde yer alması için çalışma yürütüyoruz.

• Diyarbakır Cezaevi'nin bir hafıza merkezine dönüştürülmesi için çabalarınızı, görüşmelerinizi, ilişkilerinizi nasıl örgütlüyorsunuz? Adalet Bakanlığıyla, hükümet yetkilileriyle ya da yerel yönetimlerle neler yapıyorsunuz? Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi Türkiye'nin gündemine çok girdi. Bu açıdan işiniz hem kolay hem zor.

Andiç: Evet, doğru. Türkiye'nin değişik işkence merkezleri vardı. İşte Mamak bir işkence merkeziydi, Metris bir işkence merkeziydi, Erzurum Cezaevi bir işkence merkeziydi, Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi bir işkence merkeziydi.

Diken: Ama dünyada en ünlü on cezaevinden biriydi Diyarbakır 5 No.lu, değil mi?

Andiç: İçinde profesör arkadaşların, gerçekten değişik dallarda uzman olan arkadaşların yer aldığı Diyarbakır Cezaevi Gerçekleri Araştırma ve Adalet Komisyonu diye bir komisyon kuruldu. Yaklaşık elli kişilik bu komisyonun amacı, bütün Kürdistan'da, özellikle Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi'nde yatan insanlarla birebir görüşme yapmak, onların yaşadıklarını hem görüntüleyerek hem de yazıya dökerek kavrayabilmektir. İlk etapta Diyarbakır, Batman, Mardin, Siirt, Urfa, Antep ve bu civardaki 560 arkadaşla bin saate yakın görüşme yapıldı. Diyarbakır Cezaevi Gerçekleri Araştırma ve Adalet Komisyonu bunu bir analize tâbi tuttu, değişik uzmanlar bunu kendi açısından çözümlemeye, değerlendirmeye aldı. Sonuç olarak burada gerçekten de büyük bir dram yaşandığı ve bir suç duyurusuyla bunun devlet nezdinde soruşturulmasına yönelik bir şey çıktı. Onun için biz iki bine yakın suç duyurusu dilekçesiyle başvuruda bulunduk. Bir insanlık suçu işlendiği ve bu suçu işleyenlerin cezalandırılması gerektiğine dair başvurulardı. Diğer taraftan da Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi'nin müze olması için kampanya başlattık. Yüz binin üzerinde imza toplayarak TBMM'ye, Başbakanlığa, Adalet Bakanlığı'na, diğer kesimlere dilekçeyi sunduk.

Türkiye gerçekten demokratik bir ülke olmak ve geçmişiyle yüzleşmek istiyorsa bu cezaevinin insanlık hafıza müzesine dönüştürülmesi gerek. Buna yönelik bir çabamız oldu. Yüz bin imzanın bir kopyasını Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'ne de verdik. Belediye de özellikle bu bölgenin önce bir müzeye dönüştürülmesi yönünde birtakım çalışmalar başlattı. Tabii burası sonuçta devlete ait olduğu için son kararı verecek olan onlardır. Dediğim gi-

bi, biz hem devlet düzeyinde hem yerel düzeyde ilgili kurumlara çalışmamızı sunduk. Ayrıca 2011’de burada bütün sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir komite oluşturarak Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi’nin insanlık hafıza müzesine dönüştürülmesi için miting düzenledik İstasyon Meydanı’nda. Diyarbakır halkı olarak onu sahiplenmemiz gerektiğini vurgulamıştık. Ayrıca her ayın 12’sinde bu cezaevinin önünde basın açıklaması yaparak bu cezaevinin bir iş merkezine ya da bizi asimile eden bir okula değil de gerçekten bir insanlık hafıza müzesine dönüştürülmesi için kamuoyu oluşturmaya çalıştık. Tabii başka çalışmamız da oldu. 450 Evler bölgesinde “Özgürlük Ormanı” adını verdiğimiz bir sahaya fidan diktik. Türkiye genelinde faşizme, gericiliğe, mevcut düzene karşı mücadele eden, şehit düşen arkadaşlarımızın anısına böyle bir çalışmamız oldu, devam ediyor.

Diken: Arkadaşlarınız gözünüzün önünde katledildi orada. Şimdi bunun üzerinden bir okuma yaparak insanların unutmaması için bu cezaevinin bir hafıza merkezine dönüştürülmesi çabası nasıl bir ruh haline tekabül ediyor?

Andiç: Doğrudur. Aslında biz bu suç duyurusu dilekçelerini verdiğimizde “Bize işkence yapıldı, şurada şöyle bir şey bıraktı, deyince o dilekçeler dışında bizi ikinci defa çağırdılar savcılık sekreterliğine. Epey arkadaşımız çağrıldı bu konuda. Başımızdan geçenleri anlattığımızda oradaki sekreterin de ruh dünyasının değiştiğini, o anda onun yaşadığı durumu da gözleyebiliyorduk. Ayrıca Adli Tıp’a da gönderildik. Buradaki Adli Tıp işin üstesinden gelemeyince İstanbul’daki Adli Tıp’a gittik. Oradaki insanlara da başımızdan geçenleri anlattık. Bir kısmı psikologdu. Onların da gerçekten bu yaşanmışlıkların karşısında çok farklı bir duyguya kapıldıklarını gözlemledik.

Evet, gerçekten anlatırken de tekrar o günlere gidiyoruz, o günleri yaşıyoruz. Özellikle o 560 arkadaşla yüze yakın soru sorulmuştu, tümüyle o atmosfere girdik. Tabii Kürdistan’da yaşayan biz Kürtler için yalnız onunla kalmadı. Sürekli çatışmaların olduğu, insanların cesetlerinin parçalandığı bir yerdedik. Sanki insan değil de torbada bir eşyaymış gibi defnettiklerimiz oldu. Neredeyse kırk yıldır süren bu ruh hali günlük yaşamımızda da hiç eksik olmadı. Sürekli baskılar, katliamlar, savaş. Geçmişte yaşadığımız işkenceler, vahşi işkence seansları. Zaten doksan yıldır neredeyse üçte ikisi zırhlı araçlar, tanklar vb. şeylerin gölgesinde geçen bir toplumsal hayat. Bizim ruh halimizi paylaşılan insanlar her tarafta var.

Diken: Siz Diyarbakır Cezaevi’yle ilgili çalışmaları yürütürken sivil toplum örgütleriyle veya çeşitli kurumlarla nasıl bir ilişki geliştiriyorsunuz? Onları bu çalışmaya nasıl katıyorsunuz ya da katabiliyor musunuz?

Andiç: Şüphesiz ki bu ülkenin demokratik noktaya gelmesi ya da Kürt halkının zapturapt altında bulunan ruhunun serbest bırakılması için mücadele eden bir sürü kurum ve kuruluş var. Zaman zaman Demokrasi Platformu adıyla, zaman zaman da STK'ler olarak dayanışma içerisindeyiz, bir araya geliyoruz. Örneğin, burada bir miting yapılacak. Amacı Rojova'daki Kürtlerin Cenevre Konferansı'nda Kürt kimliğiyle, millet olma kimliğiyle temsil edilmesini sağlamaktır. Burada 78'liler olarak bize görev düşüyor, çünkü hedefimizin bir parçasıydı bu.

Biz özellikle diğer sivil toplum kuruluşlarıyla dayanışma içerisine geçerek, bütün Kürdistanî renklerin, bütün demokratik kuruluşların bu mitingde yer alması gerektiğini, seslerimizi birleştirmemiz gerektiğini ve orada Kürtleri yalnız düzene muhalefet içerisine almanın yeterli olmadığını, çünkü millet olmaktan kaynaklı hakların söz konusu olduğunu dile getiriyoruz. Bir millet olarak kendi üst kimliğiyle orada bulunması gerektiğine vurgu yapılması noktasında çalışmalarımız var. Dolayısıyla gerek cezaevinin müzeye dönüştürülmesinde, gerek her ayın 12'sinde Diyarbakır Cezaevi'nin önünde yaptığımız ve yapacağımız basın açıklamalarında, gerek dışarıda ve içeride şehit düşen arkadaşlarımızın anmalarında olsun, diğer sivil toplum kuruluşlarıyla dayanışma halindeyiz. Çünkü bir derneğin kendi başına yapabileceği şeyler değil bunlar. Toplumdan destek alarak, toplumun değişik örgütlü yapılarından destek alarak ancak başarıya ulaşacağımız inancıyla hareket ediyoruz.

Nurcan Baysal: Diyarbakır Cezaevi gerçeğini yaşayan insanlar yaşamlarına nasıl devam ediyorlar?

Andiç: Tabii bizim kuşak artık elli yaşın üzerinde. Çoğumuz çoluk çocuk sahibi, torun sahibi. Görebildiğimiz kadarıyla arkadaşlarımızın yüzde 60'ına yakın bir bölümü kıl kanaat geçinebiliyor. Sağlık sorunlarıyla da ilgilenmemiz gerekiyor ki zaten derneğin amaçlarından bir tanesi de bu kuşakla dayanışma içerisinde olmak. Özellikle bir rehabilitasyon, yani bir tedavi noktasında buluşup birbirinden destek ve moral alma, geçmişin yaralarını bir ölçüde sarma ihtiyacı var. Bir de hedeflerimizin gerçekleştiğini görebilsek bu bizi teselli ediyor.

Diğer taraftan da gelişen bir mücadele var. Biz de o mücadelenin bir parçasıyız. Bu mücadelenin yarıda bıraktığımız şeyi bir adım ileriye götürüyor olması bizi yaşatan şeydir aslında. Hâlâ o kırk yıl öncenin cehennemi gibi olmasaydı, en ufak bir ilerleme, en ufak bir ışık görünmeseydi, şüphesiz ki ruh halimizi felaket niteliğinde olumsuz etkileyecekti bu. Bize moral veren, halkımızın bugünkü mücadele seyri ve bizim dayanışmamızdır.

• Şu anda, 2014'te de sivil toplum örgütü olarak bir baskı görüyor musunuz?

Andiç: Geçmişle kıyasladığımızda öyle çok baskı gördüğümüzü söyleyemem. Ama yaptığımız etkinliklerden ötürü, diyelim ki bir miting düzenlemişiz, mitingle ilgili hakkımızda dava açılmıştır. Şimdi mahkememiz sürüyor. Yani toplumun geneline yönelik egemen devlet anlayışının aynısı bize de uygulanıyor. Ama geçmişle kıyasladığımda, o vahşi uygulamaları gören biri olarak öyle çok büyük bir baskının olduğunu söylemek biraz abartılı olur.

• Böyle sivil toplum örgütlerini kaynak açısından yürütmek çok kolay değil. Sadece üye aidatlarıyla mı işi çözmeye çalışıyorsunuz?

Andiç: Üye aidatları ve belli arkadaşların bağışları var. Kıt kanaat geçiniyoruz. Maddi imkânsızlıklar nedeniyle istediğimiz düzeyi yakalayamadık. Bizim kuşakta yazar var, çizer var, şair var, müzisyen var, her kesimden insanlar var. Bütün o kuşağa hitap edebilecek, o kuşağın kendini bulabileceği bir mekân açmayı arzuluyoruz. Yani kadının, gencin, yaşlının, yazarın, çizerinin gelip rahatça çalışabileceği bir ortama kavuşma özlemimiz var.

İkincisi, iletişim kurabilmek için bir aracımız bile yok. Hem civardaki arkadaşlarla hem de ilçelerle ve bölgedeki diğer arkadaşlarla, örneğin Mardin, Urfa, Batman, Siirt vb. yerlerde olan arkadaşlarımızla iletişim kurabilmek için. Böyle bir dayanışmayı sağlayabilmek açısından imkânlarımız çok kısıtlı. Benim en büyük hayalim, 78'liler Derneği'nin Amed'de bir sözlük olmasıdır. Farklı siyasal yapıların, anlayışların sıkıştıkları zaman sorularına cevap olabilecek bir mekân olsun. Öyle donanımlı bir mekân olsun. Tarihsel görevimizi ancak öyle bir noktaya ulaştığımız zaman yeterince yerine getirebileceğimize inanıyoruz. Bu hayalimize ulaşabilirsek gerçekten kendimizi biraz daha mutlu hissedeceğiz.

Baysal: "Girişim 2003'te başladı," dediniz...

Andiç: Hayır. 2000'li yıllarda Celalettin Can ve belli sayıda arkadaş 78'liler Girişimi adı altında başlattılar. Sonra 2005'li yıllara doğru "Diyarbakır Cezaevi Gerçekleri Araştırma ve Adalet Komisyonu" oluştu. Avukatların, değişik dallarda saygın insanların yer aldığı bir oluşum. Araştırmalar Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi'ne yönelince ve bizimle ilişki kurulmaya başlanınca bizler 78'liler Girişimi'nin içinde yer aldık. "78'liler Türkiye Meclisi Toplantısı" adı altında Mersin'de üç yüz delegeyle bir toplantı gerçekleştirdik. 78'liler Türkiye Meclisi Yürütme Kurulu oluşturuldu. Ben de 21 kişilik yönetimin içindeyim. Bu şekilde çalışmamız başladı. Şu an yirmiden fazla ilde 78'lilerin belli bir örgütlü çalışması var.

Türkiye Meclisi Yürütme Kurulu olarak iki ayda bir veya kırk beş günde bir toplanıp değişik konuları gündeme alıyoruz. Kürdistan özgölünde ağırlıklı nokta, 5 No.lu Cezaevi'nde işlenen insanlık suçu. Bizim şahsımızda Kürtlüğü yok etmekti amaçları. Kesinlikle "Kürdüm!" demeyeceksiniz. Cezaevinin bütün işkence sistematığının ana teması, Türklüğü ruhlarımıza inşa etmek, bizi onursuzlaştırmak, kimliksizleştirmekti. Öylesine kimliksizleştirceklerdi ki utancımızdan dışarı bile çıkamayacaktık. Birbirimizin yüzüne bile bakamayacaktık. Ama oradaki işkenceye onlarca arkadaşımızın canı pahasına gösterdiğimiz direniş sayesinde uygulama ters tepti. Direniş Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi'nin duvarları arasında kalmadı, Kürdistan'a da yayıldı. Biliyorsunuz 84'ten itibaren başlayan direnişi! Sana nefes almayı bile çok sayan bir anlayışa karşı tek çare dağlara çıkınaktı artık ve insanlarımız dağlara taşarak o özgürlük mücadelesini vermeye başladılar.

Diken: Derneğinizin kapısından girdiğim andan itibaren şöyle bir gözlemledim, salona baktım, çay ocağına baktım, şu an oturduğumuz odaya baktım. Sanki cezaevi koğuşundaymışım gibi bir algı yarattı bende. Yani işte buradaki kitaplığınız, katledilen, bazılarının mezarı bile olmayan şahsiyetlerin fotoğraflarıyla dolu duvarlar...

Şükrü Abay: O cezaevinden dışarı çıkan her insan, hele hele uzun süre kalmışsa... Mesela ben dışarı çıktığımda düz yolda dört-beş kez düştüm. Yürümeyi unutmuşum. Düz yolda durup dururken ayağımız takılıyordu ve düşüyorduk. Yürürken insanları değişik giysilerle görüyordum, şaşıryordum. Orada biliyorsunuz hep siyah olur giyiminiz!

Diken: Tek tip.

Abay: Evet, tek tip elbiselerle yaşadık. Bakıyorsun, dışarıda lokanta var, çeşit çeşit yemekler. Değişik bir dünya.

Diken: Kaç yıl yattınız?

Abay: Ben iki yıl civarında yattım. O iki yılda beynin o kadar yıkanıyor ki, dünyanın o kadar hızlı değiştiriliyor ki dışarı çıktığında sanki hiç yaşamadığın, hiç görmediğin bir ülkeye çıkıyorsun. Girmeden önce ideolojik ve politik olarak donanımlı olmana rağmen bu kadar değişebiliyorsun. Cezaevinde en büyük suç gülmekti. Güldüğünde perişan ederlerdi. Gülmek onlara isyan ettiğin anlamına geliyordu. Duvarlarda gözetleme delikleri vardı, insanların gülüp gülmediği sürekli kontrol ediliyordu. Bırak kahkahayı, en ufak şekilde gülümseyen dışarı çıkarılırdı. Bir sürü gardiyan başına çullanıp onu sakatlar, cenaze gibi içeri atarlardı.

Diken: Bu zaten şu an duvarlarda paylaştığınız fotoğraflara da yansıyor. Dikkat ediyorum, fotoğrafların hiçbirinde gülümseyen bir yüz yok, gerçekten yok.

Abay: Dışarı çıkınca bir araya gelip anılarımızı anlatmaya başladık. Gülererek anlattık. Orada hissettik, çok değişik bir duyguydu. Çevremizdekiler –burada yaşamayan insanlar, akrabalarımız, bizimle beraber gelenler– o gülüşlerimize şaşırdılar. Bu kadar acıyı gülererek, kahkahalarla nasıl anlatabiliyoruz diye. Az önce arkadaşımız da anlattı. Biz suç duyurularını yaptık-tan sonra savcılık bizi tekrar çağırdı. Teker teker savcının sekreterliğine ifade verdik. Bir bayan, genç bir kızımızdı. Biz ona içimizi dökerken, başımı-za gelenleri anlatırken kızcağızın psikolojisi bozuldu. Bir ay sonra o kız değiştirildi, psikiyatriye yatırıldı. Savcı bize dedi ki “Benim sekreterime de sebep oldunuz, anlattıklarınız yüzünden psikiyatriye yattı” Bunu bizzat Savcı Serkan Bey söyledi.

Diken: Benim sorumun bir sebebi de o. Siz burada, böyle bir ortam içinde kendinizi daha güvende mi hissediyorsunuz?

Abay: Evet, bu bizim gıdamız. Bu acıyı, kederi görmezsek unutulduğundan korkarız. Bunlar unutulmamalı. Onun için Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi'nin insanlık suçu müzesi olması bizim için çok önemlidir. Vefat eden milletvekilimiz vardı...

Diken: Yakın zamanda Şerafettin Bey vefat etti. Şerafettin Elçi'yi mi diyorsunuz?

Abay: Evet, Şerafettin Elçi. Onun bir lafı var, cezaevi önündeki ilk basın açıklamamızda söylemişti. “Bu cezaevinin yıkılması için bir girişim olursa, ben hepinize söz veriyorum, o dozerin önüne kendimi atacağım, burası asla yıkılmamalıdır!” demişti. Hakikaten hepimiz o ruh hali içerisindeyiz.

Andiç: Nurettin diye biri vardı, neydi soyadı?

Diken: Nurettin Yılmaz.

Andiç: Nurettin Yılmaz. Nurettin Yılmaz'ın söylediği bir şeydi bu.

Abay: Dışarıdan gelen insanlar bunları gördüğü zaman çok acayip gelebiliyor. Ama bizim de gıdamızdır. Bu acılar artık bizim anılarımızdır, onuru-muzdur, gururumuzdur, her şeyimizdir. Yani bunların yok edildiğini fark etmek bizi mahveder, canavarlaştırır.

Diken: Ahmet Hocam, siz de on altı yıl yattınız değil mi?

Andiç: Hayır, ben altı yıl yattım.

Baysal: Diyarbakır Cezaevi bir yandan Başbakan'ın bile konuşmalarında kullandığı bir şey, ama öte yandan savcılığa suç duyurusu veriyorsunuz ve hiçbir şey yapılamıyor. Bir yandan iktidar da bunu sömürüyor mu? Kullanıyor mu?

Andiç: Cezaevinin müze olması, verdiğimiz suç duyurusu dilekçeleri doğrultusunda bir dava açılması –ki buna yönelik ciddi bir çalışmanın da olduğunu görebiliriz– bütün bunlar Türkiye’de ilerleyen sürece de bağlı. Devlet Kürt sorununu gerçekten demokratik ve barışçıl bir çözüme götürürse o zaman doğal olarak Kürtlere yönelik inkârcı ve imhacı politikalarla yüzleşme ve insanlık suçu işleyenlerin mutlaka cezalandırılması gerekliliği var. Dünyanın başka yerlerinde de hakikatleri araştırma ve adalet komisyonları kuruluyor. Geçmişle yüzleşme bu anlamıyla da gerçekleşecek. O açıdan her iki konunun da (yani müze ve dava açılması konularının) istediğimiz noktaya ulaşması biraz da sürecin ilerlemesine, Kürt sorununa bakış açısındaki değişime bağlı. Umarız bu noktada da başarılı olacağız. Dava açılması da Diyarbakır Cezaevi’nin bir insanlık hafıza müzesine dönüştürülmesi de Kürt sorununun çözümünde devletin belirleyebildiği irade oranında görünür olacak.

Bu cezaevinin bir bölümünü, cüzi bir bölümünü, bizim düşüncemizin aksine, kendi arzu ettikleri şekilde bir kültür müzesine dönüştürme gibi bir düşünceleri de var. Oysa Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi, Kürt halkının tümünden inkârının, o zamanki ırkçı ve faşist devlet anlayışının bir örneği. Dolayısıyla bu toplum nereden geldi, neleri yaşadı? Bu hafızanın korunması gerekiyor. Başka yerlerde de var benzerleri. Güney Kürdistan’da Saddam diktatörlüğünün ve diğer Arap diktatörlerinin Kürt halkına yaptığı zulümlerle ilgili olarak cezaevleri müzeye dönüştürülmüş. İstiyoruz ki 5 No.lu da olduğu gibi dönüştürülsün. Tüm tavanlarda, her yerde yer alan Türk bayraklarıyla, camlarındaki yazılarla, bir tarafında İstiklal Marşı, diğer tarafında Gençliğe Hitabe’nin yer aldığı kapılarıyla, devletin hücrelerdeki pislik dolu şeyleri bize nasıl yaşattığının anısıyla dönüştürülsün müzeye.

İnsanlarımız gidip orayı görerek gerçekten bundan sürekli ders alsınlar ki insanlık bir daha böyle bir utanç yaşamamasın diye hafıza müzesi olmasına çalışıyoruz. Tabii tüm toplumun, özellikle Kürt halkının ve de Amed halkının bu konuda bizimle birlikte olmasının çok büyük yararı var. Güçlü halk desteği olmadan biraz zor olacak bir şey bu. Yalnız bir siyasal partinin değil, “Kürdüm!” diyen bütün partilerin desteklemesi gerek. Sanırım böyle bir yoğunlaşma, böyle bir destek olursa amacımıza ulaşırız. Verdiğimiz bu mücadelede insanlık kazanacak. Bu mücadele geçmişte işlenmiş suçların faillerini açığa çıkarabilirse, diğer taraftan da o suç merkezi bir insanlık hafıza müzesine dönüşürse, burada insanlık kazanmış olur.

Diken: Cezaevlerinde süreklilik esastır diye devletin ilkesel bir tutumu var ya, kendi içinizde bunun tartışmasını yapıyor musunuz? 80'li, 90'lı yılların Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi'yle şimdiki Diyarbakır Cezaevi'ni karşılaştırdığınızda ne diyorsunuz?

Andiç: Bir ülkenin cezaevlerinin durumu aslında o ülkenin niteliğini de belirliyor. Yani demokrat mıdır, değil midir, zihniyeti nasıldır, yönetim anlayışı nasıldır sorularının cevabını cezaevlerine bakarak görmek mümkündür. Şu anda aslında çok fazla nitel değişim yok. Evet, kaba işkence belki geçmişte olduğu kadar çok uygulanmıyor, ama onun azaltılmasının nedeni de bugün ileri teknolojinin kullanılıyor olmasıdır. Yani kaba işkence uygulamıyor, ama bütün cezaevlerinde neredeyse havalandırmalar da dâhil olmak üzere her yerde kamera bulunuyor ve insanlar yirmi dört saat gözetim altında tutuluyor. Her an birinin seni izlediği düşüncesiyle stres oluyorsun. Neredeyse kaba işkenceden daha ağır bir yöntem. Her gün cezaevleriyle ilgili haberler çıkıyor. 163 tane tutsak ağır hasta. Bırak dışarıda başka bir suç işlemeyi, zaten ağır hastalıktan kendi derdine düşmüş. Yaşamla ölüm arasında pençeleşen insana hâlâ suçlu muamelesi yaparak onu orada tutmanın, tedavisini önleyip cezalandırmanın mantığı yok. Nitekim geçenlerde bize göre genç sayılan bir yaşta, 45 yaşında bir tutsak yaşamını yitirdi.

Diken: Diyarbakır Cezaevi bir gün tahayyül ettiğiniz gibi hafıza mekânı ve yüzleşme mekânı haline dönüşürse, insanlar geçmişte yaşadığınız acılarla yüzleşebilecek hale gelirse dernek olarak varlık sebebiniz sona mı erer? Yoksa başka bir şekle mi bürünür?

Andiç: Şüphesiz ki insanın amacına bir nebze de olsa ulaşması çok güzel ve insanı hoşnut eden bir şey. Ama bitmeyecek. İnsanlık var olduğu sürece, ezen ve ezilen, egemen ve yönetilen var olduğu sürece sanırım bu mücadele bitmeyecek. Bir başka şekilde yine devam edecek. Çünkü bin yıl öncesiyle şimdiye bakıyoruz, aslında öz olarak, nitel olarak bir arpa boyu yol alınmıştır. Çok fazla bir değişiklik olmamıştır.

Abay: Aslında o zaman görevimiz artacaktır. Niye? Orası ziyaretçi akınına uğrayacaktır. Belki de zamanımızı özellikle o müzeye ayırmamız gerekecek.

Diken: Ulucanlar'da olduğu gibi mi?

Abay: Evet. İnsanların sorularına cevap olmak için. Canlı tanık olup her çizgiyi açarak anlatma ihtiyacı doğacaktır diye düşünüyorum.

Andiç: Resim sergilerinde bazen bir resmin ne anlatmak istediğini birine sorma ihtiyacı duyuyoruz ya, onun gibi.

Baysal: Adalet, hafıza, hakikatle yüzleşmekten bahsettiniz. Çatışmasızlık dönemine geçen toplumların hepsinde belirli ölçülerde, farklı şekillerde oluyor bu. Çünkü hepsinin adalet anlayışı farklı. Sizin için adalet nedir?

Andiç: Bu biraz da nereden baktığına bağlı. Kurda göre özgürlükle koyuna göre özgürlük çok farklıdır. Kurt, leş yeme özgürlüğü olursa “Özgürlük vardır,” der. Koyun da kurt tehlikesinin bertaraf edildiği bir ortamda anlar özgürlüğü. Dolayısıyla insanın yalnızca kendi kimliği ya da kendi benliğine uygunsa adalet vardır, değilse yoktur! Biraz da toplumun bütününe yönelik bir iyileşme olursa, bütüne yönelik adilane bir durum ortaya çıkarsa ancak o zaman adaletten bahsedilir. Ama bu bana göre. Kimine göre de şu an dünyanın en mükemmel adaleti vardır. Birileri çok mükemmel yaşıyorlar ve onlara göre hiçbir sorun da yoktur aslında. Ama bakıyorsun, milyonlar ıstırap içerisinde ve eziliyorlar, sıkıntıları var, adaletsizliği görüyorlar. Ayakkabı kutularında parası olanlar için sıkıntı yok, ama ayakkabı alamayanlar için, ekmek bulamayanlar için, iş bulamayanlar için, değişik haksızlıklara uğrayanlar için... Toplumcu düşünüyorsak kendimizi ancak toplumsal adaletin tecelli ettiği bir ortamda rahat hissedebiliriz. Onun dışında kendimizi rahat hissetmeyiz.

Baysal: “Bana bunu yapanlar yargılanacak, artı özür dileyeceksin, artı bunu yapacaksın,” gibi talepleriniz var mı devletten?

Andiç: Örneğin Diyarbakır’da açılacak bir davada devletin Kürt toplumunu inkâr ederek Kürtleri yok etmeye çalıştığını kabullenmesi önemli olur. İşkence insanlık suçudur ve devlet bu suçu işledi. İşkence edilen insanların şahsında Kürt halkından özür dilenmesi anlamlı olur. Yoksa tek tek şahısların kaç yıl ceza aldığıнын bir önemi yok. Örneğin Kenan Evren 95 yaşında bir adam, yüz yıl ceza alsa ne olacak? Zaten kalan ömrü altı aydır, bir yıldır, iki yıldır. Önemli olan bu insanın suçlu olduğunun söylenmesidir. Bizi rahatlatacak olan bu. Ben kişisel olarak böyle bakıyorum.

Abay: Ben niye işkence gördüm? Düşünüyorum, hırsızlık yapmadım, adam öldürmedim. Niye işkence gördüm? Kürt olduğum için. Bir kere bana işkence yapan taraf olarak bunu kaldırması gerekir. “Ben Kürdüm, demem bir şey ifade etmiyor. Benim kendimi tarif etmeme gerek yok. Bana işkenceyi reva görüp de beni sürüm sürüm süründüren veya toplum olarak bizleri süründüren o zihniyet çıkıp “Yanlış yaptım, özür diliyorum, demelidir. İkincisi, yaptığı tahribatı olabildiğince ortadan kaldırmaya çalışmalı. “Kürt olduğun için sana işkence etmekle yanlış yaptım. Sen Kürt’sün, hakların şudur, anadilin vardır, anadilinde eğitim yapabilirsin, anadilinde şunları yapabilirsin, kültürünü alabildiğine yayman için yasal güvence koyuyorum. Her türlü imkânı sana sağlıyorum, demeli ve en sonunda da tazminat ödeme-

li. Hem maddi hem manevi zararlar için. Çünkü perişan olduk, çoluk çocuğumuz sokaklarda kaldı. Ben tutuklandığım zaman annem kanser hastasıydı ve o zaman devlet hastanesi yoktu. Fiskaya'nın orada başka bir hastane vardı. Orada, Numune Hastanesi'nde kanser hastası annemi bıraktım, gittim. Ve benim annem orada sahipsizlikten öldü. Bir ay sonra da babam vefat etti. Benim cezaevine alınmam yüzünden oldu. Bağırsak kanseri idi, ameliyatı da rahatça yapılabilecek haldeydi. Ben cezaevinden bu yana dört defa bağırsak kanserinden ameliyat oldum, yıllardır yaşıyorum. Ve bundan sonrada yaşayacağım zaten. Bu cezaevinin, bu uygulamanın bir sonucuydu. Bunların maddi olarak karşılığı yoktur, ama yine de devlet bir jest yapmalıdır bu tür şeylerden dolayı. Tüm topluma, bölgede bu tür şeyler yaşayanlara karşı maddi tazminat ödemelidir.

Artı Kürdistan'da "Ben Kürdüm, Kürtçe eğitim veriyorum, belediyemi kendim yönetiyorum, valimi kendim seçiyorum, her türlü kurumumu kendim oluşturun, " diyebildiğimiz zaman gerçek anlamda rahat edebiliriz. Türkiye topraklarında bir merkezi hükümete bağlılığımız, haliyle o bayrakla da bir ilişki alışverişimiz olacaktır. Ama kendi özgün yapımızı olduğu gibi koruyabileceğimiz zaman ancak "Adalet oluştu, deme şansımız olabilir.

Andiç: Toplumsal değişime tekabül ederse anlamı olur. Toplumsal değişiklik olmuyorsa Başbakan'ın Dersim halkına söylediği gibi kuru lafın hiçbir anlamı yok. Mevcut olandan farklı bir duruma geçildiğini toplumca görebildiğimiz oranda rahat hissederiz kendimizi.

Diken: Şimdi bir barış sürecine girdik, ne olacağı da hâlâ belli değil, fakat içinizden biri, Diyarbakır Cezaevi'nden eski bir kadın mahkûm, Diyarbakır Büyükşehir Belediye eşbaşkanı oluyor. Gülten Kışanak. Bu kadın belediye başkanımız hem Kürdistan'da hem de Türkiye'de ciddi bir farkındalık yaratacak aslında. Mardin de ilk kez büyükşehir oldu, oraya da bir Süryani kadın eşbaşkan oluyor. Üstelik Hükümet Sözcüsü ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç "17 yaşında bir siyasi tutukluya, kadına siz şunları şunları yaparsanız, insan olanın yüreği dayanmaz!" diye yüksek sesle bir telaffuzda bulunuyor. Bu bir dönüşümün işareti aslında! Bu sizde nasıl bir düşünce ve ruh hali yaratıyor?

Andiç: Yaklaşık kırk yıldır süren bu mücadelede geçmişle şimdiyi kıyasladığımızda nitel bir dönüşüm olmasa bile mutlaka epey mesafe aldığımız, nicel bir sürü değişimin olduğu gerçeği var. Sayın Gülten Kışanak da 5 No.lu Zindan'da iki yıl yatan bir arkadaşımız. Zaten dünyada genellikle böyle oluyor. Latin Amerika ülkelerinin çoğunda Gülten Kışanak gibi geçmişte cezaevinde yatanlar sonradan ya cumhurbaşkanı oldu ya başbakan oldu. En büyük örnek, geçenlerde yitirdiğimiz Mandela'dır. 28 yıl boyunca cezaevin-

de ırkçı ayrımcılığa tabii tutulan Mandela mücadelesinin sonunda Afrika'da hem siyahların hem beyazların ortak başkanı oluyor. Onun bu noktaya gelmiş olması da aslında dünyadaki egemen anlayışın biraz oturup bunun muhasebesini yapması gerektiğini gösteriyor.

“Böyle gelmiş, böyle gider,” algısı var ya... Bakıyorsunuz, ünlü işkence merkezlerinden birinde hapis yatmış bir Kürt kadını önce milletvekili oluyor, sonra partisinin eş genel başkanı oluyor, daha sonra Kürdistan'ın en büyük şehrinin büyükşehir belediye eşbaşkanı seçiliyor. Türk halkı ve Türkiye halkları aslında bundan ilham alarak bir şeylerin “böyle gelse de böyle gitmeyebileceğini” düşünebilir. Yeter ki azim olsun, yeter ki mücadele istemi olsun, yeter ki birliktelik olsun. İnsanlar birlik oldukları sürece, azimli oldukları sürece değiştiremeyecekleri hiçbir şey yoktur diye düşünüyorum.

KESKESOR DİYARBAKIR LGBTİ OLUŞUMU

ATALAY GÖÇER - ŞİNO BAŞARIR

Bugün 14 Ocak 2014 Salı. HSYK krizi tüm hızıyla devam ediyor. Muhalefet ve iktidar saat başı açıklama yapıyor. Tabloid gazetelerde ise "şok" diye geçen bir haber var. Teknik direktör Yılmaz Vural hakem Dinçdağ'ın gay olduğunu açıkladığı için hakemlikten atıldığını hatırlatarak gay olmanın futbolcunun özel yaşamını ilgilendirdiğini vurguluyor. Vural'ın açıklaması, "gay futbolcu itirafı" ve "gay anasını!" şeklinde yansıyor gazetelere. Başka bir gazete de cinsiyet değiştirerek kadın olan Ela'nın haberini "Ela, kadın doğmadı, ama kadın olarak ölecek," diyerek veriyor. Cinsiyet değiştiren Ela kendisiyle yapılan röportajda "O oğlan çocuğunu içimde hep güzel hatırlıyorum. 16 yaşına kadar mücadele veren oydu, öldü ve beni yarattı," diye açıklama yapıyor.

Keskesor Diyarbakır LGBTİ Oluşumu'nu kuran Atalay Göçer ve Şino Başarır ile Lise Caddesi'ndeki büroda buluşuyoruz. Her ikisinin boynunda pusileri var, Atalay'da bir de kasket. Homofobi ve transfobiyi sistemin bir aracı olarak gören bu iki cesur genç insanla oldukça sıradışı bir söyleşiye başlıyoruz.

LBGT'nin yanında bir de politik kimliğimiz var

• Nasıl bir örgütlenmesiniz? Ne zaman oluştu bu örgüt? Hangi ihtiyaçtan doğdu?

Atalay Göçer: İki yıl önce DİSA'da çalışmak üzere Diyarbakır'a geldiğimde "Hebun" diye bir oluşumdan haberim vardı, onların bir toplantısına gitmiş-tik arkadaşlarla. Çok verimli bir toplantı olmamıştı. Sonra bir toplantı daha oldu, o da çok verimli geçmedi ve ben çok da ilgilenmek istemedim ondan sonra, ama arkadaşlar görüşmeye devam etmişler. Hebun'dan ayrı, daha ak-

tif faaliyet yürütmek isteyen arkadaşlar ile örgütlenmeye dair çalışmalar yapmak isteyen arkadaşlar ayrılma kararı almışlar.

Nurcan Baysal: Hebun yerel bir LGBTİ oluşumu değil mi?

Göçer: Evet. Hebun da öyle bir oluşum, şu an dernekleşti ve onun içerisinde yer almayan ya da alamayan ya da ondan farklı çalışma yürütmek isteyen arkadaşlar Keskesor'u kuruyorlar. İlk başta Keskesor deniyor, ama ondan sonra biz kendimizi homofobi ve transfobi karşıtı, cinsiyet özgürlükçü, aynı zamanda ekolojist ve antimilitarist ilkeleri sahiplenen bir örgütlenme olarak tanımlıyoruz.

Nisan 2012'de oluştu Keskesor. Öncelikle kimlik temelli bir mücadele yürütmenin çok da gerekli olmadığını düşündük. Yani salt bir LGBTİ oluşumu olmaktansa bölge dinamiklerine uygun bir şekilde savaş koşulları, göç, kadın, ekoloji, militarizm gibi konularla da ilgilenelim dedik. Dolayısıyla öncelikli ilkesi homofobi ve transfobi karşıtlığı olan, sistem karşıtı bir örgütlenme olarak tanımladık kendimizi. Bir de LGBTİ meselesinin çok görünür olmaması, biliniyor olmamasından dolayı. "KESK'e bağlı bir oluşum musunuz?" diye soranlar oldu hep. Biz de "Keskesor Diyarbakır" diye Diyarbakır'ı vurgulayıp "LGBTİ oluşumu" diye uzattık.

Öğretmen arkadaşlar var, memur arkadaşlar var, öğrenci arkadaşlar var, işsiz arkadaşlar da var. Hepimiz gönüllü faaliyet yürütüyoruz. Herhangi bir yerden fon, yardım ya da destek almışlığımız yok.

• Sayı olarak kaç kişisiniz?

Göçer: Bu iş gönüllülük temelli olduğu için siz de bilirsiniz, net bir sayı söyleyemeyiz. Ama toplantılarımız ya da etkinliklerimiz için çalışma yapan arkadaşlar yirmi kişiyi buluyor. Bir şeyler yapmak için birlikte karar aldığımız, her an ulaşabildiğimiz, pratik çözümler geliştirdiğimiz arkadaşlar da on kişiye yakındır. Ama bir film gösterimi olur, bir toplantı olur, bunlara katılım elli kişiyi bulabiliyor.

• Bir yeriniz, yurdunuz, mekânınız var mı?

Göçer: Yok. Biz yersiz, yurtsuzuz. Yer meselesi tabii ki belediyeyle görüşülebilir. Herhangi bir kurumdan destek veya yardım almak için görüşülebilir. Sabit bir yerin olması, bize ulaşmak isteyenler için de güzel bir şey, ama orada sürekli duracak birilerinin olması ve oranın açık hedef haline dönüşmesi gibi bir durum da söz konusu olabilir. Evet, Kürdistan'ın pek çok iline ya da Türkiye'deki pek çok il ve ilçeye oranla Diyarbakır bu anlamda daha özgürlükçü, daha rahat. Mesela Roşin Çiçek davasında her duruşmayı takip ediyorduk ve arkasından basın açıklamaları oluyordu. Roşin Çiçek,

Temmuz 2012'de babası ve amcaları tarafından eşcinsel olduğu gerekçesiyle öldürülen bir arkadaşımızdı. Davası devam ediyor. 10 Şubat'ta muhtemelen son duruşma görülecek ve hâkim karar verecek. Roşin Çiçek davasının duruşmalarında ailesi ve yakınları, kardeşi sözlü tacizlerde bulunuyordu. Fiziksel bir şeye dönüşebileceğine dair endişelerimiz de vardı, ama kendilerini daha kötü bir duruma sokmak istemeyeceklerini düşündüğümüz için çok da şey yapmadık. Ama olabiliyor. Mesela 1 Mayıs'ta HDK'yle beraber yürüme kararı almıştık. Halkların Demokratik Kongresi. Zaten HDK içerisinde de HDK bileşeni olarak yer almak istiyorduk. Ama bize gökkuşağı bayraklarıyla gelmememizi söylediler. Gerekçesini sorduk. Sonuçta bizim görünür-lüğümüz gökkuşağı bayrağıdır. Bu evrenselidir. Örgütsel olarak Keskesor'u temsil eden bir şey değil. LGBTİ'nin evrensel bir sembolüdür. Aynı zamanda barışı da temsil eder, farklılıkların biraradalığını da temsil eder. Ama oradaki arkadaşlar, isim vermek ne kadar doğru bilmiyorum ama Hüda-Par, Hizbul-Kontra gibi güçlerin bu meseleye sıcak bakmadığına ve başımıza her an bir şey gelebileceğine dair bize uyarıda bulundular.

Şeyhmus Diken: Yani sizleri korumak açısından.

Şino Başarır: Tam da değil aslında.

Diken: Ama ifadenizden öyle anlaşıyor sanki. Başınıza bir şey gelmesin diye söylenmiş gibi.

Göçer: Tabii ki böyle bir gerçeklik de var.

Diken: Yoksa size karşıtlığı ben düşünemiyorum. Çünkü HDP'nin çatı örgütlenmesinde LGBTİ var bildiğim kadarıyla. Değil mi?

Göçer: Evet, var. Parti meclisinde de üç kişi bulunuyor zaten. Ama sonuçta biliyorsunuz ki şu anki yerel seçimlerde de Kürdistan bölgesinde ve belli bazı illerde BDP seçime girecek. Daha çok Batı illerinde de HDP seçime girecek. Aslında HDK Kürdistan'da çok örgütlü değil. Buranın partisi, buranın siyasi gücü BDP'dir. O yüzden burada HDK örgütlenmesi ileride bir şekilde olur, ama şu an çok diğer yerellerdeki gibi, özellikle Ankara ve İstanbul'daki gibi değil. Biz burada bir yıl boyunca HDK'ye girmeye çalıştık. Bahsettiğim Hebun Derneği de HDK bileşenidir. Mesela Hebun'la aramızdaki bazı sıkıntılardan dolayı ve HDK'deki bazı kişilerin... İşte bunlar çok münferit ve kişisel inisiyatifler üzerinden dönüyor. Bir yıldır HDK içerisinde kendimizi var edemedik, ancak yeni yeni oluyor. Geçenlerde meclis toplantısı oldu, bizi oraya çağırdılar.

Baysal: Oluşumunuzun içinde olanlar sadece LGBTİ bireyler mi?

Göçer: Özellikle kimlik üzerinden gitmediğimizi başta söyleme nedenim de oydu. Bizim oluşumumuz daha çok ilkeler üzerinden işliyor. Homofobi ve transfobi karşıtlığı ilkesi bizim öncelikli ilkemiz. Dolayısıyla heteroseksüel biri de dâhil olabiliyor.

Diken: Bu kavramlarla bugüne kadar tanışmamış insanlara transfobi, homofobi nasıl açıklarsınız?

Göçer: LGBTİ, lezbiyen, gay, biseksüel, trans ve interseks kelimelerinin baş harflerinden oluşan evrensel bir kavramdır. Lezbiyen, duygusal ve cinsel olarak hemcinsine yönelen kadındır. Gay, aynı şekilde, hemcinsine duygusal ve cinsel ilgi duyan erkektir. Biseksüel, her iki cinsiyete de ilgi duyan kişi.

Trans ise bir çatı kavram. *Cross dressing* dediğimiz, karşı cinsin kıyafetini giyme olarak tanımlanan çapraz giyim ya da travesti kavramlarını içinde barındırıyor. Bedensel cinsiyeti erkek olup bundan rahatsızlık duyarak kadın olmak isteyen kişiler henüz kadın olmadan önce kendine trans diyebiliyor. Henüz bedensel olarak kadın olmasa da kendini kadın olarak tanımlamış olması yeterli. Aynı şekilde, kadın bedeninde doğup erkek olarak yaşamak isteyen de trans. Bunlar bazı toplumsal ve maddi nedenlerden dolayı hiçbir zaman geçişi tamamlayamayabiliyorlar. Çünkü bunlar bir dizi operasyon gerektirdiği için maliyeti de olabiliyor.

Interseks, yine bedene dair, cinsiyete dair bir kavram. Önceden trans çatısı altında inceleniyordu, ama şu an ayrı bir mücadele alanı geliştiriyorlar. Çünkü interseks farklı. Bizim hünsa ya da afrodit diyebildiğimiz bedensel olarak çift cinsiyete sahip kişiler. Bunlar doğdukları anda ya penisleri kesiliyor, kolay bir ameliyat olduğu için, ya da ataerkil toplumsal değerlere uygun olarak vajinaları dikiliyor. Hangisinin daha fonksiyonel olduğuna ya da kişinin ileride kendini kadın olarak mı yoksa erkek olarak mı tanımlayacağına bakılmadan yapılıyor bu. Yani bir çocuğun doğduğu anda sünnet edilmesi gibi düşünün. Hani biz bunu çok normal görürüz, çocuğa sormayız "Müslüman olacak mısın?" diye. Böyle bir kabul var. Ama interseksler bedenlerine iradeleri dışında müdahale edilmesine karşı oldukları için böyle bir örgütlenme içerisine giriyorlar. Ve bu da çok rastlanan bir durum aslında, görünmez kılınıyorlar. Arkadaşlarımız var, mesela biz onları eşcinsel erkek zannediyoruz, ama aslında interseks. Kız çocuk olarak büyüyor, ama ailesi toplumsal değerlerden dolayı kendisine erkek kıyafetleri giydiriyor ve kimse aslında onun interseks olduğunu bilmiyor. O yüzden zaten biz de l'yi ekledik. Bir de LGB kısmı daha çok cinsel yönelimle ilgili. Yani kişinin arzularıyla ilgili. Bir kişi erkek olabilir, erkekten hoşlanabilir, kadın olabilir, kadından hoşlanabilir ya da her iki cinsiyetten olan kişilerden de hoşlanabilir. Ama trans-

lık ya da intersekslik arzularından ziyade bedenini tanımlama ve beden kimliğiyle ilgili bir durum. O yüzden ilk üç kavram için “cinsel yönelim”, diğer iki kavram için de “cinsiyet kimliği” kavramı kullanılıyor. Heteroseksüel de karşı cinsten hoşlanan, “normal” dediğimiz, aslında “egemen” diyebileceğimiz cinsel yönelimi tanımlıyor.

Diken: Heteroseksüellik sizin örgütlenme mantığınız içinde yok, değil mi?

Göçer: Heteroseksizm içerisinde seksizmi de barındırıyor. Heteroseksizm sadece kadın-erkek ilişkisinin doğru olduğunu dayatan bir sistem. Biz heteroseksizme karşıyız, ama tabii ki heteroseksüellere karşı değiliz. Yani erkek egemen sisteme karşı olmak ama erkeklere karşı olmamak gibi.

Homofobi ve transfobiye gelince, biz homofobi ve transfobiye sistemin aracı olarak görüyoruz. Heteroseksizmin, yani “Sadece kadın ve erkek vardır, cinsellik, arzu, duygusallık sadece kadın-erkek arasında yaşanır,” diyen ve bunu normalize eden, bunun dışındakilerin yanlış olduğunu söyleyen sistemin kendini var etme araçlarından biri. “Homofobi ve transfobi öldürür!” diyoruz biz. Örneğin Ahmet Yıldız, babası tarafından 2007’de öldürülmüştü. Zaten sürekli duyuyoruz, trans arkadaşların ölüm haberleri geliyor ve anaakım medyada “travesti dehşeti” “travesti terörü” olarak yansıtılan olayların arka planını görmüyoruz aslında. Zaten Gezi’den, Roboski’den ve diğer olaylardan da biliyoruz ki anaakım medya bir şekilde olayların üstünü örtüyor ya da manipüle ediyor, çarpıtıyor, abartarak sunuyor ve mevcut sistemi devam ettirebilmek adına transfobiye ve homofobiye besliyor.

Diken: Bu kadar çok kavramla uğraşmak sizi yormuyor mu? Yani bunun daha kısa bir tanımı yok mu?

Göçer: Şöyle diyebiliriz: Kimsenin cinsiyetine ve cinselliğine karışılmadığı, herkesin bunu özgürce yaşadığı, bu yüzden insanların baskılanmadığı bir toplumda yaşamak istiyoruz.

Baysal: Anladığım kadarıyla Keskesor diğer LGBTİ oluşumlarından farklı olarak hegemonik erkekliğin yanı sıra Kürdistan’da Kürtlerin yaşadığı sorunlara da gözünü kapatmayan bir dernek. Kürdi bir dernek diye de tanımlayabilir misiniz kendinizi? Çünkü sonuçta grup olarak başka bir dernekten ayrıştınız ve bunun çeşitli nedenleri var. Aynı zamanda kendinizi tanımlarken antimilitarist olduğunuzu da söylüyorsunuz.

Başarır: Bölgede daha çok sistem karşıtlığı üzerinden çalışıyoruz. İki yıldır yaptığımız konferans, atölye ve panellerin çoğu Kürdistanlı sorunlarla ilgiliydi. Antimilitarizm, vicdani ret ve barış üzerine. İki ay önce “Rojava’dan

Gezi'ye Kadın Direnişi" panelini yaptık. Onun dışında zaten Keskesor'da yer alan yaklaşık beş-altı arkadaşımız vicdani retçi.

Baysal: Sanat Sokağı'nda Barış Girişimi'yle beraber bir yürüyüş yapmıştınız. O yürüyüşte kullandığınız birtakım dövizler, orada yazan birtakım sözler hakikaten çok ilgimi çekti. "Kürdistan vardır, eşcinseller vardır." "Bişi Bratiya Gelan."

Göçer: 19 Eylül 2013'te Barış İçin Gençlik Dayanışması'ndan, İstanbul'dan bir heyet geldi. HDK'nin içinden bir kesim de vardı heyette ve başka oluşumlardan eklenen kişiler olmuştu. Dolayısıyla kendilerini HDK olarak tanımlamıyorlardı. Bunlar farklı illere gidip oradaki asıl meseleyle ilgili, mesela Pozantı'yla ilgili ya da Hatay'da Gezi Direnişi'nde hayatını kaybeden arkadaşların aileleriyle görüşüp onunla ilgili basın açıklaması yapıyorlardı. Diyarbakır'a gelmeden önce bizi arayıp "Roşin Çiçek için bir şey yapalım," demişlerdi. Biz de "Seve seve!" demiştik. Mesela o da çok sorunlu bir gündü. Önceden bu eylemi yapma konusunda hemfikir olmuşken ve ev sahibi de Keskesor olarak belirlenmişken Barış İçin Gençlik Dayanışması'ndan arkadaşlar bizimle bu eylemi yapmak istemediklerini söylediler. "Neden?" diye sorduk. İçlerinden birine Keskesor'la ortak bir eylem içerisine girmek istemediklerini söylüyorlar. Neyse sonra biz Barış İçin Gençlik Dayanışması'ndan bazı arkadaşlarla birlikte o eylemi –normalde 8:30'da yapacakken– 9:00'da yaptık. Barış İçin Gençlik Dayanışması'ndan bütün arkadaşlar katılmadılar.

Baysal: Ben özellikle Kürdi medyada eyleme ve Keskesor'a bayağı bir yer verildiğini gördüm.

Göçer: Evet, eylem sahiplenildi. Sonrasında arkadaşlar gelip özeleştiri de yaptılar.

Baysal: Kürdistan'da sivil toplum örgütü olmak zaten zor. Sanırım sizin ki birkaç kat daha zor. Karşılaştığınız zorluklar nedir?

Göçer: Bir kere bazı basın açıklamalarımızı Kürtçe okumamız nedeniyle bile polisle sıkıntı yaşayabiliyoruz. İstanbul'da ya da Ankara'da bir basın açıklamasına tabii ki polis yine müdahale ediyor, ama burada şu an barış süreci vs. deniliyor ama bizim sayımızın iki katı kadar polis karşılayabiliyor bizi.

Diken: Basın açıklamanızı Kürtçe okumanızdan kaynaklı bir blokaj mıdır yoksa LGBTİ örgütlenmesi olmaktan mı kaynaklanıyor? Çünkü bir sürü sivil toplum örgütü Kürtçe açıklama yapıyor, böyle bir blokaj uygulanmıyor.

Göçer: Çünkü aslında biz bayağı sokaktayız. Neredeyse her ay ya da iki haftada bir herhangi bir etkinlikten dolayı gökkuşağı bayraklarıyla alanlardayız. Bir nefret cinayeti işlendiğinde basın açıklamasıyla sokaklardayız. Roşin Çiçek davasını aktif olarak takip ediyoruz, sivil toplum örgütleriyle ya da siyasi kurumlarla ortaklaşa konferanslar, paneller düzenliyoruz, gönüllülük çerçevesinde gerçekleşiyor. Siyasi örgütlenmelerle ilişkili olmamız, sadece LGBTİ meselesini değil, aynı zamanda barış sürecine dair, yani Kürdistanı meseleleri de ön plana çıkarıyor olmamızdan kaynaklı olabilir bu müdahale. Çünkü bizim dernekleşme gibi bir şeyimiz yok. Biz daha çok bir örgüt gibi ya da örgütlenme mantığıyla çalışıyoruz. Belki bunu fark ettikleri içindir.

Diken: “Dernekleşme gibi bir derdimiz yok,” deyip sonra da “Örgütlenme mantığıyla çalışıyoruz,” diyorsunuz. Örgütlenme mantığı derken nasıl bir örgütlenme?

Göçer: Bizim zaten şu an sivil toplum kuruluşu kavramından, sivil toplum kurumu ya da sivil toplum örgütünden de ayrıştığımız bir nokta var. Bizim aslında daha anti-hiyerarşik, anti-otorite, daha anarşizan bir yapımız var. Tabii ki içimizde herkes anarşist değil. Yurtsever arkadaşlar da var, sosyalist arkadaşlar da var, feminist arkadaşlar da var, farklı siyasi kimlik ve ideolojilerden de arkadaşlarımız var ve eylemlerimiz, faaliyetlerimiz bu kesişimde ortaya çıkıyor, herkesin ortaklaştığı bir alanda. Aslında biz kendimizi sistem karşıtı olarak tanımlarken –çok iddialı bir kelime olacak ama– devrimci mücadelenin bir ayağı olduğumuzu düşünüyoruz. Kapitalizme, sömürgecilğe, cinsiyetçiliğe ve heteroseksizme karşı yürütülen bir mücadelenin, yani sistem karşıtı mücadelenin bir ayağında var olmaya ve daha iyi, daha güzel bir topluma gitme yolunda üzerimize düşen görev ne ise onu üstlenmeye çalışıyoruz. Tabii ki önceliğimiz homofobi, transfobi karşıtı olmak, ama Kürdistan’da yaşıyoruz, buranın sorunları var. Mesela ekoloji meselesi. Hevsel Bahçeleri’nde yapılması planlanan HES projesine karşı bir tavrımız olmuştu, o mitinge biz de katılmıştık. Her yıl Hasankeyf’e ve Munzur Festivali’ne gidiyoruz. İlsu Barajı ve Munzur üzerinde yapılan barajlara, HES’lere karşı ekoloji kamplarına katılıyoruz, toplantılar düzenliyoruz. Mesela 28 Aralık’ta Roboski’ye gidip vicdani reddimizi açıkladık.

Diken: Gittiğiniz yerlerde, Roboski’de, Hasankeyf’te, Munzur’da veya diğer eylem alanlarında her halükârda kendi bayrağınızı da açıyorsunuz, değil mi?

Göçer: Evet. Ama Roboski’de açmadık. Amed Vicdani Ret İnisiyatifi’nin bir bileşeni olarak oradaydık. Gökkuşağı bayraklarını da götürebilirdik, sorun da olmayabilirdi, ama daha acının taze olduğu bir yerde bayraklarla gö-

r n mek istemedik. Sonuçta orada vicdani ret açıklaması yapılıyor, anneler konuşuyor, insanlar hâlâ yastalar...

Diken: O zaman vicdani ret ilerle ortaklı ınız var. Birlikte  alı ma yapıyorsunuz.

Göçer: Evet.

Baysal: Ciddi bir kısmı sizin üyeniz aynı zamanda, değil mi?

Göçer: Diyarbakır'dakiler, evet. Diyarbakır'da bunu genişletmeye de çalışıyoruz. Roboski'ye gitmeden önce Diyarbakır'ın çeşitli köylerinden bize ulaşan arkadaşlar olmuştu. Onlar da vicdani retlerini açıklamak istediklerini söylediler.

Diken: Peki vicdani ret ile LGBTI'nin ortak noktası nedir?

Göçer: A lında birçok örgütle birlikteyiz. Kadın  rg tleriyle, ekolojistlerle, anar istlerle ve vicdani ret ilerle de birlikte yer alıyoruz. Dedi imiz gibi, sistem karşıtı bir duru umuz var. Ataerkillik, erkek egemenlik pek çok alana sinmi  durumda. "Her Türk asker doğar!" lafı ya da erkeklerin zorunlu olarak askere gitmesi artık erkekliğin varlık sebebi haline gelmiş. Sünnet olacaksın, askere gideceksin, evleneceksin, bunlar bir erkeğin yaşaması gereken, yapması gereken, "normal" kabul edilen değerler.

Diken: Ama sizce normal değil.

Göçer: Evet, tabii ki değil. İnsan, öldürmeyi öğrenince erkek olmuyor.

Diken: Askere gitmek normal olmayabilir de siz bir erkeğin doğduktan sonra ailesi tarafından sünnet edilmesini de mi normal bulmuyorsunuz?

Göçer: I ın içine din de giriyor. Biz zaten eşcinsellik ve din meselesini çok tartı ıyoruz. Güney Afrika'da "İmam Muhsin" diye eşcinsel bir imam var, Muhsin Hendricks. Onu getirtmeyi d   n yorduk. Dicle  niversitesi'nde Ahmet Keleş diye bir hocamız var, ilahiyat profesörü. Kendisinin de bu alanda çalışmaları var. Biz Diyarbakır'da mümkün olabilirse bu eşcinsellik ve din meselesini Güney Afrika'dan gelecek olan İmam Muhsin ve Dicle  niversitesi'nden Ahmet Keleş Hoca'yla (kendisiyle g r  m  t k, ama yoğun olduğu için ilgilenememi ti) aynı çatı altında, Altan Tan ya da Ayhan Bilgen hangisi uygun olursa...

Diken: Diyarbakır'da DİAYDER diye Kürt siyasal hareketinin bir dini örgütlenmesi var. Orada da kafası açık insanlar var. Onlarla hiç konu tunuz mu bu konuyu?

Göçer: Onlarla bir araya geldik. Eşcinsellik üzerinden değil de daha çok militarizm ve barış süreciyle ilgili yapacağımız konferansı görüşmek için bir araya gelmiştik. Temas halindeyiz. Ama yavaş yavaş olmalı. Böyle birden kendimizi açamıyoruz. Sonuçta bu hegemonik erkekliğin veya ulus devletin bir prototipi olarak aile, ailedeki erkeğin rolü, babalık, askere gitme vb. konuları sorunsallaştırıp tartışmaya açıyoruz biz. Dolayısıyla ben sadece erkek olmam sebebiyle niçin askere gideyim? Orada bu cinsiyet kategorilerinin, cinselliğin vs. sistemin içine nasıl yerleştiğini deşifre etmeye çalışıyoruz aslında biz.

Diken: Peki ordu bir karar alıp sadece erkekleri değil de LGBTİ üyelerini de askerliğe kabul etse, kadınları da kabul etse, o zaman ne dersiniz?

Göçer: Tabii ki karşı çıkarız.

Diken: Yani siz “Sadece erkekler asker olur,” mantığı açısından değil, askerliğin mantığına karşı olduğunuz için söylüyorsunuz.

Göçer: Evet. Askerlik zaten aynı zamanda erkekliği de üreten bir mekanizma. Oradaki emir komuta zinciri, oradaki hiyerarşi, eze eze... Pınar Selek'in bir kitabı vardı, *Sürüne Sürüne Erkek Olmak* diye. Biz sistemin bütün baskı ve zulüm mekanizmalarına karşıyız. Bir insanın zorla askere götürülmesi, gönderilmesi ve orada öldürmenin öğretilmesi bizim için problem. Çünkü biz yaşamı savunuyoruz. Ekoloji deyince bunun içine yaşama hakkı da giriyor, kent hakkı da giriyor. Mesela Diyarbakır'ın köylerinden ya da komşu illerden insanlar metropollere göç ediyorlar. Kürt oldukları için zorunlu göçe maruz bırakılıyorlar.

Diken: Siz her tür askerliğe mi karşısınız?

Göçer: Her tür derken?

Diken: Mesela gerilla...

Göçer: Açık konuşalım, gerillaya karşı değiliz. Antimilitarizmden ya da vicdani reddeden bahsedince gerillaya da karşı olmak algılanıyor. Bütün silahlara, bütün şiddetlere karşı olmak şeklinde algılanıyor. Ama biz öz savunma ya da meşru müdafaa söz konusu olduğunda... Yani mesela biri bana saldırıldığında elimde bir sopa varsa kendimi korumak için vurmam gerekir. Dolayısıyla bunu biz şiddetten bile saymıyoruz. Dediğim gibi, öz savunma ya da meşru müdafaa olarak görüyoruz. Gönüllülüğe de dayanan bir şey, bir baskı mekanizması yok. Tabii ki gidildiğinde oranın da belli kuralları var, ama sonuçta bundan ziyade bizim militarizme karşı olmamız söz konusu. Sadece askerlik değil, ben elime silah almadım bugüne kadar, ileride alır mıyım bil-

miyorum, ama durum daha ziyade militarizme karşı olmak. Militarizmi biz küçüklüğümüzden itibaren ailede, beden eğitimi derslerinde ve hatta sokakların dizilişinde bile görüyoruz. Şu an yaşadığımız şehirde ordunun alanları şehrin merkezine yayılmış durumda.

Mesela akşam olduğunda orduya ait olan alanların civarında ışıklar yanmıyor. Ordu ne için vardır? Tırnak içerisinde, “güvenlik için vardır” Ama bizim kadın arkadaşlarımız gece saatlerinde oralarından yürüdükleri zaman tacize maruz kalabiliyorlar. Orada niçin şehrin ışıkları kapatılıyor? Işın içine ordu militarizmi giriyor, denetim mekanizmaları giriyor, kentte yaşam hakkı giriyor, hepsi giriyor. Buna dair de bir şey söylüyoruz. Militarizm hayatımızın her alanında olduğu için, MOBESE kameralarıyla, şununla bununla. Tabii bizim etimiz ne budumuz ne, o ayrı, ama siyasi söylem olarak, kendi ürettiğimiz politika anlamında bütün bu şeylerin karşısında kendimizi var etmeye çalışıyoruz.

Baysal: Keskesor’un tüm bu antimilitarist ve vicdani retçi duruşuyla sadece Kürdistan’da değil, Türkiye’de ve dünyada LGBTİ oluşumları açısından yeni bir şey söylediğini düşünüyorum ben. Kürt siyasal hareketinde son zamanlarda LGBTİ oluşumlarını kapsayıcı bir yaklaşım görüyor gibiyiz, hakikaten öyle mi?

Göçer: Diyarbakır’da LGBTİ oluşumları 2007’den beri var. Bölgede ilk önce Diyarbakır’da oluştu. Diyarbakır’ı biliyorsunuz, buranın merkezi kabul ediliyor, her ne kadar farklı merkezleri de olsa “başkent” diyelim. Dolayısıyla burada Kürt siyasal hareketinin nüfuzu var. En etkili otorite onlardır diyebiliriz. Bazen devletten daha fazla hissediyoruz o otoriteyi. Olumsuz anlamda söylemiyorum. Kürt hareketinin açmış olduğu özgürlükçü alan olmasaydı nispeten daha zorlanırdık diye düşünüyorum.

Toplantı yapmak istediğimizde Sümerpark’ı alabiliyoruz, afişler asabiliyoruz. O anlamda bir şeyimiz olmuyor, ama bazı alanlarda sıkıntı yaşıyoruz. Bu, LGBTİ olmakla da alakalı olabiliyor, o siyasi hareketin tam bir bileşeni olmadığımız için de olabiliyor. Dedğim gibi, aslında bir sıkıntı yaşamıyoruz. Aksine, bir destek var. Mesela gençlik kurultayına katılmıştık, tarihini hatırlayamayacağım galiba, geçtiğimiz aylarda, Kasım ayında, 30 Kasım mıydı...

Baysal: BDP tarafından mı düzenlendi?

Göçer: Evet. İstanbul’da altı-yedi aylık yeni bir LGBTİ oluşumu var, Hevi LGBTİ diye. Onları davet etmişler. O arkadaşlar İstanbul’dan geldiler. Biz özel bir davet almadık. Davetiye gerekir mi gerekmez mi bilmiyoruz, ama sonuçta biz de gençlikle ilgili olduğu için kurultaya gitmek istedik. Kars, Antep, Dersim Kürt LGBTİ oluşumları bir metin hazırladı. Daha doğrusu Hevi

LGBTI'den arkadaşlar hazırladılar, biz biraz müdahale ettik ve ortak bir metin çıkardık ortaya. Özellikle İstanbul'dan gelen arkadaşlar o metni okumak istedi. Ama o metnin okunmasına izin verilmedi. Sonra biraz tartışmalar oldu. Tabii ki bu tartışmaları dışarıya hissettirmedik, tertip komitesiyle yaşanan durumlar. Ondan sonra pozitif ayrımcılıktan bahsettik ve metni verdik ve divanda okundu metin.

Politik olarak herkes feminizme destek olabilir, kadın haklarını savunabilir ya da ekolojist olduğunu söyleyebilir, hatta antikapitalist olduğunu da söyleyebilir, ama pratiğe ne kadar yansıyor bu? Siyasi bir örgütün, bir partinin eşcinsel evliliklere dair meclise soru önergesi vermesi... Mesela BDP'nin böyle bir soru önergesi olmuştu. Ya da "Trans nefret cinayetlerine karşı bir çalışmanız var mı?" gibi bir soru önergesi vermişti. Ama biz kendimizi burada var etmeye çalıştığımızda sanki kadın örgütleriyle işbirliği halinde olmamız, onların öncülüğünde bir şeyler yapmamız gerektiği gibi bir şey söyleniyor. Ya da bu iş biraz daha Batı'dan gelsin mantığı var. Siyasi olarak sahipleniliyor, ama burada kendimizi var etme, görünürlük sağlama anlamında öncelikli değilmiş gibi. Ama bunu çok da hissettirmiyorlar. Ben burada siyasi partinin ya da buradaki hareketin bu konuda bir bakış açısı olduğunu düşünmüyorum. Bence burada henüz içselleştirilememiş bu, pratiğe geçirilememiş. Kadın mücadelesi de yıllardır var, ama kadın meselesi de hâlâ var. Dolayısıyla bu meseleyi erkekler ne kadar içselleştiriyor onu bilemiyoruz. LGBTI meselesi, siz de söylediniz, bir sürü kavramla dolu. Bu bir sürü kavramın bilinmemesi, aslında bizim nasıl ötekileştirildiğimizin de bir göstergesi.

Diken: Ama insanların LGBTI'ye ait kavramları bilmemesi, diğer yapıların kavramlarını bildikleri anlamını taşımaz.

Göçer: Tabii ki.

Baysal: Kürt sivil toplum örgütleri olarak eşitlik, adalet ve özgürlük talep ediyoruz. Peki, kendimizde homofobik bakış açısı hâlâ var mı?

Göçer: Birçoğumuzda tabii ki var. Yani az önce dediğim gibi, kadın meselesine bakış açısında bile varken... Burada daha yeni yeni görünür olmaya başlıyor mücadele.

Başarır: Sadece homofobi değil, seksizm de birçok insanda var.

Baysal: Nefret Suçları Yasası –bildiğim kadarıyla yasalaştı– cinsel yönelimi kapsıyor mu?

Göçer: İktidar partisini biliyoruz, demokrasiden veya demokratikleşmekten anladığı daha çok örgütlenmeye veya kadrolaşmaya, çoğaltmaya, sürekliliğini devam ettirebilmeye yönelik kanalların açılmasından ibaret. Mesela

geçenlerde azınlıklar meselesi gündeme geldi. Azınlık mallarının iadesi vs. derken orada başka bir rant dönüyor. Ne kadar demokratikleşme paketi açılırsa açılın altından mutlaka bir rant çıkıyor. Şişli’de mesela Bulgarlara teslim edilmiş, vakfın ismini hatırlamıyorum, sonra tekrar geri alınıyor ve Tayyip Erdoğan’ın akrabasına mı veriliyor, öyle bir şey. Neyse detaya girmeye gerek yok. Mesela bu anadilde eğitim meselesi. Özel okullarda olabilir. “Özel okullar” derken neyi kastediyor?

Baysal: Genel olarak LGBTİ’lerin, özellikle de trans bireylerin Türkiye’de ciddi can güvenliği sorunları oldu. Basına yansıyan birtakım olaylardan biliyoruz. Kürdistan’da can güvenliği daha mı iyi, yoksa daha mı az güvende hissediyorsunuz kendinizi?

Göçer: Değişiyor tabii ki.

Baysal: Bir güvenlik sorunu hissediyor musunuz?

Göçer: Burada doğup büyümemiş biri olarak ben kendim için böyle bir şey hissetmiyorum. Açıkçası İstanbul’da, Ankara’da ne kadar rahatsam, Diyarbakır’da da o kadar rahatım. O konuda kişisel bir sıkıntı yaşamıyorum. Ama sadece Kürdistan için değil, küçük şehirlerde, köylerde ya da taşra diyebileceğimiz yerlerde kişilerin maruz kaldıkları ayrımcılık cinayete kadar gidebiliyorken farkına bile varılmayabiliyor. O kişinin niye öldürüldüğünü bilemeyebiliyoruz. Zorunlu göçten bahsediyoruz, trans arkadaşlarımız da zorunlu göçe maruz bırakılıyor. Mesela Diyarbakır’da BDP sempaticisi, hatırladıkları de olan kişiler olmalarına rağmen ailesi 16 yaşındaki çocuğu altı ay eve kapatıyor. Lise öğrencisi, çok da başarılı bir öğrenciydi. Hareketten insanlar gelip konuşuyorlar, psikiyatristlere götürülüyor, her şey yapılıyor, ama aile bir türlü ikna olmak istemiyor. “Oğlum böyle değil,” diye. Çocuk kaçtı. Çok da başarılı bir çocuktu. “Çocuktu” demeyeyim, çocuk hâlâ. Ama şu an yok.

Diken: Sizin nereden haberiniz oldu?

Göçer: Çünkü benim arkadaşım. Arkadaşım derken, biz Keskesor olarak etkinlikler yapıyoruz ve bizi tanıyan arkadaşlarımız, onların arkadaşları derken bir şekilde ulaşılıyor. Mesela başka bir arkadaşımız abisi tarafından cinsel tacize uğramış yıllarca. Artık o evde yaşamak istemiyor. Babası bir şekilde eşcinsel olduğunu öğreniyor ve o da evden kaçıyor, başka bir yere gitmek istiyor. Ben gördüm, dedim ki “Böyle evden kaçarak olmaz, Sosyal Hizmetler’e git, orada arkadaşlar var” Şu an Sosyal Hizmetler’de kalıyor.

“Bakım Verenlerin Bakımı” başlıklı bir proje kapsamında TIHV’in (Türkiye İnsan Hakları Vakfı) Diyarbakır örgütünde bir toplantı yapmıştık. Ka-

din ve LGBTİ meseleleri gündeme gelmişti. Keskesor'dan ve kadın arkadaşlardan sunum istemişlerdi. Bu kavramlara dair, yaşadıklarımıza dair ya da sosyal hizmet çalışanları olarak, ruh sağlığı uzmanları olarak bize nasıl yardımcı olabileceklerine dair. "Eşgüdüm halinde konuşup tartışalım," dediler. Biz de oraya gittik. Çok verimli, çok güzel bir çalışma oldu. Geri dönüşler de çok güzeldi. Daha sonra oradan bir arkadaş beni aradı. Hastanede, Sosyal Hizmetler'de çalışıyormuş. "Bize atölye çalışması gibi bir şey yapar mısınız?" dediler. "Burada polisimiz var, hasta bakıcımız var, doktorumuz var. Bunlar hem sınıfsal olarak hem eğitim olarak birbirinden farklı, ideolojik olarak da farklı alanlarda yer alıyorlar. İnsanların daha iyi anlayabileceği şekilde bunu nasıl anlatabiliriz, bu arkadaşlara nasıl yardımcı olabiliriz?" diye bizden bir sunum talep ettiler.

Baysal: Ayrıca bir kamu kurumunun da böyle bir talepte bulunması çok önemli.

Göçer: Evet, kesinlikle çok güzel bir şey. Sürekli başka yerlere gidip geldikleri için, sanırım 13 kişi çalışıyorlar, hepsinin bir arada olduğu bir vakit ayarlanamıyormuş, o yüzden biz de mesai saatleri arasında bir saatlik bir görüşme yapalım dedik. Bir saatte her şeyi anlatmak zor olacağı için kitapçıklar ve broşürler verdik. Bize de Kaos-GL'den vermişlerdi. "Sıkça sorulan sorular," formatında, en abuk diyebileceğimiz sorulara bile çok makul cevaplar veren bir kitapçık. Bir de sosyal hizmet uzmanlarına yönelik hazırlanmış bir kitapçık vardı. Onları verdik. "İsterseniz atölyeye katılacak olan arkadaşlara dağıtın, önce bir okusunlar. Çünkü biz bir saatte hepsini anlatamayız," dedik. "Anlaşılmayan ya da derinleşmek istediğiniz nokta ne ise orada size yardımcı olalım," dedik. Böyle bir görüşme oldu.

Baysal: Yurtdışında bir okulda denk gelmiştim, küçük çocuklara anlatılıyordu bu ve çok güzel anlatılıyordu. Burada eğitim sistemine henüz böyle bir şey girmedi, değil mi?

Göçer: Yok. Hayır. Zaten militarizmle iç içe olmuş bir eğitim sistemi var. Zor yani.

Baysal: Atalay bildiğim kadarıyla sen vegansın. Yeni bir kelime daha... Kürt vegan olarak bize veganlığın ne olduğunu çok kısa açıklar mısın?

Göçer: Veganlık, hayvansal hiçbir ürünü tüketmemek anlamına geliyor.

Baysal: Neden? Mantığı ne?

Göçer: Irkçılık, cinsiyetçilik gibi kavramların altını doldurarak nasıl "ırkçılık karşıtı" "cinsiyetçilik karşıtı" faaliyetlerde bulunuyorsak bunların ya-

nına türçülük diye bir kavram ekleyip “tür ayrımcılığı”nı da reddediyoruz. Cinsiyet ayrımcılığı, ırk ayrımcılığı gibi tür ayrımcılığı da var. Köleliğe nasıl karşıysak, Yahudilerin maruz kaldığı şeylere nasıl karşıysak hayvanların da insanların ihtiyaçları için kullanılmasına, sömürülmesine, öldürülmesine karşıyız. Bu yüzden vegan oluyoruz. Tabii hayvanların sadece öldürülmesine, sömürülmesine değil, aynı zamanda hayvancılığın endüstrielleşmesine de karşı olmaktır bu. Çünkü dünyayı en çok kirleten endüstri, hayvancılık endüstrisi. Korkunç paralar da dönüyor burada.

Mesela ben açıkçası köy yumurtası yiyorum. Özgür gezinen bir tavuğun yumurtasını yiyorum. Kafeslere kapatılmış, yaşam alanı kalmamış tavukların binbir türlü ilaçla, işkenceyle ürettiği yumurtaları yemiyorum. Ben 2001’den beri vejetaryenim, 2009’da vegan oldum. Bursa’da bir kesimhanedeki bir görüntüyü izlemiştim. Onu izledikten sonra süt, peynir vs. bunların hepsi bir sektör, hepsi birbirini besleyen şeyler, bunu gördüm. Süt için bir hayvanın memelerine dört yıl boyunca bir makine bağlanıyor ve çeşit çeşit antibiyotikler, kalsiyumlar veriliyor daha çok süt versin diye. Bir inek yirmi yıl yaşayabilecekken ömrü dört yıla düşüyor. Dört yıl süt alındıktan sonra ayakta duramayacak hale geldiklerinde *fast-food*çulara ya da çeşitli mezbalalara götürülüp kesiliyorlar. Bunların süt verebilmeleri için hamile bırakılmaları gerekiyor ve o da doğal şekilde olmuyor. Erkeklerden alınan spermiler hayvanlara metallerle, şırıngalarla zorla enjekte ediliyor. Ve bunlar yavruları için üretiyorlar bu sütü. Ama o süt insanlar tarafından alınıyor. O yavrular da dişiye aynı kaderi paylaşıyor, erkekse de süt danası olarak kullanılıyor. Hani denir ya “Kesilir, eti de çok güzeldir,” diye... Ayakları tutmayan inekler kesimhaneye gittiğinde karınlarında yavruları da olabiliyor. Ben zaten o görüntüyü izledikten sonra vegan oldum. Kestiler, yavrusu çıktı, onu da kesip öldürdüler, attılar. Birkaç gün sonra doğacak bir yavruydu.

Baysal: Yani her türlü tür ayrımcılığına karşı olmak demek.

Göçer: Evet. Mesela çiftliklerde tavuk yumurtalarından çıkan civcivler erkekse direkt atılır, makinede parçalanır. Yem yapıyorlar onları. Zaten hastalıklar da oradan çıkıyor, kuş gribi, deli dana gibi.

Diken: Keskesor olarak gelecekte nasıl bir dünya hayal ediyorsunuz?

Baysal: Ben de aynı soruyu yazmıştım, ama sormadım çok uzattım diye. İyi oldu.

Göçer: Toplumsal muhalefetin bir bileşeni olarak görüyoruz kendimizi ve daha özgür bir toplum yaratmaya dair ne yapabilirsek, elimizden ne geliyorsa o konuda çaba sarfediyoruz. İnsanların özgür, eşit ve iyi koşullarda yaşadığı bir dünya diyelim. Sömürünün olmadığı.

Başarır: Benim hayalim, Kürdistan, Ortadoğu ve dünya için söylüyorum, kadın, ekoloji, kentsel dönüşüm, LGBTİ gibi hayatın her alanında özgürleşme olması ve bu özgürleşmenin tepeden değil de tabandan yukarıya doğru olması. Kadın hakları konusunda erkeklerden çok kadınların alanlara çıkıp mücadele etmesi ve haklarını elde etmesi. Aynı şey LGBTİ'ler için de geçerli. Böyle bir toplumsal değişimin olmasını umuyorum. Zaten bu umut için mücadele ediyorum. Ve bu umut içinde Kürt özgürlük mücadelesi de olduğu için daha fazla umutluyum.

Baysal: Türkiye geneliyle karşılaştırdığınız Kürdistan'da mı kendini daha güvende hissediyorsunuz?

Başarır: Kişinin beklentilerine ve nasıl yaşamak istediğine bağlı bu. Kürdistan şu an işgal altında olduğu için Diyarbakır'ın merkezine eski kolonyalizm sisteminde olduğu gibi askeriye hâkim. Kürtlerin çoğunun Batı'ya göç etmesinin dışında bir de LGBTİ göçü var. Atalay 16 yaşındaki arkadaşın durumunu anlattı zaten. Kendilerini daha rahat var edebilecekleri bir hayatı düşünüyorlar İstanbul'da ya da metropollerde. Ama bazen farklılıklar olabiliyor. Kendi üzerimden söyleyeyim, Diyarbakır'da doğdum, İstanbul'da on beş yıl kaldım, İstanbul'da büyüdüm. Üniversite aracılığıyla Diyarbakır'a geldim. Mesela ben Diyarbakır'da kendimi daha çok var ediyorum. İstanbul'da yaşamayı hiç istemem. LGBTİ kimliğinin yanında bir de politik kimliği var bunun. Beklenti ve mücadele alanları çok ciddi bir etkidir.

KÜRDİSTAN AZADÎ İNİSİYATİFİ (HAK ADALET VE HÜRRİYET İÇİN KÜRDİSTAN İSLÂMÎ İNİSİYATİFİ)

—
MUHAMMED AKAR - ADNAN FIRAT

Bugün 14 Ocak 2014 Salı. İHH'nın Kilis'teki ofisi ve beş ilde El-Kaide örgütüne yönelik yapılan operasyonlar gündemde. Bir diğer gündem maddesi, bir yıl önce Fransa'da öldürülen PKK üyesi üç Kürt kadını, Sakine, Leyla ve Fidan'ı öldüren Ömer Güney'e ait olduğu iddia edilen ses kaydı. Kayıтта Güney MİT'le ilişkisi ve suikastı gerçekleştireceğinden bahsediyor. Ankara trafiğı bu hafta da baş döndürücü. Dört savcı Başbakan Erdoğan'la ilgili suç duyurusunda bulunurken Cumhurbaşkanı Gül de haftalardır devam den HSYK krizine çözüm arıyor. Krizi çözmek için önce muhalefet temsilcileri sonra da Başbakan Erdoğan'la görüşüyor. Akşama doğru Başbakan'dan bir yumuşama geliyor ve HSYK'nın yapısıyla ilgili değişikliği erteleyebileceklerini ima ediyor.

Türkiye'nin bu baş döndüren gündemi arasında, Diyarbakır nispeten günü sakın geçirmekte. Saat 14:00'te Diyarbakır Ofis semtinde, Hak Adalet ve Hürriyet İçin Kürdistan İslâmî İnisiyatifi ya da kısa adıyla Kürdistan Azadî İnisiyatifi bürosundayız. Hava soğuk. İnisiyatifin iki kurucusu Muhammed Akar ve Adnan Fırat ile küçük bir odaya geçiyoruz. Bir ısıtıcı getiriliyor. Bordo deri koltuklara oturuyoruz. Duvarında büyük bir resim dikkatimizi çekiyor. Şeyh Said'in ünlü Kürt ressam Osam Ali Şiroğlu tarafından yapılmış bir tablosu bu. Şeyh Said bu resimde diğer resimlerinden farklı görünüyor. Başındaki tam bir sarık değil, sarıkla saç arasında bir kalem çalışması yapılmış, bilge bir beyazlık hâkim. Şeyh Said'in torunu Muhammed Bey resme bakıp gülümseyerek "Bu bilge Şeyh," diyor. Bu güler yüzlü adam konuştuğça Müslüman bir anarşistle karşı karşıyaymışız gibi hissediyoruz. Bilge Şêx Seîd ê Kal keskin yeşil gözleriyle röportajımıza eşlik ediyor...

Kürt ve Kürdistan meselesine siyasal çözüm arayan bir hareket

• Bu örgütlenmeyi ne zaman gerçekleştirdiniz? Hangi ihtiyaç böyle bir örgütlenmeyi oluşturmanıza sebep oldu?

Muhammed Akar: Kısa adı Azadî İnisiyatifi olan, Haziran 2011'de aydın, gazeteci, kanaat önderi gibi toplumun farklı kesimlerinden bir grup aktivistin Diyarbakır'da bir araya gelip bir deklarasyon yayımlamasıyla çalışmaya başlayan bir fikir hareketidir.

Bir yıl öncesinde, 2010'da birtakım ev toplantıları oldu. Çeşitli illere gidip dostlarımızla görüşmeler yaptık. Bu toplantı ve görüşmelerde böyle bir inisiyatifin kurulması düşüncesi hasıl oldu. Haziran 2011'de Diyarbakır Sümerpark resepsiyon salonunda 52 delegenin katıldığı toplantıda ilan ettik. Bu delegeler farklı Kürdistanî İslâmî gruplardan geliyordu. Nubihar'dan, Medzehr'a'dan bağımsız aydınlar olarak bir araya gelip istişare toplantımızı yaptık. Tam bir yıl sonra da, 2012'de, deklarasyonla kuruluşu resmen ilan ettik.

Kürdistan'ın dindar damarından gelen bir siyasete ihtiyaç vardı. Temel ihtiyaç, Kürdistan'daki İslâmî camianın ihtiyaç ve taleplerini, toplumsal problemlerini dile getiren bir platformdu. Kürdistan'da bir siyasal boşluğu doldurma çabasıydı bu aynı zamanda. Kürt İslâmî camianın Kürt halkının hak ve adalet arayışına cevap veren bir projesiydi.

• Aslında sivil bir dinamik olarak ortaya çıkıyorsunuz, ama siyasal bir oluşumdan da söz ediyorsunuz! Siyasal derken, daha üst bir oluşum mu söz konusu?

Akar: Doğru söylüyorsunuz. Bu, merkezden aşağıya inşa edilen bir durum değildir. Aşağıdan yukarıya doğru, yani demokratik bir katılımı oluyor. Bi-reylerin, aktivistlerin örgütlediği bir çatı oldu inisiyatif. Mesela dil, kültür gibi sivil toplum çalışmalarımız var. Ama temel olarak siyasal bir platformuz. Kürt ve Kürdistan meselesinin çözümüne dair siyasal bir projeye ortaya çıkmış bulunuyoruz. Bu konudaki talepleri dile getiriyoruz.

Şeyhmus Diken: Seçtiğiniz ad, “Azadî”, aynı zamanda Şêx Seîd ve arkadaşlarının 1900’lü yılların ilk çeyreğinde kurdukları örgütün de adıdır. Şêx Seîd’in Azadî’siyle anılmak bir tercih midir?

Akar: Tesadüf değildir. Fikrî ve ruhi köklerimizi tam da oralardan alıyoruz. “1924’teki Azadî’nin devamıyız,” demiyoruz, ama hani insanların bir ruh kökü vardır. Fikir kökü, geldiği damar vardır. O damara işaret etmesi anlamında tam da Azadî’nin ismiyle anıldık. Deklarasyonumuzu da yaptık. Bu bizim için çok önemlidir. 1924 Anayasası karşısında, Kürtlerin bir millet olarak, Kürdistan’ın da bir coğrafya olarak inkâr edilmesi karşısında o günün münevverlerinin, Kürdistan rüesa ve reislerinin oluşturduğu bir siyasi çatıydı Azadî.

Bize göre bugün de böyle bir ihtiyaç söz konusudur. Kürdistan’ın dindar dinamiklerinin de bir İslâmî platformda bir araya gelip çözüme dair projelerini geliştirme ve onu deklare etme, hayata geçirme ihtiyacı var. Bu hem böyle bir platformdur hem de gelecekte bir partiye dönüşmenin kapısını aralamaktadır. Bu nasıl olabilir? Bugün bir inisiyatif, yarın bir siyasal hareket, sonra da bir parti üzerinden gündeme taşıyabilirsiniz. Ucu açık, partileşmeye de gidebilecek bir inisiyatif olarak çalışmalarını yürütüyor. Dil ve kültürden doğan hakları talep etme noktasında da kendimizi sorumlu hissediyoruz. Kesinlikle bir farkındalık yaratıyoruz. Temel görevimiz dil ve eğitim çalışması değil, ama mektebimiz var ve oradaki salonumuzda tarih, kültür, edebiyat ve dil çalışmalarımız da devam ediyor. Bunun dışında, çeşitli konularla ilgili basın açıklamalarımız da oluyor.

Adnan Fırat: Kürdistan’da Kürt kimliğinin taşıyıcı unsurları olarak medrese ve tarikatların tarih boyunca oldukça etkili olduklarını herkes bilir. Tabii ki sadece bunlar üzerinden okuma yapamayız. Kürt kimliği tarihin dominant kimlikleri ve kurumları üzerinden kendini göstermemiş, ama hayatın içinden unsurları barındırarak bugünlere gelmiştir. Kürt kimliği, yaşamış olduğu coğrafyanın kanunlarıyla gelmiş bugünlere kadar. Kürt kimliğini entelektüel bir varoluş olarak ortaya koyan medreseler var. Nitekim klasik Kürt isyanlarının çoğunda da bunların etkisi herkesin malumudur.

Birinci Dünya Savaşı ve akabinde sömürge sisteminin oluşturduğu paylaşımı, Kürdistan'a biçilen statüyü ve yaşanan sosyolojik badireleri hepimiz biliyoruz. 1950'li ve 60'lı yıllarda özellikle Kuzey Kürdistan'da, Türkiye Kürdistanı'nda Kürt kimliğini besleyen bu damar sisteme entegre edildi. Ondan sonra da uzun yıllar boyunca bu Kürt dindar kimliği Türk siyasal egemenliğinin payandası olarak işlendi. Kürdistan'daki dindarlık Türk muhafazakâr partilerinin bir sacayağı olarak işlev gördü. Keza Kürdistan'daki İslâmcı algı Türk siyasal egemenlik sisteminin ürettiği sorunları aşamadı. 80'ler ve 90'larda bunun çok ciddi sıkıntıları yaşandı. Diğer taraftan, Kürdistan'da sol seküler zeminde bir özgürlük hareketi başlayınca Kürt kimliğini ve Kürt varoluşunu savunmak ile dindarlık arasında bir ikilem varmış gibi göründü. Dindarlar, İslâmcılar Kürt özgürlük mücadelesi ve söyleminden uzak kaldılar.

İnsanoğlunun iki kimliği olur: kültürel ve varoluşsal kimliği. Kültürel kimliğimiz Kürtlük, varoluşsal kimliğimiz Müslümanlıktır. Ama bu çatıştırdı. Uzun yıllar boyunca, Kürt diyen İslâm diyemedi, İslâm diyen Kürt diyemedi. Dünyada hiçbir ulusun yaşamaması gereken bir dramdı bu aslında. Çünkü bu kimlik çatışmasından ulusun kendisi zarar görür.

Sonra 2000'li yıllarla birlikte bireysel planda bunlar görüldü. Belki de Kürdistan'da bir öz aydınlanma yaşandı. Kürdistan'da, Kürdistan'ın krizine uygun sosyopolitik dindar söylemler, Kürdistanı sayılabilecek bazı hareketler ortaya çıktı bireyler üzerinden. Aslında 90'lı yıllarda bu mücadele vardı. 2000'li yıllarla birlikte daha bir söyleme aktarıldı. İşte Azadî İnisiyatifi bunun sonucudur. Tarihsel bir yere işaret eder. Kürtlükle Müslümanlığın çatıştırılmasını salık veren mevcut sisteme bir itirazdır. Çünkü sol seküler Kürtler durumdan pek rahatsız değildi. Türk siyasal egemen sistemi de rahatsız değildi. Kürtlükle Müslümanlığın çatıştırılmasından her iki taraf da faydalanıyordu. Hem pratik hem de teorik anlamda böyleydi. Bu durum onları besleyen şeylerdi. Biz bu iki kimliği normal mecrasına taşımak istedik. İkisini çatıştırmadan bir söylem inşa edebilirsek Kürt milletine de büyük bir hizmet etmiş olacaktık.

Belki de Kürt halkına bizim gibilerin yapacağı en büyük katkı bu anlamda bir siyasal alan oluşturmaktır. Kürt halkını Türk siyasal sisteminin cendresinden kurtaracak ve bu çelişkiyi de ortadan kaldıracaktık. Kürt sol seküler sisteminden kasıt PKK'dir. Eğer Kürtler bu çelişkiyi yaşamamış olsaydı, Kürt özgürlük hareketi bugün çok daha büyük bir güç olacaktı. Güney Kürdistan'daki (Irak Kürdistanı) kazanımların aynısı muhtemelen burada da olurdu. Halk yığınları o zaman Kürt hareketine niye destek vermedi? Tek sebep elbette bu değil, ama temel sebep buydu. Bu çelişkiyi yaşıyorlardı. Bu çelişkiyi yaratan da o sözünü ettiğim sistemdi. Bundan Kürt milleti zarar gördü. Milletten kastım, bir siyasal özne olarak Kürt milletidir.

• **Peki Kürtlük ve Müslümanlık illaki bir arada olmak zorunda mıdır?**

Fırat: Hayır, böyle bir zorunluluk yok, ama çatışmak zorunda da değil. Benim sözünü ettiğim çatışmalarıdır. Yoksa Kürt kimliği içinde Ezidî, ateist insanlar da var. Müslümanlık kimliği içinde de Kürtlük var. Bunlar birbiri için koşul olan kimlikler değil. Birbiri için koşul olmayan kimlikler birbiri için çatışma sebebi de olmamalı. Ne koşul ne çatışma haline getirelim. Bence böyle bir siyasal alan açılırsa Kürdistan'da Kürtler bundan her açıdan faydalanacaktır. En azından halen onları Türk siyasal egemenlik sistemine bağlayan en büyük alan zayıflayacak. Çünkü Kürdistan'da verilen oylara bakın, Kürtleri sisteme bağlayanlar hâlâ dindar muhafazakârlardır.

• **Peki bunda son zamanlarda değişim yok mu?**

Fırat: İşte Azadî İnisiyatifi tam da bu değişimin ürünü. Çünkü partilerden ve Türk İslâmcılarından umudunu kesmiş, zararını görmüş, Kürdistan'da varoluş ihtiyacını hisseden, ama varoluşunu mevcut Kürt siyasal hareketi üzerinden gerçekleştiremeyeceğini anlayan bireylerin oluşturduğu bir teşebbüs aslında bu. Bana göre Kürdistan'da halk nezdinde teorik olarak karşılığı da var bunun. Ama teoriyle olay bitmiyor. Halkın güveninin kazanılması, halkın huzuruna doğru zamanda doğru şahıslarla çıkılması çok önemlidir. Pratikte başarıp başaramama bizim performansımızla alakalıdır.

• **Nasıl bir üyelik sistemi var?**

Fırat: İnisiyatif *de facto* bir durum, resmi olarak üye alma, üye yazma olayımız yok. 153 kurucu var, ama kurucuların dışında çok daha fazla bir güce ulaştığımızı söylemek mümkün.

Akar: Diyarbakir merkezli tam bir sivil harekettir. İstanbul, Van, Malatya, Urfa, Hakkâri'de güçlü öbeklerimiz; Bitlis, Bingöl, Mardin, Siverek gibi yerlerde temsilciliklerimiz var. Avrupa'da arkadaşlarımız var. Arkadaşlarımızın yazılar yazdığı internet siteleri var.

• **Nasıl bir iletişim ağıınız var kendi aranızda?**

Fırat: Dumanla değil tabii! Koordinatörümüz var. Başka lider yok. Koordinasyon kurulumuz, yürütme kurulumuz, bir de genel kurulumuz var. Bunlar yürütüyor. Bilirsiniz, Kürdistan'da fikirsel anlamda insanların birbirlerini bulması çok kolay. Sanal dünyayı, interneti kullanıyoruz.

Akar: Bu tür fikrî hareketlerde hiyerarşik yapı yok. Yönetmelik, tüzük gibi katı belirleyicilerimiz yok. Sivil bir hareketiz. Bizde bireyler daha özgürdür. Dokuz kişilik koordinasyon kurulumuzda değişik eğilimlere mensup olanlar var. Bizim için zenginlik budur. Kürdistan'ın İslâmî damarından gelen arkadaşlarla çoğulculuğu tartışıyoruz. Tartışmamız gereken her şeyi tar-

tışıyoruz. Temel çerçevemiz bu milletin taleplerini hakka, adalete ve özgürlüğe dayandırmak! Bu üç temel kavram bizim için belirleyicidir. Kürt halkının da haklarını bu temel üstünden okuyoruz, anlatıyoruz. Kürtler bir millettir, ulustur. Ulusun kaynağı da kutsal metinlerdir. Kur'an'ı, sünneti, bütün kutsal metinleri, uluslararası hukuku, insanlığın orak değerlerini tartışıyoruz.

• **Azadî İnisiyatifi'nin olmazsa olmazı nedir? Sizi ne tarif eder?**

Fırat: Burada iki kelimeyi bilerek yan yana getirdik. Bu, sembolik bir şey. İleride resmi bir şey olur mu olmaz mı onu biz bilmeyiz. Bu bizim açımızdan hem tarihsel bir müdahaledir hem de sınırlarımızı belirliyor. Biz Kürdistan'ın bağımsızlık dâhil her türlü ulusal haklarının güvenceye alınmasına yönelik bütün çabaları destekleriz. Bu çabalara karşı olan hiçbir şeye destek vermeyiz. Kürdistan halkının maslahatına, özgürlük davasına aykırı hiçbir şeye destek vermeyiz. Bu, bizim siyasal sınırimızdır. İlkesel anlamda da hak adalet ve hürriyeti İslâm üzerinden algılıyoruz. Olmazsa olmazlarımız bunlardır.

• **STK'larla partnerlik ilişkileri geliştiriyor musunuz? Bunlar illaki fikri boyutta sizinle paralel örgütlenmeler olmayabilir.**

Fırat: Azadî İnisiyatifi Kuzey Kürdistan'la sınırlı bir hareket. Yani Türkiye Kürdistanı ile sınırlamışız kendimizi. İleride genel kurul başka bir karar verir, o ayrı bir durum. İki yıllık sürede Demokratik Toplum Kongresi de dâhil Kürdistan'daki siyasi partilerle birlikte işler yaptık. Onlarca yerde beraber göründük. Medyaya da yansıdı bunlar. Şu anda bağımsız bir yapıyız. Hem maddi hem de manevi anlamda kendini kendi imkânlarıyla var eden bir hareket. Ne ülke içinde, ne ülke dışında, ne de Kürdistan'ın bir başka parçasında partnerimiz var. Fakat bu, ileride Kürdistan'ın diğer parçalarındaki bazı siyasal hareketlerle işbirliği yapmayacağımız anlamına gelmiyor.

• **İnisiyatifinizin içindeki yaş dağılımı nasıl ve tabii kadın temsili nedir?**

Fırat: Yaş ortalamamız genç sayılır. En yaşlımız elli yaşında ya var ya yok! İlk müteşebbisler de gençti. Kadın arkadaşlarımız da var, ama yeterli sayıda değil. İnisiyatif olmanın verdiği bazı olumsuzluklardan kaynaklanıyor belki. Teşkilatlanma dediğimiz üyelik ilişkilerinde bu işler daha kolay. İnisiyatifin *de facto* durumu var, resmiyeti yok. Daha gevşek, rahat bir birliklik diyelim. Kadının siyasal katılımını çok önemsiyoruz. Aramızda çok sayıda kadın da var, ama en az yüzde kırkımız kadın olmalı. Maalesef şu anda o oranda değiliz.

- **Üzerinizde herhangi bir baskı var mı?**

Fırat: On beş ayımız oldu, ne resmi ne gayriresmi bir baskı gördük. Şu an hafızamı yokluyorum. Hayır, görmedik. Tersine, bu on beş aylık süre zarfında bizden arabuluculuk beklentileri oldu. Özellikle Hizbullah ile PKK gerginliklerinde, Dicle Üniversitesi'nde her iki taraf da bizi aradı. Bu tip durumlarda farkına varmadan arabuluculuk rolünü de üstlendik. Belki de çatışmanın büyümesi bu şekilde engellendi. Siyasal çevrelerde de biraz muteber bir konumda görüyorlar bizleri. Genel algıda itibar sahibi olduğumuzu düşünüyoruz.

- **Barış süreciyle ilgili görüşlerinizi de öğrenmek isteriz.**

Fırat: Barış sürecini destekliyoruz. Kürdistan'da Kürt milletinin şiddet kullanma hakkı vardır. Sadece PKK'nin, gerillanın elindeki keleşler patladığında şiddete karşı olanlardan değiliz. Çünkü Türkiye'de böyle bir akıl var. Aslında felsefi anlamda baktığımızda devlet şiddetin en üst düzeyde örgütlenmiş halidir. Şiddete karşı olduğumuz doğrudur, ama biz devletin elindeki silahla Kürdistan'a hükmetmesine de karşıyız. Kürt halkının bağımsızlık dâhil her türlü ulusal haklarına kavuşmasını istiyoruz. Bunun şiddetle engellendiğini düşünüyoruz. Şiddete karşı olmak buna da karşı olmaktadır.

PKK çok sonradan gelen bir şeydir. Konjonktürel olarak da PKK'nin silah kullanmasını sonuç verici bulmuyoruz. Çıkış olarak haklı bir çıkıştır tabii. Çünkü şiddet ile elinden alınan bir hakkı şiddet ile alma hakkına sahiptir.

Diken: Bugün zaten artık barış sürecindeyiz...

Fırat: Evet, barışı destekliyoruz, ama Kürdistan'da bir baskı mekanizması istemiyoruz. Bununla ilgili kaygılarımız var. Bunu elbette zaman gösterecek, ama işaretleri de var olduğu için söylüyorum. Barış sürecini destekliyoruz, ama Kürt halkının ulusal haklarını pazarlık konusu etmemek şartıyla! Hatta Misak-ı Milli'yle sınırlamamak şartıyla. Misakı Milli'yi reddetmek şartıyla. Eğer birileri Misakı Milli'yi dayatarak barıştan söz ediyorsa bunu da kabul etmeyiz. Barışa dayanmayan bir sürecin ürünüdür. Kürt halkının iradesine dayanmayan bir siyasal vahşetin ürünüdür. Kürt halkına maddi manevi çok pahalıya mal olmuştur. Kürtlerin bağımsız birleşik ulusal hattını pazarlık konusu etmeyecek bir barışı sonuna kadar destekleriz.

- **Azadî İnisiyatifi on beş aylık zaman dilimi içinde ne tür etkinlikler yaptı?**

Fırat: İnisiyatif olarak temel amacımız, inisiyatifin Kürt siyasetine tanıtılması. Temel amacımız bu! Geldiğimiz aşamada Kürdistan'da siyasetle uğraşan herkes muhtemelen biliyor artık. Temel amacımıza önemli ölçüde ulaştık. Onun dışında, Azadî Mektebi diye bir mektebiniz var.

- **Ne yapar bu mektep?**

Fırat: Azadî Mektebi ileriye dönük projeleri olan bir mekteptir. Aramızda seminerler yapıyoruz. Basına yansıyan ya da yansımayan. Sayısız seminerlerimizde arkadaşlar gelip fikirlerini paylaştılar. Bu seminerlerin konuları genellikle sosyopolitik konulardı. Ve tabii Kürdistan'ın zaman mekân kavramlarına değen konulardı. Bilerek yapıyoruz bunu. Şu an tam da kendimizi bilme aşamasındayız. Batılılar buna kendini tanıma, var olma, egzistans diyor.

- **Sizin yapınızın içinden olmayan insanlar da katılabiliyorlar mı?**

Fırat: Dışa dönük altı veya yedi konferansımız oldu. Şêx Seîd'i anma etkinliği vardı. Ehmedê Xanî ile ilgili panelimiz oldu. Bu minvalde Kürt ve Müslüman kimliği üzerinden entelektüel açılımlar sağlayan paneller yaptık. Ayrıca kurs açtık. Soranice, Zazaca, Kurmanci dersler veriyoruz. Azadî Mektebi'nde ağırlıklı olarak Kürtçe üzerine çalışmalar yapıyoruz. Kendi argümanlarımızı geliştirerek yürütmeyi düşünüyoruz. En önemlisi de imkânlarımız el verirse bir okul, bir ekol! Ali Şeriatî'nin Hüseyinî Şart diye bir mektebi vardı. O tarzda bir şey olsun istiyoruz. Entelektüel, düşünsel, siyasi özgürlükçü ve Kürdi bir mektep olacak. Ali Şeriatî'nin İran'da yaptığını Kürdistan'da yapmaya çalışıyoruz. Ali Şeriatî'yi bilenler için bir ipucu bunlar. Tabii bu gelecekte tasarladığımız bir iş.

- **Çalışmalar için kaynağı nereden buluyorsunuz?**

Fırat: Fazla kaynağa gerek yok aslında! Tamamıyla kendi aramızda aidat toplayarak yapıyoruz bunları. Üyelerimiz gönüllü olarak aidatlarını ödüyorlar. Bizi destekleyen kuruluş, iş adamı grubu yok arkamızda.

Akar: Küçük teberrularla, bağışlarla ayakta kalıyor ve çalışmaları sürdürüyoruz.

- **Siyahi hareketin lideri Martin Luther King tarihi konuşmasında "Bir hayalim var!" diyordu. Azadî İnisiyatifi'nin hayali nedir?**

Fırat: Hayallerin sonu yok! Benim hayalim –ki muhtemelen Azadî'de herkes bunu paylaşıyor– bağımsız, birleşik, özgürlükçü, sosyal adaletini sağlamış bir Kürdistan'dır. İnsanların inançlarını, kimliklerini serbestçe yaşadığı, kimsenin kimseye engel olmadığı, gayet hoşgörülü, demokratik, sosyal bir toplumda yaşamak.

Akar: Ben de tüm dünya ve tüm insanlık için sömürünün, zulmün, olmadığı, sosyal adaletsizliğin, ekonomik dengesizliğin yaşanmadığı, hatta –biraz daha ütöpik olacak– sınıfların da olmadığı ve dahi sınırların da olmadığı özgür bir dünya hayal ediyorum. Tabii bu insanlık âlemi içinde Kürt halkının da özgürleşmesini.

Diken: “Dinlerin de olmadığı...” desen komünizmi tarif edeceksin gibi.

Akar: “Dinlerin insanları birbirine düşman etmediği... diyeceğim. Yeryüzünde insanlık Allah’ın egemenliği dışında hiçbir şeyi putlaştırmamalıdır.

Fırat: Tam bir Müslüman anarşizm.

Akar: Evet, Müslüman anarşist diyebilirsiniz.

Baysal: Söyleşinin başında ayrımcılıktan söz ederken cinsel yönelim konusundaki ayrımcılığa da değinmeniz çok hoşuma gitmişti. Müslüman kimlikli birinden duymak çok güzel.

Akar: Hem dinî, hem etnik, hem cinsel buyruklarla ilgili, dört yıl boyunca Avrupa Birliği’nin bir projesini yürüttüm. Hukuk tahsilimin ve hukuk pratiğimin en keyifli, en haysiyetli yıllarıydı. Hiçbir insan yeryüzünde kimliğinden, yöneliminden, varoluşsal durumundan ötürü zulme maruz kalmamalı. Toplum dışına itilmemeli. Eziyet görmemeli. Herkes için bir yaşam alanı olmalı. Bireysel bazda çok da dindar olduğumu söylemeliyim. İşte benim gibi bir insan Azadî’de bulunabiliyor. Fikrini söyleyip savunabiliyor. Sadece bir ulusun haklarına yoğunlaşmıyoruz. Bir ulusu oluşturan bütün grupları konuşup tartışıyoruz. Önemli olan insan onurudur. “Hayat felsefenizi tek kelimayle özetleyin, deseniz “insan ve insanın onuru” derim.

Diken: Sizin Azadî İnisiyatifi’ne dâhil olmanızın bir sebebi de Şêx Seîd ailesine mensubiyetiniz midir? Duygusal bir tarafı da var mıdır?

Akar: Elbette ki! Şüphesiz! Ben Şêx Seîd’in kardeş torunuyum. Üçüncü kuşağım. Sürgünler, eziyetler yaşamış bir ailenin çok kabalıklar yaşamış bir bireyiyim. İşkence de gördüm, dışlandım da! Sınavını kazandığım hâkimlik de savcılık da bana verilmedi. Elbette ki bu mağduriyet bende var. Bunun bilinmesini de isterim. Azadî İnisiyatifi’nin Şêx Seîd Efendi’nin fikrî damarına da gönderme yapması, kendisini orayla da ilişkilendirmesi benim için çok önemli. Tabii ki bu benim Azadî’de yer almarnı sağlayan bir faktördür.

Tabii benim için daha esaslı olan faktör buradaki çoğulcu yapıdır. Buraya geldiğimde beni sıkboğaz eden, yeknasak, tekdüze bir anlayış dayatması olsaydı ben burada olmazdım. Buraya tartışmaya gelmişim çünkü! Yarının Kürdistan’ında nasıl bir dünya kurmak istiyoruz? Bunları tartışıyoruz burada. Deli gömlekleriyle bu toplum bir yerlere varamaz.

ÖZE DÖNÜŞ PLATFORMU

FİKRİ AMEDİ

Bugün 14 Ocak 2014 Salı. Sabah Kilis İHH bürosunda yapılan aramadan birkaç saat sonra Kilis Terörle Mücadele Şube Müdürü Devlet Cıngın görevinden alınıyor. Hâkimler, savcılar, emniyet ve yargı mensuplarının görevlerini yapmadığı, yapamadığı bir dönemden geçiyor Türkiye. Gülen Cemaati ile hükümet arasındaki kavga gün geçtikçe büyüyor. Adalet Bakanı gün içinde HSYK'nın bir ideolojiden başka bir ideolojiye geçtiğini söylerken CHP "İdeolojik grubu açıklayın!" cevabı veriyor. Cemaat'le tartışmanın bu kadar kızıştığı, devleti kimin yönettiğinin belli olmadığı böylesi bir dönemde, kısaca Menzilciler Cemaati denen Öze Dönüş Platformu ile *Azadiya Wela'*ın Ofis semtindeki bürosunda buluşuyoruz. Platform Başkanı Fikri Amedî mütevazı, sessiz bir adam. Şeyh Said'in bakışları altında, sık sık tekrarlanan elektrik kesintileri arasında başlıyoruz Fikri Bey ile görüşmeye...

İslâm ile Kürtlüğün birbirini desteklediğini anlatmak

• Öze Dönüş Platformu nedir? Ne zaman kuruldu? Hangi ihtiyaç böyle bir platformu kurmanızı gerektirdi?

Fikri Amedî: Öze Dönüş Platformu'nun platform olarak kurulması yeni-dir. Üzerinde yükseldiği fikir eskidir. 1978'de kurulan Menzil Kitabevi'nin temelleri üzerinden devam edegelen, 1992-93-94 yıllarında tasfiye ile karşı karşıya kalan ve Fidan Güngör'ün temellerini attığı yapı üzerinden şekillenmiş bir platformdur. 2011'de legal ve şeffaf bir yapılanma düşündük ve bu platformu oluşturduk.

• **Menzil Platformu** derken, **Adıyaman'ın Kâhta'sına bağlı Menzil ilçesindeki şeyhlikle bir ilgisi var mı?**

Amedî: Birebir onun devamı değildir. Fakat fikrî dünyası ve mantığı Fidan Güngör ve Molla Mansur'un dünyasından beslenen bir yapılanmadır.

• **Öze Dönüş Platformu'nun derdi nedir? Ne yapar?**

Amedî: Ortaya çıktığımız zaman şunu söyledik: Kürt halkı zihinsel bir yozlaşmayla karşı karşıya bırakılmış. Hem İslâmî olarak hem de Kürtlük bazında Kürt halkı yanlış bir rotada gidiyor. İslâmî kesim olarak, var olan çeşitlikleri çözmek için bölgedeki Müslüman halkımızı İslâmî olarak birleştirmek istedik. Birinci hedefimiz, bize dayatılan Emevi İslâmcılığına, Türk İslâmcılığına ve Ortadoğu'da yanlış şekillendirilen Selefi ve Radikal İslâmcılığa karşı Tevhid eksenli İslâm'ın, saf ve temiz haliyle peygamberin getirdiği İslâm'ın özüne dönüştür. İkinci hedefimiz de ümmetçilik ve İslâm üzerinden yok edilmeye çalışılan, İslâm'ın, Kur'an'ın ve bazı dinî söylemlerin kalın yapıldığı sömürüye araç olarak kullanılan Kürt halkımızı bu konuda aydınlatmaktır. İslâm'la Kürtlüğün birbirine karşıt değil, birbirini destekleyen unsurlar olduğunu ispatlamak amacıyla böyle bir yapıya ihtiyaç duyuldu.

• **Oluşturdunuz da ne yapıyorsunuz?**

Amedî: Dernekler bazında platform olarak yapılandıktan sonra siyasi kimliğimizle ortaya çıktık. Genel olarak eğitim, tevhid ve irşat görevi görüyoruz. Derneklerimiz bünyesinde öğrencilerimiz var. Kadın kolları var. Onların içinde lise öğrencileri, üniversite öğrencileri var. Esnaftan ve yapabildiğimiz kadarıyla medreselerden çalışmalarımız var

• **Çalışmalarınızda nasıl bir yöntem kullanıyorsunuz? Ayrıca hangi bütçeyle ve hangi kaynakla yapıyorsunuz bu çalışmalarını?**

Amedî: Genellikle aidat sistemiyle çalışırız. Bizimle beraber gönüllü olmaya karar vermiş veya bizimle çalışan, hem zihinsel hem fikirsel olarak kendini bize yakın hisseden insanların aidatlarıyla çalışmalarımız yürüyor. Zengin olan arkadaşların bağışları da etkili oluyor tabii. Çalışma konusunda ise sadece platform değiliz. Çalışma yöntemimiz aynı zamanda bir cemaat yöntemidir. Bizim için öncelikli olarak bireyin eğitimi önemlidir. Nitelikli birey bizim için esastır. Daha sonra da toplumun eğitilmiş bireylerden oluşması meselesidir.

• **Kürdistan ölçeğinde örgütlenmeleriniz olduğunu söylediniz. Hangi il ya da ilçelerde varsınız?**

Amedî: Hakkâri, Van, Bitlis, Muş, Batman, Diyarbakır, Mardin, Adıyaman, Antep, Urfa gibi bölgenin birçok şehrinde örgütlenmemiz var. Birçok

ilçede temsilcilik bazında, bazı ilçelerde de dernek olarak varız. Ayrıca İstanbul, Ankara, Adana, İzmir gibi yerlerde de varız. Merkez Diyarbakır'dır.

• Hangi isimle anılıyor ya da tanınıyorsunuz?

Amedî: Eskiye bilenler bizi Menzil Grubu olarak nitelendiriyorlar. Şimdi kilerse Öze Dönüş olarak kabul ediyor.

• Fidan Güngör'den söz ettiniz. O süreci bilen akranlarım var, ben de biliyorum, ama tanımayanlar için o isimden söz eder misiniz?

Amedî: Fidan Güngör 1994'te bir komploya kurban gitti. Tek o değil, birçok arkadaşı da onunla beraber tasfiyeciliğe kurban gitti. Kirli bir savaşın neticesinde, JITEM, kontr-gerilla ve devletin sırtlarını sıvazladığı paramilitar güçlerce Kürdistan'da bir kardeş kavgası yaratıldı. Bunlarla PKK ve diğer gruplar arasında mücadele oldu. Bu durum cemaate dayatılıp da cemaat karşı tavrı alınca tasfiyeye tâbi tutuldu.

Fidan Güngör'ün 1978'den günümüze kadar, özellikle 1994'e kadar geçen süreçte üzerinde durduğu noktalardan biri Kürt halkının öz benliği üzerinden bir diriliş hareketi geliştirmektir. İkincisi, Kürdistan'da oluşacak kardeş kavgası ve kirli ittifaklara karşı tavrı aldığı için bu başına geldi. Fidan Güngör, 1978'den önce Türk İslâmcılığı ile muhafazakâr milliyetçi Türk İslâmcılığının iç içe geçtiği bir dönemde, yani milliyetçilikle muhafazakârlığın, İslâm'la Türk milliyetçiliğinin harmanlaştığı dönemde, ilk defa 1978'de özellikle MTTB (Milli Türk Talebe Birliği) yapısını terk ederek Kürdistanî yapıların içerisine girmiştir. O dönemde bir kitabevi kurarak çalışma başlatmıştır.

Molla Mansur ve Fidan Güngör fikir dünyası olarak evrensel İslâmî hareketin kazanımları ve çıkarlarından hareketle Kürt halkının kendi dinamikleriyle bir sentezini yaparak ortaya bir sistem çıkarmayı düşünüyorlardı. Zaten bizim fikir dünyamızı da bu oluşturdu. Bizim de sevdiğimiz, kaynak aldığımız budur. Evrensel İslâm ümmetinin bir parçasıyız. Kürdistan'ın özel şartları göz önünde bulundurularak Kürt halkının kendi kaderini, geleceğini belirleme hakkına, Kürt halkının millet olarak kendini ifade etme hakkına, anadilinde eğitim hakkına, Kürt halkının statü sahibi olmasına, bütün bu ilkelere yer açılan bir sistemi arzuluyoruz.

• Bölgede oldukça geniş bir örgütlenmeniz var. Yaklaşık bir sayı vermeniz mümkün mü? Ne kadarlık boyutta bir örgütlenmeden bahsediyorsunuz?

Amedî: Rakam olarak ne kadardır bilmiyorum, ama onu dile getirmek ne kadar doğrudur onu da bilmiyorum. Tek tük Türkler olsa da genellikle Kürtler oluşturuyor tabanımızı. Türk cemaati zaten gelip de bir Kürt cemaatine tâbi olmaz.

• **Eğitim dışındaki çalışmalarınız nelerdir?**

Amedî: Platformu kurduğumuzdan beri Kürdistanî olan bazı grup ve hareketlerle, hatta İslâmî olmayan gruplarla da siyasi olarak ortak çalışmalarımız oluyor. Kuzey Kürdistan Konferansı'na katılmıştık. Yine Güney Kürdistan'daki Kürdistan Kongresi, Tevgera İslamiya Gel toplantısına katılmıştık. Yani Kürdistanî hareketin, Kürt halkının kazanımları, çıkar ve menfaatleri ekseninde bütün hareketlerle birlikte çalışıyoruz, çalışırız.

• **Türkiye hükümeti ve devlet sizi nasıl görüyor? Algısı nedir?**

Amedî: Geçmişteki algı çok kötüydü tabii. Bizi "Kürtçü" olarak gördüler. Nitekim bizi tasfiye etmeye yeltendiler. Sadece bizi değil, mesela Molla İzzettin gibi diğer Kürdistanî yapıları da tasfiye etmeye çalıştılar. Kendilerine yakın veya kendilerine zarar vermeyecek, kendi emellerine hizmet edecek yapıları büyütüp güçlendirdiler. Sırtlarını sıvazlayıp ayağa kaldırdılar. Yarın onlara ayak bağı olabileceğini düşündükleri hareketleri de tasfiye ettiler. Geçmişte böyleydi. Bugün nasıldır, şu anda bilmiyorum!

• **Şu anda baskı var mı?**

Amedî: Hayır, şu anda bir şey yok!

• **1994'te anlattığınız ölçüde ağır bir darbeden sonra 2011'de tekrar kuruldunuz. 1994'le bugünü kıyasladığınızda sivil toplumu nasıl buluyorsunuz?**

Amedî: O dönemde sivil toplum İslâmcılar arasında pek de revaçta olan bir şey değildi. O zaman cemaat genellikle kapalı kutu şeklindeydi. Fakat şartların değişmesiyle beraber cemaat, hareket kendini değiştirmek durumunda kaldı. Şu an üzerinde ısrarla durduğumuz noktalar; bir, legal; iki şeffaf; üçüncüsü, şiddete karşı olmaktır. Kesinlikle şiddete karşıyız. Sadece Kürtler arasında değil, hiçbir grubun birbiriyle çatışmasını onaylamıyoruz. Şiddet eksenli hiçbir hareketin içinde yer almayacağız. Ve yapacağımız her şeyin şeffaf olacağını hep söyledik. Kapalı devre, illegal örgütçülük olmayacak. Her ne yaparsak toplumun önünde, açık olacak. Aslında bu bizim İslâmî anlayışımızın gereğidir. İslâm evrensel bir dindir. Evrensel bir dinin de kendini saklayacak, gizleyecek bir tarafı yoktur. Bu durum ancak kapalı kutu, illegal örgütlerde olur. Biz halkımıza açık olarak mesajlarımızı vereceğiz.

• **Bir de barış süreciyle ilgili düşüncelerinizi merak ediyoruz!**

Amedî: Barış sürecini destekliyoruz. Özellikle PKK'nin silah bırakma sürecinde inisiyatif tamamen PKK'nin elinde olmalı. Çünkü sonuçta silah kimin elindeyse devletin onunla oturup görüşmesi ve anlaşması gerekiyor.

Ama Kürt halkının meşru, fıtrî ve tabîî haklarını elde etmesi konusunda bütün Kürtlerin bu sürece dâhil edilmesi gerekir. Çünkü Abdullah Öcalan üzerinden yürütülen görüşmelerle silahların bırakılması ve PKK'nin geleceği konusu olumlu olmakla beraber bir halkın kaderinin tayin edilmesi konusunda sadece PKK'nin muhatap alınması yanlışır. Bunun hele hele cezaevinde elleri kolları bağlı, şartların tamamıyla aleyhinde olduğu bilinen bir insanın üzerinden yapılması doğru değildir. Bir anlaşma olacaksa karşılıklı heyetlerin huzurunda olması, hatta arabulucuların olması gerekir. Bu şekliyle sırat köprüsü gibidir. Her an bozulma ihtimali var. Kalıcı barış sağlanmak isteniyorsa bunun karşılıklı heyetlerle ve uluslararası güçlerin gözetiminde olması gerekiyor.

• **Öze Dönüş Platformu gelecekte nasıl bir Kürdistan tasavvur eder?**

Amedî: Her Kürd'ün gönlünden bağımsız Kürdistan geçer. Ama reel şartlar neyi gösterir bilmiyoruz. Bizim tahririmiz Ortadoğu coğrafyasında her halkın, her inancın, her dilin, her etnik mensubiyetin kendi rengi, kendi diliyle, öz varlığıyla var olması ilkesi olsun. Bu isteğin Kürdistan'a yansması da budur. Kürdistan'da bütün mezheplerin, bütün etnik kesimlerin, bütün inançların, bütün fikir ve düşüncelerin kendi kimliğiyle kendini temsil etmesidir.

Şeyhmus Diken: İslâm'ın egemen olduğu Ortadoğu'daki kimi toplumlarda çokdilliliği, çokdinliliği, çokkültürlülüğü hiç görmedik. Reel sosyalizmin açmazları da biraz sanki böyleydi!

Amedî: İslâm âleminde İslâmcılar devlet olma aşamasında iyi bir sınav vermemiştir maalesef. Bunun en bariz örneği İran'dır, Afganistan'dır. Eğer bir toplum belli bir olgunluğa gelmemişse siz o toplumun eline sosyalizmi de verseniz, İslâm'ı da verseniz, herhangi bir mükemmel ideolojiyi de verseniz sonuçta o toplum o ideolojiyi, o inancı, o sistemi kendine benzetir. Şu an Ortadoğu belli bir olgunluğa gelmemiştir. Dolayısıyla ne demokrasiyi iyi yaşayabiliyor, ne sosyalizmi iyi yaşayabiliyor, ne İslâm'ı iyi yaşayabiliyor. Ne de var olan krallıkları iyi yaşayabiliyor. Temel sorun dinlerde, inançlarda, ideolojilerde değil! Dolayısıyla siz İslâm'ı da sosyalizmi de ellerine verseniz yüzlerine gözlerine bulaştırırlar. Bugün yetmiş dolayındaki İslâm devletine "Alın, şeriatı uygulayın, deseniz yetmiş tane farklı İslâm devleti ortaya çıkar. Çünkü Afganistan'daki insanların algıları, bakış açıları, olgunlaşma durumları ile Türkiye'dekiler farklıdır. Geçmiş ideolojilerin durumu da budur. Sosyalizmin eski Sovyetlerdeki uygulaması ile Kamboçya'daki uygulaması, Kore'deki uygulaması bir değil. Aslında bu da toplumların kendisinden kaynaklanıyor.

Nurcan Baysal: Öze Dönüş Platformu'nun ismindeki öz İslâm'ın özü mü?

Amedî: Bunu başta söyledim. İlk amacımız İslâm'daki yozlaşmaya, Emevi İslâmcılığına, Kemalist İslâmcı anlayışa veya belli coğrafyalarda İslâm adına kurulmuş izm'lere karşı, Muhammed'in getirdiği Kur'an'ın bize vazettiği tevhid eksenli İslâm'ın özüne dönerek İslâm'ı toplumda yeniden diriltmektir! İkincisi, Kürt halkının Türk İslâmcıları tarafından İslâm adına dayatılan kölelik sistemine entegre edilmesine, zihnimizin kuşatılmasına, kandırılmasına, bu yozlaşmışlık haline karşı çıkarak Kürt halkının kendi milli değerlerine sahip çıkmasını sağlamaktır. Nihayetinde İslâm ile Kürtlüğün birbirinin karşısı değil, birbirini destekleyen şeyler olduğunu ispatlamak amacındayız. Hem İslâmî olarak hem de Kürdi olarak Kürt halkının yeniden özüne dönmektedir arzumuz.

KÜRT DİLİ ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME DERNEĞİ (KÜRDİ-DER)

SABAHATTİN GÜLTEKİN (Genel Başkan) - ABDURRAHMAN BAKIR -
MAZHAR AKTAŞ - HASAN ŞİK - RODÎ ZİNAR

Bugün 15 Ocak 2014 Çarşamba. Sabah haberlerinde kuraklık alarmı veriliyor. Yetkililer önümüzdeki on beş günde de yağış olmazsa Türkiye'yi tarımsal anlamda kurak bir yılın beklediğine dikkat çekiyor. Öte yandan 17 Aralık yolsuzluk operasyonundan sonra emniyete ilişkin başlayan operasyon, beş yüz polisin daha yerinin değiştirilmesiyle devam ediyor. Kürdistan'ın çeşitli illerinde ise dünden beri gösteri hazırlıkları var. Suriye'ye ilişkin olarak 22 Ocak'ta Cenevre'de yapılacak uluslararası barış konferansına Kürtlerin davet edilmemesi protesto edilmekte. Bugün on binlerce Kürd'ün katılımıyla Van'da düzenlenen mitingde "Kürtlersiz Cenevre olmaz!" mesajı verilmeye çalışılıyor.

Sabah saatlerinde, Kürdi-Der'in Diyarbakır'ın yeni yaşam alanlarından Diclekent semtinin arka sokaklarındaki üç katlı binasına gidiyoruz. Binanın hemen sağında çocuklar için küçük bir park alanı yapılmış. Alt kattaki bürolardan birinde görüşüyoruz Kürdi-Der'in yöneticileriyle. Küçük oda biraz karanlık ve kasvetli. Bu karanlığa tezat duvarlar ve perdeler mor renkte... Odadaki bez dövizde "Navenda Giştî ya Komeleya Lêkolîn û Pêşvebirina Zimanê Kurdî" yazıyor. Yağlıboya büyük bir resim küçük odanın duvarını süslüyor. Fotoğrafta geleneksel Kürt kıyafetleri içindeki kadınlar ellerinde pankart taşıyor. Pankartlarında "Jin Jiyan Azadi" ve "Zimane me Rûmeta me ye" yazıyor. Bir de TZP Kurdi'nin ufak bir bez döviz var. Duvarda asılı takvimin üzerinde geçen yıl Paris'te öldürülen Leyla, Sakine ve Fidan bizlere gülümsüyor. Onların yanında da bir Exmedê Xanî tablosu var.

Camlardaki demir parmaklıklarla daha da kararan bu odayı köşeden yukarı doğru uzayan sarmaşık canlandırıyor. Kürdi-Der'in beş erkek yöneticisi röportajı Türkçe yapmak istemeseler de bizi kırmıyorlar. Bu beş adamla Kürdi-Der'de Kürt dili üzerindeki sıkıntıları Türkçe tartışmaya başlıyoruz.

Kürt dili ancak gençlik ve kadınla kurtulur

• Kürdi-Der ne zaman kuruldu ve hangi ihtiyaç bu örgütlenmeyi gerekli kıldı?

Sabahattin Gültekin: Türkiye’de Cumhuriyet ilan edildikten bu yana Kürt dili üzerinde bir asimilasyon politikası uygulanarak birçok etnik kimliğe yapıldığı gibi bir inkâr politikası yürütüldü. Cumhuriyet’in kuruluş anlayışı da bu! 1923’ten 1990’lara kadar bu asimilasyon her şekilde uygulandı. Bu süreç zarfında Kürtler de kendi hakları, kimlikleri ve kültürleri için büyük isyanlara kalkıştılar ve karşılığında büyük katliamlar yaşadılar. Karanlık bir tarihî süreç yaşandı. 1990’lara gelindiğinde Kürt dili üzerindeki baskı ve asimilasyon o dereceye varmıştı ki Kürt diliyle ilgili çok az şey vardı. İnsanlar Kürt dili üzerine çok az şey söyleyebiliyordu. Kürt dili üzerine bir şeyler söyleyenlerin de bu ülkede yaşama şansları yoktu. Kaçıyorlar, Avrupa’ya diasporaya gidiyorlardı.

1984’te Sayın Süleyman Demirel’in ifadesiyle PKK 29. Kürt isyanını başlattı. Büyük bir savaşın da başlangıcı oldu bu isyan. Bu savaş büyük acıları beraberinde getirdi. Köyler yakıldı, insanlar katledildi. Ama bu mücadele beraberinde şunu da getirdi: Kürt, Kürt dili, Kürt kimliği, hatta Kürdistan kimliği yavaş yavaş dillendirilmeye başlandı. İnsanlar bu kelimeler için yıllarca hapis yatmayı göze aldılar, bunları kullanmaktan vazgeçmediler.

2000’li yıllarda Kürt mücadelesi artık belli bir aşamaya gelmişti. “Kürdistan”, “Kürt” ifadeleri artık fiilî bir kabulü beraberinde getirdi. Kürt ya-

zarlar Kürtçe yazmaya başladılar. Kürtçe gazete çıkmaya başladı. Yurtiçinde ve dışında dergiler çıkmaya başladı. Ülke içinde problem olmakla birlikte, 2002'deydi sanırım, Avrupa Birliği'ne adaylık süreci nedeniyle Kürtçe özel dil kursları açılabilmesi gündeme geldi. 2005'te ilk kurslar açıldı. İlk olarak Batman'da açıldı. Kapı, pencere ölçüleri bile aylarca sorun oldu sırf açtırmamak için. Büyük güçlükler çıkarmalarına rağmen yine de açıldı. Batman'dan sonra Diyarbakır'da da kurslar açıldı. Ancak bunlar özel kurs kategorisindeydi. Özel dershanecilik yapıyormuşuz gibi bir durum söz konusuydu. Devlet bizden vergi istemeye başladı. Sonra da "Ekonomik gücünüzü nereden alıyorsunuz, nasıl geçiniyorsunuz?" diye sorgulamaya başladılar. Biz de dedik ki "Halkımızın katkı ve destekleriyle çalışmalarımızı yürütüyoruz" "O zaman siz bağış topluyorsunuz ve ücret alıyorsunuz. Bu da buranın ticari bir kurum olduğunu gösterir. Vergi vereceksiniz, dediler. Tabii bu durum bizim açımızdan çok tersti. Halkımıza "Kendi dilinizdeki kursa gelin, bir de üstüne para verin, diyemezdik. Bir süre direndik, ama sonunda anladık ki bu sürdürülebilir bir durum değil! Biz halkımızdan para isteyemiyoruz, ama devlet bizden para istiyor. Kursları kapatma kararı aldık.

Sonra Kürt dilinin yazılı bir standarda kavuşması için hazırlıklara başladık. 1932'de yapılan gramerin öğrenilmesi, yazı dilinin oluşturulması, basında kullanılması için bir örgütlenme gerçekleştirmeye ihtiyaç duyduk. Kürt dili, edebiyatı ve grameriyle ilgilenecek, araştırmalar gerçekleştirecek, ileride eğitim öğretim materyallerini hazırlayacak, ayrıca bu alanda öğretmen yetiştirecek bir kuruma ihtiyaç duyulmasından dolayı 2006'da valiliğe başvurarak kurulduk. İlk olarak Diyarbakır'da açıldık ve genel merkez de şu an Kayapınar beldesinde bulunduğumuz mekândır. Mersin'den Ağrı'ya kadar otuz yerde örgütlüyüz.

• Şubelerle merkez ilişkisi nasıl yürüyor? Koordinasyonu nasıl sağlıyorsunuz?

Gültekin: Her şubemizin doğal olarak kendi başına bir yönetimi var. Öyle herhangi bir yerde rastgele Kürdi-Der açılmaz. Önce o şehirde komisyonlar kurulur. Dille ilgilenebilecek, kendini geliştirebilecek ve dille ilgili belli bir altyapısı olan arkadaşlardan bir komisyon kurmalarını istiyoruz. Çalışmalarını yürütüyorlar. Sonra geçici bir yönetim hazırlıyorlar. Bize bildiriyorlar. Biz de genel merkezden şube açma iznini onlara yolluyoruz. Onlar da bulundukları yerin mülki amirine başvurup şube kuruluşlarını gerçekleştiriyorlar. Tabii sonra şubenin devletle ilişkileri bizim üzerimizden yürüyor. Sonra da dille ilgili etkinlikler, çalışmalar, hazırlanan kitaplar bütün şubelerimizle paylaşıyor. Her şubemizde bir bütünlük vardır, aynı materyaller kullanılır. Kabul görmüş belli bir format dâhilindeki materyaller esastır. Burası genel

merkezdir, bütün ilişkiler buradan örgütlenir. Genel merkez yönetiminde yedi asıl, yedi yedek üye olur. Şubelerimizde bu sayı beşe düşer. Şube kongrelerine genel merkezi temsilen katılırız. Herhangi bir resmi sıkıntı olursa müdahale ederiz. Tamamen bize bağlı bir koordinasyon içinde çalışıyoruz.

• Kürt siyasetinin otuz yıllık mücadele sonucunda Türkiye siyasetine kazandırdığı bazı gerçeklikler var. Mesela kadının siyasete aktif olarak katılması ve eşbaşkanlık sistemi. Siz Kürdi-Der olarak nasıl bir üyelik sistemi uyguluyorsunuz? Kadın ve gençliğin sizin örgütlenme mekanizmanız içerisinde nasıl bir rolü var?

Gültekin: Eşbaşkanlık sistemi bizde de var. Genel merkezde ve bütün şubelerimizde uygulanır. Eşbaşkanımız şu an burada olmadığı için katılamadı. Yüzde kırklık kota uyguluyoruz. Bizim temel amacımız dilin kurtulması ve gelişmesidir ve bu dil ancak gençlik ve kadınla kurtulur. Kürt dilinin en büyük taşıyıcıları annelerimiz olmuştur. Gençler ve kadınlar çalışmalarımızla ilgilendiğinde daha çok memnun oluyoruz. Katılmalarını istiyoruz. Yasal engelleri aşamıyoruz. Kapanma tehlikesini bile göze alarak çocuklara indirgemek istiyoruz. Kürt siyasal mücadelesinin kazanımlarının toplumun bütün katmanlarına, özellikle kadınlara, gençlere ve çocuklara yansımalarını istiyoruz. Kırk-elli yaş ve üzeri bugüne kadar ne öğrenmişse öğrenmiş! Oysa dilin geleceği ileri yaştakilerde değil, çocuklardadır. Çocuklar ve kadınlar konuşuyorsa dilin yaşama şansı vardır.

Diken: Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi âdeta kendi küllerinden yeniden var olmanın simgesidir. Orada bir plaket ve bir slogan vardı: “Türkçe konuş, çok konuş!” 1930’lu yıllarda, bu tuhaf ülkede, konuştuğu her Kürtçe kelime başına insanlara para cezası kesmişler. Bu korkulu ruh hali 1960’lara kadar ağırlıklı olarak şehir merkezlerinde sürmüş. Mesela bizim kuşak öyle bir kuşaktır. Ben Kürt olmama rağmen Kürtçeyi sonradan öğrendim. Bunun utancını zaman zaman yaşayanlardanım. 1990’larda Med-Medya TV’yi izlediğimde çok fazla Türkçe konuşuluyordu. Ama 2000’li yıllardan sonra Roj-Sterk-Nuçe TV ile Kürtlerin resmi dili daha çok Kürtçeleşti. Bu sizce nasıl bir etkileşim sürecidir? Kürdi-Der olarak bu konuda aktif bir rol üstlendiniz mi? Kürt özgürlük mücadelesi bu konuda bir memorandum mu yayınladı, nasıl oldu bu değişim? “Kürtçe konuşulacak, ötesi yok!” mu dendi?

Gültekin: Türkiye Cumhuriyeti ulus devlet felsefesi üzerine kuruldu. Türk kültürünün dışında hiçbir kültüre izin verilmedi. Birçok dil Türkiye’de yok oldu. 32 dilin konuşulduğu bir ülke bugün dil fukarası oldu. Ancak konuşulan birkaç dil kaldı. Kürtçenin şansı, Kürtlerin kendi kadim coğrafya-

larında yaşamaları, nüfuslarının fazla olması ve dillerinde ısrar etmeleri oldu. Buna rağmen Kürt diline uygulanan baskının da belki dünyada çok az örneği vardır.

Bir dil nasıl gelişebilir? İki yolu var. Bir, kendi kültürel ve ulusal koruma bilinciyle o dil yaşamını sürdürür. İki, o dilin günlük yaşamda kişinin sosyal statüsünü yükseltecek ya da geçimini sağlayabilecek derecede işlev görmesi gerekir. Kürtçe bunların ikisi de yok. Mesela bir Kürdolog olmak size toplumsal olarak hiçbir statü kazandırmıyor. Çünkü yasak ve başa bela bir şey! Bilgilerinizi paylaşamıyor, anlatamıyorsunuz.

Diken: Hâlâ öyle mi? Kürtçe bilmek sanki kimileri için bir miktar para etmeye başladı gibi!

Gültekin: Biraz diyelim ona. O da büyük mücadeleler sonucunda tabii! Sosyal statü kazandırmıyor. Onun için belli bir dönemde, Kürt edebiyatına sizin gibi katkı sunabilecek insanlar Kürtçe yazamadılar, yazamadınız! Niyey? Çünkü böyle bir dil yoktu. Yazmaya kalkanların da sonu zındandı. İkinci bir durum da şu: Bugün bir işe yarıyor mu? Yaramıyor. Para kazandırmıyor, statü sağlamıyor. İnsanlar hâlâ rahat bir maaş, sağlam bir gelecek peşindeler. Kürtçe kimsenin çocuğunun gelecek tasarımıyla ilgili güvence veremiyor.

1960'lara kadar Kürtçe için kırmızı asimilasyon vardı. Öldürerek, içeri tıkarak, sürerek uygulanan bir asimilasyon. 1970'lerden sonra beyaz asimilasyon başladı. İnsanlar çocuklarını Türkçe eğitim veren okullara göndermeye başladılar. Asimilasyon kendini bir yerlere taşır. Öyle ki artık ondan sonra o ulus için kendiliğinden bir asimilasyon süreci başlamış olur. 1980'ler ve 90'lardan sonra kendi kendimizi asimile etmeye başladık.

Diyarbakır Cezaevi'ndeki o soylu insanlar bu dili yaşatmak için "Türkçe konuş" a karşı Kürt varlığını ispat ettiler, yaşattılar. Öyle bir mücadeleydi ki darbe almayan, zedelenmeyen, ailesinden kayıp vermeyen kalmadı. Sonra insanlar düşündü: Bu mücadelenin, bu kirli savaşın, bu yok etme politikasının temel nedeni nedir? Temel nedeni şudur: Kürtler ulus olarak tanınmak istiyor. Nedir ulus olarak tanınmanın temel şartı? Dil ve kültürün tanınması! Dil ve kültüre sahip çıkılması, korunması ve geliştirilmesi! Burada bu mücadeleyle beraber genel hareketin toplumda yarattığı Kürtlük bilinci belirleyici oldu. Demokratik ulusal bilinç insanlarda ivme yarattı.

İnsanlar kendi kültürünü kendi dilini öğrenmeye başladı. Sizler gibi abilerimiz, yazarlarımız, sanatçılarımız belli bir yaştan sonra dillerini öğrenmeye başladılar. Bu konuda gerçekten sevinçliyiz. Yeterli midir? Değil tabii! Kürdi-Der'in bu konuda bir emeği, katkısı oldu mu? Elbette oldu. İstanbul Kürt Enstitüsü 1995'te kuruldu. Musa Anterler, Feqî Husên Sağınçlar ve diğerleri orada dil çalışmaları yaptılar.

Bu dili yazı dili olarak geliştirmemiz gerekiyor artık. Bugün sadece Kürdistan'da değil, İzmir'de, Mersin'de şubeler açıyoruz, çalışmalar yapıyoruz. Bunun anlamı şudur ki oradaki Kürtler bunu istiyor. Oralarda gramer düzeyinde ders veriliyor artık. Yakında İstanbul'da iki ayrı semtte iki şube birden açacağız. Artık yetişemiyoruz, gücümüzü aşıyor, eksik kalıyoruz.

Diken: Mamoste, Kürdi-Der'in işinin hayli zor olduğunu bilenlerden biriyim. Haftada bir muhalif bir sol gazetede yazı yazıyorum on bir yıldır. Bir internet portalında da on dört yıldır yazıyorum. *BirGün* ve *Bianet*... Esasen Türkçe yazmakla birlikte birçok yazımda Kürtçe cümleler kullanıyorum. 2006'da yazdığım bir yazıya bir dipnot koydum ve o gün bugündür o kararlı duruşumu sürdürüyorum. Dipnotta dedim ki bundan böyle yazılarımda kullandığım Kürtçe metinlerin Türkçe açıklamasını yazmayacağım. Merak eden araştırıp öğrensin. Madem ki kardeş halk diyorsunuz, kardeşinizin dilini lütfen biraz da siz öğrenin. Çok tepki aldım. Ama inadına o kararımı o gün bugündür sürdürüyorum. Yine tepkiler geliyor, ama farklı bir mecraya yöneldi. Şimdi artık Türkler diyor ki biz bu dili (Kürtçeyi) nasıl öğrenebiliriz?

Size muhtemelen iki şekilde gelenler oluyordur. Biri, Kürt oldukları halde bugüne kadar kendi anadilini öğrenememiş olanlar. Bir de Türk olup hakikaten Kürtlerin yürüttüğü bu mücadeleden etkilenerek Kürt dilini öğrenmek isteyenler. Bu ikili taleplere nasıl cevap olabiliyorsunuz?

Gültekin: Bu konuda söyledikleriniz doğru. Sınıflarımız doluyor ve yeterli gelmiyor. Artık ilgi yoğunluğundan dolayı biz kurumlarda dil dersleri vermeye başladık. Baro, Tabipler Odası, Eğitim-Sen, Ses gibi neredeyse bütün kurumlarda ders veriyoruz. Mesela Eğitim-Sen'de aslı Türk olan arkadaşlar büyük ilgiyle öğrenmeye gayret ediyorlar. Ayrıca biz bu ana binamızda Ermenice dil kursu da açtık. Dedığınız gibi, diyoruz ki "Ben nasıl sizin dilinizi konuşuyorsam siz de benim dilimi öğrenin ve konuşun" Mücadelenin haklılığına inanan Türk kardeşlerimiz de gelip öğreniyor. Mesela bir hazırlık sınıfımız var. Hiç bilmeyenlere üç aylık hazırlık eğitimi veriyoruz. O hazırlık devresini geçtikten sonra peş peşe dört ayrı devre kurs var. Dördüncü devre artık öğretmen olunabilecek devredir.

Kıscası, Kürtçeyi öğretmekle ilgili Kürdi-Der olarak hiçbir sıkıntımız yok. Bizim devletten yana sıkıntılarımız var. Basit bir şey söyleyeyim. Biz şu anda resmi bir derneğiz. Biz eğitimden resmen söz edemeyiz. Yasaktır. Ancak üyelerimize dil dersi verebiliriz. Biz "öğretim" yani Kürtçe Hîndarî-Hîndekârî dediğimiz işi yapıyoruz. Örneğin siz dışardan gelip dediniz ki "Ben burada Kürtçe öğrenmek istiyorum, Kurmanci ya da Zazaca" Üyemiz olmadığınız için size dil dersi veremeyiz. Önce üye olacaksınız. Her gelen de Kür-

di-Der'in ağır isminden dolayı üye olmak istemeyebilir. Sürekli gözaltındayız. Kaç kez basıldı, kapandı. İki-üç yıl önce baskın yedik, bilgisayarlarımız götürüldü, hâlâ geri vermediler. 18 yaşından küçük kimse buraya giremez. Kapanma gerekçesidir. Üyemiz olmayan birine ders vermek kapatma gerekçesidir. Dil öğrenme talebiyle gelene "Önce üye olacaksın, sonra hay hay derse başlayabiliriz, diyoruz. Üyelik formunu aldıktan sonra buna Kürtçe öğretim kursu filan da demiyoruz, atölye çalışması diyoruz. Üyelerimize yönelik atölye çalışması yapabiliyoruz. Bizim büyük sıkıntımız işte buradadır.

• Atölye çalışmasının dışında Kürdi-Der ne yapar? Mesela Kürtçe konusunda yabancı dillerde olduğu gibi noterler yeminli tercümanlık yaptırır mı? Kürtçenin en iyi bilenini olarak kabul görür mü Kürdi-Der? Redaksiyon, editörlük, çeviri, tiyatro, sinema filmi, görsel ürünler... Kürdi-Der'in aslında bu konularda bir referans kurumu rolü üstlenmesi gerekmiyor mu?

Gültekin: Kendi aramızda böyle bir tablo var, ama resmi olarak bizi tanımak istemiyorlar. Mesela çeviri işleri yapıyoruz. Bizim temel amacımız bu dili geliştirmek. Kendi dilimize yönelme, afişleme, miting, panel, sempozyum gibi etkinliklerle farkındalık yaratarak oto asimilasyon engelini kırmaya çalışıyoruz. Kendi dilinden utanan bir toplum olduk. Hiç kimsenin dilinden utanmaması gerektiği bilincini yaymaya çalışıyoruz. Mesela üç yıl önce bir yıllık bir zaman dilimi içinde Diyarbakır'ın bütün sokak ve caddelerinin billboardlarını dil üzerinden duyarlılık yaratan afişlerle donattık. Bütün mitinglerin, sempozyumların afiş ve pankartlarını yazdık, dağıtılan bildirileri Kürtçeye çevirdik. Bütün bu işleri Kürdi-Der yapıyor. Belediyelerimizin internette web siteleri vardır. Belediyeler Türkçe olan sitelerini İngilizceye çevirirler. Burası Kürdistan olduğu için bu sitelerin Kürtçeye çevrilmesi için de belediyeler resmi olarak bizi muhatap alır, biz yaparız. Bizim bu bina kompleksimiz içinde Kürt Enstitüsü de vardır. Onu da Enstitü yapar.

• Bu işlerin tümünü prensip olarak bir bedel karşılığında yapıyorsunuz, değil mi? Dil gelişecekse karşılıksız olmamalı!

Gültekin: Ancak resmi olarak yaptığımız işlerden bedel talep edebiliyoruz. O da sadece belediyelerden oluyor. Diğer kurumlarımıza Kürdi-Der şimdiye kadar böyle bir şey yapmadı. Sadece kendi dilimize hizmet amaçlıydı, onu yaptık. Kesinlikle size katılıyoruz, bir dilin kıymetinin her açıdan bilinmesi için bunlar gereklidir. Fakat henüz işin hayli başında olduğumuzdan "Hele dil bir yerleşsin, ondan sonra bunlar da olur," düşüncesindeyiz.

Bir dilin kendini geliştirebilmesi, yaşatabilmesi için kurumsallaşması gerekiyor, buna yürekten inanıyoruz. Maalesef bu konuda sıkıntılarımız var. Bu kadar örgütlülük ve halk desteğinin olduğu bir düzeyde bile oto-asimi-

lasyondan henüz kurtulabilmiş değiliz. Bütün kurumlarımız Kürtçe'yi içselleştirme gibi bir durumda değiller. Bizim en büyük problemimiz bu! Bu dilin gelişmesi ve yaşaması için gündelik hayata girmesi gerekiyor. Pazara girmesi gerekiyor. Pazarlarda etiket çalışması da yaptık. İşyerlerine Kürtçe isim koyanlara, tabelalarını Kürtçe yazdıranlara belediyeler aracılığıyla kolaylıklar sağlandı. Ama resmi olarak devlet kurumları bizimle muhatap olmuyor.

Ama devlet bizi gördü. Kürdi-Der, Kürt Enstitüsü ve Ankara Kürt-Der bir çatı altında örgütlendiler: TZP Açılımı, "Kürt Dil Hareketi". Bu örgütler koordineli çalışır. Devlet bunu görüp fark edince "Eğer Kürtçe olacaksa onu da ben yapayım," anlayışıyla önümüzü kesmeye yeltendi. Örneğin Artuklu Üniversitesi'nden başladılar, sonra Dersim, daha sonra Bingöl ve Hakkâri'de devam ettiler. "Bu dili öğretecek kimse yok, öğretmenleriniz yok. Siz bunu nasıl yapacaksınız?" diyor devlet bize. Bunu diyen devlet, üniversitelerinde bölümler açıp kadrolar verip kendine göre resmiyet kazandırıyor. Bunların hiçbirisi bizleri kurumsal olarak tanımıyor. O üniversitelere giden öğrencilerin çoğu da dil konusunda önce bize geliyorlar. Bizde düzey kazanıyorlar, daha sonra oraya gidiyorlar. Tabii üniversiteye gidecek, diploma alacak ki hayatını sürdürmede işe yarasın. Bütün kaygı bu! Yoksa o öğrenciler de oradan bir şey çıkmayacağını biliyor. Mesela Artuklu'ya rağbet oldu, ama mezun ettikleri öğrenciler hiçbir yere yerleştirilmedi. İşin başındaki Kadri Yıldırım hocamız da bu durumdan hayli şikâyetçi.

Bütün bu nedenlerle resmi düzeyde bizi tanımak istemiyorlar. Oysa dil alanında TZP dediğimiz şemsiye yapı Kürt dili ve lehçeleri konusunda gerçekten yetkin bir kurumdur. Bir de devletin şu "Kürtleri nasıl bölüp parçalayabilirim, hastalığı hâlâ devam ediyor. "Zazaca ayrı bir dildir," yalanına sarıldılar. Genelkurmay Başkanı, Başbakan ve birçok devlet yetkilisi "Sevgili Zaza kardeşlerim," sloganını dillerine doladılar. Halbuki Kürt dili üzerinden çalışan herkes çok iyi bilir ki Zazaca Kürt dilinin çok kadim bir lehçesidir.

• Kürtçenin önündeki engellerden biri de standart meselesidir. Güney Kürdistan'da Arap alfabesi kullanılıyor. Erivan'da Kiril alfabesi kullanılıyor. Kürdi-Der olarak bu alfabe ve standardizasyon üzerine düşünceleriniz nedir?

Üye: Bir dilin standart olabilmesi için üç temel unsur gereklidir: sözlük, alfabe ve gramer. Bir dil eğer bu üç esas üzerinde geliyorsa başına ne iş gelirse gelsin er geç standartlaşır. Ama Kürtlere tarih boyunca uygulanan zulüm, Kürdistan'da devam eden savaşlar standartlaşmayı engellemiştir. Kürtler bugüne kadar dokuz alfabe kullandılar.

Standartlaşma meselesinin önündeki en büyük engellerden biri de Kürdistan coğrafyasının parçalanmasıdır. Bu yüzden Kürtler şu an üç ayrı alfabe

kullanmak durumundalar. Latin, Arap ve Kiril alfabeleri. Burada standardizasyon meselesi şudur: Dört parçaya bölünmüş olsak bile aynı alfabeyi kullanabiliriz. Aynı alfabeyi, aynı grameri, aynı sözlüğü kullanıyor olsaydık diğer parçalarda olup bitenler hakkında daha rahat bilgilenmiş olacaktım. Başka parçalardakiler de burada olup bitenleri öğrenecekti. Maalesef bugün hâlâ o sıkıntıyı yaşıyoruz. Mesela bugün Irak Kürdistanı yarı devlet gibi bir statü kazanmış olsa bile hâlâ Arap alfabesinden vazgeçmiş değil. İran ve Suriye için de aynı şey geçerli.

• Irak Kürdistanı'nda bir açmaz var sanırım. "Arap alfabesiyle Soranice üzerinden zengin bir birikimimiz oluştu. Latin alfabesine dönüşümü nasıl sağlayacağız? O birikimimiz kaybolacak." Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda, Arap alfabesinden Latinceye geçildiğinde Osmanlı entelijansiyaşının yaşadığı durum gibi! Bu ciddi bir gerekçe ve blokaj! Nasıl aşılabilir sizce?

Üye: En son 2012'de diğer parçalardan gelen delegelerle bir dil konferansı yaptık. Kafkaslardan tutun İran Horasan'a kadar Kürtler var. Şu sonuca vardık: "Biz demokratik özerklik düşüncesini savunuyoruz. Standardizasyon talebi bu teze ters düşer." Böyle bir karar çıktı. Diğer parçalarda konuşulan lehçelerimizi korumakla beraber standardizasyon olmamalı!

Diken: Lehçelerin korunmasıyla alakalı değildi sorum! Tek tip, mesele sadece Latin alfabesi olabilir mi? Yoksa elbette bütün lehçeler korunup geliştirilmeli!

Üye: Diyelim ki Güney Arap alfabesiyle eğitim öğretim yapmak istiyor. Yapsın, ama Latin alfabesini de öğrensin.

Üye: Edebiyat ve kültür ortamında dil en iyi hangi alfabeyle işleyecekse o alfabenin kullanılması en uygundur. Şimdiye kadar edebiyatçılarımızdan, dil bilimcilerimizden, sosyolog ve psikologlardan edindiğimiz bilgilere göre Kürtçeye en uygun alfabe Latin alfabesidir. Bu, Arap alfabesi kullanılması anlamına gelmiyor. Bu bir geçiş sürecidir, geçilebilir. Hiçbir sıkıntısı da olmaz. Zaten yeni de değil. Mîr Celadet Bedirhan zamanında bile Avrupa'da benzer çalışmalar yapılmıştır. Gramer konusunda problem yok. Sesler ve diğer ayrıntılar konusunda elbette çalışma yapılabilir. Bir alfabe sıkıntımız var. Bir de ayrı ayrı lehçeler söz konusu olduğundan sözlük konusu var.

• Önce Sur Belediyesi'nin başlattığı, sonra diğer belediyelerin ve BDP'nin benimsediği, Kürtçeyi hayatın her alanına resmi olarak katıp kullanma politikası var! Tabii sadece Kürtçe de değil, çokdillilik üzerinden giden bir politika. Bu konuda düşünceleriniz...

Üye: Modern ilişkiler çokdilliliği dayattı. Vazgeçilmez bir uygulama biçimi oldu. Dünyada örnekleri de çoktur. Burada yeni bir terim olarak kullanmak tabii ki güzel bir durum. Bu da bir arayışın sonucudur. Kürtlerin bir mecradan bir başka mecraya geçişidir. Sömürge konumdan kendini eşit duruma getirmesidir. Kürd'ün verdiği bedeller ortada. Anadili anneyle çocuk arasında bir diyalogdur. Anneyle çocuğu arasında parasal ilişki olmaz. Ama devletin bize dayattığı sistemde bu işin parayla öğrenilmesi kuralı var. Bu durum, dile yaklaşım mantalitesinin yanlış olduğunun göstergesidir. Bunun sosyolojik çözümlemesi budur.

Standardizasyon meselesi konusunda da belki haddim olmayarak bir düzeltme yapayım. Aslında Kürt alfabesidir, ama Arap tipleridir bunun adı. Mesela Arap harfleri kullanılıyor, ama Kürtçedir yazılan.

Diken: Mesela benim İletişim Yayınları'ndan çıkan *İsyân Sürgünleri* kitabım Güney Kürdistan Kültür Bakanlığı tarafından Feyzullah Brayimxan isimli birine çevrildi. *Durxirawekanî Raperin* adıyla Arap alfabesiyle Kürtçenin Soranice lehçesine çevrilip basıldı. Kitabı getirdiklerinde elime alıp şöyle bir okşadım, baktım, ama hiçbir şey anlamadım. Oysa Latin alfabesiyle basılmış olsa Soranicem yetersiz olsa bile anladığım Kurmanci kelimelerle çakışanlardan yola çıkarak bir bağ kurabilirdim.

Üye: Kürdi-Der'in ne iş yaptığını biraz açmak lazım. Burası bilimsel bir Kürt kurumudur. Bugüne kadar Kürtler için yapılan "Cahiller, bu tür kurumlar onların işi değil," yakıştırmasına cevaptır aslında. Normal koşullarda dil çalışmasını devletler yapar. Paris Komünü'nden sonra cumhuriyet rejimlerine geçilirken artık dil, toplumsal hayat gibi alanlarda devlet gereğini yapar. Devletin bütçesi olur, kurumları olur, onlar çalışır. Ama bizde devlet bunu Türkçe dışındaki dillere yasakladığı için bizim burada verdiğimiz mücadele dilin ölümüne karşı direnme çabasıdır. Mesela hiçbir engeliniz olmadığını düşünün, bir yere bin derslik açın. Başka bir yere de beş derslik açın. Zamanla, o bin derslik açılan yerdeki öğrenme tarzı ve öğrenmedeki çoğalma elbette farklı olacaktır. Beş derslikli yer asimile olur, kaybolur, gider. Otuz Türkçe televizyon kanalı ve bir tane de Kürtçe kanal varsa bu işte ciddi bir oransızlık vardır. Bu konuda Kürt özgürlük hareketinin ciddi bir emeği vardır. Bedeli canlar pahasına ödenerek yürütülen bir mücadele. Radyoları, dernekleri, televizyonları açıyorduk, kapatıyorlardı. Hatta bazen daha açacağımız gün kapıda savcı emriyle kapatıyorlardı.

Kürdi-Der içinde bir duyarlılık komisyonumuz var. Mesela pazarlarda, kurumlarda diyoruz ki "Kullandığınız gündelik dili mutlaka Kürtçeye çevirin" Mesela gençler arasında Kürtçeyi nasıl daha rahat yayabileceğimizi konuşup tartışıyoruz. Bu kurumda bütün çalışmalara ciddi bilimsel hassasiyet-

le yaklaşıyoruz. Bilimsellik bizim kılavuzumuzdur. Tarihsel ilişkilerde bir ahde vefa meselesi vardır. Faşizan, totaliter ilişkilerin dışına çıkıp sosyal ilişkiler gündeme geldiği zaman ahde vefa önem arz ediyor. Erzurum Kongresi'nden Mustafa Kemal'in mektupları var. İsmail Beşikçi de değindi: Diyor ki "Mirim, sevgili büyüğüm, siz silahları getirmezsensiz kongreleri yapamayız. Güvenliği sağlamazsanız yapamayız. Ellerinizden öperim" Bu durumda ahde vefa dedğimiz dile karşı bir borçtur. Dönüşüm bir tek dile hak vermekle olmuyor. Bütçesi, örgütlenmesi, bakış açısı olmadan bu iş olmaz! Hâlâ bir yazıyla, bir kararla televizyonlar, kurumlar kapatılabiliyor. Hukuksal bir alt-yapısı yok! Eğitimin yasalaşmasıyla birlikte bu dilin de yasalaşmasını istiyor, buna çabıyoruz. Defalarca kandırılmış bir halkın artık kandırılmaya tahammülü yoktur. Bu dilin korunmasına yönelik gerçek mantığı oluşturmaya çalışıyoruz. Bize bir şey armağan edilmesini asla istemiyoruz. Dilimizin bilimsel çalışmasını biz yaparız. Bunu bir Türk'ün yapmasını istemiyorum. Katkıya evet, bu enternasyonal bir davranıştır, insan olmanın gereğidir. Ama mesela kadına "Bak, ben seni koruyorum!" derseniz bu yanlıştır. Kadın kendini korur. Dilde de böyledir. Kürtler bu dili koruyabilmeli. Bu da bütçe-siyle, koruma mekanizmasıyla, devletler ve uluslararası teamüller gereği güvence altına alınmasıyla olur.

Diken: Türkiye Kürdistanı'nda on beş yıldır Kürt halkı iktidardır. Bu yerel Kürt iktidarıyla Kürdi kurumlar arasındaki ilişkinin şekli ve boyutu nedir? Kürtçe kitap yazan arkadaşlarım kitaplarının yeterince ilgi görmediğini, kurumların yeterince sahip çıkmadığını çok haklı olarak dile getiriyorlar.

Üye: Kurumlar konusunda gerçekten büyük eleştiriler yapıyorum. 61 kitabım çıktı şimdiye kadar. Bu konuda en mustarip olanlardan biriyim. Şöyle bir kıyaslama yapalım. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi AKP'nin elinde olsaydı siz Şeyhmus Diken olarak ne kadar yaşardınız? Gözyaşlarının tek damlasında sizi boğarlardı. İnsanları psikiyatrik davranışlara sevk etmek çok kolaydır. Buna provokasyon diyorlar. Bile bile yanlış yaptırır, gönderirlerdi. Kurumlarda Kürt orijinli yaşam, günlük diyalog dili, materyallere sahip çıkma noktasında gerçekten mustaribim, eleştiriler de yaptım. Bu konuda sahiden kurumlar kendini gözden geçirmelidir. Her bir belediyemiz bütçesinden sadece beş bin lira ayırsa bütün Kürt yazarların kitapları basılabilir. Yüz belediyemiz var, beş yüz milyar eder ve bütün mesele hallolur. Bugün bütün belediyelerde beş tane *Azadiya Welat* (Kürtçe günlük gazete) bulabilirsiniz. Ama bir tane Kürtçe kitap bulamazsınız.

Diken: Başka parti ne yapar, o kendi bileceği iş! Asıl olan bizim ne yapmamız gerektiğidir.

Gültekin: Kürtlerin ülkeleri parçalanırken beyinleri de parçalandı. Tekrar alfabe konusunda bir iki şey daha söylemem gerekiyor. Soranice Güney Kürdistan'da yıllardır ilkokuldan üniversiteye kadar eğitim dilidir. Ve Kürtçenin ilk yazılı eseri Baba Tahirê Uryan'ın yazdığı eserdir. Kürtler arasında en yaygın lehçe Kurmanci'dir. Soranice Güney'de devlet dili oldu, geliştirildi. Ama bu bir geçiş sürecidir. Paneller, arama konferansları, sempozyumlarla zaman içinde Kürtler neyi kabul ederlerse o olur. Süreç bizim için önemlidir. Biz hâlâ yasaklardan kurtulmuş değiliz. Biz hâlâ Kürtçeyi öğretme derdindeyiz.

2009'dan beri yerelde iktidarız, maalesef bir dil politikası geliştiremedik. Politik alanda, mücadeleyle çok büyük bedeller ödeyip aşamalar kaydettik. Ama dil konusunda biraz geç kaldık. Geç de başladı. En gelişmiş kadrolarımız, siyasi önderlerimiz hâlâ günlük konuşma dili olarak Türkçeyi kullanıyorlar. Biz bundan mustaribiz. Kararlar alıyoruz. Mesela en önemli kararlarımızdan biri Kürtçe bilmeyenin parlamenter olmaması! Hatta Kürtçe bilmeyenin muhtar bile olmaması! Kuzey'de iki lehçemiz var: Kurmanci, Zazaca. Bu iki lehçeden en az biri mutlaka bilinmeli.

Sokağa çıkıp açıklamalar yapıyoruz. "Dil onurumuzdur, diline sahip çık!" filan diyoruz. Oradan bir anne bağılıyor, "Madem onur sen niye konuşmuyorsun?" Kendimizle çelişiyoruz. Israrcı bir dil politikamız olsaydı böyle olmazdı. "Şartlarımız var mıydı ki bunları yapmadık?" diye sorulabilir. O da bir tartışma konusu! Bu kirli savaşın, ölümün, kanın içinde, evet, çok zordu. Bir KCK operasyonunda binlerce insan alındı. Yıllardır hapisteler. Bu da ayrı bir gerçeklik! Ama dil politikası da şart! Hâlâ bizim bir belediyemizin "Dil konusunda ne yapacağım?" diye bir sorusu yok! Belediyelerimizde bu konuda bir birim de yok!

Diken: Sayın Feridun Çelik Bey'in döneminde Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi teknik kurumlarla protokoller yapmıştı. Yeni dönemde örneğin Kürdi-Der ile de dil politikaları konusunda bir protokol yapılırsa nasıl olur?

Gültekin: Kesinlikle çok güzel olur.

Üye: "Yerel iktidar" diyoruz da acaba gerçekten iktidar mıyız? Evet, belediyeleri yönetiyoruz, ama sistemin yasalarıyla yönetiyoruz. Aslında sıkıntının kaynağı da bu! Belediyeye gidiyorsun, bütün personel Türkçe konuşuyor. Bütün işlemleri Türkçe yapıyor. Bu belediyeleri savunmak gibi olmasın ama belediyeler ne yapmışsa kanun dışı, *de facto* yapmıştır. İktidardır, ama muktedir değildir.

Diken: Bunu da *de facto* yapsınlar zararı yok!

Nurcan Baysal: Dediniz ki “Benim dil politikamın bir Türk tarafından belirlenmesini istemem” Türkiye Cumhuriyeti Devleti yarın Kürtçe eğitime tamam dese Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Amed şehrinde Kürtçe eğitim verebilir mi?

Üye: Ben biraz da belediyeleri savunayım. Kurumlarımızın kıymetini bilmek lazım. Refah Partili Ahmet Bilgin döneminde bir kez belediye salonunu tahsis ettirmek için akla kararı seçmiştik. Ama şimdi öyle değil, kurumlarımızın kapıları bize ardına kadar açık. Dil alanındaki eleştirimiz dostun dostu eleştirisidir. Mesela Fırat Anlı Bey eminim ki bu protokol konusunda çok sıcak bakacaktır.

Gültekin: Nurcan Hanım'ın sorusuna gelince, zaman zaman bize şu söylenir: Dil, eğitim ve öğretimden söz edildiğinde öncelikle bir altyapıya ihtiyaç duyulur. Önce okullar olacak. Sonra o dersleri verecek öğretmenler olacak. Daha sonra o derslerin muhatabı öğrencilere sıra gelecek. Bir teşkilat ve bunların hepsini kucaklayan devasa bir bütçe boyutu var.

“Komünizm gerekiyorsa onu da biz yaparız,” diye bir hastalık var Türkiye’de. Doğrudur, devlet er ya da geç bunu yapacaktır. Ama biz bunu kesinlikle kabul etmiyoruz. İşte biraz önce devletin üniversitelerindeki durumu konuştuk. Biz onlarla da ilişki kurmuyoruz. Zaten onlar da bizimle ilişki kurmuyor. Mesel şudur: Bir halkın diliyle, eğitimiyle ilgili bir talep söz konusu ise neyin nasıl olacağına o halkın karar vermesi gerekir. Diyorlar ki “Biz karar vereceğiz” Hayır, onlar değil, biz karar vereceğiz. Bizim problemlerimiz var.

• Devlet birkaç yıl içinde bir hazırlık başlatırsa ne olacak? Diyelim ki devlet Kürtlere ve kurumlarına hiç sormadan kafasına göre başlattı!

Gültekin: Mesela seçmeli ders meselesi bize hiç sorulmadı. Biz boykot ettik. Üniversitelerde bölüm açma meselesi bize sorulmadı, boykot ettik. Türk Dil Kurumu Kürtçe sözlük yaptı, boykot ettik. TRT-6'yı bize sordular, boykot ettik. Böyle yapmakta ısrar ettikleri sürece bu işte çözüm olmayacak. Bir dille eğitim öğretim problemi çözülecekse bizim alfabe problemimiz var, bizim lehçe problemimiz var. Bunun okullarda nasıl öğretileceği meselesi var. Ben 27 yıllık öğretmenim, fiilî olarak meslek icra ediyorum. Türkiye’deki eğitim sistemini çok iyi biliyorum, içindeyim. Bize şu anki sistem gibi bir eğitim sistemi dayatacaklarsa biz böyle bir eğitim sistemi istemiyoruz, yokuz.

Demokratik özerklik dediğimiz bir paradigmamız var bizim. Bu çerçevede kendi dilimizle, kendi belirleyeceğimiz sistemle çalışacağız. Devletten şunu isteyebiliriz: “Eğer bu ülkenin vatandaşlarıysak, sorumluluklarının bilincin-

de ve farkında olan vatandaşlar olarak kendi dilimizle eğitimimizi de lütfen bize bırakın ve buna bütçe ayırın. Ama yok, “Bütçeyi ben veriyorum, ben de yaparım, derse o zaman olmaz. Devletin yapmak istediği ve yaptığı, “Kendi Kürdümü yetiştireyim,” mantığıdır. Bir çözüm olacaksa buna oturup beraber karar vereceğiz. Bu ülke sınırları içinde resmi dil olayı var, Kürtçe var, Kürtçenin lehçeleri var. Bir de doksan yıllık yasaklanmış bir tarihî süreç var. Bütün bunlar dikkate alınmadan “Ben başlıyorum, yapacağım,” denirse biz böyle bir süreci asla kabul etmeyiz. Beraber oturulacak ve “Nasıl bir eğitim sistemi istiyoruz?” sorusuyla başlanacak programlamaya.

Baysal: Kürtler de homojen değiller. Kürt olup da benim gibi Kürtçe bilmeyen ya da benden biraz daha iyice konuşan, ama yazamayan insanlar var. Bir dolu çeşitlilik var. Bölgesel farklılıklar var. Buna ilişkin Kürdi-Der olarak geliştirdiğiniz neler var?

Gültekin: Bunun çalışmasını bir süredir yapıyoruz. Altyapılar, kitaplar hazırlanıyor. Şu anda ilkokul birden lise sona kadar bütün branşlarda kitaplarımız, çalışmaları hazır. Ayrıca program hazırlama çalışmalarımız var. Kurmanci’yi, Zazacayı nasıl yapacağız? Kürtçe resmi dili nasıl vereceğiz? Yanında Türkçeyi nasıl vereceğiz? Ayrıca yabancı dil olarak İngilizceyi filan nasıl vereceğiz? Bütün bu programlar üzerine çalışmalar yürütüyoruz. Bu konuda yeteriz. Programlarımızı alternatifleriyle birlikte sunmaya hazırız. Yeter ki Kürtlerin ne istediğine bir kulak verin!

Yarın diyelim ki Kürtçe kabul edildi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi’ni Kürtçeye çevirin diye bir isteğimiz yok ki! Böyle bir şey istemiyoruz. İlkokul birinci sınıftan başlayacağız. Önce abc’den, yani okuma yazmadan başlayacağız. İlk yıl için bize bu lazım. Başka bir şey değil. İkinci yıla geçinceye kadar da öğretmen yetiştirme çalışmalarımız sürecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Latin alfabesine geçtiği zaman bırakınız okuma yazmayı, Latin alfabesini bilen kaç insan vardı? Ama bu devlet geçti. Biraz önce sözünü ettiğiniz o egemenlik meselesi işte burada söz konusu. İrade “Bu yapılacak!” dedi ve yapıldı. Biz lehçe ve müfredat dâhil tümüne hazırız. Şive ile lehçe birbirine karıştırılmasın. Mesela Ankara, Karadeniz şivesi filan deniyor ya hepsi Türkçedir. Ama lehçe ayrıdır. Biz lehçeler arasındaki geçişlik mevzusunda bile hazırlıklarımızı yapmışız ve ne yapacağımızı biliyoruz.

Baysal: Çokdillilik mi? Mesela ben anadili temelli çokdilliliği tercih ederim.

Gültekin: Anadili temelli çokdillilik. Mesela Hakkâri’de diyelim ki hiç Zaza yok, hepsi Kurmanç, Kurmanci lehçesiyle başlanacak. Ama süreç içerisinde, Hakkâri’de hiç Zaza olmamasına rağmen bir Kürt lehçesi olan Zazaca da

öğretilecek. Bingöl ve Dersim’de de tam tersi olacak. Zazacayla başlanıp sü-
reç içinde Kurmanci de öğretilcek.

Baysal: “İlkokuldan üniversiteye kadar programı yapıyoruz,” dediniz ya, ben dille ilgili birçok şeyin yedi yaşında bile geç olduğunu düşünüyorum. Özellikle iki yaşından itibaren yapılmalı dille ilgili çalışmalar. Diyarbakır’a İsveç’ten bir eğitmen getirtmiştik birkaç yıl önce, şöyle demişti: “İsveç’te bir kreşte Türk ya da Kürt bir çocuk dahi olsa bir yaşından sonra öğretmen gelip haftada iki saat ders vermek zorunda.” O yaştaki çocuğun bu derslerden ne anlayabileceğini sordum eğitmene. “Bir öğretmen-
den kendi dilini duymak çocuğun ileride kendi diline, kültürüne saygısını pekiştiren bir durum olduğu için bir yaşından itibaren başlatılır. Çocuk kendi dilini kamusal alanda öğretmenden duysun diye,” dedi. Bu yüzden okul öncesi eğitimde Diyarbakır’da ve genel olarak Kürdistan’da böyle bir dil politikası düşünüyor musunuz?

Gültekin: Biz buna karşıyız. Biz anasınıfı istemiyoruz. Şu anda belediyelerde kreşler var, ama biz kendi eğitim politikamızı uyguladığımızda anasınıfını kaldırıyoruz. Bizim paradigmamız şunu söyler: Çocuk çocukluğunu yaşamalı. Altı yaşına kadar ilk öğretmenleri olan anne ve babadan öğrenecek. Sonra demokratik ve alternatif eğitim modelimizle çocukları eğiteceğiz.

Devlet iki-üç yaşındaki çocuğu alıp kreşlerde ne yapıyor biliyor musunuz? Kendisine memur, asker yetiştirme zihniyetiyle, mevcut sistemi koruma bilinciyle eğitiyor. Ama bu şu demek değil: Kreşe konacak, belli bir anlayışla eğitilecek. Biz buna karşıyız.

Az önce Şeyhmus Bey’in de sorduğu çerçevede alternatif bir politika oluşturmaya gayret ediyoruz. Kendi kurumlarımız ve Kürdistan’daki demokratik kitle örgütleriyle beraber, belediyelerden tutun derneklere kadar tümünün temsilcilerinin katılacağı iki günlük bir sempozyum düzenlemeyi düşünüyoruz. Bu sempozyum belki de anasınıfı meselesinde dahi farklı düşünceler geliştirebilir. Ortak bir politika belirleyelim istiyoruz.

• Biraz ütöpik bir soru olacak. Demokratik barış süreci hayata geçerse, Kürt siyaseti nezdinde Kürd’ün dil hak ve hukukuna kavuştuğu bilinci hâsıl olursa, tam da o anda artık Kürdi-Der neyin hayalini kurar? Kürdi-Der nasıl bir gelecek tasavvur eder?

Gültekin: Kürtler bir halk olarak kabul edildi. Kürtler, Kürt olarak yaşayabiliyor. O zaman bu coğrafyadaki bütün diğer halklar, yok olmuş, yok edilmiş kültürler, diller için neler yapabiliriz, ona bakarız. Hangi projeler gerçekleştirilebilir? Diğer halkların kültürlerinin de gün yüzüne çıkması için,

onlara gereken saygının gösterilmesi için, bütün halklarla bir kardeşlik bahçesi tesisi için çaba göstermek diyeyim, hayalim bu olur.

Üye: Aslında o zaman Kürdi-Der'in bu yapısına ihtiyaç kalmaz. O zaman Kürdi-Der'in yerine daha akademik, daha bilimsel ve sürekli uluslararası alanda dil üzerinde araştırma yapabilen ve toplumu kucaklayabilen bir yapıyı hayal etmek gerekir.

Üye: Destura we hebe ez jî dîxwazim tişteki bejim. Wira karu xebata li ser zîmanê Kurdî ye. Ji bo wî ezê Kurdî bi peyivim. Ahmet Kaya go kî tek sitranê Kurmancî karwan ezê bibêjim. Çi tişt hat serê wî, hun dîtî! Aniha em xizmeta wî kirîye. Ez zanîm heja Şêxmûs nav xebatê vê xizmetê da ye. Bo dildarî u dilsozî we karî dike. Heta wira min tehmûlî Tirkî wê tiştî kir. Sazîya Kurdî Derê da min ne şahidî bum tiştê usa. Bi Tirkî bername be çekirin tunne bu. Her tişte me hey-ya ana Kurdî bu ne.

Xeyala min ew bu ku Kurdî Der'ê gerek hey-ya ana statuye wî heba. Rezdarî, ji bo TMMOB u Tabipler Odası çawa peyman çê kiri bun! Kurdî Derê jî ev tiştana bi hatina kirin. We çaxê kî sekretera giştî Ahmet Zirek u şaredar Feridun Çelik bu. Ez çum ba wan behsa li ser zîman kirim. Gotin eman, behsa van tiştana mekin em nikarin çekin.

[İzin verirsiniz ben de bir şeyler söylemek isterim. Burası Kürt dili ve kültürü üzerine çalışan bir kurumdur. Bu sebeple ben Kürtçe konuşacağım. Ahmet Kaya "Bir Kürtçe parça yapacağım," dedi, başına neler geldi gördünüz. Biz şimdi işte o hizmeti görüyoruz. Ben de biliyorum ki Şeyhmus Arkadaş da bu hizmeti görüyor. Yüreği bu işler için atıyor. Ben bu sohbet tamamlanıncaya kadar sizin konuştuğunuz Türkçeye tahammül ettim. Kürdi-Der'de şimdiye kadar böyle bir Türkçe program olmamıştı. Her şeyimiz baştan sonra Kürtçe olur burada.

Benim hayalim şudur ki Kürdi-Der'in bir statüsü olmalıydı. Belediyeler nasıl TMMOB ve Tabipler Odası ile sözleşme yaptı ise Kürdi-Der ile de yapmalıydı, kendiliğinden hem de. Ben yıllar önce Feridun Çelik Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı olduğunda Genel Sekreter Ahmet Zirek'in yanına gidip dedim ki "Şu Kürtçe dil meselesi üzerine de bir şeyler yapsanız" Ahmet Zirek dedi ki "Aman şimdi o konuya girmeyelim".]

Diken: Ahmet Zirek got ne usa! Ana girtigehê ye! [Ahmet Zirek şimdi hâpiste değil mi?]

Üye: Belê. Pişt ra ez çum Weranşar ê. Emrullah Cin re gotim. Ewana jî tişteki ne kirin. Ji bo zîman hîn jî em dereng ne mane. [Evet. Sonra Viranşehir'e gittim ve Emrullah Cin'e söyledim. Onlar da bir şey yapamadılar. Şimdi de dil için biz geç kalmış değiliz!]

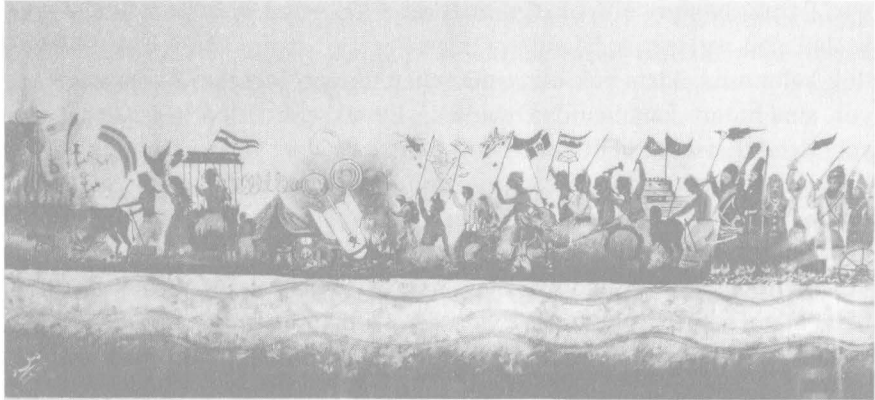
Diken: *Velle em parî dereng man. Hema em karin aniha jî çi bikin.* [Valla-hi geç kalmışız, ama şimdiden sonra da bir şeyler yapmak mümkün.]

Üye: *Be guman; ciddiyet, ciddiyet, ciddiyet lazim e. Bi taybet hewalê peşkeş-ya vê dozê dikin ev li wê zimanî u li wê çandî xwedî der kevin gel jî wan bi şopî-ne. Spas...* [Bize artık ciddiyet lazımdır. Mademki yoldaşlarımız bu davanın ve bu dilin sahipliğini yapıyorlar, o halde halk da onları izleyecek. Teşekkür ediyorum.]

Bugün 15 Ocak 2014 Çarşamba. HSYK'nın yapısına ilişkin tartışmalar ağır biçimde devam ediyor. Yeni Adalet Bakanı Bekir Bozdağ HSYK üyeleriyle bugün ilk toplantısını yapıyor. Kürtler ve sosyal medya ise Roboski'yi konuşuyor. Dün Roboski'de güvenlik yolu yapılmasını protesto eden halka askerler tarafından ateş açıldı. Biri ağır olmak üzere iki Roboskili yaralandı. Roboskililer F-16'larla bombalandıktan iki yıl sonra bu sefer gaz bombası yemekteler.

Saat 14:30'da DTK'nın Ofis semtindeki binasındayız. Binadaki tüm yazılar Kürtçe. Tüm renkler sarı-kırmızı-yeşil. Bu muhteşem taş bina daha önce Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin konukevi olarak kullanılıyordu. DTK yöneticilerinden eski gerilla ve birinci barış grubunun üyesi Seydi Fırat'ın odasındayız. Bu muhteşem odanın tavanında ve aydınlatmalarında bakır malzemeler kullanılmış. Diyarbakır'ın havadan çekilmiş bir resmi duvarı süslemekte. İki bakır tepsinin birleştirilmesiyle oluşturulan muhteşem bir avize tavanı süslüyor. Seydi Bey'in masasının arkasında, ellerinde Kürt bayrakları olan insanların resmedildiği bir Halepçe anması tablosu asılı. Masanın üzerinde sarı-kırmızı-yeşil bir DTK bayrağı var.

Seydi Bey sessiz sakin bir adam, üzerinde V yaka gri bir kazak ve ceket var. Konuşurken uzun uzun incelediğim hüzünlü gözlere sahip bu adamın derin bir kalbi olduğu anlaşıyor. Söyleşiden sonra hüznümüz dağdan anlattığı hikâyelerle daha da katlanıyor. Dolu gözlerle ayrılıyorz söyleşi yaptığımız odadan.

Tabloî Tracidya Helebca

Diyari Hawelati Azad-Başor bo KCD

Adalet dediğiniz, insanların aydınlanması, vicdanların rahatlamasıdır

• **Demokratik Toplum Kongresi hangi ihtiyaçtan doğdu? Türkiye Kürdistanı'nın sivil toplumla ilgili hangi alanına müdahil olabiliyor? Bu alanı nasıl doldurabiliyor?**

Seydi Fırat: Sivil alan deyince demokratik alan diye anlıyorum ben. Ciddi toplumsal odakların, güçlerin, bireylerin, kurumların kendilerini demokratik temelde ifade etmeleri alanı olarak algılıyorum. Mevcut duruma gelince, bu, Türkiye'nin fotoğrafının içine de oturuyor. Türkiye'deki mevcut fotoğraf bunu ne kadar etkiliyor? Veya bizim duruşumuz sivil alanı ne kadar etkiliyor? İç içe olan bir durumdur.

DTK 2000'de kurulan bir örgüttür. Kürt kimliği, Kürt dili, Kürtlerin sosyal hayatı, Kürtler arasında işbirliği, Kürtlerin gelecek tasavvuru konularında düşünceler ortaya koyan, politik yaklaşımlar geliştiren bir yapıdır. Bu konularda çok yoğun çalışmalar yürütüyoruz. Örneğin sürekli sağlık çalıştayları yaptık. Toplumda sağlık alanında ne gibi sıkıntılar var? Bunları hemen hemen her yıl bir çalıştay yaparak tartıştırdık. Sağlıkın toplumsallaşması, topluma hizmet etmesi açısından gerçekten bürokrasinin, sermayenin egemenlik kurduğu bir durum vardı. Toplumun kendi sağlığını koruma bilinci açısından ciddi sıkıntılar vardı. Sağlık kurumlarının hizmetleri noktasında ciddi sıkıntılar vardı. Ayrıca Kürtlerin gelecekte kendilerini yönetmelerine yönelik demokratik özerklik projesi ekseninde çok ciddi çalıştaylar yaptık. Toplumda çok ciddi olarak tanınan, bilinen akademisyenleri getirdik.

Sivil hayat siyasi hayatla, idari hayatla bölgede çok iç içedir. İdari yapılanma bir biçimde sivil hayatın gidişatında yerini buluyor. Bazen boğucu olu-

yor. Bazen daraltıcı oluyor. Çok merkezci bir paradigmanın müdahalesiyle sivil alan zorlanıyor, büzülüyor âdeta. Ve sivil alanın kendi içerisinde güdük kalmasına, âdeta yok olmasına sebep oluyor. Mesela Ankara karar alıyor, ama bunun karşılığında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi karar alamıyor. Kendi personelini birçok alanda yetiştiremiyor. Vali'ye tâbi oluyor. Vali istemezse hiçbir şey yapamıyor. Toplumsal alandaki hizmetler, ekonomi ve yapılanma konusundaki işler ancak Vali onay verirse olabiliyor. Vali demek ne demektir? Merkezî yapının temsilî gücü demektir. İşte bir biçimde biz mümkün oldukça bunu yarmaya çalışıyoruz. Sosyal, siyasal, kültürel ve hatta moral açıdan mümkün oldukça yerel dinamiklerin kendini ifade ettiği, yeniden inşa edilen bir alan gerekiyor bize.

• **DTK tabandan yukarıya doğru ciddi bir örgütlenme gibi duruyor. Bu örgütlenmeyi yapısal olarak biraz anlatmanız mümkün mü?**

Fırat: Demokratik Toplum Kongresi'nin 101 kişilik Daimi Meclis'i vardır. Bu meclis bir ulusal meclis gibidir. Kürdistan'daki Kürt kimliğini toplumsal olarak temsil eden bir yapıdır. Bu meclis içerisinde sendikalar, emek hareketi, işveren çevreleri, sağlık alanında çalışanlar, farklı etnik kimlikler, çok yüksek düzeyde kadın temsiliyeti var, anadiliyle ilgili çalışan kurumların temsilcileri var. Ve bu meclis içerisinde yer almayan veya alamayan diğer siyasi partiler ve sivil toplum örgütleriyle de sürekli temas içinde olan, birlikte deklarasyonlar yayımlayan, birlikte konferanslar düzenleyen, birlikte gelecek planlamaları yapan bir yapıdır Demokratik Toplum Kongresi.

Bir kadın bir erkekten oluşan eşbaşkanlık sistemimiz vardır. 780 delege- den oluşan bir de genel kurulumuz vardır. Bu üyelerin bir bölümü kurumsal temsiliyetleri nedeniyle genel kurulun üyesidirler, bir kısmı da halk delege- sidirler. Bu yapı bir divan, koordinasyon kurulu ve komisyonlar üzerinden faaliyetlerini yürütür. İki yılda bir genel kongresini yapar.

Devlet bu kurumumuz üzerinden çok ağır bir uygulama yaptı. Kurumu âdeta budadı. Eşbaşkanlarımızı ve birçok üyemizi, diyebilirim ki yüzde yet- mişini KCK tutuklamaları nedeniyle içeri aldı. Halbuki biz istiyorduk ki bu kurum Kürt sorununun barışçıl demokratik temelde çözümünde öncülük rolü üstlensin. İkincisi, Kürtlerin kendi temsiliyetini sivil demokratik alan- da gerçekleştirebileceği, ortaya koyabileceği ve demokratik özerklik temel- li geleceği bir biçimde mutabakatla inşa edebileceği bir kurum olarak ken- dini anlatsın.

Evet, bir siyasi parti var, siyasi partiler yasasına göre kurulan ve yapabile- ceklerini yapan bir partidir. Ama bir de siyasi parti olmayan sivil bir inisiya- tif olan bir başka yapı vardır. Aynı zamanda yasal sınırları zorlayan, yasal- lığı yeniden yapılandırmayı öneren, demokratik anayasa temelinde dile ge-

tiren bir yapı. Mevcut zihniyeti, yasal çerçeveyi ve devlet kurumsallaşmasını zorlayan, en önemlisi de kendine bu konuda yaşam alanı açmaya çalışan bir örgütlenme.

• **Yapılanması nedir bu yasal çerçevede?**

Fırat: Biz daha çok sivil politik kurum olmasını istedik. Ama devletin zorlamasıyla yasal açıdan bir dernek olarak örgütlendi. Ondan ötesine izin vermediler. Ve çok ağır bir biçimde yöneldiler. Hem fiilen yöneldiler hem de yasal olarak işlem yaptılar. İşlemez, çalışamaz hale getirmeye çalıştılar.

• **“DTK bir ulusal meclistir,” dediniz. O zaman Kürdistan’daki diğer kurumlarla hükmi anlamda nasıl bir ilişkisi var? Bağlayıcılığı nedir? Çok önemli kararlar alınıyor. Bu kararlar izleniyor mu?**

Fırat: Bir kere bu meclisin yükümlülüğü politik ve ahlâki yöndedir. Ana çerçeve budur. İkincisi, katılan sivil toplum örgütleri ve bireyler ortak iradeyle proje ortaya koyarlar. Mesela biz Kürdistan Ulusal Kongresi’nin örgütlenmesinde çok yoğun bir şekilde yer aldık. Bunun için konferans yaptık. Bu konferansa Azadî İnisiyatifinden tutun DDKD’ye varıncaya kadar, KDP, ÖSP gibi birçok Kürt örgütü katıldı. Diyarbakır’daki 780 sivil toplum örgütü de bunu desteklediğini deklare etti. Bu konferansımız bir kurul ortaya çıkardı. Bu kurul kendi içerisinde temsilcilerini seçerek Hewlêr’deki (Erbil, Güney Kürdistan) Kürdistan Ulusal Konferansı’nı örgütlenme çalışmasını yürüttü.

Kürdistan’da ulusal birliği örgütleme, Kürtler arasındaki sınırları aşmaya yönelik çabalar... Bu sınırlar ulus devletler inşa etti. Kürtlerin kendi içinde uluslaşmasını engelleyen çok ağır uygulamalar ortaya koydular. Şimdi işte o aşılmaya çalışılıyor. Biz bu açıdan çok önemli bir noktayı yakaladık. Çok önemli diyaloglar ve güven ortamı oluştu. Henüz sorunlarımız çözülmemiş olsa da! Henüz tümüyle bir ulusal kongremizi gerçekleştirmemiş olsak da! Henüz Kürt örgütleri, siyasal yapıları, iradeleri arasında birebir bütünlük olmasa da! Henüz bir proje etrafında tümüyle birleşmiş olmasalar da! Bu konuda çok önemli adımlar attığımızı, altyapıyı ciddi düzeyde hazırladığımızı ifade edebilirim. Kürdistan birliğinin gerçekleştirilmesi yönünde sürekli diplomasi çalışmalarını yürüttük. Ana ayağımız bu oldu. İkinci olarak da biz Kuzey Kürdistan’da bunu nasıl inşa edebileceğimize odaklandık. Bir biçimde sivil toplum örgütleri, siyasal güçlerle nasıl ortaklaşabiliriz? Kendi kimliğimizi, dilimizi, halkımızın enerjisini, gücünü, moral ve düşüncesini bir biçimde nasıl olumlu biçimde merkezileştirebiliriz? Ve bu konuda itibarlı bir örgüt konumuna geldik. Devletin çok ağır, yok edici, intikamcı uygulamasına rağmen!

Seyhmus Diken: Evet, devlet DTK'ya yöneliyor. Aynı zamanda kurumsal manada DTK'yı sanki muhatap olarak da görüyor. İşte DTK eşbaşkanlarının her açıklaması basında, kamuoyunda yoğun ilgi görüyor. Ayrıca Sayın Öcalan İmralı'dan sürekli DTK'nın muhatap alınması yönünde işaretler yolluyor. Demokratik Toplum Kongresi'ni işaret ederek Kürdistan'da gündelik hayatın belirlenmesinde tavsiyelerde bulunuyor ve misyon yüklüyor. Bu açıdan DTK'nın yükü hayli ağır. DTK bu yükü hangi düzeyde karşılayabiliyor sizce?

Fırat: Aslında devlet bize oyun oynadı. Biz barış sürecini bir biçimde Kürtlerin kendilerini özgürce ifade etmeleri, kendi kurumlarını geliştirmeleri ve inşa etmeleri süreci olarak görüyoruz. Tabii Kürt kimliği ve kültürü temelinde, Kürtlerin evrensel hakları temelinde. Ve bu barış süreci, İmralı'daki görüşmelerin merkezinde yer alan bir yaklaşımdır, bir ana ilkedir. Bu temelde Sayın Öcalan DTK gibi bir kurumsallaşmanın gelişmesini işaret etti. Bunu yaparken de belki birebir olmasa da bir alt mutabakat oluştu. Ama devlet oyun yaptı. Mutabakatla ortaya çıkan kuruma yöneldi. Barış sürecinde Kürt halkı hakkını hukukunu nasıl sağlayabilecek? Tabii ki kurumlar aracılığıyla kendisini örgütleyerek yapabilecektir. Demokratik Toplum Kongresi böyle bir ihtiyaç nedeniyle ortaya çıktı. Devlet başta "Evet, olabilir, bu alan size açılabilir, yaklaşımını ortaya sermesine rağmen sonra devlet-cemaat işbirliğiyle bu kuruma yöneldi. Bu ittifak Kürtlere karşıydı ve hileli bir ittifaktı. Beni mazur görün, ama tarihin en üçkâğıtçı ittifakıydı.

Şimdi yaralarımızı sarmaya çalışıyoruz. Henüz istediğimiz düzeye gelemedik. Ciddi eksikliklerimizin olduğunu biliyoruz. Özellikle kurumsallaşma açısından beklenen düzeyde ve tempoda olmadığını söyleyebilirim. Bu önemli, ama biz yeni dönemde DTK'nın belirleyici rol üstlenebileceği bir yeni barış süreci olabileceğini söylüyoruz. Misyonu böyledir ve değerli bir misyondur. Bu misyon toplumsal ihtiyaçlar temelinde ortaya çıkan bir misyondur. Suni değildir. Ortada bir halk var, halkın kimliği, dili var. Bu halkın evrensel düzeydeki hak ve hukukuna yönelik inşa edilecek kurumlara ihtiyaç vardır. İşte bunu nasıl işlevsel kılabiliriz? Herhalde yeniden oturup tartışmamız gerekiyor. Bölgemiz çok ciddi altüst oluşlar yaşıyor. Önümüzdeki günlerde bunlara odaklanacağız gibi. DTK tüm bu süreçlerin barışçıl geçişi için de köprüdür. Aynı zamanda modern bir Kürt örgütlenmesini de kendi içerisinde demokratik ve sivil temelde yaratan, öncülük yapan bir kurum misyonu ile alanlara çıkacaktır. Tarihte de böyle bir role aday kurumdur DTK.

Diken: Sadece Kürdistan'daki siyasal kurumlar nezdinde değil, sivil toplum örgütleri nezdinde de DTK üzerinden bir mutabakat var. DTK bunu nasıl başardı?

Fırat: DTK için siyasal alan mutlaka gerekiyor. Düşünsel çalışmalar ve projeler de mutlaka gerekiyor. Ama bizler çok iyi biliyoruz ki bu kurumu siyasal alanla sınırlamak bizi çok ilerletmez. Bu yüzden DTK sosyal alanda, kültürel alanda, özellikle kadın özgürlüğü alanında ve diğer birçok alanda bir biçimiyle öncülük yapıyor. Sorunları tartışmaya açıyor, konferanslar yapıyor, öncülük ediyor. Uluslararası deneyimlerden faydalanmak istiyor. Bölge deneyimlerinden yararlanmak istiyor. Türkiye'nin demokratik deneyimlerinden faydalanmak istiyor. Kendi tarihine, kendi misyonuna, kendi halkının büyük mücadelesine karşı saygılı bir duruş ve ona layık bir yaklaşım ortaya koymaya çalışıyor.

Doğrusu daha iyisini yapabilirdik, eksik yaptık. Daha uzman eksenli çalışabiliriz. Diğer alanlarla, STK'larla daha sıkı bağlar kurabilirdik. Bu kurumlarla ilişkilerimizi daha da pekiştirebilirdik. Önümüzdeki süreçte bu konuda çok daha iyi bir düzey yakalayacağımızı düşünüyoruz. Hukuksal, sosyal ve kültürel alanlarda, sağlık ve kadın özgürlüğü konusunda daha atak birlikler mümkün. Mesela inançlar konusunda İslâm konferansını yaptı DTK. Yine ortak inançlar konferansını yaptık. Ermeni, Süryani, Keldanilerin katıldığı konferanslar gerçekleştirdik. Bunların hepsi iyi ve değerli işlerdi. Bu işleri yaparken hem kendimiz öğrendik hem de biraz öğrettik. Bu diyalog ve ilişkiler kendi dar alanımızla sınırlı değildir. Toplumsal dinamiklerin ihtiyaçlarını gözetererek, kulağımızı, gözümüzü, duygularımızı onlara vererek, onları hissederek bu coğrafyanın geleceğini, barışı ve özgürlüğü, demokratik değerleri onlarla birlikte inşa etmek... Bu, bizim ana misyonumuzdur. Tüm bu dinamiklerin bir biçimiyle ortak dilini yakalamak! Ortak bir dayanışma ve ortaklaşa bir güven sağlamak. Bu anlayışı oturtursak mesele biter. Hatta bununla da sınırlı değil! Ailelere aşiretlere kadar giden, onlarla da temas kuran, iç diplomasi dediğimiz yeni bir diplomasi alanı inşa ettik. Çok farklı toplumsal dinamikler vardır. Bu otuz yıllık savaş sürecinde bazıları ürktü, bazıları çekindi, bazıları devletin hışmına uğramamak için kendini bir tarafa verdi. Bazıları bir biçimiyle Kürt siyasi hareketiyle çatışma içine girdi. Çok önemli ve derin yaralar oluştu. Önemli sıkıntılar oluştu. Şimdi bu alanlarda da barışı inşa etmeye çalışıyoruz. Aşiretler arasındaki kan davalarına da hi eğiliyoruz. Tüm bu çevrelerin barış içinde yaşayacağı, kendini güven içinde hissedeceği bir toplumsal alanı nasıl inşa edebileceğimizi konuşuyoruz.

Nurcan Baysal: Yeni süreçte çok sorunlar ortaya çıkacak! Eski tutsaklar, ayrıca gerillalar hayatın içine katılacak. Dünyada örnekleri var. Birçok yerde barıştan sonra işsizlik, uyuşturucu bağımlılığı, aile içi şiddet, intihar gibi travmatik sorunlar baş gösteriyor. Barış süreci ve süreç sonrasına hazırlıkla ilgili ne dersiniz?

Fırat: Çok ağır sorunların bizi beklediği bir gerçek. Çok ağır tahribatların olduğunu biliyoruz. Buna asla gözümüzü yumamayız. Bunu hissediyoruz. Doğrusu çözüm nasıl olur? Birdenbire çözümden ziyade parça parça inşa etmek gerektiğine inanıyorum. Biliyorsunuz ben başından beri barış sürecinin içinde olan biriyim. 1999'da ilk barış grubuyla ülkeye gelenlerdenim. Yıllarca cezaevinde yatarak, daha sonra Barış Meclisi'nin örgütlenmesinde yer alarak bu işin içindeyim. Türkiye'de demokrat olup çözümden, barıştan yana olan kesimlerle köprü kurmak için Barış Meclisi'ni kurdum. Belki Türkiye'nin şimdiye kadar yapmış olduğu en büyük konferansı, Türkiye Barışını Arıyor Konferansı'nı gerçekleştirdik. Türk ve Kürt aydınlarının, sivil toplum örgütlerinin en üst düzeyde katıldığı, Yaşar Kemal'den Mehmed Uzun'a kadar birçok aydınla birlikte bir konferansa öncülük yaptık.

Şeyhmus Hocam da biliyor, bu süreçleri izledi ve vardı. Şimdi doğrusu yeni dönemde bir biçimiyle Kürt halkının önderi Sayın Öcalan çok veciz biçimde özetledi. Araftayız, bir ayağımız cennette, öbürü cehennemde. Ara bir yerdeyiz. İkincisi, kimse bizden bu süreci ateşlememizi beklememelidir. Biz tersine süreci barış temelli olarak yeniden inşa etmeyi esas alan bir yaklaşımdayız.

Nurcan Hanım, Ortadoğu'da olağanüstü altüst oluşların yaşandığı bir süreçten geçiyoruz. Bu kadar kritik, bu kadar hassas ve yakıcı bir dönemde çok ince düşünmek durumundayız. En büyük hassasiyetimiz halkımızın yeniden acı çekmemesi, kıyıma uğramamasıdır. Halkımız kendi hakkı ve hukuku temelinde bir mücadele yürüttü ve barış için büyük bedeller ödedi. Diyebilirim ki hiçbir halk bu kadar ağır bedeller ödememiştir. Tabii ki biz bu durumda barışın peşinde koşacağız. Demokratik Toplum Kongresi olarak ne gerekiyorsa yapacağız. Diyalog, arabuluculuk, toplumu hazırlamak, uluslararası kurumları, bölgesel yerel güçleri etkilemek gerekiyorsa onları etkilemek, bunların hepsini yapacağız. Sosyal ve kültürel alan da var tabii. Bir de sözünü ettiğiniz gibi derinleşmiş travmalar var. Bu kadar üst üste binmiş bir hali biz bir biçimde nasıl bitirebiliriz? Sürekli bunun uğraşısı içindeyiz. Âdeta ortamın barışa evrilmesi için çaba sarf ediyoruz. Çok güzel özetlediniz, çok ağır bir zorluk var orta yerde. Gençliğin uyuşturucuya bulaştırılması var. Sosyal yaşam paramparça, güvence yok. Daha bizim bilmediğimiz, henüz keşfetmediğimiz birikmiş sıkıntılar var. İşte bunu nasıl hafifletebiliriz?

Galiba politik olarak bu sürecin çıgrından çıkmaması için çabalamak lazım. Süreç yeniden savaşa dönüşmemelidir. Birinci olarak dikkat ettiğimiz ana çerçeve budur. İkinci olarak, barış taleplerimizi en uygun yöntemlerle ve en etkileyici biçimde nasıl görünür kılabiliriz? Üçüncü olarak da sosyal alana yönelik neler yapabiliriz? Kadına, gençliğe, sivil hayata dair neler yapabiliriz? Devletin bu konularda sunacağı teşvikler nedir, ne kadardır? Ki-

mileri travmalarla sürdürmek isteyebilir. Biz bir şekilde buna karşı dururuz. Tüm bunlar elbette önemlidir. Biz DTK olarak hayatın içindeyiz. Kendimizi hiçbir şekilde bir büroyla sınırlandırmıyoruz. Hakkârî'den tutun İstanbul'a kadar Türk'ten, Kürt'ten, sivil toplum örgütlerinden, dindar kesimden, Ale-vî'den, kadından, tüm bu dinamiklerin verilerini alıyoruz. Düşünceleri, eleştirileri, tavırları nedir? Pozitif yönlerimizi nasıl ortaklaştırabiliriz? Bu konularda acayip bir dinamizmimiz var. Bu dinamizm bizi üretici kılıyor.

Yedi-sekiz bin insanımız kıyıma uğradı, şu anda tutsaklar. Hukuksuz bir kıyım. Bana göre son yüzyılın üçüncü büyük davası KCK davasıdır. İlki 1925 Şêx Seîd yargılamasıdır. İkinci dava 12 Eylül 1980 darbesi ve sonrasında Kürtlerin tümüyle yargı marifetiyle tasfiyesidir. Üçüncü dava da KCK davasıdır. Bu, başlı başına bir travmadır. Biz işte bu alanda tümünden mücadele veriyoruz. Bu konuda atılması gereken çok adım var. Faily meçhuller netleşmedi. Kayıplar var. Bazen diyorum ki bu kadar ağır travmalardan sonra bu halk nasıl ayakta kalıyor. Şükür ki halkımızın, sivil toplum örgütlerimizin ve hepimizin enerjisi vardır. Aydınlarımızın bu işe daha fazla çabaları vardır.

Baysal: Bildiğim kadarıyla kan davalarına da müdahale ediyorsunuz! Kürtler kendi adalet sistemlerini *de facto* da olsa kurmaya başladılar mı? Geçmişle yüzleşme konusu barış sürecinde çok tartışılmıyor. Tartışılrsa bile Batı merkezli örgütler tarafından gündeme getiriliyor. Kürtlerin içinden politika geliştiren pek çıkmadı. Size şunu sorayım: Kürtler için adil olan nedir? Nasıl bir adalet talebimiz var? Bir de şahsi bir soru: Siz helalleşir misiniz?

Fırat: Doğrusu bu yüzleşme olayı en çok Güney Afrika'da olmak üzere Batı ülkelerinde gerçekleşti. Yüzleşmeye derin bir ihtiyaç olduğu bir gerçekliktir. Bunun yolu, yöntemi, kendi evrensel koşulları elbette olacaktır. Binlerce faili meçhul ortada duruyor. Açık ve net veriler var. Devlet doğru dürüst ilgilenmedi. Bu kadar yargılamalar oldu, ama en büyük cinayetler ve kıyımlar Kürdistan'da yaşandı. Bu nasıl oldu? En azından bunun açığa çıkması lazım! Gelecek açısından da bu gereklidir. Cumhuriyet tarihine baktığımızda yaptığı kendisine kalan, özeleştirii yapmayan ve yaptığıyla övünen, baskıyı, kıyıımı sürdürme alışkanlığında olan bir devlet yapılanması var. Üzerimizde psikolojik bir baskı oluşturuyor bu. Kimin nerede ne yaptığı, nasıl yaptığı biliniyor, ama kimse o faille bir şey yapmıyor veya yapamıyor. Uluslararası mekanizmalar da bu konuda bir şeyler yapmıyor, devreye girmiyor.

Diken: Bir bakıma, Kürdistan dosyası henüz açılmadı...

Fırat: Evet, çok güzel tanımladınız, bundan daha özet bir tanım olmaz! Kürdistan dosyası insani açıdan, yüzleşme açısından, adalet açısından henüz

açılmadı. İlk olarak bu dosya açılmalıdır. İkinci olarak, Kürt hareketinin bu konudaki hataları ve eksikleri de açılmalıdır. Mademki bir yüzleşme yaşayacağız, olmazsa olmazdır. Adalet dediğiniz, insanların aydınlanması, vicdanların rahatlamasıdır. Yüzleşme güzel bir gelecek için de gerekiyor. Bu konuda hâkim devlet zihniyeti henüz hazır değildir.

• DTK bu konuda politika oluşturmayı düşünüyor mu? Mesela “Kürt halkının adalet anlayışı bu olacak,” diye.

Fırat: DTK toplum adına karar veremez. Mağdurlar adına karar veremez. Sadece, mağduriyetin giderilmesi, adaletin tecellisi konusunda yardım edebilir. Moral açıdan cesaretlendirici ortam hazırlayabilir. Diyelim ki Hizbullah bir Kürt yurtseverini kaçırıp katletmiş. Ailesi mağdur olmuş. O örgütün PKK ile savaşı ayrı bir hukuku gerekli kılar. Ama o örgütün bir yurtseveri katletmesi ayrı bir durumdur. Aslında bu coğrafya Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana bir adaletsizlikle karşı karşıya kaldı. O kadar çok adaletsizlik yaptılar ki şimdi geri dönüş cesaretini gösteremiyorlar. Bu cumhuriyet esasında değişmelidir. Cumhuriyet’in bütün yapılanması Kürtlere karşı negatiftir. Düşüncesinden tut pratikte uygulamasına kadar Kürd’e düşman bir durum içindedir. Kürtler buna tepki gösterdi ve bu tepki çok pahalıya mal oldu. Çok can verdik. Gelinek noktada tabii ki yakalarını bırakmayacağız.

Adalet iki yönlüdür. Bir, geçmişin yıkımlarını ortadan kaldırmaya yönelik! İki, Kürtlerin evrensel haklarını vermeye yöneliktir. Sırf “Geçmişte şunları yaptık, kusura bakmayın, özür diliyoruz,” demekle olmaz! Bu işin bir tarafıdır. Eğer bu yaklaşım Kürtlerin temel haklarını kabullenmeyle yerini bulamıyorsa o zaman işin içinde bir sahtekârlık vardır. Yine bir oyun vardır. Yaptıklarını kabul edecekler ve uluslararası alanda bir daha yapmayacaklarının sözünü verecekler. Ve tabii ortada olan haklar, özgürlükler meselesi ne olacak?

Sahi biz bu kadar acıyı niye çektik? Niye isyan ettik? Hakkımızı almak için. Onlar niye bizi vurdular? Bunu engellemek için vurdular. İş bu kadar kolay aslında! DTK bütün bunların tez zamanda olmayacağını bilir. Bu sebeple sorumluluk alır. Uluslararası camianın dikkatini çeker. Kürdistan’daki toplumsal dinamikleri, STK’ları, aydınları harekete geçirebilir. Sırf dışarıdan beklenti içerisinde olmayacağız. Özür dilemeyeceğiz, sonuna kadar mücadele edeceğiz. Hakkımızın, hukukumuzun peşinde olacağız. Bizim dilimizde tam da bu vardır. Hak hukuk için uğraşacak, çabalayacaksınız. Ötesi birazcık toplumun duygularıyla oynamaktır. Ben burada da bir tehlike görüyorum. “Kürtler acı çekti, biz Kürtlere biraz sıkıntı yarattık. Fakat artık geçmişte kaldı. Bu çok aldatıcı ve zehirleyici bir üsluptur. Büyük acılar basit müdahalelerle giderilemez. Biz bir halkız ve bizim bir ülkemiz var. Talepleri-

miz var. Ve biz bunun peşini bırakmayacağız. DTK bunu demokratik temel-
de yapacak. Buna öncülük edeceğiz. Bugüne kadar fazla müdahil olmadık.
Henüz bütün enerjimizi açığa çıkaramadık. Bunu engellemeye çalıştılar. Bu
süreç bunun önünün açıldığı bir süreçtir. Biz bütün sivil toplum örgütlerini
ortak bir strateji temelinde gündemleştirebiliriz. Sivil toplum örgütü enerji-
sini, düşüncesini çok parçalı kendi içinde daralmış olarak değil de bir ana
adaletin gerçekleşmesine odaklanmış hale taşıyabiliriz. Biz bununla aslında
Türkiye'ye öncülük yapacağız. Türkiye'nin demokratikleşmesi böylesine bir
yaklaşımla mümkün olabilir.

Bu savaşta üç şey ortaya çıktı. Bir, devletin bürokrasisi çok politikleşti. Sa-
vaşı ve baskıyı sürdürerek çok kurnazlaştı. Kendisini yaşatmaya çalıştı. İki,
Türkiye toplumunun bir bölümü çok apolitikleşti. Burada ne oluyor, nerede
ne yanyor umurunda olmayan bir toplum oluştu. Üçüncüsü ise bir biçimde
kendi sorumluluklarını yerine getirmeyen çok sayıda solcu demokrat Türki-
ye cephesinde kaçış sürecini yaşadı. İşin ucundan tutmadılar, resmen kaçtı-
lar. Eğilmediler, işe girmek için binlerce bahane ürettiler.

Diken: Üç kurumsal yapı mutabık halde DTK'dan beklenti içindeler. Bi-
ri Kandil'dir, askerî kanattır. Bir diğeri Kürt siyasal mücadelesinin önde-
ri Sayın Abdullah Öcalan'dır. Üçüncüsü de Kürt legal siyasetidir. Bu ka-
dar yoğun beklentilerin içinde önümüzdeki dönem itibariyle DTK'ya "Ne-
yi hayal ediyorsun?" diye sorarsak?

Fırat: Doğrusu çok önemli bir çıta ortaya koydunuz! Bunu keşke eşbaş-
kanlarımız cevaplasaydı! Ama benim hayalim olarak şunu derim: DTK çok
saygın bir kurum olarak önümüzdeki sürece damgasını vurabilir. Süreci
yönlendirebilir. Sırf popüler düzeyde değil de bu halka karşı saygısının ve
vicdani ve insani sorumluluğun gereği olarak, buna layık biçimde kendisini
örgütlemelidir. DTK çok büyük bir mücadelenin mirasçısıdır. Bu çok önem-
lidir. Kürt hareketi bu coğrafyanın sırf fiziki duyarlılıklarından değil, insa-
ni değerleri açısından da doruklardadır. Ahlâki değerler açısından da! DTK
tüm bu büyük girdiler, çıktılar, beklentiler, büyük travmalar içerisinde so-
ğukkanlı bir biçimde "Buna nasıl cevap olabiliriz?" sorusuna karşılık verme-
li. Son derece zordur, farkındayım, ama süreci takip ederek yapılması gere-
ken budur. Böyle bir duruş da Kürt kimliğine, mücadelesine Kürdistan'da
çok büyük itibar kazandırır. Ben hep bunun özlemi içindeyim.

MEZOPOTAMYA YAKINLARINI KAYBEDEN AİLELER İLE YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ (MEYADER)

LEYLA AYAZ

Bugün 15 Ocak 2014 Çarşamba. Dün akşam İstanbul'da gösterimi yapılan Hawara Lice (Lice'nin Feryadı) belgeseli ve Lice davası bugün kamuoyunda. Yirmi iki yıl önce, 22 Ekim 1993'te Lice otları, ağaçları, böcekleri, kuzuları, keçileri, insanları, mezarları ile iki gün iki gece cayır cayır yakıldı. Lice çılgılık oldu, duyan olmadı. 18 kişi öldürüldü. Dava yarın başlayacak. Tanıklar bugün kamuoyunda konuşuyor, Lice'nin nasıl yakıldığını anlatıyor.

Öte yandan Diyarbakır Barosu tarafından düzenlenen "Ağır Suçların Etkili Soruşturmasında Uluslararası Deneyim" konferansının sonuç bildirgesi bugün açıklanıyor. Bildirgede, geçmişle yüzleşmek için hakikat komisyonunun kurulması, zorla kaybettirilmelere ilişkin DNA bankasının oluşturulması, toplu mezarların açılmasında Minnesota ve İstanbul Protokolü'ne uyulması gibi talepler yer alıyor.

Demokratik Toplum Kongresi'nden Seydi Fırat ile söyleşi yaparken geliyor Leyla. Leyla MEYADER'in yöneticisi. Uzunca bir süre bizi beklemek zorunda kalıyor. Leyla ile DTK'nın bir odasında görüşüyoruz.

Leyla genç bir kadın, çok genç, çok güzel, çok hüznü... Bordo deri bir mont ve uzun siyah bağcıklı çizmeler giymiş. Kayıp yakınlarının içler acısı hikâyelerini dinlerken taş binanın muhteşem kubbe pencerelerinden gün batımındaki Amed'e bakıyoruz.

Bugün Amed de Leyla gibi güzel ve hüznü...

Ya bir gün çıkıp gelirse!

• MEYADER hangi ihtiyaçtan doğdu?

Leyla Ayaz: MEYADER, Mezopotamya Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'dir. Otuz beş yıllık savaşta yaşamını yi-

tirenlerin akıbeti bilinmiyor. Türkiye Kürdistanı'ndaki toplu mezar gerçekliğini açığa çıkarmak ve bu toplu mezarlardaki insanların sicillerine ulaşım hem topluma hem de ailelerine bilgi vermek için kurulduk. Derneğin resmi olarak kurulduğu 2008'den bu yana Kürdistan'ın hemen her ilinde örgütlenmeye çalışan bir derneğiz. Birkaç ilde dernek olarak, onun dışındakilerde temsilcilik olarak. Ayrıca da sicil tespit çalışmaları yapıyoruz.

• **Federasyon türü bir örgütlenme mi yoksa her örgütün kendine ait bağımsız yapısı mı var?**

Ayaz: Federasyon şeklinde değil. Her kurum bulunduğu ilin ve yakın illerin örgütlenmesini yapıyor. Yani her ilin koşullarına, yaşam tarzlarına göre, ailelerin psikolojik ve sosyal koşullarına göre yapılanan bir örgütlenme tarzıdır.

• **MEYADER ne yapar?**

Ayaz: Şehit ailelerini tespit eder, ailelerin ekonomik durumlarını tespit eder, arşivler. Kişilerin yaşamını nasıl yitirdiğini araştırır. Gerillaya katılmış, ama ailesinin hiçbir şekilde haber almadığı kişilerin akıbetlerini araştırır. Toplu mezar araştırması yapar. Toplu mezarları tespit eder. O mezarlarda kimler var, yaşamlarını nasıl yitirmişler, onların araştırmasını yapar ve aileleri, çocuklarının uğruna can verdiği mücadele etrafında kenetlendirmeye çalışır.

• **Bu alanda başka sivil toplum örgütleri de faaliyet yürütüyor. Mesela İHD, MAZLUMDER, TUHAD-FED ve diğerleri doğrudan ilintili olmasa da dolaylı olarak bu işin içinde. Bu ve benzer kurumlarla ilişkileriniz nasıl?**

Ayaz: Ortak çalıştığımız alanlar var. Ama bu kurumlar sadece içlerinde ki bir komisyon üzerinden bu işi yapıyorlar. Bizimse bütün çalışma alanımız bu. Baro ve İHD ile toplu mezarlar konusunda ailelerin başlattığı hukuksal aşamalarda beraber çalışıyoruz.

• **Aileler mi gelip size başvuruyorlar, yoksa gerillaya katılan veya gerillaya katılmayıp da yerleşim yerlerinde bir şekilde kaybolmuş, kaybedilmiş insanların izlerini sürerek siz mi ailelere ulaşıyorsunuz?**

Ayaz: Her iki şekilde de yapıyoruz. Tespit ettiğimiz, bildiğimiz ailelere kendimiz gidiyoruz. Kendimizi tanıtıyoruz. Durumu anlatıp belgeleri imzalatılarak aileleri bünyemize alıyoruz. Bilmediğimiz aileler de oluyor elbette, onlar gelip iletişime geçiyorlar Bizde arşivleme çok önemlidir. Çok geniş bir arşiv çalışmamız var. Aileler kendi arşivlerini getirip üyemiz oluyorlar. Yani hem biz gidiyoruz hem kendileri geliyorlar. Her kayıp ailesi birebir bizim

gönüllümüz. Çünkü çalışan sayımız çok az. Mesela Amed’de yirmi yönetici arkadaşımız var. Her yere ulaşmamız mümkün olmadığı için daha çok aileler bize geliyorlar.

• Nasıl bir çalışma yöntemi uyguluyorsunuz? Kurumlardan destek alıyor musunuz ya da bir yerlere projeler sunabiliyor musunuz? Yoksa tümüyle gönüllülük ve fedakârlık temelinde mi çalışıyorsunuz?

Ayaz: Çalışma sistemimiz gönüllülük temelindedir. Hiçbir arkadaş para almıyor. Ama sonuçta kurumun da ihtiyaçları olduğu için üyelerimiz var, düzenli olarak aidat ödüyorlar. Ekonomik durumu iyi olan ailelerimizin bağışları var.

• Bunlar çok travmatik durumlar. Bu alanda çalışanların böyle travmatik bir durumla yüzleşmesi de aslında başlı başına çalışma konusu. Bununla ilgili ne söylersiniz?

Ayaz: Bu coğrafyada herkes bu travmayı yaşıyor. Belki de her an işin içinde olduğumuz zaman biz o acının farkında olamıyoruz. Hani o travmayı fark etmek için biraz o acıdan uzaklaşmak gerek. Özellikle son beş yıldır çalışmalarımızın çok yoğun olması nedeniyle başımızı kaşıyacak zamanımız olmadı. Durup da kendi duygularımıza tercüman olamadık. Her gün parçalanmış cenazeler görüyoruz. “Bununla nasıl baş edebiliyoruz?” diye eminim ki bizimle çalışan arkadaşların da o duyguların ve çalışmanın yoğunluğundan kendine dönüp de düşünecek fırsatı olmadı. Düşünmediğimiz için de fark etmedik.

İki üç ay önce Türkiye İnsan Hakları Vakfı’ndan psikolojik danışman bir arkadaş gelmişti. Öylesine sohbet ediyorduk. “Nasılsınız, nasıl uğraşıyorsunuz?” diye sordu. İyiyim, biz iyiyiz. O kadar büyük acılar görmemize rağmen yine de psikolojimiz yerinde, ama ben eve gittiğim zaman hiç fark etmeden mesela kız kardeşime, anneme bağırabiliyorum. Sebepsiz yere, hiç fark etmeden. Çünkü dışarıda o kadar yoğun stres altında yaşayınca eve girdiğimiz zaman bir yerde ses tonunu yükselterek boşalmak gerekebiliyor. O an psikolog arkadaş demişti ki “Sizler çok ciddi travma geçiriyorsunuz, farkında değilsiniz” Hakikaten neler yaşadığımızın farkında değiliz. Belki barış süreci gelişir de gerçekten toplumsal barış rayına oturursa, hepimiz birazcık nefes alırsak hepimizin psikolojik tedaviye ihtiyacı olduğunu asıl o zaman fark edebileceğiz. Ama şu an erteliyoruz. Bütün acılarımızı ertelediğimiz gibi!

Bir de MAYADER’de çalışan yönetici arkadaşlarımız birinci dereceden şehit yakını. Yani bir şehit arkadaşın çocuğudur, annesidir, babasıdır, kardeşidir. Kayıp ailesi o acıyı doğrudan yaşamış insanlardır. Belki kabuk bağlamış acısı, belki de içinde yaşıyordur.

• **Kayıplar meselesi, faili meçhul cinayetler meselesi aslında en çok anaların yüreğini yakıyor. Diyarbakır'da duyarlı insanlar cumartesiileri genellikle Koşuyolu Parkı'ndaki Cumartesi Anneleri'nin oturma eylemlerine, İstanbul'da da İstiklâl Caddesi'nde Galatasaray'dakine giderler. Oralarda çoğunlukla kadınlar görünür aktörlerdir. Mesela sivil toplum üzerine bu kitapla ilgili yaptığımız görüşmelerde birçok kurumda karşımıza erkekler çıktı. MEYADER'de daha çok kadınlar mı öne çıkıyor? Anlattığımız nedenlerle mücadele içindeki yakınlarının acısını daha çok kadınlar mı hissediyor?**

Ayaz: Aslında yanlış değil, ama sizinkisi biraz tesadüf olmuş. Maalesef erkek egemen bir toplumda yaşıyoruz. Bizdeki zihniyet kadının evde oturmasını, arka planda olmasını dayatsa da biz MEYADER olarak birçok kuruma göre kadın arkadaş bakımından daha iyiyiz. Şu an yirmi yöneticimizden yedi-sekizi kadın. Üç yönetici annemiz var. Ama örgütlenme biçimimiz daha çok erkek üzerinden yürüyor ve biz hâlâ birçok şeyle mücadele ediyoruz. Kadın olarak hem orada kayıplarla, gerilla yakınlarıyla, onların aileleriyle uğraşıyoruz hem de kendi içimizdeki erkek zihniyetiyle uğraşıyoruz. Mücadele etmek çok zor! "Örgütlüdürler, örgütlü bir yapının içinden gelmişler," diye istediğimiz kadar söyleyelim, beş bin yıllık zihniyet öyle oyuz beş yıllık mücadeleyle hemen yok olup gitmiyor maalesef.

• **Mezar neden bu denli önemli? Mezar olmayınca Arafta mı kalınıyor?**

Ayaz: Hem dinî yönüyle önemli hem de insanlar için önemli. Hakikaten de biraz Arafta kalmak gibi bir şey. Mezarı olmadığı sürece aileler kabullenmiyor. Örneğin birçok aile var, yakınları 1990'larda faili meçhule kurban gitmiş, gerillaya katılmış veya hiçbir şekilde yakınlarından haber alamamışlar. Aslında yakınlarının yaşamlarını yitirdiğini bir açıdan biliyorlar, ama bir mezar taşı olmadığı için ya da bugüne kadar hiçbir resmi makam "Evet, çocuğunuz yaşamını yitirdi," demediği için ailelerde hâlâ bir umut var. Savaşta yaşamını yitirmiş insanların aileleri için mezar taşı önemlidir. Olanları kabullenmek, gerçekte yüzleşmek için. Ben dâhil birçok insan yakınlarımızın ölü mü sağ mı olduğunu bilmediğimiz için hâlâ o umudu taşıyoruz. Ya ölmediyse! Ya bir gün çıkıp gelirse! Bütün insanlarda o umut var. Yani dinî boyutu dışında duygusal boyutuyla artık kabullenmek istiyor insanlar. Çok dağıldığım zaman gidip başında oturup ağlayabileceğim, konuşabileceğim bir taşım olsun. Bizde çok örnekleri vardır, insanlar daraldığında başkasına gitmezler, mezarlığa gidip mezar taşıyla konuşurlar. Çünkü en iyi dinleyici odur. Onun için çok önemlidir mezar taşı.

• **Kayıplarla ilgili olarak yas nasıl yaşıyor? Bir mezar yerinin olmaması yasa dönüşebiliyor mu?**

Ayaz: Dönüşebiliyor, dönüşüyor zaten. Mesela daha iki gün önce (Mart 2014) KCK 1990'lı yıllarda yaşamını yitiren yirmi gerillanın sicil bilgilerini açıkladı. Hemen hiçbirinin mezar taşı yok. Aileler taziye kuruyor ve baş sağlığına gidiliyor, halk tarafından, örgütsel yapı tarafından hani aileleri sahiplenme açısından bir birliklilik yaşıyor. Ama o mezar yeri olmadığı için ya da aile çocuğunun gerçekten yaşamını hangi tarihte, nerede, nasıl yitirdiğini bilmediği için ben o taziye için içten içe yirmi yıldır hep yaşadıklarına inanmıyorum.

Örgütün açıklamasına inanıyoruz. Yaşamalarını yitirdikleri kesin, ama mezar yeri veya yaşamalarını nasıl yitirdikleri çok belli olmadığı için aileler içlerinde hâlâ bir umut taşıyarak, hani o acıyı çok da hissetmeyerek yaşıyorlar taziye. Diğer coğrafyalarda taziye nasıl kurulur bilmiyorum ama bizde sadece anneler ağıt yakar ve çok iç burkucu olur. Benim çok fazla gitmek istemediğim yerlerdir taziyeler. Psikolojimin kaldırmadığı yerler. Daha çok insanların acısını birbirine söylediği yerler. Taziye gelenlerin hepsiyle sohbet ettiğin zaman bakıyorsun ki yüzde sekseni kayıp yakını. Çocuğunu yitirmiş, kardeşini yitirmiş insanlar var. Hani senin acını en iyi yaşayan bilir, gelip seninle bir şekilde acını paylaşır ya öyle işte.

Devlete karşı bir öfke var. Çocuğumuzun yaptığı örgüte sempati duymaktı, başka hiçbir şey değil. Sadece sempati duydu ve yirmi yıldır onunla ilgili hiçbir şey öğrenemiyoruz. Yani devlet bizi görmüyor bile. Cumartesi eylemlerinde her hafta devlet teşhir ediliyor. Yapan kişilerin ismi söyleniyor, teşhir ediliyor. Olay anlatılıyor. Bununla ilgili bugüne kadar hiçbir adım atılmamış. Devlet, hükümet bu insanları görmemiş bile. Beş yüz haftadır İstanbul'da, dört yüz küsur oldu belki Diyarbakır'da, ben tam hatırlamıyorum şimdi. Artık bu saatten sonra yaslar bile öfkeye neden oluyor. Bu durum da karamsarlık yaratıyor. "Bu kadar mücadele ediyoruz, bu devlet, bu hükümet bizi hâlâ görmüyor. Ne yapmamız gerekiyor?" Aileler gelip bu soruyu bize soruyor. "Daha ne yapmamız gerekiyor ki devlet sorulamıza cevap versin. Kayıplarımızın akıbetini söylesin veya varsa bir mezar yeri gösterebilir."

• **Sonuçta bu katliamı yapan insanların çoğu aramızda! O yüzden hem bu arşivi korumak hem de bu insanların isimlerini açıklamak cesaret işi. Nasıl, hangi güçle yapabiliyorsunuz? Kendinizi nasıl koruyorsunuz?**

Ayaz: Şu an kendimizi aslında koruyamıyoruz. Zaten toplum olarak kendimizi koruyabilseydik, 2009'da, 2012'de bu KCK tutuklamaları olmazdı. Koruyamadığımız için de her şeyimizle ortadayız. Sonuçta bizim yaptığımız arşivleme daha çok tespite ilgili. Bizim yaptığımız işi devlet zaten biliyor. Hangi tür çalışmalar yapıyoruz, bizim yaptığımız arşiv nasıl bir arşiv, hep-

si biliniyor. Arşivimiz kurumumuzda zaten. Her ihtimale karşı yedeklemeyi oluşturmuştuk. Baskınla gelip arşivi alabilirler ki devlet tarafından onaylı bir tüzüğümüz olduğu halde! Arşiv çalışmaları yapmak, tespit çalışmaları yapmak da tüzüğün içinde. Öyle hani özel olarak koruma gibi bir çabamız yok. İsteyen herkes, hükümet de devlet de gelebilir. Arşivimizi bizden isteyebilir. Gönül rahatlığıyla sunabiliriz. Buyrun, yaptığınız katliamlar, öldürdüğünüz binlerce insan, yaktıklarınız, yok ettikleriniz işte bunlar!

• **Peki deşifre ediyor musunuz katliam yapanları?**

Ayaz: Bizim yaptığımız daha çok arşivleme şu anda. Bugüne kadar basına verip de deşifre etme gibi bir şey yapmadık. Ama İHD ile beraber yaptığımız Cumartesi Anneleri eylemlerinde kayıplar ve o isimler açıklanıyor her hafta. Özellikle dönemin rütbeli subayları, uzman çavuş ve sorumluları açıklanıyor. İsimler söyleniyor, deşifre ediliyor.

• **Toplu mezarları nasıl buluyorsunuz? Köylerden, kırlardan gelen bildirimler sonucu mu yoksa belirlediğiniz bazı bölgeler var da gidip siz mi araştırıyorsunuz?**

Ayaz: Sadece toplu mezar çalışmaları yapan bir komisyonumuz var. Kırsal kesimden, özellikle köylerden çok fazla ihbar geliyor. Onun dışında biz de gidip köylerde araştırmalar yapıyoruz. Kışın zor olduğu için özellikle baharda başlıyoruz. Sonbaharın sonlarına kadar sürüyor. Köylülerle görüşüyoruz ve genelde onlar biliyor zaten. 1990'larda katliamlar yapıldığı zaman, toplu mezarlar olduğu zaman görmüşler, köyleri yakılmış, o dönem köylülerinden çıkmak durumunda kalmışlar. Yıllar sonra tekrar dönmüşler ve o vicdan azabıyla gelip bize anlatıyorlar: "Biz yeri biliyoruz." Burada yüzlerce toplu mezar haritası oluşturuldu.

• **Peki o toplu mezar haritasının oluşturulmasına nasıl katkıda buldunuz?**

Ayaz: Elimizdeki verileri sunmuştuk İnsan Hakları Derneği'ne. Onlar kendi ellerindeki verileri bize sunmuşlardı. Mesela bizim bilmediğimiz, onların bildiği birçok alan var. Böyle bir toplu mezar haritası oluşturuldu. Şu an toplu mezarların açılmasını durdurduk. Yani son iki yıldır çalışmayı durdurduk. Çünkü kepçelerle açılıyordu. Hani insanlığın kabul edebileceği şekilde değil. Oraya kepçe girdiği zaman bütün kemikler iç içe giriyordu. Olaylar nasıl gelişmiş, nasıl bir toplu mezar, yaşamlarını nasıl yitirmişler? Yanmışlar mı? Kimyasal silahla mı, yoksa ateşli silahla mı öldürülmüşler? Kepçeyle girilince bunlar tespit edilemediği için şu anda elimizden gelene kadar toplu mezarların açılımına izin vermiyoruz, durdurduk.

Minnesota Protokolü diye bir protokol var. Defalarca imza kampanyaları düzenledik. Devletin bu protokolü imzalaması için çabaladık. Bir şekilde savaş suçunu kabul etmesi ve bir DNA bankasının oluşturulması için. Bu toplu mezarlar açma şekillerinin dünya standartlarına uygun olması için girişimlerimiz oldu. Şu ana kadar hiçbir sonuç alamadık. Ama devam ediyor. Hem tespit çalışmalarımız hem devletle olan diyaloglarımız –daha çok İstanbul YAKAD-DER üzerinden yapıyoruz bunu– devam ediyor.

Bakalım, süreçle beraber belki devlet bu protokolü kabul eder, mezarlar usulüne uygun açılır, insanların yaşamını yitiriş şekli ortaya çıkar... Örneğin iki gün önce, Lice kırsalından bir köylünün cenazesinin DNA'sı çıktı. Adamın tek suçu Kürt özgürlük mücadelesine gönül vermek, gerillaya yardım etmek. Sekiz gerillayla birlikte yakılarak katlediliyor. Öyle bir şey ki sekiz gerillayı toplu olarak defnederken onu farklı bir yere defnediyorlar. Bir küçük çocukları varmış, aile cesaret edememiş, 95'li yıllarda gidip de mezar yerini açamamışlar. Köyleri yakılmış, göç etmek zorunda kalmışlar. Şimdi çocukları büyümüş ve çocukları kendi başlarına gidip savcılara başvurmuşlar. DNA işlemleriyle geçen bir yıldan sonra dün babalarının kemiklerini aldılar. Hani o psikoloji ve sinirle de düşünmek istemiyorum. Zaten çok kötü bir psikolojydi. O dönemde o çocukların yanındaydık. Bunun gibi çok vakamız var.

• Otuz beş yıllık bu kirli savaşa aktör olarak katılan Türk militer güçleri emekli olduktan veya geri hizmete çekildikten sonra memleketlerine, Batı'ya gidiyorlar ve bir sürü silah götürüyorlar. Bomba götürüyorlar. Hatta mesela en yakınlarına, eşlerine, çocuklarına zulmediyorlar. Kestiği kulakları götürüyor, maskot yapmış vaziyette. Bir eğlence yerine gidip şarkı türkü istiyor. Söylenmediği vakit silahı çekiyor, insanlara zulmediyor. “Ben şu kadar PKK'li öldürdüm, şunu yaptım, bunu yaptım, vatan için bunca kan döktüm,” diyor. Sonra toplumda şöyle bir şey çıkıyor ortaya: “Bu insanları nasıl rahatlıkla sokarlar milletin içine? Tedavi etsinler, rehabilite etsinler, toplum içine girebilecek hale getirsinler, öyle salsınlar.” Tekil örnekleri Türkiye toplumu kabul etmezken öte yakada bunun mağduru olup binlerce, milyonlarca insanın çektiği acıları anlamamak nasıl bir duygu sizce?

Ayaz: Bir kere insan kabullenmiyor. Örneğin bir helalleşme döneminden bahsediliyor ya, kendi adıma söyleyeyim, ben helalleşmeyeceğim. Yani bir Kürd'ün, yaşadığı o kadar acıyı unutup Türk'e kardeş gözüyle bakacağına inanmıyorum. Çok ciddi olarak, toplumsal olarak hepimizin tedavi edilmesi lazım! Nasıl unutturacaklar bilmiyorum. Çünkü istediğiniz kadar “Aıştım, benim için normalleşti, deyin, yine eski şeyleri yaşıyorsunuz.

Yıllar önce polis dayağı yedim. Hâlâ bir polisle çok rahat konuşamıyorum. Yani o korku ve o acı hâlâ üzerimdeyken işte normalleşmek, helalleşmek çok da kolay gelmiyor bana. Şu süreçte olabilecek bir şey değil. Belki gerçekten devlet çıkıp da en samimi şekilde özür dilese, “Evet, bu kadar katliamlar yaptım,” dese... “Kimyasal silahlarla katliamlar yaptım,” dese... “Gencecik bedenlerin kafalarını kestim, fotoğraflarını çektim. Kamuoyuna çok güzel bir iş yapmış gibi gösterdim,” dese... Yani devlet çok samimi şekilde çıkıp da “Kürt halkından özür diliyorum, gerekirse manevi tazminat ödeyeceğim,” dese... Yoksa Roboski'deki gibi “Parayı alın da susun,” değil! Devletin kendini kabullendirmesi belki pişmanlığını halka yansıtmayla olabilir. Karşı tarafın da suç işlediğine artık gerçekten inandığını görürsek... Yani belki o zaman toplum olarak kabullenebiliriz, affedebiliriz onları. Ama şu şartlarda işte gelecek olan barış sadece sözde bir şey olur. Evet, silahlar susar belki, gençler ölmezler, her iki taraftan da, ama o beraber yaşama, kardeşçe yaşama ya da affetme, sahici helalleşme olmaz.

• Bu katliamları her ne kadar devlet yapmış olsa da akademisyeniyle, üniversitesiyle, birçok kurumu, medyası, sivil toplumuyla ses çıkarmayarak bunlara belki de zımnen ortak olmuş bir toplum var sonuçta! Kırgın mısınız?

Ayaz: Otuz beş yıldır bunu görüp de ses çıkarmayan her kim ise ona kırgınız. Barış süreci yavaş yavaş ilerlerken aydınlar çıkıp “Kan dökülmesin, savaş bitsin, gençler ölmesin,” gibi şeyler söylüyorlar, ama hiç inandırıcı gelmiyor. Ha bu saate kadar haber yapmadılar, bu saatte haber yapmasınlar değil. Kim ne kadar buna katkı sağlarsa kucak açarız hepsine. Yıllardır gördükleri halde ses etmedikleri için hem Kürt aydınlarına hem de Türk aydınlarına ve Türk halkına kırgınlığımız var. Biz burada acı çekerken, evlerimiz, köylerimiz yanarken “Kuyruklu Kürtler, Kürtler ölsün, Kürtler böyle olsun, gibi söylemlere sizin nasıl diliniz vardı?

İrkçi kesim aslında hâlâ kabullenmiyor. Örneğin, Ankara'daydım, kız kardeşim cezaevinde, görüş sırası beklerken yanımda bir Türk aile af sürecini konuşuyor. Genel af çıkacak, kadının ifadesi şöyleydi: “O bebek katilleri bırakılıyorsa bizimkiler de bırakılsın!” Adli suçtan yatan birinin annesi bunu diyor. Ben hiç konuşmadım. O kadar kalıplaşmış görüşleri vardı ki! Ne anlatsan ikna olmayacak. Artık bütün dünya Kürt sorununu biliyor ve söylüyorken bazı kesimler bizim için hâlâ “bebek katili” diyor. Onlara kırgınlığımız tabii ki devam ediyor.

• Eğer her iki taraf için de şunu şöylerlerse ne olur? “Yakınlarınız için barış geliyor. Masada imzalıyoruz, ama siz de bir şey talep etmeyin geğmişe yönelik.”

Ayaz: Kabul edeceklerini sanmıyorum. Yani yeni ölümler olmasın, barış olsun, tamam, ama biz otuz bin kayıptan bahsediyoruz ve bu sayıda faili meçhuller yok. Sadece gerillada yaşamını yitirmiş veya yitirip yitirmediği aileleri tarafından bilinmeyenler. Bu otuz bin insanın böyle bir barışı kabul edeceklerine inanmıyorum. Ben kendim etmem. Benim canımın bir parçası gitmiş, bunun için savaş bitti, böyle bir son için canlarını verdiler. İstekler çok farklılaştı. Belki otuz yıl öncekiyle aynı şeyleri istemiyoruz. şimdi siyasi söylemler çok farklı, ama hiçbir şey talep etmeden, hiçbir şey demeden, işte “Barış geldi, oldu bitti, kabul edin,” denirse bu kabul edilemez. Yakınlarını kaybedenler kesinlikle kabul etmez. Hayatları mahvolmuş, en sevdikleri varlıkları kaybetmişler, biręok insan babasız büyümüş, biręok insan kardeşini görememiş, binlerce insandan bahsediyoruz. Böyle bir barışı kabul etmezler.

• MEYADER olarak veya bireysel olarak sizi ne rahatlatır?

Ayaz: Kurumsal olarak, devletin çıkıp geręekten özür dilemesi bizi rahatlatacak. “Bu kadar suç işledik, Kürt halkından özür diliyoruz. Kürt çocuklarını babasız bıraktığımız için, Kürt annelerini evlatlarından ayırdığımız için, yaptığımız bunca kötölükten dolayı özür diliyoruz,” demeleri bizi rahatlatacak. Ama bu devlet hâlâ ailelere dava açıyor. Çocukları yaşamlarını yitirmişler, ama biręok ailemiz hâlâ yüz milyarlarca liralık tazminat davalarıyla mücadele ediyor. Devletin bunları bir kalemde silmesi ve özür dilemesi bizi rahatlatacaktır.

Bugün 2 Şubat 2014 Pazar. Diyarbakır için soğuk bir gün.

Tarım Bakanı M. Mehdi Eker Diyarbakır'da belediye başkanı adaylarının tanıtım toplantısına katılacak. Ülke gündemindeyse Başbakan'ın çözüm süreciyle ilgili değerlendirme toplantısındaki konuşması var.

Özgür Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Hayrettin Çelik'le neredeyse "kaçarken" görüşüyoruz. Mesleğiyle ilgili Yargıtay'da görüşülen davasının karar günleri. Cezasının büyük ihtimalle onanacağını düşünüyor. Karar gününden birkaç gün önce yurtdışına çıkış yapacak. Onaylanmazsa dönecek, onaylanırsa ucu açık bir sürgün arifesinde.

Önce cemiyetin yakın zamanda satın alıp restore ettiği, Suriçi'ndeki eski Diyarbakır evine gidiyoruz. Silvanlı meşhur Dengbêj Mahmut Kızıl'ın evi. Ondan satın alıp ihtiyaçlarına göre ama eskiye sadık kalarak rölöve ve restorasyonunu yapmışlar. Hava soğuk olduğundan sıcak bir mekânda söyleşelim istiyoruz. Yakın zamanda hizmete giren ve Dört Ayaklı Minare'nin hemen çaprazında yer alan Diyarbakır Evi'nin bir odasına oturuyor, ada çayı ve kahve sipariş ediyoruz. Mekân çok eski ve tarihî! Süryani çocuklar için okul olarak faaliyet gösteren mekân sonradan Mar Petyun Keldani Kilisesi papazının evi olmuş. Şimdilerde kilise yönetimi tarafından sözleşmeyle yirmi yıllığına bir özel işletmeye Diyarbakır Evi olarak tahsis edilmiş.

Mekânın kamuya açık olması sebebiyle zaman zaman sesimizi kısarak sohbet ediyoruz.

Hayrettin Çelik mesleğini uzun yıllardır çok iyi yapan, gazetecilik ve özgür basın geleneğine sadık, meslek etiğine içten bağlı bir adam...

• **Özgür Gazeteciler Cemiyeti hangi ihtiyaçtan doğdu?**

Hayrettin Çelik: 90'lı yıllarda çok ciddi mücadeleler verilerek gelindi bu döneme. Kürt basını 1898'den günümüze kadar yayınlarını hep kendi ülkesi dışında sürdürdü. Yani Miktat Bedirhan'ın Kürdistan'ından 1990'lı yıllara kadar Kürt basını İstanbul'dan Kahire'ye, Şam'dan Avrupa'nın birçok ülkesine hep kendi toprakları dışında sürdürdü yayınlarını.

Şeyhmus Diken: Tabii Kürt halkının sürgün ve talana karşı mücadeleleriyle de koştur bir iş.

Çelik: Tabii ki. Kürtler 1990'lı yıllarda ilk defa haftalık gazeteye, 1991-92'den itibaren de günlük gazeteye geçti. Kürt basını açısından milattır. 1990'da haftalık *Ülke* ile başlayıp 1990'lı yıllarda *Halk Gerçeği*, *Yeni Ülke* ve sonra 28 Mayıs 1992'den itibaren *Özgür Gündem*'le günlük hayata geçti. Aynı yıl haftalık *Welat* gazetesiyle Kürtler Türkiye'de resmi olarak ilk defa Kürtçe yayına başladılar. Bu da Kürt basını açısından milattır, ama buna da kolay ulaşılmadı, çok ciddi badireler atlatıldı, bir nevi savaşıarak çok ciddi mücadeleler verildi ki bunun sonucunda onlarca arkadaşımızı yitirdik. *Özgür Ülke* gazetesinin merkezi ve büroları 3 Aralık 1994'te bombalandı.

1945'te *Tan* gazetesinin yağmalanmasından sonra 1961'de çıkarılan 212 Sayılı Basın Yasası ve benzeri şeyler... Türkiye'de basın, medya, bir nevi sistemin güdümünde sürdürdü yayın hayatını. 1960'lardan günümüze kadar devam etti bu. Her iktidar kendine göre dizayn etti basını, ama Kürt basını buna direndi. Tabii bedeller ödeyerek. Batman'da üç arkadaşımızı yitirdik: Cengiz, Yahya ve Çetin. Diyarbakır'da Hafız, Musa Amca, Urfa'da Kemal, bu arkadaşlarımızın tek yaptığı, bölgedeki savaşı objektif olarak yansıtmak, Türkiye'de halklara yapılan baskıyı, sömürüyü inceleyip bir şekilde halkla paylaşmaya çalışmaktı. Başka da bir şey yoktu, ama bu tabii ki sistemin işine gelmiyordu. Bu, beraberinde bir geleneği de geliştirdi, özgür basın geleneğini. Günümüzde ne yazık ki medya yine belli ölçüde sistemin güdümünde ve onun dışına çıkmıyor. Dolayısıyla özgür basın geleneğinde çalışan birçok arkadaşımız sıradan gerekçelerle yakalanabiliyor, gözaltına alınabiliyor. Basına yönelik bu baskılar 1990'lı yıllarda direkt yok etmeye yönelikti.

• **Geleneksel bir örgütlülüğünüz olmasına rağmen fiili bir cemiyet ya da dernek kurmak için neden bu kadar beklediniz?**

Çelik: Bu cemiyet 2000'li yıllardan sonra özellikle sivil itaatsizlikle başladı. PKK'nin Kürt ulusal mücadelesinin özellikle 2000'li yıllardan sonra ulusal temelli bir hareketten demokratik özerkliğe dönen Ortadoğu'daki deği-

şime ayak uyduran, biraz da ona öncülük eden bir aşamaya dönüşmesinden sonra Türkiye’de her bir alanın kendini örgütlemesine yönelik bir çalışma yapıldı. Aslında bu, 2000’li yılların başında da yapıldı. Basın kendi içinde örgütlüdür, ama dışarıya biraz dağınık gibi görünür. Örneğin yurtdışından ya da yurtiçinden gelen ziyaretçiler birçok kurumu dolaşmak zorunda kalıyordu. Fakat özellikle Rojava’daki, Güney Kürdistan’daki, İran Kürdistanı’ndaki ve Avrupa’daki diplomatik gelişmelerden başlayıp buraya kadar geldiğimizde artık kurumsal bir yapıya ihtiyaç doğdu. Çünkü buralardan gelen insanlar “Kendi basınımızı bir yerde örgütlü olarak görmek istiyoruz,” dediler. Bir de biliyorsunuz 20 Aralık 2011’de özgür basına çok ciddi bir operasyon yapıldı ve onlarca arkadaşımız gözaltına alındı ki bunlardan on dokuzu hâlâ cezaevinde. Ne yazık ki ne Türkiye medyası ne de Türkiye’nin siyasi partileri bu arkadaşlarımızı gazeteci olarak kabul etti. Zaten adına da “KCK Basın Davası” dendi ve hâlâ da devam etmektedir.

• Bu, çifte standart değil mi? Örneğin Oda TV’de gazetecilik yapan Soner Yalçın alındı, Cumhuriyet’ten Mustafa Balbay alındı, yine başka sol gelenekten gelen, *İmamın Ordusu*’nun yazarı Ahmet Şık alındı, bunlar kamuoyunda hep gazeteci kimlikleriyle deklare edildi. Sizin özgür basın geleneginden gelen arkadaşların gazeteci kimlikleriyle hep ikinci planda bırakıldı. KCK ve PKK “terör örgütü” mensubu ve işte ona malzeme sağlayan, basın ayağını oluşturanlar olarak lanse edildi! Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Çelik: Bir örnek vererek açıklayayım. Ramazan Peköz DIHA ajansının editörüydü ve PKK’dan Karayılan’la yaptığı röportajdan dolayı, propaganda yaptığı gerekçesiyle şu anda yargılanıyor. İlginçtir, Hasan Cemal de aynı hafta, neredeyse aynı günlerde *Milliyet* gazetesi için röportaj yaptı. *Özgür Gündem*’de ve *Milliyet*’te aynı hafta yayımlandı bu röportajlar. Hasan Cemal bırakın yargılanmayı, televizyonları dolaşıp görüş verdi bu konuda. Bunu yadırgamıyorum tabii, olması gereken de budur bir gazeteci açısından! Fakat Ramazan Peköz PKK üyesi olduğu ve PKK’nin propagandasını yaptığı gerekçesiyle şu anda yargılanıyor.

Ayrıca arkadaşlarımız yargılandıkları süre içerisinde, özellikle 2011-12 yılında mahkemeye bile çıkarılmadı. “İnceleniyor, araştırılıyor,” vb. gerekçelerle biliyorsunuz çok uzun süre dosyalar açılmıyor bile. Amerika’nın gazetecileri koruma komitesi Türkiye’ye gelip gazetelere yönelik baskıları inceleyerek bir rapor hazırlıyor, 64 gazetecinin cezaevinde olduğunu ve bunun Türkiye açısından bir ayıp sayıldığını söylüyor, bunu da Türkiye hükümetine sunuyor. Bunun üzerine dönemin Adalet Bakanı Sadullah Ergin çıkıp “Hayır, 64 değil, 44 gazeteci,” diyor ve böylece ilk defa bu arkadaşlarımız ga-

zeteci olarak kabul ediliyor. Bu, acı bir şey aslında. Cemiyetimiz aslında biraz da bununla bağlantılı olarak kuruldu.

Diken: İhtiyaç nedenli yani!

Çelik: Bir ihtiyaç da buydu çünkü. Türkiye’de biliyorsunuz neredeyse Cumhuriyet’le yaşıt olan Türkiye Gazeteciler Cemiyeti var, altmış-yetmiş yaşında bir cemiyet. Türkiye Gazeteciler Sendikası var, Çağdaş Gazeteciler Derneği var, neredeyse her ilde gazeteci örgütleri var, özellikle büyük illerde üçer beşer tane, ama hiçbiri bu arkadaşlarımızı bırakın sahiplenmeyi gazeteci bile saymadılar. O saydığınız isimlere yönelik sürekli açıklamalarda bulundular, ama bizim arkadaşlarımızı direkt örgüt elemanı olarak gördüler. Bizim ortaya çıkmamızın ya da böylesi bir örgüte ihtiyaç duymamızın nedenlerinden bir tanesi de buydu.

Diken: KCK basın davası başladığında işte “Falan gün şurada dava başlıyor,” diye kamuoyuna deklare ediliyor, o gün mahkemenin önüne gidilip basın açıklaması yapılıyor, ama biliyoruz ki Türkiye’de bu işler artık para etmiyor. Bunun dışında ne yapıyorsunuz? Uluslararası basın örgütlerini, Sınır Tanımayan Gazeteciler’i ya da demokratik güçleri, Avrupa Birliği’ni, çeşitli kanalları bu gazeteci arkadaşlarınız için devreye sokabiliyor musunuz?

Çelik: Biz başından beri kendimize güvenerek verdik bu mücadeleyi, ama tabii kendinize güvenmeniz yetmiyor, uluslararası bağlantılar da kurmak gerekiyor. Güney Kürdistan’daki Kürdistan Gazeteciler Sendikası’yla, Rojava’daki gazeteciler komitesiyle, İran ve Avrupa’daki gazetecilerle bağlantılar kurduk. Türkiye’de de şu anda Türkiye Gazeteciler Sendikası’yla, Diyarbakır’da 1976’dan beri çalışan Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti’yle, Çağdaş Gazeteciler Derneği’yle ve daha pek çoklarıyla bağlantılıyız. Diğer örgütlerle bağlantı halinde olup birlikte mücadele etme gerekliliğine inanıyoruz. Cemiyeti kurduğumuzda ilk ziyaret ettiğimiz Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti olmuştu. Baroları ziyaret ederek onlardan nasıl destek alabileceğimizi, İnsan Hakları Derneği’ni ziyaret ederek birlikte nasıl mücadele edebileceğimizi konuştuk. Tutuklu gazeteci arkadaşlarımızı sahiplenme adına Tutuklu Aileleri Derneği’yle temas kurduk ki birkaç gün önce de cezaevi kapısında bu hasta tutuklularla ilgili bir açıklamamız olmuştu. Yani sivil bir kurum olarak, özellikle bir gazeteci kurumu olarak gerek hukuksal gerek sosyal anlamda hem bireysel hem uluslararası destek alıp bu alanı örgütlemek ve sahiplenmek adına yola çıktık biz. Tabii ki Türkiye’de sistemin topluma nasıl yaklaştığını, halkları nasıl yok saydığını hepimiz biliyoruz. Hele hele Diyarbakır gibi halkların mozaigi olan bir kentin katliamlardan geçerek bugünkü nokta-

ya nasıl getirildiği de ortadadır. Ortaya çıkaran tabii ki basındır, en başta da özgür basın diyebileceğimiz gelenektir.

• **Kaç kişiyle kuruldunuz ve cinsiyet meselesini nasıl hallettiniz?**

Çelik: “Şu kadar kadın, şu kadar erkek olsun,” diye bir koşulumuz yok açıkçası. Zihniyet olarak da buna karşıyız. Emin değilim ama kadın üyelerimiz sanırım daha fazla şu an. Yönetimde yedi asıl yedi yedek üyemiz var. Yönetimdeki arkadaşların üçü erkek, dördü kadın. Eşbaşkanlık sistemi var. Resmiyette her ne kadar başkan yardımcısı diye geçse de aslında eşbaşkan-dır. Çünkü kadın gazetecilerin güçlendirilmesine yönelik bir maddemiz var pozitif yaklaşım noktasında.

• **Gazetecilik bütün kurumlarla, sivil toplum örgütleriyle, resmi ve gay-riresmi yapılarla ilişki içinde olmayı gerekli kılıyor. Çalışmalarınızda on-larla da bir diyalog geliştiriyor musunuz?**

Çelik: Derneğimiz yeni kuruldu, olağan kongremizi daha üç-dört ay önce yaptık. Mart 2013 itibariyle kuruluş çalışmaları başladı. Fark ettik ki aslında ufak bir çıkış bile yaptığınızda çok ciddi destek görüyorsunuz. Bu sadece ba-sın derneği ya da bir cemiyet açısından değil, genel anlamda geçerli. Bir ça-lışma yaptığınızda her taraftan destek ve ilgi görebiliyorsunuz, bu anlamda kurumlarla ilişkilerde herhangi bir sıkıntı yaşamadık. Bir açılış yaptık, son-ra tanıtım kokteyli yaptık, aynı zamanda –belki bizim açımızdan çok erken olabilir ama– 2013 itibariyle bir de rapor hazırladık ve 10 Ocak Çalışan Ga-zeteciler Günü’nde kamuoyuyla paylaştık. Türkiye’de 2013’te yaşanan bas-kılara dair 34 sayfalık bir rapordu. Bizim açımızdan zor oldu, ama olması ge-reken bir şeydi, çok da ilgi gördü.

STK’ların güçlenmesiyle açıkçası biraz bir şeyler yapılabilir. Bunu son yıllarda Kürtler de en fazla anlayan ırklardan biridir. Demokratik Toplum Kongresi iki-üç yıl içerisinde her alanda bir çalıştay yaptı. Bu çalıştaylarda neredeyse bütün kurumlar yer alıyor, çünkü bir kurum örgütlendikçe dışa-rıyla bağlantı kurabiliyor, o açıdan sıkıntı yok.

Diyarbakır’da biliyorsunuz STK’lar aktif, diğer bölgelerdeki gibi değil. Bel-ki 1990’lı yıllarda sadece basına yönelik değil bütün STK’lara yönelik ciddi baskılar söz konusuydu. O dönem dernekler, cemiyetler bugünkü kadar ak-tif değildi ya da fazla yoktu, ama en azından sendikalar vardı. Sendikalara yönelik, örneğin Batman’da Belediye İş Sendikası şube başkanı o zaman Hiz-bullah adı altında örgütlenen Kontrgerilla tarafından kaçırıldı, 11-12 gün re-hin kaldı, sonra serbest bırakıldı. Günümüzde tabii bu şey biraz aşıldı. En azından sivil toplum örgütleri bugün biraz daha aktifleşti ve biraz daha ken-di mecrasından bir şeyler yapabiliyor. Bu anlamda biz de ilişkilerimizde ve-

ya diyalog kurmada herhangi bir sıkıntı yaşamıyoruz. Zaten meslek itibariyle gazeteci sonuçta her çevreyle ilişkide olmak zorunda, çünkü haber yapıyor. Sadece bir kesimle diyalogda olan gazeteci başarılı olamaz.

Diken: Gazeteci taraf olma veya tarafsızlık konusunda nasıl bir bakış açısına sahiptir? Bir gazeteci örgütü bağımlılık-bağımsızlık meselesine nasıl bakar? Siz burada bir sivil toplum örgütüsünüz, ama aynı zamanda da Kürt kimliğinin inkârına karşı mücadele edilmesi gerektiğini söyleyen bir gelenekten geliyorsunuz. Bu, sizin sivil toplum anlayışınızı nasıl yönlendiriyor?

Çelik: Ben cemiyetten önce bu geleneği biliyorum. Zaten biraz Kürt ulusal mücadelesinin gelişmesiyle başlayan bir gelenektir bu. Bunu reddetmemiz mümkün değil. Tarafsızlık konusuna gelince de dünyanın neresine giderseniz gidin bir gazetecinin belli bir duruşu vardır. O da doğrudan yana bir duruştur. Siz gerçeği saklamadan bütün yönleriyle ortaya koyduğunuzda zaten mesleğinizi yapmış olursunuz, birinden yana taraf olmanız gerekmiyor.

Burada yaşanan bir savaş varsa ve siz bu savaşı görmezden gelip iktidarın propagandasını yaparsanız o zaman taraf olmuş olursunuz. Ya da diyelim iktidarın herhangi bir baskısı olmadığı halde “Baskı var,” diyorsanız o zaman yine taraf olmuş oluyorsunuz. Yok eğer bir problem varsa ve siz bu problemi çıplak haliyle kamuoyuyla paylaşıyorsanız orada sizin taraf olmanıza gerek yok. Orada siz haberden yana taraf olmuş oluyorsunuz. Bizim de tercihimiz bu noktadadır.

Mesela 1991’de benim bürom basıldı. Bir sürü haber materyalim vardı, hepsini aldılar, sonra hakkımda soruşturma başlattılar, savcıya çıktık. Kürdistan tarihinden PKK tarihine kadar çeşitli belgeler, bildiriler, açıklamalar vs. birçok şey vardı büromda. Hepsini tek tek sordu, “Niye sende bulunur?” Dedim ki “Bunlar haber kaynağım. Bunlar olmasa her zaman sizin karşınıza çıkarım. Yazdıklarımı kanıtlamak zorundayım, afakî yazamam. Ezberden yazarsam o zaman propagandasını yapmış olurum. Bir de bu ülkede bir savaş var. Siz ister savaş deyin, ister küçük ölçekli çatışma deyin, ister terörist deyin, ne derseniz deyin, sonuçta burada bir çatışma var. Bu çatışmanın tarafları var. Bir tarafın okullarını okumuşum, diğer tarafı da bilmem gerekiyor, aksi takdirde mesleğimi yapamam” Günümüz savcıları olsa cezayı basardı, ama dönemin savcısı beni takdir etti, “İşinizi iyi yapıyorsunuz,” dedi. Açıkçası hoşuma da gitti, çünkü hakikaten işimi yapmaya çalışıyorum, ama ne yazık ki günümüzde gerek dışarıda gerek sistemin bakışında ciddi bir problem var, çünkü sizi kimliğiniz itibariyle direkt bir tarafa koyuyor ve yargılamaya gidiyor. Öyle olunca da kamuoyunda siz sadece bir tarafı görüymüşsünüz gibi oluyor. Oysa bugün Diyarbakır’da Kürd’ün yanı sıra Ermeni’den, Süryani’den de söz ediliyorsa biraz da basının verdiği mücadele sayesinde.

90'lı yıllarda hatta ondan öncesinde başlayıp günümüze kadar sürekli olarak burada çok kimlikli bir yaşam olduğunu ortaya çıkarmaya çalıştık, siz bunu yazmayacaksınız da neyi yazacaksınız? Bir halk var yanı başımızda. Evleri var, kiliseleri var, vakıfları var, bir sürü şey var, ama bu halk bugün burada yaşamıyor, İstanbul'da yaşıyor, Avrupa'da yaşıyor, ama bu basın birçok nedenle bunu bugün ortaya çıkardı.

Diğer taraftan öcü gibi görülen Kürd'ün yere sağlam basan bir aydınlanma aracıdır aslında toplum açısından. Bir de aynı zamanda bir paylaşımdır. Siz kendinize ait olan bir şeyi kamuoyuyla paylaşıyorsunuz, ama sadece kendi kamuoyunuzla değil, Türkiye kamuoyuyla! Bir anlamda dünya kamuoyuyla! 1990'larda yaptığımız haberler düzenli bir şekilde BBC'de yayınlanırdı ya da BBC muhabirleri okurdu. İsimleri önemli değil, ama "Bugün böyle bir haber var," diye okurdu. Niye buna ihtiyaç duyuyoruz? Çünkü başka bir kaynak yok. Başka bir örnek vereyim. 2013'te İstanbul Hill Otel'de barışın dili üzerine bir konferans yapıldı. *Hürriyet* gazetesinden Saygı Öztürk orada şöyle bir belirleme yaptı: 1990'lı yılları biz Kürt basınından öğrenebiliriz, Türkiye medyası görmezden geldi. Nasıl görmezden geldi? Çiller döneminde medya çağırıldı ve sus payı verildi. Medyaya trilyonları bulan ciddi bir para aktarıldı ve medya kartelleştirildi. "Bunları görmeyeceksiniz veya bu şekilde değerlendireceksiniz," dendi ve Kürt tarafı tamamen yalnız bırakıldı. Yani hem kontrgerilla faaliyetiyle hem legal faaliyetlerle hem de açıktan ciddi bir yönelim oldu. Beş bini aşkın köy boşaltıldı, milyonlarca Kürt göç etti. Bu arada biz otuz-kırk arkadaşımızı yitirdik basın olarak ve binlerce insan hâlâ kayıp. Bu insanlar sizin ve benim gibi vicdanı olan insanlardı. Kendince bir şeyler yapmaya çalışan, aydın, yazar, çizer ya da toplum içerisinde akıl sayılabilecek insanlardı ve hâlâ kayıplar. Böyle bir şey yaşandığında basın olarak bunu vermezseniz ne yapmış olursunuz? Medya bunu görmüyor.

Yani Ape Musa bile vuruldu, yetmiş yaşında bir gazeteci, Diyarbakır'ın göbeğinde, herkesin gözü önünde vuruldu, ama Demirel'e soruluyor, Demirel diyor ki "Onlar militandır, onlar gazetecidir" Biz o zaman şöyle dedik: "Evet, militanız, ama bu işin militanıyız, çünkü gazetecilik aslında militanlık gerektiren bir iştir, çünkü gazetecinin sabahı, öğleni, akşamı yoktur, gecesi, gündüzü yoktur, haberin olduğu noktada gazeteci vardır"

• İşlerinizi hangi kaynakla yapıyorsunuz? Proje yapıp Avrupa Birliği'nden veya çeşitli finans kurumlarından destek almayı düşünüyor musunuz? Yeriniz, mekânınız var mı?

Çelik: Mekân olarak, kurunlaşmaya giderken biraz da benim bireysel çabam oldu! Madem kendi öncelikleri üzerinden böylesi bir kurumlaşmaya gidiyoruz, dedik ki tarihî bir mekân olsun. Suriçi'nde araştırdık, Sur Belediyesi

tarafından o zaman alınan ve öyle bırakılan bir bina bulduk. Araştırdık ve bir arkadaşın olduğunu öğrendik. O arkadaşımızdan da rica ettik, “Burayı restore edeceğiz ve böylesi bir şey için kullanacağız,” dedik, şimdi cüzi bir kira mukabilinde kullanıyoruz orayı. Diyarbakır Valiliği ve Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2013’ü “Diyarbakır surları yılı” ilan etmişlerdi. Biz de buna istinaden Büyükşehir Belediyesi’ne başvurarak burayı aslına uygun bir şekilde restore etmek istediğimizi söyledik ve sağ olsun Büyükşehir Belediyesi de bize istediğimiz desteği sağladı.

Diken: Aynı zamanda bir mekânı da kurtarmış oldunuz.

Çelik: Yaşatmış olduk, evet. Biz açıkçası basın olarak da birey olarak da ta *Kürdistan* gazetesinden bugüne geldik, o hep bizim için esin kaynağı oldu. Biraz esasımızı da yaşatmak gerekiyor inancına varıyoruz burada, o açıdan tarihî bir mekânda böyle bir kurumu yaşatmak daha cazip gelebiliyor. Böylesi bir girişime başlayınca destek de gördük. Mekânı çok ciddi paralarla değil, kırk-elli bin lira gibi bir parayla aslına uygun şekilde çok güzel restore ettik.

Desteğe veya ziyarete gelen arkadaşlarımız tarafından sık sık kutlanıyoruz. Dediğim gibi, bir şeyler yaptığımızda destek alabiliyoruz. Onun dışında Avrupa Birliği ve benzeri yerlerden destek alma konusunda tabii ki çalışmalarımız olacak, ama takdir edersiniz özellikle yeni kurulan bir dernek veya cemiyet başlar başlamaz bu tür destekleri alamıyor. Belli bir süre geçmesi, bazı çalışmalar ortaya koyması gerekiyor. Ben daha önce de GÖÇ-DER başkanlığını yaptım, bir-iki yıl oradan da deneyimim var. Dışarıdan çalışmalarınıza bakarlar, “Hangi konuda ne tür çalışmalar yaptınız?” Örneğin biz bir yılda bir rapor hazırladık. Türkiye’de o raporu hazırlayan tek kurumduk.

• Neydi o rapor?

Çelik: Yıllık rapor, basına yönelik. Hem bizde hem ulusal bazda çok ciddi destek gördü. Bu işi takip eden *Bianet* düzenli olarak raporlaştırıyor, ama kurumsal olarak ilk yapan biz olduk. Özellikle uluslararası bir projeye başvurduğunuzda ne tür çalışmalar yaptığınız, ne tür girişimleriniz olduğuna bakıyorlar. Önümüze koyduğumuz çok ciddi çalışmalar var, ama bütün çalışmalar parayla olmuyor, biraz da diyalog ve ilişkilerle gerçekleşiyor. Panel yaptık, sizin gibi dostlarla konuştuk ve çok da rahat oldu. Ne maddi açıdan zorladı bizi ne de manevi açıdan! Katılım da iyi oldu.

Diken: O panelde özgür basın geleneğini anlatmıştınız!

Çelik: Evet, 1945’ten bugüne Türkiye’de basın özgürlüğüydü konusu. Başyağı da güzel oldu aslında. Önümüzde çok daha kapsamlı çalışmalar var. Örneğin bir Kürt basını çalıştayı, bir de Türkiye medyası çalıştayı.

• **Özgür basın cemiyetinin hedefi nedir, ne yapmayı düşünüyorsunuz?**

Çelik: Bazı esaslarımız var, örneğin yerel basının güçlenmesine yönelik. Çünkü basının yereli güçlü olursa ulusalının da güçlü olacağına inanıyoruz. Ama ne yazık ki yerelde de basın çok fazla örgütlü değil, muhabirler yeterli değil. Mesleki anlamda ciddi yetersizlikler var. Bir yerel gazete Basın İlan Kurumu'ndan destek almak için diyelim en az yedi kişi çalıştırmak zorunda, ama çalışanların çoğu gazeteci bile değil, yani sayı dolduruyor sadece. Ajanslardan, şuradan, buradan haberlerle dolduruyor, o yüzden de yerelde çok kolay gazeteci yetişmiyor.

Cemiyet olarak biz yerel gazetelerle de konuşarak –kabul ederler ya da etmezler, o başka bir şey– en azından muhabir düzeyinde çalışan arkadaşları toplayıp bir gazetecinin yerelde hangi koşullarda ne tür haberler yaptığı, nasıl çalıştığı, yereldeki hassasiyetlerin neler olduğu, bunların habere nasıl yansımaları gerektiği, bir bütünün sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel olarak nasıl yansıtılması gerektiği, ulusalla yerel arasındaki literatür ve dil farkının nasıl olması gerektiği gibi esaslar üzerinde eğitim çalışması yapmak istiyoruz önümüzdeki süreçte.

Bir diğer hedefimiz de görsel, fotoğraf ve habercilik gibi birkaç alanda yine haberciliği kendi içerisinde kategorize ederek (ajans haberciliği, gazete haberciliği ve görsel habercilik) bunlar arasındaki farkları ortaya koyan dönemsel eğitim çalışmaları yapmak. Zaten mekânı da ona göre dizayn ettik. Yirmi kişilik bir sınıfımız var, yine yirmi kişilik toplantı salonumuz var grup çalışması için. Bir tarafta eğitim verirken öte tarafta grup çalışması yapabileceğimiz bir şey yaratmışız. Bunları hedefliyoruz.

Bir diğeri, eğer olabilirse yine ulusal bazlı bir konferans, ama tabii sadece bizimle olabilecek bir şey değil bu. Belki biz zorlarız, bunun görüşmeleri, zaman zaman gidiş gelişlerimiz de oluyor. Güney Kürdistan'da gazeteciler sendikasıyla, Rojava'da gazeteciler birliğiyle, yine İran'daki gazetecilerle bağlantı kurarak böyle bir konferans düzenlemeyi önümüze hedef koymuşuz. Başarır mıyız, başaramaz mıyız onu süreç gösterecek, dört parça arasındaki diyalog gösterecek, ama en azından bu yönde bir düşüncemiz var.

Fakat bundan önce Kuzey Kürdistan'da bir basın çalıştayı kesin düşünüyoruz. Eğer yetiştirebilirsek 22 Nisan'da. 22 Nisan biliyorsunuz Kürt gazeteciler günü. Yetiştirebilirsek dünden bugüne Kürt basını üzerine bir çalıştay olacak. Sosyal, siyasal, ekonomik açıdan bir bütün olarak Türkiye'de Kürt basınının durumu nedir, ne değildir? Bu konuda araştırma yapmış olan gazeteci dostlarımız var. Kitap yazmış arkadaşlarımız var. İki-üç günlük bir çalıştayda buluşturmak istiyoruz onları. Çalıştayı sonucunu da kamuoyuyla paylaşacağız.

Konferanslar, paneller, söyleşiler... Hedeflerimiz var, ama ne kadar başabiliriz tabii ekonomi meselesi! Açıkçası şu an öz kaynağımızla çalışıyoruz,

üyelerimizden ciddi bir aidat almıyoruz. Zaten derneklerin ayda beş liralık bir aidatı söz konusu. Şu ana kadar sadece giriş aidatı olarak üyelerimizden yirmi lira almışız. Bu yirmi lirayla kartlarını filan bastık, onun dışında ufak tefek işler yapmaya çalışıyoruz. Böyle yani. Kaynak yaratmak için de tabii ki projelerimiz, değişik kurumlarla görüşmelerimiz var. Mesela biliyorsunuz geçen hafta TGS buraya gelmişti...

Diken: Türkiye Gazeteciler Sendikası...

Çelik: Evet, Türkiye Gazeteciler Sendikası Başkanı Uğur Güç, Genel Sekreteri Mustafa Kuleli, onlarla da konuştuk aslında, basın kendi içinde örgütlü olursa çok ciddi bir danışma noktasına geleceğine inanıyoruz. Bugün Diyarbakır'da bana göre en büyük eksiklik basın enformasyon merkezinin olmayışdır. Devlet açısından kendine göre bir vilayette belki vardır, ama bu tamamen valinin denetimde ve kendi isteği doğrultusunda yapılan bir şey. Halbuki bağımsız olmalı. Medyanın kendi içinde bir araya gelebileceği, haberini yapabileceği böyle bir şey olabilmeli. Neden olmasın? Bunu sendikayla da gazeteciler cemiyetiyle de paylaştık. Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti'yle. Örneğin siz dışarıdan geldiniz, haber yapmanız gerekiyor, olanağınız yok, gidip birilerinden rica etmek yerine, gidip bir kafe köşesinde ya da internet kafede yazmak yerine, gerektiğinde canlı yayın yapabilecek performansta bir mekânda çalışabilirsiniz. O açıdan enformasyon merkezine yönelik bir çalışma da düşünüyoruz. Yapabilir miyiz, yapamaz mıyız onu süreç gösterecek.

• Biliyorsunuz, bir yıldır yürüyen bir barış süreci var! Özgür basın cemiyetinin bu sürece bakışı, bu sürecin devamı ya da tökezlemesiyle ilgili düşünceleri nedir?

Çelik: Barış süreçleri savaştan daha zor ve daha fazla özveri gerektiriyor. Savaşta bedel ödeyebiliyorsunuz, yaşamınızı yitirebiliyorsunuz, coğrafyanız paramparça olabiliyor, ama bir de bunun o barış sürecine evrildiği dönem daha ciddi şeyler yaşanabiliyor. O açıdan çok sancılı ve çok zor dönemlerdir. Çünkü bir yanda savaş tanrıları savaş durmasın da silahlarını satabilsinler diye mücadele verirken bir yanda da siz "Yeter artık, halklar ölmesin, insanlar ölmesin," diye mücadele veriyorsunuz. Dolayısıyla bu çok meşakkatli bir süreçtir. O açıdan sancılı olmakla birlikte, eksik olmakla birlikte tabii ki olumlu görmek gerekiyor. Kürtler açısından baktığımızda, ben sen çok yaşadık Şeyhmus Abi, yani bunu iliklerimize kadar yaşadık. En yakınımızdaki insanları yitirdik yeri geldiğinde! Dolayısıyla bir daha bu acılar yaşanmasın diye herhalde en fazla mücadele etmesi gereken de bizler olmalıyız. Ama tabii burada da temel esaslar vardır. Bir tarafın beklentilerini ya da umutları-

nı kırmak yerine onları da görerek yapmak lazım. Bir tarafı yok sayarak barış olamaz. Her iki tarafı da düşünerek, yani biraz empatiyle olabilecek bir şey bu. Karşı taraf gerçekten Kürtlerle empati kurabilirse, Kürtlerin yaşadığı sıkıntıyı hissederek yaklaşırsa barışın çok zor olmayacağını düşünüyorum.

Diken: Basının da kendi dilini düzeltmesi lazım tabii ki!

Çelik: Tabii ki. Yüz yıldır kendi tarihinde, kendi politikasında hep yok sayılan bir halk var ve bir anda ortaya çıkıyor. O insanların duygusunu da anlamak gerekiyor. Akil İnsanlar çıktı şimdi. Tabii ki dünyanın her tarafında barış süreci olduğunda mutlaka arada insanlar olmuştur. Fakat burada her iki tarafın da birbirini dinlemesi gerekiyor. Yani tamam, Akil İnsanlar'ı çıkardınız, ama çok da hızlı bir şekilde çıktı. Bir anda her tarafa ulaşılar, bir anda da sustu, ama bence devam eden bir süreç var. Bu sürecin her halükârda desteklenmesi gerekiyor da bu süreci başrolde götüren insanlar da vardır, ben daha çok onlara bakarım. Orada iyi bir diyalog var olduğuna da inanıyorum. Bu diyalog da sürüyor. Kendi esasları üzerinde, her iki tarafın da hassasiyetleri üzerinde yürüyor. Hani ufak bir ödün gibi görülüyor, ama öyle değil. Hiçbir taraf ödün vermiyor aslında, ödün gibi görmemek gerekiyor, hassasiyetleri görmek gerekiyor. İki tarafın da hassasiyeti gözetilirse sanırım...

• **Gazeteciler cemiyeti olarak hayalinizi sorsam ne dersiniz gelecekle ilgili?**

Çelik: Şu anda sohbet ettiğimiz mekân biliyorsunuz eski bir Süryani okulu ve burada eskiden Müslümanlarla Hristiyanların çocukları birlikte eğitim görürdü. Biz halkların kardeşliğine ve eşitliğine inanan bir cemiyetiz, ama aynı zamanda bunun mücadelesini de yıllardır veriyoruz. Basın alanında bizim gelenğimiz asla gerçeklerden taviz vermedi, canı pahasına da olsa bundan sonra da vermeyeceğini biliyorum. İkincisi de halklar bahçesinde yaşıyoruz. Bu bahçeyi yaşatan, güzelleştiren farklılıklarımızdır. Basın da o farklılıklar içerisinde kendine bir şeyler yaratmaya çalışıyor. Bence en güzel şey o. Bu bahçeyi biz ne kadar renklendirebilirsek, ona ne kadar can verebilirsek herhalde o kadar güzel haberler yaparız. O anlamda basın çalışanlarının da bu bahçenin güzelliklerini yansıtabilecekleri bir ortam hayal ediyorum. Belki de bizi buraya getiren ya da bu kadar bedel ödemeye götüren de bu beklentiydi. Artık yavaş yavaş bunun ön adımları atıldı. Dediğim gibi, bugün böylesi bir mekânda bunu yapabiliyorsak bunun da gerçekleşeceğine inanıyoruz. O anlamda böylesi bir beklentimiz ya da böylesi bir hayalimiz var. Umarım gerçekleşir.

13 Şubat 2014 günü Diyarbakır İnsan Hakları Derneği Başkanı Raci Bilici ile Diyarbakır Sivil Toplum Geliştirme Merkezi ofisinde görüşüyoruz.

Diyarbakır'ın gündemi hayli yoğun. Barış ve Demokrasi Partisi Abdullah Öcalan'ın özgürlüğü için 13 Şubat'ta başlamak üzere üç gün sürecek bir oturma eylemiyle birlikte Batıkent meydanında "Halk Kürsüsü" kuruyor. Sonraki iki gün içinde de Kürtlerin Büyük Komplo dediği 15 Şubat'ın yıldönümü hazırlıkları var. Ve Şeyh Said İsyanı'nın yıldönümü hazırlıkları söz konusu.

Raci Bilici kilosu kendine yakışan, vurgulu konuşması olan ve alışılmışın tersine uzun yıllardır Diyarbakır İHD'nin mesleği avukatlık olmayan başkanı.

İnsan Hakları Derneği olarak daha önce kitap için Siirt İHD ile görüşmüş olmamıza rağmen Barış Anneleri'nin cumartesileri Koşuyolu Parkı'nda kayıplar nedeniyle düzenledikleri oturma eylemlerini ve diğer çalışmalarını konuşacağız daha çok.

Otuz yıldır Kürdistan'da yürütülen kirli savaşın kayıpları izinde

• Bize Diyarbakır İHD'nin kuruluş manifestosunu, ardından Diyarbakır İHD'nin yaptığı çalışmaları aktarır mısınız?

Raci Bilici: Diyarbakır İHD 1988'de kuruldu. 1986'da genel merkezi Ankara'da, 1988'de de Diyarbakır'da kuruldu. O günden itibaren çok yoğun hak ihlallerinin yaşandığı bir alandır Diyarbakır. Bu derneğe ciddi anlamda bedeller ödettirildi. Kurucuları, yöneticileri katledildi, tutuklandı, sürgün edildi. O tarihten bugüne, dönem dönem kapatılma kararları verildi. O sü-

re içerisinde de çalışmalar yöneticilerin kendi bürolarında, kendi imkânları ölçüsünde aralıksız olarak bugüne kadar geldi. Dernek bütün bölgeye bakıyor. Çalışma olarak da günlük şekilde başvurular zaten alınıyor, bölgeden ve Diyarbakır'dan.

• **Yani hak ihlalleriyle ilgili değil mi?**

Bilici: Evet, bireysel haklardan tutun ekonomik ve sosyal haklara ve çevre hakkına kadar, birinci, ikinci ve üçüncü kuşak hakların hiçbirinde ayırım yapmaksızın başvuru alınıyor ya da yaşanan ihlallere müdahil oluyor. Gücü oranında üzerine düşeni yapıyor. Bunlar rutin olarak yapılan şeylerdir. Üç ayda bir bölge raporu yayımlar. Raporlarda istatistikleri, Kürdistan'da yaşanan ihlallerin bilançosunu hassasiyetle hazırlar ve kamuoyuyla paylaşır. Bazen de bu rutin çalışmaların içerisinde özel çalışmalar vardır.

Şeyhmus Diken: Diyarbakır Koşuyolu'nda tüp bombası patlaması sonucunda yanlış hatırlamıyorsam on üç kişi katledilmişti. Patlamanın olduğu mahallede yapılan anıtın önünde sektirnedenden her cumartesi bir basın açıklaması ve toplu oturma protestosu yapıyorsunuz. Türkiye'de galiba İstanbul'da Galatasaray Lisesi'nin önünde yapılıyor, Kürdistan'da da Diyarbakır'da, Amed'de yapılıyor. Bir de toplu mezarlarla ilgili çok titiz bir çalışma yürütüyorsunuz.

Bilici: Ondan önce, biz bazen de çok özel raporlar hazırlamak zorunda kalıyoruz. Örneğin bir yerde bir patlama oluyor ya da çok ciddi bir ihlal oluyor. Üç ayda bir yayımlanan raporun dışında o özel olaya dair de rapor hazırlıyoruz. Mesela Roboski katliamıyla ilgili, mesela yakılan bir köyle ilgili ya da son dönemde başlayan savaşla ilgili, Rojava'yla ilgili özel heyet oluşturuluyor, özel rapor hazırlanıyor ve kamuoyuyla paylaşılıyor.

Sizin bahsettiklerinize gelince, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana Kürdistan'da birçok insan katledildi, kayıplar yaşandı ve hâlâ kayıplar vardır. Özellikle son otuz yılda Kürdistan'da yürütülen kirli bir savaştan kaynaklı kayıplar var, infazlar var, faili meçhuller var. Bizler IHD olarak hem İstanbul'da hem Diyarbakır'da protesto ediyoruz. İstanbul'daki uzun süreden beri devam ediyor. Diyarbakır'da 262. haftayı gerçekleştirdik. Her hafta kayıp yakınlarıyla beraber orada "Kayıplar bulunsun, failler yakalansın!" sloganıyla oturuyoruz. Her hafta bir kaybın hikâyesini anlatıyoruz. Yaşanan vahşet, birebir yaşayan yakınlarının veya akrabalarının, çocuklarının ağzından paylaşıyor, açıklanıyor. Faillerin isimleri açıklanıyor, kamuoyuyla paylaşıyor.

• Ayrıca oraya özel konuklar da çağırıyorsunuz. Bazen bir gazeteciyi, bazen bir yazarı, bazen uluslararası bir program gereği bölgeye gelen yabancı bir konuğu çağırıyorsunuz. Buna niye gerek duyduunuz?

Bilici: Farkındalık yaratmak istiyoruz. Herkesin bilmesi, herkesin dinlemesi, herkesin izlemesi temelinde hem yerel hem uluslararası şahsiyetler, bazen siyasi parti başkanları ya da vekiller, bazen sizin gibi değerli dostlarımız, yazarlar, aydınları çağırıyoruz. Kayıplara ilişkin duygu ve düşüncelerini dile getiriyorlar. Bu bizim için önemlidir, anlamlıdır. Çünkü istiyoruz ki bu mücadele sadece İHD'nin ya da acılı annelerin, kayıp yakınlarının üzerinden yürümesin. Herkes orada bu sorunu gündeme getsin. Sağ olsun çağrıda bulunduğumuz, davet ettiğimiz şahsiyetler, temsilciler gelip orada bunları paylaşıyorlar.

• Peki 262 haftalık etkinlikte amacınıza ulaştınız mı? Farkındalık oluşturma sonuçlarını bir-iki örnekle de olsa alabildiniz mi?

Bilici: Kesinlikle amacımıza ulaştığımızı söyleyebiliriz. Bir kere her hafta gündeme geliyor, hem ulusal hem de uluslararası gündemden düşmedi. Ayrıca emin olun, emniyet, güvenlik güçleri, savcılıklar ve ilgili kurumlar her hafta açıklanan hikâyeleri takip ediyorlar. Mesela şu anda yavaş yavaş izliyoruz, kayıp yakınlarının aileleriyle savcılıkta görüşmeler başlamış. Onların ağzından hikâyeyi dinlemeye çalışıyorlar. Bazen de mesela zamanaşımını için son gün oluyor, artık dava düşme noktasındayken biz yine baskılarımızı artırarak en azından davayı açabilme şansına sahip oluyoruz.

• 93 Lice davası hikâyesi de biraz böyle oldu, değil mi?

Bilici: Lice hikâyesi, Kulp hikâyesi, Musa Anter cinayeti vb. olayların zamanaşımına uğratılmaması bu mücadelenin sonucudur. Hem İstanbul'un hem de bölgede Diyarbakır'ın ve diğer şubelerimizin verdiği mücadelenin sonucudur.

Sonuçta belki devlet arşivlerini açtı, geçmişle yüzleşti. Bu kayıpların nasıl yapıldığı, insanların kimler tarafından nereye götürüldüğü bilgisinin devletin arşivinde olduğunu bildiğimiz için bu devlet bununla daha yüzleşmedi. Seri şekilde yargı süreci başlamadı, ama şundan eminiz ki en azından devlet bu davaların peşini bırakmadığımızı, takipçi olduğumuzu biliyor. Eninde sonunda bizim istediğimiz temelde bir sonuç çıkacak.

• Sizce faili meçhul cinayetlerin faillerinin bugüne kadar ortaya çıkarılamaması ve kayıplarla ilgili devlet cephesinden somut adımlar atılmamasının kökeninde Fırat'ın öte yakası diye tabir ettiğimiz Kürdistan'da o karanlık dönemin sayfalarının hâlâ açılmaması olması mı yatıyor? Devlet hâlâ bununla yüzleşebilecek olgunluğa ulaşamadı mı?

Bilici: Kesinlikle. Bununla yüzleşmeme, bunun üzerine gitmeme şu anda devletin temel politikası. İktidarlardan bağımsız olarak devletin Kürdistan'da ve Türkiye genelinde yapmak istediği, bu yönüyle geliştirmiş olduğu politikanın deşifre olmaması, çözülmemesidir. Çünkü bunlar açığa çıkarsa aslında birçok şey çıkar ortaya ve devletin gerçek yüzü de ortaya çıkar.

Ergenekon davaları başladığında IHD olarak biz ısrarla müdahil olmak istedik, aileler de müdahil olmak istedi. Kaybettirme eylemlerine katılan, bizzat emir veren veya o mekanizma içerisinde yer alan birçok insan tutukluysa da. Ama devlet izin vermedi. Devlet ısrarla bunu açmamak istiyor. Çünkü bu, devletin kuruluş felsefesinin çözülmesi demek olur. Bunlarla yüzleşirse bu ülkede birçok şey değişecek. Devlet tartışmaya açılacak. Mevcut yapı tartışmaya açılacak. Bu yüzden hiçbir hükümet bunun üzerine gitmedi. Demokratikleşmeden söz eden AKP de dâhil olmak üzere. AKP döneminde de faili meçhuller var. Kayıp belki yok veya çok az var, ama çok sayıda insan eylemlerde, etkinliklerde veya başka yerlerde güvenlik güçleri tarafından faili meçhul olarak katledildi. AKP hükümeti güvenlik güçlerini korudu, onlara sahip çıkmaya çalıştı. Şimdiye kadar hiçbirini yargı önüne çıkarmadı. Bu da aynı düşüncenin ve aynı kuruluş felsefesinin hâlâ devam ettiğini gösteriyor.

Diken: IHD Diyarbakır Şubesi 90'larda bir merkez olarak çalıştı. Aslında bir sivil toplum örgütü, sadece hak ihlalleriyle ilgili çalışması gereken bir örgüt, neredeyse siyasi bir misyon üstlendi ve IHD bu siyasi misyonun bedellerini çok ağır ödedi. Çünkü arada kayıplar verildi, Vedat Aydın, Mehmet Sincar öldürüldüler, katledildiler. Birçok üyeniz sürgünlere uğradı. Eski başkanınız ve genel başkan yardımcınız hâlâ cezaevinde.

Bilici: IHD yöneticileri, çalışanları, üyeleri yaşanan vahşetin, ihlallerin açığa çıkması için gerçekten inanarak, ciddi anlamda mücadele verdiler. Karşılığında sizin de bahsettiğiniz gibi çok ciddi bedeller ödendi. Burada çalışanlar hem sanık hem tanık hem mağdur konumunda. Yani her yönüyle işin içerisindeydiler ve mücadeleyi bu şekilde bugünlere getirdiler. Geçmiş dönemde de çok zordu, kuşkusuz şimdi de çok zor. Şimdi yıllarca cezaevinde tutulup özgürlüklerinden mahrum bırakılmayla, sürgünle veya ilticayla karşı karşıyalar.

IHD her zaman inanarak, samimiyetle, dürüstlikle, her zaman mevcut olanı açığa çıkararak hareket etti. Çünkü siz burada kim katliam yaptıysa ismini söylüyorsunuz. Roboski'yi yapanları açık açık deklare ediyorsunuz ya da köyleri kimin yaktığını açık açık söylüyorsunuz. Her hafta oturup bir siyasetçinin, emniyet müdürünün, valinin, genelkurmay başkanının veya bir askerî bürokratin ismini söylüyorsunuz. Bunların cinayetlerde yer aldığını söylüyorsunuz. Ceylan Önkol'un, Uğur Kaymaz'ın faillerini açıklıyorsunuz.

Bunların hepsi beraberinde ciddi riskler de getiriyor. Ama dediğim gibi, arkadaşlar şimdiye kadar inanarak bu süreci buraya getirdiler. Hiçbir şey kolay değildir. Bazen bir yaşam hakkı ihlalini durdurmak insana büyük bir sinerji veriyor. Çok yakın zamanda Erzurum'dan getirilen bir kadının yaşam hakkı ihlalini engelledik. Çok seri bir şekilde müdahale olmasa o insan bugün aramızda olmayabilirdi. Birçok yere gidip olabilecek birçok şeyin önüne geçiyoruz. Ben de arkadaşlarım da hâlâ da o kararlılıkla, o heyecanla çalışıyoruz.

Önem verdiğimiz bir diğer çalışma, Kürdistan'ın bir toplu mezar ülkesi olduğu, Türkiye'de bir toplu mezar gerçeği olduğunu ortaya koymaktı. Sürekli bunu nasıl açığa çıkaracağımızı konuşuyorduk. Çalışma yaptık ve birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'nin de bununla yüzleşmesi gerektiğini söyledik. Bunu da açığa çıkardık. Toplu mezar haritasını yayımladık, Kürdistan genelinde birçok yeri dolaştık. Şu an o çalışmamız devam ediyor. Bazen günde bir ihbar alırız, bazen ayda iki-üç ihbar alırız. En son geçenlerde Çınar'da oldu, belki duymuşsunuzdur. 1937'de on altı Kürt Çınar'a yakın bir bölgede dönemin Mardin Valisi tarafından kurşuna diziliyorlar. Bunu dünya kamuoyu da biliyor artık. 1915 Ermeni Soykırımı'ndan tutun Kürt isyanlarına kadar ve şimdi de son isyan dediğimiz PKK'yle devlet arasındaki savaşta uluslararası savaş ve çatışma hukuku çok ciddi anlamda ihlal edildi, kullanılması yasaklanan silahlar kullanıldı. Bir diğer şey de Türkiye cezaevleri. Türkiye'de cezaevlerinde ciddi anlamda hukuk dışı, insanlık dışı uygulamalar oldu. Zaten İHD'nin ilk ortaya atılma nedeni de buydu.

• **Son dönemde bir de hasta tutsaklarla ilgili bir kampanyanız oldu.**

Bilici: Hak ihlali raporu başlığı altında cezaevlerinde yaşanan ihlaller en üst noktadadır. Bunun içerisinde tecrit var, işkence var, kötü muamele var, ailesinden uzaklaştırma var. Hasta tutsaklar ciddi sıkıntılarla karşı karşıya. 544 tanesini tespit ettik, raporladık. 163'ü ağır hasta. Devlet hiçbir zaman bununla yüzleşmedi, Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne cezaevleri politikasını hiç değiştirmede. İHD bu alanı sürekli izleyip denetledi. Bunlar böyle rutin devam ediyor. Çatışmalı sürecin bitmesiyle beraber izleme komisyonu oluşturduk. Bu da çok önem verdiğimiz bir şey. Kürdistan'da provokasyon olmaması, korucuların, güvenlik güçlerinin ve gerillaların süreci baltalamaması için bunlarla görüşmeler yaptık, raporlar yayımladık. İHD bu konuda üzerine düşeni yerine getirdi. Bu da bizi mutlu eden şeylerden biri.

• İHD, âdeta siyasetin kurmay örgütlenme mekanizması gibi bir algı yarattı kamuoyunda. Çünkü Diyarbakır İHD'de yetişen şahsiyetler daha sonra milletvekili, belediye başkanı, parti genel başkanı, il başkanı gibi roller üstlendiler. İnsanlar belediye başkanı veya milletvekili olmak için illa

ki IHD'den geçmek gerektiğini düşünüyor. Bu algı IHD açısından bir dezavantaj mıdır, yoksa iyi bir şey midir?

Bilici: Dezavantajı da var, avantajı da var. IHD çok yanlı, çok programlı çalışan bir kurum. Burada çalışan yöneticiler, kendini geliştirmek isteyen, gerçekten bir şeyler yapmak isteyen insanlar. IHD siyaset okulu gibi bir şey de oluyor. Hukukçular, avukatlar kendilerini yetiştirmek isterlerse çok ilginç deneyimlere sahip olurlar. Çok ciddi ve değişik davalar gelir. Bunları uluslararası hukuk mekanizması içinde değerlendirirler, AIHM'e kadar götürürler. Bu kanalda kendilerini yetiştirirler. Heyetlerin gelişi, uluslararası görüşmeler, dışarı gitme vb. biçimlerde ciddi bir diplomasi söz konusu. Kürdistan'da, Türkiye'de yaşanan ihlalleri bedel ödeyerek açığa çıkardığı için burada çalışan yöneticiler de açığa çıkıyor. Siyasete yöneliyorlar veya siyaset kanalları açılıyor, o yöne gidiyor. Bu, IHD'nin burada çalışan kişilere kattığı bir şeydir. IHD'nin böyle bir avantajı var. IHD'ye bakış noktasında böyle bir algı oluşması da bir dezavantajdır. IHD'ye siyasi misyon biçiliyor o yüzden.

• Kürt siyasetinin kurmay sınıfı gibi mi?

Bilici: Aynen. Dönem dönem bu tür şeyler olabiliyor, ama IHD olabildiğince bağımsız ve tarafsız çalışan bir kurum. Kişinin burada görevi bitiyor veya siyasete atılmak istiyor, siyasete girdiği zaman o alanda da verimli oluyorlar, o alanda da üretiyorlar diyelim. Böyle eleştiriler ve böyle algılar oluyor, ama bence IHD'yi bu şekilde yorumlamamak lazım. IHD'nin yaptıklarına bakmak lazım. IHD'nin ürettiği, ortaya koyduğu tecrübeleri dikkate almak lazım.

Diken: Hak ihlallerine karşı mücadele etmek de bir referans...

Bilici: Evet. Şunu söyleyeyim, IHD'nin hazırlamış olduğu rapor var; güvenlik güçleri, bürokratlar, valiler, emniyet amirleri, hiçbirinin itirazı gelmemiştir. İstatistikler çok hassas bir şekilde tutuluyor. Bütün bu verilerin her ortamda, her koşulda arkasında duruluyor. O yüzdendir ki birçok bürokrat, diplomat, büyükelçi, bakan, milletvekili bunları referans alıyor. AB ilerleme raporu açıklandığı zaman da insan hakları verilerine dikkat çekiyor. Onlar da görüp anladılar ki bütün veriler doğrudur, bu veriler hassas bir şekilde ve tarafsız hazırlanıyor. PKK'nin de başka bir örgütün de yaptığı ihlali raporlarımıza yazmışız, orada çizmişiz.

Örneğin AKP milletvekili Oya Eronat'la İnsan Hakları Komisyonu çerçevesinde görüşmemiz oldu. Kürdistan'da son otuz yılda katledilen çocukların isim listesini verdim kendisine. Listede hiçbir şey dikkatini çekmedi, hiçbir yere bakmadı, hiçbir raporumuzu da incelemedi, sadece kendi çocuğu var mı yok mu onun ismine baktı. Orada görünce de şaşırdı. "Benim çocu-

ğumun da ismi var burada, dedi. “Oya Hanım, sizin çocuğunuz çocuk değil mi?” dedim. Katledilmiş, öldürülmüş bir çocuk. PKK tarafından yapıldığı iddia edilen bir eylem. O şekilde yazdık, çünkü dava sürüyor. Biz hiç ayırım yapmadık. Orada bizden özür diledi. İHD’ye karşı olan tutumundan dolayı özür diledi. Dolayısıyla bu tür şeyler vardır, ama biz Kürdistan’da, Türkiye genelinde bir sivil toplum örgütüyüz, her zaman olmamız gereken yerde olmuşuz, olmamamız gereken yerde de olmamışız. En azından bu noktaya dikkat etmişiz. Bazen çok ince bir çizgidir siyasetle sivil toplum arası. Özellikle bölgede bu yönde de mücadele etmek zor. Bazen çizgiden sapma olabilir, ama mümkün mertebe buna hassasiyet gösteriyoruz.

13 Şubat 2014 günü MAZLUMDER'in Ofis semtindeki mekânında Seher Akçınar'la görüşüyoruz.

Seher Akçınar Diyarbakır kamuoyunca hak ihlalleri alanında tanınan, başı örtülü bir kadın aktivist. Mütevazı, çok güzel konuşan, güven veren, samimi bir hak savunucusu.

Mekânlarının penceresinden Demokratik Toplum Kongresi binası ve Şair Sırrı Hanım İlköğretim Okulu gözüküyor. Mekânda Seher Akçınar'ı beklerken bir öğrenci aktivist çay ikram ediyor.

Seher Akçınar geldikten sonra sohbete başlıyoruz. Kitap için aslında Batman MAZLUMDER'le görüşmemize rağmen başörtüsü yasağı, Andımız'ın kaldırılması gibi konularda ciddi kampanyalar yürüttükleri için Diyarbakır şubesiyle özel bir söyleşi yapmak istedik. Kitapta sadece İHD ve MAZLUMDER'e böyle pozitif ayrımcılık yapıldı.

Çocuğum artık okula “Ne mutlu Türküm Diyene!” ile başlamayacak

• MAZLUMDER Diyarbakır örgütünün hangi tarihte kurulduğunu ve MAZLUMDER'in hangi ihtiyaçtan doğduğunu bir-iki cümleyle anlatın. Ondan sonra da MAZLUMDER'in gerek Diyarbakır'da gerek bölge ölçeğinde yaptığı işleri konuşalım.

Seher Akçınar: MAZLUMDER Diyarbakır Şubesi 1999'da genel merkezin kurulmasıyla birlikte buradan bir grup GYK üyesinin genel merkezi etkilemesi ve ardından Diyarbakır'da böyle bir ihtiyaç hasıl olmasıyla kuruldu. Kuruluşunun temelinde insan hakları mücadelesinin Türkiye genelinde ve

İslâmî kesimde çok önemsenmeyişi yatmaktadır. O dönemde Diyarbakır'da başörtüsü meselesinden dolayı yoğun sıkıntılar yaşanıyordu, artı Kürt meselesinden dolayı can yakıcı, sürekli cenazelerin geldiği ve hak ihlallerinin somut olarak yaşandığı bir dönemdi. Kuruluşu o döneme tekabül etmekte.

Kuruluşundan itibaren MAZLUMDER Diyarbakır şubesi çalışma yöntemi olarak sürekli raporlamayı seçti ve kampanyalar üreterek bunu geliştirmeye çalıştı. Raporlama yöntemini belirlememizin nedenlerinden biri tarihsel delillerin önemli olduğunu düşünmemiz. Bir köy yakma olayını düşünün, ona ilişkin kınama ya da protesto şeklinde düşüncelerimizi iletmek önemlidir, anlamlıdır, ancak her insanın orada ne olduğunu gidip görme şansı yok. Gidip oradaki halkla ve bürokrasi kanadıyla bizzat görüşüp ortaya çıkardığımız bir rapor sizin için sağlam bir delildir, tarihsel nitelikte bir belgedir. O yüzden raporu önemsiyor, çalışmalarımızı mümkün mertebe rapor merkezli yürütmeye çalışıyoruz.

Şeyhmus Diken: Geleceğe de kalıyor aynı zamanda.

Akçınar: Aynen öyle. Önemli bir delil. Bir de raporlamanın ötesinde çalışmalarımızda bilhassa şunu soruyoruz: İnsan hakları dediğimiz şey niçin gereklidir? Bunun gerekliliği toplum tarafından içselleştirilmiş midir? “İnsan Hakları Okulu” adı altında dört yıldır yürüttüğümüz bir insan hakları eğitimi çalışması var. İnsan hakları nedir, insan haklarının kategorileri nelerdir, insan hakları niçin gereklidir, bunları anlatmaya çalışıyoruz.

• **Biraz açar mısınız? Neler yapıyorsunuz bu İnsan Hakları Okulu'nda?**

Akçınar: Diyarbakır'da o kadar can sıkıcı süreçler yaşanıyor ve ihlal konusuna o kadar eğiliyoruz ki “İnsan hakları ihlali nedir, neden insan hakları mücadelesi verilmelidir?” gibi soruları ıskalıyoruz. Bunları insanlara anlatamadığımızı fark ettik. Buradan hareketle, “Bir insan hakları okulu kuralım, tartışmalar buradaki dersler üzerinden gelişsin, dedik. Temel derslerimiz vardı. Mesela “İnsan haklarının felsefesi nedir, tarihsel süreci nedir, çıkış yeri nedir ya da genel olarak insan hakları kategorileri nelerdir?” soruları üzerinden tartışmalar yapıldı. Bu eğitim çalışmasını üç dönemdir yapıyoruz. Eğitimimize genelde üniversite öğrencileri dâhil oluyor. Bazen de farklı meslek gruplarından çalışan ya da çalışmayan insanlar dâhil oluyor. Dersleri hafta sonları olmak üzere üç aylık dönemler halinde uyguluyoruz. Orada çok ciddi tartışmalar yürütülüyor, çok güzel konular açığa çıkarılıyor. Gerçekten orada güzel şeyler yaptığımız kanaatine vardık. Çünkü belki hiç tartışmadığımız konuları ilk defa tartışıp konuştuk. Ardından bir sertifika törenimiz oluyor. Çok iyi oluyor. Süreklilik arz eden bir proje bu. Üç aylık seminerler devam ediyor.

Diken: Biraz sistematik ve kategorik çalıştığınızı fark ediyorum. Bir işi bir tarafından tutup mutlaka bir yere kadar götürüyorsunuz.

Akçınar: Uzun soluklu çalışmayı ve çalışmadan sonuç almayı önemsiyoruz. O yüzden kampanyalar üzerinden süreci yürütmeye çalışıyoruz. Örneğin “Andımız Kaldırılsın!” diye bir çalışma başlattık. Altı yıl boyunca bu kampanyada Andımız’ın kaldırılması gerektiğini, çünkü tektipleştirici eğitim sisteminin bir parçası olduğunu, Kürt çocuklarının üzerindeki psikolojik tahribatın simgesi haline geldiğini ve militarizmin çocuklar ve gençler üzerindeki tahribatını anlatmaya çalıştık. İmza kampanyası başlattık, paneller, konferanslar, farklı bir sürü etkinlik yaptık. İmzalar TBMM’ye, Başbakan’a, Cumhurbaşkanı’na ve kurumlara gönderildi.

• Kaç imza topladınız?

Akçınar: İnanın şu an sayıyı hatırlamıyorum, ama çok fazlaydı ve onun neticesinde bürokrasinin bunu tekrar gündemine almasıyla bu mektubun önemli olduğunu düşünüyoruz. Sokakta imza standlarını açtığımızda insanlar Andımız’ın kendilerinde ve çocuklarında nasıl bir etki bıraktığını daha önce fark etmediklerini söylediler. Birçok insanda farkındalık gelişti. Kampanya devam etti ve nihayet Andımız kaldırıldı.

• Kaldırıldığında ne gibi bir duyguya kapıldınız?

Akçınar: “Güzel şeyler yapıyoruz,” dedik. Mesela ben, şahsım adına, insan hakları mücadelesini verirken birçok zorluk ve sıkıntıyla karşılaşıyorum. Sosyal problemler vs. bir sürü sıkıntı. Kaldırıldığı gün ben kendi kendime şunu söyledim: “Çocuğum artık okula ‘Ne Mutlu Türküm Diyene!’ ile başlamayacak. Benim çocuğumun literatüründe Andımız diye tektipleştirici bir şey olmayacak, onu kendine yabancılaştıracak bir şey olmayacak. Verdiğim insan hakları mücadelesinin ne kadar onurlu bir şey olduğunu, çektiğimiz sıkıntılara rağmen gelecek nesillere ve çocuklarıma çok şey katacağını düşündüm. Bütün arkadaşlarımızda bu duygu gelişti. Bizi daha yoğun çalışmaya sevk eden bir ruh hali.

Bunun dışında genel olarak başörtüsü yasağına ilişkin çalışmalarımız oldu. Bu konuda çok sistemli çalışmalarımız olduğunu söyleyemeyiz. Ara ara başörtüsünün gündemde olduğu dönemlerde başvurular oluyordu. Onlar üzerinden değerlendirme veya eylem yapıyorduk. Ya da birbirinden bağımsız, kampanya şeklinde olmayan çalışmalar yapıyorduk. Nihayetinde şu an başörtüsü yasağı kısmen kaldırılmış durumda. Ama bunun yeterli olmadığını, bazı meslek gruplarında da başörtüsü yasağının kalkması gerektiğini söyledik.

Mevcut iktidar başörtüsü yasağının kalkmasını tamamen kendi başarısı

olarak görüyor. Biz MAZLUMDER olarak bunun kadın hareketinin bir başarı olduğunu vurguladık. Hiçbir siyasal iktidar bunun üzerinden nemalanmasın. On yıl boyunca siyasal iktidardaydınız, çözülebilir bir meseleydi ve çözmediniz. Kadınlar üzerinde tahakküm aracı olarak kullanıldı başörtüsü, araçsallaştırıldı. Sonuçta “Ben çözdüm,” iddiasının problemli bir yaklaşım olduğunu söyledik.

Son çalışmamız ise “Koruculuk Kaldırılsın” kampanyası. Bu kampanyayı önemsiyoruz. Çünkü koruculuk mekanizması yapısı ve tarihsel kökenleri itibariyle Hamidiye Alayları’na dayanıyor. İçerisinde birçok mağduriyeti barındıran bir şey. Kürd’ü Kürd’e kırdırma politikası mı dersiniz, tamamen insan emeğini sömüren bir mekanizma mı dersiniz, aklınıza ne gelirse onu deyin. Çok problemli, çok dağınık ve gerçekten mücadele edilmesi gereken bir alan. Çözüm süreci dediğimiz tam silahsızlanma şeklinde gelişen bir süreçte korucu sisteminin hâlâ devam etmesi ve bu kadar korucu alınması da bir taraftan soru işaretleri barındırıyor. Koruculuk sistemi, siyasal iktidarlara Kürt meselesini silahlı güçlerle halledilebilecek bir “terör” meselesi olarak gördüğünün kanıtıdır.

Biz Kürt meselesinin hak ve özgürlükler meselesi olduğunu anlatmaya çalıştık. Kürt meselesi bir halkın varoluş mücadelesidir, bir halkın kendi kaderini tayin hakkı mücadelesidir, insan merkezli bir mücadeledir. Siz bu meseleyi “terör” olarak algılayıp silahlı güçlere havale ettiğiniz zaman başka bir şeyle karşılaşsınız. Dolayısıyla tam da böyle bir dönemde koruculuk sisteminin kaldırılmasını ve mevcut korucuların mağdur edilmeden farklı bir şekilde istihdam edilmesini savunduk. İlk olarak bir panelle bunu çok yönlü olarak tartıştık. Bundan sonra da farklı boyutlarıyla, farklı eylemleriyle kampanyamızı koruculuk sistemi kaldırılana kadar devam ettireceğiz.

• Barış sürecinin gidişatı için ne düşünüyorsunuz?

Akçınar: Bana kalırsa süreç başladığı andan itibaren aslında birtakım problemler vardı. Süreç sağlıklı başlamadı. Düşünsenize, süreç başlamadan hemen evvel açlık grevleri vardı. Ölümler ha çıktı ha çıkacak diye beklediğimiz bir dönemdi. O dönemde PKK lideri Öcalan’ın cezaevinden çağrısı üzerine açlık grevleri durduruldu. O süreçte İmralı’dan çağrı gelmeseydi hükümet tek bir adım dahi atmıyordu. Dolayısıyla devletin ve siyasal iktidarın bu kadar direngen, insan yaşamına bu kadar duyarsız olmasına rağmen böyle bir sürecin bu kadar kısa sürede başlaması ve bir şekilde evrilmesi doğal olarak bir endişe yarattı.

Hakikaten insan yaşamını bu kadar önemsiyorsanız, siyasal iktidar için söylüyorum, Kürtlerin kaderini bu kadar önemsiyorsanız, onlar için iyi şeyler diliyorsanız birkaç hafta evvelinde neden cezaevinden az kalsın insanla-

rın cesetleri çıkacaktı? Hiçbir şey yapmadınız. Tam tersine “Gizli gizli yemek yiyorlar,” dediniz. Burada ciddi bir samimiyetsizlik gördük. Bana kalırsa Ortadoğu’da Kürtler önemli bir güç ve siyasal iktidar bunun farkında. Bu yüzden Kürtlerle uzlaşmak zorundaydı. Uluslararası dengeler zorladı ve hükümet bu konjonktürde daha güçlü çıkmak için Kürt meselesini halletmesi gerektiğine karar verdi diye düşünüyorum. Yoksa “Türkiye’deki Kürtlerin durumu ne olacak?” gibi insan merkezli bir açıdan bakmaya başladığı için değil. “Buradan nasıl kazanç elde ederim?” şeklindeki pragmatik düşünceyle başladı ve öyle ya da böyle ağır aksak bir şekilde devam etti.

Bana kalırsa süreç çok doğru, çok iyi ya da sağlıklı bir şekilde ilerlemiyor. Elbette ki başladığı andan şu ana kadar tek bir askerin veya gerillanın ölmesi çok önemli. Çünkü insan yaşamı bizim için çok önemli. Ancak, siyasal iktidarın süreç başladığı andan itibaren ısrarla altını çizdiği “Bu süreç silahsızlandırma sürecidir. PKK’yi dağdan indireceğiz, silahlarıyla birlikte sınır dışına çıkaracağız,” söylemi aslında Kürt meselesinde az önce söylediğim şeyi pekiştiriyor. İnsan merkezli değil de silahsızlandırmak vs. şeklindeki bakış açısı meseleyi nasıl halledeceğinize dair ipucu veriyor. Böyle bakan bir hükümet mesela Roboski’yi nereye koyar? Bu çok ciddi bir sıkıntı. Roboski meselesine hiçbir şekilde değinmeyen, bir özür dahi dilemeyen bir hükümet şu an adı “barış süreci” olan bir süreç yürütüyor. Bu bana çok sağlıklı bir şeymiş gibi gelmiyor.

Son olarak geldiği aşamaya baktığınızda demokratikleşme paketleri gibi şeyler oldu, ama buradan Kürtler adına kocaman bir fiyasko çıktı. Andımız’ın kaldırılması önemlidir, ama bu bir süreçte sadece Andımız’ın kaldırılması gibi bir şeyin ortaya konması çok komik, trajikomik bir şey. Şu an cezaevinde hasta tutsaklar var. Siyasi pazarlık haline getirmeden, sadece vicdani olarak baksanız hasta tutsaklara ilişkin bir şey yapmanız lazım. Bu hiçbir zaman dile getirilmedi. Ardından seçimler geldi diye biraz daha ağırdan alınmaya başlandı.

• Bir de Cemaat’le hükümet kapışmasında malzemeye dönüştü.

Seher Akçınar: Aynen öyle. O da ayrı bir sıkıntı zaten. Bana kalırsa Kürtlerin bu süreçte en büyük kazanımı Rojava’dır. Ayrıca, Abdullah Öcalan’ın Ortadoğu’yu Recep Tayyip Erdoğan’dan daha iyi tanıdığını düşünüyorum. Çünkü yaklaşık otuz beş yıldır Ortadoğu coğrafyasında siyaset yapıyor. Recep Tayyip Erdoğan’ın ise on iki, on üç, bilemedin on beş yıllık bir tarihi var. Mesela PKK’nin sınır dışına çekilmesi süreciyle aynı dönemde Surive’nin durumuna bakarsanız bana kalırsa Öcalan özerk bir Rojava’nın kurulacağını öngörüyordu. Bu öngörüden dolayı ve artık silahların değil de siyasetin konuşması gerekliliğinden dolayı bu süreci kabul etti.

Sonuç olarak bu süreçte şu anda Türkiye Kürtleri açısından en büyük kazanım hiç cenaze gelmemesi, Kürtlerin yavaş yavaş kendilerini siyasi alanda ifade etmesidir. Bütün Kürdistan Kürtleri açısından baktığınız zamansa en büyük kazanım Rojava’dır bana kalırsa.

Bugün 20 Şubat 2014 Perşembe. Türkiye Manisa'nın Akhisar ilçesinde yaşayan 47 yaşındaki Nurhan Gül'ü konuşmakta. Nurhan Gül, geçen 29 Aralık'ta Milli Egemenlik Meydanı'ndaki mitingde Başbakan Tayyip Erdoğan'ın konuşması sırasında evinin terasından ayakkabı kutusu göstermişti. Bunun üzerine Başbakan'ın yakın korumalarıyla polisler tarafından evi basılarak ayakkabı kutusuyla birlikte gözaltına alınmıştı. Bugün savcılık eylemi ifade özgürlüğü olarak değerlendirilip kovuşturmayaya yer olmadığına karar verdi.

Bir başka gündem de Twitter. Gezi eylemlerine destek amacıyla gösteri düzenledikleri ve "tweet" attıkları için İzmir'de 29 öğrenciyi açılan davaya mağdur sıfatıyla katılan tek isim Başbakan Tayyip Erdoğan oldu.

Gazetelerde tam sayfa bir ilan göze çarpmakta. 29 baro başkanı gazetelere ortak bir ilan vermişler. "Uyarıyoruz" başlıklı ilanda "plebisiter otoriteriyen" bir rejime gidildiği savunularak "yürütmenin diğer erkler üzerinde orantısız bir güce dönüşen tahakkümü"ne dikkat çekiliyor.

Güneşli güzel bir günde Bağlar Kadın Kooperatifi'nin Başkanı Saniye ile Bağlar Belediyesi'nde buluşuyoruz. Saniye Bağlar Belediyesi'nde çalışıyor. Kooperatifin belediyeyle organik bir bağı yok.

Belediye binası yoksul Bağlar için oldukça şık. Binada her şey çift dilli: Kürtçe ve Türkçe. Çalışanlar Kürtçe konuşmaktalar. Kadın vurgusunu binanın her yerinde görmek mümkün. Bina girişinde belediyenin kadınlara yönelik çıkardığı dergiler var. Bağlar Kadın Bülteni'nin kapağında Bağlar'da yeni açılan Kadın Semt Pazarı'nın (Jiyan Semt Pazarı) açılışından bir kare var. Bağlar Belediyesi'nin kadın belediye başkanı, çoğunluğu kadınların oluşturduğu milletvekilleri ve belediye çalışanlarıyla açıyor pazarı.

Tamamen kadın ve çevre dostu olan bu tertemiz binanın üçüncü katına çıkıyoruz. Saniye geliyor, çok hoş, güzel yüzlü bir kadın. Bir pantolon ve kırmızı bir yelek var üzerinde. Kürdistan güçlü kadınların vatani dedirtmekte...

• Sevgili Saniye Varlı Bozkurt, Bağlar Kadın Kooperatifi hangi tarihte kuruldu? Hangi ihtiyaçtan doğdu?

Saniye Varlı Bozkurt: 2005'te, daha çok ev kadınlarını, gündelik hayatta gözükmeyen kadınları ekonomik yaşama katmak için biraz da belediye başkanının yönlendirmesiyle oluştu. Daha sonra bu yapının belediyeye anılması için özgün bir yapı oluşturulmasına karar verildi. Şu anda belediye çalışanı olarak bir ben varım. Benim dışımda arkadaşlarımızın hepsi bağımsız alanlardan geliyorlar. 2005'ten beri gönüldaşıyım, dışarıdan destek sunuyorum, ancak fiilî olarak iki yıldır içindeyim.

Ekonomik yapı Kürdistan'da korkunç sıkıntılı. Erkekler kahvede, işsiz eve geliyor, evin ihtiyaçları var, bu gerginlik şiddet doğuruyor. Bu da kadını arayıya soktu. Arayıya girdiğinizde de bir araya gelmeniz gerekiyor ki o gücünüzü görebilesiniz. İşte sivil toplum bu noktada kendini gösteriyor. Önce ideolojik bir örgütlenme üzerinden gittik. Bize yakın olanlar, bizim gibi düşünenler, bu coğrafyada bizim gibi zarar görenler bir araya gelelim, sonra büyürüz. Büyük hedeflerimiz var, ama daha baştan kendimizi aşan büyük hedefler koymak istemedik. Kadına yönelik şiddet ve farkındalık oluşturma üzerine sosyal ve siyasal eğitimler yapıldı daha çok. Bağlar Belediyesi stratejik ortağımızdı. Birlikte projeler yaptık. Kadınlar şoför oldular, tarım işçileriyle birlikte sağlıklı ekolojik bir tarım nasıl yapılır ona çalıştılar. Sinema Kulübü kuruldu. Hatta ortak projelerimiz Avrupa'da –yanılmıyorsam Fransa'da– bir film festivalinde gösterildi. Ama sosyal alana indiğinizde bunun ayakları pek yere basmıyor.

• Biraz entelektüel kadınlar üzerinden mi yürüyor?

Bozkurt: O ayağı da var, ancak, ekonomik boyutuyla ayakları yere basması için biraz daha tabana inmemiz gerektiğini düşündük ve yerimizi Yunus Emre Mahallesi'nde açtık. Biliyorsunuz Yunus Emre Mahallesi ekonomik durumu çok kötü olan, göç alan bir mahalle. Her türlü kirli ilişkinin de yaşandığı bir mahalle. Evet, madde bağımlılığı hep vardı, ama bu savaşla birlikte kendini çok daha fazla göstermeye başladı. Bulunduğumuz bina daha önce madde bağımlılarının bulunduğu bina. Maalesef fuhuşun, ensest ilişkilerin, hırsızlığın olduğu ve bunlarla birlikte de siyasal bir duruşun olduğu bir mahalle. Yerimizi burada kurarsak daha başarılı olacağımızı düşündük. Çünkü elitist kesimden kurtulmamız lazım. Böyle bir derdiniz varsa, "Hayata buradan da bakmalıyız," diyorsanız kendinizi aşmak zorundasınız. Oralarda atölyeler açtık ve üretim ilişkileri üzerinden örgütlenme modelleri oluşturmalı dedik. Evet, yukarıdan örgütlenme falan filan, ama insan karnı

açken pek fazla örgütlenmeyi düşünmüyor. Hem üretip hem örgütlenelim. Şu anda kösele deriden çanta üretiyoruz, bir de dükkân açtık.

- **Nerede?**

Bozkurt: Yunus Emre Mahalle Evi'nde. Şu anda aktif şekilde üretimimiz yapılıyor. Balıkçılarbaşı'nda Kervansaray Otel'in orada bir dükkânımız var, satış yapıyoruz. Dükkân sahibi de belli bir dönem kira almayacağını söyledi. Çünkü bizim gerekçemiz, amacımız belli. Yani hiçbir şekilde kâr amacı gütmüyoruz.

- **Dönüyor mu peki?**

Bozkurt: Dönüyor.

Nurcan Baysal: Geleneksel Kürt kıyafetleri yapıyor, üstüne de sipariş alıyorlar.

Bozkurt: Aynen öyle. Bir de tekstil atölyemiz var. Orada hem geleneksel hem günlük kıyafetler yapılıyor. Bir moda evine dönüşecek. Şu anda onun temelleri de atıldı. Bir atölye tuttuk. Arkadaşlarımız orada üretime geçti. Seçim döneminde oldukça fazla kıyafet diktiler.

- **Kooperatifinizin kaç üyesi var? Gönüllüler de dâhil kaç insan üzerinden yürüyor bu iş?**

Bozkurt: Kâğıt üzerinde yüze yakın üyemiz var, ama aktif on beş gönüllümüz var. Yine yönetimde aktif olan beş kadın arkadaşımız bütün dış çalışmaları yürütüyorlar. Benim gibi ekonomik olarak kendine yetebilenler oranının gelirinden kesinlikle faydalanmıyoruz. İşleri kuruyoruz, çalışmalar yapıyoruz, hatta bağış alıyoruz. Mesela bir vatandaşımıza kumaşa ihtiyacımız olduğunu anlattık, bize kumaş gönderdi, kargo ücretini bile ödedi. Ürettiklerimizi belediyenin açtığı pazarda satıyoruz. Yedeklerle beraber 214, şu anda 104 kadının çalıştığı bir pazar. Bu şekilde tamamıyla gönüllülük üzerine çalışan bir mekanizma. Mesela şu an dikiş atölyesinde dört kadın arkadaşımız, çanta atölyemizde de beş kadın arkadaşımız aktif bir şekilde üretim yapıyorlar. Ayrıca çanta atölyemiz için Milli Eğitim'den hoca talep ettik. Kalifiye eleman yetiştirmek için bir öğreticiye ihtiyacımız var. Sadece yazın salça çıkarın, organik salça satalım. Üç-beş kutu salçayla geçim olmuyor. Süreklilik arz etmesi, hijyenik olması, gıda mühendislerinin olması gerekiyor. Bunlar sırf tribüne oynamak için yapılacak çalışmalar da değil. Altyapısını sağlıklı oluşturmak için kalifiye eleman yetiştirme gibi bir derde sahiptik. Geçen ay Milli Eğitim'den hoca talep ettik, Halk Eğitim bize bir arkadaşımızı gönderdi. Bu kadınlar bir ay içerisinde bu çalışmayı öğrendiler. Yaptıkla-

rı ekonomiye döndüğü anda paralarını yine alıyorlar. Yani kursiyer mantığı yok orada. Altı ay bekle, sonra sertifikayı al değil. Sadece öğrensinler ve aktif olarak katkı sunsunlar.

Şeyhmus Diken: Nasıl bir modelle sürdürüyorsunuz kooperatifinizi? Kapitalist bir modelle mi yoksa sınıfsal altyapı üzerinden mi oluyor üretiminiz ve paylaşımınız?

Bozkurt: Kooperatifçiliğin ruhu kapitalizme terstir. Biz ürettiğimizi paylaşıyoruz. Arkadaşlarımız emekleri oranında alıyorlar. Ama bir kadının emeği belli, ötesine gidemiyor, ama diyelim ihtiyacı var. Orada paylaşımımızı yapıyoruz. Arkadaşımızın sosyal veya ekonomik ihtiyaçları var, evinin ihtiyaçlarıyla ilgili sıkıntıları var. Bu durumda paylaşımımızı yapıyoruz. Fakat bu arkadaşımızın daha fazla ihtiyacı var. O zaman diğer STK'larımız var, belediye-deki Günişığı mesela. Kıyafet yardımında bulunuyoruz. Eğer kriterleri uyuyorsa o arkadaşlarınıza belli bir dönem, en azından o dönüşüme dâhil olana kadar gıda yardımında bulunmalarını istiyoruz. Sizin gibi dostlarımıza diyoruz ki "Bizim üç ailemiz var, bu üç ailemize gıda yardımında bulunacaksınız" Böyle incitmeden onlara yardımda bulunuyoruz.

• STK'lar ve kurumlarla nasıl bir bağınız, ilişkiniz ve enformasyon ağı-nız var?

Bozkurt: Biz DTK üyesiyiz. Diyarbakır'daki bütün kadın çalışmalarıyla organik bağımız var. Ekonomik olarak da kadın dernekleri bize destekte bulunuyorlar. Mesela Nurcan Hanım üzerinden ulaştığımız kişiler var. DOĞÜN-KAD'ın çok yoğun desteğini alıyoruz. Nevin İl Hanım'ın bize çok fazla desteği var. Aslında bir derdi var, derdi olmasa destek olmaz. Çünkü "Bu çok fakir, gidelim yardım edelim," ile olmaz bu iş. Böyle bir mantık doğru değil, kabul etmiyoruz. Biz bireyiz. Bireyselliğimizi toplumsallaştırdık, sizinle paylaşmak istiyoruz. Mümkünse siz de dâhil olun. Olmayacaksanız da önümüzde durmayın. Böyle bir algımız var. Diyarbakır'daki bütün yerel ve uluslararası çalışmalarda varız. Kooperatifler Birliği'ne üyeyiz. Çalışmalarına katılıyoruz, dünya çapındaki toplantılarına dâhil oluyoruz. Çalışmalarımızı o siyasal yapı içerisindeki toplantılarda boğup üretimden uzaklaşmıyor, üretimle eğitimi bir arada götürüyoruz. Örneğin kadın arkadaşlarımızın günde yarım saat kitap okuma molası var, aynı Küba'daki puro işçileri gibi. Evet, onlardan esinlendik, ama başka şansımız yok. Okuma yazma bilmeyene de biz okuyoruz.

• Yunus Emre'ye girişinizin üzerinden epey zaman geçti. Bu sürede hiç alt okuma yaptınızı mı? Bağlar Kadın Kooperatifi burada bir değişime sebep olabildi mi?

Bozkurt: Diyarbakır farklı bir yer. Aman aman bir değişim olduğunu söylesek kendimizi kandırmış oluruz. Fakat bir kadın farkındalığı oluştu. Kapı açık, kadınlar geliyor, ilk sordukları şey, “Burası bizim partinin mi?” Çünkü bir güven de var. Eğer partiyle berabersen sorgulayabiliriz, bir yanlış yapılsa şikâyet edebileceğimiz bir mekanizma var. Sıcaklığı, en azından ideolojik bir birlikteliği yakaladıklarında... Fakat biz “Kime oy verdiniz?” diye sormuyoruz. Hangi partiye oy verirse versin!

Kadının dilinde, bedeninde oynanan oyunlarda siyasal aktörler büyük bir etken. Bunda mevcut sistemi, mevcut hükümeti, hükümetlerin yarattığı tahribatı yok sayamayız. Onun için biz böyle bir ayrıştırmaya gitmeyi doğru bulmuyoruz. Evet, bir farkındalık yarattık. Kadınlar rahatlıkla kapıyı çalıp içeri girebiliyorlar. Mümkün merteye erkek arkadaşlarımızı da alıyoruz. Katkı sunuyorsa buyursunlar gelsinler. Ben daha önce Kaynaratepe’de çalıştım. Çok eski, yerleşik bir mahalle. Ama şu anda basına yansıyan şekliyle çok kötü bir mahalle. Hep hırsızlıkla, olumsuz şeylerle anılıyor. Oradaki kadınlar da evinden çıkmak istiyor, bir şeyler üretmek istiyor, ama bize dâhil olabilmesi için o eril mantığın kadınların güvenli bir yerde olduğuna inanması gerekiyor. Maalesef eşlerinin ötekisi haline gelmişler, eşlerinin eşi haline gelmemişler. Farklılar. Evet, aynı yerde yürüyoruz, ama aynı düşünmek zorunda değiliz, farklı olduğumuz için bir aradayız. “Eşim erkek görürse gelemem,” algısını Kaynaratepe’de kırmak istedik. Ama Kaynaratepe’deki sosyal algı buradan daha güçlü. Yunus Emre’deki algı daha geniş. Arkadaşlar çok rahat dâhil olabiliyorlar. Mesela burada sağlık ocaklarıyla çalışma yürütüyoruz. Sağlık sorunu olanlar için belediyenin sağlık merkezlerinden destek istiyoruz. Arkadaşlar gelip burada sağlık eğitimi veriyorlar.

• Türkiye Kürdistanı’nda yoksulluğun, ötekileştirmenin, üretimden yeterince pay alamamanın ve kaynaklara ulaşamamanın alternatifi olabilir mi kooperatifçilik?

Bozkurt: Kesinlikle olmalı. Zaten özetlediniz, sorunun içinde cevabı da var. Gelirden eşit pay alamıyoruz. Bu bir gerçek. Sistem böyle. Birileri büyük paydan faydalaniyor, birileri de maalesef onların kırıntılarıyla geçiniyorlar. O kırıntılar da bizler oluyoruz. Kendimi bunun dışına koyamıyorum. Çünkü son on iki yıldır, evet, istikrarlı bir hükümet var, evet, koalisyon hükümeti değil –bana göre içten içe en büyük koalisyon hükümetidir– ancak bana cebime yansıyan bir değeri yok. Yaşamımda bir değişim olmadı. Sürekli borçlanarak yaşamaya devam ettim. Ben kazandığım halde borçlanıyorsam diğer kadınları hiç düşünemiyorum. Çok çok kötü durumdalar.

Kooperatifçilik sistemi bunun alternatifidir. Çünkü bir şeyi paylaşma kararı almışsanız sizden çıkmış sayılır. Ben böyle yaşamayı kendime esas alı-

yorum. Dolayısıyla bu sistem alternatif bir modeldir. Çok mu güçlü? Hayır, güçlü değil. Çünkü siz elinizdekini bir anda vermek istemezsiniz, kimse istemiyor. Çünkü iliklerine kadar işlemiş bir şey var. Onu dönüştürmek için uzun zaman gerekiyor. Biz de böyle yavaş yavaş belki büyük bir işletme haline dönebiliriz, böyle bir hedefimiz var. Çünkü çantada mesela markalaşmaya gidiyoruz. Patent için başvurduk.

• Özel sipariş alıyor musunuz?

Bozkurt: Özel sipariş alıyoruz. Almanya'ya gönderdik, İstanbul'a gönderdik.

Baysal: Sanıyorum bir yıl önceydi, birkaç kişiyi getirmiştım buraya, kooperatiften bir arkadaş misafirlerime koopertiflerini anlatmıştı. Sonra da ilkokula gitmediğini öğrendiğim bu arkadaş birkaç üniversite bitirmiş kişilere öz yönetimi nasıl kuracaklarını anlatmıştı. İnanılmaz etkilenmiştim.

Kadın girişimciliği çok zor bir alan. Çünkü bütün olarak ekonomik sistem kadını desteklemezken bizim ufak desteklerle kadınların ayakta kalabileceği sistemleri kurmamız zor. Ama Bağlar Kadın Kooperatifi'nde bu sistemin kurulmuş olduğu görünüyor. Bunu neye bağlıyorsun?

Bozkurt: Belki de bölgedeki siyasal aktörün güçlü olması bizim için bir şans. Özellikle demokratik özgür kadın hareketinin. Ben onu kalıplarda bırakmıyorum, çünkü demokrasi özgürlükten önce gelir. Eğer siz bu duyguyu taşıyorsanız, bununla birlikte özgürleşmeyi esas almışsanız ve bir de bunun içine neolitik çağdan bu yana ezilen, yok edilen, ötekileştirilen kadını koymuşsanız sizin bir derdiniz var demektir. Kendi adıma söylüyorum, benim rehberim demokratik özgür kadın hareketinin şiarıdır. Dolayısıyla onunla birlikte oluşan yapıdır. Biz bu ruhu taşırsak bir otokontrol var bizde. Bir de özeleştiriy yapıyorsunuz. “Şu yanlış yaptım, sadece kendime hesap vermeyeceğim.” Yarın çıktığınızda insanlarla yüz yüze geliyorsunuz. Böyle bir derdiniz yoksa çok sıkıntılı. Tam da sistemin adamı olmuşsunuz demektir. Eğer özeleştiriy yapıyorsanız, bir yapının içerisindeyseniz, o yapıyı doğru görmek, en azından genel doğrularla yukarı doğru götürmek zorundasınız. Ben kendimde başka bir şans görmüyorum. Eğer kooperatifin üyesiysem, kooperatifin yöneticisi olmanın çok bir esprisi yok. Biz resmi evrakları takip ediyoruz. O anlamda yaşamımıza kattığı bir şey yok. Sadece devletle olan ilişki ağıımızı götürüyor. Bu bittikten sonra üretimle ilgili ne yaptın geliyor. Çünkü gidip orada çalışmalarımızın hepsini biz yapıyoruz, yerimizi biz temizliyoruz. Bunun için özel birini tutmuyoruz, “Gelin yapın,” demiyoruz. Hiyerarşik bir yapımız da yok. Kolektif çalışmamız kendini gösteriyor. Küçük küçük. Ama o küçüklüğü de eğer siyasal bakış açınızda değişimle ilgili bir derdiniz varsa oraya aktarabiliyorsunuz. Öz yönetim oradan geliyor. Yoksa sadece söylemle

olmaz. Kooperatif, bunun pratik ve somut göstergesidir. O açıdan önemli ve değerlidir. Bir yıl sonra ben olmayabilirim, ama burada bir ruh var.

Kadına yönelik şiddetin özüne gitmek gerekiyor, biz onun için bu kadınları sosyal, siyasal hayata kattık. Ama bu kadınların çocukları bir şeyler talep ediyor, ihtiyaçları var veya hiçbir şey olmasa bile bir şey üretmek istiyor. İlla birinin karnını doyurmak için değil, yaşamına bir şey katmak için istiyor. Bunun için bir dertleri var. Bu siyasal yapı güzel, olmalı. Kendi açımdan bu örgütlenmede başımı ağrıtmama sebebim siyasal düşüncelerimdir. Beni bu kooperatife dâhil olmaya iten temel espri bu. Fakat bunu ekonomik bir modelle nasıl evirebiliriz? Böyle de bir derdimiz var. Birlikte nasıl üretebiliriz? Kooperatif daha çok bu mantıkla ortaya çıktı.

Baysal: Güney Amerika'da bazı yerlerde işçiler fabrikaları işgal etti. On-
dan sonra işçilerin kendi arasında da patronlar oluştu. Böyle bir korkunuz
var mı? Hiyerarşi hiç yok dedin ya, herkes tuvaletleri temizliyor mu, her-
kes yerleri temizliyor mu?

Bozkurt: Kesinlikle. Şu an aktif olarak çalışan arkadaşlarımız yapıyor bun-
ları. Mesela ben gittim diyelim, o an arkadaşlar atölyede çalışıyor, ben gidip
çayı getiririm. Lavabo mu kirli? Yıkayıp çıkarım. Bunun için birinin söyle-
mesine gerek yok. Dediğim gibi, resmiyette hiyerarşik bir yapımız var, ancak
içimizde, öz yönetimimizde hepimiz aynıyız. Yoksa alt-üst ilişkileriyle sis-
tem zaten çok iyi işler. Çok iyi ağalar ve marabalar var. Biz yeni bir ağa-ma-
raba sistemini burada niye kuralım? Öyle bir derdimiz olmamalı.

Diken: Tarafılılığınızın sivil toplum örgütçülüğünüzle ilişkisini nasıl ku-
ruyorsunuz?

Bozkurt: Ben tarafım. Çok net tarafım. Ancak, bu bizim gibi düşünmeyen-
lerin kooperatifimize gelmemesine yönelik bir taraf algısı değil. Onu çok iyi
görmek gerekiyor. Ben daha önce çalışmalarında hep erkeklerin yaptığı iş-
leri yaptım. Kadın alanı çok farklı. Tam da böyle kendinizle yüzleşme alanı-
dır. Ya da erkeklerin erkeklerle çalışması... Çünkü kendi cinsinizi daha iyi
tanıma şansı doğuyor. Yaşadığın zaman bu ufkunu genişletiyor. Eğer evren-
sel bir değeri esas alıp önüne bakıyorsan bununla ilgili durumu pratik yaşa-
ma da aktarmak zorundasın. Siyasal yapı biraz şuradan geliyor: Ben sürgün-
de yaşayan bir ailenin çocuğuyum. Babam 70'lerde sürgün edildi, Ankara'da
büyüdük. Ankara gibi bir yerde...

Diken: Niye sürgün edildiniz?

Bozkurt: Babam devlet memuruydu, düşüncelerinden dolayı sürgün edildi.
Maçka'da kaldı, Edirne'de kaldı. En son Ankara'ya sürgün edildi. 1970'te An-

kara'ya yerleştik. Fakat annemle babam dilimizi kaybetmeyelim diye bizimle küçük yarışlar yapardı. Kürtçe kelimeler sorarlardı, biz de onlara cevap verirdik. Mesela A harfinden kim daha çok kelime bilecek? Ödölümüz de portakaldı. Sekiz kardeşiz, amcalarım yanımızda, devlet memuru sonuçta, ama onurlu bir devlet memuru. Bu şekilde biz Ankara gibi bir yerde dilimizi, kültürümüzü kaybetmedik. Orada her fırsatta bize şu öğretildi: "Siz Kürtsünüz." İlk gittiğimizde Alevilerin olduğu bir mahalledeydik, gerçi sonra da aynı şekilde oldu. Daha sonra Sünnilerin yoğun bir şekilde gönderildiği Keskin gibi farklı ilçelerden göçler oldu. Mahallemize bu göçler olduktan sonra Alevilerin ve Kürtlerin farklı olduğunu gördük. Aramızda çatışma yoktu, ama diğerk arkadaşların gelmesiyle çatışma süreci de yaşanmaya başladı.

Diken: Hangi mahallede?

Bozkurt: Mamak, Mutlu Mahallesi'nde. Örneğın Çorumluların, Dersimlilerin yoğun olduğu Aleviler vardı orada. Fakat büyük bir bağ vardı aramızda. Mesela birinin taziyesi olsa herkes giderdi, kimin olduğunu bir önemi yoktu. Bir şekilde o bağ oluşmuştu. Mesela muhtar seçilecek, gelirler, evde oturulur, "Biz Şafiiyiz, onlar Alevi" diye çatışma yaşanmaz. Fakat daha sonra gelen Sünnilerle bu çatışmayı yaşadık, ötekileştik. Mesela kardeşim şehit düşmüştü, MHP'li komşularımız dahi bizim taziyemize geldiler. Babamla annemin yarattığı bir toplumsal algı vardı, bir hümanizm vardı. Benim yaşamımın merkezinde onlar yatıyor.

Babam Kürt olduğu için, farklı düşündüğu için sürgün edildi. Bizler Kürt olduğumuz için ötekileştirildik. Ama biz Kürt olduğumuz halde orada Türklerle ve farklı dinî yapılarla da bir arada yaşayabildiysek demek ki bizde farklı ve doğru bir duruş da var. Bunu aktarmak gerekiyor. Evet, ben buyum. Yani daraltmamak gerekiyor. Geniş tutmak gerekiyor. Bölgede yaşamamız da biraz bundan kaynaklanıyor. Diyarbakır'da ne benim ne eşimin tanıdığı var. Benim eşim de Urfalı. Onuncu ceddten bile kimsemiz yok. Sırf buranın sevdalısı olduğumuz için buradayız.

Diken: Eşiniz ne iş yapıyor?

Bozkurt: Eşim öğretmen kökenli, ama serbest meslekle uğraşıyor, bilgisayar satıyor. Dolayısıyla ben şuna getireceğim: Beni buraya bağlayan tek şey siyasal bağ.

Diken: Amed'in Kürtlerin Kâbe'si, kalbi olduğu gerçeği...

Bozkurt: Kesinlikle. Siyasal yapı beni buraya bağladı. Ama acaba bunu sosyal yapıyla nasıl anlamlandırabilirim? Benim kooperatifteki ya da sosyal alandaki çabalarının sebebi bu. Belediye olarak kurduğumuz bir pazar

var, kadın arkadaşlarımızla orada da kooperatifleşmeye gidiyoruz. 214 kadın. Çoğu şiddet mağduru. Hem erkek şiddetinin hem devletin şiddetinin mağdurları. Hikâyelerini dinlediğinizde kendinizden geçiyorsunuz. “Ben nasıl yaşıyorum?” diyorsunuz. “Ben kendimi hangi dev aynasında gördüm ki bunlarla birlikte olamadım?” Onlar birbirlerini dinlediklerinde o empatiyi kuruyorlar. Aslında biraz bu merkezlerin, bu ortak düşünmenin, ortak üretmenin getirdiği bir algı var. Birbirimizi dinleyince kendi acımız da hafifliyor. “Ne kadar az üretiyorum, ama mutluyum, arkadaşım daha mutsuz. Acaba onu nasıl mutlu edebilirim?” Böyle bir dayanışma olmak zorunda. Başka şansı yok.

Diken: Amed’de umduğunuzu bulabildiniz mi? “İyi ki gelmişim!” mi diyorsunuz yoksa “Ne işim vardı burada? Keşke gelmeseydim!” mi diyorsunuz?

Bozkurt: Eşim bazen “Gidelim,” diyor. Bizi buraya bağlayan hiçbir şeyimiz yok, aile bağı olarak. Beni buraya bağlayan tek şey maneviyat. Başka hiçbir şey yok. Beton şehir değildi, göçlerle beraber betonlaşan bir şehir oldu. Yeni imar planlarıyla bu kısmen de olsa atlatılıyor. Ancak Amed’in maneviyatını kimsenin kırabileceğine inanmıyorum.

Baysal: Hammadde ve kumaştan bahsettin. Herhalde size de daha çok İstanbul, Bursa gibi yerlerdeki Kürt iş adamlarından geliyor.

Bozkurt: Aynen öyle.

Baysal: Peki pazarlamayı nasıl çözüyorsunuz?

Bozkurt: Bunda yine demokratik özgür kadın hareketi bize ışık oldu. Örneğin Erbil’de görüşmeler yaptılar, oradan çanta siparişi aldık. Fakat bunun için de dedim ya patent hakkına başvurduk. O yasal düzenlemeler bittikten sonra üretime geçeceğiz. Örneğin Almanya’ya onar onar gönderdik. İnternet üzerinden de satışa geçiyoruz. Ancak bunun böyle sağlıklı bir ağ halinde yürüebilmesi için bizim yasal prosedürleri bitirmemiz lazım. Ve evet, pazarlama en zor ayağı. Ama şu an en önemli sorunumuz kalifiye elemandır. Pazarlama biraz daha sonra geliyor. Ankara’da, Necatibey Caddesi’nde özel bir mağazası var, özel alıcıları var bu çantaların. Öyle herkesin gidip aldığı çantalar değil. Evet, herkes kullanmak istiyor...

Kooperatif toplantısında görmüştüm, Afrika ülkelerinden birindeydi, bizim on liraya sattığımız küçük küçük cüzdanları, kadınlar elle yaptıkları için kırk elli dolara satıyorlardı. Korkunç bir pazarı var. O ağı dâhil olabilmemiz için şöyle kooperatiflerin hepsiyle birlikte genel bir pazarlama kooperatifi kurulabilse... Evet, kadın arkadaşlar bize destek oluyorlar, ama bir pazarla-

ma kooperatifi oluşursa bunu çok daha rahat yapabiliriz. Çok daha fazla insan da bundan faydalanır. Bizim temel şeylerimizden biri, halde bir komisyon alıp iki- tane güçlü kadını oraya oturtabilirsek o pazarı da orada oluşturup hammaddeyi daha ucuza almak. Çünkü ucuza aldığınız zaman bir anlam ifade ediyor. Pazarlama kooperatifleri aynı zamanda bunu da oluşturabilirler. Ben gidiyorum, çok yüklü almadığım için uygun fiyata da alamıyorum, pahalıya alıyorum. Ucuza satmamıza rağmen pahalı bile alıyoruz. Bize bakış açısı hâlâ şu: “Fakir kadınlar bir araya gelmişler.” öyle değil, yani güçlü kadınlar bir araya gelmişler. Kadınlar güçlüdür.

Diken: Diyarbakır sizin ne kadar farkınızda?

Bozkurt: Siyasal olarak çok farkında, ancak üretim olarak henüz o farkındalık oluşturulamadı. Çünkü ister istemez belediyelerin gölgesinde kalıyorduz biraz.

Diken: Bu bir handikap değil mi? Kürdistan’da şu anda Kürt siyasal hareketi yüzde 70’le iktidardır. Ama kendi coğrafyasında kendi halkı içinde birçok konuda farkındalık yaratamıyor. Bunu aşmak nasıl mümkün olabilir?

Bozkurt: Aslında biraz “Biz varız, biz gcz!” mantığını kırmaları gerekiyor. G, paylaşıldığında anlam ifade eder. Tekleştiğinde hiçbir anlamı yoktur. Tekleştiğinde sonunu görüyoruz. Dünya devrim tarihlerinde de öyledir. Bu, kadınlar için de erkekler için de liderler için de geçerlidir. Paylaşmadığınız zaman kaybedersiniz. Nikaragua bunun rneği. Kadınlar orada bir devrim yaptı, fakat devrim bitti ve kadınlar evlerine gittiler. İktidarı, retimi ve sonuçlarını paylaşmazsanız bitersiniz. İşte biz de zorlayıp paylaşımın içine dâhil olacağız. Başka şansımız yok.

Bugün 21 Şubat 2014 Cuma. Bugün Dünya Anadili Günü. Bu gün tüm dünyada özellikle anadili yasaklanan, baskı altında olan ve ayrımcılığa uğrayan halklar tarafından kutlanmakta. Bu günün Anadili Günü olarak kabul edilmesi 21 Şubat 1952'de çoğu üniversite öğrencisi olan Bangladeşli aktivistlerin anadilleri için yaptıkları sivil bir eylemde polis tarafından öldürülmesine dayanıyor.

Bugün Kürdistan'ın her yerinde Dünya Anadili Günü kutlanmakta. Biz de Bağlar Koşuyolu Parkı'nda anadili için yapılan gösterilere katılıyoruz. Yürüyüş oldukça kalabalık. Sloganlar atılıyor. Elimizde pankartlarımız. "Be ziman, jiyan nabe!" (Dil olmazsa yaşam olmaz!)

Amed Dernekler Platformu adına Liceliler Derneği Başkanı Nezir Mercan ve Silvanlılar Derneği Başkanı Mehmet Çeliker ile hemen gösteri öncesi ofiste buluşuyoruz. Sohbeta başlıyoruz, arada ezan okunuyor, cumaya gidecekler, sohbeti hızlandırıyoruz.

***Bu ülke yeteri kadar savaştı,
bizler olmasak barış havada kalır***

Şeyhmus Diken: Amed Dernekler Platformu bildiğim kadarıyla geçen yıl kuruldu. Hangi ihtiyaçtan doğdu? Neden böyle bir örgütlenmeye başladınız?

Mehmet Çelik: Anadili Günü'nüzü tebrik ediyoruz. Umarız, dileriz ki Kürtler anadillerini hayatın her alanında kullanırlar. Hemşehri dernekleri olarak biz 2002'de kurulduk.

Diken: Hangi dernek?

Çelik: Silvan Derneği 2002’de kuruldu. Sanırım ilk olarak Liceliler Derneği kurulmuştu. Dügün evleri kadar taziye evleri ihtiyacı da vardı. Önce taziye evlerini oluşturduk. Cenazeleri kaldırmak bile zordu. O günlerden geldik. Herkes önce hemşeri derneğini kurdu. Sonra diğer derneklerle diyaloga geçtik. Önce çay partilerinde sohbet düzeyinde bir araya geldik. Dedik ki, “Silvan Derneği, Lice Derneği, Ergani Derneği, Cizreliler Derneği gibi tek tek fazla ses çıkaramıyoruz. Bir araya gelirsek daha güçleniriz” “Bir elin ne si var, iki elin sesi var,” derler ya, o misal. Bir araya gelmek de zor iş. İnsanların birbirini tanıması, birbirine güvenmesi lazım. İyi niyetle bu işe başladığımız için hepimiz samimiydik. Kimsenin kaprisi, öne geçme duygusu, platformu bir basamak olarak kullanıp başka yerlere sıçrama amacı olmadı. Aslında samimi bir havayla daha da güçlendik.

• Yani ihtiyaç nedeniyle bir üst örgüt kurmaya gerek duyunuz!

Çelik: Evet, baktık ki tek tek sesimizi fazla çıkaramıyoruz, bir araya gelirsek belki sivil inisiyatif olarak bir baskı aracı da olur. Baskı aracı derken, doğrularımızı aktarabilme, paylaşabilme bazında... Yemekli buluşmalarla işe başladık. Altı aylık test olayından sonra mesela Siverekli Derneği’nden başladık, ondan sonra bir dahaki ay Silvanlılar Derneği’nde. Her seferinde elli-altmış kişilik küçük ziyafetler şeklinde toplandık. Bu böyle bir yıla kadar yayıldı. Ondan sonra yemek olayını kaldırdık, çay ve görüş düzeyine getirdik. Önce on dernek bir araya geldik. Aramızda bir-iki dernek daha vardı, onlar ayrıldılar.

Diken: Hangileri?

Çelik: Midyatlılar Derneği bizden ayrıldı. Şiri-Der (Şırnak, Cizre, Silopi).

Nezir Mercan: İl ve ilçe bazında bir dernektir.

Çelik: Lice Derneği, Silvan Derneği, Mazıdağ Derneği, Erganililer Derneği, Omeryanlılar Derneği. Bunlar hep mahalli dernekler, ama biz Din Adamları Derneği’ni de bu dernekleri tamamlar bazda düşündük. Taziyeler oluyor, başka şeyler oluyor, imamlara da büyük ihtiyaç hasıl olur diye düşündük. DAYDER’le diyaloga geçtik. DAYDER’in girmesiyle biraz daha güçlendik. Taziyeler olduğunda oradan imamlar katıldı.

Diken: Ama tabii Mehmet Hocam sizin bu derneklerinizin tüzel kişiliği devam ediyor, siz sadece bir çatı örgütü oluşturdunuz, değil mi?

Çelik: Evet, hepsi tek başlarına varlıklarını sürdürüyorlar. Ama biz her dernekten iki kişi, başkan ve bir başkan yardımcısının katılımıyla platform adı altında bir araya geldik.

Diken: Peki ne yapıyorsunuz? Mesela ben Silvan Derneği'ni, Lice Derneği'ni ve birkaç hemşehri derneğini daha biliyorum. Görebildiğim kadarıyla taziyelerde mekânlarınız kullanılıyor. Lice Derneği farklı bir şey yaptı, geçmişte bir yazarın imza ve söyleşi gününe Lice Derneği'nin taziye mekânını açtı. Bazı dernekler bildiğim kadarıyla yardım faaliyeti falan da yürütüyor. Sizin daha üst bir platformda, çatı örgütüyle varmak istediğiniz nedir?

Çelik: İsterseniz önce her derneğin bireysel olarak ne yaptığından söz edelim. Mesela bizim dernek adından da anlaşıldığı gibi eğitim, yardım, kültür derneğidir. Silvan Derneği olarak Doktor Yusuf Azizoglu'nun kırkıncı anma yılını tertitledik. Halk nezdinde büyük karşılık, beğeni de buldu. Hatta başında da yer edildi. Bunun dışında Silvan'a özgü sosyal, kültürel değerlerimiz var. Serêgulane dediğimiz bir hadise var. Kürt coğrafyasında sadece Silvan'a özgü bir kutlamadır.

Diken: Mayıs'ta değil mi?

Çelik: Evet, 14 Mayıs'ta. Tarihçesi Mervani Kürt Devleti'ne kadar uzanıyor. Hikâyesini oradan araştırdığımız kadarıyla Mervani Kürt Devleti kurulurken zenginiyle, fakiriyle herkes birlikte pikniğe çıkıyor, sofralar kuruyor. Bizim çocukluğumuzda da köyün zenginleri öküz keserdi, koyun keserdi ve millet onu paylaşırdı. Murat Şenlikleri dedikimiz...

Bunun dışında üniversitede okuyan öğrencilerimize küçük çaplı da olsa yardımlarımızı yapıyoruz. Ramazan'da biraz daha mahalli oluyor, ama zengin hemşerilerimizden topladığımız kadarıyla, yoksul ve göç eden Silvanlılara ulaşmaya çalışıyoruz. Tabii yalnızca Silvanlılara özgü değil, içerisinde Lîceli var, Hazrolu da var. Bunlar her derneğin taziye faaliyeti dışında yaptıkları faaliyetlerdir.

Diken: Nezîr Mercan Abi'ye bir sorum olacak. Lice Derneği 1993 Lice Katliamı ve Lice'nin yakılıp yıkılmasından sonra politik bir kimliği kamuoyuyla paylaşmada aracı oldu. Protestolar, basın açıklamaları... Yirmi yıl sonra Lice olaylarının zamanaşımına uğramasının önünü kesmede Lice Derneği çok ciddi bir rol üstlendi. Yanılıyor muyum?

Mercan: Hayır, yanılmıyorsun. Lice Olayları 1993'te başladı, ama o zaman derneğimiz yoktu. Derneğin dışında Lice halkının duyarlı olduğunu siz de kabul edersiniz. Bugün dernek 1993'te yaşanan olayın takipçisi olmayı üstlenmiştir. Onu devamlı takip ediyoruz.

Diken: Başka ne yapar derneğiniz? Mesela bildiğim kadarıyla rahmetli başkanınız Mehmet Sait Şanlı Bey "barış elçisi" rolünü üstlenmişti. Sadece Lice'de değil, bütün Kürdistan'da beş yüz civarında aileyi barıştırdı.

Hatta bir ara Nobel Barış Ödülü adaylığı için adı geçmişti. Biraz onun çalışmalarını anlatır mısınız?

Mercan: Bir de Demokrasi Platformu vardı. Mustafa Bey ve ayrıca Ömer Timur da yönetim kurulundaydı. Onlarla da diyaloga geçtik, platforma katılmayı düşündüler, fakat çizgilerimizi beğenmeyip ayrıldılar. O zaman Sait Şanlı'nın olayını anlattığımızda Ömer Timur dedi ki "Sait Şanlı'nın olayı ayrı bir olay, o barış olayı ayrı bir olaydır" Anlaşıyor ki devlet onu ileri sürmüş. "Bu olay nasıl olsa PKK tarafından yapılacaktı, ama PKK'ye yol vermeden Sait Şanlı'nın kanalıyla yapalım." Ömer Timur Bey onu dile getirdi.

Diken: Sizce de öyle miydi?

Mercan: Hayır, alakası yok. Tabii o kendi açısından öyle değerlendirdi. Lice'li Derneği'nin faaliyetlerine gelince, bir ay önce Lice Kaymakamı'nı ziyaret ettik. Ziyaretimizle beraber onu da davet ettik, derneğimize geldi. Kendilerine taleplerimiz... Ashab-ı Kehf diye bir yerimiz vardır. Ashab-ı Kehf olayında Kıtırmir'in ayak izi yeri vardı. Gördük ki onu sökmüşler, kimin götürdüğü belirsiz. Hatta bu Ashab-ı Kehf'i buradan kaldırıp başka bir yere tescil etmeyi düşünüyorlardı.

Diken: Yani Yedi Uyurlar ve köpekleri Kıtırmir'den bahsediyorsunuz. Bildiğim kadarıyla Türkiye'de üç yerde var: Tarsus, Efes ve Lice. Ama tarihe ve hikâyeye baktığımızda, güneşin ışınlarına, doğuşuna, batışına göre birçok bilim adamı Lice'ye odaklanıyor. Ben öyle biliyorum en azından...

Mercan: Bu kitabın yazılış şekliyle öyledir ve öyle tescillendi. İki profesörümüzün katkısıyla Lice'deki Ashab-ı Kehf tescillendi. Ankara'dan gelen heyete göre her tarafı tamam, fakat mağaranın küçük olduğunu beyan etmişler. Oradaki taşları getirip Dicle Üniversitesi'nin laboratuvarında tahlil etmişler. 1600'lü yıllarda deprem olmuş, mağara ondan yıkılmış, yıkıldığı için de yeri küçülmüş. Bunu da kaymakamın görüşüyle beraber tescil ettiler. Orası tescillendi, yakında kitabı da çıkacakmış. Bir de Birkleyn Çayı vardır, orayı da kaymakamlık kanalıyla turizme açmaya çalışıyoruz. Kaymakam Bey de bunun üzerinde çok ciddi bir şekilde durmaya çalışıyor. Bakanlıkla yazışmaları devam ediyor.

Diken: Birkleyn Çayı Birkleyn Mağarası'nın altından çıkar ve Dicle Barajı'nın kaynağıdır. Birkleyn Mağaraları'nın tarihteki öneminden söz edin bilmeyenler için. Çünkü o mağaraların girişinde Asur Kralı Tıglatpili-ser'in sitelleri var bildiğim kadarıyla, hâlâ duruyor. Iskender'in orayı kargâh olarak kullandığından da söz ediliyor. Bu açıdan kaymakam Birkleyn'i önemsiyor, değil mi?

Mercan: Dicle Barajı'nın dolduğu yer. Dicle Barajı'nın kaynağıdır. Hem tarihi itibarıyla önemli hem de turistik bir yer. O vadinin içinde, o kaynak suyunun çıkışıyla gerçekten mükemmel bir yerdir. Batı'da olsa turistlerden geçilmez. Ama Kaymakam Bey özellikle oranın üzerinde duruyor. İnşallah oranın turistik belgesini de alacağız.

Diken: Mehmet Bey anladığım kadarıyla iki derneği anlatıyorsunuz sadece, Silvan ve Lice derneklerini. Sadece taziyeler ve yardımlar değil, gördüğüm kadarıyla Murat Şenlikleri, kültürel, turistik değerlerle ilgili de bir tanıtım...

Çelik: Dernek başkanı olmamdan sonra Sait Şanlı'yla tanışıklığım arttı. Tabii bizim bu sivil derneklerin özü barıştan yanadır. Bir araya gelmemizin en temel sebeplerinden biri de bu mahalli barışları daha etkin bir şekilde sağlama düşüncesiydi. Kız kaçırma olayı olur, trafik kazası olur, başka ölümlerden vuku bulan hadiseler olur. Biz dernekler bir araya gelerek rahmetli Sait Şanlı'nın barış elçiliği misyonunu platform olarak üstlendik.

Diken: Sizce hukuk işlerinde devlet yetersiz mi kalıyor?

Çelik: Devletin bu işlerle fazla uğraşmadığı, bu işleri umursamadığı kanısı var halkta. Biz ne yapıyoruz? Mesela geçenlerde platform olarak yeni valiyi ziyaret ettik. Bu gibi hadiseler üzerine konuştuk. Teşekkür etti. Bunu BDP İl Başkanlığı'na, Ak Parti'ye de anlattık. Platform olarak belediyelerimize, ilimizdeki güçlü partilere ziyaretlerimiz oldu. Bu ziyaretlerimizde barış meselesini, bu mahalli barışı nasıl daha çok sağlayabileceğimizi konuştuk. Bu konuda biz –rahmetli Sait Şanlı kadar olmasa bile– kurumsal olarak hakikaten daha güçlü bir noktadayız. Bir hadise olduğu zaman daha çabuk birbirimizden haberdar oluyoruz. Hatta sizin Bahri Bey'in yeğeniyle bizim bir Silvanlının küçük hikâyesini anlatayım. Gençler arasında bıçaklı yaralama olmuştu. Bize haber geldi, hemen fakülteye gidip müdahale ettik, olayın büyümesini önledik. Daha tam olarak kim olduğunu da bilmiyoruz. Kahveye gittik, 7-8 kişiyiz, imamımız da var. Mehmet Ferhat isminde bir vatandaş, Silvanlıdır. Dedi ki “Yaralanan çocuk benim oğlumdur” “İyi,” dedik, “bizim de biraz akrabamız sayılıyor” Dedi ki “İnsanın hayatında şeref önüne ya bir defa gelir ya da iki defa gelir. Siz, bu değerli heyet, kapıma kadar gelmişsiniz, oğlum ölseydi de ben davamdan vazgeçmiştim” Devlet falan dediniz ya, şimdi devlet bu kadar rahat yollarla çözümüyor. Mahkemeler sürüncemede kalıyor. Biz de tarafsız olduğumuz için müdahale edince çözüyoruz.

Nurcan Baysal: Mahkemelerin işleyişini kolaylaştırmak için bir kanunda değişiklik oldu, hukuken arabuluculuk denen bir mekanizma çıktı. As-

İlinda Kürdistan'da arabuluculuk denen mekanizma sizin gibi dernekler vasıtasıyla var. Ondan önce de toplumsal olarak vardı diyebiliriz.

Mercan: Gelenegimizde var.

Baysal: Bir anlamda da toplumsal barışa çok ciddi katkısı oluyor.

Çelik: Daha önce bu toplumsal süreçleri bölgenin nüfuz sahipleri, yani ağalar ve şeyhler yapıyordu. Şimdi sanırım biz dernekler o rolü üstlenmiş bulunmaktayız.

Mercan: Onlar olsaydı biz olamazdık.

Çelik: Ama tarihsel olarak biz onları geçtik.

Diken: Şöyle diyelim, onlar geleneksel önderliklerdi, siz modern ve kurumsal bir örgütlenmeye evirdiniz bu işi.

Çelik: Kurumsal kimliğimizin içinde bölgemizin değerli imamaları, yurt-sever şeyhlerimiz var, onlardan da yararlanıyoruz. Onları dışlamış falan değiliz.

Diken: Bir mekânınız var mı? Kurumsal bir adresiniz? İnsanlar sizi nasıl buluyor?

Çelik: Biz biraz fazla mütevazıyız. Yani bireysel olarak derneklerimizin yerleri var, ama mesela parti ziyaretlerine gittiğimizde iade-i ziyaret yapıyorlar, o zaman dedik ki "Tek tek derneklerimizi gezmeyin, hepimiz bir yere toplanalım, siz oraya gelin" Hem zaman tasarrufu hem de kaynak tasarrufu. O durumlarda biz Şiri-Der'de toplanıyoruz.

Mercan: Şeyhmus Bey biz sadece Lice Derneği, Silvan Derneği, Mazıdağ Derneği, Şiri-Der'le yetinmiyoruz. Büyük işlerle uğraşmaya çalışıyoruz. Örneğin ben GÖÇ-DER'deyim. BDP kurulduğu zaman başkan ve eşbaşkan dendi. Millet dedi ki "Olacak şey değil, iki tane başkan mı olur?" Ama sistem oturdu. Biz de dönüşümlü başkanlık sistemini getirdik.

Diken: Nasıl yapıyorsunuz bunu?

Mercan: Her ay bir derneğin başkanı platformun dönem sözcülüğünü yapıyor. Aynı zamanda sekreteryamız var. Bütün işler sekreteryada birleşiyor, arşivimiz orada birikiyor. Platform aynı zamanda beni GÖÇ-DER'e seçti. Şimdi oranın komisyonlarına da katılıyorum.

Diken: Yani diğer sivil toplum örgütleriyle de diyalog halindesiniz, kurumsal olarak.

Mercan: Aynen öyle. Aynı zamanda TSO da vakıftan yer almış. Fiskaya'da eski Numune Hastanesi'nin ya da eski rektörlüğün yerinde. Elli odalık bir

daire. TSO'yla bugün görüştüm. İşi bakanlıkta bitirmişler, sözleşme yapılmış, belediye onlara ruhsat verecek, onlar da bize tahsis edecekler. Platformu oraya taşıyacağız. Sabit adresimiz orası olacak.

Diken: Sadece size mi tahsis edilecek, yoksa başka örgütler de olacak mı?

Mercan: Başka sivil toplum örgütleri de olacak. Diyarbakır'da 1.200 tane dernek var. Ama bizim GÖÇ-DER de dâhil biz 17-18 dernek olarak üye göndermişizdir. O üyelere biri benim. Platform adına ben katılıyorum. Yerel yönetimlerden de katılanlar var.

Diken: Demokratik Toplum Kongresi Daimi Meclisi'ni mi söylüyorsunuz?

Mercan: Tabii tabii, temsiliyetimiz var ve orada da bize yer tahsis edecekler. Oraya taşınacağız. Yani belli bir adresimiz olacak.

Çelik: Hatta malumunuz üzere Akil İnsanlar Heyeti Diyarbakır'a geldiğinde altyapısı Amed Dernekler Platformu üzerinden şekillendi, onlara tahsis ettik. Bizim bir de mesaj hattımız var, önemli hadiselerde mesaj çekiyoruz. Her dernek mesaj çektiği için binlerce kişiye ulaşmış olduk. Sanırım güzel bir toplantı oldu. Yani Akil İnsanlar Heyeti Diyarbakır'a geldiğinde organizasyonu bizzat biz yaptık. Sistemimizle 1.200 kişiye ulaşıyoruz.

Çelik: "Barışın Kaybedeni Olmaz!" sloganını da biz belirlemiştik.

Baysal: Toplumsal arabuluculuk mekanizmasını şu an bir şekilde sizler yürütüyorsunuz, şimdi barış sürecinde de aynı rolü üstlenebilir misiniz?

Mercan: Resmiyette olmasa bile yerelde biz herkesten daha fazla çalışıyoruz.

Çelik: Yani tabii barışı yine sivil insanlar sahiplenirse barış sağlanabilir.

Baysal: Mesela Lice'de, Silvan'da bunu üyelerinizle tartışıp mahallelerde bu barışın da yolunu açma konusunda bir şeyler yapıyor musunuz?

Çelik: Kürtlerin iki tane ana platformu var: düğün salonları ve taziye evleri. Taziye evlerinde insanlarımız bir araya geliyorlar. Orada sohbetler oluyor ve aslında bir bakıma halk bilinçleniyor. Düğünlerde de insanlar her ne kadar halay çekiyorlarsa da orada Kürt ulusal şarkıları söylendiği için insanların bilinçlenmelerine bir hayli katkı sunuluyor.

Mercan: Evin içine kadar da gidiyor.

Baysal: Barış süreci yaşayan toplumların birçoğunda yukarıda ne kadar anlaşma yapılırsa yapılsın o barışı somut olarak mahallelerde evlerin içine kadar götürecek mekanizmalar yoksa aslında barış pek gelmiyor. Siz de

Amed Dernekler Platformu olarak ya da bütün bu dernekler olarak bu süreçte kendinize öyle bir rol biçmeniz gerektiğini tartışıyor musunuz?

Çelik: Şeyhmus Bey'in de başta belirttiği gibi bizim temel misyonumuz barıştır. Yani siz dediniz ki devlet yeni yeni adım atmış, biz devletten önce de bunu icraya koymuştuk. Ulaştığımız kitlenin sayısı da bir hayli fazladır. Barışın tabandan da şekil alması lazım. Her ne kadar bugün Başbakan'la Abdullah Öcalan arasında bir barış yapılıyorsa da bunu kılcal damarlarına kadar ulaştıracak olan yine sivil kurumlar olmalı.

Yani bir bakıma bizler olmasak barış havada kalır. Bu açıdan da "Barışın kaybedeni olmaz!" dediğimiz zaman bu ülke yeteri kadar savaştı diye düşünüyoruz. Belki ilk başladığı zaman kimse bu savaşın ne için olduğunu bilmiyordu. Fakat bugün artık herkes anladı. Ortada bir realite var. Bu bölgede yaşayan insanlar "Biz Kürdüz, burası da Kürdistan coğrafyasıdır," demeye başladılar, ama büyük çoğunluğun Türkiye'yle birlikte yaşama arzusunda olduğunu da görüyoruz tabanda. Tabandaki insanlar ne kadar çok anlatırsa savaş o kadar azalır. Onun için "Kaybedeni olmaz," diyoruz. Barış sağlanırsa hepimiz kazanırız. Burada taraflar otuz yıldır savaşıyor. Biri diğerini tamamen alt etmediği sürece tek çözüm uzlaşma. Kürtlerin de çok insani talepleri var. Anadilinde eğitim istiyoruz. Anadilinde eğitim olmazsa olmazımızdır. Çünkü bazı haklar doğuştan gelir. Dinimizi sonradan belirleyebiliriz. Müslüman olabiliriz, Hristiyan olabiliriz, başka bir şey olabiliriz. Fakat dilimiz doğuştan kazandığımız bir şey. Onun için bunun tartışması bile olmaz.

Diken: Başka coğrafyalardaki hemşeri dernekleri genellikle şehirlerinin kalkınması, güzelleştirilmesi vb. işlerle uğraşırlar. Ama siz Kürdistan coğrafyasının başat sorunu diyebileceğimiz Kürt meselesini kendinize dert edinmişsiniz. Bu noktada siyasetle ilişkiniz nasıl?

Çelik: Bu çok güzel ve zor bir soru, bir bakıma da kolay bir soru diye de düşünüyorum. Biz kendimize barış misyonunu biçtiğimiz için bir bakıma tarafsızız. Ama haklı bir dava olduğu için o haklı davanın da yanındayız. Yani mağdurun tarafıyız, mazlumun tarafıyız. Burada, coğrafyamızda iktidar olan BDP var, bir de onun altında AKP var. Biz kurumsal olarak BDP'yiz demiyoruz. Fakat Kürt tarafındayız. Biz dernekler olarak daha çok Kürdistanı bakıyoruz, mazlumun ve mağdurun yanındayız. Bu taraf sayılıyorsa, evet, tarafız.

Baysal: Ekonomik kaynağınız üye aidatlarıyla mı geliyor?

Çelik: Parasal olarak fazla giderimiz yok. Malumunuz üzere burada gönüllülük esastır. Biz de bu işi gönüllü yapıyoruz. Kaynak olarak derneklerimizin idamesi için küçük bir aidat alıyoruz. Mesela bizim derneğimizde aidat aylık üç lira. Diğer derneklerde de üç-beş liradır.

Mercan: Biz bu kongremizde biraz yükselttik. Beş liraydı, on lira yaptık.

Çelik: Platform bazında çalışmalarla ilgili parasal sorunumuz fazla olmuyor. Kendi imkânlarımızla temin ediyoruz.

Baysal: Yönetiminizde kadınlar da var mı?

Çelik: Kadınların temsiliyeti yönünden biraz eksikliğimiz var. Bizim dernekte kadın sayısı biraz az.

Mercan: Bizde hiç yoktur diyebilirim.

Çelik: Bizim ona yakın kadın üyemiz var, ama çok az. O konuda kendimizi eleştiriyoruz. Bu bizim gündemimizde de var. Artık hakikaten kadınlara yönelik faaliyet göstermemiz lazım. Kürt siyasal hareketinin iki konudaki tespitleri gittikçe sanki dünyada yer ediniyor. Bir tanesi ekoloji, hakikaten kimse pek bahsetmiyordu. Bugün bakıyorum herkes bu ekolojiden bahsediyor. Diğeri de eşbaşkanlık sistemi. Herkes diyor ki Kürtler geri kalmış bir toplumdur. Oysa kadınların temsiliyeti açısından baktığımızda, ben İsveç'i de gördüm, sanki orayı yakalamış bir düzeydeyiz. Bu da çok övünülecek bir şeydir kadın temsiliyeti açısından.

Diken: Yani siz Amed Dernekler Platformu olarak Kürdistan'ın geleceği konusunda ümitlisiniz.

Çelik: Kesinlikle. Çünkü Kürtler sivil alanda da çok güçleniyorlar. Sivilleşme çok önemli bir hadisedir. Tek partide götürseydik belki diktatöryal düşüncelere gidebilirdik.

Baysal: Lice davasının izlemesi için de ciddi bir kamuoyu oluşturmaya çalışıyorsunuz. Kamuyla ilişkilerde sıkıntı yaşıyor musunuz?

Mercan: Hayır. Hatta çok net söyleyeyim, esrar olayında Kaymakam Bey dile getirdi. Bizzat Kaymakam Bey'e dedim ki "Bu, sistemin hatasıdır, halkın hatası değil." Kaymakam Bey de hiç çekinmeden "Doğrudur, katılıyorum, bu, sistemin hatasıdır," dedi. "Bazı yerlerde yakalanıyor, bazı yerlerde çekiniliyor, bazı yerlerde çekinilmiyor, ben buna canlı şahidim," dedi. Kendileri de sistemin hatası olduğunu kabul ettiler.

Baysal: İsminiz Amed Dernekler Platformu, ama Şırnak'tan ve farklı yerlerden dernekler de sanırın platformun üyesi, değil mi?

Mercan: Doğrudur.

Diken: Onlar burada örgütleniyor değil mi?

Mercan: Evet. Dernek olarak buradadırlar.

Diken: Şırnaklıların, Cizrelilerin Diyarbakır şehir merkezinde örgütlenmeleri var, hemşehri dernekleri olarak!

Mercan: Onların yükü bizimkinden daha ağır.

Çelik: Dernekleşmeye gittiğimizde bazı solcu arkadaşlarımız ya da bazı kesimler “Bunlar Silvancılığı, Liceciliği, hemşehriciliği canlandırmaya, tekrar bölmeye çalışıyorlar!” dediler. Ama bugün hakikaten büyük bir mutluluk ve gururla biz artık Silvanlılık, Licelilik, Cizrelilik veya Deriklilik yapmıyoruz.

Mercan: Bir bütün görüyoruz.

Çelik: Biz daha büyük fotoğrafa bakar hale geldiğimiz için, Kürdistanlılık şemsiyesi altında baktığımız için hakikaten kendimizle de gurur duyuyoruz.

Diken: Bu bir model olabilir mi? Kürdistan’ın başka şehirlerinde de böyle dernekler platformu oluşur ve sonunda platformların federasyonu gibi daha üst bir çatı çıkar mı?

Çelik: Valla resmi olmamak kaydıyla olabilir, çünkü resmiyet bağlıyor bizi.

Mercan: Amacımız o zaten, federasyon, hatta konfederasyonu bile düşünüyoruz.

Çelik: Bizim modeli baz alarak diğer kurumlar da bir araya gelebilirler. Yani diyalogdan ne çıkar... Ben sizinle de diyaloga geçerim, bir başkasıyla da geçerim. Alışveriştir aslında. Diyalog kültürü güçlenirse belki uzlaşi kültürü güçlenir. O zaman kavga azalır, barış güçlü olur. “Barışın kaybedeni olmaz!” derken bunu da kastetmiştik. Kazanan barış olsun.

Bugün 21 Şubat 2014 Cuma. Dünya Anadili Günü. Böylesine bir günde anadilinde eğitim alamamanın sonuçlarını gösteren bir haber çıkıyor gazetelerde: Diyarbakır Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, velilerin “Çocuğumuz 7. sınıfa gidiyor, okuma yazma bilmiyor,” şikâyeti üzerine 95 ilköğretim ve liseden rapor istiyor. Raporda 3 ile 8. sınıf aralığında 523 öğrencinin okuma yazma bilmediği, 1.104 öğrencinin de okuma yazma güçlüğü çektiği ortaya çıkıyor. Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürü Abdurrahman Sevgili de bunun üzerine “Mevsimlik tarım işçiliği yapan, hafif zeka geriliği olan ve sonradan okula kazandırılan öğrenciler,” diyerek açıklama yapıyor. Müdür anadilinde eğitim ve öğretim göremeyen Kürt çocuklarını “geri zekalı” diyerek aşağılıyor, hakaret ediyor.

Tüm basının seçim ve yolsuzluklara kilitlendiği bir dönemde Başbakan Yardımcısı Atalay MİT’in mahkeme kararıyla 2.473 kişiyi dinlediğini açıklıyor.

İstanbul dâhil birçok şehirde anadil yürüyüşleri polis saldırılarıyla engellenmeye çalışılırken biz de Diyarbakır Bağlar’da anadili yürüyüşünden sonra Kürdistanlı meleler ile görüşmek için Ofis semtine geliyoruz.

Karşımızda üç melle var. Görüşmeyi haklı olarak Türkçe yapmak istemiyorlar. Ancak Nurcan Baysal’ın da anlayabilmesi için istemeseler de röportajı Türkçe yapmayı kabul ediyorlar. Melelerden ikisi takım elbiseli ve kırklı yaşlardalar, biri daha yaşlı, başında kasket var. Özgür yaşama inanan, “Asimile inkârdır” diyen, İslâm’ın inkârı kabul etmediğini düşünen, mücadeleci, ilerici bu melelerle inanılmaz hoş bir sohbeta dalıyoruz.

Şeyhmus Diken: 21 Şubat Dünya Anadili Günü'nde konuşuyoruz. Neden kurdunuz bu derneği? Hangi tarihte kurdunuz? Hangi ihtiyaçtan doğdu?

Zahit Çiftkuran: Allahüteâlâ yüce kitabı Kur'an-ı Kerim'de diyor, "Her kavmin dili neyse biz onun diliyle ona peygamber gönderdik" Toplum içinde sorunun çok olduğu dönemlerde, Allah'ı tanımamanın veya zulüm arttığı zamanlarda Allahüteâlâ o kavim için bir yol gösterici gönderiyor. Bizim peygamberimiz döneminde de bu saydığım pislikler Arapların içinde olduğu için Allahüteâlâ onu Araplara gönderiyor kurtarıcı olarak. Dilleri de Arapça olduğu için Arapça gönderiyor Kur'an-ı Kerim'i. Başka bir dilde gönderse o kavim diyecek ki "Bizim dilimiz Arapçadır, biz bu dili anlamıyoruz" Fakat onların dilleriyle gönderdiği zaman itirazları olmuyor.

Peygamber de Arap olduğu için Kur'an-ı Kerim Arapça nazil oluyor. Arapça nazil olduğu için ilk etapta, doğrudur, Arapların İslâm'ı yaymada etkisi çok oluyor. Fakat Arap kültürü de İslâm dini içerisine çok yoğun şekilde giriyor. Kur'an-ı Kerim'in Arapça olmasının da ağırlığıyla İslâm'da ağırlık Arapların oluyor. Ama Veda Hutbesi'nde peygamber sık sık tekrarlıyor. Veda haccına gidiyor ve orada bir-iki yerde hutbe şeklinde on binlerce insana hitap ediyor. Ağırlıklı olarak "Ey İnsanlar!" diyor. "Hiçbir Arab'ın diğerleri üzerinde üstünlüğü yoktur. Yani hiçbir milletin diğer millet üzerinde üstünlüğü yoktur. Bir siyahın beyaz üzerinde üstünlüğü yoktur, beyazın sarının üzerinde üstünlüğü yoktur. Bütün üstünlük takvayladır," diyor. İşte o dönemde bir ümmet kardeşliği vardı. Herkesin illa Arap olması şart değil. Bu dine uyan herkes eşit haklara sahip. Örneğin bir zenciyi, Habeşistanlı Bilal'i getirip en üst seviyedeki bir Kureyş'in yanına oturtabiliyor, o dönem öyle. Peygamberin vefatından sonra hilafetin 30'lu yıllarına kadar güzel geçti. Yani peygamberin çizdiği yoldan gidildi. Ama sonradan bozuldu. Hatta Emeviler, Yezid'in hilafetiyle kalkıp İslâm dinini devlet siyaseti yaptılar. Yani İslâm dinini devlet dinine çevirdiler.

Diken: Emevi döneminde mi?

Çiftkuran: Emevi döneminde başladı. Ondan sonra Abbasi döneminde, Osmanlı döneminde ve ondan sonra Cumhuriyet döneminde her kim gelirse İslâm'ı kendine göre ayarladı. Kendini İslâm'a göre değil, İslâm'ı kendine göre ayarladı. Örneğin Kürdistan bölgesinde İslâm dininin öncüleri medresede yıllarca eğitim gördüler. Niye medreselerde? Çünkü dedim ya ağırlıklı olarak Arapça kullanılıyordu. Bu dili öğrenmek için, Arapça harfleri öğrenmek için medresede yıllarca sarf, mantık, kelami nahiv öğrendik biz.

Diken: On iki ilim dedikimiz...

Çiftkuran: On iki ilmi öğrenmek mecburiyetindedir. Öğrenmezsen Kur'an'ın tefsiri, fıkıhı, peygamberin hayatı Arapça kitaplarda yazıldığı için anlayamıyorsun. İşte medreseler bu dini ayakta tuttular. Fakat medreseden mezun olduktan sonra tabii bir geçim sıkıntısı da olduğu için bir yere bağlanman lazım. Nereye bağlanacaksın? Sistemin içine. Çünkü sistem bunu başıboş bıraksa, kendi doğrultusunda ilerlerse sisteme zararlı olur. Sistem onu içine çekmek için bir maaş bağlıyor ve sonra istediğini yaptırıyor ona.

Bizimki de aslında gecikmiş bir karardır. Daha öncelerde yapılması gerekiyordu. Fakat her nedense yapılmadı. Biz ilk olarak Diyarbakır'da din âlimleri adına bir dernek kurmaya teşebbüs ettik. Üyelerimizin yüzde 99'u yirmi beş yıllık görevini yapıp emekli olanlardı. Bugünden sonra halka gerçek İslâm'ın ne olduğunu anlatacağız dedik. Çünkü bu halk bizi yedirdi, içirdi. Bizim her türlü ihtiyacımızı karşıladı. Şimdi onlara gerçeği anlatmamız lazım ve bunu ancak kendi başımıza, hiçbir yere bağlanmadan yapmak mecburiyetindeyiz. 2007'de Diyarbakır'daki din âlimleri olarak bir araya geldik. Bir dernek çatısı altında bunu inşa ettik.

Diken: O günden bugüne ne yapıyorsunuz hocam? Biraz onu anlatır mısınız?

Çiftkuran: O günden beri gerçek İslâm'ın ne olduğunu anlatıyoruz. Her kesimden insan vardı burada, her dine mensup insanlar vardı. Ama sistem dedi ki, "Sen Yahudi'sin, burada yaşayamazsın! Sen Ermeni'sin, Ezidi'sin, yaşamaya hakkın yok!" Bunu yaparken de İslâm'ı referans gösterdi. Oysa İslâm'ın temel kitabı Kur'an-ı Kerim'de Allahüteâlâ peygambere diyor ki: "Biz seni kimseye bekçi olarak göndermedik. Allahüteâlâ diyor ki "Eğer ben isteseydim sizi bir şekilde yaraurdım. Huyunuz bir, renginiz bir, her şeyiniz bir yarattırdım. Eğer isteseydim yeryüzünde beni inkâr edecek hiç kimseyi yaratmazdım, ama ben sizi serbest bıraktım, diyor. Herkes yaşama hakkına sahiptir.

Peygambere de "Ben seni kimseye bekçi olarak göndermedim, diyor. "Sen sana gönderdiğim Kur'an'la insanlara gidip kendi tebliğini ileteceksin. İnananlar, kabul edenler etsinler. Kabul etmeyenlerin dönüşü bizedir, diyor. "Ceza veya ne gerekiyorsa onu da biz veririz. İslâm'dan anladığımız bu, fakat sistemlerin uyguladığı, Müslüman olmayan azınlık halkların sürgün edilmesi, öldürülmesidir. Bunun için şeyhülislâmlardan fetva almıyordu. Örneğin, bir Ermeni olayında şeyhülislâmlardan fetva almıyor, "Bunlar İslâm dinine bağlı olmadıkları için kim bunları öldürürse ona cennette köşkler verilecek, havuzlar verilecek, huri verilecek, diyorlar. Bu, onları öldürmek için teşvik etmekten başka bir şey değildi. Gerçek İslâm anlatılmadı. O

yüzden biz İslâm'ın özü ne ise halka onu anlatalım dedik. Bu bir. İkincisi, Diyanet'in kurulmasıyla medreselerde eğitim gören âlimlerimizi susturmak için belirli günlerde, cuma günlerinde bir yazı geliyor. Edirne'den Doğu bölgesine kadar aynı hutbe okutulacak diye.

Diken: Cuma hutbesi değil mi?

Çiftkuran: Evet, Cuma hutbesi. İmamın, âlimin her şeyini bertaraf ediyor.

Diken: İnisiyatif yok.

Çiftkuran: İnisiyatif yok. “Bu metni okuyacaksın!” Vaaz için de zaten her bölgeye merkezî bir sistem kurdular. O cami içerisinde verilen vaazın dışında herhangi bir vaaz verilmeyecek. Bu nedir? Bütün âlimleri kendi şeyinin altına koydu, hiç kimse bir şey söyleyemiyor. Öyle bir duruma geldi ki âlim sanki bir namaz kıldıran kişi. Nasıl bir görevli gidiyor, namaz kıldırıp çıkıyor. Onun dışında herhangi bir etkisi, cemaatle bir bağlantısı bile yok. Bütün camilerde binlerce kişi gelip bir imamın arkasında namaz kılıyor, ama o imamın arkasındaki cemaatten haberi yok. Çünkü devlet ona diyor ki “Sen sadece camide namaz kılacaksın”

Bir dönem bizim camilerimiz sabahtan akşama kadar açıktı. Ama 90'lı yıllarda bazı bilinçli hareketler çıktı. Bunlar camilerin içerisinde şey olduğu için sistem “Sizin iyiliğinize camileri kapatıyorum,” dedi. Onları camilerden çıkarttı. Şimdi merkez camiler dışında bütün camiler namaz saati dışında kilitlidir. Sadece namaza beş-on dakika kala görevli gelip kapıyı açıyor, ezan okuyor, namaz kıldıktan sonra çıkıyor ve kapıyı kilitliyor. O duruma geldi. Ama kimseden ses çıkmıyor.

Acaba İslâm namaz kılmaktan mı ibarettir? Bu bölgede bunca zulüm yapılıyor, hakaret yapılıyor. Bazen Cuma namazlarında bazı İslâmî gruplar, cemaatler basın açıklaması yapıyor, “Mısır'da zulüm olmuş, zulmü kabul etmiyoruz,” diye. “Filistin'de olmuş, kabul etmiyoruz. Orada olmuş, kabul etmiyoruz.” Her yerden bahsediyor, ama kendi avlusunda, kendi evinin içerisinde olan zulmü, bu inkârı hiçbir zaman dile getirmiyorlar. İşte bu samimiyetsizlikten dolayı bu derneği kurduk. Biz dedik ki, “Tamam, Mısır'dakini dile getirelim, Filistin'dekini dile getirelim, Suriye'dekini dile getirelim, fakat ilk önce kendi maruz kaldığımız zulmü dile getirelim. Zaten hadis-i şerifte peygamber efendimiz diyor ki “Bir şey talep ettiğiniz zaman önce kendiniz için edin” Duayla Allah'tan bir şey istediğiniz zaman önce kendinizden başlayın, sonra etraf için isteyin. Eğer önce kendimize istemezsek, dışarıdaki insanlara istersek herkes samimiyetimizden şüphe eder.

Diken: Gördüğüm kadarıyla DİAYDER aynı zamanda bir tavır alış örgütlenmesidir. Mesela seydalarınızdan birinin elinde Kur'an-ı Kerim'le politik bir yürüyüşte kameralarca görüntülendiğini hatırlıyorum. Sonra gözüktüğüne alındı ve epey yattı. Böyle bir sivil toplum örgütünde taraflılık nasıl anlatılabiliyor?

Hadi Koç: İslâm dini insanlık dinidir, tüm insanların dinidir. İslâm dininin ana nizamı Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim 114 sure, 6.666 ayettir. Doksan yıldan beri Türkiye'de bir Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatı vardır. Şu anda seksen bin cami, seksen bin imam, seksen bin müezzin var. Vazirler, müftülerle birlikte T.C.'nin din adamları sayısı yüz bine yakın. Onlardan farkımız nedir?

Hz. Allah bir ayet-i kerimede şu fermanla bulunuyor: "Ey cinsleri muhtelif olan insanlar!" Bir kısım erkek, bir kısım kadındır ve insan dört renktedir. "Ey kavimleri ayrı ayrı olan insanlar, tümünüz bir asıldan geliyorsunuz." Yani Âdem ve topraktan geliyorsunuz. Dört tane hayat şeyi vardır: su, hava, ateş, toprak. Şimdi ihtilafa düşmeyiniz, birbirinizle düşmanlık yapmayınız. İnsanların başmuallimi Hz. Muhammed (S.A.V.), o muallim, yine bir çağrıda bulunuyor, "Ey insanlar, insanlardansınız. Âdem de topraktan yaratılmıştır. Hiçbiriniz kendi ecdadıyla iftihar etmesin." Yani "Ben şunun torunuyum, filan peygamberin torunuyum, hiç kimse böyle bir teklifte bulunmasın. Hz. Allah insanları ayrı ayrı kavimler halinde yaratmış ki birbirlerini tanısinlar, inansınlar. Birbirlerini tanısinlar, sevsinler, birbirlerine yardım etsinler diye. Birbirlerini inkâr edip çatışınlar diye değil.

Biz İslâm dinini beşerî görüşlere göre değil, Kur'an-ı Kerim'e göre anlatmak için kurduk bu derneği. Adalet mülkün temelidir. Kur'an-ı Kerim'deki ayet-i kerimeler Cenab-ı Allah'ın tavsiyesiyle Hz. Muhammed'e gelmiştir. İnsanların eşit bir şekilde yaşatılması için Hz. Allah bu kitabı, bu nizamı göndermiştir. Yaratan Allah, beşerî münasebetlere uygun, yaradılışa uygun bir nizam göndermiştir.

Biz nereden başladık? Diyarbakır'da taziye yerlerinde Türkçe konuşuluyordu. Biz gittik, dedik ki "Asimile inkârdır. Kavmi Kürt olan bir insanla asimile niyetine Türkçe konuşulursa İslâm dininden çıkarılır" Yavaş yavaş bu mücadelemizi yaptık. Artık Kürtlerin devlete bağlı, Türkçe konuşan eski hocaları azalmaya başladı. Şu an taziyelerde Türkçe konuşan devlet adamı neredeyse yoktur. Bu sistemin getirdiği dinle bizim hak dinimiz arasındaki fark şu: Onlar sadece üç yüz ayet-i kerime üzerine çalışmışlardır, şu anda da çalışmaktadırlar. Şeyhlik müessesesi, seydalık müessesesi ve üç yüz ayeti kerimeyi almışlar. İki yüzü ibadetle ilgili, yüzü de imanla ilgili ayet-i kerimeler. Kur'an-ı Kerim'in 6.666 ayeti varken 6.360 ayetinden vazgeçmişler. Bunlar beşerî münasebetlerle ilgilidir. Sadece zulümle ilgili bin tane ayet-i kerime

vardır. Bununla ilgili hiçbir şey yazmamışlar. Sanki bu dinde kim kime ne zulüm yaparsa serbesttir, kan akıtılması, insanların öldürülmesi meşru görülmüştür. Biz bundan ayrılmak için ne yaptık? DİAYDER’de mübarek seydalarımız vardır. Seydalarımız, kitabül Kur’an’a göre, Kur’an’ın tefsiri olan Resullullah’ın sünnetine göre halkı aydınlatmaya çalıştılar, çalışmaktadırlar ve çalışmaları da gerekiyor.

Diyanet İşleri Vakfı otuz yıldan beri bir ansiklopedi yazmıştır. Bu ansiklopedi 44 cilttir. Ama Kürtlerle ilgili tek bir cümle dahi yazmamışlar. Dünyanın her yerinde yaşayan inananları yazmışlar, Kürtleri bile bile hiç yazmamışlardır. Kırk milyon Kürt bu dört parçada vardır. Dünyanın diğer yerlerinde de takriben yirmi milyon vardır.

Diken: Yanlış hatırlamıyorsam, bundan otuz yıl kadar önce yayımlanan bir İslâm ansiklopedisinde Kürtlere ait bir madde vardı. Hatta bu madde Minorsky’nin “Kürtler” kitabından alınarak oraya monte edilmişti. Sonra Diyanet bir şekilde o fasikülü ayıkladı, çıkardı içinden. Hatırlıyorsanız onu değil mi?

Koç: Onu çıkarmıştır. İslâm şu anda bu sistemin dini olmuştur. Sistemin dininden, sistemin zulmünden herkes için hem dinî açıdan hem siyasi açıdan hem de kültürel açıdan kurtulma zorunluluğu vardır. İslâm’a göre bu şekilde değer vermemiz gerekiyor. Şimdi, ben yaşlı bir adamım, kusura bakmayın, benim aklımda pek kalmıyor!

Diken: Sorumu hatırlatayım. Din Adamları Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Kürdistan’da yürütülen savaşın neresindedir? Taraflı mıdır, değil midir?

Koç: Ona geliyoruz. Şimdi, inkâr edilen bu kavmin 4.400 köyü boşaltılmış, dört milyon Kürt, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’dan sürgün edilmiş. Kur’an-ı Kerim’de “Az da olsa zalimliğe meyletsen ateşle yanacaksın, gibi bir ayet-i kerime vardır. Bu mazlumlara zulümden kurtarmak için dinî açıdan çalışmamız zorunludur. Bu niyete girmemiz zorunludur. Bu, siyasi açıdan, siyaset ilmi idare etmektir. Bizim için yaşamakla birlikte özgürlük de zorunludur. Yaşamla birlikte özgürlük zorunludur. Benim Türkçem çok iyi değil, çünkü birkaç yıldır ben hiç Türkçe konuşmuyorum.

Diken: Jiyan u Azadî...

Koç: Bugün de bir kavmin dili kaybedilirse o kavim biter, gider. Bugün 21 Şubat Anadili Günü’ydü herhalde.

Diken: Dünya Anadili Günü. Zimanê Zikmakî...

Koç: Tabii, her şey elimizden gelmiyor. Evvela şimdi onların yaptıkları zulme karşı biz ne yapmak istiyoruz? Burada dört yolla bizi yok etmeye çalıştılar. Dilimizi inkâr etmek için dört tane şeyleri vardır. Bir, "Türküm, doğruyum, çalışkanım. Varlığım Türk varlığına armağan olsun!" dendi, bir de Diyanet İşleri teşkilatının camilerinde vaazlar, nasihatlar, hutbeler hep Türkçe verildi. Bunun için halk asimile oldu. Bir kısım da imam medreseleri açtılar, adları imam medreseleri. Nurculuk, Fethullahçılık, Süleymancılık gibi. Gençlerimizi hep pazar günü, çok zamanlarda topluyorlar. Onlarla Türkçe konuşuyorlar. Kendi dillerini unutturmak için ne gerekiyorsa yapıyorlar.

Bu asimile inkârdır. Bir de bizi sürgün ediyorlar, bizi açlıkla mahkûm ediyorlar. Tabii perişan olan bir kavim sağa gider, sola gider, her şeyi yapar. Bu zulme karşı halihazırda ne geliyor? Halihazırda Kürtçe diliyle eğitimin yapılması. Eğitimin ilkokulda başlaması gerekiyor. İlkokuldan üniversiteye kadar bu dille konuşmamız gerekiyor. Bir de cihat şeysi vardır. Biz hiç kimsenin memleketine, milletine tecavüzde bulunmamışız. Biz haklıyız. Biz demokratik özerklik istiyoruz. Demokratiklik halkın iradesi, özerklik ise hürriyettir. Halkın iradesinin özgürlüğünü istiyoruz. Beraber yaşamak istiyoruz, ama insanlar, düşmanlarımız nasıl yaşıyorsa biz de öyle yaşamak istiyoruz. Onlardan bir şey almakla, onlardan fazla yaşamayı da istemiyoruz. Biz haklıyız. Siyasi açıdan halihazırda burada mazlum bir halk vardır, bu mazlum halkın yanında yer almak lazım, eksik tarafları da çoktur.

Diken: Siz Diyarbakır'da Dağkapı Meydanı'nda "Alternatif Cuma" yaptınız. Bu çok ses getirdi. İkincisi, biraz önce ifade ettiğiniz gibi, taziye evlerinde Kürtçenin geçerli dil olmasına gayret gösterdiniz. Sadece ölen şahsiyet için değil, tüm Kürdistan şehitleri için de Fatiha okunmasını talep ettiniz. Bunlar da sizin başınıza iş açtı. Mesela 2007'de Mehmed Uzun'un taziyesinde bir seyda Kürdistan şehitleri için Fatiha istedi diye gözaltına alınmıştı.

Koç: Eskiden Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı beş şeyin birliğinden bahsediyordu. Tek millet, tek vatan, tek devlet, tek bayrak, tek dil. Fakat sonra bu halkın mücadelesine herkes katıldı. Fakat başlangıç Diyarbakır'da oldu. O zaman sivil itaatsizlik çadırları kurulmuştu. Biz de o çadırlara gittik. Konukevinin yanında bir şey kurulacaktı. Koşuyolu tarafından geldik, kapalıydı. Ofis'ten girdik. Cuma günüydü. Dediler ki "Yolunuzu kapatmışlar" Başkanımızla istişarede bulunduk. Yaşlı olduğum için bir şey bilmiyorum. Beni imam yaptılar, bir arkadaşımız hatip oldu, bir arkadaşımız vaiz oldu, Allah rahmet eylesin Mele Seyfettin. Bu mücadelemizle Türkiye Cumhuriyeti'nin 61. hükümetinin başkanı Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Mardin'e

geldi. “Üç dille ibadet yapılabilir,” dedi. Tek dilden vazgeçmiştir. Şu an farkındaysanız beş şeyden değil, dört şeyden bahsediyor. Hak alınır, verilmez. Hiç kimsenin hakkı verilmemiştir, hak alınmıştır. Kimden alınmış bu ifade? Mevlana Celaleddin Rumi diyor ki, “Çocuk ağlamazsa anasının memesi kaynamaz, süt oradan çıkmaz. Bir de yağmur yağmazsa yeşillik olmaz” Hak alınmalıdır. Biz de kendi çapımızda... Bak 82 yaşındayım ve diyorum ki akrabalarımız, milletimiz o kadar çekirdekten beslemiştir, şu ana kadar getirmiştir. Ben bu hizmetten geri kalmayayım, mükafatım da Allah’ın yanında büyük olur. Ölene kadar devam edersem Cenab-ı Allah’ın huzurunda müdafiamı yapabileceğim inşallah.

Çiftkuran: Şimdi seyda belki orada dile getirmedi, Ekrem Hoca’ya belki söz hakkı vereceksiniz, ama o Sivil Cumalardan önce de bizim Diyanet Vakfı Sendikası’nda (DİVES) üç-dört yerde dil üzerinden talebimiz vardı. Camilerde vaaz ve hutbe hangi dilde olursa olsun! İlla Kürtçe değil, Ermeni’ye Ermenice verilsin. Arap’sa Arapça verilsin, Türk’s’e Türkçe verilsin. Şafîî mezhebine göre hutbenin şartlarından biri kırk kişinin mevcudiyetidir, kırk kişiden biri sağır olur da hatibin ne söylediğini duymazsa şart yerine gelmiyor. Onun için Şafîî mezhebinde hutbe anlama şartı vardır. Siz hutbeyi getirip başka dilde söyletirsenez bu Cuma şartı ortadan kalkıyor. Biz bu talepleri iki-üç defa yaptık. Ulu Cami’de Cuma namazı çıkışında da yaptık. Her nedense bunu göz önünde bulundurmadılar. Ama sivil itaatsizlik yaptığımız zaman çıktılar, ilk başta “Diyanet’in gözünde bu Cumalar sahih değil,” dediler. “Çünkü imamın izni olmadan kıldı onlar,” dediler.

Diken: Bir de “Onların dini, Zerdüşî dini,” dediler.

Çiftkuran: Kim olduğu belli değil, “onlar”ı bilmiyoruz. Sonra fetva âlimlerine sordular. Sonra ne yapsın... Şimdiye kadar diyorlardı ki “Bölgede yaşayan insanlar Ermeni’dir,” veya “Başka bir dine inanıyorlar” Ermeniler de ortada namaz kılıyor. Bizim gibi namaz kılıyorlar. Başbakan bunlara Zerdüşî deme politikası geliştirdi. Türk halkı Zerdüşî’nin ne olduğunu bilmiyor. Onu da söyledi, ama biz yine bırakmadık. Üç seneye yakın sürdürdük. Orada bizim eksliğimiz... Bu bölgede siyaset yapan partimiz, yani Kürtleri temsil eden parti orada gerçekten destek çıksaydı, on binlerin girebileceği bir cami inşa etseydi, biz burada bitirecektik. Gerçekten halkımız buna susamış. Bu yaşa kadar gelmiş, kendi dinini, dilini yeterince bilmiyor. Az önce taziyelerden bahsettiniz, taziyeye gidiyorsun, Arapça dua okunuyor. Halbuki geçenlerde Kadri Hoca da dile getirdi. Münker ve Nekir diye iki melek vardır. Bizim fıkhımızda ağırlıklı olarak ölünün anadili ne ise o melekler o dilde sorgulama yapar denir. Ama biz hâlâ yas yerlerine geldiğimizde Arapça okuyoruz. O ölüye dua etmeye geliyoruz, ama ölü sahibi bilmiyor niçin, ne diye dua edildiğini.

Koç: Ben Selahaddin Eyyubi Camisi'nin komşusuyum. İki-üç yıl önce ibadete açıldılar, masraf yaptılar, 2,5 trilyon para oraya harcanmıştır. Bu parayı veren Kürt halkıdır, orayı meydana getiren Kürt halkıdır, ustası falan hepsi Kürt. Kürt dilinde tek bir kelime bile vaaza izin verilmiyor. Ben o caminin Türkçe şeysiyim, o zaman daha Türkçe konuşuyordum. Şimdi kendi paramızla yaptığımız ibadet mekânlarını adamlar bırakmıyorlar. Bu zulme karşı çıkmamız gerekiyor.

Diken: Yapılanmanız içinde kadın hocalar, vaizler, din görevlileri var mıdır?

Ekrem Baran: Açıkçası, Mele Zahit de söyledi, İslâm'ın gerçek yüzü, İslâm'ın derin bir ruha sahip olduğu, kelime olarak "başkaldırı", "isyan" anlamına geldiği unutulmuş. Dünyada yaklaşık iki milyar Müslüman ve 57 İslâm ülkesi var, maalesef şu anda Müslümanlar Hz. Muhammed'in (S.A.V.) devrim ruhundan uzaklaşmışlar. Özellikle sosyal yönü ağırlıklı olan İslâm'ın şu anda yaşamadığını biz din âlimleri olarak görüyoruz. O öz kaybedilmiş.

O öz, hangi özdü? İslâmîyet feodal toplum olarak kabul ediliyor, ama sonuçta bu feodal toplum kölecî toplumu kaldıran bir yaşam tarzıdır. Özünde enternasyonalizm var, herkesi aynı görür. Kürt de olsa, Fars da olsa, Arap da olsa aynı. Ve İslâmîyet'ten önceki yıllarda kesinlikle bunun teorisi değil, pratiği yaşanmış. Şu anki İslâm'ın biz teorisini söylüyoruz, pratikte bir şey yok. Hangi ideoloji, hangi mücadele olursa olsun, eğer pratiğiyle teorisi bir olmazsa hiçbir faydası yoktur. İslâm'dan önceki yaşam tarzı, cehalet dediğimiz bir yaşam tarzı. Kızların diri diri toprağa gömüldüğü, kadınların satıldığı, her kötülüğün olduğu bir yaşam. Zaten Hz. Muhammed'in (S.A.V.) farkı, İslâm'ın farkı da insanlara doğru yaşamı sunmasından geliyor. Doğru bir sosyal yaşam sunuyor. Hak, adalet, hukuk İslâm'ın içinde olmasaydı insanlar niye gelip Müslüman olsunlardı? İslâm bunu yaptı. Hz. Muhammed'in (S.A.V.) otuz yıllık mücadelesiyle, hem teorisi hem pratiğiyle hem de kendi yaşam tarzıyla bunları ortaya koydu. Ama maalesef Emeviler, Abbasiler gibi İslâm iktidarları gelip bunları ortadan kaldırdı.

Mesela İnönü döneminde, belli bir dönemde "Bu dini kaldıracacağız," diyorlar. Sonra bakıyorlar ki halk Müslüman. "Ne yapalım, ne edelim?" diye düşünüyorlar. CHP'de bundan çok bahsediyor, "İmam hatipleri biz açtık," diyor. Niye açıldılar? Öyle imamlar yetiştirsinler ki bu imamlar Türk-İslâm sentezine hizmet eden imamlar olsun diye. Maalesef bunda başarı da sağlıyorlar. Diyanet'in kökü buradan geliyor. Çünkü halk Müslümandır, belki onlara karşı çıkarlar diye imam hatipleri kuruyorlar ve Başbakan'ın da mezun olduğu imam hatip bugüne kadar geliyor. Bunu böyle görmek lazım. Bir de şimdi Kürtler dörde bölünmüş. Şu anki Kürt âlimleri Türk-İslâm sentezine

hizmet ediyor. İran'da mücahitler ya da Hizbullah dediğimiz kesim İran'ın yarattığı bir İslâm anlayışına hizmet ediyor.

Bu sistemler din adamlarını kendine bağladı. Mesela cemaatlerde bir sürü Kürt imam var. Kürdistan'da Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı on beş bin kadrolu imam var. Bunların hepsi Türk-İslâm sentezine hitap ediyorlar. Kürdistan'daki âlimler, seydanın dediği gibi, Mısır'daki, Filistin'deki zulme karşı kendini mesul görüyor. "Din bütündür, insanlar tek parçadır," diyorlar, ama kendi halkına zulmedildiği zaman... Kapının önünde Roboski var, Halepçe var, Şeyh Said'den Seyit Rıza'ya kadar bir sürü katliam var. Şeyh Said'in hem dinî yönü hem de Kürtleri kurtarma yönü vardır. Türk âlimleri genellikle bunun milli yönü olmadığını, aslında dinî olduğunu söylüyorlar. Bizim imamlar gerçekten bir ahtapot gibi, hem Araplar hem Farslar hem Türkler onları kendi hanelerine yazmışlar ve biz bunlara hizmet ediyoruz.

Şunu da unutmamak lazım, eğer biz bugün burada konuşabiliyorsak, imamlar da konuşuyorsa, PKK'nin verdiği mücadeleye borçluyuz bunu. Şu anda PKK diyelim ki sosyalist bir harekettir. Biz imamlar ideolojik olarak İslâmîyet'i benimsiyoruz, ama biz bunu bir halk hareketi olarak görüyoruz. PKK'nin verdiği mücadeleyle inanıyorum ki bizim imamlar da uykudan kalktılar. Kendilerini silkelediler.

Diken: Uyandılar.

Baran: Evet, uyandılar. "Biz ne yapıyoruz?" dediler. Devletin 90'lardan 2000'lere kadar yaptığı vahşettir. Köyler yakıldı, yıkıldı. Halkın evlatlarına insanın tasavvur edemeyeceği zulümler yapıldı. İnsanların içinde zerre kadar iman varsa –ki iman vicdan demektir– eğer bir vicdan varsa buna karşı durmak lazım. İslâm'ın özü haksızlığa başkaldırmaksa bunu yapmamız lazım. PKK hareketi bu konuda bana göre imamlara da ilham oldu. İdeolojik anlamda şu anda imamlar Kur'an-ı esas görüyorlar. Kur'an'ın ibadet yönü sosyal yönünden azdır. Aslında tüm peygamberlerin gönderilişi, insanların beraber iyi bir yaşam sürmeleri içindir. Hristiyanlar gibi gidip haftada bir ayın yapsınlar diye değildir kesinlikle. "Camiye gidelim, camiden çıktuktan sonra her şey mubahtır." Böyle bir İslâm yok. Ama şu anda bu yapılıyor. Camiye gidip gelsin, kendini tatmin etsin. Ondan sonra camiden çıkınca istediği kadar kötülük yapabilir mantığı oluşmuş. Bu kesinlikle Hz. Muhammed'in (S.A.V.) İslâm'ı değildir. Şu anda Müslümanlar tarikat yoluyla, cemaat yoluyla bu hale getirilmişler.

Nurcan Baysal: 90'larda PKK'nin imamlarla kurduğu ilişkiyi anlatabilir misiniz? Çünkü epey bir imam cezaevine girdi. Birçok köyde de bildiğimiz üzere PKK'liler daha çok imamların evlerine gittiler.

Baran: O dönemde belki bütün köy imamları medrese mezunuydu ve imamlar köyde adaleti ve ahlâkı temsil ettiklerini düşünüyorlardı. İnsanlığı temsil ediyorlardı. Medresede kendilerine bunu ahlâk edinmişlerdi. Bana göre PKK'liler imamların evine rastgele gelmedi, bunu düşünerek geldiler. Özellikle bu silahlı propaganda birlikleri bu insanın doğru bir insan olacağını, ona ihanet etmeyeceğini bilirdi ve bu sebeple bu insanların evine geldi. Çoğu imam da bu silahlı propaganda birlikleri aracılığıyla kendini tanıdı. Kürt nedir, Kürtlük nedir, Kürt tarihinde neler yaşamış, kime hizmet ediyoruz? Hem İslâmî anlamda hem sosyal anlamda. Bu sayede PKK'nin mücadelesi bize ilham vermiş. Mesela bu Hizbul-kontranın eylemlerinde üç yüzden fazla imam öldürüldü. Genelde yurtsever imamlar. Peki, bu Hizbullah nereden çıktı? "Nasılsa Müslüman," diye Kürtleri etki altına alabileceklerini düşündüler. Şunu da söyleyeyim, gerek bizim medreselerde örgütlü olanlar, gerek daha radikal ideolojik yapılar, bunlar kâfirdir, bunlar Alevi'dir, Ezidi'dir diye dışlayıcı bir bakışa sahipti. Gerçekten de bizim PKK'den önce algımız buydu. Sistemin yarattığı bir algıydı. Mesela bir Alevi'nin evine gidilmezdi, Alevi'nin yemeği yenmezdi. Ezidî köyünün yanına bile gidilmezdi. Aynı şekilde Müslümanlara karşı bu algı Alevi'de ve Ezidî'de de yaratılmıştı. Bu mücadele sayesinde bu algılar yıkıldı. Bunun sonucu olarak Ortadoğu'da dinlerin, etnik anlamda değişik halkların bir araya gelmesi gerçekten çok önemlidir. Bu ne demektir? Bunu da söyleyeceğim. Hz. Muhammed'in Medine Vesikası'ndan işaret ettiği şey şudur: Mecbur kalıp Mekke'den Medine'ye giderken –Medine'de müşrikler, Yahudiler, Müslümanlar ve hem etnik hem dinî anlamda ayrımcılık var– orada bir protokol yapıyor (veya İslâm Anayasası, herkes başka şekilde nitelendiriyor) ve o protokol sayesinde hem kabileler arasındaki hem de inançlar arasındaki savaş durduruyor. Orada özerklik gibi herkes kendi kendini yönetiyor. Saldırı olduğu zaman da şehri savunmaya herkes beraber gidiyor, kimse "Bu saldırı Yahudi'yedir, Müslüman'adır, ben onun yanında yer almam," demiyordu. İşte gerçek İslâm budur. Etnik ve dinî anlamda insanların gerçekten beraber yaşayacağı bir dindir.

Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Türkler İslâmîyet'i devlet çıkarına kullandılar. İslâmîyet özünü kaybettiği için bugün Ortadoğu'da kaos yaşanıyor. Mezhepler ve dinler arasındaki savaş ne Allah istiyor ne de peygamberler istemiş. Ama bu emperyalist sistemler, gerçekten hem maddi yönden hem bilgi yönünden... Düşününce bir Müslüman'ın aklı almıyor! Sen Müslüman olacaksın, "Cihad ediyorum," diyeceksin ve zalimlere karşı savaşmayacaksın. Geleceksin, Kürt olduğum için söylemiyorum, o bölgede en mazlum olan halka savaş ilan edeceksin. Bu hangi mantığa sığar? Bu, İslâm değildir. Bu, insanlık da değildir. Ama biz şu an bunu yaşıyoruz maalesef. Bu gerçek dışı şeyleri, İslâm'ın özüne uygun olmayan şeyleri yaşıyoruz.

Aslında dernekler bunun savaşını veriyor. Bana göre şu an Kürtlerin en büyük savaşı da en yumuşak karnı da budur. Nasıl FKÖ'ye karşı bir Hamas yaratıldı, şimdi tüm cemaatler, tarikatlar, sözde İslâmî kesimler bir araya gelip bir Kürt Hamas'ı yaratıp yaratmayacaklarını konuşuyorlar. Aslında tüm Avrupai sistemler, tüm emperyalistler bunun peşindedir. Onun için bu derneklere çok büyük görev düşüyor. Bu dernekler eğitim anlamında, sosyal anlamında, dinin özünü söyleme anlamında bunu bertaraf etmek zorundadır ve bu konuda kaygılarımız da var açıkçası. Bizim imamların çok çalışmaları lazım. Özellikle bu dernekler üzerinden çokça örgütlenmeleri lazım ki İslâmîyet adına yola çıkanların önüne set çekebilsinler.

Diken: DIAYDER sadece Müslüman din adamlarına ait bir dernek midir? Bir Ermeni papazı veya bir Süryani rahibi istese DIAYDER'e üye olabilir mi?

Çiftkuran: İsmimiz "Din Âlimleri"dir, "İslâm Dini Âlimleri" değil. Bütün derneklerimiz "Din Âlimleri Derneği"dir. Papaz gelip üye olmasa da biz dernek olarak bütün dinlere açığız. Bir inanç komisyonu var ve bütün inançları kapsıyor. Ezidî'nin, Ermeni'nin, Süryani'nin, Keldani'nin bulunduğu bir topluluk içerisinde DIAYDER bunlara öncülük yapıyor. Kurban Bayramı'nı kutladığımız gibi Çarşema Sor'u, Paskalya'yı da kutluyoruz. Onun için din adamları ve din âlimleri arasında diyalogu çok kolay bir şekilde yapabiliyoruz. Hiçbir din, diğer dinin inkârı demek değildir. Bundan bir ay önce bir grup ziyarette geldiler. İkisi Filistin'den, biri Suudi Arabistan'dan profesör falandı. "Siz Selahaddin Eyyubi'nin torunlarısınız, Selahaddin Eyyubi'nin dünya tarafından beğenilen bir çalışması var," dediler. Bzden ne beklediklerini sorduk. "Artık böyle din, dil, ırk gibi meselelere girmeyin, dedeniz nasıl mücadele ettiyse siz de öyle edin," dediler. Adamlar hâlâ Kürt âlimlerine böyle yön vermek istiyorlar. "İrkınızdan bahsetmeyin," diyorlar. "Selahaddin Eyyubi gibi hareket edin. Biz ümmet kardeşiyiz." Ümmet kardeşiyiz, tamam da siz yirmi iki Arap ülkesi kurdunuz, onları getirin, paylaşalım, ümmet kardeşliğiyle beraber yürütelim. Sadece söylemde varlar. "Ümmet kardeşliği" derken kimi Arap ülkesi kurdu, kimi Fars ülkesi kurdu, kimi Türk ülkesi kurdu.

Diken: DIAYDER faaliyetlerinde hangi finans kaynağından besleniyorsunuz? Size destek olan bir yer var mı? Mesela proje örgütleri, SODES falan...

Çiftkuran: DIAYDER her ay aldığı aidatlar dışında kimseden bir katkı almıyor. Ne partiden ne sivil toplum örgütlerinden ne SODES'ten ne ondan ne bundan. Bugüne kadar herhangi bir kurumdan katkı aldığımız olmamıştır. Sadece aidatlarımızla ayakta duruyoruz.

MUSTAFA KAYA

Bugün 11 Nisan 2014 Cuma. Dünkü sağanak yağmurdan sonra Diyarbakır muhteşem güzel ve güneşli bir güne uyandı.

Yerel seçimler sonrası belediyeler yeni kadrolarını oturtmaya çalışıyor. Türkiye’de ise Gezi sonrası açılan mahkemeler devam etmekte. Gündemde “Gezi incelemesi” geçiren öğretmenler var. Antalya’da üç buçuk yıl önce düzenledikleri piknikte mangal yakıp rakı içen ve “Lisede ahlâksızlık” başlığıyla Yeni Akit gazetesinde haber olan öğretmenler hakkında bu kez Gezi olaylarına katıldıkları ve öğrencileri teşvik ettikleri suçlamasıyla inceleme başlatıldı.

Gündemdeki bir diğer konu ise Anayasa Mahkemesi’nin yeni HSYK kanununda Adalet Bakanı’na verilen yetkileri iptal etmiş olması. Buna çok kızan hükümetin çeşitli üyeleri gün boyu Anayasa Mahkemesi’ne ilişkin açıklama yapmaktalar.

Böyle güzel bir havada, güzel bir gençle buluşuyoruz Ofis semtinde. Mustafa Kaya, Dicle Üniversitesi Özgür Öğrenci Derneği’nin temsilcisi. Esmer, sakallı, puşili, güzel yüzlü bir genç. Mustafa ile Kürt gençliğine ilişkin oldukça uzun bir söyleşiye başlıyoruz.

Devlet zannetmesin ki Kürt gençliği bitmiştir

• Sevgili Mustafa, DÜO-DER’in ne zaman, hangi ihtiyaç üzerine kurulduğundan başlayalım.

Mustafa Kaya: DÜO-DER’in temeli 1987’de atıldı aslında. O zamanlarda hareketin çizgisi temelinde, sömürgeci kapitalist sistemin Kürdistan’ı yok etme düzenine karşı kurulan bir dernektir. Amacımız, öğrencilerle kendi çapımızda örgütlenerek önce Dicle Üniversitesi’nde, sonra Kürdistan’da ve ondan sonra da yetişebildiğimiz bütün alanlarda kapitalist sistemin dayattığı

voz yaşamı ortadan kaldırmaktır. Elimizden geldiği kadar tabii! Kurulduktan sonra istisnasız her yıl basılıp kapatılmış, sürekli dernek isminde bir harf değiştirilerek tekrar açılmış. Beş-altı yıl sonra Hizbullah olaylarının Kürdistan'da geliştirilmesiyle beraber tamamıyla kapatılmıştır.

• 90'larda mı?

Kaya: 93-94'te Hizbullah'ın tam yaygın olduğu zamanlarda.

Şeyhmus Diken: Faili meçhul cinayetlerin olduğu karanlık dönemi, 93-97 arasını mı diyorsun?

Kaya: Aynen, o dönemlerde kapatılmış, uzun süre de kapalı kalmış. Faili meçhullerin sürekli olmasıyla kimse bir şekilde cesaret edememiş. Bir şekilde kurmaya çalışan arkadaşlar ortalıktan yok edilmiş, bir şekilde baskılara dayanamayarak çıkış yapmışlar.

Diken: Siz şimdi bir süre önce gelip Dicle Üniversitesi'ne öğrenci olarak girinişsiniz, yarın öbür gün ya da bir kaç yıl sonra bitirip gideceksiniz. Derneğinizle ilgili tarihsel süreci nasıl biliyorsunuz? Kayıtlarınız falan var mı, yoksa kuşaklar arasında kulaktan kulağa nakil mekanizması mı var?

Kaya: Bu tarih bilinci Kürdistan'da her çocuğun pratikte sahip olduğu bir şeydir. Sadece kulaktan dolma değil.

Ben 1987 doğumluyum. Teoride ne kadar olmamış olsak da burada bu mücadele pratiğinde sürekli vardık. Kürdistan'da yaşamak bir nevi savaşın ortasında yaşamak demektir. Sizin gibi büyüklerimizle veya dedelerimizle konuşa konuşa birçok şey hakkında bilgi edindik. Bu üniversiteye gelmeden önce de ben lisede gençlik hareketinin içinde olduğum için az çok bizim derneklerle, bizim arkadaşlarla iletişim halindeydim.

Diken: Anlatıyorlardı yani!

Kaya: Evet. Sık sık görüşür, üniversite ve lisede olan biteni konuşuyorduk. O dönemde üniversitede olan arkadaşlarla konuşa konuşa bu tarihsel sürecin bilincine vardık. Tarih olarak söyleyemem, ama o dönemde olan çoğu şeyi hatırlıyorum. Hiç yoktan derneğin yılda iki defa basıldığını hatırlıyorum. Bir ilkbaharda bir de sonbaharda "terör örgütü" adı altında sürekli basıldığımız, bütün dokümanlarımızın, birikimlerimizin alındığı bir süreçten geçiyorduk.

Bu sadece bizim derneğimize has olan bir şey değildi. Kürdistan'da dernek, gazete, bütün hepsi baskı altındaydı. 2000'lerden sonra Önderliğin (Abdullah Öcalan) yakalanmasıyla gelişen çekilme dönemi ve çatışmasızlık ortamında, 2004-2005 yıllarında tekrar başvurusu yapıldı ve Dicle Üniversitesi

Öğrenci Derneği olarak kuruldu. Çok geçmeden tekrar basılıp kapatıldı. O şekilde 2011'e kadar gelindi. En son, Dicle Üniversitesi Özgür Öğrenci Derneği olarak kuruldu. Hâlâ çok baskı olmasına rağmen o günden sonra fiilen basılmadı, içi boşaltılmadı. Bu sene başında da çok baskılar oldu.

Üniversite alanında her fakültede stant açıyoruz. Kolluk kuvvetleri sürekli baskı yapıp "Sizin stant açma yetkiniz yok. Bir dernek açtınız diye her şeyi yapabileceğinizi mi zannediyorsunuz?" gibi şeylerle geldiler ve gösterdiğimiz direnişle aslında geri çekildiler. Hiçbir şekilde stantlarımıza müdahale edemediler. Bizim dernekte olmadığımız bir gün, iki tane yeni arkadaş oradaydı, gelmişler, derneğin içini gezmişler, arkadaşlar bize aktarmamış. Normalde dernek alanımız üniversite, ama yerimiz şehirde olduğu için nöbet sistemiyle her gün dokuzdan dörde, beşe kadar iki arkadaş bekliyor.

• Yeriniz nerede?

Kaya: Yenişehir'de eski GKM (Gençlik Kültür Merkezi) vardı, devlet tiyatrosunun karşısında, orada yerimiz. Gelip arama yapmışlar. Arkadaşlar da bize aktarmamışlar, sonradan bize aktardılar. O şekilde bugüne gelindi.

Diken: Yani baskı ve kapatmalar nedeniyle ismi defalarca değişmiş ama devamlılık açısından aslında aynı dernek.

Nurcan Baysal: Kürt siyasal hareketinin partileri gibi!

Kaya: Aynen. Bugünkü BDP gibi. HADEP'ten, DEHAP'tan bugüne kadar...

• Bir öğrenci derneği olarak kendinizi Kürdistan'da yürütülen siyasi mücadelenin tarafı olarak mı görüyorsunuz?

Kaya: Aslında Türkiye'nin mevcut sisteminde olan siyaseti hiçbir şekilde benimsemiyoruz. O tarzda siyaset yürütmüyoruz. Ama tabii ki bir halkı savunmak için konuşup görüşmen bile bir nevi siyaset oluyor. O şekilde, Kürdistan partisi olarak biz de tarafız. Sisteme karşı kendini var eden ve bugün ismini dünyaya duyuran bir hareketiz.

Diken: Derneğiniz?

Kaya: Derneğimiz mücadelenin tarafıdır zaten. Bunun açık ve net göstergesi de sürekli baskılara maruz kalmamızdır.

• Kürdistan'ın diğer üniversite şehirlerinde de öğrenci dernekleri var. Hakkâri'de, Şırnak'ta, Bingöl'de, Dersim'de... Bunlarla iletişiminiz, ilişkiniz nasıldır?

Kaya: Geçen seneye kadar sürekli görüşme halindeydik. Tabii biraz illegal-legal arası bir şeydi, ama şimdi her şey legal ortama dönmüş. Aslında sü-

rekli görüşme halindeydik. Kürdistan üniversiteleriyle olduğu gibi Türkiye üniversiteleriyle de. En başta da İstanbul Üniversitesi'yle. Sürekli iletişimi sağlayan iki üniversiteydik. Geçen sene Ekim'de, neredeyse bir buçuk yıl oldu, DÖ-DER adı altında federasyon oluşturma kararı alındı. Demokratik Öğrenci Dernekleri Federasyonu.

• **Merkezi nerede olacaktı? Diyarbakır'da mı?**

Kaya: Merkezi şu an İstanbul'da.

• **Yani sadece Kürdistan değil, Türkiye genelindeki öğrenci dernekleri bu yapı içinde örgütlenecek.**

Kaya: Evet. Ankara Üniversitesi'dir, İstanbul Üniversitesi'dir, birçok üniversitedeki derneklerin katılımıyla... Kürdistan'ı da içine kattığımız zaman neredeyse 81 ilde oluşum var. Belki birkaç ilde olmayabilir.

Baysal: İç Anadolu'da da var mı?

Kaya: İç Anadolu'da da var. Bizim Konya'da da derneğimiz var.

• **Peki, "Biz Kürdistanlı öğrenciler olarak Türkiye'deki bu Demokratik Öğrenci Dernekleri Federasyonu içinde yer almamalıyım ve ayrı örgütleneyim," gibi bir düşünce çıktı mı içinizden?**

Kaya: Böyle bir düşünce hiçbir zaman çıkmadı, ama ona paralel bir düşünce çıktı. Türk solunun sürekli bize ihanet etmesi açısından "Türk soluyla beraber bir şey yapmamalıyım," gibi düşünceler epey gelişti.

• **Sonra ne oldu?**

Kaya: Sonuçta Önderliğimizin Ortadoğu'daki projesini de esas alarak onları ikna etme yoluna gittik. "Sadece Kürdistan halklarıyla değil, bütün halklarla çalışmamız gerekir. Sadece Türkiye'deki sol örgütlerle değil, kendini halkına adayan bütün demokrasi güçleriyle ortak olmamız gerekir. Ancak bu şekilde bu kapitalist sistemi ortadan kaldıracakız," dedik ve o şekilde birçok arkadaş ikna oldu. Ama Türk solunun Kürdistan'a Ve Kürt hareketine karşı sürekli dışlayıcı bir tavır içinde olması ya da ittifaklar döneminde sürekli ihanet etmesinden dolayı birçok arkadaşın da ikna olmadığını söyleyebilirim.

Diken: Sizin Kürdistan'daki öğrenciler olarak perspektifiniz nedir? Kendinizi bu mücadelenin içerisinde nasıl isimlendiriyorsunuz, şekillendiriyorsunuz? Çünkü Kürdistan'daki gerilla mücadelesine katılanların çoğu gençlerdir. Köylü gençler, tahsili olmayan insanlar da savaşın dayatmala-

n, baskıcı gücü nedeniyle katılıyorlar, ama 90'lardan bu yana baktığımızda üniversiteli gençliğin katılımı daha fazla. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Kaya: 68 kuşağı, 78 kuşağı döneminde, Marksist-Leninist çizgide gidildiği süreçte sürekli fiziki eylemler olduğundan, gençlik sürekli alanlarda olduğundan bir öncü misyon mantığı oluşuyor. O dönemle karşılaştırılırsa bu dönem eğitimin ön plana çıktığı, fiziksel eylemlerin arka planda kaldığı bir dönem yaşıyoruz. Bunun tabanı yok mu? Rojava örneği ortadadır. Herhangi bir durumda o dinamik gücün tamamıyla sokaklara dökülüp eylemselliğin gereğinin ciddi anlamda yerine getirileceğine inanıyoruz ve olacağını da düşünüyoruz.

Belki bugün gençlik süreçten kaynaklı biraz pasif durumda. Aslında Kürdistan halkının genelinde şu korku var: "Şimdi bir şey yaparsak sürece zarar gelir." Kürdistan genelinin ruh hali böyle. Gençlik de aynen halkın düşüncesi doğrultusunda gidiyor.

Diken: "Sürecin tahripkârı olmayalım," der gibi!

Kaya: Aynen o şekilde düşünülüyor.

Diken: DÜO-DER'in tabanı veya aktivistleri herhalde sadece sokaklara çıkıp eylem yapmaz. Üniversitede, birimlerde, amfilerde, okulda demokratik üniversite için ne yaparsınız? Üniversite yönetimiyle ilişkileriniz nasıldır? Size nasıl bakarlar, ne yaparlar? Aranızda keskin çizgiler mi vardır, yoksa üniversite yönetimiyle birbirinize sözlerinizi dinletebiliyor musunuz?

Kaya: Öncelikle ne yaparız sorusuyla ilgili en kısa örneğim Rojava olur. Yani eğer ciddi anlamda her şeye karışırsa Rojava gibi olur. Gençlik o şekilde olur. Üniversite yönetimi ciddi anlamda bizi "terörist" ilan etmiş durumda. Hatta son eylemlerimizde kolluk kuvvetleri bir nevi öğrencileri etrafımızdan çekmek için "Bunlar terör örgütünün elemanları, terör örgütüne eleman kazandırıyor, bunların yanına yaklaşmayın," diyorlar. Dernekle fazla bağı olmayan, ama yurtsever arkadaşlar var. Bizimle beraber eyleme katılan bu kitleyi etrafımızdan çekip bizi gözaltına alma düşüncesiyle "Bunlar terör yandaşı, bunlardan uzak durun, bunlar sizi dağa gönderir," gibisinden konuşuyorlar.

• Peki inandırıcı olabiliyorlar mı?

Kaya: Aslında inandırıcı olamıyorlar. Dedim ya, burada çocuk doğar doğmaz fiziksel bir savaşın içinde. Yani kolluk kuvvetinin söyledikleri onun açısından ne kadar güvenilir ve inanılır olur? Bunları öyle konuşan kolluk kuvvetlerine sormak lazım.

Diken: Öğrenci derneği olarak entelektüel faaliyetler yürütebiliyor musunuz? Üniversitenin mekânlarında etkinlik önerisinde bulunabiliyor musunuz?

Kaya: 2010 rektörlük seçimleri sırasında yaklaşık yüz elli kişi gözaltına alınmıştık. Alternatif şenlik döneminde de aynı şekilde yüz kişi falan gözaltına alınmıştık. 2010 ve 2011'den sonra rektörlükten hiçbir şekilde hiçbir şey istemedik. Biz doğru bulduğumuz şeyi her zaman yaptık, eylemselliği gerçekleştirdik.

Bugün Kürdistan'da ya da Türkiye'de herhangi bir yerde ne haksızlık gelişirse biz oradayız. Elazığ da Kürdistan'ın bir şehri, Erzurum da Kürdistan'ın bir şehri, oralarda da faşizan olaylar oluyor. Sürekli yurtsever halka saldırılıyor. Geçen sene mesela Hizbullah olaylarında eylemler bir hafta boyunca devam etti. Aynen o şekilde devam ediliyor.

Mesela bizim özel günlerimiz var: Newroz, Kadınlar Günü. Bu özel günler vesilesiyle öğrencilerle tanışıp konser düzenleme gibi etkinliklerde bulunuyoruz. Mesela bir hafta geçmiyor ki sinevizyon yapmayalım. Özellikle şehit olarak gördüğümüz değerlerimiz adına, onlar için sinevizyonlar yapıyoruz.

Diken: Dicle Üniversitesi'nde kaç öğrenci var?

Kaya: Herhalde 25 bin ile 30 bin arasında.

Diken: DÜO-DER olarak ne kadarlık bir kitleye hükmedebiliyorsunuz?

Kaya: Aslında herkes yurtsever orada. Dicle Üniversitesi'ne gelen ciddi anlamda bilinçli olarak geliyor. Konuştuğun zaman birçok şeyi bildiğini görüyorsun. Bazı kaygıları olan, aile baskısından, sistemin korkusundan çekinen, bu tarz korkuları yenememiş arkadaşlar çok fazla yaşamıyorlar. Kitlemiz eylemlerde aşağı yukarı iki bin ile beş bin arası gidip geliyor, sürekli bizimle ciddi anlamda çalışan arkadaşlarımızın sayısı.

Baysal: Birçok STK'nin ulaşamadığı çok büyük rakamlar bunlar.

Kaya: Aslında o yönde bir eksikimiz var. Devletin bürokrasi işlerine hiçbir şekilde müdahale edemedik, etmedik. Sadece ismimiz var. Her şeyimizi kendi doğru bildiğimiz çerçevede yürütüyorduk ve hâlâ da yürütüyoruz.

Diken: Dergi çıkarıyordunuz. Sorum oydu. Dergi ne oldu? Tigris adında bir dergiydi değil mi?

Kaya: Evet, Tigris. Üç ayda bir Tigris dergisini çıkarıyoruz. Herhalde on gün sonra yeni sayısı çıkacak.

Baysal: Gençliğin iş, istihdam gibi meseleleri de var. Bu konularda bir şey yapıyor musunuz?

Kaya: Bu yönde herhangi bir çalışmamız yok. Ama mezun olup öğretmen olan arkadaşları mesela eğitim destek evlerine yönlendiriyoruz. Bizimle beraber çalışan arkadaşlar, hiçbir şekilde sisteme gitmeyecek arkadaşlardır.

• **Peki gelecekları ne olacak? Sistemin dışında yaratılan iş alanı da çok az şu an. Bunu da düşünüp tartışıyor musunuz?**

Kaya: Bu ekonomik boyutu hiç tartışmadığımızı söyleyebilirim. En azından benim içinde olduğum süreçte böyle bir şey olmadı. Dernek öyle bir dernek ki katılan her arkadaş belli bir süreden sonra bakıyorsun yok. Kürdistan şartlarında mecbur. Şöyle bir söylem var: Dokuz ay dolduktan sonra anne ne yaparsa yapsın seni doğurmak zorundadır. Ya burada kalıp bir şekilde sistemin zindanlarına girecek ya bir şekilde sistemin yoz yaşamına kayacak ya da en güzel, en özgür, en şerefli olan yola gidecek. Bunu da herkes biliyor. Özellikle Dicle’de!

• **Peki Dicle Üniversitesi’nin bilimsel sıralamada en son sırada yer alması Dicle Üniversitesi öğrencileri olarak sizi rahatsız etmiyor mu? Bu konuda akademisyenleri zorlamıyor musunuz?**

Kaya: Sadece Dicle Üniversitesi değil, Diyarbakır yalnızlaştırılmak isteniyor. Bugün Urfa’ya yapısal olarak ova diyorlar. Her şekilde ulaşım açık, sanayinin gelişebileceği bir alan olarak görülüyor. Mardin’i tarihî-turistik belde diye ekonomik olarak yozlaştırmaya çalışıyorlar. Batman’ı petrole tabi kılarak yozlaştırmaya çalışıyorlar. Ve Diyarbakır beş bin yıldan beri hiçbir zaman iktidarların eline geçmemiş bir topraktır.

Diken: Diyarbakır’ı da “peygamberler şehri” diye pazarlamaya çalışıyorlar!

Kaya: Bugün sistem Diyarbakır’ın üzerine o kadar yoğunlaşıyor ki! Bir türlü de baş edemiyor. Diyarbakır halkından kaynaklandığı düşünülebilir, ama ben böyle düşünmüyorum. Bence toprağından kaynaklanan bir şey.

Diken: Bazalt taştan kaynaklanıyor olmasın? O taş gibi asidir yani!

Kaya: Dicle Üniversitesi niye son sırada? Sistemin üzerimizde neler yaptığını bildiğimiz ve sistem doğrultusunda gitmediğimiz için sürekli Dicle Üniversitesi yok edilmeye çalışılıyor. Bugün Dicle Üniversitesi Rektörü AK Parti’nin Diyarbakır’dan altıncı veya yedinci sıradan milletvekili adayı. Ondan sonra, Mehmet –soyadını unuttum, Tekdemir olabilir– genel sekreterdir. Geçen dönem AK Parti’nin yedinci sıra milletvekili adayıydı. Böyle bir yöne-

timle kalkıp kendini yiyip bitirmenin bir anlamı yok. Sen onları tanıyorsun, onlar seni tanıyorlar. Senin üniversiteni, senin düşünceni her şekilde yok etmeye çalışıyorlar. Şu halde Dicle Üniversitesi'nin bilimde çok geride olması seni etkilemiyor, çok fazla üzmüyor.

Baysal: Hevsel bahçeleri meselesinde özellikle Dicle Üniversitesi gençleri çok etkiliydi. Hevsel'in korunması, sahiplenilmesi, kamuoyuna duyurulması konusunda. Biraz o süreci anlatır mısın?

Kaya: Ben de oradaydım. Şimdi sürekli DÜO-DER'den, üniversiteden bahsettik, ama Kürdistan genelinde gençlik nerede olursa olsun beraberdır. Bugün DÜO-DER yalnız değil, hiçbir şekilde tek başına çalışmıyor. Diyarbakır'da çalışan demokrasi güçlerinin hepsiyle iletişim halinde. BDP gençliği, Kent Konseyi, Sümerpark gençliği gibi bütün gençlik hareketleriyle beraber çalışıyor. Aslında Hevsel zaten Dicle Üniversitesi'nin alanı olduğu için orada sorumluluk DÜO-DER'in üstündeydi. Onun için her gün oradaydık.

Diken: Sizin alanınızdaydı öyle mi?

Kaya: Evet. Hazine malı olarak biliniyor, ama Dicle Üniversitesi'nin tapulu alanıdır. Bizim derneğimiz de bunu bilerek bu sorumluluğu üstlendi. Mesele oraya gelip giden herkesle ilgilendi, her gün iki-üç bölüm kitlesel olarak alana yürüyüş yaptı. Bu dönemin sonucunda hem Bakanlık hem Rektörlük hem de Valilik geri adım attı. Biliyorsunuz bir genelge yayımlandı. "Bir daha oraya kesinlikle karışılmayacak, artık alandan geri gelin, herhangi bir şey olmayacak," diye söz verdiler. Aslında araştırma sonuçlarımıza göre bütün Hevsel yok edilmeye çalışılıyor. Sadece o alan değil. Proje adı altında sindire sindire yapıyorlar bunu.

Diken: Şu an kamyonlar çalışıyor üst taraflarda!

Kaya: Aynen. Zaten bunun birinci planlarından biri kum ocağıdır. Sonra belediyeyi de kendi bataklarına çekip Kırklar Dağı'nı yaptılar. Ondan sonra işte göletler, balık çiftliği falan. Fiskaya Şelalesi'ni de aynı şekilde o planın içinde kattılar. Bütün alanları tahrip ediyorlar.

Diken: Yani oranın doğasını yok etmeye çalışıyorlar, organik yapısını.

Kaya: Kesinlikle her şeyini yok etmeye çalışıyorlar. Rant peşinde olan birileri, sistem her şeyi kendi çıkarı doğrultusunda yok etmeye çalışıyor. "Ben para kazanayım da kime ne olursa olsun!" Büyük ihtimalle biz yeniden başlayacağız. Sadece Hevsel de değil. Hevsel dediğimiz, Cizre'den ta Diyarbakır'a kadar olan bir alandır bize göre ve böyle bir düşüncemiz de var.

Herkes görecek, büyük bir direniş göstereceğiz. Diyarbakır'dan Bismil'e, Bismil'den Cizre'ye kadar hiçbir şekilde ne HES'lere ne başka bir yapılaşmaya izin vereceğiz. Bundan sonra Kürdistan'ın hiçbir yerinde doğa katliamına izin vermeyeceğiz. Çünkü biz yıllarca can derdiyle uğraşırken bizim doğamız katledildi, bütün ormanlarımız sürekli her yıl yakıldı. Ne kadar içimiz yansa da hiçbir şekilde müdahale edemedik, çünkü can derdindeydik. Sürekli öldürülüyorduk, faili meçhullere gidiliyordu ve bugün artık can korkusu yokken doğamıza sahip çıkacağımızın sözünü verdik. Doğamıza en ufak bir müdahalenin karşısında duracağız.

• Siz ailelerinizin eline bakan öğrencilersiniz bir noktada değil mi? Öğrencilik biraz da öyledir. Para ilişkilerinizi, harcamalarınızı nasıl yapıyorsunuz? İmece usulüyle mi oluyor?

Kaya: Aslında çok da aileye bağlı değiliz. Bütün hayatımız komünal yaşam tarzında yürüyor. Hareketi benimsemiş, bu çizgide yürüyen arkadaşların parayla işi olmuyor. Özellikle gençlik alanı –siyasi partiyi falan kastetmiyorum– hiçbir şekilde parayla işi olmayan bir kesimdir. Bugün sigaramız olsun, başımız rahat olsun bize yeter. Çok da önemli değildir lüks yerlere gidip yemek yemekler. Sürekli konukevinin orada oturuyoruz. Her yerde çay bir buçuk milyonken orada yedi yüz elli. Ne güzel. Bir de orada o ortamı hiç kimse yakalayamaz yani! Yüksek Kahve'nin oralar. Sürekli oturuyoruz ve bizim için para çok önemli değil. Yapmak istediğimizin önüne geçmesin yeter. Yapmak istediklerimizi de her şekilde yapıyoruz. Geçen sene mesela Rojava için konser düzenledik, staddan yaklaşık 130-140 milyar gibi bir para geldi ve giderleri düşünce yaklaşık 80 milyar gönderdik Rojava'ya. Tiyatrodur, konserdir, istediğimiz zaman her etkinliği düzenliyoruz bir şekilde.

• Etkinliklerinizi hangi kanallar üzerinden duyuruyorsunuz? Sosyal medyayı nasıl kullanıyorsunuz mesela?

Kaya: Dicle Üniversitesi'nin sanal kullanım alanı aslında az. DÜÖ-DER sayfası vardır, *Ötekilerin Postası* da aslında bizden çok uzak değil. Bize yardımcı oluyor, en ufak etkinliğimizi duyuruyor.

• Ailelerinizle ilişkiniz nasıl? “Bir an önce okulunuzu bitirin, hayata atılın,” diyen aileler var mı hâlâ, yoksa “Evladım, iyi ediyorsunuz, göğsümü zü kabartıyorsunuz,” mu deniyor? Ya da işte biraz daha ileri gideyim, “Tabii ki burada bir mücadele yürüyorsa ve benim çocuğum da dağa gitmeyi tercih ediyorsa bu çok asil bir davranıştır,” deniyor mu?

Kaya: Şimdiki aile yapılarımızı siz çok daha iyi biliyorsunuz. Benim babam da sizin yaşlarınızda, siz çok ciddi eziyetler çektiniz. Olmadık durum-

lardan geçtiniz ve “Ben bu kadar çektim, çocuğum çekmesin,” gibi bir düşünce var ister istemez. Bunu da biliyoruz!

Diken: Koruma içgüdüsü yani.

Kaya: Aynen. Halen de diyorlar, ama mesela benim ailem içinde olduğumu bildiği halde aslında çok fazla karışmıyor, çünkü artık bu şeyleri beraber tartışıp giderdik onlarla. Aslında benim ailem çok yurtsever bir ailedir ve köyden çıkarılan ailedir, yani Kulp’ta.

Diken: Kulplusun, hangi köyden?

Kaya: Akbulaklıyım. Bizim köpeği öldürdüler, evi yakmadılar, ama yıktılar. Babamı, amcamı, dedemi, hepsini götürüp nezarete attılar. O dönemde çıkıp gelen bir aileyiz yani. Ailem benden daha yurtsever. Ben ne kadar içinde olsam da onların yaptıklarını yapamıyorum. “Biz gidiyoruz, zaten biz her şeyimizi vermişiz, en azından size bir şey olmasın,” mantığı mutlaka vardır anne babada. Hiçbir anne baba çocuğuna “Git, nereye gidiyorsan git!” diyemez. Yani ne aileyi tamamen reddederek ne de ailenin her dediğini yaparak giderebiliriz bunu. Aileyle görüşüp kendi kararımızı veriyoruz.

Diken: Bir ortak nokta bulmak yani!

Kaya: Kesinlikle. Benim felsefem bu. Biriyle tartışıyorsan önce onu anlamaman, sonra kendini anlatman lazım. Ailemle de aynen o şekilde mücadele ettim. Kaygıları neler, benim üzerimde ne yapmak istiyorlar? Çünkü aile de sistemin en küçük parçası. Ne yapsak da aile de senin her şeyini engelliyor. O şekilde aileyle uzlaşa yoluna gittik. “Bundan sonra benim size ne kârım olur, ne zararım! Ama her şekilde ailemsiniz, her şekilde sizin çocuğunuzum. Kürdistan’daki her aile gibiyiz. Bütün çocukları gitmiş, şehit olmuş veya halen yukarıda olan çok aile var. Siz bu ailelerden çok iyi değilsiniz. Sizin de çocuğunuz gitsin, mücadele versin.

Diken: Peki geleceği nasıl görüyorsun? Şimdi kaçınıcı sınıftasın?

Kaya: Ben epey bölüm değiştirdim. Şimdi makine mühendisliğinde üçüncü sınıftayım. Heval Aydın’ın şehit olduğu dönemde okuldan epey soğudum. Bıraktım bir iki yıl. Sonra tekrar başladım.

Diken: Nasıl görüyorsun geleceği?

Kaya: Kürdistan’ın geleceğini mi?

Diken: Hem Kürdistan’ın geleceğini hem de gençliğin geleceğini nasıl görüyorsun? Yani sizin ekseninizden gençliğin geleceği nasıl gözüküyor?

Kaya: “1927’de Zilan’da onları betonun altına gömdük ve tamamıyla yok oldular,” düşüncesi halen devam ediyor. Bugün Kürt hareketi buraya kadar getirmişse bile sistemin mantığı, zihniyeti hiç değişmemiş. Sistem halen yok etme peşinde. Hak, hukuk hiçbir şekilde gözetilmiyor. Mesela bu halkın dili, kültürü, doğası, bu halkın mekânı onundur. Sistem daha bu düşünceye varmamış. “Burası Türkiye Cumhuriyeti devletidir, burası tek kişinin ağzından çıkan kelimeyle ve tek bayrakla, tek dille yönetilir,” zihniyeti var hâlâ. Biz de artık bugünden sonra bunun böyle devam etmeyeceğini açık ve net söylüyoruz ki devam etmeyecektir.

Belki ciddi anlamda bir görüşme vardır ve herkes de görüyor devletin savaş için ne kadar çalıştığını. Biz de hem barışa hem savaşa hazır olduğumuzu her seferinde dile getiriyoruz. Belki fiziksel eylemler geliştirilmiyor, ama devlet zannetmesin ki Kürt gençliği bitmiştir ya da herhangi bir şey yapmıyordur. Devlet bunun farkında ki hiçbir şeye müdahale edemiyor. Gelecek nasıl olacak hep beraber göreceğiz.

Baysal: Gençlik Kürt siyasal hareketinin sürükleyici gücü, ama hareketin yönetiminde yeterince genç var mı? Ben yeterli görmüyorum, sen nasıl görüyorsun?

Kaya: Hangi yönetim? Mevcut olan bir sistemin içindeki yönetim mi yoksa?

Baysal: Hem sistem içinde hem sistem dışında, BDP açısından da bakabilirsin. Aynı zamanda şunu da düşünerek: Gençliğin çok hassas olduğu birçok nokta, mesela ekoloji gibi konular Kürt siyasal hareketini yöneten belli yaşın üzerindeki insanlar tarafından aynı hassasiyette okunmayabiliyor. Şehirde görüyoruz işte yapılaşmayı. Gençlik olarak bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Kaya: Bugün mesela çarpık kentleşmede inisiyatif gençliğin değil, aslında inisiyatif hem gençlik hem hareket adına belediye başkanlarına verilmiş. Belediye başkanının bunun önüne geçmesi lazım! Gençlik başka şeylerle uğraşıyor, görevi ayrıdır. Bugün kalkıp “Şehirle ilgili her konuda biz olacağız,” dersek bu bizim dağılmamıza yol açar. Herkes herkesin alanına, işine karışmış olur. Hani tamam, yanlış bir şey olduğu zaman gençlik karşı çıkar, sorumlu olan arkadaş, diyelim belediyede sorumlu arkadaş, eşbaşkanlara vs. iletir. Aslında gençlik elinden geldiği kadar her şekilde her alana müdahale etmeye çalışıyor.

Diken: Sadece ekonomik açıdan değil, kariyer olarak da bir hesabı kitabı yoktur gençliğin. Şimdi meclis üyeliklerinde, belediye başkanlıklarında

aday adaylık döneminde bir sürü yetişkin, kerli felli, yaşı kemale ermiş insan birbirini hayli hırpaladı. Ama gençliğin öyle bir derdi olmadı. Belki bakıp gülüyorsunuzdur! Belki de anlam veremiyorsunuz buna!

Kaya: Kesinlikle öyle. Kariyer aslında bence herkese göre değişen bir şey! Kimi parası olduğu zaman kendini kariyerli zanneder. Kimi bilgisi olduğu zaman kendini kariyerli hisseder. Bizim için önemli olan da “Kürdistan halkına nasıl faydalı olabilirim?” sorusudur. Ne kadar görünmesem de, hiçbir şekilde kimse benim farkımda olmasa da ben Kürdistan halkı için veya Ortadoğu halkları için ne kadar şey değiştirebilirim?” Bizim için bu bir kariyerdir.

Baysal: Özellikle bu yıl, Eylül 2013’ten sonra köylerden dağa yoğun katılım oldu gençlerden. Sanıyorum burada da aynı şekilde. Sen bunu neye bağlıyorsun?

Kaya: Hem Kürdistan’da hem Türkiye’de hem de Avrupa kısmında ciddi anlamda bir katılım oldu barış süreciyle birlikte. Aslında yarın öbür gün sen özerk olacaksın ve senin bir asayişinin, bir güvenliğinin olması lazım! Bu sadece savaş için değil. Mevcut kapitalist sistemdeki ulus devletlerde ordu sadece ülkeyi korur ve ülkeye herhangi bir müdahale olduğu zaman saldırır. Aslında demokratik bir ülkede bir öz savunma gücünün olması lazım – bu süreçler başarıya ulaşırsa tabii!

Bu halkın yüz yıllardır değerleriyle oynanmış. Yüz yıllardır birbirlerine karşı kıskırtılmış, düşman edilmiş bu halkların içinde bir barışçıl gücün olması lazım. Önderlik de bu temelde “Elli bin kişilik orduyu hazırlayın,” diyor. Aynı şekilde Rojava. Bugün Kuzey Kürdistan sefahate ererse müdahale olacağı kesindir, bunu zaten medyada da hepimiz duyuyoruz. Süreç böyle devam ederse, bir şekilde olumlu olarak giderse daha öncelikli olacağını hepimiz biliyoruz. Bugün yarın müdahale gelişebilir, çünkü orada da ciddi anlamda çok vahşice bir sistem var.

Baysal: Dün üç kişi daha idam edildi.

Kaya: Kendilerine göre bir şeriat uydurmuşlar. En ufak bir şeyde, diyelim bir kadının ayağı dışarıda olsa, eli dışarıda olsa kezzabın dökülmesi ve en ufak bir düşüncenin insanı idama götürmesi ağır bir bedel oluyor. Kuzey bu sıkıntıları artık giderdi, çok fazla bir şey belki yok.

MARDİN-MİDYAT-NUSAYBİN

Bugün 13 Ocak 2014 Pazartesi. Sabah 08:15'te Diyarbakır'dan Mardin'e yola çıkıyoruz. Yağmurlu ve soğuk, çok soğuk bir gün...

Türkiye bu haftaya da HSYK tartışmalarıyla girdi. Siirt'in Pervari ilçesinde 12 yaşında evlendirilen, 13 yaşında çocuk sahibi olan ve 14 yaşında ölü bulunan "çocuk gelin" Kader'in "kadersizliği" gündemdeki bir diğer konuydu. Kaderin ölü bulunan bedeni "çocuk gelinler" tartışmasını tekrar gündeme taşıdı. Çocuklarla ilgili, gündemi sarsan bir diğer haber de Şırnak, Van ve Diyarbakır'da fuhuş şebekesine yapılan operasyondur. Çocukların bedenini satanların sekizi asker çıkmıştı.

Bu hafta bölge halkının nabızı mahkemelerde atacak. Çöken yargı bir kez daha Kürtleri yargılayacak! Hem Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde KCK ana davası hem de Silivri'de KCK basın davası görülecek. 2009'daki KCK operasyonunda tutuklananların davası Diyarbakır'da bu hafta tekrar başlıyor.

Saat 09:30'da Mardin'e ulaşıyoruz. Mardin puslu ve soğuk, yağmur çiseliyor. Arabamızı Sabancı Müzesi'nin bulunduğu Dört Yol'a park ettikten sonra eski Mardin'de yürüyoruz. Saat 10:00'a gelmesine rağmen her yer kapalı. Oysaki Kürdistan'ın kadim şehirlerinde dükkânlar erken açılır. Bu kapalılık Mardin'in artık kimlik değiştirerek turistik bir şehre dönüştüğünün de bir göstergesi. Dükkânların 11:00-12:00 gibi açılacağı söyleniyor. Ziyaret edeceğimiz sivil toplum örgütünün de açılması için bir müddet Leylan Kafe'nin karşısında soğuk yağmurun altında mor şemsiyemizle bekliyoruz.

Saat 10:00 gibi Leylan Kafe'nin kapısı açılıyor. Kafenin afişlerle kaplı kapısından girip taş merdivenleri çıkarak sağdaki damı yürüdükten sonra bir odaya geçiyoruz. Mardin labirent gibi. Evlerin girişini bile bulmak zor. Hatta bazen birçok farklı eve aynı kapıdan giriyorsun.

Mezopotamya Sanat Derneği'nde bizi üç genç erkek karşılıyor. Odada iki kanepe ve bir ısıtıcı var. Bu eski eve tezat iki kâğıt Ikea lambası tavandan sarkmakta. Odanın içindeki nişlerde kitaplar duruyor, duvarlarda ise film afişleri... Afişlerin birinde "Rîtmên Mêrdînê" [Mardin'in Ritimleri], birinde "Hêvî" [Umut], bir başkasında "Piştî Îlone" [Eylül'den Sonra] yazıyor.

Bu üç genç adam ve yaptıkları Mardin'e dair umutlarını arttırıyor. Harika söyleşimiz sonunda Dernek Başkanı Ramazan Turgut bize hediye ettiği kitaplarını imzalarken Şeyhmus Abi de bize *Nûpelda'ya Ağıt* kitabından bir şiir okuyor...

"Elveda Süphan
Elveda Nusaybin, Cizre Botan
Ve Diyar-e Bekir
Yıllar sonra gelsem ayakta kalır mısınız hâlâ?
Hoşça kal yurdum insanları
Nazlı gelinler, toy delikanlılar
Ve ırgatlar; pamukta, buğdayda..."¹

1 A. Ramazan Turgut, *Nûpelda'ya Ağıt*, İnsanca Yaşam Yayınları, 2001, s. 24.

• Derneğinizi ne zaman kurdunuz? Neden Mardin’de böyle bir derneği kurma ihtiyacı hissettiniz?

Ramazan Turgut: 2013’te kurduk, ama 2010’dan bu yana daha çok dijital alanda sinemacılık ve yayıncılık yapıyoruz. Üç-dört yıl kadar internet üzerinden faaliyet yürütünce “Artık resmi kimliğe bürünelim,” deyip derneği kurduk. Aslında biz “Zaningehe Aqademî” ismiyle başladık, derneği de bu isimle kurduk. Fakat Kürtçe dernek ismi kabul edilmiyordu. “Türkçe ismi başa, Kürtçeyi de paranteze alırsanız, öyle olabilir,” dediler. Biz de prensip gereği “Ya Kürtçe olacak ya da paranteze almayacağız,” diye Türkçe isimle kurduk. Faaliyetlerimizin tümünde asıl ismimizi kullanıyoruz. Ama tabii resmi ismimiz bu!

Faaliyetlerimiz daha çok sinema üzerine. Ana hedefimiz Kürt sinemasına katkı sunmak, Kürt sinemasını özbeöz Kürt sinemasına çevirmektir. Filmle-
rin yüzde 80-90 Türkçe olup da kıyıda köşede garnitür gibi Kürtçe bir şarkı veya birkaç cümlecğin kullanıldığı bir sinema değil! Amacımız sinemanın dilini de kendisini de tümüyle Kürtçeleştirmektir.

• Neden başka bir şey değil de sinema? Mardin’in görsel açıdan doğal bir plato gibi durmasından kaynaklı bir tercih midir sinema? Yoksa Behman Gobadi, Hinêr Salimlerden bu yana Mardin ekseninde bir boşluk mu hissettiniz?

Turgut: Bu biraz da ilgi meselesi olabilir. İfade ettiğiniz sebepler de bunun dışında değil elbet. Beraber çalıştığımız arkadaşlar da liseden sonra özellikle sinema bölümünü tercih ettiler ve sinema bölümü mezunudurlar. Yani tümüyle bilinçli bir örgütlenme ve tercih diyelim. Bu yeteneklerimizi ortaya çıkarmak istedik. Sinema işini seviyorduk ve imkânlarımız olmadığı için yapamıyorduk. Buranın çok bakir bir alan olduğunu biliyoruz. Kameraya alınmamış, sinemaya aktarılmamış binlerce hikâye ve mekân olduğunun farkındayız.

Bütün çalışma alanlarımızı not alıyor ve yazıyorduk. “Keşke imkân olsa da yapsak, insanlara sinema diliyle anlatabilsek!” diyorduk. Nihayet imkân kısmet oldu. Yavaş yavaş projelendirip yapıyoruz. Dedikleriniz de doğru tabii, sinemayı sevdik. İçimizde de cevher vardı diyelim. Bu sayede ortaya çıktı. Buralar binlerce konu barındırıyor. Daha farkına varılmamış, el atılmamış konular. Bir de kaygımız var. Birileri dışarıdan gelip el atarlarsa kendilerine göre yorumlarlar. İçini boşaltırlar. Devlet politikası gibi bakarlar. Bunu yozlaştırırlar. İşte o yozlaşmanın önüne geçmek için imkân varken biz çekelim. Zaten şu an dosyalarımızda duruyor.

• Peki yozlaşmanın önüne geçebiliyor musunuz? Mesela Mardin üzerinden televizyonlarda bir dizi furyası almış başını gidiyor. Bu dizi filmler ve sinema filmleri üzerinden Mardin'in kamuoyuna yansıyan yüzünde, feodalitenin kurumsal mantığı, gerçek hayatla örtüşmeyen bir sürü şey gerçekmiş gibi enjekte ediliyor! Bu rezaleti bertaraf etmek için sanat adına neler yapıyorsunuz?

Turgut: Bu dizi yozluklarına karşı maalesef güçlü bir tepki gösteremiyoruz. Henüz o tepkiyi gösterebilecek güçte ve örgütlülükte değiliz. Ama hedeflerimiz içinde bunu protesto etme, onaylamama, kabul etmeme var. Hatta bir yönüyle örgütlenmemizin gerekçelerden biri de budur. Biraz daha güçlenince bunları basın yoluyla yapacağız. Çünkü cılız bir ses olarak çıktığınızda kimse kulak asmıyor.

Midyat'ta bir kilisede müstehcen sahneler çekilmişti. Nihayetinde orası da tıpkı cami gibi bir ibadethane. Halkın dinî değerleriyle dalga geçilmemesi gerekiyor. Bu ve benzeri yanlışlara tavır koymak da gerekçelerimiz arasındadır.

Sinema festivallerinin Mardin'de bu yıl sekizincisi yapıldı. Biz de geçtiğimiz yıl Kasım'da 1. Mezopotamya Film Festivali'ni yaptık. Artuklu Üniversitesi'nin büyük salonunu bize tahsis ettiler. Arkadaşlarımız da çok iyi hazırlanmışlardı, çok güzel geçti. Tanınan kişiler yerine yaşları bize yakın olan yeteneklere yönelmek istiyoruz. Onların çalışmalarını aldık ve epeyce de başarılı olduk diyebilirim. Genç sinemacıların filmleri geldi. Beş gün boyunca her gün üç seans olarak festivali yüzümüzün aklıyla tamamladık. Bu festivali yaparken bir düşüncemiz de sinemayı sadece salonlara değil, halka götürmektir. Bunu başardık. Kızıltepe, Nusaybin, Midyat, Silopi, Cizre ve Dargeçit'te gösterimler yaptık. Projemizin içinde sokak gösterimleri yapmak da vardı. Ama hava şartları uygun olmadığından bunu gerçekleştiremedik. Salonlarda değil de gittiğimiz yerlerdeki sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle uygun yerlerde gösterimlerimizi gerçekleştirdik.

• Yani bu işleri amatör ruhla yapmışsınız! Finans kaynağını nereden buldunuz?

Turgut: Parasal destek değil de mesela Artuklu Üniversitesi bize salon verdi. İşte gazete reklamımızı yapıyordu. Biz de isimlerini yazıyor, telaffuz ediyorduk.

Rıdvan Xelîl: Maalesef maddi destek bulamadık. Bir kısım giderler bizim boynumuzda kaldı. Biz de bazı kalemleri kısmak zorunda kaldık. Misafirleri kısıtladık. Onları burada ağırlamayı kabullendik, ama yol giderlerini karşılayamadık. Konaklama ve yeme içme kısmını bir şekilde ayarlamıştık. Davet ettiğimiz yönetmenlerden ancak birkaçı gelebildi. Festival esnasında ge-

lip gittiler. Jüri üyelerimizin her şeyini biz karşılamaya çalıştık. Özel konuk statüsünde tabii.

• Devam edecek değil mi? Bu festivalinizi geleneksel hale getireceksiniz?

Turgut: Aynı tarihte değil, ama daha da genişleterek devam ettireceğiz. So-
kağa inme amacımız da olduğundan mevsimsel olarak daha uygun bir tarihe
alacağız. Yaz aylarına çekip daha iyi hazırlanmayı düşünüyoruz. İlk olması-
na rağmen epey bir rağbet vardı.

• Festivalinizde gösterilen filmlerde kriterleriniz nedir?

Xelil: Yönetmenlerimizi değişik camialarımızdan seçtik ki filmlerimiz ara-
sına biraz farklılık girsin. Bu yıl serbest alanda yaptık. Konu sınırlaması yok-
tu. Halk için yapılan bir festival düşüncesiyle yaptık. Değişik dernek ve ka-
felerin mekânlarını kullandık. Daha çok halk izlesin diye. Böyle bir profili-
miz vardı.

• Ödül de koymuş muydunuz?

Xelil: Gösterim ve seçki filmleri diye iki bölüme ayırdık. Para ödülü koy-
madık. Duyuruda da açıkça ilan ettik. Buna rağmen güzel bir rağbet vardı.
Oradan da görüyoruz ki sinema sırf para için yapılan bir sanat değildir. İn-
sanlara bir konunun, bir derdin ulaştırılması için de sinema yapılabilir. Za-
ten gelen yönetmenlerde de o hassasiyetin olduğunu gördük. On beş göste-
rim filmi seçtik, o filmleri sadece gösterimde kullandık.

• Neler vardı mesela filmlerin içinde? Birkaç örnek verir misiniz?

Xelil: Otuzun üzerinde film vardı. Onları saymak uzun sürer şimdi. Ay-
rıca on beş tane de seçki filmi belirledik. Seçki filmlerini hem gösterime al-
dık hem de sene içerisinde elimizin ulaştığı festivallere yolladık. Mesela Or-
tadoğu ve Irak Kürdistanı'ndaki etkinliklere yollayıp temsiliyetlerini sağla-
dık. Türkiye'den birçok yönetmenin Irak Kürdistanı ile ilişkileri zayıf. O ko-
nuda yardımcı olacağız onlara.

• Mardin'de bu yıl sekizincisi yapılan diğer bir sinema festivali varken
siz böyle bir örgütlenmeye neden ihtiyaç duyduunuz?

Xelil: Burada sekiz yıldır yapılan bu festival başlangıçtan günümüze çıkar
çatışmalarıyla geçmiş. Bir de halka inmemiş bir festival. Her ne kadar bill-
boardlarda kocaman afişlerle halk davet edilse de halkın katılımı zayıf. Bir
de bu festivali yapanlar, yani festivalin resmi sahipleri Mardin'de bulunmu-
yorlar. Mardinli değiller. Festival zamanı birkaç haftalığına Mardin'e geliyor,
festivallerini yaptıktan sonra da çekip gidiyorlar.

Turgut: Otellerde kalıyor, yiyip içiyorlar. Siyasilerden, Kültür Bakanlığı'ndan gelen resmi bütçeyi kullanıyorlar. Düşünün ki Mardin'de sinema salonu yok! Artuklu'da veya bir otelin salonunda gösterim yapıyorlar. O kaynağı tükettikten sonra da çekip gidiyorlar. Tabii bunları sadece onların yaptıklarını göz önünde bulundurarak yapmıyoruz. Sırf onlara tepki olsun diye yapmıyoruz. 2010'da başladık, ama yapacaklarımız daha 2005'lerde fikrî boyutta vardı zaten. Arkadaşlara diyordum, "Belki devlet kadrosu gelmez, ama güzel şeyler Mardin'de yapabiliriz" İşte bu proje o günlerden bugünlere geliyor. Yani bir tür sivil kültür-sanat örgütlenmesi diyelim. Biz zaten kararımızı vermiştik. Onlar olsaydı da olmasaydı da yapacaktık. Tesadüfen onlarla aynı döneme denk geldi. Hepsi bu!

• "Biz de bir film çekebiliriz!" diyen oldu mu aranızdan?

Xelil: Nusaybin'den birkaç film geldi.

Turgut: Tabii festivali biz düzenlediğimiz için kendi filmlerimizi koymuyoruz. Kendi filmlerimizi festival dışında dernekler aracılığıyla gösteriyoruz. Film yazan ve yönetenlerin de katılımıyla film sonrası seyircilerle sohbetler düzenliyoruz. Konuşmalarımız genellikle Kürtçe oluyor. Türkçe sorulursa Türkçe cevap veriyoruz.

Şeyhmus Diken: Yani Mezopotamya Sanat Derneği olarak Kürdi bir tavrınız var. Bunda da ısrar ediyorsunuz.

Xelil: Isrardan öte doğal bir tavır diyelim. Dün bir konferanstaydım. Notlarımı Türkçe aldım, çünkü Türkçe haber yapacağım. İki de bir notlarının arasında dilim Kürtçeye kayıyordu.

• İnternet sitenize haber yapmak için değil mi?

Turgut: Bu haber meselesinin epey acısını çektik. Gerek ulusal gerek yerel medya Mardin'deki kültür-sanat faaliyetlerine çok ilgisiz. Bir faaliyetin haber değeri kazanabilmesi için vali gibi üst düzey bürokratların dâhil olması gerekiyor veya işin içinde olumsuz bir yaşanmışlığın olması gerekiyor. Yoksa ilgilenmiyorlar. Kültür-sanat faaliyetlerinde bunların ikisi de yok. Ne olumsuz bir durum var ne de vali filan bizlerin yaptığı kültürel sanatsal aktivitelere katılır! Festivalimiz esnasında bu eksikliği ziyadesiyle yaşadık.

Sonra bu noktada çalışmaya giriştik. Önce kendi haberlerimizi yayabileceğimiz bir kanalımız olmalı. Sosyal medyanın dışında bir kanal. Çünkü sosyal medyanın arşivlik bir durumu maalesef yok. Bir gün kapatılır ve her şey orada biter. Yenizeminhaber.com diye bir haber sitesi kurduk. Mardin'de kültür-sanat haberleri ağırlıklı ve hayata pozitif bakan bir haber sitesi. Olumsuz haber yapmayan. Çünkü diğer sitelerden bir farkımız olmalıydı! Adli haber,

politik haber içermez. Siteyi açtıktan sonra fark ettik ki Mardin'de çok ciddi bir kültür-sanat iletişimi ihtiyacı var. Sürekli etkinlikler oluyor, ama basına yeterince yansımıyor.

• Kürtçe'de bu kadar ısrar ediyorsunuz, ama Yenizeminhaber.com Türkçe!

Turgut: Normal haber sitelerimiz zaten vardı. *Zaninge*h, *Zaninge*hmedya, *Zaninge*hfilm, *Zaninge*hakademi, *Mezopotamya*film sitelerimizin hepsi Kürtçe-Kurmanci!

Xelil: Kitlemiz Kürtler, ama yaptığımız işlerde bizi izleyen sadece Kürtler değil. Kürt olmayanlara da hitap ediyoruz. Kürtçe sitelerimizin hepsi aktif ve bunlara ilgi çok düşük.

Turgut: Maalesef insanlar Kürtçe okumuyor. Bu sebeple her sitemizi farklı alanlara çektik. Mesela *Zaninge*h.net'i tamamen bilimsel alanlara kaydırdık. *Zaninge*h.net'te bizim yaptığımız sinema dâhil, yayıncılık, kitap, dergi, dijital yayın, tasarım gibi konuları paylaşıyoruz. *Mezopotamya Film*'de sadece film çalışmalarımız var. Ama Türkçe yaptığımız *Yeni Zemin*'de iyi bir tıklanma düzeyi yakaladığımızı söyleyebilirim.

Xelil: Türkiye'deki Kürt kitlesinin Türkçe pratiği daha fazla! Mixabin (ne yazık ki) böyle yapmak zorundayız.

• Mardin Mezopotamya Sanat Derneği üzerinden nereye varmak istiyorsunuz? Hedefiniz nedir?

Turgut: Biz yerel çalışmıyoruz. Evet, Mardin'de örgütlüyüz, ama biz Mezopotamya Sanat Derneği'yiz. Hiçbir projemizde yerele takılıp kalmadık. Yaptığımız bütün filmleri dünyanın bütün festivallerine yolluyoruz. Güzel derecelerle de dönüyoruz. Mesela Mezopotamya Sinema Festivalimizi bu yıl Sinema Amudê'ye adadık. Katledilen Kürt çocuklarına adadık. Festivalin bir gününde de öldürülen o Kürt çocuklarını anmak için bir konferans düzenledik.

• Örgütlenmenizin içerisinde kadın sinemacılar var mı?

Turgut: Her yerde olduğu gibi bizde de sayısı azdır. Üye olarak yok. Ama gönüllü olarak katılan arkadaşlarımız var.

• Öğrendiğimiz kadarıyla Artuklu Üniversitesi'nde bölüm açılıyor. Sizlere katkısı olacak mı? Sizleri nasıl etkileyecek?

Xelil: İletişim fakülteleri bünyesinde radyo televizyon sinema bölümleri olarak otuz dolayında yerde var. Bölüm Artuklu'da açıldı. Herhalde öğretim üyesi eksikliği nedeniyle öğrenci almıyor. Bölüm Başkanı'nı da tanıyor-

ruz. Görüşüyoruz. Birlikte çalıştığımız derneklere de üyedir zaten. Bu bölümün bize olumlu yansımaları bekliyoruz.

• Bu festivallerin ve internet sitelerinizin dışında derneğiniz ne yapar?

Xelil: Aşağıda Mardin Sinema Derneği var. Sinema Derneği ile ortaklaşa her çarşamba akşamı film gösterimlerimiz var. Gösterimden sonra film üzerine değerlendirmeler yapıyoruz. Genelde az kişi geliyor, ama azlık nispetinde sıcak bir ortam yaşıyoruz. Çayımızı içip sohbetimizi rahatlıkla yapıyoruz.

Turgut: Ödül vermeyi, şöhret sahibi yapmayı değil, genç yeteneklerin çabalarını, emeklerini gündeme taşımayı önemsiyoruz. Filmlerinin senaryolaştırılıp ortaya çıkarılmasına destek olmaktır asıl derdimiz.

• Sizce Mardin, kültür-sanat ve tanıtım açısından, sivil toplum açısından daha mı çok şansı olan bir ildir?

Turgut: Bence burada kaynak çok. Batı'da kaynaklar tüketilmiş. Burada malzeme hayli fazla. Ne çekersen belgesel olabiliyor, ne çekersen film olabiliyor. Batı'da bunu yapamazsın. Batı'da tüketilmiş her şey. Orada konu arıyorsun. Burada potansiyel var, ama dışarıya yansımıyor. Sanırım bu sebeple insanlar buraya çok yığılıyor, kümeleniyor, dernekleşiyor. Tarihî ve mekânsal bir arka plan da var. O güzellik, o panorama da hayli etkiliyor insanları.

• Mardin'de Kürt kimliğinde ısrar etmek zor olmuyor mu dernek olarak?

Turgut: Bu biraz da prensip meselesidir. Türkçe yapmak isteyen, yapan çok sayıda insan var. İllaki Kürtçe yapacağız diye bir şey yok. Bizler doğal hayatımızda Kürtçe konuşuyor, Kürt olarak yaşıyoruz. Diyarbakır gibi değil. Diyarbakır'da gündelik hayatta pek fazla Kürtçe konuşmuyorlar. Lazım oldukça Kürtçe konuşuyorlar. Biz de tam tersi, lazım oldukça Türkçe konuşuyoruz. Hayatımızın tümü Kürtçedir.

• Mardin'de Kürdi dernek sayısının çok az olması size ekstra baskı getiriyor mu? Ya da çektiğiniz sıkıntılar oluyor mu?

Oktay: Herhangi bir sıkıntı yaşamıyoruz. Eskiden Mardin merkezi daha çok Arap'tı. Arapça konuşurlardı. Şu anda Kürtçe konuşan potansiyeleli çoktur.

Turgut: Mesela Mihellemilerle ilgili bir belgesel çektik. Orada seslendirme Türkçe, ama röportaj yaptığımız kişiler dört dille konuşuyorlar. Kürtçe, Süryanice, Mihellemice, Arapça konuşuyorlar. Bizim dil taassubumuz yok! Fakat doğal akış olarak Kürtçeyi kullanıyoruz. Şu ana kadar herhangi bir tepki aldığımızı da söyleyemem.

• **Kamu kuruluşlarıyla işbirliği yapabiliyor musunuz?**

Turgut: Artuklu Üniversitesi kamu sayılıyorsa işbirliği yapıyoruz. Onun dışında Valiliği de işin içine katınayı düşünüyoruz, ama çekincelerimiz oluyor. Biz biraz özgürlüğümüze düşkünüz. Birilerine bağlanmak istemiyoruz. İnsanlar bize baktığında bizi bir yere bağlı görmesinler istiyoruz. “Şunlarla beraber çalışıyorlar, dediklerini yaparlar,” gibi bir algı bizi rahatsız eder. lleride işbirliği olmayacak diye bir durum olmamakla birlikte bu kaygılarımız hep var oldu. Özgün bir iş yaptığınızda kimselere bağımlı olmamanız gerek!

Nurcan Baysal: Ben uzun süre köylerde çalıştım. Köylerde bu açık hava sinemaları şehirden çok daha etkili oluyor. Mardin kırsalına, köylere inebildiniz mi?

Turgut: Biz girmedik, ama ilçelerdeki temsilciliklerimiz kısmi de olsa yaptılar bu tür etkinlikleri. Bunları çok daha yaygınlaştırmak istememize rağmen yapamadık. Ekonomik engeller izin vermedi.

Oktay: Festival döneminde köylere inmedik, ama önceki dönemde yakın köylerde, mesela Domların (Kürt Çingeneler) yaşadığı mahallelerde gösterim yaptık. Hayatlarında ilk defa sinema filmi izlediklerini söylediler ve çok sevindiler. Ayrıca kendi arkadaşlarını sinema perdesinde gördüklerinde de çok şaşırmışlardı.

• **Bu heyecan sizi çok daha ilerilere götürür. Mardin ve sinema deyince kafanızda şekillenen nedir? Hayal ettiğiniz nedir?**

Turgut: Böyle çok projemiz var. Mesela Nusaybin’e bağlı Elaquemşê (Alakamış) diye bir yer var. Cumhuriyet’in ilk yıllarında büyük bir katliam yaşanmış. Köylüleri toplayıp kadınları ve erkekleri ayrı ayrı tarayıp öldürmüşler. 280 civarında insanı imha etmişler. Kimseyi bırakmamışlar, çocuklar dâhil. Devlet, askerler yapmış. Sözde o yıllarda Türkiye rejiminden kaçıp da Suriye’ye sığınmak isteyenlere yol vermişler diye. Gerekçe bu! Eğer çekebilseydik bu hikâyenin filmini yapmak isterdik. Orası şu an korucu köyüdür. Bir de Süryani katliamıyla ilgili bir projemiz var. Şêx Fetullah’ın hikâyesini çekmeyi düşünüyoruz. Lokal kalmış başkaları da var Süryanileri kıyımdan kurtaran, onları da senaryoya dâhil ederek...

• **1915 Soykırımını sadece Ermenilere yönelik değildi. Aynı zamanda Asuri Süryanilere, Keldanilere yönelik de bir soykırım yapıldı. Sizin bu konuyla ilgili yapabileceğiniz işlerin sadece tanıklık boyutu yoktur, görsel, sanatsal, sinemasal boyutu da vardır. Özellikle Hrant Dink Vakfı bu tip projelerle ilgileniyor.**

Turgut: Söylediler, ama biz bir dönem belgeseli çekeceğiz. Biraz daha büyükçe bir bütçe lazım. Boşaltılan, yakılıp yıkılan köyler, Avrupa'ya göç edenlerle ilgili projelerimiz var. Bunların tümünü kolaydan zora doğru bir yol haritasıyla hazırlıyoruz.

En son Suriyeli Gelinler'i çektik. Suriye'den getirilen genç kızları yaşlı insanlara para karşılığında satıp nikâhlıyorlar. Kızıltepe, Nusaybin, Mardin, Batman, buralar bu gibi işlerin merkezi haline dönüştü. Bizim yaptığımız her belgesel tarihe kalacak bir belgedir. İş orijinal olsun diye gerçek kişileri konuşturuyoruz. Festival mantığıyla yapsak genç birine biraz para verilir, kurgu yapılır ve çekilir. Hiçbir işimizde bunu yapmadık. Biz istiyoruz ki o mikler, anlık tepkiler izleyici tarafından hissedilsin.

Mardin Gençlik Derneği restorasyonu yapılmış, muhteşem bir Mardin evinde. Binayı Başbakanlık GAP İdaresi'nin restore ettiğini öğreniyoruz. Labirentlerin içinden derneğin bulunduğu muhteşem odaya ulaşıyoruz. Odayı görünce dilimiz tutuluyor. Tarifi zor bir güzellikte bir taş oda duruyor karşımızda. Nişler, kubbeli tavan, aydınlatmalar, hepsi özenle yapılmış, oldukça şık mobilyalarla döşenmiş bu taş yapı. Odada iki masa ve kitaplıklar var. Masaların üstünde son model "Apple" bilgisayarlar gözümüze iliyor. Duvarda bir bez dövizde AB proje afişi var. Bir de üç dilde "Misafir" yazan bir film afişi bulunmakta. Her şey fazlasıyla şık bu binada!

Bu muhteşem odada Gençlik Derneği'nin üç genç yöneticisiyle Mardin gençlerinin sorunlarını görüşmeye başlıyoruz.

Daha çok sanat özelinde çalışan bir dernek

• Neden Mardin'de Gençlik ve Kültür Derneği kurmaya gerek duydu-
nuz? Ne zaman kurdunuz? Nasıl bir üye profiliniz var? Çalışmalarınız ne-
lerdir? İç içe geçmiş sorular oldu...

Yusuf Kurt: 2008'de Mardin Gençlik ve Kültür Evi'ne takılan gençler ta-
rafından kuruldu. 2000'den bu yana gençlik alanında çalışmalar yürüten bir
yapının dernekleşmiş halidir. Bu kuruluş GAP Bölge Kalkınma İdaresi tara-
fından bir proje olarak hayata geçti Güneydoğu'da. Gençlik Evi Mardin'de
ilk kurulduğunda gençlik alanında çalışan pek bir kuruluş yoktu. Dolayısı-
yla gençlerin bir araya gelebileceği bir yer de yoktu. Bu gençlik örgütlenme-
si önce böyle bir ihtiyaçtan ortaya çıktı. Hepimiz o zamanlar Gençlik Evi'nin
gönüllüsüyduk. Ben o zamanlar liseli bir gönüllü olarak çalışıyordum. Za-

man içerisinde tabii ki gençlerin ihtiyaçları da farklılaştı. İmkânlara erişim noktasında, bir proje olarak Gençlik Evi yetersiz kalmaya başladı. Artık bir sivil toplum kuruluşuna dönüşmesi gerekiyordu. Zaten Gençlik Evi'nin kuruluş amaçları arasında bu dönüşüm de vardı.

Gençlik Evi'ndeki gençler olarak, 2008'de, daha fazla imkâna erişmek ve sivil alanda daha serbest çalışabilmek için Mardin Gençlik ve Kültür Derneği'ni kurmaya karar verdik. Daha çok sanat özelinde çalışan, gençlerin kendilerini sanatla ifade edebileceklerini düşünen bir anlayışla kurduk. Gençlik Evi birçok alanda çalışma yürütüyordu. Mesela gençliğin istihdamı, temel kurslar, gençlik politikalarıyla ilgili projeler yapıyordu. Derneği daha çok sanat özelinde çalışan bir yapı üzerine inşa ettik.

Derneği kurarken Gençlik Evi olarak yararlanamadığımız projelerden yararlanmak gibi bir düşüncemiz de vardı. Güneydoğu'da büyük bir gençlik festivali yapmak gibi bir fikrimiz de vardı. Nitekim derneğin kuruluşundan sonra ilk olarak Gapgenç Festival'i düzenledik. Ondan sonra Batman, Gaziantep, Siirt ve Adıyaman'da yaptık. Bu sene de Şırnak'ta yapacağız.

• Bu festivallerinizde ne yapıyorsunuz?

Kurt: Kültür sanat etkinlikleri ve atölyeler yapıyoruz. Bu festivallerin temel amacı Güneydoğu'da gençlerin ürettiklerini paylaşabileceği bir alan yaratmak. Gençleri bir araya getirememe gibi bir sıkıntı var Güneydoğu'da. İşte bu festivallerde gençler ürettikleriyle başvuru yapıyorlar açık çağrımıza. Başvurular STK'lardan oluşmuş bir komite tarafından değerlendiriliyor. Alternatif sahne veya sokak sanatları hangi alanda başvurmuşsa o alanda çalışmasını sergiliyor. Aynı şekilde sinema, fotoğraf, müzik, folklor, hangi alan ise o alanda hünerini sergiliyor. Sivil toplum kuruluşlarının bulunduğu bir STK fuarı da oluyor. Akşamları ana sahnede konserler oluyor.

• Bu işin finansal boyutunu nasıl hallediyorsunuz?

Kurt: Kamu desteği, sponsorlar ve yerel destekçilerle hallediyoruz.

• GAP İdaresi'nin size desteği söz konusu mu?

Kurt: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Gençlik Evi'nin temel işletim giderlerini karşılıyor. Ama derneğe herhangi bir destek yok. Bölgenin dokuz ilinde bu tip örgütlenmeler var.

• Bu derneklerin GAP İdaresi ile bağı ne durumda? Mesela maaş, kira gibi giderler karşılanıyor mu?

Kurt: Evet, evet. Gençlik Evi'nin sorumlusu olarak ben profesyonel çalışıyorum. GAP İdaresi'nden maaş alıyorum. Bu merkez GAP İdaresi tarafından

alınıp döşenen bir mekân. Kira değil. Valiliğe bizim tarafımızdan kullanılmak üzere tahsis edildi. GAP'ın kanunen mülk edinme hakkı yok.

• Yarı bağımlı bir yapınız var yani!

Kurt: Yarı bağımlı demeyelim de... Gençlik Evi'nin yürütme kurulu ayrıdır. Derneğin yönetim kurulu ayrıdır. Dernekte tamamen bağımsız kararlar alınabiliyor. Ama Gençlik Evi'nde GAP'ın hassasiyetleri, kamunun hassasiyetleri söz konusu oluyor tabii ki! Sonuçta Valilikle, Kaymakamlıkla çalışıyorsunuz!

• Bölgede GAP İdaresinin desteklediği yerel dernekler var. Sonuç olarak bir kamu idaresinin projesi çerçevesinde ortaya çıkmış dernekler olarak siz bu gençlik derneklerinin işleyişinde de bağımsız kararlar verebiliyor musunuz?

Fırat Şahin: Bir kere GAP İdaresi'nin direkt "Dernek kurun, dernek kurarsanız daha iyi olur," gibi bir motivasyonu yok. Temel ihtiyaçtan ortaya çıkan bir durum. Dili daha iyi kullanabilmek, proje yapabilmek gibi bir çıkış olarak görmek gerekir dernekleri. Biz bu dernek örgütlenmesi içinde kendimizi GAP'tan ayırıyoruz.

Kurt: Herhangi bir müdahaleyle de karşılaşmadık. "Dernek olarak şunu yapamazsınız. Şu toplantıya katılamazsınız," gibi bir durumla hiç karşılaşmadık.

• Yani dernek sizin daha sivil alanınız gibi mi?

Kurt: Evet, aynen öyle.

• Mekân olarak da burayı mı kullanıyorsunuz? Derneğin adresi burası mı?

Kurt: Evet, adres burasıdır.

• Mardin çokdilli ve çokkültürlü bir şehirdir. Siz çalışmalarınızda hangi dili esas alıyorsunuz? Türkçe, Kürtçe, Arapça, Süryanice, hangisi?

Şahin: Evet, Mardin'de temel olarak dört dil, dört din var, biz de bunlara katılıyoruz, ama bunun sadece sözde olması bizi rahatsız ediyor. Aslına bakarsanız, bunu bir etiket olarak da taşımak istemiyoruz. Çok rahatsız oluyoruz. Her yerde "kültür değişimi, dört dil, kardeşçe yaşıyoruz," filan deniyor! Aslında gerçekleri görmek istiyoruz. Gerçekleri gören dernek ancak iş yapabilir. İşlerimizde, eğitimlerde, atölyelerde anadili olarak Türkçeyi kullanıyoruz. Ama başka kurumların mekân ihtiyaçlarına cevap verdiğimizde, mesela Kürdoloji bölümünün etkinliğine mekân açtığımızda o Kürtçe etkinliğe bizler de katılıyoruz.

Ayrıca arkadaşlarımız yapmış oldukları işlerinde hangi dile ihtiyaç duyuyorlarsa o dili rahatlıkla kullanıyorlar. Herhangi bir problem çıkmıyor. Dillerin, dinlerin kardeşliğini etiket olarak görmediğimiz gibi yaşamak da istemiyoruz.

• **Sonuçta kamuyla çok yoğun ilişkisi olan bir örgütsünüz. Kamuyla birbirinizi etkileme gibi bir durum var mı?**

Kurt: Kamuyla çalışırken kamuya anlatabilmek önemlidir. Gapgenç Festival'i ilk kez yaptığımızda, 2009'da, Kürtçe söyleyen bir sanatçının konserine izin verilmiyordu. Sonraki yıl Batman'da yine "Olmaz!" dediler. Ana sahnede konser vermek üzere Ozan Beşir'i zorla çıkarttık. Zamanla bu engeli aşip yasağı kırdık. "Kürtçe söyleyen hangi sanatçı gelsin?" diye artık birlikte karar veriyoruz. Dolayısıyla kamuyla çalışırken yerelin, gençlerin beklentilerini düzgün bir dille anlatmak ve onların kaygılarını bir şekilde çözümlemek bu sorunların önüne geçmek için çok önemli. Dediğimiz gibi, kamu sivil toplumla etkileşirken değişiyor.

• **Hangi kurumlarla işbirliği yapıyorsunuz? Tercihleriniz oluyor mu?**

Kurt: Yerelde Valilik, Kaymakamlık, Emniyet, Milli Eğitim vb. tüm kamu kuruluşlarıyla çalışıyoruz. Örneğin YİBO'larda bir etkinlik yaptığımız zaman önce Valilikten izin alıyoruz. Sonra Milli Eğitim'le ve okul müdürüyle görüşüyoruz. Dolayısıyla bu yapıların hepsiyle çalışıyoruz. Yurtdışına bir gencimizi yine bir proje nedeniyle gönderirken gri pasaport için Milli Eğitim, Emniyet, Valilik gibi tüm kurumlar muhatabımız oluyor. Sivil toplum olarak da gençlik alanında aktif çalışan bir kuruluş var. Kültür-sanat üzerine çalışan STK'lar bize daha yakın geliyor. Kadın örgütlenmeleriyle gençlikle kesişen noktalarda birlikte çalışıyoruz. Gençlerle ilgili bir şeyler yapmak istediklerinde destekçi oluyoruz. Bunların dışında Mardin yerelinde "Şununla çalışır, bununla çalışmayız," diye bir kuralımız yok.

Şahin: Hangi alanda ne tip iş yapacaksak ona uygun partner düşünürüz. Burada genç bir ekip söz konusu, idealleri, beklentileri var. İyi bir iş yaptıktan sonra iyi bir sonuç da almak istiyoruz! Tabii iyi sonucu alabilmek için de sağlıklı partnerle devam etmek isteriz. Gençlik Evi ve Derneği olarak bir şansımız fiziki mekâna sahip olmak. Partnerlere bir alan açmış oluyoruz. Düzgün bir mekânımız var, "İstediğin zaman kullan," diyoruz. Her zaman da açığız. Tabii ki sırtımızı yasladığımız değerler manzumesi de var. Temel insan haklarına, barışa inanmak, kültür-sanat ve gençlik alanında çalışmak, bunlar aradığımız özellikler.

• Genel olarak Mardin'in sivil toplum dünyasında örgütlenme mantığı açısından hangi alanlar öne çıkıyor?

Kurt: Güneydoğu'nun birçok yerinde olduğu gibi cemaat dernekleri daha ön plandadır. Cemaat derneklerinin SODES ve benzeri projelerde daha çok desteklendiğini biliyoruz. Daha fazla desteklendikleri için de daha güçlüler. Maalesef böyle bir gerçek var. Birçok dernek destek alamadığından kirasını ödeyemiyor, aktivite yapamıyor ve pek ön plana çıkamıyor. Cemaat dernekleriye daha aktif.

• Onlar da kapalı kutu gibi! Ben aslında daha çok sivil toplum mantığı açısından, gönüllülük temelinde, âdeta bir fedakârlık hareketi gibi çalışan STK'ları kastettim.

Şahin: Hem ÇATOM'ların¹ ayrı birer derneği var hem cemaatçilerin. Ayrıca KAMER, KADER gibi kadınların dernekleri var.

• Mesela Artuklu Üniversitesi'nde Yaşayan Diller bölümü kuruldu. Onlar Kürtçe, Süryanice üzerinden Mardin'de sivil bir diyalogun oluşmasına katkı sunamıyorlar mı?

Gültekin Çelik: Ben daha çok Kürdoloji'de okuyan arkadaşlarla bir aradayım. Onların sivil toplumla etkileşimi sıfır, hatta sivil topluma kapalıdır. "Kapıları kime açık?" dersiniz, iktidara ve cemaate yakın örgütlenmelere açık. Biz orada stant bile açamıyoruz. Açtığımız takdirde de büyük bir meblağ para talep ediyorlar.

Kurt: Artuklu kapılarını sivil topluma kesinlikle açmıyor. Geçtiğimiz sene zor bela bir stant açabildik. Onu da kampüste açtırmadılar. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde zorlukla açtırdılar ki küçük bir stanttı. Gençlik çalışmaları hakkında bir bilgilendirme standıydı.

Çelik: Biz burada şiir ya da şevbihêrkê helbestan [şiir dinletisi gecesi] programları düzenliyoruz. İlgili olan tüm arkadaşlar katılıyor ve biz biraz organizasyon desteği ve mekân desteği veriyoruz. Ama onlar bu etkinlik üniversite dışında olmasına rağmen yapamıyorlar. Ya onların istediği şekilde hareket edeceksiniz ya da kesinlikle izin vermiyorlar.

• Onların istediği doğrultu ne?

Çelik: Onların belirlediği isimler, kendi metotları, onların belirlediği zaman ve mekânla olacak! İşte bu sayede burası gençtir, bağımsızdır.

Kurt: Biz defalarca Sağlık Kültür Spor (SKS) Daire Başkanlarıyla da görüştük. "Sizin kitleniz genç, biz de gençlerle çalışıyoruz," dedik. Gençlikle ilgili

1 ÇATOM (Çok Amaçlı Toplum Merkezi) Başbakanlık GAP Bölge İdaresi tarafından tüm Bölge genelinde kurulmuş olan, kadın ve çocuk çalışmalarının yapıldığı toplum merkezlerdir.

işler yapmak istiyorlar. Ortak bir şeyler yapabilir miyiz diye defalarca görüş-tük, ama birlikte bir şeyler yapamadık.

• Artuklu Üniversitesi devlet kurumu, Valilik de devlet kurumu, siz de bir devlet örgütlenmesinin mekânında faaliyet yürütüyorsunuz. Buna rağmen diyalog oluşmuyor. GAP İdaresi'nin sağladığı bu olanakları kullanmı-yor olsanız, gidip kendi başınıza kendi paranızla bir dernek kurup yer aç-sanız, orada devlet kurumlarına mesafeli davranan bir kurum olsanız, bu tavır biraz anlaşılır olacak! Ama devlet olanaklarından da belli ölçülerde yararlanan bir örgütlenme olduğunuz halde devletin bir kurumunun, üste-lik dünyaya diller üzerinden çağrı yapan kurumun bu denli mesafeli dav-ranması çok tuhaf geldi!

Şahin: Bu bizi de ilk başta çok şaşırtmıştı. Mesela alternatif işler de yap-mak istiyoruz. Yamaç paraşütü kursu açalım dedik, üniversite gençliğinden öyle bir talep vardı. “Gençlere bir kulüp kurun, o kulüp üzerinden ve SKS üzerinden destekleyelim,” dedik. “Hayır,” dediler, “ne kulübü kurabiliyoruz ne de öyle bir fonumuz var” Bu muhafazakâr yapı, gençlerin özgürce kendi-lerine bir alan açmasına izin vermiyor.

Nurcan Baysal: Bu kapıdan girerken şöyle düşünmüştüm: “GAP İdare-si'ne oldukça bağımlı bir dernek.” İtiraf edeyim ki farklı bir profil çıktı karşımıza! Gençlik Evleri'nin GAP İdaresi tarafından ilk kurulduğu yıllar-ı hatırlıyorum. Mesela Diyarbakır'da kurulduğu zaman belediye de kendi Gençlik Evi'ni kurdu. Yani karşı karşıya geldiler. Burada tek Gençlik Evi burası ve Kürdi tarafı da var.

Şeyhmus Diken: Tabii Mardin'de belediye hâlâ AKP'nin elinde. Diyar-bakır'da yerel iktidarda olan Kürt siyaseti burada henüz muhaliftir. Bu ne-denle burada böyle bir ayrışma henüz su yüzüne çıkmamış olabilir.

Şahin: Şimdiden onları konuşmaya başladık bile! Burası büyükşehir ol-du. Yetkiler değişti. Artık muhatabımız Artuklu Kaymakamı. Bu bina İl Özel İdaresi'nin mülkü olarak gözükmüyordu. Ama artık belediyeye geçti, geçiyor. Doğal olarak bizim de partnerimiz belediye olacak. Tabii yarın belediye de diyebilir ki “Gençler, artık tamam, bu bina bizim...” Ya yol verecekler ya da “Gençler, artık beraber çalışacağız,” diyecekler. Bu durum Mardin açısından da bir devrime dönüşecek. Kentin belki de sivil toplum ruhu değişecek. Bu iyi de olabilir kötü de.

• BDP'li belediyelerin kültürde, sanatta, yönetmede, insan ilişkilerinde kazandıkları bütün deneyimlerin yeniden şekillendirildiği bir arenaya da dönüşebilir.

Şahin: Dönüşebilir elbette. Ama kültür-sanat dediğimiz işin rahat bir iş olması lazım. “Bu iş kartelleşecek mi?” sorusu hep orta yerde duruyor. Tabii yarın bir gün tek bir çatı altında toparlayıp kartelleşme anlayışı olursa belediyede biz böyle bir işin içine giremeyiz.

• **Proje işlerinizi nasıl yapıyorsunuz?**

Şahin: Ara ara konuşuyoruz kendi içimizde. Sürekli değerlendirmeler yapan genç bir ekibiz. Bir çekirdek kadro var ve sürekli düşünüyor, çalışıyor, yazıyor. Toplu halde yapmamız gereken bir şey olursa da toplanıyoruz. Projeye göre ekipleri toplayıp çalışmaya başlıyoruz. Çekirdek kadro yıllardır bu işin içinde ve deneyimli bir ekibiz. Belki mevcut durum için yazılı bir hazırlığımız yok, ama gerektiğinde yeni duruma entegre olabilecek yapıdayız.

Diken: Nurcan’ın değişik STK’lara sorduğu soruyu şimdi ben sorayım: Kadın var mı yöneticileriniz ve üyeleriniz arasında?

Şahin: Gençlik Evi’nin kuruluşundan beri yürütme kurulunda üç kadın, üç erkek olması şeklinde bir ilke kararı vardı. Bütün çalışmalarda, projelerde “pozitif ayrımcılık” denilen kelimenin içini doldurmak için hep çabaladık. Ama şu da bir realite ki bölgede genç kadınlarla birlikte proje yapmak, onlarla çalışmak, onları bir yerden alıp başka bir yere götürmek çok zor. Hem aile hem de eğitim ve kültür durumu açısından! Biz bunları aşmaya çalıştık. Ailelerle görüştük. Sonunda gayet iyi başardığımızı düşünüyorum. Tabii bu Türkiye’nin her yerinde var. Her yerde yönetim ve koordinasyon kısmında genelde erkekler oluyor. Bizde de öyle bir durum var. Biz artık kendimizle barıştık. Dedik ki “Evet, kadınlarla ilgili bir görüşümüz, duruşumuz var, ama kadınlarla ilgili çalışmıyoruz. Kadınlarla ilgili politika üretmiyoruz. Kadınlarla ilgili herhangi bir karar almıyoruz” Çünkü bunu en iyi şekilde yapan kadın dernekleri zaten var. Bize düşmez. Ama işin proje boyutuna baktığınızda kadınlar elbette var. Etkinliklere katılırlar. Hatta kimi projelerimizde kadın sayısı erkeklerden fazladır. Ama mesela yurtdışına gidişlerde biraz daha zorlanıyoruz. Yönetimde de erkekler var. Koordinasyon ekibi hep erkek.

Baysal: Genelde biz kadınlar çalışırsınız, erkekler yönetir.

Şahin: Ne yazık ki dünyanın birçok yerinde de öyle. Kötü deneyimlerimiz de oldu. Geçen yıl kadınlarla ilgili bir çalışmaya girdik. İki kadın arkadaşla birlikte iş yaptık. Elimizde patladı.

Baysal: Erkekler patlatınca sorun olmaz, kadınlar patlatınca sorun tabii! Şimdi başka bir sorum olacak: Mardin gençleri barış sürecini nasıl değerlendiriyor?

Kurt: Genel olarak barışın tarafındayız hepimiz. Ama bu barış süreciyle ilgili doğru adımlar atıldığını düşünmüyoruz. Gençlik sürecin dışında bırakıldı. Askerler genç, gerilla genç, bütün mevzu gençler üzerinden yürütülüyor, ama kimse dönüp gençlere sormuyor...

Diken: Savaş gençler üzerinden yürüyor, siyasette ise...

Kurt: Evet. Yine büyük abiler buluşuyorlar. Heyetler, Akiller geliyorlar. Mesela Mardin'e de gelmişlerdi. Bir şeyler paylaşmışlardı. Süreci izleyen kimse yok. Süreci izleyen sivil toplum kuruluşları yok şu anda. Bu sürecin bu savaşın coğrafyasında sivil toplum kuruluşları tarafından izlenmesi gerektiğine inanan bir ekibiz. O da yok! En azından ben kendi adıma söyleyeyim, barışın gerçekleşmesini istiyorum, istiyoruz. Lakin sürecin her iki taraftan da doğru yönetilmediğine inanıyoruz. Hükümet belli başlı insanları sürecin dışında bırakıyor. Kürt siyaseti de yine kendi içinde olan bazı kişileri alanın dışına çıkarttı. Başka bir şey var... Mevzu nereye gidiyor tam kestiremiyorum. Kürt siyaseti de kendi içinde kırılmalar yaşadı. Bazı kişileri bu işin dışına itti. Barış bu şekilde gerçekleşmez.

Diken: Nasıl gerçekleşir?

Kurt: Bütüncül bir yaklaşımla gerçekleşir. Tarafları dairenin dışına çıkarırsanız dairenin içinde küçük bir topluluk bırakırsanız. Bu küçük topluluğun bütün toplum adına barışı getirebileceğime inanırsanız bu yanlış olur.

Şahin: Elbet iyi niyet diye bir şey var. Ama bu barış dediğimiz hikâye sıkışmak gibi bir şey değildir. Bunun bir süreci var ve yıllarca sürecek belki! Barış dediğiniz sadece Kürt bölgesiyle de değil, bütün Türkiye'yle ilgilidir. Biz bunu biliyor, sorguluyor ve böyle olması gerektiğini düşünüyoruz. Sıkıntıları sadece burada çözmek, Türkiye'nin sorununu çözmez.

Geçenlerde barış süreciyle ilgili bir toplantı oldu İstanbul'da. Yaklaşık 20 STK'nın katıldığı çekirdek bir ekip. Bölgeden üç kurum vardı. Mardin'den biz katıldık. Diğer ikisi Diyarbakır ve Midyat'tan. Orada da aynı şeyleri konuştuk. Herkes şunu biliyor ki kimse bizi davet etmeyecek. Kimse bu süreçte sivil toplum kuruluşlarına haber vermeyecek. Gayet üst düzeyden yürüyecek. MIT, Kandil, İmralı ve devletin üst düzeyi arasında dönecek. Şeffaflık olmayınca barış dediğiniz şeyi de biz bekliyor olacağız. Belki bu da bir stratejidir, onu da pek bilmiyoruz. Yani bu bekleme, hükümet açısından toplumun nabzını ölçme stratejisi olabilir. Ama ben her şekilde şu anki durumu iyi görüyorum. Hiç değilse silahlar konuşmuyor. Kimsenin bir şey yapmadan bu kadar uzun süre barışı beklemesi belki de iyi bir şey! Ama şuna eminiz ki kimse kimseyi ortak etmeyecek bu mevzuya! Kimse sivil toplum kuruluşlarını da ortak etmeyecek. Peki, sivil toplum ne yapabilir? Barışın uzun

bir zaman dilimi içinde olabileceğini insanlara anlatabilir. En temelde bizim görevimiz toplumu bu sürece hazırlamak olmalı. Ya da gençleri hazırlamak. Biz hakikaten bir yerlere kadar ulaşabiliriz.

Kurt: Barışın Baronları...

• **Mardin Gençlik Derneği olarak gelecek için hayaliniz nedir? Ne sizi mutlu eder?**

Kurt: Uzun zamandır üzerinde çalıştığımız, ama yapmadığımız, yapamadığımız, olmayacak bir şey var. Bölgesel bir gençlik politikası oluşturmak gibi bir derdimiz var. Ulusal bir gençlik politikamız yok zaten! Ulusal bir gençlik politikasının da olması gerekir. Eğitim, ulaşım, katılımı ilgili gençlerin haklarının tarif edildiği ve tanındığı bölgesel bir gençlik politikası hayalim var.

• **Peki bölgesel gençlik politikasının içinde neler olmalı?**

Kurt: İsveç, Letonya, Litvanya gibi Avrupa ülkelerinde uygulanan gençlik politikalarını inceledik. Mardin'de birçok etkinlik yapılıyor. Bir film festivali yapılıyor. Gençlerin dâhil edilmesi, katılmasıyla ilgili, ulaşım ile ilgili herhangi bir politika yok. Ne belediye ne valilik gençlerin o etkinliğe dâhil edilmesi, katılabilmesiyle ilgili algıya sahip. Bir bölgesel gençlik politikasının oluşturulması durumunda en temelde ulaşım hakkı üzerinden böyle bir katılımın hayata geçirilmesi mümkün olacak. Tabii Güneydoğu diğer bölgelerle bazı noktalarda ayrışacaktır. Mesela Kürtçe eğitim hakkı veya ne kadar mümkün olabilir bilmiyorum, Kürtçenin eğitimden de öte yazışma dili olarak kullanılmasıyla ilgili birçok konu var.

Diken: Görünen o ki sizin talepleriniz aslında Kürt kimliği açısından da Kürt siyasetinin talep ettiği haklar! Ama siz hâlâ “Güneydoğu” diyorsunuz! Başbakanın bile “Kürdistan” dediği bir coğrafyaya sizin hâlâ Güneydoğu demeniz şaşırtıcı değil mi?

Kurt: Ben belki de ezber üzerinden bunu kullanıyorum. Başbakan'ın Kürdistan demiş olması bizim için bir referans değil. Biz bir ezber üzerinden Güneydoğu diyoruz. Çünkü biz Güneydoğu'da çalışıyoruz. Birçok projemizi Güneydoğu üzerinden kurguluyoruz. Bunun için o tabiri kullanıyorum.

Politikayla ilgili kırsal gençliğin herkes tarafından göz ardı edildiğini düşünüyorum. Ben Samsun'da askerlik yaptım. Birliğimde 600 asker vardı. Güneydoğu'dan gelenlerin çoğu okuma yazma bilmiyordu. İşte bu gerçeklikten kimse bahsetmek istemiyor. Ne gençlik kuruluşları bahsediyor ne gençlikle ilgili çalışan kamu kuruluşları bahsediyor. Kırsaldaki genç Türkçe bilmiyorsa kendini Kürtçe de ifade edebilmeli, Kürtçe de yazabilmelidir. Bizim Gü-

neydoğu'daki gençlik politikalarıyla ilgili tartışabileceğimiz konuların başında gelir.

Şahin: Gençlik Kültür Derneği bütün projelerini kırsaldaki gençleri de için içine katarak yapar. Ama bunları bir noktaya kadar yapabiliyoruz. Şöyle bir hayalimiz de var: Şehir merkezindeki gençler için nasıl böyle güzel mekânlar varsa, nasıl gencin basket sahası varsa aynı durum kırsal kesimdeki gençler için de bir haktır ve olmalıdır. Bu, hem köyün kendi örgütlenmesi için gereklidir hem de gencin ayrımcılık hissetmeden kendini rahat hissetmesi için temel haktır.

Kurt: Bölgesel gençlik politikası çok önemli bir şey. Bunu kabul etmiş bir belediyenin, bir valiliğin olması çok önemlidir. Bölgede çok büyük ve önemli festivaller yapıyoruz. Ama kırsaldaki birçok yerleşim yerine ulaşım problemi nedeniyle ulaşamıyoruz. Onlar da bize ulaşamıyor. Ulaşım hakkı çok basit gibi görünse de birçok durumda kapı da açabiliyor. Bütüncül, yerelde de kabul gören bölgesel bir gençlik politikası, sözünü ettiğimiz hassasiyetleri de içeren bir politika benim dernek başkanı olarak arzumdur, hayalimdir. Beş yıl önce en büyük hayalim bir gençlik festivali yapmaktı! O gerçekleşti. Şimdi başka bir hayalim var. Artık bir araya getiremediğimiz gençlere ulaşmamız gerekiyor.

SAMİ MİHALLEMİ DİNLER DİLLER VE MEDENİYETLER ARASI DİYALOG DERNEĞİ VE ANADOLU ARAP DERNEĞİ - MERKEZ MİDYAT

MEHMET ALİ ASLAN

Sabahki iki görüşmeden sonra iki saat molamız var. Önce Mardin çarşısında Ebu Burak bakırcısında bir yandan kahvemizi içiyor öte yandan Ebu Burak'tan mağazadaki yüzlerce yıllık bakırların hikâyelerini dinliyoruz. Bakırlarımızı aldıktan sonra sıra yemekte. Çarşıda sembusek yapan bir restoran buluyoruz. Eski bir taş handa güzel bir restoran. Diyarbakır türküsü "Ağlama Yar Ağlama" çalarken zengin menüden siparişlerimizi seçmeye çalışıyoruz. Ancak ne seçsek yok... Bir içli köftenin üç lira olduğu bu restoran Mardin'in turistik yüzüyle bir daha yüzleştiriyor bizi. Çok iç açıcı olmamasına rağmen açlıktan yiyoruz. Bir sonraki görüşmeye hazırız.

Bu yağmurlu ve puslu Mardin gününde öğleden sonra tekrar Leylan Kafe ve Kitapevi'nin kapısındaız. Mihallemi Derneği ile burada buluşacağız. Leylan Kafe'nin taş binasına çıkıyoruz. Tamamen Kürdi döşenmiş bir kafe. Girişte Kürt büyükleri ve entelektüellerinin fotoğrafları karşılıyor bizi. İçeride birbirine geçmiş odalardan oluşan kafenin duvarları Kürt kilimleri ve eşyalarıyla dolu. Süryani işlemeli ahşap koltuk ve kanepelerle döşenmiş. Bir kömür sobası yanıyor. Tamamen Kürtçe konuşuluyor, siparişler de Kürtçe alınıyor. Masalardaki kitaplar Kürtçe. Masalar ahşap ve üstünde yerel örtüler var. Şekerlikler bakırdan. Gençler var, fazla kalabalık değil.

Leylan Kafe aynı zamanda bir kültür merkezi. Haftada bir şiir akşamı düzenliyorlar, kendi ürettikleri kırmızı şaraplar eşliğinde. Yazarlarla söyleşi günleri yapıyorlar. Kafenin sahibi Tahsin Bey hasta olmasına rağmen bizlere "Merhaba!" demek için kafeye geliyor. Çok içten, bıyıklı, esmer, gözlüklü, güleç bir genç adam Tahsin Bey. O gün Leylan Kafe Mardin'de bize ev sahipliği yapıyor. Dönerken de harika şaraplarından hediye ediyor.

Tahsin Bey'le sohbetten sonra Sami Mihallemi Dinler Diller ve Medeniyetler Arası Diyalog Derneği'nin Başkanı Mehmet Ali Aslan ve Anadolu Arap Derneği'nin Başkan

Yardımcısı Fahri Çelik görüşmeye Leylan Kafe'ye geliyorlar. Mehmet Ali Bey genç, güleç biri. Şık giyimli, güzel büyük bir taşlı yüzüğü var sağ parmağında. Fahri Çelik orta yaşlarda takım elbiseli bir bey. Midyat'tan BDP belediye başkan aday adayı olduğunu öğreniyoruz.

Estel'in çocuklarından hikâyelerini ve kaybolmama mücadelelerini dinlerken karşımızdaki mavi kafeste üç kanarya güzel ötüşleriyle sohbet eşlik ediyor...

Dört bin yıllık kayıp dil ve kültürün izinde Mihellemiler

• Derneğiniz hangi düşünceden doğdu? Hangi tarihte kurdunuz?

Mehmet Ali Aslan: Resmi olarak 2006'da Midyat'ın Habsnes (Mercimekli) köyünde kurduk. Ben daha üniversitede öğrenciyken kültürlere ve dillere merakım olduğunu keşfettim. Buralarda bunun pek farkında değildik. Çokdilliliğin, çokkültürlülüğün içinde olan biri bunu doğal bir yaşam tarzı olarak gördüğü ve bunun içinde yaşadığı için fark edemiyor. Ne zaman ki Batı'ya gittim, turistik yerlerde çalışmaya, kültürlerle dillerin ön plana çıktığını fark ettim. Üniversite okurken de buna dair sistemli bilim dalları olduğunu gördüm. Onu fark edince "Kendi kültürüme, kendi dilime ait bir şeyler yapmalıyım," dedim kendime. Sonra 2006'da yedi arkadaşla derneği kurduk. Yedi arkadaşı bulmak çok güç oldu. Çünkü Türkiye'de ilk defa Kürtlerden farklı ve etnik isimle bir dernek kuruyorduk. Yedi kişiyi bulamadığım için eşimi, kardeşimi yazdım. Kimse korkudan kimlik fotokopisi bile vermek istemedi. Midyat'ta, Estel'de, özellikle bizimkiler çok sindirilmiş. "Başımızı belaya sokacaksın," diyorlardı. 2006'da hâlâ korkular vardı. Neyse, dediğim gibi, akrabalarla kurduk derneği. Soyadlar aynıydı. Hatta Dernekler Müdürlüğü'ndekiler dedi ki "Aile derneği mi kuruyorsunuz?" O zaman polisler bakıyordu dernek işlerine.

• Bu arada Mihallemi'nin tanımını da yaparsan iyi olur!

Aslan: Mihallemiler Arapçanın Mihallemi ya da Merdini denen bir lehçesini konuşurlar. Filologların dediğine göre Akadlardan önce kullanılagelen bir lehçedir. Şu anda Arapçanın bir lehçesi olarak kabul ediliyor. Sami dilleri uzmanı Ordinaryüs Profesör Otto Jastro var Almanya'da. Bir de Süryani Doktor Şabo Talay var. Almanya'da Erlangen Üniversitesi'nde. Onları bir ara ziyaret etmiştim. Benim Mihallemi Derneği Başkanı olduğumu biliyorlardı. "Sen bizimle kendi lehçenle konuş. Biz sana sonra sorarız bilmediğimiz kelimeleri," dediler bana. Ben konuşurken onlar arada bir notlar alıyorlardı. Sonra dediler ki "Şu anda şu kadar kelime tespit ettik" Anlamalarını sordular, söyledim. Yirmi dil bildiklerini söylediler. "Yaşayan diller, lehçeler arasında Akadçadan sonra günümüze en çok sözcük taşıyan sizin lehçenizdir.

Bu yönüyle çok eski bir lehçe. Aramice, Süryanice, Arapça Akadçadan türediydi. Ama sizin kullandığınız kelimeler Aramiceden daha yakın Akadçaya. Mesela Aramiler, Süryaniler yazı dilini de kullandıkları halde birçok kelimeleri değişime uğramış. Ama siz tam kitabelerde geçtiği gibi kullanıyorsunuz!” Sayın Öcalan’ın *Kürdistan Manifestosu* kitabında da Mihallemilerin Akadların torunu olduğu yazıyor.

Şeyhmus Diken: Referansınız sağlam yani...

Aslan: Görüşme notlarının birinde de Mihallemilerin Arapların içindeki konumunun tıpkı Kürtlerde Kurmançların konumu gibi olduğunu ifade ediyor. Mihallemiler arasında eğer Arap iseler de Arapların Kurmançları gibidirler. Kendilerine ait özel lehçeleri, düşünceleri, yaşam biçimleri var. Araplığı reddetmemekle beraber Akadlardan gelme yönünü çok önemsiyoruz.

• Dolayısıyla Mihallemi Derneği’niz aslında aslına rücu etme meselesi gibi bir duruma tezahür ediyor. Kaybolmaya yüz tutmuş eski bir kavmi dünyaya, insanlığa, hatta belki de kendi toplumuna yeniden anlatma felsefesi...

Aslan: Kesinlikle öyle! Biz bunu kendi toplumumuza anlatmakta zorluk çekiyoruz. O kadar çok siyasi baskı olmuş ki insanlarımız zaman zaman dillerini söylemeye korkmuş. Çoğu zaman da kimliklerini gizlemek zorunda kalmışlar. Bu nedenle halkımıza bunları anlatmamız reaksiyona sebep oluyor. Ama dışarıdan birileri Mihallemileri tanımlayınca hoşlarına gidiyor. Şu da sorulabilir: Neden Arap ya da Asuri ismiyle kurmadık derneği? Çünkü Süryaniler de diyorlar ki “Mihallemiler kesinlikle Süryani asıllıdır” Biz de direkt etnik bir damgadan ziyade Mihallemi ismini korumayı düşündük. Çatı etnisite her neyse o zaten kaybolmaz, eninde sonunda bilimsel araştırmalarla ortaya çıkar. Hiç değilse mevcudu koruyalım da izi kaybetmeyelim. Çünkü mutlaka tarihte bir yerlerde çıkacak bu ortaya. Aslında biraz da insanların kendilerini ne olarak hissettikleri önemli. Mihallemiler Arapçanın bir lehçesini konuştukları için kendilerini Arap olarak hissediyorlar. Büyük çoğunluğu böyle! Ama biz derneği açtıktan sonra artık birçoğu “Biz Mihallemiyiz,” diyorlar.

• 2006’dan bu yana sekiz yıl geçti. Derneğiniz sayesinde o ilk korku aşıldı mı?

Aslan: Büyük bir kısmı aşıldı. Hatta bize karşı çıkanlar, gelip bizi eleştirirler, Valiliğe, Jandarma’ya, İçişleri Bakanlığı’na bizi şikâyet edenler şimdi gelip diyorlar ki “Siz aslında iyi bir şey yapmışsınız! Biz yeni yeni anlıyoruz.”

• Aile içinden yarattığınız bir dernek üye tabanlı bir hale nasıl dönüştü?

Aslan: Üye konusunda maalesef hep sıkıntılarımız oldu. “Dışarıdan destekleyeceğiz,” diyorlar. “Faaliyetlere katılalım, destek olalım, ama üye olmayalım.” Üyelikten hâlâ korkuyorlar.

• Kaç üyeniz var?

Aslan: 73 üyemiz var.

• Kadın üyeniz de var mı?

Aslan: Tüzüğümüze 2011’de koyduğumuz bir maddeye göre yönetimin yüzde kırkı kadın olmak zorunda. Yüzde yirmi de engelli kotası var. Beş kişilik yönetimimizin ikisi kadındır. Biri engellidir.

• Mihellemi Derneği ne yapar?

Aslan: Ondan önce bir şeyi unutmayayım. 2006’da dernek kuruluşunu valiliğe verdik. Bir ay içinde cevap geldi. “Dernek ismi Türkçe yazışma kuralına aykırıdır, ismi değiştirin.” O belge bende duruyor. Daha kuruluşumuz gerçekleşmeden ilk golü devletten yemiş olduk. Üyeler zaten korkuyordu, bu yazıyı görünce iyice korktular. Ankara’yı, başka yerleri aradım, sonunda parantez içinde zar zor kabul ettiler, “Önüne bir Türkçe isim koy,” dediler. Sami ismini o yüzden koyduk. 2006’dan 2011’e kadar resmi olarak parantez içinde kullandık. 2011’den sonra parantezin dışına taşırabildik genel kurul kararıyla.

Şimdi gelelim ne yapıyoruz meselesine! Sözlü tarih, sözlü edebiyat çalışmalarımız oldu. Şu anda biraz yavaş gidiyor, ama zaman zaman makaleler şeklinde yayımladık, kitaplaştıracamız. İki binin üzerinde atasözü topladık, sadece Mihellemi lehçesinde. Mihellemi dil festivali yaptık. Hikâye yarışması düzenledik. Yaklaşık bin kişi katılmıştı. Ödüüllü bir yarışmaydı. Mihellemi asıllı sanatçıları getirdik. Avrupa’nın birçok yerinde çokdilli, çokkültürlü sempozyumlara katıldık. Medeniyetler arası diyalog meselesini çok önemsiyoruz.

Mesela 1915’te Süryanileri katliamdan kurtaran Şêx Fetullah var. Şex Fetullah yeni neslin içinde âdeta unutulmuştu. Gerek Müslümanlar gerekse Hıristiyanlar nezdinde her bayram Süryani din adamlarını yanımıza alıp onun türbe ziyaretini yapıyoruz. Ayrıca torunlarını ziyaret ediyorlar. Kaç kez mezarının başında dualar, ilahiler okudular.

• Mardin’den Mezopotamya Sanat Derneği ile yaptığımız görüşmede Şêx Fetullah’ın 1915 Soykırımı’ndaki korumacılığıyla ilgili bir belgesel çalışması yapmak istediklerini söylediler. Siz de o çalışmanın içinde misiniz?

Aslan: Onu öneren bizzat benim. 2011 yılıydı, yine *Atlas Dergisi*'nin kapak konusu Mihellemilerdi. Yirmi beş sayfalık özel dosya yapmışlardı. Ben orada Şêx Fetullah'ı da anlattım. Birçok Süryani evinde Şêx Fetullah'ın fotoğrafı asılıdır. Belki dünyanın hiçbir Hıristiyan'ı ya da dinî topluluğu başka bir dine ait olan bir fotoğrafı evine asmaz. Bu çok önemliydi ve ben bunları *Atlas*'ta ayrıntılı olarak anlatmıştım. Yayınladılar. Birkaç ay sonra Batman Üniversitesi'nden bizim köye geldiler, beni aradılar. *Atlas Dergisi*'ndeki o yazıdan ilham almışlar, "Şêx Fetullah'ın belgeselini çekeceğiz," dediler. Çektikler. Daha geçen ay yayınlandı. Çekimlerin çoğu bizim köyde geçti. Kısım de torunuyla görüştüler. İzlediğimde kendimce çok eksiklik gördüm. Sonra Ramazan'ın arkadaşım olması sebebiyle dedim ki "Gel, biz daha güzelini çekelim" Üniversitedekiler her şeyi olanca açıklığıyla anlatamadılar. Sadece "Süryanileri çevre aşiretler öldürdü," dediler. Ben tabii ki öyle bir çalışmada yer almak isterim. Göz ardı edilen yerleri var. Hiç olmazsa doğru anlatılır.

• Hem yerel hem de resmi kurumlar tarafından ve tabii diğer STK'lar tarafından kabul görme veya ötelenme anlamında durumunuz nasıl?

Aslan: Resmi anlamda ilk günden bugüne kara listedeyiz. Hiçbir resmi davette yokuz, çağrılmayız.

• Neden acaba? Bildiğim kadarıyla siz aynı zamanda Demokratik Toplum Kongresi'ndesiniz. Sizi dernekle özdeşleştirip siyasal bir kimlik de veriyor olmasınlar?

Aslan: Ben 2010'da DTK'ya girdim, ama o tarihten önce de onların bize karşı tavrı vardı. Aslında derneği Mihellemi ismiyle açtıktan sonra bunlar başıma geldi. Yoksa bizim Kürt hareketine yakın olmamızla ilgisi yok. Tabii bu durum da pekiştiren bir unsur oldu. Derneğin etnik bir ismi var. Bir de bizim açıklamalarımız resmi statükonun ve bürokrasinin hoşlanacağı açıklamalar değil. Zaman zaman bizim bürokrasiye eleştirilerimiz olmuştur. Bu onları elbette rahatsız ediyor. Bir de onlara çok şikâyetler gidiyordu.

Ben öğretmenim. Milli Eğitim Müdürü ya da Kaymakam beni medyada görünce "Nasıl olur da benim personelim ülke gündemine oturur? Nasıl çıkar böyle konuşur?" diyorlar. Bunu hâlâ kıramadılar. Memurları kendi malları gibi görüyorlar. Jandarma muhtarı arıyor ve diyordu ki "Bunlar açıklama yapınca haberimiz olsun" Bizi Ankara'dan arıyorlar, zor durumda kalıyoruz. Bu nedenle halka fazla inemedik. Halk bizden uzaklaştı. Bırakın etnik siyasi durumu, dernek dediniz mi korkuyor halk. Dernek örgütlenmelerine karşı eski korkuları var. İleri gelenler de zaman zaman medyada üst düzeydeki şahsiyetlerle görüşüğümüzü görünce şöyle diyorlar: "Biz buranın sözcüleri, önemli şahsiyetleriyiz. Paramız, malımız mülkümüz var. Bu derneğin ne pa-

rası ne pulu var, ama bizim giremediğimiz yerlere giriyor. Bir öğretmen, bir köylüdür. Yaptığına bak!"

2010'da bütün Mardin sivil toplum yapılarının davetli olduğu bir çalıştay vardı Midyat'ta. Belediye başkanları, kaymakam, vali yardımcısı, rektör filan herkes oradaydı. Biri çıkıp şunu itiraf etti: "Biz Birinci Dünya Savaşı'nda beraberce düşmana karşı savaştık. Arab'ı, Kürd'ü, Süryani'si. O zaman olduğu gibi bugün de içimizde hainler var." Tabii benim derneğin de afişi oradaydı. "İşte bunlardan biri de Mihellemi Derneği'dir. Açık açık bizi hain ve bölücü ilan etti. Ben de orada şaşırdım. Hatta o konuşmanın CD'si bende durur. Dedi ki "Bu Mihellemi Dinler Diller ve Medeniyetler Arası bölücülük derneğidir. Niye bu dernek Süryanilerle, Kürtlerle işbirliği yapıyor? Bunların amacı bölmektir. Bizi tanımlayan, Mihellemi Derneği'nin çalışmaları değil, TBMM ve Genelkurmay'ın arşivleridir. Bizim böyle derneklere ihtiyacımız yoktur. Bunlar Estel'in ileri gelenlerinden izin alarak mı bu derneği açmış, yoksa kendi kafasına göre mi açmış?" Öyle bir noktaya geldi ki divan o konuşmacıya müdahale etmek durumunda kaldı. Bu net olarak dışa yansımaydı. İçini kustu, ama elinde yazılı metin vardı. Biri ona yazmış veya yazdırmıştı. "Çık, konuş," demişti, o da gereğini yaptı. Düşün ki sen o kadar katı bir toplumun içinde çalışıyor ve direniyorsun. Hep yalnız kaldım ve yılmadım. Sonra radyo programları yaptım, Arapça, Mihellemice, üç yıl. İnternet üzerinden de bütün dünyada dinlenebiliyor. Orada tabana da indik. Geçtiğimiz yıl yine dünyada bir ilk olarak yaşayan diller kapsamında Mihellemice ders verdim. Öğrenci velileriyle görüştüm. Otuz beş kişiyi ikna ettik. Seçmeli ders oldu ve dersi verdik. Burada diyorum ki çalışmalar biraz bireysel kaldı. Halkı iteleyerek işin içine sokmaya çalışıyoruz.

• Bu işleri hangi kaynaklarla yapıyorsunuz? Proje temelli mi, gönüllülük temelli mi?

Aslan: İlk başlarda, 2007'lerde birkaç proje yazdık AB'ye. Sonra SODES oldu. Hem zaman harcıyorduk hem de kafamızı yoruyorduk. Beş-altı yere ciddi projeler sunduk, hiçbirini geçmeyince ben artık bıraktım. Başka da ilgilenecek kimse yoktu. Ben ilgileniyordum, zamanım kayboluyordu. Baktım sonuç alamıyorum, olmayacak projelere kafa yoracağıma kafamdakileri hayata geçirmeye karar verdim. Sadece İsveç'ten insan hakları ve barışla ilgili bir proje oldu, iki yıl onlarla çalıştık. Küçük bütçeli projelerdi. Onun dışında sözünü ettiğim bütün bu çalışmalar için tamamıyla maaşımdan harcıyorum, yoksa yok! İnsanlar böyle işlerden maddi çıkar görmediginde ilgi göstermiyor. "Ne yapayım dili, kültürü?" diyor. Bazen yakın arkadaşlara "Derneğe üye olun," diyoruz, "Bana ayda ne kadar vereceksiniz?" diyorlar. O zaman radyoyu, medyayı kullanmaya karar verdik. Belki duyarlı birkaç insan

kendiliğinden gelir ilgilenir diye. Radyo programları çok etkili oldu. Ailece bizi dinliyorlar.

• **Dili koruyabiliyor musunuz? En azından dilin kaybolma hızı ne kadar?**

Aslan: Şehirde neredeyse ölmüş durumda. Sadece bizim yaştakiler ve üstlerimiz kendi aralarında konuşabiliyorlar. Sıkıştığımızda ben dâhil hemen Türkçeye dönüyoruz. Dil sokakta konuşulmayınca kayboluyor, yitip gidiyor. Böyle giderse bir sonraki nesil bu dili bilmeyecek. Her şeyin Türkçe olduğu bir ortamda direnmek sahiden zor. Tek çare Türkçenin bu resmi tahakkümüne karşı dillere pozitif ayrımcılık. Dört bin yıldır dilimiz kendini muhafaza etmiş, ama artık bitiyor.

• **Mihellemiler kaç köyde yaşıyorlar?**

Aslan: Anayurtları Tur Abdin denen coğrafyadır. Süryaniler de biz de orayı anayurt olarak ifade ediyoruz. Mardin, Midyat, Hasankeyf, Nusaybin, İdil arası. Nusaybin’de otuz-kırk yıl öncesine kadar çoğunluk Arapça konuşuyordu. Hasankeyf, Estel öyleydi. Ama devletin yoksullaştırma politikası ve ayrımcı uygulamaları neticesinde köylerden şehirlere doğru yoğun Kürt göçü yaşandı. Bu göç de demografik yapıyı değiştirdi. 1400’lü yıllarda yazılmış bir Hasankeyf Vakayinamesi var. O yıllarda Siirt’te bir Mihellemi Emirliği’nden söz ediliyor. Midyat Mihellemi Emirliği de Artuklulara karşı Eyyubilere destek olmuş. O vakayinameden iki tane Mihellemi Emirliği olduğunu öğreniyoruz. Hadi diyelim ki bunlar 1400’lü yıllarda olan şeyler. Ama bir de bizim şahit olduğumuz şeyler var. Estel’de yirmi otuz yıl öncesine kadar Kürtlere ev, arsa satmak istemiyorlardı. Otuz yıl önce bir tek Kürt aile bulamazdınız Estel’de. Hasankeyf’te de benzer durum vardı. Nusaybin’de Mihellemi yerli aileler var hâlâ. İdil, Hasankeyf’te var. Siirt’te de var, ama onlar artık kendilerini Arap olarak kabul ediyorlar. Diyarbakır’da Sinê köyü var. Şeref Han, *Kürdistan Tarihi*’nde o köylülerin Mihellemilerle amcaoğlu olduğundan söz eder. Şu an Mihellemilerin yaşadığı yetmiş dolayında yerleşim yeri vardır. Türkiye genelinde yaklaşık sekiz yüz bin nüfustan söz ediliyor. Şu an sadece Adana’da yirmi beş muhtarlık onların elinde.

• **“Urfa, Mardin, Siirt ve başka yerlerde Arap olarak bildiklerimizin bir bölümü aslında Mihellemilerdir,” dersek yanlış olur mu? Tıpkı Karadeniz’de herkesi Laz kategorisine koyduğumuz halde hepsinin aslında Laz olmamaları gibi.**

Aslan: Doğrudur. Bir de Mihellemiler yüzde yüz Araplarsa –ben bile üst kimliğimiz anlamında diyebilirim ki Arap’tır, Arab’ım– Türkiye’deki Arap kültürü içinde Mihellemiler baskın olmuştur. O kadar baskın olmuşlardır ki

çoğu kez farklı bir halk olarak anlaşılmışlardır. Mardin şehir Arab'ı bize Arap demez, "Bunlar Mihellemi'dir," der.

Diken: Bir anlamda ötekileştirmek için belki de! Ya da kendilerinin daha asil olduklarını belirtmek için!

Aslan: Olabilir. Ama nasıl ve niye öyle gelişti bilmiyorum. Aynı şekilde Mihellemilere de sorulduğu zaman "Ben Arabım," demezler.

• **Siz şimdi yeni bir örgütlenme içerisine girdiniz. Arap Birliği adı altında!**

Aslan: Evet, bu sorunun zamanlaması çok iyi oldu. Evvela küçük daireden başladık. Madem Mihellemi'yiz, o halde bu isimle derneğimizi açalım. Sonra doğal olarak eleştirirler geldi. "Siz niye Mihellemileri Araplardan ayırıyorsunuz?" dediler. Bu eleştirilerin bir kısmı Araplardan geldi, bir kısmı da "Hayır, biz Mihellemi'yiz," diyenlerden. "Eğer Arap dersek Afrika'daki Arap kabileleri de anlaşılabilir. Ya da Hatay'daki, Urfa'daki Arap anlaşılır. Oysa bu bizim özgün kimliğimiz." Her iki kesimin de haklı taraflarını kabullendik. Mihellemi Derneği'mizi korumaya, Arap ismiyle de bir dernek kurmaya karar verdik. İki yıldır zaten Anadolu Arap Birliği adı altında Urfa, Siirt, Hatay'dan arkadaşlarla Platform olarak basın açıklamaları da yaptık. Dernekleşmemiz ise yakın günlerde oldu. Yine Midyat merkezli olarak Anadolu Arap Birliği'ni kurduk.

Bazen küçük gruplarla bir yerleri etkilemek mümkün olmayabiliyor. Türkiye'de beş milyona yakın Arap olduğunu tahmin ediyoruz. Bu nüfusa göre örgütlenme yok denecek kadar az. Birkaç dernek var, onlar da bizim önerimizle kurulmuş dernekler, ama yetersiz. Hatta Urfa'dakilere tüzüğü bile biz verdik. Sadece tüzüğümüzdeki Mihellemi kelimeleri Arap yapıldı. Sonra baktık ki iktidara yakın açıklamalar yapıyorlar. "Böyle olmaz, biz kendi Arap Birliği derneğimizi kuralım," dedik. Kuruluşumuzla birlikte birçok farklı il-den de üye yaptık. Hiçbir dil, din, lehçe farkı gözetmeksizin yaptık bunu. Mesela Antakya'da şu an sözcümüz bir Nusayri doktor kadındır. Ona dedik ki "Dernek adına her türlü açıklamayı yapabilirsin" Kaygımız yok. Çünkü bu örgütlenmede ortak noktamız Arap olmaktır. Bu, geç kalınmış bir ihtiyaçtı ve gerçekleşti. İyi tepkiler aldık. "Artık kendimizi bu kimliğin içinde görüyoruz," diyorlar. Kısa zamanda örgütlenmemize rağmen sanal ortamda açıklamalarımız çok paylaşıyor ve çok da destek var. Biraz daha olgunlaştıktan sonra bütün katılımcılarla birlikte bir genel toplantı düşünüyoruz. Bir reaksiyon, sinerji oluştu. Bizden sonra Urfa'da bir dernek daha açıldı. Bu da Anadolu Arap Yardımlaşma Derneği. İzledim onları. Bizim Roboski, mezarlık tahribatı, utanç duvarı açıklamalarımız vardı. Bu açıklamalarımızı bir kısmı "PKK adına hareket ediyorlar," diye eleştiriyor. Bir kısmı "Hayır, bunlar

insani görevlerini yapıyorlar,” diyor. Eskiden homojendi, hepsi devleti kut-samıştı. Şimdi en azından yarı yarıya bir ayrışma oldu.

Anadolu Arap Birliği Derneği'miz çalışmalarını şimdilik daha çok sanal medya üzerinden yürütüyor. Bizden haberdar olanlarla iletişime geçip temsilcilikler, sözcülükler veriyoruz. Derneğin kurucularından dördü kadın, üçü erkektir. Eşbaşkanlık sistemi bizde de var.

• Mihellemiler burada Kürt siyasi hareketine daha mı yakın?

Aslan: Hayır, tam tersine! Son zamanlara kadar çok mesafeliydiler. Tepki-lydiler hatta. Barış süreci bu bakış açısını bir miktar kırdı. En azından nor-malleştirdi. Barış süreciyle birlikte biraz sular durulunca insanlar fotoğrafı net olarak görebildiler. Demek ki öldürmeden de içeri atılmadan da insan-larla konuşarak yaşanabiliyormuş. Kimseye zarar vermeden, istediğin kadar kültürel hatta siyasal açıklamalar yapabiliyorsun. Bu noktada kırılma oldu. Yerel seçimlerde BDP'den üç Mihellemi'nin Midyat belediye başkan adaylığı, on erkekle üç kadının da belediye meclis üyeliği için başvurması normalleş-meye gidildiğinin kanıtıdır. Dünya Barış Günü'nde yirmi beş Mihellemi Ba-gok Dağı'na gidip bir gece kaldık. BDP ilçe örgütünde iki yönetici arkadaşımız var. Doğrusu bunu rüyamızda dahi göremezdik. Bunların hepsi birkaç ay içinde gerçekleşti.

• Sivil toplum örgütlenmesinin nimetleri mi bunlar?

Aslan: Kesinlikle öyle demek lazım. Demokratik Toplum Kongresi'nin çok faydası oldu. Orası bir üst meclis gibi örgütlenince biz de orada diğer halklar gibi yerimizi aldık. Oradan çok esinlendiğimizi söyleyebilirim. Ken-dimize uyanları Kürtlerden olsun, Süryanilerden olsun aldık. Urfa'da kuru-lan ikinci Arap örgütünün başkanı geçtiğimiz günlerde beni arayıp dedi ki “Sen DTK daimi meclis üyesisin ve BDP'lilerle aran iyi. Bizim de bunlarla ilişki geliştirmemiz lazım.” Çünkü onları ben 2010'da ikna ederek DTK'ya götürmüştüm, ama çok zorlanarak tabii. “Bizi buraya entegre etmek mi isti-yorsun?” diyorlardı. Sonra genel kurulda söz istemelerine rağmen sıra gel-medi ve küsüp gittiler. Ondan sonra da PKK aleyhinde çok kötü açıklamalar yaptılar. Ama bugün işte o ikinci dernek benim haklılığımı teyit ederek iliş-ki geliştirmeye çalışıyor.

• Tabii bu yerel seçimlerde Urfa'nın siyasi profili de BDP sayesinde hay-li şekillendi ve renklendi. Bunun da etkisi olmalı!

Aslan: Kesinlikle etkiliyor. Bir de adamların tartışmalarını izliyorum, sa-nal dünyada soruyorlar “Kime oy verelim?” diye. Birileri AKP diyor. Başka-ları “Hayır, ne münasebet buralar (Urfa) onların (BDP'nin) eline geçecek ar-

tık. Ona göre tavır almalıyız. Biz artık onlarla çalışacağız,” diyor. Artık halkın zihninde bir değişim anlayışı var.

İşte bütün bunları –kendimizi övmek gibi olmasın ama– Midyat Mihellemi Derneği ile başardık. Hatay, Urfa, Mardin, Batman Mihallemi Derneklerinin hepsinin kaynağı 2006 Midyat Mihallemi Derneği’dir. Biz artık diyoruz ki “Madem örgütlülüğümüz bu hale geldi, o halde bir koordine yapalım. Federasyonlaşalım, daha güçlü bir ses olalım”. Şu anda Arap üyelerimiz arasında ilk defa böyle bir fikirle karşılaşanlar zorluk çekebilirler. Tepki de alabilirler. Ama Kürt siyasetçilerle tanıştıkça, ilişki geliştirdikçe süreci daha rahat kavrarlar.

• **Anadolu Arap Birliği Derneği çatısı altında hem sizler varsınız hem de Hatay’dan Alevi ve ihtimaldir ki CHP’li bir Arap var. Siyasal eğilimleriniz hayli farklı. Siz DTK’dasınız. Nasıl bir durum bu? Bir de genel olarak Mihellemilerin Suriye’deki durumla ilgili olarak görüşleri nedir?**

Aslan: Herkes istediği siyasi parti veya düşüncüyü destekleyebilir, ama kim nerede bulunuyorsa orada Araplık için çalışsın. Arap kimliğiyle yer alsın. Halkını temsil etmenin gereğini yapsın. Bunu böyle netleştirtince tabii işler kolaylaşıyor. Ben halkımın dili, kültürü için taleplerde bulunurum. Aynı zamanda partiliysem partili olmamın gereklerini de yerine getiririm. Bu düşünce yavaş da olsa gelişti, taraftar buldu.

Ben BDP’li değilim, DTK’lıyım. Ama Kürt eşittir PKK, PKK eşittir BDP diye anladıkları için bunları kalkıp da onlara anlatmaktan ziyade şunu diyorum: Ben BDP’li olabilirim. Ama ben BDP içinde acaba ne yapıyorum? Arapları mı, Mihellemileri mi savunuyorum? Ne yapıyorum, ona bakın. İşte bu anlamda bir kabul oluştu diyebilirim. Ben Oktay Vural gibi yapmıyorum ki kendisi Siirt Araplarındandır. MHP içinde en âla Türkçülüğü yapıyor. En âla faşizmi savunuyor. Arap milliyetçiliği yapsa neyse... Ama değil işte!

Biz DTK’da ve her yerde Arapların, Mihellemilerin sözü ve sesi olmaya gayret ediyoruz. Tabii şunu da vurgulamak lazım, DTK ve BDP eksik kaldı. 2011 genel seçimleri öncesinde biz “Farklı halklardan, milliyetlerden insanları aday olarak belirleyin,” diye genel kurulda defalarca teklif ettik. Ben orada Arap ve Mihellemileri dillendirdim. Süryaniler de Süryanileri dillendirdi. Yazılı metinlerimizi Aysel Tuğluk, Selahattin Demirtaş, Gültan Kışanak ve Ahmet Türk’e de verdik. O zaman bu beş Arap derneğinin onayını da alarak TBMM’de bir temsiliyet istediğimizi beyan ettik. Söylemlere bakarak zaten olacağını da düşünüyorduk, ama yine de hatırlatmak istedik. Süryani aday koyacaklarını duymuştuk. Ermenilere de teklif götürmüşler. “Herhalde Arapları da görürler,” diye düşünüyorduk. Çünkü Türkiye’de üçüncü, bölgede ikinci büyük nüfus. Defalarca görüşmemize rağ-

men olmadı. Söylemler çok güzeldi, “Biz kardeş halklarız. Bütün halklara, dinlere, dillere temsiliyet vereceğiz,” deniyordu, ama sonra biz talep edip dillendirmemize rağmen olmadı. Bu durum Araplarda ve Mihellemilerde çok büyük kırılmaya sebep oldu. Mihellemiler, Araplar genellikle muhafazakâr düşünceye sahiptir. “Gidip Hristiyanları, Alevileri aldılar. Ermenilere teklif ettiler. Biz sırf Arap olduğumuz için almadılar,” dediler. Dilimiz kısaldı, fazla da cevap olamadık o arkadaşlara. Ama bu son zamanlarda arkadaşları önermemiz etki etti. Hatta Sayın Abdullah Öcalan seçim sonrasındaki görüşmelerinde demişti ki “Bir Süryani’yi aday göstermeniz çok iyi oldu, ama bir Arap olmaması hataydı, büyük bir eksiklikti” Dilerim bu sefer o yanlışla düşmezler.

Suriye meselesine gelince... Türkiye orada battı. Nasıl ki Amerika, Rusya Afganistan’da batıyordu, Türkiye de öyle oldu. Recep Tayyip Erdoğan ve AKP Araplar ve Mihellemiler içinde neredeyse kutsallaştırılmıştı, ama Suriye olayları nedeniyle artık hepsi diyor ki “Erdoğan orada iyi yapmadı” Yanlış da yapsa her şeyde “İyi yaptı,” diyorlar, ama Suriye meselesinde “İyi yapmadı,” diyorlar. Çünkü beş yüz bin dolayında Mihellemleri Suriye’de yaşıyor. Hepsi savaş nedeniyle bizim bu taraflara göç etmek zorunda kaldılar. Hepsi de perperişan durumdalar. Bu nedenle o kutsiyet de yıkıldı. Ama yine de sistemin etkisi şöyle var: “Bu Esat zalim,” diyorlar.

• **Mihellemleri Derneği ümitvar bir noktaya gelmenin mutluluğunu mu yaşıyor?**

Aslan: Tabii ben işin içinde olduğum için belki objektif bir cevap olmaz, ama dışarıdan bakıldığında kesinlikle çok iyi bir yerde olduğumuzu söyleyebilirim. Birçok yerde ilkleri gerçekleştirdik. Seksen-doksan yıldır devlet Arapları, Kürtleri, farklılıkları birbirine kırdırıyor. Birbirine yabancılaştırıyor, algıda düşmanlaştırıyor. Biz hiçbir şey yapmamışsak bile bu algıyı kıracak söylemlerimiz var. Bu duruşumuz aslında devletin son yüz yıllık politikasını parçalıyor. Devlet diyor ki “Ben zar zor bunları birbirinden uzaklaştırmışım” Maalesef Kürtler de Araplara farklı bir gözle bakıyor. Araplar da tabii Kürtlere! Ama biz iki halk arasında köprü olduk. İki halkı birbirine yakınlaştırmaya çalışan faaliyetler içerisindeyiz. Bu anlamda baktığımızda “Nereden nereye” diyebiliriz. Derneği kurarken ben bu kadar zamanda bu noktalara gelebileceğimizi tahmin etmiyordum, ama geldik.

Şu an en az bir klasör dolusu soruşturma dosyam var. Mesleğimle, basın açıklamalarımla ilgili, toplantı ve gösteri yasasına muhalefet filan! Zaman zaman bizi ilçede Fethullah Hoca Cemaati ile Eğitim-Bir-Sen’ciler misyoner olarak ilan ettiler. Sözde bunlar ılımlı olanlarmış. Hizbullah değil de bunlar yöneldi bize, bana. Çünkü en çok bunların alanlarını daraltıyorduk. Za-

man zaman PKK'li dediler. Zaman zaman ajan dediler. Herkes bir yakıştırma yaptı bize dair. Halkın hangi suçlama üzerinden korkacağını düşünüyorlarsa onunla itham ettiler. Dışlanınam için her şeyi yaptılar. Ben de boş durmadım tabii, suç duyurularında bulundum. Bir gün onlar da tarihin sayfalarına geçecek.

Leylan Kafe'ye giderken puslu şehir olan Mardin, Leylan Kafe'den çıktığımızda kayıp şehir olmuştu. Çöken sisten Mardin Kalesi bile görünmüyordu. Mardin leblebimizi aldıktan sonra eski Mardin'den çıkarak Artuklu Üniversitesi'ne doğru dörtlülerimizi yakarak yavaşça ilerlemeye başladık.

Nûbihar Derneği'nin yöneticileriyle Artuklu Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü'nde görüşeceğiz. Enstitü Mardin çıkışında muhteşem taş bir yapıda. Binanın içi de dışı gibi muhteşem. Binanın koridorlarında bölgeden tarihî eserlerin yer aldığı tablolar karşılıyor bizi. Kitap dolu bir odaya giriyoruz. Yerlere kadar kitapların doldurduğu bu odada Nûbihar yöneticileri Zülküf Ergün ve Hayrullah Acar karşılıyor bizi.

O sırada birkaç öğrenci içeri girerek Kürtçe soru soruyorlar hocalarına, Abdullah Bey de Kürtçe cevap veriyor. Hoca öğrenci arasında diyalogun ve dersin Kürtçe olduğunu görmek bizi duygulandırıyor. Bu binada herkes Kürtçe konuşuyor. Kürtçeyi ilk defa akademik ve kurumsal devlet ortamında duyuyoruz, gelecek adına umut veriyor bu.

Sehpanın üstünde Mezopotamya Film Festivali'nin Kürtçe afişi duruyor.

Söyleşi boyunca floresan ampulden çıkan feci bir ses etrafı kaplıyor...

Nûbihar Kürdistan'ı merkez, Kürt halkını değer kabul eder

• Nûbihar Derneği ne zaman kuruldu ve hangi ihtiyaçtan doğdu?

Zülküf Ergün-Hayrullah Acar: Mardin Nûbihar, Diyarbakır, Van ve Batman Nûbiharların devamıdır. Nûbihar aslında bir dergi ve sivil toplum network'ü olarak vardı. Bunun biraz daha görünür olmasını istedik. Dernekleşmeye ihtiyaç duyduk. Dolayısıyla Nûbihar Kürdistan'da sivil toplumun görünür hale gelmesi istencinden doğdu. Belki sosyal taleplerin siya-

sete yönelik ifadesi olarak doğdu. Diyarbakır merkez olmak üzere Mardin, Batman ve Van'da üç şubemiz. Mardin'de iki yıldır faaliyetinde bulunuyoruz.

• Nûbihar Derneği'nin üye profili nasıldır? Mesela siz Artuklu Üniversitesi'nin Yaşayan Diller Bölümü'nde akademisyensiniz. Üyeleriniz genelde akademiden midir? Yoksa sokaktaki vatandaş da kucaklayan bir üyelik politikası var mıdır Nûbihar'ın?

Ergün-Acar: Akademik çevrenin derneği olarak kurulmadık. Diğer şubelerimizin üye profili de öyle değil. Akademik arkadaş çevresi üye profilimizi etkiliyor. Sağlıktan, eğitimden, esnaftan da üyelerimiz var. Biz aslında din üzerinden bu şehrin kültürünü görünür hale getirmek ve asimilasyonun yaratmış olduğu sindirilmişliği atmak istedik! Düşündük ki bilimsel toplantılarla bunu yapabiliriz. Kürtçenin üzerindeki baskının aşılmasını isteyen ve biraz da aidiyet olarak Kürt olduğunu ifade eden insanların halk nezdinde bir hareket yaratması diyelim. Nûbihar'ın kendi yurtsever Kürtlüğü ve dini kökenleriyle barışık bir kompozisyonu var. Kürt halkının çoğunluğunun bu iki değere saygılı olduğunu ve ikisinden de beslendiğini düşünüyoruz.

Şeyhmus Diken: Yani eskinin medrese kökeni gibi mi?

Ergün-Acar: Evet, medrese kökenli, ama artık üniversiteli olmuş ve bir de dinî ve ulusal kimlikler arasında zıtlıktan ziyade bir uygunluğun, bir bütünlüğün olduğu ve bizim Kürt kültürel bütünlüğünü de ele veren bir varoluş. Bu yönüyle bizce Nûbihar özgün bir yerde duruyor. Kürdistan'da İslâmcı siyaset yapanlar ve sivil toplumcular var. Fakat bunların çoğu diğer ülkelerde kilerin uzantısı, şubesi gibi! Nûbihar öyle değil, kendine özgüdür. Nûbihar Kürdistan'ı merkez, Kürt halkını değer kabul eder.

Diken: Seidê Kurdî'nin 1900'lerin başında üç dilli Medrese-tül Zelîra felsefesinin Van'da, Diyarbakır'de, Hakkâri'de tasarladığının 2000'lerde realize edilmiş hali mi?

Ergün-Acar: En azından somutlaştırılmış hali diyebiliriz.

Diken: Nûbihar, Kürdi damarı hayli belirgin bir dergi. Mardin Arap kültürünün epeyce öne çıktığı bir şehir. Bu şehirde Kürdi Nûbiharcılığı nasıl öne çıkarıyorsunuz? Burada Türk olmadıkları halde Türklükleriyle övünenler var. Süryaniler, Kürtler ve Araplar var.

Ergün-Acar: Yirmi yıllık Nûbihar geleneğinin mirası var. Artık dergiden sivil toplum yapılanmasına dönüştü. Doğru söylüyorsunuz, o cihetten Mardin Diyarbakır'a göre farklı bir şehir. Burada özellikle statüko bağlamında yerleşmiş, kanıksanmış bazı kimlikler ve görüşler var. Nûbihar Mardin'de Kür-

di kimliğiyle kurulan ilk dernek oldu belki de. MAZLUMDER, İnsan Hakları Derneği gibi değil. Kürdi yönleri olsa bile kimse onları Kürdi örgütler gibi algılamadı. Ama Nübihar farklı. Direkt Kürt kimliğiyle alana girdi. Duyumsadığımız kadarıyla “Ne oluyor?” demeye kalktılar. Fakat yaptığımız işleri gördüklerinde anladılar. Mesela iki senedir periyodik bir şekilde seminerler düzenledik. Alanında uzman olan akademisyenler tarafından etkinlikler yapıldı. İstisnasız herkesi davet ettik. Ramazanların önemini anlatan Kürdi programlar yaptık. Bunları gördüklerinde bir parça daha tolere ettiler. Yavaş yavaş alıştılar.

• **Kimlerle çalışıyorsunuz? Sivil toplum örgütleri cephesinden, devlet cephesinden ve diğer yerel yapılar cephesinden...**

Ergün-Acar: Kürt milli kimliğiyle dinî hassasiyeti aynı hamurun içinde yoğurmuşuz. İkisi birbirinin mütemmimidir. Mardin'deki sivil toplum örgütleriyle diyalogumuz var. Bizleri tanıyor, ne yaptığımızı biliyorlar. Çok fazla haşır neşir olmasak da en azından çağırdığımızda toplantılarımıza geliyorlar. Biz de bazen onların toplantılarına katlıyoruz. Marjinal değiliz.

Mardin'de sivil toplum platformu var. Dindar, hükümete yakın, gerektiğinde alkış tutacak bir pozisyonları var. Onlar aslında sürekli bizlerle birlikte olmak isterler. Fakat bizim bazı çekincelerimiz var. Mesafe koyma ihtiyacı hissediyoruz. Algılarımız farklı, hedeflerimiz de farklı. Bazı noktalarda kendimizi geride tutuyoruz. Diyoruz ki “Bu, siyasete çanak tutma noktasındadır. Müzahir olma durumudur” Toplumun kaygılarını dile getirme durumunda değiller. Onlar da belki bizi biraz “yaramaz” gibi değerlendiriyorlar, “oyunbozan” gibi yani.

• **Zaten sivil toplum biraz da iktidar odaklarına mesafe koymak zorunda değil midir?**

Ergün-Acar: Elbette. Mevcut sivil toplum örgütlerinin birçoğu yapıları itibariyle kendilerini siyasi yerlere eklemek durumundadırlar. Neredeyse Türkiye'deki bütün güçlü siyasi akımların bir de sivil toplum ayağı var. Tarif ettiğiniz sivil toplum tanımına vuracak olursak sivil toplum konumunda olan çok az kalır. Siyaset öyle bir hegemonya kurmaya çalışıyor ki herkes kendi yerinde duruyor. Kürtlerde de var. Merkezî hükümette de var. Bunlar bir şekilde diğerlerini kendi yanlarına çekmek isterler.

• **Kaç üyeniz var? Kadın üye de var mı?**

Ergün-Acar: Üyelik konusunda biraz geride durabiliyor insanlar, ama iş gelince bizle olanlar hayli fazla. Üye sayısı olarak kesin rakam veremem, yüz civarı olmalı. Toplantılarımızda seksen-doksan kişilik salonumuz doluyor. Kadın üyelerimiz de elbette var.

- Etkinlik olarak ne yapıyorsunuz? Seminer, söyleşi...

Ergün-Acar: Mardin ismen şehir, ama kültürel anlamda çok donuk bir yer. Akşam yedi oldu mu herkes köşesine çekilir. Ölü şehir olur. Biz biraz da Mardin’de bu alışkanlığı kırmaya çalışıyoruz. Saat ona kadar altmış-yetmiş insanın toplantılara katılması, bir şeyleri tartışması, nüfusu yüz bini bulmayan bir şehir açısından bakacak olursak elbette bir canlılık getiriyor.

- Seminerlerinizde dil ısrarınız var değil mi?

Ergün-Acar: Evet, tabii ki Kürtçede ısrarlı olmanın anlamlı olduğunu düşünüyorum. Bu işleri Türkçe yapan var zaten. Doğrusu dilin araçsal bir şey olduğunu düşünmüyoruz. Bizim gibi toplumlarda dil aslında varlık sebebi. Dil bizim meramımızdır. Birkaç amaç bırakacak olursak biri dildir. Biz yine de insanlarımızı rahatsız edecek tarzda iş yapmıyoruz. Bir misafirimiz Kürtçe biliyorsa Türkçe seminerler de yapmışız yani!

- Aktivitelerinizi, çalışmalarınızı hangi finans kaynağıyla yapıyorsunuz? Gönüllü katkılarla mı? Finans kuruluşlarının desteğiyle veya projelerle mi?

Ergün-Acar: Keşke olsaydı. Yönetici ve üyelerimizin gönüllü katkıları yetiyor bize. Belki aidat almasak daha fazla üyemiz olacak. Fakat mecburuz, kiradayız, eleman çalıştırıyoruz ve diğer giderler var.

- Kimi dernekler projelerle hedef kitlelerini büyütüyor. Bir yanda sizin gibi üyelerinin sınırlı kaynaklarıyla ayakta kalan örgütler var. Bir yanda da şimdi SODES’ler eliyle bir dolu dernek kurulmuş ve büyümüş hani! SODES’ler Mardin’i ve sivil toplumu nasıl etkiliyor?

Ergün-Acar: SODES’i biliyoruz, valilik kapsamında bir şekilde yararlı sivil toplum kuruluşu diyebileceğimiz örgütlere kaynak veriyorlar. “Biz de bir proje sunsak acaba bir şeyler alır mıyız?” diye soruyoruz kendimize bazen. Ama sonra birçok arkadaşı “Emeğimize yazıktır,” dedi. “Bize bir şey düşmez.” SODES’lerin nereye aktığını biliyoruz. Ama bu cemaat-iktidar kavgasından sonra belki değişir, kim bilir? Oradaki projelerin siyasi patentli olduğunu biliyoruz. Onun için başvurmadık. Hatta bir-iki arkadaşımız da ısrarcı oldu. Onlara dedik ki “Çok istiyorsanız yapın” Ama anlaşılan istememişler ki hâlâ başvurmamışlar. Objektif bir şekilde değerlendiriliyor olsaydı proje olarak sunabileceğimiz çok şey vardı.

- Nübihar’ın Mardin’de örgütlenmesini tetikleyen etkenlerden biri de Artuklu Üniversitesi’nde Yaşayan Diller Enstitüsü’nün açılması olabilir mi?

Ergün-Acar: Nübihar dernek olarak kurulmadan önce Mardin’de bir *network* olarak vardı. Birçok şehirde vardı. Yöneticilik yapan arkadaşlarımızın olması sayesinde bu görüntü ortaya çıktı. Dedğiniz de etkili oluyor tabii. Mesela ben Diyarbakırlıyım. Böyle bir bölüm açılmasaydı buraya gelmezdim. Bizim çalışmalarımıza pozitif bir katkısı olmuştur tabii.

• Bu dönem sivil toplumda daha farklı bir baskı hissediyor musunuz? Mesela Diyarbakır’da fon alan kimi STK’lar, AB ve Amerika’dan fon veren kuruluşların özellikle Ankara merkezli birtakım baskılardan dolayı Kürdistanlı Kürdi STK’ların fonlarını kesmeye başladıklarını söylüyorlar. Burada öyle bir hissiyat var mı? Ya da daha örtülü bir baskı var mı STK’lar üzerinde? Bir de on beş yıl önceyle kıyaslama yapınca bugün Kürdistan’da sivil toplumun durumu nasıl?

Ergün-Acar: Bu fonlardan şimdiye kadar yararlanmış değiliz. Yararlanmış olsaydık belki bir okuma yapabilirdik. Ama farklı bir baskı dersenez, mesela “Siz dindarsınız, şunlara bunlara yakınsınız, bizim yanımızda olmanız lazım!” diyenler var. Ayrıca Nübihar çevresini Kürdi damarı nedeniyle illegal Kürt örgütleriyle ilişkilendirip dindar çevreler nazarında gözden düşürme gayretleri de oldu. Çok yakınımda, belki Said-i Kurdi geleneğinden gelmiş olanlardan bahsediyorum. Onlar bile Nübihar’ı böyle kriminalize etmeye yeltendiler. Fakat Nübihar özgün duruşunu ısrarla savunduğu için bunların bir kısmını belki de bu gelişmelerden sonra utandırmıştır. Fakat yine de “Kürt hassasiyetini fazla abartmayın, birlikte çalışabiliriz. Belli bir kota koyalım,” dediler, diyorlar.

Biz bir halkın haklarının başka bir halkın vesayetine, merhametine bırakılamayacağını düşünüyoruz. Bizce bu çok önemli bir tavır alıştır. Ege-men anlayışın din kardeşliği olduğunu düşünmüyoruz. Her ne kadar siyasi bir örgütlenme olmasak da sivil toplum kuruluşu olarak bir millet, bir halk, bir toplum tasavvurumuz var. Bu anlamda ödün vermediğimiz için kendini merkezde gören çevrelerce, dindar sivil toplum kuruluşlarınca “makbul” görülmemeyebiliriz. Biz de o makbulü benimsemediğimiz için onlardan uzakta, kenarda durmayı makbul sayıyoruz.

Ayrıca bu son süreçte demokratikleşme hareketlerinin ivme kazanması sivil toplumun işlevinin biteceği veya azalacağı anlamına gelmez, gelmemeli de! Toplum ne kadar demokratikleşse de aksayan yönler olacaktır. Onların da düzeltilmesi noktasında sivil topluma yine ihtiyaç olacaktır. Kendinizi bir tarafa eklemleyip “Bizdendir işte, ses çıkarmayalım,” dersenez sivil toplumcu yapınızdan ödün vermiş olursunuz.

• Dininizi veya milli kaygılarınızı öne çıkarına gibi bir tercih hakkı kullanma “lüksünüz” var mı? Yoksa “İkisinden de asla vazgeçmeyiz,” noktasında mısınız?

Ergün-Acar: Din ulusal bir şey değil. Uluslarüstü bir şey, bütün uluslara eşit mesafede. Dini tekeline alıp millet-i hâkime kuran, sonra da statü dağıtan anlayışlara karşıyız. Aslında enternasyonal düzeyde bütün fikirlerin böyle bir özü vardır. İnsan ağrıyan yeriyle öne çıkar. Türkiye’de Müslümanlığımız inkâr edilmiyor, ama Kürtlüğümüz, milli kimliğimiz inkâr ediliyor. Dolayısıyla bu konuda sesin yüksek çıkması çok normal. Olması gereken de budur. Başka bir zamanda ve başka bir zeminde dinsel kimlik hakarete vesile kılınıp alçaltılırsa o zaman oradan bir ses çıkar. Dolayısıyla biz sentezci bir mantıkla da yaklaşıyoruz. Türk-İslâm sentezine karşı bir Kürt-İslâm sentezi değiliz!

Şu an İslâmî kimlik konusunda bir tehlike gözükünese de bu da konjonktürelidir. Bundan önceki dönemlerde çift taraflı tokat yenen bir yapı vardı. Dindar tarafımızla çektiğimiz sıkıntılar vardı. Kürt kimliği nedeniyle sıkıntısını çektiğimiz hususlar vardı. Aslında şu an da fazla değişen bir şey yok! Eğer dinî noktada da özgürlüğünüzü muhafaza ederseniz, bir taraflara yaslanmadan ayakta durmakta ısrar ederseniz sizin dindarlığınızla diğerlerinin dindarlığı fazla bir anlam ifade etmeyebiliyor.

Bu cihetten Nübihar dinî ve milli kimliğiyle gerçekten ruh ve bedende varlık bulmuş haldedir. Belki de insan olmak böyle bir şeydir. Mesela Kürt olmak yanında, dinsel kimliği, insan kimliği, cinsel kimliği, sınıf kimliği vardır. Şunu test etmiş değiliz: Bir Kürt iktidarı olsaydı ve bu iktidar dinî kimliklere mesafeli dursaydı ne olurdu? O zaman her şey değişebilirdi. Ama şu an dindarı, sosyalisti, liberali, her kesimiyle biz Kürtler Kürt olduğumuz için aşağılanıyoruz. Hak mahrumiyetine tâbi tutuluyoruz. Böyle bir noktadayken ilerideki muhayyel bir duruma göre yorum yapmak hakkaniyetli olmaz. Şu durumda bütün Kürtlerin Kürt kimliğini ve millet olma hakkını vurgulaması insanlığının gereğidir. Bu hakkı destekleyen az da olsa Türk ve Arap arkadaşlarımız da var.

• Barış Süreci hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ergün-Acar: Biz bu işin hayırhahlarındanız. Malum, iki şekilde çözülür, ya savaşıla ya da barışla. Savaşıla çözümün ne getirdiği ortada! Güçlü olan diğerini yenecek, dışarıdan daha güçlü biri gelip ikisine de bir konum biçecek. Biz bunun iyi bir şey olmadığını düşünüyoruz. Meselenin barışla halli hepimizin hayrınadır. Buna elbette destek veririz. Fakat bu barış meselesini pek de anlamış değiliz. Bu işler nasıl dönüyor, ne veriliyor, ne alınıyor bilmiyoruz. Biraz daha açık şekilde yapılması lazım.

Devlet yetkilileriyle PKK'nin hapisteki önderi arasında bir ilişki olduğunu biliyoruz. Onun üzerinden Kandil'le ilişki var. Fakat Kürtlerin ulusal hakları noktasında hükümet nereye kadar var? Tatmin olmamız lazım! Kürtlerin, sivil toplum kuruluşlarının sesi bu konuda pek çıkmıyor. Sürekli olarak Türk kamuoyu ikna edilmeye çalışılıyor. Mevcut durumun devamı veya az hakla ikna etme konusunda bazen öyle bir hisse kapılıyor ki bir bahane olarak kullanılıyor. Sanki ezilen, haklarından mahrum bırakılan, kendi çocuğuna dilini öğretmeyen, bir akrabası hapiste, biri dağda, biri askerde olan, böylesine bir ruhsal bir problemi yaşayan biz değilmiş gibi! Kürt sivil toplumunun ne dediğine bakılmıyor sanki! Kürt siyaseti ne diyor? Belki Kürt siyasetinin de eksikliği var. Sürekli sivil toplum olarak biz siyasetle paralelmış gibi görüntü veriliyor. Halbuki biz siyasetten daha fazla şeyler isteyebiliriz! Hepimizin eksikliği belki de budur. Sürekli Kürt siyasetinin çizmiş olduğu sınırlarda durma aslında sivil toplum için iyi bir şey değil! Bu bizim perspektifimizi daraltıyor. Siyaseti de rahatçılığa itiyor. Siyaset kendi halkının duygularını tatmin etme noktasında üzerinde baskı hissederse başkalarına da baskı kurma hakkı hisseder. Bu açıdan bir eksiklik var gibi!

Diken: Nübihar, dergiden derneğe doğru bir yol izledi. Dernekten nereye varacaksınız? Nübihar ileride partileşecek mi?

Ergün-Acar: Direkt olarak dergiden derneğe geçtiğini söyleyemeyiz. Ama böyle bir algı var. Sadece Kürdistan'da değil, Türkistan'da da (Türkiye'de) Nübihar eksenli çalışmalarımız, fikrî çalışmalarımız hep oldu. Mesela Zehra Vakfı çerçevesinde! Fikrî birlikteliğimiz devam ediyordu. Nübihar kültürel noktada belki biraz somutlaştı. Dernek olarak da daha çok halka yayılma olayı gerçekleşti. Bu devam edecek. Güzele, iyiye, ideale doğru gidiş sonsuzdur.

Aslında sivil toplumda yapacağımız daha çok iş var. Bünyemiz henüz çok zayıf. Herkes dışarıdan gelip müdahale edebiliyor. Adam devşirebiliyor. Hizbultahrir'e bile Bingöl'den adam gidiyor. Nasıl oluyor? Toplumun sahibi yok gibi! Bu toplumun sahibi olsaydı böyle olmazdı. Sadece siyaset demek ki korumaya yetmiyor. Bence kimi şeyleri sürekli siyasette aramamız çok önemli değil. Kürt siyaseti şu an çok karışık. Bizim gibi silahlı olmayan, siyasi olmayan kurumları çok hırpalıyor. Bunun biraz daha sağlıklı bir duruma girmesi lazım. Sosyal bünyeyi güçlendirmek amacıyla yapılması gereken çok şey var.

Bazen geniş tabanlı sivil toplum örgütleri kurulurken gelip diyorlar ki "Nübihar da bir renk olarak bulunsun istiyoruz" Nübihar bir garnitür olarak algılanmamalı. Nübihar'ın fikriyatı, ideali Kürt siyaseti tarafından da iyi-

ce anlaşılrsa biz de rahatlarız. “Her şeyi ben bilirim, ben yaparım,” demek ve sivil topluma gerekli ehemmiyeti vermeyip her şeyi tekelleştirmek de yanlış. Bu konuda aslında söyleyebileceğimiz çok şey var.

Dindarlar diyor ki “Gelin bizim Kürdilihicazkârımız olun!” Kürtler de “Gelin bizim takke takılmış halimiz olun!” Bunlar çok basite indirgemek halleri tabii. Bu işe sosyal yapı olarak saygı göstermek lazım.

Artuklu’dan sonra sis iyice bastırıyor. Mardin sisin arasında tamamen yok oluyor. Dörtlüleri yakarak çok yavaş bir şekilde akşam karanlığında oldukça yorulmuş olarak Mardin’den Diyarbakır’a dönüyoruz.

BETHNAHRİN ASURÎ, KELDANÎ, SÜRYANÎ, ARAMÎ BİRLİĞİ DERNEĞİ - MİDYAT

OŞANE İDE (SAVO) - YAŞAR KAYGISIZ (Savo'nun eşi)

Bugün 5 Nisan 2014 Cumartesi. Türkiye 30 Mart'ta yapılan yerel seçim sonrası ortaya çıkan seçim şaibeleriyle uğraşırken biz daha önceki Mardin ziyaretimizde görüşemediğimiz Asurîler, Keldaniler, Süryaniler Birliği Derneği ile bugün Şırnak dönüşü Midyat'ta görüşeceğiz.

Midyat çok büyümüş. Şehrin girişindeki tabelada nüfusun yüz beş bin olduğu yazıyor. Tarım ve hayvancılığın bitmesi, köy boşaltmalarla birleşince 1990'larda köylerden Midyat'a akın oluyor. Dernek Başkanı Savo Bey ile Midyat'taki evinde görüşeceğiz. Evi bulmak zor oluyor. Evde TV açık, Savo Bey ile eşi Yaşar Hanım bizi karşılıyorlar. Salonun bir köşesindeki oyuncak arabalardan Savo Bey'in koleksiyon yaptığını anlıyoruz. Süslü bir yeni yıl ağacı salonun bir köşesinde duruyor.

Asurî ve Keldanilerin Türkiye'de ilk durağı, ilk konakladıkları yer olan bu evde bulunmaktan büyük haz duyuyoruz. Halkların kardeşliğine gönülden inanan, "kalan" birkaç Asurî ile insanlığımızı, kardeşliğimizi bol bol sorgulayacağımız bir söyleşiye başlıyoruz.

Aslında onlar da vardılar...

• Size yakıştırılan Savo'nun Süryanicede "dede" olduğunu özel sohbetimizde öğrendik. İsmi hayli uzun olan, muhtemelen hikâyesi de uzun olan derneğin kuruluş gerekçesiyle başlayalım mı?

Savo: Tarihimiz çok uzundur. Yaklaşık on iki bin yıllık bir geçmişimiz var. Bu uzun zamanda ismimiz yalnızca Asurî olarak kalmadı. Keldaniler var, Aramiler var, sonradan tabii Süryani ismini de alarak bölgede dört isimle nitelendirildik. Tabii bu isimlerin bölgesel özellikleri var. Bu isimler çer-

çevesinde tarih yazılmış. Bu sebeple her fırsatta bu dört ismi birlikte telaffuz etmek durumundayız. Yoksa eksik kalırız. Aslında hepimiz Asurilerden gelmeyiz, ama Sümerlerden, Asurlardan, Babillerden, Akadlardan gelen uzun bir hikâyemiz var. Tek bir ismin öne çıkmasına fırsat vermemek için derneğin adını böyle çoklu koyduk. Bu açıdan biz hepsinin biriyiz, hepsi de bizimdir. Aslında Mezopotamya halklarının kökeni Sümerlere dayanır, hepimiz biriz. Sonra herkes kendine bir din, bir kültür aldı. Ulus kavramı da çıktıktan sonra herkes bulunduğu bölgede kendine bir ulus yaratmaya çalıştı. Bu şekilde herkes bir isimlendirmeye gitti. Yoksa Mezopotamya halklarının yüzde sekseni kökende birdir.

Derneğimizin asıl kuruluş gayesi göçtür. 1800'lerde Cizre Botanlı Bedirhan Bey'in yaptığı katliamlarla birlikte ve son iki yüz yıl içinde çok büyük göçler yaşandı. Latin Amerika'da yaklaşık yedi milyon insanımız var. Avrupa'da, Amerika'da var. Bütün dünyada yaklaşık on beş milyon insanımız var. Fakat bunların yarısı artık aslını neredeyse unutmuş. Sorduğunuzda "Aslım oralı," diyor o kadar, ötesi yok!

Ama seksenlerden sonra bölgeden göç eden halkımızın yavaş yavaş kendi özüne dönme özlemi var. Yeni dünya düzeninde teknolojinin çok gelişmesi nedeniyle insanlar kendi topraklarına, kültürlerine daha çok yaklaşmaya çalışıyorlar. Türkiye'de, Mezopotamya'da Kürt hareketiyle birlikte bir uyanış başladı. Biz de bu genel uyanışın bir parçası sayıyoruz kendimizi. Yaklaşık otuz yıldır Avrupa'dayız, 1984'te gitmiştik. Kültürel çalışmalarımızı yaptık, mücadele verdik. İnsanlarımızı aydınlattık. Geri dönüşümüz bir anlamıyla başlangıca vesile oldu. Belki istediğimiz gibi değil, ama bir ilk adım olması nedeniyle önemli. Dernek başkanı olarak ben Fransa'dan geldim Midyat'a. Midyat bizim merkezimizdir.

• Kaç yıl oldu geleli ve sizinle beraber kaç aile dönüş yaptı?

Savo: Dört yıl oldu. Beytüşşebap'ta bir köye sekiz aile döndü. 2000'den sonra geri dönüşler başladı. Hoz ü Mêr köylerinde de dönüş yapmak istiyorlar, ama oraların henüz yolu yok. Beytüşşebap bölgesi Korucubaşı Hazım Babat'ın kontrolündedir. Bizim köylerimiz de onun elindedir şimdi.

Yaşar Kaygısız: Aslında Kürt hareketi de devlet de "Köylerinize dönün, çağrısı yapıyor, ama her ikisi de işi zorlaştırmak için elinden geleni yapıyor. Aslında ben bu konuda kimseyi dürüst olarak görmüyorum. Hem devlet hem de karşı taraf eğer dürüstlerse, o yerleşim yerlerindeki zorlukları ortadan kaldırıp insanların yaşam kalitesini arttırmaları gerekir. Ama "Dönelim" dendiğinde çok büyük engel ve direnişlerle karşılaşılıyor. Silopi'de karşımıza çıkan ağalar direndiler. Devletten köye yol istiyorsunuz, devlet yokuşa sürüyor. "Kaç kişi geleceksiniz?" Sana ne kardeşim! Sen o yolu, suyu, altyapıyı sos-

yal devlet olarak hele bir yap, sonra o soruyu sor. Köye gidiyorsun, her taraf bombalanmış. “Mayın taraması yapın, diye rica ettik. Biri bassa sorumlusu kim olacak? O kadar zor oluyor ki! Köye geri dönmek iğneyle kuyu kazmak gibi! Ne kadar başarırız o konuda bizim de bir öngörümüz yok! Ama çok büyük bir mücadelenin farkındayız. Bu konuda dirençliyiz. Bakıyorsunuz köyler korucuların elinde, kadastro girmemiş, mülkiyet sorunu var. Hangi biriyle uğraşalım. Eski tapular hiçbir şekilde baz alınmamış, kafalarına göre kayıt yapmışlar. Oysa biliyorlar, o topraklar Asurîlerindir. Ben buralardan bin yıl önce de on bin yıl önce de gitmiş olabilirim. Ama bilirim ki o toprak benim toprağım, babalarımın, dedelerimin toprağı. Ama Korucubaşının babasının, dedesinin adına kayıt yapıyorlar. Yani gerçekten hem devlet kanalıyla hem Kürt hareketi kanalıyla samimi çalışmaların yapılması gerekir.

Mardin ve Midyat'ta çok sorun görmüyorum. Buralarda Süryaniler kendilerine Süryani kimliğiyle yeni bir kimlik oluşturdular. Gidin bakın Şırnak ve Hakkâri'de Asurî, Keldani varlığını devlet bile kabul etmiyor. Süryani dinsel bir terimdir, halk Asurîdir. Ama bugün Asurî kavramını telaffuz ettiğiniz vakit hem Süryani kesiminden hem devletten hem de Kürt hareketinden tepki alıyorsunuz. Oysa oralarda vardılar. Orada yaşandı. Yani Manastırları, köyleri yok edebilirler. Ama on bin yıllık bir tarihi yok etmek kimin haddine?

• Kürt hareketinin televizyonlarında Asurî Süryaniler kendi kimliklerini ve dillerini telaffuz ederek programlar yapıyorlar.

Yaşar: Evet, yapıyorlar. Mesela Newroz kutlamalarında Abdullah Öcalan “Asurî” dedi, ben çok mutlu oldum. Ben inanıyorum ki çok şeyi değiştirebileceğiz. Örneğin Hakkâri Belediyesi Surma Hanım Parkı'nı açtığında “Hakkâri'de Asurîler varmış!” denildi ki çok mücadele ettik. Orada duyarlı bir kitle vardı. Hakkâri milletvekillerine çok teşekkür ediyorum.

Eğer kendi haklarımızı isterken başkalarının haklarını görmezden gelerek bu yolda samimi değiliz demektir. Samimiysek bu yolda beraber yürüyelim. Gerçekten yorucu bir yol. Dönenler için de dönmek kolay değil. Gezناه'ta yaklaşık yirmi gün elektrik yoktu. Gelen insanlarımız yaşlılar. Yollar kardan kapanıyor.

Bize hayvanat bahçesinde maymunmuşuz gibi de bakmasın kimse! “Bizi kafeslere koyun, bakın, büyütün,” demiyorum. Sadece, “Bu coğrafyadaki insanlardan farkımız yok!” diyorum. Aynı şeyleri istiyoruz.

• Kürd'ün Türk'ten istediği neyse siz de Türk ve Kürt'ten aynısını istiyorsunuz yani!

Yaşar: Aynısını istiyoruz. Her zaman söylüyorum. Egemen size bunları yaptırmış olabilir. Ama biz kardeşlik! Biz yakın komşulardık! Sen hangi vic-

danla komşunu öldürüp karısına tecavüz ederek toprağına el koydun? Senin vicdanın yok muydu? “Kürtler yine vicdansız davranmasın,” diyorum ben. İnsan komşusuna, dostuna, arkadaşına ihanet etmez. Vicdanlı olmaya çağırıyorum sadece. Türklerin size yaptığını sizler bize yapmayın.

Bakın halkların kardeşliği çok büyük bir projedir. Mezopotamya halkları çok büyük bir proje değil midir? Önderliğin bu konudaki tavrı çok açık ve net değil midir? Belirleyici değil midir? O zaman bu oluşuma tuğla koymayan her kim ise bana göre haindir, ihanet içindedir. Ortadoğu’ya barış gelecekse bunu beraber inşa etmek durumundayız. Mezopotamya’da insanlar huzurla bir şeyler oluşturacaksa Mezopotamya halkları bu yapıyı tek tek örmekle mükelleftir. Bunu geleceğe, çocuklarına borçludur. Bunu yapmayanlar da hem geçmişine hem de geleceğine ihanet etmiş olacaktır. Benim varlığını kabul etmeyenin kendisi de var olamaz.

Savo: Yani halkların kardeşliğinin sözde kalmaması için o kavramı da geçip daha çok insanlığın kardeşliğine vurgu yapmak gerek. Mezopotamya’da insanlığın kardeşliğini pekiştirelim. Her şeyin altında bir faşizm yatıyor. Bakıyorsun, adam ailesinden başlıyor, sonra sülalem, aşiretim diyor. Sonra kimliğim, dinim, mezhebim, halkım, milletim, bölgem, devletim, sayıyor da sayıyor. Sınır yok. Aslında böyle bir sahiplenmenin altında yatan tam anlamıyla faşizmdir.

Mezopotamya’da dünyanın medeniyetini kurmuş halklar. Bu beşiğin çocukları, torunları biziz. unu anladığımız vakit insanlığın bir şeyler yapması gerektiğini kavramış olacağız. Bütün kökün bu topraklardan yeşerdiğini bilince o kavramların hepsini bir tarafa bırakmış olacağız. İnsaniyet için iyi olan neyse onu yapalım. İnsan hakları için, demokrasi için bir şeyler yapmaya çalışalım.

İşte Türkler Hitler’den beterini yaptılar, faşizme götürüyorlar. Kürtleri de kendilerine benzettiler. Sonra Kürtler de başkalarını kendilerine benzetecek. O halde biz bu yanlış anlamaya çalışmışsak geriye dönüp gerçek neyse onu yapalım. Halklar, dinler, mezhepler kavramı tümüyle anlamsızlaşıyor bizim için. Böyle bir dernek oluşturmaya çalışıyoruz.

• Bu çok iyi ve sıkı bir giriş oldu. Derneği ne zaman kurdunuz? Kaç kişisiniz?

Savo: Hazırlık ve tüzüğün genişliği nedeniyle süreç uzun sürdü. Başvurumuzu dernekler müdürlüğüne yaptık. Sayı olarak da yasal prosedüre uygun davrandık. Kimliği bizde olan üye sayımız şu anda elli dolayındadır.

Yaşar: Avrupa’dan katılımcılar var. Mardin-Midyat kısmında pek hareket alanımız yok. Burada merkez üssü gibiyiz. Kuruluş aşamasında çok fazla sıkıntı yaşamadık. Tüzükte bütün alanı kapsamak adına çok geniş ilkeler koy-

duğumuz için adamlar bize dedi ki “Siz parti mi kuruyorsunuz? Parti tüzüğü gibi tüzük getirdiniz!” Bu tüzüğü sadeleştirip tez zamanda tekrar vereceğiz. Aslında biz de çok sıkıntı yaşamak istemiyoruz. Dernekler masası kütüğüne işlendi, yani sıkıntı yok. Kuruluşu gerçekleşmiş bir derneğiz. Derneğin adında Asurî, Süryani, Keldani, Arami ismi olsa da bütün hakları kapsayacak şekilde bir düzenleme düşündük.

• Mesela bir Kürt de üye olabilir mi?

Yaşar: Kürt de Türk de üye olabilir. Hiç reddetmeyiz, anında kabul ederiz. Aslında derneğimizin ismi bir göndermeydi. İsimde bir ironi var. Aslında hepsi Asurî olan halkların egemen güçler tarafından nasıl kırıştırılıp dar isimlere sıkıştırıldığını anlatmaya çalıştık.

Diken: Peki size göre Kürtler de Asurî midir?

Yaşar: Hayır, bana göre Kürtler Asurî değildir. Ama Kürtlere göre Asurîler Kürttür. Size bir anımı anlatayım. Biz Hakkâri’ye gittik. Hakkâri KÜRDİDER’in yöneticilerinden Aziz Abi var. Hani kınamıyorum, ama ilginç olduğu için anlatıyorum. Koçanis Manastırı var orada. Surma Hanım Parkı’yla beraber oranın da restorasyonu ve geri kazanımı için Çallı ailesiyle birlikte çalışıyoruz. Koçanis’e gideceğiz, fotoğraf çekeceğim. Koçanis’le ilgili arşiv oluşturup rölöve çalışmalarında kullanacağız. Yolda konuşuyoruz. Aziz Abi “Aslında siz Ermeniler,” diyor, “Aziz Abi, biz Ermeni değiliz, Asuriyiz,” diye düzeltiyorum. “Mamoste, bir şey olmaz!” Yarım saat geçiyor, yine “Siz Ermeniler,” diyor, ben tekrar düzeltiyorum. Gün boyu böyle tekrar ediyor. Bir şey diyemiyorum ayıp olmasın diye! Akşam oturduk, Aziz Abi yine “Siz Ermeniler” deyince yine düzelttim. Bu kez dedi ki “Elhamdülillah hepimiz Müslümanız, bir şey olmaz!” “Abi,” dedim, “biz Müslüman da değiliz. Bir şey olmak zorunda değiliz. Sen olduğun gibi ol, biz de olduğumuz gibi olalım” Ne kadar trajik bir durum değil mi?

Diken: İlk Akido Bayramı yıllar önce, sanırım 2004’te Midyat’ta kutlandığında Diyarbakır’dan davet edilmiştim ve gelmiştim Midyat’a. Üç araçla grup halinde gelmiştik. Öğleden sonra yağmurlu bir gündü. Döneceğimiz vakit araçlardan birinde arıza oldu. Onu halletmek üzere tamirciye gittik. Tamirci sorunu giderirken “Hun jî fille ne?” dedi. (Siz de Hristiyan mısınız?). Biz de dedik ki “Na! Em ne fille ne. Em Kurd ü Misliman in. Ama fille dostê me ne.” (Biz Kürt ve Müslümanız. Ama Hristiyanlar dostlarımızdır). Adam başını önüne eğdi ve utancından bir şey diyemedi. Aslında hikâye biraz da burada gizlidir. Sizi ötekileştirmeye çalışanlara dost olduğunuzu yüksek sesle söylerseniz onların da tavrı ona göre olur.

Yaşar: Şırnak ve Hakkâri bölgesinde algıyı kırdık. Yüz yıl sonra o bölgeye gidip “Asurî Süryaniyiz,” diyen bizdik. Boynumda haçı görüp “Kimsiniz?” diye soranlara “Koçanis için geldik,” dediğimizde “Vay! Oturun. Topraklarınıza, memleketinize hoş geldiniz!” sözünü duymak zaten çok önemliydi.

Diken: Diyarbakır’da rahip Ahmet Güvener: “Atalarımız Hristiyan’dı. Bizimkileri kılıç zoruyla Müslümanlaştırdılar. Şimdi yıllar sonra ata dinimize dönüyoruz,” diyor. Siz de bir Asurî, Süryani, Keldani, Arami misyoneri gibi mi bakıyorsunuz buralara?

Yaşar: Hayır, biz kendimizi bölge halkından ayrı görmüyoruz. O tür faaliyetleri ne destekliyor ne de onaylıyoruz. Çünkü biz kendi halkımız içinde faaliyetler yürütüyoruz. Topraklarına yerleşmeler de halkımızın topraklarını en azından gezip görmeyi istemelerine çabalıyoruz. Dinî örgütlenme değiliz. Demokratik, sivil, insan haklarını önemseyen bir örgütlenmeyiz. Hristiyanlığın yayılması için faaliyet göstermek ayrı bir şeydir. Biz “Hristiyanız,” demiyoruz, “Asurîyiz,” diyoruz.

Savo: Müslümanlığı kabul edip ulus kimliğimizle ortaya çıkmış olsaydık şimdi beş tane devletimiz vardı. Yani, İran, Irak, Suriye, Türkiye’de devletlerimiz olurdu.

Yaşar: İslâmîyet’te cihat kavramı vardır. Hristiyanlıkta ise “Soluna vursalar sağını dön,” anlayışı vardır. Asurîler gibi savaşçı bir ırk Müslümanlaşmış olsaydı, dediği gibi, beş devleti olurdu. Bizim ne kimliğimizde ne tüzüğümüzde öyle dinsel bir tarifimiz vardır.

Diken: Asurî Süryani kiliseleri sivil toplum perspektifine karşı çıkan ve kendi içine kapanan bir performans sergiliyor. Sizler gibi “sivil toplumculuk” yapanları kilise biraz “haricî” görüyor sanki! “Aman, onlar çok tehlikeli, onlardan uzak durulmalı,” gibi. Böyle midir gerçekten?

Savo: Asurîler Hakkâri, Van, Siirt, Şırnak bölgesinde, Irak’ta büyük savaşlar verdiler. Büyük başkaldırıları gerçekleştirdiler. Hepsine katliamla cevap verildi. Özellikle Bedirhan Bey’in katliamından sonra Tur-Abdin bölgesinde (Midyat ve çevresi) “Biz Asurî değiliz. Süryani ortodoks kilisesiyiz,” diyerek hayatta kalabildiler.

İran bölgesinde herkes bize “Aşuri” der. Bütün Arap coğrafyasında öyle. Biz de kendimize Aşuri diyoruz. Madem herkes bizi Aşuri olarak görüyor ve biz de kendimizi öyle kabul ediyoruz, yalnız ve yalnız Türkiye kesimindeki Süryani ifadesi niye? Bu bizim için gerçekten şaşırtıcı ve acayip! Bu, aslında egemen ideolojinin istediği bir isimdir. Osmanlı da Türkiye Cumhuriyeti de bu şekilde böldü. Yahudilerin de tam istediği bir şeydir bu! Asurların Yahudileri Babil’e sürgün etmelerinden kalan kin ve nefret dünya durduk-

ça sürecek. Bu açıdan Süryanilik onlar için çok iyidir. Yeter ki Asurî, Keldani olmasın!

Yaşar: Sivil toplum insanları uyandırmak, bilinçlendirmek hareketidir. Dünyada artık her şey, inançlar bile sorgulanırken kilise olarak dört duvarın arasına sığınmak hiçbir şeyi çözümüyor. Ben şimdiki kiliselerin anladığı anlamda bir Hristiyan olarak yetiştirilmedim. Aslında bütün dinler özünde iyi insan olmayı öğütler. Zarar vermemeyi, öldürmemeyi öğütler. Dinsel kurumların da halka doğruyu öğretmesi beklenir. İşte bizler sivil toplum olarak bir anlamda onların eksik kalan yanlarını tamamlıyoruz. Onların şimdiye kadar yapmadığı, ama yapması gerekenleri biz yapıyoruz. Aslında bu işleri Deyru'l Zafaran ve Deyru'l Umur'un yapması gerekirdi, bu onların göreviydi.

- **Kilise geri dönüşe nasıl bakıyor?**

Yaşar: Para makinesi olarak bakıyor. Gelenler ve ziyaret edenler euro'ları bağışlıyorlar nasıl olsa!

- **Derneğinizi merkezi Midyat mıdır?**

Yaşar: Midyat'tır, ama bu kuruluşa kadar böyle! Bir süre sonra naklederiz!

Savo: Aslında Şırnak ve Hakkâri dışında hedeflerimiz çok daha geniştir. Diyarbakır'ı da boş bırakmayız. Bütün bölgeye hitap etme düşüncemiz var. Aslında dernekten ziyade ileride daha büyük örgütlenmeler hedefliyoruz.

- **Sivil toplum kuruluşlarıyla, kamu kuruluşlarıyla, belediyelerle ilişkiniz nasıl? Size nasıl yaklaşıyorlar? Diyalog kurmaya, sizi tanımaya, anlamaya gayret var mı?**

Yaşar: Belediye AK Parti'de, zaten ilişki kurmasını beklemiyoruz. Daha önceki dönemde Nusaybin Belediyesi'yle boşaltılmış köyler üzerinden bir fotoğraf sergisi çalışmamız olmuştu. Gelecek dönemde Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'yle bu serginin devamını yapacağız. "Aslında Onlar da Vardılar!" ismi altında o köyleri anlatan bir fotoğraf sergisi. Bütün muhalif belediyelerle bu sergiyi yapmak istiyoruz. Şu anda ilişkilerimiz sürüyor ve onlar bizi kabul etmiş durumda. Ciddi anlamda ilişkilerimiz vardır. Kimileri Asurî ismini duyduklarında biraz kuşkuyla yaklaşıyorlar. Çünkü tarih ve ders kitaplarında hep "Asurîler Türk devletini satar," intibai oluşmuş. Midyat Kaymakamı bile Dernekler Müdürlüğü'nden başvuruyu aldığı anda "Kim bunlar?" diye sormuş! "Bir bunlar eksikti, bunlar nereden çıktı?" demiş.

- **Avrupa'daki Asurî Federasyonu ile ilişkileriniz nasıl?**

Yaşar: Hiçbir ilişkimiz yok.

Savo: Avrupa'daki bütün sivil örgütlenmeleri tanıyorum. Önümüzdeki süreçte hepsiyle ilişki geliştireceğiz.

• **Planladığınız faaliyetler neler?**

Yaşar: Kısa dönemde, Sonbahar 2014 için Beytüşşebap Geznah köyüne öğretmen arkadaşlarla bir gezi düzenleyeceğiz. Sonra Şırnak Belediyesi'yle Fransa'daki bir belediyenin kardeş belediye olması yönünde çalışmamız var. Koçanis Manastırı restorasyonu ile ilgili patriklik üzerinden bir çalışmamız var. Restorasyon izni için bize yetki yapmaları gerekiyor çünkü.

Savo: Aslında inanç meselesinden ziyade Koçanis bir sembol. Gerçekten de Asurîlerin sembolüdür. Koçanis Manastırı'nı onarırsak, senede bir kez bile ayin yapılırsa dünyadaki Asurîler oraya akın eder. Bu çabamız halkların kardeşliği için yeni bir kapı açmaktır.

• **Giderlerinizi nasıl karşılıyorsunuz?**

Yaşar: Biz bu işlerden pek anlamıyoruz. Cebimizden harcıyoruz. Bir yerden kaynak, finans filan aldığımız yok!

Savo: Fransa'da, Paris'te Asurî, Süryani, Keldani adı altında bir enstitü kurdum. Çocuklar bakıyor ona. Şimdiye kadar devletten beş kuruş para almadık. Burada da elimizden geldikince kendi kendimizi finanse edeceğiz. Tabii bizim gelirimiz ve üyelerimizin aidatları, insanlarımızın bağışları olacak. Aslında biz bu projecilik işlerini anlamıyoruz. Anlasak tabii ki yaparız da...

Diken: Birkaç yıl önce beni Midyat'ta bir söyleşiye çağırmışlardı. O zaman da AKP belediyesiydi. Bayağı çok insan gelmişti. Belediye başkan yardımcısı da vardı. Dedim ki: "Eğer siz Asurî Süryanileri iki kilo daha leblebi, beş porsiyon daha kebab satabilmek için, bir biblo gibi, süs eşyası gibi seviyorsanız, sevmeyin, eksik olsun o sevmeniz! O Asurî Süryaniler de zaten burada yoklar! Ama eğer bu insanları komşularınız, arkadaşlarınız, hemşehrileriniz, yıllarca aynı kaderi paylaştığınız insanlar olarak seviyorsanız asıl dostluk odur, o zaman anlamlı olur sevgi" Buna benzer ifadelerle, o ortamda belki biraz daha sivri bir dille düşüncelerimi söyledim. Program bittikten sonra Süryani arkadaşlar yanıma gelip "Şeyhmus Abi vallahi iyi oldu ki söyledin, biz bunları söyleyemiyoruz" dediler. Buradan şu soruya geleyim. Şimdi insanların komşuluk ilişkileri nasıl?

Yaşar: Şimdi leblebi değil, üç şişe şarap olarak bakıyorlar! İnsanları genellemek de kötü olur belki, "Biz bu topraklarda beraber varız, var olacağız," mantığıyla bakan pek yok! Belki de biz iyi çalışmıyoruz. Biz onlara bunu iyi anlatamıyoruz.

Savo: Dedğim gibi, Kürt yurtsever hareketinin üslubunu değiştirmemiz gerekiyor. Sonra onlarla birlikte insan hakları temelli bir çaba içine gireriz. Şimdiye kadarki üslubu değiştirmek zorundayız. O Türkçülük yaptı, şimdi Kürtçülük yapılacak, öbürü Ermenicilik, Alevicilik yapacak, aşmalız bunları. Biz buraya insanları bunlardan kurtarmak için geldik. Yoksa her zamanki gibi ulusalcılık gitti, mezhepçilik gelecek! O gidecek, başka bir şey gelecek. Geçmek gerek bunları. Seçimlerde de gördük ve çok zorlandık.

• **Neden? Mesela Mardin’de sizin halkınızdan bir kadının Büyükşehir Belediyesi Eşbaşkanı olması iyi olmadı mı? Mardin’den bir Süryani vekiliniz de var. Uluslararası anlamda da çok etkili olmuş olmalı.**

Savo: O, Kürtlerin kendileri açısından söyleyeceği bir şey. Saygı gösterim tabii, ama o kadar da önemli değil benim için. Dikkat edin, şimdiye kadar bütün toplantılarda Erol Dora’yı (Süryani vekil) öne çıkardılar. İşte “Biz ilk olarak Süryani bir şahsiyeti vekil seçtik.” Tamam, anlaşıldı. Zaten çıkarmalısın, çıkarmazsan senin Türkiye Cumhuriyeti’nden ne farkın kalır? Kendini demokrat göstermek için çıkartmışsın. Gerçekten sıkılıyorum. Sürekli başımıza kalkılıyor gibi! “Erol’u vekil ettik!” Yarın aynı şeyleri bu eşbaşkan olan kız için de söyleyecekler. Ben burayı geçiyorum, bunlar önemli değil. Biz bunları geçmedikçe benim için Kürt hareketinin Türk faşizminden bir farkı kalmaz. Daha geniş düşünüp bölge ve insanlık için gerekeni yapmak lazım. İslâm’ın bütün kültürü Hammurabi’den, Asurlulardan alınmıştır. Bütün mezhepler, ideolojiler bizimkilerin ideolojisidir. Bu halkın hepsi kökünde birdir.

• **Barış sürecinin etkisini hissedebildiniz mi?**

Yaşar: Barış sürecinin etkisi tabii ki hissedildi. Bugün Silopi’de üç tane köye dönme ve evlerin yapılması ile ilgili çalışma yürütüyorsak bunun sayesinde. Hasana’ya, Herbol’e (Silopi köyleri) girilemiyordu. Riskli ve güvenlik bölgesiydi. Barış sürecinin ciddi anlamda dönüşlerle ilgisi ve etkisi var.

Savo: 80’lerden sonra en çok zarar gören bizleriz. Zaten hepsi hepsi on beş civarında köyümüz kalmıştı. Onları da elimizden aldılar, yok olduk. Şimdi barışın gelmesi tabii ki en çok bizi sevindirecek. Barış için çok fedakârlık göstermek istiyoruz. Çünkü biz bunun acısını daha çok yaşadık. Şimdi yokluktan sonra yeni yeni kıpırdanmaya başladık.

Yaşar: Silopi sahiden zor bir bölgedir. Eğer Silopi’ye dönmeyi konuşuyorsak, artık çarşıda Hristiyanlar dolaşıyorsa barışın etkisi tartışılmaz bir gerçektir.

Savo: Cizre de öyle! Cizre’ye Hristiyan giremiyordu. Bilselerdi taşıyorlardı. Biz gördük, yaşadık bunları.

Yaşar: Tabii bunlar Kürt hareketinin kazandırdığı başarılarıdır. Sadece barış süreci değil! Belki Hakkâri'ye daha rahat gidebiliyoruz. Çok fazla aranmıyoruz. Eleştirmeye geldiğimiz zaman tamam da meseleyi sadece barış sürecine bağlamak Kürt hareketinin kazandırdıklarına haksızlık olur. Bugün eğer Cizre'de, Silopi'de Hristiyanlar rahatça caddede gezebiliyor, yerleşmeyi düşünüyorsa Kürt hareketinin yarattığı bilinçtendir. Mesela Hakkâri'de o kadar yüksek bir bilinç oluşturulmuş ki insanlar artık ben-sen olarak görmüyor. Biz olarak görüyor. Gidilecek yol, yapılacak iş yok mu? Gidilecek çok yol, yapılacak çok iş var. Daha işin başındayız. Atılacak adımlarla bu hareketi desteklemek gerek.

Asurî ve Keldanilerin Türkiye'deki ilk durağı olan Midyat'ta Savo Bey'le Yaşar Hanım'ın evinden yüreğimiz dağlanmış olarak çıkıyoruz. Bize ne oldu, ne ara kaybettik insanlığımızı?

Yolda Mardin'e uğrayarak yemek yiyip öyle yola devam etmeye karar veriyoruz. Mardin'de Ebrar Restoran'da muhteşem Mardin yerel yemeklerinden ısmarlıyoruz. Diyarbakır'dan geldiğimizi duyan Mardinli servis elemanları yanımıza gelerek Kürdistan genelinde seçim sonuçlarını sormaktalar. İlk defa bu seçimler sonucunda Mardin'i BDP'li bir belediye yönetecek. Mardin'de Kürtlerin gözünde ışıltılı bir umut var.

Siirt

21 Ocak 2014 günü Diyarbakır'dan erken saatte çıkıp Batman, Beşiri ve Kurtalan üzerinden Siirt'e yöneliyoruz. Güneşli bir kış günü.

Aracın radyosunda Kürtçe parça çalıyor. "Le nazê, nazê kihêlê erebiye..." [Nazlım, Arap küheylanı gibi nazlım.] Bir zamanlar Arap kültürünün egemen olduğu şehre gidişimizin habercisi gibi.

Şehre girişte, vilayet kavşağında trafik kontrolü var. Kemer bağlı, güvenle duruyoruz. Ehliyetle ruhsatı alıyor trafik polisi ve gayet saygılı bir edayla "61 km ile radara girdiniz, buyurun," diyor. 172 liralık trafik cezası Siirt'e güzel bir hoş geldin oluyor.

Uzun yıllar öncesiyle kıyaslandığında Siirt'in yolları gelişmiş, yapılmış, ama binalar ve mekânlar aynı gibi. Şehir hayli Kürtleşmiş.

Ülke gündeminde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün HDP Eşbaşkanları Ertuğrul Kürkçü ve Sabahat Tuncel'le görüşeceği haberleri var. Siirt'in gündemindeyse cezaevlerindeki hasta tutsaklarla ilgili kitlesel basın açıklaması ve yakın zamanda adaylığı kesinleşen Siirt Belediye Başkan Adayı Tuncer Bakırhan'ın seçim nedeniyle kurum ziyaretleri... Nitekim Siirt'te olduğumuzun haberini alan Bakırhan'la Siirt İnsan Hakları Derneği'nde bu vesileyle görüşmüş olacağız.

Şehre "Merhaba!" derken şehrin damak tadı olan ve komşu Bitlis'le paylaşılamayan Siirt büryan kebabını gazeteci dost Cumhuriyet Kılıççioğlu'nun ev sahipliğinde yemeden görüşmelere başlamak olmaz.

Siirt'in en kıdemli gazetecisi, âdeta şeyhülmuharriri olan Cumhuriyet Kılıççioğlu'nun Marangozlar çarşısında yer alan ve sanki bin yıldır orada duruyormuş izlenimi veren gazete ve matbaasındayız.

Kitaplar, gazete kupürleri, plaketter, afişler, tablolar, armağanlar sanki karışık bir haldeymiş gibi, ama aslında derli toplu, düzen içinde. "Bana dokunma, ama burada olduğumu gör, fark et!" der gibi.

Cumhuriyet Kılıççioğlu yetmiş yaşını devireli hayli zaman olmuş, ama değme gençlere taş çıkartan enerjiye ve kıvrak zekaya sahip, sempatik, içten ve Kürtçe Arapça vurguyla Türkçe konuşan bir şahsiyet.

Sivil toplum kuruluşları eskiden korkanlara cesaret veren kurumlardı

Şeyhmus Diken: Cumhuriyet Abi, Siirt Gazeteciler Cemiyeti hangi tarihte kuruldu? Hangi ihtiyaçtan doğdu?

Cumhuriyet Kılıççioğlu: Siirt'te ilk gazeteciler cemiyetini bundan kırk-elli yıl önce yine ben açmıştım. Ondan sonra birçok olay yaşandı ve bıraktım. Bir devlet bakanının basın danışmanı olarak bir süreliğine Ankara'ya gittim. Geldiğimde dernek dağılmıştı. Aslında ben Anadolu Basın Birliği'nin kurucu kadrosundayım. Daha önce de Türk Basın Birliği vardı. Oranın başkanlığını yaptım. Sonra dağıldı. Arkadaşlar hep geri gelmemi istiyorlardı, ama ben hiçbir ayırım yapmak istemediğimi söylüyordum. Yani kim ne düşünseyse odur.

Biliyorsunuz Türkiye son zamanlarda kamplaştı. Her dönemde olduğu gibi bugün de hükümete yakın gazeteciler var. Benim de bazı ilkelerim vardı. İlkelerime bağlı olarak böyle bir dernek kurmak istedim. Ondan sonra bir sürü federasyondan da bana teklif geldi. Ben aynı zamanda Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin Siirt il temsilcisiyim. Biliyorsun, Bianet'in de danışma kurulu üyesiydim. Hâlâ ilişkilerim devam ediyor. Ben gerçekten mesleğime her yaşta, her ortamda, dürüstçe, bağımsız ve özgür bir şekilde hizmet ettim. Aramızda basın mensubu olarak Sünni var, Alevi var, cemaatçi var. Herkes var. Böyle bir karma yaptık.

Diken: Kaç yıl önce?

Kılıçcıoğlu: Geçtiğimiz yıl.

Diken: Siirt Gazeteciler Cemiyeti yeni bir örgüt yani. Ama deneyimlerle geçmişi var tabii ki!

Kılıçcıoğlu: Yeni bir örgüt, evet.

Diken: Tabii siz meslekte elli-altmış yılın birikimini bu derneğe, bu çokkimlikliliğe yansıttınız.

Kılıçcıoğlu: Burhan Felek Elli Yıl Hizmet Ödülü'nü alan bir insanım. Meslek hayatıma bakarsan ben daha küçük yaştayken gözümü matbaada açtım.

Şimdi 75 yaşımdayım. Altmış senedir gazetecilik yapıyorum. Bizimkinin hemen akabinde Siirt Gazeteciler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'ni kurdular. Hemen belli oldu bir ayrışım. Ayrışım doğru değil, ama bazı yerlerde doğrudur. "Bir şey yazmıyorsunuz," diye eleştirdi bizi herkes. "Biz yazıyoruz, gidin, yazmayanlara söyleyin!" Böyle bir farkındalık yarattık.

Diken: Siirt Gazeteciler Cemiyeti bir yıl içinde neler yaptı?

Kılıçcıoğlu: Yayın organlarında, internet sitelerinde bütün demokratik kitle hareketlerine yer verdi. Toplantılara katılarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Diyarbakır Gazeteciler Cemiyeti'nden sonra biz de barış sürecini destekleyeceğimizi söyledik. Aynı zamanda ben de bir Barış Meclisi üyesi olarak bu çözüm sürecinde başından beri gayret sarf eden bir ferdim. Hatta şu iddiayı da öne sürüyorum: Siirt'teki kanaat önderlerinin sürece dâhil edilmesini ben önerdim. Onlarla görüşmelerde bulundum.

Diken: 2000'lerin başıyla kıyasladığınızda Siirt ekseninde sivil toplumun ruh hali için ne dersiniz?

Kılıçcıoğlu: Geriye gitmiştir. Eskiden TÖB-DER, ülkücüler, IGD'ciler, çok fazla akım vardı Siirt'te. IGD vardı, Apocular vardı, benim sevgili Maom vardı. Gittim, ondan iz kalmamış Çin'de. Sadece paranın üzerinde fotoğrafı var.

Diken: Mao?

Kılıçcıoğlu: Evet. O yoksul, fakir Çin'i dünyanın hâkimi yapmıştır. Hatta bana sordular. "Niye Çin'e gidiyorsun?" Peygamber efendimizin hadisi şerifi gereğince gidiyorum. "İlim Çin'de olsa gidip alın," demiyor mu? Ben de gidip gördüm. Peygamber efendimize sevgimiz, saygımız sonsuzdur. Bunu gerçekten inanarak söylüyorum. İstanbul'un fethiyle ilgili demiyor mu? "İstanbul'u fetheden kumandan ne kutlu kumandandır." Beni de ayıpladılar "Böyle şey olur mu?" diye. İşte Fatih'le ilgili de söylemiş, bunu her yerde söylüyoruz. Bunu din bazında söylemiyorum ki! Yani onları fakirlikten kurtardı.

Diken: O günle bugünü kıyaslamanızı istemiştin.

Kılıçcıoğlu: Evet, o zaman belki on sivil toplum örgütü vardı. Şimdi üç yüz tane. Bunlar sivil değil, bunlar memur, ben bunları sivil toplum örgütü kabul etmiyorum. Hatta sendikalar. Siirt'te Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı on tane sendika var. Biri AKP'nin, biri CHP'nin, biri MHP'nin, işte herkesin bir tane var. Evet.

Diken: Ne yapıyor bunlar?

Kılıçcıoğlu: O partilerin politikası istikametinde bir şey olunca hemen gelip Ankara'dan yayımlanan bir basın açıklaması yapıyorlar. Her zaman diyorım, "Siirt'le ilgili bir basın açıklaması yapın" "Efendim bu sorunlar müşterektir." Doğru, ama her ilin farklı sorunları var, mesele budur. Siirt'te devletin bir şeyi yok. Belirli partiler, belirli şahıslar var.

Eskiden öyle miydi? Ben gazeteciymdim. Her kamu kurumunda bir muhalif grup vardı. Şimdi yok. Var, ama korkuyor, söylemiyor. Sivil toplum kuruluşları eskiden korkanlara cesaret veren kurumlardı. Gidip TÖB-DER'e oturuyor, her şeyi söylüyorduk. Özgürlüğümüz vardı. Kimse bize "Niye böyle söylüyorsun?" demiyordu. Şimdi vallahi o kadar yok. Evet, gerçi var, Eğitim-Sen diğer sendikalar arasında biraz farklı. Ama ben bağımsız ve özgür bir gazeteci olduğum için söylüyorum. Onun da bağlı olduğu bir yer var. Benim de kendime has fikirlerim var. Sevdiğim ve sevmediğim partiler olabilir.

Diken: Yani siyasetle sivil toplum ilişkisinde bir sıkıntı var diyorsunuz? Nelerle karşılaşıyorsunuz? Devlet siyaseti veya yerel siyaset anlamında?

Kılıçcıoğlu: Şimdi öyle aşağı indirmişler ki mesela bizim derneğin toplantısına hiçbir vali gelmedi, hiçbir emniyet müdürü, hiçbir daire müdürü gelmedi. Hem fikirlerimize hem tutumumuza hem özgürlüğümüze karşı olanların derneklerine gidip boy gösterdiler. Gelip buraya bizi kutlamadılar.

Diken: Yani devlette bir birlik, mutabakat var?

Kılıçcıoğlu: Var, var. Ya devletten yanasın ya kuzgun leşten.

Diken: Muhalif sivil toplum örgütlerine devlet ekseninde siyaseten tavır alıyorlar.

Kılıçcıoğlu: Evet, ama kendi içlerindedir. Bu sivil toplumcuların halka nüfuz etmeleri, halka gidip anlatmaları lazım! Siirt yüz elli bin nüfuslu bir şehirdir. Burada çeşitli sorunlar oluyor. Gidip bu sorunları dile getirmek için toplantı yapabilir. Size daha acı bir şey söyleyeyim, Siirt'te hâlâ kent konseyi yok. "Bu, yasaların gereğidir," diye beş yıldır söylüyorum. Onu da yapmadılar, kimse yapmadı. Hem iktidar hem muhalefet. Yani şikâyetim, sivil toplum örgütlerinin görevlerini layıkıyla yapamıyor olmaları. Sizin orada Sarmaşık Yoksullukla Mücadele Derneği diye bir derneğiniz var. Beş-altı sene dir yazıyorum hep, "Hadi burada da yapalım, diye, biliyorum başarısını. Onu bile başaramadık.

Diken: Ne yapıyorlar peki size?

Kılıçcıoğlu: Bugüne kadar bir tek satırıma cevap vermediler. Zaten xal u xwarzê (dayı yeğen) olmuşlar ki ben bir-iki sefer yazdım, en muhalifle devlet kanka olmuşlar. İdarei maslahat yapıyorlar.

Mesela Siirt İnsan Hakları Derneği bana göre Türkiye'deki en çalışkan dernektir. En ufak bir şeyde gidip rapor hazırlıyor. Devlet bile yapmıyor bunu. Ama devlet insan hakları kurulu yapmış, onun başında da Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı başkanı var. Fethullah Hoca'nın Türkiye'deki sözcüsü. Onu şehirde ve okullarda konferansa gönderiyorlar. Hani hükümetle bir kavgaları var ya hükümetin de haberi yok. Zaten bu virüs burada her yere girmiştir. Nasıl temizleyeceklerini ben anlamıyorum.

Diken: Ne yapıyorlar hükümetle Cemaat'in kamplaşmasına yönelik?

Kılıçcıoğlu: Siirt'te beş bin tane *Zaman* satılıyor.

Diken: Şu an da öyle mi?

Kılıçcıoğlu: Yok şimdi artık. Dönekler çok. Her devrin –affedersin, bu bir tabirdir– “her devrin iti” dediğimiz. Şimdi de herkes “Ah, yırtım attım, hemen gittim,” falan yapıyorlar. Ama buna rağmen yine onların, kabul etmek lazım.

Diken: Yıllar önce, ben Siirt'te çalışırken ifade ettiğiniz bir söz vardı. “Bir gün Siirt'te kilise açılrsa ve ‘Buraya her gelene şu kadar para verilecek,’ dense herkes gider kilisenin kapısında sıraya girer!” demiştiniz.

Kılıçcıoğlu: Haşa, bunu sadece yapamayacakları bir şey için söyledim. Şimdi de böyle, kim baştaysa maalesef... Zaten sivil toplumcuların esas görevi burada.

Diken: Yani sivil toplum adına örgütlenenler de mi bu şekilde davranıyor? İktidar yalakalığı mı yapıyorlar size göre?

Kılıçcıoğlu: Evet, tabii. Hepsi. Bakın Nurşin Derneği var. Hepsi bir adım ileri çıktılar. Ne yapıyorlar bunlar? Proje alıyorlar, bina yapıyorlar, güya eğitim veriyorlar, bilmem ne. Al sana. Sessizce oku... Hepsi işte böyle yapıyorlar.

Diken: Bu derneği örgütleyen arkadaşlarınızla bir araya geldiğinizde neler konuşuyorsunuz? Basın emekçileri olarak bu kötü gidişatın önüne geçmek için neler düşünüyorsunuz?

Kılıçcıoğlu: Ben de görevimi tam manasıyla yaptığımı söyleyemem. Öyle düşünüyorum. Hiç olmazsa ayda bir toplantı yapayım, ama yerimiz yok,

yürdümüz yok. Tabii onlar fikirlerini zaten yazarak gösteriyorlar. Mesela burada üç dilli bir gazete çıkıyor. Bir-iki tane web sitesi var. Mesela ben Arap kültürüyle daha yakınım, “üç dilli şehir” falan diyorlar ya, yok öyle bir şey. Ben iki dil diyorum: Bir, Kürtçe; iki, Türkçe. Bizi zaten asimile etmişler.

Diken: Kim asimile etmiş sizi?

Kılıçcıoğlu: Eskiden, Siirt'te Kürt yokken Arapça konuşmak yasaktı. Ben okul için bana verilen beş kuruş harçlığı hep cezaya veriyordum. Hep Arapça konuşuyordum ve ceza olarak gelip o beş kuruşumu alıyorlardı. Kardeşim, siz diyorsunuz ki “dilimiz!”, siz dilinizi (Kürtçe) kurtardınız, bizim dilimiz (Arapça) gitti.

Diken: Yani “Kürtler şehirde egemen oldu, artık Arapça yok,” mu diyorsunuz?

Kılıçcıoğlu: Yok Arapça. Ama o zaman biz de Türkçe öğrenmeyi üstünlük olarak görüyorduk. Hatta biri güzel, doğru Türkçe konuştuğunda –ben de Türkçeyi okulda öğrendim– “Avukat gibidir,” diyorlardı.

Diken: Peki Siirt'te Kürt dili, Kürt kültürü egemen olunca ne olacak?

Kılıçcıoğlu: Bak, biz de Siirt Arapçasını kurtarmakla ilgili kitap yayımlamaya başladık. Ben zaten öteden beri hem Kürtçe hem Arapça atasözlerini yazıyorum.

Diken: Yani eskiden Siirt'in egemen dili olan Arapça şimdi azınlığa düştü, siz de yok olmasın diye gayret gösteriyorsunuz. Peki, Siirt'in ekonomisine, ticaretine ve siyasetine de yansıdı mı bu?

Kılıçcıoğlu: Evet, hızla yansıdı. Sen buradayken her hafta farklı bir lokantada yemek yiyorduk, öyle değil mi? O zamanlar, yani otuz yıl önce Kürt lokantası gördün mü?

Diken: Hayır, yoktu.

Kılıçcıoğlu: Ben yazmışım mesela “Bu şehirde ne zaman bir Kürt berber olacak?” diye. Çok tepki gördüm o zaman. Ama şimdi en iyi kuaförler, en iyi lokantacılar, müteahhitler onlar, bu yap-satçılar onlar, lüks arabalara binenler onlar. Yani haklarıdır. “Devran döndü,” falan demiyorlar. Bu kaçınılmaz sonudur. Tabii çoğalınca iş yapacak. Bazıları beceremedi. Mesela bu Zehrab geldi, Türkiye'de bir haftada katrilyoner oldu. Yaşı ne, başı ne? Ama oldu!

Diken: Siirt'te Kürtlerin siyasete, ticarete bu kadar egemen olması onların sivil toplum örgütlenmesine de yansıyor mu?

Kılıçcıoğlu: Hayır. Çünkü bu konuda bir lidere ihtiyaç vardır. Mesela belediye bunu yapabiliirdi. Fakat belediye devletle ilişkilerini “sözde barışçı” ayaklarıyla bozdu. Mesela kent konseyini kurmadı.

Diken: “Bu gibi kentlerde sivil toplum gücü gibi davranma şartı var,” diyorsunuz.

Kılıçcıoğlu: Tabii. Şimdi geliyor hepsi de mesela fakir fukara fonuna bir tane başka partiden kimseyi almıyorlar. Her gün koli koli yardım geliyor. Onları kim dağıtıyor? İçlerinde bir tane muhalif yok. Kimse de demiyor ki “Bizi de o komitelere alın” Benim söylediğim o. Bütün herkesi kazanmak. Müteahhit oldular, berber oldular, terzi oldular, bilmem ne oldular, ama bu eksiklikleri var hâlâ.

Diken: Sizin kaç üyeniz var?

Kılıçcıoğlu: Biz pek fazla üye almak istemiyoruz. Zaten belirli bir sayı var. Siz de yedi kişiyi bulun, bu örgütlenme özgürlüğüdür.

Diken: Ama altı ay içerisinde tamamlamanız lazım.

Kılıçcıoğlu: Tamam işte, otuza çıkardık sayıyı zaten.

Diken: Kadın var mı üyeleriniz arasında?

Kılıçcıoğlu: Var tabii. Üç dört tane kadın var. Başta eşim olmak üzere. O da biliyorsun sosyal yaşam falan yazıyor.

Diken: Siirt'te gazeteciliğin geçmişi var, çalıştığım dönemden de biliyorum. Bu kadar küçük bir şehirde, nüfusu hızlı büyümeyen, biraz da Batman'ın gölgesinde kalmış bir şehirde gazeteciliğin bu kadar aktif olmasını neye yoruyorsunuz?

Kılıçcıoğlu: Mesela Reddi İlhak Cemiyeti Siirt'te Türkiye'nin ilk protesto mitingini yapmıştır. 1915-16 civarlarında.

Diken: Ne üzerine yapmışlar protestoyu?

Kılıçcıoğlu: İzmir'in ilhakını protesto etmek üzere yapmışlar.

Diken: Reddi İlhak burada bir temsilcilik tabii.

Kılıçcıoğlu: Evet. Mesela Kıbrıs Çıkarması sırasında askerlik şube başkanını ben omuzlarımda taşımışım. Siirt'te eskiden gerçekten medrese geleneği vardı. Nasıl ki şimdi en iyi üniversite İstanbul'da, o zaman da en iyi

medreseler buralardaydı. Ama şimdikiler gibi değil. Gerçekten ilim tahsil ediyordular. İbrahim Hakkı Hazretleri fende bugüne kadar ulaşılmamış bir adamdır.

Siirt'e ilk gazeteyi, ilk matbaayı, ilk kitabevini, yani kültürle ilgili her şeyi bizim ailemiz getirmiştir. Dedem Antalya'da vakıflar müdürüyken evi Atatürk'ün evinin yanındaydı. Hatta Atatürk amcamın başını okşamıştır. Orada bir kitabevinde çıraklık yapıyor amcam Emin Kılıçcıoğlu, sonra dedemin tayini çıkıyor, önce Diyarbakır'a, sonra buraya. Tabii matbaa nedir, gazete nedir biliyor. Onun üzerine 1937'de Selim Ragıp Emeç'in Son Posta matbaasını getiriyor Siirt'e. O zaman amcam da Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin kurucuları arasına giriyor. O vesileyle. O zaman Selim Ragıp Emeçler var. O zaman öyle bir şey yapıyorlar ki bir akademi gibi bütün okuyanlar –az sayıda, lise yoktu o zaman– Diyarbakır'a gidiyorlardı. Mesela ben Ankara'daki Milli Kütüphane'de *Siirt Gazetesi*'nin eski sayılarını gördüm. Hayranlık duyuyorsun. Toprak reformu istiyorlar. Enver Aytekin gibi insanlar hep orada yazmışlar. Oradan kaynaklanıyor.

Diken: Peki Cumhur Abi bir kıyaslama yaptığınız zaman sivil toplumun Siirt'te geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Kılıçcıoğlu: Vallahi önce birbirlerini tanımaları lazım. Örgütlenmek için de bir mekân lazım. Böyle müsait bir salon yok. Bu belediye geldiği gün dedik bunu...

Diken: Eski başkan Selim Sadak döneminde mi?

Kılıçcıoğlu: Evet. “Bir salon ver, herkes gelsin.” Yapmadı onu. Her gün Si-lopi'ye gidiyor başsağlığına, buraya gidiyor bilmem neye. Gerektiğinde gazete-ye de yazmışız ve herkese de anlatmışız yani. Sivil toplumun rahat çalış-ması için olanak lazım. Siirt'e bir sivil toplum sarayı istiyorum. Adalet sara-yı gibi. Kim orada toplantı yapmak istiyorsa gün alıp gidecek, bütün elek-trik ve ses ihtiyaçları karşılanacak. Bazen geliyorlar buraya, ben uğruyorum onlara. Herkes diyor ki “Bırak bu zihniyeti, gir bir partiye, tamam” Zeki di-ye biri var, iki-üç tane üniversite bitirmiş, hâlâ dershaneye gidiyor. Ah vah ediyor, “Torpil olmazsa giremeyeceğim,” diyor. Anlayış o. Hakikaten böyle. Biz devleti arıyoruz. Eskiden devletten şikâyet ediyorduk, vallahi şimdi dev-leti arıyoruz.

Diken: O zaman siz iki iktidardan da şikâyetçisiniz. İki taraf da size çö-züm olmuyor.

Kılıçcıoğlu: Evet. Sen de geldin, aynı zulmü yapıyorsun. Sen adil dav-ranacaktın. Bu sivil toplumun önünü sen açacaktın. Kim açabilir başka?

Niye biz öyle dedik? Niye muhalifiz? Daha iyi bir yönetim arzuladığımız için. En iyi yönetim gelse bile onu yine eleştireceğiz. Çünkü eksikliklerini göstermek bizim görevimiz. Halkın fahri avukatıyız. Ben bunu biliyorum. Adam gelip diyor ki “Niye yazmıyorsunuz?” Diyorum ki “Benim işim değil” Yazsam da yapmıyorlar. Senin gidip dilekçe vermek lazım. Doktor Mustafa Sütlaş’ın kitabı var, “Hasta Hakları” Gelip ne deseler çıkarıp gösteriyorum. “Sen niye gazetecisin?” diyorlar. Bize yüklenen misyon çok arttı. Ama yazıyoruz.

Diken: Kendisinin yazamayacağı ya da dile getiremeyeceği şeyi gazeteciden bekliyor. Bir noktada gazeteciye sivil toplumun sesi gibi görüyorlar.

Kılıçcıoğlu: Ben her zaman söylüyorum. Ben tek kişilik sivil toplum örgütüyüm. Kim gelirse de “Yok,” demiyorum. Geçen gün biri geldi. “İzmir’de abone parası almıyorlar,” dedi. “Nasıl almıyorlar?” dedim. SİBADAŞ Genel Müdürlüğü’ne yazdım. Cevap yazdılar. Geçen hafta koydum cevabını gazeteğe. Bana söyleyen yine geldi, bu sefer “Hiçbiriniz işe yaramıyorsunuz,” falan dedi. Gösterdim cevabı, bu sefer de “O kimi kandırıyor?” diyor. İşte genel müdür yazmış, bu her yerde kanunen alınıyor.

Diken: Siz “Doğrucu Davut” mantığınızdan dolayı çok mağdur oldunuz. Birçok zamanda iktidarların hatta zaman zaman yerel odakların da hışmına uğradınız. Cezalar yediniz, mahkeme kapılarında süründünüz. Hâlâ sürüyor mu bu duruşunuz? Sürekli böyle boğuşmak, haşır neşir olmak sizi rahatsız etmiyor mu?

Kılıçcıoğlu: Zaten beni ayakta tutan budur. Gazeteci bu görevi para için, rahat için yapmaz. Ben bir halkın derdine, bir vatandaşın derdine çözüm bulduğum zaman rahat ediyorum. Tarihte de görüyoruz, işte Roma senatörleri falan, yine halkı temsil edenler her şeye rağmen doğruyu söyleyenler. İşte Hallâc-ı Mansûr, değil mi? Din adamları da hiçbir zaman doğruyu söylemekten vazgeçmemişler. Bu, dinimizin de emridir.

Vallahi ben hem dinime hem ülkeme bağlı bir insanım. Kimseye de eyvallahım yok. Kimsenin ayağına gitmem. Kimseden bir şey dilenmem. Zaten görüyorsun, gazetede her hafta yazıyoruz. Ne devletten ilan alıyorum ne özel sektörden reklam alıyorum. Talebelerin kayıp ilanlarından da para almıyorum. Yani parayla hiç işim yok. “Öyleyse nasıl dönüyor bu iş?” dersen vallahi ben de bilmiyorum.

“Görünmeyen bir el ekonomiyi düzenler,” diyor Keynes. Ben de diyorum ki “Allah’ın bir eli var, o bizi koruyor” Bir şansım da sizin gibi arkadaşlarımızın olması. Türkiye’nin her tarafında demokrat, ilerici, yurtsever insanlar hiçbir iktidar döneminde baş eğmemişlerdir. Ben utanıyorum. Ben baş eğer-

sem olmaz diye. Neydi o küfürbaz şairimiz? Anam avradım olsun Deniz Gezmış için... Can Yücel. Onunla Ankara'da bir kitap fuarında buluştuk. O zaman afiş yapmıştım. Şevket Kazan'ın Adalet Bakanlığı zamanında. "Her kitap okuyana bir gün ceza indirin." Gidip fikrini sordum. "Siktir," dedi bana, "Zaten kitap okuyan oraya gidiyor. Sen diyorsun ki 'Kitap okusun, gününden indirsinler'" Allah rahmet eylesin.

Siirt merkezde ana caddeye yakın bir sokakta Danışma Merkezi. Celile Ası sorumlu sosyolog olarak çalışıyor. Kendine güveni hayli yüksek bir kadın Celile.

Salon duvarında bir afiş var: "Susmuyoruz, örgütlüyoruz, durduracağız." Yerler duvardan duvara halıyla döşeli.

Gündemlerinde Siirt'in ilçesinde yakın zamanlarda yaşanan kadın cinayeti var.

Sıcak çaylarımız geliyor ve sohbe başlıyoruz.

Kürtçe konuştuğumda karşı taraf kendini bana yakın hissediyor

• Siirt Berfin Kadın Danışma Merkezi ne zaman kuruldu? Hangi ihtiyaçtan doğdu ve ne yapar?

Celile Ası: Berfin Kadın Danışma Merkezi Siirt Belediyesi'ne bağlı bir birim olarak 2011'de kurulmuş, ben 2012'de gelip burada görevi üstlendim. Siirt'in toplumsal yapısında var olan kadına yönelik şiddet, çocuk istismarı, intihar ve kadın cinayetleriyle ilgili sorunlara çözüm için kurulan bir birim. Bu doğrultuda danışmanlık yapıyoruz. Hak ihlaline dair başvurular alıyoruz. Başvuruya göre, hukuki yardıma ihtiyaç varsa avukat arkadaşlarla görüşüp hukuki danışmanlık veriyoruz, psikolojik yardıma ihtiyaç varsa hastaneye yönlendiriyoruz. Başvurunun sosyolojik boyutu varsa ben kendim ilgileniyorum. İntihar yaşanan mekânlara, gidiyoruz, ailelerle görüşüyoruz, sorunları kamuoyuyla paylaşıp deşifre ediyoruz. Tecavüzleri de aynı şekilde. Davaları takip ediyoruz, duruşmalara katılıyoruz, her duruşma öncesi ve sonrası, mevcut duruma ilişkin basın açıklaması yapıyoruz.

Seyhmus Diken: Bunları hemen böyle peş peşe sıralayınca böyle çok rutin ve çok olağan bir şey anlatıyormuşsunuz hissine kapıldım.

Ası: Kanıksanmış gibi değil mi?

Diken: Kanıksanmış gibi anlattınız. Gerçek hayat da burada anlattığınız gibi mi?

Ası: Hayır, kanıksama gibi bir durum söz konusu değil, ama ister istemez, ilk günkü gibi de değil. Üniversitede de kadın çalışmalarında yer alıyordum, yine bu tarz başvurulara hocalarımla beraber katılıyordum. Enses-tin ne olduğunu, toplumdaki yerini biliyordum, ama pratikte atılırken ger-çekten korkunç düzeyde olduğunu gözlemledim. Burada ister istemez bir çatışma haline giriyorsun, konduramıyorsun, “Bu kadar da olmaz!” diyor-sun, ama ne yazık ki sorun net bir şekilde önüne dikiliyor ve var olduğunu dile getiriyor. Şimdi ilk zamanlardaki tepkimiz olmuyor, ama kanıksamıyo-ruz da. Çünkü insan bir şeyi kanıksarsa vicdanını yitirmiş olur. Vicdanını yi-tirirsen zaten ne o işi isteyerek yaparsın ne isteyerek araştırırsın ne kendini onda hissedebilirsin! Ben başvurulara gittiğim zaman her döndüğümde bir hafta on gün kendime gelemiyorum. Özel hayata yansıyor ister istemez, işi-ne, evine taşımış oluyorsun.

• Nasıl bir örgütlenmedir Berfin?

Ası: Berfin Kürt kadınının ideolojisini yansıtan bir kurumdur. Siyasal yön-den Kürt mücadelesinin tarafıdır, aynı zamanda mevcut ataerkil sisteme kar-şı Kürt kadınının varlığını ve mücadelesini yansıtan bir kurumdur Berfin.

Diken: Bu tarafgirlik problem yaratıyor mu? Gerek sivil toplum dünya-sında gerek devlet cephesinde bir çatışma veya önyargı yaratıyor mu?

Ası: Kesinlikle yaratıyor. Muhalif bir kurumuz. Bunu Siirt yerel de bili-yor, yerelin dışında olan arkadaşlar da biliyor. Mesela Siirt Barosu bir semi-ner düzenlemişti. Kadın cinayetleri ve intiharları konusunda. Mülki amirler gelmişti, bizden de bir arkadaş istediler. Seminerde kadın cinayetlerini “aşk cinayetleri” adı altında aktardılar. İntiharın alt nedenlerini tartışmak ye-rine intihar yöntemlerini –haşere ilacı içerek intihar, iple asılma vb.– anla-tıp işte “Ergenlik psikolojisinden dolayı gençler intihar ediyor,” gibi yüzey-sel bir aktarımda bulundular. Biz tabii susmadık, raporumuzu sunduk. Zo-runlu göçten bahsettik. Devletin insanları yerinden yurdundan edip metro-pollere sürüklediğini, kendi bölgesinde kıt kaynaklarla da olsa geçimini sağ-layan insanların metropollerde aç kaldığını, genç kızlarımızın fuhuşa, esra-ra, haplara sürüklendiğini dile getirdik. Tabii bunu hazmedemediler, sustur-maya çalıştılar.

Diken: Kim hazmedemedi?

Ası: Devlet erkânı, semineri düzenleyenler, susturmaya çalıştılar.

Diken: Ne dediler mesela?

Ası: Hem böyle gönlümüzü hoş etmek hem de yerlerini sarsınamak için “Hanımefendi Siirt’te kadın merkezi zaten çok faal, biz yazılanları takip ediyoruz,” diye susturup mikrofonu elimizden alma gibi bir yöntemleri oldu. Yine mesela mülki amirler dile getiriyor, “Biz işte Berfin’in çalışmalarına katılmak istiyoruz, ama kurum sosyoloğunuz ya da işte kurumunuz her açıklamasında ‘devlete giydiriyor”’

Diken: Sadece kendi kurumsal kimliğinizle mi çalışıyorsunuz, yoksa partner kuruluşlar arıyor musunuz?

Ası: Tabii, mesela 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü’nde, 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü’nde veya kadın cinayetleri, intiharları, tecavüzleri doğrultusunda yaptığımız çalışmalarda İHD’den, BDP Kadın Meclisi’nden, KESK örgütlenmesinden olan arkadaşlardan destek alıyoruz.

Diken: Ne yapıyorsunuz? Birlikte basın açıklaması mı yapıyorsunuz mesela?

Ası: Basın açıklaması yapıyoruz, paneller, seminerler yapıyoruz, ev ziyaretlerine gidiyoruz, bu doğrultuda çalışıyoruz.

Diken: Mağdurlarla veya çalışma yaptığınız kadınlarla nasıl ilişki kuruyorsunuz? Siz mi doğrudan sahaya iniyorsunuz yoksa insanlar mı size geliyor?

Ası: Normalde danışmanlığa başvurulması gerekiyor, ama bir şekilde telefonlarla bize ulaşıyorlar. Ama ben onları beklemiyorum, çünkü çoğu sıkıntılı ailenin insanları gelemiyorlar veya işte gizli başvuruyorlar. Ben çoğu zaman ya onların evine ya da bir akrabanın veya komşunun evine gidip görüşme alıyorum. Örneğin istismar yaşayan bir kız çocuğumuz vardı, biz ailesine teslim etmiştik. Onu sonra Newroz alanında gördüm ama sırf deşifre olmasın, diğer insanlarla iletişimi bozulmasın diye –çünkü bir yıldan fazla kaybı vardı– sadece gözümü kırıp selam vererek geçmişim. Yine buna benzer aileleri tanıyorum, ailelerle bazen denk geliyoruz. Başvuran kadınların eşleriyle karşı karşıya geliyoruz. “Acaba eşime yansıtacak mı?” diye tedirginlik yaşıyorlar. Ama biz genellikle gülümseyip geçiyoruz yanlarından.

Diken: Sizi anladığım kadarıyla Siirt Belediyesi destekliyor. Kürdistan’da bir BDP belediyesinin kurumu olmak, ifade ettiğiniz gibi, taraf ol-

mayı beraberinde getiriyor. Taraflı olmak Kürdistan'da ve Siirt'te avantaj mıdır, yoksa dezavantaj mı? Ve neden?

Ası: Şimdi avantajdır. Çünkü "biz olmak" bilincini yaratıyoruz.

Diken: "Biz bilinci"nden kastınız nedir?

Ası: Yani "ben" dili değil. Biz bireysel hareket etmiyoruz. Örgütlenmemizi de bireysel yapmıyoruz. "Bizi" yaratmaya çalışıyoruz. Bir sıkıntı varsa hepimizin sıkıntısıdır. Bizler çözüm yöntemleri sunuyorsak bütün insanlık için sunuyoruz.

Dezavantajı elbette çok fazladır. Bizleri hem bireysel hem de kurumsal olarak muhalif görüyorlar. Farklı ideolojileri yayan kişiler olarak. "Amaçları kadın mücadelesi değil, kadın sorunlarına çözüm bulmak değil, aslında farklı niyetleri var," diye değerlendiriyor kimileri.

Diken: Sadece insanlar mı öyle görüyor?

Ası: Sadece insanlar değil, tabii ki sisteminin sürdürücüleri, erkek zihniyeti, yargı, Siirt'teki mülki amirler, bunların hepsi yani.

Diken: Sadece belediyenin finansal kaynağıyla mı yetiniyorsunuz yoksa proje falan yapıp başka yerlerden bir şeyler alıyor musunuz?

Ası: Finansman olarak sadece belediyeden yararlanıyoruz, ama geçen yıl Japonya Büyükelçiliği'ne kadın destek evi projesi sunduk. Türkiye'den başvuran üç yüz projeden ilk on beşe girdik. Bir türlü açıklanmadı. On beşten üçüne hibe verecekler, bu doğrultuda bize ait bir kadın merkezi olacak. İçinde atölyesi, çocuk kreşi, konferans salonu, danışmanlığı, geçici istasyon dediğimiz sığınma evi ve konukevi yer alacak. Böyle projelerimiz de var tabii ki.

Diken: Barış sürecinin arzulanan düzeye ulaşması durumunda bağımsız bir kadın örgütlenmesinin başında olmayı ya da bir kadın örgütlenmesini yönetmeyi hayal eder mi Berfin?

Ası: Bağımsız değiliz, Kürt hareketine mensubuz, Kürt kadınıyız, kadın kimliğimizden de Kürt kimliğimizden de sıyrılıp bağımsız hareket etmeyi asla düşünmüyoruz.

Diken: O anlamda bağımsızlığı kastetmedim! Sivil toplumun iktidara yaslanmaması, iktidarla aynı siyasi perspektifte olsa bile iktidarın kaynaklarından beslenmemesi anlamında bağımsızlığı kastettim.

Ası: Elbette, elbette. Kooperatifler oluşturmayı düşünüyoruz, düşünüyoruz tabii ki.

Diken: Bu konuda biraz konuşun, hayallerinizi anlatın istiyorum!

Ası: Bizim bir de dikiş nakış kursumuz var mesela, kadın hem sorunlu ortamdan biraz uzaklaşsın hem meslek edinsin diye oluşturduk onu aslında. O doğrultuda kooperatif açıp kadının tamamen kendi ürettiğiyle geçimini sağlamasına yönelik hedeflerimiz elbette ki var.

Diken: Erkek egemen toplumun diliyle “Bu kadınlar da nereden çıktı başımıza? Bela oldular, her yerde karşımıza çıkıyorlar!” gibi sözler duyuyor musunuz?

Ası: Duyuyoruz tabii! Günlük tabirle “zarf atıyorlar” önümüze. “Acaba düşecek mi?” diye. “Demokratım, entelektüelim,” diyen veya “Ben çok şeyi aşım,” diyen erkekte bile ne yazık ki kadın mücadelesini hazınedememe gibi bir durum söz konusu. Onlara da pratiğimizle, teorimizle gerekeni söylüyoruz, gösteriyoruz.

Diken: Kaç kişi çalışıyorsunuz Berfin Kadın Danışma Merkezi’nde?

Ası: İki arkadaşız. Yetmiyor tabii ki, sıkıntılarımız var. Gönüllü arkadaşlarımız gelip gidiyorlar. Öğrenciler, okuldan.

Diken: Üç yıllık zaman dilimi içerisinde Berfin Kadın Danışma Merkezi kaç kadınla irtibatlandı?

Ası: Üç yıl olmadı daha. Benim dönemimde, geçen yıl, 27, önceki arkadaşın döneminde de 25 başvuru oldu. İntiharlar ve resmi başvuruda isminin geçmesini istemeyen arkadaşların başvuruları da ayrı tabii, onları gizli tutuyoruz.

Diken: İntihar, cinsel istismar, küçük yaşta evlilikler... Siirt’in basına hep bunlarla yansımaları nasıl yorumluyorsunuz?

Ası: Biz deşifre ediyoruz. Hazmetmiyoruz, kabul etmiyoruz. Bu yüzden sık sık medyaya çıkıp dile getiriyoruz. Savcılara, hükümete, valiye deşifre ediyoruz. Ondan kaynaklı. Elbette her yerde var. Türkiye’de ve dünyada. İstismarları, çocuk gelinleri Kürdistan’a aitmiş gibi algılama sıkıntısı var. Pedofili mesela. Çocuk istismarcılığı, çocuk seviciliği. Pedofili bugün dünyanın ve Türkiye’nin her yerinde mevcut, ama biz kabul etmiyoruz bunu, deşifre ediyoruz.

Diken: Avrupa’da ortaokuldan başlayarak genç kızların veya çocuk denebilecek yaştakilerin bu tip meseleleri hiç sorun etmediğini biliyoruz! Ama Avrupa bunu Türkiye’ye veya Kürdistan’a yönelik bir eleştiri malzemesi olarak kullanıyor. AB kriterleri içinde de değerlendiriyorlar. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ası: Oranın dinsel yapısı, toplumsal yapısı, gelenek ve görenekleri farklı, ama orada da çok fazla oluyor bunlar. Mesela Amerika'da üç saniyede bir kadınlara tecavüz ediliyor.

Diken: Berfin Kadın Danışma Merkezi sadece kadınlarla mı uğraşır? Bunların erkeğin de problemi olduğunu düşünüyor musunuz?

Ası: Zaten bunlar erkek zihniyetinin sorunu, kadının değil. Kadına dayatıklarıdır bunlar. Erkek çocukları da istismara uğruyor. Midyat'ta istismara uğrayan bir erkek çocuğumuzun davasını takip ediyoruz, duruşmalarına katılıyoruz. Elbette kadın mücadelesidir, ama erkek çocuğunun yaşadığı sorunlar için de eylemler yapıyoruz.

Diken: Nasıl bir sivil toplum dünyası hayal ediyorsunuz kendiniz ve Siirt için?

Ası: Bir şeye karşı çıkıyorsa gerçek anlamda karşı çıkalım, içselleştirerek yapalım. İHD'den Vetha arkadaşla da konuşuyoruz, bir olay cereyan eder mesela, kalkıp açıklamalarda bulunuruz, ayağa kaldırırız, medyaya taşırız, art arda değerlendirmeler yapılır, sonra susulur, bir şey yapılmaz. Ben bundan yana değilim. Üzerine gitmek, eğitimler vermek, deşifre etmek, yargıyı ayağa kaldırmak gerekiyor. Bir de her alan diyor ki "Benim alanım şu, ben onunla ilgileniyorum" Bu doğru değil. Çalışmaları sınırlandırmak doğru değil.

Diken: İnsanlarla ilişki kurduğunuzda dil konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz?

Ası: Hayır. Ben Kürdüm, Kürtçe de biliyorum, eksik de olsa en azından iletişime geçebiliyorum. Kürtçe konuştuğumda karşı taraf kendini bana yakın hissediyor, daha fazla aktarımda bulunuyor. Bunu yaşıyoruz tabii ki.

Diken: Başka nasıl kendini güvende hissediyor? Mesela belediyenin örgütü olmanız da bir güven veriyor mu? Veya rahatsız ediyor mu?

Ası: Tabii. Farklı etnik kimlikten olan arkadaşlarımızı rahatsız edebiliyor.

Diken: Hangi etnik kimlik?

Ası: Siirt'in kozmopolit bir yapısı var. Türk'ü, Arab'ı, Kürd'ü var. Mesela Arap arkadaşlarımız da başvuruyor. Önce çekiniyorlar, belediye dir, şudur budur, ama biz yaklaşımımızla onu kırıyoruz zaten.

Son durağımız Siirt İHD. Başkanları bir kadın, Vetha Aydın. Siirt'in gündeminde hükümlü ve tutukluların durumlarıyla ilgili birkaç haftadır devam eden basın açıklamaları var. O gün de öğlen saatlerine denk gelen basın açıklaması nedeniyle görüşmeye biraz geç başlıyoruz.

Bir iş hanının ikinci katına çıkıyoruz. Binanın dışı ve koridorları hayli bakımsız olsa da İHD'nin iç mekânı çok sıcak ve içten.

"Kurdun, kuşun ve böceğin de hakkı vardır", "Çocukların barışa ihtiyacı var", "Kadınların barışa ihtiyacı var" afişleri duvarları süslüyor.

Vetha Aydın, on yıldan fazla bir zamandır insan hakları mücadelesi veren bir avukat. Kendisi de hapis yatmış, babası KCK'den tutsak. İki haftadır yoğun çalışmalar nedeniyle babasının ziyaretine gidememiş, onun hüznü var.

Söyleşimizin bitiminde Siirt'in yeni belediye başkan adayı Tuncer Bakırhan ile İHD'de buluşup Siirt'teki seçim havasını konuşuyoruz.

Cenaze yerdeyse önce insan hakkı

Şeyhmus Diken: Sevgili Vetha, Siirt'te İHD'nin hangi tarihte kurulduğunu ve hangi ihtiyaçtan doğduğunu anlatır mısın?

Vetha Aydın: Öncelikle geldiğiniz için teşekkürlerimi sunuyorum. İHD Siirt Şubesi 1994'te kuruldu. Ancak, o dönem yoğun olarak devam eden çatışmalardan dolayı kapatıldı, uzun bir süre kapalı kaldı, 2000'de tekrar açıldı. Şubemizin kurulmasındaki temel amaç, İHD'nin tek amacı olan insan hak ve özgürlüklerini korumak ve bu çerçevede çalışma yürütmektir. İhlalle-

Şeyhmus Diken, Siirt Belediye Başkanı Tuncer Bakırhan ve Vetha Aydın.

ri tespit etmek, kamuoyuna duyurmak ve kamuoyunu bilinçlendirmek amacıyla kuruldu. Siirt, savaşın yoğun yaşandığı bölgelerden biri olduğu için ihlallerin de yoğun yaşandığı bir yerdir. 2000’de tekrar açılan İHD o günden bugüne çalışmalarını sürdürmektedir.

Diken: Girerken bir afiş dikkatimi çekti. “Kurdun, kuşun ve böceğin de hakkı vardır,” yazıyor. 2000’de *Güneydoğu’da Sivil Hayat* kitabımı için o zaman Diyarbakır İHD Şube Başkanı olan, sonra da Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı olan Sayın Osman Baydemir’le bir görüşme yapmıştım. “İHD sadece insan hakkı ihlalleriyle mi ilgilenir?” diye sormuştum o zaman kendilerine. “Mesela bir ağacın, taşın, mekânın da hakkı ihlal edilmez midir? Bir kent hakkının ihlali de hak ihlali değil midir? İHD bu hak ihlalleriyle de uğraşmaz mı veya uğraşması gerekmez mi?” Osman Bey demişti ki “İnsanlarımızın öldürülmesinden, sürgünlere uğramasından henüz gözümüzün önünü görmedik ki! Hele bu dönem bir aşılınsın, elbette ağacın, taşın, mekânların da haklarını savunmanın zamanı gelecek” Bugün görüyorum ki Siirt İHD böyle bir afiş asmış. Bu anlamda süreç yeni hak ihlallerinin de gündem olmasına doğru mu gidiyor?

Aydın: Gidiyor diyebiliriz. Bir de İHD’nin ilgi alanı sadece gözaltı, işkence veya savaştan kaynaklı birinci kuşak haklarla sınırlı değil. Bunun yanın-

da kadın, çocuk, çevre, yani birinci, ikinci ve üçüncü kuşak dediğimiz haklarla ilgilenmek de ilk günden beri İHD ilkeleri ve tüzüğünde yer alıyor. İHD bu temelde bir çalışma yürütmeyi hedef olarak önüne koymuştu. Ayrıca sizin de dile getirdiğiniz gibi daha düne kadar çatışmaların yoğun bir şekilde yaşanıyor olması, cenazeleri yerden kaldırıyor olmamız, kayıpları aramamız, faili meçhul cinayetlere kurban giden insanları aramamız, gözaltı işkenceleleriyle ve cezaevlerindeki çok ciddi hak ihlalleriyle uğraşıyor olmamız gerçekten üçüncü kuşak haklarla uğraşma imkânı vermiyordu. Evet, tüzüğümüzde vardı, ilkelerimizde vardı, insan hakları savunucularının bunları da yapması gerekiyordu, ama birinci kuşak hak ihlal edildiği zaman ikinci veya üçüncü kuşakla ilgilenme gibi bir durumunuz olamıyor.

İHD son dört-beş yıldır hayli çok hak kategorisiyle ilgilenmeye başladı. Cinsel yönelim, LGBT bireyler, kadın, çevre, çocuk, engelli gibi meselelerle ilgilendi. Tabii son bir yıldır, barış süreciyle birlikte insanlar ve kurumlar nezdinde diğer hakların biraz daha görünür kılındığına tanıklık ediyoruz. Dedığınız afiş de bu çerçevede 2013'ün İnsan Hakları Haftası'nda çıkardığımız bir afiştir. Bir de "Direnmek haktır!" diye bir afişimiz var. Dedığınız gibi, süreç artık diğer haklarla da uğraşmamız yönüne evriliyor. Örneğin 2005 veya 2006'daki Dünya Çevre Günü'nde bir basın açıklaması yapma, bir deklarasyon yayımlama amacıyla dışarıda bir etkinlik planlamıştık. Ancak, etkinliğe iki gün kala yedi silahlı militan çatışmada yaşamını yitirdi. Bir sürü eve baskın yapıldı, birçok gözaltı oldu. Gözaltına alınanların işkence görme veya gözaltında kaybedilme riski vardı. Bundan dolayı o etkinliği iptal edip sadece bir basın toplantısıyla geçiştirmek zorunda kaldık. "Çevre hakkı da bir insan hakkı değil midir?" diye o zaman basın mensupları sormuştu. "Evet, çevre hakkı da bir insan hakkıdır, ama cenaze yerde olduğu zaman, önce onu kaldırma sorumluluğunu taşıdığımız için böyle yaptık," demiştik. On yıl önce "İdam cezası kaldırılсын," diyorduk. "İşkence bitsin." Gerçi işkence gözaltında bitti, sokağa taşındı. Bunu zaten dile getiriyorduk. "Çocuklar, kadınlar öldürülmesin. Dezavantajlı gruplarla farklı bir çalışma yürütülsün," diyebiliyorduk, ama artık öyle bir duruma geldik ki Habitatlarla, ekolojiyle farklı alanlarda da çalışma yapmaya başladık.

Diken: Eric Hobsbawm *Sosyal İsyancılar* kitabında "Adaletsiz hükümetlerden elinizde şapkanızla değil, silahınızla adalet isteyiniz," diyordu. Adaletin telaffuz edilmediği, kavramsal olarak da rafa kalktığı bir toplumda insanların örgütlenerek dağa çıkması, hakkını dağda silahla talep etmesi, çocukların dağda bu mücadeleyi uzun yıllar sürdürmesi, sonra da ailelerin çocuklarının cenazelerini toplayarak ya da cezaevi kapılarında sürekli gadre uğrayarak uzun bir zaman sürecini taşıyıp götürmesi İnsan Hakları Derneği'ne nasıl bir mükellefiyet yükledi?

Aydın: İlk günden beri “meşru savunma hakkı” diyoruz. Sistem sana yöneldiği zaman şiddet uygulayacaksa, seni  ld recekse orada kendini savunman gerekir. Örneğin bundan on yıl önce bir çocuğun her gün gözaltına alınması, haklarını kullanamaması, işkence görmesi, sokağa çıkmamasından dolayı tek çareyi dağa çıkmakta bulduğuna tanıklık edebiliyorduk ve o dönemde insanlar gelip “ ocuğum dağa çıktı,  ocuğumdan haber alamıyorum,” diye bir beyanda bulunmuyorlardı, bunu gizliyorlardı. Sorulduğu zaman da metropole çalışmaya gittiğini söylüyorlardı. Son dönemlerde ise dağa çıkanların aileleri direkt gelip söylüyor: “ ocuğumuz çok defa gözaltına alındı. şu kadar ceza yedi. şunu yaptı, bunu yaptı ve gitti.” Tabii biz meşru savunma hakkı diyoruz, adalet diyoruz, ama barış sürecine karşı değiliz. Sayın Abdullah  calan’ın ortaya koymuş olduğu manifesto ve sorunun artık silahla değil, diyalogla, siyasi zeminde çözülmesi temelinde yaptığı açıklamalar, ne kadar yetersiz olsa da hükümetin bu sorunu çözmeye yönelik girişimleri IHD’nin de çalışmalarını yönlendiriyor.

Yıllardır söylüyoruz, bir ortamda savaş varsa, ölüm varsa insanlar dağa da çıkar, insanlar isyan da eder, insanlar yargıya da hükümete de yerel yönetimlere de güvenmez. STK’lar için de belediyeler için de geçerlidir bu. Bazı STK’lar kendi varlıklarını idame ettirebilmek için ister istemez bir yere kadar idareyle arasını iyi tutması gerektiğini ortaya koyuyor. Bundan dolayı isyan ediliyordu. Ancak, son dönemde Sayın  calan’ın açıklamaları, hükümetin attığı adımlar ve IHD’nin yıllardır dile getirdikleriyle bugüne gelindi. Yıllardır deklarasyonlar sunuyoruz, paneller, sempozyumlar, çalıştaylar yapıyoruz. Artık adaletin silahla değil, konuşarak gerçekleştirilmesi gerekiyor. 1986’da kurulan IHD gerçekten çok ağır bedeller ödedi. Onlarca arkadaşımızı yitirdik, yüzlercesi ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Halen onlarcası kayıp, yüzlercesi cezaevinde.

Diken: İnsan Hakları Derneği Türkiye’de ve Kürdistan’da bir referanstır. Dünyada da böyle kabul görüyor. Sadece Kürdistan’da süregelen otuz yıllık kirli savaşla ilgili değil, 1915 Soykırımı’ndan bu yana bu bölgede çok büyük katliamlar yaşandığını biliyoruz. Siirt IHD’nin hak ihlallerinde bir referans  rg t  olması konusunda ne diyorsunuz? Zübeyir Aydar gibi şahsiyetlerin Kürt siyasetinin çok zirve noktalarına çıkması Siirt IHD açısından bir avantaj mıdır? Veya devlet nezdinde işini zorlaştıran bir öge midir?

Aydın: Zübeyir Aydar’ın o dönemki çalışmalarının da şu anda bulunduğu ortamda yaptığı çalışmaların da bizim için olumlu etkileri olduğunu ifade etmeliyim. Sistemin baskı ve şiddetine, çalışmalarımızın engellenmesine rağmen, Zübeyir Aydar’ın, yurtdışına sürgün edilen arkadaşların veya gitmek zorunda kalanların, yaşamını yitirenlerin ödediği bedellerle bu noktaya geldik.

Biz bağımsızız, ancak tarafız. Ezilenin, hakkı elinden alınanın tarafındayız. Eski genel başkanlarımızdan Hüsnü Bey'in (Öndül) bir lafı vardır: "İHD bir itfaiye aracıdır," der. Nerede yangın çıkarsa itfaiye aracı oraya gidip yangını söndürmek zorundadır. Siirt gibi bir yerde sadece muhalif Kürt kesiminden, özgürlük mücadelesi çerçevesinden başvuru alan bir kurum da değiliz. Bir ara bir-iki ay boyunca sadece polis ve uzman çavuş eşlerinin başvurularıyla meşgul olduk. Eşinden gördüğü baskıdan dolayı. Korucuların yapmış olduğu başvurular var. Siirt'in kozmopolitik yapısından kaynaklı, Arapların yaptığı başvurular var. Farklı haklarla ilgili başvurular var. Siirt şubesi ni öne çıkaran, hem önceki arkadaşların çalışmaları hem ihlallerin yoğun olması hem de bu ihlalleri sürekli gündemde tutma çabamızdır.

Diken: Bugün ne tür şikâyetler alıyorsunuz Siirt'te? 2014 itibariyle.

Aydın: 2014 itibariyle yine gözaltı başvurularını alıyoruz. Çok ciddi boyutlarda cezaevi başvurularını alıyoruz.

Diken: Mesela Siirt'in gündemini meşgul eden Siirt Cezaevi'ndeki hak ihlalleriyle ilgili bir basın açıklamanız oldu.

Aydın: Siirt Cezaevi dâhil olmak üzere birçok cezaevinde baskıların, hak ihlallerinin yoğun olduğunu görebiliyoruz. Siirt Cezaevi'ndeki sorun iki haftalık değil. Açlık grevlerinden sonra ne kadar barış süreci başlamış olsa da cezaevi idaresinin keyfi tutumlarından dolayı ihlaller devam etti. Ancak tutuklu ve hükümlüler süreci sabote eden taraf olmamak adına çok fazla ses çıkarmadılar, "Verilenle yetinelim," anlayışıyla çok üzerinde durmadılar. Günlük yaşantılarını idame ettirmeye çalıştılar. Ancak son dönemde Siirt'te çok ciddi iki sürgün yaşandı. Yirmi yıldan uzun süredir Siirt Cezaevi'nde olan, yaşlı anne babalarının Siirt'te bile ziyaretlerine gidemediği kişileri Adalet Bakanlığı'nın talimatıyla sabah erkenden araçlara bindirip Şakran'a, Bandırma'ya sürgün ettiler. Sürgünden sonra da Siirt Cezaevi'nde sayının azalması ve neredeyse sadece tutukluların kalmasından dolayı –hükümlü çok az kaldı– idare keyfi bir tutumla bunlar üzerinde baskı uygulamaya çalışıyor. Ellerin kelepçelenmesi, hastaneye götürülmeme, kışın ortasında kaloriferlerin yakılmaması, haftalarca sıcak su vermeme gibi sıkıntılar. Son bir-iki haftanın sorunu, ağır hasta olan mahpuslar ve bizim İHD listesinde yer alan beş arkadaş burada. Savcılığın ve idarenin keyfi uygulamalarla bu beş arkadaş yanlarına 60-65'in üzerindeki kişileri koyarak "Alın, sizi ölüme terk ediyorum," anlayışıyla bir odaya kapatmalarından dolayı Siirt Cezaevi'nde mahkûmlar bir protesto eylemi gerçekleştiriyorlar. Tabii ki bunun devam etmesi halinde çok ciddi sıkıntıların ortaya çıkabileceğinin bilincindeyiz. Bu temelde böyle bir açıklama yaparak kamuoyundan biraz duyarlılık istedik.

Diken: Siirt IHD hangi sivil toplum örgütleriyle çalışmayı daha ilkesel buluyor ya da hangi kurumlarla iş yapmıyor? Böyle bir önyargı veya ter-
cili var mıdır?

Aydın: Biz IHD olarak siyasi partilerle birebir çalışma içine girmiyoruz. Hangi siyasi parti olursa olsun. Tüzüğü ayrımcı olan, nefret söylemleri içeren partileri hiçbir zaman ziyaret etmiyoruz, onlarla ortaklık kurmuyoruz. Ancak, belli dönemlerde farklı siyasi partilere ziyaretlerimiz oluyor. Onlardan kitlesel destek bekliyoruz veya alan çalışmalarında ulaşamayacağı-
mız yerler için onlara danışıyoruz. STK'lara gelince, Siirt IHD olarak herhalde bugüne kadar çalışmadığımız STK kalmadı. Şu an Siirt bölgede en fazla STK'nin olduğu il. Beş yüzden fazla STK var. Hepsi de valilik bünyesinde, kaymakamlık bünyesinde, orada burada çalışan memurlardan oluşan dernekler. Sadece proje almak amacıyla yürütülen dernekler. Bunların yanında kendi alanlarında çok ciddi çalışma yürüten STK'lar da var. Yeni sendikalar var, odalar var. Bu çerçevede bu kurumlarla çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Diken: Projeler hazırlıyor musunuz?

Aydın: IHD Siirt Şubesi olarak hiç proje sunmadık. Prensip olarak hiçbir devletten ve siyasi partiden destek almıyoruz. Sadece genel merkezimiz ve bölgemiz düzeyinde bazen Avrupa Birliği'ne sunulan projeler oluyor. İşken-
ce, cezaevi ve kadın gibi spesifik konularda proje başvuruları var. Yoksa biz şube olarak hiçbir şekilde bir yere proje vermiyoruz. "Bu çalışmamızı sürdürmek için bir kaynak elde edelim," diye bir çalışmamız olmadı.

Diken: İşleri nasıl sürdürüyorsunuz? Gönüllü katkılarıyla mı yoksa üye-
likle mi?

Aydın: Şu an dernekte çalışan arkadaşlar olarak hepimiz gönüllüüz. Yol masraflarını olabildiğince kendi cebimizden veriyoruz. Derneğin kirası veya farklı giderlerini de üye aidatlarıyla karşılıyoruz.

Diken: Siirt'te sivil toplumun fotoğrafı nasıldır?

Aydın: Kağıt üzerinde, tabela olarak STK'lar son on beş yılda giderek ar-
tıyor. Sadece proje peşinde olan, kendi finansmanını sağlayıp gelir elde etmek amacıyla kurulan STK'lar. Tabii ki bunun yanında kendi alanında çalışma yürüten STK'lar da var. On yıl önceyle kıyasladığımda bugün daha iyi. Örneğin, ben 2001'den beri Siirt IHD Şubesi'nde aktif gönüllü olarak çalışıyorum. Biz o yıl açıldığımız zaman hiç dernek yoktu ve bütün çalışmaları biz yürütüyorduk. Şu an mesela bir tutuklu aileler derneği olması benim açımdan olumludur. En azından birebir iletişime giriyor, sorunları çözüme gidiyor. Farklı kadın derneklerinin açılması da aynı şekilde önemlidir. Görüşle-

ri, ideolojileri ve amaçları farklı olabilir, önemli olan, kadın sorununu çözme temelinde yapmış olduklarıdır. Bugün Siirt'teki STK profilinin on yıl önceye nazaran biraz daha ileride olduğunu görebiliyoruz. Belki de yasal düzenlemelerle beraber artık insanlar farklı alanlarda kendilerini örgütlemeye çalışıyorlar.

Diken: Hem kadın olarak hem de bir insan hakları aktivisti olarak Siirt'te yaşamak ve hak ihlalleriyle mücadele etmek nasıl bir şeydir?

Aydın: 2001'de IHD'ye ilk girdiğim zaman arkadaşlar benim için "Kadındır, kızdır, çocuktur, neyin nesidir, gelmiş ne iş yapacak?" diyorlardı erkek egemen zihniyetlerle. Hem çevrenin tepkisiyle karşılaştım –erkek kesiminden– hem de devletin aşırı baskısıyla. Üç-dört yıl boyunca köye her gidiş gelişimde, bir gün içinde üç-dört defa bile gidip gelsem arabadan indirilirdim. Çantam açılır, kimliğime bakılır, sonra bırakılırdım jandarma tarafından. Zaten devletin baskısı ayrı bir boyut. Onun dışında çevremdeki kişilerin baskısı vardı. Ancak, bazı kurumlardaki arkadaşların desteği, burada ve yine diğer şubelerde çalışan arkadaşların vermiş olduğu güçle bunu kırdığımı düşünüyorum. Bazen oturup düşündüm: Şiddetin, baskının, ihlallerin, tecavüzün, cinsel istismarın, intiharın, her şeyin yoğun olduğu bir dönemde on yıl nasıl çalıştım ben? Nasıl çalışabildim? Her gün o sıkıntıları aşarak, yeni bir şeyin önüne geçerek bugüne geldiğimi söyleyebilirim. Ama dediğim gibi çok da rahat olan bir şey değil.

Diken: Barış süreci, Size ve Siirt IHD'ye nasıl bir hayal ufku açtı?

Aydın: İlk hayalim şu: Bütün bu sorunlar çözülsün, IHD kapansın, artık insan hakları sorunlarıyla uğraşmayalım. Onun dışında, yasal düzenlemeler gerçekten çok ciddi boyutlarda yapılıyor. Türkiye'nin özellikle Kopenhag Kriterleri'ne, İstanbul Protokolü'ne veya Avrupa Birliği'ne uyum için yapmış olduğu değişiklikler kâğıt üzerinde süper devrimler. En azından yüzde ellisi bile hayata geçirilirse bizim şu an yaptığımız çalışmaları en az yarı yarıya azaltacak şeyler. Hayata geçirilmediği için tabii ki hayalde kalıyor. Bu süreç bu yaz itibarıyla çok farklı alanlara gitti, farklı görüşmelerimiz oldu. Daha rahat bir zemin oluyor. İnsanlar kendilerini daha rahat hissediyor, daha rahat gezebiliyorlar. Görüşmelerde gördük ki köylü de gerilla da umutlu, valilikten korucusuna herkes umutlu. Herkes bir değişim olması gerektiğini söylüyor. Ancak ben IHD'li biri olarak düşünüyorum, cezaevinde bu sorunlar varken, insanlar hâlâ bir mezarlığı ziyaret ettiği için gözaltına alınırken, kişi basın açıklamasına indiği zaman slogan atıp iki tane döviz ve pankart açtı diye polis saldırırken bu sorun nasıl çözülecek? En büyük hayalim tabii ki çatışmaların olmadığı, gidip dağlarda gerilla cenazesi toplamadığı-

mız, her gün cezaevi önlerine gitmediğimiz, cezaevlerinde bugünkü sıkıntıların olmadığı, kayıpların ve faillerin ortaya çıktığı, adaletsizlik yapan kişilerden hesap sorulduğu veya onlarla yüzleşildiği, kadın ve çocuk haklarının, habitatların ihlal edilmediği günleri görmektir. Umudum bu. İnsan Hakları Derneği'ne artık ihtiyaç olmadığı söylenebilirse hayallerimize ulaşmışız demektir. Ancak bu çok zor görünüyor. Birinci kuşak hak ihlalleri belki çatışma sürecinin bitimiyle son bulabilir, ama ikinci, üçüncü kuşak hakların ihlalleri devam edecektir.

Diken: İHD sizce ciddi anlamda bir kimlik midir? Yani bu kimlikle yaşamamanın ağırlığı nasıldır?

Aydın: İHD'yle yaşamak... Biz savunucuların gerçekten gerektiği zaman empati kurması gerekiyor. Gerektiği noktada kendini mağdurun yerine koymaman gerekiyor. Örneğin...

Diken: Mağdurun yerine kendini koymak mı koymamak mı?

Aydın: Empati kurman gerekiyor, ama mağdur senin karşında olduğu zaman direkt sen de mağdurmuşsun gibi hissettirmemen gerekiyor ona. Bunu tutturmak gerekiyor. Cezaevinden çıktıktan sonra ben psikoloğa gidip altı-yedi ay tedavi gördüm. Olması gereken bir şeydi.

Diken: Cezaevinde ne kadar kaldınız?

Aydın: Bir yıl kaldım, ama sorunum cezaevinden değil, polislerin sabahın köründe kapıyı kırarak içeri girmesinden kaynaklıydı.

Diken: Şu an cezaevinde bir yakınınız var mı?

Aydın: Babam cezaevinde. Dört yıl dört ay oldu.

Diken: O da siyasi nedenlerden dolayı mı?

Aydın: Evet, o da siyasi nedenlerden dolayı. Cezaevinden çıktıktan sonra psikoloğa gitmemin nedeni buydu. Cezaevinde bazen oturup düşünüyordum. Vetha sen gidip oralarda o cenazeleri çıkarıyorsun. İşkence görenlerle birebir konuşuyorsun. Düşününce gerçekten insan kafayı yiyecek oluyor. Çıktıktan sonra dedim ki bu dernekte çalışmaya devam etmek istiyorsam tedavi olmam lazım. İnsanlara yardımcı olmak istiyorsam bunu yapmalıyım. Arkadaşlara da çekinmeden söylüyorum, "Gidin tedavi olun, bunda bir sorun yok" Örneğin bu yaz bilgi geldi, alanda beş gerilla cenazesi var, gidip çıkarmamız gerekiyor.

Diken: Neredeydi?

Aydın: Çıraw'da, Eruh'ta. Sabah erkenden yola çıktık. Saatlerce yürüdük. O ruh hali var, "Yine neyle karşılaşacağız?" Hiç yapmadığım şey değil gidip cenaze çıkarıp getirmek. Dernek çalışmalarına yeni katılan bir arkadaş da vardı yanımızda. Böyle şeylerle birebir karşılaşmayan bir arkadaştı. Gittik, yeri gösterdiler, kazdık, cenazeleri çıkardık. Böyle gördüğüm zaman içim içimi yiyor. İsyan etmek istiyorum, bağırarak istiyorum, lanet etmek istiyorum, her şeyi bırakıp gitmek istiyorum. Fakat IHD'li kimliğiyle gidiyorsun oraya, bedeli ne olursa olsun yapmak zorundasın. Cenazeleri çıkardık. O arkadaş kendini kaybetti, hiçbir şey yapamadı. Ben poşetleri yırttım, çıkardım, çevirdim, baktım, ama biri dokunsa patlayacağım. Kendimi zor tutuyorum. Yanımızda gelen arkadaş bana dedi ki "Vetha sende ne his var ne bir şey var" Biz IHD'liler biraz böyleyiz. Yani yardım etmek zorundasın, mağdurun sıkıntısını gidermek durumundasın. Gerçekten o yaşadıklarımızdan ötürü bazen günlerce yatmadığımız oluyor. Düşünün ki her gün kötü haber geliyor. Hiç güzel haber gelmez. Bir günde biri derneğe gelsin desin ki "Arkadaşlar bugün pikniğe ya da düğüne gideceğiz" Tabii insan ister istemez etkileniyor.

Diken: Teşekkür ederim. Senin eklemek istediğin bir şey varsa...

Aydın: Gönüllü çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Yerel yönetimler bazında IHD'nin iktidarı elde etme gibi bir hedefi yok. Çünkü insan temelli çalışan bir kurum. Bölgede veya ilde IHD'yi belediye gibi gören kişiler de var, ama herhalde belediyeden kaynaklı sorunlar hakkında IHD kadar açıklama yapan, belediyeyi IHD kadar uyaran hiçbir kurum yoktur. Hükümetlerin ve yerelde çalışanların yarattığı sorunları dile getirdiğimiz için de yıllardır hedef tahtasındayız. İhlali yapan kim olursa olsun IHD sokaklara çıkıp buna dair uyarılarını yapmaya devam edecektir.

Siirt'in ekonomik durumu "iyice" diyebileceğimiz bir semtinde, bahçe içinde iki katlı bir mekân KAMER Vakfı'nın yeri. Yer yer sıvaları dökülmüş.

İki kadın yöneticisi tarafından karşılanıyoruz kapıda. Duvarlar namus cinayeti afişleriyle donatılmış. "Yüzünü geleceğe dön. Bedenim benimdir," yazıyor birinde. "Acaba ne konuşacağız?" tedirginliği hissedilse de kendine güvenli iki kadınla birlikteyiz. "Kayıt cihazı mı, not defteri mi?" sorusundan sonra kayıt cihazı diyor ve noktayı koyuyoruz.

Dilek Bal ve Sara Turhan'la söyleşiye başlıyoruz.

Umut olmazsa ayakta duramayız

Şeyhmus Diken: Siirt Kamer'i tanıyarak başlayalım mı?

Dilek Bal: Çalışmalarımız kadının insan haklarıyla ilgilidir. Tabii ki çocukları da ihmal edemeyiz. Onlar da bu işin merkezindedirler. Bağımsız bir duruşumuz var.

Diken: Bağımsızlıktan anladığınız ne?

Bal: Politikamızı kendimiz üretiyoruz. Algımız açık olarak yaşıyoruz, ama politikamızı ilkelerimizden ve duruşumuzdan taviz vermeden belirlemeye çalışıyoruz. Bağımsızlık çok önemlidir, bu zeminde çalışıyoruz. Dedğim gibi, kadının insan haklarından yana tarafız. Neyle karşılaşırsak karşılaşalım biz buna bakarız. Kadının doğru söylediğini kabul eder ve onun üzerine görüşürüz ya da yapmamız gerekeni yaparız.

Diken: Bağımsızlığa bakışınız devletin kurumlarıyla ilişkilerinize nasıl yansıyor? Yerel iktidarla ilişkiniz nasıl? Karşılıklı önyargılar var mı?

Sara Turhan: Önyargılar çok. Bu konuda bayağı bir zorlanıyoruz. Özellikle saha çalışması sırasında kapısını çaldığımız insanlar bizi taraf yapmak istiyorlar. “Nereden geldiniz?” diyorlar. Tamamen bağımsız çalıştığımızı söylüyoruz. Bizi illa bir yere koymak istiyorsanız bizim için önemli olan kadın ve çocuktur. “Devletten mi geldiniz? Şu partiye mi mensupsunuz?” diye soruyorlar. Anlatana kadar bayağı bir zorlanıyoruz.

Diken: Sonra aşabiliyor musunuz peki?

Turhan: Evet. Yerelin dilini kullandığımız zaman.

Diken: Yerelin dili nedir?

Bal: Kürtçe.

Turhan: Kürtçe.

Diken: Kürtçe sizin için yerel dil midir?

Bal: Kürtçenin Kurmanci lehçesini kullanıyoruz biz. Ama Zazaca veya başka lehçeyi kullanması gereken arkadaşlarımız da o lehçeyi kullanıyor. Tabii ki Kürtçenin bir dil olduğunun çok net farkındayız. Kendi dilimiz olduğunun da farkındayız.

Turhan: Yerelde Arapça da giriyor işin içine. Arap mahallelerinde de çalışıyoruz. Sonra, Mitrıplar dediğimiz bir mahalle var, zaten ilk çalışmamızı orada yaptık. Biz genel çalışıyoruz.

Diken: O zaman burası çokdilli bir şehir ve siz de insanların konuştuğu dille ilişki geliştiriyorsunuz.

Bal: Bunu yapmak durumundayız zaten. Kapısını çaldığımız yer hangi dille konuşmamızı istiyorsa onu tercih ediyoruz. Kürtçe, Türkçe, Arapça...

Diken: Onların diliyle konuşunca işler kolaylaşıyor mu?

Turhan: Kolaylaşıyor. Kadınlar bizi kapıda çok sevimsiz bir dille karşılıyorlar. Dilek bazen diyor ki “Abla em hatine emê xeber bidin hun çavanin hun çi dikin?” (Abla biz geldik. Haber verin. Nasılsınız, ne yapıyorsunuz?) Kadın da “Tamam da hun çima na bejin em Kurmancî zanin,” diyor (Tamam da siz neden Kürtçe bildiğinizi söylemiyorsunuz?). Hemen böyle iletişime geçiyoruz. Çalışmamız gerçekten çok kolay oluyor.

Bal: Genel olarak dilin öneminin farkındayız. Hiç tanımadığı birinden kendine ait bir şey duymak insanın hoşuna gidiyor. Mesela su yerine “av”

dediğin zaman seni daha sempatik, daha yakın buluyor. Bunun farkındayız. Bunu ciddiye alarak çalışıyoruz.

Diken: Siirt KAMER dört yıldır neler yaptı?

Bal: Dört yıldır Sara'yla birlikte buradayız. Ben Siirtliyim. Birlikte dört yıldır alan çalışması yapıyoruz. İlçelerde de yaptık ve mümkün olduğunca dezavantajlı mahallelerde yapmaya çalışıyoruz bu çalışmaları. Mesela üç-dört dezavantajlı mahalle var, buralardaki kadınlar genel itibariyle neyi sorun olarak görürler? Eğitim durumları ne? Ortalama kaç çocukları var? Ne derler? Bunu baz alıyoruz.

Turhan: Kaç yaşında evlenmişler...

Bal: Gittiğimiz kurumlarda bunu dile getirmeye çalışıyoruz. "Biz böyle böyle çalışmalar yapıyoruz." Bize söylenen şudur. Mesela diyorlar ki "Cad-demiz çok kötü" Bir yerle görüştüğün zaman bunu iletebiliyorsun.

Turhan: Mesela "Çöp konteynırımız yok," diyorlar. Göç almış mahalleler genelde. İnsanların istekleri çok farklı. Zorlandığımız şeyler de oluyor. Mesela mahalle çalışmamız sırasında polis tarafından üç defa durdurulduk. Sorgulandık. Siz dediniz ya, BDP size nasıl bakıyor diye. Gerçi biz BDP'ye pek gitmedik.

Diken: Niye gitmediniz? İhtiyaç mı duymadınız?

Turhan: Evet, ihtiyaç duymadık.

Bal: Tabii başka hiçbir partiye de gitmedik.

Turhan: Siirt'te ortak çalışmalar olduğu zaman STK'larla iletişime geçiyoruz. Vetha'yla yani IHD ile ve buradaki başka bir kadın derneğiyle ortaklaşma ilişkisi içerisine giriyoruz. Biz bir adım atıyoruz, onların bize attığı adım çok az.

Diken: Neden çok az acaba? Bunu hiç sorguladınız mı?

Turhan: Onların bize bakış açısı çok farklı.

Diken: Sivil toplum örgütçülüğünde STK'lar sadece tek başına çalışmamalı, aynı alanda çalışan diğer STK'lardan haberdar olup birlikte çalışma fırsatlarını da değerlendirmelidirler. Siz KAMER olarak bunu yapabiliyor musunuz?

Turhan: Yapmaya çalışıyoruz. Bazen çok önemli başvurularımız oluyor. Bir de gizli kalanlar var. Onları dışarıya sızdırmamamız gerekiyor. Mesela bu yaz ciddi bir başvurumuz vardı. Bir baba bize başvurdu. İddiaya göre kızı evliliğinin 32. günü intihar etmiş. Baba ısrarla cinayet olduğunu söylüyordu. Bizden destek istedi. Biz istedik ki STK'ları arkamıza alalım. En azından

SI K'lar birleştiği zaman basının ilgisi farklı oluyor. Ortak bir şey oluşturalım diye çok uğraştık, ama bir türlü arkamıza alamadık. Olmadı.

Diken: Neden olmadı?

Turhan: Onların bakışı farklı demek ki. Bizim gibi bakmıyorlar. Genel bakmıyorlar.

Diken: Kaynak meselesini nasıl zyorsunuz? KAMER'in hem gönüllü- lk temelli hem de proje temelli çalışmaları var.

Bal: Yerelde kendimize kaynak olarak sağlayabileceğimiz bir şey maale- sef olmadı.

Turhan: Valilik bünyesindeki SODES'e proje verdik, ama geçmedi.

Diken: alışmalarınız için yeterli kaynağı bulabiliyor musunuz? Hem maddi hem manevi yönden.

Turhan: O açıdan çok dertliyiz. Mesela kadınların özellikle istediği şeyler var. "Farklı bir yere gelip çalışmak istemiyoruz," diyorlar. Kadınların i içe olduğu bir yerde çalışmak istiyorlar. Buna yönelik olarak dört yıldır –bu se- ne beşinci yılımız olacak– SODES'e proje veriyoruz. Mesela Siirt'in yerel kı- yafetleriyle ilgili bir proje verdik. Yirmi kadın kursiyerden oluşan bir alış- ma olacaktı. Alacağımız makineleri kurs bitiminde kadınlara hibe edecek- tik. Kurs sonrasında da işlerini srdrsnler diye. Bir türlü sesimizi duyuy- ramıyoruz.

Diken: İktidarla doğrudan bağı olmayan sivil toplum rgtleri SO- DES'ten hibe alamıyorlar.

Turhan: KAMER Vakfı olarak dört-beş ilimiz alıyor. Bu da bize göre iyi bir şey mi bilemeyeceğim. Ancak dört-beş il geçiyor.

Diken: Tabii merkezî hükümetle aranızın o kadar da iyi olmadığını gs- teriyor bu. Ya da mülki idarelerle.

Turhan: Devletin ve bazen bazı siyasi partilerin bize bakışından dolayı zorlanıyoruz. "Biz buradayız, bizi görün," diyoruz, ama insanlar istedikleri gibi görmek istiyorlar. Mesela "Bedenim Benimdir" diye cinsel istismarla il- gili bir projemiz vardı. Bunu duyurmak için ilçelere gidiyoruz, kaymakam- lıklara gidiyoruz. Emniyet kaç ilçede bizi durdurdu. "Gitme!" dediler. En son dedim ki "Yardımcı olacağınıza bizi durduruyorsunuz, önümüzü açma- nız lazım. Biz yanlış bir şey yapmıyoruz. Sizin yapmanız gereken şeyleri ya- pıyoruz." Böyle bir sorun vardı. Sonra gittiğimiz ilçelerde emniyetleri ziyaret etmedik. Böyle bir yol bulduk.

Diken: Başka nerelere proje verdiniz?

Bal: Mesela en son Danimarka Büyükelçiliği'ne bir proje verdik. Değerlendiriliyor. Henüz bir dönüş olmadı. Bunu olumlu yorumluyoruz. Olumsuz dönüş olsa mutlaka daha erken haber verilirdi. Illerde yürütülen ortak projeler zaten merkezden finanse ediliyor. Mesela "Her Kadın İçin Bir Girişimcilik Fırsatı" projesi kapsamında 7.500 civarında kadınla görüştük biz. Mardin'den Kars'a, Iğdır'a kadar her il yaptı bunu. Kira, elektrik gibi vakfın giderleri veya kendi giderlerimiz, hepsi bu şekilde merkezden finanse ediliyor.

Turhan: Ürünlerimiz var.

Bal: Bununla birlikte atölyelerimiz var. Diyarbakır'da atölyeler var. Illerin uyguladığı SODES projeleri var. Onlarla kendilerini finanse edebiliyorlar.

Diken: Siirt KAMER'in hedef kitlesi hangi kadın grubundan oluşuyor?

Turhan: Hepsini.

Bal: Kadınlar arasında şu ya da bu diye hedef gütmüyoruz. "Dezavantajlı mahalleler" diyoruz, ama o mahallelerde birçok etnik kökenden kadın var. Siirt'in birçok yerinden gelmiş, ekonomik koşulları farklı, hayata bakışları farklı birçok kadın. Aralarında ayırım yapmıyoruz.

Diken: Genel bakıyorsunuz. Peki, kaç çalışanınız var burada?

Bal: İki kişiyiz biz.

Turhan: Ama gönüllülerimiz var. Bir durum olduğunda gönüllülerimiz toplanıyor.

Diken: Siirt'in yaygın medyaya yansıyan yüzlerinden biri de cinsel meselelerle ilgili konulardır. Küçük yaşta kız çocuklarının tacizinden tutun evlendirilmelerine varana kadar. Bu şekilde imlenen bir kentte kadın örgütlenmesi olmak ve sivil toplumculuk yapmak Siirt KAMER için zor bir iş midir?

Bal: Cinsel istismarla ilgili hiçbir olay Siirt'e özgü değil. Dört çocuktan birinin böyle bir olaya maruz kaldığı biliniyor veya kadınlar arasında şiddet görenlerin oranı çok yüksek. Siirt'e, bölgeye has bir sorun değil. Kültürel bir sorun kesinlikle değil. Bu, genel anlamıyla bir ülke, bir dünya sorunudur. Böyle bir sorun var. Tabii Siirt'te yaşadığınız için kısmen de olsa algıda seçicilik durumunuz oluyor. Ama olaya yaklaşımımız Siirt üzerinden değil. Biz merkezden bakmaya çalışıyoruz. Bunlar niye yapılıyor? Bunların önüne nasıl geçilir? Kim harekete geçmelidir? Devlet kurumları mı, yerel yönetimler mi? STK'lar nasıl ortaklaşabilir? Dil ne olmalıdır? Mesela bir basın açıklaması yapılıyor, o açıklamanın dili bizim için çok önemlidir. Olaya tarafsız ve bağımsız bakan bir dil olması bizim için çok önemlidir.

Turhan: Ama tabii Siirt'te bu olayların gün yüzüne çıkması güzel bir şey. İnanazından karanlıkta kalmıyor. Ortaya çıkıyor. Böyle de değerlendirebiliriz.

Diken: Ortaya çıkmasından rahatsız olanlar var mı peki?

Turhan: Tabii ki.

Bal: Mutlaka.

Diken: Onlar sizi taciz ediyor mu? Erkekler bu tip meselelerin kapalı kapılar ardında kalmasını tercih ederler. Devlet de bundan rahatsız olur. "Bu alanlara neden bu kadar giriyorsunuz? İmajımızı zedeliyorsunuz," demiyor mu?

Turhan: En son Pervari olayında karşılaştık bu tepkiyle. Üstü kapalı söyleyeyim.

Bal: On iki yaşında evlendirilen bir kız çocuğunun on üç yaşında ilk çocuğunu doğurması, on dört yaşında ikinci çocuğunu doğurması ve on beşinde ölümü... İntihar olarak lanse ediliyor, ama bir av tüfeğine ait on beş on altı saçma çıkıyor vücutundan. Evli, çocukları olan gencecik bir kadın hayatını kaybediyor. Bunun üzerine Pervari'ye gitmeyi düşündük, maalesef kar yağışından dolayı köye çıkamadık.

Turhan: Öncesinde yirmi üç ilde bir basın açıklaması yayımladık. Kızın ailesi açıklamamızdan rahatsız olmuş. Böyle bir tepki aldık.

Diken: Niye rahatsız olmuş aile? Açıklamanız doğru değil anlamında mı?

Turhan: Açıklamamız bize göre doğrudur. Onlara göre yanlış. "On iki yaşında bir çocuk intihar etti," diyor. Halbuki av tüfeğini alıp kendini vurmuşsa bile bu bir cinayettir. İntihara götüren nedenler vardır. Biz olaya bu yönüyle baktık.

Bal: Aklımıza takılan soruların "acaba"sını biz yazılı olarak aktardık.

Turhan: İnsanların kafasında oluşan soru işaretlerini biz korkusuzca dile getirdik. Bu da aileyi kızdırmış açıkçası. Öfkelenmiştir. Hatta bizden sonra giden farklı bir derneği kabul etmemişler. demişler ki "Başka bir kadın derneği gelmişti, bunları bunları yazmışlar, bizi aşağılamışlar" Oysa ortada bir cinayet var. Ortada ölmüş küçük bir kız çocuğu var. Onun yaşadıkları var. Bunlar başlı başına meseledir!

Diken: Sonra nasıl aştınız peki bu meseleyi?

Turhan: Biz geri adım atmadık.

Bal: Açıklamamızın arkasındayız. Kafamıza takılanları, insanların dillendirmeye cesaret edemediği şeyleri biz dillendirdik. Bunun araştırılması ge-

rektiğini söyledik. Bu bir intihar dahi olsa on dört yaşında bir çocuğun bu noktaya gelmesi ciddi bir sorundur.

Turhan: Köye ulaşamadık, ama savcılığa gidip oradan bilgi aldık. Berdelmiş. Berdel zaten başlı başına bir sorun. Ondan sonra iki aile hakkında da cinsel istismardan dava açılmış. Kader kendini öldürmeden önce bu davalar sürüyormuş.

Diken: Biraz daha tuzu kuru bir semtte yerinizi açmışsınız. Bu özel bir tercih midir? Olanaksızlıklar içinde yaşayan düşük gelir grubuna mensup kadınların olduğu yerlerde neden açmadınız yerinizi?

Turhan: Vakfımız şu an şehre yakın, yani insanların, kadınların kolayca gelebilecekleri bir yer. İçerilerde köhne bir yer istemedik. Bize çok mağdur kadınlar geliyor. İçeriye girdiklerinde içleri ısınsın, bir güven olsun istedik, bunlar önemli şeyler.

Diken: Öyle oluyor mu?

Turhan: Evet, öyle oluyor.

Diken: Geldiklerinde huzur mu buluyorlar?

Turhan: Geri bildirimlerimiz öyle. Kadınlar öyle söylüyorlar. Şu an tavanlarımız falan dökülür durumda görüyorsunuz, bu yüzden geçen Dilek'le gittik, birkaç yer baktık. Bir yer bulduk, hatta bir vakfın bir yeriymiş, bize kirada da bayağı bir iyilik yapacaklardı, ama iki odası tamamen karanlıktı, o yüzden orayı istemedik. Şartları buradan çok daha iyiydi, apartman katıydı, doğalgazlıydı, yeniydi, ama işte uygun bulmadık.

Diken: Dört yılda kaç kadına ulaşabildiniz? Rakam verebilir misiniz?

Bal: 7.500'ün üzerinde kadınla yüz yüze görüştük. Bunun içerisinde ilçeler de var. İki yıl önce ilçe çalışması da yaptık. Bunun yanında jinekologudur, avukatıdır, sosyal çalışmacısıdır ya da işte kadınlar kimi talep etmişse onların da katıldığı geniş çaplı toplantılar yapmaya çalıştık. Mesela Şirvan ve Kurtalan'da ikişer üçer hafta peş peşe toplantılar yaptık. Siirt'te vakıf binamızda yapmaya çalışıyoruz. Ayrıca kurum ziyaretlerimizi yapıyoruz. Başvurulara elimizden geldiğince destek olmaya çalışıyoruz. Anne veya çocuklardan sorumlu kadınların katıldığı bir çalışmamız var. Çocuğun bireyselliği üzerine anne ve çocukların birbirlerine dokunabildiği, duygusal anlamda birbirlerini fark edebildiği bir çalışma oluyor. Bütün bu çalışmaları yürütüyoruz yoğun bir şekilde.

Diken: Siirt KAMER ağırlıklı olarak kadınla ilgili çalışıyor. Çocukla da çalışıyorsunuz. Erkeklerle çalışıyor musunuz?

Bal: Hayır.

Turhan: Ama şimdi beraber oynama grubu yapıyoruz. Koordinatörlüğünü Dilek üstlendi, kendisi anlatsın. Babalar ve çocuklarla bir çalışma yapmayı düşünüyoruz.

Bal: Baba ve çocukların katılıp birlikte oyun oynayabildiği, aralarında iletişim kurmayı sağlayan beş haftalık bir proje. Birbirlerini fark etmelerini sağlayacak oyunlar oynuyoruz. Yirmi üç ilde oyun grupları kurduk bu şekilde. “Dünyayı çocuklar değiştirecek,” adı altında şenlikler yaptık. Tabii bütün bu etkinliklerde duruşumuz çocuğu gözlemeye dayalı. Babaya “Niye bunu yaptın?” demektense “bak böyle de yapabiliydin,” şeklinde daha yapıcı bir dil kullanarak bir şeyleri fark ettirmeye çalışıyoruz.

Diken: Siirt’te sivil toplum ne durumda sizce?

Bal: STK’lar arasında daha fazla ortaklık zemini olması lazım bence.

Diken: Yok mu öyle bir zemin?

Bal: Bazı konularda zorlandığımız zamanlar oluyor. Mesela bir şey yapılacak, bir konuyla ilgili tavır belirlenecek, basın açıklamasının bize de uygun olması lazım, çünkü bizim de bir duruşumuz var.

Diken: “Böyle bir basın açıklamamız var, ne diyorsunuz?” denmiyor mu size? Açıklama geliyor ve “Buna imza atar mısınız?” mı deniyor?

Bal: Gönderilen durumlar oluyor, biz onu değerlendiriyoruz, dilimize ve duruşumuza uygun olmayan bir şeyse imzalamamayı tercih ediyoruz. Taviz vermeyeceğimiz şeyler var. Tabii STK’lar genel anlamıyla birbirlerine daha fazla destek olabilmeli Siirt yerelinde de.

Diken: 2000’lerin başarılarıyla bugün arasında bir kıyaslama yaparsanız, Siirt’te sivil toplumculuk iyiye gidiyor mu?

Bal: Ben 90’lı yıllarda aktif olarak böyle bir şeyin içinde yer almadığım için o zamanın koşullarını bilemem. Kendi aralarındaki diyalog nasıldı, işleyiş nasıldı? O zamanla bir karşılaştırma yapamam, ama şu anda daha ileriye gitmesi gerektiğini düşünüyorum. Dört yıllık süre için fikrim, daha ileriye gitmesi, diyalogların daha açık olması gerektiği yönündedir.

Diken: Barış süreci nasıl gidiyor sizce? Sivil toplumu en azından Siirt ekseninde etkiliyor mu, etkileyecek mi?

Bal: Barış sürecini çok olumlu buluyoruz ve inançla bakıyoruz. Uma-

rız en doğru şekilde, gerçekten insanların otuz yıllık yaralarını kapatabilecek adil bir çözüme ulaşılabilir. Bunlara Türkiye’de yaşayan herkesin ihtiyacı var. Ortam ılımlı olduğu zaman, genel anlamıyla yumuşak bir iklim olduğu zaman insanlar da farklı oluyor. Sert yerlerde mizaç da sertleşiyor. Kendine karşı bile farklılaşıyorsun. Ama ılıman ve rahat bir ortamda tabii ki birbirimizle diyalogumuz farklı oluyor, kendimize karşı da farklı oluyoruz. İnancın da daha derinleşiyor ve daha olumlu oluyor. Bu anlamda barış sürecini çok önemsiyoruz.

Turhan: İnsanlar çok yara aldı. Sahada çok örneğini gördük bunun. Örneğin bir eve gittik, kadın açtı kapıyı, kendimizi tanıtıp dedik ki “Böyle böyle bir çalışma yapıyoruz, onun için geldik” Kadının ilk sözü ne oldu biliyor musunuz? “Lütfen AKP’den geliyorsanız yeter, biz barış istiyoruz artık, kan dökülsün istemiyoruz” Kadınların, çocukların, insanların ihtiyacı bu artık. Kan dökülmesin, bitsin, barış gelsin artık. Huzura erelim. “Huzuru biz göremedik, en azından çocuklarımız görsün,” diyorlar. “Çocuklarımız daha iyi bir ortamda büyüsünler.”

Diken: Peki bu konuda umut var mı?

Turhan: Umut var. Umut her zaman var. Zaten umut olmazsa ayakta duramayız.

ELAZIĞ

28 Ocak 2014 günü Diyarbakır'dan Elazığ'a gidiyoruz.

Hava soğuk. Buna rağmen Hazar Gölü'ne düşen parlak güneş ışınları
yol boyu gözümüzü alıyor.

Sivrice kavşağından sonra Elazığ'a girmeden son on kilometrenin
her eli metresinde bir orta refje asılı Türk bayrakları Elazığ'ın
gerçekliğı olarak ilk dikkatimizi çeken şey oluyor.

Ayşenur Zarakolu, lmnn on ikinci yıldönümünde mezarı başında
anılıyor. Her ayın 28'inde olduğı gibi, Roboski Katliamı'na dikkat
çekmek için Roboski Adalet Girişimcileri Ankara'da gösteri yapıyor.
Elazığ'ın gündemi ise birkaç gün içinde yapılacak olan Ticaret ve
Sanayi Odası seğıimleri...

İki dostla buluşuyoruz. Yazar Metin Aktaş ile aktivist Mustafa
Balaban. Elazığ'ı iyi bilen ve görüşeceğimiz sivil toplum
kuruluşlarından n randevuları alan dostlar.

Elazığ Mamuret-ül Aziz Vakfı, şehir merkezinde kendisine ait binada hizmet veren bir örgüt. Burhan Güneş, Fırat Üniversitesi'nde akademisyen. Kendine güvenle konuşan, yer yer sivil toplum perspektifine eleştirel gözle de yaklaşan biri.

Rahat koltukları olan geniş ve çok amaçla kullanılabilecek bir mekâna sahipler.

Duvarda vakıf duası ve bedduası asılı. Kanuni Sultan Süleyman devrinden kalma olduğunu öğrendik.

Girişteki ilan panosunda vakfın yaptığı etkinliklerle ilgili duyuru ve fotoğraflar asılı.

Bizi bu işe iten sebep Allah rızasıdır

• Mamuret-ül Aziz Vakfı ne zaman kuruldu ve hangi ihtiyaçtan doğdu?

Burhan Güneş: 1994'te kuruldu. O yıllarda Güneydoğu'da kimine göre terör, kimine göre savaş olan hadise yoğun bir şekilde yaşanıyordu. Bu probleminden dolayı çok ciddi bir göç hadisesi de vardı. Hem kırsaldan Güneydoğu şehirlerine hem de Güneydoğu'dan batıya yoğun bir göç yaşandı. Elazığ o dönem bölgenin diğer şehirlerine göre daha az problemlili bir şehirdi. Onun için gerek komşu şehirlerin kırsalından gerek Elazığ kırsalından çok sayıda vatandaş bu probleminden kaçarak şehir merkezine göçtüler. Evlerini, yurtlarını terk edip şehre gelmişlerdi. Çoğunun dil problemi var, iş problemi var, geçinemiyorlar, eğitim ve sağlık hizmetinden faydalanamıyorlar. Çok kötü şartlarda yaşayanlar vardı. Her şehirde olduğu gibi Elazığ'ın yerlileri arasında da yoksullar vardı zaten. Biz bir grup arkadaş böyle bir-iki aile tespit edip yardım için ayaklandık. Kendi aramızda para toplayıp yardıma gittik. Ta-

hii topladığımız bu ilk para iki aile için fazla geldi. Bu da bizi birkaç aile daha bulmaya sevk etti. Böyle dolaştıkça baktık ki alanda gerçekten çok büyük problem var. O zamana kadar bu problem hakkında çok fazla bilgi sahibi değildik. Sonra durumu çevremize anlattık. “Çok muhtaç insanlar var, onlara yardım götürülmesi gerekiyor,” diye. Sağ olsun arkadaşlar da bize güven duydular. Herkes karınca kararınca her ay başı bir miktar para ayırıyor, yardım yapıyordu. Sonra baktık ki ilgi artıyor, bunu bir tüzel kişiliğe çevirelim dedik. Çünkü para işleri sıkıntılı olabilir. Böylece Mamuret-ül Aziz Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği’ni kurduk.

Şeyhmus Diken: 1994’te mi?

Güneş: Evet. Kuruluşla ilgili prosedür vakfa göre daha kolaydı. Derneğimizi kurduk, faaliyetlerini de biraz kamuoyuyla paylaştık. O zamana kadar ulusal bazda da yerel bazda da yoktu böyle yardım kuruluşları. Yardımlar daha çok bireysel faaliyetlerle yürütülüyordu. Derneğimiz tabii toplumda ciddi bir ilgi uyandırdı. Kısa sürede şehrin insanları tarafından kabul ve teveccüh gördü. Sonra da bu faaliyet birkaç sene sonra bitip gitmesin diye vakıflaşma kararı aldık. Vakfın biraz daha kalıcı bir kimliği var tabii.

Diken: Bir de alanı daha geniş tutulabilir.

Güneş: Evet, öyle. İki yıl sonra, 1996’da aynı isimle vakfımızı kurduk.

• **Sonra alanı nasıl genişliyor? Neler yapan bir vakıf haline dönüşüyor?**

Güneş: Yardımlaşmayla beraber “Bu işi nasıl etkin yapabiliriz?” diye düşünüp Elazığ’ın her yerini aramızda sorumluluk bölgeleri olarak paylaştık. Mahalle sorumlusu arkadaşlarımız var. Araştırma metotları geliştirdik. Yardımın gerçekten yoksula gitmesi için. Bir de yoksulun ihtiyacının belirlenmesi için. Yani insanlara rastgele bir çuval gıda götürmenin faydası yok. Adamın yakacağa ihtiyacı varsa, çocukları donuyorsa, makarna götürmenin çok bir anlamı yok. Onun önce bir ısınması lazım. Biraz da bunu kendimizce daha iyi yapmaya çalıştık. Bir de tabii 2000’lere doğru sosyal yardımlaşma kurumları tabiri caizse mantar gibi bitmeye başladı. Gerek ulusal bazda gerek yerel bazda birçok kişi ve grup dernekleşti. Mesela Deniz Feneri kuruldu. Kimse Yok Mu daha sonra kuruldu. Yerel boyutlular ufak tefek kuruldu tabii.

Diken: Bir de valiliklerin fakir fukara fonları, sosyal dayanışmaları filan...

Güneş: O ayrı bir sıkıntı. Bu sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları 1986’da kurulmuştu valilik bünyesinde, ama çok fazla bir varlık gösterememişlerdi. O zaman krizlerin falan olduğu bir dönemdi. Hükümetin daha çok

borç ödemekle geçirdiği günlerdi. Onun için oraya da çok fazla fon ayırmıyordu. Söylenti öyleydi tabii. Oraya gelen fonlar da hükümet tarafından borç ödemede kullanılıyordu. Sonra 2000'li yıllarda o fon da aktif olmaya başladı, ama içeride bir curcunayla. Herkes fakir arıyor bir şey götürmek için, ama insanlar birbirinden habersiz. Dedik ki "Amaç fakire yardım etmekse hepimizin amacı aynı. Bunu daha doğru yapmak için işbirliği yapalım, daha fazla ve daha doğru yardım gönderelim" Tabii ki bizim işbirliği kültürümüz yok maalesef. Güneydoğu'da da böyle, Türkiye'de de böyle. Herkes "Ben bu işi çok iyi bilirim," edasıyla yapıyor.

• Elazığ'da sivil toplum kuruluşlarıyla rahatça ilişki geliştirebiliyor muydunuz? Sizin öncülüğünüzde veya başkalarının çabalarıyla.

Güneş: 2000'li yıllara kadar geliştirilemedi bu. 2000'den sonra kurumlar arttı. Mamuret-ül Aziz'in toplumda sahip olduğu güven ve itibar birtakım kurumlarda baskı oluşturdu. Mesela belediye yardım dağıtıyor, vatandaşlar ona bile baskı yapıyor. Vatandaş diyor ki "Bak kardeşim, bu kurum bu işi iyi yapıyor, onunla işbirliği yap" Bizim davet etmemiz çok etik olmazdı tabii. Bunun üzerine birtakım kurumlarla işbirliği yaptık. Nasıl yaptık? İhtiyaçlı olan insanların listeleri bizde vardı. Biz o araştırma işini çok iyi yaptık. "Şu insanlar yoksuldur, bunlara yardım edilebilir," diye liste verdik, onlar da bu liste dâhilinde yardım götürüyorlar. Böyle bir işbirliği de yaptık, ama devamı gelmedi ne yazık ki. Bu bir kültür meselesi.

2005'te dönemin valisi bizi SYDV'nin mütevelli heyetine davet etti. "Siz bu işi biliyorsunuz, bize katkı sağlayın," dedi. Orada ciddi kaynaklar var tabii, ciddi bir fon harcanıyor. Biz de kabul ettik. Beş yıl boyunca orada mütevelli heyeti üyeliği yaptık. Fakat orası ayrı bir sıkıntı. O kadar insana hizmet ediyor, ama kurumsal kimliği oluşmamış, altyapısı oluşmamış, tamamen el yordamıyla çalışıyor. Yani dijital çağdayız, dijital hiçbir şey devreye girmiyor. Büyük sıkıntı oluyordu. Yalnız o da değil, bir de bürokrasi var tabii.

2006'da Avrupa Birliği'nin projeleri yaygınlaştı. Düzey 2 bölgesel kalkınma projeleri adı altında. Biz de o zaman bütün bu problemlere çözüm getirebilecek bir proje hazırladık. Bu projede yoksulların çok doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekiyor. Hedef kitle yoksullar, ama yoksulluk soyut bir kavram. Size göre yoksul olan bana göre yoksul olmayabiliyor. Artık bilimsel kriterlerle yoksulun tarifinin yapılması lazım. Bir ölçüt olması lazım. Bir de yoksulluğa iten sebepleri bilmemiz lazım.

Diken: Yani yoksulluğun altyapısını bilmek durumundasınız.

Güneş: Evet, sosyal yardımlaşma boyutundan çıkıp yoksullukla mücadele boyutuna geçmemiz gerekli.

Diken: Siz aslında sosyal devletin işine soyunmuşsunuz. Bu noktada devletle çatışmadınız mı hiç?

Güneş: Onu söyleyemedi, çünkü öyle bir çalışma ortaya koyuldu ki bugün taraflı tarafsız kim gördüyse “Bu iş böyle olmalı,” dediler. O çalışmanın önünde herkes saygıyla eğilmek durumunda kaldı.

Diken: Bir model çizdiniz yani.

Güneş: Evet. Bu çalışma neyi öngörüyordu? Bir defa yoksulların doğru bir şekilde tespit edilmesini. Onların da sanal ortamda tutulması lazım. “Burhan Güneş” diye aradığında yetkili kurumlar buna ulaşabilmeli. Bu yönüyle kurumsal işbirliğini getiriyor. Eğer kaydı varsa her şeyi çıkar vatandaşın. Kaç çocuğu var, evi kira mı, evindeki eşyaları nelerdir, geliri nedir, nereden gelmiştir? Yoksullukla ve sosyal problemlerle ilgili bütün verileri orada. Bölgenin yoksullarını görebiliyorsunuz, şehrin genelini görebiliyorsunuz. Her kurumun kendine göre yoksul tayin etmesine son. Artık yoksul elimizin altında. Zaman ve kaynak israfı da bitiyor. Hangi kurum çalışmak istiyorsa sistemden şifre alıp girerek yoksulu görebilecek. Yoksula hangi tarihte hangi kurum tarafından ne yardım yapıldığını da görebilecek. Çünkü sistem her kurumun yaptığı yardımları girmesini öngörüyor. Mesela Mamuret-ül Aziz Vakfı şu kişiye şu tarihte yarım ton odun vermiştir. Deniz Feneri şu kişiye şu kadar nakit yardım yapmıştır. Hepsini görüyorsunuz. Siz bir kişiye yardım yapmaya karar vermişseniz o tabii sizin bağımsız iradenizle alakalıdır, ama sizin de yaptığınız yardımı oraya girmeniz gerekli.

• Yoksulluğun bir de siyasal boyutu var. Savaşta ya da bazılarının ifadesiyle terörden dolayı insanlar can havliyle kaçıp her şeyini bırakarak kent merkezlerine geliyorlar. Gelirken de sosyal yapılarını, felsefelerini, siyasi düşüncelerini yanlarında getiriyorlar. Kimi kente adapte oluyor, kimi kentin varoşlarında sorun haline dönüşüyor. Bu yoksullukla mücadele yöntemini geliştirirken Mamuret-ül Aziz Vakfı olarak sizin siyasal tercihleriniz var mıydı? Bir de devletle veya sivil toplum kuruluşlarıyla çalışırken hiç bu tip tercihleriniz ya da önyargılarınız var mıydı?

Güneş: Çok açık yüreklilikle bahsedeceğim. Sonuçta saklayacağımız bir şey yok. 1994’te kurulduğumuz zaman birlikte bazı kararlar aldık. Bunlardan biri de dini, dili, kimliği ne olursa olsun yoksulu yoksul olarak görmektir. Şükürler olsun, biz bunu bu zamana kadar uyguladık. Bir de beslendiğimiz kaynaklar var tabii. Dinî duygularla oluşabilen sadaka ve zekâtlarla gelir elde ediyoruz biz. Tabii bize sadaka ve zekât veren insanların bir kısmı da –bakın bunu çok açık yüreklilikle söylüyorum– “Arkadaş, bu zekâttır, bir takım insanlara gitmesin, ben uygun görmüyorum,” diyebilmişlerdir, ama

diyenin şahsi görüşüdür bu. Kurumsal bir görüşe kesinlikle bağlanmamıştır, evrilmemiştir. Burada Alevi'si, Kürd'ü olabilir, biz onu aramamışızdır, bu mudur şu mudur dememiştir. Sonuçta yoksulsa, yoksulluk derecesine göre elimizden ne geliyorsa ulaştırmışızdır. Bu açıdan takdir de görmüştür vakfımız. Münferit olarak birkaç kişinin itirazları olmuştur tabii, biraz o konuyu da açmak isterim. Mesela şu anki Aksaray Mahallesi, eskiden Yığınkı'ydi. Sorumlusu ben olduğum için yirmi yıldır bilirim o mahalleyi. O mahallenin bir kısmında Elazığ kırsalından gelen insanlar vardır. Ama bizim o insanlara yardım etmemize kesinlikle engel olmamıştır.

• Dil meselesini nasıl çözüyorsunuz? Diyelim ki siyasal düşüncelerinden dolayı kentin varoşlarına yerleşen insanlar Türkçe bilmiyor, Zazaca konuşuyor veya Kurmanci konuşuyor. Ne yapıyorsunuz?

Güneş: Bazı arkadaşlarımızın dili var. Benim yok şahsen, olmasını isterdim tabii. Onlar kendi mahallelerinde olanlarla iletişim kuruyorlar. Ben de mesela Bingöl'den bir aile geldi ilk zamanlarda, çocukları Türkçe bildiği için onlar üzerinden veya kapı komşusu aracılığıyla iletişim kurmuştum. Bir şekilde hallediliyor. Çok problem yaşadığımız söylenemez.

• Yapılanmanızda cinsiyet kotası var mı? Mesela kadın yöneticileriniz, kadın kurucularınız var mı?

Güneş: Diyarbakır'la Elazığ arasındaki en önemli kültürel fark burada ortaya çıkabilir. Elazığ bu anlamda biraz daha muhafazakâr. Kadının fazla ön plana çıkması normal değil. Diyarbakır'da bu anlamda gerçekten çok aktif olduğunuzu biliyorum. Bunu da gerçekten takdirle karşılıyorum. Biz mesela gidiyoruz zaman zaman, vatandaş kocasından ayrılmış bir kadın. Çocuklarının üstü başı çok kötü. Kadın temizlik bilmiyor, hijyen bilmiyor, düzen bilmiyor, yemek bilmiyor. Biraz da sosyalleşmesi lazım kadının. Sosyolog olan bir ablamızın başkanlığında bir kadınlar kolu oluşturduk. Böyle ailelere gidip rehberlik yapması için. Hâlâ aktif olarak çalışıyorlar. Aileye gidip kadın kadına birtakım problemlerini çözebilmek, özellikle sosyalleşme noktasında destek vermek adına çalışmalar yaptılar. Ama erkekler kadar aktif değil tabii, mahalle sorumluluğu da yok kadınlar kolunun.

• Siz sivil toplum örgütünün taraflılık, bağımlılık ve bağımsızlık mantığını nasıl anlatırsınız? Mesela Mamuret-ül Aziz Vakfı taraflı mıdır? Bağımsız mıdır?

Güneş: Taraf olmak kavramı da bağımsız kalmak kavramı da kendi içinde tanımlanmaya muhtaç tabii. Yani neye göre taraf, neye göre bağımsız? Ben bazı şeyleri izah edeyim, siz oradan ne kadar taraf veya ne kadar bağımsız ol-

duğumuzu çıkarın. Bir kere bu derneğin kurulma amacı yoksullukla mücadele olsa da bizi bu işe iten sebep Allah rızasıdır. Dinimizin bize getirmiş olduğu yükümlülüktür. Bugün bu vakıf hâlâ burada duruyorsa, bu arkadaşlar burada gönüllü olarak çalışıyorlarsa şuna inandıkları içindir: Biz burada bir fakirin duasını alırsak, rabbimiz de öbür dünyada bize şefaatecektir. Bir ece verecektir. Biz dinin tarafıyız bu anlamda.

Bu kavramlar kişiye göre değişebilir, ama bizim kesinlikle bu zamana kadar siyasi bir tarafımız olmamıştır. Birtakım siyasi şahsiyetler vakfı ve derneği siyasi saiklerle kullanmak istemişlerdir, bu her zaman olabilen bir şeydir. Siyasiler tabii mutlaka bir STK'yı, bir derneği, bir vakfı arkalarına almak istiyorlar. Bizim siyasi düşüncemiz yok, ama dünya kadar problem var tabii gündemde. Şahsi olarak bir tarafından bakıyorsunuz olaya. Bu bir taraflılıktır tabii ki. Ama kesinlikle bir siyasi partinin organı gibi çalışmıyoruz, öyle bir misyonumuz yoktur. Siyasi bir anlayışımız yoktur. Kuruluş amacımız yoksula yardım etmek. Şeffafız. Yoksulun kimliğini, dinini, dilini sormuyoruz. Bizi bağlayan ilkeler bunlardır. Bu dönemde gerçekten politize olmadığımız kanaatindeyim. Buna ciddi anlamda çok dikkat ediyoruz. Her arkadaşımız, siyasi görüşü ne olursa olsun, vakfın bu temel amaçlarına saygı duyuyorsa, burada faaliyet yürütebiliyorsa bizim çatımızda yer bulabilir.

• Kaç üyeniz var?

Güneş: Gönüllü mahalle sorumlusu olarak yirmi beş civarında aktif arkadaşımız var. Bir o kadar da bayan üyemiz var. Bir de faaliyetlere aktif katılınayip maddi destek veren arkadaşlarımız var. O da günden güne değişiyor. Bazı günler beş yüze çıkıyor, bazı günler iki yüze düşebiliyor. Yardımlar azalabiliyor, artabiliyor. Yeni kaydolanlar da var tabii.

• Mahalle temsilcilikleri diye ipucunu verdiniz gerçi ama yoksula yardım döngüsü nasıl sağlanıyor? Siz mi gidiyorsunuz yoksulun mahallesine yoksa Mamuret-ül Aziz Vakfı'nın hizmetlerini, yardımseverliğini duyup da gelenler oluyor mu?

Güneş: İkisi de oluyor. Tabii şu an ekonomik yoksullukla beraber kültürel yoksulluk da var. Eğitim yoksulluğu var. Çoğu insan buradan nasıl hizmet alacağını bilmiyor. Özellikle ilk zamanlarda insanlar kendi sıkıntısına kimlerin ortak olabileceğini bilmiyor. Buraya gelmeleri şart değil. Gerçekten yoksulsa biz onu yönlendiriyoruz zaten. Vakfa gelmesi gerekiyorsa da –çünkü burada başvuru yapması lazım– biz onu getirip başvuru yaptırıyoruz. Ayrıca, artık tanınan bir vakıf olmamız sebebiyle çevre yönlendirmesiyle gelen de olabiliyor veya direkt kendisi gelip başvuru yapabiliyor. Başvuruları ilgili mahalle sorumlusu değerlendiriyor. Pratikten gelen bir yoksul-

luk kriterimiz var artık. İmkânlarla alakalı biraz da. İmkânlarımız devletinki kadar geniş değil. Çok yoksulla ilgilenmek istiyoruz. Periyodik yardım yapıyoruz.

• **Ne veriyorsunuz mesela hocam?**

Güneş: Mesela yılda dört kez gıda paketi veririz. Yakacak yardımı yaparız. Yılda beş-altı kez et yardımı yaparız. Elazığ'da en fazla adak kurbanı kesen ve bunu da fakirlere dağıtan bir kurum noktasındayız. Nakit yardımı yaparız. Eğitim yardımı da yaparız.

Bir vakıf gönüllüsü: Sıcak yemek yardımı da...

Güneş: Bir ara o da vardı, onu kaldırdık hocam. O çok rasyonel değil artık. İlk zamanlar sıcak yemek de yapıp dağıtmıştık. Yakacak yardımı, giysi yardımı...

• **1990'lı yıllarda, yani savaş koşullarında kurulan bir örgütsünüz. 90'lı yılların sivil toplumculuğuyla 2014'ün sivil toplumculuğunu karşılaştırınca ne dersiniz?**

Güneş: Biz 2010'da Elazığ'da dernek, vakıf, sendika ve odaların bulunduğu bir Elazığ STK platformu oluşturduk. O platformun da kurucularındanın ve 2010'da sözcülüğünü yaptım. Elazığ'da sivil hayat ne kadar vardır tartışılır, ama onun da bir parçasıyız yani. Türkiye demokrasisinin şekilcilikten çıkıp reel bir demokrasi olabilmesi için sivil toplumun mutlaka canlanması gerekiyor. Ama bunun önünde ciddi engeller var. En büyük engellerden biri, Türkiye'deki siyasal yapıdır. Artık siyasi yapı bütün alanı kaplıyor ve o kapladığı bütün alanda da kendi söz sahibi olmak istiyor.

Diken: Sivil toplum alanı da dâhil mi?

Güneş: Her alanda. Mamuret-ül Aziz Vakfı Allah'a şükürler olsun bu yıl yirmi yaşına girdi. Faaliyetlerimizin yanı sıra bilgi de üretmeye başladık artık. Sempozyumlara katıldık. Devletin kalkıp işbirliği teklif etmesi, önümüzü açması ve birtakım hizmetleri bize terk etmesi lazım. Devlet buna kesinlikle yaklaşmıyorsa siz kurumsallaşamazsınız. İnsan kaynaklarınız olmalı, mekânınız olmalı. Benim burada üç-dört tane uzman çalıştırnam lazım. Bunlar hep kaynakla alakalı. Ama devlet paylaşacak ki yapayım. Ben dinî saiklerle yola çıktığım için sürekli kaynak bulabiliyorum. Her STK o kadar şanslı değildir. Mesela çevre örgütü olsanız, çevreye duyarlı kaç insan vardır bu toplumda? Gelişemezsiniz. Onun için devlet desteklemeli. Hatta ne kadar doğru olur bilemiyorum ama devlet nasıl bir ara burjuvaziyi yaratmak için özel sektörü desteklediyse sivil toplumu da öyle destekleyebilir. Belki sivil hayat anlayışına ters gelebilir bu, ama devletin bu anlamda sivil toplumu ha-

yata geçirmesi lazım. Hizmetine bakacak, rüştünü ispatlayan kurumlara iş-birliği teklif edecek. Bazı hizmetleri oraya devredecek. Şimdi siz hangi işe el atsanız devlet orada. Hiçbir şeyi de kotaramıyor.

• **Yani devletin sivil alana bu kadar fazla müdahale etmesi sivil toplum-cu olarak sizi rahatsız ediyor.**

Güneş: Bu kurumu yoksulluk konusunda daha içi dolu hale getirebilmem için, ülkeme daha fazla politika üretebilmem için, hatta dünyada bu anlamda birtakım ürünler ortaya koyabilmem için güçlü olmam lazım. İnsan kaynaklarımın yeterli olması lazım, uzmanlarla çalışmam lazım. Şimdi kirasını ödeyemeyen STK'lar var. Oraya kim gidebilir ki? Bu yapı sürdükçe STK'ların Türkiye'de umduğumuz güce erişmesi mümkün değil.

Sadece ne olur? Siyasal iktidar sıkıştığı zaman STK diye gidip birilerine yapıştır. Bu STK ne kadar STK? STK gerçekten düşünce ve yapı olarak devletten bağımsız olmalı. Kendi özgün düşüncenizi her ortamda ifade edebilmeniz lazım. Ama yanlış, ama doğru. Siyasi partiler kendilerine karşı olan bir görüşü de saygıyla karşılayabilmelidir.

• **Mamuret-ül Aziz Vakfı Elazığ için nasıl bir gelecek hayal eder?**

Güneş: Bu hayal bizim vakıf kurmamıza neden oldu. Yoksulluğun ortadan kalkması mümkün değil tabii ki, insanlar tarih boyunca yoksul olmuştur. Dünya kadar sıkıntı var ve bunların sebepleri var. Mesele, bir insanın yoksulluğunun bir kurum tarafından onur ve haysiyeti incitilmeden giderilmesidir. Hedefimiz bu. Bir insanın ekmeğe de ihtiyacı olabilir, başka bir şeye de ihtiyacı olabilir. Önemli olan, nur ve haysiyeti incinmeden bir kurumdan bunu temin etmesidir. Mamuret-ül Aziz Vakfı buna soyunmaya çalışıyor. Ekmeğe muhtaç olan bir insanın başkasının kapısına gitmesine gerek yok. Öyle bir kurum olalım ki o insan yalan beyanda bulunmak ihtiyacı da hissetmesin. Onurlu olsun ve buradan ona onurlu bir hizmet gitsin. Hedefimiz budur. Rabbimiz ne getirir, ne götürür bilemiyoruz.

• **Mamuret-ül Aziz, Abdülhamit döneminde El'aziz'in veya Mezre'nin adıdır. Çünkü yüz yıl önce Harput'ta hayat var, sonra Elazığ düze iniyor ve Mamuret-ül Aziz ismi veriliyor... Tarih bilgilerimizden bunu biliyoruz. Siz bu ismi neden seçtiniz?**

Güneş: Bu ismi seçmemizin iki sebebi vardı. Bu isim Osmanlı zamanında Elazığ'a verilen isimdi. Tabii Osmanlı da vakıf ruhunun, bu tür hizmetlerin fazla olduğu bir dönemdir. Ona atıf yapmak istedik. Bu bir vakıf ruhudur. Karşılıksız olarak insana hizmet etme amacı vardır. Osmanlı'da gerçekten doruğa ulaşmış bu hizmetler. İkincisi de Elazığ'ın tarihini hatırlatmak iste-

dik. 1937'den beri Elazığ denmesine rağmen, eskiler belki hâlâ El'aziz diye bilir. Bizim için ve şahsen benim için El'aziz ve Mamuret-ül Aziz çok değerlidir. Mamuret-ül Aziz, dönemin padişahı Sultan Abdulaziz'e verilen bir isimdir. Sultan o dönem Elazığ'ın şehirleşmesini sağladığı için şehrin valisi ona "Azizin imar ettiği il" anlamına gelen Mamuret-ül Aziz ismini vermiştir. İsim uzun olduğu için halk tarafından çok kullanılamamış, kısaca El'aziz denmiştir. Bir de tabii Allah'ın ismini taşıyan çok az şehirden biridir. El'aziz onun için de önemli. İsmimiz ilk zamanlar çok sıkıntıydı. Özellikle fakir fukara telaffuz edemiyordu. Hâlâ da Mamüret-ül Aziz'den ziyade Mahmut Abisi, Burhan Abisi, Faruk Abisi bilinir yani. Bize ne derlerse başımızın tacıdır elbet.

Elazığ şehir merkezinin genellikle Dêrsim Alevilerinin yaşadığı semtinde, Yıldızbağları Mahallesi'nde bir yamaçta kurulmuş, güzel ve ferah bir mekân.

Ön avlusunda epey insan birikmiş. İçeride de kadınlar toplaşmış salonda. Öğreniyoruz ki o gün bir cenaze var. Cemevinde tören yapılarak kaldırılıyor cenazeler.

Yönetim odasında Başkan Cafer Yeşil'le sohbete başlıyoruz. Yaşlı Alevi dedeleri de var sohbetimizi dinleyen ve zaman zaman katılanlar arasında.

Duvarda güzel bir Munzur Yaylası fotoğrafı asılı. Bir de şu yazı: "Nefsine ağır geleni kimseye yapma!"

Cemevinin yapılması için yüz bin lira bağışlayan bir aile, Meral Şaroğlu Hayratı tabelası astırmış uygun bir yere.

Halen kimlik sorunumuz ön planda

• Elazığ Cem Kültür Merkezi hangi tarihte kuruldu ve hangi ihtiyaçtan doğdu?

Cafer Yeşil: 20 Kasım 2004'te cemevimizi dernek olarak kurduk. Elazığ'da aşağı yukarı altmış bin Alevi var. Bu nüfusun cenazelerini kaldırabileceği, sosyal anlamda bir araya gelebileceği, ibadet için bir araya gelebileceği hiçbir mekânı yoktu. Cemevini kurarken temel amacımız bu ihtiyaçları karşılamaktı.

Tabii bu yalnız Alevi toplumunun değil, devletin de ayıbıdır. Devlet sahip çıkabilirdi. Diyebilirdi ki "Kardeşim gelin, 150-200 metre kare yer vereyim size, hiç olmazsa burada cenazelerinizi yıkayın" Onu da dememiş. Tabii bi-

zim toplumumuzun da maalesef hataları var. Sonuç itibariyle bu artık gün yüzüne çıktı, artık bu iş kaçınılmaz duruma geldi, çünkü köy hayatıyla kent hayatı farklıdır, şehirde yaşayan insanlara komşusu gelir, arkadaşı gelir, esnaf arkadaşı gelir, herkes cenazeye katılmak ister. Geldiği zaman da yeriniz yoksa mahcup oluyorsunuz. Perde açarak cenaze yıkıyorduk. Bundan dolayı özellikle en büyük ihtiyacımızın bir cenaze evi olduğunu gördük. Elazığ merkezde Fevzi Çakmak, Yıldızbağları, Esentepe, Yunus Emre Bulvarı gibi Alevilerin bulunduğu yerlerde ciddi bir arayışa girdik ve en son nasip burasıymış, geldik buraya.

Burada şu an 3.417 metrekare bir arsamız var, Milli Emlak'tan ihale yoluyla satın aldık. Sağ olsunlar, iş adamlarımızın katkılarıyla. Hiç paramız yoktu ve İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirlerde halktan çok büyük destek aldık. Tabii burada halk çok fakir, yani öyle çok ciddi anlamda geliri olan insanlar yok. Toplasan on tane iş adamımız çıkmaz burada. İş adamı da olmayınca ister istemez halkla gideceksin, sağ olsun herkes de katkıda bulundu. Burası özellikle cenaze hizmetlerini karşılıyor, cem cemaatimize ev sahipliği yapıyor, onun dışında da sosyal ve kültürel faaliyetler için kullanılıyor. Muharrem orucunda on iki gün boyunca burada yemek veriyoruz insanlara oruç açmaları için. Bu hafta itibariyle Hızır orucu başlıyor ki ayın on üçünde cemevinde Hızır birlik cemi yapılacak, en az beş bin insan katılıyor. İki defa, üç defa cem yapıyoruz, yine Muharrem orucunda da öyle. Yazın da

genel olarak Abdal Musa lokması gibi inançsal noktalarda bir araya geliyoruz. Sonuç olarak, ihtiyaçlarımız artık gerçekten doğal ve kaçınılmaz noktaya gelmişti ve işte birkaç kişi ve kurum bir araya gelip halkımızın desteğiyle cemevini oluşturduk.

• Bugün öğlen saatlerinde buraya geldiğimizde özellikle kadınların yoğun ilgi gösterdiğini ve dışarıda, ön bahçede de erkeklerin beklediğini gördük. Sizden öğrendiğim kadarıyla bir cenaze defni için toplanılmış. Gerçek bir sivil ve sosyal örgütlenme gibi duruyor cemevi. Cemevlerinin Alevi toplumundaki gerçek anlamını biraz anlatabilir misiniz?

Yeşil: Cem, insanların bir araya gelmesi, toplanması demektir. Günümüz koşullarında artık köydeki gibi değil tabii. Köy hayatını şehirde sürdürmeye çalışırsak ayakta duramayız. Onun için, gerçek değerlerimize sahip çıkabilmemiz için böyle sosyal bir alana ihtiyacımız vardı. Alevi inanç felsefesine gelince, her kim olursa olsun bizim için insandır. Biz öncelikle ona insani değerlerden bakarız, eğer kişi kendini taşımayı bilirse, dünyada en güzel varlıktır, ama taşıyamazsa en kötü varlık haline gelir. İlkelerimiz bunlardır. “Elimize, belimize, dilimize sahip çıkalım,” diyoruz. Yani “Aşımıza, işimize, eşimize sahip çıkalım,” diyoruz. İslâm’ın beş şartı gibi duruyor. Çok büyük mana taşır. Önemli olan, insanların gerçek manada bir araya gelmesi, dürüst ve samimi olması, hoşgörölü olmasıdır. İşte bugün gördünüz, aşağı yukarı dört yüz insanın katılımıyla bir cenaze oldu burada. Haftanın iki-üç günü böyledir. Yarın yine üç günlük yas var. Cenaze kalktıktan sonra üç gün yemek verilir onun hayrına. Kırkında da aynı şekilde. Şimdi burada Alevi’si var, Sünni’si var, her inançtan, her düşünceden insan var burada. Hepsi bir araya geliyor, o kişinin acısını paylaşıyor. Hoşgörünün bir arada olmasını sağlayan bir yapıdır bu. İnsanların acıda, kederde, sevinçte bir arada olması, bunu genel manada da kendisiyle hemhâl etmesi kimi insanı yapmacık yapar, ama bizde öyle bir şey yok. Burada ne yapıyorsa gönülden yapılır. En güzel ve sağlıklı bir şekilde inşallah bundan sonra da böyle devam edeceğiz.

• Elazığ’ın geleneksel olarak tekçi bir yapısı var. Her şeyi Sünni kimliğinin içine hapsedmeye yönelik bir yapı. Siz örgütlü bir Alevi topluluğu olarak ve aynı zamanda Cemevi Derneği olarak bu yapı içinde kendinizi nasıl var ediyorsunuz? İlişkileriniz nasıl? Diyalog mu var, ötekileştirme mi var?

Yeşil: Tabii bunun zorluklarını yaşadık. 2004’te Elazığ’daki resmi kurumlara gittiğimiz zaman belediyesi, valiliği, emniyeti, diğer bütün birimleri bize öyle bir bakardı ki biz sanki burada bir terörizm yapısı oluşturacağız! Elazığ için çok büyük bir tehlike arz ediyormuşuz gibi bir duruşları vardı. Çok şükür bunu kırdık, ama çok zorluklar çektik. Küçümsendik, yeri geldi ha-

karere maruz kaldık, ama bunları topluma yansıtmadan o kişilerle belli aralıklarla bu işi tekrar görüşerek kendimizi ifade ettik. Örneğin, belediyeye gittim, belediyede yetkili bir şahıs, isim vermeyeyim, “Hayırdır,” dedi, “niye cemevi yapıyorsunuz?” Anlattım işte, “Şu şu sorunlarımız var, cenazelerimiz sokaklarda yıkanıyor, imkânlarımız yok. Hastamız olduğu zaman, taziyeimiz olduğu zaman bir araya gelemiyoruz. Bak sizin her yerde cami var,” dedim. “Efendim siz herhalde camiye karşı yapıyorsunuz bunu, camiye alternatif.” Kesinlikle öyle bir şey olmadığını söyledim. O zaman dedi ki “Sen orada mescit yapar mısın?” Yani cemevi içinde mescit yapıp yapmayacağını soruyor. Dedim ki “Güzel kardeşim sen biraz cahilsin, cemevinin bir anlamı da mescittir zaten, fark eden bir şey yok” Biz ibadette şekle çok değer vermeyiz. Önemli olan Allah’ın huzurunda gerçekten temiz gönülle durabilmek, Allah’a yönelmektir. Kişiyle Allah arasında kimsenin aracı olmasına gerek yok. Kişi eğer Allah’la hemhâl olursa ibadeti de inşallah kabul olur, sıkıntı yok, ama gösteriş olarak çıkarsa bu doğru değil. Biz bunlardan aşırı derecede korkarız ve sakınırız. Mescit dediğin de cemevidir zaten. Tamam, ben cemevini yapacağım, sen de katıl, buyurun, kim gelirse gelsin birlikte yapalım. “Ya ben espri yaptım, falan dedi, ama bize eski rakamla altmış milyar lira harç bedeli çıkarınca ben şok geçirdim.

Şeyhmus Diken: Maliyetiniz neydi o zaman?

Yeşil: Bizim düşüncemiz bir arsa alıp üzerine ruhsat çıkarmaktı. Ruhsatın da o zamanki koşullarda otuz milyar bir parası vardı en fazla. Dedim ki “Arkadaş, bizim orada kanalizasyon yok, elektrik yok, su yok, asfalt yok, bir şey yok, nasıl oluyor?” “Biz hesapladık, bu kadar para tutmuş, camilere de aynısını yapıyoruz” dediler. “Siz adil davranmıyorsunuz, dedim. “Bu doğru değil arkadaş, sen çok yanlı konuşuyorsun, çok taraf oluyorsun. Belediyeye senden mevcut değildir, kusura bakma. Biz diğer yetkililerle görüşeceğiz.” Neyse, çözdük sonra, sağ olsun belediye başkanı yardımcı oldu, sekiz milyar aldı o zamanın parasıyla. Sonra bir gün o arkadaş buraya geldi, çayımızı içti, dedim ki “Bak, sen buranın camiye alternatif olduğunu söylüyordun, eline vicdanına koy, hangi camiye alternatif olmuşuz? Burada ne yapıyoruz?” Özür diledi, “İnanın ki ben o zaman önyargılıydım, sizi farklı görüyordum, öyle değilmiş, gerçekten de şimdi söylediğime utaniyorum, dedi. Bunu niye anlatıyorum? Alevi toplumu olarak biz Elazığ’da çok ciddi sıkıntılarla karşılaşmışız. Hâlâ da zaman zaman karşılaşıyoruz. Ama cemevimizin katkısı oldu bize ve toplumumuza. Örneğin kamuoyuna çıkıp Aleviliği anlatıyoruz. Sağ olsun emniyet müdürü bizi götürdü, konferans düzenledi, polis arkadaşlara Aleviliği anlattık, kim kafasında ne varsa sordu, cevapladık. Cemlerimize katılıyorlar Sünni kardeşlerimiz. Aşurelerimize katılıyor-

lar. Yavaş yavaş birbirimiz tanıma fırsatı oluyor ve bu vesileyle ne yaptığımızı görüyorlar yavaş yavaş.

Tabii halen kuşkular var, çünkü halen Alevi demek “itici” demektir onlar için, hepsi değil de çoğu için öyle. Çoğu Aleviliğin ne olduğunu bilmiyor. Alevi dedin mi eski tabirle Kızılbaş, Rafizi, çok özür dilerim ablamdan, anasını bacısını tanımayan bir ibare... Ama haşa bütün Sünni toplum böyle görmüyor, yanlış söylemeyelim, belli insanların kafasındaki kalıp bu. Birileri bunu böyle empoze etmiş, böyle olunca da bizi öcü gibi görmüşler. Bugün yalnız Elazığ’da değil, Türkiye’nin birçok yerinde cemevleri bunları kırdı, ama halen kimlik sorunumuz maalesef ön planda.

• Elazığ’da bir sivil toplum platformu oluşturuldu, sivil toplum örgütleri zaman zaman ortaklıklar oluşturuyorlar. Sizi dâhil ediyorlar mı veya siz “Elazığ’da birtakım işler olacaksa bizsiz olmaz,” diyor musunuz?

Yeşil: Biz 2004’te Elazığ Cem Kültür Merkezi Derneği’ni kurarken paralelimizde de Anadolu Alevi Bektaşî Derneği kuruldu. Devlet kadrosu genel manada orayı öncelikli görüyor. Çünkü Alevi temsilcileri diye kendini empoze eden bir derneğimiz var Elazığ’da maalesef. Bizim işimiz gücümüz var, her gün valinin, emniyetin, belediyenin kapısında dolaşmıyoruz. İşimiz olursa nezaketen kapılarını çalıp deriz ki “Şu sorunumuz var” Her gün gidip orada ne yapalım? Olmaz, ama birileri gidip her gün orayla içli dışlı oturuyor, kalkıyor, bilmem ne yapıyor, bundan dolayı, doğal olarak onları tanırlar, onları bilirler.

Tabii bizim için sorun yok, ama Elazığ’da biz on yıldır hizmet ediyoruz. On yıldır burada yeri geldiği zaman çıkıp kamuoyunu bilgilendiriyoruz. Aleviliği konuşuyoruz, diğer sorunları konuşuyoruz. Akgün Oteli’nde Akil Heyeti’yle görüşen sivil toplum örgütleri içinde biz de vardık. Savaşın bir an önce durması, artık ülkemizde kan dökülmemesi gerektiğini söyledik. Yetmiş iki topluma aynı gözle bakan Alevi toplumu olarak eğer doğruyu savunmazsak biz zaten Alevi olamayız. Onun için Alevi’nin bunun dışında bir yerde olması mümkün değil. Alevi mutlaka mazlumun, yoksulun yanında, haksızlığın karşısında olur, bunların hepsini söyledik, ama maalesef üst düzey devlet kadrosu bizi böyle çok ön planda görmezler, çünkü ön planda kendilerine yakın dernekleri görürler. Onlarla bizim çok sorunumuz yok! Yeri geldiği zaman rahatlıkla çıkıp doğruları söylüyoruz.

• Elazığ’ın dışarıdan görünen yüzü Türkçü, İslâmcı ve milliyetçidir. Kendinizi nasıl var ediyorsunuz Elazığ toplumu içinde? Kimlik meselesi gündeme gelince ciddi tartışmalar oluyor mu?

Yeşil: Alevi toplumu olarak görmezden gelmemiz mümkün değil. Önemli bir sorun olduğunu biliyoruz. Bu coğrafyada bin dört yüz yıldır Alevile-

rin nasıl sorunu varsa Kürtlerin de sorunu var. Gönümüzden geçen, bütün azınlıkların insan gibi yaşaması, insan haklarına sahip olmasıdır. Zaten Anayasamızda da diyor ki rengi, dini, ırkı, bilmem neyine bakmaksızın herkes kanun önünde eşittir. Ama maalesef yeri geldiği zaman eşitliği bırak, elli tane problem yaşıyoruz. O da ayrı bir tartışma. Elazığ'da tabii sorunlar var, ama öyle aşırı derecede birbirini kemirip birbirine ciddi anlamda zarar verecek düzeyde değildir. Artık Türk kimliğini savunan insanlar da bir yerde haksızlıklarını görüyor, yanlışlarını görüyor. Neticede hepimiz bu coğrafyada yaşıyoruz hassas yanları vardır. Örneğin geçmişte bir askerin şehit olması üzerine burada Alevilere saldırdıkları oldu. Bizi çok üzdü.

Diken: Televizyonlarda sıkça gördük onları.

Yeşil: Arkadaş bizim suçumuz yok. Biz böyle bir şeyde taraf değiliz. Biz asla kimsenin ölmesine izin vermeyiz, buna karşıyız, bunu sadece getirip bize yüklenmeniz, bizi sorumlu tutmanız, tek taraflı bakmak doğru değil. Bu kanın durması için Türk'ün, Kürd'ün, Alevi'nin, Sünni'nin, Laz'ın, Çerkez'in, herkesin eli taşın altına girecek. Kardeş kardeşe vurduruluyor. Bir kardeşimiz askerde, bir kardeşimiz dağda, ne yapacağız? Hangi aile ister ki çocuğu gitsin, askerde ölsün, gitsin, dağda ölsün? İnsanların canı o kadar mı ucuzdur, gidip rastgele kendini öldürsün? Bu sorunlara çözüm bulmak lazım.

Elazığ'da işte belli bir yapı en ufak şeyde hemen bahane arıyor. Yeri geldiği zaman hemen bu bahaneleri çıkarıp kullanıyorlar. Biz diyoruz ki "Hayır, böyle olmamalı. Haksızlık nerede varsa karşısında duralım, haklının hakkını savunalım" Elazığ'da ufak tefek sıkıntılar halen devam ediyor, ama inşallah artık Alevi'si de Sünni'si de Kürd'ü de bazı şeyleri öğrendi, çünkü öldürmekle, ölmekle, savaşmakla bir yere varılmıyor. Bir yerde barışın sağlanması, hoşgörünün olması gerekiyor. Ülke hepimizinse, hepimiz bu geminin içindeyssek hepimiz gemiye sahip çıkacağız, başka çaresi yok. Herkes geminin bir tarafını kırıp dökerse hepimiz denizde boğulacağız.

Diken: Taraflılık-tarafsızlık, bağımlılık-bağımsızlık ekseninde kendini nerede görüyorsunuz? Mesela bu ülkede otuz yıldır savaş yürütülüyor, şimdi de barış sürecine girildi, Elazığ Cem Merkezi kendini bu işin neresinde görüyor?

Yeşil: Biz hiçbir tarafta değiliz. Yetmiş iki millete aynı şekilde bakıyoruz, ama bir taraf diğerine haksızlık yapıyorsa biz o haksızlığın karşısında duracağız. İnsani görevimiz olarak, kim olursa olsun, hiç istisnası olmaz. "Arkadaşım, sen burada haksızsın, kusura bakma, sen burada dur!" deme cesaretini kendimizde bulmak zorundayız. Yoksa hem haklının hem haksızın yanında olmak bir şeyi çözmez. O zaman yanlış yerde duruyoruz demektir. Ama

haksızlığa devamlı “Sen haksızsın, dur!” demeliyiz. Haklıya da “Sen haklısın, ama haklılığını devamlı korumak zorundasın, başkasına haksızlık yapmak zorunda değilsin, başkasının hakkını gasp etmek zorunda değilsin,” demeliyiz. Onun için biz taraf olamayız. İlkemiz gereği öyledir. Biz yetmiş iki milletten insana aynı gözle bakıyoruz. Alevi, Sünni, Laz, Çerkez, Kürt, Ermeni hiç fark etmez, biz insani eksenden bakarız. Gerçekten insani değerleri taşıyorsa, hoşgörüyü, barışa, insanlığa katkı sunuyorsa amenna! Biz o insanın yanındayız, hiç sıkıntı yok, ama yanlış yapıyorsa biz o insanın karşı-sındayız.

• Elazığ toplumunda yaklaşık altmış bin kişiye hitap ediyorken siz Cem Derneği olarak parlamentoda, belediyede yeterince temsil gücüne sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Yeşil: Maalesef hayır.

• Neden?

Yeşil: Şöyle ki, yıllardır burada Alevi nüfusu belli bir oranda kalmış. Bütün nimetleri belli insanlara aktardıkları için Kürtler ve demokratlar gibi Aleviler de belli bir eksende kalmış, örgütlülüğü yıllardır net bir şekilde sağlayamamışlar, doğrusu sağlayamamışız. Evet, Alevi nüfusu altmış bin civarındadır, ama hepsini temsil edebildiğimizi söylersek yanlış olur. Ama nedir, inançsal noktada bir araya gelebiliyoruz. Bu kitlenin aşağı yukarı yüzde yetmişini rahatlıkla belli bir noktada toplayabiliyoruz, ama bu demek değildir ki biz hepsine hitap ediyoruz. Öyle bir şey yok, zaten öyle bir iddiamız da yok, ama maalesef Elazığ'da diğer grupları dinsiz görüyor, dinin dışında görüyor. “Oraya gitme, gidersen yanarsın,” diyor Sünnilerin hepsi demeyelim, ama büyük bölümü. Çünkü Sünnilerin içinde bu düşüncelere karşı olan var, ama azınlıktadır, yapacak bir şeyi yok. Örneğin CHP’de Sünni aday vardır, BDP’de Sünni aday vardır, efendim DSP’de Sünni aday vardır, oluyor, ama maalesef hecceremiyor. 1970’lere gidersek Elazığ’da sosyal demokratların hâkim olduğunu görürüz. O dönem işte parlamenter göndermiş, sahip çıkmış, gerçekten iyi şeyler vermiş, ama ondan sonra siyasi konjonktüre de bağlı olarak burada radikalleşme olmuş. Sağ radikalleşmesi. Bunlar iktidarın bütün nimetlerinden faydalanmış, öbür tarafta hiçbir şey yok.

Elazığ’da maalesef Alevi de Kürt de kendisini temsil edemiyor, bahsettiğim diğer siyasi partiler de temsil edemiyor, şu an Elazığ’da var olan bir hastalıktır bu. Hemşehrilerimiz dört hatta beş milletvekilini bir partiye vermeselerdi belki sorunlar daha erken çözülürdü. Belki yanlışlar daha erken düzeltilebilirdi. Hepsi tek partinin adanını olunca kimse kimsenin açığını açıklamıyor. Hepsi birbirinin açığını kapatıyor, kardeş kardeş gidiyorlar. Bu yanlış. Ela-

zığ'ın kaybına sebep oluyor. Şimdi Elazığ'ın gelişmesiyle Malatya'nın, Diyarbakır'ın gelişmesini kıyaslayamıyorsun. Sünni kardeşlerimiz de dert yaşıyor, "Elazığ geri gidiyor," diye. Esnafı diyor, ticaret odası diyor, sivil toplum örgütleri diyor. Herkes dert yaşıyor.

• Bu durum gündelik ilişkilerinize, dostluklarınıza, arkadaşlıklarınıza yansıyor mu? Yeterince temsil gücüne sahip olmamanız Aleviler olarak sizi gettolaşmaya mı sevk ediyor yoksa aksine mekanizmayı kırmak için zorluyor musunuz?

Yeşil: Zorluyoruz, ama maalesef başaramıyoruz. Nüfus itibarıyla yetmiyoruz siyasal temsili sağlamak için. Cemevi adına değil, kişisel görüşümü söylüyorum, çünkü cemevi bir partinin arka bahçesi olamaz, öyle bir şey yok, ama cemevi olarak yanlışlara müdahale etmek zorundayız. Burada belli bir topluluk diyor ki "Yanlışa benim yanılsım, güzelse de benim güzelim, hata yapmışsa da bir şey olmaz. Nasıl olsa kanımdandır, canımdandır, hiç önemli değil" Bu düşünceyle gidiyor, ama sonra o da bağırıyor, ama beş para etmiyor. Gittikten sonra peşine düşüyor maalesef, bu doğru bir yaklaşım değil. Az önce verdiğim örnek gibi, bugün dört milletvekili bir partiden olacağına her partiden birer tane milletvekilimiz olsaydı Elazığ'da emin olun sorunlar daha erken çözüldü, Elazığ'ın gelişmesi hızlı olabilirdi. Bu benim şahsi kanaatim.

Diken: Gelecekte nasıl bir Elazığ, Elazığ'ın içerisinde nasıl bir cemevi, Alevi toplumu hayal edersiniz?

Yeşil: Bir kere Elazığ'da kişiler inancından, örfünden, geleneginden dolayı hiçbir şekilde aşağılanmamalı. Yine, Elazığ Batı standartlarına gelecek şekilde kendini hazırlamalı. Kuzey'de, Doğu'da hepimiz mağduru. Keşke buradan da bir Kuzey Çevre Yolu geçseydi, Tunceli'ye bir Pertek Köprüsü yapılsaydı, Erzincan, Erzurum da rahatlıkla gelseydi buraya.

İnşallah bütün insanlar, bütün azınlıklar, kendi inancında, kültüründe, davasında hor görülmuş, ezilmiş, bugüne kadar sayılmamış herkes hayat bulur, herkes eşit olur. İnşallah kimse "Elazığ benimdir," demez, "Elazığ hepimizindir," deriz. Elazığ'ın geleceği ancak bu şekilde olabilir. Aleviler de ancak bu şekil hayat bulabilir. Öbür türlü, üç bin küsur cami yanında bir tane cemevi bir damladır. "Cemevi camiye alternatif," deniyor. Burada altmış bin Alevi ve tek bir cemevi var. Yani nasıl olacak? Devletin bütün imkânları buraya aktarılıyor, biz halen bir asfalt için koşuyoruz. Şu kaldırımda bir parke taşı bulamazsınız, cemevi bahçesinin dışında yoktur mahallede.

Bence artık bu Diyanet'in de özerkleşmesi lazım, Diyanet'in de artık bu işi görmesi lazım. Eğer Diyanet de sorumluluk alırsa Alevilerin sorunu çözülür

En azından der ki “Kardeşim, biz yıllardır bu işi böyle götürüyoruz, bu doğru değil, hak etmiyoruz” Çünkü bizim verdiğimiz vergiler var. Bir kardeşimize hepsini sunuyorsun, öbür kardeşimize bir çekirdek kadar faydan olmuyor. Adaleti neresinde ararız? Olmaz, mümkünü yok. Onun için bütün hoşgörölüler bir araya gelmeli, güzellikler bir araya gelmeli. Doğu’suyla, Batı’sıyla, Kuzey’iyle hepsi eşit hizmet almalı. Elazığ’ın misafirperverliğine hiçbir diyeceğim yok, ama insanımız siyasi noktada çok radikaldir, çok karardır, “İlla benim dediğim olacak, dememeli. Herkese eşit mesafede durmalı ki bütün insanlar hayat bulsun. İnsanlığın güzelliği de orada.

Çarşı içinde, dışarıdan bakıldığında insanı kendine çeken eski bir yapı. Tabelası kapısında asılı. Derneğin başkanıyla birlikte kilidi açıp binaya giriyor ve yönetimin olduğu üst kata çıkıyoruz.

Mustafa Kemal Perk'in kendi de musikişinas biri. Konuşmalarında sistemle uyumlu, devletine biat eden ve sadece işini yapmayı görev sayan bir eda var. Birlik, bütünlük, sıkça telaffuz ettiği kavramlar.

Bitişikteki odada keman dersi alan öğrenciler ve hocaları var.

Duvarda çayda çıra işlemeli halılar. Elazığ musiki kültürünün belirleyiciliğine inanmış bir musikişinasa çayda çıranın Diyarbakır kültürüne değen Diyarbakır karpuzu hikâyesini anlatsak polemik konusu olacak, vazgeçiyoruz, kendisini dinlemeyi tercih ediyoruz.

Giriş katındaki dikdörtgen salonda Elazığ'a ait folklorik ve etnografik aletler, kap-kacak ve musiki enstrümanları teşhir ediliyor.

İnsanların ruhuna hitap ediyoruz

• Elazığ Musiki Konservatuarı Derneği hangi tarihte kuruldu ve hangi ihtiyaçtan doğdu? Hikâyesiyle birlikte anlatır mısınız bize?

Mehmet Kemal Perk: 1971'de Elazığ Musiki Cemiyeti olarak kuruldu. O zaman Cemiyetler Kanunu vardı. 73'te Dernekler Kanunu çıktı. O üç yıl içerisinde faaliyetler gerçek bir ihtiyaçmış. Musiki ve kültür alanında çalışan bir dernek vardı yanlış hatırlamıyorsam. Onun başındaki kişilerin rahmetli olması ve onlardan sonrakilerin işlerinin yoğunluğundan faaliyet biraz azal-

di. Memişoğlu'nun Kültür Turizm Derneği vardı. O zamanlar Elazığ bir kültür şehri.

Fikret Memişoğlu bu konuda önemli bir şahsiyet, çok genç yaşta vefat etmiş. Hem halk oyunlarına hem Harput müziğine çok önemli katkılar sunmuş, kitap da yazmış, 53 yaşına kadar bu işleri başarmış. Onu bildikten sonra burada bizim çalışmalarımızı anlatırken "Bir şey yaptık," diye söylemekten imtina ederim.

Bizim bir anayasamız var. Harput yollarında İshak Sunguroğlu bizim kültürümüzün anayasasıdır. Bütün hepsi gider, o kaynaktan bu yana doğru gelir. Tabii Elazığ kültür ve musiki şehri, herkes musikiye ayrı bir önem verir. Bir de Harput müziğinin –çok enteresan– Türk müziği sazlarıyla icra edilmesinden dolayı bir saray havası vardır. Ne sanat müziğidir ne halk müziğidir, bütün formları içinde barındırır, kendine has makamları, dizeleri vardır. Farklı bir boyutu vardır. O bakımdan da herkes kendi müziğine sahip çıkar. Yani Diyarbakır'dan da Celal Güzelses için biz burada bir saygı gecesi yaptık.

Şeyhmus Diken: Biliyorum, izledim. Hemşehrimiz Vedat Güldoğan öncülük etmişti sanırım.

Perk: Tanırım, okuldan, bir önceki devrem. Orada tabii Paşa Demirbağ'ın anlattıkları var. Biz ona Paşa Dayı deriz, asıl adı Mehmet Demirbağ. Kendisi hayatta. Enver Demirbağ, Paşa Demirbağ, Celal Güzelses burada Sekratlı Ali Bey'in konağında tedrisat yapmışlar beraberce. Birbirlerinden etkilenmişler. O zaman Palu yanlış hatırlamıyorsam bir süreliğine Diyarbakır'a bağlıymış.

Diken: Evet, Palu Sancağı.

Perk: Şimdi bu kültürlerin hepsinin aynı yerden kaynaklandığını söylerken yanlış bir şey söylemiyoruz. Urfa, Kerkük, Diyarbakır, Harput, Erzurum, Bakü, Azerbaycan hep böyle. Nihayetinde insanlar göçle yeni yurtlar edinmişler, ama o milletin aile efradının devamlılığı, kültürünün taşınması hep bu yolla olmuş. O zaman kayıtlar falan yok, senin benim meselesi de yok. Celal Güzelses'in okuduğu çok Harput türküsü vardır, fakat Diyarbakır'da okuduğu için Diyarbakır türküsü olarak Celal Güzelses adına tescillidir.

Diken: Hangileri mesela?

Perk: Şu anda isimleri zikretmeyeceğim, çünkü polemik konusu oluyor. Ben polemikten uzak duruyorum. Nihayetinde biz bir milletiz, milletin efradı bir şeyi sahiplendiği zaman paylaşım konusunda sıkıntı olmaz, ama hakka saygı göstermek lazım. O bakımdan ben dip noktalara fazlaca inmiyorum polemik konusu olmaması için. Bu kültür o günkü kayıtlar altında eğer toplumun beğenisini kazanmışsa, Celal Güzelses gibi bir sesin –Allah rahmet

ylesin– okumasından dolayı popüler olmuşsa, öyle bilinmişse, fazla kurcalamayız o işi biz. Urfa’da dayledir.

Biz melodiyi takip ediyoruz, kaynağına bakıyoruz. Paşa Dayı bazılarına diyor ki “İşte biz okumadık, onlar okuyup sahiplendiler” Yaşlı büyüklerimiz var, özellikle şehirde değil de köyde oturan, bazıları bazen diyor ki “Oğlum boş verin, ‘orada okunmuş, burada okunmuş,’ biz hepimiz aynı milletiz” Biz büyüklerimizin önemli sözlerini kendimize rehber ediniyoruz. Nihayetinde bugünkü hassas ortamda gereksiz şeyleri ortaya çıkarıp da polemik konusu yapmak abes olur. Bizim kültür anlayışımıza, edebimize uymaz.

Diken: Bölgede toplu olarak musiki icra etme sanatı değişik başlıklarla telaffuz edilir. Mesela Urfa’da sıra gecesi, Diyarbakır’da eyvan gecesi. Elazığ’da da kürsü başı diye biliyorum. Bu işin hikâyesi nedir, bize biraz bunu anlatır mısınız?

Perk: Tabii, bunu biraz öz başlıklar halinde alayım, çünkü derin bir mevzu. Somut olmayan kültürel miraslar çerçevesinde UNESCO’da tescil edilme bakımından Kültür Bakanlığı nezdinde panellerle konuşuldu bu. Sonunda Harput kürsü başı şeklinde tescil edildi. O arada Urfa çok fazla üstümüze gelip bizi ekarte ederek kendilerini öne çıkarmak isterken bizimki onlarinkini de destekledi. Bir de Çankırı yaren gecesi var, Balıkesir barana gecesi var yanlış hatırlamıyorsam, bunlar tescil edildi. Somut olmayan kültürel miraslar olarak. Hatta TRT bunun çekimlerini de yaptı Kültür Bakanlığı’na.

Tabii bunlar ihtiyaçtan doğan şeylerdi. O zamanın günlük yaşantısından bugünün şehir yaşamına geçerken bazı şeyler yitirilmiş. Millet olarak bir modernleşme merakımız var ya... Modern hayatın gerçek kültürümüze, yaşantımıza getirdiği eksiler var. O arada bir kuşak bazı şeyleri unutmuş, ama şimdi klasik hiçbir zaman kaybolmayan bir değerdir. Kıymetleri sonradan anlaşılmış, bu defa da anlayan kişiler, işte dernekler, cemiyetler, gruplar kültürel hareketler olarak bu işi toparlamaya çalışmışlar.

Harput sancaktı o zaman. Koskoca bir hinterland. Şimdi herkes Harput’u bizim buradaki Harput merkez zannediyor, içimizde yaşayanlar bile hâlâ “Harput’a gidiyoruz,” diyorlar, Harput’u sadece o kadarlık bir yüz ölçümü olarak görüyorlar. Burada bir yanlışlık var tabii. Harput bir hinterlanddır. Tunceli, Adıyaman’ın bir kısmı, Bingöl, Bitlis’e kadar dayanan bir bölgeyle etkileşimi vardır. Sancaklar, beylikler zaman zaman değişmiş, ama kültür merkezi olarak bu hinterland biliniyor. Mehmet Özbek bir şey söylemişti: “Müslüman’ın kiblesi Kâbe’dir. Bizim kültürümüzün, türkümüzün sahibi Urfalı, kiblesi de Harput’tur.” Bu işe yıllarını vermiş, kendisi böyle ifade ediyordu. İlk zamanlar ben Harput müziğine dair farklı bir şey düşünürken Enver Demirbağ’ı tanıyıp bu işin içine girdikten sonra bu işin nasıl bir derya ol-

duğunu gördüm. Çünkü bizim bir türkümüz var mesela, ağıttır. Yemen Türküsü. “Havada Bulut Yok” Bizim burada, o gün Yemen’e gönderilecek askerlerin toplantı merkezi. Fakat Huş kelimesi Muş diye anlaşıldıktan sonra Mehmet Özbek Muş’a teslim etmiş. Hâlâ diyor ki...

Diken: Huş aslında Yemen’de bir yer adı değil mi?

Perk: Büyük bir vadinin içerisinde bir yokuş. “Burası Huş’tur, yolu yokuştur, giden dönmüyor, acep ne iştir?” Orası tabii arada ve yokuş olduğu için gideni imha ediyorlar. Onun için de geri dönüşü yok. Kültürel şeylerde belgelerle, anlatılanlarla, oradaki ifade şekilleriyle her şey aslında anlaşılıyor. Urfa’da sıra gecesi, Diyarbakır’da eyvan gecesi. Sıcak bir yerde onlar eyvanda o meşkləri yapmış. Biz burada genelde yazın yapmayız. Yazın havuz başı meşkləri var. Zenginlerin havuz başlarında. Kışın da kürsü başı meşkləri var.

Niye kürsü başı? O günkü kürsü büyük bir masa. Altında mangalda yanmış közlerin üzeri yorganla örtülüyor, bir ısınma aracı, yokluklar içinde geliştirilmiş bir şey. Kürsü başında günün dertleri, kültürel şeyleri büyükler tarafından tartışılır, paylaşılır, kararlar verilir, çocuklara öğütler verilir, aile içerisinde bu şekilde. Misafirlikte olduğu zaman da bugünün tabiriyle gündem neyse o konuşulur. Bir fakire yardım edilecek kimseye hissettirilmeden. Askere gidecek biriyle ilgili bir problem var. Dertler konuşulur, karara bağlanır ve görev bölümü yapılır. Sıkıntılar çözüldükten sonra da meşk muhabbete dönüşür. Yatsılık çerezler, o günün şartlarında herkesin bağında bahçesinde olan üzüm kurusu, pestil, kesme orada da vardır. Ben Maden doğumlu olduğum için Diyarbakır ve Elazığ kültürünü biliyorum. Badem, özellikle Elazığ’ın bademi güzeldir.

Diken: Peki alkol var mı bu gecelerde?

Perk: Hayır. Bu, sonradan Cumhuriyet dönemindeki Batı modernleşmesiyle geldi. Ben ona özentî diyorum. Onu içince modern, büyük adam olunacak zannediliyor. Kültürlü insanlar kompleks içerisinde olmaz. Kültürlü insanlar ona meyletmemişler. Kendini bir şey zannedip de gösteriş yapanlar birbirlerini taklit etmişler.

• El’aziz, Mamuret’ül Aziz veya Mezre dediğimiz ve şu an bulunduğu yer yüz yıllık bir geçmişe sahip. Ondan öncesi Harput dediğimiz kültürdür. Harput kültürü çokdilli, çokkültürlü bir yapısal özelliğe de sahiptir. Geçmişte bir sürü kavim, dinî ve etnik bir sürü topluluk Harput’ta birlikte yaşamış. Bugün Elazığ Musiki Konservatuvarı Derneği Harput’un o eski çokkültürlülüğünü ne kadar barındırıyor içinde?

Perk: Harput hinterlandının merkezi çok değişik tabii. Kürsü başındaki fotoğrafları göstereyim size. Amerikan Koleji, Fransız Koleji...

Diken: Hatta elçilik falan kurulmuş burada.

Perk: Tabii. Çok büyük bir nüfus yaşamış burada. Nifak olmayınca birlikte yaşanır. İnsanlar zafiyete düşerlerse kullanılırlar. Sonra ihanet ederler, sonra da bundan kendileri zarar görürler. Onları yönlendirenler, onlardan nemalanırlar. Bu iş böyledir. Ben size Diyarbakırlı veya bilmem nereli gözüy-le bakarsam, siz bana Elazığlı gözüy-le bakarsanız bir etkide kalıp uçümüz de zarar görürüz. O etkiyi yapan, yönlendiren kişi bizden nemalanır. Bu iş böyledir. Çok enteresan, çok güzel şeyler olmuş. Dediğim gibi, klasik müzik aletleriyle icra edilmesi, değişik makamlar işlenmesi Harput müziğinin farklılığını gösteriyor. Bir de değişik kolejlerin olması, insanların okumaya daha meyilli olduklarını gösteriyor. O günkü şartlarda insanlar birbirlerini ayırmadan bir arada yaşamışlar. Bizim cemiyetin tüzüğünde bir madde var. Burada politika yasaktır. Her görüşten, her inanıştan insan buraya girer, burada bir tek musiki vardır. Tek ortak hedef musikidir ve herkes arkadaştır. Herkes birbiriyle çalar, söyler. Ayrım yoktur. Kırk dört yılı devirebilmemizin sebeplerinden biri de bu ortaklığı kurmamızdır.

• O geçmiş kültürlerden bugüne gelen çalgılar var mı?

Perk: Burada yaşayanların kullandığı çalgılar kanun, klarnet, keman, ud, cümbüştür. Cümbüş bizim yerli icadımızdır, udun korunması zor olduğu için ona benzeterek cümbüş yapılmış alüminyum tenekeyle. Daha rahat taşınıp kullanılabilir. Ud hassas, bir yere hafifçe vursan çatlar, kullanamazsın. Nemli bir ortamda hemen kendinden geçer, icra edemezsin. Ama kullanılan sazların anası bu. Osmanlı sarayında da bunların hepsi kullanılıyor.

• Yani buradaki halklar ortak kullanmışlar.

Perk: O yönden farklı bir şey. Halk müziği deyince aklımıza ne geliyor? Bağlama geliyor değil mi? Bağlamanın bir sürü çeşidi var. Kopuzdan geliyor. Azerbaycan'a bakıyorsunuz, tar ağırlıklı. Şimdi kabak kemane ağırlıklı. Bunların hepsi işte yöresel, taşınabilir, insanlar öyle görmüşler, öyle zannetmişler, öyle devam etmiş. Bu kültür böylesine bir mirastır.

• Kaç üyeniz var?

Perk: Üye sayımız çok yükseklerle gidiyor, fakat aidatını ödeyip de üyeliğe devam edenlerin sayısı her zaman için dalgalı seyir izliyor. Kendi binamız yok. Daha iki ay oldu buraya göçeli. Kiradayız. Kendimize uygun mekân. Bunu da Allah rast getirdi, bulduk. Bu üç kat müstakil girişli. O yüzden sıkıntı oluyor. Tahmin ediyorum bu dönem içerisinde bize bir bina yapacaklar inşallah.

• Aidaatla mı ayakta kalıyorsunuz yoksa proje de yapıyor musunuz? Valilikten veya çeşitli kurumlardan kaynak temin etme yoluna gidebiliyor musunuz?

Perk: Projelerden bir şey olmuyor. Bir iş yapacaksanız o işin masrafları neyse belgeleyip karşılıyorsunuz onu. O zaman derneğe artı bir şey kalmıyor. Biz yaptık. “Dezavantajlı gençler müzik aleti üretiyor,” dedik, bir proje yaptık. Bir sürü makine aldık. Ama bunun bir artısı yok. Şimdi bize zimmetli bekliyor makineler, kendilerine teslim edeceğiz. Ondan bir fayda elde edemiyoruz. Aidaat alıyoruz. Bir de ders veriyoruz. Bütün enstrümanların kursunu veriyoruz.

Diken: Öğrencilere hitap ediyorsunuz.

Perk: Tabii tabii. Birinci sınıfta okumayı öğrenen mandolinden başlıyor. Sonra keman, kanun, ud, cümbüş, bağlama, piyano, gitar, klarnet, kaval, yan flüt... Neyi seviyorsa onunla devam ediyor.

Diken: Hocaları var mı?

Perk: Tabii, hocalarımız var. 90'da gayretlerimizle burada Klasik Türk Müziği Korosu kuruldu.

Diken: Kültür Bakanlığı'na mı bağlı?

Perk: Kültür Bakanlığı'na bağlı, evet.

Diken: Çünkü aynısı Diyarbakır'da da var.

Perk: Buradan oraya tayin olanlar da var. Sonra burada üniversitede konservatuvarın kurulmasını sağladık. Oraya giden, bizden yetişmiş hocalar var. Konservatuvarı bitirip oraya hoca oldular. Şu an öğretmenlerimizin bir kısmı konservatuvar bitirmiş, MEB'e bağlı müzik öğretmeni. Bir kısmı da konseratuvara dışarıdan derse giriyorlar. Bir kısmı yüksek lisans yapıyor. Bir kısmı orada öğrenci olarak okurken burada öğretmenlik yapıyor. Çünkü bizden yetişmişler. O işlerin dersini veriyorlar.

Kolay olmayan bir iş yapıyoruz, ama hep söylüyorum, içimizde eğer fesatlık yoksa Allah işimizi rast getiriyor. Gayemiz bu kültüre hizmet etmek. Kamu yararına çalışan dernek statüsünü 1998'de aldık. Bizim farkımız orada. Bu kadar az imkânla, bir avuç gönüllünün devamlı sahiplenmesiyle gidiyor. Üye sayısının çok yükseldiği devreler olmuştur. Bir sene aidaatını ödemiştir, ondan sonra ödememiştir, düşmüştür üyeliği. Öyle rakam söylemek önemli değil.

Diken: Bağlılık esas.

Perk: Tabii. Bir avuç insan desteklemiştir. Zaman zaman gidip gelmişlerdir, ama dediğim gibi burada temel bir unsur var, bu dersleri veriyoruz. O azıcık üye aidaatıyla geldik bugüne.

• Musiki alanında çalışan bir sivil toplum örgütü olduğunuz için toplumun her kesimiyle teşrikimesai halindesiniz. İşiniz bir açıdan kolay gibi, ama bir açıdan da herkesin gözü üzerinizde olduğu için zordur. Beklentiler farklıdır.

Perk: Biz kendimize çok dikkat ediyoruz. Kendimize yapılmasını istemediğimiz şeyi karşımızdakine yapmayız. Buna itina ediyoruz. Bunu aklımızdan çıkarmıyoruz. Ama farkında olmadan bir şey yaparsak özür diliyoruz. Bu nezaketi bırakmadığımız sürece kimseyle bir olayımız olmaz. Bizim şahsen hiçbir öne çıkma derdimiz yoktur. Bir fikrimiz var. Bu derneği ayakta tutarsak içindeyiz, barınırız. Bu dernek olmazsa biz hiçiz. Nefsen beklentimiz yoktur.

• Dil meselesi konusunda ne düşünüyorsunuz. Harput gibi çokkültürlü bir geleneğin savunucusu olarak mesela tek başına Türkçe mi musiki icra ediyorsunuz? Mesela Kürtçe söyleyenler de var mı? Zazaca söyleyenler de var mı? Ermenice söyleyenler var mı? Süryanice veya Arapça?

Perk: Şimdi bakın, Harput'un merkezinde bile o zamanlar sadece o günkü dil kullanılmış. Ermeniler tarafından da Kürtler tarafından da coğrafyanın bu kısmında yaşayan tarafından da! Düşünün, Kemaliye Erzincan'a bağlı değil mi? Gidip sorun, "Harputluyuz," derler. O günkü birliktelik öylece devam etmiş. Dil bu mu? Kimse kaşımamış. Herkes aynı dili kullanmış.

Diken: Yani Türkçeyi kullanmış.

Perk: O günkü Türkçe de çok enteresan bir Türkçe, İstanbul lehçesine çok yakın. Saadettin Kaynak burada askerlik yapmış. Burada dinlediği türküleri sanat müziği formunda söylemiş. Burada farklı söyleniyor. Buradaki ile Saadettin Kaynak'ın buradan duyup aklında kalan veya içinden gelenle yazdığı beste arasında fark var. Ama çok az. Temeli bu. Buradan götürüldüğü belli. Ama bizim için bir övünç kaynağıdır. Saadettin Kaynak gibi bir ustanın bundan etkilenmesi, hoşlanması ve kendi bestesi olarak deklare etmesi hoşumuza gider. Önemli olan art niyetli olmamak. Başkalarının oyununa gelmemek.

Ben size asıl bir şey söyleyeceğim aklıma gelmişken, biz insanoğluyuz, gaflet içindeyiz. Varken kıymetini hiçbir zaman bilmiyoruz; kaybettiğimizde kıymetini anlıyoruz. Şu birlik ve dirlik... Bakın, hepimiz insanız, ne güzel muhabbet ediyoruz. Ne paylaşamıyoruz ki? Sevgi ve saygı olursa hiçbir problem olmaz. Çok enteresan, yüzde 90'ımız için Müslüman deniyor, öyle mi? O zaman bizim oturup düşünmemiz lazım, değil mi? Bizim dinimiz neyi emrediyor? Hoşgörüyü emrediyor, değil mi? Birbirimize saygıyı emrediyor. Örneğin, arkadaşlara, üyelere diyorum ki "Bazı eserlere bir esle girilir, musiki cemiyetine beş esle girilir. Sadakat, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, beş

tane es” Bunları taşıyacağız. Bunları taşırsak güzellik olur. Allaha şükür şu an ortam olarak güzelliğe, faaliyetlerimiz için güzelliğe ulaşabildiysek bu Allah’ın inayetinden kaynaklanıyor.

• **Sivil toplum kuruluşlarıyla, diğer örgütlenmelerle ortak işleriniz oluyor mu?**

Perk: Valiliğin himayesinde Kültür Müdürlüğü var. Fırat Üniversitesi, ticaret odası, belediye, ticaret borsası, yani destek olacak, kültürü sahiplenен kurumlar var. Bunların başında valilik var. Çünkü biz kamu yararına çalışan derneğiz. Burada bir sürü dernek var. Nefsani hareket ederek buradan ayrılıp gitmiş, “Biz de dernek kurunuz,” demişlerdir. Bu hizmeti yapamazlar. Ne yapıyorlar? Farklı bir şey ortaya koyuyorlar. İdame etmekte sıkıntı çekiyorlar. Müzik evleri var burada, hem müzik aleti satıyor hem ders veriyorlar. Bizlerden yetişmiş... Ekmek kavgasıdır, hiçbirini yadırgamıyorum. Hayat mücadelesi bu, yapacaklar.

• **Bu mahallede ve Elazığ’ın bir yerinde çok profesyonelce iş yaptığı bilinen bir dernektir Elazığ Musiki Konservatuarı Derneği. Diyelim kıramayacağınız bir aile size gelip dedi ki “Oğlumun düğünü var. Musiki Cemiyeti’nin gelip düğünde sanat icra etmesini istiyoruz” Bu tip taleplere de cevap veriyor musunuz?**

Perk: Hayır, faaliyet alanımızda öyle bir şey yok.

Diken: Çünkü bazı şehirlerde yapıyorlar böyle şeyleri.

Perk: Burada da bizden ayrılıp bu işi yapanlar var. Kendi bulunduğu salon da çiğköfteli toplantılar da yapıyor, para karşılığında. Programdır bu. Bize uymaz. Bizim kültürümüzde yok. Bir kültür hareketi içerisindeyiz. Bizde gelen protokole eğer bir sunum yapılacaksa o yapılır ciddi bir şekilde. “Hazar Şiir Akşamları”nda bizden bir program isteniyorsa ona koşarsınız biz. Burada konser veririz. Dışarıdaki Elazığlı dernekleri masrafları karşılayıp davet ettikleri zaman onlara gideriz. En önemlisi, bu musikiyi öğrenmek isteyenlere bu hizmeti sunup öğretmek. Bizden sonra bu işi devralacak kişileri yetiştirmek. Yani devam etsin bu.

Diken: Kadın üyeniz veya hocalarınız var mıdır?

Perk: Öyle bir ayırım yoktur bizde. Bakın, “insan” dedim. Bu işte gönüllü olan, hizmet etmek isteyen, hizmet almak isteyenler için ayırım yoktur. Bayan öğrencilerimiz var. Bayan öğretmenimiz var. Çocuk yaşta da büyük yaşta da var. Böyle bir ayırımımız yok. Burası aile ocağı. Bu kültür bu milletin kültürüdür. Bizim burada itina gösterdiğimiz, politik olmamadır. Herkesin

görüşü olabilir, ama bizim ortak hedefimiz budur. Bu çerçevede hepimiz birbirimize saygı ve sevgiyle yaklaşacağız. Yaşlıyla küçüğü bir arada bulunduramazsanız saygıyla sevgiyi nasıl bir arada ifade edeceksiniz ki? Ailede büyük küçük olmadığı zaman saygıyı, sevgiyi tarif etmeniz mümkün mü? Değil. Burası da aile ocağı. Biz buna önem veriyoruz.

Kendimize çok dikkat ediyoruz ki çocuklar bizi örnek alsın, ona göre kendilerine çeki düzen versinler, çünkü dışarı çok tehlikeli. Maddiyata daldığımız dönemde kültürümüze çok büyük bir hücum yapılarak çocuklarımız elimizden alındı. Samimi olarak söylüyorum. Bu hepimiz için acı bir gerçek. Çocuğumuz atsan atılmaz, satsan satılmaz, değil mi? Hatasıyla, her şeyiyle sahipleniyoruz, ama içimiz cız ediyor. Doğru mu? Fakirlikten çıkıp da sadece yazın gördüğün meyveyi birdenbire dört mevsim görürsen ne olur? Medyayla kültürümüzü bombaladılar ve gençler zannetti ki hayat böyle bir şey. Edep kalmadı yani. Bunu da üzülererek söylüyorum.

• Elazığ Musiki Konservatuvarı Derneği gelecek için ne hayal eder?

Perk: Hedefimiz, öncelikle kendimize ait bir yer kazanmak. Biz bir okulumuz. İsmi dernek, kamu yararına çalışan bir dernek, ama bakın şu anda sesler geliyor, öğrenciler ders görüyor. Adamın elinde bıçak olacağına, çalgının mızrabı olsun, sırtında silah olacağına, bağlama olsun, gitar olsun, keman olsun, ud olsun, kanun olsun. Bu insanlardan zarar gelmez. Nihayetinde müzik ruha hitap eden bir şeydir. İnsanın bedenini eğitseniz bile ruhunu eğitmezseniz sadece öğretmiş olursunuz. Eğitimle öğretim arasında böyle bir fark vardır. Biz insanların ruhuna hitap ediyoruz ve bunun devamlı olması için bir defa bizim okul binamızın olması lazım. Ondan sonra sıkıntılarımız giderse daha rahat hareket eder, daha çok insana hizmet ederiz. Bu işi devam ettirdiğimiz zaman, nazik insanlar çoğaldığı zaman, kültürüne sahip çıkan insanlar çoğaldığı zaman sokaktaki resim tersine döner. Bundan ümitliyiz. Hedefimiz bu. Edep yahu! Bu milletin en önemli özelliğidir. Saygı göstermeyen, saygı beklemesin. İnsanınız, hepimizi Allah yaratmış. İnancımız gibi samimi hareket etmemiz lazım. Böyle olunca bu işlerin düzeleceğini ümit ediyorum. Dediğim gibi, insanların ruhunu eğitirsek, hedefimiz budur, artık kabımıza sığmayacağız. Türkiye'nin her tarafında kendimizi göstereceğiz. Bu da çocukları heveslendirecek, daha çok kişi bu işe meyledecek. Daha çok insana bu işi öğretilirsek, ruhlarını eğitirsek problem kalmaz.

VAN

Bugün 28 Ocak 2014 Salı. Türkiye soğuk havayla mücadele etmekte. Doğu'dan Batı'ya her yer soğuk, her yer kar. İstanbul'dan Van'a uçuyoruz sabahın yedisinde. Van'da lapa lapa kar yağıyor. Feci soğuk var. Soğuk havalarda herkes sıcak mekânda olmak ister. Ancak, Van'daki depremzedeler bu karda kışta hâlâ konteynır kentte yaşam mücadelesi veriyor. Elektrik ve suyun kesilmemesi için dönüşümlü açlık grevine başlayan depremzedeler zor durumda.

Türkiye ise Gülen Cemaati ile AKP arasında artan gerilimi konuşuyor. Dün Fethullah Gülen BBC'ye verdiği röportajda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan için "Bir mabeyni hümayun var herhalde çevresinde. Mabeyn, padişahların etrafındaki insanlara deniyordu. Çevresinde zannediyorum meseleleri farklı intikal ettiriyorlar... Bir yönüyle, böyle rahatsız edici şeylere sevk ediyorlar sanıyorum arkadaşı," dedi. Ancak Gülen "İcabında sükût dururuz," diyerek uzlaşmaya açık olduğu mesajını da verdi.

Ülkedeki huzursuzluk ekonomiye de yansıyor. Herkes doların hızlı artışını konuşuyor. Dolar bugün 2,40 TL.

Gazetelerin ilk sayfalarındaysa dün gece Sivas'ta gerçekleşen korkunç trafik kazası var. Van'dan Ankara'ya giden yolcu otobüsünün yaptığı kazada dokuz kişi öldü, otuz kişi yaralandı. Kazadan sonra otobüs şoförlerinin sorunları ve çalışma koşulları tartışılmaya başlandı.

Gazetelerdeki bir diğer resim de anasının ölüsünün yanında ağlayan bir çocuk. On bir yaşındaki çocuk "Anam ölüyor," diye yardım istiyor. Kadın, sevgilisi tarafından sokak ortasında öldürülüyor. Kadın cinayetleri her geçen gün artarak devam ediyor. Türkiye toplu cinnet geçiriyor.

Akşam saat beş gibi VAKAD Başkanı Zozan Özgökçe'nin Van'ın ana caddelerinden birinde yer alan Artos Pasajı'ndaki Zana Etnik Giyim mağazasına uğruyorum. Van'da STK'lar dâhil herkes bu iş merkezleri ve pasajlarda. Artos'un beşinci katında fitness salonundan kültür-sanat merkezine, gitar mağazasına kadar çeşitli etkinliklerin yapıldığı yerler var.

Zana Giyim'in olduğu beşinci katta, çöp kutusunun yanında iki gençle sigara ve çay içerken buluyorum Zozan'ı. Zozan, Van'a gelen herkesin öncelikle uğradığı biri. Her zamanki gibi enerji dolu. Bana da çay söylüyor. Dört kişi sohbetে başlıyoruz, "Ne olacak Kürdistan'ın hali?" Yakınlarda öldürülen Gülşah öğretmeni konuşuyoruz ve tabii depremzedeleri. Bir saatlik sohbetten sonra röportaja başlamaya karar veriyoruz.

İş merkezinin koridoru ve Zozan'ın mağazası yoğun olduğu için röportajı karşıdaki Piramit Müzik'te yapmaya karar veriyoruz. Sahibi genç bir delikanlı. Rengârenk keman ve gitarların arasında başlıyoruz Zozan'la renkli röportajımıza. Zozan görüşme boyunca bol bol sigara içiyor.

VAKAD'ın durduğu yeri anlayan çok az insan var

Nurcan Baysal: VAKAD ne zaman kuruldu? Üyelik sistemi nasıl? Hedef kitlesi nedir ve neler yapar?

Zozan Özgökçe: 9 Nisan 2004'te kuruldu. Kadın İnsan Hakları Eğitim Programı'nı alan yedi kadın olarak kurduk. Kırk beş üyemiz, yetmişe yakın gönüllümüz var. Karar mekanizmasında daha çok kadınlar bulunuyor. Bir de LGBT'ler bulunuyor. Onların da kurduğu bir birim var. Çalışmalarını kendi içlerinde yürütüyorlar.

Baysal: LGBT'liler de üyeniz mi?

Özgökçe: Tabii. Erkek eşcinseller üye olamıyor, ama karar mekanizmasında varlar. Baştan beri tüzüğümüzde yer alan bir şeydi sadece kadın üye almak. Erkek üye almıyoruz. Bir de kendini feminist, antimilitarist ve antifaşist olarak tanımlayan ve buna göre bir hayat kuran veya kurmaya çalışan kişiler üye olabilir. Yalnız Kadın İnsan Hakları Eğitim Programı'nı geçmiş olmak gibi bir kriterimiz var. Üyelik önemli değil, yönetim de önemli değil ve başkan da önemli değil.

• **Hiyerarşik yapılar yok yani.**

Özgökçe: Yok. Sadece teknik olarak işleri yürüten sekiz kişilik profesyonel bir kadro var.

Baysal: Profesyonel ve ücretli.

Özgökçe: Evet. Kadın Çocuk Merkezi'nde çocuklara okul öncesi eğitim veriliyor, orada öğretmenler çalışıyor. Onları koordine eden bir arkadaşımız var. Bir de merkezde çalışan, danışmanlık hizmeti veren, derneği temsil eden, dernek içerisindeki diğer görevleri yapan kadınlar var. Şu an sekiz kişilik bir kadro. Onun dışında mesela ben gönüllüyüm. Tamamen içerisinde yer almıyorum yani. Aldığım bazı görev ve sorumluluklar var, onları yürütüyorum.

Bariş Meclisi toplantılarına dernek adına ben gidiyorum, işlerini ben yürütüyorum. Başka arkadaşım Koruma Kurulu toplantılarına katılıyor. Ev İstihdam Kurumu'na başka bir arkadaş gidiyor. Aramızda böyle bir görev dağılımı var. Sürekliliğin de olması için buna ihtiyaç var. Bazen hiyerarşik de olabiliyor, çünkü çalışanlar içeride daha çok karar veren oluyorlar, inisiyatif alıyorlar, yönlendirici, belirleyici oluyorlar. Bu mesela biraz hiyerarşi yaratabiliyor. Çünkü ortada bir emek var. Onlar karar verici durumda oldukları için "Bütün hiyerarşik yapıları altüst ettik," diyemeyiz, ama her kadın veya LGBT birey her toplantıya gelebilir. Karar mekanizmasında yer alabilir, görev alabilir.

Baysal: Açık yani karar mekanizmanız.

Özgökçe: Tabii. "Sen kimsin? Ne diye geldin?" gibi bir şey de yok. Çalışmalara katılmak için tüzükte yer alan kriterleri taşıması da gerekmiyor.

Baysal: Onlar üyelik kriterleri.

Özgökçe: VAKAD'lı olunca bir yaşam tarzı belirleniyor, feminist olunca ailenle mücadele ediyorsun, çevreyle mücadele ediyorsun, okulda, her yerde bir şekilde bir mücadele başlıyor seninle. Biraz birbirimize o konuda destek veriyoruz.

Baysal: Direkt almiyorsunuz yani, bir müddet tanıyorsunuz.

Özgökçe: Tabii. Onun da istekli olması lazım. Biri gelip de “Ben böyle bir çalışma yapmak istiyorum,” dediğinde elbette feminist yanı olup olmadığına, kullandığı dile bakıyoruz. Derneğe gün içinde çok sayıda kadın geliyor. Çeşitli konularda danışmak için. Biz orada öğreten veya bilen değiliz, sadece dayanışma zemininde yapıyoruz. Bunu kadınlara aktarırken feminist bir dil kullanması gerektiği için buna özen gösteriyoruz. Mesela bir kadın geldiğinde onun sorgulanmaması lazım. “Neden bu kadar çocuk yaptın?” veya “Sen de biraz sessiz ol, kocan seni dövmesin, şeklinde laflar etmeyecek, tecavüze uğramış bir kadına kötü hissetmesine sebep olacak soruları yöneltmeyecek kadınların çalışması lazım. Biraz o bilince sahip olması gerekiyor. Yoksa gelip derneğin mevcut birçok çalışmasına katılabilir. Eğitimler, seminerler, kampanyalar, çocuklarla gönüllü çalışmalar var, bunlara katılabilir. Ama travma geçirmiş kadınlarla çalışacaksa eğer, biraz daha özellikli olması gerekiyor.

Baysal: Sen oldukça gençsin. Diğer üyelerin yaş aralığı nedir? Çünkü şu an feminist gençlerle bir önceki yaş grubu arasında ciddi sıkıntılar var.

Özgökçe: Ben 38 yaşındayım. Mesela şu an 24 yaşında bir arkadaş çalışıyor dernekte, Sultan. Yaptığımız etkinliklerde gençler bize söylüyorlar “Yine siz aynı yaştakiler bir araya geldiniz,” diye. Kendiliğinden oluşan mı diyeyim, bilmiyorum, ama gençler daha rahat samimi oluyorlar kendi aralarında. Aramızda üniversite öğrencisi üyeler de var. Liseyi açıktan okuyan genç kadınlar da var. Tam bir sayı veremeyeceğim, ama elli yaş üstü çok yok. Yirmi-kırk yaş arası çoğunlukta. VAKAD üyeleri ve aktivistleri daha çok yirmi-kırk yaş arasında. Hatta ben artık orta yaş seviyesindeyim. Daha gençler var ve onlar birçok konuda bizden farklı düşünüyorlar. Toplantılar onların katılımıyla daha verimli geçiyor.

Benim jenerasyonumdaki kadınlar hayatlarıyla ilgili sorunları çözmüş oluyorlar. Gençler ise üniversite okuyor veya hayatla mücadeleleri yeni başlamış oluyor. Üniversite öğrencileri belirli saatlerde geliyorlar dernekte çalışmak için. Hangi gün hangi saatte ders yoksa o gün gelip çalışmak istiyorlar. Bizim zaman sorunumuz yok, gençlerin var. Onlar olmasa muhtemelen birçok etkinliği kotaramazdık. Çünkü etki alanları daha fazla bize göre. Daha sosyaller. Diyebilirim ki yüzde kırkımız yirmi-otuz yaşlarında. Bizim jenerasyon biraz daha fazla. Bizim yaşlarda daha çok kişiyi çekebilmemiz bundan kaynaklı olabilir. Mesela emekli öğretmen var, daha fazla gelip daha fazla zaman ayırıyor derneğe.

• VAKAD ne yapar?

Özgökçe: En temel çalışması danışmanlık hizmetleri. Kadınlara sosyal, hukuksal, psikolojik, ekonomik, medikal destek veriyor. Yılda ortalama üç yüz kadın başvuruyor. 2011 Van depremine kadar sığınma evi de yürütüyordu. İlk başta hayati tehlikesi olan kadınlar kalıyordu. Devlet kadın sığınma evi açtıktan sonra...

Baysal: Bir tane mi var şu an?

Özgökçe: Bir tane var, evet. Devlet açtıktan sonra biz hayati tehlikesi olanları onlara yönlendirdik. Hayati tehlikesi olmayan, devletin almadığı kadınların kaldığı bir ev yürüttük yedi yıl boyunca. En büyük iki çalışmamız bunlardı.

• Neden depreme kadar?

Özgökçe: Çünkü Birleşmiş Milletler depremden sonra mültecileri başka illere dağıttı. Mülteci sayısı azaldı. Evimiz de hasar gördü. Orayı tamir edip devam etmemiz biraz zor oldu. O yüzden sığınma evini kapatıp eşyalarını da depremzedelere dağıttık. Ama meğerse sığınma evi hayatımızda çok yer kaplıyormuş. Benim de çok boş zamanım oldu. Çünkü uzun yıllar sığınma evinde çalışmışım. Hayatımda birden bir boşluk oldu. Geceleri daha rahat uyuyorum artık, çünkü gece üçte sığınma evine gitmek zorunda kaldığım oluyordu. Sürekli kulağım telefonda idi. Her gün oraya gidiyordum. Oradaki kadınların yaşadıkları, hukuki sorunları, hastaneye gitmeleri, çocuklarının sorunları falan derken meğer ne çok iş yapıyormuşuz da farkında değilmişiz. Orada yenilen yemek, oyunlar bile gündemimizdeydi her zaman.

Deprem sonrasında orası bir anda gündemimizden çıktı, daha çok depremzedelerle ilgili çalışmalar yaptık. Yardım dağıtımı, çadır kurulumu, onların hakları, aslında hepimizin hakları, çünkü hepimiz depremzedeyiz. Sonra Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı'yla beraber deprem sonrası yapılan TOKİ konutlarının yakınında bir kadın-çocuk merkezi kurduk. Şu an çocuklara okul öncesi eğitim veriliyor orada. Milli Eğitim Bakanlığı'yla protokol imzaladık, devam ediyor. Bu arada kampanyalar, eğitimler, seminerler yapıyoruz.

Deprem sonrası yirmi altı köyde beşer gün kaldık. Her köyde kadınlara kadınsal sorunlar ve kadına yönelik şiddetle ilgili eğitim verdik, seminerler düzenledik, beraber filmler izledik. Sonra onların yaşadığı sorunları kente taşıdık. "Şu köyde şöyle sorunlar var," şeklinde. Hatta raporlama yaptık ve bu raporu sunduk. Bu arada dava açıldı bize.

Baysal: Bu davayı da anlat!

Özgökçe: Deprem sonrası yaptığımız çalışmalar çerçevesinde üç yerde çadır kurduk. Bağımsız kadın ve bağımsız çocuk çadırları kurduk. Devletten, valilikten veya belediyeden bağımsız bir çalışma yapmak istedik. Zaten bütün yardım çalışmaları da öyle devam etti. Orada çocuklara ve kadınlara yönelik çok güzel etkinlikler yapıyorduk. Örgü yapıyordu kadınlar, film izliyorlardı, festivaller yapıldı, çeşitli konularda seminerler, drama dersleri falan verildi, bu tarz çok yönlü etkinlikler vardı. Birçok gönüllü katıldı bu etkinliklere. Ben Hakkâri'deydim. Polis dâhil olmak üzere kamu görevlilerine kadına yönelik şiddet konusunda beş günlük bir eğitim verdim. Dernekteki arkadaşlardan bana bir mesaj geldi. Bize dava açılmış. "Teröre maddi yardım sağlamak" diye bir yasa çıkmış herhalde.

Baysal: Evet, iş dünyasını da kapsayan...

Özgökçe: Hepimiz çok şaşırdık. Hakkımızda kapatma davası açıldı. Hatta bunu gazetelerden öğrendik. Bize tebligat gelmedi. Tebligat adresimizi bula-mamışlar. Çok komik. O dönemde de bizim tam valiliğin karşısında bir konteynırımız var. Bir tek bizim konteynırımız kurulmuştu oraya. Çok komik geldi bize.

Baysal: Peki neye dayandırıyorlar?

Özgökçe: Dosya içeriğinde deprem sonrası çalışmalarımızın PKK ve KCK'ye güven ve sempati kazandırmak amaçlı olduğuna dair bir iddia vardı. Deliller de çok saçmaydı. Meğer konteynırımıza girmişler, gizli arama yapmışlar, haberimiz yok. Aslında şüphelenmiştik. Bir ajandamız kaybolmuştu. "Herhalde bir şekilde kayboldu," diye düşündük. Ajanda küçük bir şey sonuçta. Bir de dağıtım listelerimiz kaybolmuştu.

Baysal: Fotokopi çekmeyi akıl edememişler yani.

Özgökçe: Evet. Gelen ürünler oluyordu. Ayakkabı, ped, çocuk bezi gibi. Onlar için de ihtiyaç listeleri vardı. Böyle listeler yapıyorduk. Ertesi gün araçlarla dağıtıyorduk. O kaybolmuş. Her gün orada duran arkadaşın "Bugün bu geldi, buradan şu geldi, şu kişi telefon açtı," gibi not aldığı bir ajanda vardı. O ajanda kayıptı. Biz de çok üstünde durmadık. Bir de içeride sigara içilmişti. Bir arkadaşımız da sigara içiyordu, hatta bulduğumuzla aynı marka sigarayı içiyordu ve kaçak sigaraydı, o da komik yani. Konteynırı sabah açıp akşam kapatan arkadaş da aynı kişi. Ona sorduk, "Gece biri mi giriyor?" diye. Acaba anahtarı olan başka bir üye mi gelip girdi? Anahtarı olan bir üye arkadaşımız vardı. O da aynı sigarayı içiyor. Sorduk, "Dün gece sen mi girdin?" diye. "Hayır," dedi. Allah Allah, kim girmiş olabilir? Sonra anah-

ları değiştirdik. Meğerse polis girmiş. şubat'ta girilmişti. Çok uzatmayayım, sonra öğrendik işte. Birkaç ay sonra da dava açıldı. Adliyeye gittik dava dosyasını almak için. Vermediler. Avukat tuttuk, avukata verildi dosya. İçindeki deliller ajandada yer alan bilgiler üzerinden... Hatta bir arkadaşımız yeni okuma yazma öğreniyordu, okuma yazmasını geliştirmek için bir kedi hikâyesi yazmış. O hikâyeye de deliller arasındaydı. Çok komik! Hikâyede kediler birbiriyle konuşuyor. Orada alınan notlar ve tek tek üşenmeden yazdığımız dağıtım listelerimiz var.

Baysal: Sonra dava düştü. Basında çok yer almıştı. Bundan mı çekindiler? Sence devlet size bu davayı niye açtı?

Özgökçe: Başka bir kadın örgütünün belediyeye bağlı bir merkezi var. Onlara da baskın yapmışlardı. Hatta kadınları gözaltına almışlardı. Kadınlara ait bilgilerin yer aldığı bilgisayarları götürmüşlerdi. Sanki onlara açılmış da karıştırıp bize açmışlar gibiydi. Hatta çok ilginç, Bekir Kaya'nın (Van Belediye Başkanı) davasından bir sayfa da vardı bizim dosyamızda. Tam karıştırmışlar olayı yani. Bizimle beraber dokuz derneğe daha açıldı dava. Bir duruşma oldu, ikinci duruşmada dava reddedildi ve ilginç ki karar da bizi övüyor. VAKAD'ın bu tarz çalışmalar yaptığını anlatıyor. İddialarda yer alan türden faaliyetleri kabul etmediği gibi bizi öven söylemler vardı mesela.

Baysal: Devletin niye açıp niye kapattığı belli değil.

Özgökçe: Aynen öyle, aslında amaç biraz gözdağı vermek. "Ayağınızı denk alın. İstersek sizi kapatırız. Rahatsız ederiz," gibi. Ama şunu da söyleyeyim, Türkiye'deki kadın örgütleri çok destek oldu. Hepsi bizim davaları izlemeye geldiler. Van'daki kadın örgütlerinden çok azı bize destek verdi.

Baysal: Bunu neye dayandırıyorsun?

Özgökçe: Biz biraz bağımsız durduğumuz için. Van'da kadın örgütleri biraz ya BDP'ye bağlı ya da AKP'ye bağlı. O yüzden biraz temkinli durdular bize karşı. Mesela bize Van'dan "Geçmiş olsun," dileyen kadın örgütü çok azdı. Üç tane kadın örgütü bize destek oldu. Bunlar da yine bağımsız çalışan örgütlerdi. Diğer örgütlerden çok destek alamadık bu anlamda. Daha çok il dışından ve yurtdışından izlemeye gelen vardı. Bu durum bizi o dönem biraz sarsmıştı. Çünkü buradaki tüm kadın örgütleriyle, hangi partiye bağlı olursa olsun hepsiyle bir bağlantı ve dayanışma içerisinde olmaya çalıştık. Aynı şeyi biz göremedik ama. Onların korkuları da olabilir. Belki partilerinden bu konuda bir direktif almadılar. Ama o dönemde bizimle ilgili CHP ve BDP soru önergeleri verdi.

Baysal: Peki, Kürt siyasal hareketinin kadın-erkek eşitliği söylemi tabanda nasıl bir karşılık buluyor?

Özgökçe: Ben geçen yaz Kürt siyasal hareketinin çok etkili olduğu bir mahallede Kadın İnsan Hakları Eğitim Programı yaptım. Dikkatimi çeken bir şey vardı. Çoğu, kızlarını erken yaşta evlendiriyor. Başlık parası alıyor. Toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili farkındalık çok çok düşük. Bu beni çok etkilemişti. Direkt hareketin içinde yer alan kadın ve erkeklerin düzeyleri çok iyi. Çünkü tartışan, güncel siyaseti takip eden, içinde yer alan kişiler daha farkındalar. Ama bireysel hayatlarına bakınca çok ciddi bir dönüşüm göremiyorum. Belki de benim beklentim yüksek, ama BDP militanı olan bir kadının, çocuğu için başlık parası alması çok tuhaf. Bunu algılayamıyorum. Aşılamayan bir şey var. Yoksa söylemler çok güzel. Van'da dört tane belediye başkanı kadın olacak, bütün belediyelerdeki erkek dönemi eşbaşkanlık sistemiyle değişecek. Çalışmalarda daha-eşitlikçi bir görüntü var. Sonra meclis üyelerinde kadın oranı çok yükseldi. Eskiden çok düşüktü.

Baysal: “Ama evlerin içine yansımayabilir,” diyorsun.

Özgökçe: Evlerin içine yansımıyor. Burada siyaset okulu var. Geçen gün oradaydık. Daha çok politik kadınlar gelmişti. Orada bir konuşma da oldu. Geleceğini söyleyen bir kadını arayıp sormuşlar “Geliyor musun?” diye. “Çamaşırları asıp geliyorum,” demiş. Siyaset de yapsalar ikinci mesaiyi evde yapıyorlar. Kadınlık rollerini evde bir şekilde yerine getiriyor. Erkekler de bunu çok içselleştirmiş değil. Bununla ilgili geçenlerde bir yazı yazmıştım, “Önderliğin Feminizmle İmtihanı” diye. Kürt erkeklerinin “Önderlik çözdü bunu, biz çözdük bunu,” deyip kendi hayatlarında bunu değiştirmediklerine dair bir eleştiri getirmiştim. Sadece hareketin başkanı buna çok duyarlı ve bunu çözmüş diye bütün herkesin birdenbire değişmiş olduğunu elbette ki düşünmüyorum. Görmüyorum da zaten. Biz çok sorunlar yaşadık kadın sorunlarını çözerken. Deprem sonrası parti yönetiminde olan biri gelinine şiddet uygulamıştı.

Baysal: Burada sivil toplum örgütçülüğü yapmak sana bir sıkıntı yaratıyor mu? Bazen arada kalmış gibi hissediyor musun?

Özgökçe: Benim açımdan çok zor. Uzun yıllardan sonra şevkim de çok kırıldı. Bağımsız olmanın şöyle bir sıkıntısı var: BDP'liler seni devletçi olarak görüyor. Söylemlerin daha radikal olsa da öyle görüyorlar. “Bizden değilsen diğer taraftasın” mantığı. AKP'liler de zaten direkt BDP'li diye görüyor. Bizim duruşumuzu anlayan gerçekten çok az insan var.

Başvuranların eşlerinden tehdit de aldım. Mesela geçen bir davayı takip ederken saldırıya uğradık. Hâlâ davamız devam ediyor. Koruma bile aldık ya-

ni. Böyle şeyler de oldu. Politik olarak arada kalma, "bertaraf olma" durumu var tabii. Dün bir arkadaş geldi. "Eğitimle dağa insan yolladığın söyleniyor, çok şaşırdım," dedi. Ne kadar komik bir söylem değil mi? Artık o kadar uç şeyler söyleniyor ki! Ne söyleyeceklerini şaşırdılar. Mesela depremden sonra Barış Anaları'yla bir çalışma yapmak istemiştik. Orada da "Biz bu kadınla çalışmak istemiyoruz, bu AKP'li," dendi. O kadar bilmeden yargılama var ki! Herkes bir şey söyleyebiliyor. Artık ben bunun üzerine düşünmüyorum bile.

Barış anaları.

Baysal: Özellikle Diyarbakır'ın sokaklarını Rojava'dan, Suriye'den gelen kadınlar doldurmuş durumda ve kadınların satıldığı, kullanıldığı gibi şeyler konuşuluyor!

Özgökçe: Suriye'de çok eskiden beri para karşılığında ikinci eş satın alma olayı vardı. Siirt'te çok vardı böyle, gidip oradan alıp getiriyorlar falan. Yaşlı adamlarla evlendirildiklerini duymuştum.

Baysal: Van'da da var mı peki?

Özgökçe: Van'da Suriye'den gelen çok fazla var, ama pasaportla geliyorlar genelde. Bizim derneğe de birkaç Suriyeli gelmişti, ama daha çok maddi destek istemek için. Bir de önceden aile içi şiddetten dolayı Suriye'den kaçıp da gelen kadınlar olmuştu. Hareketlilikten önce olmuştu. Direkt Van'dan gidip oradan bir kadınla evlenme, kuma getirme falan değil. Burada zaten ilçeler o görevi görüyor. İlçelerdeki küçük kızları iki-üç bin liraya alıyorlar. Onun için Suriye'ye gitmiyorlar. Dedğim gibi Siirt'te daha çok var bu olay.

Baysal: Birleşmiş Milletler'in buradaki mülteci ofisini kapattığını söyledin.

Özgökçe: Yine onlarla ilgili çalışıyor, ama eskisi kadar değil. Eskiden daha aktifti. Koruma, avukatlar falan, bayağı bir çalışıyordu. Şimdi daha çok temsilcilik gibi.

Baysal: Ne yapıyor mülteci kadınlar? Suriye'den gelenler özelinde söylemiyorum. Doğu'dan gelen birçok mültecinin uğrak yeri Van!

Özgökçe: İran ve Afganistan'dan çok var. Eskisi kadar çok gelmemekle beraber, deprem öncesindeki mültecilerden iki yüz küsur aile kalıyor şu an burada. Eskiden eşcinseller Van'a çok geliyordu, burada dayak yediler, şiddet gördüler. Burada çok ayrımcılığa maruz kaldıkları için direkt başka şehirlerle gidiyorlar artık. Buraya gelseler bile hemen diğer şehirlere naklediliyorlar. Burada eskisi kadar yok.

Eskiden iki bin aile vardı. Aslında çok ciddi bir düşüş var, çünkü şu an çok az aile var. Ne yaptıklarına gelince, bu kentte en kötü koşullarda yaşayanlar mülteciler zaten. Çok düşük ücretle çalışıyorlar. On ekmek karşılığında fırında çalışanlar var. Hem ucuz işçi olarak hem ciddi biçimde sömürülerek çalıştırılıyorlar. Bir de yalnız, refakatsiz gelen çocuklar oluyor. Onlar da yine başka şehirlere yönlendiriliyorlar. Buraya geliş yolunda ailelerin birbirlerini kaybettiği oluyor. Biz hem yabancılar şubesi hem de ofisle beraber uzun yıllar çalıştık. Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın bir mülteci ofisi vardı burada. Ortak çalıştığımız bir ofisti. Şimdi o bitti ve bize bayağı mülteci geliyor. Tabii daha çok dilekçe yazdırmak, hastaneye gitmek için, aile içi şiddet gören kadınlar geliyor.

Baysal: Fonunuzu nereden sağlıyorsunuz? Derneğin kaynağı nereden geliyor?

Özgökçe: Daha çok Avrupa Birliği'nden. Deprem sonrası öyle oldu. Deprem sonrası gerçi bize Global Fund For Youth'dan bir destek geldi. Daha uzun yıllar Global Dialogue destek verdi derneğin rutin çalışmalarına. Mesela beşer gün gidip köylerde kaldığımız çalışmamızı da Global Dialogue destekledi. Şu anda gezici bir konteynırımız var. Onu mesela bize İstanbul Feminist Kolektifi aldı. Onlar sponsor bulmuşlardı. Kolektif çalışma var yani.

Baysal: Ama sürekli bir proje yapıp kaynak bulmak zorundasınız.

Özgökçe: Tabii, kaynak bulmak zorundayız. Yerel kaynaklar şöyle oluyor, derneğin parası olmadığında arıyoruz yakın çevremizi, "Elektrik borcumuz var, öder misin? Kırımız var, SSK borcumuz var, öder misin?" diyoruz, öyle buluyoruz. Biz kendimiz ödüyoruz. Zaten üye aidatları bir şey değil. Ayrıca her üyenin ödemesi için de zorlama yapmıyoruz.

Baysal: Hükümetten fon kuruluşlarına görünmeyen bir baskı olduğu ve hükümetin fon kuruluşlarından Kürt bölgesine fazla destek vermemesini istediğine dair duyumlar alıyoruz. Sonuç olarak, özellikle bölgede Kürt sorununa yönelik kaynak sağlayan birçok fon kuruluşunun son zamanlarda kaynaklarını çektiği dile getiriliyor. Siz böyle bir şey hissediyor musunuz?

Özgökçe: Mesela biz elçiliklerden falan pek alamadık. Derneğin kuruluşunda, bir de proje yürütürken almıştık. Elçiliklere falan başvurmadık bile. SODES Cemaat'e ve AK Parti'ye yakın örgütlere daha çok destek veriyor, onu çok net görüyoruz. Arada birkaç tane onlardan olmayanı seçip destek veriyorlar, "Sadece onlara vermiyoruz işte," demek için. Biz de başvurduk. Bize de bir yıl verdiler, ama biz bir tek şey için başvururduk, o da sığınma eviydi. O zaman da ihtiyaç vardı. Bir yıl boyunca sığınma evinin kirasını, masraflarını ödediler. O dönemde basın önünde protokolü bizimle imzaladılar. O da "Biz herkese yakınız," imajı vermek içindi. Ama baktığında büyük bir yüzdeyi iktidara yakın örgütlere verdiler.

Baysal: Kürdistan'daki birçok sivil toplum kuruluşunun kendi alanında çalışmak yerine yüksek siyaset yaptığı eleştirileri gelebiliyor bazen. Bu konuyla ilgili ne diyorsun?

Özgökçe: Mesela benim kedilerim var ve bugün Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nin kedi evinde kedilere zulmediliyor bence. Benim onu eleştiremem bile siyaset olarak algılanıyor. Anlatabildim mi? Kedi üzerinden siyaset yaptığımı söylüyorlar. Kedi üzerinden siyaset olabilir mi? Ne kadar saçma değil mi? Politik bir şey aslında, bir canlıyla ilgili politik bir şey söylüyorsun. Biraz da sivil topluma karşı önyargı beslemenin sonucu bu. Sivil toplum ne derse direkt "Bunlar politika yapıyorlar, kadın üzerinden kendilerine çıkar sağlıyorlar," gibi saçmasapan bir şeye dönüştürüyorlar. Oysa herkesin bu konuda duyarlı olup bir söylem geliştirmesi gerekiyor. Biz tabii ki politik kişileriz, yani tabii ki politik duruşumuz var, hayatta bir derdimiz var, ideallerimiz var. Sistem kadınlar veya Kürdistan coğrafyasında yaşayan her canlı için politika geliştirmişse elbette bizim onun altına dinamit koyacak şeyler söylememiz lazım. Bunları açığa çıkarmamız lazım.

Baysal: Son on beş yılda ne değişti sence sivil toplumda? Sivil toplum değişti mi, sivil topluma güven azaldı mı? Kimi zaman da fazla projeci olmakla eleştiriliyor. Sence ne yönde gidiyor sivil toplum?

Özgökçe: Biz depremzedelerle ilgili duyarlılık gösterdik, somut anlamda birçok çalışma yaptık. Geçen gün konteynır kentten beni aradılar ve "Sivil toplumun duyarsızlığını kınamak için aradık," dediler. Orada çalışma yapan zaten sivil toplum. Elektriğin verilmesini sağlayan da sivil toplum. Bu kadar çalışma yapmamıza karşın beklenti her zaman çok yüksek. Bizim her şeyi değiştirmemiz bekleniyor ve her şey bize havale edilmiş durumda.

Çok duyduğum bir şey var: "Kadın dernekleri nerede?" Her şey kadın derneklerinin görevi değil ki! Bu, siyasilerin, hak örgütlerinin, çevre örgütlerinin, bireysel olarak herkesin sorunu! Neden bir tek kadın örgütlerinin so-

runu olsun? Beklenti çok fazla. Fonların, özellikle Avrupa Birliği fonlarının prosedürlerine gömülmek de çok fazla zaman aldığından politikaya eğilmek için az zaman kalıyor. Mesela son bir yılda derneğin yürüttüğü bir proje vardı. Onun prosedürlerinden o kadar sıkıldık ki! Yapacağımız aktiviteden çok onun prosedürleriyle uğraşmak zorunda kalıyorduk. Yazışması, görünürlüğünün olması, imza almak, yani her şey ayrı bir zaman alıyor. Bu, amacımızın aksine bazen bizi pasifize edebilir. VAKAD sadece proje yapan bir örgüt değil. Hiç projemiz olmasa da kampanya yürütüyoruz. Hatta paramız olmayınca daha mutluyuz. Keşke yerimiz, kiramız ve ödemek zorunda olduğumuz şeyler olmasaydı da daha inisiyatif gibi çalışsaydık.

Baysal: Son olarak, devam eden barış süreci hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu süreçte kadınların sesi duyuluyor mu?

Özgökçe: VAKAD mesela Barış Meclisi'nde çalışıyor. Bu süreçten sonra Barış Meclisi çatısı altında birçok örgütü bir araya getirdi. Şehit ailesini ve gerilla ailesini bir araya getirdi. Ama ben bireysel olarak bu barış sürecinin sadece söylem olduğunu düşünüyorum. Bir de herkesin söylediği gibi "En azından cenazeler gelmiyor" Ama cezaevleri hâlâ dolu, sokakta hâlâ panzerler var, her basın açıklamasında bizden çok polis var, yine takip altındayız. Bir türlü rahatlamayan bir sosyal yaşamımız var aslında.

Ekonomik olarak da bölge çok rahatlamış değil. Yoksulluk hâlâ çok ciddi bir sorun. Kürt diliyle ilgili çalışmalar yapılıyor, ama Kürt kadınları kamuda doktora giderken hâlâ sorun yaşıyorlar. Çokdilliliğe geçilemedi bir türlü. Kürt diliyle ilgili ciddi bir şey yapılmadı. Bazen haberlerde köylere dönen birkaç aileyi gösteriyorlar. Sanki çok dönen olmuş gibi. Batı'ya iyi mesaj vermek adına yapılıyor onlar da, yoksa fiilî olarak bir şey olmadığını görüyoruz burada. Sosyal yaşamımıza çok da yansıdığını düşünmüyorum. Şu an sadece ateşkes ilan edildi. Bu daha önce de oldu. Şu anda öyle bir süreçteyiz. Bence öz yönetimimiz olmadan bu değişemez. Burada bir özerklik veya Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkı gibi bir hak elde etmeden Ankara'ya bağlı bir siyasetin olabileceğini düşünmüyorum. Buraya hâlâ faşist vali yardımcılar geliyor. Bizi hâlâ dışarıdan gelen kişiler yönetiyor. Dolayısıyla ben barışın fiilî anlamda gerçekleşeceğini düşünmüyorum. Ancak ve ancak gerçekten bir öz yönetimin olmasıyla gerçekleşebilir bu.

Artos Pasajı'nda görüşmelere devam. Pasajda hüznü bir müzik sesi var. Nereden geldiğini sorunca "Burada çokdilli koro var," diyorlar. Pasajın beşinci katında bir STK daha olduğunu böylece öğreniyorum. Müzik sesi kesilince bu STK ile plansız bir röportaja karar veriyoruz. İncelik gösterip kırmıyor dernek başkanı.

Anka Kültür Derneği Ermenice, Kürtçe, Farsça dâhil yedi dilde çokdilli koro yapıyor. Derneğin Başkanı Necdet Bey sakallı, kasketli bir genç adam. Şırnaklı olduğunu öğreniyoruz. Gözlerinde derin hüznü var bu genç adamın. Çok dilli koronun yirmi dakikalık molasından yararlanarak Piramit Müzik'in renkli gitarları arasında hızlı bir söyleşi yapıyoruz. Kar lapa lapa yağıyor.

Şarkıyı birlikte söylüyorsak birlikte de yaşayabiliriz

Nurcan Baysal: Necdet Bey, derneğinizle ilgili biraz bilgi vermenizi isteyeceğim. Kaç üyeniz var, denetim yapısı nasıl, ne zaman kuruldu, neler yapıyor?

Necdet Bayat: Dernek 2010'da kuruldu. 2010'dan önce bir dernek kurma aşaması var. Arkadaşlarla görüşüyorduk. Yedi kişiden oluşuyor dernek yapısı, yönetimi. Dört erkek, üç kadın. 2010'dan beri kültürel çalışmalar yapıyoruz. Yoğun olarak müzikle ilgili çalışmalar. Halk koroları var. Birkaç dilde koro hazırlıyoruz. Kadınlarla ilgili bazı çalışmalar yaptık daha önce. İki yıl önce bir minyatür çalışması yaptık üniversitede akademisyen bir arkadaşımızla.

Baysal: Yani daha çok koro, çokdilli koro çalışması...

Bayat: Çokdilli koro bu yıl yoğunlaştığımız bir şey. Yaklaşık yedi dilde yapıyoruz.

Baysal: Yedi dilde!

Bayat: Evet. Kürtçe, Türkçe, Farsça, Ermenice, Rumca, Arapça, Sorani. Birkaç dil daha var araştırdığımız. On dört dile tamamlamayı düşünüyoruz.

• Peki bunları bilen hocaları bulmak zor olmuyor mu?

Bayat: Bununla ilgili açıkçası arayış halindeyiz. Farklı şehirlerden arkadaşlarla iletişime geçiyoruz. Ermeniceyi mesela Amerika'dan bir arkadaş bize önerdi.

Baysal: Geçmişte onca Ermeni'nin yaşadığı bir şehirde Ermenicenin Amerika'dan önerilmesi... Farklı dillerde korolar kurduğunuz zaman sıkıntı yaşamıyor musunuz?

Bayat: Tepki gösterecek kişilerin olduğunu biliyoruz elbette, ama burada farklı dillerin, farklı toplumların bulunduğu gerçeğinin de bilincindeyiz. Bunu da bir şekilde yansıtacağız, göstereceğiz. Tabii ki bunu istemeyen kişi ve gruplar var.

Baysal: Kürt siyasal hareketi burada bu tarz çalışmaları destekliyor mu?

Bayat: Bizim çalışmalarımızı açıkçası fiilî olarak desteklemiyorlar, ama sözlü olarak tebriklerini sunuyorlar.

Baysal: Dernekteki herkes sizin gibi genç mi? Yani gençlerin daha aktif olduğu bir dernek mi?

Bayat: Biraz daha gençlerin aktif olduğu bir dernek. "Sadece gençler gelebilir," diye bir kuralımız da yok. Derneğin sabit yedi üyesi var. Gönüllü olarak gelip çalışmak isteyen yüze yakın arkadaşımız var.

• Van'da ve Kürdistan'da sivil toplum örgütü olmak nasıl bir şey? Zorlukları, artıları nelerdir?

Bayat: Gerçekçi olmak gerekirse artısını görmedim ben daha. İsmin "dernek" olması bile Kürdistan'da insanların korkmasına neden oluyor. Korkulacak bir şey olmadığını göstermek için etkinlikler yapıyoruz. İnsanları bir şekilde sanatsal bir çatı altında toplamaya çalışıyoruz.

Baysal: Kaynak bulabiliyor musunuz? Yoksa gelenlerden ufak da olsa bir ücret mi alıyorsunuz?

Bayat: Hayır, ücret almıyoruz. Ücretsiz yapıyoruz.

Baysal: Bu zor değil mi?

Bayat: Bizi zorluyor gerçekten. Kaynağı da konser süreçlerinde birkaç sponsor bulup halletmeye çalışıyoruz. Konser tarihine kadar bütün giderleri biz karşılıyoruz ama. Birkaç tane maaşlı arkadaşımız var, müzik öğretmeni mesela, onların desteğiyle yürüyor. Özel müzik dersleri de veriyoruz. Enstrüman dersleri veriyoruz. Bu dersler karşılığında bir ücret alıyoruz açıkçası. Sonuçta kendimizi finanse etmemiz lazım. Onun haricinde bir şekilde giderleri karşılamaya çalışıyoruz.

Baysal: Özellikle kültür-sanat alanında bayağı bir sivil toplum örgütü kurulmaya başlandı. Mardin’de, Diyarbakır’da, Kürdistan’ın epey bir ilinde STK’lar kuruluyor. Bunu neye bağlıyorsunuz?

Bayat: Kültür-sanatla ilgili yüzlerce dernek var. Bunlar biraz projelere dönük dernekler. Avrupa Birliği fonlarından yararlanabilmek için kurulan örgütler. Aktif olarak çalışan çok fazla yok açıkçası. Belki bir iki tane vardır. Bunların dayanışma içine girmesi gerekiyor. Şu an kendi çapımızda bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. STK’lar arasında çok fazla bir dayanışma söz konusu değil.

Baysal: Kürt dilinin ve kimliğinin yasaklandığı yıllarda Kürtçe şarkılar bu kimliğin taşıyıcısı oldu bir anlamda. Bu çerçevede ne düşünüyorsunuz? Örneğin ben Kürtçe bilmiyorum veya çok az anlıyorum, ama Kürtçe şarkıları ezbere biliyorum. Ya da Kürtçe şarkıların bana ne söylediğini biliyorum.

Bayat: Bu bir gerçek tabii. Kürt dilinin, Kürt kimliğinin bugünlere taşınmasını sağlayan araçlardan biri müzik. Kürt kültürünü bugünlere taşıyan biraz da dengbêjliktir.

Baysal: Dengbêjliği biraz açabilir misin?

Bayat: Dengbêjlik, destanları, hikâyeleri Kürdistan’ın belli yörelerine göre değişik makamlarda, hızlı bir dille, ezgisel müziğe dönüştürmedir. Dengbêjlik babadan oğula geçen bir kültür. Bugüne kadar taşınmış. Bence Kürt kültürünü de bugüne taşıyan dengbêjlerdir. Çünkü yazılı olarak pek bir şey yok Kürt kültürüyle ilgili. Dengbêjlerin böyle bir önemi var.

Baysal: Dengbêjliğin özellikle Kürdistan’ın bölünen parçalarının birbirinden haberdar olması için kullanıldığı söyleniyor. Örneğin İran’daki bir

olay hemen şarkıya dönüştürülüyor, buraya şarkı olarak geliyordu. Kürtler böylece birbirinden haberdar olabiliyordu.

Bayat: Evet, öyle bir şey var. Bununla ilgili destanlar var. Kürdistan'ın dört bölgesinde de herkes biliyor. Dengbêjler haberi böyle taşıyıp duyurmuşlar.

Baysal: Yani bölünmüş Kürdistan'ın parçaları arasında bir iletişim aracı aslında...

Bayat: İletişim aracı olmuş ve bir anlamda birliği sağlamıştır. Ayrılmadığını da aslında orada yansıtmıştır. Sınırlar ne kadar ayırsa da o müziklerle birleştirilmeye çalışılmış.

Baysal: Türkiye ve Kürdistan'da sivil toplumda sizce neler değişti? On beş yıl önceyle bir kıyas yaparsanız!

Bayat: Toplum devletin o sabit kurumlarının yanında STK'larla da kendini ifade etmeye başladı. Onun dışında STK'lar da biraz kendilerini ifade etmeye başladı. Biraz daha korkusuz STK'ların faaliyetlerini gözlemleyebiliyoruz artık. Belli bir düzenin dışına çıkmak on beş yıl önce falan çok zordu. Özellikle Kürtler için. Şimdi bu biraz daha aşıldı. Sivil toplum kuruluşları toplumda önemli bir yer tutmaya başladı. Hem Kürdistan'da hem Türkiye'de. Bence şu an iyi bir noktada STK'lar.

Baysal: Barış sürecinde sanat geçmişle yüzleşmek adına bir araç olabilir mi? Mesela İrlanda'nın barış sürecinde toplumsal anlamda geçmişle yüzleşme ve adalet üzerine bir şey yapılamamış. Çünkü iki taraf bu konuda anlaşamıyor. O sorun öyle ortada kalıyor. Fakat sonra birtakım dernekler sanatsal yöntemleri kullanarak iki toplumu bir araya getiriyorlar. Şarkı, türkü, destan, kendi hikâyelerini yazma gibi yöntemlerle bir anlamda devletin ve tarafların yapamadığını sanatla yapmaya başlamışlar.

Bayat: Biz şu an çok-dilli koro icra ediyoruz. Koromuzda altmış kişi var. Hepsi Kürt değil. Alevi var, Türk var, Laz var. Şarkılar da herkesin ortak fikriyle belirleniyor. Türkçe bir şarkı istedik mesela bir Türk arkadaştan. O da bize önerdi. Orada en azından şarkılarda barışı yansıtan bir durum var. "Burada bu şarkıyı birlikte söyleyebiliyorsak, birlikte yaşayabiliriz," algısını kendi içimizde yaratmış oluyoruz.

Baysal: İlginç bir şey oluyor mu hiç çok-dilli bir koroda?

Bayat: Kürtçe kelimelerin bazıları biliyorsunuz gırtlaktan söyleniyor, bazı arkadaşlar gırtlaktan söylenen harflerin telaffuzunda sıkıntı yaşıyorlar. Komik de oluyor bu tabii. Bir de bu coğrafyada, Kürdistan ve Türkiye'deki şarkıların hepsinde ortak bir melodi olduğu ortaya çıkıyor. Ermenice bir şarkı-

da mesela “Ben bu melodiye biliyordum,” algısı oluyor herkeste. Bu da bizim daha önceden birlikte yaşamış olduğumuzu gösteriyor bize.

Baysal: Peki barış süreci hakkında ne düşünüyorsunuz? Umutlu musunuz?

Bayat: Barış süreciyle ilgili çok umutlu değilim. Silahların susma durumu var, fakat bu dönemselsel olarak her zaman olmuştur zaten. Sonunda barış olmamıştır ama. Ben bunu biraz daha oyalama taktiği olarak değerlendiriyorum. Bence barış olacaksa Kürtler ilk önce kendi içlerindeki barışı yaratmalı. Kürtler kendi içindeki ittifakı yaratmalı, kendini var etmeli. Çünkü bana göre şu an Kürtler kendi içinde savaşıyor.

Baysal: Ne anlamda?

Bayat: Mesela kendini var etmeden, partiler var falan... Diyeceksiniz ki “Demokrasi dediğimiz şey budur” Ama Kürt toplumu kendini hiçbir zaman tam anlamıyla var edememiştir. Kendisini var edemeden yeni dinamikler oluşturduğunda da savaştığı cepheye koz vermiş oluyor. Parçalanmış oluyor. Kapitalist devletlerin böl-parçala-yönet mantığı Kürdistan’da işlemiş oluyor. Bu durumda barış sürecinden pek umudum yok benim.

Baysal: Son dönemlerde gençler dağa çok fazla çıkmaya başladı. Bunu neye bağlıyorsunuz?

Bayat: Dağa çıkmak Kürt gençlerinde popüler bir şeye dönüştü biraz. Bununla bağlantılı değerlendirebilirim.

Baysal: Siz şahsen barışır mısınız? Şırnak’ta büyümüş ve eminim birçok şey görmüş bir Kürt genci olduğunuz için soruyorum.

Bayat: Ben aslında dört parça birleşip bütün bir Kürdistan olduğu zaman barışırın. Yoksa hiçbir şekilde barışmam. Çünkü yüzlerce yıldır hep ezildik, ötelendik. Şimdi “Ben barışıyorum, demekle olmaz! Bilmiyorum, benim vicdanım barışmaz yani. Kalbim barışmaz. Belki söylemde bunu gerçekleştirebiliriz, ama benim vicdanım asla barışmaz.

Sabah saat on. Güzel bir Van kahvaltısından sonra taksiyle gidiyoruz Van GÖÇ-DER'in bürosuna. Büronun bulunduğu iki katlı kırmızı bina dökülmüş durumda, yoksul bir mahalle, GÖÇ-DER'in hemen yanında MEYA-DER'in bürosu var. GÖÇ-DER bürosunda bir kadın ve birkaç adam karşılıyor bizi. Yanan sobanın yanına oturtuyorlar, çaylar geliyor. GÖÇ-DER'in başkanı kırklı yaşlarda, seri ve akıcı konuşan Ali Hündür. Büronun duvarlarında Kürt kültürüne ilişkin çeşitli resimler ve zorunlu göçe ilişkin sloganlar var. Sıcakkanlı ve oldukça misafirperver insanların arasında söylenecek tek kelime var: huzur.

Röportajdan sonra da sohbet devam ediyor. Tam çıkacakken mahkemeden bir celp geliyor Ali Bey'e. Celbi okuyoruz. Düzenledikleri bazı yürüyüşlerde çalınan türkülerden dolayı Ali Bey'e dava açıldığı yazıyor. Hangi türküler olduğu da detaylı olarak yazıyor gelen kâğıtta. Biri "Zap Zap Zapêy" türküsü (Zap, Zap, yaşasın Zap...).

Devlet Ali Bey'i değil, çalınan Kürtçe türkülerini cezalandırıyor 2014 yılında.

Kutsal topraklara dönüş

• Bize önce kendinizi ve derneğinizi tanıtır mısınız?

Ali Hündür: Van GÖÇ-DER'in kuruluş amacı zorunlu göçe ilgili kültürel ve hukuki sorunları ele almak, göçzedelere yardımcı olmak. 110 aktif üyemiz var. Biz GÖÇ-DER'liler olarak kendi aramızda bir platform oluşturduk. Dört GÖÇ-DER birlikte çalışıyoruz, İstanbul, Akdeniz (Mersin), Diyarbakır, Van. Çalışmalarımız bilimsel çerçevededir. Önceden genel merkez düzeyinde çalışıyorduk. Sonra kapatılma meselesini aşmak için il düzeyinde bireyselleştik. Her kent kendine göre bir GÖÇ-DER örgütledi.

• Genel merkez hangi şehirdeydi?

Hündür: İstanbul'daydı. Artık bir genel merkez yok. Bir platform aracılığıyla işbirliği yapıyoruz. Projeler üretiyoruz. Bunlar genellikle Avrupa Birliği projeleri oluyor. Ayrıca kendi yapımız içinde oluşturduğumuz projeler var. Anketler, ailelerle birebir görüşmeler yaptık. Bu çalışmalardan iyi sonuçlar aldık. Gayet verimli oldu. Önümüzde bir proje daha var. Biraz daha katılımlı ve geniş bütçeli bir proje olacak. Ön çalışmalarını geçen yıl ilkbaharda yaptık. Amacımız köy köy dolaşarak boşaltılmış köylerin yerini, nüfusunu tespit etmek, eski ve yeni isimlerini öğrenmek, haritada yerlerini tam olarak belirlemek! Bunun ötesinde nereye göç ettiler, kaç farklı yere göç yaşandı, bu sorunları cevaplamayı hedefliyoruz.

Göç edenler ilk önce en yakın kenti seçtiler. Sonra gündelik hayatı idame ettiremedikleri için başka yerlere göç etmek zorunda kaldılar. Bunları tespit ettik. Şimdi bunları dijital ortamda herkesin ulaşabileceği hale getirmek için çalışıyoruz. Bu işi yürütürken bir miktar bütçe sorunu çıktı. Biz de birazcık erteledik.

Ön çalışmalarımız Diyarbakır Silvan'da iki hafta sürdü. Gayet verimli bir çalışmaydı. Bir belgesel ekibi oluşturduk. Bu ekip bizimle birlikte dolaşıp bütün görüntüleri olduğu gibi kendi sayfasına aldı. Türkiye'de halen bir belirsizlik var. Hükümet kaynaklarına göre üç yüz bin kişi yerinden edilmiş. Bizim tahmin ve ölçümlerimize göreyse dört milyon kişi. Dört bin yerleşim yerinin boşaltıldığını düşünüyoruz. Bu verileri netleştirmek için bu çalışmaya başladık.

Nurcan Baysal: Devletin Hacettepe Üniversitesi'yle yaptığı araştırmada zorunlu göç edenlerin sayısı bir milyon iki yüz bin olarak telaffuz ediliyor. Kimi kaynaklar da üç milyon diyor.

Hündür: İşte bunu netleştirmeyi hedefliyoruz. Bu proje sonuçlanırsa belirsizlik ortadan kalkar. Bunun için de personele ve araç gerece ihtiyacımız var.

• Bu işler için nereden kaynak buluyorsunuz? Avrupa Birliği fonlarından mı, başka kaynaklardan mı?

Hündür: Bir proje yaptık, beş bin ailenin her birinden yedi sekiz kişiyle görüşerek bir sonuç çıkardık. O sonuçları anlatan bir de kitap yaptık. Bilim insanlarına, araştırmacılara da gönderdik. Farklı bir kaynağımız yok. Yerelin katkısıyla ayakta durmaya çalışıyoruz.

• Yönetiminizde veya üyeleriniz arasında göç mağdurları var mı? Ayrıca kadın üyeleriniz ve yöneticileriniz var mı?

Hündür: Üyelerimiz de var yöneticilerimiz de var. Zorunlu göç mağdurları böyle bir çalışmaya ilk etapta pek sıcak bakmadılar. Buna rağmen çalış-

mamızı yürüttük. Kadın üyelerimiz de var tabii ki. Zaten zorunlu göç mağdurları çoğunlukla kadınlardır. Bize katkı sunan ve bizimle çalışan kadınlar var. Büyük çoğunluğu ev hanımı. Başka kurumlara zaman ayırmaları da bize ayırıyorlar.

Baysal: Zorunlu göçle ilgili bazı yayınlar yapıldı, ama dönüşle ilgili bilgi çok az. Köye dönüş için başvuran biliniyor da mesela kaç insan kendi olanaklarıyla dönüyor? Genel olarak Kürtler köylerine dönüyor mu?

Hündür: Doğrudur, Tatvan Reşadiye bölgesi orası! Devlet bölgeyi güvenlik bölgesi olarak ilan etmemişse dönüş sağlanıyor. Ama bir sürü engel var. Birincisi altyapı sorunu. Elektrik, su yok. Yine okul, sağlık ocağı yok. Onca yıldır sahipsiz kaldığı için evler viran.

Baysal: Görüştüğüm bir kadın dönüşün pek de rahat olmadığını anlatıyordu. Gündüz köye gidip akşam köyü terk ediyorlarmış. Yataklarını saklıyorlarmış, jandarma geldiğinde köyde birilerinin kaldığını bilmesin diye. Hep hakaret gördüklerini belirttiler röportajlarda. Hiç de öyle devletin anlattığı gibi güvenli, huzurlu bir dönüş yok yani!

Hündür: Bugünlerde artık koruculuğun olduğu köylerin dışındaki yerlerde rahatlık var. İsteyen köyüne gidebiliyor. Özellikle mevsimsel gidişler daha yoğun olabiliyor. Yazın gidip bağı bahçesiyle, tarlasıyla uğraşan insan var. Kışı orada geçirme imkânı yok. Özel idare köye yol açmayı programına koymamış, koymuyor. Çünkü kayıtlarında o köy hâlâ boş gözüküyor. Bu tür engeller olunca kalıcılık sağlayamıyoruz. Platformda bir konferans çalışması kararı aldık. Adını da “Kutsal Topraklara Geri Dönüş” olarak koyduk. Yeniden kendi köyünü yarat. Hiçbir beklenti içinde olma. Ayrıca bundan sonra büyükşehir belediyelerimiz de sorumluluğu üstleniyor. Ne gerekiyorsa yapacak. Şimdiye kadar özel idareler yürütüyordu. Valilik istediği kaynaktan istediği köye gönderiyordu. Ben özel idare meclisiyle (il genel meclisi) defalarca görüştüm, özellikle Van için. Şunu söyleyebilirim, ilçelerde kaymakam ciddi bir engeldir. “Yerleşsinler, biz yol yapalım, su götürelim,” diyorlar. Köyün menfezi yoksa, yolu yoksa insanları neyle ve nasıl taşıyacaksın ki? Vatandaşın elinde bir katırı da yok yükleyip gitsin. Sonuçta araçla gidip gelmek lazım, ama aracın gideceği yol yok. Yirmi otuz yılda yerleşim yerleri insansız kalmış. Böylesine sahipsiz kalmış bir bölgeye yeniden gidip yerleşmek öyle kolay değil. Belki köyün yakınındaki su kaynağından yararlanmak mümkün olur, ama yolsuz, elektriksiz nasıl olacak?

Kaymakamlar yıllık programlarına almıyorlar. Bütçe ayırmıyorlar. Ciddi engeller var. Korucular köylünün arazisine, bağ bahçesine el koymuş, kullanıyorlar, silahları da var. Köylüyü bir daha köye sokmamak üzere ısrar edi-

yor, devletin gücünü kullanıyorlar. Boşalan köylerin yüzde yetmişi kadas-
tronun girmediği yerler. İnsanların zilyetlikleri vardı. Herkes bir diğ^{er}inin
tarlasını tanıyordu. O sahipliğe saygı gösteriyordu. Zorunlu göçten sonra bu
saygı ortadan kalktı. Belli şahıslar, devletin korucu diye silahlandığı kişi-
ler, paramiliter güçler bu arazilere el koydular. Yirmi yıldır kullanıyor aslin-
da daha önce başkasına ait olan araziyi. Devlet desteğiyle mülkten faydalan-
mış. Hiç kimseden de çekinmiyorlar.

Bu durumda olan yerleşim yerleri hariç olmak üzere dönüşler yavaş yavaş
ilerliyor. İnsanlar zaten uzun yıllardır şehir merkezlerinde perperişan. Eski
yerleşim yerlerine döndüklerinde kalıcı bir konut yapma olanakları da yok.
Çocuğu yedi yaşında bulaşık yıkıyor. Böyle bir yaşam biçimi işte. Zamanın-
da köylerinde kendi imkânlarıyla kimseye muhtaç olmadan rahatlıkla yaşa-
yan insanlar muhtaç duruma düştüler. Muhtaç olana yardım edebilecekken
muhtaç duruma düştüler.

Dönüşlerde kalıcı konut konusu gerçekten büyük sorun. Dört bin yerle-
şim yerinin boşaltılması kolay bir şey değil. Kürdistan'ın yüzde yetmişi göç
etti. Kolay olmadığı aşikâr! Köylerin boşaltılmasından çok bu insanların ya-
şadıkları travmalar önemli. Maddi sorunlardan çok manevi sorunlar orta-
ya çıktı. Kadınlar, çocuklar günlerce yalınayak yürüdü, hayvanları alındı ve-
ya telef edildi! Öyle bir mezalim yaşandı ki! Vatandaşın sürüsü kayıt altın-
da değil, "Efendim, bu hayvanları yurtdışından getirmişsin," diye kaçak mu-
amelesi yapıp sürüye el koydular. O dönemde insanlar belki tam anlamıyla
bir katliama uğramadı, ama bireysel ölümler, yaralanmalar çok görüldü. İşin
asıl ilginç tarafı da bunlar hiçbir şekilde basına yansımadi. Çünkü o dönem-
de basın da çalıştırılmıyordu! Ayrıca vatandaşın yerleşim yerinde araç gereç
de olmayınca eşyaları evde kaldı. Yarım saat süre tanıdılar evleri boşaltmaları
için. O süre zarfında vatandaş ancak çoluk çocuğuyla canını köy dışına ata-
bildi. Süre dolunca da köy topyekün bombalanarak yakılıp yıkıldı.

Baysal: Köylülerin bir kısmı da 2006-2008 yılları arasında yürürlükte
olan terör mağdurları yasasıyla ilgili bir kâğıttan söz ediyorlar. "Köyümü-
zü devlet değil, PKK yaktı," diye yazıyormuş o kâğıtta. "O yüzden imza-
lamadık," diyorlardı. "Onlar yakmış olsa 'Yaktı' derdik, ama PKK yakma-
dı," diyorlardı!

Hündür: Bizim bu konuda çok geniş bir çalışmamız oldu. Köyünün boşal-
tırılma nedeni veya kendisinin zorunlu göçe tâbi tutulma nedeni olarak köylü-
lerin sadece yüzde üçü "PKK" diyor. Bu veriler çok açık olarak bizde var. Pe-
ki, hepsini PKK yaptıysa ve vatandaş "yüzde 3" diyorsa o yüzde 97 kim? Onu
sorgulamak gerek! Aslında bunu herkes biliyor. "Yapılmadı," demek doğ-
ru değil. Araştırmamız tümüyle tarafsız ve bağımsız bir şekilde yürütüldü.

• GÖÇ-DER ne zaman kurulmuştu?

Hündür: İl bazında örgütlenmemiz daha yenidir, ama GÖÇ-DER'in genel merkez olarak kuruluşu çok eskidir. Yirmi yıla dayanır. Bu alanda geçmişimiz eskidir diyebilirim.

• Bu kadar hassas bir alanda çalışan bir STK olarak üzerinizdeki baskılar azaldı mı?

Hündür: 5233 sayılı yasa çıktıktan sonra valiliklere başvurduk ve komisyonlarda sivil toplum örgütlerinin görev almak istediklerini söyledik, maaşesef herhangi bir cevap gelmedi. İHD, TMMOB ve GÖÇ-DER'ler olarak başvurduk. Baro zaten bir kişiyle temsil ediliyordu. Biz dedik ki "Bu dört kurum da sizin komisyonunuzda yer alsın. Bu iş tarafsız bir şekilde yürüsün" Reddedildi. Kendi memurlarıyla oluşturdular komisyonu. Bu çalışmadan haberi olmayan çok sayıda insan oldu.

Sözü edilen o kâğıt imzalama olayı bizim önümüze defalarca geldi. Köylüler toplu halde karakollara çağrılıp bu kâğıtlar imzalatılmıştı. Zorla imzalatılan o belgelerin birer nüshasını da köylüler almıştı. Fotokopileri bize getirdiler. "Bu imzaları baskı altında verdik," diye bize beyanda bulundular, dosyalarımıza ekledik. "Devlet yaptı ve suçu başkasının üzerine yıkmak için bu belgeleri bize baskıyla imzalatmıştı," dediler. Aslında imzalayanlar için de başvuruda önlerine çıkan bir engel değildi. Biz bu çalışmaları yürütürken bu yasa henüz ortada yoktu. Ben o zaman fiili olarak GÖÇ-DER'de çalışıyordum. Mülki amirliklere iki bin dilekçe yazdık "Köyümüze dönmek istiyoruz ve tazminat talebinde bulunuyoruz," diye. Biz bölge kuruluşu olduğumuz için Pervari Kaymakamlığı'ndan cevap geldi. Tamamen inkâra dayalı, yapılan onca zulmü ve haksızlığı kabul etmeyen bir yazıydı. Tabii biz bu cevabi yazıyı iç hukuk yollarının tükendiği şeklinde algıladık. Avukatlara vekalet verip direkt AIHM başvurduk. Avukat gruplarıyla alacakları yüzdeyi konuştuk. Böyle kitlesel yönü olan bir çalışmaydı.

Aynı çalışma Diyarbakır'da ve diğer illerde de vardı. Onun için AIHM'de dosya sayısı giderek arttı. Devletle AIHM arasındaki diyalog sonucunda o yasa gündeme geldi. Zaten ondan sonra kişilerden böyle bir belge de istemediler. Bir nüfus kimlik fotokopisiyle herkes başvurabiliyordu. Başvuru yapanlar açısından bilgi, belgeye de ihtiyaç yoktu. Komisyon kahvenin birine gidip oturuyordu. Muhtarı da yanına alıyordu. Kadastro da girmedigi için kolaydı. "Sizin köyde ne var?" diye soruyordu. "Şu aileye şu kadarını yaz, şuna şunu yaz," diyorlardı ve bir kişinin beyanı ile o komisyon işini yapmış sayılıyordu. Uygulama olarak gayrimeşru bir durumdu. Bu sebeple birçok insan ve aile mağdur oldu.

Korucubaşı olan koruculara iki yüz bin lira kadar tazminat ödendi. Ger-

çek mağdurlara, baskı görmüş, psikolojik travma geçirmiş insanlara ise beş-on bin lira verildi. Böylesine büyük bir haksızlık çıktı ortaya. Bizim hiçbir zaman barışmadığımız bir hukuk var Türkiye'de. Bu bizim halkımıza da uygulandı. Devlete yakın insanlar tazminatlarını doyasıya aldılar ki bunların içinde yerinden yurdundan ayrılmayan, göç etmeyen insanlar var. Mağdur olan, defalarca yer değiştirmiş, barınak bulamayan insanlar da hiçbir şey alamadılar. Zamanında örgüte yardım ve yataklık vb. sebeplerle gözaltına alınanlar, davalık olanlar yararlanamadılar. Ben sonra ödenen tazminatların sonuçlarını aldım. Mağdura ödenen kadar bir miktar da komisyonun yol, araç gereç vb. giderlerine ödenmiş. Bu nasıl bir çelişkiyse artık düşünün! Böyle bir garip hukuksuzluk her halükârda devam ediyor. Avukatlar da bu işte doğrusu maşa oldular. Bir halkı topyekün mağdur etmek için ellerinden geleni yaptılar. Dosyalar takip edilmedi. Birçok kişiyi tanımalarına rağmen insanlara yardımcı olamadılar. Ayrıca gariptir, komisyonda hiçbir itirazları da olmadı. Komisyon kendi başına yaptı, onlar da onayladı. Zaman zaman gitmedikleri halde bürolarında onlara imzalatıldı.

• Maşa olma meselesi Diyarbakır'da da çok gündeme geldi ve tartışıldı. Barolar bu durum üzerinden haksız kazanç sağlayan üyelerine ilişkin işlem yapmadılar mı?

Hündür: Baroların böyle bir etik işlem yaptıklarını ben sanmıyorum. Çünkü yapsalardı haberimiz olurdu. Bundan sonra da zaten öyle bir durum kalmadı.

Baysal: Barış süreciyle ilgili ne diyorsunuz? Tabii sürecin bir başka okuması da geçmişle yüzleşme ve adalet komisyonları meselesidir. Böyle bir komisyon kurulursa en önemli üyeleri zorunlu göç mağdurları olacak. Nasıl bir adalet olmalı göç mağdurları için?

Hündür: Bizim bir sloganımız var: Önce adalet, hakikat ve geçmişle yüzleşme, sonra helalleşme. Geçmişle yüzleşmedikten sonra helalleşemeyiz. Yerinden yurdundan edilen insanlara bunları yapanlardan hesap sormadıkten sonra veya bunlarla yüzleşmedikten sonra bu kadar mağduriyeti nasıl unuttacağız? Yıllarca kentlerin varoşlarında yaşamaya çalışan bu insanlar kimi ve nasıl affedecek?

Zorunlu göç mağdurları olarak biz sürece tam destek sunuyoruz. Her savaşın sonunda bir barış gelir. Savaşın kazananı olmaz, ama barışın kazananı herkeştir. Ciddi bir mağduriyet yaşanmış, sonuçta bir barış görüşmesi yapılıyor. Müzakereye dönüşebilir, dönüştürülme yolunda. Taraflar birbirini tanımaya çalışıyor. Şimdiye kadar bir taraf diğerini tanımıyordu. Diyalog kurup sonuca gitme çabası yoktu. Bugün bunun şartları oluşmuş. Kürt halkı da yıl-

lardır kendi beyanını zaten sunuyordu. “Müzakerenin muhatabı Kürt halk önderi Sayın Abdullah Öcalan’dır,” diye defalarca dillendirdi ve hükümet de bunu gördü. Diyalog kurmak durumunda kaldı. Kürt halkı üçüncü bir kişinin müzakere yapmasına izin vermedi.

Bir GÖÇ-DER üyesi: Van’ın yüzde yetmiş göçmendir. Çatışmalı ortamdan önce de göç vardı. Mesela benim Van’a geliş sebebim babamın ağalarla geçinememesidir. Biz buraya geldiğimizde Kürtlere kiralık ev bile verilmiyormuş! Devlet daha önce de ağalarla çalışıyordu. Malatyalı Hamido’nun öldürülmesi de buna dayanıyor. Çatışmalı süreçten sonra zorunlu göçler oldu. Barış olsa da GÖÇ-DER lazımdır. Çünkü köye dönüşler konusunda da GÖÇ-DER’lere ihtiyaç var. Bizim alternatif olarak ürettiğimiz bir modelimiz var. “Komünal Yaşam” modeli. Köyümüze eski köylü kafalarımızla dönmek istemiyoruz. Burada size büyük görev düşer. Siz yazarların, aydınların gençleri ikna etmesi lazım! Bu zihniyeti gerçekliğe dönüştürmek için çaba göstermeniz lazım. Kürtler bölünmüş bir ulustur. Bizim buradaki mücadelemiz İran’daki Kürtleri heyecanlandırıyor. Rojava’dakilerin mücadelesi bizi heyecanlandırıyor. Biz konfederal bir sistemin çabası içindeyiz. Gene aynı sınırlar kalabilir, ama yapay duruma düşer.

• **Süreçten umutlu musunuz?**

Hündür: Kürt halkının mücadelesinden umutluyuz. Devlet her ne kadar Osmanlı oyunu oynuyorsa da Kürt halkı bunun üstesinden gelecektir. Her alanda Kürt halkının mücadelesine inanmak gerek. Sonuçta Kürt halkı da kendisine uygulanan inkârı ve imhayı bertaraf etti. Bundan sonra gelecek olan saldırıları da bertaraf edebilecek güçtedir.

• **Geçmişle yüzleşme kapsamında bizim ya da sizin için acil olan nedir? Özür yeterli mi yoksa özür artı tazminat mı? Artı suçluların yargılanması mı? Zorunlu göç mağdurlarının adaletten bekledikleri nedir?**

Hündür: Son konferansımız “Zorunlu Göç ve Geri Dönüşler”di. Orada taleplerimizi saydık. Yeniden bir tazminat yasasının hazırlanması, insanların mağduriyetlerinin gerçekten karşılanması gerekir. Can kayıplarının, aile meçhullerin mutlaka gün yüzüne çıkması lazım. Faillerin de mutlaka cezalandırılması gerekiyor. Dönüşlerin önündeki bütün engellerin kaldırılması gerekiyor. Koruculuk sisteminin lağvedilmesi gerekiyor. Sonra köylerin altyapısı hazırlanmalı. Yol, su, elektrik vb. acil ihtiyaçları giderilmeli. Kırsal coğrafyadaki mayın ve patlayıcıların temizlenmesi şart. Yeni can kayıplarının yaşanmaması için! Ayrıca köylerin yeniden imar edilerek yaşam alanı haline dönüştürülmesi gerekiyor.

Tabii mutlaka özür dilenmesi lazım. Bunlar yüzleşmede olmazsa olmazla-

rimiz. Devlet bu halktan özür dileyecektir. Özür dilenmeden barış hiçbir zaman sağlanmaz. Birbirimizi affedebiliriz, ama helalleşme çok farklı bir durumdur. Elinde hiçbir savunma aleti olmayan insanları zorla yerinden yurdundan etmek, onlara hakaret etmek, dışkı yedirmek nasıl bir sonuç doğurur düşünen var mı? Bundan daha büyük bir suç var mı insanlık tarihinde? Bu suçun cezası, müeyyidesi, karşılığı ne olacak? Yeni ve gerçek bir adalet sistemine ihtiyaç var.

Köylerin altyapısı için bizim kendi çalışmalarımız da var. Yerel yönetimlerimizle, kendi halkımızın çabasıyla, göç mağdurlarının emeğiyle altyapıyı mutlaka çözeceğiz. Diğer yandan koruculuk sisteminin lağvedilmesinden yanayız, ama korucularla diyalogu geliştireceğiz. Korucuların ömürlerinin sonuna kadar bu “kirli yüzü” taşımamaları gerektiğine inanıyoruz. Yüzlerini birlikte yıkayıp temizlemek gerektiğine inanıyoruz. En önemli görevimiz Kürtlerin kendi iç barışlarını sağlamalarıdır.

• Buralarda kimse yokken GÖÇ-DER vardı. O günlerden bugüne sivil toplum örgütçülüğü açısından bir rahatlama hissediyor musunuz?

Hündür: Bir zamanlar dernekler masası polislerinin elindeydi her şey. Biz-zat yaşadım, evrak kaydettirirken bir polis içeri girdi ve elimdekini sordu. “GÖÇ-DER” dedim. “Ulan ne göçü, ne hali?” diye olmadık laflarla beni taciz etti. Onlarca polisin göz hapsinde ne yapacağımı bilemedim. “Ne oluyorsunuz, izinle kurulmuş bir derneğin evrakı bu,” dedim. O yıllarda çok bas-kı gördük. Kapatma davası açıldı, ayrı bir bela oldu. Hayalî polis fezlekesi-yle kapatma davası açıldı. Gittik, avukatlarımız gayet iyi hazırlanmışlardı. Zamanında valilikle GÖÇ-DER birlikte çalışmıştı ve sordu avukatlar, “Böyle bir derneği niye kapatıyorsunuz?” Celse bitmeden evvel hâkim çıktı ve yorum yapmadı, sadece bizleri dinledi. İçeri girdi ve “Dava düşmüştür,” dedi. Polis de birçok arkadaşımız da ne dediğini anlamadı. Birçok kişi anlamayınca po-lis bana sordu: “Hâkime hanım ne dedi?” Ben de “Reddetti,” dedim. İnan-mak istemedi, “Öyle mi?” dedi. Ben de “Öyle,” dedim, “demek ki bir hu-kuksuzluk yaptınız” Gerçekte de fezlekeyi hazırlayan polis savcıya gidiyor ve savcı hiç değerlendirmeden mahkemeye sunuyor. On tane gözde dernek hakkında kafalarına göre fezleke hazırlamışlar. Tabanları binlerle ifade edi-len dernekler var. Bu dernekleri nasıl bu kadar hukuksuz bir şekilde, bir po-lis fezlekesiyle kapattırmaya yeltenirsin? Neyse!

Röportaj sırasında kapı çalıyor ve bir mahkeme celbi geliyor. Hep beraber celbi okuyoruz. “Zap zap zapêy”, “e min Apocî” (Biz Apocular) yasak!

1 Eylöl Dönya Barış Günü nedeniyle tertip komitesindeyim diye beni dava etmişler. Düşünün, neredeyse herkesin katıldığı 1 Eylöl Dönya Barış Günü mitingi için dava açıyorlar. Hadi gelin, bu işin içinden çıkın bakalım! Mitingde çalınan türküler cezalandırılıyor. Bizim şahsımızda milyonlarca Kürd'ün birlikte söylediği türkölere ceza verilmek isteniyor. Bunlardan birkaçını sayayım: “Zap zap zapêy” türküsü yasakmış! “E min Apocî” de yasakmış! Bu türköleri Türkçeye tercüme etmişler. Şarkı nasıl yasak olur? Müzik nasıl yasaklanır? Bu baskı değil de nedir? Benim şarkımı sindiremeyen, benim içimden gelen sese, müziğe yasak koyuyorsa bu ciddi bir baskıdır, haksızlıktır. Sen onu hazmetmezsen ben de senin uygulamayı hazmetmem. Bundan kaos çıkar...

İNSAN HAKLARI, EĞİTİM, KÜLTÜR, SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ (İNSAN-DER)

ABDURRAHİM ORHAN

Van'da ana caddelerden birine geldiğimizde taksici Kenan "Yukarı bakın, gideceğimiz yer orası" diyor. Kafamızı kaldırıp bakınca ana caddedeki binalardan birinde kocaman İNSAN-DER yazısını görüyoruz. Tüm caddeden görülecek kadar büyük. Özgül Center iş merkezinin beşinci katına çıkıyoruz. Kapıda "Ayakkabılarınızı çıkarın lütfen," yazıyor.

Halıfleks kaplı büroya giriyoruz, oradan da onlarca sandalyenin olduğu geniş salona geçiyoruz. Her yer cam, Van olduğu gibi görünüyor. Salonun bir köşesinde bağış kutusu var. Birkaç tane de kareli divan. İNSAN-DER'in Başkanı Abdurrahim Bey oldukça genç biri. Van manzarasına karşı sohbetimize başlıyoruz.

Amaç Kürtçeyi devletten talep etmeden resmi dil yapmak!

• Sizi ve derneğinizi tanıyarak başlayalım mı?

Abdurrahim Orhan: Şubat 2013'ten beri dernek başkanlığını ben yürütüyorum. Derneğimiz isminde geçen alanlar başta olmak üzere çeşitli alanlarda faaliyet yürütmektedir. İnsan hakları konusunda bilinçlendirme, insan haklarının korunması, bu yönde topluma öncü olma, bu alandaki sorunları dile getirme, hak ihlallerine karşı mücadele etme derneğimizin temel amaçlarıdır. İkinci alanımız eğitim. Başta dinî eğitim olmak üzere farklı yaş gruplarına ve ortaöğretim öğrencilerine eğitimler vermeye çalışıyoruz. Buna yönelik kültür, sanat ve spor faaliyetleri yürütüyoruz. Tüzüğümüzde yer alsa da eksik kaldığımız bir alan, dezavantajlı gruplara yönelik çalışma alanıdır. Bu anlamda engellilere ve kadınlara dair eksikimiz vardır. Toplumda genel refahın adil bir seviyeye gelmesi ve toplumsal zenginliklerden herkesin payını alabilmesi yönünde girişimde bulunan, kültürel, sosyal bir organizasyon di-

yebiliriz derneğimize. Kasım 2004'te STK olarak varlığını ortaya koydu. Tabii kuruluş öncesinde de çok çalışmalarımız oldu, ama STK formunda değil. Yapısal olarak kendini tam bir şekilde ortaya koyamayan, kitabevlerinin çevresinde yapılanan bir organizasyon olarak çalışıyorduk.

• O zaman bugün daha rahatsınız.

Orhan: Tabii, bugün ciddi bir fark var. Çekinmeden her şeyimizle ortadayız. Bütün organlarımızla seçime dayanan, hak edenin gelebildiği bir sisteme döndük.

Nurcan Baysal: Kaç üyeniz var?

Orhan: 65 üyemiz var, 49'u erkek, 16'sı bayan. Gönüllü sayısı üç yüze ulaşıyor. Kurullar resmiyette iş görecektik kadarını sağlıyor zaten.

• Siz çok gençsiniz. Üyeler de genel olarak sizin kadar genç mi?

Orhan: Yarıya yakını genç diyebilirim. Eski kadro da var tabii. Yaşı olan da var. Aslında dört-beş yıllık bir süreçtir gençlerin dönüşümle birlikte daha aktif hale gelmesi.

• Faaliyetlerinizi sayarken ilk önce “insan haklarının korunması ve haklar konusunda bilinçlendirme” dediniz. Niye bunu tercih ettiniz?

Orhan: Bu aslında Kürt sorununun başka bir adıdır. Kürdistan'da ne olursanız olun, ister STK olun, isterseniz bir işletme olun, bir birey olun, sizin ana gündeminiz budur. İnsan haklarıyla kastettiğimiz aslında Kürt sorunu. İster istemez kendinizi onun içinde buluyorsunuz. Talepleriniz oluyor o konuda. Halkınızın yaşadığı baskılara karşı çıkmak durumundasınız. Sizi kesinlikle olaya çeken çok ciddi şeyler oluyor. Gerek sıcak olaylar gerek dil sorunu, egemenlik sorunu ve kendini yönetme sorunu sizin için birinci derecede önemli kılıyor insan haklarını.

Baysal: Kürdistan'da görüştüğümüz sivil toplum kuruluşlarının ciddi bir kısmı “İslâm kimliğimiz değil, Kürt kimliğimiz baskı altında,” dedi. Kürt kimliğinin o yüzden ön planda olduğu söylendi. Sizin açınızdan böyle bir fark veya denge unsuru var mı?

Orhan: Biz ikisinin de hâlâ devam ettiğini düşünüyoruz. İslâm'ı yaşama-yı eğer başörtüsü takabilmek olarak algıyorsanız, evet, o konuda bir rahatlama var. Ama İslâmî camianın sorunu o değil aslında. En büyük sorun, devletin güdümündeki Diyanet kurumudur. Bu hâlâ varlığını aynı şekilde devam ettiriyor, hatta daha güçlü bir şekilde devam ettiriyor. Tamamen iktidarın egemenliğinde olduğu için bu sefer tepki de görmüyor. Eskiden deniyordu ki “Laik

bir iktidar var, bunu kullanıyor” Şimdi iktidar da o düşünceye yakın olduğu için kimse onu dile getirmiyor. O sorun mesela yerinde. Dinî eğitimde mesela medrese, tekke ve zaviyeler vardı eskiden. Onların önündeki engeller hâlâ duruyor. Bu konuda eğitim yuvası açıp örgütlenmek hâlâ rahat değil. Ama te-raziye koyarsak tabii ki Kürt sorunu bu sorunun yanında daha ağırdır. Ne kadar doğru olmasa da bir önceleme yaptığımız zaman Kürt sorunu önce gelir.

• Peki, eğitimler veriyorsunuz, “Dinî eğitim daha yoğunluklu,” dediniz. Onun dışında herhalde üniversiteye hazırlık eğitimleri falan da var?
Orhan: Olabiliyor. Dil kursları oluyor, Kürtçe ve Arapça.

• Eğitim yerleriniz var mı ayrıca?
Orhan: O konuda derneği kullanıyoruz veya uygun olduğunda evlerimizi. Bazen salon programları oluyor. O zaman da salonları kullanıyoruz.

• Kürtçe mi yapıyorsunuz bu eğitimleri?
Orhan: Eğitimler iki dilli diyebiliriz. Bu yavaş yavaş gerçekleşen bir süreç. Resmi dili Kürtçeye çevirmeye çalışıyoruz aslında. Eskiden ağırlıklı olarak Türkçeydi. Şu an bir dönüşüm var. Amaç, Kürtçeyi devletten talep etmeden önce kendi alanımızda resmi dil yapmaktır. Bu bağlamda Kürt tarihi ve edebiyatına yönelik çalışma gruplarımızın sayısını artırdık son dönemde. Dil kurslarına özellikle önem veriyoruz. Yayın organlarımızı Kürtçe-Türkçe yürütmeye çalışıyoruz. Her hafta halka açık “Cuma Sohbetleri” oluyor burada. Onlar da bazen Türkçe, bazen Kürtçe oluyor.

Baysal: Dezavantajlı grupları biraz ihmal ettiğinizi, ama onlara ilişkin de bir şeyler planladığınızı söylediniz.

Orhan: Kadınlarla ilgili bazen ortak yaptığımız, ağırlıklı olarak da kendilerinin yaptığı çalışmalar var. O yönde sıkıntı yok. Belki engellilere yönelik artırılabilir bazı faaliyetler.

Baysal: Mültecilerin durumu nedir burada? Onlarla ilgili bir şey yapıyor musunuz? Mesela Rojava’dan buraya mülteci geldi mi? Diyarbakır’da çok fazla var.

Orhan: Burada da var. Sık sık karşılaşıyoruz sokakta. O konuda iş biraz yardım derneklerine düşüyor.

Baysal: O konuda yardım derneği var mı?
Orhan: Birkaç yardım derneği var aslında, ama yeterli gelmiyor anladığım kadarıyla. Çünkü “Şurada mülteciler var, yardımınız dokunabilir mi?” diye

bize de yansıyor sürekli. Bireysel olarak yardımlarımız oldu, ama faaliyet alanımız o olmadığı için ilgili yerlere yönlendirmeye çalışıyoruz.

Baysal: Kürdistan'da sivil toplum örgütü olmanın –gerçi ipuçlarını biraz verdiniz ama– Türkiye'nin başka bir yerinde sivil toplum örgütü olmaktan ne gibi farkları var? Üzerinizde baskı var mı hâlâ? Veya daha mı avantajlısınız? Burada değil de Manisa'da olsaydınız mesela, hiç düşündünüz mü? Burada yerel yönetimler uzun zamandır Kürt siyasal partisinin elinde. Bununla bir sıkıntınız var mı?

Orhan: Yönetimin dayatmaları, inkâr konsepti birçok yönden sivil topluma da yansıyor. Sivil toplum özgürce ve açıkça faaliyet yürütememekten baskı ve işkenceye maruz kalmaya kadar birçok şeyle karşılaşabiliyor. Eski-den direkt fiziki baskılar olmasaydı dernek otuz yıl önce açılırdı belki de. O açıdan organize olmaya yönelik sorunlar Kürdistan'da çok yaşandı. Son dönemde onlar aşılınca sivil toplum örgütleri yavaş yavaş kurulmaya başlandı. Tabii kuruluş aşamasında eski yapıyı değiştirmek gerekiyor. Eski forma göre, biraz kapalı, biraz illegal biçimde kurduğunuz yapıyı olması gereken sivil toplum formatına taşımalsınız. Birçok STK bunu yapamadı hâlâ. Bir arka yönetimin seçtiği kişilerden oluşan bir organizasyonla veya halkın seçemediği yönetimlerle karşılaşabiliyoruz. Onu dönüştürmek lazım. Madem bir sıkıntı kalmadı, en azından teşkilatlanma anlamında, gerçekten bütün üyelerle ve gönüllülerle beraber seçim sistemine dayalı bir yapıya geçilmesi lazım. Orada dönüşüm gerçekleştirmek gerekiyor Kürdistan'daki sivil toplum örgütlerinde. O zaman daha uygun bir idare ortaya çıkacaktır. Daha özgüvenli, daha şeffaf ve açık bireyler ortaya çıkacaktır. Katılımcılığın arttığı bir yapı olacaktır. O noktada eksiklikler var. Bu da eskinin getirdiği bir sıkıntı, ama muhtemelen zamanla düzelecektir. O zaman her yönetim aslında öz yönetim de olmuş olacak. Belli bir yerden yönetilen, idare edilen, sevk edilen bir yapı olmayacaktır. Belki direkt fark edilemiyor ama çok önemli. Toplumun farklı yerlerine yansıması farklı olacaktır.

Baysal: Öz yönetim demişken... Nasıl bir Kürdistan hayaliniz var?

Orhan: Otuz yıla dayanan geçmişimizde hep şunu ilke edindik: Biz farklı Kürt grupları, organizasyonları çok dikkatli olmalıyız. Sonuçta hepimiz bir yere muhalifiz. Biz muhalifler birbirimize girmeden, dayanışmayla, asıl sorunumuz olan sistemle mücadele etmeli ve kazanım elde etmeliyiz. Ama sömürülen toplumlarda farklı gruplar egemen güç tarafından çok kolay bir şekilde birbirine düşürülebiliyor. Farklı Kürt grupları birbirlerine zarar verip birbirlerini gerilettiler. O konuda zaman zaman kayıplar vermemize rağmen o noktaya dikkat ettik. Bir Kürt grubu bize şiddet uygulasa da farklı bir Kürt grubu-

na olabildiğince şiddet uygulamama, kardeşlik bağına kurma, ittifaka girme çizgisine önem gösterdik. Son dönemde bu daha da arttı. Düşüncede ve hayat algısında Kürt siyasal hareketinden farklı referanslara sahip olsak da Kürtlük, dil, egemenlik ve ulus ortak paydasında birlikte hareket edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Öyle de yapıyoruz. Kürt Konferansı'nda temsil etmekten tutun farklı organizasyonlara kadar çekinmeden birlikte hareket ediyoruz. Bakış açımız çok farklı aslında. Egemen zihniyetin dayattığı bölücülük, terör gibi şeyler bizim için asla geçerli değildir. Özgürlük mücadelesi veren bir hareketiz, aynı halka dayanıyoruz ve aynı şeyleri talep ediyoruz aslında. Egemenlik ve dil bizim de talebimiz. Fakat biz hayatı İslâm üzerinden tarif ederken onlar demokratik sol bir çizgiden tarif ediyor. O diyor ki "İnsanlığın geldiği noktada kendi kendini yönetme, ortak bir evrensel değerdir" Biz de diyoruz ki "Allah kabileleri, milletleri ayrı ayrı kılmıştır, birbirlerini tanımak durumundadır" Bu tanıma, birbirimizin adını bilmek anlamında tanıma değil. Egemenliğini, yönetimini, kendi kendini idaresini tanımadır. Biz de buradan yorumluyoruz. Aslında ortak hedefe farklı bakış açılarıyla yaklaşıyoruz.

Baysal: Nereden kaynak buluyorsunuz?

Orhan: Kürdistan'daki İslâmî camianın büyük bir sorunu, bugüne kadarki kaynaklarının özkaynaklar olmamasıydı. Fars, İran, Mısır, Arap ve özellikle Türk, İstanbul eksenli kaynaklardı ve yerelle uyuşmuyordu. Bugüne kadar bu, İslâmî camianın kendi toplumuna, Kürt toplumuna ulaşmasına engel oldu. Sorunu sahiplenmesine ciddi engel oldu. Bunu dile getirmekle beraber, o kaynakları üretmeyip geçmişte bulunan kendi Kürt kaynaklarınıza da yeterince eğilmediğimiz için biz de aynı sıkıntıları yaşadık, belli bir noktada farklı bakınakla beraber. Son beş-on yılda o kaynaklara dönüş ve özkaynaklar üretme arayışındayız.

Baysal: Yoksulluğun da çok yoğun olduğu bir coğrafyada yaşıyoruz.

Orhan: Aydınların da az olduğu...

Baysal: Sermayenin de çok az olduğu aslında.

Orhan: Çok şanssız da değiliz. Çünkü geçmişte bize yol gösterebilecek Kürt âlim ve şeyhi çok. Onlara eğilebilirsek, onları bugüne taşıyıp bugüne yorumlayabilirsek elimizde kaynak olur. Zaten diğer milletlerin kaynaklarını da okumuşluğumuz var. Bu da bize artı oldu. Her ne kadar şu zamana değin önümüzü tıkamış olsa da. İslâmî camianın ve İslâm'ın sanki Kürt sorununa set oluşturduğu gibi bir algı var. Aslında set oluşturuyordu ama özünde bu tersine çevirebilecek bir durumdur. İslâm'ın ve İslâmî camianın kullanılmasına da en iyi ilaç, yine bu soruna çare bulmasıdır.

Kürt halkının ekseriyeti İslâm dinine inanır. Farklı inanç grupları ve mezhepler de olmakla beraber ağırlık Müslüman inancındadır. Bu ağırlıklı ekse- ne hitap edersek zaten Kürt siyasal hareketi halkımızı belli bir noktaya ka- dar topladı. Yapısı ve düşüncesinden dolayı kendisinden uzak duran diğer Kürtleri toplamak da bu sınıfa düşecek. Bu da başarıldığında Kürtler ortak bir bloğa gelmiş olacak. Hak mücadelesi daha başarılı bir şekilde gerçekle- şmiş olacaktır.

Baysal: Bir anlamda kendinizi tamamlayıcı olarak da görüyorsunuz.

Orhan: Tabii. Büyük bir eksiklik. Bir an önce o noktada faaliyet gösterme- miz gerekiyor. Temsil eksikliğini azaltarak Kürtlerin Türk kısmına giden oy- larını kendilerine döndürmemiz lazım. Bu, ciddi bir görev aslında. Ağırdır da aynı zamanda. Okuma, bilgi üretme, bu bilgiyi halka taşıma ve onu temsil edecek siyasal yapıları da ortaya koymayı içeren devasa bir şeydir.

Baysal: Devletin söyleminin daha bir İslâmî olduğu, onun da çok ciddi derneklerinin olduğu bir ortamda herhalde daha zordur.

Orhan: Çatışıyorsunuz bazen. Altmışa yakın İslâmî STK bir araya gelebi- liyorsunuz, ama iki-üç tanesi Kürdistan merkezli düşünebiliyor. Kürdistan merkezli düşününce ırkçılık gibi büyük yaftalamalara maruz kalabiliyosu- nuz. Sıkıntı o anlamda var, ama beş-on yıl gerinizden gelseler de sonuç ola- rak sizin bulunduğunuz noktaya geliyorlar. Bu olumlu bir gelişme.

• Kamunun da bazı kaynakları var. SODES gibi. Bunlardan destek ala- biliyor musunuz?

Orhan: Hayır. Orada ciddi bir ayrımcılık söz konusu...

Baysal: Yani Kürdi-İslâmî olunca o da olmuyor.

Orhan: Kürt olunca zaten dert, yanına bir de İslâm'ı koyarsan daha büyük dert. Sistemin, katı laiklik anlayışından dolayı ister Türk ister Kürt olsun İslâmî yönlelere de çok sıkıntı verdiği ortadadır.

Baysal: Artık bir değişim olmadı mı kaynak dağıtımında? Örneğin, Di- yarbakır SODES kaynaklarından İslâmî cemaatler bayağı faydalanıyorlar.

Orhan: Doğrudur. Çoğunluğu...

Baysal: Yani Van daha mı laik?

Orhan: Hayır, aslında burada da o yardımları alan İslâmî yapılar var, ama ya İstanbul merkezli olacaksınız ya "Gülen Hareketi'ne" mensup olacaksı- nız ya da iktidara hiçbir şekilde ses çıkarmayacaksınız. Ancak o zaman alır-

sınız o desteği. O da bizim temsil ettiğimiz kesim ve politikaya kesinlikle yakınlı bir şey. Biz gerekirse meydana çıkıp deriz ki “Roboski’de katliam yaptınız, hesabını vereceksiniz” Egemenliğimizi talep ettiğimizde de aramıza bir set girebiliyor. Biz dar da olsa özkaynaklarımızla hareket etmeye çalışıyoruz. Buna rağmen başvuruyoruz. Şu an yönetime yeni gelenlerle beraber daha farklı bir yere, AB projelerine yöneldim aslında. Yerelde o adaleti sağlayamamışak da dışarıda proje sunacak yerler var. Kaynakları çeşitlendiriyoruz. Belki Güney Kürdistan’la irtibatımızı artırıp direkt proje olmasa da farklı kaynaklarla çalışma arayışı içindeyiz.

Baysal: Güney Kürdistan’a gidip geliyor musunuz? Orada ilişkileriniz var mı?

Orhan: Son dönemdeki Kürt Kongresi’yle beraber ilişkilerimiz artmaya başladı. Öncesinde öyle bir perspektif yoktu. Kongrenin olumlu etkisi oldu.

Baysal: Bu Rojava meselesi...

Orhan: Rojava, İslâmî camiaya karşı ciddi anlamda mücadele verdiğimiz bir durumdu. Oradaki değişimin bu yöntemle yapılmasına karşıyız. İç grupları birbiriyle savaştırarak yönetimi değiştirmek doğru değil. Demokratik, barışçıl bir yöntemle gerçekleştirilecekse yapılmalıdır. Başta Türkiye olmak üzere uluslararası güçler bunu şiddete meylettirerek yapmaya yöneldiler. Bu şiddet ortamında Türkiye için belirleyici bir unsur da Rojava Kürtlerinin bir şeye kavuşmaması oldu. Hâlâ devam ediyor. Son yaşananlarla bizim anlatmak istediklerimiz bazılarının gözüne girdi ama. Gerek Türkiye’nin yaptığı o tip faaliyetler olsun gerekse dışarıdan İslâmcı grupların kendi ülkelerini bırakıp buraya gelmelerini, neye hizmet ettiği belli olmayan örgütlerle işbirliği yapmalarını her zaman eleştirdik.

İki tarafın da değiştirmek istediği nokta aynı, ama birbirlerine karşı savaşa giriyorlar. Birbirlerine karşı değil de İslâmî gruplar Kürt bölgesine karşı savaşa giriyor. Basın açıklaması ve farklı yollarla buna karşı çıktık. Bir mücadele verilecekse bunu Suriye yereli vermeli. Dışarıdakilerin karanlık hizmetler için bu şekilde müdahale etmesi doğru değildir. Dışarıdaki eller olmasaydı bu mücadele bu kadar sert ve kanlı bir noktaya da dönüşmezdi.

İlginçtir ki bu silahlı çatışma başlayana kadar Esad’ın bir silahlı katliamı yoktu. Aslında belki de akıllıca davranıp refahı paylaşma eğilimindeydi. Ama iki yıllık süreçte buna yönelik az faaliyette bulunduğu için muhalefet bunu yeterli görmedi ve dışarının kışkırtmasıyla dünya bloklarının savaş alanına dönüştü. Çok acıklı tablolarla karşılaşıyoruz. Her cami çıkışında muhakkak Suriyelileri görüyoruz. Sokakta pasaportunu uzatan, Arapça Suriye diyen çok insanla karşılaşıyoruz. Sadece Araplar değil, geçen gün bir telefon aldık,

“Suriye’den gelmiş Kürt kardeşlerimiz var, ne yapabiliriz? Siz bir kurs açabilir misiniz? Biri yetenekli, kurstan gelir elde etsin,” falan. Sonuçta bir yerde savaş olduğu zaman bütün gruplar etkileniyor. Birçok yönüyle olmaması gereken bir şeydi. Hem dışarının müdahalesi hem Türkiye’nin Rojava karşıtlığı ve bu yöntemle iktidarları değiştirmek yanlıştır. Şu an Mısır’da da aynı yapılmaya çalışılıyor. Mısır uygun bir örnek. Mursi’nin ısrarla “Demokratik yolla biz yeniden iktidara geleceğiz,” diretmesi önemlidir. Silahlı çatışmaya girmemek daha doğrudur.

Baysal: Barış süreciyle ilgili ne düşünüyorsunuz? Umutlu musunuz? İki toplum arasındaki sorunlar ve hellaleşme konusunda düşüncenizi almak istiyorum.

Orhan: Barış süreçleri, savaş süreçlerinden daha uzun, daha zor, çetrefilli geçecek. Geçiyor da zaten. Sıkıntılarımız var. Mesela Kürt tarafının hassasiyetlerinin çok göz ardı edilmesi bu süreçte yaşanan bir sorundur. Bazılarına göre süreç çok hızlı gidiyor, ama aslında yavaş gittiği noktalar da var. Çünkü geçen her gün onların lehine, bizim aleyhimize. Her geçen yıl ilkokula kaydolan o kadar Kürt çocuğu asimilasyon grubuna katılmış oluyor. Biz çok sıkıntı yaratmayacak adımların hızlı bir şekilde atılmasını bekliyoruz, ama maalesef siyasi irade bu konuda çok çok yavaş hareket ediyor.

Dönüslere yönelik adım atılmadı, siyasi tutuklular hâlâ aynı durumda. Sürecin devam etmesini kesinlikle istiyoruz. Her şeye rağmen barış çok önemlidir. Bir insanın, Allah’ın yeryüzündeki halifesinin ölmemesi çok çok önemlidir. Ama sonuçta bir milletin kaybı da ortada. Bir insanın ölmesi bütün bir insanlığın ölmesiyse bir milletin yok olması ne demektir?

Kürt siyasal hareketi ve Kürt halkı üzerine düşeni fazlasıyla yapıyor. Kimsenin bize bu yönden bir eleştiri yapabileceğini zannetmiyorum. Mağdur taraf olmasına rağmen aşırı derecede olgunluk gösteren kimi insanlarla karşılaşıyorum. “Hiçbir şey almayalım, yeter ki barış olsun,” diyecek durumdalar. Bu kadar gasp edilmiş hakkına rağmen. Bununla sıradan Kürtleri değil, belli organizasyon içerisinde yer alan Kürtleri kastediyorum. Umarım süreç sorunsuz devam eder. Kürt siyasal hareketinin daha bilinçli davranmasını istiyoruz. Adım atmaya zorlama anlamında elinde imkânlar var, kullanmasını bekliyoruz.

Baysal: Peki helalleşme meselesi... Helallikle barış gelir mi? Bu bir yöntem midir?

Orhan: Bu aslında bir devlet sorunu değil, devlet eliyle Türk halkının dışa yansımasıdır. Türk halkında bir sorun var. Çünkü Kürtlerin anadilini yasaklayan bir partiye siz devasa oy veriyorsunuz. Daha doğrusu bütün partilerini

niz bu çizgide. Bir tane istisnanız yok. Bütün Türk partileri buna destek veriyor ve bütün Türkler de buna oy veriyor. Kürtleri karalayan, sorunu yanlış gösteren ne kadar yayın varsa Türkler tarafından izlenme rekorları kırıyor. Devletin resmi kanalı TRT'den tutun da Samanyolu TV'ye kadar. Dolayısıyla helalleşme noktasından çok uzaktayız. Önce Türk tarafının olayı anlaması lazım. Olayı anlamıyor, hâlâ taviz verdiğini sanıyor. Gasp ettiği hakkı özür dileyerek vermesi gerekirken kibirle kendini hak verici konumunda görüyor, hakkı da tane tane, başımıza kakarak veriyor. Bundan vazgeçmesi lazım. "Hakikaten size çok çekttirdik, özür dileriz," diyecek konuma gelmesi lazım.

Baysal: Gelir mi?

Orhan: Bugüne kadar yapılanların onlara anlatılması lazım. Çünkü o hakikatler ortaya çıkarılmazsa, Türkler bizim durumumuzu bilmezse kaç tane süreç başlatırsanız başlatın hepsine de karşı çıkacaktır. Ayrıca bu, üst perdeden, iktidar eliyle, resmi kurumlar eliyle yapılmalı. Öcalan'ın buna dikkat çekmesi manidardır. Kararttıkları gibi aydınlatmaları lazım. Medya eliyle tersine çevrilip anlatılması lazım. "Biz şöyle haksızlıklar ve yanlışlıklar yaptık, aslında olması gerekenler bunlardır," dendiği noktada helalleşmeye gelecek olan Türklerdir. Mevcut durumda biz gitmeyeceğimize göre, bizim bir sorunumuz yok, onların gelip bizimle helalleşmeye girmesi lazım. O nokta da hâlâ çok uzakta. Kilit noktası da hakikatlerdir.

Baysal: Söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Orhan: Kürdistan'daki STK'ların ortak paydada birleşmeleri çok önemlidir. Mesela şu an Güney Kürdistan'da yüzde 20-25'lik bir oran olmaları na rağmen Irak meclisinde Kürtler bir olduğu için ve Araplar arasındaki bölünmüşlüğün de verdiği tesirle denge unsurudur. Meclisteki Kürt milletvekilleri blok olarak hangi taraftaysa o taraf iktidar olabiliyor. Bu bize çok şey anlatıyor. Az olmanıza rağmen birlikseniz bir şeye talip olabilirsiniz. Ülkenin en müreffeh bölgesi olabiliyorsunuz. Aynı durum yavaş yavaş Rojava'da da devam ediyor. Özerk yönetimler kuruyorlar. Arapların sıkıntıları devam ediyor.

Belki de Arapların, Farısların ve Türklerin yaptıkları zulüm dönüp kendilerini buluyor. Biraz bu şekilde de bakabiliriz olaya. Rojava da başka bir örnek, orada da bütün güçler birleşirse kazanımlar daha hızlı elde edilebilir. Şu an AKP'nin içindeki yetmiş, seksen, doksan Kürt milletvekilini çekebilirseniz, diğer Kürtler birleşip bir blok oluşturursa, hangi taraf olursanız iktidar sizsiniz. Çok güçlü kazanımlar elde edilebilir.

Türklerin içinde son dönemde yaşanan ayrılıklar, iyiye hizmet etmeyen güçler arasındaki ihtilaflar biz mazlumlara muhakkak olumlu bir durum ola-

rak yansıyacaktır. Burada da birlik olursa öz yönetim çabuk kurulur. Mürefeh bir topluma dönüşebiliriz. Kürdistan STK'larının sürekli bunu dikkate alması, ortak paydada birleşmesi, birbirinden uzaklaşmak için ayrılıkları vesile kılmaması lazım. Farklılıklarımız zenginliğimizdir. Farklı açılardan bakıp olaya birkaç açıdan sarılabilirsek daha çabuk hallederiz. Birbirimizi etkileştirip yok saymak gücümüzü zayıflatır ve başkalarının işine yarar. Birlik ruhu ve ortak paydada buluşma çok önemlidir. Bizim gibi İslâmî çizgideki STK'lara farklı roller de düşüyor. Kürt siyasal hareketi nasıl HDP üzerinden toplumun farklı kesimlerini, Türklerin farklı kesimlerini etkilemeye çalışıyorsa bizim de Türk-İslâm camiasını aynı şekilde etkilemeye çalışmamız üzerimize düşen görevdir. İki boyutuyla yürütmemiz lazım bunu. Hem içerde hem de dışarıda.

Van'da başka bir iş merkezindeyiz, Özak İş Merkezi. DEP-DER'in kurucularından Avukat Müjde Hanım ve eşi Cem Taylan Erden ile Müjde Hanım'ın bürosunda buluşacağız. Özak İş Merkezi'nin teras katında oldukça büyük, güzel bir büroya giriyoruz. Müjde Hanım çıkmak üzere, görüşmeyi eşiyle yapacağız. Müjde Hanım Doğubeyazıtlı, oldukça modern giyimli, bakımlı, çok güzel bir Kürt kadını. TKP'li olduğunu öğreniyorum. Eşi Cem Bey Sivaslı. Cem Bey'le biraz sohbetten sonra başlıyoruz görüşmeye. Van'daki travmaları azaltmaya uğraşan bu misafirperver insanların bürosundan öğlen yemeğinden sonra ayrılıyoruz.

Bu bir barınma hakkı mücadelesidir

• DEP-DER'in hikâyesi nedir? Kurmaya nasıl karar verdiniz?

Cem Taylan Erdem: Van depreminden sonra hızlıca depremi unutma çabası başladı. Buradaki deprem aslında yapısı itibariyle ultra yıkıcı bir deprem değil. Ama buranın zaten kırılgan bir yapısı ve travmatik bir geçmişi olduğu için hızlıca bir atom bombası etkisi yarattı. Kentten kaçışlar başladı. Kent hayalet şehre döndü. Sivil toplumla, belediyeyle, valilikle çatışma su yüzüne çıktı. Travmalarda durum böyledir, çatışmalar su yüzüne çıkar. Travma birleştirici bir şey değildir. Dağıtıcı bir şeydir. Burada da öyle oldu. Toplumsal bir yarılma yaşandı. Bir yandan önce çadırlara, sonra konteynırlara konulan insanlar, bir yandan da kendi sokaklarında evlerinin yakınına konulan çadırlarda yaşayan ve hiç görülmeyen insanlar...

Sonra bir görev dağılımı oldu. Valilik konteynırlarda her şey normalmiş gibi görünen bir pozisyona geçti. Belediye ve Kürt hareketi de mahalleler-

de kalan ve şehri terk edemeyen çok yoksul kesimleri almak zorunda kaldılar. Bir şekilde onlara ellerinden gelen yardımı yapmaya çalıştılar. Yaz aylarının gelmesi ve dönüşlerin başlamasıyla travma sanki her iki tarafta da olmamış veya olmuş da bitmiş gibi bir hava yarattı. Bu durum bizler için çok rahatsızlık verici bir şeydi. Hükümet tarafı “Deprem nasıl oldu, ne oldu?” diye tartışırıyordu! “Ne yaptık depremde? Kaç insana gittik, kaç insana gidemedik?” meselesi tartışılıyordu.

Bir yandan da Kürt siyasal hareketi deprem başlığını ele alıp hükümeti buradan zorlamaya çalışıyordu. Zaten halihazırda çok önemli siyasi gündemler vardı. Biz böyle bir sorun olduğunu düşündük ve Depremzedelerle Dayanışma Derneği’ni kurduk. 2012’nin yaz aylarıydı. Bir akademisyen ablamız, bir avukat ve bir işçi arkadaşımızla kurduk derneği.

Bu süreçte bir duvarla karşılaştık. Bir yanda depremi unutmaya çalışan bir halk var. Bir yanda da hiçbir şey olmamış veya olmuş da bitmiş maşallah bağlayan bir iktidar var. Biz o dönemde bu konuyu tartıştırmakta haki-katen çok zorlandık. Hesap sormakta zorlandık. Kimse buna yanaşmıyordu. Van’da çok önemli yolsuzluklar ve operasyonlar oldu. Ama hızla üzeri kapatılan, kaşınmayan, kurcalanmayan bir başlık oldu bu.

Depremi birinci yıldönümü geldi. Cılız bir basın açıklaması yapıldı. Âdet-geçştirildi. Kimse hatırlamak istemiyordu sanki! “Zaten yeterince yaramız var. Bir de bu yarayla uğraşmayalım,” der gibiydi. Yaralar örtüldü. Fiziksel yara örtülünce nasıl kangrenleşiyorsa biz de bugün kangrenleşmiş bir barınma hakkı sorunuyla karşı karşıyayız aslında.

Depremden sonra yaklaşık on beş bin konut yapıldı. Bir o kadar da mağ-dur olup da kendi olanaklarıyla konut alamayacağını beyan eden kesim var. Konutların nasıl dağıtıldığı belli değil. Bir kişinin dört-beş konut aldığı, AKP’nin seçim yatırımı olarak bu konutları peşkeş çektiği söyleniyor. Gay-riresmi o kadar çok şey duyuyoruz ki! Hem de bu işi yapan, AFAD’da, şu-rada burada çalışan insanlardan. Memleketimizde, bu bölgede maalesef yol-suzlukla mücadele bir mücadele başlığı değil henüz! Gündemin ilk sıraların-da yer alan başka mücadele başlıkları var. Öyle bir hal alıyor ki bu mücade-le sanki gerçek bir mücadele değil!

İşte tam da o dönemlerde konteynır kentlere gitmeye başladık. Kontey-nır kentlerin ciddi sorunları oldu. Konteynır kentlerden insanlar kışın çı-karılmaya başlandı. Çünkü bu kentler kurulurken bile birçok yolsuzluk ya-pıldı. Kiralanan yerlere çok yüksek bedeller ödendi. Bu yüzden özellikle es-ki vali gidip yeni vali geldikten sonra yönetememe krizi başladı. Valiyle vali yardımcıları arasında ciddi bir kriz oldu. O dönemlerde biz konteynır kent-teki yaşam koşullarının iyileştirilmesine müdahale etmeyi doğru ve uygun bulduk.

TOKİ'lerde çok ciddi sorunlar oldu. Dört duvarını çatınca iş bitmiyor. Oradaki yaşamın sürdürülebilir hale gelmesi çok uzun zaman aldı. Orada yaşayan insanlardan hızlıca çeşitli kalemler altında paralar istendi. Bunlarla ilgili çalışmalarımız oldu. Bir süre sonra hâlâ konteynırlarda kalan ve gidecek hiçbir yeri olmayanlar, yani kelimenin tam anlamıyla en alttakiler bir mücadele başlatmış oldular. Edremit Yolu üzerindeki konteynır kentte bir mücadele başladı. Tahliye edilmek isteniyordu. İşte biz orada yer aldık. Daha sonra Anadolu konteynır kentte somutlanan bir irade ortaya çıktı. Elektrik kesilerek zorla çıkartılma yoluna gidildi. Bunun üzerine açlık grevi başladı. Başından beri bu eylemin içinde yer aldık. Bu arada yardımlar gönderiliyordu, onların dağıtımını organize ettik.

Depremın ikinci yıldönümünde Anadolu konteynır kentte kalanları da yanımıza alarak şehir merkezindeki Bayram Otel'i'nde basın açıklaması yaptık. Bir arkadaşımız dedi ki "Sanki Trabzon'da yapıyoruz bu basın açıklamasını" Çoluk çocuk, kadınlar ellerinde bir şeyler tutuyorlar. Aslında Van'da elli kişinin toplandığı sıradan bir basın açıklamasında bile yüz kişi de meraktan toplanır, yüz elli kişi gibi gözükürsünüz. Ama gündem deprem olunca sanki insanlar o alandan kaçıyorlardı. Hiç kimse âdeta hatırlamak istemiyordu. Hiç kimse o acının kanatılmasını istemiyordu. Bu anlamda açlık grevinde olan depremzedelere de şehir merkezinden destek gelmedi. Sorumluluk hisseden bazı STK'lar yanlarında oldular. Hatta bir ara süreç ilerledi, valilikle görüşmeler gerçekleşti. Ama şehir merkezindeki halk desteklemeyince sonuca gidilemedi. Tabii mesele sadece depremzedenin konut talebi değildi. Tartışılan, aslında sosyal devlet meselesiydi. Bir sosyal devlet vatandaşına ne yapar, ne kadar yanında olur? Bu soruyu sorarsak, sorabilirsek bunun mücadelesini de vermek durumunda kalırız. Soruyu sormazsanız mücadele de olmaz. Van merkezdeki halkımız mücadelede isteksiz olunca soruyu sormaktan da kaçınmış oldu. Çünkü bu soru sorulduğu takdirde altında birçok soru birikiyor. Bize niye ev yapılmıyor? Sağlık hizmetimiz niye paralı hale geldi? Niye okullarda çeşitli adlar altında para alınıyor?

• Acıyı tekrar yaşamak istemediklerini söylediniz. Bir de Kürtlerin yüzyıllardır gördükleri baskılar nedeniyle derin acılar yaşamalarından kaynaklanıyor olabilir mi?

Erdem: Haklısınız, olabilir, ama Kürt hareketi ve Kürtler şöyle bir sorunla karşı karşıya kaldılar: Öz yönetsel deneyimimizde bu sorunu nasıl çözeceğiz? Çünkü belediye olarak çok ciddi bir öz yönetim modeli var. Biz kendi fakirimizi ne yapacağız? Ekonomik sistemimizi nasıl kurgulayacağız? Bence bu sorularla karşı karşıya kaldılar ve bunları ertelemeyi tercih ettiler. Çünkü yanıtlanması çok zor sorular! Kapitalizm koşullarında yaşıyorsunuz...

Nurcan Baysal: Kaynak da gerektiriyor tabii.

Erdem: Evet, kaynak gerektiriyor. Bir de mevcut pastanın nasıl dağıtılması gerektiği sorusuna net bir yanıt vermeniz gerekiyor. Şu an bu yanıtı vermek pek de kolay olmasa gerek! Çünkü sınıfsal düzeyde ele alınca aslında karmaşık bir yapı var karşımızda. Sınıfsal aidiyetler üzerinden şekillenmemiş siyasi yapılar bu soruya net yanıt veremez diye düşünüyorum.

• **Derneğin kaç üyesi var?**

Erdem: Kapılarını herkese açıp “Hadi gelin, üye olun, diyen bir dernek değiliz. Zaten depremzedeler de “Gelip haklarımız için mücadele edelim,” modunda değiller. Onların modu, başından beri “Bize kim yardım edecek? Sorunlarımız nasıl çözülecek?” modudur. Biz burada bir ara eleman rolü oynadık aslında. Temsili bir pozisyondaydık.

• **Üyeleriniz, kurucularınız arasında depremzedeler de var mı?**

Erdem: Anadolu konteynır kentte kalanlar ciddi biçimde dernek üyesi olmak istiyorlar. Biz zaten Van’da yaşayan herkesin dernek üyesi olduğunu düşündüğümüz için aslında bu üyelik meselesini teknik olarak çok düşünmedik. Daha çok sorunların nasıl çözüleceği, DEP-DER olarak ne yapabileceğimiz üzerine yoğunlaştık. Burada zaten bir örgütlülük var. İnsanlar kendilerini bir örgütün içinde tarif ediyorlar. Ama burada başka konularda örgütlenmek çok zor. Hele de apayrı bir mücadele pratiği gerektiren bir konuda örgütlenmek çok daha zor! Böyle olunca bizim bilgilerimizi okudular, kendileri yazdılar. Başbakanlığa mektup gönderdiler. Mecliste bizim verdiğimiz önergeler okundu filan! “Bundan sonra ben depremle ilgili sıkıntılarda mücadele etmek istiyorum, diyen çok üyemiz yok açıkçası! Kurucu arkadaşlarımız işleri götürüyorlar.

• **Peki en son basına yansıyan elektriğin, suyun kesilmesi durumu...**

Van’da insanlara soruyu soruyoruz, kafalar hayli karışık!

Erdem: Ne diyorlar? Nasıl cevaplıyorlar?

Baysal: “Elektrik, su, var, ama onların konutları yok. Asıl mesele konut,” diyorlar. Yoksullar konut istiyor.

Erdem: Ama bunu masum bir şekilde karşılamadı birçokları! “Bunlar da mağduriyetin arkasına sığınıyorlar,” diyenler de oldu!

Baysal: Belediye Başkanı Bekir Kaya da bir açıklama yapmıştı. “Elektrik ve suları var, aslında sorun o değil,” gibi...

Erdem: Bekir Bey’in bana göre talihsiz bir açıklaması oldu. “Durum abar-

tlıyor,” gibi bir şey söyledi! Tam olarak böyle demese de bu hissiyatı verdi. Tam meramını ifade eden bir açıklama olmadı. Yoksa Bekir Bey öyle demek istememiştir. Ama biraz önce sözünü ettiğim mesele belediyenin biraz elini kolunu bağlıyor. Belediye başından beri ısıtıcı verdi, gıda verdi. Çamaşırhane, aşevi kurma önerileri oldu. Depremzedeler ise başından beri “Biz bunları istemiyoruz, biz konut istiyoruz,” dediler. Bu son derece politik ve doğru bir tutumdur.

Hatta ilk başlarda yardımları da kabul etmiyorlardı. Hani giysidir filan... Çok haklı bir tavır. Batı, burayı kendi vicdanını temizlediği, kullanmadığı battaniyesini, botunu yolladığı bir yer olarak görmemeli. Depremzedelerin barınma hakkı mücadelesidir esas olan. Hatta bir ara bu insanlar için Van’da bir mahalle kuralım gibi Twitter’da kampanyalar yürütüldü. Burada da “Hazine den yer alalım, yardım toplayıp insanlara ev yapalım,” dendi. Sivil toplum örgütleri böyle bir çabanın içine girdiler, ama bu bile gerçek sorunun üstünü örten bir şey oldu. Gerçek sorun sadece elli ailenin ev sahibi olması değil. Elli aile hasbelkader konteynır kentte kalmış, ama sokaklarda, yıkık dökük evlerde kalan binlerce insan var.

• Başka konteynır kent kaldı mı, var mı?

Erdem: Var, Kayaçeşme ve Tahir kent var. Yirmi kadar aile Tahirpaşa’da. Ama Anadolu kent daha çok konuşuluyor. Çünkü oradakiler bu işin mücadelesini yürüten insanlardır.

Baysal: Bunun dışında, dediğiniz gibi, mahalle aralarında yıkık dökük evlerde yaşayan insanlar da var.

Erdem: Var tabii. Zaten Van’da işsizlik çok yüksek. İnsanlar günübirlik işlerde çalışıyor. Çalışan nüfusun yüzde yetmiş inşaat işçisi ve bu insanlar da daha çok yazın çalışırlar ve gurbete giderler. Kış, sefaletin daha yüksek olduğu bir dönemdir.

• Siz daha çok onların haklarının, mücadelesinin bir parçası mısınız?

Erdem: Biz kesinlikle onların barınma hakkının, politik tutumlarının dayatışmacısıyız. Burada sorun sahiden bu insanlara gıda, giysi yardımı yapmak değil. Sorun, bu sorunu hep birlikte dillendirmektir. Sosyal devlet nerede? Sosyal devlet insanları nasıl barındırır? Bunun ne kadarına göz yumar? Niye göz yumar? Bu soruları sormaktır asıl mesele. Tayyip Erdoğan buraya geldiğinde yaptıkları on beş bin konutu gördü, ama o konutlarda hak sahibi olmamış ve dolayısıyla yerleşememiş kişileri görmedi. Mesele bu aslında. Mesele ne yaptığınız değil! Yapılması gereken şey ne? Yapılması gerekeni soruyor bu kişiler! Bu yüzden çok takdir ediyoruz ve sonuna kadar yanlarındayız.

• **M¼cadelenin sonu ne olacak. Devletin öz¼m bulmasını bekliyor musunuz?**

Erdem: Seçim sonrasına kadar oyalayacaklarını, seçimlerden sonra da şiddetli bir şekilde tahliye edeceklerini düşünüyorum. Daha doğrusu bunu yapmaya cesaret edeceklerini tahmin ediyorum. Enteresan bir memleket... AKP yolsuzluk iddialarıyla ilgili bir güven bunalımında. Van'ın bu durumuyla ilgili adım atıp atmamak kendi sorununu aşmakla ilgili.

Buradaki siyasi hareketlerin tutumu da önemli tabii. Sonuçta istemezlerse bu müdahaleyi yaptırmayabilirler. Ama maalesef Van halkı sahip çıkmadı. Daha çok STK'ların ilgi duyduğu bir yer oldu. Fikir Kulüpleri Federasyonu'ndan öğrenciler gelip yılbaşını burada geçirdiler. İstanbul forumları, Kadıköy Forumu yürüyüşler düzenlediler.

• **Bu dayanışmayı sergilerken nelerle karşılaşıyorsunuz? Baskı var mı üzerinizde?**

Erdem: Çok da belirgin bir baskı yok. Mesele biraz uyutulmaya çalışıldığı için şimdiye kadar doğrudan bir baskıyla karşılaşmadık. Ama tabii bu bölgede yaşayan herkes ensesinde Demokles'in kılıcını hisseder. Bizim yaşadığımız en büyük zorluk bu mücadeleyi konteynır kentten şehir merkezine taşıyamamak! Bu mücadeleyi bir kent gündemi haline getirememek!

• **Bunun için birtakım önlemler aldınız mı?**

Erdem: Depremzedeler Ankara'ya yürüyüş yapmayı planladılar. Çok hızlı alınmış bir karardı ve bir şekilde ertelendi. Ertelenmesi iyi de oldu. Gececekleri yerlerde çok daha fazla ilgi görmelerini sağlayacak çalışmalar yapmak istedik. Her türlü açıklamayı şehir merkezinde, mesela Sanat Sokağı'nda yapmalarını önerdik. Şu an kafamızdakiler bunlar.

• **Peki, merkez bu durumda, köylerin hali nasıl?**

Erdem: Oralarda bir rant mekanizması çevirdiler! Oralara yapılan evler üzerinden ihaleler dağıtıldı, ama bu işler köylüye yansımadı tabii. Muhtemelen her köyde bir-iki kişi bu rant ilişkisinden beslenmiştir. Ölmüş hayvanlar için para yatırıldığı ifade edildi, ama adına para yatırıldığından haberi olmayan kişiler var mesela! Burada bir toplantı yapmıştık. Canik köyünden birkaç kişi gelmişti. Onlar bu durumdan bahsetmişlerdi. Yani Batı cephesinde değişen bir şey olmadığı gibi Doğu cephesinde de değişen bir şey yok. Eskiden de sefalet vardı, şimdi de var. Bu bölge sefaletin olağan karşılandığı bir bölge! Normal hayat zaten böyle bir şeymiş, başka türlü de zaten olamazmış gibi. Üzerlerinde her an savaş baskısı var insanların. Savaş baskısını aşır bu mesele üzerinden seslerini çıkarmaları pek de mümkün olamıyor.

Baysal: Barış süreci ve geçmişle yüzleşme gündeme geldikçe travmalar da gündeme gelecek. Travmaların üstesinden nasıl gelinecek? Yüzleşerek iyileşme mümkün mü?

Erdem: Travmalar unutulmaz. Yanlış kaynak bir kemiği düşünün. O kemik, o uzuv eskisi gibi işlem görmez. İdare eder sadece. Bugün bir hastam geldi örneğin, 26 yaşlarında biri, uzun zamandır mutsuz. “Kendimi bildim bileli böyleyim,” dedi. “Son zamanlarda canını sıkan bir şey var mı?” “Bilmiyorum,” diyor. Zaten burada sıkça karşılaştığım bir cevap bu. “Bilmiyorum.” “Ailevi sorunun var mı?” “Yok.” Diğer sorulara da aynı cevaplar. “Peki, nerede yaşadın?” “Biz göç ettik,” dedi. Lise birinci sınıftayken Yüksekova’dan Van’a göç etmişler. Oraya dair neler hatırladığını sorduğumda “Sığınağı hatırlıyorum, dedi, “Evimizin altında bir sığınak vardı. Her gece silah sesleri gelince o sığınağa inerdik. Daha sonra sığınağın eve çıkardık. Sabahleyin evden çıkınca da evin duvarlarının delik deşik olduğunu gördük.” İşte mutsuzluk ve travma böyle bir şey! Belirgin bir sebebi yok. Ömrünün tamamına yayılan bir mutsuzluk. Bu durum unutulmuyor, kanıksanıyor.

Hiçbir travma üzerinde çalışılmadan iyileşmez. Unutulur, unutturulur, ama bu iyileştiği anlamına gelmez. Üzerinin örtüldüğü anlamına gelir. Normal bir yaranın iyileşme süreci gibi! Bedenimizde bir yara olduğunda kanar, acır, bir süre sonra yavaşça kurur, kabuk bağlar, kabuk düşer ve orada izi kalır. Bu bir iyileşmedir. Ama travmada öyle olmuyor. Travmada o yara konuşulmadığı için örtüldüyse iyileşmeyecektir. O uzvunuzu daha az kullanmaya çalışırken diğer uzuvlarınıza daha çok yüklenirsiniz. Burada yapılan şey de bu aslında. Ölen ölür, kalan sağlar bizizdir. Doğal seçim yasası gibi yani! Kendi kurallarımızı dayatıyoruz. Nehirlerin önüne set çekip barajlar yapıyoruz. Travmalar da öyle. “Kalan kalmış,” denilerek bu sürdürülemez. Hatırlarsanız ilk barış süreci başladığında ciddi ölümler yaşandı. Ot kavgası, hayvan kavgası nedeniyle ölümler oldu. Budur işte! Birikmiş travmanın, birikmiş öfkenin yansıtılması, başka birine yönlendirilmesidir. Çok açık ki burada savaş bittikten, silahların gölgesi çekildikten sonra silahlar aslında susmayacak. Halk rehabilite edilmemiş, birikmiş öfkesini birbirine kusacak. Buranın Teksas’a dönmesinden endişeliyim.

• **Psikiyatrlar olarak bu çerçevede bir şeyler yapıyor musunuz?**

Erdem: Türkiye İnsan Hakları Vakfı’nın öncülüğünde bir altyapı çalışması var. İki yıldır Türkiye’de ruhsal travma toplantıları oluyor. Sürecin olumlu olacağını ve ilerletilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu olmadığı sürece yaraların kendi kendine iyileşmeyeceğini, Doğu ile Batı arasında yıkılmış köprülerin onarılamayacağını, burada hayatın normalleşmeyeceğini düşünüyorum. Diyelim ki bölgede silahlar sustu. Silahların yeniden patlamayaca-

ğına dair hiçbir garanti yok! Bölgedeki istikrarsızlık herhangi bir şeyin kurumsallaşmasını engelliyor. Ben aynı zamanda Van Hakkâri Tabip Odası yönetim kurulunda çalışıyorum. Burada bir doktorun kalma süresi maksimum iki yıldır. Ben üç buçuk yıldır buradayım ve buradaki en eski on-on beş doktordan biriyim. Böyle olunca herhangi bir sağlık kurumunun da kurumsallaşması kolay değil.

Depremden sonra bu konu üzerine çalıştım. Tezim, bu bölgedeki travmatik ruhların depremden aşırı biçimde etkilendiği idi. Bunu ölçmek için de travmatik stres ölçeği kullandım. Sosyo-demografik anketin içine de birkaç madde ekledim. “Etnik kökeniniz nedir? Ne kadar süredir Van’da yaşıyorsunuz?” Bunu doktorlara uygulamaya çalıştım. Uygulama esnasında psikolog arkadaşlar “Bu soru olmaz,” dediler. Daha sonra doktor arkadaşlara tabip odası kanalıyla iş bölümü yaparak tükenmişlik ölçeklerini de katarak uygulamaya çalıştım. Türk arkadaşlar “Biz Türk değil miyiz, buna ne gerek var?” dediler. Kürt arkadaşlar da “Sen bizi fişliyor musun, niye bu soruyu soruyorsun?” dediler. Yani bu verileri bilimsel ortamda bile hazır olmadığımız için kullanamıyoruz. Bu, sadece tartışmadaki yetersizliğimizden kaynaklanmıyor. Düşünün, o kadar normalleşememiştik ki! Deneğime “Ne iş yapıyorsun, kadın mısın, erkek misin?” diye sorabiliyorum, ama “Etnik kimliğin nedir?” diye soramıyorum. İşin garip tarafı, bunu Kürd’e de Türk’e de soramıyorum. Bu mesele hâlâ bir tehdit gibi algılanıyor. Hâlâ kanayan bir yara yani. Yara ya dokunduğunuz an acıyor. O bir iz olsaydı ize dokunduğunuzda acımazdı.

Baysal: Geçmişte insanlar burada psikologlara, psikiyatlara sorunlarını anlatamazdı! Psikologların çoğunun Batı’dan geliyor olması da bunun nedenlerinden biriydi. Böyle bir sorunla şimdi karşılaşmıyorsunuz değil mi?

Erdem: Tabii karşılaşmıyoruz. Uzun süredir bölgede yaşamam, eşimin Kürt olması, benim Kürt sorunu konusundaki duyarlılığım, bunlarla da ilgili. Bakın, burada çok enteresan şeyler oluyor. Kürt doktor arkadaşlarımız hastayla Kürtçe konuşmaya başladıklarında hastaların onlara yeterince saygı duymadıklarını, kendilerini yeterince dinlemediklerini düşünüyorlar. Aslında bu normalleşememe ile ilgili bir mesele.

Doksanlı yıllarda normalleşme çok daha zordu tabii. Çok ağır savaş koşulları vardı. Ama bugün normalleşme yavaş da olsa oluyor. Burada elbette Kürtçe konuşmak ve Kürtçe tabiplik yapmak isterdim. Bunu aslında bir süre denedim de! Ama buradaki istikrarsızlık bazı alanlarda bize de yansıyor. Hastayla elektriği yakaladığınızda hasta size açılabilir.

Bir keresinde, ölen bir gerillanın annesi bana gelmişti. “Bu kadın niye depresyonda?” diye sorduğumda ilk başta bana söylememişlerdi. Ben işte kolaylaştırdınca açıkladılar. Çünkü oğlunun ölüm haberi gelmiş, ama bede-

ni yok, mezarı yok! Kadın Türkçe bilmiyordu, kızı aracılığıyla konuşuyorduk. Çok istemiştim o kadınla Kürtçe konuşup onun acısını almayı! Ruhundaki o acıyı diline aktarmasını ve konuşabilmeyi çok isterdim. Böyle seçili örnekler dışında çok zorlanmıyorum. Ama Kürtçe konuşsam çok daha iyi olur. Onun dışında zaten yeni kuşakların çoğu artık kendini Türkçe ifade ediyor. Gittiğimiz Kürtçe kursunda tek Türk bendim. Birçok Kürt arkadaşım oldu. Onlar çok zorlanıyorlardı. Biraz da siyasi motivasyonla gelmişlerdi. Kürtçe öğrenmek istiyorlardı, ama kendilerini Türkçe çok daha kolay ifade ediyorlardı.

ALİ KALÇUK

Bugün 29 Ocak 2014 Çarşamba. Dünkü kardan sonra Van'da hava açmaya başladı. Öğleden sonra saat ikide ÇEV-DER'in Başkanı Ali Kalçuk ile Zozan'ın (VAKAD Başkanı) mali müşavirlik bürosunda buluşuyoruz. Büroda Ayşe Şan ve Leyla Qasim'in resimleri asılı.

Bürodaki gazeteye göz gezdiriyoruz. HDP Mersin Milletvekili Kürkçü, Çevre ve Şehircilik Bakanı'na Türkiye'nin üçüncü kirli körfezi ilan edilen İskenderun Körfezi'ne termik santraller yapılmasının sebeplerini soruyor. Yine bugün Arhavi ve Diyarbakır'da HES'e karşı yürüyüşler var. Bu yoğun çevre gündemi arasında savaşın Kürdistan coğrafyasında yarattığı çevre tahribatını konuşuyoruz hoşsohbet Ali Bey ile.

Ya savaş yanlısı ya da savaş karşıtı olacaksınız

• Kendinizi ve derneğinizi tanıtarak başlamanız mümkün mü?

Ali Kalçuk: Sekiz yıldan bu yana faaliyet halindeyiz. Çevreye ve doğaya duyarlı yaklaşık altmış üyeden oluşmuş bir yapımız var. Çok da üye kaydetmek istemiyoruz. Nitelik bizim için daha önemli. Asıl olan çevre duyarlılığı bizim için. Ben aynı zamanda il genel meclisi üyesi olduğumdan çevre ve sağlık komisyonu başkanıyım. Bu zaman dilimi içinde her ay mutlaka bir kez olmak üzere çevre konusunu gündeme getirdik. Kamuoyu ve basınla da paylaştık. Özgür Düşünce Platformu adı altında bir örgütlenme var Van'da. Bu platformda her ay bir konu çalışılıyor. Bu ay beni çağırdılar, çevre başlığı altında. Çevreyle ilgili çok ciddi sorunlar var. Mesela dünya değeri olan Van Gölümüz maalesef o kadar pervasızca kullanılıyor ki "İnsanım," diyenin kabul edebileceği bir durum değil. Rakamlara çok boğmak istemem,

ama günde elli dört bin küsur metre küp kanalizasyon atığı gölümüze akıyor. Van Gölü'ne dökülen on iki dereden yılda yüz ton atık göle bırakılıyor. Böylesi yüzlerce çevre sorunumuz var.

Dünya Çevre Günü'nde basın açıklaması yaptık. Acil olarak çözülmesi gündemde olan yirmi üç konu başlığı belirledik. İlglilerle, Vali ve belediye başkanıyla paylaştık. Maalesef aynı sorunlar hâlâ devam ediyor. Maalesef BDP belediyemiz ekolojik, demokratik, cinsiyetçi bir belediye olmasına rağmen çevre konusunda yeterince hassas davranmıyor. Bu hassasiyet zafiyetinin bir nedeni yıllardan beri devam eden oligarşik bürokratik yapıdır.

Eylül 2006'da Van'da valilinin başkanlığında Çev-Bir diye bir birlik kuruyor. Amacı Van Gölü'nü kirlilikten kurtarmak ve evsel atıkların geri dönüşümünü sağlamak. Belde belediyeleriyle birlikte Van Gölü çevresinde yirmi dolayında belediye var, bir de Van Özel İdaresi var. Bu kuruluşların hepsinin gerçekleşen bütçelerinin yüzde biri kadar bir para aktarması gerekiyor Çevre Birliği'ne. Dönüp baktığımızda o bütçelerden ne kadar para aktarılmış bilmiyoruz. Sorunlar da artarak devam ediyor. Projeler yapılmış, üniversiteden Avrupa Birliği fonlarına başvurular olmuş, ama nafile, ortada hiçbir şey yok. Yine atıklar Van Gölü'ne boşaltılıyor ve ne acıdır ki bugün itibarıyla Van Çevre Birliği iptal edilmiştir. Büyükşehir olmaktan kaynaklı olarak tabii ki! İşte oligarşik bürokrasi dediğim tam da budur. Hem belediyenin önüne engel çıkarmış hem de kendisi de hiçbir şey yapmamış.

• Bölgede yürütülen savaşın doğal hayatı tahribatı konusunda ne diyebilirsiniz?

Kalçuk: Savaşın yoğun olarak yaşandığı yıllarda ormanlarımızın yakıldığı herkes tarafından bilinir. Ekolojik dengenin bozulması bu savaştan kaynaklıdır. İklimin böyle ters yüz olması da bu savaşta kullanılan bombalardandır, kirli savaştan kaynaklıdır. Özellikle dağlarımızda tanımı, tarifi olmayan bombalar patlatılıyor. Rakım yüksekliği ve hava koşullarından dolayı zaten yetersiz olan ormanlarımız daha da tahrip oluyor. Orman olan yerler de militarist güçler tarafından imha edildi. Bundan dolayı çok ciddi bir çevre kirliliği yaşadık, yaşıyoruz. Afrikalının dediği gibi, son orman, son ağaç tükenince sen de yok olacaksın. Biz de o aşamaya gelmişiz.

Dünyada ve Türkiye'de olan çevre sorunları yoğunluklu olarak Kürdistan'da da yaşanıyor. Örneğin Van'ın nüfusu beş yüz bin. Teknik olarak her insan günde bir buçuk kilo çöp üretir. Bu da Van'da 750 bin tona tekabül eder ki bu devasa bir çöp dağı demektir. Basına yansıdı, çöpü biten İsveç Norveç'ten çöp ithal ediyor. Çöpü ekonomik olarak dönüştürmek bir girdidir ve istihdam kaynağıdır. Şu an Van Çöplüğü'ne gidelim, çöpün üzerinde en az elli-altmış insan çalışıyordur. Yani ortada çöpten bir geri dönüşüm ve

istihdam meselesi vardır. Kanımca Kürt bölgesinde yaşıyoruz diye projelerimiz yeterince ilgi görmüyor ve ciddi bir vahşet yaşanıyor.

• **Bu durumla mücadele için dernek olarak neler yapıyorsunuz?**

Kalçuk: Geçenlerde Tarihî Eserleri Koruma Timi'nden olduğunu beyan eden biri aradı ve bizimle tanışmak istediğini söyledi. Jandarma bünyesinde kurulmuş bir tim bu. Aynen şu cümleyi kullandım: "Kısmen devleti temsil ediyorsunuz. Siz devletin vesayetini kaldırmaya yardımcı olursanız tarihî eserlerin sahipleri bu eserleri korur." Çok değerli kültürel ve tarihî varlıklarımız var. Kiliselerimiz, eski eserlerimiz çok. Bunları onaramıyoruz. Bu eserlerin doğru düzgün envanterleri dahi yok.

Bize soruyorlar, "Siz bu tarihî eserler konusunda ne yaptınız?" Dedim ki "Biz bu tarihî eserler konusunda ancak enformasyon sağlayabiliriz. Pek ekonomik gücümüz yok." Bilinmeli ki Türkiye Cumhuriyeti'nin bugünkü yasaları tarihî eserleri korumamak amacıyla yapılmış. Mesela altı-yedi kilometre ötede çok önemli bir kilise var, avlusuna cami yapmışlar. Etrafı da ahır, samanlık ve evlerle doldurulmuş. En acısı, her depremde biraz daha yıkılmaya yüz tutuyor. Camiye yer yok mu ki eski kilisenin avlusuna cami yapıyorlar? Bu, İslâm inancına da terstir. Tek izahı, farklı inançlara düşman olmanın örneği olmasıdır. Resmi ideolojinin dayatmasıdır. Daha ilginç bir örnek vereyim, Bahçesaray'da karakolun dış cephesinin taşları sıvanmadan önce haçlar, işaretler, yazılar vardı duvarda. Buralar devletin özellikle katlettiği, yıkılmasına göz yumduğu yerlerdir. Biz tarihî eserlerimiz konusunda hiçbir şey yapamadık. Sadece enformasyon görevini yaptık. Maalesef buna da bir cevap bulamadık. Van Kalesi, Akdamar Adası ve kısmen de Hoşap Kalesi restorasyon gördü. Bunlar aysbergin görünür kısımlarıdır. Bölgede bu nitelikte binlerce anıt sadece yıkılınay bekliyor.

• **Peki ormanlar konusunda ne diyeceksiniz?**

Kalçuk: Bölgemizde maalesef yeterince orman varlığı olmamasından dolayı sadece ağaçlandırma konusunda teknik çalışmalar yürüttük.

• **Kürt siyasal hareketinin ekoloji söylemi sizce tabanda nasıl karşılık buluyor?**

Kalçuk: Maalesef karşılık bulmuyor. İnsan karnı açken tatlıyı, pastayı düşünmez. Kürdistan'da dramlar yaşanıyor. Hepimizin ailesinde ölümler, sürgünler, kayıplar, cezaevi tercübeleri yaşandı, yaşanıyor. Şehadetlerin yaşandığı bir coğrafyada insanlardan çevre hassasiyeti bekleyemiyoruz, oluşmamış da! Ama dünyada örneği olmayan bir ideolojik hassasiyet var. Örneğin yerel yönetimlerin tanımı yapılırken "ekolojik, demokratik, cinsiyetçi bele-

diyecilik” deniliyorsa bunun anlatmak istediği ekolojik dengenin korunması gereğidir. Kürdistan coğrafyasının doğasına sahip çıkmakla ilgilidir. Belki öncelikler sıralamasında bir sorun yaşıyor olabiliriz. Demokratik bir ortam oluşsa, valiliğin, hükümetin vesayeti olmasa bugünkü belediyelerimizin çevreyi ve tarihî eserleri çok daha iyi koruyacağına inancım tam.

Baysal: Van Gölü kıyısında bir grup köyde “Artık orman kesmiyoruz,” dediler bana. Bir gün gerillalar gelmiş ve köylülere demişler ki “İhtiyacınız olan kadarını keseceksiniz, gerisini koruyacaksınız, ticaretini yapmayacaksınız”. Köylülerde bunun ciddi etkisini gördüm ben.

Kalçuk: Sayın Öcalan’ın ekolojiye de en az kadına verdiği kadar önem vermesi bundandır. Mutlaka her PKK’linin ağacı koruma güdüsüyle yetiştirdiğini ve eğitildiğini hepimiz çok iyi biliyoruz. Kars dışında Serhat bölgesinde çok da verimli ormanlar olmadığı için o orman sahiplenme duygusunu yaşayamadık.

• **Derneğinizde kadın ve genç temsiliyeti ne durumdadır?**

Kalçuk: Biz öyle kategorize etmiyoruz, ama diyebilirim ki yüzde otuz beş dolayında kadın üyemiz var. Kadın arkadaşlarımız evsel atıklarla ilgili bir çalışma yapıyorlar. Bir kilogram evsel atık bir ton suyu kirletiyor ve yüzlerce canlının ölümüne neden oluyor. İlgili birimler ve basınla paylaştık. Maalesef bunun da gereği yapılmadı.

Bir grup arkadaşımız elektronik araçlarla ilgili çalışma yürüttüler. Bir batarya altı metrekaare toprağı katlediyor. Böylesi bir vahşet var. Hem pil üreticisinin hem de tüketicinin dikkat etmesi gereken bir durum. Metropollerde kısmen duyarlılık başlamış, ama maalesef bizde henüz yok! Tabii bizde savaş koşulları da bu duyarsızlığı tetikliyor.

Atıkların en tehlikelisiyse tıbbi atıklardır. Van’da “Tıbbi atık bertaraf tesisi” adında bir tesis var, hemen çöplüğün orada. Van’a bağlı sağlık birimlerinin ve Kürdistan’ın Van çevresindeki altı şehrinin tıbbi atıkları oraya getiriliyor. Bunların çok yüksek ısıda bertaraf edilmesi gerekiyor. Bu teknoloji Macaristan’dan buraya gelmiş. Arıza durumunda da Macar teknisyenler gelip onarır. Sıkça elektrik kesildiğinden tıbbi atıklar birikir ve imhada yüksek ısı yaratılamadığı için sorun yaşanır. Bu bir vahşettir. Bu tesisin Van’da olması Van için avantajdır, ama imhada her gecikilen gün yer altı sularının ve toprağın tahribatına sebep olur. Bütün bunlarla ilgili raporlar hazırladık. Yeterli teknik elemandan tutun jeneratöre varıncaya kadar önerilerimizi yazdık, ama ne acıdır ki vahşi kapitalizm her şeyi paraya kilitliyor. Ayrıca imhayla ilgili teknik ayrıntılara da maalesef uyulmuyor. Yani imha usulüne uygun yapılmıyor.

Bir de güvenlik amaçlı barajlar meselesi var. Bunlar yoğun olarak bölgede yapılacak. Hem ekolojik dengeyi katlediyor hem de insanların yaşam koşullarını ortadan kaldırıyorlar! Mesela Çatak'dan Pervari'ye kadar olan bölgedeki köylülerin yaşam alanları şu an tehdit altındadır. Yine Kato Dağı'nın eteğinde gerillanın geçişini engellemek için baraj yapılıyor. Gerillanın bu duruma karşı tavrı açıktır. Barış sürecinde hâlâ bunların yapılıyor olması kabul edilebilecek bir durum değildir. Ekolojik denge etkilenecekse orada yaşayanların da görüşünün alınması gerekir. Haberimiz oldu, apar topar gittik. Çatak'ta bir okulun sınıfında birkaç firma temsilcisi, birkaç vatandaş ve Çevre Şehircilik Müdürlüğü elemanları oturduk. Firma yetkilisi bir sunum yaptı. "Çevreye zarar verilmeyecek, evsel atıklar toplanacak," filan dedi. Köylülere de istihdam sözü verildi. Böyle kandırma taktikleriyle onay alınmaya çalışılıyor. Müdahale ettik. Anlaşıldı ki elde edilecek elektriğin karşılığında ciddi tahribatlar yaşanacak. Sonuçta paraya bakıldığı için umurlarında olmuyor. Ama biz çevre bileşenleri olarak tavrımızı koyduk. "Bu barajı yaptırmayacağız," dedik. Henüz sonuç ne oldu belli değil!

Bu bölgede birçok su var. Her pınarın başına HES yapılıyor. Muradiye'de Bendi Mahi Çayı üzerinde HES yapılıyor. Yaklaşık 23 km su akışının yönü değiştirilmiş. Orada yaşayan bitki örtüsü, canlı dokusu, doğal hayat tamamen yok edilmiş durumda. 2012'de suyun çok az olmasından dolayı can suyu da verilmediğinden deredeki hayat yok oldu. O 23 kilometrelik alan üzerinde hafriyatın ortada kalması da ayrı bir felaket. Bu durum orada yaşayan bütün insanların mağduriyetinin ölçüsüdür. Mesele şudur ki burada kapitalistler kazanç sağlayacak. 49 yıllığına devletin taahhüdüne binaen satılan enerjiyle ilgilidir bu yapılanlar.

• Diyarbakır'da tüm sivil toplum kuruluşları bir basın açıklaması yaptı. On Gözlü Köprü'nün orada üç tane HES yapılacaktı...

Kalçuk: Bizim burada yüz elli tane yapılıyor. Hakkâri, Van, Muş ve Bitlis illerinde...

• Sizce niye bu kadar çok yapılıyor?

Kalçuk: Muradiye Belediyesi Devlet Su İşleri'ne bir dilekçe yazıyor. Dere kenarında imara açılan bir alan var. Orada köprü yapacağız. Diyor ki "Bitki ve canlı yaşamını olumsuz etkileyeceğinden müsaade edilemez" Bir köprü yapılmasına izin vermeyen DSI, 23 kilometrelik alanın katledilmesine göz yumuyor. Böyle bir paradoks vardır. Kürdistan su zengini bir yerdir. Bugünkü siyasal iktidar dere ve ırmaklara paragöz mantıkla baktığı için her kilometresinde sineğin yağını çıkarırcasına enerji üretmeye çalışıyor. Buralarda bunların işbirlikçileri var. Birbirlerini besliyorlar. Çok büyük paralar dönü-

yor bu işlerde. Bu sebeple her gördükleri suyun başına bir set çekip doğayı katlediyorlar. İnsanlarımızın duyarsızlığından dolayı da pervasız davranıyorlar. Mutlaka önüne geçilmeli.

- **Faaliyetleriniz için nereden kaynak buluyorsunuz?**

Kalçuk: Kaynak yaratacak ekonomik gücümüz yok. Bütün giderlerimizi kendimiz karşılıyoruz.

- **Proje hazırlayıp sunmuyorsunuz yani herhangi bir yere.**

Kalçuk: Birkaç kere proje de sunduk bir yerlere. Maalesef siyasi kimliğimizden kaynaklı olarak projelerimiz kabul görmedi. Tarihî eser restorasyonlarıyla ilgili öyle bürokratik engeller çıkardılar ki! Çevre duyarlılığıyla ilgili eğitim vermemizi kabul etmediler. Bizde çevre kültürü yeni geliyor. Türkiye’de şehirleşme 2000’li yıllarda başladı. Hâlâ ilimizde vahşet boyutunda kirlilik var. Temel sebeplerinden biri Sosyal Yardımlaşma’nın dağıttığı kömürdür. Akşam saatlerinde nefes alamazsınız, genziniz yanar, gözünüz neredeyse kör olur.

Sosyal devlet olmanın gereği elbette yoksul insanlara kömür de dağıtmaktır, ama sağlıklı kömürü dağıtacaksın, bedava diye insanları zehirleyen asfaltı dağıtmayacaksın. Dünyanın her yerinde yakacakların bir standardı vardır. Kirlilik yaratan bu kömürü defalarca rapor ettik. Kamuoyuna, basına, televizyonlara açıkladık. En sonunda bir bürokrat dedi ki: “Isınma amaçlıdır, yapabileceğimiz bir şey yoktur.”

Bakın, size bir şey daha söyleyeyim, Şırnak kömürüyle Sosyal Yardımlaşma’nın dağıttığı kömürün kalitesi arasında pek bir fark yoktur. Hatta Şırnak kömürü belki bir gömlek daha iyidir dağıtılandan, ama sırf Kürdistan’da üretildiği için Şırnak kömürünü alıp dağıtmıyorlar. Üstelik çok yakın bir şehirden geleceği için daha ucuz ve ekonomiktir. Ama Cudi ve Gabar’ın kömürü diye almıyorlar. Tokat’tan, Eskişehir’den veya bilmem nereden gelen kömürü tercih ediyorlar. Şırnak kömürünü de “Kirlilik raporu var,” diye almıyorlar. Halbuki yarattığı kirlilik, iddia ediyorum, aynıdır. Mesele kirlilikse ikisinin de alınmaması gerek!

En son 2011’de hazırladığımız raporda şöyle demiştik: Kürtleri silahla yok edemediler. Zehirli kömürle katlediyorlar. Bu bölgeye özgü dramatik sorunlar yaşanıyor. Bakın, beş yıldır Van’a doğalgaz gelmiş. Van’ın her köşesine ağlarını örmesi gerekirken depremi bahane ederek sekiz yıl daha ileri atıldılar. On beş bine yakın TOKİ konutu yapıldı. Vahşet boyutunda kirlilik yaşanıyor Van’da. Astım, nefes darlığı ve kalp damar hastalıkları almış başını gidiyor.

Baysal: Bir de bölgede madenler meselesi de var tabii. Sonuçta bu talancılar büyük ölçüde yerel insanlarla çalışıyor. Kürt siyasal hareketi bu konuda denetim veya başka bir şey yapıyor mu?

Kalçuk: Yerel işbirlikçileri olmasa zaten sonuç alamazlar. Hatırlarsanız, geçen yıl Kurban Bayramı'nda Başbakan Erdoğan şortla dolaşırken "Kıyı Kanunu hak getire," diye bir ifadede bulundu. "Neredeyse denize düşecekler," dedi. Van Gölü'nün İn köyünden Erciş'in Karatavuk köyüne kadarki mesafe yaklaşık 264 km'dir. 3621 sayılı Kıyı Kanunu der ki "Kıyının vurduğu noktadan itibaren yüz metre bütün canlıların ortak alanıdır" Şahsi tapunuz içinde olsa dahi doğal olarak herkesin ortak malıdır. İn köyünden Karatavuk'a kadar hiçbir yerde insanların denize (göle) girebilecekleri bir alan bulamazsınız. Kıyıların yüzde seksenini devlet işgal etmiş. Plajlar, eğitim ve dinlenme tesisleri filan! Kalan yerleri de iktidar yandaşları işgal etmiş.

Bu durum sadece iç hukuk meselesi de değil, uluslararası hukuk meselesidir. Devlet çevreye karşı böylesine bir vahşi uygulama içerisinde.

• Peki yerelde Kürt siyasal hareketinin herhangi bir yaptırımını olamıyor mu?

Kalçuk: Anladım, o sorunuza da geleceğim, ama ondan önce madenlere de değineyim. Kürdistan bir maden yatağıdır. Her çeşit madenin olduğu bir bölgedir. Fakat Maden Kanunu vahşi bir kapitalizmdir. Siz gidin deyin ki "Fılanca dağda altın madeni buldum" Orayı devlet sizin adınıza tahsis ediyor. Burada mutlaka bir çıkar ilişkisi var tabii. Taş, mermer, kireç ocaklarımız bu şekilde peşkeş çekilmiş. Çukurca ile Hakkâri arasında bulunan bor madeni yıllardır İngiltere'ye toprak olarak gidiyor. Oradan işlenmiş madde halinde geri dönüyor. Yerleşik düzen içindeki ağzı var dili yok insanımız buna karşı ne yapabilir, sorarım size!

Bu bölgede yaşayan hayvanların büyük çoğunluğu kısırdır. Hayvanlar yavrularını düşürüyor. Yaptığımız çalışmalarda 64 adet ruhsatlı taş ocağı tespit ettik. Bir ekmek fırını ne denli önemli ise taş ocağı da o kadar önemlidir. Dünyanın her yerinde taş ocakları vardır. Ama 30 Aralık 2012 itibarıyla bütün taş ocaklarının kırılma, patlatılma ve ufalanma noktalarına varıncaya kadar kapalı sisteme geçmesi gerekmektedir. Maalesef o 64'e belki bir o kadar daha eklenmiş, ama hiçbirisi kapalı sisteme henüz geçmemiştir. Oysa bu, en basit tabiriyle yasa gereğidir. Yasa koyucular kapitalist olunca gariban vatandaş ne yapabilir?

Saray'da Sazlıgöl diye bir gölümüz var. Girişinde "Çevre Koruma Müdürlüğü'nün korumasındadır" diye kocaman bir tabela var. Gittik, onun altında basın açıklaması yaptık. Orası hem hayvanların geçiş alanıdır hem de üreme alanıdır. O alanda dahi vahşi boyutta çevreyi kirletiyorlar.

Gelelim sorunuza. Buranın bileşenleri ne yapabilir? Sizi kim yaratmışsa beni de o yaratmış! Sizin benim hakkımı belirlemede ne hakkınız ne de had-diniz var! Doğuştan var olan hakkımı vermeyen resmi ideoloji benim ma-denimin hakkını mı verecek, tanıyacak? İşte kimliğimizi tanıtmak için PKK otuz beş yıldır mücadele ediyor, daha yeni Kürt olduğumuzun farkına var-dık. Kabul ettirdik. Böylesi oligarşik, militarist, faşizan bir anlayıştan çevre-yi, madeni, suyumuzu koruma şansımız var mıdır?

• Uzun yıllardır sivil toplum örgütçülüğünün içindesiniz. On beş-yirmi yıl öncesiyle kıyaslama yapabilir misiniz?

Kalçuk: Siyasi mücadeleden hiç çıkmadım. Epey de gözaltına alındım, ama 2005'ten bu yana eylem ve etkinliklere girmeye korkuyorum. Çok iş-kence gördüm, hırpalandım, yine de eylem ve etkinliklerden geri kalmıyor-dum. Daha önce üç-beş ay cezaevinde kalıyorduk veya birkaç gün işkence görüyorduk. Bugün bir eyleme katıldık diye beş yıl gözaltında kalmanın ge-tirdiği bir baskı var. İşkence yok, ama yaşamını beş yıl kontrol altına alan bir durum var.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Van'a geldiğinde bütün sivil toplum örgüt-lerini toplamıştı. Biraz muhalif olduğumuz için bizi çağırmadılar. Çağrılan arkadaşlardan bir-iki tanesinin dediğine göre sanki Kürdistan'a değil de Yoz-gat'a gelmiş! Berberler, terziler, kasaplar, bakkallar odası gibi odalara sanki buralarda hiç savaş yaşanmamış gibi demokratik hakların iyileştirilmesin-den söz etmiş.

Dört-beş tanesi hariç olmak üzere Van'da kendine sivil toplum örgütü di-yenler ya ticari amaçlıdır ya da kariyer amaçlıdır. Diyarbakır'la, Hakkâri'yle karşılaştırmayın. Birçok derneğin sadece tabela olarak var olduğu, kayda de-ğer hiçbir faaliyetlerinin olmadığı, hatta sendikalarımızın dahi kendi sivil mücadelelerinden uzaklaştığı bir coğrafyada yaşıyoruz. Bu, savaş kültürü-nün getirdiği bir sonuçtur. Öyle keskin iki uç var ki ya savaş yanlısı olacak-sın ya da savaş karşıtı olacaksın! Bu savaşta Kürt halkının yanında yer alma-nın da bedeli çok ağırdır. Her insanın kaldırabileceği bir şey değil. Karşısın-da olanlar da bunun rantını aldıklarından dolayı bunu sanki yokmuş gibi gö-rüyorlar. Zulmün, inkârın, imhanın, asimilasyonun olduğu bir yerde "İnsa-nım," demenin koşulları var mıdır? Hakkın gasp edildiği bir noktada seyirci olmakla ne dindar ne demokrat olabilirsiniz. İnsan bile olamazsınız! Maale-sef böyle dramatik bir durumla karşı karşıyayız.

KADIN DENGBEJLER (Komela Jinên Dengbêj)

DENGBEJ GAZÎN (RAZÎYE KIZIL)

Van'da hava kararmak üzere. Günün son görüşmesini yapmak üzere taksici Kenan'la yola çıkıyoruz. Kadın Dengbêjler Derneği'nin Başkanı Raziye Kızıl namıdiğer Dengbêj Gazîn'le görüşeceğiz.

Gazîn'in bugün misafirleri var, o yüzden dernekte değil, evde buluşacağız. Van'ın biraz dışında, yoksul bir mahalleye geliyoruz. Gazîn'in küçük çocukları bizi almak için bir müddet beklediğimiz boş araziye geliyorlar. Çocuklarla eve gidiyoruz. İki katlı, bahçeli, şirin bir ev. İçeride soba yanıyor, çok çocuk var. Gürültüden dolayı başka odaya geçiyoruz, bir divana oturuyoruz. Gazîn sürmeli, başına dantelli tülbindini alıyor, çocuk gürültüleri arasında sohbe başlıyoruz.

Gazîn sohbet sırasında Türkçe konuşmaya zorlanıyor, ara ara Kürtçeye kayıyoruz.

Toplum dengbêjlikten vazgeçmiş sanki!

• Bize kendinizi ve derneği tanıtır mısınız?

Gazîn: Asıl adım Raziye Kızıl'dır, ama herkes beni Dengbêj Gazîn olarak tanır. Bu sebeple kitapta da adımın Dengbêj Gazîn olarak geçmesini istiyorum. Van'da tabelası iki dilli –Kürtçe ve Türkçe– olan ilk dernek bizimkidir. Kürtçede Komela Jinên Dengbêj dediğimiz Kadın Dengbêjler Derneği.

• Hangi tarihte kuruldunuz ve kaç kadın sanatçısınız?

Gazîn: Bu yıl dördüncü yılımızdır. Ben önceden Mezopotamya Kültür Merkezi'ndeydim. Erkek dengbêjler çoktu. Yaklaşık otuz beş kişi. Baktım ki kadın dengbêj olarak tek başıma olmuyor. Bir anlamda mecbur kaldım. Sonra kendi kendime düşündüm ve dedim ki "Bunca zaman emek verdim, gi-

dıp evde oturup hiçbir şey yapmasam olmaz, emeğime yazık!" Cesur bir karar verip gittim, bizim kadın hareketiyle konuştum ve böyle bir dernek kurmak istediğimi söyledim. Bir de bir gazeteci arkadaşşıma sordum, o da çok sıcağı baktı ve onayladı. Böyle bir dengbêj derneğı yoktu ve kurulursa çok ilginç ve iyi olacaktı.

Nurcan Baysal: Doğrusu bana da çok ilginç gelmişti.

Gazîn: Daha önce Van'da dengbêj evi vardı ve ben erkek dengbêjler içinde yalnızdım. Çok ifade edilmese de kadına dengbêjlik yadırganıyordu. Hem dinen hem de kadın olmam vesilesiyle kadın dengbêjlik normal görülüyordu. Halbuki dengbêjlik ruh olarak kadından gelmedir. Kadın dengbêjlik yapmıştır. İlk dengbêj bir Ermeni kadınıymış. Rahmetli dengbêj Zahir o kadının yanında dengbêjliği öğrenmiş.

Kadın evde çocuğunu büyütürken, yemek ve ev işini yaparken sürekli kılam söylemiştir. Kadın o kederle kendi derdini dile getirmiş. Uzun havalara bak, hep kadın söylemiş. Kadın sesiyle var olmuş dengbêjlik. Kardeşi ölmüş, kızı kaçmış, başına bir felaket gelmiş ve kadın söylemiş. Mesela Xalê Cemil kılamı yaşlı bir adamla evlendirilen on dört yaşında bir kızın hikâyesidir ve bunu bir kadın dengbêj söylemiştir. Yine mesela Xezalê'de on lira para ve bir çift yün çorap karşılığında kızını zengin birine veren birinin hikâyesi anlatılır. Bunların hepsi kadın dengbêjlerin kılamlarıdır. Kadın dengbêjler dertlerini hep böyle anlatmışlar. Hangi uzun havaya baksan hep hikâye kadın üzerine kuruludur. Erkek dengbêjler de hep kadını anlatırlar. Kadının ten rengi, boyu, posu, çorabı, ayakkabısı, yani ayak parmağından tutun saçına kadar kadını anlatır.

Baysal: Kadını, kadına olan aşkını, sevdasını anlatıyor...

Gazîn: Kürt kadınlarını erkek dengbêjler de o kadar güzel anlatmışlardır ki onların da hakkını teslim etmek lazımdır. Burada ince bir ayrıntı da var. Mesela aşkın, sevdanın anlatıldığı kılamlarda kadın dengbêjler erkeğin adını hiç dile getirmezler, ama erkek dengbêjler kadının adını telaffuz ederler. Mesela savaşlarda, çatışmalarda kardeşinin üzerine, babasının üzerine, kocasının üzerine, zorla evlilik üzerine dile getirilmiş. Mesela Mem u Zîn'i dinlediğimde ben kendimi âdeta kaybediyorum.

• O zaman kadın dengbêjlerin söylediklerinde daha mı çok acı var?

Gazîn: Tabii. Mesela Kurê Mîrê Hekarîyan-Cembeliyê min Lorî parçası ne kadar anlamlıdır! Yine kadın söylemiştir bu harika parçayı. Kendim de bugün bu parçaları okuduğumda diyorum ki kadın âşık olmuş, ama aşkını nasıl dile getirmiş! Bu manada dengbêjlik çok önemlidir.

• Biraz dengbêjliği de anlatır mısınız bize, nedir dengbêjlik?

Gazîn: Babam ve on beş yıl önce vefat eden amcamın hanımı iyi dengbêjlerdi. Ben onlardan öğrendim. Bir kadının kılamı vardı: Gulê ya ba fille (Baba tarafından Ermeni Gulê). Kürtlerle Ermeniler uzun yıllar birlikte yaşamışlar. Birçok kılamımızda iki halkın ortak yaşantısının şarkıları var. Tabii Ermeniler de Kürtçe konuşuyorlarmış. Ama din farkı var tabii. Bu şarkıların içinde en çok Müslüman erkekleri Ermeni kızlarına, kadınlarına âşık olmuşlar.

Küçüktüm, sekiz yaşlarındaydım. Nenem çok yaşlıydı ve bir gün bir şarkı söyledi. Nenemin adı Gulê'ydi. "Gulê ya ba fille" şarkısını nenem söyledi ve ben zannederdim ki nenem bu şarkıyı kendi üzerine söylüyor, yani kendi şarkısıdır. "Nene, bu senin şarkın mıdır? Sen kendini mi anlatıyorsun?" diye sordum bir gün. "Yok kızım, benim değildir. Bitlis Motki tarafından bir Ermeni kadının şarkısıdır," dedi. Nenemin anlattığına göre bir Müslüman hacı Ermeni kadını kaçırmış ve zorla Müslüman yapmaya sonra da nikâhlamaya çalışmış, kabul etmeyince de öldürmüştü. Halbuki ben sonradan araştırıp öğrendim ki Ermeni kadın ölmemiştir. Kadın işkence sonucu zorla Müslüman oluyor, eşhedini getiriyor ve evlenmek zorunda kalıyor. Sonra da yaşadıklarını şarkı yapıp diğer kadınlara söylüyor. Sonra da kaçıp Antep'e, oradan İstanbul'a, oradan da Fransa'ya gidiyor. Uzun hikâye. Tabii nenemden ilk duyduğumda ona aittir zannetmiştim. Dengbêjliğin ne kadar önemli bir iş olduğunu ilk kez o zaman öğrenmiştim.

Baysal: Dengbêjlik bir tür hikâye anlatımı, değil mi?

Gazîn: Mesela birinin başına bir iş gelmiş, onun üzerine şarkı yapmışlar. Şimdi dengbêjlik eskisi gibi değil tabii! Eskiden televizyon, telefon hiçbir şey yoktu. Köylerimize yaşlı dengbêjler gelirdi ve köyün dengbêjleriyle birlikte oturur, günlerce söylerlerdi. Mesela Şakiro gibi dengbêjler... Şimdi dengbêjlik bitti, yavaş yavaş bitiriyorlar.

Sonra radyo çıktı, radyo Dengê Yerevanê [Erivan'ın Sesi] çıktı. Her gün akşam saat dörtte başlar, altıda kapanırdı. Ben kulağımı sürekli Erivan radyosuna verirdim. Çok etkilerdi beni. Sanki insanlar o kutunun içine girmişler, durmadan şarkı söylüyorlar. Çocuktum, öyle anlıyordum. Soruyordum da! Nasıl girmişlerdi ki bu kutunun içine? "Ben de gireyim," diyordum. Bunu duyan nenem bir de tokat atmıştı bana, "Bu sesler dışarıdan geliyor," demişti.

• Kaç dengbêj kadın vardı?

Gazîn: Meyrem Xan, Eyşe Şan, Simka Simo vardı. Esas dengbêj Gulê, Ebdalê Zeynikê'den bu yana. Çok kadın dengbêj vardı. Bu bizim kültürümüzde olan bir durum. Başka bir yaşama alanımız yoktu. Kitap, defter gibi ilgi duyacağımız şeyler yoktu ki! Denhbêjlik olmasaydı çok şeylerimizi kaybetmiş-

lık. Onun sayesinde kültürümüz bugüne kadar taşındı. Ben bir şarkıyı söyledim de bütün hikâyeyi görüyorum ve gördüğüm gibi de insanlara kendi sesimle anlatıyorum. İşte dengbêjlik ve kültür asıl budur. Mesela Xezala Elo var, Edulê var. İnsanlar bunu üç kıta halinde okuyorlar. Bende aslı var. Bir kaset iki yüzüyle doludur. Ben de meraklıyım, derleyip topluyorum, ileride bunları bir kitap da yaparım belki. Mesela Derwêşê Evdê'nin meselesinden bir kitap çıkar. Bizim yeni sanatçılar kısaltıyorlar.

• Bir anlamda tarihi de öğrenmemizin yolu gibi dengbêjlik!

Gazîn: Tabii, mesela seferberlik zamanlarında araba yok, teknoloji yok! İnsanlar atla, katırla ya da yaya gitmişler en uzak yerlere. Hangi mağarada kimlerle kalmışlar, başlarından ne gibi serencamlar geçmiş. Bütün Kürt toplumunun başından geçenleri dengbêjler anlatmış. Mesela Osmanlı döneminde Ermenilerin, Kürtlerin başına ne felaketler getirilmişse hepsi benim şarkılarımda var. Biz bunların tümünü okuyoruz. Tarihi ve kültürü şarkılarımızla bugünlere getiriyoruz. Aslında Kürtçe olsaydı ben kendimi daha iyi anlatacaktım, ama Türkçe oldu siz öyle istediğiniz için. Hiçbir zaman da ben böyle Türkçe konuşmadım, bunu da bilin. Mesela Irak, İran, Suriye Kürdistanı'nda dengbêjlik var. Benim şarkılarımda Afrîn adı geçerdi ve ben ne olduğunu bilmezdim. Sanırdım ki anlattığımız, söylediğimiz şarkılardaki Kürdistan bizim yaşadığımız yerlerdir sadece. Sonradan öğrendim, meğerse Afrin Suriye Kürdistanı'nda bir yerin adıymış! Yani Kürt tarihi, kültürü dengbêjlikte var. Mesela Geliyê Zilan. İran'a kaçağa gidilirken yaşananlar dengbêjlikte var.

• Derneğinizde kaç kadın dengbêj var?

Gazîn: Ben yirmi yıldır dengbêjim. Evlendim, yine de dengbêjliği bırakmadım. Bizim köylerde âdettir. Sesi güzel olan kadınları düğünlere çağırıp söyletirler. Mesela Xerib'i söylemeden nasıl kızı gelin edeceksin ki? Mesela ben on dört yaşında evlendim, o yaşlarımda iken düğünlere gider, kılam söylerdim, şarkı söylerdim. Dengbêjlik bizim için çok önemliydi. Köyün bütün kızları bilir ve söylerlerdi. Ama şu an öyle bir şey yok. Bitti, her şey, hepsi bitti. Eskiden köylere şarkı söylemeye gittiğimde gülerек neşeyle dönerdim. Şimdi ağlayarak dönüyorum. Çünkü köylere gittiğinde fark ediyorsun ki sadece şarkıları değil, kendi dilleri olan Kürtçeyi bile unutmuşlar. İnsan kendine, bu kültüre acıyor. Kaybettiklerine acıyorsun. Televizyon düştü buralara ve her şeyi, kültürü yok etti. Eskisi gibi beste de yapamıyoruz. Ulaşım kolaylaşmış. Bir telefon açıyor, konuşuyorsun, her şey bitiyor. Birini seviyorsan telefonda birkaç şey söylüyorsun, iş bitiyor. O duygu, o heyecan, o aşk, o şevk kalmamış. Hem ben bu zamanın aşkına da güvenmiyorum, yalandır. Eskisi gibi değildir.

• Peki siz dengbêjler olarak ne yapıyorsunuz?

Gazîn: Dengbêj olarak köylerde artık eskisi gibi bir şeyler yapamazsın! Köyde çocukken yatağa girdiğimizde boğuşurduk. Analarımız derdi ki “Dö-vüşmeyin, sakın olun, size qewiller, çîroklar (anlatılar, hikâyeler) anlatacağız. Çîrok, yani hikâye, aslında film gibidir. Ben öyle çîroklar biliyorum ki filme dönüştürsen ne muhteşem olur! Dünyada inanın ki rekorlar kırar. Anam bir tane söylerdi, biz onunla uyurduk. Şimdi televizyonun önünde oturup dizi izliyorsun, herkes susuyor. O analar da kalmamış zaten. Sen oturuyorsun televizyonun karşısına, o da senle beraber oturuyor.

Artık o kültür, o dengbêjlik bitti, öldü. Ben o eski gırtlak, o eski söyleme tarzını kaybetmek istemiyorum. Herkes bana der ki “Niye şan dersi almadın, almıyorsun?” Yahu benim zaten gırtlakım var. Söyleyiş tarzım var. Ben niye şan dersi alıp da gırtlakımı bozayım ki? Şan dersi alırsan nefesi belli bir yerden alırsın. O yerden çıktıktan sonra sesin bozulur. Bilmedikleri nokta, dengbêjlik öyle değil, doğustandır. Sen küçüklükten nasıl bir ses terbiyesi almışsan öyle gider. Dengbêjlikte detone, şu, bu yoktur. Nasıl başlamışsan öyle gidersin. Ama yeni sanatçılardan kimse bizi dinlemiyor artık. Mesela Ahmedo Ronî'yi farklı tarzlarda okurlar. Onu ancak dinlediğinde hangisinin orijinal olduğunu anlarsın. Madem sanatçısın, aslına sadık kalacaksın. Bu kültürü kaybettirmek için sen de gayret göstermeyeceksin. Kaybettirme bu kültürü, yazıktır. Öldürmeyin yani! Öldürüyorlar bu kültürü!

• Peki şu an kaç kadınsınız?

Gazîn: Şimdi onun için kalkıp eski parçaları kendilerine yakıştırıyorlar. Mesela senin pantolonun yırtılmış, yırtılan yere bir parça, yama yapıyorlar. Benim amacım, işin özünü ve tarzımı kaybetmemektir.

Ben MKM'de 33 erkekle beraberdim, sıkıntı yaşıyordum. Gidip hareketle konuştum, “Böyle bir kararım var,” dedim. Hepsi destek verdiler, ben de derneği açtım. Bazı insanlar böyle kurumlardan korkuyorlar. Devlet baskısından çekiniyorlar. Toplum da kadının erkeklerin arasına girmesini yadırgıyor. Ama biz bu derneği açtık. Van'ın içinde artık her yerde varız. Dengbêjlik, kadın dengbêjlik kayboluyordu. Ben de “Kadınları bir araya getireyim,” dedim ve getirdim. Kadın sanatçılar bir araya geldiler. Hiçbir yere gitmeyen, evinden çıkmayan kadınlar derneğe gelmeye başladılar. Depremden önce 38 kadındık. Depremden sonra sayımız epeyce düştü. Çoğu şehirden ayrılıp gitti, bir daha da gelmedi. Şu an sekiz kadın sanatçıyız, dengbêj olarak. Genç olarak da yedi kızımız var. On üç de öğrencim var. Enstrümansız olarak, çıplak sesle onlara eğitim veriyoruz.

• **Başka ne yapıyorsunuz? Bu arada çok güzel bir mekânınızın olduğunu da biliyoruz.**

Gazî: Evet, dengbêjlik eğitimi veriyoruz. Çok güzel bir yerimiz var ve o güzelliği kendi ellerimizle yaptık. Ama Van Belediyesi güzel bir dengbêj evi yapacak. Bitsin, biz de oraya taşınır ve rahatlıkla öğrencilerimize ders veririmiz.

Dün iki öğrenci geldi. Her gün öğrenci geliyor, ama ben alamıyorum. Çünkü güç yetmiyor. O kadar durumumuz iyi değildir. Taşıyabildiğimiz kadar, gücümüz yettiği kadar öğrenci kabul edebiliyoruz. Bu sene dediğim gibi on üç öğrenci seçtim. Onlara dört ay eğitim veriyorum ve birinci kademe-yi geçtikten sonra onlar kendilerini geliştirebiliyorlar. Benim okumam yazmam da yoktur. Onlara kendi yazılarıyla yazdırıyorum. Ben söylüyorum, onlar yazıyorlar. Haftada üç gün eğitim veriyorum.

• **Bazı özel günlerde çıkıp okuyor musunuz?**

Gazî: Tabii, mesela 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde etkinlikler yapıyoruz. Sanatçı grubumuz var. Sahnede sanat yapan bir ekibimiz de var tabii. Bu arada eski giyimlerimizi de topluyoruz. Yerel kıyafetler tabii. Defile gibi kıyafetlerinizi de teşhir ediyoruz. Tiyatro şeklinde şarkıyı canlandırıyoruz. Mesela yüz kadını aynı anda sahneye çıkarıp kıyafetleriyle saçlarını ördürüp Xerib'i söyletip program yapacağız. Tabii bütün bu işleri yapmak maddi güç meselesi! Gücümüz de yoktur yani.

• **Destek alabiliyor musunuz bir yerlerden?**

Gazî: Şimdiye kadar hiçbir yerden destek almadık. Tek bir yabancı kuruluştan, Fransa'dan bir destek geldi. Bir CD yapmıştık, onu satıyoruz. Bir de etkinliklerden ne gelirse artık.

• **Dernek olarak maddi sıkıntılardan başka ne sorunuz var?**

Gazî: On üç yeni öğrenciden söz ettim. Bu yeni gelen öğrencilerin her birinin en azından kırtasiye ihtiyaçları var. Çoğunun yol parası, cep harçlığı yok. Enstrüman sıkıntımız oluyor. Sağ olsunlar Mimar Sinan Üniversitesi bir kez bize deprem nedeniyle yardımcı oldular. Altı-yedi enstrüman verdiler, dernekte kullanıyoruz. Ama bir düğünde, etkinlikte kullanılabilecek kalitede enstrümanımız yoktur. O durumlarda kiralamak zorunda kalıyoruz. Etkinliklerin geliri de çoğunlukla o kiralara gidiyor, çok az bir şey ya kalıyor ya kalmıyor. Aslında toplum dengbêjlikten vazgeçmiş. Ben zorla onlara kabul ettiriyorum gibi bir durum işte! "Dengbêjdir, sevmiyoruz," diyorlar. Ya hu niye sevmiyorsun? Bu senin kültüründür. Bu onların suçu değil. O kadar kültürümüzden uzaklaşmışız ki! Irak, Suriye gibi yerlerde Araplar, burada Türkler kendi kültürlerini egemen kılmışlar. Biz hiçbir şeye sahip olmamı-

sız. Yabancı bir dilin, kültürün esiri olmuşuz! Bizim bazı değerli sanatçılarımız da yanlış yapıyorlar. Arap tarafına gidiyor, Arap müziğine, Türk tarafına gidiyor Türkçeye kaydırıyorlar. Halbuki senin Kürtçe orijinal müziğin var, bunda ısrar etmelisin. Niye utanıyorsun ki kendi kültüründen? Söyle yahu! Ben bunun için acı çekiyorum.

Bu nedenle kendi kendime karar verdim, ne olursa olsun küçük kızlara dengbêjlik öğreteceğim. Erkekleri de almayacağımı baştan söylemişim zaten. Geçen sene erkeklerden kursiyer olmak isteyenler oldu, ama erkeklerle kızları birbirine karıştırmak hoş bir şey değil! Çok gelmek isteyenler de oldu. Paralı olarak gelmek isteyen oldu. Özellikle erkeklerden! Kabul etmedim. Bu kadın dengbêjlerden senede bir ya da iki tanesi bu sanatı öğrense bana yeter. Ne para ne pul ne de dünya malı bunun kadar önemli benim için. Senede bir kişi de yetişse benim için en kıymetlisi odur. Arkadaşlarım da var, altı-yedi kişiyiz. Keşke arkadaşım Mukaddes de burada olaydı, çok değerlidir. Saide var, şimdi İstanbul'da. Dengbêj Şakir çok iyiydi. Arkadaşlarımız aynen onun gibi, çok iyi dengbêjdirler.

Ben biraz Kürt mücadelesinin sayesinde erken davrandım, erken işe başladım ve şansımı zorladım, başardım.

Baysal: Kürt siyasal hareketi bu işi destekliyor yani...

Gazî: İlk kez ben Diyarbakır'da Dicle Fırat Kültür Merkezi'nde 8 Mart'ta tek başıma konser verdim. İki arkadaşım daha vardı, gelediler. Baktım ki o gün izleyiciler arasında kadınlar çok, güzel bir konser verdim. Festivalle-re, Mıhrıcanlara çıktım. İstanbul'da Enstituya Kürdî açıldı, beni davet ettiler, gittim. Ama şimdi bayağı geri kaldık. Daha çok sahiplenmeye ihtiyacımız var.

Taksici Kenan Dengbêj Gazî'nin evinden havaalanına götürüyor bizi. Depremzedelerin önünden geçiyoruz. Onları bu akşam karanlığında soğuk karın altında bırakıyoruz. En temel haklarını almak için açlığa ve ölüme yatmış depremzedeleri aklımızda tutarak soğuk Van'dan ayrılıyoruz.

Ocak ayındaki Van ziyaretimizde görüşemediğimiz Van Genç İş Adamları Derneği ile iki ay sonra, soğuk Van'dan çok uzakta, Kürdistan'ın başka bir parçasında, Urfa'da görüşme şansını yakalıyoruz.

Tüm Türkiye gibi Urfa da 30 Mart'ta yapılacak seçime odaklanmış durumda. Bu seçim kıran kırana geçecek. Osman Baydemir'in estirdiği rüzgâr BDP'nin Urfa'daki etki alanını oldukça genişletmiş görünüyor. Urfa özüne mi dönüyor?

Urfa'da katıldığımız sıra gecesinden yorgun argın geliyoruz. Konakladığımız El Ruha Oteli'nin harika TV odasında Van Genç İş Adamları Derneği'nin Kurucu Başkanı Kadri Salaz ile oturuyoruz. Saat gecenin on biri. Kadri Salaz ellili yaşlarında hafif kır saçlı bir adam. Kendini bildi bileli bu coğrafyada sivil toplum örgütçülüğü yapmaya çalışıyor. Otelin restoranında oldukça yüksek sesle çalan "Canê Canê" türküsü eşliğinde sohbet ediyoruz.

1994'te bir anda "kaybedilmemiz" mümkündür!

Nurcan Baysal: Hem derneğinizi hem de sizi tanıyalım!

Kadri Salaz: Merhaba, 1 Mart 2014 gününde, geleceğe bırakacağımız bu güzel çalışmanın bir bölümünde yer almaktan duyduğum mutluluğu ifade ederek başlamak istiyorum. Şeyhmus Diken Abime ve Nurcan Baysal Kardeşime de bu vesileyle teşekkür ediyorum. Ben Kadri Salaz, 1962 Van doğumluyum. Sivil toplumla tanışmam 1973'e dayanır. Abimin henüz çocuk yaşta-yken babamın gazabına uğraması vesilesiyle takılmaya başladığı Van Demokratik Kültür Derneği, VDKD kısa adıyla, fraksiyonlar öncesinde Van'da kurulan bütün Kürt kökenli sivil toplum örgütlerine beşiklik eden DDKO

gibi küçük bir örgütün Van'daki yapılanmasıydı. Sonra Van Halkla İlişkiler Derneği'ne dönüştü. Daha sonra Devrimci Halk Kültür Derneği'ne dönüştü. Bu arada onun içinden Rizgarî çıktı, DDKD çıktı, Kawa çıktı, diğerleri bölündüler vs.. 80 öncesinde meslek örgütleri vardı. TÖB-DER, TÜM-DER, TUS-DER, TÜ-TED, hemen hepsiyle görüşmelerimiz, ilişkilerimiz oldu. Yaşınız genç olmasına rağmen bu örgütlerin işlevleri, yaptıkları ve yapacaklarıyla ilgili önemli şeyler biliyorduk o zaman. Bilgiyle donanmamızı sağladı sivil toplum olarak. Bu bizi 1980'e kadar taşıdı. Ben 78'de kurduğumuz Van Anti-Sömürgeci Ulusal Demokratik Kültür Derneği'nin bir yöneticisi olarak 12 Eylül 1980'de tutuklanıp Diyarbakır 5 No.lu Cezaevi'nde bir süre hapis yattıktan sonra çıkıp normal hayata dâhil oldum. 1982'de askere gittim. İki yıllık askerliğin sonunda döndüm. Hayatımı Van'da, babamın iş yerinde çalışarak sürdürmeye devam ettim. 1987'de evlendim. İki oğlum var. Biri 1991, biri 1997 doğumlu. Şu an deprem nedeniyle eşimle birlikte İstanbul'dalar. Ben de Van'da hayatımı sürdürmeye devam ediyorum.

• Van Genç İş Adamları Derneği'ni ne zaman kurdunuz?

Salaz: 1993'te "Yeni Demokrasi Hareketi" olarak bilinen, başkanlığını Cem Boyner'in yaptığı, o dönem Türkiye'de çok ciddi bir açılımın merkezi kabul edilebilecek hareketin Van merkez ilçe ikinci başkanlığını üstlendim. Bu görevim süresince Van'daki çalışmalarına katıldım ve o dönem Helsinki Yurttaşlar Derneği'nden bir toplantı daveti aldım. Van'dan on üç arkadaşla beraber bu toplantıya katıldık. 80 sonrasında ilk sivil toplum çalışmasıydı. İki dönemi yöneticilik olmak üzere Helsinki Yurttaşlar Derneği'nde çalışmalarım halâ devam ediyor. Yeni Demokrasi Hareketi'yle başlayan, Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin toplantı davetiyle süren sivil toplumculukta Van'da bir derneğimizin olması gerektiği konusunda bir görüş doğdu içimde. Çünkü bizim düşüncelerimizi yansıtan bir dernek yoktu. İki tane iş adamları derneği vardı. İkisi de bizim için doğru yerlerde değildi. Dolayısıyla ne bu toplantılara iştirak etme şansımız vardı ne bir çalışma sürdürme şansımız vardı. Van'da o dönem Belediye Başkanı olan Sayın Mesut Öztürk başta olmak üzere 108 arkadaş bir toplantı yaptık. Ben de bu 108'den biriydim. Bir dernek kurulsun mu? Kurulacaksa hep beraber karar verelim ve birlikte yapalım.

Baysal: Mesut Bey o zaman belediye başkanı mıydı?

Salaz: Daha sonra yaptı, başkanlık kısa bir dönem. İnşaat mühendisiydi, Van'da müteahhitlik yapıyordu. Bu vesileyle başlayan süreçte, kurulması gereken derneğin Genç İş Adamları Derneği olması öngörüldü. Tüzük tedariki yapıldı. Ancak yirmi ile kırk dört yaş arasında olanların üye olabileceği hükmü vardı tüzükte. Bu da Mesut Bey başta olmak üzere abimiz, büyüğümüz

olan çok sayıda iş adamının otomatik olarak derneğin üye kadrosunun dışında kalmasına neden oldu. Akıldan bile geçmezken yönetim kurulu başkanlığı benim üzerimde kaldı. Kurucu başkan oldum.

Mart 1997’de kurduk derneği. 1997-2013 arası bir dönem bir arkadaşımı-za bırakmak durumunda kaldık derneği, sonra derneğin gidişatından duyduğumuz endişeyle arkadaşlarımız beni tekrar göreve davet ettiler, tekrar devraldım. 2013’e kadar başkanlığı sürdürdüm. Şu an elli civarında üyesi olan Van Genç İş Adamları Derneği’nin başkanlığını Eren Gökçenay adında bir genç arkadaşımız yürütüyor. Şu an çok genç diyebileceğimiz bir yönetim kadrosuyla varlığını devam ettiriyor.

Baysal: Siz şu an yönetiminde değil misiniz?

Salaz: Değilim. Üye olarak duruyorum. Arkadaşlar sağ olsunlar, bana onursal başkanlık verdiler. Gerçi küçük bir derneğin böyle bir şeyinin olması çok fazla toplumda önemsenmese de kopmaya engel bir bağ olarak aramızda duruyor. Van Genç İş Adamları Derneği neler yaptı? İş adamlarının ekonomik, sosyal, kültürel sorunlarıyla ilgilenip yardımcı olmaya çalıştı. Van ve çevresinin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal sorunlarıyla ilgili çeşitli çalışmalar yaptı. Kurucusu olduğumuz Van Sivil Toplum Örgütleri Dayanışma Kurulu’nda yaklaşık altı-yedi yıl aktif üyelik ve üç dönem başkanlık yaptım. Van Ekonomi Konseyi’ni kurduğumuzda yine on bir üyeden biri olarak Van Genç İş Adamları Derneği yerini aldı ve fesholuncaya kadar oradaki görevini sürdürdü. Ekonomik sorunlarla ilgili Van’ın geleceğine dair bütün projelerde yerini aldı. Projeler ürettik. AB delegasyonuna proje sunan ilk örgüt olarak tarihe geçtik. Van’da daha sağlıklı binalar üretilebilmesine katkı sunmak amacıyla “İnşaat Ustalarının Mesleki Bilgi ve Becerilerini Geliştirme Projesi” adı altında IMO ve TMMOB bileşenlerinin katkılarıyla 103 inşaat ustasına eğitim vererek onları mühendis, mimar ve müteahhitlerin ellerine hazır, eğitilmiş elemanlar olarak sunduk.

Baysal: Depremden sonra mıydı?

Salaz: Hayır. Çok önce, 2005’teydi. Deprem 2011’de oldu, altı yıl önceydi. Sonra 2007’de de okuma şansı bulamamış genç kızların ekonomik olarak desteklenmesi için bir proje hazırladık. Kültür Sarayı bünyesinde bir atölyeyi Kültür Müdürlüğü’nden tahsis ettirerek kilim ve halı kursu açtık. Üniversitenin de desteklediği bu projeye hem kilim üretip para kazandılar hem kaybolmaya yüz tutmuş Van ve Hakkâri yöresinin kilimlerini yeniden yaşama bağladık hem de çocukların sosyalleşmesine katkıda bulunduk. Proje bitene kadar yaklaşık elli kız çocuğunu bu vesileyle toplumun bir yerine monte ederek çocukların sosyal gelişimlerine katkıda bulunduk.

- **Kadın üyeleriniz var mı?**

Salaz: Çok üzgünüm, maalesef kadın üyemiz olmadı. Olmasını çok arzuladık. Ancak iş kadını diyebileceğimiz bir arkadaşımız olmadı, olanlar da bize üye olmak konusunda bir girişimde bulunmadılar.

- **Kaç üyeniz var?**

Salaz: Şu an sanırım 51.

- **Van'da bir iş adamının en büyük sıkıntısı nedir?**

Salaz: Van'daki iş adamının en büyük sorunu Van'da olmaktır.

- **Vanlı olmak mı, Van'da olmak mı?**

Salaz: Van'da olmak. Kürdistan'da olmak.

- **Neden?**

Salaz: Kürdistan'da olmak pazara uzak olmak, Ankara'ya uzak olmak, bürokrasiye boğulmaktır. İhalelerin Ankara'da siyasi iktidarlar tarafından daha çok kendi yandaşlarına verilmesi sonucu bölgemizdeki iş adamları genellikle Batı'dakilere göre çok daha az, çok daha küçük parsalar alabiliyorlar. Bu da bölgenin kalkınmasına ve gelişmesine engel oluyor. Bölgede yetişmeye aday iş adamlarının birçoğu Batı illerine göç etmek durumunda kalıyor. Önemli sıkıntılardan biri budur. İkincisi, kalifiye eleman sorunu yaşıyoruz. Bu oldukça önemli bir eksikliktir. Ayrıca pazara uzaklık da çok önemli. Bölgenizde üretim yapılabilecek alanların tamamı Batı'da kullanılabilen ürünlerle dolduruluyor. Bölgemizde üretip Batı'ya ihraç edebileceğimiz ürünler takdir edilir ki Batı'da üretilenlerle mukayese edilemeyecek kadar pahalı olur. Nakliyeden kaynaklı olarak. Bölgemizdeki iş adamının en önemli sıkıntılarından biri budur.

- **"Bu bölgeye bu kadar teşvik veriyoruz, bu teşvikler yeniyor," diye yıllardır bir söylem var. Bunun doğruluk payı ne kadardır?**

Salaz: Anavatan Partisi iktidarları döneminde, 90'ların başında ciddi teşvikler olmuş bölgeye. Nakit teşvikler verilmiş. Projesini götürene bakkal hesabı para aktarılmış. İnsanlar da burada dört duvar üstüne çatıyı koyup projenin gereğini yerine getirdikten sonra asıl parayı Batı'daki işlere yatırarak veya başka alanlarda yiyip içerek tüketmişler. Teşvik paralarıyla bölgeyi kalındırmak yerine kendilerini kalındırmışlar.

- **"Gerçeklik payı var," diyorsunuz.**

Salaz: Var tabii. O dönemin teşvikleri kesinlikle bu şekilde heba edilmiştir. Daha sonraki teşvik hesabı, 4325 sayılı yasayı çok iyi bilirim. 5084 ve

6111 sayılı yasaları çok yakından bilirim. Uygulamaların şahidiyim. 4325 sayılı yasadaki eksiklikleri 5084'le gidermeye çalıştılar, olmadı. 5084'teki eksiklikleri 6111'le gidermeye çalıştılar, olmadı. 4325 sayılı yasada bir teşvik vardı. O teşvik, bölgeyi kaldırmaktan çok uzaktı. Biz oldukça ciddi eleştirilerde bulunduk. Her platformda söyledik. 5084 sayılı yasaya bu tespitlerimizin bir kısmı girdi, ama bizim istediğimiz gibi girmede. 5084 sayılı yasada teşvik miktarını veya teşvik alacak illeri, milli gelirden kişi başına düşen paya göre kategorize ettiler. Mesela 1.500 doların altındaki iller diye bir baraj kondu. Bu illerin içine Uşak, Afyon, Düzce, Osmaniye, Yozgat gibi iller de girdi, Doğu illeri de girdi. Öyle bir şey ki, o dönem kişi başı milli gelirleri 600 dolarla ifade edilen Şırnak ve Ağrı 1.488 dolarlık Uşak'la aynı kategoriye kondu teşvik edinebilme açısından. Siz yatırımcı olsanız bu teşvikten yararlanmak için Uşak'a mı yatırım yaparsınız, Şırnak'a mı? Düzce'ye mi yatırım yaparsınız, Ağrı'ya mı? Böyle garabet bir mantıkla çıktı. Biz bununla ilgili olarak kendilerine şunu önerdik: Bu 1.500 doların altını üç kategoriye ayırın. 1.250-1.500 dolar arasını bir kategori yapın ve yüzde 20 teşvik verin onlara. Arzu eden yüzde 20'yle o illere yatırım yapsın. 1.000-1.250 dolar arası bir grup olsun. Oraya yüzde 50 teşvik koyun. Tabanla 1.000 dolar arası olan en düşük illerimize de yüzde 90 teşvik verin ve arzu eden de onu tercih ederek gelsin, Şırnak, Van, Hakkâri ve Ağrı'ya yatırım yapsın. Böyle bir öneride bulunduk. Sonra dört bölgeye ayırdılar. Olumlu bazı şeyler içermesine rağmen yine çözüm olmadı. Yine Şırnak, Ağrı, Hakkâri, Van gibi iller geri kaldı.

• Peki sınır ticareti durumu nasıl şu an?

Salaz: Sınır ticareti 1990'larda fevkaledeydi. Ancak Batı'dakiler engellediler. Biz İran'la çok güzel ticaret yapıyorduk. Van'a geldiğinizde gördüğünüz o şekilli binaların neredeyse tamamı sınır ticaretinden elde edilen sermaye birikiminin sonuçlarıdır. Büyük çoğunluğu oradan oluştu. Organize Sanayi Bölgesi'nde şu an yüz ile yüz yirmi arası faal işletmemiz var ve neredeyse yarısından fazlası sınır ticaretinden elde edilen sermayeyle kurulmuş işletmelerdir. Ancak eski [DSP-MHP-ANAP] koalisyon dönemi hükümetinden kalma MHP'li bürokrat Kürşat Tüzmen, sanırım Dış Ticaret Müsteşarı iken, böyle ucube bir ticaret olmaz diyerek, sınır ticaretini bir anda kaldırıp attı, yok etti. Van'da bir panelde ben bunu onun suratına çarptım. VANGİAD'ın, TÜGİAD'la yaptığı ortak bir paneldi. O zaman Hayati Kaya TÜGİAD Başkanı'ydı. Hayati Bey ısrarla "Van'a Kürşat Bey'i getireceğim," demişti. 2002'de oldu. AKP'nin yeni kurulduğu günlerdi. Tayyip Erdoğan cezaevinden yeni çıkmıştı. Van'a geldiğinde sınır ticaretiyle ilgili eleştirilerimizi Kürşat Tüzmen'in suratına çarptık. Sınır ticaretinin Van'ı kaldırdığını, Van'a çok bü-

yük yatırımlar yapılmasını sağladığımızı söyledik. Sınır ticareti şu an bavul ticareti üzerinden işleyen, ancak çevresine ışık veren bir konumda.

• **Kürt siyasal hareketinin sermayedara bakışı konusunda ne düşünüyorsunuz? Kürt sermayedarlar olarak bir sıkıntınız var mı Kürt siyasal hareketiyle?**

Salaz: Elbette var. Sermaye grubunun iktidardan bağımsız iş yapması mümkün değil. Açık ve net. “Ben hiçbir siyasi yapıyla, devletle, hükümetle, bakanlıklarla veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş yapmayacağım,” diyebilecek bir adam yoktur. Gerek müteahhitlik düzeyinde, gerek satış-pazarlama sektöründe, yani hangi alanda olursanız olun mutlaka devletle iş yapmak zorundasınız. Devletle iş yapmak durumunda kalan insanlara da Kürt siyasal hareketinin zaman zaman olumsuz tepkileri olmuştur. “Zaman zaman” diyorum. Süreklilik arz eden bir tutumu yok. Örneğin bazı yol işlerini engellemesine rağmen yapanları tehdit etme, kaçırma, iş makinelerini yakma gibi nedenlerle bölgedeki iş adamları açısından bir tedirginlik oluştu. Ancak barış süreciyle beraber şu an görülen bir şey değil.

Baysal: Barış süreci etkiledi yani!

Salaz: Elbette. Barış süreci, başladığından bu yana benim çok umutlu olduğum bir konu. Türkiye barışı sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Kürt siyasal hareketi de 2002’den beri AKP de buna muktedirdir. Ben Akil Adamların yaptığı çalışmalarda da bulundum. Hem bir televizyon kanalında canlı yayında yaptığım bir konuşmada hem de Akil Adamların bizzat benimle yaptığı toplantıda basın huzurunda bu konuyu gündeme getirdim. Türkiye’nin barışa ihtiyacı var, gelecek çocukların barışa ihtiyacı var, yüz yıl da sürse ne Kürtler bitecek ne de Türk askeri bitecek. Böyle bir nüfusa sahip olan bölgede savaş sadece kan ve gözyaşını artırır. Bu işin muktedirlerinin bir gün mutlaka barışı sağlayacaklarına inancım tamdır. Bunu ifade ettim. Bugün tam da onu yaşıyoruz. Ben bu konuda önce gerillayı sınır dışına çıkarma konusunda dirayetini kabul ettiren PKK lideri Sayın Abdullah Öcalan’a ve Türkiye’deki ırkçı, faşist, Kemalist devlet geleneğine, yasalarına ve toplumsal muhalefete rağmen bunu hem Türk halkına hem Kürt halkına hem de diğer siyasi yapılara kabul ettirme başarısını gösteren Türkiye Cumhuriyeti’nin şu anki Başbakanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan’a buradan teşekkür ediyorum. Bu ikisi ciddi risk almış önderler. Bu halkın, en azından bir yıldır tek bir annenin gözünün yaşının akmamış olmasını sağlamaları bile takdire şayandır. Bunu özellikle vurgulamak istiyorum. Bu coğrafyada yaşayan bütün kadim halkların sonsuza kadar etle tırnak gibi olmaları gerektiğini düşünerek ifade ediyorum bunu. Bu bizim için geri dönülmez bir noktaya gelmiştir. Hepimizin

barışın sürmesine, bu sürecin devam etmesine ve ileri safhalara taşınmasına yönelik çabalar içinde olmamız gerektiğini düşünüyorum.

• 90'lardan beri Kürdistan'da sivil toplum açısından neler değişti?

Salaz: 1994'te Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin yerel yönetimlerle ilgili bir toplantısı olacaktı Van'da. Ben de derneğin üyesi olarak Van'dayım. Katılımcıların birçoğu üniversitelerdendi, özellikle eski TOKİ Başkanı Yiğit Gülöksüz vardı. Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin toplantısı için tahsis edilmesi istenen kültür müdürlüğü salonuna gidip para yatırmaya ben cesaret edemedim. O zamanlar insanların her gün faili meçhullere kurban gittiği günlerdi ve bu parayı yatıran kişi ben olmamalıydım. Ben sadece kültür müdürlüğünden hesap numarasını alıp o dönem derneğin proje müdürünün eşine hesap numarasını verdim. Parayı banka hesabına yatırdılar. Tahsil makbuzunu alıp Ankara'ya gönderdim. O gün 22 konuğumuz vardı il dışından gelen. Salonunda da 23 polis vardı.

Biz toplantıyı çekecek kamera bulamamıştık, polis iki kamerayla çekiyordu. Biri izleyicilerin üzerine doğrultulmuş, diğeri polislerin üzerine doğrultulmuş vaziyette iki kamerayla. Rica ettik, "Ne olur bir kaset de bize verin bari," diye espri yaptık. O günlerden bugünlere geldik. Daha sonra İstanbul'da bir toplantıya çağırıldılar bizi. Ahırkapı'da büyük bir oteldeki toplantıya gittik. Ödümüz kopuyordu. Burada konuşacağız, acaba Van'a gidince bizi alırlar mı? O günlerden geldik biz. Yıllar sonra bunu okuyacak olan insanlar belki de diyecekler ki, "Yuh, bu kadar da olur mu?" Gerçekten oluyordu. Bir anda kaybedilmeniz mümkündü. Hiç kimsenin bu konuda garantisi yoktu. Bölgede her gün birilerinin başına geliyordu. Biz de bu sebeple yoğurdu üfleterek yeme noktasındaydık.

Yaşadığımız deneyimlerin bir kısmını henüz söylemem uygun değildir. Belki daha sonraki bir söyleşimizde paylaşırım bunları. Ama sivil toplum olarak geldiğimiz noktanın, tabii Avrupa'yla falan kıyaslamak çok saçma olur, ama kendi içimizde geldiğimiz noktanın iyi bir yer olduğunu düşünüyorum. Bugün biz artık hiç kimseden izin almadan toplantılar düzenliyoruz. Bugün toplantıda söylediğim gibi, belediye yola asfalt döktüğünde seven bir toplumuz. Oysaki belediyenin asli görevidir bu. Belediye o yolu zaten yapmak zorunda, kaldırımı, yeşil alanı yapmak zorunda. Bunlar zaten olmalıydı. Bunlar bizim elimizden alınmış haklarımızdı. Şimdi biz bu haklarımıza kavuştuk diye seviniyoruz.

Van'da 23 polise karşı 22 kişiyle yapılan toplantının bir benzerini İstanbul'da yapıyoruz. Sadece iki sivil polis geliyor, salonun arkasında oturuyor, bakıyorum, çocuklar orada bulmaca çözüyorlar. Toplantıyla alakaları yok. Zaten konuyu da anlamıyorlar. Sonra kalkıp gidiyorlar. Yemek yiyip kaybo-

luyorlar. Van'da böyle! Orada böyle! Van'da yaşadığımız ortamı normal gibi düşünüyorduk, oysaki normali İstanbul'da yaptığımız toplantıydı. Normali şimdiki.

Şimdi yaptığımız toplantılarda polis olmuyor. Valilikle herhangi bir temasımız olmadığı halde istediğimiz mekânda, istediğimiz şekilde, istediğimiz toplantıları yapıyoruz ve dilediğimizi konuşuyoruz. Bugün gördünüz, Isparta'lı kadın Kürdistan dediğinde ne kadar mutlu oldum. Beklemiyoruz. Uzun zaman sonra giydiğim ceketimde bulduğum paraya sevinmeye benzetiyorum bunu bazen. Kendi paramı cebimde bulunca seviniyorum. Kadının benim yaşadığım coğrafyaya, benim bildiğim ismi veriyor olması beni sevindiriyor. Orası zaten benim. Benim coğrafyamın, benim toprağımın adını Türkiye'li bir kadın, bir insan zikrediyor ve ben bundan mutluluk duyuyorum. Geline nokta bu!

• Sivil toplumun barış sürecinde rolü nasıl olabilir?

Salaz: Ben de çok önemsiyorum barışı. Barışsız bir toplum sivil olsa ne olur, olmasa ne olur? Sivil toplum elbette halkın aydınlanması konusunda önemli işleve sahiptir. Zaman zaman televizyonlarda, radyolarda, yerel medyada veya katıldığımız toplantılarda yaptığımız konuşmalarla, yazılarımızla ifade ettiğimiz gibi barışı sürekli zinde tutarak halkın gündemine taşımamız ve savaşa karşı bir cephe oluşturmamız gerekiyor. Buna uygun düşen sivil toplum her zaman vardır, var olacaktır ve var olmalıdır da. Asıl olan budur. Barış sürecinde sivil toplum olmazsa olmazdır ve bence sivil toplum barışın en önemli argümanlarından biridir.

URFA

Urfa'ya iki ayrı dönemde gidiyoruz. İlk ziyaretimiz 30 Ocak 2014 Perşembe günü.

Türkiye bu sabaha doksán savcının görev yerlerinin e-postayla değiştii haberleriyle başladı. Bölge halkıysa Öcalan'ın Ermenilere yazdığı mektubu konuşmakta. *Agos* gazetesinde bugün yayımlanan mektupta Öcalan, Ermeni halkının 1915'te yaşadıklarını "soykırım" olarak tanımlarken tüm dünyayı ve Türkiye Cumhuriyeti'ni bu gerçikle yüzleşmeye çağırıyor.

Bugün Türkiye gündeminde Urfa'yı da yakından ilgilendiren bir haber var. Kadına Şiddete Karşı Müslümanlar Urfa'da da yaygın olan Suriyeli kadın ticaretine karşı yarın Fatih Camisi avlusunda buluşacaklar. İnisiyatifin çağırısı şöyle: "Suriyeli sığınmacılar açlık korkusu, geçim sıkıntısı, güvenlik ve gelecek kaygısı nedeniyle fuhşa ya da mecburi evlilikler yapmaya sürükleniyor. 'İyilik' adı altında yapılan evlilikler kadınların para karşılığı alınıp satıldığı, araçların komisyon aldığı bir kadın ticaretine dönüşüyor. Bizler bu istismarın İslâmî kılıflara büründürülmesini kesinlikle kabul etmiyoruz."

Sağanak yağmurlu bir günde Diyarbakır'dan Urfa'ya doğru yola çıkıyoruz. Yolun sağı solu Karacadağ eteklerinde taş yurdu âdeta. Urfa'ya yaklaştığımızda yağmur kesiliyor ve bir tabela karşılıyor bizleri: "Tarihin sıfır noktasına hoş geldiniz - Urfa Belediyesi"

Urfa'ya seçim havası tam anlamıyla nüfuz etmiş. Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir Urfa'dan BDP adayı olunca şehre renk katmış. AKP adayı da bir vali. Bunlardan ötürü MHP tabelasında şöyle yazıyor: "İthal adaylara yol ver, Urfalıya oy ver!" HÜDA-PAR adayının tabelasında da "Yereli yerli yönetir, sen siye gel Urfalı" yazmakta.

GAP EKOLOJİK TARIMSAL KALKINMA VE SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ

MEDET ABBASOĞLU

Urfa'da ilk randevumuz GAP Ekolojik Tarımsal Kalkınma ve Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Derneği Başkanı Medet Abbasoğlu ile. Medet Bey gençlik yıllarından beri geleceği sivil toplumculukta görmüş biri. Uzun yıllardır sivil toplum örgütçülüğünü ve eczacılığı bir arada götürüyor.

Medet Abbasoğlu'nun bürosu bir meydana bakan apartmanın orta katında. Büyükçe masada Hint işi bir satranç takımı...

Medet Abbasoğlu, GAP İdaresi ve AB projeleriyle uzun yıllardır iç içe olduğundan olsa gerek alanıyla ilgili konularda hayli bilgili bir sivil toplumcu.

Urfalı biraz rahatına düşkün!

• GAP Ekolojik Tarımsal Kalkınma, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği hangi tarihte kuruldu? Hangi ihtiyaçtan doğdu?

Medet Abbasoğlu: 2004'te ziraat mühendisleri olarak –üniversiteden hocalarımız var, çiftçilerimiz var– yirmi kişilik arkadaş grubuyla kurduk. Ben bölgede yerel kalkınmayla ilgili sürekli araştırma içerisindeydim. 2000'lerde "Bölgede neler yapılabilir?" diye arkadaşlarla sürekli tartıştım. O ara GAP'ın bölgesel kalkınma, kırsal kalkınma tartışmaları vardı. Girişimcileri destekleme merkezi GAP dairesini ziyaret ederken dedim ki "Bölgesel bir çalışma yapmak istiyorum. Yerel kalkınma için güç birliği yaratmaya çalışıyorum" O zaman dediler ki "İsrail'den nar çekirdeği üzerine bir araştırma var. Madem yerel ürünler üzerinde çalışıyorsun nar çekirdeği toplayabilir miyiz?" "İyi olur," dedim. Zaten Siverek yöresini çok seviyorum. Bu bölgenin iki

önemli havzası var. Biri Karacadağ, biri Fırat. Bu konularda çalışmalar yaptık geçmiş yıllarda Siverek Kaymakamlığı'yla. Ciddi bir meyve potansiyelimiz var Fırat'ta. Karacadağ'da da hayvancılık potansiyelimiz var. Ciddi bir yöresel markamız da vardı. Katine diye bir nar markası. "Ben yapabilirim," dedim. O zaman 500 gram aldık. Bilimsel olarak Türkiye'de ilk defa Katine narı üzerine bir çalışma yaptık.

• 500 gram tohum mu?

Abbasoğlu: 500 gram nar çekirdeği. Kötü niyetli insanlar "İsrail'e satıyor-sun," dediler. Hatta yayınlar yapıldı. "GAP İsrail'e satılıyor, toprak alınıyor," diye. Orada bir nar çekirdeği tartışması bile var. Oysa bizim amacımız gerçekten bölgesel bir kalkınma ve yerel bir ürünü markalaştırmaktı. Bu nar çekirdeğini gönderdikten sonra üç ton daha nar çekirdeği istediler. O zaman nar üreticilerini örgütlemeye karar verdik. Ben hayatımda ilk defa ciddi bir çalışmayla GAP Sürdürülebilir Tarımsal Kalkınma Derneği'ni kurdum. "Demokratik olsun, yönetime üç tane çiftçi bırakalım, iki kişi biz aydın ya da iş adamı arkadaş olalım," dedim. AB'ye bir proje yapacağız. O dönem Avrupa Birliği'nin GAP Kırsal Kalkınma Projesi vardı.

• Tarih?

Abbasoğlu: 2004. Ondan sonra biz GAP Sürdürülebilir Tarımsal Kalkınma Derneği'ni kurarken maalesef o üç arkadaş bizi yönetime almayarak ayrı bir kongre kurmaya çalıştı. Kurucular kurulundan sonra ilk olağan kongre yapılıyor ya... Ondan sonra ne yapacağımı şaşırdım. Hemen o dernekten istifa ettik. Sonra GAP Ekolojik Tarımsal Kalkınma Derneği'ni kurduk. Bu defa yarı demokrasi şeklinde, ağırlık aydınlarda, iş adamları da olacak şekilde. Biraz daha çiftçiyi dışarıda örgütledik. Elli çiftçiyi örgütledik.

• Peki o kurup sonra ayrıldığınız dernek başarılı olabildi mi?

Abbasoğlu: Hayır. Kapandı. Beyanname vermediler. Zaten bu bölgede en büyük eksiklik. Derneklerle ilgili fikrimi sonra söyleyeceğim. Dolayısıyla AB'ye proje verdik. Fırat-Karacadağ havzasında organik tarım projesi. Bölge-mizde ilk organik tarım projesidir. Sonra orada çiftçilerimizi örgütledik. On-lara eğitim verdik. Zararlılarla mücadele için ilk defa profesyoneller geldi. O yöreyi, o havzayı ilk defa gördü insanlar.

Bu güzelim cennet, bölgeye yetecek bir potansiyel. Güzel bir turizm başlayacak orada. İlk kıvılcım bizim o derneğin kurulumuyla oldu. Sonra çift-çileri örgütledik, ama maalesef bir birlik kuramadık. Bu bölgenin bir yarası zaten bu: İnsanların örgütlenememesi. Verdiğimiz eğitimler yetmedi. Sonra uzun yıllar itişme kakışma... Sancılı bir bölge orası. Mesela kaymakamlık sağ

olsun, yirmi bin liralık su ve elektrik sorununu çözecek ve bir sulama projesi yapacaktı. Birbirlerine girdiler. Herkes kendi tarafından geçmesini istiyor. Bir kargaşa, itişme... Herkes herkese karşı. Böyle bir yerde projenin çok başarılı olması mümkün değildi. Ama yine de biz onlara GAP dairesiyle sulama yaptık. Bir ara küresel ısınma mı diyelim, bu artezyen kuyularının bilinçsizce açılmasından dolayı mı, sular birden kesildi. Koskoca bir köyün suyu kesildi. Biz geçici olarak GAP dairesiyle suyu getirdik onlara. Sulama projesi yaptık. Onu da pek beceremediler. O projelerde AB uzmanlarının önerisiyle elli çiftçi arasından yedi önder belirledik. O yedi kişiyle ilişkilerimiz devam ediyor, ikisini de derneğe üye olarak aldık. O yedi kişinin sertifikasyon çalışmalarını yaptık. Organik çalışmalarını yaptık. Şimdi bizimle beraber hareket ediyorlar. Onları bölgeye gönderdim. İzmir'de organik tarım kooperatifleri vardı. Çok ciddi bir eğitim aldırarak. Özellikle bir tane önder yetiştirelim diye. İzmir'de on günlük bir eğitim aldı o önder çiftçilerden biri.

• **Urfa'nın biraz da GAP bölgesinin motor gücü olması nedeniyle ihtiyacı dikkate alarak örgütlenmiş bir kurumsunuz. GAP'la diyalogunuz nasıl?**

Abbasoğlu: GAP gerçekten çok önemli bir kurum. Hatta bir dönem GAP'a bile yanlış bakıldı buradaki yerel kadrolar tarafından. Aydınlar dâhil. Ben şahsen fikir olarak inanıyorum ki GAP'ın dönüşümde çok ciddi bir görevi var. Bu görevi de uzmanlar yapıyor. Yeter ki sağlıklı projeler gitsin. Evet, uzmanlar rahatsız. Evet, evleri, aileleri burada değil, ama dönüşümde büyük emekleri var. Yeter ki proje gitsin. İnsanlarımız aslında bu altın fırsatı değerlendiremediler. Bir örgütlenebilseler... GAP'ın mantığı bu. Bireysel zengin yaratmıyor, diyor ki "Birlikte yapın, eğitim yapın, birlik olun, size yüzde 75 hibe vereyim. Birlikte değilseniz yüzde 50 vereyim" GAP'ta çok değerli uzmanlar var. Bir de GAP bölgede kendini her zaman korumuştur. Gözlemleyebildiğim kadarıyla siyasi olarak cidden tarafsız bir değerlendirme yapısı var GAP'ın. O vizyonunu ve misyonunu bugüne kadar korudu.

GAP'tan maalesef yararlanamıyoruz. Kendi eksikliğimizden dolayı. Mesela şimdi ben nar üreticilerini tekrar topluyorum, derneği kurumsallaştırmaya çalışıyorum. Organik zeytin ve özellikle nar üreticilerini bir araya getirmeye çalışıyorum. GAP bize yirmi kişilik önder güç yetiştirdi. Ben de onun içindeyim. On iki yıldır eğitim alıyorum. Yurtdışına gönderdiler. İtalya, İspanya, Almanya tarımı hakkında on iki gün eğitim aldık, üç ülkenin tarımlarını çok ciddi inceledik. Mesela Fransızlar bile geldiler Diyarbakır'a, sağ olsun Osman Baydemir'i de rektör beyi de kutluyorum. Aslında Urfa'da yapmak istiyorduk. Fransızlar geldiler, Dicle Üniversitesi'yle beraber Diyarbakır'daki iş adamlarıyla Fransız tarımını incelediler. Mesela İtalya'ya buradan yirmi kişi götürdüler, oradan da getirdiler. Güzel bir değişim oldu sonra.

Seyhmus Diken: GAP'la ilgili eleştiriler de var. Mesela ben 98'de İsrail'e gidip oradaki kırsal kalkınma dinamiklerini görmüştüm. Örneğin toprak-taki tuzlanma, bu sebeple toprağın çölleşmesi ve bir daha sağlıklı kullanı-lamaması konusunda eleştiri alıyor. Bu konuya yaklaşımınız nedir?

Abbasoğlu: Eksikler, eleştiriler tabii olabilir. Bu bölge uzun yıllar ihmal edildiği için insanlarımız bilinçli değil. Toplumsal dalganın dipten gelme-si lazım. Hep anlatırım, felsefenin hemen birinci sayfasında yazıyor. Taşa ısı verirsiniz buharlaşmaz, ama suya ısı verirsiniz içindeki oksijenle karbondi-oksit ayrışmaya müsait olduğu için buharlaşıyor. Bu bölge hakikaten uzun yıllar ihmal edildi. Hep savaş, kan davaları... Ben 58 yaşındayım, hâlâ yaf-talama, kargaşa, kan davaları, tartışmalar, gericilik, yobazlık... Mesela bi-zim bölgede GAP bölge müdürümüz geldi, hibe verecek. İnsanımızın yapısı-nı çok iyi çözmemiz lazım başarı için. Müdür gelmiş, sulamaya çözüm üre-tecek. Meğer biri artezyen bulmuş, suyu parayla satıyor ve diyor ki "Siz ne rüşvet alıyorsunuz da gelip burada insanlara bedava yapıyorsunuz?" İnsanı-mız bu kadar geri. GAP'ın eksikleri var, olabilir. Devlet'in GAP'a bakışı da...

Diken: Üvey evlat gibi.

Abbasoğlu: Evet, üvey evlat gibi. Dolayısıyla buradaki uzmanlarımız hep bir kaçış çabası içinde oldular. Gelmiş geçmiş valilere de söyledim. Ama şim-di gerçekten öyle değil. Dolayısıyla insanımız da bencilliği, bireyciliği çöz-müş değil. En büyük eksikimiz örgütlülük bilinci. Tabii ki bu sadece üst ya-pıdaki insanların bilinciyle ilgili değil. Alt yapıda üretim biçimlerinin değiş-mesi lazım. Bizim orada coğrafi şartlar uygun, ama hâlâ bir traktör yok. Dağ-lık yer, tamam, ama GAP bunu çok yapmaya çalışıyor, ortak makine aldık onlara, ortak kullanıp bilinçlensinler diye. Maalesef ortak kullanamadılar. Makine bozulmuş, 150 lira verecek çiftçimiz. Güzel bir alet vermişiz. Zarar-lılarla mücadele için. Çapa makinesi vermişiz. Bizim aydın olarak, STK ola-rak bu sorunu çözmemiz lazım önce. İnsanlarımızı nasıl bilinçlendireceğiz? Nasıl dönüşüm olacak? Bence orada çok kafa yormamız lazım.

• Nasıl bir örgüt yapınız var? Mesela kadın yöneticileriniz, üyeleriniz var mı? Hedef kitlenizle nasıl bir ilişkiniz var? Sivil toplum örgütleriyle ilişkileriniz nasıl?

Abbasoğlu: Gerçekçi olmak lazım. Zaten GAP'ta dün değil, evvelki gün toplandık. Bizim derneğin kurumsal yapı sancısı var. Kurumsallaşmamız la-zım. En azından ses getirmek için nar üreticilerimizi derneğimize toplamak istedik. Yine uzmanlarımız kalsın. Kadınlarımız var, fakat biz gerçekten o Avrupa'da gördüğümüz düzeyde bir STK değiliz. Onun sancılarını yaşıyo-ruz. Açık söylüyorum, hedefim 2015'e kadar derneği gerçek anlamda sahip-

lerine teslim etmek. Tam demokratik bir seçim yapmak. Sivil toplum örgütü diyoruz da ne kadar siviliz? Bu sancı bizim derneğimizde de var. Dolayısıyla ciddi anlamda dernek olarak bir değişim planımız var. Gerçekten burada organik tarım yapan çiftçileri bir araya getirmek istiyorum. Geçenlerde sağ olsun, Zeynep Karahan Hanım, bayan üzerinde çalışıyor, beni aradı, dedi ki “Ben organik tarım yapmak istiyorum” AKP Urfa Milletvekili. Bir milletvekili derneğimizi aradı, çok mutlu oldum. Dedi ki “Bir kadın hareketi yapmak istiyorum. Bölge seçmek istiyorum” Biz dedik ki “Siverek uzak olur, ya Yaylak ya da Kıyas olabilir” Ferhat Göçer’in annesi öğretmen, güzel bir toplantı yaptı. İnsanları bir araya getirdi.

Diken: Hâlâ burada mı Ferhat’ın annesi? Kürt aile değil mi?

Abbasoğlu: Evet. Emekli olmuş, Yaylak’ta. Fatma Hanım. Mesela onlarla da o hareketi konuşabilirsiniz. İşte Devlet-STK-yerel güç. Mesela Yaylak’ta şu an organik fıstık... Ferhat’ın babası da Yaylak Belediye Başkanı. Kürt olup olmadıklarını tam bilmiyorum, ama güzel Kürtçe konuşuyorlar.

Neyse, dolayısıyla orada fıstıkla ilgili bir kadın hareketi başlayacak. Mesela orada milletvekilimiz paketlemeyi düşünüyor. Hâlâ da yavaş gidiyor. Şunu da söyleyeyim eğer sizi rahatsız etmeyecekse. Fransa’da “Nasıl kalkındınız, ne yaptınız?” diye bütün grup sordu. Dedi ki “Biz bir bedel ödedik 1945 işgalinde” Hatta biri espri yaptı, Hitler’e demişler ki “Babam bizim müzele-rimize karışma, ülke senin olsun” Böyle bir espri de yaptı. “Logomuza bak-tınız mı?” diye sordu, “Dikkatimizi çekmedi,” dedik. Gerçekten de üniversi-teden köylere kadar her yerde horoz resmi vardı. Ataları onlara “Lütfen ho-roz gibi çöplüğünüze dönün,” demişler. Tarlalara yani. Diyorlar ki “Biz tar-lalara geri döndük, ziraat mekteplerini kendimiz açtık. Ziraat odasını ken-dimiz açtık” Örgütlenme alttan gelmiş yani. Biz sürekli devletten bekliyo-ruz ya onlar tam tersi “Biz ne yapabiliriz?” diye düşünüp bir araya gelmişler. Şimdi bizim bu bölgede tek sıkıntımız bir araya gelmek. Mesela bir sürü in-san benimle alay ediyor, “Bu adam ne yapıyor? Boş işlerle uğraşıyor,” diye.

Diken: Sivil toplumculuk boş adamların işi olarak görülüyor yani.

Abbasoğlu: Ben bu Fransız modeline gerçekten önce nar işiyle başlamaya karar verdim. Hatta Çinlilerin meşhur bir lafı var, diyor ki “Önce ileri insa-nı bulun, sonra orta insana gidin, en son geriye gidin” Böyle bir model ya-pacağız. Bizim derneğin pusulası şudur: doğruluk, dürüstlük, hakkaniyet.

• Kaç üyeniz var?

Abbasoğlu: Elli üyemiz var. Yirmi-otuz kişi ilgisiz, onları çıkaracağız. Ya-ni çıkaracağız derken, öyle bir hakkımız yok da yani dilekçe vereceğiz. Ke-

sin prensip kararı aldık yönetim kurulu olarak, aidatını ödemeyen üyelikten çıkarılacak.

• **Yönetimde kadın üyeniz var mı?**

Abbasoğlu: Yok. Dediğim gibi, ziraat mühendisi arkadaşlarımız bize dışarıdan destek oldular. Bu dernek bir defa bir *network* kurdu. Örneğin GAP soruyor “Çiftçiler kimdir?” diye, isimlerini veriyoruz. Derneğimiz Karacadağ Kalkınma Kurulu’nda yer alıyor ve aynı zamanda Organik Tarım Yürütme Kurulu üyesi. Dolayısıyla bölgede fikir oluşturma anlamında güzel çalışmalarımız var.

• **Nasıl yürütüyorsunuz kendinizi dernek olarak?**

Abbasoğlu: Projelerle geldik bugüne.

• **Nereye veriyorsunuz projeleri?**

Abbasoğlu: GAP dairesine verdik. Karacadağ Kalkınma Ajansı’na verdik. Onun dışında da Siverek Kaymakamlığı’na dışarıdan destek verdik.

Diken: Profesyonel çalışanlarınız var mı?

Abbasoğlu: Vardı. Bir yıldır pasif durumdayız dernek olarak. Çünkü, bu dönüşümü yapmadan ben açıkçası ileri atılmak istemiyorum. Önce nar üreticilerini bir araya getireceğim. Onlar ses getirecek bir model oluşturacak. Yani biz de açıkçası bir model oluşturmanın peşindeyiz. Bölgede on yıllık bir deneyimimiz var. Zaten derneklerde liderin çok önemli bir özelliği vardır. Fakat liderin yanında bir de gerçekten ikinci bir desteği yoksa o da olmuyor. Biz bu dernekte onu da oluşturamadık. Bu bir gerçek. Dünyadaki değişim, küresel tartışmalar, insanların kısa yoldan zengin olma çabaları hepimizi etkiliyor. Biz de bu tartışmaların dışında değiliz. Eskiden ben Siverek Yüksek Tahsil Talebe Cemiyeti Başkanı’ydim. Biz aydınlar gidip temmuz, ağustos ayında ücretsiz eğitimler veriyorduk, kurslar düzenliyorduk. Derneklerde en önemli şey gönüllülüktür. Bir de hedef ve amaç önemlidir. Hedefi ve amacı iyi irdelenmemiş dernek kısa ömürlü olur. Eğitimler bunu bize gerçekten gösterdi.

Diken: Öğrencilik döneminizden bu yana sivil toplumculuk yapan birisiniz. Böylesine hızlı büyüyen bir şehirde sivil toplumculuğun bu kadar yetersiz kalmasını neye yoruyorsunuz?

Abbasoğlu: Geçmişten bu yana STK'lara kötü bakıldı. Fakat her şeyin hakkını vermek lazım! Bu fikrimden dolayı bazen eleştiriliyorum, ben hayatta hiçbir zaman yordakçılığı sevmem, ama şu an derneklerde bir özgür-

lük var. Mesela kendi kendimizi denetliyoruz. Bu eskiden var mıydı? Şimdi bu gelişmeyi görmek lazım. “STK’yı iyi kurmak lazım,” dedim ya STK’nın hedef ve amaçları doğrultusunda hareket etmek de bir erdemdir. Mesela benim amacım nar üreticilerini örgütlemek, bu konuda topluma bir katkı sunmak, bir eylem yapmak. Bölgedeki kalkınmaya ve dönüşüme hizmet edeceğem ben o profilde hareket etmeliyim. Örneğin dernek siyaset yapamaz, ama sen nar üreticilerini örgütlediğin zaman, onlarla ilgili bir siyaset oluşturduğun zaman bu da bir siyasettir. Bunu bir defa ayırtırmak lazım. Dediğim gibi, hedef, amaç... Bir defa derneklere geçmişte iyi bakılmamış. Hatta Sive-rek’te bölgesel kalkınmayla ilgili çalışma yaptığımız zaman bunu kötüye yoran insanlar vardı. Ama şimdi öyle değil. STK’ların gerçekten önü açık. Belki birincisi devlet içindeki kesimlerin yanlış bakışı, ikincisi, halkımız hâlâ dernekler kendilerini yanlış yönlendirdiği için olumsuz bakıyor.

• Bu aşılmadı mı sizce?

Abbasoğlu: Diyarbakır’da aşıldı da...

• Devlet de kendi sivil toplum kuruluşlarını yaratıyor, kaynakları kendi derneklerine aktarıyor.

Abbasoğlu: “Aşıldı,” diyorum. Bizim halkımız, aydınlarımız hâlâ dertli ve Urfa’da hâlâ aşılmadı. Emekleme döneminde. Biz mesela AB projesine on kişi bulamazdık. Biz Diyarbakır’da eğitim aldık. Ama şimdi Urfa proje bazında Diyarbakır’la hemen hemen aynı seviyeye geliyor. Fakat dediğim gibi, dipten hareket etme anlayışı eksik. O çok önemli. Sorunu yaşayanlar bir araya gelip çözüm üretmeli. Bizim buradaki sıkıntımız bu. Yoksa proje bazında hakikaten güzel şeyler yapılıyor. Bir de projelerde kirlilik başladı tabii.

• Derneklerin projecilikten ya da projelerden uzak durmasını da biraz anlatırsanız...

Abbasoğlu: Geçenlerde Bakan Bey’e de söyledim. Biz proje yaparken Avru-pahılar bize diyor ki “Bir defa iç muhasebe tutun, bir sekreterlik, bir asistanlık oluşturun. Önce altyapınızı oluşturun. Bunları yapmıyorsanız proje hazırlamayın. İkincisi, bu defteri yedi yıl saklayacaksınız, biz istediğimiz zaman bizim dışımızda birileri gelip sizi denetleyecek” Biz Ajans’ta proje yaptık, her üç ayda bir rapor... Yani güzel bir denetim mekanizması... Tabii insanın kendi kendini denetlemesi güzeldir, ama kontrollü denetim daha güzeldir. Tabii ki yol gösterecek şekilde... Proje nasıl yapılır? Proje nasıl denetlenir? Nasıl başa-rılır? Biz AB’de bunun eğitimini aldık. Şimdi kalkınma ajansları yapıyor bun-ları. Özellikle hakkını vermek lazım, bizim bu bölgenin Karacadağ Kalkınma Ajansı şeffaf, dürüst, değerli bir grup yani gerçekten. Kendim de kuruldayım.

Bizim yapacağımız, dediğim gibi, sorunu olan insanları bir araya getirmek. Buradaki tıkanıklık nereden geliyor? Üretim biçiminden mi? Üretim güçlerinden mi? Aydınların dernekler konusunda yanlış adımlar atması mı? Bunu gerçekten aydın olarak tartışmamız lazım. Tıkanıklık nerede yani? İnsanlarımızı neden bir Fransa, bir İtalya'daki dernekler gibi örgütleyemiyoruz? Oralarda bir derneğin 30 bin üyesi var.

- Taraf olmak, tarafsız olmak, bağımsız olmak veya bağımlı olmak, bu kavramlar size bir sivil toplumcu olarak ne çağrıştırıyor?

Abbasoğlu: Derneğimiz adına ve kendi hayat felsefem olarak şunu söyleyeyim: Doğrunun yanında taraf olacaksın, yanlışa karşı çıkacaksın.

- Mesela siz nar üreticileriyle beraber bir proje yaptığınızda neyin tarafısınız? Neye karşısınız? Kime bağımlısınız ya da kimden bağımsızsınız?

Abbasoğlu: Çiftçinin sorunlarına çözüm üretmede taraf olmamız lazım. Çiftçinin devletle, örneğin Tarım Bakanlığı'yla sorunu varsa bizim STK olarak çözüm üretmemiz lazım. Halkın değişimi yönünde taraf olmamız gerekiyor. Bir baskı unsuru olmamız gerekiyorsa orada STK olarak görevimizi almamız lazım.

Diken: Gelirken iki tabela dikkatimi çekti. Birinin tabelasında diyor ki "İthal adaylara yol ver, Urfalıya oy ver" Bir başkasında da diyor ki "Yereli yerli yönetir" İlginç olan şu ki biri Hüda-Par'ın afişi, diğeri de MHP'nin afişi. İyisiyle kötüsüyle bir barış süreci gidiyor, taraflar hâlâ görüşüyorlar, yakın günlerde bir yerel seçim yaşanacak ve en önemli iki partinin adayı Urfalı değil, biri Diyarbakırlı, biri Maraşlı. Sizce yerellik meselesi ve barış meselesi Urfa'da ne kadar önemli?

Abbasoğlu: Dernek olarak böyle bir fikir beyanında bulunmamız doğru değil. Dernek olarak bugüne kadar koruduğumuz en önemli şeydir siyaset konusu. Ben Medet Abbasoğlu olarak cevap vereyim. Rahmetli babam hep derdi ki "Ah, bir gün kürsüye çıksam, konuşma yapsam!" Benim yaşı 58. İngiliz bir uzman bize eğitim verirken dedi ki "Arkadaşlar yarım saat boyunca konuşmak zorundasınız, konuşmayana sertifika vermem" "Nasıl konuşacağım, nasıl yapacağım?" diye ellerim titriyor. Dedi ki "Boş konuşun, ben sizin beden dilinize bakacağım" Bir gün, hiç unutmam, ayak ayak üstüne atmıştım, abim geldi, "Amcan geçiyor," derken tokadı yapıştırdı. Mesela ayaklarda sağda mı oturursun, solda mı oturursun? Bu yörenin insanları olarak biz hep böyle baskılarla büyümüşüz. Şimdi bir toplumda bir insanın dışarıdan mı içeriden mi olduğu tartışılıyorsa yazık o topluma. Benim fikrim. Bir başka yerde niye olmuyor bu tartışma da burada oluyor? Demek ki biz ken-

di görevimizi yapamamışız. Ben şahsen yerel insanların her zaman daha faydalı olacağını düşünüyorum, ama bölge insanının böyle bir tartışma yaratmaması lazım. Ben hep “Kim sorun yaşıyorsa çözümü de o getirir,” mantığındayım. Bu demek değil ki dışarı-içeri ayrımı var. Herkes bu bölgenin insanıdır. Özgür siyaset yapabilir. Ama burada yapılacak şey, eşit ve demokratik bir şekilde yarışmak. Geçmişte mesela seçim yapılırken devletin kaynaklarının kullanılmamasına, insanların bağımsız, özgür ve eşit olmasına dikkat edilirdi, fakat son yıllarda maalesef biraz değişti. Bu devlet, devlet olma açısından da iyi değil. Devlet bir toplumda herkese lazım. Devletin gelenekleri dağıldığı zaman toplum da, insanlar da zarar görür.

• Urfa çok küçük bir kentti, ama bugün çok hızlı bir değişim var. Urfa hiçbir zaman olağanüstü hal bölgesine girmede. Devlet onu sıkıntıya sokmadı. Bugün sanki onun mükafatını alıyor. Sivil toplumculuğun olmamasının, sisteme muhalefet olmamanın mükafatını mı alıyor bu kent bu kadar hızlı gelişerek?

Abbasoğlu: O konuda tam bir düşüncem yok. Urfa insanı genellikle biraz daha rahat, onun da etkisi var. Urfa insanından kaynaklanan bir şey. Urfa insanı benim izleyebildiğim kadarıyla mozağının bozulmasını istemiyor. Hoşgörülü. Biz mesela ilçelerden gelen bir sürü kabalığa rağmen yine de hoşgörülü şekilde tartışarak çözmeye çalışıyoruz. Böyle bir yapısı var Urfa'nın benim gördüğüm kadarıyla.

• Dernekler Müdürlüğü'nün verdiği listede sekiz yüzün üzerinde sivil toplum örgütü var, ama sivil toplumculuk açısından Urfa'da icraat yok. Pe ki, insanlar bunları niye kuruyorlar?

Abbasoğlu: Maalesef, dediğim gibi, onlar halkın, daha doğrusu sorunları yaşayan insanların bir araya gelerek kurduğu dernekler değil. İyi niyetle beş-on kişi bir araya gelerek kuruyor.

• Acaba siyasete atılmanın bir basamağı olarak mı görüyorlar? Veya kâr amacıyla...

Abbasoğlu: Bir kısmı öyle, ama inanın çoğu öyle değil. Bir araya gelmek, beraber olmaktır onların amacı. Urfalıların genellikle böyle bir yapısı var, benim izlenimim tabii.

ORTADOĞU ARAPLARI YARDIMLAŞMA VE KÜLTÜR DERNEĞİ

FUAT EMİROĞLU - BOZAN ASLAN

Dernek Başkanı Fuat Emiroğlu ve İkinci Başkan Bozan Aslan ile eski Urfa'da sokak arasında eski bir Urfa evinden dönüştürülmüş konukevinde buluşuyoruz. İkisi de genç ve kendilerine güvenen, rahat konuşan şahsiyetler.

Konukevi yer sofrası ve oturması şeklinde tasarlanmış. Urfa sıra gecelerini gösteren televizyon programlarındaki gibi! Kahvelerimiz geliyor. Sohbe başlıyoruz.

Fuat Bey Arap, Bozan Bey ise Kürt. Urfa'da şahıslar tarafından işletilen yirmi beş dolayında tarihî konukevi olduğunu öğreniyoruz. Bu evler şehre gelen yabancı konuklara sıra geceleri ve butik otel hizmeti sunan turistik mekânlar.

Eskiden bana derlerdi ki “Arap haindir”

• Ortadoğu Arapları Yardımlaşma ve Kültür Derneği hangi tarihte kuruldu ve neden böyle bir derneği kurma ihtiyacı duydunuz?

Fuat Emiroğlu: İlk etapta Facebook üzerinden “Şanlıurfa Arapları” diye bir grup kurduk. Sonra Mardinli Arap kardeşlerimiz “Türkiye Arapları”nı kurdular. Türkiye Araplarıyla beraber ortak bir çalışma yürüttük. Biz dedik ki “Sanaldan çıkalım, reale dönelim, bir dernek kuralım” 2009'da hemen bir tanışma toplantısı başlattık. Birçok yere gittik, Arap olduğumuzdan bize yer verilmedi toplantı için. Ne yaptık ettik, bir çay ocağında yaptık. Hedef kitlemiz en az beş yüzdü, çünkü grupta bin üyemiz vardı, “Bunun yarısı aktif olsa da iyidir,” diye düşünüyorduk. Gittik, mevcut yirmi beş. Bunun böyle olmayacağını söyledik ve büyük bir toplantı düzenlemeye karar verdik. Hemen bir ay sonra Nisan'da bir toplantı yaptık.

18 Nisan 2009'da toplantı yaptık. "Bu iş yirmi beş-otuz kişiyle yürümez," dedik. Mayıs'ta tekrar toplandık, Viranşehir'in Karatepe köyüne yaklaşık yüz arkadaşımız geldi. Yine istediğimiz sayıyı alamadık, ama aktif arkadaşlarımız geldi, Antalya'dan, Lübnan'dan, Mardin'den, Hatay'dan, Hakkâri'den, Van'dan. Orada amacımızın dernek kurmak olduğunu söyledik. Birçok arkadaşımız "Derneğe ihtiyacımız yok," dedi, "Bizim Arap olarak hiçbir sorununuz yok". Ben de dedim ki "Arkadaşlar bakın demokratikleşme paketi vs. çıkıyor, ama Başbakan Arap milleti sanki hiç yokmuş gibi davranıyor. Gürcü'yü, Roman'ı, birçok milleti sayıyor, ama Arap diye bir millet tanımıyor, Arap sanki sadece Arap Yarımadası'nda bulunuyor, Türkiye'de yok. Adam bizi yok sayıyor" Yok saymasının en büyük nedeni nedir? Bizi çantada keklik görüyor. Seçim geldiği zaman paket ol. Tepkini sandıkta göstereceksin. Orada göstermiyorsan siyasi bir örgüt kuracaksın, onu da yapamıyorsan sivil toplum kur. Bundan daha aktif bir şey olamaz. Arkadaşlarımızla konuştuk, "Dernek kuralım," dedik. "Dernek Başkanı kim olsun?" diye çok düşünüldü. Bana geldiler, dediler ki "Sen bu işin temelinde varsın" Ben de "Arkadaşlar ben olmam," dedim. Yaşım daha genç, benden büyük arkadaşlar var bu işlerde zamanında bulunmuş, belediye başkanlığı yapmış, milletvekili adayı olmuş insanlar var. "Bir görüşelim," dediler. Sonra dediler ki "Şükrü Kırboğa," olsun. Şükrü Kırboğa yaklaşık altı ay boyunca aktif olarak hiçbir şey yapmadı. Ben de gidip dedim ki "Bakın arkadaşlar, bu adam AK Partili. Ben

AK Partili değilim” Diğer arkadaşım da dedi ki “Ben Viranşehir’de oturuyorum, Arabım, ama BDP’liyim” Başka bir arkadaş da çıktı, “Ben MHP’liyim,” dedi. Kardeşim, dernek tüzüğü demek anayasa demek. Sen toplantı yapıyorsun. Başbakan ne diyorsa “Evet,” diyorsun. Ben demiyorum. Diğer arkadaşımız demiyor. Sen neden böyle yapıyorsun? Bütün kurucu üyelerle beraber toplantı yapmışlar. Ondan sonra bana dediler ki “Seni çağırıyoruz” Gittim. Dediler ki “Arkadaşım, biz artık seni istemiyoruz. Çünkü senin yüzünden çalışmıyoruz” “Doğru söylediğim için beni istemiyorsunuz, ama siz atmadan ben istifa ediyorum,” dedim. İstifamı yazdım, çıktım. Biraz ara verdim.

Sonra TBMM Gençlik Komisyonu kuruldu. Orada yer aldıktan sonra bir kırıngılığım oldu. Eskiden bana derlerdi ki “Arap haindir” Ben de “Hayır arkadaş, hain değildir,” derdim. Bağımsızlık istemişler, hain damgası yemişler. Gerçekten kurucu arkadaşlarımla beraber sanal âlemde kendimizi öldüre öldüre bugünlere geldik. Sonra bana dediler ki “Senin yüzünden çalışmıyoruz” Gerçekten hainler. Bozan arkadaşımızla tanışmamız o vesileyle oldu.

Bozan Aslan: Sosyal medyada tanıştık.

Emiroğlu: Bozan’a dedim ki “Arap’san görüşmeyelim” “Yok,” dedi, “Kürdüm” “O zaman tamam, başım gözüm üstüne,” dedim. Bozan arkadaşımızla görüştük. Ben o sıralarda Kuveyt’e gidip bazı mercilerle görüşüyordum. Amcam Kuveyt vatandaşı. Kuveyt’te bana dediler ki “Fuat, sizin varlığınızdaki bizim dahi haberimiz yok. Değil Türkiye Başbakanı, bizim haberimiz yok. Bu yüzden bir şeyler yapman lazım, bizim de sizin sesinizi duymamız lazım ki gerek maddi yönden gerek manevi yönden destekleyelim. Gerekirse Başbakan’la görüştüğümüz zaman ‘Bak, bizim insanlarımız da var orada,’ diyebilelim” Çünkü Almanya Başbakanı Türkiye’ye geldiği zaman diyor ki “Almanlara iyi davranın” Başbakan buradan Almanya’ya gittiği zaman diyor ki “Bizim Türk kardeşlerimiz var burada” “Nasıl yapalım?” dedim. “Git,” dediler, “Dernek kur, vakıf kur, bir şekilde yap. Maddi olarak biz her şekilde yanındayız” Hemen Bozan’ı aradım, “Tüzük çalışmalarını başlatalım, ben geliyorum,” dedim. Geldim. Burada tabii ki eskisi gibi dış çevreden kimseyi almadım. Yakın çevrem sadece. Babam, kardeşim, dayım, amcam, kuzenim ve samimi dostlarımı aldım. Hatta birçok insan bana dedi ki “Sen diktatör-sün” “Hayır, ben diktatör değilim,” dedim, “çünkü başkasıyla beraber dernek kurduğum zaman direkt tasfiye edildim”

• **Şimdiki derneğinizi hangi yılda kurdunuz?**

Emiroğlu: 2009. Derneği biz devraldık. Çünkü bize eski bir dernek lazımdı. Garsonlar ve Çalışanlar Yardımlaşma Derneği’ydi. Tüzükle hemen adını değiştirdik, derneği satın aldık. O kadar aradık ettik, kimse bize eski dernek vermedi. Beş bin teklif edenler oldu, on bin teklif edenler oldu. Hemen

2011'de çalışmalarımızı yaptık, dedik ki "Bunu devralacağız" Eski bir dernek olmalıydı, çünkü Kuveyt'ten bize para aktarımı yapılacak. Sağ olsunlar, hemen arkadaşlara parasını verdik. Derneği aldık.

Şeyhmus Diken: Kaç kişiyle kurdunuz derneği? Kaç üyeniz var şimdi?

Emiroğlu: Derneği on bir kişiyle kurduk. Şu an yüz üyemiz var. Para olmadan ne dernekleşme olur ne bir örgüt olur ne de bir toplanma olur. Kendimize dedik ki "Derneğimizi kurduk, evet, şimdi bize para geliyor, ama çok az. Ne yapalım? Bir de ticaret yapalım" Ticaretimizi de yapıyoruz.

• **Derneğin ne tür ticari faaliyetleri var? Dernek kimliği altında yapmıyorsunuz herhalde?**

Emiroğlu: Hayır, o ayrı.

Diken: Yani sadece kazandığınız işten derneğe aktarım yapıyorsunuz.

Emiroğlu: Evet, aynen öyle. Çalışmalarımızı ve sosyal aktivitelerimizi cebimizden karşılıyor. Gidip AB'ye başvuracağız, oradan bekleyeceğiz vs. çok uzun olur. Üye sayısını yükselteceğiz. Çünkü üye sayısı az olduğu zaman ne bir siyasi parti ne bir başka arkadaşımız bizi dikkate alır.

• **2011'den bugüne kadar dernek kimliği altında ne yaptınız?**

Emiroğlu: Arapça öğrettik.

• **Kurs mu açtınız?**

Emiroğlu: Kurs açtık. Birçok arkadaşımız Arap, ama Arapça konuşmayı bilmiyorlar. Arap olarak Arapçayı bileceksin arkadaş. Önce özüne döneceksin. Biz en önemli olarak ne yaptık söyleyeyim. İnsanlarımızı Türk milliyetçiliğinden kurtarmaya çalıştık. Çünkü Arap milleti olarak biz, Türkten daha çok Türk olduk. Atatürkçüden daha çok Atatürkçü olduk. Bu bizim en büyük kaybımız.

• **Nasıl kurtardınız Türk milliyetçiliğinden?**

Emiroğlu: Arkadaşlarımızın beyinleri aslında yıkanmamış da kirletilmiş. Biz bu kirli beyni temizledik. Konuşuyoruz, diyoruz ki "Bak kardeşim, sen Türk değilsin, bunu kabullen" Çünkü "İrkını inkâr eden bizden değildir," diyor peygamberimiz. "Osmanlı Yemen'de dört yüz yıl boyunca Araplarla savaştı. Nedenini biliyor musun?" "Hayır." "Niye Atatürkçüsün, niye Türkçüsün?" Diyor ki "Ben Türkiye'de yaşıyorum. Osmanlı Arabistan'a hükmetti" Hükmedebilir, ama oradaki Araplar Türk olmadı, Türkleşmedi. Sen Türk değilsin. İlk önce bunu bir kabullen. Arkadaşlarımıza bunu aşıla-

ya aşılaya... Ben 2007-2008'de Ülkü Ocakları Başkanlığı yaptım. Beynim öyle kirlenmişti ki!

Diken: Urfa'da mı?

Emiroğlu: Akçakale'de, Urfa'nın ilçesi. Beynim öyle kirlenmiş ki kendimi arındırına kadar... Sağ olsun, dayımın büyük etkisi oldu bende. Dayım diyor ki "Ben komünistim" Ülkücü olduğum yıllarda bana sordular, "Abdullah Öcalan'la ilgili ne düşünüyorsun?" "Sevmem, katildir," dedim. PKK için de öyleydim, "Olmaz," diyordum. Ama şu an gittiğim yerde diyorum ki "Arkadaş, bugün adam savaşıyorsa bir sordun mu ne için savaşıyor?" Adamın gayesi ne? Adam dağa çıkıyor.

Dün eniştemle oturuyorduk evde. Anlatıyor: "Ben öğretmenim, Mardin'de öğrencimin geleceğe dair hiçbir düşüncesi yok. 'Ya korucu olacağım ya da gidip duvar öreceğim,' diyor" "Bak," dedim, "Arkadaş sen AK Partilisin, ama kafanı kaldır" Niye böyle oluyor? O çocuğun kalıpcı olmasının veya duvar örmesinin temeli nedir? Devlet oraya yatırım yapmış olsa çocuk onu düşünmezdi. "Gidip asker olayım, polis olayım, mühendis olayım, doktor olayım. Memleketime, insanlarıma bir faydam olsun." Ama yok. Ortadoğu Arapları olarak bizim burada en büyük amacımız insanlara kendi kültürünü anlatmak. Gerçekten kültürel olarak bizi yok ediyorlar. Dil olarak. Çok affederseniz, artık köpeklere Arap ismi verilmeye başlanmış. İlk dava açan benim kuzenim. Yok sayılıyorum. Ben neyim? Bir Türk sevdalısı, bir Türk milliyetçisi. Türk milliyetçisi olayım, tamam, ama Türkler beni kabul etmiyor.

• Bölgede genellikle üç şehirde Arap kültürünün daha baskın olduğunu biliriz hep, Urfa, Mardin ve Siirt'te. Siz reddedilen, ötekileşen, yok sayılan, Türkleştirilen çok farklı bir Arap kimliğinden söz ediyorsunuz. Bu kimliğin mücadelesini vermek Urfa'da bir sivil toplum örgütü olarak sizin açınızdan çok mu zor? Bu çabayı gösterirken sivil toplum örgütlerinden, başka kurumlardan destek, ilgi görüyor musunuz?

Emiroğlu: Bu çabayı göstermek gerçekten çok zor. Öncelikle insanlarımız derneği siyasi görüp soğuk bakıyorlar. "Kardeşim, dernekten zarar gelmez. Gel, tüzüğümüzü bir oku," diyoruz, "Ailem kabul etmez," diyor. İlk etapta benim dernek kurmama babam karşı çıktı. "Arapları sen mi kurtaracaksın? Başka işin gücün yok mu?" dedi. Birçok arkadaşım da aynısını söyledi. "Kardeşim gel, yok oluyorsun," diyorum. Kültür olarak bugün gerçekten aşiretçilik sistemi var. Ben bunu savunurum. Aşiretçiliğin çok güzel yanları vardır, ama biraz da kötü yanı vardır. Bugün aşiretçilik sistemini yok etmeye çalışıyorlar. Bizim kültürlerimiz vardır. Kürtlerle ve Türklerle ortak kültürümüz vardır. Olmasa birbirimize düşman oluruz.

Dün Bozan'a bir örnek verdim kültürümüzle ilgili. "Bu bizde de var," dedi. Ama bugün bir Akçakale'ye gittiğiniz zaman en ufak çocuğundan tutun hepsi MHP'li olmakla geçiniyor. "Arkadaş, sizi kabul etmiyor," diyorum. "Ben de sizin gibiydim. Seni ve kültürünü kabul etmiyor. Adam yalnızca Türk var," diyor "Ben zaten Türküm," diyor. Türk değilsin. Kültür olarak fazla bir bağımız yok. "Kahve ortak malımız," diyorlar. Kahve onların olsun arkadaş! "Leyla ile Mecnun"u ben liseye gelene kadar Türk bilirdim. Ama bu kültür, bu edebiyat, bu aşk Araplara ait. Beynimizi öyle bir yıkadılar, öyle kirlettiler ki kendimizi arındırına kadar, damarlarımızdaki o kanı temizleyene kadar...

İnanın ben kendimi temizledim. Kardeşim bana diyordu ki "Araplar haindir. Biz Türk kültürüyle yaşadık, biz Türküz". Ben kenara çekildiğim zamanlar kardeşlerime kitaplarımı verdim. Kardeşlerim bir gün gelip "En büyük hain sensin," dediler. "Neden?" dedim. "Çünkü," dediler, "oturmuşsun, Arap kültürünün, Arapların yok oluşunu izliyorsun" "Ne yapabilirim?" dedim.

• Peki, Bozan Aslan, siz Kürtsünüz değil mi?

Aslan: Evet, Kürdüm.

Diken: Sizi bir Arap derneğine kurucu yapan veya üye olmaya teşvik eden nedir? Kürtlerin de kendi adlarına kurdukları dernekler var. Neden bir Arap derneğinde yönetici olmayı tercih ettiniz?

Aslan: Kürt siyasi hareketiyle ilişkim var zaten. Onları takip ederim, gider gelirim. Mesela Bakü'de de çalıştım. Yaralı da olsa Kürt kültürünü korumaya çalışan bir grup var. Arap komşularımız vardı birkaç tane. Görebiliyordunuz o mesafeyi. Adam Arap, ama en iyi Türkten daha Türkçü oluyor. O kimliğe bürünmüş. Burada var aslında, hem de ileri gelenlerden biri. Adam televizyona çıkıp açıklama yapıyor, "Benim anam Kürt, babam Arap, ama ben Türküm" İki farklı milletin birleşiminden Türk çıkmış. Bu mantıkla yaşıyor adam. Zengin de bir adam. Bunları görünce üzülüyorsunuz.

Dünya çapında bir kültür gözünüzün önünde yok oluyor. Bununla ilgili Urfa'da yapılması gereken bazı şeyler vardı. Urfa'da ciddi bir Arap nüfusu var. İki koca ilçe var. Tarımın aslında sahipleri Araplardır burada. Mesela Suruç'a yeni yeni su götürülüyor. Orada zaten Kürtler ezilmeye bırakılmıştı. Kürtler yine bir şekilde ayaklanmaya çalışıyordu. Araplara su verilmişti, ama etnik kökenleri ellerinden alınmıştı. Böyle bir politikayla karşı karşıyaydık. Bunun için aslında birlikte olmaya karar verdik. Bir temel kurmak istedik. İyi tepkiler de aldık, kötü tepkiler de aldık. Adam diyor ki "Yeni bir PKK mi yaratacaksınız? Arap devleti mi kurmaya çalışıyorsunuz?" Tam tersine, güçlü olan kültürü korumaya çalışıyoruz. "Tarih boyunca Araplar Osmanlılara

ihanet etmiştir,” diyorlar. Tamam da Osmanlı Arapları sömürürken neden bir cümle kurmadınız? Alparslan gitti, Abbasilerden kız almaya çalıştı. Sırf halifelik gücünden yararlanmak için. Ne oldu? Abbasiler “Aynı dinden bile değiliz, size kız vermeyiz,” dediler. Alparslan ne yaptı? Gidip saldırdı, Abbas-i halifesini yok etti. Böyle bir kültür... Araplar aslında bizden daha çok sömürülmüştür Türkler tarafından. Buna karşı çıkmak için böyle bir şey gerçekleştirmek istedik.

• Faaliyetlerinizi anlatırken Arap diliyle, öze dönüşle ilgili örnekler ver-
diniz. Başka ne yapıyorsunuz? Kendi özel işleriniz çerçevesinde Arap kül-
türünün tanıtımını yaparken konuklarınıza sivil toplumculuğunuzu da an-
latıyor musunuz satır aralarında?

Emiroğlu: Tabii, bunu belirtiyoruz. Askerlik yaptığım zamanlarda bana dediler ki “Urfa’da da Arap var mı?” Çünkü Güneydoğu deyince akla ilk ola-
rak Kürt kardeşlerimiz geliyor. “Var,” dedim, “nasıl olmaz? Akçakale ilçesi, Harran, Ceylanpınar’ın bir kısmı, Viranşehir keza öyledir. Birçok il ve ilçe-
mizde mevcuttur” “İlk defa duyuyorum,” diyorlardı. Dolayısıyla, gelen ar-
kadaşlarımıza ilk olarak Arapların burada var olduğunu anlatıyoruz.

Gelen arkadaşımızı ilk önce Akçakale’ye götürüyoruz. Çünkü orada ger-
çekten yaygın. Konuşulan dil Arapça. “Burada Araplar var,” diye gösteriyo-
ruz. Gerek müziğimizle gerek yöresel kıyafetlerimizle biz yaşıyoruz. Bazen
biz de misafirlerimizin karşısına yöresel kıyafetlerimizle çıkıyoruz. Burada
kültürümüzün halen devam ettiğine, bunu ayakta tutmaya çalıştığımıza da-
ir brifing veriyoruz. Tek tek arkadaşlarınıza anlatıyoruz. E-mail adreslerini
alıp fotoğraftır, videodur gönderiyoruz onlara sonradan. Çünkü burada var
olduğumuzu bilmelerini istiyoruz. Çünkü benim Arabım kendini yok sayı-
yor. Bari Anadolu’dan gelen insan benim burada varlığını bilsin. Evet, Kürt-
ler kardeşimizdir, ama burası için Kürt bölgesi dediklerinde üzülürüm. Çün-
kü beni yok saymış oluyor. Ben de varım. Kürt kardeşlerimizle muhakkak
kavgalarımız olacaktır, ama birbirimizi öldürme safhasına gelmedik Allah’a
çok şükür. Halen yaşıyoruz beraber.

• Peki neden Ortadoğu Arapları Derneği?

Emiroğlu: Çünkü Ortadoğu’dayız. Bütün Araplar Arap Yarımadası’nda ol-
sa da biz Ortadoğu’dayız. Ortadoğu’da ben varım.

• Devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri varlığınızın ne kadar farkın-
da? Çalışmalarınızda işbirliği yapıyor musunuz?

Emiroğlu: Varlığımızdan haberleri var. Örneğin bir çalışmamız olur, bir
toplantı olur, bütün sivil toplum örgütlerini davet ederler, biz oraya gide-

ıız, tabii biz gidince tepki iyi değil. Bazı milliyetçi Kürt kardeşlerimiz var, Arab'ın neyine?" diyor. "Bu Türk'tür," diyor. Türk vatandaşlarımız "Siz yeni PKK mısınız?" diyor. Bazen insanı öyle zorluyorlar ki ister istemez "Evet arkadaş, yeni bir örgüt kuruyorum," diyorsun. Aklımda yoksa da geliyor.

• Neden daha çok kendinizi anlatma ihtiyacı duyuyorsunuz?

Emiroğlu: Çünkü en büyük sorunumuz bu. Irkdaşıma bunu anlatabilmem lazım. Arkadaşları getiriyorum. Bazen gidip liseden topluyoruz onları. Arap olanları. "Arapça konuş," diyoruz, bilmiyor. Kendi dilini bilmiyor. "Bu senin bildiklerin yanlış," diyoruz. "Bu senin kültürün değil, bu senin dilin değil." En küçüğünden en büyüğüne kadar kardeşlerime tembih ediyorum, "Andımız'ı söylerken siz Türk olduğunuza dair yemin ediyorsunuz orada. Siz Türk değilsiniz ki! Sizi zorluyorlar. Siz yapmayın!" diyorum. "Ağzınızı kıpırdatın, şarkı söyleyin, bir şeyler söyleyin, ama yalan yere yemin etmeyin, çünkü siz Türk değilsiniz." Andımız'ın kalkması gerçekten çok güzel bir şey oldu. Şimdi birçok insan diyor ki "Kardeşim zamanında senin dediğini dikkate almadık, ama şu an gerçekten biz yanlış yoldayız" Şimdi hepsi evde çocuklarına Arapça konuşturuyorlar. Türkçe müzik dinletmiyorlar.

• Ticari faaliyetlerinizden kaynak aktarıyorsunuz derneğe, onun dışında Kuveyt'teki yakınlarınızdan ve sizi tanıyan kurumlardan destek alıyorsunuz. Başka geliriniz var mı? Mesela üyelere bir katkı geliyor mu?

Emiroğlu: Hayır, üyelerimizden kesinlikle bir şey gelmiyor. Almıyoruz da! Bir lira dahi almıyoruz. Hatta ihtiyacı olana biz veriyoruz. Çünkü benim o insanı burada tutmam lazım, ben onu bırakırsam, onu arındırdığımız bedene dönecektir tekrar.

• Asıl işiniz nedir?

Emiroğlu: Asıl işimiz ticaret. Yurtdışından plastik hammaddesi getiriyoruz. Bir ara petrol getirmeye çalıştık, kısmet olmadı. Burjuva zihniyeti Batı'da var oldukça bunu gerçekleştirmemiz biraz zor tabii ki.

• Siz de mi aynı işi yapıyorsunuz?

Aslan: Hayır, ben ulaştırma sektöründeyim.

Emiroğlu: Amcam Kuveyt vatandaşı, Kuveyt'e her gittiğimde bana diyor ki "Siz Türkler Kürtleri katlettiniz" Diyorum "Amca, biz ne yaptık? Ben de senin gibi..." "Yok," diyor, "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değil misin? Siz Türkler Kürtleri katlettiniz"

- Hiç kadın üyeniz var mı?

Emiroğlu: Kadın üyemiz var.

- Nasıldır peki? Kota uygulaması var mı?

Aslan: O aşamaya gelmedik daha.

Emiroğlu: Bayan arkadaşlarımızın daha fazla var olmasını istiyoruz. Çünkü onlar daha aktiftir ve bizim gidemediğimiz yerlere onlar rahat bir şekilde gidip konuşabilir. Çünkü ben bugün gidip bir bayanı ikna etmeye çalışsam en az dört-beş saat kapısında kalırım, ama o kadındır, kadının dilinden anlar.

- Ortadoğu Arapları Derneği olarak barış süreciyle ilgili görüşünüz nedir?

Emiroğlu: Bu sürecin olumlu bir şekilde ilerlemesini canıgönülden istiyoruz. Çünkü bu kadar kan dökülmesi, insanların cezaevinde yatması vesaire gerçekten üzücü olaylardır ve biz de dernek olarak, ırk olarak üzerimize düşen neyse yapmaya hazırız. Bundan ziyade biz bu olumlu ise gerçekten destek vermeye hazır olduğumuzdan...

- “Olumlu ise” dediniz, yani olumlu olmama ihtimali var mı size göre?

Emiroğlu: Olumlu olmama ihtimali var. Şöyle ki bugün Güneydoğu Anadolu Bölgesi dediğimiz yerde sadece Kürt milleti yoktur. Türk de vardır, Arap da vardır. Bugün sadece bir barıştır bu. Demokratik çalışmalar olduğu zaman ben kendime de bir şey istiyorum. Bazı arkadaşlarımız diyor ki “Arapça dersler zaten var okullarda” O, Arapça dersi değildir, Kur’an-ı Kerim’dir. Her Müslüman’ın okuması gereken bir kitaptır. Kutsal kitabımızdır o, Arapça değil. Ben de isterim ki ilkokulda ve lisede Arapça olsun. Kürt kardeşim için bir şey yapılırken benim için de yapılsın. Burada hükümete kızmaktan ziyade biraz BDP’ye de kırıngılığım var. BDP’nin gerçekten bir Arap açılımı yapması lazım.

- Yapmıyor mu sizce?

Emiroğlu: Yapmıyor.

- Örneğin Diyarbakır’daki belediyeler Ernenice, Süryanice, Arapça, Rusça, işte Türkçe ve birçok dilde yayınlar basıyorlar.

Emiroğlu: Yayın olabilir, ama benim Arabım anlamaz o yayından, çünkü okuması yok.

Diken: Yani siz daha somut bir ilgi kastediyorsunuz.

Emiroğlu: Kesinlikle. Bugün BDP’den milletvekilleri var. İsterdim ki Arap milletvekili de olsun. BDP’li bir belediye başkanı da olsun.

Diken: Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir Urfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na aday oldu. Mesela Arap Derneği olarak siz "Belediye meclisinde bizden bir temsilci olsun," diye bir öneride bulunduğunuz mu? Veya diğer partilere de böyle bir öneri götürebilirdiniz.

Aslan: Aslında bizim büyük kitlelerimiz de yok. Araplara tamamen hükmedemiyoruz ki. Aşiret reisleri var, onların istemesi lazım, onlar da zaten Milliyetçi Hareket Partisi'nde.

Emiroğlu: Akçakale'de arkadaşlarıma kime oy vereceklerini soruyorum, "Büyükşehir olarak BDP, ama yerel olarak MHP," diyor. Diyorum "Bu nasıl bir şeydir?" "AK Parti'nin inadına ben BDP'ye oy vereceğim" diyor. "Bak," diyorum, "inadına verme, bugün adam dağa çıkıyorsa senin için de çıkıyor"

Birçok köye gidiyorum, bazen meclislerinde oturuyorum, diyorlar ki "Kürtlerin hepsi PKK'lıdır" Diyorum ki "Arkadaş, o adam PKK'lı değilse ona yazıklar olsun" Çünkü olmak zorunda, o adam dağa çıkmışsa onun için çıkmıştır. Ölüyorsa onun için ölüyor, bu bir gerçek. Benim Arap'tan daha fazla Kürt arkadaşım var. Bir arkadaşım PKK'lı değilse Kürt değildir. Çünkü bugün dağa çıkan adam benim için de çıkmıştır, bir Arap için de... Neden? Yol istemiştir, o yol benim için de... Okul istemiştir, o okul benim için. Anadili istiyor, benim için istiyor. Bugün ben anadilinde eğitim isteyen bir Arap duymadım, görmedim. Sağ olsun, bu konuda BDP önümüzü bayağı açıyor, ama gönül ister ki BDP'lilerin hemen yanında bir Arap da olsun ve Kürt kardeşlerimizle beraber o da bir Arap olarak istesin bunları. Bu hepimize gerekli, ama ne yazık ki bir Arap açılımı yapılmıyor.

• Siz bu süreci nasıl görüyorsunuz?

Aslan: Barış süreci bence gecikiyor. Sürekli geciktiriyorlar, inşallah olumlu biter. Araplarla ilgili olarak da bence Urfa'da böyle bir problem var. Aşiretlerin elinde çünkü.

Diken: Arap aşiretlerinin elinde...

Aslan: Aynen öyle. Aslında kırmamız gereken de bu. Gençler arasında yayılabiliyoruz, ama büyüklere falan laf anlatılmıyor zaten. Onlarla hiçbir ilişki kuramıyoruz işin gerçeği. Fuat Bey'in babası bile karşı bu konuya. Anadilinde eğitimi de bütün milletler için istiyoruz. Dernek olarak Araplar için de istiyoruz. Bu süreci bunun için destekliyoruz. Olumlu sonuçlanmazsa da kendi faaliyetlerimize devam edeceğiz.

Diken: Urfa coğrafyasında nasıl bir gelecek hayal edersiniz?

Emiroğlu: Önümüzde seçimler var. Bir Kürt ve bir Arap kardeşimizi eşbaşkanlar olarak görmek isterim.

Diken: Yani hangi partiden olursa olsun, öyle mi?

Emiroğlu: Hangi partiden olursa olsun.

Diken: Biliyorsunuz eşbaşkanlık sistemini de BDP taşıdı Türkiye'nin gündemine.

Emiroğlu: Allah BDP'yi var etsin!

Diken: Başbakan da bunu ilke kararı haline dönüştürdü.

Emiroğlu: Olması gereken o çünkü. Sadece bir Arap olmasına karşıyım ben. Kürt kardeşim de var, Arap kardeşlerim de var, evet, Türk de var, ama Türk, Arap ve Kürd'ün yanında azımsanacak seviyede. Tabii onlardan da il encümeni olabilir, mecliste de olabilir.

Diken: Bu, yakın dönem hayali. Daha ütöpik, daha ulaşılmaz bir hayal kurmanızı istesem neyi hayal edersiniz dernekçi kimliğinizle?

Aslan: Bizim ulaşılabilir bir hayalimiz var aslında. Osman Baydemir diyor ki "Riha coğrafyası başkaldırının ismidir, aslında başkaldırı coğrafyasıdır" Burada da aslında Araplar sürekli sömürülen bir toplumdur, halen de sömürülüyor. Birinci dünya ülkeleri, ikinci dünya ülkeleri, üçüncü dünya ülkeleri diye bir sıralama vardır. Türkiye'deki hükümete bakarsanız bu sıralamanın ölçütü ekonomidir. Dünya genelinde bir standart ararsanız bunun saygı ve sevgi çerçevesinde adalet ve hukuk olduğunu görürsünüz. Mesela bugün bir Avrupalıya hangi ülkede tatil yapmak isteyeceğini sorarsanız "Dubai" demez, çünkü isteyeceği ortam yok orada, ama "Barselona" diyebilir, orada istediği bir kültür var. Orada istediği gibi yaşayabilecek ve orada ileri bir hukuk düzeyi var. Barselona'da herkes birbirine saygı duyar. Bizim hayalimiz de bu aslında. Herkesin birbirine saygı duyabileceği, her kültürün tanınabileceği, sınırların diplomatik olarak da kaldırılıp bütün halkların kardeşçe yaşayabileceği bir coğrafya. Bunu istiyoruz, ama bunu yapabileceğimizi düşünüyorum. İleride görünüyor, belki ömrümüz yetmez ama.

Emiroğlu: Biz görmesek, gelecek nesil bizi anmasa dahi bir şeyler yaptığımızı bilmeli. Çünkü bu bir bayrak yarışıdır ve biz bayrağı onlara teslim etmek istiyoruz.

Abdurrahman Okuducu ile Diyarbakır Yolu üzerinde kendisine ait Miroğlu Pastanesi'nde görüşüyoruz. 1997'den beri işletilen bir mekân.

Abdurrahman Okuducu sıra gecelerinde okuyucu sanatçı olarak da hizmet veren biri.

Genç ve şiveyle konuşan sempatik bir Urfalı.

Yer yer devletin dilini de konuşan, ama sivil toplumculuğu öğrenme ve uygulamaya yatkın biri.

Sürekli ikramlarıyla aman konuklarımıza mahcup olmayalım telaşında.

Urfa, Urfa olarak kalsın, yeni bir İstanbul'a ihtiyaç yok!

• Bize derneğinizi hangi tarihte kurduğunuzu ve neden böyle bir dernek kurma ihtiyacı duyduğunuzu anlatır mısınız?

Abdurrahman Okuducu: 2012'de kuruldu. Sıra geceleri geleneği Türkiye çapında geliştiği için Şanlıurfa içerisinde bayağı ekipler oluştu. Acemi ekipler de çoğaldı. Bunun başka şehirlere yanlış yansımaları, kültürümüzün yanlış tanıtılmasını engellemek için acemi elemanları geliştirerek sıra gecelerini daha doğru tanıtmak için kurduk.

• Kaç kişiyle kurdunuz?

Okuducu: On altı kişi kurduk. Beş asil, beş yedek yönetim, altı asil altı yedek denetim kurulu üyesi.

• Sonra yeni üyeler kaydettiniz mi?

Okuducu: Tabii kaydettik. Şu an otuz beş üyemiz var. Fazla üyeye gerek duymadık.

• Sıra gecelerinde genellikle kadın olmuyor, ama son zamanlarda izlediğim kadarıyla ekibin içerisinde kadın üyeler de var. Sizde de var mı böyle?

Okuducu: Var. Sadece erkek ortamı değil de aile ortamı oluşturmayı amaçladık. Yönetimde yer alan üyelerimiz de var.

• Derneği kurduğunuzdan bu yana neler yaptınız?

Okuducu: Şanlıurfa'da bilindik üstatlarımız var. Hoyrat söyleyen, bağlama, cümbüş çalan, keman çalan hocalarımız. Onlardan rica ettik, haftada bir-iki kere toplanıp Urfa'da sıra gecelerinin eksikliklerini konuştuk beraber. Ne yapabileceğimizi kendi kafamızla değil de bilge üstatlarımızla düşündük. Televizyon programlarına çıktık onların sayesinde. Mekânlarla görüşüyoruz, konukları özellikle. Sıra gecesinde çiğköfte yoğurma ve sergileme organizasyonu var. Bu da çok önemli! Çiğköfte Urfa'nın standıdır. Bunları görüyoruz. Üstatlarımızdan aldığımız bilgilerle mekânlara dosyalar veriyoruz. "Şu şekil olursa, böyle olursa daha iyi olur," gibi. Sonuçta dışarıdan gelen yabancılar merak ediyor. O kadar yolu sadece sıra gecesini için gelenler var. Üzgün bir şekilde geri gitmemeleri için çaba sarf ediyoruz.

• Sıra gecesinin geleneğini araştırıp ona göre olsun mu istiyorsunuz? Geçmişten gelen bir kültürü varsa bu kültüre sadık kalınsın diye mi?

Okuducu: Evet, aynen. Günümüzde sadece ticari amaçla yapan birçok yer var. Sıra gecesini Kurtuluş Savaşı'ndan geliyor. Kurtuluş Savaşı'nda dışarı çıkılmaması emrinden sonra evlerde sıra geceleri yapılıyor. Atalarımız haftada bir kendi evlerinde toplanarak yapmışlar.

Diken: O dönemde evden çıkılmıyor, kapalı ortamda mı muhabbet ediliyormuş?

Okuducu: Evet, bir yandan savaşın toplantısı, bir yandan kaynaşma. İşte sesi güzel olan şarkı söyler, bağlama çalınır, sıcak bir ortam olsun diye. Tabii bu ortam o zamanlar sadece erkekler arasında olurmuş. Bunu günümüzde yanlış bir şekilde ticari amaçla yapanlar var.

• Ne yapıyorlar mesela yanlış bir şekilde?

Okuducu: Sıra gecelerinin özünde davul yoktur. Bunu mekânlarda bahış almak için yapıyorlar. Yabancı müşteriden aldığımız birçok şikâyetten biri de bu. Yabancı yerlerle de görüşüyoruz. Davulun aşırı derecede çalınma-

sı rahatsız edici. Sıra gecesi kendi konseptinden çıkıyor, düğün ortamı gibi oluyor. Bunu engellemek istiyoruz. Sayın Ticaret ve Sanayi Odası başkanı-mıza bunu ben kendim bildirdim, resmi olarak bir çözüm bulamadık. Vali-liğe ben yazı da çıkarttım. Büyüklerimiz aracılığıyla, rica ve öneriyle konu-şuk mekân sahipleriyle. Sağ olsunlar, iki-üç mekân bize destek verdiler, çok güzel oldu. Sıra gecelerinin ticari olmasının bir zararı da dışarıdan gelenle-rin sıra gecesini yanlış tanıması. Şimdi internette falan bizim de var sayfamız, belediyemiz sağ olsun turizme önem veriyor. İnsanlar orada okudukları gibi görmüyorlar. Söz aldık, resmi olarak da yerine getireceğiz.

• Geleneğe göre sıra gecesinde kadının yeri olmadığını, ama şimdiki ge-celerde kadınlara da yer verdiğinizi söylediniz. Kültürle çelişmiyor mu bu uygulamanız? Ayrıca Urfa çok muhafazakâr bir kent. Halk ne diyor bu uy-gulamaya?

Okuducu: Az önce söylediğim dönemde Urfa'da aşiret olduğu için kadın-lar hesaba katılmıyor. Dönemimizde siyasette de kadınlar var, çeşitli yerler-de de olması gerekiyor bence. Bizde sıra gecesi aile ortamına dönüşmüş du-rumda. Sadece erkeklerin olması farklı oluyor, aile ortamı farklı oluyor. Aile ortamı daha sıcak, daha samimi.

• Yani doğrusu aile ortamı mıdır bu işin? Nasıl doğmuş sıra geceleri?

Okuducu: Dediğim gibi, Kurtuluş Savaşı döneminde sadece erkeklerin yapmasıyla çıkmıştır. "Dışarıda savaş var, biz kendi halimizde oturup top-lantımızı yapalım. Düşmana nasıl engel olabileceğimizi konuşalım," derken başlamış, zamanla aile ortamına dönüşmüş.

• Bugünün Urfa'sında böyle bir şey aslında çok önemli bir değişiklik. Kadınları sivil toplumun içine kattığınız yetmiyor bir de sıra gecelerinin içine katıyorsunuz. Urfa gibi bir yerde böyle bir radikal çıkış sizi güç du-rumda bırakmıyor mu?

Okuducu: Urfa'da şu an sıra gecesiyle en çok ilgilenen yabancılar. Dışa-rıdan gelen yabancı grupların da yüzde sekseni, doksanı aile grubu. Sade-ce Urfa içerisinde değil. Urfa'da üstatlar, müzisyenler zaten kendi içerisinde onu yapıyorlar. Erkekler arasında mesela "hatıra bandı" diye bir şey var. Ha-tıra bandı yapmak istiyor bir üstat, arkadaşlarını evine çağırıyor, işte çiğköf-te ikram ediyor, tatlı ikram ediyor. O şekilde oluyor. Biz dışarıya da hitap et-mek için bayanları da... Sıradan bayanlar değil tabii, aklı başında, kendini bi-len, yönetimde yer alabilecek insanlarla beraberiz.

• Urfa'da sıra gecesi geleneğine toplumun her kesimi ilgi duyuyor. Bu çerçevede diğer sivil toplum örgütleriyle, meslek odalarıyla, kurumlarla nasıl bir ilişki geliştiriyorsunuz? Mesela sizi istedikleri vakit bulabiliyorlar mı, yoksa siz mi kendinizi değişik kurumlara hatta Urfa dışına gidip anlatıyorsunuz?

Okuducu: Ayda en az bir kere Sanayi Odası toplantı yapıyor sivil toplum kuruluşlarıyla. Mail ve telefon yoluyla bildiriliyor. Sanayi Odası başkanımız toplantıda bizlere söz hakkı veriyor, sivil toplum kuruluşu olarak konuşuyoruz.

Sadece benim kendi alanım değil. Çeşitli alanlarda da çalışıyoruz. Mesela çözüm süreci başladığı zaman şehit aileleriyle karşı tarafın ailelerini birleştirmek istedik.

Diken: Gerilla aileleri.

Okuducu: Bunu Vali Bey'in başkanlığında sivil toplum kuruluşları yaptı. Biz de üzerimize düşen görevi yerine getirdik.

Diken: Ne yaptınız orada mesela?

Okuducu: Yemek verdik. Sağ olsun, valimiz başkanlığında hocamızla beraber dualar okundu, Kur'an okundu, şehit ailelerine ve gerilla ailelerine söz hakkı verildi. Onların sorunlarını dinleyerek bir çözüm yolu bulmaya çalıştık ki çok olumlu oldu.

• Bunu 2013'te mi yaptınız? Barış süreci başladıktan sonra?

Okuducu: 2013'te yaptık.

Diken: Sıra gecelerinde olduğu gibi müzik de oldu mu?

Okuducu: Hayır, müzik yapmadık, dediğim gibi, Kur'an okundu. O ortamın gerektirdiği oydu, herhalde büyüklerimiz öyle uygun görmüşler. İki tarafın da görüş ve düşünceleri aynıydı. O yüzden olumluydu.

Diken: Sonra devamı geldi mi, yoksa yaptığınızla mı kaldı?

Okuducu: Balıklıgöl'de toplanarak Urfa'nın böyle bir düşüncesi olduğunu, böyle bir şeyi desteklediğini medya aracılığıyla herkes görsün istedik, ama birkaç engel çıktı karşımıza. El Ruha Otel'de birkaç sefer buluştuk, isteyen sivil toplum kuruluşlarıyla. 2014'te fazla bir şey yapamadık. Seçim ertesi olduğu için fazla bir icraat olmuyor. İstiyoruz ki Urfa bilindiği gibi tanınsın. Şu an Urfa'nın en büyük sorunlarından biri medya. Çok büyük bir sorun.

• Ne yapıyor medya? Yanlış mı tanıtıyor?

Okuducu: Evet, çok yanlış tanıtıyor.

• Nasıl tanıtıyor?

Okuducu: Urfa'ya geldiniz, binaları gördünüz, işyerlerini gördünüz, yollarını gördünüz, parkları güzel bir şekilde. Medya ara mahallede çekim yaparak işi rezil ediyor.

Diken: Dizilerle falan.

Okuducu: Evet. Harran'da iki-üç dizinin de emeği var bunun içinde. Töreyi, aşiretçiliği yanlış tanıtarak yabancıları buraya gelmeye korkutuyorlar resmen.

Diken: Sanki burada insanlar kadın yüzünden veya başka bir mesela yüzünden birbirlerini vurup öldürüyorlar gibi mi?

Okuducu: Aynen. İki ay önce yaptığım bir organizasyonda İzmirli bir bayan müşterim buraya gelmeye korktuğunu söyledi. "Kocam zorla gönderdi beni," dedi. Şaşırdım, nedenini sordum. "Bize Urfa'da asfalt bile olmadığını, bina olmadığını, sokakta insanların keleşlerle dolaştığını söylediler, vallahi korktum, ama geldim, Urfa'ya hayran kaldım," dedi. Genel olarak böyle yap-sa medya, böyle bir sorunla karşılaşmayacağız. Önüne de geçemiyoruz, medyanın çıkarı o tarafta.

• Kentte çok farklı görüşlerden sivil toplum örgütleri var. Çokkültürlü bir kent, Araplar var, Kürtler var, Ezidiler var, bunlar arasında bir iletişim kurabiliyor musunuz? Birbirinizle sorun yaşıyor musunuz? Ya da yerel yönetimlerle?

Okuducu: Herhangi biriyle sorun yaşamış değiliz. Farklı görüş ve düşünceler çıkıyor, ama sorun olacaksa fazla üstelemiyorlar. Mesela sivil toplum kuruluşları olarak toplandığımızda Urfa'nın sorunları da çıkıyor ortaya. Konuşarak bir noktada buluşabiliyoruz. Bu ortamda sadece STK yok, odalar birliği de var, yani sivil insanlar da var. Onlardan görüşlerini alıyoruz. Fazla bir engel olmuyor.

• Valilik toplantıya çağırıp sizden görüş, öneri mi alıyor? Gerçekten herkes çağırılıyor mu? Mesela bazen duyuyoruz, sadece kendilerine yakın olanları çağırıyor, diğerlerini çağırıyorlar. Böyle durumlarla karşılaştınız mı?

Okuducu: Hiç rastlamadım, hayır. Kesinlikle STK içerisinde siyasi bir soh-bette ben rastlamadım yani. Bana her toplantı zamanı mail geliyor.

Diken: On sene kadar önce Urfa'ya geldiğimde bir sıra gecesi yapmışlardı bize. Çok istememe ve ısrar etmeme rağmen bir tane dahi Kürtçe parça okutamamıştım. Sonra yanıma yaklaştı sanatçı, “Şeyhmus Abi biliyorsa bizim Urfa'nın durumunu. Bizi anla,” dedi. Hatta Kürtçe konuştu benimle, “Ben de Kürdüm, Kürtçe biliyorum, ama söyleyemiyoruz, anla işte,” dedi. Şimdi nasıl durum?

Okuducu: On yıl önceyi fazla bilmiyorum. Büyüklerimiz, sahne alan abilerim anlatıyorlar yaşadıkları sorunları. Şu an misafirimiz Kürtçe istesin, Arapça istesin, Türkçe istesin hiç fark etmiyor, müzisyenimiz biliyorsa kesinlikle okuyor, yani bunda sıkıntı olmuyor. Bunu hatta çok takdir edenler de oldu. Hani ilk iki saat sıra gecesinin programından sonra ekibin solisti müşterinin istediğine yer veriyor. Kürtçe istekleri de kesinlikle okuyorlar.

• Üyelerinizden aidat alıyor musunuz?

Okuducu: Hayır. Maddi durumu yerinde olan iki-üç abimiz var. Aramızda giderlerimizi hallediyoruz. Bir sonraki etkinliğimiz de inşallah konser bağında olacak. Urfa halkına gerçek bir sıra gecesi göstereceğiz.

• Yani halka açık, geniş bir yerde mi?

Okuducu: Evet. Bir otelde, büyük bir salonda yapacağız. Bilet paralı olacak, fakat geliri kesinlikle cebimize girmeyecek. Engelliler Derneği, Kimse-sizler Derneği ve Yetim Öksüzler Derneği ile görüştük. Üçünden birine bağış yapacağız.

• Anladığım kadarıyla barış süreci konusunda biraz tarafsınız. İstiyorsunuz ki sulh yoluna gidilsin. Peki, Şanlıurfa Sıra Geceleri Araştırma Derneği Başkanı Abdurrahman Okuducu olarak geleceğe dair hayalin nedir?

Okuducu: Ben ne şehit haberi duymak istiyorum ne de karşı taraftan bir gencin öldüğünü. Bir annenin çıkıp ağlamasını istemiyorum mesela. Anneler ağlasın. İki tarafın da acısı aynı oluyor, iki tarafın da ciğeri yanıyor sonuçta. “Bu taraf kötü, bu taraf iyi,” diyemeyiz, haddimiz değildir. Ben sadece güzel bir hükümetle, güzel bir şehirle, güzel insanlarla yaşamak isterim. İl-laki sorun olur, hiç kimse dört dörtlük olamaz, ama bunu kendi çıkarına yapıp daha da büyüten kişilerin olmasını istemiyorum.

Diken: “Bu işten çıkar, medet bekleyenler, rant sağlayanlar olmasın, insanlar da huzur içinde yaşasın,” diyorsun.

Okuducu: Evet, aynen. Soygundur, işte haberlerde gördüğümüz ibret verici hareketlerdir, bunları istemiyorum. Başımızdaki kişi de gelirken cebinde

ne varsa onunla gitmesini isterim. Gelen nasılsa cebindeki kaç katına çıkarak gidiyor. Yazık. Bugüne kadar Urfa'ya çok yatırım yapıldı hükümetimiz tarafından, sağ olsunlar, ama görmediğimiz çok şeyler var, vaat edilen projeler var. Bunların yerine getirilmesini isterim.

• **Sivil toplum örgütleriyle siyasetçilerin ilişkisinin nasıl olmasını istersin? Ne tip bir ilişki sizi rahatlatır?**

Okuducu: Sivil toplum örgütü, adı üzerinde, sivil olup resmiyeti çağırıştırıyor. Fazla müdahale edilmesini istemem. İstesem siyasette yer alır, "Üstümde biri olsun, bana emretsin, ben onu yerine getireyim," derdim. Bizim amacımız da belli. Sivil toplum örgütü olarak sadece memleketimizi güzel-
leştirmek için çabalıyoruz.

• **Urfa'nın çok hızlı bir şekilde gelişmesi geleneksel kültürünüz için iyi mi oldu, kötü mü? Veya nasıl bir değişime sebep oldu?**

Okuducu: Evet, Urfa hızla gelişti. Aslında olması gerekiyordu, Urfa nüfus olarak da doğal ortamı olarak da çok zengin bir memleket. Dediğiniz gibi, kültür ve geleneğimize biraz zararı oldu. Has Urfalı fazla kalmadı. Urfa Türkiye genelinde gelenek ve görenekleriyle tanınan bir şehir. İstanbul'la aynı olması bir şeyi değiştirmez, sonuçta İstanbul zaten var.

Diken: Yeni bir İstanbul'a ihtiyaç yok yani! Urfa, Urfa olarak kalsın.

Okuducu: Evet, Urfa'nın sıcak bir ortam olarak kalmasını isteriz. Geleneğimizi, göreneğimizi gerçekten kaybetmek istemiyoruz.

Urfa'ya ikinci ziyarete yerel seçim yarışlarının kızıştığı bir dönemde, 1 Mart 2014
Cumartesi günü gidiyoruz.

Yoksul Karacadağ köylerinden geçerken bir gün önce açıklanan Türkiye'nin en zenginleri listesini konuşuyoruz. Ülkede gelir uçurumu gün geçtikçe artmakta.

17 Aralık'tan beri emniyet içinde yapılan yer değiştirmelere sonunda birinden tepki geldi. 2011'den bu yana Hakkâri Emniyet Müdürü olarak görev yapan Ergüder bu sabah istifa etti. Ergüder istifa gerekçesini "Teşkilat içinde yapılan haksız, hukuksuz ve yanlış işlemler, kayırmacılık ve biat" olarak tanımladı.

Öte yandan 17 Aralık 2013'te yolsuzluk operasyonu kapsamında tutuklanan eski bakan çocukları ve iş adamı Reza Zarrab bugün tahliye edildiler. Başbakan tahliyeyi "Hak yerini buldu," diye yorumladı. Kutu kutu para götürmenin cezası 73 gün olarak kayıtlara geçti.

Urfa'da muhteşem bir hava var. Balıklıgöl'ün hemen yanındaki El Ruha Otel'de DPI Demokratik Gelişim Enstitüsü tarafından düzenlenen "Çatışma Çözümünde Sivil

Toplumun Rolü” konulu toplantıya katılacağız. El Ruha Otel, Urfa evi mimarisi ve Balıklıgöl (İbrahim’in atıldığı tepe) manzarası ile güzel görünüyor.

Daha çok Batılı akademisyenlerin Kürtlere çatışma çözümlemeye dair verdikleri brifingler şeklinde ilerleyen toplantı arasında toplantıya katılan sivil toplum örgütlerinden bir kısmı ile görüşüyoruz.

Güneşli güzel bir gün, Urfa'da El Ruha Otel'deyiz. El Ruha Balıklıgöl'ün yanı. Urfa bugün çok güzel görünüyor. Seçimler yaklaşıyor. Osman Baydemir'in kentte yarattığı ılıman hava hissediliyor.

Mehmet ve Serhat gençler, çok iyi giyimliler. El Ruha'nın lobisinde yapıyoruz görüşmemizi.

Bir tarafın arka bahçesi olmayan bir örgüt yaratmak

Nurcan Baysal: Sizi ve örgütünüzü tanıyalım.

Mehmet Paydaş: Ben Mehmet Baydaş. Fikir Masası Platformu kurucu üyelerinden biriyim. On bir kurucu üyenin oluşturduğu bir platformdan bu. Yaklaşık altı aydır hizmet veriyoruz, yeni bir derneğiz aslında. Derneğimiz aslında bir arkadaş grubunun Türkiye'de ve Urfa'da yaşanan gelişmelere karşı bir çıkış yapması amacıyla ortaya çıktı. Fikir Masası Platformu'nun diğer derneklerden farkı, çok farklı kesimlerden, farklı ideolojilerden, farklı kültürel yapılardan, farklı meslek gruplarından insanların toplanmasıyla oluşmasıdır. Dindar arkadaşlarımızdan tutun da ateist arkadaşlara, liberal arkadaşlarımızdan yurtsever sosyalist arkadaşlara kadar hepsini içinde barındıran ve Urfa özelinde ve ülke genelinde sorunlara karşı duyarlı olup bu farklı anlayışların bir arada ortaklaşabileceği bir platform kurmayı amaçladık.

• Peki payda ne? Bu insanları bir arada tutan tutkal?

Paydaş: Sosyal hayatta arkadaşlık hepimiz. Mesleki anlamda ya da arkadaşlık veya akrabalık ilişkisiyle bir arada olan bir grup. Kimi de bir arkadaşın

diğer arkadaşları önermesiyle geldi. Burada ana çıkış... Bu kentteki sivil toplum örgütleri, daha doğrusu ülkedeki bütün sivil toplum örgütleri için belki aynı başlığı atabiliriz: Sivil toplum örgütlerini belli bir partinin veya ideolojinin arka bahçesiymiş gibi yaftalama söz konusu. Genel yapı bu. “Acaba bu yapının dışına nasıl çıkabiliriz?” dedik biz. Mesela ben iki dönem Mimarlar Odası yönetiminde bulunmuş biriyim. Kentle ilgili söyledikleriniz TMMOB genel çerçevesi içinde değerlendiriliyor. “TMMOB’un genel anlayışı bu,” deniliyor ve siz de bu çerçevede değerlendiriliyorsunuz. Bu yapının dışına nasıl çıkabiliriz? Bir kere bahsettiğim o farklılıklardan oluşursak bizi bir grubun, belli bir anlayışın içerisine sıkıştırmak zorunda kalmazlar. Bir şey söylediğimizde “Zaten bu söylüyor ya budur,” demek değil de “Bunlar bu yapıda insanlar, bunu söyleyebiliyorlar” Veya “Bu konuda duyarlılık gösterebiliyorlar”

• Diğer örgütlerin kimliğinden bağımsız bir alan mı yaratmaya çalışıyorsunuz?

Paydaş: Tabii, kesinlikle. Mevcut sivil toplum örgütlerinden bağımsız olarak, bir tarafın arka bahçesi veya uzantısı olmadan bir başka pencere açabilir miyiz bu kentle ilgili? Mesela ilk çıkışımız bu konuda basın açıklamalarıyla oldu. Bilirsiniz, Suriye’de yaşanan savaştan ötürü Urfa çok ciddi göç alan bir kent. Göçlerin sosyolojik ve ekonomik açıdan çok ciddi etkileri oldu. Güvenlikten konut ve işsizlik problemlerine kadar. Bununla ilgili nedense hiçbir sivil toplum örgütü herhangi bir açıklamada bulunmadı. Biz bu konuda çok kararlı bir adım attık. Bu konuya dair basın açıklaması yaptık. Duyarlılık geliştirmeye çalıştık. Suriyeli göçmenlerle beraber dilencilik ve hırsızlık ciddi oranda arttı. Sosyal medyada fotoğraflar ve birtakım veriler paylaşarak kamuoyunda duyarlılık yaratmaya çalıştık.

• Hepiniz bu kadar genç misiniz? Aranızda kadınlar var mı?

Paydaş: Evet, genciz, ama kadınlarla ilgili sıkıntımız var. İlk günden beri kadınları bünyemize katmak istedik. Birkaç arkadaşımız şu an dışarıdan da olsa destek veriyorlar, ama kadın olmanın ve aynı zamanda anne olmanın getirdiği birtakım sorumluluklar ve Urfa’daki sosyolojik yapıdan dolayı tam anlamıyla şu an birebir faaliyet alanlarımıza koyabilmiş değiliz. Ama şu an en önemli hedefimiz –açıkçası dernek faaliyetlerimiz siyasi gelişmeleri takip etmekle sınırlı olmakla beraber– platformumuzda bayan arkadaşları mümkün olduğunca etkin hale getirebilmek.

Baysal: Demokrasi konusunda organizasyonlar yapıyorsunuz. Suriyelilere ilişkin duyarlılığı arttırmaya çalışıyorsunuz. Onların koşullarına ilişkin mi yoksa onların kentte var oluşuyla mı ilgili...

Paydaş: Onların koşullarıyla beraber onların kente getirdikleri... “Bunlar geldiler, bizim kentimizi bu hale getirdiler,” anlayışı insani bir yaklaşım değil. Türkiye’nin Suriye politikası paralelinde yaşanan sıkıntılarla beraber bu kente geldikleri için onları misafir etmek kadar doğal bir şey olamaz, ama koşullarıyla ilgili kontrolsüzlük de bu kentte yaşayan vatandaşa sıkıntı yaratabiliyor. Bunun kontrolü noktasındaki eleştirilerimizi gündeme getirdik.

• Yetkililer eleştirilerinizi dinleyip bir şeyler yapıyorlar mı?

Paydaş: Çok kısmi oldu açıkçası. Ben Diyarbakır Mimarlık mezunuyum. Oradaki dilencilik boyutunu da az çok biliyorum, ama burada dil probleminin dolayısıyla, bir de savaştan kaçmış olmanın getirdiği o asabiyet artık taciz edici boyuta gelmiş durumda. Artı herhangi bir geçim kaynağı da olmadığından başka bir geçim kaynağı bulma durumunda kalıyorlar. Hırsızlık vakaları arttı ve fuhuş pazarlığı artık açık mekânlarda alenen yapılıyor.

Baysal: Suriyeli kadınlar satılıyor.

Paydaş: Aynen öyle. Konut zaten Urfa’da en büyük sorunlardan biridir. Hem pahalı hem de ulaşılabilirlik anlamında ciddi sıkıntılı. Suriyeli vatandaşların gelmesiyle beraber daha ciddi boyutlara ulaştı. Şu an kente gelen memurlar, öğretmenler çok ciddi şekilde konut problemi yaşıyorlar. Bunun paralelinde mesela bölgeyi ilgilendiren sulama projeleriyle ilgili bir tespitte bulunduk. GAP eylem planıyla ilgili iptal edilen bir proje vardı, iptal edilmesi gündemde olan, hâlâ daha açıklanmadı. Onunla ilgili bir girişimimiz ve basın açıklamamız oldu. Ayrıca, şu an Diyarbakır’ın da gündeminde biliyorsunuz, bizim merkez stadyum alanımızın yıkılıp yerine AVM yapılması planı var. Onunla ilgili etkinlikte TMMOB’un öncülüğünde biz bulunduk. O alanın yeşil alan olarak kalması gerektiğini hem sanal ortamda hem basın açıklamasıyla hem de eylemlerle ortaya koyduk.

Faaliyetlerimizden bizi en çok mutlu edense Sabancı Üniversitesi’yle beraber Urfa’da yoksul diyebileceğimiz bir bölgede, seçilmiş bir okulda yaptığımız çalışmaydı. Çocukların gelişimlerini artırabilmek için bir haftalık bir programı vardı. Sabancı Üniversitesi öğrencileriyle birlikte bunu gerçekleştirdik. Biz çok mutlu etmişti. Urfa’daki çocukların bu tarz etkinliklere ne kadar aç olduklarını, sosyal ortamda kendini ifade etme konusunda ne kadar problem yaşadıklarını gördük. Çocuk konusunda çok mutlu olduğumuz bir etkinlikti.

Sabancı Üniversitesi’nin kendi keşfettiği bir projesi var. Geri kalmış bir mahallemizin geri kalmış bir okulunda bir haftalık bir eğitim projesi. O projede Hem maddi hem manevi anlamda, katılım anlamında, beraber eğitici rol alma bağlamında ortak çalıştık. Bu, bizim için diğer etkinliklerden çok daha önemli bir projeydi. Şimdiye kadar yaptıklarımız içerisinde.

• Peki gelecek için planınız ne? Öncelikleriniz?

Paydaş: Birinci önceliğimiz, kesinlikle ve kesinlikle, platformumuzda kadınla ilgili hareket alanını genişletmek. İkincisi, Urfa'da bizim kentle ilgili çok önemli sorunlarımız var. İmar sorunundan ulaşım sorununa kadar. İşsizlikten eğitim sorununa kadar...

Baysal: Urfa çok güzel görünüyor, dışarıdan gelen için. Epey yatırım yapılmış gibi!

Paydaş: Evet. Hani derler ya “Dışı seni yakar, içi beni yakar” Bu anlamda ciddi problemlerimiz var. Yaşanabilir kent sıralamasında şu an 72. sıradayız.

Baysal: Bu kadar yatırıma rağmen mi?

Paydaş: Evet. Çünkü sadece betona yatırım yapılıyor. Sabancı Üniversite-si'yle halen istişare halindeyiz. Eğitimle ilgili, çocukların gelişimi ve sosyalleşmesiyle ilgili ortak çalışma yürütmek istiyoruz. Bu konuda projelerimiz olacak. Yaşanabilecek kentle ilgili farklı pencereler açabilir miyiz?

Baysal: Kürt siyasal hareketinin Diyarbakır'da çok etkili olan kadın-erkek eşitliği ve ekoloji söyleminin Urfa'da bir etkisi var mı?

Paydaş: Kadın-erkek eşitliği, demokrasi, barış vb. kavramlar açısından Diyarbakır çok başka bir yerde. Osman Baydemir'in güzel bir sözü var, “Diyarbakır politik bir başkent, burayı sermayenin de başkenti yapacağım,” diyor. Urfa'nın ne yazık ki –kadın sorunları şöyle dursun– daha demokrasi ve Kürt sorununa yaklaşımı bile çok çok geri planda. Muhafazakârlık bu kentte çok güçlü ve kadın erkek ilişkilerini hayatın her alanında etkiliyor. Kürt sorunuyla ilgili olarak, 1980 döneminde özellikle Hilvan, Siverek ilçelerinde ciddi şeyler yaşamış bir kentten bahsediyoruz. Kent merkezi birebir yaşamamış olsa da atalardan kalan bir hikâye var.

Çözüm süreciyle gelen ılıman iklimle ve şu an Osman Baydemir'in kente yarattığı sıcak havayla beraber insanların Kürt sorununa bakışı yumuşamış durumda, daha duyarlı. “Aslında böyleymiş,” diyebiliyorlar. Bu coğrafyada yaşamış olmalarına rağmen, sanki bu coğrafyanın insanı değillermiş gibi bir tepki vardı bugüne kadar. Kürt sorunu aslında konuşulmaması gereken bir konu gibiydi hep. Yanı başında Diyarbakır sosyolojik anlamda bunu çok başka bir boyutta yaşarken Urfa çok dışarıda yaşıyor. Hatta genelde “Kimliğimizi öne çıkarmayalım,” noktasındaydı. Ama yeni ılıman iklimle ve her ne kadar eleştirilecek noktaları varsa da siyasi figürlerin kendini değiştirmesiyle, daha yumuşak, daha halka yakın figürlerin gelmesiyle Kürt sorununa bakış da toplumsal anlamda kırılma yaşıyor.

Baysal: Burada sivil toplum örgütü olmanın Türkiye'nin başka yerinde sivil toplum örgütü olmaktan daha farklı zorlukları var mı?

Paydaş: Zorluk demeyelim de... Urfa'da Cemaat'in etkisi veya siyaseten kim iktidarsa onun etkisi çok fazla. Urfalılar çok seviyor güçten yana olmayı. Urfa'da sivil toplum örgütü olacaksanız ya Cemaat'ten yana olacaksınız ya da AK Parti'den. Bunun dışındakini halk ötekileştiriyor. "Bunlar yanlış konuşuyor, yanlış düşünüyorlar," diyor. En bariz örneği şehrin stadyumunun yerine AVM yapılması meselesi. Biz inanamıyorduk. Bir toplantı vardı, şimdi AK Parti'nin belediye başkanı adayı olan vali bey bunu savunuyordu. Orada bir mimar çıkıp "Bu çok müthiş bir şey, oraya AVM yapılmasından daha iyi ne olabilir ki?" dedi. Böylece onlardan yana izlenim veriyorlar. Bu yüzden Urfa'da STK olacaksanız güçten yana, Cemaat veya AK Parti'den yana olmanız gerekiyor.

Bir de Urfa özelinde şöyle bir şey var ki –Diyarbakır'da çok yaşanacağını tahmin etmiyorum bunun– nüfus büyük, ilçelerle beraber iki milyonluk bir kentten bahsediyoruz, ama feodal ilişkilerden dolayı insanlar birbirlerine çok yakın aslında. Sivil toplum örgütü bünyesinde yaptığınız herhangi bir faaliyet, bir eylem, bir söz otomatik olarak orada bireyselleşebiliyor. Bir bakıyorsunuz orada bir yakınınız, bir dostunuz onun anlayışına veya onun çıkarı lehine bir durum olduğu zaman direkt size feodal ilişkilerinden baskı kurmaya çalışıyor. Yakınınızı arayıp diyor ki "Beni şu ya da bu dostum aradı, sen şöyle bir faaliyette bulunmuşsun, rahatsız oluyor" Küçük kentte veya Urfa gibi demokrasi kültürünü ve sivil toplum örgütü anlayışını benimsememiş toplumlarda bu tarz sıkıntılar baş gösteriyor. En büyük sorunlardan biri de bu, daha bireyselleşiyor olaylar. Genel bir anlayış ortaya koymak istiyorsunuz sivil toplum örgütü bünyesinde, ama onun cevabı size çok bireysel oluyor. Bu sefer faaliyet alanınızı kısıtlamanız gerekiyor, yoksa daha genel bir çerçeve çizmek durumunda kalacağınızı hissediyorsunuz. Bu sefer konu başlığının dışına çıkıyor olabileceğiniz kaygısını yaşamaya başlıyorsunuz.

• Burada insanlar hâlâ feodal kimlikleriyle mi tanımlanıyor? Herkes bir ailenin ferdi olarak mı biliniyor hâlâ?

Paydaş: Eskisi kadar olmasa da bu yapı ne yazık ki hâlâ egemen. Bu konuda Urfa hâlâ Türkiye'de baştadır herhalde.

• GAP'ın merkezi Urfa. Devlet bu proje kanalıyla da çok yatırım yaptı buraya. GAP'la Urfalıların ilişkisi nasıl? Siz de GAP'ın Urfa'ya çok şey getirdiğini düşünüyor musunuz?

Paydaş: Güneydoğu Anadolu Projesi bir sulama projesi veya bir enerji sorununu çözme projesi değil. GAP Kalkınma İdaresi'nin, GAP başlığının altı-

na girdiğinizde bir sosyolojik değişim de öngörülüyor, ama bunun yansıması kesinlikle ve kesinlikle olmadı. Bugün, en basiti, GAP'ın başlangıç noktası olan Akçakale ve Harran bölgesinin sulanmasıyla beraber orada yaşayan insanların refah seviyesi, daha doğrusu ekonomik seviyesi ciddi anlamda arttı. Bu insanlar köylerden, ilçelerden kente göç ediyor. Onların yaşam biçimin kente uyarlanması veya o vatandaşın kent yaşamına uyumu noktasında gerekli sosyolojik hazırlık yapılmadı. Bu ciddi bir sıkıntı!

Baysal: “Paralar ikinci, üçüncü eşlere gitti,” diye haberler çıktı. Yani GAP'la su geldi, zenginleşildi, herkes ikinci, üçüncü eş aldı...

Paydaş: O da oldu. Köyünde çöpünü evinin önüne bırakan, arabasını gelişigüzel park eden, kent yaşamına adapte olmamış bir insanın refah seviyesini bir anda bir noktaya getirip onu kente adapte etmeye çalıştığınızda o insan o alışkanlıklarını kente taşımaya başlıyor. Bu da kent yaşamını inanılmaz derecede olumsuz etkiliyor. Bu bir.

İkincisi, GAP bir sulama projesi olarak kaldı. O da kısmi olarak kaldı. Onu da başaramadık. Bugün hâlâ Atatürk Barajı'nın dibinde, Bozova ilçesinin büyük bir kısmı sulanmıyor. Hilvan bölgesi, Siverek bölgesi sulanmıyor. Suruç'un bu sene herhalde bir kısmı sulanacak. Diyarbakır'da 2008'de açıklanan GAP eylem planına göre bugün sulanmayan alan kalmaması gerekiyor. Artı Türkiye'deki hidroelektrik enerjisinin yüzde 27'si bu kentte üretiliyor, ama bu kent hâlâ karanlıklar içerisinde. Özellikle yazın. Kırsalda elektrikler günün yarısı var, yarısı yok. GAP'ın, evet, tarımsal anlamda ciroya bir etkisi oldu, ama nicelik niteliğe dönüştürülemedi. Böyle bir sıkıntı var.

Baysal: Urfa'da farklı siyasal görüşler var. MHP de güçlü anladığım kadarıyla. MHP var, AK Parti var, BDP var, şimdi biraz daha güçleniyor. Bu farklı görüşteki gençler Fikir Masası Platformu'nda var mı?

Paydaş: Evet. Her görüşten insan var. Her partiden aday olan encümen arkadaşlarımız var. Sandıkta açık açık “Ben bu partiye verdim,” derken farklı partileri dile getiren arkadaşlarımız var. Bazen kavgalarımız oluyor tabii kendi aramızda, küsüyoruz, ama zaten amacımız o.

Baysal: Bir Urfalılık bağı mı var? O mu birleştiriyor sizi?

Paydaş: Hayır, Urfalılığa indirgemek sığ kalır açıkçası. Biz şöyle diyoruz: Evet, farklı ideolojilerden olacak, ama temelinde liberal veya sosyal demokrat olabilir. Muhafazakâr bir insanın da belli ölçülerde demokrat olabileceğini düşünüyoruz. Milliyetçiliği ırkçılık boyutuna ulaşmamış her insanla ortaklaşabileceğimizi düşünüyoruz. Bu platformun çıkış noktası o. Herkesin oturup tartışabileceği bir masa...

- Bu kentte nasıl bir gelecek düşünüyorsunuz?

Paydaş: Bu kentte çok ciddi bir eğitim sorunu var. Bu kentte o bahsettiğimiz değişimi sağlayabilmemiz için, eğitim amacıyla dışarı çıkan arkadaşlarımızın, kardeşlerimizin mutlaka bu kente dönüşünü sağlamamız gerekiyor. O da bu kentte sosyolojik ve ekonomik koşulları yaratmak şartıyla sağlanabilir. Yoksa “Hadi gelin, evinize dönün, memleketinize dönün, burada hizmet edin,” demek çok basit kalacak. Bu kentte yaşayabilecekleri toplumsal ve ekonomik yapıyı oluşturmamız gerekiyor ki dönmelerini sağlayabilelim. Tam da bu umudu taşıdığımız için bu platformda, bu dernekte faaliyetlerimizi yürütüyoruz. Umarım başarırız.

Mihrican Hanım Başkan. Boynunda bir şal var, gözlüklü, tipik bir Kürt kadını.

Daha sonra iki kapalı genç kız geliyor odaya. Üç kadın konuşuyoruz. İki katlı evlerin olduğu, şehir merkezinden uzak bir gecekondu mahallesi. İki katlı bu eski ve dökülen eve demir kapıdan giriyoruz. Yerde yolluklar var. Koridorda bir pano üzerinde çalışmalarından resimler var. Panoda "Ücretsiz avukatımız var," yazıyor. Aşağı katta bir çocuk odası, iki başvuru odası var. Duvarlar boyasız, sıvasız. Bir odada kurutulmuş yiyecekler, salça, biber vs. var. Satın alıyoruz. Yukarı kata çıkıyoruz. Bir çocuk bilgisayarda oynuyor. Merdivende hafif eğik duran resimler asılı. Yoksul mahalledeki bu yoksul evde yoksulluğun resimleri de duvarlarda asılı. Bir mutfak var. Girişinde "kadın kileri projesi" yazıyor.

İlk başta diyoruz ki "kadın ve kimlik"

- Öncelikle sizi tanıyalım.

Mihrican Gökkan: Ben Mihrican Gökkan, Yaşam Evi Kadın Dayanışma Derneği'nin başkanlığını yapıyorum. İki yıldır yönetime katılmaktayım, ama ilk kurulduğunda da üyelerindendim. Bölgedeki kadınların yaşantıları, sıkıntıları ve dışa açılımı çizgisinden yola çıkarak Yaşam Evi Kadın Dayanışma Derneği'ni açtık arkadaşlarla birlikte.

- Hangi yıl açıldı?

Gökkan: 30 Nisan 2004'te.

Nurcan Baysal: On yıl önce. Urfa'nın ilk kadın derneği diye biliyorum, doğru mu?

Gökkan: Evet.

Baysal: On yıl önce Urfa'ya geldiğimde Yaşam Evi yeni açılmıştı, hatırlıyorum. İlk kadın derneği olmanın ötesinde aynı zamanda Urfa'da kadın kelimesini ilk defa kullanan dernek diye hatırlıyorum.

Gökkan: Evet, doğru.

• O zaman birtakım sıkıntılarla da karşı karşıya gelmiştiniz, biraz onları anlatabilir misin?

Gökkan: Devletin baskıları, derneği kapatma, ceza tehditleri, halkı kışkırtıp üstümüze salmaları, yani bu tür sıkıntıları yaşadık Yaşam Evi Kadın Dayanışma Derneği olarak.

• Bu sıkıntılar ne zaman azalmaya başladı?

Gökkan: 2006'dan sonra biraz rahatladık. Bizi daha iyi anlamaya başladılar. Amacımızın kadın sorunlarını çözmek olduğunu gördüler ki Kürdistan'da kadının kimliğinden dolayı katmer katmerdir bu sorunlar. Baskılar, polis aramaları, devletin gözlerinin sürekli üzerimizde olması bize bayağı bir sıkıntı yaratmıştı.

Baysal: Türkiye'deki demokratikleşmeyle paralel mi oldu bu rahatlama?

Gökkan: Bir nevi. Devletin biraz daha demokrasiye doğru hareketlenmesi ve daha çok bizim vermiş olduğumuz mücadele sayesinde oldu ki kadın mücadelesi ve kimlik mücadelesi çok önemlidir, çünkü hiçbir zaman ilkelerden ödün vermedik. Hep aynı şekilde duruşumuzu sergiledik. En azından bu şekilde baskılar biraz azalmaya başladı.

• Yani Kürt kadın kimliği mücadelesi mi?

Gökkan: Kadın kimliği, evet.

Baysal: Hem de Kürt kimliği... Her ikisi de Urfa için çok zor...

Gökkan: Çok zor, evet.

• Nasıl başa çıktınız? Birbirinizi nasıl motive ettiniz? Çünkü Urfa hem Kürt olma hem de kadın olma açısından gerçekten zor bir şehir!

Gökkan: Çünkü biz buraya gelen bütün kadınlar mücadele ruhuna sahip olan insanlarız. Sıkıntılarımız aynı olunca birbirimize destek olmaya başladık, en azından dertlerimizi paylaştık. Bu derneği ayakta tutabilmek için ne

yapmamız gerekiyorsa mücadelesini hep beraber verdik, halen de veriyoruz. Demokratik çizgide, ast-üst ilişkisi olmadan, birbirimize danışarak bu seviyeye gelebildik.

Baysal: Diyarbakır'da Kürt siyasal hareketinin kadın-erkek eşitliği söylemi de topluma yansıdığı için kadın örgütleri biraz daha rahat çalışabildiler, ama Urfa'da Kürt siyasal hareketi bugüne kadar hâkim olamadı.

Gökkan: Hâkim olmadı, evet. Biz ilk başta diyoruz ki "kadın ve kimlik!" Ama esnek bir dernek olduğumuz için hangi düşünce ve kimlikte olursa olsun bütün kadınlarla beraberiz. Şu an 180 üyemiz var ki hepsi illa Kürt değildir, belki düşünceleri farklı olabilir, ama tek ortak noktamız kadın olmaktır. Bu bizim için çok önemli, çünkü kadın olduğumuz zaman en azından birbirimize saygı ve sevgimiz oluyor. Arap, Kürt, Türk bizim için fark etmiyor, bu derneğin çatısı altında kadın oluşumuz güçlendiriyor bizi. Arap kadınının sıkıntısı da Kürt kadınının sıkıntısı da bizim için aynıdır.

Baysal: Arap ve Türk kadınları da başvuruyor mu buraya?

Gökkan: Evet. Hatta şu an kadına yönelik şiddet üzerine bir projeyi Türkçe, Kürtçe ve Arapça olmak üzere üç dilde yürütüyoruz. Kadın haklarını üç dilde çeviri yaparak anlatıyoruz.

Baysal: Yaşam Evi'ni oluşturan kadınların profili nedir? Daha çok çalışan kadınlar mı, ev kadınları mı, öğrenciler mi var?

Gökkan: Maalesef bizim en büyük eksikliğimiz öğrenciler, ama avukatlarla halen devam ediyoruz. Öğretmenler ve ev kadınları en büyük destekçilerimiz.

Baysal: Yaşam Evi neler yaptı on yılda?

Gökkan: Ben iki yıldır gördüklerimi söyleyeyim, çünkü ondan önce üye-siydin ama aktif olarak çalışmıyordun. Bir projemiz kadına yönelik şiddet ve kadın haklarıyla ilgili, ikinci olarak "güçlü kadın, güçlü toplum" projemiz var. Onun haricinde üç yıllık bir kooperatifimiz var. Aktif olarak çalışıyoruz. Psikolojik ve hukuksal danışmanlık yapıyoruz. Dernekler masasına bir gidişimizde Urfa bölgesinde sekiz yüze yakın dernek olduğu ve en ciddi, en kararlı şekilde çalışan derneğin Yaşam Evi Kadın Dayanışma Derneği olduğu söylendi bize ki bunu söyleyen de bir kadın arkadaştı, "Ben de buraya üye olmak istiyorum," dedi ve bu bizi çok sevindirdi.

Baysal: Biraz o kooperatifleşme sürecini anlatabilir misiniz?

Gökkan: Kadınlarımızın emeklerinin görülmesini istedik. Dedik ki, hatta geçen gün yine kadın toplantısında aşağı mahallelerde söylemiştim, “Genelde çiftçilikle, tarımla uğraşan insanlar hepimiz. Hem evde hem tarlada çalışıyorsunuz. Emeginizin karşılığını görebiliyor musunuz? En azından harçlığınızı çıkarabiliyor musunuz?” Kooperatifi açmamızın büyük nedeni, kadının hem üretim gerçekleştirmesi hem de ekonomik olarak kendi gücünü görebilmesidir. Yazın genelde domates, biber salçası yapıyoruz beraber ki Allah kısmet ederse sizler de görün, şarkısıyla türküsüyle hem moral oluyorlar birbirlerine hem de ekonomik olarak destek oluyorlar. Kışın bu ürünleri satıp emeklerinin karşılığını alabiliyorlar.

Baysal: Burada domates kurutuyorsunuz, biber kurutuyorsunuz, bama ya gördüm ben, salça, reçeller, epey bir ürün var, kooperatif üzerinden de satılıyor. Peki, pazar bulabiliyor musunuz? Yerelde mi satıyorsunuz yoksa dışarıya mı?

Gökkan: Aslında en büyük sıkıntımız pazar olmaması. Toplantılara giderken otellerde kendi imkânlarımızla satabileceğimiz kadar götürüyoruz. Şimdi kahvaltı veren yerlere de sunuyoruz biraz.

Hasret Bulut Doğan: Festivallere de göndermiştik. Fuarlara da.

Gökkan: Ankara’da bir fuara gönderdik. Amacımız bir dahaki mayıs ayında bunu daha güçlendirip pazarı artırmak. Bunu yapabilirsek kooperatifteki kadın sayısını da artırabileceğiz.

Baysal: Peki burada kadınların en büyük sorunu ne? En çok hangi sorun için başvuruyorlar?

Gökkan: Ekonomiyle ilgili başvuruyorlar. En büyük sorun yoksulluk.

Baysal: Halbuki Urfa çok zengin görünüyor dışarıdan girince.

Gökkan: Urfa’nın zengini tam zengin, fakiri de tam fakirdir. Burası bir tarım bölgesi olmasına rağmen biz Çukurova’da, İç Anadolu bölgesinde, Karadeniz’de tarım işçisi olarak çalışan yüzlerce kadını trafik kazasında kaybediyoruz. Burada ekonomik sıkıntı olmasa Çukurova’ya veya Karadeniz’e giderler miydi çalışmak için?

Doğan: Harran Üniversitesi’nin araştırmasına göre 48 ile giden tarım işçilerinin çoğu Urfa ve Adıyaman’dan gidiyor. Bunların da çoğu kadın.

Baysal: Urfa ve Adıyaman, dünyanın en büyük kalkınma projesi olarak sunulan GAP’ın merkezi. Buraya “zenginlik, refah ve huzur” getirmek amacıyla yapılan projenin merkezi. Bir yandan en büyük kalkınma proje-

sinin merkezi olan bir şehirden bahsediyoruz, öte yandan bu şehrin çok büyük kısmı yoksulluktan başka yerlere tarım işçisi olarak çalışmaya gidiyor. Bu bir çelişki değil mi?

Gökkan: GAP belli bir bölgeye yansıyor. Mesela Harran'ın bazı köylerine, Suruç ve çevre köylerine ki pamuk çiftçiliğinden en çok anlayan Suruç bölgesidir. Şu an Suruç'ta su olmamasından dolayı dışarıya tarım göçü başlamış. Devlet herhalde zengini çok zengin tutmaya, fakiri de olabildiğince sömürmeye çalışıyor.

Baysal: Bir de Suriye'den epey kadın da geldi, onlar için bir şey yapıyor musunuz? Kadınların satıldığı söyleniyor!

Doğan: O anlamda hiç başvuru olmadı, ama biz kadının ezilmesine her türlü karşıyız. Tecavüze, yoksulluğa, kadınların çocuklarıyla ortada kalmasına tabii ki karşıyız, elimizden geldiği kadar buna eğitimle de destek olmaya çalışıyoruz. Yani dernek olarak onlar için yapmış olduğumuz somut bir şey yok.

Gökkan: Dışarıda konuşulan ve görülen o ki bir kira parası karşılığında kız veriliyor!

Baysal: Peki kamu burada bir şey yapıyor mu onlar için?

Gökkan: İlk dönemlerde bir hayli hareketlilikleri vardı, fakat son dönemlerde biraz daha içe kapanma gözlüyoruz kamuda. Çünkü bu durumdan rahatsız olanlar oldu, basın bunun üzerine gitti, biraz daha gizli yapmaya çalışıyorlar.

Doğan: Geçen hafta Diyarbakır'daki IHD toplantısında başta Doktorlar Birliği olmak üzere İnsan Hakları Derneği ve başka birkaç yerel dernek Suriyelilerin insan hakları açısından sahiplenilmesi anlamında çalışma yürütüleceğine dair konuşmuşlar, eşimden aldım bu bilgileri. Bugün yarın artık dilendirilecektir. Bizim üzerimize de ne düşerse yapmaya hazırız.

Baysal: Urfa ilginç bir seçime giriyor. BDP ilk defa Urfa merkezde aktif görülüyor. Urfalılar ne hissediyor bu konuda?

Gökkan: HDP'yi kurulduğundan beri bilirim. Bu coşkuyu Urfa'da ilk defa görüyorum. İnsanların bakışı çok değişmiş, korkularını yenmişler. "BDP'ye kendi irademle oyu vereceğim, diye rahatça söylüyorlar. Yıllarca karşı duran insanların partiye geçtiğini gördük.

Doğan: En son İbrahim Ayhan bağımsız milletvekili seçildiğinde yaşamıştık bu hissiyatı ve gerçekten de bu pozitif enerji herkesi etkiledi. Üstelik bu sefer kat ve kat daha fazla coşku var, çünkü gerçekten kendimizi Kürdistanlı Kürt olarak hissediyoruz artık. İnsanlar duygularını dile getirip tatmin et-

mek istiyor artık. Potansiyelini fark ediyor. Özgüven hissedebiliyor. Gerek Baydemir'in şahsı gerekse geride bıraktıkları sayesinde. Ben öğrenciliğinden biliyorum Baydemir'i, yirmi yıllık geçmişini biliyorum, onun yaptığı her şey insanlara büyük bir güven veriyor, büyük bir coşkuyu da beraberinde getiriyor. Artı BDP tabanı dışındaki insanların da AKP'den çıktıkları, işte baskılar, yalanlar, ihanetler, hizmetlerin aksaması, rant kavgaları, hepsi onları artık bezdirmiş. İnsanlar batan geminin fareleri olmak istemiyorlar ve gerçekten tutunacakları bir şeyi hissetmek istiyorlar. O aidiyet duygusunu BDP'de hissediyorlar. Seçim çalışmalarında görüyoruz, insanlar buna isteyerek katılıyor ablamın (Mihrican) da dediği gibi.

Üçüncü bir kesimden de bahsedeyim. Cemaat-AK Parti ayrışmasını biliyorsunuz, hani politik olacaktır, tabanı değildir BDP'nin, ama Cemaat özellikle BDP'ye çalışıyor. Ben kulis yaptığım zaman, birebir ilişkilerimde sordüğüm zaman, yüz veya yüz elli kişi "Kesinlikle gidip konuşacaksınız, AKP'nin olumsuzluklarını anlatacaksınız," diyorlar. "Artık saklanacak bir şey olmadığını söyleyeceksiniz." Bu, kulislerle onların çalışmalarında gördüğümüz şey. Seçim alınmazsa büyük bir hüzündür, ama olmazsa da her bir çalışma bir sonraki çalışmaya yatırım olacaktır. Biz zaten hiçbir zaman iktidar olmadığımız için insanlar çalıp çırtığımızı görmemişlerdir. Olduğumuz zaman da görecekler çalıp çırtmadığımızı. Katlanacak ve bir başka yere aktarılacaktır bu çalışmalarımız, yani boşa çıkmayacak. Sonucu ne olursa olsun biz çok mutluyuz şu an.

Baysal: Yaşam Evi olarak bundan sonraki planlarınız nedir?

Doğan: Başkanımız da demin bahsetti, birçoğumuz ev hanımı ve ekonomik çıkarları da gözeterek buraya gelmek isteyenlerdir, çünkü gerçekten duruş sergilediğini görmüşler. Arkadaşlarımız, danışmanlarımız, çalışanlarımız potansiyeli olan insanlardır. Artık tıkanıp kalmak istemiyorlar.

Daha az korkan, orta halli, pamuk ipliğiyle bir yerlere bağlı olan insanlar da gerçekten üretmek, yaşamak, ilerlemek istiyorlar. Ev-yemek-iş döngüsünden çıkmak istiyorlar. Sizler gibi akademisyenleri, yazarlarımızı, danışmanlarımızı, dünyayı gezen insanları görüp onlardan feyizlenmek istiyorlar. Biz bunu anlatmaya çalışıyoruz, üye sayımızı arttırmaya çalışıyoruz, özellikle ben en çok bunun üzerinde vurgu yapmak istiyorum, çünkü kadınlarımız gerçekten susamış, yani kupkuru. Vücutlarına büyük bir suyun akması gerekiyor, bu akış da onların örgütlülüğüdür. Bana göre. Bütün mücadelem bu benim.

Baysal: Çalışmalarınız için nereden kaynak buluyorsunuz?

Doğan: O konuda çok zorlanıyoruz maalesef. Keşke daha çok şey yapsak! Herkes gönüllü çalışıyor. Avukatlarımız, psikologlarımız hep gönüllü. Daha

çok çekmek için mesela aklımdan geçen projeler var. Politika seminerlerini zaten vereceğiz. Ben bir de mesela anneler ve çocuklar gelip derneğimizi tanısin, kooperatifi bilsin, önyargıları kırılsın diye kendi alanımda matematik dersi vermeyi düşünürüm. Hani gelip soru çözsünler, burada bir güven ortamı hissetsinler. Çünkü burası Yaşam Evi. Yaşam soluk almak demektir. Günlük hayatta da soluğu nasıl alacaksınız? Dersinizle, çalışmanızla, alışverişinizle değil mi? “Ev” diyoruz, evin içinde her şey olur. Ders olur, hastalık olur, yatmak olur, kalkmak da olur, konsere gitmek de olur, şölen hazırlamak da olur. Yaşam Evi. Ben bu iki kelimeyi çok kapsamlı görüyorum ve içini doldurmak istiyoruz.

Baysal: Genç Kürt kadınları olarak nasıl bir Kürdistan hayal ediyorsunuz?

Doğan: Ben çok umutluyum. Bütün zorluklara rağmen hep ileride olduk, hep bilinçli, hep politik olduk yaşantılarımızla. Çok şey yaşadığımız için geri gitme şansımız yok. Tabanımızın değişmesi, standartlarımızın düşmesi, fikir olarak, politik olarak yaşantımızın geri dönme olasılığı yok. Yaşadıklarımız bizi katmerleştirdi, daha da büyütecektir. Kurumlarımızdaki tüm kadınların çalışmalarını takdir ediyorum. Gerimizdekileri de kendimizle birlikte sürüklemek istiyoruz. Küçücük bir parça olarak görüyorum kendimi. Öğreneceğim, yapacağım çok şey var. Kadınlar kesinlikle her anlamda hedeflenen yere ulaşacak.

Baysal: Mihrican Hanım senin nasıl bir Kürdistan hayalin var?

Gökkan: Geçenlerde köye gittim, altmış yaşlarında bir annemiz oturmuş televizyonda haber yorumu yapıyor, artık Kürtlerin ve Kürt kadınının uyanıldığını fark edebildiğini söylüyor. Biz bunu hissedebiliyorsak artık Kürdistan’ı soluyoruz demektir. Ben şu an o Kürdistan’ı soluyorum, hissedebiliyorum. Kadınlar olarak Rojava’nın direnişini, kadın örgütlenmelerini görebiliyorsak eğer Kürt kadını dünyaya örnek olacak bir yapıya sahip demektir.

O sırada içeri üçüncü bir üye giriyor.

Baysal: Peki sen nasıl bir Kürdistan hayal ediyorsun? İsmi de söyle bana.

Nurhan: İsmim Nurhan. Daha çok kadının bir araya gelebildiği bir Kürdistan hayal ediyorum ben. İçinde daha çok kadının olduğu bir Kürdistan. Dilimin de her yerde konuşulmasını istiyorum. Gittiğim her yerde rahatlıkla konuşabileyim ve benimle de o dilde konuşulsun istiyorum.

ADİYAMAN-KÂHTA

4 Şubat 2014 günü Siverek yakınında "Ber Ferat" (Fırat'ın önü-kıyısı) dedikleri noktadan feribota binerek Adıyaman'a doğru yol alıyoruz.

Fırat kıyılarında yetişen ünlü Qetîn narının suyunu nehir kıyısında taze sıkılmış olarak içip öyle biniyoruz feribota. İskeledeki bir büfeden gelen kaset sesi ortalığı velveleye vermiş durumda:

"Elinde asası var
Başında sarığı var
Menzilli yar menzilli
Menzilli yar besbelli"

Anlaşılan Kâhta yolundaki Menzil şeyhinin müritleri ve şifa arayıcıları bu konak mekânını sıkça kullanıyorlar.

On beş-yirmi dakikalık bir nehir yolculuğundan sonra arabamızla tekrar Adıyaman yolundayız. Sağımızda Nemrut Dağı...

İlk durağımız Kâhta...

ADİYAMAN KÂHTA SAMYELİ HALK OYUNLARI EĞİTİM, KÜLTÜR VE GENÇLİK DERNEĞİ

ALİ İHSAN ULUÇAY

Kâhta'da Samyeli Derneği'ni kolaylıkla buluyoruz. Dernek Başkanı Ali İhsan Uluçay spor malzemeleri satılan işyerinin ikinci katını dernek yapmış. Orada görüşüyoruz.

Kâhta'nın gündeminde her yerde olduğu gibi seçimler var. Mevcut belediye başkanı bir gün önce AKP'den tekrar aday gösterilmeyince istifa etmiş ve bağımsız aday olmuş. Büyük Birlik Partisi veya Saadet Partisi'nden aday olmayı düşünüyormuş.

Ali İhsan Uluçay'ın kardeşi de AKP'den aday olmuş. Hacı Yusuf Uluçay'ın seçim bürosu hemen Samyeli Derneği'nin yanında. Ali İhsan Uluçay'ın sempatik kızı Esila zaman zaman sohbetimize istekleriyle katılıyor. "Esila" adını ilk kez duyduğumuzdan merak edip anlamını soruyoruz, "öğlenle ikindi arasında okunan dua" imiş.

Devlet toprağımızı elimizden aldı, yoksullaştık!

• Değerli Ali İhsan Uluçay, derneğiniz hangi ihtiyaçtan doğdu, ne zaman kuruldu?

Ali İhsan Uluçay: Kâhta Samyeli Eğitim Derneği Kültür, Gençlik ve Spor Kulübü olarak 2001'de resmiyet kazandı. Öncesinde Anadolu Çarık Eğitim ve Kültür Derneği adı altında çalışıyorduk. Süreç içinde çalışmalar ciddi bir hal alınca kapsamlı bir yapıya dönüştürdük. Samyeli Eğitim Derneği Kültür, Gençlik ve Spor Kulübü olarak 2001'de resmiyet kazandı.

Bölgemiz kırsal alan. Kâhta çıkmaz sokak. Tabiri caizse –ilkokulda hep derdik ya “üç tarafı düşmanlarla kaplı bir ülkede yaşıyoruz” diye– üç tarafı sularla kaplı. Ekonomiden, sanayiden yoksun ve genç nüfusun çok yüksek olduğu bir ilçe. İşsizlik had safhayı aşmış durumdaydı. Tarımdan, hayvancılıktan, sanayiden ıraktık. GAP da birçok yere hayat verirken Kâhta'daki ha-

yatı boğdu. Elimizdeki üç-beş parça toprağı da alıp bizi yoksullaştırdı. Sosyal ve kültürel etkinliklerden yoksun olan gençlerimiz enerjilerini maalesef negatif olarak dışa vuruyorlardı.

- **Gençler ne yapıyorlardı?**

Uluçay: Gençlerin akli bir karış havada. Tabiri caizse “gözü kara” Her Allah’ın günü on-on beş kavga oluyordu, ama çok ciddi boyutta, bıçaklı, silahlı kavgalar. Daha düne kadar Kâhta’da tek lisemiz vardı. Şu an gayriresmi olarak yüz bin nüfusa dayanmış bir ilçeyiz. Gençler balici, tinerci, esrarıcı oldular. Ne bulurlarsa içiyorlar, zararlı olmaya başladılar. Benim çocuğuma, diğerinin çocuklarına da bu kötü alışkanlıkları verdiler. Düşünün, küçük bir ilçemizde, o dönemlerde 27 kiraathane ve sadece bir tane lise vardı: Kâhta Lisesi.

- **Bu boşluğu hissettiğiniz için mi Samyeli Derneği’ni kurma ihtiyacı duyduunuz?**

Uluçay: Mutlaka birileri gençliğe el atmak zorundaydı. Gençlerin enerjisinin pozitif yöne çevrilmesi gerekiyordu. Biz de birkaç fedai olarak kalktık, elimizi taşın altına koyduk. Kendi imkânlarımızla önce Anadolu Çarık Gençlik Derneği’ni kurduk.

- **Neden çarık?**

Uluçay: Çarık kültürümüze has bir ayakkabı türü. Eskiden dedelerimizin, nanelerimizin giydiğı ayakkabılardı. Kendi kültürlerini hatırlasınlar diye adını “çarık” koyduk. Bir yandan kendi kültürünü simgeliyor, bir yandan da fakirliğin göz önünde bulundurulmasını sağlıyor. “Dününü bilmeyen geleceğini yön veremez,” düşüncesi vardı aklımızda. 2001’de de Samyeli Eğitim, Halk Oyunları, Tiyatro, Spor Kulübü olarak kayda geçti. Sonra bunu biraz daha genişletip Samyeli Eğitim Derneği, Kültür, Gençlik ve Spor Kulübü’ne dönüştürdük.

- **Kaç üyeniz var?**

Uluçay: On iki on üç kişiyle başladık. Şu an altmış üyemiz ve 840 kursiyerimiz var.

- **Ne tür kurslar veriyorsunuz?**

Uluçay: Ücretsiz İngilizce ve Matematik kurslarımız var. Bağlama başta olmak üzere gitar, keman, ney, mey, ritim kurslarımız var. Halk oyunları ve tiyatro kurslarımız var. Bunun yanı sıra voleybol, basketbol, hentbol takımlarımız var. Kız ve erkek için atletizm kursu var.

2013'ün sonuna kadar kaymakamla gönüllü bir proje yaptık. Sokak çocuklarının rehabilitesini sağlamak amacıyla onlara kucak açtık. Projeyi SO-DES'e ve İçişleri Bakanlığı'na defalarca göndermemize rağmen maalesef cemaatçi olmadığımız için kabul görmedi. Kâhta'da sadece cemaatlerin projeleri kabul gördü. Kaymakamla beraber defalarca görüştük kabul edilmedi. Cemaat'in sıradan projesi kabul ediliyor, bizim çok ciddi projelerimiz kabul edilmiyor. Üstelik ortaklarımız da kamu kurumları olmasına rağmen. İşte milli eğitim, halk eğitim, emniyet, kaymakamlık, adliye, bunlara rağmen cemaatçi olmadığımız için projelerimiz reddedildi.

• Peki nereden kaynak buluyorsunuz bu kadar iş için?

Uluçay: Kâhta Kaymakamı bir gün sordu, "Bu konuda çok mu ciddisiniz?" "Çok ciddiyiz," dedik. Çünkü devlet birkaç kez pilot bölgelerde yapmış, pek başarılı olamamıştı. "Biz kendimize güveniyoruz, bu işi yaparız," dedik. "Ben yanınızdayım, yapın bakalım," dedi. Tabii Kâhta'da sorunlu çok genç var. On bir kişilik bir ekiple hazırlanıp emniyete başvurduk. Emniyet bize o sorunlu gençlerin içinden çok ciddi problemleri olan ve en tehlikeli on bir kişiyi verdi. En tehlikeli olanlarını yani! Hepsinin yüzlerce dosyası vardı. Bunlar esrar içerler, bali içerler, tiner çekerler, hırsızlık yaparlardı. Yaralama var, gasp var, hepsi var yani. Bir yıllık bir proje hazırladık. Kendimize bir bütçe hazırladık. Bu bütçe tabii tamamen ekip arkadaşlarımızın ceplerinden gitti. Çok küçük bir kısmını kaymakamlık destek verdi, o da kendi imkânlarıyla. Devlet imkânlarıyla değil. Çünkü o konuda gerçekten kaymakamımız çok hassastı. Ve biz on bir kişiden onunu kurtardık. Tamamen rehabilitelerini sağladık. Şu an biri Güzel Sanatlar Lisesi'nde, üçü Kâhta Lisesi'nde, ikisi METEM'de (Mesleki Eğitim Teknik Lisesi) okuyor. Biri de Halk Eğitim'de okuma yazma öğreniyor. Düşünün, on altı yaşındaki çocuk daha okuma yazma bilmiyor. Tabii biz onlarla çok yol katettik. Tabii bunları yaparken aileleriyle iletişimlerini sağladık, aileleriyle ve toplumla barışık olmalarını sağladık ve çok şükür çocukları topluma kazandırabildik.

• Kadın üyeniz var mı? Kursiyerlerinizin içinde kadın ve genç kız sayısı kaçtır?

Uluçay: Üyelerimizden on biri bayan. Kursiyerlerimizde bayan sayısı daha yüksek. Biz üye kabul etmiyoruz. Bir ara üye kabul edecektik, korkunç bir başvuru geldi bize. Yaklaşık olarak dört yüz elli üye başvurusu oldu. Kanuna göre her üye aidat ödemek zorunda. Ne yazık ki bizim ilçemizde yoksulluk dolayısıyla aidat ödeyemiyorlar ve şu an altmışa yakın üyemizin tüm üye aidatlarını bizzat ben kendi cebimden karşılıyorum. O yüzden yıllık aidatı 1.20 kuruş yaptık. Yüksek olursa zaten biz de karşılayamayız hepsini.

- **Yani yılda 12 lira!**

Uluçay: Evet, dedim ya, bunu kendi cebimizden karşılıyoruz. Ama yok mu aramızda zenginler? Var. Biz onları sağlıklı kullanıyoruz. Şu an kendi ekibimizde her ay kişi başı en az 30 lira bırakıyoruz. Bazıları 50 bırakıyor, bazıları 100 de bırakıyor. Ondan sonra ayın 15'inde maaş alırken herkes para koyuyor. Ekiplerimiz gidip mahallelerde gerçekten çok fakir insanları tespit ediyor. Toplanan parayla her ay bir aileye gıda, giyim ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak için yardımda bulunuyoruz. Bunu kesinlikle basına sızdırmıyoruz, çünkü biz Allah rızası için yapıyoruz. Birçoklarını görüyorum, “fakir aileye yardım” adı altında televizyona yansıtıyor. Yardım ediyorsun, ama rencide ediyorsun. Aslında senin amacın yardım değildir. Senin amacın rant elde etmektir. Gerçekten Allah için yapıyorsan iyiliğin senle Allah arasında kalması lazım. Birkaç iş adamımız “Size destek verelim” dediler, ama kabul etmedik. Çünkü, neymiş efendim, onlar bize destek verecek, biz basında onları yansıtacağız. Hoş değil, bunlar bize yakışmaz, biz insan evladıyız, yarın biz de onların durumuna düşebiliriz.

- **Siyasal yapılar size nasıl bakıyor? AKP, BDP, diğer siyasi partiler ve ya Ankara merkezli siyaset size mesafeli mi duruyor, yoksa bir şekilde sizi kendi yanlarına çekmek için hareket ediyorlar mı?**

Uluçay: Açık yüreklilikle söyleyeyim ki siyasilerden bize bir lira fayda yok. Şartlı destek vermeye çalışıyorlar, “Gücümüzü arkanıza almanız için reklamı ön plana çıkarın, diyorlar. Biz ekip olarak, kurulduğumuz zaman birbirimize yemin ettik. Kesinlikle hiçbir siyasiye, hiçbir iş adamına alet olmayacağımıza söz verdik, çünkü bizim amacımız farklı. Amacımız kahve köşelerindeki çocuklarımızı ve sokak çocuklarını alıp sosyal ve kültürel etkinliklerle topluma kazandırmaktır. Bugün sokaktaki bir çocuğun belki bana zararı yok, ama yarın benim çocuğuma, sevdiklerimin çocuklarına zararı olacak.

Yirmi yıl önceyi düşünün. Batı'ya gittiğim zaman “kıro” derlerdi bana. Tek suçum Kürt olarak doğmak. Sanki ben istemişim Rabbimden “Beni burada doğur!” diye. Birinin Doğulu olduğunu Batı'da hemen anlıyorlardı, çünkü eğitimden yoksunduk. İş imkânlarından yoksunduk. İlçemizde düne kadar bir lise varken şu an on üç-on dört lise var. Düne kadar Kâhtamızda okuma yazma bilenler parmakla sayılırdı, şu an çok şükür, her ailede bir doktor, bir avukat var, bir öğretmen var. Ne güzel ki kendilerini yetiştirmişler artık.

- **Barış sürecine bakışınız nedir?**

Uluçay: Süreci tamamen destekliyoruz. Neticede dağda ölen de benim kardeşim, şehirde ölen de benim kardeşim. Yani olan bize oluyor. Bugüne kadar bir genelkurmay başkanının oğlu dağda ölmedi, ama benim kardeşim

ölüyor, benim yeğenim ölüyor. Ya askerde ya dağda ölüyor. Neticede insan ölüyor. İnsanı Allah yaratmışsa Allah öldürebilir. Araba alıyorsun, satma kararı kime aittir? Sana aittir. Gerekirse yakarsın, gerekirse yıkarsın, ama ne yazık ki kandan beslenen bazı siyasetçiler bizi birbirimize kırdırdılar. Türkiye’de hep Hatay’ı mozaik gösterirler, ben de hep Kâhta’yı mozaik gösteriyorum, benim yan komşum Ermeni, üstümde Süryani oturur, arka tarafımda Aleviler oturuyor ve yıllardır biz kardeşiz. Kesinlikle din, dil, ırk ayrımı olmadı aramızda. Çanakkale Savaşı’nda, Birinci Dünya Harbi’nde omuz omuza savaşıırken Kürt-Türk ayrımı olmuyordu da şu güzel refah zamanında niye ayrım yapıyorlar? Dışarıdaki emperyalist güçler çıkardı bunları. Hep söylüyoruz, barışta kimin emeği geçmişse, duaların ötesinde, hepsinin ellerinden, hürmetle öperiz.

Düşünün, bir yıldır dağda da şehit verilmedi, şehir merkezinde de şehit verilmedi. Ne güzel yaşamak varken bu kin, bu kırgınlık niye? Ama ne yazık ki bu süreci baltalamak isteyen dış mihraklar yine aramıza nifak tohumlarını ekmeye başladılar. Gezi olayları mesela. Ve 15 Şubat sürecinde yine dış mihraklar kendilerini gösterecekler. Bu seçimi iptal ettirip erken seçime gidecekler, hükümeti düşürecekler. Hükümeti düşürmenin en büyük etkenlerinden biri de bana göre bu barış sürecini baltalamaktır. Çünkü barış süreci olana kadar bu hükümet, iyiydi, güzeldi. Barış sürecine el attığı zaman hükümete karşı cepheleler büyüdü. Çünkü gerçekten kandan beslenen birçok insan vardı. Düşünün, Türkiye’nin bütçesinin yüzde 60-70’i her yıl askeriye gidiyordu. Ben vergi veriyorum ülkemin kalkınması için, ama ne yazık ki benim verdiğim parayla silah alıp benim oğlumu öldürüyorlar.

• **Gelecekte nasıl bir Kâhta hayal edersiniz, bunda sizin katkınızın ne olmasını istersiniz?**

Uluçay: Şu an iş imkânları çok kötü. Sanayiden, tarımdan yoksunuz. Yani başımızda, beş yüz metre sonrası barajdır, ama topraklarımız susuzluktan geberiyor. Sulu tarım verilmedi bu bölgelere. Baraj topraklarının yüzde 40’ını Adıyaman verdi, ama ne acı ki sulu arazi bizde yok. Tarım olmayınca, iş olmayınca göç veriyoruz. Adıyaman denildiğinde hemen akla gelir mevsimlik işçiler. Benim imkânım olsa mevsimlik işçilerin sonu gelir zaten. Burada yeraltı kaynakları çok, sulu tarıma geçebiliriz, inanç turizmi var. Menzil var, sahabe var. Sekizinci Dünya Harikası olan Nemrut var, cenderemiz var. Yeterince değerlendirilmiyor oralar. Devlet herkese iş veremeyebilir, fakat teşvik edebilir.

Bugün Kâhta’nın genç oranı çok yüksek. Bakın, son iki yıldır biz faaliyetlerimizi kısıtık. Her sene Türk Halk Müziği yarışmasına katılıyorduk. Küçük ilçemizden Türkiye birincisi çıkardık. Popstar Recep bizim elemanımızdır.

Cevher çok, işleyen fabrikamız yok. Kimse sahiplenmiyor. Biz gönüllü olarak bu işe girdik. Amacımız gençlerimizin toplumla barışını sağlamak. Amacımız, gençlerimizin kendilerini eğitmesi. Batı'ya gittiği zaman "kıro" denilmemesi. Çünkü onlar benim evlatlarım, benim kardeşlerimdir.

Emin ol ki onlar kültürü bizden öğrendiler. Yeryüzünde ilk olimpiyatlar Kâhta'da yapıldı. Tarihçesini çıkarıp bakanlığa da sunduk. Karakuş Tepesi'nde hâlâ izleri var. Nemrut döneminde Karakuş Tepesi'nde yakılan ateş Samsat'a, oradan da Yunanistan'a giderdi. Yani medeniyet Doğu'dan Batı'ya gitti. Şimdi tam tersini yapıyoruz. Batı'dan Doğu'ya getirmeye çalışıyoruz. Bazı âlimlerimiz der ya: "Güneş ne zaman Batı'dan doğup Doğu'dan batarsa dünya yıkılır." Güneşten kasıt bildiğimiz güneş değildir. İnandırıcı, medeniyettir, insanlıktır. Yeryüzünde medeniyetin insanları Doğu'dan çıkıp Batı'ya geliyorlar. Şimdi biz onu geri almaya çalışıyoruz. Bu gerçekten bizi üzmektedir. Eğer gerçekten bir damla Müslüman kanı taşıyorsak, vicdanımız varsa, eğer gerçekten hedefimiz rant değil insanlığa hizmetse herkes barış için elinden geleni yapacak. Kimse "Ben hiçbir şey yapmam, ne yapabilirim?" demeyecek. Hiçbir şey yapamayan en azından dua edebilir. Barış sürecinde son noktaya kadar gidilmezse ülkemizin sonu hüsrandır, iç savaş çıkar. O yüzden "Ben insanım," diyen herkesin bu sürece destek vermesi lazım.

Derneğin kendi mekânı olmasına rağmen daha rahat olur diye Adıyaman'ın hayli dışında Adıyaman Sanayici ve İş Adamları Derneği Başkanı Hacı Yusuf Çelebi'nin işyerindeyiz. Yemek sonrası çayımızı içerken sohbet ediyoruz.

Hacı Yusuf Çelebi hoşsohbet bir şahsiyet. Şiveli, anlaşılır ve hızlı konuşuyor. İnandığı doğruları ve deneyimlerini çok rahat anlatıyor.

Evli ve çoluk çocuk sahibi olan oğlu çay ve su servisini sohbetimizi bölmeden, babasına hürmette asla kusur etmeden ifa ediyor.

Altmış İhtilali'ni yaşadım, köylerin adını değiştirdiler

• Başkan, Adıyaman Sanayici ve İş Adamları Derneği ne zaman kuruldu ve hangi ihtiyaçtan doğdu?

Hacı Yusuf Çelebi: Efendim, Adıyaman Sanayici ve İş Adamları Derneği, 1995'ten sonra kuruldu. Şimdi herkes sözlerini eğip bükerek konuşuyor, ama ben doğru söylüyüm. Ben, malumunuz, Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı'ydım. Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı'ndan sonra sivil toplum kuruluşlarının etkili olacağını düşündüm.

Ticaret ve sanayi odaları sivil toplum kuruluşu kategorisinde değil aslında bence. Niye? Kanunla kurulmuş. Yani devletin kurumu gibi, devletin yan kuruluşu gibi. Zaten 1982 Anayasası'nda isimlendirme şöyle: kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları. Onun için sanayici ve iş adamlarını sivil toplum kuruluşu olarak örgütledik ve biz ona rehberlik ederek 1996'da kurduk. Efendime söyleyeyim, o günden beri de devam ediyoruz.

• **Pekâlâ, derneğin kaç üyesi var?**

Celebi: Derneğimizin iki yüz civarında üyesi vardı, fakat genel kurullarda büyük zorluk çekiyorduk. Biliyorsunuz, toplantı yeter sayısı meselesi. Şu an üye sayımız yüz elli civarında.

• **İş adamı örgütlenmeleri siyasi perspektifleri gereği bölük pörçük oldular. Adıyaman'da bunun şekli şemaii nasıldır?**

Celebi: Son zamanlarda örgütlerimiz gelişti. Mesela MÜSIAD kuruldu geçen yıl, TÜMSİAD kuruldu. Bunlar biraz daha belirli fikirleri, biraz daha ideolojik yapıları olan örgütlenmeler. Bizimkinin adının önünde "Adıyaman" var.

• **Peki, bu örgütlerin kurulması sizi sıkıntıya soktu mu?**

Celebi: Hayır, bilakis, hızımıza hız kattı. Çünkü herkesin bir sahası var. Onlar da kendi çaplarında çalışma yapıyorlar. Bize zararları yok. Niye olsun ki? Aynı istikamette koşuyoruz.

• **ADSIAD olarak 95'ten bu yana neler yapıyorsunuz?**

Celebi: İlk iki-üç yıl TÜSIAD'ın bizi dizayn etme durumu vardı. Malum, o bölgesel örgütlenmelerden dolayı, ADSIAD olarak TÜSIAD'ın da üyesi olduk. SIAD-DER adı altında biraz bizi meşgul ettiler. Sanki bir şey yapılacaktı gibi. En son o proje devam ederken şahsen ben ayrıldım. Baktım ki faydası yok. Sadece bizi kanallı etmek, bizi başka yönlerle göndermemek... Biz normalde on beş günde bir toplanır, sohbet ederiz. Sektörel bazda problemi olan arkadaşlar sorunlarını dile getirirler. Devletle görüşürüz, işte valilerle maliye, belediyeyle, sanayi odalarıyla, sanayi müdürlüğüyle... En çok organize sanayide problem oluyor. Onları dile getiriyoruz. Mesela şu an içinde bulunduğumuz nakliyat sektörünün bir sürü problemi var.

Resmî olarak Şoförler Odası var, ama sanki ehliyet evrakı satmak için kurulmuş. Ticaret Odası sanki yıllık münzam aidatı almak için kurulmuş. Ve yahut vergi daireleri temsilci vermek için kurulmuş. Ben on beş yıl Ticaret Odası'nda bulundum. Başkanlığını yaptım naçizane. O zaman toplanır, esnafın, tüccarın, sanayicinin dertlerini dinlerdik. Senede iki defa mutlaka bunu yapardık. Şimdi öyle bir şey görmüyorum. Benim naçizane oğlum da oranın meclis üyesidir. Biz daha sivil, daha yaygın, daha sektörel bazdaki dertlere derman oluyoruz. Birçok işi de kendi çapımızda hallediyoruz. Onu söylüyordum, maddiyat sorunuz var. Şu an bize mesela bir rayiç bedeli vermiş Sanayi Bakanlığı. Ben bunu Ticaret Odası'na götürdüm, Şoförler Odası'na götürdüm. Esnaf Odaları Birliği'ne götürdüm. "Bak kardeşim, en çok da sizin üyeniz esnafdır. Bu rayiç bedeli neden uygulanmıyor? Rayiç bedelinin asgarisi uygulandığı zaman kamyoncu esnafı, nakliyeciler esnafı zarar et-

mez.” “Evet, efendim, sepet efendim,” diyor, ama hiç taktığı yok. En son dayanamadım, dernek olarak biz teşebbüste bulunduk. Yani o yönleriyle faydalı olmaya çalışıyoruz. Eğer bizi dikkate alır, bizi hesaba katarlarsa sivil toplum olarak sonuç alınır. Heyet toplantılarına ve istişarelere gittiğimiz zaman biz daha rahat konuşabiliyoruz. Çünkü kanunla kurulan odalar, idarenin yörüngesinde, idarenin baskısı altında çalışıyorlar. Öyle geliyor bana. Gerçi ben oda başkanırken öyle bir fark görmüyordum. Zaten valilerin odalar üzerinde inisiyatifi de var. Yanlış yaptıkları zaman odalar hakkında soruşturma yapma, odalar hakkında görevden alma gibi uygulamaları da var. Biz rahatız, bizimki tamamen sivil.

• Siz Adıyaman'da sadece iş dünyasının sorunlarıyla alakalı bir oda mısınız? Sivil toplum örgütleri Adıyaman'ın başka sorunlarını size getirip “Ortak çalışalım, siz de bu sorunların bir tarafından tutun,” dediğinde el atıyor musunuz?

Çelebi: Tabii, öyle örnekler de var. Mesela bizim derneğimizin adı Sanayici ve İş Adamları Derneği, ama Adıyaman'ın yol derdi varsa buna sessiz kalabilir miyiz? Sivil toplum kuruluşuyuz. Adıyaman'ın bütün derdiyle, fakat tekrar söyleyeyim, daha ziyade bölgesel sorunlarıyla ilgiliyiz. İzmir'in liman meselesini veya Mersin'in bilmem neyini hedefime koyamam. Daha ziyade bölgesel... Ama bölgesel dertlerin bazıları da ülkesel olabiliyor. Mesela Adıyaman Havaalanı'ndan kalkan uçağın iş adamının saatine uygun olmadığını söylediğim zaman ulaşımı da etkiliyor, başka sivil toplum kuruluşlarını da etkiliyor. Bizim de böyle düşünerek hareket ettiğimiz şeyler oluyor. Mesela sabahleyin Diyarbakır'dan geldiniz. Diyarbakır'la bizim aramızdaki Nissibi Köprüsü'nde biz sivil toplum kuruluşları olarak herkesten çok siyasileri, bürokratları faaliyete geçirdik.

• Gerçi bir iş adamı örgütüne “Bu kadar parayı nereden buluyorsunuz?” diye sorulmaz! Faaliyetlerinizi üye aidatları üzerinden mi finanse ediyorsunuz, yoksa projeler de hazırlıyor musunuz?

Çelebi: Üye aidatları dışında hiçbir gelirimiz yoktur. Üye aidatlarını da kimseden istemiyoruz, şu ana kadar kimseye “Vermezseniz sizi üyelikten çıkarırız,” dememiştir. Kendi vermişse de “Verme,” dememiştir, almışız aidat. Bağış olarak hiç almamışız. Bazı dernekler mesela personel tutmuşlar, sekreteryalı var, gençlerle, çocuklarla uğraşıyorlar, proje üretiyorlar. Bizim öyle proje üretme şeyimiz yok doğrusu. Yani böyle Avrupa Fonu'ndan para almak için yapılan türden proje yapmadık şimdiye kadar. Onu yapacak kafamız da yoktur, işin doğrusunu söylemek lazım. Ama profesyonel çalışmamız da var tabii. Yerimiz benim ofisim. Onun kirası da gideri de bana ait.

• İş adamı örgütleri genellikle sistemle organik ilişkileri olan ve ilişkilerini genellikle çatışma boyutuna taşımayan yapılar olarak bilinir. Sizin devletle, hükümetle, siyasal iktidar odaklarıyla ilişkiniz nasıl?

Çelebi: Ticaret odaları, meslek odaları, esnaf odaları bu kalıpların içinden çıkamazlar. Bir anekdot anlatayım. Yeni Ticaret Odası başkanı olmuşum. Genel sekterimiz aceleyle geldi, “Efendim, karakoldan sizi çağırıyorlar.” Benim de çocuklarım lisede, ortaokulda okuyorlar o zaman. 1980’lerin sonu. Korktum, “Hayrola? Bir şey mi var?” dedim. “Bilmiyoruz,” dediler, “en yetkiliniz kimse Eskisaray Polis Karakolu’na gelsin.” Aradım Eskisaray Karakolu’nu. “Böyle böyle, beni aramışsınız. Hayrola? Bir şey mi var?” dedim. “Siz necisiniz?” dedi. “Başkanım,” dedim. “Beyefendi, buraya kadar geliyorsunuz,” dedi. “Ortaokulda, lisede çocuklarım var, siz de oraya çok yakınsınız, bir şey mi oldu?” dedim. “Yok kardeşim, ne çocuğu, ne lisesi, ne ortaokulu? Sizi asliye ceza hâkimi çağırıyor.” “Beni niye çağırıyor?” “Ben ne biliyim kardeşim?” dedi. Dedim ki “Beni şüpheli olarak çağırıyorsa bir yazı gelir bana, siz de ya bir memur ya da bir eş dost arabasıyla götürürsünüz beni. Ama başka türlü benimle tanışmak istiyorsa beni arasın.” “Beyefendi, o zaman siz nereyle konuştuğunuzu bilmiyorsunuz!” dedi. Dedim “Nereyle?” Aynı şeyleri tekrar ettim. Adam şok oldu. Sonra açıyor hâkime diyor ki “Efendim, böyle böyle...” Hâkim beni aradı. “Evet, Ticaret Odası başkanımı,” dedim, “Hayrola? Merak ettiğim için sordum. Sorma hakkım var,” dedim. “Bir bilirkişilik var,” dedi. “Beyefendi,” dedim, “Siz bilirkişi olmadınız mı hiç?” Bilirkişi yazıyla davet edilmeli veya telefonla rica edilmeli, gelip sizin karşınızda ayak ayak üstüne atmalı, kahvesini söylemeli. Çünkü sizinle muhatap bu, sanık veya şu bu değil. Şahit de değil. Sizinle muhatap olmalı ki doğru söylediğine inanabilesiniz. Adam yaşça da benden gençmiş. Biraz durup dedi ki “Haklısınız beyefendi. Kusura bakmayın. Mesleğinizi, tahsilinizi öğreneyim?” “Okuryazarım,” dedim, “beyaz eşya tüccarıyım”

Gel zaman git zaman, seçim var odada. Seçim kurulu başkanı olan hâkim cumartesi günü olduğu için “Çarşıya çıkmışken hele bir seçime gideyim,” demiş. Geldi yukarı, selam verdim, karşıladık. “Sayın hâkim bey,” dedim, “yemeğimiz hazır. Rakibimiz de yok. Yemek yersek yanlış mı anlaşılır?” “Valla yeriz,” dedi, “ama bir arkadaşım dışarıda” “Kim?” dedim. “Asliye ceza hâkimi.” Dedim ki “Onu da çağır” “O size biraz kırgın.” “Niye ki?” “Telefonda konuşmuşsunuz.” Dedim “Aa! Kırılmaması lazım, o beni gayet hoş karşıladı” “Evet, sizi hoş karşıladı. Ben de oradaydım ve sonradan bana dedi ki ‘Bak, bu vatandaşın bilinçlenmesi demek, bu, vatandaşın vazifesine dikkat etmesi demek. Ticaret Odası yokken esnaf dernekleri başkanını çağırıyordum. Adam ayakkabısını ters giyyordu gelirken. (Talat diye bir abimiz, şu an 80 yaşında var.) Bu, bana hukuk dersi verdi.’”

Neyse, aşığı inip getirdim onu. “Böyle böyle olmuş,” dedim. Benden genç. Dedi ki “Evet, oldu, ama ben Yakup Bey’e anlattım sizin tavrınız karşısında ki tutumumu. Takdir ettim sizi” Dedim ki “Beyefendi bakın, şimdi Allah etmesin bir adam öldürmüşlerse, kan akmışsa, ben kandan ne anlarım? Yahut buğday çalınmış olsa fiyatını sorsanız ben ne anlarım? Bir yerde bir inek çalılıp kesmişlerse ben etten ne anlarım? Bizim ihtisas komisyonlarımız var. Bize önceden yazı yazmanız lazım ki ilgili komisyonuna havale edeyim, o da günü gelince lazımsa gider” “Evet, doğrusu o,” dedi, “ama bizim ihmallerimiz, bizim davetiye çıkarmamamız, efendim hemen şipşak yapalım bu işi...” “Siz söyleseydiniz ben yine gelirdim, neticede hâkimsiniz. Karar mercisiniz. Ben hâkimin, savcının, bekçinin, polis ne yaptığını bilemem,” dedim. Tekrar bana dedi ki “Siz okuryazar değilsiniz, o manada demiyorum...” Herhalde “sen” dedi. Dedim “Mektepte mürekkep yalamışlığımız yok da kendimizi yetiştirmişiz”

Sivil toplum kuruluşlarının bu şekilde faydalı olduğuna inanıyorum. Doğruları ve gerçekleri anlatarak. Bir anekdot daha paylaşayım. Bir gün bizim karşı fabrikada oturuyoruz. Vali Bey geldi yine yemek zamanı. Oturduk, sohbet ettik. Verem Savaş Derneği’nin inşaatına bakmaya gelmişler. “Burası Verem Savaş Derneği mi?” dedim, “Verem Savaş Derneği, biz NATO’ya girdikten sonra Birleşmiş Milletler’in yardımıyla kurulmuş 1950’li yıllarda. Şu an 90’lı yılları yaşıyoruz, ne Sıtma Savaş var ne Verem Savaş var. Hem ikisi de tehlikeli hastalık olmaktan çıkmış. Beş-on bin nüfuslu ilçede kocaman bir bina...” “Ya Hacı Bey, ne yapalım?” dedi. “Yetiştirme yurdunu buraya alın,” dedim, “tam yetiştirme yurdu olacak yer. Yurdun yerine de doğum ve çocuk hastanesi yapın. Geçenlerde torunum hastaydı, adım atacak yer yok, öyle hastane olur mu? Tek katlı. Daha evvel dispansermiş. Şimdi hastane olmuş.” Vali Bey’in kafasına takılmış. Bir hafta geçtikten sonra “Hacı, buraya gel,” dedi. Gittim. Dedi ki “Milletvekilleri araya soktum. Bakanlığa söyledim. Zaten biri Sosyal Hizmetler Bakanlığı, biri de Sağlık Bakanlığı. Hemen değişik tokiş yaptırdık. Sizin orayı yetiştirme yurdu yaptırdık.” İşte sivil bakış budur.

Düşünün ki devlet oradan parayı göndermiş. Verem Savaş Derneği. Yahu Verem Savaş Derneği’nde bin metre üzerine kurulu beş katlı binayı ne yapacaklar? Sivil toplum kuruluşlarının bu işlerde yararlarını biliyorum. Ayrıca böyle yürekli insanlar olduğu zaman iş kolaylaşıyor. Bizi bir gün bir toplantıya çağırılmışlardı. O yaşlı arkadaş, Talat Abi dediğim adam da orada! Emniyet müdürü dedi ki “Gençlerin kaldığı yerleri denetleyeceğiz. Ne oluyorsa en çok öğrencilerin kaldığı binalarda oluyor.” O yaşlı adam da dedi ki “Sayın müdürüm, onların içinde belki bir-iki tane suçlu olabilir ama çok temiz insanlar var. Analarını, babalarını bırakıp tahsil için gelmişler buraya. Onları fazla sıkarsak...” Oradan rütbesini görmediğim bir adam “Ne o, PKK’lılara

zemin mi hazırlıyorsun?” dedi. Adam 80 yaşında. Lütfen gelmiş oraya. Maaş alınıyor, yolluk almıyor. Ben de çaprazında oturuyordum. Yıldızından birini gördüm, biraz da kasten yaptım. “Başçavuşum,” dedim, “ayıp değil mi baban yaşında adama bağınyorsun?” Baktı bana, “Siz necisiniz?” dedi. “Ben Ticaret Odası başkanıyım,” dedim, “bu adam işini, dükkânını terk edip gelmiş buraya. Bize telefon ederken rica ediyorsunuz. Minnet edip buraya geliyor. Bir de fırça mı yiyecek?” Yani bu da bir misaldir. Bu da sivil toplumun, örgütlenmiş toplumun bir tezahürü, bir çıkışı. Buralarda sivil toplum kuruluşları para ediyor. Yalnız gelen adamlar gerçekten tabiri caizse “serden geçti” olmalı. Kuruluş gayesini veya bulunuş gayesini temsil etmeli. Öyle efendim geleyim de ben bayram günleri Atatürk büstüne çelenk koyayım, çağırdıkları zaman valinin yanına gidip elini sıkayım. Böyle olmamalı.

• Adıyaman, Antep ve Maraş’a göre biraz gölgede kalmış. Ama kaynak açısından çok gelişkin bir şehir. Mesela Türkiye’de petrol çıkarılan üç şehirden biri Adıyaman’dır. Kültür ve inanç turizmi açısından Adıyaman zirvededir, hatta dünyanın sekizinci harikası denen Nemrut Dağı gibi bir kaynağın üzerinde. Ama arazilerin baraj suları altında kalması insanları yoksullaştırdı veya mevsimlik işçi haline getirdi, kentin varoşlarına sürükledi. İş dünyasının önemli bir örgütü olarak bunlara nasıl bakıyorsunuz ve çözümü için ne düşünüyorsunuz?

Çelebi: Adıyaman Türkiye’de çıkarılan petrolün yüzde 62’sini üretiyor. Atatürk Barajı Türkiye’nin en büyük barajı ve gerçekten de Türkiye’nin mühim kaynaklarından biri. Biz yine dile getiriyorduk zaman zaman. Adıyaman’ın bir ilçesi, 65 köyü sular altında kaldı. Atatürk Barajı hakikaten tam göğsümüze oturdu, ama otursun. Eğer bu ülke, bu millet faydalanacaksa biz her eziyete razıyız. Ama Adıyaman’da oturan insanlar olarak karşılığını alamadık. Çünkü Atatürk Barajı hem enerji üreten hem de sulama ihtiyacını gideren bir baraj. Baraj aşağımıza rastladığı için biz cazibeli sulamadan mahrumuz. Yani cazibe ile bize su gelmiyor. Pompajla bize su gelecek. Bize on veya on iki tane pompaj istasyonu kurulacağı projede vaat edilmiş. Şu ana kadar bir tanesinden haberim var. Öbürleri faaliyete geçti mi geçmedi mi bilmiyorum.

Geçmişte Ziraat Odası başkanlığı da yaptım. O zaman bir köylümüz baraj gölünün kenarındaki yoncasını sulamak için gölden su almış. Gidip adamın her şeyini derdest etmişler, motorunu, traktörünü... “Barajın suyunu nasıl alırsınız?” Hiç unutmam, bir bölge toplantısı oldu. Ziraat Odası başkanımı, söz istedim. “Böyle bir şey olur mu ya? Yani ben meyve yetiştireceğim, ‘Meyveyi niye yedin?’ diye gelip beni hapsedeceksiniz. Bazı tarlaların yarısı suyun altında kalmış, yarısı da yüksekte olduğu için suyun altında kalmamış. Arazi suya gittiği için bu yüksekte kalan yeri hayvancılığa vermi-

şim. Hayvanı beslemek için de yonca ekmişim. Yahu siz yoncayı sulamıyor-sunuz!" O zamanki vali, Allah selamet versin, dirseğimi dürtüp dedi ki "Ya-pacak bir şey yok..." Nasıl olur yahu? Yani o pompajla çekilen suya bile mü-saade etmiyorlardı, halen de bu sistem devam ediyor. Tabii, bu 65 yerleşim biriminde oturan vatandaşın bir kısmı buraya geldi, bir kısmı Batı'ya göç et-ti, civar vilayetlere gitti. Buradakiler istimlaktan aldıkları parayı yediler di-ye sorun yaşadılar, dışarı gidenler oraya alışamadılar. Velhasıl, GAP köylü-sü eşekten indi, taksiye bindi, sonu da olmadı. Şimdi, sulama bizim için çok mühim. Olumsuz tarafını söyledim, olumlu tarafını da söyleyeyim. Biz nak-liyeciyiz. Şu an burada oturduğumuz yer nakliye şirketi. Bakıyorum, on se-ne, on beş sene, yirmi sene önce olmayan şeyleri yaşıyoruz. Mesela yazın bu-radan İzmir'e, Erzurum'a, Kars'a ürün gittiğini görüyorum. Kavun karpuzun, domatesin gittiğini görüyorum. Kendi imkânlarıyla suyu çekip değer-lendirenler sulu tarımdan istifade ediyorlar. O gerçeği göz ardı etmeyelim. Esas dileğimiz, hükümetin, devletin, bize vaat ettiği şekilde Adıyaman'ın bu suyun gerisindeki mühim arazilerinin sulanması. O zaman çok farklı olacak.

• Bir ilçe, 65 köy su altında kaldı. O köylerde yaşayan çiftçiler bugün ne durumda? Bugün mevsimlik işçiler acaba onun bir ürünü müdür?

Çelebi: Aynen dediğiniz gibi. Bir şey daha söyleyeyim. Bu, arazisi su altın-da kalanlarla, toprak sahipleriyle çiftçileri birbirinden ayırmak lazım. Çiftçi-ler zaten mal sahibi değil, çok azı mal sahibi, çok azı. Zaten istimlaktan pa-rayı alanlar başka türlü değerlendirdi. Şu etraftaki fabrikalar, istimlaktan ge-len paralarla yapılan fabrikalar.

• Peki, mevsimlik işçiler hangi kesimden geliyor?

Çelebi: Arazisi olmayan veya arazisi su altında kalan kesimden. Arazisi su altında kalınca ağayla ortaklık da bitti, bir kısmı şehre geldi. 80'den sonra, rahmetli Özal zamanında verilen teşvikle Adıyaman'da birkaç fabrika yapıldı. Şu an atölyelerle beraber altmış civarında. Ben Ticaret Odası başkanırken 3.500 sigortalı işçimiz vardı, sonra biz ayrıldığımız zaman on beş bin oldu. Şu an kırk beş bin sigortalı işçimiz var.

• Kürt sorunun demokratik çözümü bakımından barış sürecinin akıbe-tini nasıl görüyorsunuz?

Çelebi: Bu siyasi bir soru. Başka bir dernek veya başka bir sivil toplum ku-ruluşu çok iyi cevap vermeyebilir, kaçınabilirler. Fakat ben fikrimi söyleye-yim. Bu konu, Türkiye'de sözünü ettiğiniz sorun hakkında genelde konuşu-lanlardan bence farklıdır. Burada köyde oturan sade insanın siyasi amacı pek yoktur. Adam elektriği yoksa elektriğini ister, suyu yoksa suyunu ister, düne

kadınlar sağlık ihtiyaçları giderilmiyordu, onların giderilmesini ister, işte ulaşım olsun, bunlar...

• **Kültürle ilgili bir talebi yok mudur? Kürt dilini konuşmakla ilgili, çocuğuna Kürtçe isim koymakla ilgili veya yerinin yurdunun adının değiştirilmesiyle ilgili?**

Çelebi: “Yoktur,” demiyorum. 1960 İhtilali’ni yaşadım ben. On beş yaşındaydım, köylerin adını değiştirdi devlet. Asker değiştirdi. Devlet, asker, ikisi aynı. Adıyaman’da değiştirilen isimlerin hemen hemen hiçbiri kullanılmıyor. Eski isim kullanılıyor. Heydara’ya Ormaniçi demişler. Rezib’e Kayadibi demişler. Bilmem neye ne demişler, ya kardeşim adamın adı bu! Adamın adını niye değiştiriyorsun? Kim yeni ismini söylese kızarım ben, derim “Eski ismini söyle” Büyük Yayla değil, Mazak de. Zey köyü var, İndere... Ya Zey nere, İndere nere? Kardeşim, ben İndere’yi bilmiyorum. “Eski adı Zey,” diyor. Zey, bildim... Yani uyuyanı uyandırdılar. Bir de Şeyh Said İsyanı’nı ben birkaç kaleminden ayrı ayrı okudum. Şeyh Said diyor ki “Bizim ırkı talebimiz yoktur” “Müskirat serbest olduktan sonra bizim dinimize dokundu, geleneğimize dokundu, neslimizin bozulduğunu anladık. Bizim isyan da aklımızdan geçmiyordu,” diyor. Gerçekten aslında devlet Kürtlerden ziyade –öyle zannediyorum, benim anlayışım o istikamette– bu yörede yaşayan insanların inançlarıyla oynamış gibi geliyor bana.

• **Yani hükümet bu inanç meselesinden dolayı mı bu meselenin çözümüne el attı?**

Çelebi: Esas saiki o. Takiye demek hakaret gibi olur, ama bence benim söylediğimdir. Ama şu anki Kürt siyasi taleplerini de karşılamak istiyor. Yani biraz da –nasıl derler?– kamuflajlı bir seçenek var. Mesela bu “mele”ler falan Tayyip’i getirdi. Yani onun kanaati o.

Hükümet diyor ki “Bunlarda dinî düşünce daha çok kuvvetlenirse daha çok birlik beraberlik doğar” Fakat işte şimdi ben içimden geçeni söylüyorum. Şu an Kürt siyasetini temsil edenler de bence tam benim annem babam gibi geleneksel Kürt değiller. O cezaevinde yatan bayan milletvekili, Sebahat Tuncel ne anama benziyor ne bacıma benziyor. O milletvekilleri de hep böyle Batı’da tahsil görmüş, hep böyle farklı tipler. Mesela ben Şerafettin Elçi’yi daha çok benimsiyorum. Şerafettin Elçi benim gibidir. Şerafettin Elçi’nin bir sözü, bu da enteresan bir şeydir, bunu da büyük harflerle yazabilirsiniz, evimde televizyon seyrediyorum. Gece saat on, on bir sıraları, tek başımayım. Karşıdaki adam dedi ki “Efendim, bu Kürt olayı nereden çıktı?” Şerafettin Elçi dedi ki “Kürt olayı şimdi çıkmamış ki... Türk olayı olduğu müddetçe Kürt olayı da var. Ama bu Cumhuriyet döneminde, hatta Atatürk’ün dö-

neminde bile ilk etapta olmadı. Sonradan oldu. Açın, Kanuni Sultan Süleyman'ın mektubu var. Orada sayarken Azerbaycan'ın, Anadolu'nun, Halep'in, Şam'ın, Kürdistan'ın..." Kürdistan demişti. Benim kafama girdi. On gün kimseye söylemeden aradım. Kendi kitaplığımda bulamadım, deli olacağım. Allah Allah... O zamana göre Türk-İslâm sentezcisi olan *Tercüman* gazetesinin yayımladığı bir Türkçe ansiklopedisi var. Dört cilt. Orada buldum Kürdistan'ı! "Kusura bakma," dedim. "Kürt meselesi Cumhuriyet'ten sonra çıktı, İnönü'nden sonra çıktı. Özal zamanında... Bunlar boş..."

• Tayyip Erdoğan Diyarbakır'da "Kürdistan" lafını kullandı, sonra Ankara'da bunu savundu. "Biz yaratmadık, Kürdistan Osmanlı döneminden beri bir coğrafi isimdir," dedi. O zaman burada haklıdır diyorsunuz...

Çelebi: Haklıdır. Bir hakkı teslim etmiş. Ama 70'li yıllarda biz öğrenciyken Kürdistan Mürdistan demek çok zor bir şeydi.

• Siz öğrencilik döneminde de dernekçilik yapmış birisiniz...

Çelebi: "Kürt yoktur, kart kurt etmiş dağdaki adamlar. Kart kurttan Kürt'e dönmüş." Böyle şey mi olur yahu?

• Ama onu savunuyordunuz o zaman.

Çelebi: Savunuyorduk, savunuyorduk. Ben bir televizyon programında birkaç sene evvel dedim ki "Ben ne eski ulusal milliyetçiliği savunuyorum ne de kart kurtu savunuyorum". Böyle bir şeyin aldatmaca olduğunu şimdi biliyorum. İyi ki de bu noktaya gelmişiz. Biz demokrat da değildik. Yani Müslüman olarak "Bize dokunmayan bin yaşasın" Bir de kim demokrasi lafı ederse "Bu solcu, komünist, vurun, öldürün!" Böyle şey mi olur?

Geçen sene buraya Şanar Yurdatapan geldi. Burada Küçük Millet Meclisi'nde -onu tertip eden benim gelinim, sağ olsun, kurucular içinde ben de varım- konuşmaya başladı. Dedi ki "Arkadaşlar, arkadaşım yeşil şeriatçı Abdurrahman Dilipak. Ben de ateistim" Neyse, konuşma bitti. Şu an belediye reisi adayı olan Hüsrev Kutlu o zaman milletvekili, kalktı, dedi ki "Bu toplantı çok güzel yerini bulmuş". Şanar Bey nedenini sorunca "Şu en önde oturan benim kirvem, eğer yirmi sene evvel böyle deseydiniz kalkıp sizi öldürürdü," dedi. Diğeri kalktı, "Öldürürdüm ya!" dedi. İkinci günü Karşı yazar Alper Görmüş makalesine yazmıştı. O noktadan bu noktaya gelmişiz. Keşke herkes itiraf etse! Fakat birçok insan korkusundan, birçoğu yağcılığından... Bak şu an güncel bir şey var. Uzun tutukluluk halleri, bir de Cemaat meselesi. Sabahdan beri diyorum, "Ben AK Partiliyim, ama benim odamda hem Hoca'nın resmi var hem de Tayyip'in resmi var. Yani şimdi bir hırsızlık var mı, yok mu? Var. Öbür tarafı hikâye. Yani ben suç işlemişim. Bir adamı bir gün bir barda bizim

komşumuz yakalamış suçüstü. Kaçmış, pantolonu kurtarmış, külodu unutmuş. “Ümmü, vallahi bana iftira ettiler,” diyormuş. Yani ne iftirası?

• Gelecek için ne hayal ediyorsunuz? Bu coğrafyada ne değişmeli ki toplum rahat etsin ve siz de bir sivil toplum örgütü olarak “Biz hakikaten işimizi yaptık, şimdi de meyvesini yiyoruz,” deyin?

Çelebi: Bu toplumun kimsenin dilinden, dininden, ırkından, yaşayışından, görünüşünden, örf ve âdetinden dolayı horlanmadığı, herkesin serbest teşebbüsünü serbestçe yaptığı bir toplum olmasını istiyoruz. Gerçekten insanlar “Sen niye başını örttün? Sen niye mini etekle gezdin?” dememeli. Akçay’a, tatil yapan bir hemşehrimizin yanına gidecektim, emekli savcı. Orada bize hakaret etti. Dedi “Ayıp, gelmişsiniz Akçay’a, altınızda son model araba var. Ayıp değil mi? Kızlar başörtülü, hanımlar öyle... Sen ceketle dolaşıyorsun...” Ben çocukluğumda da kısa kollu giymedim. Bunların olmadığı bir Türkiye, bunların olmadığı bir dünya arzu ediyoruz. Hoşgörünün hâkim olduğu bir dünya... Babam burada oturan bir Hristiyan’la on altı yıl ortaklık yapmış, hiçbir sorun yaşamamışlar. Şimdi o mu iyi, bu mu iyi?

12 Eylül oldu, sıkıyönetim komutanı bizi toplardı. Sol taraf Alevilerin ağalarının, babalarının, dedelerinin olduğu yer. Sağ taraf da müftülerin, hacıların, hocaların olduğu yer ki ben tabii müftülerin tarafındayım. En önde de ben oturuyorum. Dedi ki “Hacı söyle bakalım. Aleviler ne yaptı size?” Adamın adı Necmettin Ergenekon. Veli Küçük diyordu ya “Ben 12 Eylül’ü komutanının isminden esinlenerek yaptım” “Vallahi bize bir şey yapmadılar,” dedim. Baktım beni kışkırtıyor onların yanında. “Aleviler bize hiçbir şey yapmadılar,” dedim. “Nasıl bir şey yapmadılar, seni kim vurdu?” Dedim “Beni Aleviler vurmadı ki! Kimin vurduğunu bilmiyorum. Ortalığı karıştırmak isteyenler, bizi birbirimize düşürmek isteyenler vurmuştur” Ben kuşkulandım o zaman. Arkadan biri el kaldırdı. Dedi ki “Efendim, ben bayramda kurban kestim, komşuma gönderdim, yememişler, geri göndermişler” Peki niye? Demişler ki “Alevilerin kestiği kurban yenmez” Döndü bana komutan, “Hadi söyle bakalım,” dedi. “İş benim değil, aha müftü buradadır, müftüye sor,” dedim. Müftü dedi ki “Eğer kurban kesilirken besmele çekilmişse, usüle uygun kesilmişse getirsinler ben yiyeyim. Ama ne besmelesi, ‘Ben keserim, öldürürüm, şişle de vururum’ derse ben yemem” Komutan döndü diğerine, “O zaman sen bir kurban kes, bizi çağır,” dedi, iş orada bitti. Yani mesele huzuru bulmaksa gerçekten herkesin birbirini kabul etmesi lazım. Devletin “Sen Müslüman’sın, sen Hristiyan’sın, sen Alevi’sin, sen Sünni’sin,” demeden herkesi kabul etmesi lazım.

ADİYAMAN MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ DERNEĞİ (AMİD-DER)

MEHMET GÜRBÜZ

Adıyaman'a giriyoruz, bir seçim afişinde "Atanmışa değil, adanmışa oy ver," diyor
Saadet Partili Arif Güler.

Adıyaman şehir merkezinde bir pasajın bodrum katına iniyoruz. Sol tarafta hayatlarını
beden emeğiyle sürsürdükleri her hallerinden belli olan emekçilerin oturduğu bir kahve.
Yanında da Mevsimlik Tarım İşçileri Derneği. Aslında genişçe bir dükkân, dernek
mekânı olarak kullanılan bu yer.

Duvarda bir gazete manşeti: "İrgat kenti olmaktan kurtulmak gerek."

Bir başka gazete manşeti: "İrgat kenti imajını kazandıranlar utansın."

Dernek Başkanı Mehmet Gürbüz gelinceye kadar yönetimden arkadaşlarla sohbet
ediyoruz. Koşulların çok zor olduğundan söz ediyorlar. Kış ortasında Kırıkhan'da gizêrê
sor (kırmızı havuç) toplandığını, ama bir tonunu altmış liraya topladıklarını söylüyorlar!
Üstelik üç kişinin ancak günde bir ton toplayabildiklerini, kişi başına günlüklerinin yirmi
liraya geldiğini gözleri yerde anlatıyorlar.

Mevsimlik işçilerin gittikleri yerde on beş-yirmi gün çalıştıktan sonra Adıyaman'a
döndüklerini, bir-iki gün dinlenmeden iş için tekrar başka şehirlere yollandıklarını
ekliyorlar. Otuz-kırk bin dolayında olan Adıyamanlı mevsimlik işçilerin hemen tümünün
toprakları sular altında kalan ve yoksullaşan emekçiler olduğunu da ekliyorlar.

Sonra Dernek Başkanı geliyor ve başlıyoruz sohbe...

Gelin, tarım işçisini benden isteyin!

• Sayın Başkan, derneğinizi hangi tarihte, hangi ihtiyaçtan dolayı kurdunuz?

Mehmet Gürbüz: Size çok teşekkür ederiz bu temas için. Adıyaman Mevsimlik Tarım İşçileri Derneği'ni kurduk, çünkü biz de bu işin içindeydik. İl dışına çıkıyorduk. Her sene dördüncü aydan itibaren açık kamyonlarla Adıyaman'dan Çukurova'ya kavun çapasına, Maraş'a Ayçiçek ve şeker pancarı çapasına giderdik. Sonra kayısıya, ondan sonra patatese giderdik. İl il, ilçe ilçe geziyorduk.

Bir gün kendi kendime düşündüm. Hep zengin çocukları mı hâkim, savcı, doktor, avukat olacak? Hep bu zengin çocukları mı yönetecek bizi? Mevsimlik işçilerimizin içinde öyle çocuklarımız var ki o zengin hâkimin, savcının, avukatın çocuğunu ona katlar zeka olarak. Ama hani biri diğerinin göğsüne vurmuş, yumruğu yiyen demiş ki "Oy belim!" "Lan, göbeğine vurdum, belinin ne şeyi var?" demiş vuran, "Ah arkamda, belimde adamım olaydı, bu şekilde vuramazdın bana!" demiş öbürü. Bunu düşünerek kurduk bu derneği 2004'te. Adıyaman il merkezi ve ilçelerinde tahminen elli bin civarında mevsimlik tarım işçimiz var. Sezon açıldığı zaman hele bir benimle gelip gezin, kupkuru ekmek, benzin gibi su ve rakı gibi ayranla gününü gün eden işçilerimiz var. Sekiz saat çalışacağına on iki saat çalışıyor, onu da kuru ekmek ve rakı gibi ayranla geçiriyor. Akşam eve gelince anası yemek yapacak, bir bakıyor ki çocuğu düşüp yanmış. Allah yardım etsin! Bir tanker getirip oraya koyacaksın, o tankerin suyundan yapacak çayını, yemeğini. Elbisesi, çamaşırı, duşu, abdesti hep o tanker suyuyla oluyor. Onun için açtık bu derneği. Tam on yıldır da uğraşıyoruz.

• Derneği kaç kişiyle kurdunuz? Kaç üyeniz var? Kadın-erkek sayısı kaçtır?

Gürbüz: Yedi üyeyle kurduk, şimdi beş yüz civarında üyemiz var. İki-üç bayan hariç hepsi erkek. Bugün her minibüs on dört koltuksa on dört kişi gönderiyoruz. Otobüsle yolculuk yaptığı gibi kendi koltuğunda gidiyor.

• Örneğin Malatya'ya kayısı toplamaya giden ya da Akdeniz Bölgesi'ne çapaya giden kişinin örgütlenme sürecini biraz anlatır mısınız?

Gürbüz: Her yıl dördüncü aydan itibaren Elbistan'a pancar çapasına göndeririz. Elbistan, Maraş, Adana, Sivas... İşte kavun, karpuz, salatalık, pamuk, ayçiçeği, şeker pancarı... Bu çapalara giderler. Çapa bittikten sonra ürünün toplamasına bakarlar. Orası bittiğinde kayısı için Malatya'ya göç ederler. Malatya'dan Giresun'a fındığa giderler. Oradan gelir, bir kısmı patatese, bir kıs-

mı elmaya göç eder. Ondan sonra Antep fıstığı çıkar. Osmaniye’de yer fıstığı vs. devam edip gider işte...

• Bu ilişkiyi nasıl kuruyorsunuz? Mesela üyeleriniz içinde bizzat çapa-ya giden işçiler de var mı yoksa bunlar sadece işin örgütlenmesini yapan insanlar mı?

Gürbüz: Karışık. Kimi tek başına gider, kimi çoluğuyla çocuğuyla gider. Organizasyon için de her sene üçüncü aydan itibaren üç kişi dört üyemiz birlikte çıkıp il il gezerler. İşverenlerle iş bağlantısını yapar, kontratını düzenlerler. Mesela biri yirmi kişi ister, biri otuz kişi, biri elli kişi, yüz kişi... Gezen üyelerimiz o örgütlemeyi yapıp dördüncü ayda dönerler. Döndükten sonra bu sefer bu üyelerimiz köy köy, ilçe ilçe gezip işçi ararlar. Tabii işçi pazarda karpuz değil ki arayınca hemen bulasın! Bu adamlar ev ev gezip der ki “Ben işte falan yerde böyle bir iş sökmüşüm, benle gelir misin?” İşçi de der ki “Tamam kardeş, geleceğim, ama benim 200 liraya, 500 liraya, bin liraya ihtiyacım var. Bana bu parayı temin edersen gelirim” Sonra pazarlık edilir, 500 isteyen işçi 200’e razı edilir. Bunlar bu şekil işler. Çapa günü geldiği zaman da bunlar yüklenir, il il, ilçe ilçe, köy köy toplanıp işe giderler.

• Peki, bu arkadaşların sizle ilişkisi nedir? Ücret alıyorlar mı?

Gürbüz: Muğla, Antalya bunlara “dayıbaşı” der, bizim burada “çavuş” derler, başka yerlerde “elçi” derler. Üçü de aynı kazanda pişiyor. Aynı iş yani, adları bölgeye göre değişiyor. Bu adamlar çalıştırdığı işçileri için dışarıda iş ayarlar. Sonra gelip işçiyi ayarlar. Götürdüğü işçilerin de bütün sorumluluğunu kendi üzerine alır. İşveren işçiyi takmaz, çavuşu takar. Bazen işçi parasını alamaz, çavuşumuz arabasını, evini satıp işçinin parasını öder. Çavuşlar bütün bu emeklerinin karşılığında işçiden çalıştığında vereceği yüzde onunu alır. O da zaten bir ay önce çıktığı yolculuk harcamalarına gider. Malatya’ya, Giresun’a, Ordu’ya, Muğla’ya gidiyor, Fethiye’ye gidiyor. İlçeye, köye gidiyor. Otelde kalıyor, otel parası var, yemek parası var. Var ki var.

• Çavuşların dermekle bağı nedir?

Gürbüz: Üyelerimizden yılda yirmi lira alıyoruz. Bu da ayda 1,5 lira gibi bir para, üç çay parası, ama bunu da beş yüz kişinin içinden ancak ve ancak yirmi-otuz kişiden alabiliyoruz. Çünkü biri gelip diyor ki “Başkanım, ben gidip çalıştım, onun parasını verdim, bunun parasını verdim, benzin parası verdim, işte elektriğimi yatırdım, suyumı yatırdım, vallahi elimde bir şey kalmadı” Böyle bir durumda yapacak bir şey de kalmıyor tabii.

• Derneği bu kadar az parayla idare edebiliyor musunuz? Proje yapıyor musunuz?

Gürbüz: Ben 2004'ten beri proje yazıyorum. Hiçbir projem de gerçekleşmedi. Dernekler Müdürlüğü, yani valilik liste gönderdi, "Projenizi hazırlayın" diyor, "hangisini seçiyorsanız" Seçip veriyorduk onlara, ama bizimki gerçekleşmedi. Geçen sene bir telefon geldi, "Başkanım, senin adına para çıkmış, yarın değil öbür gün Ankara'ya gelmen lazım" Hazırlığımızı yaptık, ertesi gün yola çıkacağımız zaman bir telefon daha geldi, "Başkanım, seninki yedeğe alındı" Artık ne yaptılarsa onu bilemiyoruz, böyle oldu. Ben 2004'ten beri burada hep kendi cebimden harcıyorum. Sağ olsun, bugünkü Belediye Başkanımız Necip Büyükaslan tahminen yedi yıldır bu pasaj içindeki bu mekânı bize tahsis etti. Buranın elektrigini, suyunu, kirasını belediyeye veriyor. O başkan olmasaydı ben belki şimdiye kadar ayakta kalamazdım. Çünkü üyelerden herhangi bir gelirimiz yok.

Kimisi de diyor ki "Sen niye bu derneği kurdun da bu başkanlığın peşin-desin?" Benim için bir yaşam... Emekliyim, iki işyerim var. Gençler çalışıyor. Ben de gidip kahvede oturacağıma, onun bunun dedikodusunu yapacağıma gelip burada oturuyorum. Üyelerimiz de geliyor, oturuyoruz, dertleşiyoruz, konuşuyoruz.

• Adıyaman'da altmış bin civarında mevsimlik tarım işçisi var. Bu ağır yükü taşıırken derneklerle, vakıflarla ya da valilikle, belediyeye, diğer kurumlarla ilişkileriniz nasıl? Biraz önce sizi beklerken arkadaşınız dedi ki, "Bu yıl dördüncü aydan itibaren Diyarbakır'dan Mardin'den gelen tarım işçileriyle ilgili haksız rekabet ortamı oluşmasın diye ortak karar alma çabasına gireceğiz." Bu türden kurumsal ilişkilere de ihtiyacınız var.

Gürbüz: Bizim kurumlarla fazla bağlantımız olmaz. Adıyaman'daki iş adamlarından hangisi gerçekten il dışından gelip kendi memleketinde fabrika olsun, tekstil olsun, herhangi bir tarım işi kurmuş? Ben işçimi il dışına göndermem. İl dışına işçimi 35 liraya çalıştıracağıma kendi memleketimde 20 liraya çalıştırırım. Niye? Çünkü adam sabah kapısının önünden minibüsüne biner, gider, tarlada çalışır, akşam gelir, çoluk çocuğunu görür. Yol kazalarından, yılandan, akrepten, beladan, yabancılık çekmekten kurtulur...

Adıyaman'ın iş adamlarına bir açıklama yaptık bir ara: "Gelin, işçiye benden isteyin, ben vereyim, 'işçi yok' demeyin" Adıyaman'da bu kadar işçiye il dışına gönderiyorum. Bunlar niye kendi memleketinde çalışmasın? Herkes kapısının önünde çalışmak ister. Sen 15 yaşında, 16 yaşında, 18 yaşında, 20 yaşında, en fazla 31 yaşında işçi istiyorsun benden. Diyor ki "16 ile 30 yaş arası olsun" İyi de 16 yaşındaki çocuk okuyor! Doğru mu? Zaten 20 yaşında askere gidiyor. Doğru mu? Askerden geldiği zaman da ya nişanlanacak ya

bilmem ne olacak. 25 yaşında, 30 yaşında, 35 yaşında, 40 yaşında ben sana istediğin işi vereyim.

Adıyaman'ın iş adamları televizyonda bir açık oturumda benim hakkımda bir dedikodu yapıyorlar. "Adıyaman Mevsimlik Tarım İşçileri Derneği Başkanı Mehmet Gürbüz, o koltukta fakir fukaranın sırtında oturuyor," dediler. Bunlar kötü insanlar. Buyurun gelin. Adıyaman'ın valisi var, belediyesi var, emniyeti var, hâkimi var, savcısı var, doktoru var, avukatı var. Var-sın gitsinler. Eğer böyle biriysem benim hakkımda tutanak tutsunlar. Bak-sınlar bakalım. Ben hepsine diyorum. Bugün Adıyaman Valisi burada iki sene, üç sene kalacak ve çekip gidecek. Bana memleketin yerlisi lazım. Bu memleketin yerlisi, bizim mevsimlik tarım işçilerimizin sırtından milletvekili oluyorsa, belediye başkanı oluyorsa bu işçilerin de nerede olduğundan haberi olmalı.

Benim hiçbir kurumla bir bağlantım yok. Ya mevsimlik işçiler ne ediyor? Adam il dışına çıkıyor. İl dışına çıkınazsa adam aç kalacak. Ben bugün işte siz buradayken televizyon programcısını götürmüşüm adamın evine. Adama ben bakıyorum kardeşim... Şimdi öyle aileler var ki insan evine gitti mi içeri girmek istemiyor kardeşim! İnsanın ağlaması geliyor. Bir insanın böyle bir aileyi gördüğü zaman gözlerinden yaşlar akıyorsa ben onun vicdanından şüphe duyarım.

• Herhalde mevsimlik tarım işçiliği Adıyaman için yeni bir mesele değil. GAP'ın mevsimlik tarım işçiliğinin bu kadar büyümesine bir etkisi oldu mu? Biraz önce arkadaşlarla konuşurken eskiden kendi topraklarında çalışanların şimdi kendi topraklarında işçi haline geldiklerini söylediler.

Gürbüz: Yirmi beş-otuz yıl önce Adıyaman'a Atatürk Barajı yapılacak dediler. O zaman kendi kendimize, sizin gibi dostlara sorduk, "Bu barajın bize ne yararı olur?" Yetkililerimiz bize ne dediler, biliyor musunuz? "Herkes kendi evinin önünde, bağında bahçesinde olacak. Her eve, her köye su gelecek, susuz kalan arazi olmayacak." Biz de sevindik. Köyümüze, kasabamıza, şehrimize, bu bağlardan bahçelerden gelenlere su verilecekse güzel bir şey, ama sonu şöyle oldu: Baraj geldi. Adıyaman'ın en verimli, sulu arazisini suyun altında bıraktılar. Suyu Antep'le Mardin arasına, Urfa'ya, Harran'a verdiler. Bütün suyu. Adıyaman'ın en güzel arazisini sular altında bıraktılar. Verimsiz kıraçlar kaldı geriye. Kıraçları biz ne yapacağız kardeşim? Araz sahipleri, çuvallarla parası olanlar, onlar da parasını değerlendiremediler. Çünkü atasından, babasından, dedesinden kalan o paraları yediler, içtiler. Benim gibi ortada kaldılar. Hepsi oldu mevsimlik tarım işçisi.

• **Ankara siyasetiyle, Adıyaman siyasetiyle ilişkiniz nasıl?**

Gürbüz: Biz bu derneği kurmadan önce işçilerimiz gidip çalışıyordu, fiyat ışıttikten sonra belli oluyordu. Bir-iki tane iş adamı bir araya gelip diyordu ki “Bu yılın mevsimlik tarım işçilerinin fiyatı bu kadar” İşçilerin herhangi bir hakkı yoktu. Biz işçilerimizin hakkını savunmak için bu derneği kurmak istedik. Başbakan’a, Çalışma Bakanı’na yazı yazdık. Mevsimlik tarım işçilerinin günlük çalışma saatleriyle ücretlerini belirleyen komisyonda söz hakkı talep ettik ve şu an için öyle bir işleyişi faaliyete geçirdik. Yine diyoruz ki “Mevsimlik işçilerimizin sezonu başlamadan önce komisyon kurulacak, komisyonda da Mevsimlik Tarım İşçileri Derneği’nden biri olmalı” Çünkü işçilerimizi göndermeden önce günlük çalışma süresini ve ücretini öğrenmek istiyoruz.

• **Mevsimlik tarım işçilerinin en büyük problemlerinden biri gittikleri şehirde önyargıyla karşılaşmaları. Deniyor ki “Sen şu örgüte mensupsun. Geldin buraya karışıklık yaratmaya”. Bununla ilgili müdahalede bulunuyor musunuz? Örneğin Karadeniz’de son birkaç yılda bu tip sıkıntılar yaşandı.**

Gürbüz: Elbette bu konuda taleplerimiz oldu. Giresun’da diyorlardı ki “Bunların hepsi PKK’lı” Öyle deyince tabii insanın zoruna gidiyor. Bir sefer kendim gidip baktım, hakikaten Giresun’un girişinde bir ilçede bütün minibüsleri geri çeviriyorlar, kimlik toplayıp soruyorlar, “Vay nereden geldin? Nereye gidiyorsun? Nerede çalışacaksın?” Sezon zamanı gittim, Giresun Valisi’yle görüştüm. Emniyet Müdürü’yle görüştüm. Belediye Başkanı’yla görüştüm. FİSKO-BİRLİK başkanıyla görüştüm. Hepsisi de geldiğime çok memnun olduklarını söylediler. “Başkanım, Adıyaman’dan buraya gelen bu işçilerin hakkını savunmak için istediğin neyse söyle, yerine getirelim.” Biz de anlattık durumu. “İşçilerimiz yağmur altında kalıyor, perişan oluyorlar.” Ben gidip kurumları gezdikten sonra da onlar geldi. Giresun Valisi, Belediye Başkanı, Emniyet Müdürü ve bir-iki hâkim, savcı çadırlara geldiler. Televizyoncuları çağırdım, çok güzel bir açıklama yaptık orada. “Adıyaman’dan buraya namusumuzla, şerefimizle çalışmaya geliyoruz,” dedik. “Bizim sağla solla işimiz olmaz. Hırsızlıkla bir işimiz yok. Dedikoduyla işimiz yok. Öyle olsa ailece gelmeyiz. Bir yaşındaki çocuğu, on beş yaşındaki çocuğu getirmeyiz yanımızda. Biz buraya çalışmaya geliyoruz. Alnımız açık, göğsümüz açık, her şey dört dörtlük, bir gün bir şey olursa biz buradayız. Ama eğer il dışına çıktığımız zaman, hangi il olursa olsun, bize bu gözle bakıyorlarsa biz buraya işçi bile göndermeyiz.” Bütün Türkiye’de yayınladı bu açıklama. Giresun şu an inanın ki Türkiye’nin 81 ili ve bütün ilçelerinde işçimize en iyi bakan yerdir.

• **Mevsimlik Tarım İşçileri Derneği olarak “barış süreci” konusunda ne düşünüyorsunuz?**

Gürbüz: Gerçekten Türkiye için çok güzel bir şey. Eskiden, bilmiyorum siz de gördünüz mü, Adıyaman’da öyle bir dönem yaşadık ki güneş battığı zaman eğer il dışında veya köy dışında olursan içeriye giremezdin. Yakalayıp götürüyorlardı. Bizim burada “Pirim Palas” diyorlardı. Yani, üzerinde kimliği yok. Evden çıkmış, kimliğini unutmuş. Kimliksiz gördüler mi “Pirim Palas”a koyuyorlardı, iki ay, üç ay adam kayıp, yok.

• **Pirim Palas nedir?**

Gürbüz: Pirim Palas devletin, askeriye'nin yaptığı bir okuldu. Hücre gibi bir şey. 80 İnkılabı'ndan sonra bu adamlar Adıyaman'a bir şey yaptı. Bir sıkıyönetim komutanı geldi. İşte oraya bütün adamları götürüyor. Saçı uzun veya bir şey söylemiş, iki kişi konuşmuş diye alıp götürüyor oraya. Çok işkence yaptılar. Adıyaman'da kaç kişi var öyle –çok af buyurun– taşasını sıkı sıkı hadım etmişler. Öyle işkenceler var.

Bu süreçte partiler veya yetkililer görüşüp bir karar verdiler, gerçekten güzel bir şey! Bizim mevsimlik tarım işçilerimiz için de çok güzel bir şey. Biz siyasetçi değiliz, bizim siyasetle alakamız olmaz, ama siyasetçilere buradan sesleniyorum. Kavgı edeceklerine memleketi nasıl kalkındıracaklarını düşünsünler!

• **Mevsimlik Tarım İşçileri Derneği'nin hayali nedir?**

Gürbüz: Şimdi, Atatürk Barajı'nın bize zararı olduğunu söyledik, ama sağ tarafımıza bakarsan, Gölbaşı'na giderken çok güzel bir suyumuz var. Doğu'ya giderken Kâhta çayımız var. Biz kendi memleketimizde çalışmak istiyoruz. Her tarafın sulanması lazım, baraj yapılması lazım, fabrika yapılması lazım. Milletvekillerimizin, belediye başkanımızın, valimizin, emniyet müdürümüzün birleşip “Bu memleketin fakirleri nerede?” diye düşünmeleri lazım. Sadece koltuk hevesi olmayacak. Hani bir atasözü var, “Komşun açsa, sen tok yatarsan imanından şüphe duyarım” Ben de buradan hepsine sesleniyorum. Yarın öbür gün seçim var. Altmış bin mevsimlik tarım işçisinin oylarıyla milletvekili, belediye başkanı olup da bu adamların hakkını savunmayacaklarsa ben onların vicdanından şüphe duyarım.

KARS

Kars'taki sivil toplum örgütleriyle görüşmek için Kars'a gitmedik.
Çünkü Kars'tan görüşeceğimiz iki sivil toplum örgütüyle farklı zamanlarda İstanbul'da görüşme şansı bulduk.

Bugün 6 Şubat 2014.

Gazetelerin manşetinde acı bir resim var. "Acı yüklü çuvala son yolculuk" yazmakta. Van'da ateşlenen üç yaşındaki Muharrem Taş ambulans beklerken can vermiş, cenazesi bir çuvala konularak amcasının sırtında 16 km yürüyerek köye ulaştırılmıştı. İnsanlık bu fotoğraf karşısında yok olmuş, söz bitmişti. Muharrem, devletin sağlık ekipleri "hava koşullarından dolayı gelememişti" için son yolculuğunu çuvalda yapmıştı. Muharrem'in konduğu çuval artık koca Türkiye devletinin acizliğini, acıyı temsil etmekte!

Bugün internette "jet yasak" dönemine girdi Türkiye. İnternet düzenlemesi TBMM'de kabul edilerek TİB Başkanı'na dört saatte içerik engelleme yetkisi verildi.

İstanbul'dayız, soğuk bir gün. Kars Boğatepe Çevre ve Yaşam Derneği'nin Başkanı İlhan Koçulu da İstanbul'da. Bu vesileyle görüşmeyi İstanbul'da yapmaya karar veriyoruz. İlhan Bey elinde papatyalarla geliyor görüşmeye. Her zamanki gibi kibar ve düşünceli. Tohumun, doğanın, yaşamın peşindeki bu adam umudu yeşertiyor.

Biz size emek verdik, siz bize ne yaptınız?

Nurcan Baysal: Derneğinizin tam adı nedir?

İlhan Koçulu: Boğatepe Çevre ve Yaşam Derneği. Bu isim alanında çalışma yaptığımız köyümün derneğinin ismi, alanda birkaç tane daha dernek var koordineli çalıştığımız.

Baysal: Ne zaman kuruldu? Hangi nedenle bu derneği kurma ihtiyacı hissettiniz?

Koçulu: Ben İstanbul'da yaşıyordum, Kars'a bir trafik kazası nedeniyle döndüm. Yetmiş-seksen ton yük taşıyan bir tır köyün minibüsüne çarptı, 23 kişi bir günde öldü. Abim de rahmetliler arasındaydı. Köyde kırk gün kaldım gelenekler gereği. O kırk günde köyün bana şöyle dediğini hissettim: "Biz size bu kadar emek verdik, siz bize ne yaptınız? Bırakıp gittiniz!" Yaklaşık üç yüz haneli köyde altmış hane kalmıştı. Binaların hepsi ağılıyordu. Sıva yok, bakım yok, göçmüş, çökmüş. O kırk gün içerisinde köye dönme kararını aldım.

Baysal: Hangi yıldır?

Koçulu: 1999. İstanbul'da hem tekstil yapıyordum hem de Anadolu peynirlerinin zincir marketlere satışını yapıyordum. Bir buçuk-iki yıl sürdü tasfiye sürecim. Geri dönerken de bir kararla döndüm. "Artık ticaret yapmayacağım," dedim, "kendi kendime yeten bir yaşamı örgütlemeye çalışacağım" Birikimlerimle burada köylülere ne yapabilirim? İlk başta göçü nasıl önleyebileceğim üzerinden hareket ettim, ama sonra göçü önlemenin sadece ekonomik, sadece sosyal, sadece tek bir sebebe bağlı olmadığını anladık. Köy yaşamını destekleme projesine dönüştürdüm ki yaşamın her alanında bir şeyler yapalım. 2004'te bir kooperatif kurduk, Doğu Anadolu Kalkınma Merkezi. Diyarbakır'daki kalkınma merkezini örnek aldık, oradan Tahir Bey'le falan telefon görüşmeleri yaptık, tüzüklerini aldık. Kooperatif kurduk.

O dönem suni tohumlama yaygınlaşıyordu hayvancılıkta. Devlet destek veriyor, veteriner suni tohumlamayı bilmiyor, sahada çiftçi bilmiyor. Herkes kafasına estiği gibi yapıyordu. Biz önce veterinerlere sonra da köylülere eğitim verecek bir şey oluşturduk. Veterinerlerin eğitimi bitti, köylere gittik. Köylüler beni tanırlar. Dediler ki "Biz seni çok seviyoruz, ama ailene de sana da bu kooperatifçilik yakışmıyor" "Niye Mehmet Amca?" "Kardeşim kooperatifçilik hırsızlık demektir, sen hırsızlık mı yapacaksın, bizi mi dolandıracaksın?" Bunu dört-beş köyde ayrı ayrı duyunca yeniden durum değerlendirmesi yaptık ve kooperatifçiliğin köylü için çok umut olmadığını, kooperatifçilik üzerinden bir yere varamayacağımızı, çünkü köylülerin bu konuda çok yanıltılmış olduklarını fark ettik. Bıraktık, kooperatif öyle kaldı. Yeniden ne yapabileceğimi düşünmeye başladım, fark ettim ki 2000'den 2004'e kadar hep erkeklerle uğraşmışım. Kadın bu sürece girmezse bu işin olmayacağını gördüm. Sonra 2006'da bir dernek kurduk. Yer Gök Anadolu Derneği. Yine akademisyenler vs. toplumun en üst kısmında yer alan, konunun uzmanları diye düşündüğümüz insanlarla kurduk. Buna da sahip çıkmadılar. Hep "sizin dernek" dediler.

Baysal: Yani halk sahip çıkmadı.

Koçulu: Tabii, köylü sahip çıkmadı. Gidiyoruz konuşmaya, işte “Biz dernekle şunu yapacağız,” “Ha, sizin dernek” diyorlar. O zaman yine oturup konuştum arkadaşlarla, dediler ki “Süreç içerisinde alışırlar!” Yok, süreci müreci yok bunun. 2006’da ilk Büyükçatma Organik Ürün Üreticileri Derneği’ni kurduk köylü olarak. Büyükçatma tohum yetiştirmeye çalıştığımız alanlardan biriydi. Ondan sonra Boğatepe’de 2007’de kadınların ağırlıkta olduğu Boğatepe Çevre ve Yaşam Derneği’ni kurduk. İlk dönem kırk beş üye vardı, dördü erkek, kırk biri kadındı. Kadınların ağırlıkta olduğu bir dernek!

Baysal: 2007 mi?

Koçulu: 2007 Derneği öyle kurduk, yönetim kurulunda ağırlığı kadınlara verdik. Erkeklerden iki kişi girdik yönetime, o da il dışındaki işlere gidip gelmek için, ama o işi de kendileri yapmaya başladılar artık. Köylerde kurunca “bizim dernek” demeye başladılar.

Baysal: Siz erkekler öncülük ettiniz, yönetimde de yer aldınız, derneğin adında “kadın” geçmiyor. Ama kadın ağırlıklı gidiyor. Neden?

Koçulu: Çünkü erkekler sürdürülebilir davranmıyorlardı. Erkeklerin şöyle bir bakış açısı var: Bir yıl, iki yıl uğraştık, üçüncü yıl hani para niye gelmiyor, sorun niye çözülüyor? Kadın öyle değil, kadın sorunu fark ediyor, “Bu sorunu çözersek bu geri dönecek,” şeklinde bakıyor. Sorunun çözüm süreci de altı ay olabilir, altı yıl olabilir. Kadın o sabrı gösteriyor, onun için kadına yöneldim. Bir de göçü tetikleyen temel nedenlerden biri sosyal yaşamdı ve bu sosyal yaşam içerisinde kadın yoktu. Kadın sadece çiftlikte inek sağan, ekmek pişiren, çamaşır yıkayan, evi idare eden, evin temizliğini yapan, çocuk doğuran, ondan sonra da eşinin yanında olardı. Durum böyle olunca da kadın bir statü kazanmak için büyük şehirlere gitmeyi amaçlıyordu. O da göçün temel nedenlerinden biriydi. Sonra mesela kaç yıldır biz meraların planlı kullanımı için bir tartışma sürdürüyorduk, işte “Hayvanlar baharında meraya çıkınca önce bu bölgeyi, sonra burayı kullanalım” Erkekler plana hiç uymuyordu. Kadınlarla konuştuk. Merayı planlı kullanırlarsa hayvancılıktan daha çok gelir elde edeceklerini kavradılar. Onu kavrayınca uygulamada da başarılı oldu.

Süreç boyunca hep bir şeyler öğrenerek ilerledik. Önceden planlayıp da ona göre gitmedik. Sadece biliyordum ki insanlar geçmişe ve var olana sahip çıkarsa göç duracak, kendi kendine yeten bir yaşam örgütlenecek, ama bunun ayrıntıları yaşayarak gündeme geldi. Öyle işte Büyük Boğatepe’de iki köyü içeren derneği kurduk. Sonra Kuyucuk’ta bir dernek kurduk. Sonra Susuz’da SÜRKAL’ın da desteğiyle bir dernek kurduk.

Baysal: Yani her köyde ayrı ayrı.

Koçulu: Her köyde ayrı ayrı. “Bizim” denilecek dernekler kuruldu. Dernekler arasında tatlı bir rekabet oluştu ve bu da derneklerin sürdürülebilirliğini getirdi. Biz dernekte eğitime ağırlık verdik. Temel çalışmalarımız dört-beş başlıkta toplandı. Tohum çoğaltma, toprak, yani soyu sürdürme... Soyu sürdürmek için tohuma, toprağa, suya ve tarım bilgisine ihtiyaç var.

Baysal: Tohum çoğaltma mı?

Koçulu: Yaşamımızı, soyumuzu sürdürmek için gıdaya olan ihtiyacı başlık olarak aldık, altında tohum, toprak, su ve yetiştirme bilgisi var. İkinci başlık olarak sosyal yaşamlarını ele aldık. Sosyal yaşamda neler yapılabileceğini çocuk, yaşlı ve genç alt başlıklarına ayırdık. Erkeklerin kahve, şu bu gibi sosyal alanları var, ama kadınların, çocukların, yaşlıların yoktu. Köyde bir şeyler oluşturmaya başladık. En önemlisi köylerde gidip yaşlıları topladık, işte kadınlara hastalıklarda ne yaptıklarını, ekmek pişirirken ekşi hamuru nasıl yaptıklarını sorduk mesela. Yani on bin yıllık insanlık tarihinin birikiminin notlarını almaya başladık. Erkeklerle de tarlada, çayırdaki hayvancılıkta neler yaptıklarını konuştuk. Hem erkekler çok mutlu oldu hem o yaşlı kadınlar. Çünkü kıymetli olduklarını gördüler.

Baysal: Onları bir araya getirip basıp kitap yaptınız mı?

Koçulu: Topladık, basmadık, bir kısmı da hocaların elinde. Üniversitede hocalarla yapıyordum genelde bunu. Çünkü bunlar sizin bilgilerinizle, mühendislerin verdiği bilgilerle birleşince daha kıymetli oluyor. Bak, “O kötü, o iyi,” demedim hiç, ikisi birleşince iyi olduğunu öne çıkardım ben, genelde “kocakarı ilacı” derler, ama o kocakarı ilacı hastalığı önlüyor, doktor hasta olduktan sonra tedavi ediyor, ikisini bir koyduk. İşte ziraat mühendisleri toprağın tahlilidir, bilmem çok verimli tohumdur falan konuşurlar, ama her bölgede her toprağın bir dili var, o dili de köydeki çiftçi bilir. İkisini birleştirdiğin zaman ancak oluyor. Onun üzerinden gittik, hem bilgileri kıymetlendi hem kendileri kıymetlendi. Yaşlılarımızda “İhtiyaç gören bir iş yapıyoruz,” mutluluğunun ilk adımı oluştu. Bir de köylerde yaşlıların ağırlığı var hâlâ. “Babama iyi davranayım ki çocuğum da bana iyi davransın,” diye hani o sosyal güvencenin olmayışı yaşlıları öne çıkardı.

Baysal: Ben Boğatepe köyünü görmüş şanslı insanlardanım. Hakikaten çok etkilenmişim. Bir de müze kurmuşsunuz.

Koçulu: O çok sonra oldu. Sık sık çocukları kente getirdim. Bitkilerle ilgili eğitimler yaptık. Tohum çoğaltma çalışmalarında küçücük hobi bahçeleri kurduk. Tohumları doğaya serptiler, onlar da bir iş yaptıklarının farkına var-

dılar. Üçüncü olarak kadınlarla ilgili çalışmalarımız oldu. İlk önce ev hijyeni konusunda, sonra bir otelden arkadaşlar gelip üreme sağlığından bahsettiler, onlar için çok önemli oldu. Sonra yurtdışından gelen turistler diyordu ki “Siz aile içinde konuşurken kavga mı ediyorsunuz konuşuyor musunuz anlamıyoruz. Hitap biçimleri çok farklı, niye böyle?” O zaman fark ettik ki bizim iletişim biçimimizde sıkıntı var. İletişim uzmanı getirdik. Bunların hepsini gönüllü insanlar yaptı. İletişim kurslarını aldılar, aile içi iletişim kursu, karı-koca iletişim kursu falan. Ne bileyim, Fransızca eğitimi aldılar. 120 saat. 23 kadın aldı, 17 kadın götürüyor daha.

Baysal: Niye Fransızca?

Koçulu: Partnerimiz Fransızdı, Fransa’dan her sene sekiz-on grup geliyordu, onun için. Neyse, bu eğitim çalışmaları on-on beş başlıkta oldu, kadını değiştirdi. En önemlisi de şifalı bitkiler oldu. Bu çalışmaları bir yerden destek almadan sürdürüyoruz, gönüllülük temelinde. Başka kurumlardan çok az fon aldık. Tohum çoğaltmayla ilgili, otuz bin lira. Sonra tohum temizleme makinesi için on beş bin lira aldım. Onu direkt makineye verdik zaten. Sonra müze için kırk dokuz bin lira aldık.

Baysal: Yani proje hazırlayıp fon bulma konusunda çok fazla sıkıntı çekmediniz.

Koçulu: Hayır. Mümkün olduğunca özkaynaklarımızla ve sürece yayılan bir şekilde yaptık bunu diğer köylerle birlikte. Bütün çalışmalarda köyleri birbirine bağlamaya çalıştık. Erkekleri genelde organik tarım çalışmalarında bir araya getirdik, kadınları da şifalı bitkilerin tanınması ve kullanımında. Kadınların dikkatini çekmek için işte çocukların kas sorunudur, ishal sorunudur, kulak ağrılarıdır, ateşli hastalıklarıdır, hangisi için hangi bitkileri nasıl kullanacaklarını öğrettik.

AÇEV’de yetmiş bir hanım vardı, Filiz Aslan. Götürdüm, on gün köyde kaldı. Yanına da iki tane kız verdim. Bütün evlerde tek tek kadınlarla konuştu, dönüp bana rapor verdi. Baktık ki kadınların kendine özgü kadın hastalıkları var ve bunlara çözüm bulamıyorlar. İki nedeni var. Bir fakirlik, iki doktora gidemiyorlar, gitseler de erkek doktora dertlerini anlatamıyorlar. Mantar hastalıkları varmış, bilmem ne, saydı onları. Şaduman Hanım var, doğal tıp uzmanı, onu buldum. Şaduman’a raporu verdim, “Ben bunların hepsini çözerim,” dedi, “ama bir istatistik yapmamız lazım” Otuz beş soruluk anket hazırladı, köyde kadınlara doldurttuk. Ortak hastalıklar belirlendi.

Baysal: Boğatepe Derneği olarak köyün her sorunuyla bir anlamda ilgilenmişsiniz. Sadece Boğatepe'yle de değil, çevreyle de!

Koçulu: Kadın hastalıklarında bitkilerle iki-üç tedavi yöntemi öğrendiler. Başarılı olunca kadınlar buna çok istek duymaya başladı. "İlhan Abi bunun uzmanını da getir, onun uzmanını da getir." İlk önce kadın hastalıklarıyla başladılar, sonra darp, yara, bilmem şu buna geçtiler, ondan sonra sorunum yollarıyla ilgili birtakım faaliyetler yapmaya başladılar. Böylece kadın aile içinde sorunları çözen, hastalıklara derman arayan insan durumuna geçti, kocasına karşı da sosyal varlığa dönüştü. Artık kocası da ailenin tüm fertleri de işte "Midemde şu var, ne yapayım Emine?" diyor. "Dur, sana bitkiden şunu hazırlayayım." Bu, kadını aile içerisinde var etti. Kadını ilk önce aile içi karar verme süreçlerine katmak gerekiyor.

Baysal: Peki bitki kurutmaya nasıl geçtiniz? Bir de bana müzeyi anlatın.

Koçulu: O arada işte BTC'den bir proje yaptık. Bakü Tiflis Ceyhan Boru Hattı Şirketi. Orada bu bitkilerin toplanması, kurutulması çok özel bilgiler. Önce etnobotanik yapmıştık ya ona dayalı bir eğitim süreci oldu, sonra da iki tane kurutma atölyesi oluşturduk. Kadınlar yetiştirdikleri ve topladıkları bitkileri kurutup hem kendileri kullanmaya hem de satmaya başladılar. Onlara ek gelir oldu.

Çalışmalar yedinci sekizinci yılına girince bir çatı altında toplanması gerektiği sürdürülebilir olması için. Dernek yetmiyordu. Klasik bir yöntem önerildi bize, "İktisadi genel kurulda bir karar alıp derneği iktisadi faaliyetlere sokalım veya kooperatife dönüşelim" O arada ben ikiüç yıldır dünyada eko müzecilik diye bir akım olduğunu fark ettim. Bunun üzerine okuyup inceledim, epey bir tartıştık aramızda. Eko müzecilik özet olarak geleneksel kültürlerin, güçlü kültürlerin üretim bilgisini, folklorünü yaşamışlardan öğrenip yenilere öğretmek kalıcılığını sağlama işi. Müzeler genelde objeler üzerinden dünü bugüne, bugünü yarına taşır, ama eko müzeler yaşayan müzelerdir. Konuları öğrenir, öğretir, yaşatır. Baktım ki bu bizim yapımıza daha uygun, çünkü biz burada hem doğal hem beşerî açıdan geleneksel yaşamın sürdürülebilirliğini savunuyoruz. Bunu eko müzeler yapacaktır. Onun için bir "peynir" başlığı seçtik. Ekonomik yanı da olan, kültürel yanı da olan, ayrıca bölgede yaşamış farklı kültürlerin ve etnik yapıların ortak kültürü de olan bir üründü peynir. En belirgin mesela kaşar, gravyer. Kars'ta çok yaygın. Gravyer İsviçre'den gelmiş, şimdi binlerce aile oradan ekmek yiyor. Kaşar Balkanlardan gelmiş, yine binlerce aile oradan ekmek yiyor. Bu, farklı kültürlerin birbirlerini desteklemesinin nasıl zenginliğe dönüştüğünün de göstergesiydi, onun için peyniri seçtim. 1900'lerin başlarında İsviçreli bir bilim adamının yaptığı bir binayı düzenleyip merkez bina yaptık, ama köyde

istasyonlar da var. Bunların hepsi birbirini destekleyerek gitti. Müzenin yararı, çalışmalarımızı bir çatı altında toplaması oldu.

Baysal: “Peynir sadece peynir değil,” diye düşündüm şimdi siz müze-yi anlatırken.

Koçulu: Biz hiçbir şeye öyle bakmıyoruz. Peynir sadece peynir değil, ekmek de sadece ekmek değil. Düne kadar hepsi ottu, şimdi hepsi şifalı bir gıdaya dönüştü. Hepsinin bir işlevi olduğu açığa çıktı, hepsinin bir adı var şimdi. Bu, yaşamı da anlamlı kılmaktır. Boğatepe’de yaşamak var, bir Boğatepe’yi yaşamak var. Şimdi Boğatepe’yi, Kars’ı yaşıyor bu insanlar.

Baysal: Bu, Türkiye’nin ilk peynir müzesi, değil mi?

Koçulu: Türkiye’nin ilk peynir müzesi.

Baysal: Türkiye’nin Kürdistanı’nda sivil toplum örgütü olmanın Türkiye’nin başka yerlerinde sivil toplum örgütü olmaktan bir farkı var mı?

Koçulu: Ben 70’lerden bu tarafa demokratik kitle örgütleri içerisinde bulunmuş, kuruculuğunu yapmış, sendikalarda falan çalışmış bir insanım. Sivil toplum hep konuşur, “Beşinci güçtür, şudur budur”. Değil. Toplumun sıkıntılarını gidermenin aracıdır sivil toplum. Kürdistan’ın sıkıntıları ne? Ben kendi çektiğim sıkıntıları söyleyeyim. Bir kere halk –belki de benim kimliğimden kaynaklanıyordu– “Yine örgüt mü?” diye temkinli yaklaşıyordu. Bu birinci sıkıntı. İkincisi, kolluk kuvvetleri diyor ki “Bunlar ne yapıyorlar? Yine örgüt mü kuruyorlar?” Mesela köyde derneği kurduk, bitkilerle ilgili bir projenin hazırlıklarını yaptık, kadın komitelerini oluşturduk. Kadınlar bitki yetiştirmeyi ve doğadan topladıkları bitkileri kurutmayı öğrenecekler. Jandarma köyde sorgu yapmış hemen. Sonra köyden bir-iki kişiyi Kars’taki kolluk kuvvetleri çağırmış. “Ne yapıyorsunuz, siz kimsiniz, örgüt mü var orada?” Şubat’ta bir gittim, toplantıda kimseden çıt çıkmıyor, kadınların hepsi böyle yavaşak diyoruz ya ağızlarını da kapatmış, oturuyorlar. “Ya ne oldu size?” “Yok bir şey,” falan filan. Ben anladım, yani olumsuz bir şey var. Sonra öğrendim ki jandarma sorgusu yüzündenmiş. Gittim ilk önce jandarma komutanına, emniyet müdürüne, “Ya siz ne yapıyorsunuz, derdiniz ne? Sorun ne?” Özel bitkiler yetiştirmek için Ankara’ya dilekçe vermişiz, kurumlardan bilgi alınıyor, kurumlar da köyün muhtarına ve ileri gelenlerine “Siz burada ne yapıyorsunuz?” şeklinde bir soru sormuş, bizimkilerde bir korku... Sivil toplum örgütü olma, kamunun boş bıraktığı alanları doldurma demeyeyim de dikkat çektiği için kamuyu çok rahatsız ediyor.

Baysal: Kars'ta farklı etnik kimliklerin yaşaması sivil topluma nasıl yansıyor?

Koçulu: Kars'ta diğer alanların tümünde etnik yapılar birbirleriyle çekişti, sadece sivil toplum içerisinde bir araya geldiler. Çok samimi söylüyorum, olumsuz bir etkisini görmedim, hep olumlu yanlarını gördüm. Hangi alanda bir araya gelirse "Sen Kürt'sün, sen Türk'sün, sen Azerisin, şusun busun," söylemi oluyor, ama sivil toplumda bunlar kayboldu. Mesela geçen Diyarbakır'daki kadın kurultayına bizim dernekten bir temsilci gönderdim. Gelince dedi ki "İlhan Abi nereye gitsem Kürtler bana hep bozuk duruyordu, bu sefer çok sıcak davrandılar"

Baysal: Sizin köy Türkmen köyüydü değil mi?

Koçulu: Bizim köyde Malakan, Alman, Azeri, Kürt, Zaza, Terekeme, Kars'taki etnik yapının tümü var, ama ağırlık Karapapaklarda. Karapapak, Terekemeler, ağırlık onlarda.

Baysal: Her yıl Mezopotamya Sosyal Forumu düzenleniyor. Güney Amerika'dan misafirler geliyor. Kürdistan coğrafyasının birçok yerinde özellikle son dört-beş yılda farklı farklı ekoloji dernekleri kurulmaya başlandı. HES'lere karşı ciddi çalışmalar yapılıyor. Hem tabandan hem yukarıdan gelen bir söylem var: "Ekolojik bir Kürdistan kuracağız." Bununla ilgili siz ne düşünüyorsunuz?

Koçulu: Şimdi bir şey söyleyeceğim, şok olacaksınız. Bunu çok yüksek bir sesle söyleyebiliyorum artık, önceden söyleyemiyordum. "Abdullah Öcalan çocuk katilidir, şudur, budur," falan kimse adamı anlamıyor. Çok samimi söylüyorum, Abdullah Öcalan'ın demokratik toplum ve modernite diye bir tezi var ve ekolojik demokratik toplum tezi var. Bu ekolojik demokratik toplum tezini kendi partisi ne kadar anlamış ben merak ediyorum. Bence kendi partisinde bunu anlayan insan sayısı çok az. Benim yaptığım çalışmanın özünde ekolojik demokratik toplumun inşa süreci için yapılması gerekenlerdir. Ben adamın bir başlığını okuyorum, bir ömür veriyorum, tamamlayamıyorum, onlar ne yapıyorlar ben bilmiyorum. Parti bu konuya umarım zaman ayırır, çünkü ben Diyarbakır'da bir sohbette bunları anlatırken bir tane Kürt kadını bana dedi ki "Kürtlerin önceliği siyasal haklarıdır" "Siz kaç kardeşsiniz arkadaşım?" Dedi ki "On bir kardeşiz" "Annen sizi doğumhanede mi doğurdu?" "Hayır, tandırın başında ipi tuttu, doğurdu" "O ipi tutup doğuran anneden sen nasıl doğurduğunu bir öğrensene hele," dedim, o kültür kayboluyor. O hanım kızla bayağı tartıştık, sonra akşam evinde misafir etti beni. Gittik, evinde iki kardeşi, bir de o üç, Diyarbakır'da hemşire olarak çalışıyormuş, diğerleri piyasada çalışıyor. İki gün onların evinde kaldım, ama o arka-

daş dedi ki “Ben siyasal alana o kadar kitlenmişim ki burada gerçek değerlerimizden kopmuşuz”

Dünyada en kadim bilgiler Kürdistan topraklarında. Ben Kürdistan topraklarında Murat Çayı’nın çevresinde tohum ararken –heccik diye bir karpuz tohumu arıyorduk o bölgede var diye– öksürüyorum, orada toprağın üzerinde yatmışım iki gün, arabada bir teyze bana meşe ağaçlarının yapraklarından topladığı suyu verdi, “Al bunu, üç sabah iç,” dedi, üç sabahta iyileştim, biliyor musun? Kürdistan’daki bu kadim bilgi derlenmiyor, buna kıymet verilmiyor. Ekolojik demokratik toplumla kastedilen, Kürdistan’daki kadim bilginin kayıt altına alınıp yaşatılmasıdır. Demokratikte de kastedilen kadının varlığının kabul edilip toplum içerisindeki hakkının verilmesidir. Şimdi demokratik deyince onlar daha fazla şey anlıyorlar, işte sistem, yapı, hükümetle olan ilişkiler, belediyeler, şu, bu, yani onlar da var, ama en öncesi toplumun kendi içindeki demokratik yapısı... Toplumun kendi kendine yeten yapısını korumak...

Şimdi Kürdistan’da ne bilgiler yok oluyor, biliyor musunuz? Kürdistan’ın toprağı, şuyu, buyu değil, kültür olarak Kürdistan... Kürtler bence Mezopotamya’nın en eski uygarlığının bugüne gelen topluluğudur. İnsanlık tarihindeki kadim bilgisini taşıyan topluluktur. Diğerleri çok dejenere oldu, bu bilgilerin kaybolmasına açıldılar, hâlâ Kürt pirâler, Kürt dedeler bu bilgileri taşıyor. Kürt çobanlar bu bilgileri taşıyor. Bunlar insanlığın da çok kıymetli öğeleridir, bir tek Kürdistan’da Kürtlerin değil. Ekolojik demokratik toplumun inşa sürecinde bunları yaşam içinde yapacaksın. Ne yapacaksın? Neneden aldın bilgi. Ne aldın? Ayaküstü doğurma. Şimdi bütün dünyada tıp ayaküstü doğurmanın peşinde, doğru mu? Niye gelip Kürt kadınlarından öğrenmiyorlar? Hepsi daha ayaküstünde doğuruyor. Ayaküstündeki duruşu ne, pozisyonu ne, yararı ne, ıkınma biçimi ne? Orada yatırıyorlar kadınları yatağa, doğururken bir sürü sıkıntı yaşıyorlar. Bu bir tanesi. Hepsini sezaryenle hasta ettiler. Kürt kadınlarında niye o yok? Bu bilgiyi niye almıyorlar? Biz niye kayıt altına almıyoruz?

Ben şimdi çalışma alanımda ilk başta on tane köy seçtim. Mümkün olduğu kadar da etnik yapıların bir arada çalıştığı köyleri seçtim ve hiç ayırt etmedim. İki tane de Kürt köyü var. Ne oldu? O kadar kaynaştılar ki, bilgi olarak birbirlerini o kadar iyi beslediler ki şimdi birçok sağlık problemini kendi kendilerine çözüyorlar. Bunların kayda alınması lazım.

Sivil toplumun da bana göre sıkıntıları var. Birincisi, sivil toplum kendi görevlerini yanlış seçiyor. İkinci olarak kamu yapısıyla, devletle sıkıntı var. Devlet hep temkinli yaklaştı. Temkinli yaklaşması katılımın önünü kesiyor, çalışmalara çomak sokuyorlar. Sen gidip bir ay bir şey inşa ediyorsun orada, adam geliyor köyün bakkalında bir laf ediyor, “Ya bu Fransa’dan ge-

len turistlerin içinde Ermeniler varmış,” diyor, bitti. Altı aya anca düzeltiyorsun onu.

Baysal: Kürdistan’ın özellikle kırsal son otuz yıllık savaşta çok yıkıldı, yakıldı. Barış süreciyle beraber kırsal kalkınma bir alternatif olabilir mi yeniden inşa sürecinde?

Koçulu: Vallahi Nurcan Hanım, ben kesinlikle “kırsal kalkınma” demiyorum, kendi kendine yeten yaşamın örgütlenmesi Kürdistan’ın kurtuluşudur. Bu, Kürdistan’da tohum olarak, toprak olarak, su olarak, doğa olarak ve bilgi olarak var, iş gücü olarak da var, nüfus da var, ama ne yazık ki modernitenin etkileri de var ve Kürt halkına, köylerden zorla çıkarılıp kentlere toplanan Kürt gençlerine kolay para kazanma öğretildi. Artık dönenler de duramıyor orada, fark ediyorum. Dönenlerle de konuştum. “Artık çobanlık yapmak istemiyoruz,” diyorlar, ama çobanlığın sürdürülebilir bir yaşamın temel ögesi olduğunun farkında değiller.

Bildiğim kadarıyla AK Parti hükümeti döneminde “Kürdistan’da çok büyük modern ahırlar kuracağız,” diye paralar verildi. On üç bin proje bildiğim kadarıyla. On üç bin projeden ne yazık ki altı yüz tanesi çalışıyor. On üç bin projeden bir milyon, iki milyon para aldılar, bu üretimden koparmadır aslında. İlk baktığında “Kürt halkına işte şu kadar para verdiler,” falan, ama o değil, o Kürt halkına yapılmış en büyük ihanettir, en büyük kötülüktür. Kürt halkı eğitim süreçlerinden koparıldı. Bu bereketli hilal bölgesinin, Mezopotamya bölgesinin boşaltılmasının, o toprakların insansızlaştırılmasının altında yatan temel sebeplerden bir tanesi önümüzdeki yirmi yıl içinde o bölgenin şirket tarımına açılmak istenmesi olabilir. Bu endişeyi taşıyorum ben. Kürt sorunu bahane edilerek o bölge zorla boşalttırıldı, şimdi geriye kimse gitmiyor, gidenler de çok kalmayacak. Bu tarafta çünkü belli bir rehavete alıştılar. O bölgeler şirket tarımına açılacak, topraklar toplulaştırılacak. Bence Kürdistan’da bu süreç iyi işlenirse Kürt halkının da dünya halklarının da gıda sorununun çözümüdür, çünkü dünyadaki gıda üretiminin ilk beşiğidir Mezopotamya. Tarımın başladığı alandır, hayvancılığın ıslah edildiği, geliştirildiği alandır, ilk köylerin olduğu alandır Mezopotamya, yani bugünkü Kürdistan toprakları. Burada bir şey dünyadaki gıda politikalarının değiştirilmesiyle ilgili de bir altyapı oluşturuyor. Eğer biz Kürdistan’da sizin deyişinizle kırsal kalkınma, benim deyişimle kırsal yaşamı destekleme projelerini –çünkü bir bütün olarak ele almak gerekiyor– uygularsak Kürdistan’da kendi kendine yeten yaşam barışın inşasının da önünü açacak, çünkü eli toprağın içinde olan adam sevgiyle dolu adamdır. Üreten adamın yüreğinde merhamet var, yüreğinde sevgi var, ama topraktan koparıldıkça insanların yürekleri taşlaştı. Onun için bereketli hilal alanında-

ki, Mezopotamya'daki, Kürdistan'daki bu insansızlaştırılan alanların yeni-
den üretime yönelik kullanılması lazım, ama küçük aile işletmeleriyle. Bak
bunun altını çiziyorum, şirket değil, küçük aile işletmeleri. Geçimlik tarım,
geçimlik çiftçilik de demiyorum, işletme kelimesini kullanıyorum, küçük
aile işletmeleri. Hayvancılıkta işte yirmi başın üstü, tarımda elli dönümün
üstü topraklarda veya kooperatiflerle... Arkadaşlara hep diyorum, Dünya-
da toprak kooperatifleri var, gelin biz de kooperatifler kuralım, gidip o top-
rakları kiralayalım.

Bugün 25 Nisan 2014 Cuma. Türkiye 1915 Ermeni Soykırımı'na kilitlenmiş durumda. Dün soykırımın 99. yılında Başbakan Erdoğan'ın yayımladığı mesajda "Hayatlarını kaybeden Ermenilerin huzur içinde yatmalarını diliyoruz," demesi geniş yankı buldu. Dünden beri Türkiyeli Ermeniler bu mesajı yorumlamaktalar. Bugün Türkiye Ermenileri Patrikliği Genel Patrik Vekili Başpiskopos Aram Ateşyan "Başbakan Erdoğan'ın dileğine 'Amin' dediklerini ve iletilen taziyeyi sevgiyle kabul ettiklerini," belirtti.

Öte yandan Türkiye'de devam eden ağaç kıyımları kamuoyunda gittikçe daha fazla yer bulmakta. Üsküdar Belediyesi'nin Kuzguncuk Ormanı'ndaki kıyımları bugün gazetelerde tartışılan bir diğer konu. Kürdistan ise yarın başta Şırnak ve Silopi olmak üzere Kürdistan'ın çeşitli illeriyle İstanbul'da aynı zamanda düzenlenecek olan "Termik santral ve HES istemiyoruz!" eylemlerine kilitlenmiş durumda. Yarın düzenlenecek eylemlerin adı "Gezi'den Hevsel'e, Hevsel'den Cudi'ye Doğru Direniş Devam Ediyor"

İstanbul'da güneşli güzel bir gün. Kars merkezli olmakla beraber Ardahan ve Iğdır'da da yaygın olarak çalışan Kuzeydoğa Derneği'nin temsilcisi Emrah Çoban ile akşam 22:30'da İstanbul'da bir otelin lobisinde buluşuyoruz. Emrah iyi eğitimli bir genç. Kars'tan İstanbul'a bir günlüğüne gelmiş. Biyoçeşitlilik ve kuş türleri üzerine bir sohbet başlıyoruz Emrah'la.

Diktiğiniz ağaca ne olduğunu sordunuz mu hiç?

- Kendinizi ve derneğinizi tanıtarak başlar mısınız?

Emrah Çoban: Kars merkezde kuruldu Kuzeydoğa Derneği. Ben 2006'dan beri, dernek olmadan önce de bu tür çalışmaların içinde yer alan biriyim. Ne

yazık ki şu an dernekte bulunan en eski çalışmam. Nedense gelen gidiyor. Yerelde çalışmak, özellikle bu konuda Kars'ta çalışmak çok zor.

Resmî olarak 2008, ama çalışmalar 2004'ten beri sürüyor. Yaptığımız en basit şey, bilimsel çalışmalar üreterek doğanın korunmasını sağlamak, ama ürettiğimiz bilimsel çalışmaların aslında doğanın korunmasına çok büyük bir faydası yok. Bir çalışma yaptığımız zaman bilim tarafını akademik olarak bir yayına dönüştürüyoruz, ama yayın yaparak, bilgisayar başında oturarak ne yazık ki doğa korunmuyor. Sadece bir şeyleri ortaya çıkarmış oluyorsunuz. Doğayı koruyacak asıl kişiler orada yaşayan insanlardır, oranın karar vericileri ve hükümet kanalındaki karar vericiler. Biz bilimsel çalışmalarla doğanın halka ve ülkeye faydalarını ortaya çıkartarak uzun vadede korunması gerektiğini anlatmaya çalışıyoruz.

• Bilimsel çalışmalar dışında kullandığınız bir yöntem var mı?

Çoban: Tabii ki. Kuşlar ve yine hayvanlar üzerine ağırlıklı olarak çalışıyoruz ve bunun alt dalları var. Örneğin 2004'te Kuyucuk Gölü'ne gittiğimiz zaman oradaki insanların gölle tek iletişimi hayvanlarına oradan su içirmeleri idi. Hayvanlar oradan yüz yıldı su içiyor. Onlar için bu gölün başka bir anlamı yok. Biz onlara başka bir şey söyledik. Burası aynı zamanda bir kuş cenneti. Tabii buna ilişkin algıyı değiştirmek yaklaşık beş yılımızı aldı. Sonunda "Evet, burası gerçekten kuş cennetiymiş," dediler, ama bu arada biz hiçbir zaman onlara "Hayvanları buradan çıkartın, hayvanlarınız buradan su içmesin," demedik. Çünkü o hayvanlar yüz yıldı oradan su içiyor. Dedik ki "Hayvanlarınıza buradan su içirin, aynı zamanda burası kuş cenneti ve böyle bir turizm modeli var" Bilimsel çalışmalardan aldığımız veriyi turizm modeline dönüştürerek, insanlarla ilişkilendirerek o alanın en etkili şekilde korunmasını sağlamaya çalışıyoruz. Zaten bu konuda yaptığımız çalışmalardan dolayı dünyada "Yeşil Oscarlar" olarak adlandırılan ödülü iki kere üst üste aldık. Bu ödülü İngiltere Kraliçesi veriyor. En önemlisi, yirmi yıldır verilen bu ödülü üst üste alan dünyada tek sivil toplum kuruluşuyuz. Standartlarının çok yüksek olmasından dolayı bu ödüle "Çevre Nobelî" olarak bakılıyor. Tabii geliştirdiğimiz modeli çalıştığımız bütün alanlara uygulamaya başladık. Bu serüvenin başındaki kişi Doç. Dr. Çağan Şekercioğlu derneğin kurucusu ve bu çalışmaların yürütücüsüdür. Bir ekibi var ve her çalışmanın başında farklı bir insan var. Genel olarak da bütün çalışmaları o koordine ediyor. Onun yaptığı temel şey, bilimsel çalışmaları akademik yayına çevirmek ve bizlerle beraber o çalışmaları doğa koruma hareketine kazandırmak. Zaten kendisi de bir doğa korumacı. Kendisi Utah Üniversitesi'nde profesör.

Kuzeydoğu'nın serüveni böyle başladı. Bizim aslında çalışmalarda başarılı olmamız sebepsiz değil. Gördüğümüz kadarıyla bütün kuruluşlar Ankara ve

İstanbul'da ve bu, insanlarda bir güvensizlik yaratmış. Çünkü gelip iki gün insanlara eğitim verip gitmişler. İnsanlar da hep şu gözle bakmış: "Ankara'da yaşıyorlar, gelip iki gün eğitim yaparak paraları götürüyorlar" Bize hep bu mantıkla yaklaştılar, ama bir süre sonra gördüler ki biz de onlar gibi yaşıyoruz. Çünkü biz Kars merkezliyiz. Telefon ettikleri anda biz onların alanına, onların köyüne maksimum kırk beş dakikada ulaşıyoruz. Baktılar ki biz gerçekten onlarla aynı hayatı yaşıyoruz ve onların köyünde bir şeyler yapmak, köylerini tanıtmak istiyoruz, bu sefer onların dikkatini çekmeye başladı. Bu şekilde onlar da ellerini taşın altına koymaya başladılar. Aslında bu şekilde başarıya ulaşıldı.

• **Peki nasıl kuruldunuz? Kars'ta böyle bir derneği kurmak nasıl bir tecrübe?**

Çoban: Tamamen onun inisiyatifiyle olan bir şey. Kendisi çocukluğundan beri Doğu Anadolu'ya çok meraklı ve Doğu Anadolu da cazibe noktalarından biri aslında, hem kültürüyle hem proje çeşitliliğiyle. Sarıkamış'ta ormanları var, bu tarafa geliyorsunuz, gölleri var, Çıldır Gölü var, bozkırları var, çayırları var ve aslında bütün sistemler içinde. Ulaşımı kolay. Havaalanı açıldı. Aslında Çağan Bey bir Türkiye turu yapmış, yurtdışında olmasına rağmen burada ne yapabileceğine bakmış. En sonunda Kars'a gelmiş. Kars da araştırılmamış bir bölge. Kuyucuk Gölü ve diğer ormanlık alanlarda araştırma yapılmadığını görünce kendisi bu alanlarda çalışmaya başlamış. Kendisiyle tanışmam üniversitenin bahçesinde kendisinin kuş gözlemlediği sırada oldu. Ben de bu tür şeylere meraklıydım. "Sizinle kuş gözlemleyebilir miyim?" dedim, "Olur, yarın sabah üçte çıkacağım araziye, gel istiyorsan," dedi. O günden beri hâlâ üçte kalkıyorum. Onunla tanıştıktan sonra biz bu çalışmalara da başladık. 2005'te bir pilot çalışma yapmıştık. 2006'da ikinci pilot çalışmayı gerçekleştirdik. Her şey Stanford Üniversitesi üzerinden yürüyordu, projeler oradan alınıyordu. Baktık ki sistemin işletilmesi çok zor. Bütün faaliyetler Kars'ta, ama bağlantı Stanford üzerinden. Ne yapabileceğimizi araştırdık. Türkiye'de kullanabileceğimiz en etkin yol sivil toplumdur. Yaptığımız şey ona çok uyuyordu. 2008'de, ülkenin kuzeyinde olmamız sebebiyle, doğayla çalıştığımız için böyle bir dernek kurduk. Kuranların hepsi hâlâ yönetim kurulunda olan insanlar.

• **Kurucular arasında Karşılıklar var mı?**

Çoban: Ana listede var, ama yönetimde yok. Kurucu üyeler arasında mesela ev sahibimiz var, bakkalımız var. Bunlar zaten hep işin içinde, ama yönetimde olmak istemediler. Dediler ki "Sonuçta siz bilimsel çalışma yapıyorsunuz, üniversitedeki hocaların olması lazım burada" O zaman Kafkas Üni-

versitesi'ne çevirdik yüzümüzü. Zaten onlarla ortak çalışıyorduk. Şu an bütün yönetim kurulumuz Kafkas Üniversitesi akademisyenlerinden oluşuyor, ama üyelerimiz hep Kars'ta doğup büyümüş insanlar. Teknik desteği ve lojistiği onlar sağlıyorlar. Onlar olmazsa bizim orada olmamızın bir anlamı yok.

Dediğim gibi, oturduğunuz yerden doğayı koruyamıyorsunuz. Bir şekilde o insanların size sahip çıkması gerekiyor. Bize yaptıkları oydu. Ama bu da nasıl? Bizi sürekli farklı ülkelerin ajanları olarak yorumluyorlar. "Siz paraları götürüyorsunuz," diyorlar. Onlarla aynı hayatı yaşadığımızı gördükleri zaman da bu sefer kendileri üzülüyorlar. Bunu da itiraf ediyorlar ve bizi destekliyorlar. Bizim çok ortağımız var. Ana ortaklarımızdan biri Kafkas Üniversitesi. Çünkü biz bir gün buradan gidersek birilerinin buna devam etmesi gerekiyor. O birileri de orada yaşayan halk ve oradaki yerel yönetimler. Yerel yönetimler sürdürülebilirlik arıyor projelerde. Bize aslında yerel yönetimlerin sahip çıkması gerekiyor ki şu an sahip çıkmaya başladılar. Bizimle birlikte şu ana kadar Kuyucuk'a bir milyon lira yatırım yaptılar. Çok entere-san bir şekilde Turizm Bakanlığı Doğu Anadolu'da bir köyü "Turizm Köyü" ilan etti ve oraya altyapı kurdu.

• Kuyucuk mu?

Çoban: Evet. Çalıştığımız alanda güzel gelişmeler bunlar. Öte yandan, şu an Iğdır'da çalıştığımız başka bir alanda devlet baraj yapmaya çalışıyor. Şimdi bunun mücadelesini veriyoruz. Aslında mücadeleyi biz vermiyoruz, orada yaşayan insanlara haklarını anlatıyoruz ki onlar mücadele etsinler. Çünkü oradaki köylü bana diyebilir ki "Emrah Bey, siz Kars'ta oturuyorsunuz, benim köyümle ne alıp veremediğiniz var? Kuşlarsa mesele, başka yere giderler," diyebilir. Bu konuda da haklıdırlar. Onların da şunu bilmesi gerekiyor ki orada bir güzellik var, orada ataları yatıyor. Bunun bu şekilde sürdürülerek devam etmesi gerekiyor. Onlara bunu anlatmaya çalışıyoruz. Biz zaten orada baraj yapılmasına karşı değiliz, sadece o barajın o alana yapılması gerekiyor. O alan korunsun ki kendi köyleri de korunsun. O alanla birlikte hikâyeleri de korunsun. Çünkü o alanla birlikte yaşıyorlar. Hepsi bunun farkında. İlk başta tepki gösterenler de artık yavaş yavaş destek vermeye başladılar. "Niye böyle bir şey yapıyorsunuz? Mantıklı bir yatırım mı bu?" diyorlar. Bu da yaptığımız çalışmaların diğer bir kısmı. Şu ana kadar karşılaştığımız en büyük sıkıntı buydu.

Nurcan Baysal: Bölgenin hemen her yerinde termik santraller ve barajlara karşı eylemler oluyor. Kars ve daha kuzeyinde durum nedir? Artvin'de falan da çalışıyor musunuz?

Çoban: Artvin hedeflerimizin arasındaydı. Fakat Ardahan'ı ve Iğdır'ı henüz daha kontrol altına bile alamadık. Çünkü çok fazla şey var, ama Artvin hedeflerimizden biri. Bu işe başladığımızda beş hedefimiz vardı. Ağrı, Ardahan, Artvin, Kars ve Iğdır. Hepsiyle bir şekilde iletişimimiz var. Ama şu an odak noktamız Kars, Ardahan ve Iğdır. Çünkü kapasitemiz sınırlı. Doğu'da olmanın bir dezavantajı da bu. Çalışacak ekibi getiremiyorsunuz. Çünkü insanlar Doğu'ya farklı bir gözle bakıyorlar. Olanagımız olsa dahi insanları getirmekte sıkıntı yaşıyoruz. Orada yaşam alanı sağlama konusunda. Onun için de küçük odaklarımızla çalışmaya devam ediyoruz. Genelde çerçevemizin dışına çıkmıyoruz. Sulak alanlarla ormanların ve bunların içinde bulunan tüm sistemlerin korunması için çalışmalarımıza devam ediyoruz. Aslında birçok çalışma yapıyoruz. Örneğin Kuyucuk Gölü'ndeki kuşların halkalanmasıyla ilgili çalışma yapıyoruz. Şimdiye kadar elli beş bin kuş halkaladık.

• Kuş halkaladınız. Nasıl bir çalışma bu?

Çoban: Kuşları özel ağlarla yakalıyoruz. Ötücü kuşları –basitçe serçe diyebiliriz ama onun bir sürü türevi var– yakalayıp ayaklarına Türkiye halkası takıyoruz ve geri bırakıyoruz. Kırmızı rotalı haritaların hepsi bu yöntemle ortaya çıkıyor. Yüz yıldır dünyanın her yerinde yapılan bir çalışma bu. Biz kuşları halkalayıp bırakıyoruz. Başka yerde yakaladıkları zaman ayağında Türkiye halkasını görüyorlar. Uluslararası bir *network* üzerinden bize bildiriliyor. "Sizin kuşunuz burada, bu bilimsel araştırma istasyonu tarafından yakalandı." Biz de oraya yeni bir göç rotası çiziyoruz.

Iğdır'da barajın yapılacağı Aras Kuş Cenneti'nde Cape Town'dan halkalanmış bir kuş yakaladık. Harita üzerinde gördüğümüz kadarıyla 7.835 kilometre uçmuş. Bu şekilde çalışma yaptıkça aslında alanların kuşlar için önemi de ortaya çıkıyor. Elinizde düzenli veri varsa iklim değişikliğine kadar her şeyi kuşlar üzerinden takip edebiliyorsunuz. Çünkü kuşların kaçtığı tek bir yer var: sıcak. Habitatlarının kaybını, bunların ne düzeyde olduklarını kuşlar üzerinden tahmin ve takip edebiliyorsunuz. Bu çalışmanın aynısını Kuyucuk Gölü'nde de yapıyoruz. Bir taraftan da alanların tahribat durumunu ortaya çıkarmak için sulak alan illüstrasyonları yapıyoruz. Alan kaybı var mı? Varsa ne kadar? Bu alanı korursak kaç yılda ne kadar iyiye gidebilir? Tahminlerle ilgili bilimsel çalışmalar yapıyoruz. İlk başladığımız zaman Türkiye'de çok eksik olan bilimsel tekniklerle güçlü çizim kursları açtık. Türkiye'de ne yazık ki o zamanlar çok fazla yoktu. Üç hoca vardı, kimse bu işi bilmiyordu. Bilimsel illüstrasyon, bitkilerin ve hayvanların bilimsel olarak sınıflandırılmasında kullanılan teknik bir çizim. Bununla ilgili üç kurs açtık. Elli kişiye eğitim verdik. Üç hoca ona çıktı şimdi. Artık bu iş yavaş yavaş oturmaya başladı.

Bir diğerk sorun, Türkiye ve özellikle Doğu Anadolu'daki şifalı bitkilerin yazılı bir kültüre sahip olmamamız ve Doğu Anadolu'da teknolojinin ve yatırımın artmasıyla birlikte yok olması. Eskiden köylere ulaşım altı ay kesilir-miş. İnsanlar bütün ihtiyaçlarını doğadan karşılarırmış, yemeklerini, ilaç-larını. Bununla ilgili Kars'ta kırk üç köyde çalışma yaptık. İlaç yapıldığı bili-nen tüm şifalı bitkileri toplayıp bir döküman haline getirdik. Gittiğimiz her köyde bu işi bilen bir kişi ölmüştü ve bu da çok büyük bir kayıp. Onunla bir-likte bütün hazine gitmiş aslında. Anlattığım son iki çalışma şu an devam et-miyor. Onların belli bir periyodu vardı ve bitirdik. Kuş halkalama çalışma-sı devam ediyor ve edecek, onun bir süresi yok. Bütçemiz ve gücümüz yet-tiğince o çalışmaya devam edeceğiz. O çalışma ne kadar uzun sürerse elimi-ze geçen veri de o kadar fazla oluyor, alanların değeri o kadar iyi anlaşılıyor. Şu ana kadar iki yüz küsur kuş türüne halka taktık, bu çok büyük bir rakam.

• Çalıştığınız üç ilde genel olarak HES'lerin durumu nasıl?

Çoban: Şu an Kuyucuk'la ilgili bir şey yok. Zaten biz bu çalışmaları başlat-tığımızda Kuyucuk yaban hayatı geliştirme sahasıydı. Bizim çalışmalarımız sonucunda da Kuyucuk uluslararası bir konu haline geldi. O yönden Kuyu-cuk'ta böyle bir şeyin olması çok zor. Kuyucuk tabak gibi bir göl, maksimum 80 cm derinliği var ve eriyen kar sularının toplandığı bir alan. Akan nehir-lerden pek etkilenmiyor. Ama tabii ki HES'ler, barajlar bölgenin ve havza-nın su sistemini etkiliyor. Fark edebiliyorsunuz. Eskiden Aras Nehri taşıdığı zaman, bulunduğumuz çalışma alanı tamamen sular altında kalıyordu. Ba-rajdan sonra Aras artık o kadar fazla yükselmiyor ve şimdi de barajlar yapı-lıyor. Bu barajlar özellikle Iğdır gibi çok sıcak rüzgâr erozyonu olan alanlar-da iklimi değiştirmektense hızlı kurumaya sebep oluyor. Çünkü çok geniş bir alanda çok fazla su tutuyorsunuz. Yüzeye çok yükü olduğu için çok fazla buharlaşma oluyor ve rüzgâr erozyonuyla barajın ömrü azalıyor. Yapılan ya-tırım da aslında çok efektif değil. Özellikle Aras kuş cennetinin olduğu yer-de bunu anlatmaya çalıştık.

• Peki bu üç ilde sivil toplumun durumu nasıl?

Çoban: Iğdır'da çok iyi değil. Kars farklı. Kars'ta çok farklı milletlerden in-sanlar yaşıyor. Şehre çeşitlilik katmışlar. Belki bundan önceki belediye baş-kanlarının desteğinden dolayı Kars'ta bir sivil toplum gücü var. Bu gücü yap-tırım yönünde kullanabiliyorlar. Mesela Ardahan'da öyle bir şey çok az. Bir-den ona kadar niteleyecek olursam, Kars'ta sivil toplumun etkisi sekiz, Arda-han ve Ağrı'da iki veya üçtür. Kars bu konuda enteresan bir yer. Benim bil-dğim üç yüzün üzerinde dernek var Kars'ta.

Baysal: Çoğunluğu okul koruma, cami yaptırma dernekleri sanırım.

Çoban: Cami yaptırma dernekleri var, ama dediğiniz gibi olduğunu sanmıyorum. Çünkü Kadın Sorunları Derneği, İş Adamları Derneği, Aktif İş Adamları Derneği gibi çeşitleniyor, ama neredeyse hepsi aynı platformlarda çalışan dernekler.

• Türkiye'nin Kürt bölgesinde sivil toplum örgütü olmanın Türkiye'nin batısındaki herhangi bir yerde çalışmaktan farkı var mı?

Çoban: Aslında tam olarak Kürt bölgesi değiliz. Doğu Anadolu, özellikle Kars farklı bir coğrafya. Başta dediğim gibi, Batı'da insanlar belli bir seviyede sivil toplum kuruluşlarına alışkın oldukları için onlara çok bir şey anlatmanıza gerek kalmıyor. Doğu'daysa Batı merkezli derneklerin gelip birkaç toplantı yaparak gitmeleri tepkiye sebep olmuş. Bu tepkiyi alınmanız için uzun bir zaman geçmesi gerekiyor. Çünkü ilk başta bu tepkiyi alıyorsunuz. "Siz paraya gelmediniz, bizden bilgileri alıp yurtdışına çıkaracaksınız, siz ajansınız," demeye başlıyorlar. Aslında çektiğimiz zorluk sadece bundan kaynaklanıyordu. Yoksa insanlar orada olduğunuzu bilince... Yani toplantı yapıyorsunuz, adama kartınızı veriyorsunuz, adreste Kars yazıyor. Adam Kars'a gelince arayıp "Şu sorunumuz var, çay içelim," diyor. Oturuyorsunuz, ilgileniyorsunuz onunla. O zaman bir güven geliyor. "Demek sivil toplum böyle bir şey. Sivil toplum örgütleri bizim gördüğümüz gibi değilmiş. Aslında gelip toplantı yapmıyorlarmış. Bizim sorunlarımızı da çözmek için çalışıyorlarmış." Bu onlar için çok önemli. Çünkü konuştuğum insanların sivil toplum algısı şöyle: "Sivil toplum örgütü toplantı yapar, yemek verir, gider. Onlar parayı kazanır, biz de burada kukla gibi dururuz."

Baysal: Özellikle AB projelerinden sonra daha mı çok gelişti? 2000'lerin başından itibaren.

Çoban: 2000'lerin başında ben yoktum, sivil toplum belki benim de algımda yoktu, ama geldiğimizde böyle bir şey vardı. Bizim mesela hiçbir zaman toplantı yapmak, yemek vermek gibi bir projemiz olmadı. Biz onların evine gittik ve onlar ne yiyorsa onu yedik.

• Peki çalışmalarınızda devletten yana bir sıkıntı yaşadınız mı? Ya da Kürt siyasal hareketiyle böyle bir durum yaşadınız mı?

Çoban: Hayır. Bizim çalıştığımız alan çok farklı olduğu için yaşamadık. Tabii kurum yöneticileri değiştiği zaman yeni gelen yöneticinin tavrı değişik olabiliyor, ama sonuçta biz şahısla değil, kaymakamlıkla veya valilikle çalışıyoruz ve diyoruz ki "Buranın kalkınması için bir hedefinizin olması lazım. Siz kuşları seviyorsunuz diye biz daha çok çalışamayız. Veya siz kuş değil de

at seviyorsunuz diye atlarla ilgili çalışamayız. Bir vizyonumuz, bir hedefimiz var, ona göre çalışıyoruz. Kaymakamlık, valilik veya belediye olarak sizin amacınız nedir?" Şehri tanıtmak, kalkındırmak gibi temel ve spesifik olmayan şeylerdir. Bizim yaptıklarımız zaten bunlara hitap ediyor. Öyleyse şahsi görüşleri bir yana bizi kurum olarak desteklemelerini istedik. Bugüne kadar da çok büyük sorunlarla karşılaşmadık. Mutlaka bazı zorluklar oluyor, ama Kars'ta olmanın avantajı bunları yıkıyor. Başka yerde olsa bir gün sorun yaşıyınca giderseniz, ertesi gün gelirsiniz, yine sorun yaşarsanız yine giderseniz, ama Kars'ta yüz yüze bakıyorsunuz. Sorunu oturup çözmeniz gerekiyor. Bugüne kadar da hep böyle oldu.

• Peki, "Bölgede bu kadar yoksulluk, bu kadar sorun varken siz kuşla, böceklerle uğraşıyorsunuz," diyen olmuyor mu?

Çoban: Böyle çok tepki alıyoruz. "Bizim karnımız aç, siz niye kuşlarla uğraşıyorsunuz?" diyen oluyor. Biz de diyoruz ki "Karnın açsa çok güzel, çünkü bak kuşlar senin için bir turizm potansiyeli" Dünyada insanlara yerelde en fazla gelir getiren turizm modelidir. Bunun da tek bir nedeni var: Kuş gözleyen turist ildeki otelde kalmaz, gider köyde yatar. "Aç evini, pansiyon haline getir," diyoruz, "gelen misafirleri sana yönlendirelim, sen de bunlardan para kazan. Kuştan böcekten nasıl para kazanılıyorsa hep birlikte yapalım bunu," dediğimiz zaman onlara ilk başta zor gelse de köyden birkaç kişi yaptıktan sonra bu sefer sıraya girmeye başlıyorlar. Üstelik "misafir" diye alıyorlar, para verdirtiremiyorsunuz. Anlatıyorsunuz sonra, "Bakın bunlar misafir değil, bunlar turist. Turistin istediği şey sizin gibi yaşamak ve yatak. Siz ne yiyorsanız onu yer" Böyle yapa yapa, uğraşa uğraşa bunu kurduk. Ondan sonra devlet işin içine giriyor. Devlet bakıyor ki burada bir şey ilerliyor, kendi de destek olmaya başlıyor. Mesela "Kuyucuk'a misafir merkezi yapalım," diyorlar, kuş gözlem kulesi yapıldı. Köy, Turizm Bakanlığı tarafından "Turizm Köyü" statüsüne alındı. Altyapı programlarına alındı. Bu sefer köylü bir bakıyor ki bir kuştan köyüne yatırım geliyor. AB'den ödül aldık. 2009'da "Seçkin Turizm Cenneti" ödülünü Kuyucuk'la Kars'a getirdik. Brüksel'deki ödül töreninde deklarasyonu muhtar imzaladı. Köyünden birisi Brüksel'e gidiyor. Algıda seçiciliktir bu. Köye dönünce Brüksel AB merkez binasında çekilmiş fotoğrafı gösteriyor. Bu tarz şeyler olunca onlar da sahip çıkıyorlar. İşte bizim istediğimiz şey bu. Doğayı ne ben koruyabilirim ne polis koruyabilir ne de jandarma. Doğayı koruyacak kişiler orada yaşayanlardır. Bizler sadece belli çalışmalarla oraları koruma statüsüne kavuşturabiliriz. Ama korumayı yapacak asıl kişi orada yaşayanıdır. İstedığınız kadar tel örgüyle çevirin, bekdici dikin, bir gün orayı yakarlar, hiçbir şey kalmaz geriye.

• Bu projelerinize ve çalışmalarınıza nereden kaynak sağlıyorsunuz?

Çoban: Çok güzel bir soru. Hep bunu soruyorlar zaten. Köylerde de ilçelerde de ilk soru budur: Parayı nereden buluyorsunuz? Türkiye'den para bulmayı çok isterdik. Niye ben yurtdışına fon yazmakla uğraşayım. Tamamıyla yurtdışındaki çevre fonlarına başvuruyoruz. Bugüne kadar AB'den hiç fon almadık. Çünkü çevre müzakereleri daha yeni başladı. AB'den hiç destek almadık. Whitley'den ödül aldık, iki büyük vakıfla çalıştık, küçük küçük vakıflarla çalıştık ve bu şekilde sürdürmeye çalışıyoruz.

• Türkiye'de çevre alanında fon az mı?

Çoban: Biz daha doğayı korumaya hazır değiliz. Dönüp on yıl öncesine bakın, eğitime ne kadar destek vardı? Bu bir hazırlık ve alışkanlık aşaması aslında. On yıl önce eğitime destek verildiğinde insanlar biraz farklı gözle bakıyorlardı. Eğitim, kadın istihdamı falan çok uzak konulardı. Şu an doğa korumadaki aşama bu kadar uzak değil. Ama o kadar da yakın değil bize. Henüz hazır olduğumuzu zannetmiyorum. Belli bir zaman sonra Türkiye'deki büyük şirketler doğa korumaya destek verecekler.

Özellikle altını çiziyorum, ağaç dikmek doğa korumacılık değildir. Türkiye'de insanlar ve şirketler hatıra ormanları oluşturarak doğa koruma faaliyetleri yaptıklarını sanıyorlar. Hiç kimse "Ağaçlandırma veya hatıra ormanları neden yolun kenarındadır ve neden ağaçlardan büyük tabelaları vardır?" diye düşünmüyor. Bunlar çok somut şeyler. Ben birçok sunum yapıyorum ve bunu anlattığım zaman insanlara soruyorum, "Ağaç diktiniz mi?" Hepsi mutlaka dikmiş oluyor. "Diktiğiniz ağaca ne olduğunu sordunuz mu hiç?" diye sorduğumda ise hiç olumlu cevap almadım daha. "Diktiğiniz ağaçlara neler olmuş, bir sorun bakalım," diyorum. Büyümüş mü? Tutmuş mu? En azından tutup tutmadığını sorun. Bu bir göstergedir. Tuttuysa doğaya ne gibi bir katkısı oldu? Oraya yeni bir kuş türü mü gelmiş, yeni bir böcek türü mü gelmiş, yeni bir meyve türü mü gelmiş, bunları öğrenmeniz lazım. Eğer bunlar varsa gerçekten o işin içinde doğa koruma vardır. Bunlar yoksa sadece bir tabeladan ibarettir.

Bizim yaptığımız projeler bizim nazaranımızda şu an Türkiye'deki en büyük doğa koruma projeleri. Sarıkamış ormanlarını Posof ormanlarına bağlıyoruz. Posof-Sarıkamış Yaban Hayatı Koridoru'nu Orman ve Su İşleri Bakanlığı'yla hayata geçirdik. Puşkin'in bir sözü var, "Sarıkamış'tan yürümeye başladığım zaman Posof'a kadar kafama güneş değmezdi" diyor.

Baysal: Puşkin mi demiş? Ben hiç duymadım.

Çoban: Evet. Biz de bunu baz alarak bu ormanların birbirine bağlanması için Orman ve Su İşleri Bakanlığı'yla bir yaban hayatı koridoru ortaya koy-

duk. Fikrimizi paylaştık, proje planlamasını yaptık, bakanlık da uygulamasını yapıyor. Bu proje Whitley Ödülü'ne layık görüldü. Çünkü gerçekten bizim gözümüzde Türkiye'nin en büyük doğa koruma çalışması. Birçok çalışma var, ama bence en anlamlısı ve en somutu olacak.

• Geçen yıl başlatılan barış sürecini Ardahan, Kars gibi çalıştığınız alanlarda hissediyor musunuz?

Çoban: Hayır, hissetmiyoruz, çünkü bizde bir sorun yoktu. Biz hiçbir zaman "Kürt köyüdür," diye bir köye gitmemelik yapmadık.

Baysal: Ama mesela yolda gidersiniz daha çok veya daha az güvenlik vardır. Mesela ben geçen hafta Hakkâri'de, Yüksekova'da güvenlik uygulamalarından direkt barış sürecinin etkisini hissettim.

Çoban: Bizde öyle bir şey yoktu. Onun için biz onu hiç hissetmedik. Ben Kars'ın Kürt nüfusunun en yoğun olduğu yerde de çalışıyorum, Azerilerin olduğu yerde de çalışıyorum. Herkes de biliyor. Kars'ın güzelliği de bu zaten. Biz hiçbir zaman öyle bir şey hissetmedik. Hiçbir zaman "Bugün terör olayı olacak, bugün araziye çıkmayın," gibi bir şey gelmedi bize. Biz de hiçbir zaman bu şekilde hareket etmedik. Ben sürekli bütün araziye dolaşıyorum. Hiçbir zaman "Şuraya gitmeyeyim, burada bugün terörist veya başka insanlar vardır, bana zarar verirler," endişesiyle hareket etmedim, ekibim de öyle. Hiçbir zaman da böyle bir şey olmadı.

BATMAN

12 Şubat 2014 günü Batman'dayız. Batman hayli büyümüş.

Batman'a her gittiğimizde şehrin daha büyüdüğünü, daha genişlediğini, artık kabına sığmadığını bir kez daha fark ediyoruz. Altmış yılda bir şehrin bu denli büyümesi için bir örnek istenirse petrol üzerinden bir okumayla Batman buna iyi bir örnek.

Mustazaflar Cemiyeti, Peygamber Sevdalıları, MAZLUMDER, Koçerler Derneği ve Batman Sanat Derneği ile görüşeceğiz.

Batmanlı dostlarımız Arif Arslan, Yavuz Ekinci arkadaşlarımız bize eşlik ediyorlar.

Batman merkezde geniş bir parka bakan bir binanın giriş katında BART. Yazar Yavuz Ekinci ve Barış Eviz'le görüşmek üzere randevulaştığımız. Buluşuyoruz.

Kapıdan girdiğinizde bir kültür sanat ortamına konuk olduğunuzu hemen hissedeceğiniz bir mekân BART.

Batman'da yeni bir pencere açmışlar. Yazar söyleşileri, buluşmaları ve entelektüel aktiviteler yapıyorlar.

Eksenimiz sanata odaklı bir dil

• Sevgili arkadaşlar, BART hangi tarihte kuruldu, hangi ihtiyaçtan doğdu?

Barış Eviz: BART, Batman Kültür ve Sanat Derneği adıyla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne bağlı bir sinema işletiliyordu, çeşitli etkinliklerden gelirleri oluyordu. Onu müdürlük adına takip etmek, kayıt altına almak için bir dernek kurdular müdürlük olarak!

• Hangi tarihte?

Eviz: 1995'ti sanırım. Biz yoktuk o zaman. Sonraki yıllarda kamu kurumlarına bağlı dernek olmayacağı yönündeki kanundan sonra bunların kapatılması gündeme geliyor. Bu sefer oraya emek harcamış birkaç arkadaşımız kapatılmasına razı olmuyorlar ve kendileri bu isimle Dernekler Müdürlüğü'ne bağlı bir dernek olarak devam ettiriyorlar. 90'ların sonu gibi...

• BART üye tabanlı bir dernek değil mi? Kaç üyeniz var? Kadın üyeniz var mı?

Eviz: Kuran arkadaşlar 2008'e kadar getirdiler. Bizim BART'tan bağımsız bir fotoğraf atölyemiz vardı. Dernek yönetimiyle irtibata geçip birlikte çalışmaya başladık. 2008'de dedik ki "Madem Batman Kültür ve Sanat Derneği var, bunun da bir fotoğrafçılık atölyesi var ve üyeleri de aynı, biz niye bir isim altında birleşmiyoruz?" Fotoğraf topluluğunu da Batman Kültür ve Sanat Derneği'nin çatısı altına aldık. Fotoğraf topluluğunda olan arkadaşların bir kısmı da yönetime geçti, ben dâhil. 2008'de yönetimi devraldık. Edebiyatçı arkadaşlarımız da vardı. Yavuz Ekinci, Sedat Sezgin, Ercan Yılmaz, Murat Ekinci, birlikte bir yönetim oluşturduk. Fotoğraf, edebiyat, sinema ve tiyatro alanında çalışmaya başladık.

• Ne tür çalışmalar yaptınız?

Eviz: Edebiyat topluluğumuz öncelikle yakındaki arkadaşlarımızla söyleşiler yaptı. Sonra bölgedeki arkadaşlarımızla... Ülke çapındaki yazar, şair ve akademisyenler Batman'a davet edildi. 2008'den bu yana "Edebiyat Coğrafyaları" adı altında her ay bir yazar veya bir şairle söyleşi yaptı bu topluluk. Zaman zaman öykü ve şiir atölyesi yaptılar. Fotoğraf topluluğumuz çalışmalarını hiç kesmedi. Fotoğraf kursları, atölyeler, sergiler, doğa ve kültür gezileri gibi çalışmalar yaptılar. Sinema topluluğumuz küçük çaplı üretimler yaptı. Kısa film ürettiler. Güncel sanatlarla uğraşan arkadaşlar vardı. Video art dediğimiz çalışmalar yaptılar. Ünlü yönetmenlerle film gösterimleri, söyleşiler yapıldı. İstanbul merkezli organizasyonlarla işbirliğine gidilerek film ekibi Batman'a taşındı. Film festivalleri düzenlendi. Batman Belediyesi'nin düzenlemiş olduğu "Yılmaz Güney Film Festivali" projesini ortak yaptık. Sinema topluluğu bu şekilde çalıştı. Hâlâ da böyle devam ediyor.

• Bildiğimiz kadarıyla projeci bir örgüt değilsiniz. Avrupa Birliği'ne veya valiliğin SODES'ine falan proje sunmuyorsunuz. Ya da düşünüyorsunuz da sunamıyor musunuz? Fon alamıyor musunuz?

Eviz: 2008'de SODES başlayınca hem proje hazırlayan arkadaşlarımızla hem de dışarıdan destek veren arkadaşlarımızla beraber bir proje hazırladık. Kabul edilmedi. Aynı projenin ismi değiştirilerek başka dernekler tarafından verilip kabul edildiğini gördükten sonra bir daha da SODES'e başvurmadık.

• Kaç üyeniz var?

Eviz: Kırk üyemiz var. On üçü kadın, geri kalanı erkek.

• Yetiyor mu kırk üyenin katkısı ayakta kalmaya?

Eviz: Sendikalar gibi sayısal rekabet halinde olmadığımız için çalışmalara aktif olarak katılabilecek üyelerle devam ettik. Derneği 2008'de devraldığımızda iki yüzün üzerinde üyesi vardı. Bunlara ulaşmaya çalıştık. Ulaşamadık. Kimi yurtdışına gitmişti. Kimilerine ulaştık, ama derneğe katılamayacaklarını beyan ettiler. Kalmasını istediğimiz üyeler olsa da bir süre sonra derneğin işleyişi ve aidat düzeninden dolayı daha ziyade gönüllü arkadaşların olmasını istedik. Bunun üzerine yönetim kurulumuz aidatlarını ödemeyen, dernek çalışmalarına aktif katkıda bulunmayan üyelerimizin üyeliklerini feshetti. Ulaşabildiklerimize de bunu söyledik. Kala kala kırk kişi kaldık.

• BART'ın Batman'daki sivil toplum örgütleriyle ilişkileri nasıl? Bir farkındalık yaratabildiniz mi?

Yavuz Ekinci: BART olarak biz burada, burayla yaşıyoruz. Bu şehirde kültür sanat çalışmaları yapılmasını istiyoruz ve etkinlikleri, söyleşileri biz de izlemeyip takip etmek istiyoruz. İlk etapta açıkçası çok bencilce kendi üyelerimizin istediği çalışmaları yapmak için oluşturduk. Yazarları seçerken, filmleri belirlerken de daha çok kendi tercihlerimizi esas aldık. Ayrıca farklı zamanlarda Batman'daki sivil toplum kuruluşları ve kurumlarla ortak çalıştık. Bazen Baro'yla, bazen İHD'yle, bazen valilik ve belediyeyle çalıştık. Yeri geldiğinde bizim gibi kurumlarla çalıştık. Genelde ben de etkinliklere gittim. Katılımda süreklilik olmadı. Bir yazara yirmi kişi geliyor, başka yazara iki yüz kişi geliyor. Düzenli takip edilen kilit bir isim olmadı. Etkinliklere katılımda böyle bir farklılık her zaman oluştu.

Şeyhmus Diken: Belki siz Batman'da yaşayanlar için tırmalayıcı olabilir bu, ama Batman kimliksiz bir şehir. Daha doğrusu kimliği yeni yeni şekillenmeye başlayan bir şehir. Çünkü sekiz-on haneli bir köy iken elli yılda şekilsiz ve hızla büyüdü. Hatta bugün biri söyledi, dünyada bu kadar hızlı büyüyen ikinci şehirmiştir! Yıllar önce bir yazıma "Post-travmatik, stresli, hemşehrisi olmayan şehir" diye bir başlık koymuştum. Çünkü en yaşlı hemşehrisi altmış yaşında. Hemşehrisiz olmak, aslında uçlarda vurulmayı ve karanlığı körlemesine delmeyi beraberinde getiriyor. Nihayetinde 90'lardan bugüne faili meçhul cinayetler var. Güpegündüz sokak ortasında öldürülen bir milletvekiliyle anılan geçmişi de var. Böyle bir şehirde geniş kitleleri kucaklama ihtiyacı duyan sinema, çağdaş sanat, tiyatro, edebiyat gibi alanlar üzerinden bir ilişki kurmak zor olmadı mı BART açısından?

Ekinci: Aslında zor olmadı. Kimliksiz bir şehir ve bir geçmişi olmadığı için bir modeli de yok. O yüzden ne yapsak yakışıyor gibi bir şey de var. Bazen

bir model önümüzü de tıkeleyebilir. Ama burada hiçbir model yok. Örneğin bir sanatçı “Diyarbakırlıyım,” dediğinde bile bir kabul, bir beğeni alır. Ama Batman dediğinde geçmişinde hiçbir şey yok. Bu yüzden sanatçıların kendini işinin dışında tanıtacak ve işinin dışında bir yere götürecek bir avantajı yok. Bu yüzden birçok arkadaşının çok özgün işler çıkardığını görüyorum. Bazen önünde model olduğu zaman, bu model kötü bir model de olabilir. Böyle bir Batmanlılık kavramı yok yani. Burada kimse sana “Niye bunu yaptın?” demez. Hiçbir şey için “Batman’a yakışmaz,” demezler. Bu tarz bir şey oluşmadı yani.

Eviz: Sanatın ve sanatçının gelişimi, sanatçının sadece işiyle anılması konusunda çok büyük bir avantaj. Çünkü sadece sanatı ve kendisi vardır. Kendini kabul ettirebileceği başka bir şey yok elinde, sadece sanatıyla kendini kabul ettirebilir. Edebiyat üzerine de söylüyorum bunu. Dedğim gibi, “Diyarbakır” dediğin zaman akılda bir sürü şey uyanıyor. “Batman” dediğinde hiçbir şey oluşmadığı için sanatınla varsın sadece.

• Özellikle edebiyatla uğraşanlar açısından veya Batman’ın kısa da olsa yerel ve sözlü tarihini yapmak isteyenler açısından petrolün keşfinden tutun da ilk yerleşkelerin oluşmasına kadar veya Karadenizlilerin buraya gelmesinden başka şehirlerdeki sondörlerin ve petrol arayıcılarının gelmesine kadar kısa da olsa, yakın tarihli de olsa bir nostalji denemesi var. “Batman’ı bir de 50’li, 60’lı yıllarda görecektiniz,” gibi bir algı da var mı? İkinci: Böyle bir algı var da çok geniş kitlelerin algısı değil.

• BART’ın siyasetle ilişkisi nasıl? BART Ankara merkezli ve yerel iki iktidar arasında nerede duruyor?

İkinci: Ben 79 doğumluyum ve kendimi bildim bileli Kürt hareketi var. Çevremi hepsi de bunun içinde. Aslında farkında olmadan haberleri dinleyerek hayata başlıyorum. Siyasetle çok iç içeyiz. Sanatın her şeyini belirleyen bir faktör. Kendimi yakın hissettiğim, orta noktadan kesiştiğim siyaset de Kürt hareketidir. Orada da kendimi var ediyorum.

BART olarak etkinliklerimizi yaparken partiyle bağdaştırıyoruz. Ortak etkinliklerimizde partner olarak kabul ediyoruz. Yani istesin istemesin biz belediyenin logosunu her zaman çalışmalarımızda kullandık. Buradaki yerel iktidara kendimizi daha yakın hissediyoruz. Onun birçok hedeflerini de paylaşıyoruz. Devletin, yani valiliğin yürüttüğü siyaseti savunmuyoruz. Fakat çalışma yaptığımız zaman, haklarını yemememiz lazım, istediğimiz salonu bize tahsis etmiştir. Bunu iki taraf da yapmıştır. Belediye de valilik de hangi salonu istemişsek bize tahsis ettiler. Çok belirli bir şekilde kendimizi dâhil hissettiğimiz siyasi hareket, Kürt hareketi.

• **Ortak işler de yapıyor musunuz?**

Ekinci: Belediye bir festival düzenleyeceği zaman bizden de görüş alır. Mümkün olduğunca destek veririz. Son zamanlarda valilik de bir çalışma yaptığında bizden görüş alıyor. Batman'da bir salonumuz yok. Sinema gösterimlerini daha çok belediyenin salonunda yapıyoruz. Kimi zaman belediyenin konferans salonunu kullandık. Çalışma alanımız kesiştiğinde belediyeyle ortak çalışıyoruz.

• **1990'ların karanlık dönemiyle bugünleri kıyasladığınızda Batman'da sivil toplumun ufkunu nasıl görüyorsunuz?**

Ekinci: 90'larda nasıl bir şey oluştuğunu az çok duyarak ve insanların örgütlenmesine bakarak... Örneğin Sabri Abi o dönemde Eğitim-Sen için faaliyet yürütürken sokak ortasında vurulmuş bir insandır. Hâlâ yaşıyor olması da şanstır. Geldiğimiz noktada örgütlenmenin çok daha kolay olduğunu hissediyoruz. Çalışmalar nezdinde pek bir zorlukla karşılaşmadık.

• **Bugüne kadar düşündüğünüz şeylerin ne kadarını gerçekleştirebildiniz? Hayal kırıklıklarınız var mı? Gelecekle ilgili tasarımlarınız, düşünceleriniz nedir?**

Eviz: Her toplulukla ilgili bir dosya hazırladık. Edebiyat topluluğu güzel bir dosya hazırlamıştı. Hem yakın vadeli hem bir yıllık plan. Başında da şöyle bir ifade kullanmışlardı: düşünen, soran, sorgulayan, kendini ifade eden bireylerin yetişmesine katkıda bulunmak. Sinema topluluğu, fotoğraf topluluğu da dosyalarının başına bunu yazdı. Böyle bir esprimiz vardı. Şu an üyelerimizin çoğu çalışan insanlar. Öğretmen, avukat, gardiyan... Bunun dışında da her biri kendi alanında üretimde bulunan üye var. Fotoğraf sanatçısı, yazarlar, güncel sanatçılar falan. BART insan haklarına da duyarlıdır, demokrasi platformu üyesidir, çevreye duyarlıdır. Üyelerimizin üretimlerini birbirleriyle paylaşmalarını sağlamak, hatta dışarıya ihraç edebilecek seviyeye çıkarmak gibi bir hedefimiz var. Katıldıktan sonra eser veren birçok arkadaşımız oldu. Üye olduktan sonra bu ilişkiler sayesinde paylaşma ve danışma imkânı elde ettiler. Çağırdığımız konuklarla, atölyelerle bir kitle oluştu yani. Gelecekte de devam edeceğiz bu tip çalışmalara.

• **Barış sürecinin akıbetini nasıl görüyorsunuz?**

Ekinci: İlk günlerde daha umutsuzdum. Kendi adıma çok umutsuzdum. Nasıl bir düzeyde masaya oturulduğu bilinmiyordu. İkincisi, bir yıldan fazladır çatışma olmaması şehirde müthiş bir farklılık yarattı. Kürt hareketi ve Kürt halkı ciddi şekilde görevini yaptı. Hem savaşı hem başkaldırını hem di-

renişi... Siyasetçilerin ve Öcalan'ın bunu masada onurlu bir şekilde tartışarak sonlandırmasını arzuluyorum. Söke söke almaktan başka çare yok.

Diken: Batman Kültür Sanat Derneği'nin bir dili var mı? Birincisi, Kürtçe, Türkçe, Arapça, hangi dilde kendinizi ifade edebiliyorsunuz? İkincisi, kültür ve sanatın şehirle buluşan dili anlamında bir dili var mı?

Ekinci: Etkinliklerimize davet ettiğimiz sanatçılar kimi zaman Kürtçe kimi zaman Türkçe konuşuyor. Etkinlik dilimiz hem Kürtçe hem Türkçe oldu. Fakat en büyük arzumuzu, bir sanatçının sanatının kabulü veya sanatın gücü, sanata olan güven olarak belirledik. Bütün konuklarımızla yapmış olduğumuz çalışmalar daha çok sanat dili odaklı. En çok buna dikkat ediyoruz.

• Sizin eklemek istediğiniz şeyler varsa...

Bir üye: Kültür Sanat Derneği kurulmadan önce Batman Fotoğraf Topluluğu vardı. Kentin tarihi ve doğal güzelliklerini görüntülüyorlardı. Kırşala gidiyorduk. Fotoğraf grubunu oluştururken amacımız fotoğrafla uğraşanları bir araya getirip gezerek Batman'ı tanıtmaktı. İlk düşüncemiz buydu, ama dernekle birleştikten sonra benim kişisel olarak fotoğrafa bakışım çok değişti. Fotoğrafın güzel bir anı yakalamak olmadığını öğrendim. Fotoğrafçılığın sadece bir doğa manzarasını güzel çekmek olmadığını gördüm. İl dışından çağırdığımız fotoğrafçı arkadaşlarla, akademisyenlerle yaptığımız atölyelerde gördük ki aslında fotoğraf da bir anlatım aracı. Bir derdin, bir itirazın varsa, yaşadığın kentte olabilir, mahallede olabilir, bunu fotoğraflayarak anlatabilirsin insanlara ve topluma. İtirazını dile getirebilirsin.

Benim son çalışmanın adı "Petrol İşçileri" Ben petrol işçilerininin ayda dört-beş bin lira para aldıklarını düşünüyordum. Ta ki kardeşim de petrol işçisi olana kadar. Beş sene önce kırk lira yevmiyeyle girdi. Kar, kış, yağmur, buz, güneş demeden sekiz saat aralıksız çalışıyorlar. Mola sadece yemek için. Şu an iki bin lira gibi bir aylık alıyor. Bunu görünce bunu anlatmak istedim ve bunları fotoğrafladım. Ayın 20'sinde Barselona'da sergilenecek.

Bence BART'ın en önemli avantajı, üyelerinin birçoğunun eser veren insanlar olması. Hem edebiyatta hem sinemada hem güncel sanatlarda. Ben üye olup arkadaşlarla tanıştıktan sonra BART'ın değerini anladım. Paylaşım oluşunca uğraşlarımızı daha da sorgulamaya ve daha da ileri götürmeye başladık. Örneğin fotoğrafçı arkadaşlarımızdan etkilendik. Onlar edebiyatçı arkadaşlarımızdan etkilendi. Kendi aramızda sıcak bir sinerji oluştu.

Diken: 1979-1980 yıllarında Siirt'te stajyer kaymakamlık yaparken kısa bir dönem de Batman'da kaymakam vekilliği yaptım. Şuayip Adlığ isminde bir arkadaşım var. Şu an Fransa'da yaşıyor. Şuayip o zaman fotoğraf

çekiyordu. 1979'da fotoğraflarından oluşan bir sergi açılacaktı. Vali Muavini Ruhi Pakker diye bir abimiz vardı. Hoş ve demokrat bir adamdı. Ruhi Bey'in yanına gittim. Vali Bey'den izin almamız gerektiğini söyledi. Vali de tabii güvenlik açısından bir problemi olup olmadığını sordu. Şuayip'in fotoğraflarını dosya halinde istediler. Baktım ki altı-yedi fotoğrafı içinden seçmişler. "Bunlar olmayacak, öbürlerine izin verebiliriz." Tepem attı. Vali'ye gidip dedim ki "Sayın Valim, bu ülkede sanatla uğraşmak için illa insanın soyadının Eczacıbaşı olması mı lazım?" dedim. Nejat Eczacıbaşı fotoğraf sanatçısı ve basında sıkça ismi çıkıyor. Adam Batman'da gazeteci, o zaman Türk Haberler Ajansı'nda çalışıyordu. Dedim ki, "Çok güzel fotoğraflar çekmiş. Biri diyor ki 'Bu yoksulluğu çağrıştırıyor. Sınıf ayrımcılığını falan gündeme getirecek'. Bu adam illa çiçekten, böcekten bahsedenden fotoğraflar mı çekecek? Tabii ki yoksulluk varsa onun da fotoğrafını çekecek". Neyse, sakıncalı altı-yedi fotoğrafı bir taneye düşürdük.

Üye: Ben oradaydım. Fotoğrafları astım. Kurdeleyi bağladık. Ondan önce ilçe emniyet müdürü geldi. 101 fotoğrafın hepsini indirttiler. Dört ya da beş fotoğraf kaldı. Hepsini indirttiler. "Bunlar olmaz. Sefaleti andırıyor," diye. Kaymakam açılış için geldi. Kurdeleyi kesip attım böyle. "Abi sergi mergi yok, iptal oldu, kapattık," dedim. "Ne oldu?" dedi. "Fotoğraf yok," dedim, "kime, neye sergi açıyoruz?" O zaman gençtim. Kaymakam "Niye bu kadar sinirlisin, ne oluyor?" dedi. Ben de "Burada 101 fotoğraf vardı, kaldı dört-beş tane, hepsini indirttiler," dedim. "Dört fotoğrafla sergi mi açılır?" "İyi bir de biz bakalım, niye indirmişler acaba?" dedi. Geldi, baktı. Bir tane fotoğraf için "Aykırıdır, kaldıralım" dedi, "Diğerlerini as," dedi.

Derneğin Başkanı Mehmet Emin Çelik aynı zamanda iş adamı ve Batman Ticaret Odası'nın yöneticisi.

Kendisine ait ve yakın zamanda hizmete açılmış çok modern Mezopotamya Oteli'nin müdür odasında görüşüyoruz.

Hürmette de ikramda da kusur etmiyorlar. Israrla gece otelde konaklamamızı ve misafirleri olmamızı istiyorlar. Teşekkür ediyoruz, döneceğimizi ifade ediyoruz. Sonra oteli gezdiriyorlar.

Ardından sohbete başlıyoruz.

Koçerlerin çilekeş zozan sevdası

• Batman Koçerler Dayanışma Derneği hangi ihtiyaçtan doğdu, ne zaman kuruldu?

Mehmet Emin Çelik: Özellikle Batman'da yaşayan Koçerlerin yaşamından bahsetmek istiyorum. Sonra derneğin kuruluşuna ve amaçlarına geleceğim. Batman'daki Koçerler kimi Siirt tarafından, kimi Van tarafından, kimi Muş tarafından gelmedir.

• Siz hangi taraftan geldiniz? Hangi Koçer aşiretindensiniz?

Çelik: Siirt, Pervari tarafından gelmişiz. Uzun süre Muş'un yaylalarında kalmışız. Mahmediya aşiretindeniz. Özellikle yaz aylarında Muş'un yaylalarına çıkardık. Kış aylarında da Batman'ın çevre köylerine giderdik. Yaylaya çıkmak, oradan geri dönmek çok zordu. Tarladan geçerken sıkıntı yaşıyor-

Batman Koçerler Kahvehanesi.

duk, çobanlar önden giderken sıkıntı yaşıyorduk. Çünkü hep yürüyerek gidiyorduk her yere. Zaten ev namına bir şey yoktu. Kıl çadırın içinde de gün içinde giyilebilecek birkaç elbise vardı. Hatta haftalık giyilecek elbiseler vardı. Onu da hayvanların sırtına atıp yürüyerek gidiyorduk. Buna da “Koçerlerin çilekeş zozan sevdası” diyorduk. Böyle bir tabir vardı. Bölgenin aç çeken insanları olan Koçerler için diyorduk tabii bunu. Giderken beş-altı saatlik yürüyüşün ardından bir yerde konaklanıp süt sağlıyor, ertesi gün aynı şekilde sabahın erken saatlerinde yolculuğa başlanıyordu. Batman’dan Muş’a bir hafta sürerdi yolculuk. Özellikle köylerde çok sıkıntı yaşıyorduk. Bunu önlemek için de köy köy kirvelik ilişkisi kuruyorduk.

Şeyhmus Diken: Yani size tahammül etsinler diye.

Çelik: Evet. Kirve alıyorduk. Bu kirvelerin sayesinde geçebiliyorduk. Sonra 1974’te Koçerler kısmen Batman’a yerleşmeye başladı. Hem burada besi işleriyle uğraşıyorduk hem de damızlık için yaylaya çıkıyorduk. Bu arada 1977 doğumlu olduğumu belirtiyim, geçmiş adına duyduklarımı ve yaşadıklarımı anlatıyorum. 80’lerden sonra çatışmalı süreç başladı, yayla yasakları geldi. Koçerlerin yüzde 95’inin okuma yazması olmadığından her yerde sıkıntı yaşıyorduk. Ayrıca bir kimlik sorunu vardı. Siyasi boyutunu kastetmiyorum. Bir ailede on yetişkin varsa mutlaka birinin bir kimliği vardı. Herkes o kimlik-

le çarşıya gidiyordu. Şehre inerken o kimlikle gidiliyordu. Şehirde giyilecek –bugünün tabiriyle– kundura mutlaka on kişinin içinde bir kişide oluyordu. Sırayla giyilip gidilirdi. Yerleşik hayata geçildikten sonra bu değişti tabii.

• Yerleşik hayata geçiş gönüllü mü oldu yoksa zorlama var mıydı?

Çelik: Biraz gönüllü, biraz zorunluydu. İlk etapta “Şehirde yaşayayım, çocuklarımı okula gönderebileyim, topluma karışayım,” hesabıyla oldu, ama en önemli kısım iş. İşe gelince zorunlu oldu. Çobanlar okuma yazma bilmez, askerler gelip günlerce dövebilirdi. Hakaret edip gönderirlerdi. Karakol komutanı oradan geçen Koçer reislerinden birini çağırır, üç gün nezarete atıp gönderebilirdi.

Tabii çatışmalı süreçle birlikte yaylalar da yasaklanınca terk etmek zorunda kaldık. Batman’ın merkezinde Koçerlerle geçmişten gelen bir sıkıntı vardı. Sadece devlet değil, halk da Koçerlere kötü gözle bakıyordu. Dağda yaşamış, geri kalmış, okuma yazması olmayan, toplumdan uzak bir kesim olarak görüyorlardı. Toplumdan uzak bir kesim derken, Koçerlerin güzel bir yanı, yaşam tarzlarının tamamen İslâmîyet üzerine kurulu olmasıydı. Tarihte İslâmîyet’i kabul eden ilk toplum Bedevilerdir. Sorunsuz bir şekilde kabul etmişlerdir. Bedeviler de Arabistan Koçerleridir.

Diken: Fransız sosyolog Maxime Rodinson Hz. Muhammed adlı kitabında tarihe damgasını vurmuş üç-beş dehadan biri olan bir çöl bedevinin hayat hikâyesini anlatır. Bedevi deyince o kitapta Hz. Muhammed’in nasıl anlatıldığı aklıma geldi.

Çelik: Peygamber efendimizin hayatını hemen hemen herkes biliyor. Onun da hayvancılık yaptığı biliniyor. Ondan sonra şehir merkezindeki en büyük sorunlardan biri besicilik oldu. Zamanında Batman’a yerleşmişler. Şehir yok. 1955’te Batman nüfusu dört beş bin iken şu an beş yüz binden fazla. İnternette baktığım kadarıyla nüfus bazında dünyada en hızlı büyüyen ikinci şehir. Bir taraftan korku var, bir taraftan geçim kaynağı var, bir taraftan sıkıntılar var, bir taraftan memurlar var, hasta olanlar var. Bizim bu derneği kurma amacımız buydu.

• Dernek hangi tarihte kuruldu?

Çelik: 1999. On beş yıllık bir derneğiz yani.

Diken: Asıl amaç, Batman şehir merkezine hapsolan, artık gerçekleştirmeye koşulları da çok kalmayan besiciliği şehir dışına taşıyabilmek yani!

Çelik: Şehir dışına taşımaktır. Bundan ziyade Koçerlerin de artık mekânı vardır. Sonuçta Koçerler de insandır. Artık Koçerlerde de okuyan var. Üni-

versite mezunu olan yüzde 80'lik bir kesim var. Okumaya meyilli ve yaşam tarzları şehre uygun. Uydurmaya çalışıyorlar. Biz bunları yapmaya çalıştık. Yüzde 80 oranında da başardığımıza inanıyorum.

• Koçerler Derneği nasıl bir örgütlenmedir? Üyelik için bir sınırlamanız var mı? Koçerler Derneği erkeklerden mi oluşuyor? Kadın üyeleriniz de var mı?

Çelik: Bugüne kadar benim hiç aklıma gelmedi. Hakikaten bayan üyemiz de hiç yok.

• Niye yok? Kadınların üye olması ayıp bir şey mi?

Çelik: Ayıp değil de... Düşünmedik işte! Derneği açtığımız zaman baktık ki üye sayısı hızla 400'lere, 500'lere çıkmaya başladı. Hesapladım, iki bin küsur üye var kaydolmak için. Tabii biz bu durumda resmiyeti 500'le sınırlandırdık. Çünkü üyeleri bir araya getirmek, seçimlerde oy kullanmaya götürmek çok zahmetli işler. Zaten herhangi bir siyasi boyutu da yok. Hizmet için kurulan bir dernek. Batman'daki Koçerlerin en büyük sorunu şehir içinde yapılan hayvancılık faaliyetleridir. Ve tabii yaylalardaki durumu kontrol etmek! Orada karakolun birimiyle irtibata geçip "Bunlar güvenilir, bize bağlı insanlar, biz kefiliz, sorun yok, bu insanlara müsaade edin," diyebilmek mesela!

Bir üye: Ben de bir şey söyleyebilir miyim sürece tanık olan biri olarak? Vali Salih Şarman Batman Valisi olduğu dönemde Batman'da yaşayan besici ailelere dediler ki "Kent dışına çıkın. Size bir ay süre veriyoruz" Hiçbir hak vermeden dediler ki "Kent dışına çıkın" Çünkü o süreçte bu insanlar zaten kent dışında, kent alanını kuşatmışlardı.

Çelik: Çok iyi hatırlattın. Bizim besi yaptığımız yer şehrin tam merkezinde. Dönemin Valisi Salih Şarman bize yazı yazdı. Herkese şehrin dışına çıkması için süre verildi. O esnada biz bir girişimde bulunduk. Dönemin Tarım Bakanı geldi. Bugünkü Tarım Bakanı da onun danışmanıydı. Salih Şarman'ın bize bakanın yanında söylediği tek şey şu oldu: "Burası senin besi çiftliğinin yeri mi? Buradan çık git!" Bakanın yanında bunu diyen bir valiye biz ne yapabiliriz?

Sonra bütün Koçerleri topladım, yanına gittik. Dedi ki "O zaman şehir merkezinin dışında altyapısını belediye üstlenecek, arsayı da kendi paranızla alacaksınız. Elektrik, su gibi diğer sorunları da valilik tarafından karşıyalım" Böyle bir noktada uzlaştık. O zaman arazinin dönümü beş lirayken biz köylere hizmet götürme birliği adı altında onar lira yatırdık. O belgelerin hâlâ birçoğu bende. Ve zaman geçti, Vali Bey'den ses seda çıkmadı. On yıldan fazla oldu, o para hâlâ yatıyor orada. Hâlâ çekilmemiş. On beş yıl önceki para. Ondan sonra biz MHP-DSP iktidarı döneminde tekrar Tarım Baka-

nı'yla görüştük. Kendisi geldi Batman'a. Hüsnü Yusuf Gökalp mıydı neydi? O zaman bakanlık bünyesinde köy-kent projeleri vardı. "Köy-kenti ilk olarak Batman'da uygulayacağız," dediler bize.

196 adet tarım kent konutları yaptık. Yine son aşamasında birtakım siyasi güçlerin karışması neticesinde Koçerlere yetişmedi ve hepsi rastgele sağa sola satıldı. Koçerler yine ortada kaldı. O vali buradayken o kadar cesaretimiz yoktu, onu belirtelim, ama o gittikten sonra *Batman Çağdaş Gazetesi*'nde aynı belgelerle beraber "Vali Salih Şarman Koçerlerin parasını yedi," diye başına verdik.

Bunun dışında çobanlık için bir girişimimiz vardı. Özellikle bölgede birçok yerden beni arayanlar var. Hatta bir ara Dubai'deydim, Ağrı'dan biri beni aramıştı. "Koçerler Derneği Başkanı bize iki tane çoban gönderir misin?" dedi. "Tamam, Türkiye'ye dönünce haber veririm," dedim. Ondan sonra üniversiteden talep ettik. Çünkü çoban sıkıntısı vardı. Hakikaten çobanların aldığı maaş da iyi. 2.500-3.000 lira arası bir maaş alıyorlardı. Ama eğitilmiş çobanlar yoktu tabii. Bu da böyle bir çalışmamızdı!

• Üyelerle ilişkileriniz nasıl? Aidat ödüyorlar mı? Valiliğin SODES fonlarından veya Avrupa Birliği kaynaklarından yararlanmak için proje yapıyor musunuz?

Çelik: Valilik ve belediyeyle ortak çalışmalarımız neticesinde Batman şehir merkezinde on yıl önce besicilik yapan üç bin aile tespit ettik. Kişi sayısı değil, aile sayısı üç bin.

Bugüne kadar herhangi bir projede yer almadık. Aidat da almıyoruz. Bütün masrafı ben karşılıyorum. Biliyorsunuz, özellikle bu bölgede insanlarımız çok kullanılmış. Ben hiçbir şekilde hiçbir projeye dâhil olmak istemiyorum. Olmadım da. İnsanlar hep kullanıldığı için en ufak bir emek verdiğin zaman diyorlar ki "Acaba yine ne çıkarları var?" Biz de o laf bize gelmesin diye yapmadık. Zaten özellikle son zamanlarda Koçerlerin en büyük sorunu şehir merkezinin içinde bulunan besiciliğin dışında siyasi bir boyut aldı. Hemen hemen her gün üç-dört kişi oğlu sokakta eylem yaparken tutuklanmış diye yardım talebinde bulunuyor. Bu tür işlerle ilgilenmeye başladık.

• Peki Koçerlerle ilgili bir sivil toplum örgütü olarak ilgili resmi kurumlara referans kurumu sıfatıyla ulaşma şansınız oluyor mu? Çocuğu dağa giden bir aile de çocuğunu geri getirmek veya çocuğunun akıbetini öğrenmek için size gelebilir. Bunları nasıl karşılayabiliyorsunuz?

Çelik: Bugüne kadar yüzde 90'ına cevap verebildik. İster çocuğu dağa olsun, isterse yardım ve yataklıktan yakalansın, bizim için fark etmiyor. Hangi

kuruma gidersek tamamıyla doğruyu anlatıyoruz ve imkânlar dâhilinde yardımcı oluyorlar. Bir sıkıntı görmedik. Hatta bir gün, bugünkü İçişleri Bakanını Efkân Âla Batman Valisi'ymen biz Koçerler Kahvesi'nde oturuyorduk. Koçerler hakikaten bırak vali veya emniyet müdürünü, normal bir polis memuruyla bile sıcak bir diyalogun içinde değıl. Vali Bey geldi, sorunları anlatıyoruz. Haftada bir defa mutlaka uğruyor, Koçerler toplanıyor, birebir oturup sohbet ediyoruz. Bir gün iki saatten fazla oturdu. Kalkarken bir yaşlı amca dedi ki "Bu kim? Tanıyamadım" Ben de Valimiz olduğunu söyledim. "Val-lahi ben Koçer zannettim," dedi. Sayın Valimiz Koçerlere benziyor. İnsanlar bir emniyet müdürüyle, bir valiyle oturmaya alışık değıl.

Aslan: Şeyhmus Abi hani buraya gelirken yol üzerinde kürsüde oturup eski günlerin anısına bir hatıra fotoğrafı çek-tirdik ya, Koçerler Kahvesi işte orası! Emniyet müdürü, vali, yöneticiler mutlaka Koçerler Kahvesi'ne gelir-lerdi. Koçerlerle bütünleşirlerdi.

Çelik: O dönemde hakikaten insanlar devletten çok kopuktu. Gündüz memur arkadaşlar gelirdi, "Akşam mahallenizden geçerken gençleri görüyo-ruz, resmi aracı görünce hemen duvardan atılıyorlar. Yakalayıp kimlik soru-yoruz, tarama yapıyoruz, hiçbir şey yok." İnsanlar korkuyor. Şimdi vali, em-niyet müdürü gelip kahvede oturuyor, "Arkadaşlar, Başkanınız Emin'in gel-mesine gerek yok. Kapım açık, direkt bana gelin sorunlarınız için," diyorlar.

Diken: İsmail Beşikçi göçebe Alikan Aşireti'yle ilgili, *Doğuda Değışim ve Yapısal Sorunlar* kitabının altyapısını hazırlayan çalışmasında Batman'ın o günkü koşullarını anlatır. Batman özellikle 90'larda çok karanlık bir dö-nem yaşadı. Siz o dönemi nasıl yaşadınız?

Çelik: O dönemde bölgede bilinen tek büyük sorun çatışma süreciydi. Öte yandan Koçerler her zaman belliydi. Dikkat ediyordum, yürüyüşlerde on bin insan olur, içlerinde toplansan beş yüz Koçer olmazdı. İlk söylenen de Koçer-lerin öncülük yaptığı olurdu.

• Bunu devlet diyordu değıl mi?

Çelik: Devlet de diyordu halk da. Koçerler ön plana çıkıyordu. Bu da Koçerlerin hep ezilmiş olmasından, yadırganmasından veya cahil olmasından kaynaklanıyordu. O dönemde zaten herkes sıkıntı yaşıyordu. Ben bile gö-zaltına alındım, 94'te. PKK'yle bağlantılı olduğum iddiasıyla günlerce sorgu-landım. Hâlâ da o iddia devam ediyor. Bugün de toplumda kime sorsan aynı şeyi söyler. Devlet o zaman beni PKK yandaşı diye gözaltına aldı. Bugün de halk beni PKK düşmanı diye lanse ediyor. Aradaki farkı gör.

• **Batman Koçerleriyle Batman çevresindeki Koçerlerin durumu nedir bugün?**

Çelik: Koçerlerin durumu gayet iyidir. Biz gerçekten eğitime çok önem verdik. Birçok aileye gizli kapaklı yardım ettim. Abartısız söylüyorum, Koçerlerde her aileden en az bir üniversite mezunu var. Şu an üniversite mezunu olup da işsiz olması ayrı bir şey, işsizlik ayrı bir sorun. Derneği kurmadan önce, 1990'larda Koçerlerin okuma oranı yüzde 5 değilken bugün yüzde 95'tir. Bu da bizim için ciddi bir mesafedir. Eğitimli olmak ayrı bir önem taşır.

• **Bugün Kürdistan'da legal anlamda BDP siyaseti ve silahlı Kürt siyaseti olarak PKK var. Bir de devlet var. Koçerler Derneği'nin bunlarla ilişkileri nasıldır?**

Çelik: Biz hiçbir zaman derneğe bir siyaset, bir ideoloji aracı olarak bakmadık. Dernek tamamıyla besicilere, Koçerlere hizmet örgütüdür. Ben şahsen Koçerlerin üyesi olan ya da olmayan, Koçer olan ya da olmayan hiçbir insana da hiçbir zaman şu partili veya bu partili demedim, demem. İnsanların görüşüne saygılıyım. Demokrasi diyorsak, özgürlük diyorsak, Avrupa'ya uyum diyorsak ve en önemlisi insan diyorsak, insana yatırım yapmak istiyorsak bence herkes özgür iradesiyle istediği partiye oyunu verebilmeli. Bir parti inançsız olabilir, bir parti de inançlı olabilir, bir partinin ideolojisi de olabilir, bir diğeri de muhafazakâr olabilir. Siyasete gelince, benim görüşüm budur, hiçbir parti benim Kürtlüğümü savunamaz, inancımı savunamaz. İrkımı, dinimi bir partiyle bileceksem bence bu yanlış bir şeydir. Elbette insanların bir görüşü olacak. Ama bunu fazla ileriye götürmemek gerekir diye düşünüyorum.

• **Barış sürecinin işleyişini nasıl görüyorsunuz?**

Çelik: Barış süreci bu çatışmalı süreç başladığı zamandan beri en önemli adımdır. Bence insanlar memnun. Çok iyi gittiğine de inanıyorum. Koçerlere en büyük faydası şu ki hayvancılık altı yıl önce ölme noktasındayken şu an çok canlı, yüzde 300 artış var. Altı yedi yıl önce et fiyatı 25-30 lirayken bugün 19 lira. Hayvancılık serbest olmasaydı, damızlık koyunların önü açılmamış olsaydı bugün 80 liradan aşağı et bulamazdık.

Birtakım kesimler barış sürecinin iyi gitmediğini düşünüyor. Birtakım siyasi çevreler yine baltalamaya çalışıyor. Bir insanın basit bir türban takıp takmamasının tartışması on yıl sürebiliyorsa bir ülkede... Elli bin insanın kanından bahsediyoruz. Güneydoğu'da yaşayan hemen herkesin şahsen içinde olmasa bile akrabalarının içinde olduğu bir çatışma sürecinden bahsediyoruz. Bu meselenin bir-iki yılda çözülmesi mümkün değil. Bir-iki yılda bu seviye-

ye gelmesi de bana göre çok başarılıdır. Barış sürecinin şu anki seviyesi bana göre beş yıl sonra varılabilecek bir noktaydı. Çok iyi gittiğine de inanıyorum. Özellikle bizim bölgede ekonomiye ve insanlara çok faydası oldu. Bugün PKK'yi Kürt halkının temsilcisi olarak görebilirim veya kanlı bir terör örgütü olarak da görebilirim. Bu ayrı bir şey, buna girmek istemiyorum. Ama bir anne her yerde annedir. Peygamber efendimiz diyor ki "Keşke ben namazın üzerindeyken annem ve babam hayatta olmuş olsaydı da bana 'Muhammed' deseydi, namazımı bozup 'Efendim anne, efendim baba,' deseydim" Annelik, babalık bu kadar kutsaldır. Dinimizde "Yılan soksa dahi namazı bozamazsın," diye bir söz var, ama namazdan bile daha önemli olduğunu söylüyor. Bir düşünün yani, evladı ne suç işlemiş olursa olsun anne babanın içi yanıyor. Özellikle bu dönemde bu tarz bir şeyin olmayışı bütün bölgeyi sevindiriyor. İnşallah devam eder.

Hükümet, Cemaat, paralel yapılar, bu saatten sonra kim ne derse desin, ister iktidar devrilsin, ister Cemaat devrilsin, ister PKK devrilsin, bu saatten sonra halk artık gerçek demokrasi istiyor. Bunu hiç kimse asla inkâr edemez. Bunun önüne de geçemez. Bizim BDP milletvekillerine de bir ara demiştim: "On yıl önce siz de PKK'nin bir terör örgütü olduğunu söylüyordunuz." Ama bugün kimse "PKK terör örgütüdür," demiyor. İçten de diyemez. Çünkü halkların mücadelesi olmuş. Bu bir gerçektir.

Diken: Koçerliği anlattınız. Yıllarca yersiz yurtsuz kalmak mıdır sizi gүнübirlilik de olsa kente gelen insanları konuk edebileceğiniz bir sektöre, otelciliğe yönelten?

Çelik: Batı'dayken Batman'la ilgili duyduğum iki şey vardı. Birincisi, eski Belediye Başkanımız Hüseyin Kalkan'ın döneminde bana hep dediler ki "Orada okul yok mu? Belediye Başkanınız Türkçe bilmiyor" Bana çok dokunuyordu. İkincisi, Batman'a geldiğimizde yatacak bir otelin olmayışı... Bu iki husus beni bu işe sevk etti. İnşallah başarılı oluruz. Kazançtan ziyade Batman'a bir hizmetimiz olsun. Amacımız bu.

Batman MAZLUMDER Batman'ın geniş ana caddesi üzerinde yeni bir binanın üst katında faaliyet gösteriyor. Başında Hasan Argünağa isminde hayatı sivil toplumculukla geçmiş bir şahsiyet var.

Çepeçevre camekânlı çok ferah bir salona sahip dernek. Oval oturma düzeni herkesin birbirini görmesini sağlıyor.

Hemen girişte bir afiş dikkat çekiyor: "Ve onlar ki haklarına tecavüz edildiği zaman birlik olup karşı koyanlardır." Şûra Suresi, 39. ayet.

Güzel bir kitaplıkları var. Kitaplığın camlı bölümünde Diyarbakırlı şair Sezai Karakoç'un Mona Roza şiiri ve Mahatma Gandi'nin sözleri dikkat çekiyor.

Ve Yunus Emre: "Cümle yaratılmışa bir göz ile bakmayan; halka müderris ise, hakikate asidir."

Böylesine sözlerden zuhur etmiş bir kelam zenginliği içinde Hasan Argünağa ile sohbe başlıyoruz...

"Birçok STK temsilcisi arka cebinde iddianamelerini taşıdı. Bundan da rahatsızlık duymadık," deyince sohbetin akıbeti belli oluyor...

MAZLUMDER biraz daha dinî hassasiyetleri olan bir örgüt

• Batman MAZLUMDER ne zaman kuruldu ve hangi ihtiyaçtan doğdu?

Hasan Argünağa: 2003'ten önce biliyorsunuz çok kötü bir süreçten geçtik, olağanüstü hal dönemi yaşadık. Bölgemizde insan hak ihlalleri tavan yapmıştı. İnsan Hakları Derneği vardı. Onun da üyesiyim, ama MAZLUM-

DER şubesinin de kurucu üyeliğini yaptım. Birkaç duyarlı insan hakları aktivistiyle birlikte 2003'te MAZLUMDER Batman Şubesi'ni kurduk. Temel amacımız insan hakları ihlallerinin üstüne gitmek, insan hakları bilincinin gelişimine katkı sunmak ve insan hakları savunucularının verdiği mücadeleyi daha da ileri seviyeye götürmek.

• IHD gibi bir örgütlenme varken MAZLUMDER örgütlenmesine neden ihtiyaç duydunuz?

Argünağa: Çevre alanında mücadele veren birçok örgüt var. Buna rağmen başka çevre örgütleri de kuruluyor. Dünya genelinde çevre mücadelesi veren Greenpeace gibi örgütler varken başka çevre örgütleri de kuruluyor. Ben IHD'nin de MAZLUMDER'in de tüzüğüne baktım. Belki bazı hassasiyetler konusunda farklılıklar olabilir. MAZLUMDER biraz daha dinî hassasiyetleri olan bir sivil toplum örgütü. Ancak, bu sadece dinî refleksle hareket eden bir örgüt olduğu anlamına gelmez. İnsan Hakları Derneği'yle birlikte çalışıyoruz. Mesela Batman'daki hemen hemen bütün hak ihlallerinde İnsan Hakları Derneği'yle birlikteyiz. Yani farklılıkları çok da önemli görmüyorum. Temel amaç insan hakları. Belki ton farklılığı vardır.

• Kürdistan'da hak ihlallerinin çok ileri derecede olduğu yerleşkelerden biri Batman'dır. Böyle bir şehirde hak ihlalleri alanında örgütlenmek ve çalışmak nasıl oldu?

Argünağa: Bölgemizde, özellikle faili meçhullerin bolca yaşandığı, insanların güpegündüz infaz edildiği, bir milletvekilinin hayatını kaybettiği kentimiz Batman'da insan hakları mücadelesi vermek elbette kolay değil. 2003'te kurulduk, ancak birçok hak ihlalinin üzerine gittiğiniz zaman her daim bir risk altında oluyorsunuz. Kolay değil. Gönüllük temelinde bir mücadele veriyoruz. IHD ve MAZLUMDER gönüllüleri hiçbir şekilde hiçbir yerden ücret almıyorlar. Fedakârlık yaparak, risk alarak topluma daha güvenli yarımlar vermek için mücadele ediyorlar. Mutlaka risk almışsızdır. Daha başlarda toplu mezarların üzerine giderken de risk almışsızdır, ama insan hakları ihlallerinin üzerine giden bir kurumda olması gerekiyor. Biz bu sorumluluk bilinciyle hareket eden duyarlı insanlarız.

• Peki nasıl bir örgütlenmeniz var? Kaç üyeniz var?

Argünağa: MAZLUMDER, IHD gibi gönüllü üyeleri olan, raporlama da yapan bir sivil toplum örgütü. Hem hak ihlallerinin üzerine gidiyor hem ihlalleri rapor haline getiriyor. Değişik mezheplerden gönüllü üyelerimiz var. Her meslekten gönüllümüz var. Kadın erkek fark etmiyor.

• Yöneticilerinizin arasında kadın var değil mi?

Argünağa: Bir kadın arkadaş yönetim kurulu asıl üyemizdir.

• MAZLUMDER projelendirme meselelerine nasıl bakıyor? Faaliyetlerinizi aidaatla mı sürdürüyorsunuz, yoksa valiliğin SODES'inden, AB projelerinden çeşitli kaynaklara ulaşabiliyor musunuz?

Argünağa: Bir insan hakları örgütünün tamamen bağımsız olması gerektiğine inanıyoruz. 2003'ten bugüne kadar kurucu üye ve başkan yardımcısıydım, son dönemde de başkanlığa getirildim, o günden bugüne kadar hiçbir zaman hiçbir devlet projesine girmedik. Herhangi bir yerden bir gelir temin etmedik. Tamamen gönüllülerimizin desteği ve katkısıyla bugünlere geldik. Çok ciddi paralar da harcamadık. Kiramızı karşılıyor. Kendi yağımızda kavrularak ilerledik. Hiçbir zaman proje olayına girmedik, girmeyi de doğru bulmuyoruz. Genel merkezimizin tutumu da bu yönde. IHOP'tan (İnsan Hakları Ortak Platformu) bu sebeple ayrıldık. IHOP'un dış kaynaklı bir projeye girmesini doğru bulmadık.

• Diğer sivil toplum örgütleriyle ve kurumlarla ilişkileriniz nasıl? Ortak işler yapıyor musunuz?

Argünağa: Ne dış kaynaklı projelere katıldık ne de SODES gibi iç projelere. Bu alanda kirli bir ortam oluştuğunu görüyoruz. Dürüst çalışan dernekleri tenzih ederek söylüyorum, Türkiye'de bazı sivil toplum örgütlerinin ve derneklerin sifrf projelerden faydalanmak için kurulduklarını da biliyoruz. Bize de böyle bir leke gelmesin diye biz hiçbir projeye girmedik. Girmeyi de düşünmüyoruz. Veriler bazında değil de hak ihlallerinin üzerine gitme noktasında birçok platformla, birçok sivil toplum örgütüyle dayanışmamız var. Birlikte hareket ediyoruz. Ortak paydamızda insan hakları olduğu zaman, bu kentin daha güvenli yarınları olduğu zaman birlikte hareket ediyoruz. Örneğin Batman'da Barış Meclisi'nin yürütme kurulu üyesiyiz.

• Siz aynı zamanda iyi bir çevrecisiniz. MAZLUMDER başkanlığınızdan önce Batman Çevre Gönüllüleri Derneği'nin üç dönem başkanlığını yaptınız. Çevre alanında da ciddi hak ihlalleri var. Bariz örneklerinden biri binlerce yıllık kültürel ve tarihî miras olan Hasankeyf'in Ilısu Barajı için feda edilmesi. O meselede Batman Çevre Gönüllüleri Derneği'nin sesi çok duyuldu. İsterseniz biraz da o alanla ilgili birkaç şey söyleyin.

Argünağa: MAZLUMDER Başkanı seçilmeden önce üç dönem Batman Çevre Gönüllüleri Derneği Başkanlığı yaptım. O dernek 2001'de kurulmuştu. Termik santral karşıtıydı. Ondan sonra o derneğin bütün faaliyetlerinde yürütmedeydim. Yönetim kurulu üyesi ve sözcüydüm. Batman

Kent Çevre Raporu'nu hazırlayan kişiyim. Tabii ben bir çevre aktivisti olarak hem bölgemizdeki düşük yoğunluklu savaştan kaynaklı çevre sorunlarına karşı hem Hasankeyf konusunda Ilısu Barajı'na karşı sürekli mücadele ettim. Hasankeyf dünyanın en önemli kültürel miraslarından biridir. Bu konuda biz yoğun bir çalışma yaptık. Hasankeyf Gönüllüleri Derneği üyesiyim aynı zamanda. Ve Hasankeyfi Yaşatma Girişimi'ndeiz. Hem MAZ-LUMDER olarak hem Batman Çevre Gönüllüleri Derneği olarak orada da görev aldık. Ben bir de Batman Hasankeyf ve Dicle'yi Koruma Derneği'nin de üyesiyim. Batman'da bugüne kadar Ilısu Barajı karşıtlığı adına sivil toplumun hemen hemen bütün çalışmalarında yer aldım. Yüzlerce yürüyüş, panel, konferans, bütün etkinliklere istisnasız katıldım. Tabii ki çevre mücadelesi sadece bir kişinin veya bir sivil toplum örgütünün üzerinden gitmiyor.

Batman Çevre Gönüllüleri Derneği olarak ayrıca bölgedeki orman yangınlarının üzerine gittik. Ormanların yakılmasına karşı mücadele verdik. Düşük yoğunluklu çatışmadan dolayı silahlar kullanılmış bölgemizde. Bu sorunların üzerine giden tek sivil toplum örgütüyüz. Diyarbakır'daki uluslararası sempozyumlarda ve birçok etkinlikte bu konuyu gündeme taşıdım. Çok ağır silahlar kullanılıyor dağlarda. Özellikle çatışmalı süreçte çok ağır silahlar kullanıldı. Bunlar çok ciddi bir toprak kirliliği yaratıyor. Yeraltı su kaynaklarımız ağır metal kirliliği tehlikesiyle karşı karşıya. Bu konuda çalışma yapılmasını önerdim. Batman'da bütün çevre sorunlarının üzerine gidiyoruz. Hava kirliliğinden tutun yeraltındaki benzin kirliliğine kadar. Ekolojik sisteme zarar veren bütün sorunların üstüne gitmeye çalışıyoruz.

• Hem MAZLUMDER kimliğinizle hem de bir çevreci olarak Hasankeyf meselesinin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Argünağa: Biz bu konuda gerçekten büyük mücadeleler verdik. Ankara'ya kadar kırk gün kırk gece süren "Anadolu'yu Vermeyeceğiz" yürüyüşünün organizasyonunda da vardık. Ankara'da Gölbaşı'nda bizi durdurdular. Burada gerçekten hukuku tanımayan bir irade var. Bir egemen irade, hukuku, kendi anayasasını ve yasalarını ihlal ederek Ilısu Baraj Projesi'ni dayatıyor. Uluslararası sözleşmelere imza atmış olmasına rağmen ve Avrupa'nın üç devleti o konsorsiyumdan çekilmiş olmasına rağmen –çekilme gerekçelerini de biliyorsunuz– hukuksuzluk dayatılarak Ilısu Barajı yapılıyor. Daha geçen yıl Ilısu'ya gidip görüntüledim. Suyu yükseltiyorlar. Bugüne kadar verilen bütün mücadeleye rağmen Ilısu Barajı hukuksuz bir şekilde yapılıyor. Mücadele anlamında sadece mahkeme süreçleri kaldı. Bu konuda da çalışmalar yapıldı. Ilısu Barajı'nın yapımının durdurulmasına yönelik karar var. Siyasi irade o kararı bile tanımıyor. Her şeye rağmen Hasankeyfi ve Dicle Vadisi'ni

sular altında bırakmaya çalışan bir hareket. Mücadelemizi son ana kadar sürdüreceğiz, ama umudumuzu kıran gelişmeler de var.

• Kürdistan'da bir tarafta yerel iktidar, diğer tarafta devlet iktidarı var. Böyle bir coğrafyada siyasal ve sivil alan ilişkisini nasıl okursunuz?

Argünağa: Kürdistan coğrafyası otuz yıl boyunca çok ciddi çatışma süreci yaşadı. Hak ihlalleri tavan yaptı. Biliyorsunuz, bölgemizde insanlarımızı da dışkı bile yedirildi. Faili meçhul cinayetler, faili açık cinayetler, her türlü köy yakmalar... Bütün bu süreçte insan hakları savunucusu olarak biz her zaman yaşam hakkını savunduk. Uluslararası Hak Örgütü'nün de Batman üyesi ve Batman grup yöneticisiyim. Elbette büyük bir mücadele verdik, risk aldık, ama bu mücadelenin bir yerde sürdürülmesi gerekiyor. Zor işimiz. Çok ciddi riskler aldık. Mesela Dicle Vadisi'nde dinamitle avlanma, jeneratörle avlanma katliamının üzerine gidince bazı çevreler tarafından tehdit edildik. Düşünün ki bazı sözde eğitimcilerden "İnsan hakları güvence-de değil, siz çevre hakkıyla, hayvan haklarıyla uğraşıyorsunuz," diyen cahiller oldu. Halbuki insan hakları mücadelesinde de en öndeydik biz. Yeri geldi, yeşil alanları tahrip edenler bizi tehdit etti. Yeri geldi, petrol kirliliği yaratan, petrol hırsızlığı yapan çevreler bizi tehdit etti. Yeri geldi, eskimocular bile bizi tehdit etti. Çünkü insanların yaşam hakkını savunurken bir de çevre açısından doğa haklarını savunduk. Halkımızı zehirleyen gruplarla mücadelemiz oldu. O nedenle kolay değil. Fakat birilerinin bu mücadeleyi yürütmesi gerekiyor. Biz de inşallah hiçbir etki altında kalmadan mücadele etmeye devam edeceğiz.

• Sivil toplum-siyaset ilişkisine değinmediniz. Yönlendirme veya müdahale var mı?

Argünağa: Şahsi olarak politikayı sevmiyorum. Hep kenarda durdum, hiçbir zaman politikaya girmedim. Hem insan hakları hem çevre açısından sivil toplum mücadelesi verirken fikirlerimizi hep kapı önünde bıraktık. Derneğimizin çatısı altına giren herkese kesinlikle siyasi düşüncelerini kapıda bırakmalarını telkin ettik. Çevre ve insan hakları mücadelemizi hiçbir zaman politikaya alet etmedik. Çünkü bu konuda bir yanlış yaptığınızda kamuoyunun algısı, bakışı değişir. Hamdolsun bu konuda saygınlığımızı her zaman koruduk. Hiçbir çevre, hiçbir yayın Batman'da bizim hakkımızda herhangi bir olumsuz beyanda bulunmadı. Çünkü her zaman tarafsızlığımızı koruduk. Ama siyasi partilerle de diyalogumuz var tabii.

• Devletin veya siyasal partilerin sivil toplumla ilişkisi konusunda ne söyleyebilirsiniz?

Argünağa: Bu konuda ciddi sıkıntılar yaşadık. Şahsen politika dışı olmama rağmen Batman'da bazı sorunların üzerine gittiğimden dolayı devlet tarafından da baskı altına alındık. Birçok sivil toplum örgütünün başkanı arka cebinde iddianameler taşımıştır. Biz hiçbir zaman iddianamelerden korkmadık ve çekinmedik. Örneğin Batman eski TEKEl yaprak tütün işleme merkezini cezaevi yapmak istediler, karşı çıktık. Kentimizde bir zamanlar otuz bin ailenin rızık kapısı olan TEKEl'in kapatılması ve onun yerine cezaevi yapılmasını içime sindiremedim. Ben aynı zamanda Batman Kent Konseyi'nin Çevre Sağlık Başkanı'yım. Bunu Kent Konseyi'nin gündemine taşıdım. Bu karşı çıkışımız bazı çevreleri rahatsız etti. Hakkımda iddianame hazırlandı. BDP o zaman sanırım DTP'ydi. DTP Genel Başkanı Emine Ayna'nın Batman'da yapılan mitinginde kenardan fotoğrafımı çekmişlerdi. Beni illegal yürüyüşü organize etmekle, 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nu ihlal etmekle suçladılar. Yedi-sekiz kez duruşmaya katıldım. Bir çevre örgütünün, bir insan hakları örgütünün temsilcisi olmama rağmen, kenardan izlememe rağmen farklı suçlamalarla karşılaştım. Mahkeme sonunda beraat kararı vermek zorunda kaldı. Böyle süreçler de yaşadık.

2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüşleri Kanunu sivil toplum örgütleri üzerinde baskı aracı oldu hep. Örneğin Batman SES Şubesi ve Batman Tabipler Odası'nın davetlisi olarak bir çevre yürüyüşüne katıldım. Yaklaşık iki yüz metrelik yolun kenarında yürüdük. Bize bu yasayı ihlal iddiasıyla dava açtılar. Çok komik bir iddianame hazırlandı. Duruşmada savunma yaptım. "Batman Valisi, Batman SES ve Batman Tabipler Odası da Batman Kent Konseyi'ne üye. Onların çevreyle ilgili bir etkinliğine davet edilmem suçsa ve bu yürüyüşe katılmam suç sayılıyorsa ben bu suçu işlemeye devam edeceğim." Orada da beraat kararı çıktı. Ama böyle riskler de var. Devletin bazı temsilcileri çevre ve insan hakları mücadelesi yürüten insanları hep tehdit olarak algılamıştır. Bunun yanlışlığı ortadadır. Şu anki barış süreci geçmişe baktığımız zaman bu anlayıştakilerin ne kadar yanlış yaptıklarının bir kanıtıdır.

• Batman faili meçhullerin en yoğun yaşandığı kentti. Tarafları da bugün bu kentte yaşıyor. Bunlar bugün ne durumdalar? Rahat bir şekilde birbirleriyle diyalog kurabiliyorlar mı? Barış sürecine katkıları olabiliyor mu?

Argünağa: Bahsettiğiniz çevreler geçmişte herkesin malumu olan bir sürecin aktörleridir. Bugün legal mücadele alanına çekilmişler. "Biz geçmişe bıraktık, sivil toplumda mücadele veriyoruz," diye çıkıyorlar kamuoyunun karşısına. Bu olumlu bir gelişme. Yalnız, yanlış yaptıklarını belirtmele-

rinde fayda var. Çünkü “Yanlış yapmadık,” dedikleri an kamuoyundaki algı değişmiyor.

• **Algı değiştirmek için somut olarak ne yapmaları gerekiyor? Burada görev kime düşüyor? Hükümete mi, yoksa gerçekten o kesimlere, sivil topluma mı düşüyor?**

Argünağa: Hükümetle ilgisi yok. Bu bir hareketti. Geçmişte illegal olan, şimdi legal olan bir hareket.

• **“Ben geçmişte böyle bir şey yapmadım,” diyor, ama halkta bir algı var. Bu algıyı yok etmenin yolu nedir?**

Argünağa: Şeffaf olmaları gerekir. “Biz dün yanlış yaptık,” demiyorlar. “Dün yanlış yaptık,” deseler bence bu algı değişir.

• **Mülki idare ve yerel idare burada sivil topluma ayrımcılık yapıyor mu? Argünağa:** Kendilerine yakın olanla belki daha iyi diyalog kuruyorlar.

• **Diyelim ki BDP ve belediye sivil toplumla ilişkilerinde ayrımcılık yapıyor mu?**

Argünağa: Projeler bazında mutlaka ayırım yapılıyor, ama mücadele alanında, etkinliklere çağırma açısından çok ciddi bir ayrımcılık görmüyorum.

Diken: Yirmi yıl önceyle bugünü kıyasladığınızda sizce sivil toplum daha iyiye mi gidiyor, kötüye mi gidiyor?

Argünağa: Yirmi yıl önce çok ciddi bir sivil toplum hareketlenmesi yoktu. Batman’da İHD vardı. Ben o zaman da İHD’yi savunuyordum. İHD’nin bir üyesiydim. Daha doğrusu bir gönüllüsüydim. O zaman risk almışlardı. İnsan Hakları Derneği’nin savunucuları Batman’da faili meçhule kurban gittiler. 2003’te AB uyum yasalarının çıkmasından sonra sivil toplum örgütlerinin örgütlenmesi açısından bir rahatlama yaşandı. Devlet memurlarının her türlü sivil toplum örgütünde yer alıp kurucu üyelik yapabilecekleri yönünde bir yasa geldi. Bu çok önemli bir gelişme. Dediğim gibi, sadece bazen, bazı yöneticilerin keyfiliği üzerinden sivil toplum örgütlerinin yöneticilerine baskı yapma, onları, mahkemeleri tehdit ya da onları yıldırmaya çalışma gibi durumlar var. Yoksa 90’lardaki sivil toplum örgütleriyle şu anki durum arasında çok ciddi bir fark var. Olumlu yönde gelişmeler var.

• **Barış ve müzakere sürecini bir sivil toplumcu olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Argünağa: Şu an ülkeyi tek başına idare eden hükümet ile silahlı mücadele veren örgüt arasında bir görüşmenin olması, legal bir parti olan BDP üzerinden İmralı ve Kandil'le görüşmeler yapılması olumlu bir gelişmedir. Bugüne kadar hiçbir hükümet bu riski göze almadı. Mevcut iktidarın gelgitleri çok olmuştur. 2003'ten bu yana özellikle Başbakan'ın yaptığı çok vahim çıkışlar ve birçok yerde yapılan kitleleri baskı altına alma yanlısına rağmen mevcut hükümet şu an bir barış ve çözüm sürecini başlatmış. Biz aynı zamanda İnsan Hakları İzleme Komisyonu olarak görev aldık. Batman'da İHD, Baro ve birçok duyarlı STK'yla birlikte izleme komisyonu oluşturduk. Gerillaların sınır dışına çekilmesinde sorun yaşanmaması için beş ilçemize çıkarma yaptık. Kaymakamlarla ve korucularla görüştük. Yani herhangi bir çatışmanın yaşanmaması adına izleme yaptık. Bahsettiğiniz gibi geçmişte çok ciddi sorunlar yaşandı. Sivil toplum örgütlerinden bazıları kendine yakın buldukları partilerde görev de aldılar. Aday da oldular. Bence olumlu yönde bir gelişme var. Hükümetin daha etkin adımlar atmasını ve süreci başarıya ulaştırmasını diliyoruz.

• **Batman'da sivil toplumun geleceğini nasıl görüyorsunuz?**

Argünağa: Hâlâ çözüm bekleyen ciddi sorunlar var. Hem insan hakları hem çevre alanında gerçekten duyarlı insanların mücadelesini bekleyen sorunlar var. Sivil toplum örgütleri hiçbir etki altına girmeden mücadeleyi yükseltmelidir. Yılmamalılar. Bir de rehavete kapılmamalıyız. Sivil örgütlenmenin önü açık, ama duyarlı, vicdanlı bir avuç insanın verdiği mücadele söz konusu olduğu için daha da yükseltmeliyiz. Yarınlar daha güzel olacak diye umutluyum. Fakat her zaman bir sorumluluk bilinciyle hareket etmeliyiz diye düşünüyorum.

BATMAN PEYGAMBER SEVDALILARI PLATFORMU VE MUSTAZAFLAR CEMİYETİ

MEHMET BEŞİR ŞİMŞEK - EKREM GÜLŞEN

İki kurum aynı mekânı paylaşıyorlar. Batman çarşısında bir hanın üst katlarında altı daireden oluşan bir mekânları var.

Mehmet Beşir Şimşek ve Ekrem Gülşen'le buluşuyoruz.

Geleceğimizden haberleri olmalarına rağmen kapıda kendimizi iyice tanıtarak içeri alınıyoruz. Girişte ayakkabılarımızı çıkarıp terlik giyiyoruz. Yerler duvardan duvara halı döşeli ve karşılıklı kanepeler dizili. Hazır sütlü neskafelerimiz hemen geliyor.

Mustazaflar Cemiyeti'nin genel merkezi 2014 başına kadar Batman'daymış. Yakın günlerde Diyarbakır'a taşınmış. Ama genel merkez tabelasını hâlâ sökmemişler.

Masada *İnzar Dergisi* ve *Batman Rehber Gazetesi* göze çarpıyor.

"Kutlu Doğum Heyecanı Başladı" diye manşet atılmış.

Sürmanşetin altında ise "Esnaftan Hüda-Par'a yoğun ilgi" ve "Kişi bilmediğinin düşmanıdır," sözü...

Mustazaflar Cemiyeti ve Peygamber Sevdalıları Platformu'nun görüşmesinin kayıt çözümünü yapan genç arkadaşımız görüşmenin 58. dakikasında keserek son on dakikanın deşifresini yapmadan yolladı kaydı. Altına şöyle bir not düşmüş: "Bunlar sanki 90'larda onca cinayeti işlememiş gibi kendilerini aklamaya çalışıyorlar. Daha fazlasına tahammül edemiyorum. Bu kaydı çözmeyi sürdüremeyeceğim."

Anlayışla karşılayarak kalan kısmı ben çözüyorum (Şeyhmus Diken). Gençlik böyle bir şey. Tepkisini anında gösterme hâli...

Hüseyin Velioğlu ile Abdullah Öcalan Ankara'da birlikte okumuşlar

Şeyhmus Diken: Peygamber Sevdalıları Platformu ve Mustazaflar Cemiyeti hangi ihtiyaçtan doğdu? Ne zaman kuruldu?

Mehmet Beşir Şimşek: Peygamber sevdası 1.400 küsur yıldan beri Müslüman toplumun kalbinde var olan bir sevdadır ve Müslüman toplumları birbirine bağlayan en güçlü bağıdır. Bu bağın sağlam tutulması, insanların birliğinin sağlam oluşmasına en büyük sebeptir. Müslümanlar olarak biz hakikaten peygamber efendimizin gelişiyle, onu tanımakla, onun sünnetine ve hayatına itibar etmekle tek vücut olduk. Peygamber efendimiz Allah'tan aldığı dersi bize bu şekilde verdi. Peygamber efendimiz bir hadis-i şerifte diyor ki: "Müminler birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet etmeye, birbirlerine yardım ve şefkat etmeye bir beden gibi olmalıdır." Peygamber efendimiz Müslümanları bir bedene benzetmiştir. Aynen devam ediyor, diyor ki, "Bedenin herhangi bir organında bir hastalık söz konusu olduğu zaman bedenin tamamı o hastalıkla müteallim oluyor" Düşünebiliyor musunuz, tırnağınız kırılrsa başınızın onun için terlediğini, ayağınızın onun için hararet ettiğini görürsünüz. O kadar ki beden bir bütündür. Peygamber sevdası böyle bir bütünlük oluşturmak için var olmuştur ve bunu yapmıştır. Mesela İslâm öncesi Arap toplumunda kin, kavga, nefret gibi her türlü kötülük var. Zillet içerisinde sürekli birbirinin kanıyla beslenen o insanların onun gelişiyle bir vücut haline nasıl geldiğini görüyoruz. Tarih boyunca birbirinin kanına giren insanlar ona iman etmekle birbirleri için her şeylerini feda eder hale geldiler. Arapların şiirlerine baktığınız zaman, o savaşlarla övündüklerini görürsünüz.

Diken: Bu, işin ABC'sidir. Müslüman toplumunda neden böyle bir örgütlenmeye ihtiyaç duydunuz? Çocuklara aile anlatıyor bunları, insanlara anlatması için de devletin Diyanet İşleri Başkanlığı var. Bunlar yetmiyor muydu ki siz böyle bir örgütlenmeye ihtiyaç duydunuz?

Şimşek: Oraya geleceğim, öncesini biraz anlatayım, o fotoğrafı görelim, sonra aradaki farkı görmüş oluruz. Bu ihtiyacın o farktan doğduğunu anlatacağım.

Düşünebiliyor musunuz, öyle bir zilletten bir asr-ı saadeti inşa etti. Her yönüyle mutluluk, huzur asrını inşa etti. Bu sadece teoride kalmadı. Yüzyıllarca yaşayarak bize gösterdi bunu. Ama bir gün geldi ki o sevdadır, o sevgi, o peygamber aşkı, o sünnet, o yol içerisinde yürüme azaldı. Azaldıkça o toplumu birbirine bağlayan bağlar zayıfladı. Bir gün kopmaya başladı. Öyle bir hale geldi ki ona iman eden, camilerinde onu anlatan, belki düğünlerinde

ve derneklerinde onu anlatan çalışmalar da oldu, ama bu, tamamen devletin izin verdiği çerçevede kaldı. Devletin bekasına hizmet eden çerçevede kaldı.

Tespihin ipi kopunca nasıl taneleri dağılıyorsa toplumumuz da o hale geldi. Hepimize küçüklüğümüzden itibaren anlatılıyor, “Camiler, Diyanet bu işi yapıyor,” falan. Peki, soruyorum o zaman: O gün birbirinin kanına giren insanlar iman etmekle, peygamberi tanımakla, ona bağlanmakla bütün o kin ve nefreti yok ediyor, kendilerini birbirleri için feda eden hale geliyorlardı da şimdi bizde neden olmuyor bu? Niye hâlâ nefretimiz, kinimiz, düşmanlığımız, peygamber sevdasının tamamen ortadan kaldırmaya çalıştığı bu duygular şu an içimizde var? Peygamber efendimiz bizi bir bedeninin organlarına benzetiyor, gel gör ki bu bedeninin her bir organı bir yerde. Birbirleriyle boğuşur halde. Öyle değil mi?

Özellikle bölgemiz dindar bir bölge. Hakikaten dinine sadakatiyle meşhur bir halktır Kürt halkı. Gel gör ki halimiz ortada. Birbirimizi nasıl yok etmeye çalıştığımızı, birbirimizden ne kadar nefret ettiğimizi, aramızdaki boğuşmaları kimse inkâr edemez. “Anlatılıyor,” diyorsunuz da neden değişmiyor öyleyse bu? Daha doğrusu biz neden bu hale geldik? Peygamber sevdası yavaş yavaş ve sinsi bir şekilde bu toplumdaki sökülme çalışıldı. Yine peygamber efendimiz buyuruyor, “Müminler, bir binayı oluşturan taşlar misalidir” Taşlar bağlantılı örülür. Sadece üst üste konulmaz. Peygamber efendimiz bu şekilde tarif ediyor. Oysa bugün bu bağlar tamamen zayıflatıldığı için kardeşlik binamız çöktü.

Diken: Yani mantığının zemininde peygamber sevdasının birleştirici, toparlayıcı bir aktör olduğu fikri var.

Şimşek: Doğru. Bizim derdimiz bu. Hastalığımız buradan başlamış. Fazla geriye gitmeyelim, Osmanlı dönemini hatırlayalım. Bir ceberrutluk, padişahlık dönemi. Tamamen İslâm olduğunu söylemiyoruz, ama bugünlere göre söylemi nispeten çok olan, pratiği biraz daha fazla olan bir yapıydı. O az olan bağlar bile Kürt, Türk, Arap demeden yüzyıllar boyunca o toplumu birbirine bağladı. Hakkâri’den Kore Savaşı’na giden bir insanla Edirne’den giden bir insan aynı amaç doğrultusunda savaşıyordu orada. İslâm’ı korumak adına. Kıbrıs’ta, Çanakkale’de bu yapıldı. Kim onları orada tutuyordu? Hangi sevda? İnanın hepsinin tek sevdası vardı: peygamber sevdası. Peygamber sevdası, sadece peygamberin şahsından ibaret bir sevda değil. İslâm sevdasıdır, Allah sevdasıdır. Çünkü peygamberin oluşturmak istediği o sevdayı Allah ona emretmiştir. Aslında tevhid sevdasıdır. İslâm tevhid dinidir. Bütünlük dinidir. Peygamber o bütünlüğü oluşturmaya geldi ve Kur’an-ı Kerim çerçevesinde yaptı bunu. Düşman nesli dost haline getirdi.

Biz şunu diyoruz: Nasıl ki Hz. Muhammed, o karışık, kavgalı, kinli, düş-

inan toplumları bu tevhidle, bu sevdıyla bir araya getirip kardeş yapabildiysen, bir beden haline dönüştürebildiyse bugün bizim bina etmek istediğimiz de budur. Derdimiz bütün kardeşlerimize, bütün insanlığa bu sevdayı vererek tekrar bir bütünlük haline dönebilmek. Allah'ın da istediği budur. Bizim amacımız budur. Ayrıştırmaktan ziyade birleştirmek, birbirimizi seven, birbirimize destek olan, bir bedenin organları gibi olan bir Müslüman kitle haline gelmek. Derdimiz böyle biter.

• **Peygamber Sevdalıları Platformu'nun sesini ilk olarak karikatür krizi meselesinden sonra Diyarbakır'daki mitingle duyduk. Batman'da hangi tarihte oluşturduğunuz platformu?**

Ekrem Gülşen: 2005'ten beri kutlu doğum etkinliği yapıyoruz. Umut-Der diye bir derneğimiz var, platformumuz üyesi, 2005'te ilk etkinliğimizi onulla gerçekleştirdik. Çok şükür bugünlere geldik. Diyanet'te vardı, ama kendi binasında, kendi personeline ve personelinin ailesine yönelik, kendi çapında küçük çaplı etkinlikler yapıyordu. Resmi ve soğuk! Toplumun tümüne inel olmayacak, dar bir alanda, dar bir mekânda yapıyorlar. İlk programımızı biz de bir salonda yaptık. Sonraki sene salonun yetmeyeceğini anladık, stada geçtik. Çok şükür staddan da meydanlara inmek zorunda kaldık. Millet bizi meydanlara sürükledi. 2005'ten beri kutlu doğum etkinliklerini yapıyoruz.

Şimşek: Eskiden hepimiz mevlüt kutluyorduk, ama kendi evimizde bir kutu bisküviyle yapıyorduk. Köy imamını çağırırız evimize, biraz okur, kimse de duymaz. Sonra o bisküvileri çocuklara dağıtırız. Bugün Diyanet veya resmi kurumlar yapınca tamamen halktan kopuk bir durum olduğu için yine amacına ulaşmıyor. Halkımızın özellikle sisteme olan alerjisinden dolayı hayır adına bir şey yapılsa bile temkinli davranılıyor. Biz hakikaten halkın içinden çıkmış insanlar olarak el attık buna. Bu sevdayı halkımıza vermek istedik. Bizim ilacımız bu.

Diken: Diyarbakır'da Peygamber Sevdalıları'nın İstasyon Meydanı'nda yaptığı kitlesel etkinliği gözlemledim. Birçok insan geçti. Dikkat ettim ki sadece belli bir siyasi görüşe mensup olanlar gitmiyor. Mesela BDP'li olanlar da vardı. Ama biliyorum, o insanlar seçimde Hüda-Par'a asla oy vermezler, AKP'ye oy vermezler, BDP'ye verirler. Ama peygamber sevdası işin içine girdiği zaman gidip yeşil bayrağın altında duruyorlar. Peygamber bütün İslâm âleminin peygamberiyse, neden etkinlikleri sizinle aynı siyasi görüşü paylaşmayanlarla birlikte yapmıyorsunuz? Öneri götürüyor-sunuz da onlar mı kabul etmiyorlar? Yoksa siz "Bu işi biz başlattık kardeşim, bu işin bayraktarı biziz, biz yaparız. İstiyorsanız siz de gelip bize katılırsınız," mı diyorsunuz?

Gülşen: 2005'ten beri yaptığımız en ufak bir organizasyonda, Batman için söylüyorum, imamından muhtarına, büyük aile reislerinden şeyhlerine ve bütün sivil toplum kuruluşlarına kadar herkese davetiye gönderiyoruz. Belki burada ziyaret edeceğiniz, görüşeceğiniz kişiler olur, onlardan da sorabilirsiniz. Herkesi davet ediyoruz. Bütün programlarımız herkese açıktır. Hiçbir şekilde ayırım yapmayız. Kutlu doğum etkinlikleriyle ilgili Batman'da İnanç Platformu var, yaklaşık on derneğin bir araya gelerek oluşturduğu, muhafazakâr, dindar bileşeni olan platform. 2005'ten beri bu kardeşlerimize diyoruz ki "Zaten bu etkinliğe sizler de katılıyorsunuz, üyeleriniz, eşleriniz, çocuklarınız da katılıyor, gelin bu çatıyı biraz daha güçlendirelim. Hepimizin ismi geçsin"

Diken: Yani birlikte örgütlenmeye de açıksınız öyle mi?

Gülşen: Evet. İlk günden beri kapımız açık. Bu platformun çatısına girmeseler de manevi desteklerini sağ olsunlar hiçbir zaman esirgemediler. Biz Peygamber Sevdalıları Platformu olarak Türkiye'de sekiz yerde örgütlendik. Marmara Peygamber Sevdalıları Platformu İstanbul merkez olmak üzere altı-yedi il ile bunların bazı ilçe ve beldelerini kapsıyor. Bingöl merkezli olup Elazığ, Malatya ve Kayseri'yi ve bunların ilçelerini kapsayan bir bölge var. Diyarbakır merkez, Urfa merkez, Van merkez, Ağrı merkez, Batman ve Mersin merkezli sekiz ilde... Örneğin Batman merkezde dokuza yakın derneğimiz var. Dört ilçemizde derneklerimiz var. Şırnak, Nusaybin, Cizre, Tatvan bunların beldeleri, ilçeleri. Sekiz bileşeni olan bir platform...

Diken: Tabandan gelen, yatay bir örgütlenme. Peki, bu örgütlenmeyi nasıl ayakta tutuyorsunuz? Mesela siz AB'ye proje yapıp para alıyor musunuz veya SODES'lere proje yapıp götürüyor musunuz?

Gülşen: Yasal örgütlenme hakkımızı böyle değişik vesilelerle kullanma adımlarımız oldu. Mesela Umut-Der var, Batman'da marka olmuş bir yardım kuruluşu. Bir sürü projesi oldu. Valiliğe sunuldu, ama hiçbiri kabul edilmedi.

Diken: Valilikler bu kadar cemaat mantığıyla örgütlenmesine, cemaatlerin âdeta iktidarın bir yan kuruluşu haline dönüşmesine rağmen onlardan bir şey alamıyorsunuz.

Gülşen: Kesinlikle şu ana kadar valilikten, SODES'ten veya devletin herhangi bir kurumundan, açık veya örtülü, iğne ucu kadar yardım almadık. Bütün organizasyonlarımız, bütün faaliyetlerimiz, ayakta duruşumuz tamamen üyelerimizin gönüllülüğü sayesinde.

- Üye tabanlı bir örgütsünüz. Kaç üyeniz var ve bunların kaç kadını? Gülşen: Üye tabanlı değiliz. Gönüllü tabanlıyız.

Diken: Dernek şeklinde değil, platform şeklinde yani.

Gülşen: Zaten dernekler birleşip platform oluşturuyorlar. Platformun resmîyetinde bir hukuku yok. Platformlar federasyonlara dönüyor. Tamamen gönüllü ağırlıklı. Örneğin bizim buradaki derneğimizin binlerce gönüllüsü var. Her programda görev alıyor, iştirak ediyorlar. Üyeliği kendimizle sınırlı tutuyoruz. Resmi işlemlerle başımız ağrımasın diye elli-altmış kişilik bir noktada tutuyoruz.

- Cinsiyet meselesini nasıl görüyorsunuz? Kadınlara dört yıllık bir medrese eğitimi verdiniz değil mi?

Şimşek: Biz Müslümanız. Çerçevemiz İslâmî çerçeve. En fazla önemsendiğimiz şey, Rabbimizin izin verdiği çerçevede kalıp Rabbimizin izin vermediği hududa girmemek. Peygamber efendimizin hadisi var: “İlim öğrenmek, kadın, erkek bütün Müslümanlar için farzdır.” Düşünebiliyor musun? Erkekler öğrenecek de bayanlar öyle kalacak mı? İslâm öyle bir zihniyette değil. Hz. Ayşe validemiz, peygamber efendimizin hanımı. İslâm’ın özellikle kadınlarla ilgili bakış açısını günümüze kadar yansıtmaya aracı olan bir bayandır.

Peygamber efendimizin Müslümanların hanımlarına yabancı dilleri öğrenmesini tavsiye eden bir dinin mensubuyuz. Toplumumuzun yarısından fazlası bayanlardan oluşuyor. Onların bizden daha çok ihtiyacı var İslâm’a. Onlar anne olacak, toplumu geliştirecek olan fertlerdir. Onların bundan mahrum bırakılması felakettir.

Yüce Allah’ın izin verdiği her çalışmayı kendimize hedef edinmiştik. Geçende, 144 tane kızımız icazet aldı. Dört yıl süreyle kimi yatılı, kimi gündüzlü, okul gibi gidip geliyor. Eski medreseler sadece erkeklere yöneliktir. Aynı sistem şu an zaten var. Hafızlık yapılan medreselerimiz var. Sadece erkeklerle yönelik medreselerimiz var. Bir de sadece bayanlara yönelik medreselerimiz var ve özellikle bu hususta rağbet fazla. Toplumun buna ihtiyacı vardı. Bu eskiden on yıl gibi bir sürede yapılabilirdi, ama biraz daha yoğunlaştırılmış bir şekilde yapılanca dört yıla kadar tamamlanmaya çalışılıyor. Geçen 144 tane kızımız... Önceki yıllarda da mezun oluyorlardı, ama bu kadar toplu bir şekilde ilk defa bu sene mezun verildi.

- Kadınlara dört yıl boyunca ne eğitimi veriliyor?

Şimşek: İlk başta sıfırdan Arapça dil eğitimi veriliyor. Tabii öğrencilerimiz Kur’an okumuş olacak ki bu işi yapabilsin. Böyle olunca başlıyorlar Arap di-

li öğrenmeye. Seviye yükseldikçe beraberinde fıkıh da öğreniyor. Abdest nasıl alınır, namaz nasıl kılınır, abdest nasıl bozulur gibi günlük ibadetler yapılırken gerekli olan fıkıh bilgilerini de ufaktan ufaktan alıyor. Seviyesi yükseldikçe aldığı bilgilerin detayı genişliyor. İslâm'ın fikhını öğreniyorlar. On-
dan sonra mantığa kadar, felsefeye kadar öğreniyorlar.

Diken: Yani eski tabirle “on iki ilim” dediğimiz mesele.

Şimşek: Hadis öğreniyor, siyer öğreniyor, tefsir öğreniyor, fıkıh öğreniyor, mantık öğreniyor, felsefe öğreniyor ve Arap dilinin kurallarını öğreniyor. Çünkü bunları bilmeden zaten öbürlerini yapamıyor. Bütün bunları öğrenen bir şekilde mezun oluyor. Biz icazet diyoruz. Eskiden de bu böyleydi.

Diken: Eski Kürdistan medreselerinde Kürdi bir damar da vardır. Sizin kadınlara yönelik eğitim programınız içerisinde Kürt kimliği konusunda da bir şey var mı?

Gülşen: Kızlarımızı mezun ettikten sonra Kürt dili ve kimliğiyle ilgili yarım dönemlik bir eğitim veriyoruz. Biraz da siyasi bilimler öğreniyorlar. Sadece on iki ilmi bitirip medreseden mezun olma değil. Lâiklikten komünizme kendilerine yetecek kadar, bu fikirler karşısında İslâm'ı savunabilecek kadar bilgi alıyorlar. Bu şekilde tek dönemlik bir kültürel program.

Şimşek: Bir kere camia olarak kesinlikle kimlik sorunumuz yok. Çünkü Rabbimizin ayeti olarak bakıyoruz. Allahüteâlâ diyor ki “Yağmurun yağmasında, dillerinizin ve ırklarınızın farklı oluşu hakkında ayetler vardır” Rabbimizin bizi Kürt olarak yaratması bizim tercihimiz değil, Rabbimizin emridir. Dilimizin Kürtçe olması bizim tercihimiz değil, Rabbimizin bize vermiş olduğu bir nimettir. Kürdistan bölgesinde dünyaya gelmiş olmamız Rabbimizin bir emridir. Rabbimizin “Namaz kılın!” emri neyse bize vermiş olduğu bu özellikleri de öyle bir emir olarak görüyoruz. Ona karşı çıkmayı biz inancımıza ters görüyoruz. Ona karşı çıkmak, tıpkı yüce Allah'ın herhangi bir hükmüne karşı çıkmak gibi bir şeydir. Bu sebeple bizim öyle bir sorunumuz yok. Bunu da hiçbir zaman esirgmeden iddia ediyoruz.

Kürdistan bölgesindeki bütün medreseler Kürt dilini muhafaza edip bu günlere getirmiştir. Biz bunlara karşı çıkıp kendimizi inkâr eder miyiz? Kendi dilimizi, ırkımızı inkâr eder miyiz? Kendini inkâr eden, Rabbininkâr etmiş olur. Çünkü Rabbim beni böyle yaratmış. Sıkıntılarımız olduğu için biz Türkçe konuşuyoruz. Daha iyi anlaşabilmek için. Fakat bu sıkıntıya biz sebep olmadık. Bize dayatıldı bunlar. Bundan kurtulmak için de çalışmamızı yapıyoruz.

Diken: Çalışmalar derken şimdiye kadar iki şey anlattınız. Biri kutlu doğum etkinlikleri, diğeri de 144 kadına medrese eğitimi. Başka ne yaptınız veya ne yaparsınız?

Şimşek: Bu çalışmalarımız ilk değil. Dört yılın ardından mezuniyeti gelen bacılarımızın mezun olmasıdır bu. Geçen sene ve ondan önceki senelerde de mezun verdik. Aynı program yapıliyordu, ama bu kadar büyük rakamlar olmadığı için çok fazla gündeme düşmedi. Şu an Batman'da bu iş devam ediyor. O programımıza talep patlaması var. Medreselerimize, çalışmalarımıza rağbet geçen senelere oranla çok çok daha fazla. Çünkü insanlar görüyor. Sadece bizim camiamızdan da gelmiyor bu rağbet. Kürt halkı dindar bir halktır. Doğru adresi görüyor, ona yöneliyor. Mesela şu an Batman'da sadece Kur'an hafızlığı yapan kız öğrencilere yönelik medresemiz var. İki tane erkek medresemiz var. Kızlarınıza yönelik yine bu medreseler devam ediyor. Batman'da şu an dört tane gündüzlü, bir tane de yatılı medrese var.

Gülşen: Yatılı derken iki yüze yakın öğrenci var.

Şimşek: Bunun içinde Avrupa'dan buraya gelip yatılı olarak bu eğitimi görenler var.

Diken: Katılımcılardan ücret alıyor musunuz? Yoksa ücretsiz mi?

Şimşek: Halkımız dindar bir halk olduğu için hayırlı işleri gördüğü zaman destek veriyor. Sadakasını esirgemiyor. Fakat bütün bu çalışmaları götürmek çok zor! Özellikle gündüzlü bayanlarınıza yönelik kayıtları alırken peşinen ailelerine diyoruz ki iase ücretini alıyoruz. Öğle yemeklerini orada yedikleri için bir fabrikayla anlaşıyoruz. Dolaşıyoruz, en ucuz, en iyi şekilde kim bize bu işi yapacaksa, hayrını da içine katarak onunla anlaşıyoruz. Bunu en ucuza getirecek bir fabrikayla anlaşmamızı yapıyoruz ve yemek getiriyorlar bize. Bu yemek parasını en asgari biçimde ailelerimizden temin etmeye çalışıyoruz.

Gülşen: Kırk-elli lira gibi bir miktar.

Şimşek: Aylık yemek bedeli. Onun dışında bir ücret almıyoruz. Tamamen vatandaşın hayırlarıyla yürüyor.

Diken: Peygamber Sevdalıları Platformu tabii başka kurumlarla ilişkiler geliştiriyor. En başta yine sizin yöneticisi olduğunuz Mustazaflar Cemiyeti. Bu cemiyeti de biraz anlatın.

Gülşen: Örgütlenme toplumda her kesimin en doğal hakkıdır. Takdir edersiniz ki özellikle Cumhuriyet döneminden bugüne... Bugün de haki-katen bazı kusurları var mevcut düzenin, ama özellikle 90'lara kadar devlet Kürdistan dışındaki bölgelere pozitif ayrımcılık yaptı, Batı'ya ekstra haklar verdi. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri bu tarz haklardan ta-

mamen mahrumdu. İnsanlar örgütlenme ihtiyaçlarını illegal yapılarla karşılamaya çalıştılar. Neticesi de ağır oldu. Etkileri, yansımaları, sıkıntıları günümüze kadar devam etti. Dikkatinizi çektiyse Mustazaflar Cemiyeti olarak adımız 2004'ten itibaren anılmaya başlandı.

Diken: Mustazaflar'ın açılışını da söyleyin. Tabii Mustazafın kelime anlamını da...

Gülşen: Mustazaflar Cemiyeti'nin açılımı insan haklarını koruma, gençlik, eğitim, kültür dayanışma derneği. Mustazaf Farsça bir kelime. Kur'an-ı Kerim'de geçen bir ibareden aldık. Zayıf düşürülenler, ezilenler, yani mazlumdaki da daha mazlum. Kur'an-ı Kerim'de mustazaf kelimesinin geçtiği ayet-i kerime var. Oradan hareketle bu isimi koyduk.

Şimşek: Dikkat edersen Ekrem Hoca "zayıf bırakılanlar" dedi. Aslında zayıf değiller. Birilerinin zorla bölüp parçalayarak, birbirine düşürerek zayıflattığı halklara sahip çıkma gayreti içerisinde olan bir yapıyız. Sadece kendimize sahip çıkmak için bir araya gelmiş bir yapı değiliz. Bölgede, hatta tüm Türkiye'de, elimizden gelirse bütün dünyada zulme uğrayan, zayıf bırakılan insanlara el uzatabilecek bir yapı olmak istiyoruz. Herkese bu manada sahip çıkmaya çalışan, gayret içerisinde olan bir yapı olmak istiyoruz.

Diken: 1990'lı yıllarda özellikle Batman'da, Silvan'da, Diyarbakır'da çok kötü hadiseler yaşanırken Hizbullah adı kullanıldı. Bu yapılar PKK'yle çatıştı. Yirmi yıl önce devletin Hizbullah'ı veya "Hizbulkontra" diye tabir edilen ekibi desteklediği ve onların da insanları öldürdüğü biliniyor. Öte yandan onlar da "PKK bizi kışkırttı," veya "Onlar dinsizdiler, kâfirdiler, ölme-yi hak etmişlerdi," diyorlar. Mustazafların bu geçmişin varisi olduğuna dair bir algı var kamuoyunda. Böyle bir algıyla yola çıkmak işinizi kolaylaştırıyor mu? İnsanlar sizin için "Bunlar Müslüman insanlardır, hak etmişlerdi ve iyi ki onlara bunları yaptılar," mı diyor? Yoksa "Kürd'ü Kürd'e kırdırttı-lar, devlet de onları kullandı. Şimdi bunların aklı başına geldi" mi diyorlar?

Gülşen: Hocam siz açık sordunuz, biz de açık konuşacağız. 90'lardaki o tektipçi, dayatmacı, zorba hükümetler dönemi de nispeten geçti. Dediğim gibi, bütün toplumu, bütün haklarımızı, dilimizi, ırkımızı inkâr eden bir şey vardı. Öncelikle şunu söyleyeyim, bizim kimliğimizden kurtulmak gibi bir derdimiz ve endişemiz yok. Şahsen ben Hizbullah davasından yedi sene cezaevinde kaldım. 2004'te çıktım.

Diken: Siz de cezaevinde kaldınız değil mi?

Şimşek: Evet, ben imamdım. 2000'de yakalandım. Bölük pörçük şekilde girip çıktık. En son 2010'da cezamı bitirdim.

Gülşen: Yani böyle bir kimliğimiz var. Çok şükür bu kimlikten de şahsım adına hep gurur duydum. Akrabalarım arasında, komşularım arasında, çevremde bu kimliği taşıdığım ilk günden bugüne kadar en ufak bir eziklik, en ufak bir sıkıntı, en ufak bir dedikodu görmedik.

Devletin zorbalığı, devletin zulmü insanları özellikle kapalı örgütlenmelere sevk etti. Bu PKK için de aynıdır, Hizbullah için de aynıdır, Batı'daki sol örgütler için de aynıdır. Durup dururken hiçbir insan kapalı örgütlenmeye gitmez, beline silah takıp dağa çıkmaz. Bu PKK için de geçerli olan bir şeydir, bu haktır. Kimse durup dururken asker öldürmez, polis öldürmez. Bu, işin arka planı. Şahsen ben cezaevinden çıktıktan sonra ortamın değiştiğini gördüm. Nispeten bir yumuşama vardı. Devlet idaresi anlamında da öyle, diğer yapılarla olan ilişkilerimiz anlamında da öyle. Geçmişte Hizbullah ile PKK arasında yaşanan çatışma bitmişti. Resmi imzalarla şahitler huzurunda bir anlaşma yapılmamışsa da herkes kendi kabuğuna çekilmişti. Şimdi bu düşmanlığı devam ettirmenin anlamı yok. Çünkü Hizbullah PKK'yi zayıflatmak, bitirmek amacıyla ortaya çıkmış bir yapı değil. Zaten sürekli 1990 diyoruz ama bu cemaatin geçmişi 1978-79'a dayanıyor. Hüseyin Velioğlu'yla Abdullah Öcalan Ankara'da beraber okumuş insanlar. Her iki örgütün de geçmişi aynı! Benim abim de Siyasal'dan mezun oldu. İçeride kaldı. Ama o PKK'den yattı. Hüseyin Gülşen. O dönem yakalandı. Cezaevinde kaldı. Şimdi nerede olduğunu bilmiyoruz, haberimiz yok kendisinden.

Şimşek: Ben de ilk kez duyuyorum bunu.

Diken: Hâlâ PKK'de mi abiniz?

Gülşen: PKK'li evet. Nerede olduğunu da bilmiyoruz. Yalnız şunu söyleyeyim, en ufak bir kavgamız yoktu. Karşılıklı oturup konuşuyorduk, birbirimizi ikna etmeye çalışıyorduk.

Diken: Siz o zaman cezaevinden çıktıktan sonra Mustazaflar Cemiyeti'ni örgütleme işine girdiniz.

Gülşen: Bizimle ilgili sürekli dernekler anlamında da Hüda-Par anlamında da bir baskı kurulmaya çalışılıyor. "Mustazaflar Cemiyeti Hizbullah'ın devamıdır," diye! Evet, böyle bir kimliğim vardı, bundan dolayı yakalandım, ceza yedim. Böyle bir kimliğimiz olmuş olsa bile örgütlenme anlamında tamamen Hizbullah'tan bağımsızız. Bütün sivil toplum kuruluşları gibi devletin denetimine açık bir sivil toplum kuruluşuyuz. Bu da bir ihtiyaçtan doğdu. Mesela 70'li dönemlerde dindar kesim... Müslüman demeyeceğim, çünkü nüfusun yüzde 99'u zaten Müslüman. Hakikaten kimi insanlar dindarlıklarıyla bilinir. O dönem MTTB (Milli Türk Talebe Birliği) nasıl dindar kesimleri temsil

etmişse ben şahsım adına cezaevinden çıktıktan sonra böyle bir ihtiyaç hissettirdim. Burada bunun arayışına girdim.

• **Mustazaflar ne yapar? Peygamber Sevdalıları Platformu, Mustazaflar Cemiyeti'nin ilgi alanında ayrı bir örgütlenme gibi duruyor, ama başka ne yapar?**

Gülşen: Ben sadece buradan bir örnek vereyim. Bu binada bizim altı tane dairemiz var. Şu an sohbet ettiğimiz bu daire buranın merkezi. Altta bir dairemiz kadın kolları. Haftanın yedi günü her yaştan bayana yönelik programlarımız var. Sohbetler, genç kızlarla ilgili programlar, çocuklara yönelik programlar, haftanın belli gün ve saatlerinde kadınlarımıza yönelik programlarımız var. Kadın kollarımızın da yılın değişik zamanlarında kadınlara yönelik seminerleri, konferansları, panelleri oluyor. Bir katımızda çocuk bahçemiz var. Kreş diye tabir edebileceğimiz, yaklaşık altmış çocuğumuzun servisle getirilip bırakıldıkları bir programımız var. Yine burada yetmiş beşe yakın gündüzlü kızımız var, iki daireyi onlara ayırdık. İlim araştırma komisyonumuz var. Beş-altı seydamız toplumun tanıdığı, bildiği, değer verdiği insanlardır. Haftanın bir-iki günü burada toplanırlar, sırf bu iş için tahsis ettiğimiz bir telefon numaramız var. Batman'da kime sorsanız bu numarayı bilir. Özellikle fıkıhla ilgili, ibadetlerle ilgili başları sıkıştığında soru sorabiliyorlar. Yirmi dört saat açık olan bir telefon.

Diken: Bir de Kürdistan coğrafyasında bundan yüz yıl önce Bediüzzaman Said-i Kurdi var, bir de Şeyh Said Efendi var. Mesela Bediüzzaman'a "iki Said" diyorlar, bence doğrudur. Kürdistan'da yaşadığı zaman Said-i Kurdi, sürgüne gittikten sonra vatan toprağını özler ve Said-i Nursi olur. Medreset'ül Zehra felsefesine baktığımızda Van'da, Hakkâri'de, Diyarbakır'da Kürtçe, Arapça ilim öğreten bir felsefenin savunucusudur. Siz kendinizi Bediüzzaman'a ne kadar bağlı hissediyorsunuz? Mesela Fetullah Hocaefendi ekibinin bu konuda biraz önyargılı olduğunu biliyorum. Birtakım kaynaklarda okudum, "Bir Kürd'ün arkasında secdeye durmak zul," gibi bir sözü var Hocaefendi'nin! Siz çok Kürdistanî bir örgüt gibi duruyorsunuz. Diğer dinlere, diğer etnik kimliklere, mesela Ermenilere, Süryanilere, Keldanilere, Ezidilere bakışınız nedir?

Gülşen: Kürt diline ve kimliğine katkılarımız anlamında bizler Said-i Kürdi başta olmak üzere Şeyh Said ve diğer bütün önderlerimizi kendimize rehber alıyoruz. Bediüzzaman'ın müspet milliyetçilik felsefesini de kendimize düstur biliyoruz. Yani ırkçılık yapmayan, Türkçülük, Arapçılık yapmayan, ama kendini de kabul eden milliyetçilik. Peygamber efendimizin hadis-i şerifi var, "Övünmüyorum, ama ben bir Arabım."

Diken: “Ben Arabım, ama Arap benden değil,” gibi bir sözü de var Hz. Muhammed’in.

Gülşen: Hem âlimliğinden hem de elhamdülillah çok şükür bu bölgenin bağrından çıkan bir âlim olarak üstad Bediüzzaman’a ayrı bir muhabbetimiz var bizim, ayrı bir sevgimiz var. Gerek kendi kurumlarımızdaki sohbetlerimizde gerek mahalli sohbetlerimizde üstad Bediüzzaman’ın risalesi, onun felsefesi, onun mantığı bizim baş dersimizdir. Üstad Bediüzzaman’la ilgili hemen hemen her sene panellerimiz, konferanslarımız oluyor. Şeyh Said’le ilgili olarak da tüm Mustazaflar Cemiyeti şubeleri olarak her sene onun şehadet yıl dönümünde en azından yazılı basın açıklaması yapar, genelde meydanlara ineriz.

Şimşek: Bizim durumumuz arı misalidir. Faydalı olan her çiçeğe konar, toplar, bal üretir ya, inanın hocam biz bu Kürdistan bölgesine hakikaten hizmet eden bütün rehberlerini kendi sermayemiz olarak kabul ediyoruz. O sermayeye sahip çıkmaya çalışıyoruz. *Risale-i Nur*’a Kur’an’a verdiğimiz değeri veririz biz. Eşittir demiyorum. Fakat o risalelere de vâkıf olmak için okuruz, ders yaparız, sahip çıkarız.

Diken: Onun tahrifatı hakkında ne düşünüyorsunuz? Özellikle Said-i Nursi’nin, Said-i Kurdi’nin, Kürt, Kürdistan adlarının yerine “Vilayat-ı Şarkıyye” konmasına ne diyorsunuz?

Şimşek: Şeyh Said hakikaten sadece bir Kürt lideriymiş gibi düşünenlerden değilim. Çünkü Anadolu insanının hidayeti için de çaba gösteren, bütün insanlığa rehber olmaya çalışan, nur olmaya çalışan bir şahsiyettir. Suiistimal edilmesi, tahrifatı ayrı. Biz buna karşıyız.

Diken: Özellikle Barla sürgünü ve Isparta’dan sonra değil mi?

Şimşek: Evet, sürgün hayatının tamamı Batı’nın zindanlarında geçmiş. Ekrem Abi’nin söylediği gibi onu kendimiz için rehber ve paha biçilmez bir değer olarak kabul ediyoruz. Onun ilmî tarafını, çabasını, fedakârlığını, azmini, dik duruşunu alıyoruz. Aynı şekilde üstadın yiğitliğini, kıyamını, kahramanlığını, küfre karşı o yaşına rağmen yaptığı cihadını da başımızın üstüne koyuyoruz. Yani bu toplumu özülle kabul eden ve ona gerçekten sahip çıkan bütün rehberleri kendimize kıyamete kadar rehber ediniyoruz. Onlara sahip çıkmaya çalışıyoruz. Sadece eğitimimizle değil, hayatımızla sahip çıkmaya çalışıyoruz. Ben şahsen *Risale-i Nur* mensubu birisinin evine giderken en alt katından en üst katına kadar, merdivenine kadar halıların döşendiğini görünce, oturmaya utandığım bir yapıyı görünce “Bediüzzaman’ın yaşadığı hayatla bu talebenin yaşadığı hayat çok farklı,” diyorum. Biz özümüzle onu yaşamaya çalışıyoruz. Kürdistan’ın bütün hizmetkârları bizim iftiharımızdır. Dolayısıyla biz hepsini sahipleniyoruz.

Diken: Sorunun bir parçası da diğer dinler, halklar, etnik kimliklerle muhabbetiniz ve onlara bakış açıınızdı. Bediüzzaman'ın Ermenilerle, Süryanilerle ilgili önemli ve veciz sözleri vardır. Özellikle *Münazarat*'ta, değil mi?

Şimşek: Biz Müslümanız. Dinimizin çerçevesi ne ise biz ondan çıkamayız ki! Peygamberimize bakıyoruz. Peygamber efendimizin yönetimi altında müşrikler de vardı, Yahudiler de vardı, Hristiyanlar da vardı, Müslümanlar da vardı. O tarihlerde belki en rahat yaşayan insanlar gayrimüslimlerdi. Cihada gitmezler, bir şey yapmazlar, fakat korunurlardı. Belki bugünün adıyla bir vergi alınıyordu, fakat herkesten daha fazla korunurlardı. Onun için hakikaten tarih boyunca gayrimüslimlerin bile huzur içerisinde yaşadığı dönemdir.

Bugün biz Müslümanların gayrimüslimleri zorla Müslümanlaştırma veya onlara hayat hakkı tanımama gibi bir felsefemiz olamaz. Rabbimiz buna izin vermiyor. Kendi dini çerçevesinde ibadetini yaşar, hayatını yaşar, malına mülküne sahip çıkar. O hususta zerre kadar bir itirazımız olmaz. Ancak dinimizi ifsat etme çabalarına müsaade etmeyiz. Dinimize, inancımıza, neslimize zarar vermediği müddetçe, dinimizi alay konusu etmediği, bizimle mücadele etmediği müddetçe hakikaten benim kardeşim hangi haklara sahipse o da o haklara sahiptir.

Biz bu topraklarda idareci konumuna gelirse söylemlerimizin fiiliyatını görecektir halk. Müslüman insanların yoğun olduğu bir idarecilik sistemi altında her kesimden insanın rahatça yaşayabileceğini görecektir. Kutlu doğum etkinliklerine gelen insanların oylarının yarın öbür gün Hüda-Par'a dönmeyeceğini biliyoruz. Bizi birleştiren, partiler değil, peygamber sevdasıdır. Oraya her kesimden insanın gelmesi ve omuz omuza saatlerce güneş altında beklemesi, insanları birbirine bağlayacak. Yeter ki o sevdâ sokakta olsun. Oraya Yezidiler de geliyordu. Peygamber sevdasının kendilerine huzur getireceğini düşünerek gelmişler. En üst perdeden onlara selam yolladık. Komünist için de öyle! Keşke bu karanlık perdeler bir kalksa, 90'larda yaşanan olayların gerçek yüzü, gerçek sorumluları ortaya çıksa! Bugün devletin elinde 2000'den bugüne kadar bizim yapımızın bütün arşivi var. Bizi karalamak için kullandıkları "kontra" ifadesi var ya, varsa buna dair bir belgeleri çıkarsınlar.

Gülşen: Yirmi beş senedir cezaevinde olan arkadaşlarımız var. 90'larda o çatışmalar başlamadan on sene önce cezaevine giren ve yatan arkadaşlarımız var.

Şimşek: Devlet o gün bizleri yok etmek, bir daha dirilmemek üzere kökten sökmek için her türlü kötülüğü, şantajı yaptı. Her türlü yolsuzluğu, hukuksuzluğu yaptı. Bunu bizler kadar yaşayan kimse yoktur. Mevcut paralel

cemaatin yaptığı hukuksuzluklardan filan bahsediyorlar ya hani, 28 Şubatlar filan... O koca koca adamlara hukuksuzluklar yapıldıysa bizim gibi sahipsiz insanlara yapılan hukuksuzlukları düşünün! On üç yıldır bütün yetkili kurumlara çağrı yapıyoruz, “Arşivimiz burada! Ne yaptıysak, kime tokat attıysak hepsi arşivimizdedir” Televizyonlarda söyledik: “Hepsi arşivlerimizde kayıtlıdır ve devletin elindedir.”

Devlete sesleniyoruz: Eğer yaptığımız meşru olmayan bir şey varsa ve bunları çarşaf çarşaf televizyonlarınızda yayınlamıyorsanız namertsiniz! Gösterin, ifşa edin ki bu toplum bizi tanısin ve bir daha da yüzümüze bakmasın.

PKK'nin propagandasına kanan toplumumuza da çağrı yapıyoruz: Eğer devletin elinde bizim aleyhimize kullanılabilecek, o “kontra” ifadelerinize belge oluşturabilecek ne varsa gidin, isteyin, çıkarın toplum da bizleri görsün.

Bugüne kadar kimse bir şey belgeleyemedi. Vallahi aslı astarı yoktur. On üç yıldır bir tek insana tükürük, tokat atmamışız. Buna rağmen cemiyetimize, evlerimize, medreselerimize, Kur'an kurslarımıza saldırılar yapıldı. Kardeşlerimiz şehit edildi. Hâlâ da saldırılar devam ediyor. Bugüne kadar misliyle bir tek karşılık verdiğimiz birileri gösterson. Bu hususta kitaplarımız var. Ana dava tutanaklarımızdan oluşan kitap var, “Savunmalar” kitabı. “Kendi Dilinden Hizbullah” diye kitabımız var. Doğru Haber’de çıkan “PKK-Hizbullah çatışması nasıl başladı?” yazı dizisi var. Kim bunlara sebep oldu? Hizbullah bunlara ne teklifler götürdü!

Gülşen: Çatışmalar başlamadan, kimlerle görüşüldüğü, nasıl tehdit edildiği, bazılarının yaralandığı bütün ayrıntılarıyla yazılıdır.

Şimşek: Bizim başımız dik, sözümüz çoktur. İstiyoruz ki Devlet ve PKK çıkarsın ortaya ne varsa ellerinde! Hatta bu teklif Hüseyin Yılmaz Bey tarafından yapıldı. O günlere yönelik komisyon kuralım. Kim sebep oldu? Biz bugün bu çatışmaları istemiyoruz. O gün de istemedik. O gün görülmedi. Bugün görülüyor. Televizyonumuz, gazetelerimiz var. Şartlar eskisi gibi değil, sesimiz biraz çıkıyor. Bunu arzulamadık, şiddetten uzak durmaya çalıştık. Bugün hep sağduyu çağrısında bulunmuşuz. O günlerde de aslında bunlar yapıldı. O gün sesimizi duyan olmuyordu. Vuran vuruyordu. “Bak, beni vuruyorlar!” diye vurulan feryat ediyordu, sadece o ses duyuluyordu. Bugün karşılık vermiyorsak o gün de karşılık vermedik.

Hayatını sürdürebilmenin belli bir süresi vardır. Bizi o günlere bir daha götürmesinler, toplumumuz bir daha o acıları yaşamasin diye bugün sabrediyoruz. Halkımızı seviyoruz. Bu halkın müslimiyle, gayrimüslimiyle huzur içinde bir hayat yaşamasını arzuluyoruz. Şiddetin, nefretin, kinin adalet inancımıza aykırı olduğunun farkındayız. Dinimiz tevhid, birlik dinidir. Peygamber efendimizin sevdasını işte bunun için meydanlarda haykırmanın doğru olduğuna inanıyoruz. Görüyoruz ki bu ilaç halkımızın yaralarına

iyi geliyor. Bu sevdayı halkımızın kalbine yerleştirmeye çalışıyoruz. Bu sevdayı kazandığı zaman gayrimüslim de inancıyla beraber rahat yaşayacaktır.

• Gelecek için hayaliniz, tasarımınız nedir?

Gülşen: Benim içimde İslâmî bir Kürdistan hayali var. Mustazaf-Der'in en üst perdedeki hayali vahdettir. Yani haritaların olmamasıdır. Bunu aşmak ne kadar mümkün olacak onu da bilemiyoruz. Yine kardeşlik, komşuluk esasına dayalı bir sistem.

Diken: Sınırların olmaması komünizmde de var: "Sınırsız, sömürsüz bir dünya". Ama bunun içinde daha gerçekleşmesi mümkün bir İslâmî Kürdistan tahayyülünüz var gibi.

Şimşek: Biz ümmetçiyiz aynı zamanda. İslâmî bir Türkiye istiyoruz. Herkesin inancıyla hür yaşayacağı hayat nizamı olduğu için İslâmî bir hayat arzuluyoruz. Esat Arap'tır, ama Araplara yaptığı zulme bakın. Saddam bu inancından dolayı halkına zulmediyordu. Hüsnü Mübarek gayriislâmî bir hayat sürdürdüğünden halkına zulmediyordu. Ben burada Kürdistanî bir düzen kursam bile eğer İslâmî değilse benim gibi düşünmeyene zorbalık yaparım. Ama Allah'ın arzuladığı hayatı yaşamak isteyen insanlar Allah'ın izin verdiklerini yapamazlar. Dolayısıyla asrısadetlerin bu topraklarda hüküm bulması hayalimizdir. Biz çiftçiyiz, belki meyvesini hemen yiyemeyiz, ama çocuklarımız görsün diye çabalıyoruz.

Muş

Bugün 11 Mart 2014 Salı. Sabah 07:30'da Diyarbakır'dan Muş'a hareket ediyoruz. Hava kapalı. Yol çok kötü, özellikle Lice'den sonra Kulp-Muş arası oldukça virajlı, yollar sarp. Bu yolda on bir keskin viraj olduğunu öğreniyoruz. Şeyhmus Abi'nin sık sık midesi bulanıyor, yolda aralıklarla mola veriyoruz. Godernê geçidini geçiyoruz, karlı dağlar çok güzel görünüyor. Bazı yerlerde kar sularından şelaleler akıyor. Yol üzerinde iki tane HES var. Yapanlara, yaptıranlara, göz yumanlara lanet okuyoruz. Kulp girişinde, Kulp çayına ve köprüye inmeden kocaman bir tabela: "Ne mutlu Türküm diyene" yazıyor. Fotoğraflıyoruz...

Muş'a gelince hava birden on derece daha düşüyor, keskin bir soğuk karşılıyor bizi.

Birden yağmur bastırıyor. Radyodan Berkin'in öldüğü haberi yayılıyor:

"İstanbul Okmeydanı'nda Mahmut Şevket Paşa Mahallesi'nde 16 Haziran 2013'te polis saldırısında başının arkasından yaralanan Berkin Elvan hastaneye kalbi durmuş olarak getirildi. Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde ameliyata alındı, beyin kanaması geçirdi. Dört kez ameliyat oldu. 5 Ocak'ta yoğun bakımdayken on beş yaşına bastı. Komadaki 269. günde hayatını kaybetti.

On beş yaşındaki Berkin Elvan bu sabah saat 07:00'de hayatını kaybetti.

Halkımızın başı sağ olsun."

Biz ağlıyoruz, Muş ağlıyor, sanki dünya ağlıyor. Gök gürlüyor. Küçük bir çocuk daha hayata doymadan toprağa karışıyor!

MUŞ KADIN DERNEĞİ (MUKADDER)

TUĞBA GÜR (Gönüllü Psikolog) - ELİF ÇETİNBAŞ (Kurucu Üye)

MUKKADDER'in genç kurucuları bizi yolda karşıyorlar. MUKADDER bürosunun yer aldığı binaya ilerliyoruz. Binada sendikalar ve farklı sivil toplum örgütleri de var. Girişte "çocuk gelin" afişleri asılı. Ağlayan gelin resimleri süslüyor tüm girişi. Afişlerde "Kız çocuklarının çalınan hayatlarının sorumlusu olmayalım" yazıyor.

Genç kadınlarla sohbet başlamadan önce çaylarımız geliyor, aç olduğumuzu anlayarak bize simit ve pasta ikram ediyorlar. Bu genç kadınların gözleri ışık saçıyor. Kadınların ikisi açık, ikisi kapalı. Hepsı çok güzel ve hepsi bekâr. Muş koşulları düşünüldüğünde oldukça devrimci genç kadınlarla karşı karşıya olduğumuzu anlıyoruz.

Söyleşi boyunca masa sürekli gıcırıyor. "Bu masada çok şey konuşuluyor," diyerek gülüyor bu güzel kadınlardan biri.

Bize verileni istemedik, reddettik!

Şeyhmus Diken: Sevgili arkadaşlar, kısa adı MUKADDER olan Muş Kadın Derneği'ni hangi tarihte kurdunuz? Neden Muş'ta böyle bir dernek kurma gereği duydunuz?

Elif Çetinbaş: 17 Ekim 2009'da kurduk. Öncesinde de kadın ve gençlik çalışmalarında bulunuyorduk. Fakat aktivite yapabilmek için tüzel kişiliğimizin olması gerekiyordu. Dernek böyle bir ihtiyaçtan doğdu. Ama örgütlenmek çok tehlikeli bir şey olduğu için herkes bir araya gelip dernek kuramıyor. Kuzenlerimiz, yakın akrabalarımız ve yakın arkadaşlarımızla bir araya gelip kurabildik. Kadın derneği kurmak çok kolay bir şey değil. Örgütlenme çok sıkıntı. Küçük küçük çalışmalarımız oldu. Şimdi iyi bir noktada, ama çok zorluklar da çekildi.

Nurcan Baysal: Muş'ta kadın derneği kurmak çok büyük bir cesaret değil mi?

E. Çetinbaş: Çok büyük cesaret. O dönem sadece KAMER'in temsilciliği var, yani "Özgür, feminist bir kadın derneğiyiz," diyemiyorsunuz. Biz "Özgür, feminist ve bağımsız bir kadın derneğiyiz," diye yola çıktık. Hiçbir yere bağlı kalmadan şimdiye kadar ayakta durmaya çalıştık, çalışıyoruz da.

Baysal: Kaç üyeniz var?

E. Çetinbaş: Yedi kişiyi le başladık yönetim kurulu olarak. Şimdi altmış üç üyemiz var. Yaklaşık bin tane de gönüllüye ulaştık projeler kapsamında. Bir aktivitemiz olduğunda iki yüz kişiyi bulabiliyoruz.

Baysal: Feminizm ne demektir Muş bağlamında?

E. Çetinbaş: Erkek düşmanlığı. Genel olarak Türkiye'de de erkek düşmanlığı olarak algılanıyor. Zaten erkeklere değil, kadınlara anlatmalıyız durumu. "Mücadelemiz sadece erkeklerle değil, feminizm erkek düşmanlığı değil." Bunu herkese söylemeye çalışıyoruz.

Baysal: Anlıyorlar mı?

E. Çetinbaş: Tabii ki bir yerden sonra, yaptıklarımızdan sonra bunu idrak edebiliyorlar. Zaten hayat sürekli değişiyor. Kürtajla ilgili şeyler çıkıyor. Biri rileri bedenimiz üzerinde hak sahipliği yapıyor. Bunlara karşı duruyoruz. Ne demek olduğunu anlatıyoruz. Empati kurmalarını sağlıyoruz. Tabii ki anlayanlar da var, anlamamakta ısrarcı olanlar da var.

Baysal: Gördüğüm kadarıyla çok genç kadınlarsınız!

E. Çetinbaş: Evet, hepimiz genç ve bekâr kadınlarız.

Baysal: Genç, bekâr kadınlar olarak Muş'ta feminizmi ve "Bedenime Dokunma"yı anlatmaya çalışıyorsunuz.

Şeyhmus Diken: Bekârlık bir tercih midir? Evlenmemeye dair bir kararınız mı var?

E. Çetinbaş: Bu toplumda belli bir yaştan sonra evlenmemek "evde kalmış" muamelesi görmek anlamına geliyor. Bu, toplumun kabul ve takdir ettiği bir durum değil. Evlenmeyerek, kendimizi geliştirerek kendi çapımızda bununla mücadele ediyoruz. "Ne kadar güzel!" diyor birçok insan. Bizi kınanan, yadırgayan insanlar aynı zamanda "Ne güzel! Özgürsünüz, bunları yapabiliyorsunuz, konuşabiliyorsunuz," diyorlar. Bunlar da cesaret oluyor. Biz, bize verileni istemedik, reddettik. Kendi hayatlarımızı kurmaya çalıştık. Çok zor oldu, ama oldu.

Diken: Ailelerinizle ilişkileriniz nasıl? Onlar nasıl bakıyorlar? Mesela ben yıllar önce İslâmî camiadan Hidayet Şefkatli Tuksal ve birkaç arkadaşıyla görüşmüştüm, bir gün bir çalışma için gördüğüm erkek ona şöyle demiş: "Eşimin sizin gibi olmasını istemezdim, ama kızım sizin gibi olabilir." Sizin aileleriniz tepki gösteriyor mu yaptığınız çalışmalara? Yoksa "Kızım iyi yoldasınız, Allah yolunuzu açık etsin, bize de bir şey düşerse destek olalım," mı diyorlar?

E. Çetinbaş: Tabii ki o kadar romantik yaklaşmadılar.

Saniye Çetinbaş: Derneği açmaya çalıştığımız ilk dönem gizliydi, hiçbir şekilde kimseye söylemedik. Dernek açıldı, bayağı bir aşama atladık, hiçbir şekilde aile haberdar değil. Benim durumum arkadaşlara göre biraz daha sıkıntılıydı. Abim biraz kuralcı. Hiç istemiyor. En başta cinayet çıkar sanıyorduk. Sonra yavaş yavaş, alıştırma alıştırma... Şimdi çok desteklemese de en azından tepkili değil. Onu aşmak da benim için çok önemliydi. Bir defa geldik, tamam, ama ikincide falan, "Her gün nereye gidiyorsun arkadaşım? Burada bir sıkıntı var," dedi. Bir de dernek açıldığında canlı radyo programına katıldık. "Allah'ım, diyorum, "abim dinlememiş olsun" Hakikaten röportaj yapıyoruz, canlı program, ama içim içimi yiyor. O dönemde kimse yoktu arkadaşlardan. "Allah'ım abim duymamış olsun, katliam çıkar."

E. Çetinbaş: O dönemde derneğimiz kadınları boşatan kurum olarak algılanıyordu. En büyük tepki oradan geliyordu. "Milletin yuvasını yıkmayın." En yakınımızdaki insanlar bile söyledi bunu. Hatta babam çağırırdı yanına, "Sen akli başında bir kızsın, biz seni destekliyoruz, ama bir yere kadar. İnsanların yuvalarını yıkamazsın," diye tepki gösterdi.

S. Çetinbaş: "Kadın derneği," "kadın savunucusu" derken sanki sadece boşanmayı destekliyormuşuz gibi bir algı var maalesef. Özellikle yerelde çok var. Bunun mücadelesini hep veriyoruz. Amacımız milleti boşatmak değil.

Hep anlatıyoruz, es geçmiyoruz bu konuyu. Bazı şeyleri, özellikle böyle hassas konuları anlata anlata kabul ettirmeye çalışıyoruz.

Diken: Peki, ne yapar MUKADDER?

E. Çetinbaş: Biz yola çıktığımızda şiddet Muş'ta had safhadaydı. Şiddetle mücadeleyle yola çıktık. Yani ne yapabiliriz? Tabii ki hiçbir kadın kurtulmuş değil, ama birbirimize destek olarak bir şeyler yapabileceğimize inanıyorduk. Burada birkaç evlilik çok ön planda. Erken yaşta evlilik çok ön planda. Bunlar da şiddetin temellerini oluşturan durumlar.

Tuğba Gür: Kız çocuklarının okuldan alınması... Milli Eğitim Bakanlığı'nın verilerine göre Muş'ta liseye devam etme oranı kızlarda yüzde 27, erkeklerde yüzde 40 civarındaydı. Aslında Muş'ta şiddet alanında çalışan ilk kadın derneğiyiz. Kadın derneği deyip dikiş nakış kursları açanlar başka tabii...

Diken: O daha çok SODES'lerin işi sanırım!

Gür: Evet.

Baysal: Orada "hanımlar" oluyor genelde.

Gür: Evet.

Baysal: Biz feminist jargonda kadın ve hanımı ayırıyoruz genelde.

Gür: Feminizm herkes içindir. Bu bölgede eğer politik bir dil kullanıyorsanız, politika üreterek iş yapıyorsanız, "bayan" demeyip "kadın" sözcüğünü tercih ediyorsanız bu bile birçok ayrımcılığa uğramanıza neden olur. Yaptığımız işleri çok beğeniyorlar, ama mesela SODES bize bir dönem proje vermiş, o da yarı dönem ilerledi, kapattı.

E. Çetinbaş: O da başka bir dernekle beraber olduğumuz için ona verdi, yani bize değil.

Gür: Evet, kadınlar için fitness salonu... Muş'ta kadınları dışarı çıkarmak için bir sebep lazımdı. Kadınlar kocalarına desinler ki "Bak senin için zayıflayıp güzelleşeceğim" Orada spordan sonra kadın hakları ve toplumsal cinsiyetle ilgili çalışma yapıldı.

E. Çetinbaş: Hedefimiz beş yüz kadına ulaşmaktı, binin üzerinde kadına ulaştık. Gerçekten oradan da çok büyük katılım oldu derneğe. Birbirimizi tanıdık, birbirimize dokunduk. Burada sadece şiddetle çalışmadığımızı söyledik. Mesela herkesin tanık olduğu ve bizi çok inciten taciz, tecavüz olayları. Muş küçük bir yer, herkes birbirini tanıyor. İlk sahaya çıktığımızda dedik ki ortada şiddet falan yok, kadınların konuştuklarına bakarsanız. Çünkü herkes gizliyor. Ama o fitness'ta kadınların birbirine dokunmasından sonra giz-

li gizli Tuğba'yı bir köşeye çekip, bizi köşeye çekip "Aslında şu şu sorunların var," diyen kadınlar oldu.

S. Çetinbaş: Hatta Elif'le ben saha çalışmasında arkadaşlardan ayrıldığı-mızda, yolda genç bir gelin konuşmuştu bizimle. Yanılmıyorsam Diyarbakır-lydı. Berdelle evlendirilmiş. Bizi çok uzaktan, camdan izlemiş. Bizimle ko-nuşabilmesi çok sıkıntı.

E. Çetinbaş: Uzaklaştık mahalleden, sonra bizi tuttu.

S. Çetinbaş: Evet. Onların mahallesinden ilerledik, arkamızdan geldi. "Yanınıza gelsem çok ciddi sıkıntılar yaşarım, kızımı arkadaşına götürece-gim diye giyinip çıktım, sizinle konuşmak istedim. Çok sıkıntılarım var, hiç-bir şekilde kimseye ulaşamıyorum. Berdel olarak evlendirildim." Çok acık-lı bir hikâyesi vardı. O kadar kolay olmuyor bize ulaşmak, kendini anlatma-sı falan. Bizi camdan izlemiş, gelenemiş yanımıza. Gelirse etraf, akraba falan anlayacak kadının bir şeyler anlatacağını. Çok sıkıntılı.

E. Çetinbaş: Sözel, fiziksel, cinsel bir sürü şiddetin temelinde erken yaş-ta evliliğin olduğunu fark ettik. Bir saha çalışması yaptık erken yaşta evlilik-le ilgili, biraz da ses getirdi. Bu konuyla zaten bambaşka bir kulvara girdik. Odak noktamız sadece erken yaşta evlilikler oldu. Bu arada danışmanlık ya-pıyoruz. Kadınlar gidip geliyor. Erken yaşta evliliğin sebep olduğu sorunla-rı hep görüyoruz.

Daha bedeni çocukken ona annelik rolü veriyorsunuz, bir sürü sorumlu-luk yüklüyorsunuz. Kendini var edemiyor. Hiçbir zaman kendisi olamıyor. Bunun eğitimle falan alakası yok. Dinlediğimiz hikâyelerde kadın öyle şeyler anlatıyor ki en içten yazar bile değinmemiştir belki bugüne kadar. Diyor ki "Birinin annesi, birinin karısı, diğerinin kızı oldum, ama hiçbir zaman ken-dim olamadım" Bu mesela beni çok etkilemişti. İçime dokunmuştu. Hani kadınlar geliyorlar, yaşıyorlar, ölüyorlar, ama kendileri olamamışlar. Aslında bizim burada yaptığımız biraz da kendimizi ve vicdanımızı rahatlatma. Be-nim annem ve kız kardeşim erken yaşta evlenmiş. Ben ailenin anarşisti ola-rak biraz ayakta durmaya çalıştım. Onları bile dinlerken kendime iyilik yap-mış oluyorum aslında. Bir kurtulmuşluk oluyor.

Baysal: Çocuk gelinlerle ilgili bir proje yapmışsınız. Sabancı Vakfı des-teklenmiş. Psikolojik danışmanlık veriyorsunuz.

E. Çetinbaş: Kadınlara ulaşamıyoruz. Kapı kapı geziyoruz, ama onlara ulaşamıyoruz. Aramızda bir duvar var. Ulaşamadığımız için onların talepleri doğrultusunda kurslar açıyoruz. Tabii ki dikiş nakış, bakıcılık değil.

Baysal: 90'ların sonunda Kızıltepe'de kadın hareketinde daha aktiftim. Kadınlara ulaşamadığımız yerlerde restoran açardık. Asıl amaç restoran

kurmak değildi, bir odasını danışma merkezi yapardık. Restorana gelen kadınlarla orada sorunları ve ihtiyaçları görüşülürdü. Siz de bir anlamda kursları onun için kullanıyorsunuz.

S. Çetinbaş: İyi de oluyor, herkes memnun, tekrar açmayı düşünüyoruz bilgisayar kursu.

Baysal: Böyle bir şey demek istemiyorum, ama Muş on beş yıl geriden mi takip ediyor? Diyarbakır'da, Kızıltepe'de, Batman'da, yani daha ben kadın hareketinde aktifken bu yolu denerdik. Kurs açardık. Adı kurstu, ama kurs diye danışmanlık, psikolojik destek için gelirdi kadınlar. Yoksa çıkmazlardı. Ancak, bugün kadın çalışmalarını artık daha açıktan yapıyoruz. Muş bugün de bu kadar kapalı mı yani?

E. Çetinbaş: Erken yaşta evliliklerle ilgili projemiz şöyle ilerledi bizim: Mahallede lider kadın dedikimiz, önceki çalışmalardan iletişim halinde olduğumuz bir kadınla görüşüyorduk. O kadın çay içmeye diye evine topluyordu herkesi. Yirmi kadın civarında. Sonra biz gidip erken yaşta evliliği konuşuyorduk. Orada broşürlerimizi dağıtıyorduk.

Baysal: İmamlarla işbirliği yaptınız mı?

E. Çetinbaş: Evet. Aslında vaizlerle işbirliği yapıyorduk. Çünkü kadınların yanına vaiziyle gitmemiz gerekiyordu. Toplumda böyle saygınlığı olan bir kadınla başladık zaten. Yoksa mümkün değil. Zaten gittiğimiz her yerde eleştiriliyoruz. "Siz evlenmediniz, bari bırakın kızlarımız evlensin" diye.

S. Çetinbaş: Sonra çözüm olarak evli olduğumuzu söylemeye karar verdik. Birkaçımız evliydik. Çocuğumuz falan vardı. Hepimiz bekâr, bekâr, bekâr deyince, "Ne yani, siz evlenmediniz, bizim kızlarımızı da evlendirmeyeceksiniz," algısı oluşunca biz de böyle şeffaflaştırdık, evli olduğumuzu söyledik.

Diken: Peki, özel bir soru sorayım. Hepiniz güzel kadınlarsınız. Hiç "kısmet" çıkmadı mı size?

Baysal: Görüyorsunuz, erkeklerin kafası böyle çalışıyor işte.

E. Çetinbaş: Evet, hep karşılaştığımız soru. "Çok güzelsiniz, niye evlenmiyorsunuz?" Sanki konu sadece güzellikmiş gibi.

Baysal: Bu soruyu atacağız!

E. Çetinbaş: Yok, gerçekten çok karşılaştığımız bir soru.

Diken: Şu açıdan önemli: Problem haline dönüşüyor bu Muş'ta. Her gittikleri yerde bekâr, bekâr, bekâr, bekâr. Ne olacak, nereye kadar bu bekârlık? Değil mi?

E. Çetinbaş: İnsanlar özgür seçim ve kararlarıyla bunu yapmalılar.

Gür: Toplumsal cinsiyet rollerini anlatırken de söylüyoruz. Bir erkek evlenmediğinde bunu sorgulamıyorsunuz, ama bir kadın evlenmediğinde... “Hayatını yaşa!” derler mi yani?

Diken: Partilerle olan ilişkileri nasıl hallediyorsunuz? Sivil toplum örgütleriyle veya kurumlarla ortak işler yapıyor musunuz?

E. Çetinbaş: İkisini de yapıyoruz. “Bağımsız,” diyoruz, çünkü bunu söylemediğimiz zaman bize dayatmalarda bulunuyorlar. Zaten dernek olarak bir maddi gücünüz yok. Belediye veya valilikle çalışmak istediğimizde diyorlar ki “Hükümete karşı hiçbir eleştirel söz kullanmayacaksınız” Hükümet benim bedenime saldırıyor, bu benim çalışmaya aykırıdır. O noktada bağımsız olmak zorundayım, ama ortaklaşıyoruz. Erken yaşta evliliklerle ilgili olarak örneğin, Sağlık Müdürlüğü’yle, Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’yla, Diyanet’le çalışmak zorundasınız. Onlar da bunun sebeplerinden ve sonuçlarından etkilenen kurumlar. Tek başımıza yapmaya kalkarsak eksik olur. Presibimiz şu: Kendi bildiğimizi, kadın hareketine ters düşmeyen şeyleri bağımsız olarak yaparız. Ortaklaşacağımız noktalarda da ortaklaşırız.

Gür: Ulusalda da mesela “Sığınaksız Dünya” platformunun ana bileşenlerinden biriyiz. Yılda iki kere Türkiye’de feminist şiddet alanında çalışan kadın dernekleri olarak toplanıyoruz. Hatta bu yıl –Türkiye’nin her yerinden 42 kadın– bir kurultayı Muş’ta yapmayı çok istiyoruz. Organizasyonla ilgili bir sıkıntı var, fon kaynağıyla ilgili. Biz burada ağırlayacağımız için... Mesela bu bizi çok heyecanlandırıyor. Ege’den, İç Anadolu’dan bütün arkadaşlar gelecek. Geçen kurultayda ısrarla dediler, “Muş’a gitmek istiyoruz. Bizi Muş’ta ağırlayın”

Baysal: Geleneksel “Sığınma Kurultayı”nı mı diyorsun?

Gür: Evet, o kurultay. Biz ana bileşeniyiz. Ara kurultay altı ayda bir. Sonra altı ayda bir de genel kurultay oluyor.

Baysal: Türk-Kürt feminist hareketi diye ayırmak istemiyorum, ama öyle bir ayırım var pratikte. Türk kadın hareketiyle sorunlar yaşadığınız, Kürt kadın hareketini anlamadıkları dönemler oluyor mu?

Gür: İçimizde her görüşten kadın var, ağırlık belirli bir yerde olabilir, ama biz hep şunu dedik: Dernek olarak bağımsız olacağız, bir yere yakın durmayacağız. Çünkü her kesimden kadının kendini burada rahatça ifade etmesi lazım. Başta cinsiyetçi ayrımcılığa karşıyız. Onun arkasından bütün insan hakları ihlallerine karşıyız. Buradaki kadınlar militarist söylemlerde bulunamaz, ayrımcılık yapamaz. Önceliğimiz cinsiyetçi ayrımcılığa karşı durmak.

Kadın kurultayında ulusalcı kadınlar var, Kürt kadınlar var, biz bu bölgeden giden bir kadın derneği olarak orada biraz arabulucu oluyoruz. Her kurultayda olan bir şeydir, biri çıkar “Kürt kadını” der, bir ulusalcı çıkar “Ben Türk kadını demiyorum, sen niye Kürt kadını diyorsun? Bana ayrımcılık yapıyorsun,” der. Bu ritüeldir, her toplantıda bu tartışma gerçekleşir. Biz de diyoruz ki: “Evet, Kürt kadını olarak bölgede daha fazla ayrımcılığa maruz kalıyoruz. Tacize, tecavüze uğruyoruz. Ama bir de bizi ortada buluşturan bir şey var, kadın olmak.”

Baysal: Peki, feminist hareket Türkiye’de ayrımcılığa, militarizme veya Kürtlere yapılan zulme karşı net bir tavır sergilenmediği sürece Kürt kadınlar bunun bir parçası olabilir mi? Kendinizi bunun bir parçası olarak hissedebiliyor musunuz?

Gür: Bu çok genel bir soru, birçok ihlale de girebilecek bir şey aslında, ama biz gördüğümüzü veya hissettiğimizi söyleyebiliriz. Biz o kurultayda Kürt kadınları olarak varız. Hiçbir zaman da Kürt kadınlarının beyaz bir feminizm çerçevesinde itelendiğini, Kürt kadınlarına haksızlık edildiğini görmedik. Zaten böyle bir şey görsek orada yer almazdık.

Baysal: Kurultay için diyorsunuz. Genel feminist hareket açısından demiyorsunuz.

Gür: Ama feminist hareketi orada bulabilirsiniz. Sosyalist ve diğer bütün feministlerin ortaklaştığı ve bizim Kürt kadınlar... Yani gerilla kadın hareketinin de feminizme kattıklarını hiç kimse yadsıyamaz. Kürt kadınlarının so-kağa çıkmalarındaki, “varım” demelerindeki en büyük sebeplerden biridir. 80’lerde de 90’larda da en büyük desteği veren, yine Kürt kadınlarının silahlı mücadelesidir. Bu da çok tartışılır ve çok önemli bulunur. Kurultaylardan önce Kürt kadınları olarak bir araya geliriz. Bölge olarak ihtiyaçlarımız nedir? Feminizmle kendimizi nerede bulduk? Bu çerçevede neredeyiz? Bunları sorgular, tartışırız. Hiç kimse bize... En son belki haberlere yansıdı. Nevşehir’de büyük bir ayrımcılığa maruz kaldı Kürt kadınları. Orada ayaklandık.

Kadın mücadelesine çok emek vermiş bir arkadaşımızın cezaevinden gönderdiği mektup okunurken ırkçılığa ve ayrımcılığa maruz kaldık. Orada sadece Kürt kadınları değil, diğer feminist kadınlar da tepki gösterdi. Yalnız olmadığımızı orada hissettik. “İrkçılığı ve militarizmi aramızda istemiyoruz,” denildi. Bu çok değerli bir şeydi.

E. Çetinbaş: Zaten orada bunu yapan kadın kurumlarının feminizm algısı tartışmalı. Halen daha “Biz eğittik, gidip kadınları kurtardık,” şeklinde bir feminizm anlayışı var.

Gür: İffetli Kadınlar Derneği diye bir şey var ya!

Baysal: Ben de geçenlerde Şerefli Öğretmenler Derneği diye bir şey olduğunu gazetede okudum.

Diken: Siyasetle ilişkinizi biraz anlatır mısınız? Kürt siyasal hareketinin en belirgin çıkış noktalarından birisi, kadına verdiği değer. Siyasal bir rol biçildi kadına. 1930'larda Türkiye'de kadına seçme ve seçilme hakkı veriliyor, ama bugün maalesef AKP sadece 17 ilde kadın aday gösterebilmiş. Kürt hareketiyse bugün yüzde elli eşitleme kuralını gündelik hayata geçiriyor.

E. Çetinbaş: MUKADDER olarak buna genel bir cevap vermek diğer arkadaşlara haksızlık olur. Şahsen MUKADDER'in kurucularından biri olarak ben şunu biliyorum: Abdullah Öcalan'ın Elif diye bir arkadaşı var, on üç yaşlarındayken Elifi artık onunla oyun oynamaya bırakmıyorlar, Elifi götürüp kocaya veriyorlar, Abdullah Öcalan da oyun arkadaşı gidince kendini yalnız hissediyor. Orada sorgulamaya başlıyor. Neden kadın istemediği bir şeyi yapıyor? Elif aslında ona söylüyor: "Seninle oynamayı çok istiyorum. İstedğim tek şey bu." Bunları anlatmış mesela bir kitabında. Benim en çok etkilendiğim şey buydu, adımın da Elif olmasından ötürü. Bunu birçok erkek yaşamıştır, ama arkasında durup, bunu sahiplenip bunun için bir şey yapma algısı birçok erkekte yoktur maalesef. Bu yüzden Abdullah Öcalan lider ve öncü. "Kadın özgürleşmeden toplum özgürleşemez" mesajı çok nettir.

Newroz'da bütün dünyanın beklediği mektubuna önce kadınları selamlayarak başlaması manidardır. Birçok insan birçok yerde mücadeleye kalktı, ama hep erkeklerle kalktı. Abdullah Öcalan bunu değiştirdi. Kadınların savaşta da siyasette de yaşamda da ortak olduğunu gösterdi. Benim için çok önemlidir. Takdire şayan bulurum. Zaten benim siyaseten de şu an Muş'ta çizgim bellidir, ama bunun dışında, buna karşı duran arkadaşlarımız da var dernekte. Derneğin tek bir profili yok. Dernek bu sebeple bağımsız bir duruş sergilemek zorunda zaten.

Gür: Elif BDP İl Meclisi beşinci sıra adayı. Bu konuyu da tartıştık biraz. "Elif, partiden aday oluyorsun. MUKADDER kimliğin de var. Acaba bu MUKADDER'in tarafsızlığını zedeler mi?" diye.

Diken: Sivil toplum örgütlerinde dil çok önemli. MUKADDER'in nasıl bir dili var? Hem kadın dili açısından, hem de etnisite temelli dil... Muş'ta çalışmalarınızı hep Türkçe mi yapıyorsunuz yoksa Kürtçe mi?

E. Çetinbaş: Erken yaşta evliliklerle ilgili konuştuğumuzda aslında değinmek istediğim etnisite olarak dil. Çoğunlukla Kürtçe konuşarak anlaştık kadınlarla. Hatta Sabancı Vakfı bunu bizim avantajımız olarak koydu listesine. Çünkü bir kadınla iletişim kuracaksanız onun dilini kullanmanız gerekiyor. Burada birçok arkadaşımız Kürtçe konuşarak o kadınlarla irtibata geçti.

Muş Kadın Derneği sadece Kürt kadınlarıyla ilgili çalışma yürütmüyor. Ermenilerle de ilgili çalışma yapıyoruz. Hak ihlallerine karşı duruyoruz. Ama öncelikli olarak feminizmin dilini konuşuyoruz. Herkes bize anarşist, feminist diyor.

Baysal: Muş'ta bu açıdan çok sert mi kalıyorsunuz?

E. Çetinbaş: Muşta çok anarşist feminist kalıyoruz. Toplantılarda konuşma sırası bize gelince arkada mırıldanmalar oluyor. "Hıh, yine muhalif olacaklar," diye sesler çıkıyor. Ama burada bir kadın can havliyle gelir. Şiddet görür, susar, aşağılanır, susar. Eğer ölümün eşiğine gelmişse kolluk kuvvetlerine veya başka birine başvurur. Muş'ta böyledir. Bu kadın gelmiş ve sen onu koruyamamışsan ben orada muhalif olurum. Hatta çingar çıkarırım. "Yine kalktı feminist!" diye kendilerince aşağılıyorlar benim de duyabileceğim şekilde. Bizim öncelikli dilimiz feminizmin dili. İkinci olarak da gerçekten Kürtçe bilmiyor olsaydık burada hiç çalışmazdık.

Gür: Burada Araplar da var. Arapça bilen arkadaşlar Arapça konuşuyorlardı. Tabii biz hep Kürtçe dedik. Kadın bakış açısını bütün toplantılarda vurguluyoruz. Diğer kurumlardan gelenlere de "Artık bize 'bayan' demeyi bırakın!" diyoruz. Diyor ki "Ayıp değil mi sana 'kadın' diyeyim?" "Ayıp olsun, ben bunu istiyorum. Bana 'kadın' diyeceksin, başka hiçbir şey demeyeceksin." "Tamam," diyor. Böyle söylerken kelimeler titreyerek çıkıyor ama. "Sana yakıştırmıyorum bunu," diyor.

Biz mesela saha çalışmalarında "feminist" falan demiyoruz. Bir ara öyle bir laf yaptık. "Feminizm" falan dedik, sonra "Ne?" dediler, biz hemen "Yok bir şey," diye geçiştirmeye çalıştık. Buradaki mesele dilimizi veya politikamızı kaybetmek değil. Bunların farkındayız ve kaybetmiyoruz. Ama oraya nüfuz etmek için bunlar gerekli. Bunun yanı sıra STK olarak gitmenin bir güzelliği var. Ben aynı zamanda kamu kurumunda çalışıyorum. Mesela STK olarak gidiyorsun ve Kürtçe konuşuyorsun. Orada devlet diye bir şey yok. Direkt seni alması, kabul etmesi güzel oluyor. Ama mesela kamu kurumunda yaptığım çalışmalarda da özellikle dil bilen arkadaşlarla veya gayet sivil bir şekilde gitmeye çalışıyorum. Çünkü birçok insanın burada asker veya polisle çocukluğunda yaşadığı bir travma var.

Yerelde çalışıyoruz, kaynaklarımız çok az, belki Diyarbakır, belki Şanlıurfa kadar kadın mücadelesinde mesafe kat edemedik, bir sürü sorun yaşıyoruz, ama prensibimiz şu: önce ilkelerimiz ve kadın bakış açısı sonra diğer şeyler. Elimizde çok kaynak olur da biz onu başta kaybetmişsek o kaynağın da hiçbir önemi yok. Yeri geliyor, kiramızı birkaç ay öncesinden ödüyoruz, yeri geliyor, "Kira zamanı geldi, ne yapacağız?" diye kaygılanıyoruz, ama bu bir şekilde halledilir. Önce kaybetmememiz gereken, kadın bakış açısı. Tabii

feminizm hep böyle sert bir hareket olarak algılanır, özellikle erkek arkadaşlar çok cinsiyetçi olduğumuzu söylüyorlar, ama temelde insan haklarıyla ilgili bütün sorunlara “Hayır,” demektir feminizm.

Örneğin 8 Mart’la ilgili kadın platformu oluşturduk Muş’ta, içinde birçok bileşen vardı. CHP’li, BDP’li kadınlar, KESK, MUKADDER ve birkaç kadın örgütü daha. Sloganlarımız, afişlerimiz, her şey kadın çerçevesinde olsun istemiştik, ama oraya gittiğimizde Kürt kadınlarının çoğunluğuyla rengimiz mordan sarı-kırmızı-yeşile döndü. Biz burada hiçbir kadına “Bunu giyemezsin, bunu taşıyamazsın, böyle ol!” demiyoruz. O didaktik dili kullanırsam, bir kadın olarak ayrımcılık yaparsam nerede kaldı benim demokrasi? Her kadın kendi rengiyle orada olmalı. Ama ayrımcılık yapmadan, birbirimizi ötelemekten.

Diken: Derneğiniz beşinci yılına giriyor, Muş’ta MUKADDER üzerinden bir farkındalık oluştu mu?

E. Çetinbaş: Biz aldığımız tepkilerden konuşabiliriz. Burada bu çalışmalar yapan ilk örgütüz. Dedğim gibi bir dernek vardı, ama temsilciliği vardı. Şubeden ne çıkarsa o uygulanıyordu. Hatta uygulanmıyordu. Kapandı, açıldı falan. Ama biz yola çıktığımızda ne istediğimizi ne yapacağımızı biliyorduk. Dolayısıyla eleştirile eleştirile, takdir edile edile bir yere geldiğimize inanıyoruz. Bugün birçok kurulda MUKADDER var. Birçok siyasetçinin gelip ziyaret ettiği, fikir aldığı, projelerimizin nasıl değerlendirilebileceğini sorduğu bir kurumuz. Dolayısıyla bir farkındalık yarattığımıza inanıyoruz.

Gür: Geçen aylarda NTV’den Burcu Aydındağ belgesel çekimi için geldi buraya. Onlara eşlik ettik. Bir şey olduğunda ulaşıyorlar. Muş’ta MUKADDER diye bir yer olduğu biliniyor.

S. Çetinbaş: MUKADDER’in kişisel bir isim olduğunu zannediyorlar. “Mukadder Hanım hoş geldiniz,” diye karşılıyorlar bizi. Ben, Elif, Tuğba, hepimiz yaşadık bunu.

Diken: Kadın derneğine bir kadın adının konulması güzel bir tesadüf aslında.

E. Çetinbaş: Ağos’ta bir haber yapıldı 8 Mart’la ilgili, bölgeden üç dernekle görüştüler. Biri de MUKADDER’di. Bu da biraz da olsa farkındalık yarattığımızın göstergesi olabilir.

Diken: Muş, eski Ermeni mahallesindeki evlerin tahrip edilmesiyle de epey gündeme oturdu.

E. Çetinbaş: Bizim öncülüğünü yaptığımız bir şeydi. Yüreğimizin yandığı bir şeydi. Şahsen ben ve dernekten birkaç arkadaş bu konuyla ilgilendik.

Yıkılmadan önce birçok yere feryat ettik, bağırp çağırıldık. “Bunlar yok edilemez!” Ermeni sempatizanı olarak karşılandık. Çok ciddi sıkıntılar da yaşadık, ama işte Zakaryan vardı, Elmor, Jean, Agos’tan. Bunlar ısrarla çağırıldığımız isimlerdi. Garo geldi buraya. Garo’yla HDK adı altında bir program yapıldı. Ama çok geç kalındı. Çok hızlı yıktılar. Hatta halkın eliyle yıktılar.

Gür: İnsanlar kendileri yıktılar. Odunlarını alma karşılığında.

E. Çetinbaş: “Gelin, bizim evlerimizde kalın, ama yıktırmayın!” dedik, dinletemedik. Tek bir ev var şu an, şahsa ait bir kilise. Düşünün artık bu tarihten nasıl özür dilerim, ırzına geçilmiş bu tarihten. Çok ciddi bir şey var burada. Facebook’ta falan geçiyor. Eski belediye başkanının yapmış olduğu bir şeydi bu. Eski Muş evleri diyorlar. Artık ben çok açığa çıktım ve dedim ki “Onlara Muş evleri diyerek yaptığınız hatayı düzeltemezsiniz. Onlar Ermeni evleriydi ve bir tarihi, semboldü. Siz o sembolleri yıktınız. Bu kadar masumlaştırmayın”

Diken: Muş Ermeni tarihi açısından çok önemli, Daron değil mi eski adı?

E. Çetinbaş: Gasparyan, Muşlak. Muşlak Ermenicede “sulu alan” demek. Ben tiyatroyla ilgileniyordum. İlk tiyatro grubunun adı Grup Gasparyan’dı. Çok ciddi tepkiler almıştık. Zaten bir-iki programdan sonra kapatmak zorunda kaldık.

Diken: Erivan’a gittiğimde çok ünlü bir milletvekili vardı, Abovyan, sordum ona “Sen nerelisin?” diye. Dedi ki “Hem Muşluyum hem Vanlıyım” “Nasıl oluyor?” dedim. “Babam Muşlu, anam Vanlı,” dedi. İlginç bir aidiyet var Erivan’da. Kime sorsanız bölgeden bir ilin adını veriyor. Adıyamanlı, Muşlu, Vanlı, Diyarbakırlı... “Orada mı doğdun?” diye soruyorsun, “Hayır,” diyor, “dedem oralı”. Babası da orada doğmamış. Erivan’da doğmuş, ama “Erivanlıyım,” demiyor. Soykırım Müzesi’nden çıktık. Kapıda başı örtülü hoş bir kadın kâğıt mendil, incik boncuk satıyor. İş olsun diye sakız, şeker vs. bir şeyler aldım. Yanımda da Adıyaman Ermenisi arkadaşım Sarkis vardı. Sarkis’e “Kadına bir sor nereli,” dedim. Sordu. Kadın dedi ki “Muşluyum” İki kuşak önce Muş’taymış. Çok Muşlu gördüm orada. Kendilerini Anadolu ve Mezopotamya topraklarına ait hissediyorlar.

Muş’ta Müslüman Ermeniler var mı? Müslümanlaşmış Ermeniler?

E. Çetinbaş: Tabii tabii. Onlarla ilgili İstanbul’da büyük bir sempozyum yapıldı. Betül gelmişti. Onunla da bayağı bir ortaklaştık. Burada bir tarihin yaşadığını itiraz ve inkâr edenler gelip görebilirler. Muşluca diye ayrı bir dil var. Çoğu insan Azerice zanneder, ama içinde birçok Ermenice kelimenin bulunduğu bir dildir. Bu da ne kadar ortak yaşadığımızı gösterir.

Diken: Bitlis'te de var. Hatta Van'da.

E. Çetinbaş: Munguk var. Bunları kimse bilmez. Biz aynı dili konuşuyoruz.

Baysal: Peki, Muş'ta bir kadın veya bir genç kız feminizmi nasıl keşfetti? Siz nasıl keşfettiniz?

E. Çetinbaş: İlk anneliyim ben. İlk annemin çocukları olmamış. Babam annemle evlendikten sonra ilk annemin sekiz çocuğu oluyor. Annem evlendikten sonra bir kız çocuğu oluyor ve Muş'ta ilk defa kızı oldu diye bir adam dokuz tane kurban kesiyor. Sonra ben doğunca benim için de kurban kesiyor. Sonrasında erkek kardeşlerim oluyor. Ben erkek kardeşimden çok daha zekiyim, ondan çok daha becerikliyim. Ama onun her şeyinin takdir edilmesi, benim altta kalmam, çocukken sorguladığım bir şeydi. Siyah kurbağa yeşil kurbağa mevzusu vardır ya hani...

Baysal: Peki feminizmle buluşmanız ne zaman oldu?

E. Çetinbaş: Kız çocuğu olduğum için böyle olduğunu keşfettiğim zaman feminizmle buluştum. Kadın hakları savunucusu oldum. Babam en çok beni severdi, ben annemi severdim. Çünkü annemin ezilmiş olduğunu çocukluğumdan bilirdim. Öyle başladı aslında bende. Sonra derneklerle buluştuk, biz engellilerle ve gençlerle çalışıyorduk aslında, bir toplantıda "Siz neden bir kadın derneği kurmuyorsunuz?" dediler. Malatya'da bir lobicilik eğitimiymiş. Hiç alakası da yoktu. Orada bir kadın söyledi. Tam da tiyatro dönemleriydi. Dernek adı altında tiyatro yapıyorduk. Ben mesajın direkt verilmesinde tiyatronun çok etkili olduğuna inanırım. Oradan başlayarak bununla buluştuk. Tabii işin içine girdiğimizde o kavramlarda kendimizi bulduk. Öncesinde çok daha farklı bir feminizmdi. Sonra işte "Ben buyum," dediğiniz kimliğe oturuyorsunuz.

Baysal: Burada kadın sığınağı var mı?

E. Çetinbaş: Belediye başkanımıza "Yüz bin nüfuslu bir yerde belediyenin görevidir, belediye yapmak zorundadır," diye dayattık. Basın açıklamalarıımız oldu. Sokağa çıktık. Belediye başkanımız bir binaya "Muş Kadın Sığınma Evi" diye yazdı. Bunu yaşadık.

Baysal: Deşifre etmiş sığınma evini!

E. Çetinbaş: Öyle yaptı. Sonra gidip dedik ki "Bizi anladın, ama çok yanlış anladın. Sığınma evi dediğin şey gizli olur" "Bunlar da istiyorlar, yapıyoruz, beğenmiyorlar" dedi. Sonra bakanların da katıldığı çok büyük bir yemek organizasyonu vardı. Orada eleştiriyoruz. "Bizi anlamadınız bile." Diyor ki "Eğer kadın iyi olsaydı kadından peygamber olurdu"

Baysal: Kürt özgürlük hareketinin kadın-erkek eşitliği söylemi Muş'ta halka sirayet etmemiş gibi.

E. Çetinbaş: Çok eril zihniyetle büyümüşler. Öğretilmiş bilgileri yaşamalarının her noktasına içselleştirmişler. Siyasette bile kadını görmek istemiyorlar. Eşbaşkanlık sistemi Batman'da Diyarbakır'da belki eleştirilmedi, ama Muş'ta kıyametler koptu. Hâlâ kopuyor. Mesela benim kadın kotasından birinci, ikinci, üçüncü listede olmam söz konusuydu. Birden beşinci sıraya atıldı. Erkeklerin çok ciddi bir korumacılığı var.

Baysal: Muş'ta sivil toplum örgütü olarak yaşadığınız sorunlar neler?

E. Çetinbaş: Muş'ta mesela bizim feminist bir dernek olarak yaşadığımız en büyük sıkıntı başkanlık. Bizde başkanlık yoktur. Hiyerarşiye karşı durmaya çalışan bir örgütüz. Hatta bundan dolayı kırgınlıklarımız olmuştur kendi içimizde. Muş'ta algı şudur: Dernekçilik yapıyorsan başkansındır, başkansan bir şeydir. Ayrıca para olarak bakılır ve bu bana çok tuhaf gelir. Gerçekten amaçları belli olan insanlar var tabii, ama bunların sayısı çok azdır. Çoğu kurum ve kuruluşlar tarafından kurulmuş derneklerdir. Kendi fonları vardır, bildikleri insanlara aktarmak için dernek kurarlar. Burada öyledir. Ben bir yerde müdürsem ve bir fonum varsa bir derneğim de vardır.

Baysal: Yani sivil toplum bazı partilerin arka bahçesi mi olmaya başladı?

E. Çetinbaş: Siyasi partilerden ziyade daha güçlü kurumların diyelim aslında.

Baysal: Şu sıralardaki deyimiyse "Paralellerin"...

Gür: Ben artık STK kirliliği olduğunu düşünüyorum. Muş gibi bir yerde yüz otuzdan fazla STK var. Kimdir ve ne yapmışlardır? Tabelada yaptıkları birkaç proje olmuştur, fakat Muş'ta kimse duymamış kimin ne proje yaptığını. Burada yaşayan insanlar olarak o projelerin hiçbiri bize gelmemiş.

Bilinen birkaç dernek vardır. Dışarıda da bilinir. İstanbul'da da bilinir. Mesela kadın alanında çalışıyoruz, bir kadın örgütüne sorun, MUKADDER'i bilirler. Gençlik alanında çalışanlar bilirler. Ama birkaç kişidir bunlar. STK içinde de örgütlenmeyle ilgili problemler var. STK demek muhalefet demektir. STK eleştirir, devletin ulaşamadığı yerlerdeki sorunlara dikkat çeker. Biz "Kadın sorununu çözeceğiz, bitireceğiz," demiyoruz. Biz o noktaya nüfuz ederiz, onunla ilgili farkındalık oluştururuz, kamuoyu oluştururuz.

STK'ya giden birçok kişinin neye gittiğini anladığını düşünmüyorum. Burada bir dernek kurmuşuz, ben yıllardır onun başkanıyım. Yani yıllardır kimse gelip başkan olmamış. MUKADDER de çok değişti. Bizim için öyle bir algı yok da mesela "Elif'in derneği" derler. Yolda gördüğünde "başkan" der.

Biz bununla da çok ciddi mücadele ettik. İki yılda bir değişir ve kâğıt üzerinde bizim başkanlığımız. Mesela yolda “başkan” dediklerinde Elif uyarıyor: “Lütfen bana başkan demeyin, rahatsız oluyorum.” Ama defalarca demene rağmen insanlar tavrını değiştirmiyor.

Bir de Türkiye’de fonların boşa akıtıldığını ve gerekli yerlere gitmediğini düşünüyorum. Projecilik bir iş alanı olarak görülüyor artık. Para almak gönüllülüğü öldüren bir şey değildir. Tabii ki insanlar emek harcıyorlar, bunun karşılığında bir şey almalıdır. Ama Elif’in dediği gibi, proje değerlendirilen kuruldan birinin göbek bağı olduğu bir dernek var ve ne tesadüftür ki her yıl ona gidiyor fon. Ben dört yıldır proje veriyorum. Dört yıldır bir projem bile beğenilmedi. Ama dört yıldır o derneklerin her projesi beğeniliyor!

E. Çetinbaş: Bir de şöyle bir rahatsızlık var, bizim yaptığımız projeler bu yıl geçmiyor, gelecek yıl başka dernekler tarafından çalınıp yapılıyor.

Baysal: Burada SODES’i kastediyorsunuz sanırım. Devlet fonlarını!

Gür: Ama Avrupa Birliği projeleri de aynen böyle.

E. Çetinbaş: Avrupa Birliği projelerinin hem fonları çok büyük hem de projeler istenilen noktada değil.

Baysal: Barış sürecinden sonra sivil toplum açısından bir şey değişti mi burada?

E. Çetinbaş: Bizim sivil toplum platformu kuruluşumuz var. Biraz daha Kürt hareketine inananların bulunduğu bir yer oldu. Ama hep diğer dernekleri de bir araya getirmeye çalıştık. Örneğin biz MUKADDER olarak bu seçim sürecinde izleme ve değerlendirme komisyonu olduk. Çekilme sürecinde neler oluyor, bir sıkıntı var mı? Kolluk kuvvetlerinden görüş alındı, gerillayla görüşüldü, BDP’yle görüşüldü. Çözüm sürecine inanıyorduk buradaki sivil toplum örgütleri olarak. Çünkü savaşın çok zararını görüyoruz. Çok canımız acıyor.

Gür: Bir de bu süreçte kadınlar olarak barışın muhatabıyız. “Bizim de söz hakkımız var,” diyebilmek açısından... Sivil toplum platformunun önemli üyelerinden biridir MUKADDER. Sözcülüğünü yapar. Mesela dışarıdan birini çağırırdık. Sivil toplum alanında çalışıyor. Direkt uçakla buraya değil de Urfa’ya gidip oradan buraya gelmesi gerekiyordu arkadaşın. Bize üç günlük bir eğitim verecekti. “Ya bir şey olur mu? Karayoluyla geleyim, yolumuzu keserler mi?” Hayır, çok rahat artık. İnsanlar da rahat, özgür artık. Biz böyle bir kaygı gütmüyoruz artık, ama oradan gelenler biraz da medyanın etkisinde kalıyor. Stres ortamından daha uzak olmak, psikolojik olarak da daha iyi olma halini getiriyor. Bence daha verimli oluyor insanlar.

Diken: “Şunu da yapsaydık iyi olurdu,” dediğiniz ne?

E. Çetinbaş: Biz yetişemedik, ama Nurcan Hanım dedi ya “Biz on beş yıl önce bu çalışmaları yapıyorduk” diye, “Keşke yirmi yıl önce yapılsaydı!” diyoruz biz de. Çünkü bunun flamasını taşıyanlarız Muş’ta, çok fazla etkileniyoruz. Eziliyoruz veya çok hırpalanıyoruz diye demiyorum. En azından şu an politika oluşturuyor olacaktık yani. Farkındalık yaratmak değil de politika yaratmaktı amacımız. Ama bizim politika yapmamız için hâlâ zaman var yani. Onun dışında bana göre bir şey yok. Size göre varsa?

S. Çetinbaş: Derneği açtığımız dönemde insanlar bizden kaçmaya çalışıyordu. Şimdi ama, mahallede çalıştığımız kadınlar her gün aşağı yukarı ziyaret ediyorlar. Her gün derneğimize hatır için bile olsa uğruyorlar. Onun bir güzelliği var. Demek ki bazı şeyleri kabul ettirebilmişiz. Tamamen her şey bitmedi tabii ki. Biz kurtarıcı değiliz. Ama en azından temeller atıldı. Biz bir nevi kabul ettiler. Erkekler tarafından çok fişlendik. “Bunlar oo, feministler,” diyorlar bizim için. Dediğim gibi, güzel şeyler oldu. Devam ediyoruz.

Genç Aktivistler Derneği'nin kurucusu Bülent Bingöl ile MUKADDER'in bürosunda görüşüyoruz. Bülent esmer, gözlüklü, uzun boylu, genç bir adam. Güler yüzüyle umut saçanlardan.

Görüşmeyi yaparken Berkin'in ölümünden dolayı tüm Türkiye'de protestoların başladığı haberini alıyoruz. CHP ve HDP yaş ilan etti. Her iki parti de iki gün boyunca mitinglerinde müziğe yer vermeme kararı aldığını açıkladı. Benzer bir karar MHP'den de geldi. DİSK Berkin Elvan toprağa verilirken iş bırakma, KESK de eylem kararı aldı.

Berkin'in cenazesi yarın toprağa verilecek. Yarın üniversitelerde ve tüm Türkiye'de hayat duracak! Her yer kara gözlü bir çocuk, Berkin olacak!

AB projeleriyle ayakta durmaya çalışıyoruz!

• Genç Aktivistler Derneği hangi ihtiyaç nedeniyle ve hangi tarihte kuruldu?

Bülent Bingöl: Derneğin oluşum aşamasından önceki aşamayı anlatmak isterim. Abim vekil öğretmendi. Tatile girerken öğrencilere diyor ki "Çocuklar, yarıyıl tatilinde herkes bir kitap okusun, kitabın özetini dönünce ıstıyorum" Çocuklar da soruyor, "Hangi kitap öğretmenim? Benim bir tane Türkçe kitabım var, onu okuyup tekrardan özet yapabilir miyim?" Biz birkaç genç arkadaş bunu duyunca hemen bir çalışma başlattık, özellikle kitap üzerine tabii! Her geçen gün daha çok kişiye ulaştık. O zamanlar Muş'ta sivil toplum nedir bilinmiyordu. Altı-yedi yıl öncesinden bahsediyorum. Biz bile bilmiyorduk.

Biz aslında bir sivil toplumduk, ama sivil toplum olduğumuzu bilmiyor-

duk. Mesela dernek nedir, nasıl işler, bunlardan tamamen uzaktık, yaptığımız tek şey gönüllü çalışmalardı. Gençlik spor il müdürü çalışmalarımızı duymuş, bize gençlik merkezinde bir oda vermeyi önerdi. Kabul ettik. Daha sonra işte bilgisayar getirelim, şunu getirelim, bunu getirelim derken, böyle bizim kendimizin dahi bilmediği bir sivil toplum oluşturduk, ama henüz bir adımız yok, henüz resmiyete dökülmüş değiliz. Bu halimizle küçük konserler veriyoruz, kendi aramızda geceler düzenliyoruz, tanıdık biri vasıtasıyla il dışından eğitimciler getirip kendi aramızda eğitimler veriyoruz. Bu süreçte sürekli farklı bir şey katıldı bize. Her gün ekibe farklı biri katıldı, her gün yeni fikirler oluşturuldu. Muş Sivil Gençlik Meclisi diye bir meclis, Ulusal Gençlik Parlamentosu adı altında bize fikir veren bir gençlik meclisi kuruldu daha sonra, daha da genişledi. O zamanlar zaten kadın hareketi falan olmadığı için bütün kadınlar Gençlik Meclisi'ne dâhil olmaya başladılar. O zamanlar kadın hareketi gibi bir şeyi benimsemek bile Muş için çok zordu. Şu an nasıl LGBT'yi Muş'ta destekleyemiyorsak o zaman da kadını destekleyemiyorduk.

Sonra Avrupa Birliği projelerinden haberdar olduk. Avrupa Birliği projelerini yapınca daha da rahatladık. Komple bütçesiz yaptığımız işleri artık bütçeli yapacaktık. Bu da bizim daha aktif olmamızı sağladı. Aktif olmayı entegre olmak olarak algılayanlar oluyor bazen. Avrupa Birliği'nden gelen parayla proje yaptıktan sonra oraya yönelik bir entegrasyon süreci başlıyor filan. Ben çok da buna katılmıyorum.

Benim ve ekibimin ufkunu açan en büyük çalışmalardan biri Avrupa birliği projeleridir, bunu çok net söyleyebilirim. Örneğin ilk yurtdışı projemi yaptığımda yurtdışından gelen kişilerin burada çok zor şeyler yaşadığını biliyorum, çünkü Muş hiçbir zaman otuz kişilik bir yabancı kafilesi görmemiştir. Bu yabancıları farklı bir ülkeden değil de farklı bir dünyadan gelmişler gibi algılıyorlardı. Çok baskı gördük. Hatta bir an artık bu projeleri durdurmamız gerektiğini düşündük, ama fark ettik ki bunu kırmak için birilerinin olması gerekiyor, fikirlerin değişimi için birinin öncülük etmesi gerekiyor. Sonra projeler devam etti. Avrupa birliği projeleri, gönüllü projeler, kendi paramızla yaptığımız projeler derken gelişti.

• Derneği nasıl kurdunuz?

Bingöl: Gençlik Meclisi'nde fikir ayrılıkları oldu. Gençlik Meclisi, Genç Adımlar ve Genç Aktivistler diye ikiye bölündü.

• İkisinin farkı politik mi?

Bingöl: Kesinlikle politik bir farklılık var. Mesela biz Kürt diline, kültürüne, Kürdistan'a daha bağlıyız. Onlar daha devlet odaklı. Mesela "Bu çayı içmeyelim, bir dahaki projede destek vermeyebilirler," gibi olsun isteme-

dik biz. Hep dedik ki “Bu çayı içip destek almasak da olur” Bir süre destek almadığımız da oldu. 2011 sonu, 2012 diyelim, Genç Aktivistler’i örgütledik. Aslında örgütlenme daha önce oldu, resmîyete dökülmesi biraz gecikti.

• Örgütlenmeyi gerçekleştirdiğiniz dönemde kararlarınız var mıydı? Mesela kadın-erkek eşitliği konusunda ve diğer konularda olmazsa olmazlarınız var mıydı?

Bingöl: Bütün dernekler standart bir tüzük verirler. Biz öyle yapmadık. Toparlayana kadar günlerimizi, aylarımızı aldı. Çünkü “Yedi kişi bir araya gelip dernek kurduk,” mantığı da yoktu. Biz çok kalabalıktık ve herkes farklı bir şey söylüyordu. İşte LGBT de olsun içinde, kadın hakları da olsun... Tamam, biz genciz, ama aktivistiz, yani kökenimizde aktivistlik var, ruhumuza işlemiş bir aktivistlik var. İsmi koyunca bile öyle heyecanlandık ki! “Aktivist” kelimesi bizim için çok heyecan verici bir şeydi. Son zamanlarda sadece Türkiye’de değil, Avrupa’da da birçok kuruluş artık kendini aktivist olarak tanıtmaya başladı ve biz de bundan biraz etkilendik açıkçası.

Çalışmalarımızda yönlü değil, komple yönsüz olmayı amaçlıyoruz. Mesela seçimde “Muş kendi oyunu kendi sayıyor,” diyeceğiz. Şu an yaklaşık yüz kırk gönüllümüz var. Hemen her sandığa bir veya iki gönüllü düşüyor. Yasa göre herhangi bir vatandaş gidip sandıkta oy sayımını izleyebilir. Hiçbir yere bağlı olmayan gönüllülerimiz de gözlemci olarak gidip izleyecekler. Hepsine yaka kartı basacağız. Her sandıkta gönüllülerimiz olacak.

• Şüphemiz mi var?

Bingöl: Şüphemiz yıllardır var. Ben iki-üç dönem önceki seçimleri de hatırlarım. Her defasında bir yaygara var. Oylar şöyle oldu, oylar böyle oldu. Evet, içimin rahatlayabilmesi için o oyların nasıl saçıldığını, nasıl sayıldığını gözlerimle görmem lazım.

• Dernek olarak neler yapıyorsunuz?

Bingöl: Dernek olarak merkezimiz gençlik. Niye gençlik? Madde bağımlılığını genç aşamasında veya çocuk aşamasında durdurabilirseniz öteye gitmediğini görebiliyorsunuz. Madde bağımlılığıyla ilgili projeler yaptık. Madde bağımlısı on sekiz genci alıp ortalama üç ay boyunca yanlarına ikişer kişi verdik, o iki kişi sürekli değişti. Kendi ofisimize sekiz bilgisayar koymuştuk, bilgisayarla oyalandılar, gezdiler, halı saha maçına gittiler falan tamamen onları uzaklaştırdık ve şu an o gençlerin birçoğunu takip ediyorum, birçoğunu biliyorum, gayet iyi işlerde çalışıyorlar. Ergenlik döneminde yaşadıkları sıkıntılarının çoğunu atlatmış durumdalar.

Projelerimizden genel itibarıyla bahsedecek olursam, AB merkezî finans

ve ihale biriminden destek alarak “AB uyum sürecinde biz STK’lar neredeyiz?” diye bir proje uyguladık Muş’ta. Genç Siviller’den Yıldırım Oğur dâhil olmuştu. Sevan Nişanyan gelecekti, son gün iptal edildi onların programı. AB uyum sürecinde Muş’taki STK’ların çalışmalarının hangi aşamada olduğunu gözlemleyebilmek için bir çalışma düzenledik. Konuşmacıları şeffaf olmaları konusunda baştan bilgilendirdik. Orada bir konuşma yaptım gençlikle ilgili. “Biz STK’lar kendi çapımızda çalışıyoruz, ama neredeyiz? Öncelikle bunu bilmemiz gerekiyor,” dedim.

O henüz sivil toplumun ne olduğunu bilmediğimiz aşamada mıyız, yoksa ilerledik mi? Kendimize, çevremize, topluma bir şey katabildik mi? Sivil toplum diyoruz da sivil toplumu sivil bireysellik üzerinden yönetiyoruz. Şu an birçok sivil toplum kuruluşu tamamen kendi bireyselliği üzerinden sivil toplum çalışması yapıyor. Bunları detaylandırdık. Gençlerle ilgili şikâyetlerimiz vardı mesela. Evet, genciz. Hele ki bölge gençliğinin politik yapısı çok daha farklı. Politik yapısı farklılaşınca toparlamak da söz konusu olmuyor. Gençlere Türkiye’de iş gücü olarak bakılıyor –biraz ayıp kaçacak ama– damızlık Kürt gençleri olarak bakılıyor. Avrupa’da nüfus artışıyla ilgili çalışmalara sürekli Türkiye’den gelen gençlerin istatistikleri dâhil ediliyor. Bunlar çok yanlış. Neden bize küçümseyerek bakıyorsunuz? Şu ana kadar bütün devrimlerin, bütün hareketlerin gençler tarafından yapıldığını da biliyorsunuz. Halen neye göre bizi küçümsüyorsunuz?

Ayrıca sivil toplumun bilinçlendirilmesi için çalıştık. Liderlik eğitimlerinden tutun diğer bütün eğitimlere kadar hepsini tek tek verdik.

• Bu çalışmalara katılan, hedef kitlenizdeki gençlerin gelir durumu ne? Muş’un hangi bölgelerinde çalışıyorsunuz?

Bingöl: Muş’u bölge bölge ayırmak doğru olmaz, zaten küçücük bir şehir. Gelir açısından maddi durumu kötü olanları aldık. Maddi durumu iyi olmayanların bu eğitimleri alması gerektiğini düşünüyoruz zaten. Durumu iyi olanların da alması gerekiyor, ama bizim aracılığımızla değil. Biz temele inen bir duruş sergiliyoruz. Bunu halk eğitim merkezlerinden falan alabilirler, ama halk eğitim merkezi gidip mahalledeki genci kendine çekmez, biz gidip o genci kendimize çekebiliriz. Geri kalan kısma zaten halk eğitim merkezleri hitap edebilir.

• Muş’ta genç olmak ne demek?

Bingöl: Muş’ta dünle bugün arasında hiç fark yok. Kötülemek amacıyla söylemiyorum. Sonuçta ben gençlik çalışanıyım ve muhakkak ki gençlerin iyi yönlerini tanıttım gerekiyor, ama Muş’ta gençlik potansiyeli çok “standart”

• Yani yaşam mı gençlere bir şey vaat etmiyor Muş'ta?

Bingöl: Gençlerin şu an aşırı derecede pasifize olduğunu düşünüyorum. Günde on iki saat çalışan bir genci sosyal aktivitelere dâhil etmek kadar zor bir şey yoktur. Çocuk sabah sekiz buçukta işe gidip akşam sekizde işten çıkıyorsa artık sinemayla, tiyatroyla ilgilenmiyor. Muş'ta tiyatro yoktur, ama olduğu zamanları da biliyoruz.

• Yani gençler tam bir ekmek kavgasının içinde. Omuzlarında büyük bir yük mü var?

Bingöl: Aynen öyle. Şu an Muş'ta gençlerin on dört saat çalışıp 600 lira maaş aldıklarını biliyorum ben, sigortaları da yok. Bu gençler şu an mide kavgasında. İnsanın karnının tok olması gerekiyor beyin kavgasına başlayabilmesi için. Aç karnına beyin kavgasına girilmiyor.

• Üniversite gençliği ne durumda Muş'ta?

Bingöl: Üniversite gençliği yavaş yavaş çalışmalar başlatıyor. Mesela ben Kütahya'da okumuştum. "Kütahya'daki üniversitenin buradakinden farkı ne?" diye sorarsanız kocaman bir "Hiç!" derim. Oradaki gençlik de küçük gruplar halinde çalışan bir gençlik idi. Bir de yani genel bir örgütlenmeden söz edemiyoruz. Kütahya'da da Muş'ta da. Örgütlenmelerin tamamen politik başlık altında yapılmasına da karşıyım. Çünkü bu, katılımı engelliyor. Senin politik düşüncende olmayan birinin de katılabileceği şekilde çalışma yürütebilmen gerekiyor.

• Türkiye Kürdistanı'nda Artuklu Üniversitesi'nde başladı yaşayan diller meselesi. Sonra Hakkâri, Bingöl, Dersim ve Muş bu kervana katıldı. Muş'ta da bildiğim kadarıyla Kürdoloji bölümü açıldı. Muş aslında Kürt kimliğine mesafeli bir şehirdi eskiden beri. Siz Muş'ta Kürdoloji biriminin açılmasını nasıl karşılıyorsunuz?

Bingöl: Kürdoloji bölümüne kesinlikle destek veriyoruz, ama şartlı bir destek. Sen şimdi üniversitede öğretmenler, öğrenciler yetiştireceksin, ama temele inip öğretmeyeceksen yani bu nasıl bir mantıktır?

Oğlum, kızım ilkokula gittiğinde şayet Kürtçeyi çok iyi bir şekilde öğrene-meyecekse şu an sen neyin temelini atıyorsun? Üniversitelerde Kürdolojinin tamamen hobi olarak verildiğini düşünüyorum. O Kürdolojiyi temele indir-meyecekseniz neden veriyorsunuz ki? Asıl mesele eğitimde anadilinin kul-lanılması meselesidir. Şimdi bakıyoruz, işte seçmeli dersmiş! Nerede seçme-li ders? Kim şu an seçmeli ders olarak verebiliyor çocuğuna? Şu an hangi öğ-retmen sınıflarda bu tarz bir eğitim verebiliyor?

• Buna rağmen tercih ediliyor, öğrenciler gidiyor Kürdoloji bölümüne.

Bingöl: İleride bunun daha aktifleşeceği kanaatinde olan öğrencilerin yönlendirildiğini düşünüyorum. Yine dediğim gibi ekmek kavgası niyetiyle giden birçok insanı biliyorum.

• Mücadelenin bir ayağında da Kürtçenin para kazandırması, elinde Kürtçe lisans diploması olanın devlet kapısında veya başka bir kapıda iş bulması düşüncesi yok mu? Resmi kabul yani!

Bingöl: Tamam, doğru söylüyorsunuz, gençlerin oraya para için dahi olsa gitmeleri doğrudur ki ben de aynı şeyi söylüyorum, ama diyorum ki şimdi normal karşılanmıyor!

• Olması gerekeni kastediyorsunuz. “İdeali anadili olmalı,” diyorsunuz!

Bingöl: Anadili üzerinden olmalı. Temelin para olmaması gerektiğini düşünüyorum. Mesela üniversiteye giden birçok kişiyi tanıyorum. Adam diyor ki “Evet, ben bu eğitimi alıyorum, ama şu an bir tek Eğitim-Sen’in kendi çabalarıyla vermiş olduğu eğitimler var. Ona da hobi olarak bakıyoruz” Kimse kusura bakmasın, okullardaki de şu an hobi. Bunu temele indirgemeyip anadilinde eğitim vermeyeceksen bu bir hobidir yani.

• Peki seçmeli ders uygulaması Muş’ta pratiğe geçti mi? Çünkü Van ve Diyarbakır’da bazı yerlerde yasa gereği olan on kişinin talebine rağmen uygulanmıyor, “Altyapı yok,” deniyor. Burada uygulanıyor mu?

Bingöl: Hayır, Muş’ta da uygulanmıyor. Yani yanlış bilmiyorsam sadece bir okulda uygulanıyor. Tamam, altyapı sorunu var, doğru, ama bu altyapı sorununu üniversitelerin acil bir şekilde gidermesi gerekiyor. Buna da pratik bir çözüm bulunması lazım. Yıllar alacak ve işte yine dört-beş yıl altyapı sorunu olacak eğitimle ilgili.

• Kadın üyeleriniz var mı?

Bingöl: Kadın üyelerimiz var. Şu an 123 üyemiz var, 46’sı kadın yanlış hatırlamıyorsam. Zaten çalışmalarımız kadın ağırlıklıdır. Gençlik diyoruz da kadın ağırlıklı çalışıyoruz. Çünkü hedef kitlemiz de biraz çok, fazla sosyal aktivite yapmış olmamızdan kaynaklı. Ailelerin de artık bize bakışı değişti. Politik olduğumuzu çok belirtmemeye çalışıyoruz ailelere.

• Dil tercihiniz var mı? Kürtçe, Arapça, Türkçe, başka diller...

Bingöl: Yurtdışı çalışmalarına sürekli öğrenci gönderiyoruz. AB eğitim programları için direkt Ulusal Ajans’a yollayabiliyorduk, şimdi “Erasmus plus” denildi, sistem değişti, ama bugünlerde tekrar çalışmaya başlayacağız.

Her yıl otuz ile elli arasında genci yurtdışına gönderebiliyoruz ve yurtdışından en az yüz, yüz on katılımcımız oluyor.

Yurtdışına çıkışlarda dil çalışmamız oluyor. En az beşerli gruplar halinde gönderiyoruz. Beşerli gruplar halinde gönderdiğimizde en az üç kişinin İngilizce bilme şartını koyuyoruz, bu biraz da zorunlu. Çünkü eğitimler alınıyor orada. Üç kişi iki kişiye destek oluyor eğitimlerini tamamlayabilmek amacıyla. Ama bölge bölge değişebiliyor bu. Avrupa'ya gönderdiğimizde İngilizce istiyoruz, ama Ermenistan için kimseden dil istemiyoruz.

Ben kendim de üç-dört ay önce Ermenistan'daydım. Beş kişilik bir ekip olarak gitmiştik. Bizimle bu tarz çalışmalar yürüten bir dernek aracılığıyla gittik oraya. Erivan'a falan gittik.

• **Ermeni üyeleriniz veya Müslümanlaşmış Ermeni üyeleriniz var mı?**

Bingöl: Ermeni olan zaten Ermeni olduğunu söyleyemiyor. Şu an Muş'un yerlisi dediğimiz kısmın yüzde altmışının Ermeni olduğunu herkes çok iyi biliyor. Bizim bunları çok rahat kabulleneceğimizi bilmelerine rağmen onlar kabul etmiyor. Öyle bir Stockholm sendromuna kapılmışlar ki kendileri söyleyemiyorlar. Bizim kabul etmemizden yana sıkıntılarının olmadığı kanaatindeyim, hele ki Kürtler açısından!

• **Profesyonel çalışanınız var mı?**

Bingöl: Üç üyemiz sürekli çalışmalarımızı yürütüyor. Projeden onlara maaş aktarıyoruz. Bağış tarzında şeyleri kabul etmiyoruz. Kendi bağışımızı gerekirse kendimiz veriyoruz.

• **Aidat alıyor musunuz?**

Bingöl: Aidat falan da yok. Yıllık aidatımız 1 TL. O da derneklere makbuz sunma zorunluluğundan dolayı. Yani üyelerimizden aidat istemiyoruz, çünkü zaten gönüllü çalışıyoruz, bizim paraya ihtiyacımız yok. Yani muhakkak aktivite yapabilmek için paraya ihtiyacımız var, ama şahsım adıma benim paraya ihtiyacım yok. Mesela şu an bir özel şirkette çalışıyorum, kendi paramı gayet iyi kazanabiliyorum. Ama toplu bir şey yapacağımız durumlarda, işte tiyatro ekibi getirdiğimizde onların giderlerini karşılayabilmek için mesela bilet satıyoruz. Biletleri de normalde on liraya satabilecekken on beş liraya satıyoruz. Fazla beş lirayı da işte ofisin giderlerine harcıyoruz. Genel itibariyle böyle yürüyor.

• **Muş'ta sivil toplum örgütü olarak karşılaştığınız en büyük sorun nedir? Baskı görüyor musunuz?**

Bingöl: Baskı değil de bizim ilk aşamalarda yurtdışından gelen katılımcı-

larla ilgili bir sıkıntımız vardı. Çok utanarak söylüyorum, kadınların biraz rahat giyinmesinden kaynaklı olarak bize bazı şeyler söylediler. O aşamada epey çökmüştük, sonra kendimizi toparladık.

Bir de bir afiş asmak için bin bir türlü yerden izin almak bizi bayıyor artık. İşte dilekçe yazın, yedi kişinin ismini getirin, kimlik fotokopisi bırakın, bilmem ne... Artık bayıldık, yani artık çalışmıyoruz, gerçekten ağır geliyor. Gençlik Meclisi'yken hiç böyle bir derdimiz yoktu. Direkt afişleri basar, götürüp asardık. Biri gelir "Kim astı bunu?" der, "Ben astım," diye kimliğini çıkarıp uzatırdım, ama bunu resmiyete dökünce çok sıkıntı oluyor. Şurada üçümüz bir aradayız, bence arkadaşları da alıp hemen bir sivil toplum kuruluşu olabilmemiz gerekiyor. Neden belirli yerlere belirli şeyleri verip her defasında izinler almamız gereksin? Tiyatro yapıyorum, işte "Kimlik fotokopisi toplayacaksınız, afişlerin, brandaların bilmem neyin örneklerini getireceksiniz..." bu tarz şeyler gerçekten bizi yoruyor. Ay-larca süren çalışmalar bizi yormazken bu tarz çalışmalarla geçen bir-iki saat bizi yorabiliyor.

• Kafanızda nasıl bir Kürdistan var? Ütopyanız nedir?

Bingöl: Demokratik seçimlere umutlu bakıyoruz. Yani bunu sivil toplumdan arındırarak söylüyorum. Bizim bu kadar pasifize olmamızın sebeplerinden biri de belediye çalışmalarındır. Belediye on yıldır sosyal çalışmalara katıyen destek vermiyor. On yıl boyunca en yetkili mevki tarafından sosyal destek verilmemesi durumunu bir düşünün. Çalışmayı geçtik, bence şu an bu ofisin burada duruyor olması bile müthiş bir başarıdır.

Avrupa Birliği çalışmalarına karşı duranları biliyorum. Avrupa Birliği çalışmalarına karşı duruyoruz, belediye destek vermiyor, valilik destek vermiyor, SODES diye bir birim açmışlar, sadece kendi aralarında paylaşıyorlar. Peki, hiçbirinden destek almayacaksak biz nasıl ayakta duracağız? Tek kaçır yol Avrupa Birliği projeleri. Avrupa Birliği projeleriyle ayakta durmaya çalışıyoruz. Bu seçimlerle şayet kendi belediyemizi kurabilirsek, çalışmamızı oturtabilirsek Muş'un çok ama çok kısa sürede toparlanacağını düşünüyoruz. Yani şu an ilk ütopyamız belediyeyi almak, çünkü belediyeyi aldıktan sonra taleplerimizi çok rahat bir şekilde –proje şeklinde değil, dilekçe şeklinde– götürüp o masaya bırakabileceğimizi biliyoruz. "Bunları istiyoruz, bunların yapılması gerekiyor ve mantıklı açıklaması budur," deyip arkamızı dönüp çıkabileceğimizi biliyoruz. Ondan kaynaklı şu an çok ama çok büyük bir hevesle kazanmayı umuyoruz. Şehrin yapısının değişeceğini biliyoruz, çünkü biz hile ve hırsızlıkla gelen bir toplum değiliz. Hiç kimse bizim belediyelerimiz hakkında olumsuz bir laf etmedi, şu ana kadar hiç şahit olmadım, duymadım bile. Şu ana kadar hükümete yöneltilen suçlamaların hiç-

biriyle karşılaşmadık. Bizim belediyelerimiz gelince hiçbir şey yapılmasa da-
hi içimizin rahat olacağını düşünüyorum.

Görüşmeden sonra bu genç insanlar bize eski Muş'u gezdiriyorlar. İki ay gibi çok kısa
bir sürede Ermenilere ait evlerin hepsini yıkmışlar. İşin kötüsü halkla devlet el ele
yıkılmışlar. En çok buna üzülüyor gençler. Kamuoyu duyana kadar tüm evler yıkılmış, tek
bir ev ayakta kalmış. Soğuk dağların ve uçsuz bucaksız Muş Ovası'nın ortasındaki son
Ermeni evine hüznle bakıyoruz.

İki ay önce, yıkımdan önce çekilmiş resimleri gösteriyor gençler. Her yer yeşil, her yer
evmiş. Nasıl bir zalimlik bu, nasıl bir yıkım, nasıl bir nefret? İnsanoğlunun kötü tarafı
düşüyor aklıma, bir kez daha korkuyoruz insanlıktan...

Soğuk Muş'tan ayrılana kadar eşlik ediyor gençler bize. Her şeye rağmen güler yüzlü,
her şeye rağmen mücadeleciler bu gençler Muş'tan umutla ayrılmamızı sağlıyorlar.

Muş'ta yağmur sanki birden hızlanıyor, Muş bugün Berkin'e ağlıyor.

BİNGÖL

Bugün 11 Mart 2014 Salı.

Bugün Gazi Katliamı'nın on dokuzuncu yıldönümü.

Bugün Berkin Elvan öldü. Türkiye, Kürdistan ağlıyor. Amed, Dersim, ODTÜ, İstanbul... Her yer Berkin için yürüyor.

Muş'tan Bingöl'e yola çıkıyoruz. Solhan'dan Bingöl'e gideceğiz.

Bingöl'e 40 km kala Solhan yüzen adalarda duruyoruz. Yüzen adaların çevresi henüz yeşillenmemiş, hüznü ve solukluğuyla kış hükmünü sürdürüyor. Adaların girişine çirkin korkuluklar yapmışlar. Şöyle bir görüp ayrılıyoruz.

Bingöl şehir merkezine giremiyoruz. Bugün Bingöl'ün ağır bir misafiri var, Başbakan Erdoğan. Tüm yollar kapalı, her yer polis, her yer asker. Seçimler yaklaşırken Erdoğan da il il geziyor. Başbakan Erdoğan birazdan Bingöl halkına konuşacak.

Solhan üzerinden Bingöl'e yaklaştıkça trafik altüst oluyor. Başbakan Erdoğan birazdan şehre girecek. Trafikten dolayı şehre giremeyince şehrin hemen girişindeki kavurmacıda buluşuyoruz BİNDER'in kurucusu Doğan Karasu ile.

Doğan Karasu esmer ve bıyıklı. Simsiyah saçları, simsiyah gözleri var. Sözleri, duruşu, bakışı insana güven veriyor. Çok çabalayan, gerçek bir sivil toplumcu var karşımızda...

Soğukçeşme Kavurmacısı'nda kavurmalarımızı ısmarlıyoruz. Kavurmacı bile asker, polis dolu. Televizyon açık. Herkes Başbakan'ın Bingöl konuşmasına kilitlenmiş durumda.

Çok açız. Önce kavurmalarımızı hızlıca yiyoruz. Sıra çaya gelince Doğan Karasu ile röportaja başlıyoruz. Biz röportaja başlarken Erdoğan da Bingöl halkına hitap etmeye başlıyor. Saat 16:30. Televizyonun sesi daha da açılıyor. Kavurmacıdaki Bingöllüler Başbakan'ı dinliyorlar. Başbakan'ın sesi bizim röportajı zaman zaman bastırıyor.

Televizyonun sesini kıstırmak içimizden geçmiyor değil, ama ne haddimize! Başbakan Erdoğan davetsiz misafir olarak katılıyor röportajımıza. Röportaj sık sık Erdoğan'ın sesiyle bölünüyor.

***Devlet Zazalara iyi çocuk muamelesi yapıyor,
Kurmançları terörize ediyor***

Şeyhmus Diken: Doğan, BİNDER hangi ihtiyaçtan doğdu? Hangi tarihte kuruldu?

Doğan Karasu: Benim geçmişimde sivil toplum var. Bir süre memur sendikacılığı yaptım. Sonra memur sendikaları yasa tasarısı geçtikten sonra memur sendikacılığının toplumsal açıdan çok fazla katma değer yaratamayaca-

Bingöl-Genç.

ğını fark ettim. Bir süre çekildim. Çekilirken tabii biraz da kendimi onarmaya çalıştım. Çünkü memur sendikacılığını yaptığım dönemlerde epey yıpranmıştım. Duygusal ve zihinsel anlamda. Bir yıl falan geçti zannedersem. Bir gün Bingöl İHD Başkanı rahmetli Rıdvan Kızgın aradı, “Görüşelim,” dedi. İnsan Hakları Derneği Bingöl şubesinde görüştük. “Bingöl’e bir kardeş kent derneği kuralım. Böyle bir ihtiyaç var,” dedi. Ben önce böyle bir şey düşünmediğimi söyledim. Şartlarından dolayı. O da mutlaka sivil hayatta olmam gerektiğini söyledi. Ekibi kendisinin organize edeceğini söyledi.

Önce kardeş kent girişim derneği şeklinde başladık. Sonra tabii tartışmalar, konuşmalar, görüşmeler derken sonuçta kent girişimleri, girişim derneği veya kardeş kent projesinin çok sınırlı bir alanda kalacağını düşündüm ben. Tekrar sivil toplum da çalışacaksam daha genel bir şey olmalıydı. En azından çok farklı amaçlarla çalışma yapmam gerektiğini düşündüm. İsim olarak dedik ki “Kent Girişim Derneği olmasın, Bingöl’le ilgili bir şey olsun” Yardımlaşma ve dayanışma derneklerini doğrusu ben çok fazla sivil toplum anlayışıyla bağdaştıramadığım için... Bir de o dönem belirlediğimiz başka amaçlar da vardı. O amaçlar doğrultusunda isimlendirmeye gittik. Bingöl Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Kalkınma Derneği ismini koyduk, BİNDER. Burada tabii amaç öncelikle o kadar yardımlaşma derneğinin olduğu bir ilde farklı bir isimle çıkmak. İkinci olarak kalkınmanın dinamiklerini, programlarla, raporlarla ve diğer çalışmalarla harekete geçirmek, bu işi yapacak insanlara

önerilerde bulunmak. Üçüncüsü de tabii Bingöl'ün dezavantajlı şartlarından dolayı toplumsal muhalafet yapmak.

Daha çıkarken şöyle bir strateji belirledik: Bingöl'de olan veya önemli gördüğümüz konularda bazen spontane, bazen planlayarak açıklamalar yapmak. Bununla amaç, toplumda bilinç uyandırmak. 2005'te falan kuruldu bu dernek. Çalışmalara başladık. Her hafta Bingöl özelinde bir konuyla ilgilendik, Türkiye geneline çok girmedik. Sadece sistem eleştirisi yapıp devletle ilgili vizyonumuzu yansıtacak açıklamalarda bulunduk. Ağırlıklı olarak yerel dinamikler üzerinde durduk. Haftada bir, bazen on beş günde bir ve bazen öyle oldu ki haftada iki açıklama yapmak zorunda kaldık. Bazen hiç hesapta olmayan gelişmeler olabiliyor. O dönem Bingöl Platformu'nun kurulmasına yardımcı olduk. Platformda birkaç dernekle ortak çalışmalar yaptık. Eğitim, sağlık, ulaştırma vb. konularda raporlar hazırladık. Bu raporları kurumlara, meclise, milletvekillerine, yani ilgili yerlere gönderdik. Bu arada tabii periyodik açıklamalarımızı devam ettiriyoruz. Fakat bir süre sonra ister istemez bir çatışma alanı oluşmaya başladı. Biz ve kurumlar arasında, bizle devlet erki arasında.

Diken: Bir yerlere dokunduğunuz için mi?

Karasu: Tabii. Zaten amacımız oydu. Yani asla devletin yanında yer almamak. Devletin Bingöl'deki hareket alanını mümkün mertebe daraltmaya çalışmak. Devletin olası keyfi uygulamalarına kendi çapımızda engel olmaya çalışmak. Bir süre sonra çatışmalar oldu. İlk dönem Diyarbakır'dan arkadaşlar geldi, KAMER'den. "Bingöl'de kim var, kimin üzerinden gidebiliriz?" gibi çalışma yapmışlardı. Bizi önermişler onlara. Diyarbakır'dan Crest Vakfı'yla gelmişlerdi. Birkaç kurumla görüşmüşler. Bize proje teklifiyle geldiler. Ne tür projeler yapılabilir diye bir tartıştık. Sınırlı bir bütçeyle "Bingöl Dengbêjleri" diye bir proje yaptık. Çünkü Bingöl dengbêj kültürünün merkez üssü konumundaydı âdeta. Ölen, ama arkasında eser bırakmış bütün dengbêjleri Bingöl'de köy köy, mezra mezra... Hatta Bingöl dışındaki dengbêjlere de ulaşmaya çalıştık. Dengbêjlerle görüştük. Ses ve görüntü kayıtlarını aldık. "Bingöl Dengbêjleri" adıyla 228 sayfalık bir kitap ortaya çıktı. Bir de bir saatlik bir DVD oluştu. Sonra onun kitabını da yaptım. Bir de örnek olsun diye oraya bir kaside aldık. Çünkü Bingöl medrese kültürünün olduğu, geleneksel ve muhafazakâr bir il. Aslında dengbêjliğin bir versiyonu da medreselerde, kaside formuyla kendini var kılmış. Amaç, burada böyle bir kültürün de var olduğunu belirtmek. İleride çalışma yapacak arkadaşlar için bu da bir alandır. Yazılı eserdir. Kalsın istedik. Çalışma bittikten sonra "Dengbêjlerimiz" diye bir gece düzenledik. O dönem Bingöl'de Kurmanci veya Zazaca, toplamında Kürtçe dediğimiz kendi dilimizle bir program yapmak ve halkımızı buna davet etmek çok meşakkatli bir işti.

Dengbêj divanı.

Nurcan Baysal: Bunlar 2005'te mi oluyor?

Karasu: 2005'te. O gece program yaptığımız mekânın elektrik kabloları kesildi. Programa gelen bütün arabaların plakaları alındı, belli yerlere bildirildi. Tabii gelen arkadaşlar bunu bize söylediler. İki-üç gün sonra da ilgili devlet görevlisini çarşıda gördüm. Dedim ki “Böyle böyle yaptınız, ayıp değil mi? Bu kültürel çalışma. Bu halk kendi kültürünü salonda bile dile getiremeyecekse ne olacak? Kaç yıl sonra para verip bu işleri yapamayacaksınız.” “Biz değildik, başkalarıydı,” dedi, başkaları çok tabii. Çünkü onların bir sürü başkaları var. Devlet erki olarak. Neyse o başkasını bulamadık tabii sonuçta. Bu ilk çalışmaydı. BINDER kültürel anlamda ilk defa Bingöl'de, kurum olarak söylüyorum, Kürtçenin Zazaca Kırtki lehçesinde panel düzenlendi. Kurumlardan yer talep etmiştik. Hiçbiri olumlu cevap vermedi. Bingöl Belediyesi dâhil. Yer bulamayınca bir otelin lokantasında düzenledik panelimizi. Hem devletin direncini kırmak hem de toplumun “Olabilir mi, böyle bir şey mümkün mü?” sorusuna bir nevi “Bak, mümkündür!” cevabını verebilmekti amaç. Bir de “Biz Kürdüz, Kürtçeye ve Kürt kültürüne duyarlıyız,” demekti. Akabinde farklı zamanlarda dört-beş tane yine aynı şekilde panel düzenledik. Tamamı Zazaca olmak üzere.

Diken: Özellikle açılım politikalarıyla beraber Kürdistan'ın özellikle iki şeridinde, Dersim ve Bingöl'de devletin Zazaları Kürtlerden ayrıştırma ve kendi safına kazanma gibi bir eğilimi var. Bunun için de Tunceli ve Bingöl'de Zazaca öğretmeye yönelik bir eğitim politikası var. Derneğiniz ek-seninden bunu nasıl algılamalısınız?

Karasu: Tabii Wate grubu daha özgün çalışmaları olan bir grup. Ben sadece o grubun bir üyesiyim. O grupta çok farklı siyasi görüşlere sahip olan arkadaşlar var, ama hepsinin en temel hassasiyeti Kürt olmaktır. Kürt dilidir. Zazacayı da Kürtçenin bir lehçesi olarak görmek bu grubun ana felsefelerinden biridir. Bence çok profesyonel bir çalışmadır.

Diken: Bu açıdan da devletin tezine bir karşı duruştur.

Karasu: Doğru. Çünkü devlet Bingöl'de Zaza ve Kürt diye ikili bir yapı oluşturma peşinde. Bu konuda devleti de anlamak gerek. Kendi paradigması açısından doğru bir politika. Türkiye'de, Kuzey Kürdistan'da Kürtçenin Zazaca lehçesini konuşan Kürt nüfusun takriben dört-beş milyon olduğu söyleniyor. Bu nüfus Kürdistan'ın değişik bölgelerine adacıklar şeklinde yayılmış durumda.

Diken: Lokal, dağınık.

Karasu: Dağınık. Devlet bu adacıkları kendine yakın tutmakla bu bölgeyi de uzun vadede kontrolü altında tutmayı hedefliyor. Bingöl bu konuda çok önemsenen bir il. Bingöl her ne kadar sağ muhafazakâr partilere oy verse de, her ne kadar Kürt siyasal hareketiyle arası açılmış gibi görünse de aslında Kürdistan'ın en saf Kürt kültürü Bingöl'dedir. Yedisu bölgesinde dört-beş Çerkez köyü hariç başka etnisiteden bir yerleşim birimi görmek mümkün değil Bingöl'de. Bingöl Şeyh Said İsyanı'nın da merkezi olduğu için devlet tarafından önemsenen bir il. Devlet burada Zazaları inkâr etme yolunu tercih etmiyor. Zazalara iyi çocuk muamelesi yapıyor, başını okşuyor, "Sen iyi çocuksun!" diyor. Kurmancileri terörize ediyor. Politik olmayan, kimlik bilinci gelişmemiş veya Kürdistan'la ilgili sağlam bir şeyi olmayan insanlar bunu kendileri için bir fırsat olarak değerlendiriyor. Bunu da göz ardı edemeyiz.

Diken: BİNDER olarak kültürel faaliyetlerinizde buna karşı çıkan bir politika geliştirmişsiniz. Bu sizi zora sokmuyor mu?

Karasu: Zaten işlerin en sarpa sardığı nokta orası. Sistem eleştirisi yapmak, kurumların hizmet eksikliklerini gidermek devlet için "öteki" sayılma sebebi değildir. Ama kültürel bir duruş sergilemek, kimlik ekseninde düşünmek, "Ben Kürdüm," demek devletle mesafenin açılmasında en temel sebep-

tir. Devlet o noktadan sonra seni “öteki” olarak görüyor. Öteki olmanın da ötesinde hasım olarak görüyor.

BİNDER olarak özellikle üniversiteyle çok ciddi tartışmalarımız oldu. Devlet Zazacılık politikasını üniversite aracılığıyla topluma yaymaya çalıştı. Biz bu noktada çok ciddi direnç gösterdik. Afişe ettik. Karşı durduk. Zazaların ayrı bir halk olmadığını, Kürt olduğunu söyledik. Hatta üniversitenin bir dönem yeni bir alfabe üretip o alfabeyi Zazacanın alfabesi olarak kullanma gibi bir çalışması oldu. Hatta 42 harften falan bahsedildi. Nasıl bir alfabe olacaksa? Biz dedik ki “Celalettin’in alfabesi neyinize yetmez? Hangi derde çare değil? Onu bize söyleyin” dedik. İdeolojik düşünmemekle beraber bu tür konular üzerinde durduğumuz için çok ciddi hasım haline geldik. Bu bizi düşündüren, etkileyen veya bize geri adım attıracak bir durum değil. Zaten biz duyarlı birey olarak, varlık sebebimiz olarak bunu görüyoruz.

Diken: Bingöl’de sivil toplum örgütleriyle ortaklaşıyor musunuz?

Karasu: Sivil toplum örgütlülüğü anlamında gelişmişlik yok, zayıf bu alanda. Fakat bir-iki konuda ortak basın açıklaması yaptık. Birinde Bingöllü Devlet Bakanı Cevdet Yılmaz, *Radikal* gazetesine verdiği demeçte “Zazaların herhangi bir talebi yok,” demişti. Biz 12 sivil toplum örgütü, ortak açıklama yapmıştık. Tabii onlar da organize olup kendi kurumlarıyla ortak bir açıklama yapmışlardı. Sonra, okuldan uzaklaştırılan gençlerle ilgili olarak üniversiteyle bayağı ilgilendik. Üniversitenin Zazacayla ilgili çalışmalarını eleştirdik, gündem oluşturduk, kamuoyu yarattık. Birçok konuda başarılı olduk. En azından şu an açıktan yapamıyorlar. Ama tabii kendi paradigmaları, devletin verdiği bir görev...

Diken: Üye profiliniz nasıl? Üyeleriniz çalışmalarınıza cevap verebiliyor mu?

Karasu: Doğrusu ben bu açıdan bir-iki adım daha öndeyim, öyle söyleyeyim. Bingöl bu anlamda o kadar bilinçli, o kadar duyarlı değil. Gerektiğinde her şeyden vazgeçip devleti karşısına alabilecek bir noktada değil daha.

Diken: Kaç üyeniz var?

Karasu: Kırka yakın üyemiz var.

Baysal: Kadın üyeniz var mı?

Karasu: Kadın da var. Fakat Türkiye genelinde kadının kendini katması sıkıntısı var.

Baysal: Ekonomik ve kültürel kalkınma da yazıyor derneğinizin adında, bu yönde bir şey yaptınız mı?

Karasu: Kamuoyuyla, devletle bağlantınız koptuktan sonra artık siz de bazı şeyleri zorlama ihtiyacı hissetmezsiniz. Karşı tarafın da zaten öyle bir rezervi oluşmaz. Biz onun dışında fonlardan faydalanmaya çalıştık. Olof Palme Vakfı'nın katkısı oldu. Bingöl Kalkınma Merkezi diye bir kooperatif açtık dernek bünyesinde. Bir atölye kurduk. Orada mesleki eğitimler verdik. Amaç Bingöl'de kadını bir yere getirip sosyal hayata aktif olarak katmak.

Baysal: Ne atölyesiydi?

Karasu: Biçki dikiş kursu. Her türlü ev tekstili ve giyim üzerine eğitim verilen bir atölye. Küçük bir çocuk oyun bölümü de yapmıştık. Çocuklu aileler de rahat gelebilsin diye. Mesleki eğitimlerin yanında tabii barodan avukat desteği aldık.

Baysal: Bayağı bir kadın merkezi gibi çalışmışsınız.

Karasu: Evet. Üreme sağlığı gibi konularda rehberlik talep ediyorduk. Sivil toplum örgütleri de tecrübelerini aktarıyordu kadınlara. Dört-beş yıl öyle bir çalışmamız oldu. Tabii çatışma derinleştikçe ondan da vazgeçtik. Doğrusu yürütemedik. Çünkü SODES'e üç dönem müracaat etmiştik. En azından bu çalışmayı devam ettirebilecek kaynağa ulaşabilmek için. Onlar da kabul görmeyince dernek olarak devam ettik. Basın açıklamalarımızdan sonra mahkemelik olduk. Önce İçişleri Bakanlığı marifetiyle böyle bir problem yaşadık. İçişleri Bakanlığı'na bir dilekçe yazmıştık. "Dernek Başkanı Doğan Karasu'nun devlette sicili nedir? Fişlenmiş miyiz, fişlenmemiş miyiz, ne olarak görünüyor?" şeklinde bir dilekçe göndermiştik. "Böyle bir bilginin verilemeyeceği" şeklinde cevap geldi. Fakat biz Bakanlığa yazmıştık, cevap Dernekler Müdürlüğü'nden geldi. Çok masum bir açıklama yaptık. Aslında hem siyasetle uğraşan insanların hem de ülkenin hayrına bir açıklamaydı. Sosyolojik verilerle yapılmış bir açıklamaydı. "Mevcut siyasal yapı siyasete giren insanlara itibar kazandırmıyor. Tam tersine itibarlarını zedeliyor. Saygın şekilde, iktidar potansiyeliyle siyasete giren biri beş yılın sonunda itibarını kaybetmiş şekilde siyasetten kopup gidiyor. Bu kültürün değişmesi gerek," demiştik. "Siz ekonomik, sosyal, kültürel kalkınma derneğisiniz. Ekonominin, kültürün, kalkınmanın siyasetle alakası olamaz. Dernek olarak böyle bir açıklama yapamazsınız," dediler. Dava açıldı. Mahkûm edildik. Tarihini şu an tam hatırlayamıyorum. Türkiye'de yasal süreç tamamlandıktan sonra adil yargılanma hakkı ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiği gerekçesiyle AIHM'de dava açtık. Şu an dosyamız orada ve nasıl bir karar çıkar bilmiyorum. Sonra başka açıklamalarımız nedeniyle yerel yöneticilerle mahkemelik olduk. Özellikle

le mevcut belediye başkanıyla. Hakaretten dolayı davalık olduk. Mahkemeler bizi haklı gördü. Ondan da beraat ettik. Yetmedi, beraat ettik diye alıp tüzüğü götürdük. Arkadaşları davet ettik, basını davet ettik, belediye başkanını davet ettik. Gelmedi tabii. Böyle bir tecrübe de yaşadık.

Diken: Bingöl'de sivil toplumun hali çok sağlıklı görünmüyor. Özellikle bu barış süreci daha da boyutlanırsa sivil toplumun geleceği açısından nasıl bir Bingöl fotoğrafı çekebilirsin?

Karasu: Bingöl'de iki yüzün üzerinde sivil toplum örgütü var. Bunların önemli bir kısmı cami yapma ve yaşatma derneği. Yardımlaşma dernekleri var, cemaatlerin kurduğu dernekler var. Tabii dernekçiliğin emniyetten alınıp sivil birimlere devredilmesiyle dernek kurma çalışmaları hız kazandı. Ama bizim anladığımız manâda sivil toplum kültürü gelişmedi. Böyle bir yapılanma olmadı. Korucular Derneği de kendini sivil toplum örgütü olarak görüyor. Polisleri Güçlendirme Vakfı da yerine göre kendini sivil toplum örgütü olarak görüyor. Yarı resmi veya siyah plakalı sivil toplum örgütleri var, bunları biliyoruz. Odalar, benzeri kurumlar falan...

Sıkıntı derneklerin sayısında değil, nitelikte ve bilinçte. Sivil olmakta. Sivil alanı tanımakta ya da devleti nasıl bir erk olarak gördüklerinde. Doğaldır, hepimiz devletin varlığını düşünüyoruz, devlet gerekli, ama "Nasıl bir devlet?" diye sorulduğunda "Benim devletim," diyen sivil toplum çoğunlukta burada. "Böyle bir devlet. Daha nasıl bir devlet olabilir?" Bizim eleştiri getirdiğimiz nokta tam da bundan sonrasındır. BINDER olarak biz şöyle düşünüyoruz: Devlet ne kadar küçükse o kadar değerlidir. Ne kadar küçükse o kadar saygındır. Gücü ne kadar bölüşebiliyorsa, bölüşmeye ne kadar yanaşıyorsa o kadar saygındır.

Savaş döneminde doğrusu birçok olumsuzluk yaşandı, biliyoruz. En son geçen yıl askerlerin karıştığı bir taciz olayı vardı. Mesela "Muhafazakârım," deyip, "Dindarım," deyip veya cemaatlere bağlı olup da bu olaya tepki gösteren dernek sayısı çok az. Hiç değilse ahlâki çürüme gözüyle bakın yani. Bırakın artık bu savaş kültürünü. Milletin gardını düşürmeye yönelik bir davranış olduğunu reddetmek, protesto etmek... Bundan da vazgeçtik, ama en azından çürümüşlük gözüyle bakın. Bayan gözüyle bakın veya ahlâki olmadığı gözüyle bakın. Çünkü bir cemaat üyesinin bakışı farklı olur, diğerlerinin farklı olur. Oysa biz BINDER olarak tamamen bir halkın onursuzlaştırılması, itibarsızlaştırılması, gardının düşürülmesi, direncinin kırılması gözüyle bakıyoruz. Sonuçta devlet kendi elemanlarını olabildiğince korumaya çalıştı. Biz BINDER olarak mümkün mertebe devletin olmadığı alanlarda olma-ya çalıştık. Bu da zamanla dediğim şeyleri beraberinde getirdi.

Baysal: Son dönemlerde Bingöl'ü öne çıkaran iki şeyden biri Kalkınma Bakanı'nın Bingöllü olması, diğeri Süttaş'ın Türkiye'de en büyük üçüncü yatırımları için Bingöl'ü seçmesi. Sizce kalkınma konusunda son zamanlarda bir değişim var mı Bingöl'de?

Karasu: Kalkınma kültür meselesidir. Bir altyapı meselesidir. Kalkınmayla uğraşacak, kalkınmanın sorumluluğunu alacak bilgiye, birikime sahip bir kültür var mı, yok mu? O kültür yerleşik bir kültür haline gelmiş mi, gelmemiş mi? Bu anlamda bir altyapı yoksa kaynak transfer etmenin de fazla bir önemi yok. Kalkınmayla ilgili bu kültür problemi zaten bütün Kürdistan'ın problemidir. Bingöl'de de bundan kaynaklı sıkıntılar var. Kaynakları artırırsanız bile onu değerlendirebilecek bir yapının varlığıdır önemli olan. Bingöl'de bu yapıda bir eksiklik var.

Baysal: Peki kaynak akıyor mu?

Karasu: Sadece SODES projeleriyle ilgili kısmını söyleyeyim. Çok basit projelerdir. Sokaktaki çocuğun bile hazırlayabileceği projelerdir SODES projeleri. Bu bölgede emniyet referansı ile onaydan geçiyor bu projeler. Kürt kimliği ve kimlik bilinci olan bir derneğin SODES projesi alması imkânsız. Zaten SODES projelerinin yüzde yüzü diyelim, bu bölgede cemaatlara, iktidarın kendisine yakın gördüğü kişi ve kurumlara gitti. Aslında kalkınma ajanslarının fonları da böyle kullanıldı. Geçen mesela yine bir açıklama yapmıştık. "Sivil toplum örgütlerine ayrılan SODES fonunun yüzde sekseni sadece bir cemaate aktarılmıştır." Bu bilgiyi basınla paylaşarak tartışma başlatmıştık bu konuda. Kalkınma böyle bir şey. Bizim BİNDER olarak yapmaya çalıştığımız şey bir vizyon oluşturmaktır. Diyelim Bingöl'de hayvancılığa destek olabilecek oranda tarımı canlandırmak. Kalkınma Bakanlığı bir açıklama yapmıştı, "Bingöllüler bize proje önermiyor," diye.

Bu sırada kavurmacıdaki televizyondan izliyoruz, Başbakan Erdoğan Bingöl halkına konuşmasını yapıyor. Tam bu noktada, sanki röportajı duymuşçasına "Bingöl'de SODES'le neler neler gerçekleştirdik!" diyor, gülmeye başlıyoruz.

Baysal: Çok komik! Sözüünüzü kestim. Şu an televizyonda Başbakan da SODES'ten bahsediyor, duyuyor musunuz?

Karasu: Biz de proje olarak hemen basına bir açıklamada bulunduk. Dedik ki "Bingöl'de ahır kültürü gelenekseldir. Yaşım kırk beş, kendimi bildim bileli aynı tip ahır yapıyor. Bir araştırma yapılsın, bölge iklimine uygun, burada yetiştirilecek hayvan türüne uygun bir ahır tipi geliştirilsin. Her bölgeye geçişler esnasında görülebilecek şekilde örnek ahırlar yapılsın" Çünkü insanımız takdir edersiniz ki gözleriyle düşünür. Onu görür, kendi ahırını

ya ona göre revize eder ya da ahır yaparken onu model alır. Biz devlete öncelikle bu önerilerde bulunabiliriz. Bizim ahır yapıp köye yerleştirmeye gücümüz yok. Bizim yapabileceğimiz, projeyi hazırlayıp raporunu ilgili yerlere sunmaktır.

Baysal: Barış süreciyle ilgili ne düşünüyorsunuz? İlerleyecek mi sizce?

Karasu: Kürt sorunu bu ülkenin en ciddi sorunu. Bunu aslında biz biliyoruz. Bizim dışımızdakiler ne kadar biliyor, onu bilmiyorum. Bizim dışımızdakiler biz Kürtler kadar bilselerdi, muhtemelen bu sorun bu noktaya gelmeyecekti. Barış görüşmeleri başladığında ben Âkil İnsanlar'a sunulmak üzere on sayfalık bir rapor hazırlamıştım. O raporu MIT'e, Başbakan'a, Cumhurbaşkanı'na, milletvekillerine, herkese gönderdik. İmralı'ya da gönderdik. Postadan takip ettik. Mudanya'ya kadar gittiğini biliyoruz. Ondan sonrasını bilmiyoruz.

Diken: Gitmiştir. Oraya kadar gitmişse İmralı'ya da gitmiştir.

Karasu: Ulaşıp ulaşmadığını bilmiyoruz. Geri dönüş olmadığından üstüne gitmedik. Kürt sorunu aslında halkların eşit olmama sorunudur. Kürtler bu coğrafyada Türklerle eşit bir halk olarak görülmedikçe Kürt sorunu çözülemez. Kürt sorunun Türkiye'nin demokratikleşmesiyle çözülebilecek bir sorun değildir. Kürtlerin toprak sorunu var. Kendi coğrafyalarını yönetme sorunu var. Kaldı ki Kürtler Türkiye'yi demokratikleştirmek istiyor. Bu sorumluluğu kendilerinde görmeleri yanlış. Diyorlar ya "Karşıdan düşman geliyor, ne yaparsın?" Çeker vururum. Aynı anda sağdan biri gelse önce onu, sonra onu. Sonra soldan biri gelse önce onu, sonra onu falan. Demişler ki "Peki bütün bunlar olurken seni havadan bombalıyorlar, arkanda da uçurum var, ne yaparsın?" Allah'tan korkun! Bence Kürtler bu ülkeyi demokratikleştirecek tek halk olarak görülmemeli. Bir ülke demokratikleşecekse herkes bunu yapmalı.

Diken: Yani Kürtlerin omuzuna kalmamalı. Türkiye'deki demokrasi güçleri bu konuda Kürtlere destek olmalı.

Kararsu: Evet. Ama bu destek olsa da, yine söylüyorum, demokratik bir Türkiye de Kürtlerin sorunlarını çözmeyecek. Kürtlerin bu ülkenin ortağı olma gibi bir sorunu var. İşin özü budur. Ortak olarak kabul edilecek misin, edilmeyecek misin? Mesele bu.

Diken: Barış sürecinin de kilit noktası budur.

Karasu: Yani, evet. Bu kabul edilirse, kabul edilmişse... Devlet aklı dediğimiz akıl... Kaç tane devlet var, bir devletin kaç tane aklı var, eşref saati hangi saat, onu bilemiyoruz. Bir veya üç ay sonra bitse bile Kürtlerin muhatap ola-

rak kabul edilmesi, sürecin bu meşruiyeti beraberinde getirmesi önemli. Fakat ben gelecekle ilgili çok iyimser değilim.

Bence Kürt hareketi de netleşmelidir, kararını vermelidir. “Demokratik yollardan mücadele edeceğim, bu halkın taleplerini demokratik yollardan alacağım,” diyorsa bence bunu çok net bir şekilde deklare etmeli. Bütün paradigmasını, çalışma sistemini, yöntemini, araçlarını ona göre oluşturmalı. Yok eğer savaş da hâlâ bir seçenek olarak duracaksa bu gelgitler olmamalı. Benim kanaatim bu yönde. Daha özünde diyelim ki Kürtler silahlı mücadele yolunu seçmek zorunda bırakılmış olmasalardı Kürdistan’daki illerin çoğu bence Kürtlerin elinde olacaktı. Büyük bir ihtimalle yani. Bu kadar göç, bu kadar ölüm yaşanmamış olacaktı.

Kürt hareketinin net olması gerekiyor. Devletle ne görüşülüyor ve ne yürütülüyor, bence bunun da her türlü bilinmesi gerekiyor. Ama temel konu, halk olarak kabul edilecek misin, edilmeyecek misin? Görünürde bu zor. Kürt sorunu belediyeleri alıp yönetme sorunu değil. Bu bakış açısının da çok büyük bir risk taşıdığını düşünüyorum. Bir süre sonra sadece yerel yönetimler ekseninden meseleye bakmış olursun. Amaç belediyeleri yönetmekse bu kadar geçmişi ne yapacağız? Bu kadar yaşadığımızı ne yapacağız? Ben o raporda dile getirmiştım, özerklik falan düşünülecekse, biz BINDER olarak da böyle düşünüyoruz, İspanya türü bir özerklik, Katalan, Bask bölgesi gibi bir özerklik olabilir. Bunun bir hak olduğunu düşünüyoruz. Seçim dönemiyle ilgili bir şey soracaktınız.

Baysal: Siyasi partilerin sivil toplum kuruluşlarını ziyareti için ne düşünüyorsunuz?

Karasu: Siyasetle uğraşanlar sivil toplum örgütlerine ne kadar inanıyor? Onları ne kadar gerekli görüyor? Bu örgütlerin kendi işlerini kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağına bakıyorlar, değil mi? Bu örgütlerin devletle ilişkilerini ne kadar değerlendirebiliyorlar? Normal zamanlarda sivil toplum örgütlerinin yanında yer alıyorlar mı almıyorlar mı? Bir katkıları var mı yok mu?

Diken: Sizin buraya kadar yaptığınız çalışmaları ne kadar önemsiyorlar?

Karasu: İşte biz seçim dönemlerinde bu tip ziyaretleri doğru bulmuyoruz. Kabul de etmiyoruz zaten. Hiçbir siyasi partinin seçim dönemi ziyareti ni kabul etmiyoruz. Ama normal zamanlarda her türlü diyaloga açığız tabii.

Baysal: BINDER’i kuranlar daha çok hangi kesimden? Öğretmen mi? Memur mu?

Karasu: Memur da var, ev hanımı da var, gençler de var. Kadın-erkek sayısı da dengeli.

Yollar kapatıldığı için Bingöl'den çıkış zor oluyor. Birkaç turdan sonra çıkabiliyoruz şehirden. Genç ilçesinde duruyoruz. İlçenin girişinde "Şeyh Said'in memleketine hoş geldiniz" yazıyor. Afişi fotoğraflıyoruz. Hava daha da bozuyor, şimşekler çakmaya başlıyor. Lice'den geçiyoruz. Ünlü Bırkleyn mağaralarının adını "Büyük Mağara" diye değiştirmişler. Sinirimiz bozuluyor. Bugün ölen, on altı kiloya düşmüş Berkin var aklımızda. Recep Tayyip Erdoğan'ın 24 Haziran 2013 günü Erzurum'daki mitingde "Polise talimatı ben verdim" deyiş i de aklımızda.

Adı değiştirilmiş köylerimize, ovalarımıza, mağaralarımıza bakıyoruz. Yağmur daha da hızlanıyor, dolu başlıyor. Sağanak, sağanak... Kürdistan'a ve Berkin'e ağılıyoruz.

MALATYA

Bugün 13 Mart 2014 Perşembe.

Sabah yedide hareket ediyoruz Diyarbakır'dan. Hazar Gölü'nde duruyoruz. Göl muhteşem görünüyor. Gezin'e kar yağmış. Hazar Baba Dağı'nın dorukları karla kaplı. Hava çok soğuk. Göl kıyısında birçok site ve yazlık var. Buralarda her yaz Diyarbakır ve Elazığlılar komşu olurlar.

Gezin'den sonra hava biraz yumuşuyor. Yolda Diyarbakır'ın eski isimlerini konuşuyoruz. Omid'i Asurlular kullanmış, sonra Amid olmuş. Roma ve Bizanslılar Amida demişler. Son yüz yıldır da Kürtler Amed olarak kullanıyorlar. Amed "Med'lere ait olan" anlamına geliyor. Diyarbakır ismi ise Cumhuriyet'in ilanından hayli sonra yaratılmış, uydurma bir isim. "Bakır tenli insanların yurdu" olarak akla gelip kullanılmış. Diyarbakır derken, sonundaki "kir" taş demek. "Taşların şekillendirdiği yer" anlamına da geliyor Diyar-ı bekr. Şeyhmus Abi *ŞehrAmed* kitabında anlatmış.

Elazığ'dan geçerken Elazığ isminin de uydurma olduğunu, aslının "El'aziz", yani "Abdülaziz'in yurdu" olduğunu söylüyor Şeyhmus Abi.

Elazığ girişine büyük bir Türk bayrağı asılmış. Malatya'ya yaklaşınca Keban baraj havzası başlıyor. Havza Malatya Kömürhan Köprüsü'nden başlayarak Kale ilçesine kadar yayılmış. Yollar çok düzgün.

Malatya girişinde "vitamin durağı" diye küçük kulübeler yapılmış. Birden on üçe kadar numaralandırılmış bu vitamin duraklarında kuru kayısı, badem gibi doğal ürünler satılıyor. Malatya'ya yaklaşıp hava güzelleşiyor. Beydağları karşıda. Şeyhmus Abi bir türkü tutturuyor:

"Sordum sual ettim kimin yarisan
Kurban olam Beydağlarının karı'san, karı'san"

Türk bayrağıyla süslenmiş caddeler karşılıyor bizi Malatya'da. İki metrede bir bayrak asılı olmasına şaşıyoruz. Bayrak sallamazlarsa Türklükleri ellerinden alınacak diye mi düşünüyor Malatyalılar?

Türkiye gergin, sokaklar gergin. Dün Berkin'in cenazesi dolayısıyla tüm Türkiye'de eylemler yapıldı. Eylemlerde yaralananlar oldu. Siyasetçilerin beslediği sokaktaki gerginlik her gün başka mekânlara taşıyor. Metrolar, üniversiteler, parklar... Her yerde şiddet var.

Bugün İstanbul'da yirmi iki yaşındaki Burak, Dersim'de polis memuru Ahmet bu şiddet ortamının kurbanı oluyorlar.

New York Times gazetesinde tam sayfa bir ilan dikkati çekiyor bugün. İlanda kara gözlü bir çocuk gülüyor, üzerinde "Berkin için adalet yok" yazıyor.

MALATYA BİLGİ YOLU EĞİTİM KÜLTÜR VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ DERNEĞİ (BİLSAM)

İBRAHİM GEZER (Başkan) - FERMAN SALMIŞ (Üye)

BİLSAM yönetiminden Ferman Salmış ile yol üzerinde buluşarak BİLSAM'ın bulunduğu konağa gidiyoruz.

BİLSAM tarihî bir Malatya konağında yer alıyor. Ahşap konağın en alt katı eskiden hizmetçilere aitmiş. Bu bölümde bizim için hazırlanan kahvaltıyı yapıyoruz. O arada BİLSAM Başkanı İbrahim Bey de geliyor. İbrahim Bey gözlüklü, takım elbiseli, kır saçlı bir bey.

Kahvaltı sırasında iki polis geliyor. Malatya'da sivil toplum örgütlerine sık sık uğradıklarını, halkla iyi ilişki kurmaya çalıştıklarını, bu sayede olabilecek toplumsal olayları önceden öğrenip önlem alabildiklerini söylüyorlar.

Kahvaltıdan sonra üç katlı muhteşem konağı geziyoruz. Konağın giriş katındaki tablonun üzerinde Türkçe ve Arapça "Emrolduğun gibi dosdoğru ol" yazıyor. Birinci katta İbn-i Haldun toplantı salonu var. Odadan odaya geçiliyor. Her odanın bir adı var. Bir odanın adı Kurtuba Semerkant, birininki Yunus Emre Hasbıhal Salonu ve en üst kat Cihannüma... Odalar muhteşem halı ve kilimlerle döşeli. Salonda bir panoda Farsça kurs açıldığı yazıyor. Bir-iki kitap tanıtımı ve mutlu aile konferansının afişleri var. Görüşme yapacağımız, eşyaların ceviz ağacından yapıldığı odaya geçiyoruz.

BİLSAM, kaynakları oldukça zengin bir sivil toplum örgütü. Konağın yanında akademi olarak kullanacakları bir bina daha yapıyorlar. Bir de matbaaları var.

Erdemliler ittifakı

• BILSAM hangi tarihte, hangi ihtiyaçtan dolayı kuruldu ve BILSAM neler yapar?

İbrahim Gezer: Öncelikle hoş geldiniz! Böyle bir imkânı sağladığınız için teşekkür ediyorum. Kısa adı BILSAM olan Bilgi Yolu Eğitim Kültür ve Sosyal Araştırmalar Merkezi dernek statüsünde bir kuruluş olup sivil toplum faaliyetleri yürütmektedir. 2005'te eğitimci, akademisyen, iş adamı yaklaşık iki yüz arkadaş bir araya gelerek kurduğumuz bir sivil toplum kuruluşu. Çok sayıda sivil toplum kuruluşu var, ama BILSAM insan kaynağı biraz daha zengin olan bir sivil toplum kuruluşu. Yola çıkarken de yapılmayan şeyleri yapmaya ağırlık vermek gibi bir düşüncemiz vardı. Yaşadığımız şehirde, bölgede, ülkede eksik gördüğümüz şeylere ağırlık verelim istedik. Yaşam boyunca eğitim dediğimiz veya başka yerlerde *invisible university* diye geçen sivil akademik eğitim çalışmalarının eksikliğini hissettiğimiz için burada "Kurtuba Akademi" diye bir akademi oluşturduk.

• BILSAM yapısı içerisinde mi?

Gezer: Evet. Bu akademi her yılın başında kayıtlarını alır. Her yıl üç yüz ile beş yüz arası öğrenci akademinin çalışmalarına katılır.

• **Neden Kurtuba? İspanya'da Cordoba dediğimiz bölgeden mi esinlendiniz?**

Gezer: Kurtuba insanlığın küresel birikimini doğusuyla batısıyla sentezlemiş bir bölgedir. Biz bunu önemsiyoruz. Türkiye'nin doğusu, batısı, kuzeyi ve güneyiyle beraber yaşama refleksinin bir yansıması olarak bu sentezci yaklaşımları önemsiyoruz. Türkiye bulunduğu bölge itibarıyla hem Doğu'nun hem de Batı'nın birikimini sağlıklı sentezleme potansiyeline sahip bir ülke. Çünkü Anadolu'da farklı etnik yapılardan, farklı düşünsel yapılardan gelen insanlar olarak bir sentez oluşturmuş durumdayız. Sentezcilik biraz da bu toprakların kaçınılmaz kaderi. Tarih boyunca onlarca medeniyet, kültür, din ve anlatı gelip bu topraklarda buluşmuşlar, bir sentez oluşmuş ve bu topraklara mayalamışlar. Dolayısıyla Anadolu homojen yapılardan ziyade heterojen yapıların coğrafyasıdır. Kurtuba biraz bunu çağrıştırıyor. Amaç, Türkiye'nin bir kültür merkezi olması sebebiyle Doğu'nun da Batı'nın da birikimini kullanmak.

Kurtuba Akademisi giriş seminerleriyle başlar. Sonrasında düşünce ve medeniyet tarihi başlığı altında temel seminerlerimiz var. Ama giriş seminerlerimiz çok daha çeşitli. Kültür, eğitim, dış politika, dinî bilimler, fotoğrafçılıktan tutun ebruya kadar değişik alanlarda seminerlerimiz var. Yine Ferman Salmış Bey'in yürüttüğü etkili iletişim yöntemleri gibi daha kişisel gelişime yönelik alanlar dâhil birçok şeyi içerebilir. Ondan sonra temel seminerler dediğimiz başlıkta altı ay boyunca öğrenciler düşünce ve medeniyet tarihi okurlar. Ondan hemen sonra ihtisas çalışmalarına geçerler. Bu çalışmalar da altı ay kadar sürer. Orada istedikleri alanlardan birine yoğunlaşırlar. Bir danışman hocaları olur. Danışman hocalar da genelde akademisyen arkadaşlarımız olur. Daha sonra bir tez hazırlarlar. Bunların tamamı üç-dört yıl sürer. Tezlerden sonra ulusal düzeyde bir sosyal bilimler öğrenci sempozyumu yapılır. Her yıl kasım başında yapıyoruz. Öğrenciler orada sunum yaparlar. Türkiye'nin değişik yerlerinden doktora öğrencileri, yüksek lisans öğrencileri de gelir. Sunum yapan öğrencilerin yarısı Kurtuba Akademi'den, yarısı da ülkenin değişik yerlerinden gelmiş gençlerdir. Sunumdan sonra Kurtuba Akademi'den mezun olurlar.

Diken: Bunlar aslında önlisansı bitirmiş öğrenciler değil mi? Üniversite okumuş âdeta bir master veya doktora öğrencisi gibi çalışma yapıyorlar.

Gezer: Öğrencilerin çoğu lisans, yüksek lisans öğrencileri ve doktora öğrencileri olabiliyor. Ama üniversitede okuma veya mezun olma gibi bir şartımız yok.

Diken: Lise mezunu birini de alıyorsunuz yani.

Gezer: Evet, lise mezunu biri de katılabilir. Sonuçta burası bir akademi.

Diken: Sizinle işi bittikten sonra bunların takibini yapıyor musunuz?

Gezer: BİL.SAM Öğrenci Topluluğu'na üye yapıyoruz. Şu an yüzün üzerinde üyesi olan bir topluluktur. Sadece Kurtuba Akademi mezunları değil bunlar, eğitimin dışında, sosyal faaliyetler için gelen öğrenciler de dâhil. Ama mezunlar arttıkça Kurtuba Akademi Mezunları Derneği kurularak bunların kendi aralarında bir network oluşturması da sağlanabilir.

• **Derneğin toplamda kaç üyesi var? Kaç kadın?**

Gezer: Yaklaşık iki yüz elli üyemiz var. Kırk-elli kadarı kadın.

• **Derneğin nasıl bir yönetim modeli var?**

Gezer: Dokuz kişilik bir yönetim kurulu var. Bütün derneklerde olduğu gibi en yetkili kuruluşu genel kuruldur. Genel kurulda liste yöntemiyle veya çarşaf liste yöntemiyle bir yönetim kurulu belirleniyor, genel kurul kararıyla yönetim kurulu iki yılda bir değişiyor. Tamamen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur. Ama tabii ki ülkemizde uzlaşma kültürünün, demokrasi kültürünün, sivil toplum anlayışının, hoşgörünün, katılımcılığın gelişmesine katkı verme niyetinde olan bütün dost ve kardeş kuruluşlarla işbirliğine açığız. Birçok paydaş organizasyonlarımız var. BİL.SAM'ın Malatya'da yaptığı güzel şeylerden biri de çok sayıda paydaş organizasyonu gerçekleştirmiş olmasıdır.

• **Sivil toplum örgütleriyle, kamu kuruluşlarıyla veya farklı yapılarla ortak işler yapıyor musunuz?**

Gezer: Evet, yapıyoruz. Mesela sempozyum yapacaksa konusuna bağlı olarak kamudan, özel sektörden ve sivil toplumdan üç-beş kuruluşla birlikte yapıyoruz. Konusuna göre başka kurumlardan katılımcılar alıyoruz. Eğitim kuruluşu olabilir, sivil toplum kuruluşu olabilir, belediye olabilir, diğer kuruluşlar olabilir, şehir içinden veya dışından olabilir. Bunun yanı sıra Ferman Salmış Hocalarla Malatya Platformu diye bir yapılanma geliştirdik, yaklaşık yüz üyesi olan. Bütün toplumsal kesimlerden, bütün farklı düşüncelerden, kamu sektöründen, özel sektörden ve sivil toplumdan temsilcilerin bulunduğu, hatta vali ve belediye başkanının da sivil bir duruşla katıldıkları bir yapı. Mesela vali "Ben Malatya Valisiyim," diye tanıtmaz kendini orada, "Malatya Valiliği'nde çalışıyorum," diye tanıtır.

Baysal: Bu, pratikte olabiliyor mu? Yani sadece platformun bir üyesi olarak oturabiliyorlar mı?

Gezer: Tabii. Protokol uygulamıyoruz. Herkes rahatça oturuyor. Bir köşede milletvekili, bir köşede bir sivil toplum kuruluşu yöneticisi, başka bir köşede vali oturuyor ve bir konuyu üç-dört saat enine boyuna tartışıyoruz.

• **Sonuca gidiyor mu?**

Gezer: Alınan kararlarla ilgili bir sonuç bildirgesi yayımlıyoruz. Sonuçta bu bir icra organı veya resmi bir organ değil. Öneri ve tavsiye niteliğinde sonuçlar koyuyoruz ortaya. Birçoğunu da uygulama imkânı oluyor, bu konularla ilgili komisyonlar falan kuruluyor. Malatya Platformu'nu birçok il örnek alıyor, tüzüğü bizden örnek alıp üzerine çalışan iller var. En az üç-beş il den tüzük istendi. "Nasıl çalışıyorsunuz? Nasıl çalışmalar yürütülüyor?" gibi... Başka bir örnek, mesela Empati Düşünce Topluluğu diye bir topluluk oluşturduk. Ferman Hoca gibi birkaç arkadaşın koordinatörlüğünde. Orada da düşünsel farklılıkları esas aldık. Malatya Platformu'nda toplumsal temsiliyet esasken burada düşünsel temsiliyet esas. Her düşünceden otuz-kırk arkadaşımız ayda bir toplanır, bir konuyu enine boyuna tartışırlar.

Diken: Bu kadar işi hangi bütçeyle yapıyorsunuz? Proje mi yapıyorsunuz? AB, SODES veya başka programlardan para alıyor musunuz?

Gezer: Onu hemen açacağım, yalnız son bir cümle ekleyeyim paydaş organizasyonlarla ilgili. BILSAM yaptığı çalışmalarla şehrimizde gerçekten hangi düşünceden olursa olsun bütün toplumsal kesimlerin, bütün sivil toplum kuruluşlarının güvenle baktığı ve bir projenin içerisindeyse birçoğunun gelip rahatça katıldığı bir çatı kuruluşuna dönüşmüş durumda. Örneğin Malatya'da her düşünceden yüz altmış civarında sivil toplum kuruluşunu bir araya getirip çözüm sürecine destek için ortak açıklama yapma gibi organizasyonlarımız var. Yani ülkemizin hayrına olan gelişmelere beraberce katkı sağlama konusunda bir duyarlılık oluşması için gayretlerimiz oluyor.

Gelelim sizin sorunuza... BILSAM temelde üye aidatlarından istifade ediyor. Hayırsever iş adamı arkadaşlarımızın, paydaş kuruluşların destekleri oluyor. Örneğin bir projeyi Milli Eğitim'le veya belediyeyle birlikte yapıyor-sanız maddi katkı verebiliyorlar. Ayrıca SODES projelerimiz var, AB projelerimiz var. Bu kaynaklardan istifade ediyoruz. Bunun dışında bir yayınevimiz var, ama henüz daha kendi giderlerini ancak karşılayabiliyor. Gelir kaynakları özetle böyle. Hayırsever iş adamlarımızın katkıları, paydaş kuruluşların katkıları, üye aidatları ve proje destekleri.

• Pekî bir sivil toplum örgütü olarak BİLSAM'ın Malatya'da yarattığı hava nedir?

Gezer: Ben aynı zamanda Fırat Kalkınma Ajansı'nın kalkınma kurulu başkanlığını da yapıyorum, o vesileyle bölgede birçok ile gidip çalışmalar yürütüyorum. BİLSAM olarak Malatya'ya ve bölgeye kattığımız en önemli şeylerden biri katılımcılıktır. Ama homojen bir katılımcılık değil, her kesimden, her düşünceden insanın bir araya gelmesini sağlayan bir katılımcılık. Böylece istişare kültürünün gelişmesine çok önemli bir katkı yaptığımızı düşünüyorum. Hatta bu kadarını yapan sadece Malatya'da değil bölgede de çok kuruluş olduğunu düşünmüyorum. Belki Türkiye'de de bu anlamda çok fazla kuruluş yoktur.

Bir de üniversite-toplum işbirliğine katkı sağlayan bir kurum haline geldiğimizi düşünüyorum. Kurum olarak üniversiteyle çok mümkün olmuyor, ama akademisyenlerin gelip burada seminerlere katılmalarını, konferanslar vermelerini, bağımsız sempozyumlar organize etmelerini, toplumun her kesimiyle oturup konuşmalarını sağlıyoruz.

Önemsediğimiz bir başka nokta ise BİLSAM'da ciddi bir insan kaynağı havuzunun oluşmuş olması. Elli civarı akademisyen üyemiz var, yetmiş civarı öğretmen üyemiz var, iş adamı arkadaşlarımız var, kamu kurumlarında memur arkadaşlarımız var, kırk elliye yakın hanımefendi üyemiz var, gençlerden üyelerimiz var, üniversite öğrenci toplulukları gibi gençlik topluluklarımız var.

BİLSAM'ın en önemsedığı şeylerden biri de yazılı kültüre katkı yapılmasıdır. Özellikle Anadolu'nun bu tür illerinde yazılı kültür oluşturmak kolay değil. Şehirlerin hafızası oluşmamış ya da muhafaza edilemiyor. Biz BİLSAM Sosyal Araştırmalar Merkezi diye bir birim kurduk. Kendi yönetimi var. Her yıl bir ulusal, üç yılda bir de uluslararası sempozyum yapar, her sempozyumda ortalama elli bildiri sunulur, onlar kitaplaştırılır. Ayrıca her yıl on-on beş kadar konferans düzenleriz. Katılımcılar genelde araştırmacı, yazar, gazeteci ve akademisyenler olur. Sadece belli bir görüşe sahip insanlar değil, çok farklı görüşten insanlar gelir, burada konferans verirler. Bunlarla birlikte BİLSAM'ın tartışma kültürüne çok ciddi bir katkı yaptığını düşünüyorum. O konferanslarda kırk beş dakika sunum olur, ama bir o kadar da müzakereler olur. Katılımcılar görüşlerini ifade ederler. Yine yazılı kültüre destek anlamında düzenli olarak hazırladığımız araştırma raporları var. Ağırlıklı olarak ille ilgili, bölgeyle ilgili. "Malatya Vizyon 2023", "Malatya Eğitim Raporu", "Malatya Kayısı Raporu" gibi, ilçelerimizle ilgili sorunları ve bu sorunlar için çözümleri araştırdığımız raporlarımız var.

Diken: Devletin resmi bakışı hep “Burası İnönü’nün memleketi, burası Turgut Özal’ın memleketi,” şeklinde, ama bence Malatya Malatyalı Fahri’nin memleketidir. Büyük bir sanatçıdır; bir ekoldür. Ünlü bir gazelhanıdır. Böyle baktığımızda, BİLSAM gibi bir kuruluşun etnik, kimliksel veya bilimsel bir dili var mı?

Gezer: Anadolu yüzyıllar boyunca farklı kültürlerin buluşup bir sentez oluşturduğu mümbit ve bereketli topraklar. Bu yönüyle zengin topraklar. Tarih boyunca farklılıklarını zenginlik olarak kabul eden toplumlar gelişmiştir. Farklılıklarını sorun olarak görüp ortadan kaldırmaya çalışan toplumlar ise tarihin arka planlarına itilmiştir, hatta yok olup gitmişlerdir. Bugün de gerçekten farklılıklarını zenginliğe dönüştürmeyi başaran veya başarma eğiliminde olan toplumların öne çıktığını görüyoruz. Dolayısıyla Anadolu topraklarının da gerçekten bu bilginin, hikmetin, medeniyet tasavvurunun yansıdığı topraklar olması gerekir. Bugün de Anadolu coğrafyasında yaşayan, farklı etnisiteden, farklı dünya görüşlerinden insanlar olarak ortak paydada buluşup, yeni bir zenginlik olarak bilgi üretip, bir dil geliştirip, bu dil üzerinden birbirimizi sevmek, kabullenmek, bir kültür, bir medeniyet üretmek girişimine yeniden başlamak gerektiğini düşünüyorum. Hatta biz Ferhat Kentel Hoca’nın bir kitabını da bastık, *Yeni Bir Dil, Yeni Bir Toplum* diye. BİLSAM da bir dil oluştururken özellikle bunu önemsiyor. Yani katılımcılığı sağlayıp birlikte bir şeyler üreterek İslâm medeniyetinin merkezî ülkelerinden biri olan Anadolu coğrafyasını Diyarbakır’ıyla, Yozgat’ıyla, Edirne’siyle, Ağrı’sıyla, Samsun’uyla, Hatay’ıyla birlikte nasıl bir esenlik vadisine, bir selam yurduna, bir barış adasına dönüştürebiliriz? Hatta sadece bu topraklarda değil, özel anlamda Osmanlı bakiyesinde ve genel anlamda bütün dünyada sınırların belki kalkmadığı ama anlamsız hale geldiği bir dünyayı nasıl kurabiliriz? İnsanların gelip okuyabildiği, ticaret yapabildiği, ikamet edebildiği, karşılıklı etkileşime girebildiği, insanlık adına, adalet adına, özgürlük adına, ahlâk adına güzel şeyler üretebildiği bir dünya nasıl kurulur? Bunu yapmaya çalışıyoruz aslında. Elbette kişisel dünya görüşümüz, bir duruşumuz var. Mesela ben gençliğimde İslâmcı hareketler içerisinde bulundum, bugün de böyle bir dünya görüşüne sahip bir insan olarak Anadolu’nun bu kucaklayıcılığı veya bu kuşatıcılığı sağlayacağına inanıyorum. Anadolu’nun bu potansiyeli taşıdığını düşünüyorum.

• On beş yıl içinde Malatya’da sivil toplum açısından nasıl bir değişim gözlemlendi?

Gezer: Ferruh Bozbeyle’yi bilirsiniz, eski meclis başkanlarımızdan. Demokrat Parti’nin kuruculuğunu ve başkanlığını yürütmüş bir siyaset adamımızdır. Onu burada misafir etmiştik, bir anekdot anlatmıştı. Mecliste bir gün

CHP'li bir arkadaş gelip "Başkanım biz bu medeni kanunu İsviçre'den alırken vakıf kelimesini 'tesis' olarak çevirmişiz, tesisden kimse bir şey anlamıyor, bunu 'vakıf' olarak değiştirip kullansak millet ne olduğunu daha iyi anlayacak," demiş. Ferruh Bey de "Baktım, mantıklı geldi, mecliste görüşülecek epey konu varken buna öncelik tanıdık. Tesis kelimesinin vakıf olarak değiştirilmesine karar verdik. Ondan sonra bir anda Türkiye'de vakıflar patladı," dedi. Âhilikten, loncalardan itibaren bu topraklarda neredeyse bin yıldır çok önemli misyonlar üstlenmiş kuruluşlar var. Daha öteye gidersek Hz. Peygamber'in döneminde erdemler ittifakı dediğimiz yapılar var. Peygamberlikten önce erdemli insanların bir araya gelip Mekke'de olup biten yanlışlara çözüm bulmak için oluşturdukları bir yapı. Peygamberlikten sonra da Hz. Peygamber'e bahsettiklerinde diyor ki "Bugün benzer bir teklifle gelseler yine gider öyle bir harekete katılırim," diyor.

Modern anlamda, günümüzdeki anlamıyla sivil toplum kuruluşu 80'lerden sonra Türkiye'de yeni yeni yer tutmaya başlamış bir olgu. Sol hareketlerin belki biraz daha önce keşfettiği bir olgu. 90'lı yıllarda İslâmcı hareketlerin ağırlıkla keşfetmeye başladığı bir olgu. Özallı yıllardan itibaren, özgürlüklerin sınırlarının biraz daha genişletilmeye başladığı dönemle birlikte hızla yayılmaya başladı. Son on yılda Malatya'da da sivil toplum kuruluşları arttı. Bu kuruluşların etkinlikleri de arttı. Farklı sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelip ortak çalışmalar yapmaları anlamında birbirlerini kanık-sama... Birçok yapının görünür hale geldiği bir alan olmaya başladı. Türkiye'nin yaşadığı sorunlara paralel olarak bunlar inişler ve çıkışlar yaşadı. 90'lı yılların başında, çok sayıda faili meçhulün yaşandığı yıllarda, birtakım asimetrik olayların yaşandığı dönemlerde sivil toplumun çok bir varlığından bahsedemeyiz. Ama özellikle son yıllarda bunların atlatıldığını, sivil toplumun daha görünür olmaya başladığını ve demokratikleşme paketleriyle birlikte de gelişme istidadını artırdığını görüyoruz. Malatya'da da bölgede de Türkiye'de de gözlemlediğimiz bir durum. Gelişmenin ne kadar nicel, ne kadar nitel olduğu tartışılabilir.

Diken: Malatya muhalif bir şehir değil. İktidarla başı hoş bir görüntü arz ediyor uzun zamandır. Acaba burada yerel yönetimlerle devletin temsili organlarının sürekli birlikte çalışması sivil topluma bir rahatlık mı sağlıyor? Malatya'da muhalif bir yerel iktidar olsaydı aynı rahatlık olabilir miydi sivil toplum dünyasında? Anlattığınız gibi yüz elli kadar örgüt bir araya gelip Malatya Platformu'nu oluşturabilir miydi?

Gezer: Dedğiniz olgunun kısmen doğru bir karşılığı var, ama tamamen de böyle değil. Malatya'yı bu anlamda nasıl okuduğunuza bağlı. Bir yönüyle Malatya'yı sağduyunun sesi diye okuyabilirsiniz, çünkü Malatya yıllardır

-bir-iki spontane olay hariç- içerisinde sürekli bir harmoniyi, sürekli bir uyumu ve barışı beslemiş bir şehir. O spontane olayların da, örneğin Zirve hadisesinin provokasyon olduğu, birtakım şer odakları tarafından organize edildiği biliniyor. Aşağı yukarı ortaya çıktı.

Malatya belki birçok kez iktidarlarla uyum içerisinde olmuş, ama yer yer tavrını da göstermiş, aykırı duruşları da olmuş. Niyazi Mısri buna bir örnektir. Hatta nasıl okuduğunuza bağlı olarak Turgut Özal da örnektir. Çünkü Turgut Özal o günün paradigmasına başkaldıran bir siyasetidir. Malatya Ahmet Kaya'nın yaşadığı veya yetiştiği topraklardır. Şemsi Belli'nin yetiştiği topraklardır, Niyazi Mısri'nin yetiştiği topraklardır. Böyle bir damarı da içinde sürekli beslemiş bir şehir.

Diken: Katledilen Hrant Dink'in de memleketidir.

Gezer: Evet, Hrant Dink'in de memleketidir. Hemen bir çırpıda saydığımız bu isimler bile Malatya'nın böyle bir damarının olduğunu gösteriyor. Gerektiğinde duruşu olan, itiraz eden, aykırı şeyler söyleyebilen, iktidarların her dediğine hemen uyum sağlamayan bir olgu da göze çarpıyor. Yani daha uyumlu bir gidişat var, ama nasıl okuduğunuzla alakalı. Belki daha sağduyulu davranarak kendi içerisinde birtakım dönüşümleri yaşayan bir şehir olarak...

Diken: BİLSAM "Zirve Katliamı" meselesine nasıl bakıyor? Ayrıca Malatya'dan geçmişte Hrant Dink'in mahallesindeki kiliseyi restore etmek, onu yeniden topluma kazandırmak anlamında bir ses çıkmıştı. Bu konuyu da BİLSAM üzerinden bir okuma yaparak anlatırsanız sevinirim.

Gezer: Zirve hadisesi yaşandığında en çok bunun için üzülmüştüm. Farklı etnik kimliklerin, farklı mezheplerin hep var olageldiği, hep beraber yaşadığı, bir iki spontane olay dışında ciddi kırılmaların yaşanmadığı bir kent düşünün. Farklılıkları kabul etmek yetmez, o farklılıkları zenginleştirmek veya kendilerini geliştirebilecekleri bir vasat oluşturmak gerekir. Bunu çok yapabiliyor muyuz, tartışabiliriz. Ama genel anlamda gerçekten bunları beraber yaşatabilmiş bir şehir. Zirve olayı müthiş bir yol kazası gibi gözüküyor. Bir şehir için müthiş bir şanssızlık. Tabii ki orada ölen insanlar en önemli kayıptır. Şehir için de ayrı bir kayıptır. Buna benzer bir şeyi Ermeni olayları için de düşünüyorum. Gerçekten Osmanlı tarihinde de çok sıkıntıların olduğu dönemler olmuş, ama Ermeni olayının benzeri bir sıkıntı çok da yaşanmış bir şey değil. Dolayısıyla Zirve olayı maalesef bazı şer odaklarının ülkede istedikleri birtakım sonuçları kotarmak adına sahneye koydukları... O dönemlerde müthiş bir misyonerlik faaliyetinden bahsedilmeye başladı. Biz bile şaşırıp kalmıştık. Mesela Malatya'da dört yüz tane misyoner evinden bah-

sediyorlardı, kilise evlerden bahsediyorlardı. Hatta biz arkadaşlarla tartışır-
dık, “Bu nasıl bir şey, bize neden bir tanesi denk gelmiyor?” diye. Ama bu-
nun bir manipölasyon olduğu çıktı ortaya!

Diken: Tamamı asılsızmış değil mi?

Gezer: Evet, bunun bir algı yönetimi olduğunu sonradan öğrendik. Hatta köşe başlarında gençleri yakalayıp “Dinini değiştir, 500 dolar verelim,” dedik-
lerine dair iddialar vardı. Oysa bunun aslında bir bölgenin, bir şehrin veya bir
toplumun yapılan bir şeyi kabullendirmeye algı yönetimiyle hazırlama oldu-
ğunu anladık. Bu kadar iddianın üzerine o tarz olaylar gelince tabii herkes şok
oldu, ama bir taraftan da zaten bu iş çığrından çıkmıştı. Malatya’ya dört yüz
kilise evi kurulduğu iddiasından bahsediliyordu. Malatya’nın sosyolojisiyle,
geçmişiyse çok uyuşan bir şey olduğunu düşünmüyorum. Tarihinde ve kültü-
ründe farklılıkları sıkıntılar olsa bile bir arada yaşatmayı başarabilmiş bir şeh-
re haksızlık olduğunu düşünüyorum. Ama tabii orada en büyük kaybın üç in-
sanın öldürülmüş olması olduğunu da kabul etmek lazım. Olayı şehrin psiko-
lojisi üzerinden düşünmek değil de olayın kendisi vahim yani.

Baysal: Hakikaten Malatya’da o farklılıklar yaşayabiliyor mu? Şehre gi-
rerken gördük, iki metrede bir bayrak var!

Diken: Sanki Türklüğü ısrarla kabul ettirne isteği var. Belki siz içinde
yaşadığınız için fark etmiyorsunuz.

Gezer: Malatya gerçekten farklılıklarını kendi içinde müthiş bir şekilde
sentezlemiş bir şehir. Düşünüyorum nerede bayraklar asılı diye. Partilerin
seçim için reklam çalışmaları var. Acaba onlarla mı ilgili?

Baysal: Hayır hayır, büyük büyük Türk bayrakları girişte, ana cadde-
de var.

Salmış: Bu son on beş günde olan bir şey. Kent merkezi sürekli böyle değil.

Gezer: Bir şey ispatlamak veya birilerine nazire yapmak için değil bu. Ma-
latya’da bunu birinin düşüneceğini sanmıyorum. Bunu ne valilik ne beledi-
ye düşünür.

Salmış: O konuda Elazığ’la karşılaştıramaz.

Gezer: Bayrak Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi bayrağı olduğu için, bir
temsil olduğu için asılır. Yani bu düşünceyle asılması lazım. Birilerine nazi-
re yapmak, birilerinin gözüne bir şey sokmak veya birilerini kışkırtmak için
değil. Orada farklı bir durum olduğunu düşünüyorum.

Nurcan Hanım’ın “Farklılıklar ne kadar yaşayabiliyor?” sorusu anlamlı.
Nitel ve nicel olarak değerlendirilebilecek bir konu bu. Farklılıkların zen-
ginlik olduğunu çok seslendiriyoruz, ama bunları ne kadar zenginliğe dö-

nüştürebiliyoruz gerçekten? Ya da kendilerini geliştirmelerini ne kadar sağlayabiliyoruz? O konuda sıkıntılarımız var. Örneğin, Malatya’da bir miktar Ermeni olduğunu biliyoruz, ama bunlar maalesef kimliklerini rahatlıkla ifade edemiyorlar.

Diken: Müslümanlaşmış Ermenileri mi kastediyorsunuz?

Gezer: Hayır hayır. Otuz kırk kadar ailenin olduğu söyleniyor. Bunu bilen arkadaşlar da var muhtemelen. Tanısak paydaş organizasyonlarımıza davet etmek isteriz onları, ama tanımıyoruz. Bu, şu anlama geliyor ki zenginlik dediğimiz farklılıklar, farklılıklarını gerçekten yaşayamıyor. Çözmemiz gereken sorun bu.

Diken: Hrant Dink’in mahallesindeki kilisenin restorasyonu haberi bir ara basına düşmüştü. Malatya’da Sivil Toplum Platformu diye bir platform var, onlarla bir diyalog kursanız, belki oradan bir kapı aralanabilir.

Gezer: Kesinlikle düşünülebilir. Sadece Hrant Dink’in sokağında olduğu için değil, hangi sokakta varsa... Camiler nasıl kültürümüzün bir parçasıysa Anadolu’daki diğer eserler de milli kültürümüzün bir unsurudur. Kiliseler, diğer ibadet mekânları, medreseler, camiler, bunları bir bütün olarak değerlendirip kültürümüzün bir unsuru olarak korumamız gerekiyor. Bu, insanlık vazifesidir. Bu topraklarda insanlar yaşamış, birtakım eserler ortaya koymuşlar. Biz Müslümanlar başka ülkelerde bıraktığımız eserlerin bugün gözümüz gibi saklanıp korunmasını istiyorsak Ermenilerin, Hristiyanların, Yahudilerin de varsa bu topraklarda o tür eserlerine sahip çıkmamız gerekir. Bunlar insanlığın ortak eserleridir. Kaldı ki biz tarih boyunca bu hususta duyarlılık göstermiş bir milletiz. Hatta Ferman Hocam, siz de mutlaka okumuşsunuzdur Amin Maalouf’un *Ölümçül Kimlikleri*’ni... O kitapta bir anekdot anlatır, “Ben bin yıldır Lübnan’da Müslüman bir toplumda yaşayan Hristiyan bir ailenin ferdiyim,” der. “Bin yıldır kimseden bir zarar görmeden yaşıyoruz,” der. “Ama bin yıldır Hristiyan toplumunda yaşayan Müslüman bir ailenin ferdi olsaydım çok büyük ihtimalle yok edilmiş olacaktım,” der. Endülüs’ü örnek verir, Sicilya’yı örnek verir, oradaki Müslümanların başına gelenleri anlatır. Tarihte gerçekten bunun ipuçları var. Hatta orada kendince bir sonuca gidip der ki “Bu kadar özgürlükçü bir din, ama neden İslâm coğrafyasında bu kadar şiddet sarmalı yaşanır? Tarihinde engizisyonlar olan, cadı avları olan bir kültür –Hristiyanları kast eder– nasıl bu kadar özgürlüğün simgesi haline geldi?”

Diken: Ermenistan Yazarlar Birliği’nin konuğu olarak Erivan’a gittiğimde, şehir rehberim Adıyaman Ermenisi Sarkis isminde bir arkadaştı. Çini-

Surp Giragos Ermeni Kilisesi'nde pazar ayini sonrası kahvaltı.

li Cami, Mavi Cami diye bir camiye götürdü beni. Yüz elli yıllık bir cami. Cemaatin büyük çoğunluğu İranlı Müslümanlar, ama İranlı olmayan Müslüman tebaa da var. Ermenistan'da altmış bin Kürt yaşıyor, yaklaşık iki bini Sünni Kürt, elli sekiz bini Ezidî Kürt. Sünni Kürtler bu camiye gidiyor. Sarkis dedi ki "Şeyhmus Abi, herhalde siz Müslümanlar aynı esnekliği göstermediniz. Bizim kiliselerimizin Kürdistan'daki hali içler acısı. Kiliselerimizi ahıra çevirdiniz. Bakın sizin caminiz burada nasıl pırl pırl" Ben de "O kadar haksızlık etme," dedim, "Surp Giragos Ermeni Kilisesi üç sen önce Türkiye Ermeni Patrikhanesi'yle Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin partnerliğinde dört trilyon harcanarak restore edildi. Bununla beraber söyleyecek bir sözümüz oldu". Hrant Dink'in Malatya'da evinin bulunduğu mahalledeki kiliseye el atarsa Malatya Platformu'nun anlatmaya değer, ete kemiğe bürünmüş bir hikâyesi olur diye söylüyorum.

Gezer: Bu örneğin içinde ilginç bir rekabet var. İşte insan olarak orada yarışmamız lazım. Oradaki yarışmanın düzeyi bizim insanlığımızın derinliği hakkında ipuçları verecek. Biraz önce verdiğim Ahmet Kaya, Niyazi Mısıri örneklerine bir ekleme yapayım: Sait Çekmegil. Malatya'da muhalif kimliğiyle tanınan bir isim. Mesela Sait Ertürk, muhalif kimliğiyle tanınan bir isim. Zekeriya Şengöz, hâlâ 28 Şubat davasından hapistedir. Malatya'da cemiyetçi yapının gelişmesinde ciddi etkisi vardır. 28 Şubat mağdurdur ve

hâlâ hapistedir. Bunlar gerek solcu gerek sağcı, Malatya'da muhalif kimliğiyle öne çıkan isimlerdir. Ama Malatya'nın genel olarak iktidardaki partilerle uyumlu bir çizgisinin olduğu görülüyor.

Diken: En kaliteli ses çıkaran düdük ve kavallar kayısı ve erik ağaçlarından üretilirniş. Erik zaten kayısıgiller familyasındandır. Dolayısıyla siz böyle bir şehirde Ermeni'nin, Kürd'ün, Türk'ün, bütün etnik kimliklerin sesini o düdükle, kavalla dünyaya anlatma şansına sahipsiniz. Ermeni Nişan Usta marangozdur. Oğlu Murat Nişan şimdi Kanada'da. Kardeşi İbrahim'le Diyarbakır'a geldiklerinde bana babası Xalê Nişo'dan kalan bir meyle bir kavalı armağan getirdi, Surp Giragos Kilisesi'nin açılış resepsiyonunda. İşte o Nişan Usta'nın anılarında anlattığına göre Ermeni Soykırımı'ndan sonra Nişan Usta'nın iki kardeşi katlediliyor. Sonra annesi onu çağırıp diyor ki "Asıl adını unut". Ölen iki oğlundan birinin adını veriyor ona. Öbürünün adını da soyadı yapıyor. Böyle bir hikâyesi var. Ve anılarında ne diyor biliyor musun? "Yıllarca bana Malatya'dan kayısı ağacı geldi ve ben bütün güzel kavallarımı, düdüklerimi, neyerimi, meylerimi Malatya'dan gelen kayısı ağacıyla yaptım," diyor.

Baysal: Barış süreci Malatya'ya nasıl yansıdı?

Gezer: Malatya'da anketler yapılıyordu, Malatya en yüksek destek çıkan illerden biriydi. Yüzde 70'lerin üzerinde olduğunu tahmin ediyorum. Belki şu an daha da artmış olabilir. Dolayısıyla Malatya insanı çözüm sürecinin arkasında, özellikle destekliyor, ilerlemesini özellikle istiyor, kahir ekseriyet bunun böyle olmasından yana. Bununla ilgili birçok program da yaptık. Çözüm süreci başladığında biz Malatya'da yüz altmış STK bir araya gelip sürece destek açıklaması yaptık, ulusal yayınlarda da çokça konuşuldu bu.

Akil İnsanlar Heyeti ilk toplantılarını Malatya'da yaptı. Bayağı da katımlı bir program oldu. Geldikleri ilk gün yüz kırk civarında sivil toplum kuruluşunun temsilcileriyle büyük bir salonda bir kare masa etrafında çok güzel bir toplantı yapıldı. Ulusal basın bunu uzun uzun vermişti. Ondan sonra kamuoyuna açık, yaklaşık bin kişinin katıldığı bir salon toplantısı yapıldı. Yine ağırlıklı akademisyen arkadaşların katıldığı bir toplantı yapıldı. Elbette ki farklı sesler var, toplantılarda da dikkatimizi çekti. İtiraz edenler var, sürece farklı yaklaşanlar var, bunları doğal karşılamak lazım. Oturup konuşmak gerekiyor. Ama bir realite var, Türkiye bir yıldan fazla bir süredir gençlerimizin ölüm haberlerini duymuyor. Bu, sevindirici bir şey. Bu sürecin devam etmesi, geliştirilmesi, sonuca bağlanması lazım. Farklılıklarımızla birlikte bu topraklarda beraber yaşamının yollarını yine beraber bulmamız lazım. Bu çok zor değil, ama Türkiye'nin sorun çözme katsayısı da

bizi bu hususta biraz tereddüte itiyor. Aslında bu sorunlar yıllar önce çözülmüş olmalıydı. Çok gecikiyoruz, çok kayıp veriyoruz. Elbette en temelde insan kaybı, ama Kemal Karpat'ın bir sözünü hatırlıyorum, diyor ki, "Maa-
lesef ülkemiz son yetmiş beş yıldır entelektüel enerjisinin yüzde 75'ini her türlü derinlikten ve içerikten uzak bir şekilde harcadı" Entelektüel enerji anlamında ve diğer anlamlarda müthiş kayıplar yaşıyoruz. Bu sorunları hızlıca çözüp insanımızın beraberce daha mutlu yaşayacağı bir ülke oluşturmanın, ülkemizi bir barış adasına, bir selam yurduna dönüştürmenin yollarını aramamız gerekiyor.

BİLSAM'daki görüşmeden sonra Ferman Bey bizi Hrant'ın mahallesine götürüyor. Önce kilisenin bulunduğu eski Ermeni mahallesine gidiyoruz. Sonra Hrant'ın büyüdüğü mahalleye. Hrant'ın evinin harabe hali içimizi acıtıyor.

Oradan Nostalji Evi adındaki kafeye geçiyoruz. Çok güzel kilimlerle ve eski ahşap malzemelerle döşenmiş kafe cıvıl cıvıl gençlerle dolu. Rışvanlılar Derneği'nin Başkanı Ali Yalçın ile burada buluşuyoruz.

Ali Bey bize yeni çıkan kitabını getirmiş. Kitaplar imzalandıktan sonra sıra röportaja geliyor. Kırk beş ilde örgütlenmesi olan, iki yüz elli bin nüfuslu bir dernek Rışvanlılar Derneği. Başkan Ali Bey ile oldukça renkli bir röportaj yapıyoruz. Aşirete karşı olan, protest, devrimci bir aşiret lideri var karşımızda!

Allah diyor ki “Sizi Kürt, Türk gibi kavimler olarak yarattım. Kavminizi tanıyın! Kavminizi koruyun!”

• Rışvanlılar Derneği'nin hangi tarihte ve neden kurulduğunu anlatır mısınız?

Ali Yalçın: Öncelikle böylesine anlamlı bir çalışmayı başlatıp günümüzde de genişleterek sürdürdüğünüz için ve Malatya'da sesini duyurmaya çalışan kimi sivil toplum kuruluşlarını buna dâhil ettiğiniz için teşekkür ederim. Malatya Rışvanlılar Derneği 2010'da küçük ailelerin birleşmesiyle kuruldu, ama Rışvanlılar diğer aile, kabile, aşiret derneklerinden biraz farklı bir kimlik arz ettiği için kuruluşuna önem verdik. Nedir bu farklılık? Bir yıla yakın bir zamandan beri Türk, Kürt, Alevi, Sünni, herkesi birleştirmiş, akraba yaparak bir arada tutmuş, zaman zaman bulunduğu bölgelerde devletin idare-

lerinde yer almış, zaman zaman iktidarla çatışmış. Osmanlı'nın son üç yüz yılında Malatya ve bölgesinde bölgesel yönetimi elinde tutmuş bir aşiretin günümüze yansımadır biraz.

Ortaya çıkış gerekçelerinden biri demokratik açılım süreci, barış süreci gündemiydi. Bizler de öncesinde herkesi bir araya getirip bir dayanışma, bir kardeşlik, bir akrabalık bağı kurmuştuk. Süreç bizim için anlamlıydı. Aşiretin yurtdışında da benzer bir yapılanması var.

• Sadece Malatya'da çalışan bir aşiret mi?

Yalçın: Hayır, Türkiye'de kırk beş ilde örgütlenmesi var.

• Ama kaynak burası değil mi?

Yalçın: Tabii. Malatya ve çevresi.

• Nüfus olarak kaç kişiye tekabül ediyor?

Yalçın: Sadece Malatya'da iki yüz elli bin. Ama dağınık. Zaten rişvan "dağılmış, yayılmış" manâsındadır.

• Etnik köken olarak nedir?

Yalçın: Özü Kürt. Ama akrabalık bağı nedeniyle "Biz Rişvanlıyız," diyen Türkleri de şu an kabul etmişizdir. Yüzde 1-2'lik bir orandadır onlar.

• Rişvanlılar Derneği, aşireti ne yapar? Derdi nedir? Gerekçesi, hikâyesi nedir?

Yalçın: Malatya'da sivil iradenin hem idari katılımında hem de bir varlık olarak algılanmasında ciddi sıkıntılar yaşıyorduk. Temelinde Kürt olan bu toplumun bir yandan da Amin Maalouf'un tarifine göre birçok kimliği bir arada tutarak, Malatya'da ve bölgesinde kendini sivil zeminde hissettirmesi arayışı vardı.

• Aşiretçi yapının tasfiye olduğu çağdaş toplumlarda neden böyle daraltılmış bir kimliğe ihtiyaç duydunuz?

Yalçın: Başlarken aşirete bakışın farklı olduğunu söyledim. Mesela bizim aşiretin ağası yoktur. Feodal yapıyla tanımlanabilecek bir özelliği de yoktur. Bizim aşiretin en belirgin özelliği kendisinin de böyle bir yapıya karşı çıkmasıdır. Bizim feodal yapıya, aşiret mantığına yüklediğimiz anlamı biraz da okumuşlarına, elitlerine, sivil akla, sivil mantığa yüklemesidir.

• Mülkiyet üzerinden hükümlan olma mantığı yok yani!

Yalçın: Yok.

• Bu, örgütlenmenizi bir anlamıyla masumlaştırıyor mu?

Yalçın: Aşiret Arapça bir kelimedir. On seçkin insanın bir araya gelip oluşturdıkları organizasyona aşiret denir. Mesela Kur'an'da şöyle bir ayet var: "Akraba olan aşiretlerini uyar, onlara yüzünü dön." Kabile de Arapça bir kelimedir. Kibleden gelir. Mesela Kâbe bir kabledir. Ne yapar? Yüzünüzü birbirinize döndürür. Bizde de kabile, insanın utanacak yüzüdür. Yani aslında kişilerin yüzlerini birbirlerine döndüren, sırtını döndürmeyen, utanacak yüz olmasını sağlayan, dayanışma içerisindeki birlikteliği güçlendiren bir zemindir.

• Peki siz bu örgütlenmeyi gerçekleştirdikten sonra Rişvanlar arasında nasıl bir ilişki gelişti? Nasıl baktılar bu örgütlenmeye?

Yalçın: Zaten Kürt olan, söyleminde Kürt kavminin, Kürt ezilmişliğinin, Kürt ötelenmişliğinin kavramlarını da içeren bu mantığa bizler fitri olan bir takım kavramları kattık. Bir tezi, evrensel olan, cari olan, gündemde olan kavramların birbirleriyle çelişmeyenlerinin birçoğunu kullanarak, onlardan yararlanarak bir araya getiriyorsanız birden fazla kimliği bir arada tutarsınız. Çatışan kimlikler olarak değil, uyuşan, bütünleyen, tamamlayan kimlikler olarak bir arada tutarsınız.

Bizim bu yapılanma mantığımız bir yandan insanı bireyselleştiren, zayıf kılan global bakış açısına da protest bir yaklaşımdır. Biz sosyal hayatın içindeyiz. Aşiret, devlet olmadan önceki süreç değildir. Devlet olduğu zaman da aşiret hâlâ devam etmeli. Devletle iktidarın aşiretle feodal yapıyı bitirdiği mantığına karşıyız. Bilakis, devlet istediği kadar güçlü olsun, ama o devletin mensupları kabile, aşiret ve diğer yapılar nezdinde de varlıklarını devam ettirsinler. Ben yedi sülale bir damarımın olduğunu, bir bilinen tarafımın olduğunu, bir yüzümün olduğunu bilmeliyim, herkes bunu bilsin. Zira Allah bizi böyle yarattı. Allah diyor ki "Sen sadece bir birey olarak yoksun, çevrenle, dayanışmanla beraber varsın"

• "Ben sizi kabileler halinde yarattım," felsefesinden hareketle değil mi?

Yalçın: Kur'an'da bahsedilen bu söylemler algımızı güçlendiriyor. Bizim zaten fitri bir bakışımız var: Sen bir bireysin, artı senin gibi olan, kendini senin gibi hisseden bireylerden oluşan bir topluluk da var. Bu topluluk kendini sivil zeminde ifade etmelidir. Sen tezlerinle, bakış açınla, hayata dönük yüzünle, kuşatıcılığınla iktidar da olabilirsin. İktidar olsan dahi sen, Allah'ın seni var ettiği bir kavim zemininden kopmayacaksın. Allah diyor ki "Sizi Kürt, Türk gibi kavimler olarak yarattım. Kavminizi tanıyın! Kavminizi koruyun!" Allah hepimizi tek millet, tek kavim yaratmamış. Tekleştirici bir şey yok. "Sizi hangi özelliklerinizle yaratmışsam, hangi genetik yapınızla yarat-

mişsam, hangi kültürel birikim ve donanımınızla yaratmışsam onu koruyun, bozmayın!" diyor. "O dengeyi bozmayın."

Bir iktidar bakış açısı veya herhangi bir bakış açısı insanları tektipleştiriyorsa, buna zorluyorsa buna sadece kültürel değerler üzerinden değil, yaratılıştan sahip olduğumuz değerler üzerinden de karşı çıkmalıyız. Allah'ın bizi böyle yarattığı gerekçesiyle, bizi tekleştiren, birbirimize benzeten her şeye karşı çıkmalıyız. Rabbimiz bizi olabildiğince farklı kılıp bize birçok kimlik vermişken... Diyelim ki ben Müslüman kimliğine sahip bir Kürdüm, bir kabilem var, ailem var, toplumda bir rolüm var. Birçok rolü beraber yürütüyorum. Bunların hepsi birbirini tamamlayan kimlikler. Ben sahip olduğum bu kimliklerimle gerçekten toplam insanlığa ne kadar katkı verebiliyorum? Toplam erdemleri, toplam doğruları, toplam kuşatıcı kavramları, yani evrensel doğruları ne kadar tamamlayabiliyorum? Ben o zaman Allah'ın var ettiği bir bireyim. O manâda bir toplam birey. Rişvan'da olaya böyle bakıyoruz. Bizi güçlü kılan, güçlü kılmak isteyen birçok gerekçemiz var. Alevi olun, Sünni olun, Türk olun, Kürt olun fark etmiyor. Rişvan aşireti sizi bir araya getiriyor. İnsanı bireyselleştiren, onu çevresinden koparan her şeye de karşıyız. Yabancılaştırmaya, ötekileştirmeye, hepsine karşı çıkacağız. Karşı çıkarken de dinî kavramlardan hareket edeceğiz. Örfün, âdetin, geleneğin, kavmin kararlarından da yararlanacağız. Çünkü biz toplamız.

Eğer gerçekten evrenselliğin içindeki ulusal manâda kendini ifade etmiş temel haklarından mahrum kalmış bir kavmin sorunlarına duyarsızsanız siz zaten kendi algınıza, imajınıza katkı sunmuyorsunuz. Kimilerinin dediği gibi "Kürt" diyemiyoruz, "aşiret" diyoruz. Kürt, aşiretten daha değerli bir kimliktir. Orada bir sıkıntı yok, ama bu kimliklerin hepsi var, hepsi olacak, hepsiyle beraber güçleneceğiz.

On kişi bir araya gelip bir dernek kurduğunuzda gerçekten bakış açıları aynı olan insanlarsanız siz aşiretsiniz. Birleşip bir ekonomik güce de dönüşebilirsiniz, yine aşiretsiniz. Bu aşiret bölücü olabilir, kapitalizmin değirmenine su taşıyabilir, sömürüye katkı verebilir. Ama benim aşiret algımda bu yok. Benim aşiret algımda kirvelik bile çok değerlidir. Gerekçesi ne olursa olsun sizin geliştirdiğiniz bir akrabalık bağıdır kirvelik. Toplumumuzda, bizim değer algılarımızda önemlidir.

• Böyle bir geleneksel yapıyı Rişvanlılar Derneği ekseninde örgütlemeniz sivil toplum dünyasında nasıl karşılanıyor?

Yalçın: "Bugüne kadar olandan farklı bir şey söylüyorsunuz, bizim sosyolojik gerekçelerimiz biraz farklı," diyorlar. Mesela ben diyorum ki demokratik açılmadan maksat beraber yaşayan toplumların bütün karakteristik yapılarını koruyarak birlikteliklerinin en sağlam haliyle sürdürülmesiye eğer,

biz bunu zaten yüzyıllardır yapmışız. Bizim yüzyıllardır yaptığımız şeyi bozan, bu yok etme tarzlarıdır. Bir iktidar bir aşireti niye yok etmek ister? İki gerekçeyle. Bir, “Kürt ulusunun bağımsızlık mücadelesinde aşireti nasıl kullanırım?” diye düşünüyordur. Benim zaten itiraz ettiğim, gücü benim benimsemediğim zeminlerden ve gerekçelerden alan bir yapıyı kullanarak bunu bitirebilir. Veya Kürtler ulus olma ve devlet olma sürecinde “Ben devlet olacağım ve devlet olma yolumda da aşiret, kabile benim için en büyük engeldir,” deyip bitirebilir. Her iki bakış açısı da yanlıştır. Devlet Kürt ulusunun bağımsızlık mücadelesine veya kendini var etme mücadelesine karşı kimisi aşiretleri kullanırken o aşiret algısının, o bakış açısının bitmesini ben de arzuluyorum. Zira bu feodal yapı kiralık katil gibi çalışıyordu, varlığını o gücün himayesinde sürdürmeye çalışıyordu. Özünde kendisinden olan bir ulusun mücadelesine karşı kendini kullandırıyordu. Ben bu çirkin duruma zaten karşı çıkıyordum. Kürtler gerçekten kurumlarıyla, demokratik yapısıyla yeryüzünün en büyük devletini kursalar bile bireyi tektipleştirmek ne kadar yanlışsa aşireti, alt kimlikleri bitirme çalışması da o kadar zulümdür. Ben buna da karşı çıkıyorum. Bunlar birbirlerini geçersiz kılan unsurlar değil. Zaten benim de karşı çıktığım, feodalite üzerinden sorguladığımız aşiret yapısı çözülmezse dediğim bakış açısı gelişemez. Benim bakış açımına göre hangi toplumda yaşarsanız yaşayın kendi bağılınızla beraber var olmalısınız. Aslında bunlar sürekli devam etmelidir.

Nurcan Baysal: Bence çok farklı bir aşiret yapısıyla karşı karşıyayız.

Yalçın: Güçlü devleti nasıl tanımlarız? Aslında güçlü devletler, en zayıfı koruma oranına göre güçlüdür. En demokratik ülke zayıfın hakkını en iyi koruyan ülkedir. Bu konuda Allah'ın bakış açısı doğrudur. Diyor ki “Biz zayıfı iktidar yapalım” Zayıf kimdir? Zayıf, bir toplumda kendi doğallıyla, kendi birikimiyle zayıf düşürülmüş, değişik bir ifadeyle iktidardan uzaklaştırılmış, iktidara dâhil edilmemiş, aslında kendini var etmenin tüm süreçlerinde dışlanmış insandır. Allah diyor ki “Hiç kimse mücadele vermese dahi, herkes kör ve sağır kalmaya devam etse dahi ben yine zayıfı iktidar yapacağım” Çünkü zayıf iktidar olmalıdır. “Yeryüzünün en zayıf, en küçülmüş birimi de olsa ben bu zayıfı iktidar kılmayı kendime borç sayıyorum,” diyor.

Biz mevcut iktidarı bir yönüyle neden eleştiriyoruz? Bir kere Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinden bugüne kadar tek parti veya lider parti dönemlerinin hiçbirinde halkın iradesi, tercihi yoktur. Bir yerlerden kurulanma vardır ve bu dayatılmıştır. O halde benzeri bir hal var ise bizim bakış açımız buna karşı çıkmayı gerektirir. “Beni sadece oydan ibaret bir sürü gibi görme,” diyoruz, “iradesi olan bir şey olarak gör. Beni başıboş, istikameti belli olmayan, düşüncesi olmayan, isteği olmayan, güdülmeye müs-

it bir kitle, bir sürü olarak görme. Bilakis ben bireylerden oluşmuşum ve benim bireyden kitleye doğru çok güçlü gerekçelerim ve kitem var.” O yüzden bizim bakış açımız sosyolojik temelde gerçekten herhangi bir ulusal bağımsızlık mücadelesi gibi yeri gelir kendi mücadelesinden vazgeçebilir. Ulus devlet olma sürecinden de vazgeçebilir. Ama sıtrattan vazgeçemez. Hiç kimse bundan vazgeçemez. Siyasi bir gerekçeyle, daha büyük bir mazeretle ulus devlet olmaktan vazgeçebilirsiniz. Ama bireyi köleleştirmek isteyen bir bakış açısına karşı direnmekten vazgeçemezsiniz. Yeri gelir siz başka bir gerekçeyle gerçekten devlet olma hakkınızdan da vazgeçebilirsiniz. Ama Allah'ın sizi türlü türlü kimliklerle yarattığı ve varlığınızı o şekilde devam ettirmenizi istediği temel varoluş gerekçenizden vazgeçemezsiniz. Bu, herhangi bir devlet algısına ve ulus olma sürecine feda edilecek bir bakış açısı değildir.

Baysal: Bayağı devrimci bir aşiret anlayışı...

Yalçın: Ama aynı zamanda kuşatıcı. Şöyle düşünün, bizim anladığımız manâda suyu değerli kılan nedir? En temelinde nötr oluşudur. Yani kendine ait bir rengi vardır, kendine has bir tadı vardır, içine girdiği kabın şeklini alır. Nötr nedir? Ne aşırı bazik ne aşırı asidiktir, ortadadır, vasattır. Esasen Allah her şeyi vasat yaratmıştır, yani nötr yaratmıştır. Kavim olmak, birey olmak, aşiret olmak, kişi olmak, bunlar da esasen nötr duruşlardır.

Suyu kirletirseniz, su artık su değildir. Suyu bir kaba hapsederseniz, illa bir baskı altına alırsanız o su orada durmaz, bir akışkanlığı varsa orayı yıkmak ister, oradan kendine bir yol bulmak ister. Mesela “Su gibi aziz ol!” deriz. Sudaki izzet ve şeref nedir? Nötr olmasıdır. Bu özellikleriyle su, kavgayı başlatan taraf değildir. Suyu hapsederseniz sıkıntı başlar.

Diken: Barajların patlaması gibi mi yani?

Yalçın: Esasen doğru olan nötrdür. Benim de üzerinde bulunduğum halidir. Bir toplum, bir aşiret, bir araya gelmiş on değerli insan nötrdür. Çünkü bir araya gelişlerinde aşırı politize olmak, birilerini yok saymak... “Ben ezilenim, tek bir hedefim var, üst ezen olayım.” Bu bir hastalıktır. Ama “Ben ezilenim, gelip haklarımı koruyarak sizlerle beraber var olacağım”

Diken: Biraz da dernekle ilgili teknik sorular soralım istiyorum. Nasıl yönetiliyorsunuz? kadın üyeleriniz, kadın yöneticileriniz var mı?

Yalçın: Tüzüğümüzde çok önemli bir madde vardır: Bu toplumu, bu aileyi, bu aşireti temsil noktasında en güçlü kanalları zorlayalım. Bu toplum oy vermekten ibaret bir toplum değildir. Aslında diğer toplumlar gibi. On kişi bir araya gelip aşiret olup diyebilir ki “Ben hakları unutulmuş şu insanların haklarını savunmak istiyorum” Bu bir gerekçe olabilir. Biz gerek yerel yöne-

timlerde gerek ulusal yönetimde temsil edilmenin bu toplumun hakkı olduğuna inanıyoruz. Çünkü biz bu toplumda varız. Merkezî otoriteler belirleyecek, biz de gidip orada sadece oy veren taraf olacağız, hayır, biz buna karşı çıkıyoruz. Temsil de yerelinden şekillenerek güçlenmelidir. Muhatabı, halkı, tabanı önemsemeden, oradaki en güçlü yapılanmayı önemsemeden dayatılan bir temsil algısına karşı çıkıyoruz. Malatya'da zaman zaman kitle hareketleri yaptık, on bin kişinin katıldığı mitinglerde "Biz bir toplumuz," diye haykırdık. Mesela bugün biz Malatya'da yerel seçimler için bağımsız bir aday çıkardık şehrin bir tarafında. Kısa sürede örgütlenemediğimiz için şehrin diğer tarafında çıkaramadık.

Diken: Alt kademe belediyelerde.

Yalçın: Tabii. Belki bundan sonraki süreçlerde bahsettiğimiz gibi adil bir temsil olmazsa bunu da olgunlaştırmalıyız. Ama biz hiçbir zaman kırıp dök-müyoruz. Hiçbir zaman iyiyi kırıp dökerek tesis etme gibi bir algıya sahip olmadık. Mesela kadın kollarımız bir araya gelip hayatı alakadar eden her alanda kendilerini geliştirmek isterler. Çocuk bakımından kadının sosyal hayatta daha güçlü bir duruş sergileyebilmesi için alması gereken eğitime kadar.

Baysal: Derneğin kadın kolları var yani.

Yalçın: Var tabii. Gençlik kolları da var.

Baysal: Peki, kırsalda mı örgütlü yoksa kent merkezinde mi örgütlü?

Yalçın: Her tarafta.

Baysal: Dernek Malatya'da hangi alanda yaygın?

Yalçın: Daha çok kırsalda güçlüyüz. Mesela şölenlerimiz olur. On bin, yirmi bin insan bir araya gelir ve bu toplum bahsettiğim değerler üzerinden ifade etmeye çalışır kendini. Hastalıklarını da gidermeye çalışır. Hastalıkları nedir? Onu bekleyen tehdit ve tehlikeler. Onu feodal bir yapıya dönüştürmek isteyen mantık. Veya "Biz kendimizi bir feodal yapıda daha iyi ifade edebiliriz," diyen sinsi ve tehlikeli mantık.

Hiçbir akıl düşünen, sorgulayan, eleştirel farkındalığın değerini bilen bir akıldan daha değerli, daha güçlü olamaz. En iyi akıl, yapıcı akıldır. En iyi akıl, kuşatıcı akıldır. En iyi akıl, alternatifini sunabilendir. Doğruların tamamını bir araya getirerek çelişkileri ortadan kaldırabilendir. Şurada bir pet su var değil mi? "Bunu sağlıklı görebilmem için aklım mı daha değerlidir, ışık mı? Ya da gözüm mü daha değerlidir, ışık mı?" diye bir soru soramazsınız. Zira ışık ve gözün ikisi de sağlıklı olursa bunu net görürsünüz. Demeye çalıştığım, toplumda doğrunun tamamını görmek için ışık veya göz hükmün-

de olan, yani doğrunun görünmesini sağlayan en güçlü gerekçeler, donatılar neyse onlara herkesin sahip olması gerekir.

Baysal: Aşiretin politik olarak angaje olduğu, yakın durduğu bir parti var mı?

Yalçın: Yok. Aşiretimizde CHP'den de AKP'den de MHP'den de aday olanlar var. Onlar sadece bize demişlerdir ki "Biz kendimizi birey olarak bu partiye yakın hissediyoruz. Ne dersiniz?" Biz de deriz ki "Bulunduğunuz yerde bizim söylemimizden daha güzelini geliştirirseniz katkı veriniz. Ama bizim söylemimizi daraltacak bir bakış açınız varsa kusura bakmayın, desteklemeyiz"

• **Derneğin giderlerini nasıl karşılıyorsunuz? Hangi kaynaktan?**

Yalçın: Üye aidatlarımız ve ara sıra büyük katılımlı toplantılarımızda sponsorlarımız var.

Baysal: Aşiretin içinden çıkan iş adamları mı?

Yalçın: Tabii tabii, iş adamlarının yapmış olduğu organizasyonlar.

Baysal: Aşiretin barış süreciyle ilgili duruşu nedir?

Yalçın: Demokratik açılımı ve barış sürecini destekleyen metnin hazırlanmasında biz aktif yer aldık ve çıkıp bu süreci sonuna kadar desteklediğimizi deklare ettik. TRT'de açıklamalar yaptık, Malatya'daki tüm sivil kitle örgütlerinin çabalarına katkı verdik.

Baysal: Barış sürecinden umutlu musunuz?

Yalçın: Her zaman barışın savaştan daha güçlü olduğuna inandığım için umutluyum. En zayıf barış düşüncesi dahi en güçlü savaştan daha etkilidir; daha kalıcıdır, daha haklıdır.

Diken: Rişvanlılar Aşireti Derneği Türkiye'de tek örnek midir?

Yalçın: Tek örnektir.

Diken: Peki, tek örnekse bu düşünce nereden doğdu?

Yalçın: Rişvanlıları oluşturan çeşitli kabileler var. Bunların bir kısmının reddettiğimiz uçlara gittiğini gördük. Örneğin bizim içimizden Antep'te var olup da dernekleşme süreçlerini biraz bizden kopuk sürdüren bazı arkadaşlarımızın "Rişvanlılar Türk'tür," gibi söylemlerini gördük. Buna itiraz ettik ve arkadaşlarımız bu bakış açısından vazgeçtiler. Peki, nereye geldiler? Mesela bizim eski türkülerimiz de vardır. "Bir yar sevdim pişman oldum/ Türk-

men idim Rişvan oldum.” 1400-1500’lü yılların bir türküsüdür. Biz buna Rişvan diyoruz, siz yarın başka bir isim söylersiniz. Sizin bakış açısınız toplumun tüm bileşenlerini bir araya getirmede daha başarılıysa emin olun ki o bizim söylemimizdir. Ama kesin olarak karşı durmamız gereken, bireyin veya herhangi bir toplumun kimliksizleştirilmesidir. Bu konudaki dayatmaya aslında hepimizin karşı çıkması lazım. Toplumda bizi birbirimizle bütünleştiren o faydacı sivil bakış açısına hepimiz sahip olmalıyız. Bu manâda biz buna Rişvan dedik. Siz de başka bir şey diyebilirsiniz. Bizim gerekçelerimiz var. Mesela biz Selahaddin Eyyubi’nin Rişvan olduğuna inanırız. Başkası Arap olduğunu söyler.

Diken: Kürt’tür.

Yalçın: Kürt’tür, ama Rişvan’dır. Ben bizzat eski medrese kayıtlarından şunu okudum, Selahaddin Eyyubi Rişvanlıların çok hayırlı bir evladıydı. Benim salonumun adı Selahaddin Eyyubi Salonu’dur.

TIM STONE

Nostalji Kafe'de sohbet devam ediyor. Kafenin bahçeden daha sakın olan, özel döşenmiş odalarından birine geçiyoruz. Odadaki çinilerin Kazakistan'dan geldiğini öğreniyoruz. Sobaya ara ara kömür attırıyoruz.

Malatya Protestan Kilise Temsilciliği bugün dernek olmak için başvuruda bulundu. Birliğin ve derneğin temsilcisi Tim Stone ile kafede buluşuyoruz.

Tim uzun boylu, mavi gözlü, sarışın, oldukça sakın bir adam. Ellili yaşların başlarında. Aynı zamanda Kurtuluş Kiliseler Derneği Temsilcisi.

Zirve katliamını yapanlar henüz birkaç gün önce tahliye oldular. Başka bir katil, Veli Küçük de hafta başı tahliye edildi. Tam da bu dönemde Tim ile Malatya'daki Protestanları ve sıkıntılarını konuşuyoruz.

Bizler Malatya için bereket olmak istiyoruz

• Bize Malatya'daki örgütlenmenizin hangi ihtiyaç veya gerekçeden doğduğunu anlatır mısınız?

Tim Stone: Protestan kilisemiz on yıl önce faaliyete başladı. Yedi sene önce de Zirve Yayınevi'ndeki katliamdan dolayı ilgi arttı. Tilman ve Suzan'ı tanıyordum. Katliamdan sonra taziye ziyareti amacıyla Suzan Abla'nın yanına geldik. Burada kalmak istediğini, ama yalnız olduğunu öğrenince buraya yerleşmeye karar verdik. Çünkü o tarihlerde İstanbul'daydık ve Alanya'ya gidecektik. Alanya'dan vazgeçip Malatya'ya gelmeye karar verdik. Yedi senedir buradayız. O yıllar çok karışık altüst oluş zamanlarıydı. Zirve Katliamı'ndan sonra yaklaşık iki-üç sene, yaşadığımız krizin etkilerini aşmaya çalıştık. İn-

sanlar çok etkilenmişlerdi. O zamanlar Hristiyanları küçük evlerde topluyorduk. Hepsi bir düzene girdikten sonra “Biz resmiyet istiyoruz,” dedik. Evlerde toplandığımız zaman komşularımız rahatsız oluyordu. Polise gidiyoruz “Bu yasal mı?” diye soruyoruz! “Evet, hakkınız var, ama komşular rahatsız oluyor,” dediler. “Neden kendi yerinizi almıyorsunuz?” dediler. Vali, polis, müftü ve belediyeye defalarca gittim. Hepsi dernek kurmamız gerektiğini söyledi. Dernek açmak için üç yıldır uğraşıyoruz. Arkadaki Kurtuluş Kilisesi Dernekleri çatısı altında bir temsilcilik açıyoruz. Sizin bu kitabınız çıktığında temsilciliğimiz açılmış olacak. Kurtuluş Kiliseleri Derneği Temsilciliği olacak tam adı. Yerimizi tuttuk, kontratımızı yaptık ve bitiyor.

• **Zirve Yayinevi Katliamı nasıl bir ortamda gerçekleşti? Bir provokasyon muydu? Örgütlü bir eylem miydi? Akabinde nasıl bir rüzgâr esti?**

Stone: Katliamın öncesini pek bilmiyorum doğrusu. Malatya’ya hiç gelmemiştim ve Zirve hakkında da hiçbir bilgim yoktu. Katliama uğrayan Alman aileyi tanıyordum sadece. Ama öncesinde burada otuz-kırk kişilik bir topluluk vardı. Bir de Necati isminde bir rahipleri vardı. Biz geldiğimizde toplam altı kişi kalmıştı. İnsanların neredeyse tümü korkudan dolayı bağlarını koparmıştı. Ya başka şehirlere kaçmışlar ya da gizlenmişlerdi. Ama zaman geçtikçe katliamın yarattığı korkunun etkileri zayıfladı.

Neden katliam yapıldı? Siyaset oyunu muydu? Yoksa daha başka bir du-

rum muydu? Bunları duruşmalara giden insanlar elbette daha iyi biliyorlar, bilmeliler. Ben duruşmaları izlemedim. Ama böylesine büyük katliamlarda gerçeği öğrenmek hakikaten çok zor! Çünkü “oyuncular” o kadar güçlü oluyor ki! Çok etkili ve güçlü biri böyle bir gösteride bulunmak istiyorsa yapıyor. Şunlar ya da başkaları yapmış diye ben bir şey söyleyemiyorum, zaten ona da odaklanmıyorum, çünkü ben bilmiyorum. Kalan az sayıda kişiyle yaşıyorum ben. Perde arkasındaki güçler benden daha güçlü. O yüzden ona fazla bakmıyorum. Ben İsa’ya bakıyorum ve İsa’nın öğretilerini yerine getirmeye çalışıyorum.

• **Yedi yıldır İsa Mesih’in öğretilerini anlatmaya çalışıyorsunuz. Burada çalışmanın kolaylıkları, zor tarafları nelerdir?**

Stone: Çok geniş bir soru. İsa’nın son bölümde söyledikleri şuydu: “Gidin, dünyaya iyi haberler verin. Öğrenciler yetiştirin. Benim anlattıklarımın hepsini öğretin.” Biz bunu yapmaya çalışıyoruz. İnsanlar gelip “İsa hakkında bir şeyler öğrenmek istiyorum,” diyorlar. “Ben İsa’nın yolunda yürümek istiyorum” derse biz de “Tamam, İsa’nın yolu budur,” diye öğretiyoruz. Beraberce ruhsal bir aile olarak o yolda yürümeye çalışıyoruz. Basit olarak İsa şunu anlatır: Kötülüğe karşı kötülük yapmayın! İyilik yapın. İlk geldiğimizde bizim için önemli bir mesajdı. Bizden üç kişiyi öldürdüler. Küfretmek yerine onları bağışlamamız, onlar için dua etmemiz gerektiğine inandık. Çünkü İsa bunu diyor. Bunu ders olarak anlatmak gerekiyordu. Gerçekten ve yürekten onları affediyoruz. Biz Malatya için bir bereket olmak istiyoruz. Bunu öğrenmek ve içimize sindirmek durumunda kaldıktan sonra diğer şeyler kolay oldu. Zor olan şu: Türkiye’de çok fazla önyargı ve yanlış fikirler var. Mesela diyorlar ki “Hristiyanlar para dağıtıyor” Bize gelenlerin büyük bir kısmı “Yurtdışına gitmek istiyorum,” diyorlar. Ya da kolay para bulmak derdindeler. Bizim onlara anlatmamız lazım! İsa’nın yolu böyle değil. Bizler almak için değil, bereket olmak için İsa’nın yoluna gidiyoruz. Onun için eğer yanımıza gelecekseniz kendi emeğinizle çalışmanızı bekliyoruz ve sizin para almak yerine kazandığınız paranın bir kısmını fakirlere vermenizi bekliyoruz. Bu böyle! Aile ortamı olacak. Ama maalesef insanlar bu fikirlerden çok uzak. “Katılsam bana bakacaklar,” gibi yanlış fikirdeler.

İnsanlar İsa’nın yolunu seçtiğinde Doğu’da biraz tepki oluyor. İşyerlerinde problem yaşıyorlar, evlerinden kovuluyorlar. İsevilere karşı böyle ciddi tepkiler var.

• **Otuz-kırk kişilik cemaatin Zirve Yayınevi Katliamı’ndan sonra altı kişiye düştüğünü söylediniz. Zaman içinde tekrar tatmin edici bir sayıya ulaştınız mı?**

Stone: Şu an çocukları ve yabancıları da sayarsak elli-altmış kişilik bir topluluk olduk. Hangi sayı iyi, hangi sayı kötü bilemeyiz. Biz gerçekten inanıyoruz ki hepimizin sonsuza dek kalacak olan ruhları var. Günah işledikten sonra cezasını elbette çekeceğiz. Bizi cehennemden kurtaracak kişi olan İsa Mesih'i herkese anlatmak istiyoruz. İnsanlar cehenneme gitmesin, kurtulsun diye elli kişi, beş yüz kişi yerine bütün Malatya'nın bu fırsatı değerlendirmesini isteriz. "İsa Mesih sizleri kurtarmak istiyor," diye öğretsinler. Ondan sonra öğrenmek istemezlerse bu da onların hakkıdır, ben bir şey diyemem. Ama Malatya'daki herkes için bir kurtuluş yolu vardır, bu bilinsin isteriz.

• **Katliamdan sonra sizin için bir "mağdurlar" algısı oluştu mu toplumda?**

Stone: Buradaki halkın çoğu "Bu katliam olmamalıydı, bunları tamamen reddediyoruz," diyorlar. Ama bir kısmı da burada olmamızı pek istemiyor. Bazı küçük gruplar, mesela Aleviler "Biz de baskı altındayız, siz de baskı altındasınız, onun için bir şekilde kaynaşırız," diye bakıyorlar. Ama yaşadığımız olaydan dolayı bize tam hoş baktıklarını söyleyemiyorum. Ama devlet bizi artık çok daha iyi koruyor. Polis bizi çok iyi koruyor. Bizi rahatsız etmiyorlar. Bütün dünyanın burayı izlediğini biliyorlar ve çok dikkatli ve kıbar davranıyorlar.

• **Davanın beraatle sonuçlanması hakkında ne düşünüyorsunuz?**

Stone: Daha büyük bir oyun içinde bizim küçük balıklar da serbest kaldılar. Çünkü bu kanun Zirve için yazılmadı. Sadece bir yan etki oldu bu. Bu gençler kanlı elleriyle tutuklandı, ama serbest bırakıldılar. Tabii ki ilginç oldu. Ev hapsi verdiler, bileğe bağlanan kelepçeyle. En azından sokakta gezmiyorlar. Tümöyle serbest bırakıp sokağa salsalardı doğru olmazdı.

• **Topluluk olarak kendi cemaatiniz içinde nasıl bir ilişkiniz var?**

Stone: Küçük bir şehirde oturduğumuz için sık görüyoruz birbirimizi. Bazı insanları sadece pazar günleri görüyoruz. Kardeşlerin çoğunu haftada iki-üç kez görüyoruz. Ama bu görüşmeler birbirini korumak için değil! Biz küçüğüz ve zayıfız, insanlar bizi öldürmeye kastederlerse öldürecekler. Ama biz Rabb'e güvenerek yaşamımızı sürdürüyoruz. Şu an bir trafik kazası bizim için daha büyük sorun. Terör gibi bir durum beklemiyoruz.

• **Malatya'daki Hristiyan topluluğu olarak gelecek için bir tasavvurunuz var mı? Ayrıca burada Ermeni Kilisesi de var. O ne olacak?**

Stone: Ermeni Kilisesi restore edildikten sonra muhtemelen müze olacak. Olmazsa Ermenilere verecekler. Biz büyük ihtimalle kullanmayacağız. Biz

kendi kilisemizi istiyoruz. Küçük bir grup olarak para topluyoruz, derneğimiz açıldıktan sonra kilisemizi de açacağız.

Bizim görebildiğimiz şu: İnsanlar koşar adım cehenneme gidiyorlar. Onları uyarmadan cehenneme gitseler günahları bizde kalır. Ama onları uyarıyorum ve diyorum ki “Kardeş bu yol cehenneme gidiyor. Başka bir yol var. Ve o başka yol kurtuluşun yoludur” Dinlemezlerse onların bileceği iş. Bunları anlatmak için bir kilise binası istiyoruz. İnsanlar Hristiyanlar hakkında yanlış fikirlere sahip olmasınlar. Hristiyanlığı gerçek anlamda anlattıktan sonra onların kararlarına karışmıyoruz.

• **Peki hangi kesimler daha çok size destek oluyor? Biraz önce Alevilerle iyi ilişkilerinizden söz ettiniz!**

Stone: Bizi kendilerine daha yakın hissedenler Aleviler. Onlar da birçok sene bizler gibi baskı altında yaşamışlar. Biz baskı kardeşiyiz. Ama grubumuzda hem Sünni köklerinden gelenler var hem de Alevi kökenden gelenler var.

• **Kimliğini gizleyen Müslümanlaşmış Ermenilerle diyalogunuz var mı?**

Stone: Var. Özellikle ilk geldiğimizde bizim üzerimizde bir ışık vardı. Onlar bizden korkuyorlar. Çünkü burada herkes bizi tanıyor. Onlar bizim yanımıza gelse, bizlerle görüşse onların da Hristiyan olduğunu herkes bilecek! Bu korku var. Tabii kendilerine hak veriyorum. Çünkü uzun yıllardır toplum olarak onların yaşadıklarını ben yaşamadım.

• **Hristiyan toplumu olarak bir baskı hissediyor musunuz?**

Stone: Ben yabancı olarak daha az hissediyorum. Çünkü hem devlet hem de komşular bana daha kibar ve daha anlayışlı davranıyorlar. Türk kardeşlerimiz bu baskıyı daha çok yaşıyorlar. Hem devlet hem işyerleri tarafından tabii ki!

• **Bir de “Gelecekle ilgili olarak umutlu musunuz?” diye sormuştuk...**

Stone: Ah, pardon! Ben umudun bir isim olduğunu düşünmüştüm. Evet, ümidimiz var tabii. Devlet yavaş yavaş bize daha çok fırsat veriyor. Senelerdir belli bir yer açmak için uğraşıyoruz ve nihayet sonuç alıyoruz, gerçekleştiriyor. Bir noktada ümidimiz var.

Bazı arkadaşlarımız, mesela Diyarbakır’daki kilisemizde Ahmet Bey’in yanındaki arkadaşımız yabancıydı, tehlikeli diye kovuldu. Kilise binamız elimizden alınsa bile herkesin devam etmesi lazım. Elimizde kutsal kitabımız var. O okunacak ve yola devam edilecek.

• Birçok baskı var üzerinizde, bu gücü nereden buluyorsunuz?

Stone: İsa'nın yolundan yürüyenler, ilk üç yüz sene çok büyük bir baskı altında yaşıyorlardı. Onları öldürdüler. Ben Endonezya'da büyüdüm. Oradaki halk Türklerden daha sert ve tepkili olduğu için burası bana o kadar zor gelmiyor. Türkiye'de baskı var, ama dünyada daha sert yerler de var. Ama asıl cevap şu olmalı: Gerçekten Allah varsa, gerçekten cennet cehennem varsa dünyadaki araba, ev, maaş bunlar hiç önemli olmuyor. Gerçekten inandıktan sonra inancım dâhilinde benden istenenler bana güç veriyor. Çok cesur bir adam olduğumu söylemiyorum. Her gün Rabb'e bakıyorum ve o bana güç veriyor.

Nostalji Kafe'den sonra Diyarbakırlı Ferman Salmış bize ev sahipliğine devam ediyor.

Önce yemeğe Malatya Konakları'na geçiyoruz. Kiraz sarması, analıkızlı, kömbe gibi Malatya'ya özgü harika yemekleri yedikten sonra Malatya Belediyesi Kültür Merkezi'nin kurduğu atölyelere uğruyoruz. Çiniden resme, oyuncak yapımına, tiyatroya kadar çeşitli atölyelerin kurulduğu bu güzel mekân Malatya için bir şans olmuş.

Atölyedeki Malatyalılarla Malatya gündemini konuşuyoruz: Kayısı Araştırma İstasyonu'nun taşınması ve bu yılki don için alınması gereken önlemler... Malatya kayısı ile yatıp kayısı ile kalkıyor. Karanlık çöktükten sonra şehrin sakinlerinin "Malatya, Malatya, güzel Malatya" dedikleri Malatya'dan ayrılıyoruz.

ŞIRNAK-CİZRE-ROBOSKİ

Bugün 4 Nisan 2014 Perşembe. Sabah yedi gibi Diyarbakır'dan Şırnak'a yola çıkıyoruz. Bugün Abdullah Öcalan'ın doğum günü. Tüm Kürdistan bir gün önceden Öcalan'ın doğduğu Halfeti'nin Amara'sına taşındı.

30 Mart seçimlerinden beri Türkiye'nin başka bölgelerinde olduğu gibi Kürdistan'ın bazı yerlerinde de oylar tekrar tekrar sayılmakta.

Bugün Ağrı'da oylar 16. kez sayılacak. Ağrı Belediyesi'ni BDP aldığından AKP'nin itirazı üzerine tekrar tekrar sayım yapılıyor. Sandıktan AKP çıkana dek sayım tekrarlanacak gibi görünüyor!

Ceylanpınar da seçim şaibelerinden dolayı savaş alanına dönmüş durumda. İlçeye asker ve tanklar yığılmış, halkın iradesine ipotek konulmuş durumda. Van'da, Diyarbakır'da, tüm Kürdistan'da şaibeli seçimler protesto edilmekte, Kürtler oy çuvallarının nöbetini tutmaktalar.

Ülke gergin, Kürdistan gergin. Bu gerginlik içerisinde sabah Anayasa Mahkemesi kararıyla açılan Youtube akşama doğru tekrar kapatılacak. Başbakan Erdoğan bugün "Anayasa Mahkemesi'nin Twitter'ı açma kararına saygı duymadığını" dile getirebilecek. Ülke tam bir kaos ortamında.

Bu ortamda 90'lardaki savaşın stratejik üssü haline getirilen Şırnak'a gitmekteyiz. Mardin'de Mardin çöreklerimizi aldıktan sonra Nusaybin'den mayınlı sınır boyunca devam ediyoruz. Karşımız Rojava.

Yollar Şırnak'a kadar oldukça güzel. Şırnak girişinde kontroller de başlıyor.

Şırnak kartal yuvası gibi tepeye dikilmiş. Şehrin girişinde "Şehr-i Nuh'a Hoş Geldiniz!" yazıyor. Şehre bakan tepeye kocaman bir Türk bayrağı dikilmiş. Nuh'un gemisi Cudi'den bize bakmakta. Kürdistanlı

şair Berken Bereh'in ev sahipliğinde hızlı bir yemekten sonra
Roboski'ye, Uludere'ye doğru yola çıkıyoruz.

Yol keskin virajlar ve geçilmez dağlarla dolu. Birkaç kilometrede
bir karakol ve kalekollar var. Kalekollar barış süreci başladıktan
sonra yapılmış. Yolda sık sık HES inşaatlarıyla karşılaşılıyor.
Gerillanın geçiş noktaları bu alanlar. Yükseklerdeki köylerin çoğu
boşaltılarak ana yol üzerine indirilmiş, kimisi dayatılan koruculuğu
kabul etmeyerek Mahmur'a gitmiş, bir kısmı geri dönmüş, bir
kısmı da tekrar HES ve termik santrallerden dolayı boşaltılmakta.
"Kaybetmiş" bir coğrafyanın "kaybeden" köyleri bunlar.
Kazanacakları güne kadar...

Bugün 4 Nisan 2014 Perşembe, Roboski'nin 827. günü.

Öğlen saatlerinde varıyoruz Roboski'ye. Roboski yüksek vadiler üzerinde. Ortasu köyünden geçip Gülyazı köyünde duruyoruz. Roboski Derneği'nin önünde park ediyoruz. Derneğin camında Roboski Katliamı'na ilişkin poster ve resimler asılı. "Roboski İçin Adalet, Yeryüzü İçin Barış" yazmakta.

Dernek büyükçe ve tek odalı. Katliamdan önce köy kahvesiymiş, ölen gençler burada dinlenirmiş. Derneğin içinde bir duvarda Roboski'de katledilenlerin fotoğrafları asılı. Bir büyük masa ve üç kütüphane var. Birazdan Roboskili anneler geliyor. Hepsi ellerinde ölen çocuklarının ve eşlerinin fotoğraflarıyla! Fotoğrafları geniş masanın üzerine koyuyoruz. Hepsi tek tek anlatıyor, "Bak" diyor, "Bak! Bu da benim oğlum, sevdiği kız vardı" Fotoğrafları canlıymış gibi okşuyorlar. Her bir fotoğrafa tek tek bakıyoruz. Her bir çocuğun hikâyesini tek tek dinliyoruz. Fotoğrafların altında doğum ve ölüm tarihleri yazmakta. Çoğu 94-95 doğumlu.

Sonra analardan biri konuşmaya başlıyor, sonra diğeri... Sonra göğsüne bastırıldığı bir fotoğrafı taşıyan genç bir kız başlıyor konuşmaya. Anlattıkça eniştesinin hikâyesini, ağlamaya başlıyor, tüm analar ağlıyor, ağlama anı toplu bir krize dönüşüyor, Roboski sel oluyor, sanki gök gürliyor, dünya o noktada duruyor.

Roboski olmuş topyekûn yas.

Analardan zor ayrılıyoruz, mezarlığa gidiyoruz. Dernek Başkanı Veli Encü "Bak," diyor, "bu abim, bu yeğenim, bu kuzenim..." Veli'nin ailesinin çoğu bu mezarda. Yüksek mezarlıktan askerî noktaların hepsi görünüyor, toplu bir teras mekânı gibi mezarlık. Ama tanıkları genç ve ölü insan bedenleri! Askerî noktalar da tüm Roboski'yi görüyor. Veli "Bak," diyor, "her evden gideni görmekteler, burada kimsenin kimseyi yanlışlıkla öldürmesi söz konusu değil". Mezarlık askerî noktaların tam karşısında "dünya döndükçe Roboski" dercesine dimdik duruyor. Mezarlık gökyüzüne öylesine yakın ki bu mezarlıkta yer ve gök birleşiyor. Roboski'nin çocuklarının topraklarını suluyor, okşuyoruz.

Tekrar derneğe dönüp Veli ile görüşmemize başlıyoruz.

Bayramlarda misafirlerimizi artık mezarlıkta ağırılıyorz

Şeyhmus Diken: Roboski Derneği'ni niye kurdunuz? Hangi ihtiyaçtan doğdu?

Veli Encü: Katliamın üzerinden iki yıl geçti. Bu süre içinde akademisyenler, yazarlar, sivil toplum kurumlarının temsilcileri, gazeteciler vs. birçok insan geliyordu Roboski'ye. Onları burada ağırlamak ve Roboski için yazılan kitapları, çekilen fotoğrafları, yazılan şiirleri ve diğer kitapları burada toplamak istedik. Bugüne kadar Roboski için neler yapıldığı ve bundan sonra neler yapılması gerektiği üzerine bu dernekte konuşmak istedik gelen insanlarla. Roboski Katliamı için verdiğimiz mücadeleyi örgütsel olarak yürütmek için kurduk derneği. Bir de katliamdan etkilenen insanların, özellikle çocukların rehabilitasyonunu sağlamak için. Mesela atölyeler yaptık, psikologlar getirdik. Psikologlar burada çocukları, anneleri, genç kızları ve babaları rehabilite etmek, olayın acısını unutturmak için çalışma yürüttüler.

Diken: Roboski Derneği'ni kurduktan sonra devlet cephesinden nasıl bakıldı size? Sivil toplum ve siyaset dünyasından nasıl bir bakış açısı gelişti derneğe karşı?

Encü: Derneği açarken destekleyenlerle beraber desteklemeyenler de oldu. "Sizin acınız tamamen kişisel bir acıdır, bu derneği açarsanız mücadeleniz siyasallaşır," dediler.

Diken: Kim dedi?

Encü: İsim vermek istemiyorum. Onu diyenler bile oldu. “Herhangi bir gazetede, bir haber sitesinde veya televizyon programında mağdur aileleri olarak, mesela Roboskili ailelerden Veli Encü olarak Roboski Katliamı için bir açıklama yaptığınız zaman insanlar daha çok ilgi gösterirler. Roboski Derneği üyeleri veya yöneticileri olunca fazla ilgi göstermezler. Mücadele diliniz siyasaşlar,” dediler.

Diken: “Onun için de derneği kurmayın,” mı dediler?

Encü: “Kurmayın,” diyenler de oldu, ama bu eleştirileri de aldık doğrusu çok az kişiden. Saygı duyuyoruz. Tüm kamuoyunun, tüm kurumların, tüm insanların, dini, dili, ırkı ne olursa olsun bizim için bir şeyler yapan insanların tüm düşünce ve fikirlerine saygı duyuyorum. Bu eleştirileri yapanlar, Roboski için hassasiyetlerini hiçbir zaman esirgemeyen insanlardır.

Biz bu derneği daha çok şu amaçla kurduk: Ailelerimiz birçok kez Ankara’ya, İstanbul’a gidiyorlar, şehir dışına, şehir içine gitme durumlarımız oluyor. Bu durumlarda başta ulaşım için olmak üzere maddi sıkıntılar yaşıyoruz. Bu derneği kurarsak belki bu tip ihtiyaçlarımızı bağışlarla karşılayabiliriz diye düşündük. Çok şükür derneği kurduk, ümit ediyoruz ki sadece Türkiye’den ve Türkiye dışından maddi durumu iyi olanlar bağış yapsınlar, destek versinler.

Diken: Kuruluş sürecinde nasıl hazırlık yaptınız?

Encü: Fikir alışverişi yaptık. “Mücadelenizi dernek çerçevesinde yürütürseniz daha iyi olur,” diye öneriler geldi. Önerilerden sonra Roboskili aileler olarak hem annelerimizle hem babalarımızla detaylı bir şekilde konuştuk. Karar verdikten yaklaşık bir yıl sonra derneği kurmak için hazırlıkları yaptık. Hiç tartışma yaşamadık. Doğrusu ailelerimiz derneğin kurulmasından çok memnunar. Gülyazı –Kürtçe adıyla Bejuh– ve Roboski köylerinin her biri yaklaşık altı bin nüfuslu ve ailelerimiz uzak mesafelerde yaşıyorlar. Haftada veya ayda bir kere gelip bu dernekte çay içebiliyorlar, sohbet edebiliyorlar. Kaybettikleri çocuklarının, kardeşlerinin fotoğrafları var burada. Hangi eve giderseniz gidin otuz dört kişinin çerçevesi fotoğrafını duvarda asılı bulursunuz. Her evde bütün muhabbet o gece yaşanan katliam ve sonrasındaki acıdır. Mesela televizyonu açıyorlar, Roboski için yapılan şarkıları duyunca hemen ağlıyorlar. Haberleri izlerken de acaba hangisi Roboski’den bahsedecek diye sürekli kanal değiştirirler.

Diken: Peki iki buçuk yıl boyunca sürekli böyle bir acıyla yaşamak nasıl bir şeydir?

Encü: Roboski Katliamı'ndan sonra sadece ailelerimizin hayatları değil, bütün köy halkının hayatı değişti. Katliam öncesi bambaşka bir hayattı. Kendi halimizde yaşıyorduk.

Diken: İnsanların buradan haberi bile yoktu belki de!

Encü: Evet. Roboski köyü, Roboski ismi katliamdan sonra dünyada ve Türkiye'de duyulmaya başlandı. Mesela katliamdan önce üç günlük düğünler yapılırdı. Artık o düğünler yapılmıyor. Birçok komşu köyde de bu düğünler yapılmıyor. Ev ev dolaşılıp yakınlarımızla, ailelerimizle bayramlaşma oluyordu. Artık o bayramlaşma da olmuyor. Bayram namazından sonra bütün aileler direkt mezarlığa gidiyor. Bütün bayramlar mezarlıkta geçiyor. Misafirleri de mezarlıkta ağırliyoruz.

Diken: Bu, travmatik bir hal değil mi? Tamam, katliamın faillerini deşifre etmiyorlar. Etmemekte de ısrarlılar. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda? Bu travmatik hali nasıl aşacaksınız?

Encü: Devlet kendi imkânlarıyla bir şeyler yapabilirdi. Sorumlular her kimse, bu işin ucu kime dokunuyorsa onları yargılayıp cezalandırmaları gerekirken devlet yetkilileri bize laf attılar. Bir söz vardır, "Bombalardan daha kötüdür acılarımıza küfür etmeleri", bize hakaret ettiler, iftira attılar. Başbakan "Her kürtaj bir Uludere'dir," dedi. Yaşadığımız bu travmatik olayla böyle bir bağlantı kurması acımızı kat kat artırdı. Bırakın otuz dört kişiyi katledenleri yargılamayı, bu katliam için mücadele veren bizleri yargılamaya çalıştılar. Katliamın beş yüzüncü günü vesilesiyle katliamın olduğu yere karanfil bırakan ailelerimizi kişi başı üç bin lira para cezasıyla cezalandırmaları kabul edilemez bir durumdur. Otuz dört kişinin asıl öldürülme sebebi ekonomiktir. Geldiniz, gördünüz. Ne hayvancılık ne de tarım yapabilecek bir coğrafya var burada. Ya sınır ticareti yapacaksınız ya da koruculuk yapacaksınız. Koruculuğu da devlet bu coğrafyadaki insanlara dayattı.

Nurcan Baysal: Koruculuk 97'de mi kabul edildi?

Encü: 90'larda işte, net tarihi ben bilmiyorum. Babalarımız, annelerimiz daha iyi biliyor. 1987'den sonra devlet sivil insanları zorla silahlandırdı. Mesela bizim asıl köyümüz burası değil. 93'te Tarlabası-Zêvîya köyünden sürüldük. Çünkü devlet koruculuğu dayatıyordu bize. Sınıra yakın olması sebebiyle hani "Bu insanları silahlandırırırsak burası bir karakol haline gelir" düşüncesi vardı, ama kabul etmeyen insanlarımız Güney Kürdistan'a, yani Zaho'ya, Mahmur'a göç ettirildiler. Diğer insanlarımıza da koruculuk siste-

mi şart koşuldu. “Ya korucu olacaksınız ya da köyü boşaltacaksınız,” dediler. Köyü boşaltmayı tercih etti insanlar. Birçok sıkıntı yaşattı bize devlet. 28 Aralık günü yaşanan katliam ilk değildi. Devlet birçok insana zulmetmiştir, sınıra döşedikleri mayınlar yüzünden birçok insan sakat. Birinin ayağı yok, birinin gözü yok, birinin kolu bacağı yok. Birçok taraftan zulmedildi, birçok taraftan öldürüldük, katledildik. Mesela katliamdan sonra sırf bu olayın peşine düşüyorlar diye, sırf bu olay için mücadele yürütüyorlar diye ailelerimize baskılar yapıldı. Bu mücadelede ön planda birkaç kişi var ben de dâhil. Birçok defa tehdit edildik. Abim altı defa gözaltına alındı. Sırf ailelerin “Tazminat değil, adalet istiyoruz” taleplerine tercüme oluyoruz diye susturulmaya çalışılıyor. Yıldırma, sindirme gibi kirli politikalarını hiç eksik etmediler bize karşı.

Diken: Diyelim bir gün adalet tecelli etti, Roboski Katliamı’nın failleri demokratik cumhuriyette gereken en ağır cezaıyla cezalandırıldı, sizin de yüreğiniz kısmen rahatladı. Sizin gelecekle ilgili tasarınız nedir?

Encü: Gerçekleşebilecek bir şey olduğunu düşünmüyoruz. Katliamın üzerinden 827 gün geçti ve devlet daha iğne ucu kadar ne adli ne idari bir şey yaptı. Adaletle olan inancımız kırılma noktasına geldi. Artık devletin sorumluların cezalandırılması yönünde bir şey yapacağına inanmıyoruz. Çünkü bizler bu taleplerimizi devlete, hükümet yetkililerine ve kamuoyuna duyururken hükümet de devlet de taleplerimize sağır kalıyor. Gerçek sorumluların –altını çizerek söylüyorum bunu– gerçek failerin cezalandırılması kaybettiklerimizi geri getirmez, ama acımızı az da olsa hafifletir. Katliamın hayatımızda bıraktığı izlerin geçeceğine hiçbirimiz inanmıyoruz. Bütün ailelerin, bütün annelerin, hatta köydeki herkesin acısı ve yasının devam ettiğine işaret eden şeyler gördünüz. Ailelerin, annelerin kapkara giyinmeleri ya da hal ve hareketleri, gözyaşları yasin hâlâ devam ettiğini gösteriyor.

Diken: Bir gün Dersimli bir kadına “Dersim Katliamı’yla ilgili yüzleşmeniz, hesaplaşmanız nedir?” diye sormuştum. Demişti ki: Bütün Dersimli çocuklarına geçmişte böyle bir katliam yaşandığını anlatır. İlkokul çağından itibaren Dersim çocukları o katliamı bilir. Sonra da hayatlarında o katliamı hep başkalarına anlatırlar. Siz de Roboski’de böyle bir gelecek mi tasarlıyorsunuz? Mesela küçük çocuklara, bilmeyenlere anlatıyor musunuz?

Encü: Aslında biz çocukların bu acıdan uzak kalmasını istiyoruz. Tabii ki unutmamasını da istiyoruz, ama acının çocuklar üzerindeki psikolojik etkisi biraz farklı biliyorsunuz. Mesela yeğenimin, ablamın oğlu, askerliğe, helikoptere merakı vardı. Bir fotoğrafında Photoshop’la kendine asker elbise-

si giydirmiş, arkasına helikopter koymuştu. O fotoğraf katliamdan önce çerçeveli şekilde duvara asılıydı. Katliamdan iki gün sonra kırıp sobaya atıyor.

Diken: Kaç yaşında?

Encü: On iki yaşlarında. Çocuklar üzerindeki etkilerine bir örnek. Mesela katliamda babasını kaybeden bir çocuk dördüncü sınıfta okuyor. Katliamdan sonra annesi onu zorla elinden tutup okula götürüyor, ikinci derste okuldan kaçıyor. Sadece çocukların değil bütün ailelerin, köyde yaşayan herkesin devlete bakışı çok değişti artık. Mesela asker görünce bir korku veya olumsuz bir duygu meydana geliyor. Çocuklar taşıyor mesela. Büyükler engel olmaya çalışıyor, ama çocuklar bu psikolojik sinirsel durumlara hâkim olamıyorlar.

Baysal: Bir de sanıyorum bir müze düşünceniz var dernek olarak.

Encü: Ankara'dan SGDF'li gençler geldiler buraya, açılımını tam bilmiyorum.

Baysal: Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu olabilir mi?

Encü: Evet, oradan gençler geldi. Ailelerimize, annelerimize “Bizden ne istiyorsunuz?” diye sordular. Mezarlıkta sordular hatta. Onlar da “Bu olayın unutturulmaması için bir anıt yapılırsa çok iyi olur,” dediler. Bu düşünce gelişti. Bir müze yapılırsa neler olacak? Kaybettiğimiz yakınlarımızın eşyaları olur, fotoğrafları, giysileri... Katliam günü mesela aileler kaybettiği çocuğun ayakkabısını aldı. Kimi cep telefonunu aldı, kimi el fenerini aldı, kimi eldivenini, beresini alıp getirdi. Bunları koyabileceğimiz bir müze.

Diken: Kimilerine göre sınır ticareti, kimilerine göre kaçakçılık nasıl bir iştir? Ayrıca, özel bir soru olacak, sen gittin mi hiç?

Encü: Gittim. Çok gittim. O kadar çok gittim ki yani... Sınır ticareti sadece 28 Aralık 2011 günü yapılan faaliyet değil, yüz yıldır yapılan bir faaliyet. Babalarımız, dedelerimiz veya dedelerimizin dedeleri ceviz olur, meyve olur, köyde ekip biçtiklerini –buranın cevizleri biraz meşhurdur– katırlara yükleyip güneyde şekerle, çayla veya ev eşyalarıyla, giysiyle falan takas ederlerdi. Sonra orada çayın kilosu on liraysa burada on beş liradır. Mesafe de çok kısa. Buradan on beşe alacağıma gidip oradan on liraya alayım. Bu şekilde kendi ev ihtiyaçlarını almak amacıyla yapılıyordu. Daha sonra bu daha da yayıldı. Benzin, mazot, çay, sigara, şeker gibi günlük ihtiyaçlar için bir ticaret haline geldi. Bunlar üçe alınıp beşe satılıyor, ama satımda birçok sıkıntı yaşıanıyordu. Mesela köyde asker el koyuyordu. Zaten vali, kaymakam, özel idare, askeriye, herkes neyin hangi saatte getirildiğini, hangi saatte gidildiğini,

gidenlerin kim olduklarını, hepsini biliyorlardı. Kısacası biz bu işi yaparken devletle, askeriyeyle aramızda yazılı olmayan bir anlaşma vardı. Asker son zamanlarda bize şunu dedi mesela: “Sabah gidin, akşam dönün. Akşam gidin, sabah olmadan geri dönün, yani bu işi gece yapın. Kalabalık gitmeyin. Yabancı insanların bu işi yapmalarına izin vermeyin. Sadece siz kendi aranızda yapın.” Devlet, yani asker önerilerde bulunuyordu. Ailelerimiz toplanıp karar alırdı, “Silahı, uyuşturucuyu kim getirirse karşı koyacağız. Çünkü devlet, asker bize bu şekilde göz yumuyorsa, onların iyi niyetini suiistimal etmeyelim. Onların belirlediği kurallar çerçevesinde yürütelim ticareti” Bu şekilde toplantılarımız oldu.

2006’da yakınlarımla beraber gittik. Katliamda kaybettiğim yakınlarımla, arkadaşlarımla, öz kardeşimle beraberdim. Sabah gittik, orada yükümüzü katırımıza yükledik. Tam bu katliamın olduğu noktada havanın kararmasını bekledik, çünkü asker tembihlemişti, gören insanlar oluyor, bizi Ankara’ya veya diğer üst birimlere ihbar ediyorlar, “Hava kararınca köye gelin” demişti. Öyle yaptık. Asker yol tutmuş. Hani bir minibüs kazası olmuştu, on asker tam orada, dar bir patikada asker yol tutmuş. Bizi telefonla arayıp haber verdiler. Bir saat bekledik, yine telefon açtık, köye haber saldık “Asker yolu bıraktı mı?” diye. “Hayır, bırakmadı,” dediler. Daha fazla beklemenin tehlikeli olduğunu fark ettik. Korktuk doğrusu, “Gecenin karanlığında sınırda beklemeyelim,” dedik. “Gidelim, asker en fazla katırımıza el koyar, malımıza el koyar veya yasal işlem yapıp bizi serbest bırakır.” Hep böyle olurdu. Tabii bazen korkutmak amacıyla top atışları yapıyorlardı. Ama öldürmek, katletmek amacı gözetmiyorlardı. Bunlarla çok karşılaştık, ama bu işi yapmak zorundaydık. Askerin yolu tuttuğunu biliyorduk. Ona rağmen geldik. Asker bizi tuttu. Yaklaşık kırk katır yükü vardı. Yirmi-otuz kişiydik. Hiçbir şekilde kaçamazdık. Maalesef teslim olduk askerlere o akşam. Saat dokuz sularıydı. “Katır yükleri bir yere ayrılсын,” dediler. Ayırdık. Ne getirdiğimizi kontrol etmek için bütün katırları aradılar. Hepsi mazottu, şekerdi, benzindi, yani yakıt getirdik. Sonra asker “Niye bu işi yapıyorsunuz? Size demedik mi artık gitmeyin, bu yasadışı bir şeydir, kanunsuz yapıyorsunuz bu işi, ben de devletin bana emrettiği şekilde sizi gözaltına almak zorundayım, izin vermiyorum bu işi yapmanıza,” falan dedi. Orada köy büyüklerimiz vardı askerin yanında. Köy büyüklerimiz, korucubaşları falan, askerle içli dışlı insanlar. O gün askerle pazarlıkla bir anlaşma yoluna vardık. “Burada sizi tuttuğuma dair bir delil verinem lazım üst birimlere. Bana dört katır yükünü verin, diğerlerini serbest bırakayım. Kendi aranızda artık anlaşın,” dedi. Askerle anlaşma yoluna vararak o gün otuz altı katır yükünü serbest bıraktırdık. Bu iş bu şekilde yapılıyordu. Giderken asker görüyordu, gelirken de katır yüklerini kontrol edip serbest bırakıyorlardı. Dediğim gibi, askerle aramızda yazılı ol-

mayan bir anlaşma vardı. “Gidin” diyorlardı, önerileri falan oluyordu. Birçok kez vergimizi bile veriyorduk. Tek farkı vardı, vergi dairesine değil, buradaki karakola veriyorduk.

Diken: Roboski Katliamı’nın olduğu gün niye böyle oldu?

Encü: O gün her zamanki gibi hazırlanıyordu herkes. Katırlarını falan saat üç-dört civarı, yani daha karanlık değilken hazırlayıp gittiler. O gün de Heronlar falan vardı. Kırk kişi gitmişti o gün. İkisi Heronların tepelerinde uçtuğunu görünce geri döndüler, ama diğerleri devam etti. Çünkü daha önce de olmuştu Heronlar. Hiçbir şekilde savaş uçaklarının gelip onları bombalayacağını kimse düşünmezdi, akıllarından bile geçmezdi. O yüzden Heronlara rağmen gittiler. Yüklerini getirdiler. Katliamın olduğu yerde, sınırın sıfır noktasında beklediler. Çünkü buradaki askerî birimler yolu tutuyor. Hatta gelmemeleri için uyarı ateşi yapılıyor. Birçok kişi köye telefon ediyor yolun durumu hakkında bilgi almak için.

Bir karakol komutanı vardı, Vehbi Göçmen. Katliamdan altı-yedi ay sonra onunla karakolda tartıştım. “Sen burada üç yıldır görev yapıyorsun. O insanların kim olduklarını biliyordunuz, ne getirdiklerini de biliyordunuz. Hangi saatte gittiklerini, hangi saatte döndüklerini biliyordunuz. Niye onları savaş uçaklarıyla katlettiniz?” Dediğine göre operasyonu yönetenler o gece onlara demişler ki “Unsurlarınızı tamamen çekeceksiniz, operasyonu biz yapacağız” “Operasyonu yönetenler bize sorsalardı o insanların sivil olduklarını, köydeki insanlar olduklarını söyledik, ama bize sornadılar,” dedi komutan.

Başbakan’la görüştüğümüzde ona da sordum. “Orada on asker otuz dört kişiyi tutabilir, katırlarına el koyabilirlerdi. Ya da ne bileyim, farklı bir şey yapabilirlerdi. Niye onları bombaladınız?” dedim. “Hantepe ve Gediktepe saldırılarında gelip askerlerimizi şehit ettiler, o silahlar katır sırtında getirildi. Müdahale etmedik diye tonlarca laf geldi bize,” dedi. Sanki Hantepe ve Gediktepe saldırılarının intikamı alınmış gibi bir şey oldu. Öyle düşünüyorum ben. Başka bir şey değil.

Baysal: Yani o saldırıların intikamını mı aldılar?

Encü: Evet. Sivil olduklarını bile bile otuz dört insanımızın üstüne bomba atılır.

Başbakan Roboski için neden talimat vermiyorsunuz?

Nurcan Baysal: Başbakan'la görüşmeye gitmiştiniz değil mi?

Roboskili Anne 1: Gitmiştik, evet.

Baysal: Görüşmede ne dediniz?

Roboskili Anne 1: İlk günkü taleplerimizi söyledik. Yaşadığımız acıyı, uğradığımız haksızlığı dile getirdik. En çok adalet taleplerimizi ilettik. Bizler sadece katledilmedik. Katliamdan sonra devletin baskılarına, tehditlerine, zulmüne maruz kaldık. İdari para cezaları, gözaltılar, tutuklamalar... Hatta daha dün bir gözaltı oldu, katliamda yeğenini kaybeden Ahmet Encü gözaltına alındı.

Baysal: Neden?

Roboskili Anne 1: Sekiz kişiyi gözaltına aldılar. Sekiz kişinin arasında babası da vardı. O da sekiz kişi gözaltına alınırken askere karşı koydu. Otuz dört yakının fotoğrafını duvardan indiren askere tepki gösterdiği için ona soruşturma açıldı. Yargılanıyor şu an. Dün gözaltına alındı. Mahkemede serbest bırakıldı. Bunları dile getirdik. Başbakan kalkıp katliamı yapan kişileri savundu. Katliamın kazayla olduğuna inandırma çabası içerisindeydi. O günkü tavırları neyse bize karşı davranışları hep o oldu, hiç değişmedi: Katliamın üzerini örtmek, sorumlularını aklamak.

Seyhmus Diken: Öldürülenler suçlu, kendileri suçsuz gibi.

Roboskili Anne 1: Evet, aynen öyle gibi davranıyorlar.

Roboskili Anne 2: Orada bir annemiz feryat etti, “Katliamı sen yaptın, operasyonun emrini sen verdin!” dedi, o da “Hayır, ben vermedim,” dedi, ama öyle dese de siyasi muhatap odur. Başbakan her zaman birinci faildir. Operasyon talimatını vermemiş olsa bile sorumluları yargılayabilecek güce sahiptir. Bu devletin başbakanıdır sonuçta. Reyhanlı’da veya Türkiye’nin batısında, doğusunda, Akdeniz Bölgesi’nde, İç Anadolu Bölgesi’nde bir olay olduğu zaman yargıya “Cezalandırın!” talimatı veriyor da Roboski için neden tam tersini yapıyor? Bilin ki ölen Kürt’se, bir de devlet eliyle öldürülmüşse peşine düşülmüyor. Burada bir alay komutanı ailelerimize açıkça söyledi, “Devlet öldürdü” dedi. Devlet sensin. “Farz et ki otuz dört kişinin içinde olduğu bir otobüs kaza yaptı. Peşine düşmeyin. Devlet yaptı. Peşine düşmeyin,” dedi. Bunu direkt yüzümüze söylediler.

Diken: Melek Hanım, nasıl bir acıdır bu?

Roboskili Anne-Melek: Çok zor bir durum. Evladın sapasağlam gidiyor. Sonra üç-beş saat içerisinde sen gidiyorsun. Evladının parçalarını kendi elinle topluyorsun. Bu nasıl bir duygu olsun? Anlatılmaz bir duygu.

Diken: Dixwazî Kurdî bi peyve. (İstersen Kürtçe konuş.)

Roboskili Anne-Melek: Gelek zehmete. Meriv ni kare vê acî ye bêje. Zor e, zehmet e. (Çok zor, insan bu acıyı sözle anlatamıyor, zahmettir.)

Diken: Peki, çi çê be, dilê we rehet dibe! (Peki, ne olursa yüreğiniz ferahlar?)

Roboskili Anne-Melek: 34 fîdan ê me kê m bûne. Heta faîla wan der nexin, ceza yê wana nedin, dile me rehet nabe. Perçe kirin, çar neqil gerek ceza bîdin wan. Ancax wê çaxe dile me rehet dibe. Gerek em bizanî bin faîle ev qetîlam li ku derê ye? (Otuz dört fidanımız eksildi, yok edildi. Failleri ortaya çıkıncaya, cezaları verilinceye kadar rahat etmeyiz. Parçaladılar çocuklarımızı, en az dört kez ceza verilmeli o faillere. Ancak o zaman rahat ederiz. Gerek ki biz bilelim o failler nerededir!)

Roboskili Anne-Melek: Başbakan diyor ki “Ben Bilalimi, yavrumu hiçbir mahkemeye göndermiyorum” Peki, ne oldu da sen bizim çocuklarımızı paramparça ettin? Senin çocuğun nedir? Bizim çocuğumuz nedir? Aynı hayat değil mi? Aynı insan değil mi? Hepimizi Rabbimiz yaratmadı mı? Seninkinin bizimkinden ne farkı var? Sen nasıl evladını seviyorsan, koruyup kolluyorsan, biz de evladımızı seviyorduk, koruyup kolluyorduk. Hatta senden daha çok seviyorduk evladımızı. Bizim çocuklarımız seninkiler gibi varlık içinde

büyümüyor. Bizim çocuklarımız katırın sırtındayken onların çocukları lüks arabalara biniyor. O ayaz gecede, soğuk karda gidip geliyordu. Bu güzel bir şey mi? Sen bizim çocuklarımızın hakkını ye, sonra bizim çocuklarımızı katlet. Allah'a çok şükür alnımız açık. Başımız dik. Hangi yol olsa biz yürürüz. Biz fazla bir şey istemedik. Sadece faili istiyoruz. Herkes buna sessiz kalmışsa ben artık bir şey demiyorum. İnsanların vicdanı rahatsa Roboski için onlara da bir şey demiyorum. Bizi görüp de görmezlikten gelenler düşünsün artık. Biz düşünmüyoruz. Ancak sizin gibi vicdanlı insanlar bizi görüyor, başka hiç kimse bizi görmüyor.

Başbakan'a sorunca diyor ki: "Ben yapmadım. Bu bir kazaydı. Defalarca Genelkurmay Başkanı beni aradı, kazayla olmuş." Madem kazaydı neden özür dilemedin? Biz bunların hepsini söyledik. Çıkarken beraber yöneldik kapıya. Dedim ki "Bu otuz dört insanı ve otuzdan fazla hayvanımızı senin vicdanına bırakıyorum. Vicdanın rahatsa ben bir şey demiyorum" O zaman bana sadece şunu dedi: "Her şey ortaya çıkacak." Ortaya çıkacak da ne zaman? Biz de Berfo Ana gibi öldükten sonra mı? Biz onun gibi olmak istemiyoruz. Biz de insanız. Biz de o Başbakan gibi insanız. Onun annesi vefat edince biz de üzüldük, biz de acısını evimizde paylaştık. Ama otuz dört kişi için bir basın toplantısı bile yapmadı o. Küçük bir şey bile olsa Başbakan gidip toplantı yapıyor. Bu otuz dört kişi için sadece bir caminin çıkışında konuştu. Bu mudur insanlık?

Roboskili Anne 3: Onun annesi hiç demedi mi "Oğlum ben sana hakkımı helal etmiyorum!" diye. Deseydi belki oğluna iyi bir şey yapardı, değil mi? Bu çocuklar Müslüman çocuklarıdır. Ne olursa olsun, insan otuz dört kedi yavrusunu öldürmez. Otuz dört karıncayı birlikte öldürmez. Hele hele suçsuzsa! Sen muktedirsin, meclisin içindesin, belki trilyonlarca varlığın var. Biz bu kadar kişi geldik buraya, hele bir arayın belki çok az insanın üzerinde ancak beş lira vardır. O kadar varlığın içindesin, geleceğinden o kadar korkuyorsun. Bizim günlüğümüzü düşün. O çocuklarımız gidip de o elli lirayı getirdiklerinde...

Dün okula gittim, o çocukları görünce kendimden geçtim. Oğlumun arkadaşlarını gördüm. Oynuyorlar, ders çalışıyorlar, kitap okuyorlar... Müdür dedim ki "Oğlumun kitaplarını, defterlerini verin bana. Müzeye koyacağım" Müdür dedi ki "Her şeyi sildiler" O müdür vicdanlıydı. "Oğlunun eşyalarının, her şeyinin peşine düşeceğim, tasdiknamesi bile olsa ben çıkaracağım," dedi. Dedim "Türkiye'de hâlâ bizi anlamayanlar var. Hâlâ bize diyorlar ki 'Çocukların orada ne işi var?' İki-üç senedir siz oradasınız, halimizi görüyorsunuz" "Evet, sizin acınıza ortağız," dedi.

Başbakan olaydan önce hiç buraya gelip sordu mu acaba? Üç kere gittim, kaymakamlık kapısını çaldım, yardım istedim. O kaymakam yardım verme-

di. “Oğlun çalışsın,” dediler. Eşim hasta, oğlum askerdeydi. O kaymakam hiçbir gün oğlumun harçlığını vermedi. Oğlum okulu bıraktı. Abisi ve babası için. Babası akciğerden ameliyat olmuştu. Abisi askerdeydi. O Başbakan hangi zaman gelip bize sordu “Ne eksiginiz var?” diye. Kaymakam katliamdan sonra her gün kapımı çaldı. “Siz gelip de bize ne söylüyorsunuz?” dedim. “Ne istiyorsunuz? Niye katliamdan önce o paketi getirip de kapımızın önüne atmadınız? İstemiyoruz,” dedik.

Roboskili Anne Melek: Bırak buraya bir başbakanın, bir milletvekilinin gelmesini, kaymakam bile dört-beş yılda bir öyle yoldan geçerken istediği kişilerle görüşüyor.

Roboskili Anne 3: Vali kaymakamı buraya gönderiyor artık her gün. Psikolojimiz bozulmuş, doktor gönderecekmiş, “Hayır,” dedim, “istemiyorum, gönderme. Niye daha önce göndermediniz bize hiçbir şey?” Bir sağlık memuru bile yok burada.

Roboskili Anne Melek: Batı’da olsa acaba ne olurdu?

Diken: Hükümet düşerdi.

Roboskili Anne Melek: Evet. Diyelim ki İzmir’de ya da Antalya’da oldu bu olay. Devletin davranışı bu şekilde mi olurdu? Biz ayrımcılığı çok görüyoruz. İzmir’de doğada bir ayıyı öldürüyorlar, kaç lira ceza veriliyor. Bir vaşağı vuruyor, kaç lira ceza kesiliyor adama. Hapis cezası bile veriliyor. Bunların hepsini görüyoruz. Onlar demesinler “Bunlar görmüyor, kör bunlar” Biz kaç defa Adalet Bakanı’na gittik. Bize kapılarını kapattı. Havaalanında görüşmeye gittiğimiz zaman o da oradaydı. Ben bakmadım o adama zaten. Kendini tanıtıyordu o arada, “Ben Adalet Bakanım,” diye. Dedim ki “Biz sizi çok iyi tanıyoruz, ama siz bizi hiç tanıyorsunuz” Ben öyle deyince hemen başını yere eğdi. “Ayıp ediyorsunuz, ben de sizi çok iyi tanıyorum,” dedi. Sinirlerimiz o kadar gergindi ki orada konuşmak bile istemiyorduk. Biz o kadar gidip geldik, gidip geldik, gidip geldik, Başbakan, Adalet Bakanı bize bir kapısını açmadı. Sonra bir havaalanında bizimle görüşmeye geldi.

Roboskili Anne 3: Açmasın. Bundan sonra Allah’ın kapısı açılır. Zaten her zaman Allahımıza sığındık.

Diken: Ablacığım o elindeki kardeşin mi?

Roboskili Genç Kız Özlem: Hayır, eniştem. Ablam her gün çeyizlerine bakarak ağlıyor. Burada değil, İstanbul’da yaşıyor. Eniştem de ablamın çeyizini, düğününü yapmak için oraya gitmişti o gün. Ablam İstanbul’da çalışıyordu, kavuşacakları günü bekliyorlardı. Düğüne aylar kala bu katliam gerçekleşti. Devlet ablamla eniştemden, o otuz dört kişiden ne istedi? Her genç kızın bir hayali vardır değil mi? Gelinlik hayali. Benim ablamın gelinlik haya-

lini kana buladılar. Eniştem gitmeden önce, o katliamdan bir gece önce benimle sohbet ediyordu. Düğünü nerede yapacağını, neler yapacağını anlatıyordu. Eniştemin hayallerinden ne istediler? Sıra arkadaşımı, her gün okula birlikte gidip geldiğim insanları yok ettiler.

Otuz dört kişinin hayallerini, hayatlarını mahvettiler. Bu anaların gözyaşları ne zaman dinecek? Her gün televizyona çıkıp “adalet adalet” diye haykırıyorlar. Niye Roboski’yi görmüyorlar? Ben Roboski’nin katilinin yargılanmasını istiyorum. Birinin canına kıyıldığında saniyesinde katilini buluyorlar. Niye Roboski’nin katilini bulmuyorlar? Buluyorlar da niye yargılamıyorlar? Bizim onlardan ne farkımız var? Kürt olduğumuz için mi? Niye yargılanmıyorlar? Yeter artık, bu anaların gözyaşları dinsin! Üçüncü yıla girecek neredeyse, biri çıkıp diyor mu “Bunların katilleri niye yargılanmıyor?” diye. Her gün yurtdışında, Suriye’de bir şeyler oluyor, Erdoğan saniyesinde gidip açıklama yapıyor. Niye Roboski hakkında konuşmuyor? Bunlar hakkında konuşsun. Bize “Tamam, ben katillerini bulacağım, dedi. Bulsun o zaman! Katili bildikleri halde niye susuyorlar? Onun oğlu yolsuzluğa karışıyor, niye ifadeye gitmiyor? Onun oğlunun bizim otuz dört şehidimizden ne farkı var? Onunki can da bizimki patlıcan mı? Yargılansın artık. Susmasın.

Ablam her gün gelip saatlerce çeyizine bakıyor, eniştemin fotoğrafına sarılıyor. Gece gündüz çeyizine bakıp ağlıyor. Biri olsun gelip soruyor mu “Senin halin ne oldu?” diye. Bekâr olanların da konuştukları, sevdikleri insanlar vardı. Hayalleri vardı. Onlardan ne istediler? Benim en yakın arkadaşım, her gün saatlerce aynı sırada oturduğum arkadaşımın ne istediler? O katliamdan sonra ben okulu bıraktım. Çünkü benim arkadaşım artık o sıraya gelmeyecek. Her sınıfa girdiğimde ben sırama bakıp o arkadaşımı göremediğimde ne kadar acı çekiyorum. Suçlular bulunsun, yargılansın artık!

Roboskili Anne Melek: Diyor ki “Ben tabletler dağıtıyorum” Hangi okulumuza tablet gelmiş burada? Hangi okula?

Roboskili Özlem: Buradaki okullar yıkılıyor.

Roboskili Anne Melek: Bırak tableti, doğru düzgün bir tahta bile yok.

Roboskili Özlem: Kalorifer yerine soba yakıyorlar. Biz kaçınıcı yüzyılda yaşıyoruz? Var mı böyle bir adalet? Okulda alt sınıflar kışın su alıyor. Bunu gören var mı? Yok. Batı’daki okullara tablet dağıtıyorlar.

Roboskili Anne Melek: Çocuklarımızı gönderirken –affedersin– külotlu çorabın altından pijama giydirip öyle gönderiyoruz. “Anne üşüyorum, ayaklarım donuyor,” diyorlar.

Roboskili Özlem: Okula varmak için saatlerce yol alıyorlar. Sınıfta üşümek için evden kendi getirdikleri odunu yakıyorlar. Sözde kalorifer var. O kalorifer ilköğretimlerde doğru düzgün yakılmıyor. Onları görüyorlar mı?

Ders şartları çok kötü. Kitapları yok doğru düzgün. Bunları görüyorlar mı? Varsa yoksa Batı'daki öğrenciler. Bizim onlardan neyimiz eksik? Televizyonlara bakıyoruz, oradaki öğrencilerin keyifleri yerinde, her şeyleri önlerine geliyor. Niye buradakilerin öyle bir imkânı yok?

Roboskili Anne Melek: Zaten biz istemiyoruz. Geçenlerde televizyon izliyorduk çocuklarımla. Tablet dağıtıyorlar. Aman bize ne? Biz anadilimizi istiyoruz. Sanki bize tablet mi getirmişler bugüne kadar. Vallahi çocuklarımızı zorla gönderiyoruz, okula gitmek istemiyorlar. Zaten bu katliamdan sonra iyice soğumuşlar. Mademki bu şartlarda yaşıyoruz, biz de on-

ların dilini istemiyoruz. Anadilimizi istiyoruz. Onlar biliyor. Herkes biliyor. ABD biliyor, AB biliyor, İngiltere, herkes biliyor bu işin ucunun nereye dokunacağını. O yüzden onlar da gözlerini kapatmışlar, kapılarını kapatmışlar. Herkes susmuş. Bu, Türkiye'nin başka bir yerinde olsaydı o Avrupa, Amerika, diğerleri neler yaparlardı? Susarlar mıydı böyle?

Roboskili Özlem.

Baysal: Devlet böyle kalacak. Öyle görünüyor. Peki, Kürtler ne yapacak?

Roboskili Anne Melek: Direnişe devam etsinler. Destek istiyoruz. Artık devletin oyununa gelinmesini istemiyoruz. Devletin baskılarına gelmek istemiyoruz.

Baysal: Peki Roboski için Kürtlerin yapabileceği bir şey var mı? Kürdistan halkından bir beklentiniz var mı?

Roboskili Anne Melek: Evet, var. Artık devletin oyununa gelmesinler. Çünkü biz seçimde gördük. Artık para, makarna, kömür, bilmem neye kan-

masınlar. O eşyalar bir gün bitecek. Herkes onurlu ve gururlu bir çizgiye gelsin. Herkes onuruna, gururuna sahip çıksın. Nereye kadar böyle gidecek?

Roboskili Anne 4: Yanlış yolda olan Kürtlere sesleniyorum: Herkes doğru yola gelsin. Herkes el ele versin.

Roboskili Anne Melek: Roboski'yi gözlerinin önüne getirsinler. Roboski'ye internetten, bir fotoğraftan bir baksınlar. Acaba Roboski'nin hali nedir? Herkes Roboski'yi kendine örnek alsın. Sadece bunu istiyoruz. Vicdanlı insanlara da sesleniyoruz. Herkes bizim halimizi sorgulasın kendi kendine.

Roboskili Anne 3: Bütün Kürtler Roboski gibi yürekten kalksın ayağa. Çünkü Roboski herkese öyle bir yürek, öyle bir birlik verdi ki bütün Kürtler, her nerede olursa olsun, Roboski gibi el ele verip kalksınlar. Kürt devleti kurulsun. Birlikte kuralım.

Baysal: Peki, burada, Roboski'de kalmaya devam mı edeceksiniz?

Roboskili Anne Melek: Evet. Çoğu insanımız öyle. Babamızın öldüğü yerde çocuğumuz da öyle. Mahsun Encü'nün, Mehmet Encü'nün amcası, yani çoğu kişi öyle. Sabah akşam gözlerimiz televizyonlarda, failer bir gün yargılanıp cezalandırılacak diye. Bizi de toprağa koyup gömsünler o zaman.

Roboskili Anne 5: Em dibên bese, hefsê zindanan vekin. (Biz diyoruz ki cezaevlerini boşaltın, yeter artık.)

Baysal: Hayatı nasıl toparlamayı düşünüyorsunuz?

Roboskili Anne Melek: Birbirimize bakarak işte hiçbirimizin hayatı toparlanmayacak. Çocuklarımızın psikolojisi, bizim psikolojimiz, herkes darıma-
dağın. Birkaç insanımız bu acıya dayanamadı, vefat etti. Sapaşğlam insanlardı. Sapaşğlam insanlar durup dururken vefat eder mi? Kaynanam iki torunu öldükten sonra kaç defa anjiyo oldu. Tedavi görüyor.

Bu olaydan sonra dağa katılımlar bayağı oldu. Roboski'yi görünce dayanamayıp gidiyorlar. Artık baskı altında yaşamak istemiyorlar, özgür olmak istiyorlar. Gençlerimiz öyle olmuş. İnsanların hayatları darmadağın oldu. Bu olaydan sonra buradan bir öğrenci, İstanbul'da okuyan başarılı bir öğrenciydi, maktup yazmış, "Ben artık Roboski'yi görmezden gelemem, psikolojim bozuldu. Bu olaydan sonra kesinlikle buralarda kalamam," deyip dağdaki gençlere katılmış. Zaten bu olaydan sonra, belki haberiniz vardır, kaç bin kişi katılmış. O akşam televizyonda, Sterk TV'de belki izlemiştinizdir, bir genç kız konuşuyor, "Ben Roboski olayından sonra katıldım. Benim annem Türk, babam da Türk, ben Roboski gösterisi için sokağa çıktım. Polis baskılarını, tutuklamalarını gördüm, benim vicdanım kabul etmedi artık. Ben özgür olmak istedim. Burada dağlara çıktım," dedi. Devlet bu şekilde devam ederse kim bilir daha kaç gencimiz dağa gider. Artık bir şeyler yapsınlar. Biz bunu

istiyoruz. Failimizi istiyoruz. Otuz dört defa müebbet hapis cezası verilmesini istiyoruz. Başka bir şekilde olmaz. Zaten ne olursa olsun yüreğimiz rahatlamaz, ama bir nebze de olsa rahatlayabilir bu şekilde.

Roboskili Anne 3: Bizi bu kirli zalime muhtaç etmesinler, hiçbir konuda ama. Maddi de olsa manevi de olsa... Bu derneği zaten onun için açtık. Hayırseverler var. Kürt kardeşlerimiz nerede olursa olsun, bir tek Diyarbakır'dan demiyoruz. Avrupa'da, Irak'ta fark etmez, vicdanlı olanlar bizi bu kirli devlete muhtaç etmesinler.

Roboski'den Şırnak merkeze dönüyoruz. Yolda derin vadiler Cudi ve Gabar'la çevrilmiş. Askerler, tanklar, kalekollar her yerde. Şırnak'ta Pepule Çay Bahçesi'ne geliyoruz. Pepule kelebek demek. Bahçedeki oklu yön levhaları dağları göstermekte. Şırnaklı gençlerle sohbetten sonra Şırnak Çevre Platformu, KÜRDİ-DER ve İHD'nin bir arada bulunduğu binaya geçiyoruz.

Şırnak Çevre Platformu'nun kapısında "Dikkat Termik Santral Zararlıdır" afişleri var. Duvarı iki yıl önce ölen Kürt siyasetçi Orhan Doğan'ın fotoğrafı ve İHD'nin bir panosu asılı. Üzerinde "Herkes farklı herkes eşit" yazıyor.

Saat yedi. Görüşmeye başlıyoruz. Platform Başkanı Mehmet Zeki İrmez güleç yüzlü hoş bir adam. Şırnak'ta kurulmaya çalışılan termik santrallerle ve HES'lerle mücadelesini dinliyoruz.

Bütün santraller gerillanın geçişine engel olmak için!

Şeyhmus Diken: Şırnak Çevre Platformu hangi ihtiyaçtan doğdu ve bileşenleri kimdir?

Mehmet Zeki İrmez: Şırnak Çevre Platformu önce özellikle ana madde termik santrallerin kurulmasına yönelikti. İhtiyaç bundan kaynaklıydı. Silopi'de başladı. Fuel-oil'le çalışan iki termik santral vardı İdil ve Silopi'de. Çevreye fazla zararı olmadığı için herhangi bir tepki yoktu, ama özellikle 2003'ten sonra, AB enerji şartlarının Türkiye'nin önüne konulmasından sonra termik santrallerin asfaltla çalıştırılmasına dönük çalışmalar başlatıldı. Asfaltla çalışan termik santralin birinci ünitesi yapıldı Silopi'de. Bunun fazlaştığının duyulmasından sonra Şırnak'ta termik santrallere karşı plat-

form oluşturuldu 2008'de. Halkın tepkisi, tüm sivil toplum örgütlerinin duyarlılığı hakikaten takdire şayandı. Hem ulusal hem de yerel basına yansıdı. Normalde termik santraller linyitle, fuel-oil'le veya farklı madenlerle çalışır. Ancak asfalttitle çalıştırılan santraller doğaya çok zarar vereceği için halkın tepkisi çok daha fazla oldu. Şırnak Çevre Platformu'nun oluşturulmasına dönük çalışmalar iki sene önce gerçekleştirildi. İçinde İHD'nin, partilerin, sendikaların, sivil toplum örgütlerinin yer aldığı bir platform kuruldu. Tepkimiz sadece termik santrallere değil. Hem HES'lere hem orman yangınlarına ilişkin tepkileri örgütlüyoruz.

Diken: Nerede kurulacaktı bu termik santraller?

İrmez: Maden ocağının hemen altında yer alan bir köy boşaltılmış durumda. Avka Masya, Şırnak'a 9-10 km uzaklıkta... Orada kurulmak isteniyor. Tabii bununla birlikte sadece Silopi ve Şırnak'ta asfalttitle çalışacak beş veya altı termik santral kurulması düşünülüyor. İkinci ünitesinin temeli Başbakan'ın gelişiyile atıldı. Uludere'de de iki tane kurulmak isteniyor.

Diken: Hasankeyfte Ilısu Barajı kurulmaya çalışılırken hem çevreciler hem de siyaseten duyarlı insanlar bunun sadece enerji ihtiyacından değil, aynı zamanda Kürdistan'da yürütülen savaşın stratejik muhtevasından, gerillanın geçiş güzergâhı üzerinde olmasından kaynaklandığı konusunda muhalefet etmişlerdi. Buralarda yapılan santrallerde de böyle bir hassasiyet var mı?

İrmez: Termik santrallerin kurulma amacı belli. Birazcık daha rant kapısının açılmasına dönük. Onun altyapısını derinliğine çalıştık. Bu enerji şartıyla birlikte. Uludere'de kurulacak olan HES'ler buna dönük bir çalışma. Proje içerisinde de güvenlik amaçlı HES'ler olarak geçiyor. Sadece suyun tutulmasına dönük bir çalışma değil. Bir bent de değil. Sadece bent olabilir, ama nor-

malde adı “güvenlik amaçlı HES” olarak geçiyor. Bunun çalışmasını yapıp ilgili yerlere ilettik. Yedi HES’in sadece geçişleri önlemek amacıyla kurulduğu açık ve net. Projede bunu belirtiyor zaten Buna dönük çalışmalarda tepkiler de oldu tabii. Bir-iki tanesi su tutmak üzerine, bir tanesi tamamlandı, suyu tuttu. Aynı şekilde Silopi’de kurulmuş olan var, o da suyu tuttu.

Diken: Roboski/Uludere yolunda da gördük iki inşaat.

İrnez: Biri Silopi-Uludere yolu üzerinde, diğeri bitti zaten. Bitenin amacı sadece gerilla geçişlerini önlemek. Başka da bir şey değil.

Diken: Peki bir buçuk yıla yakın zamandan beri barış süreci yürürken bu nedir? Karakollar, kalekollar yapıyor, suların önüne, vadilerin önüne bentler çekiliyor. Ekolojik tahribata yol açmıyor mu bu? Siyasal açıdan da yeni bir şeye hazırlık mıdır?

İrnez: Buna ilişkin talepleri hükümete ilettik. Karakollar yaparak, geçişleri önlemek için bentler yaparak barış sürecini sürdürmeniz mümkün olmaz. Bir samimiyetin olması lazım. Bunun için karakolların yapıldığı yerlere hem IHD hem de izleme komisyonu kurulduğunda halk tarafından akınlar oldu. Biz de dâhil olduk. Gittik inşaatlara. Yeter ki yapılmasın diye. Hele hele bu süreçte böyle adımların atılması hakikaten olacak iş değil. Bentlerin kurulması, termik santrallerin kurulması burayı tam anlamıyla insansızlaştırma politikasıdır. Başka bir şey değil. Kürdistan özelinde Botan’ı tam anlamıyla insansızlaştırma politikasıdır.

Şırnak’ta kurulacak olan termik santralin doğaya, insana ve canlıya vereceği zararın had safhada olduğunu herkes biliyor. Bizim en azından otuz yılda tükettiğimiz kömürün külünü bu termik santral bir senede tüketecek. HES’ler aynı şekilde oradaki köylerin boşaltılması için zaten. O köyler iki yüz defa boşaltıldı. Yol üzerindeki köyler, 90’lardan sonra kurulmuş olan yeni köyler. Onların bir defa daha boşaltılmasına vesile olacak. Bu bölge komple insansızlaştırılacak. Uludere’de iki termik santralin kurulması artık orada hiçbir şekilde insan kalmayacağı anlamına geliyor. Bu, hükümetin barış sürecine ne kadar samimi yaklaştığının bir göstergesidir. Biz gerillanın attığı adımları da hükümetin attığı adımları da takip ediyoruz. İkisini karşılaştırdınca iktidar sürece samimi yaklaşıyormuş gib görünmüyor. TBMM Çözüm Komisyonu buraya geldiği zaman buradaki ailelere, bizlere yaklaşımları hiçbir şekilde barış sürecine layık tavırlar değildi. Samimiyetten uzak, sadece ve sadece kendi yandaş sivil toplum örgütlerinin açıklamalarını alıp götürmekten başka bir şey değil. Biz direttik, zorla gidip konuştuk.

Diken: Ne kadar başarılı oldunuz mücadelenizde? Halk çabanıza ne kadar ilgi gösterdi? Kürt siyasal hareketi bu sivil çabanıza nasıl yaklaştı?

Irmez: Çevre Platformu olarak ulusal boyutta tam destek bulamadık. On beş bine yakın insan geçenlerde yürüyüşle protesto etti bu termik santralleri, ama ne ulusal basında ne de Kürdistan'da tam anlamıyla destek bulduk. Kürt siyasal hareketinin buna dönük çalışmaları da oldu. Partinin bu platformda yer alması bizim için olumlu bir gösterge. Tabanın tam anlamıyla karşı çıkması zaten ekolojik bir bakışın göstergesidir.

Termik satral yapımı, orman yangınları, ormanların tahrip edilmesi, ormanların kesilmesi had safhada. Tabii bizim için ekoloji Şırnak'la sınırlı bir şey değil. Bütün dünya ilgi alanımızda. Aynı şekilde bütün dünyanın da burayı görmesi gerekirken tepkimize hiç karşılık alamadık. Örneğin Gezi Parkı'na gösterilen ilgi buraya gösterilmedi. Termik santral hem burayı insan-sızlaştıracak hem de doğayı müthiş bir şekilde katledecek. Ona rağmen destek bulamadık Batı'dan. Ulusal basın da destek vermedi.

Nurcan Baysal: Kürt siyasal hareketinin yönettiği belediyelerle çevre konusunda hiç karşı karşıya geldiğiniz oldu mu? Çünkü belediyeler de bazen çevreye zarar verecek işler yapabiliyorlar.

Irmez: Belediye çalışmalarında destek buluyoruz, ama çevreye herhangi bir tahribatı olduğu zaman tavrımızı koyarız. Ama herhangi bir tahribatının olduğunu görmedik. Mesela geçen sene Cudi Dağı'nda güvenlik amaçlı orman yangını söz konusu oldu. Belediyenin Cudi Dağı'na hemen itfaiye gönderip yangını söndürmesi çevreye duyarlılığının bir göstergesi. Belediyenin duyarlılığı Kürt siyasal hareketinin bir demokratik ekolojik bakışının olduğunu gösteriyor. Arkadaşlarımız da ekoloji meselesini her zaman dillendiriyorlar. Özellikle termik santral kurulmasının hiçbir şekilde gözardı edilme-yeceğini belirtiyorlar. Çalışmalarımız birlikte yürüyor.

Baysal: Bugün Kürdistan'da sivil toplum örgütü olmanın Türkiye'nin başka illerinde sivil toplum örgütü olmaktan farkı nedir? Baskılarla karşılaşılıyor musunuz 2014'ün Şırnak'ında?

Irmez: Şırnak'ta sivilleşmenin hemen hemen on yıllık bir geçmişi var. Partilileşme dâhil örgütlülüğünün 2000'den sonra gerçekleştiğini düşünürsek hakikaten Şırnak'ta taze bir sivil toplum örgütlülüğü söz konusu. Şırnak Çevre Platformu iki yaşında. Çevre Platformu'nun çatısı altında üç-dört tane kurum mevcut. Daha fazla olmasını isterdik, ama üç-dört kurum var.

Şırnak'ta belki kırk tane dernek var. Bu dernekler Kürt sorununa nasıl bakıyor? Çevreye ne kadar duyarlılar? Halk bunu ölçüp biçiyor, o şekilde bir değer biçiyor derneklere.

Şırnak'ta çevreye, eğitime, kültüre, turizme yönelik bir sürü dernek var, ama kapıları sürekli kapalı ve hiçbir şey yapmıyorlar. Hiçbir soruna duyarlı değiller. Sadece SODES üzerinden bir şeyler kapmaya çalışıyorlar. Kürt sorununa, barışa, özgürlüğe, demokrasiye, çevreye duyarlılık gösteren sivil toplum örgütleriye halk nezdinde değer kazanmıştır. Bu kurumlar da belli. Tabii ki daha fazla olmasını istedik. Keşke çevreye duyarlı bir dernek olmuş olsaydı. Buna yönelik Silopi'de bir adım atıldı, ama yeterli mi? Tabii ki değil. Şırnak'ta da en azından çevre platformunun öncülüğünü yapabilecek bir derneğin olması gerek. Dediğim gibi, daha on yıllık geçmişi olan bir sivil toplum örgütlülüğü söz konusu. Duyarlılık sadece ve sadece Kürt siyasal hareketi üzerinden ilerlemekte. Demokratik ekolojik bir toplumun adımlarının atılması gerektiğini sürekli söylüyoruz. Bu nerede oluşacak, nasıl oluşacak? Her ne kadar partileşme olsa da derneklerin olması, öncülük etmesi farklı bir şey.

Baysal: Peki sıkıntıyla karşılaşıyor musunuz?

İrmez: Sıkıntıyla mutlaka karşılaşıyoruz. Duyarlılığımız sadece çevre olmadığı için bu platformun mutlaka farklı alanlara da yönelmesi gerektiğini söylüyoruz. Ayrıca Kürt siyasal hareketinin yanında yer almak farklı bir şey. İster istemez baskılar oluyor.

Baysal: Daha çok dava açılması şeklinde mi?

İrmez: Hukuki anlamda atabileceğimiz hiçbir adım kalmadı. Özeleştirici de olabilir bu. Baro'ya yakınlığımız olmasına rağmen şu an hukuki anlamda yapılabilecek bir şey yok. Bunu önleyebilmek için mutlaka ve mutlaka meşru hakkımız neyse onu kullanmaktan başka çaremiz yok. On beş bin kişinin yürüyüş yapması, hukuki anlamda her ne kadar işi bitmiş olsa da halkın tepkili olduğunun göstergesidir. Ne pahasına olursa olsun bu tür doğa katliamlarına vesile olan adımların atılmaması gerektiğini belirtiyor. Hangi eve girerseniz, girin kim olursa olsun, hangi tabandan olursa olsun, özellikle bu tür duyarlılığın olduğunu görebilirsiniz.

Baysal: Özellikle HES'ler, termik santraller veya bu tarz projelerin ortağı olan Kürt sermayedarlar varsa, onlar Şırnak'ta nasıl bir karşılık buluyor?

İrmez: Biz platform olarak 2008'de başladığımız zaman yerimizden edildik. Tepkiler, baskılar ne olursa olsun sonunda bu yörenin insanının, Kürdistanlı düşünceye sahip ise, atacağı adımların bu halkın istediği tarzda olması gerek. Şırnaklıysa, Botanlıysa, bu bölgenin insanıysa bu halkın tepkilerini hiçbir şekilde göz ardı edemez. Bizim en azından sitemimiz o tarzda. Atıkları adımlar belli. İçerisinde yer aldıkları durumlar belli. Biz her zaman

da bunları dillendiriyoruz. Yürüyüşlerde de halkın onlara yönelik tepkisi söz konusu. Her ne kadar “Biz işin içinde değiliz,” deseler de halkın en azından onlara yönelik tavrı belli. Sonunda sadece burada yaşayan, tepkisini ortaya koyan veya sadece bu platform değil, herkes zarar görecektir. Herkesin en azından tepkisini ortaya koyması gerekir. Bu sermayedarların işin içinde yer alması bizi bazen hakikaten üzüyor. Batı’dan, İstanbul’dan veya Kanada’dan bir şirket geliyor, burada bir-iki taşeron üzerinden istediğini yaptırabiliyor. Bizim tepkimiz buna dönük. Bu bölgenin insanıysa doğa katliamına vesile olacak olan adımların hiçbir şekilde arkasında durmamaları gerektiğini hem birebir konuşmuşuzdur hem de alanlarda dillendirmişizdir.

Diken: Şırnak Çevre Platformu gelecek konusunda umutlu mudur?

İrmez: Yerelde halkımızın desteği, bilinçli olması dahi bizim için yeterli. Bir umut olduğunun göstergesi. Ulusal açıdan, özellikle Kürdistan’da barış sürecinin en azından olumlu bir seyre evrilmesi bizim için elbette ki umut verici. İnsanların kendi kendini yönetmesi, hele hele halkın işin içinde olması, bu tür adımların atılmasına hiçbir şekilde izin verilmeyeceğine işaretettir. Bu halk eğer bir şey istiyorsa onu gerçekleştirecektir. Otuz yıllık bir süreç söz konusu. Her ne kadar baskılar olmuşsa da, her ne kadar hukuksuzluk işlemişse de bu halkın tepkisi, en azından net duruşu, dik duruşu bir sürü şeyi bertaraf etmiştir. Bu, bizim için umut verici bir gelişme. Biz de bu halk var olduğu sürece elimizden geldiği kadar halkın yanında olacağız, bu tür sorunlara duyarlı olacağız.

Bugün 5 Nisan 2014 Cumartesi. Sabah Şırnak'tan Cizre'ye yola çıkıyoruz. Yolda yoğun aramaların yanı sıra, mayın arama timleriyle karşılaşıyoruz. Cizre girişinde Dicle gürül gürül akıyor. Dicle ve kenarındaki Mir Bedirxan'ın Kasrı Birca Belek ile Cizre muhteşem görünüyor. Cizre girişinde Orhan Doğan'ın heykeli var. Mem û Zin Derneği'nden Nudem bizi Orhan Doğan Caddesi'nde karşılıyor. Derneğin geniş bahçesine beyaz demir kapıdan giriyoruz. Bahçenin bir tarafında ölen gerilla Şervan Hewi'ye adanmış bir sahne var. Masalarda önceki gece Abdullah Öcalan'ın doğum gününü kutlamaya gidenlerin Amara'dan getirdiği kır çiçekleri...

Nudem'in yanı sıra iki genç erkekle birlikte görüşmeye başlıyoruz. Nudem yirmilerinde, ama erken çökmüş, sert hatlara ve hayatta gördüğüm en güzel gözlere sahip, çok güzel bir genç kadın. Uzun, dalgalı siyah saçları var. Bu güzelliğin içinde derin acıların tanıklığını görmek mümkün.

Siyah beyaz mimarisi ve bazalt taşlarıyla bu güzel bina eskiden MİT binasıymış. Bodrum odaları işkence odalarıymış. "O odaları stüdyoya çevirdik," diye gururla anlatıyor Nudem. O sırada yanımıza gelen küçük Zelal'le ilgileniyoruz. Zelal burada hem tiyatrodaki hem de koroda. Birazdan arbane dersleri başlayacak. Bahçede bir grup 15 Mayıs'ta Cizre'de kutlanacak Dil Bayramı'nın programını tartışmakta. Aralarında yeni seçilen Cizre Belediyesi Eşbaşkanı da var.

Cizre'nin direngen çocukları her türlü zorluğa rağmen burada mutlu olacakları mekânlarını yaratmışlar.

Her biji [çok yaşa] Cizre, her biji çocuklar!

Kültür ve sanatımızı özgürce yapmak istediğimizden baskı görüyoruz

Şeyhmus Diken: Mem û Zin Kültür Sanat Merkezi'ni hangi ihtiyaç nedeniyle kurdunuz? Neler yaparsınız?

Nudem Durak: Kürtlerin üzerinde kültürel soykırım şeklinde baskı vardı. Bu yüzden örgütlenmeye ihtiyaç duyduk. Böyle bir kurum açalım ki kültürümüz kaybolmasın dedik, kültürümüzü yaşatalım istedik.

Diken: Hangi tarihte kuruldu?

Durak: 2004'te açılmış. Biz o zaman küçüktük tabii. Bizden önce bir arkadaşımız var, Fecriye Benek, şu an cezaevinde... Maalesef "T.C." mi diyeyim, "bize düşmanlık yapan devlet" mi diyeyim bilmiyorum, tanımı yok, artık hangi dili kullanacağımızı da bilmiyoruz... Başladığımızdan beri tutuklamalar, gözaltı, baskı... Sonunda bir arkadaşımız şehit düştü zaten. Kültürümüzü koruduğumuz için, dilimizi savunduğumuz için sürekli baskı var üzerimizde. İlk açtığımızda zaten kaç arkadaşımız tutuklandı, hâlâ cezaevindeler. Ben de o zaman yaşım küçük olmasına rağmen beş-altı ay cezaevinde kaldım.

Diken: Kaç yaşındaydın o zaman?

Durak: On altı yaşındaydım. On yıl ceza aldım. Halen o arkadaşlar cezaevindeler. Her birine on yıl ceza verdiler. Ayrıca tiyatrocusu bir arkadaşımız vardı, geçen Kurban Bayramı'ndan üç-dört gün sonra şehit oldu. O da T.C. devleti tarafından diyebiliriz. Böyle bir baskı var üzerimizde. Kültürün üzerinde. Sürekli tehditler, sürekli gözdağı... Ona rağmen kültürümüzü, dilimizi yaşatmak için mücadele ediyoruz.

Diken: Kültür aslında "masum" bir faaliyet alanıdır, ama size politik aktörlermişsiniz gibi yönelim olmuş anladığım kadarıyla. Neden?

Durak: Kürdistan'da Kürt kültürü ve dili hep inkâr edilmiştir. Biz inkâra başkaldırıp kültürümüzü ve sanatımızı özgür bir şekilde yapmak istediğimiz için uygulanıyor bu baskılar.

Nurcan Baysal: Kürdistan'daki diğer kültür-sanat merkezlerine göre erken bir dönemde kurulmuşsunuz. O dönemi, kuruluş yıllarını ve burada yaptığınız faaliyetleri anlatır mısınız biraz?

Durak: Arkadaşımız Fecriye şu an Siirt E tipi Cezaevi'nde. O açmıştı. Zaten ben o zaman küçüktüm, tam hatırlamıyorum. İlk açıldığında da bayağı tehditler, şikâyetler üst üste gelmiş. Kuşların kafasını kesip buraya, avluya atıyorlarmış.

Baysal: Kuşların kafasını kesip mi atıyorlarmış?

Durak: “Burayı kapatmazsanız sizi bu hale getireceğiz,” manâsında. Tutuklamalara, şuna buna rağmen buraya kadar gelmiş. Büyük başarılar da olmuş kültür açısından. Hiçbir zaman geri adım atılmamış.

Mert: Kültür merkezi ilk önce Şırnak'ta açılacaktı. Şırnak'ta izin verilmedi. Kurumu açacağız, sanatsal faaliyetler yürüteceğiz, kimse yer vermedi. Açıldıktan sonra da kimse gelmedi. Milletin üstünde büyük bir korku vardı. Biz 90'larda öğrenciydik. 92'de örneğin lise son sınıftaydım. Polise baktığın zaman “Niye bakıyorsun?”, bakmadığın zaman “Hayırdır, niye diğer tarafa bakıyorsun?” derdi polis. Mesela o dönemde esnafları gezerdik. “Böyle faaliyetlerimiz var, böyle şeyler olacak, sizin de katılmanızı isteriz.” Resmi kuruluşları gezerdik, onlara da davetiyeler verirdik. Fakat yaptığımız canlı müziklere pek gelen olmazdı. Korku vardı. Şimdi de aynı baskıları yaşıyoruz. Devlet ailelere diyor ki “Çocuğunuzu oraya göndermeyin, orası bilmem bir akademidir...”

Diken: “Terör yuvasıdır!”

Mert: “Terör yuvasıdır. Oraya gönderirseniz çocuğunuzu ya dağa ya da cezaevine gönderirler.” İki yıl önce büyük bir koromuz vardı. Büyük bir öğrenci kitlemiz vardı. Fakat bu kirli politikalar yüzünden burası biraz kırıldı. Yalnızlaştı. Aileler de çocuklarını geri çektiler.

Diken: Peki barış süreci kültürel aktivitelerinizi yaygınlaştırmanıza kısmen de olsa ortam hazırlamadı mı?

Mert: Silahlı mücadele geçtikten sonra barış sürecine girdik. Barış sürecinde ne oldu? Mesela sistem ne yapacak? Bu gibi kurumlara farklı bir yaklaşım takınacak. Ama işte devlet bu dedikoduları yaydı. Aileler çocuklarını geri çektiler buradan.

Diken: Ne yapıyorsunuz burada? Bir programınız var mı?

Durak: Burada tiyatro grubu var, koro var, ayrıca sanatçı arkadaşlar var. Mesela daha önce haftada bir veya iki kere canlı müzik konserleri veriyorduk burada.

Diken: Buranın yetiştirdiği gençler veya sanatçılar üzerinden mi?

Durak: Evet. Bir çocuk koromuz var. Folklor ekibimiz var. Bir de ders veren hocalar var. Tef, bağlama, gitar, bateri. Zaten hafta sonları derslerimiz *full*. Çünkü çocukların hepsi okula gidiyor. Biz koro dersini veriyoruz. Ayrıca kadınlardan oluşan ayrı bir koromuz var. Ayrıca bu arkadaşlar da birer hocadır. Biri gitar, biri tef. Tiyatro ekibimiz var, anlattım az önce tiyatro hocamız şehit düştü diye. Onun etkisinde arkadaşlar.

Nurcan Baysal: Dağda mı şehit düştü?

Durak: Hayır. Kardeşi dağa gitmişti. O da duymuştu, nasıl olduğunu görmek için gidip ziyaret etmek istedi. Hakkıdır. Gitmiş, orada da canlı bir eylem mi ne yapılmış!

Mert: Bunlar Suriye’de oluyor.

Durak: Evet, Suriye’de. O, kardeşi ve buranın bir çalışanı, üçü beraber şehit oldu. Öyle olunca da biz tiyatro olarak biraz sarsıldık. Ama her şeye rağmen yine devam ediyoruz.

Baysal: Nasıl kaynak buluyorsunuz? Belediyeden falan destek alıyorsunuz?

Mert: Hayır, herhangi bir yerden destek almıyoruz. Burayı kendimiz finanse ediyoruz.

Baysal: Derslerle mi?

Mert: Finansı biz kendimiz sağlıyoruz. Burada yaptığımız faaliyetler, kurslar tamamen ücretsiz. Bizim finansımız nedir? Bir konsere çıkmak, herhangi bir etkinlik olduğu zaman tabii ki! Konser gelirlerini buraya aktarıyoruz. Burada bir komünümüz var, bir havuz sistemi. Bayağı arkadaş bu sistemin-den yararlanıyor. Çay, şeker, vergi, telefon faturaları falan hepsi bu havuzdan ödeniyor.

Diken: O zaman burası aynı zamanda vergi dairesine kayıtlı bir vergi mükellefi.

Mert: Burası resmi bir kurum, kooperatif. Vergi mükellefiyiz, her ay vergi ödemekten bıktık.

Diken: Cizre’de devlet kurumlarıyla ve sivil kurumlarla nasıl bir ilişkiniz var?

Mert: Resmi kurumlarla resmi işlemlerle oluyor, daha ötesi olmuyor zaten. STK’larla birbirimize bağlıyız. Mesela herhangi bir şey olduğu zaman Ticaret ve Sanayi Odası’yla birlikte hareket ediyoruz. Belediyelerle de birbirimize bağlıyız. Herhangi bir şey olduğu zaman onlara da danışılıyor. Sorun yaşamıyoruz.

Baysal: Ben de “İçinizde kaç kadın?” var diyecektim, ama anladığım kadarıyla var, bol bol var.

Mert: Burası birimler üzerinden işler. Mesela kadın biriminde on on beş arkadaş var.

Baysal: Bazen o birimler oluyor da yönetimde hep erkek oluyor.

Durak: Bizim tamamen kadınlarda şu an.

Baysal: Biraz barış süreciyle ilgili konuşalım. Barış mahallelere nasıl gelecek? Bunda sanatın rolü ne olabilir?

Mert: Biz bu kadar yıldır barışın gelmesi için mücadele ediyoruz zaten. Önemli olan karşı tarafın barış sürecine ne kadar destek verdiğidir. Yirmi yıl önceyle kıyaslarsak mükemmel bir seviyeye gelindi zaten. Zaten çocuklar tam anlamıyla bilmiyorlar ya sürecin nasıl bir şey olduğunu... Biz farklı şeyler gösteriyoruz onlara.

Baysal: Başka bir alan açmak gibi mi?

Mert: Şimdi sokağa çıksak, bir panzer çıksa şuradan, bir çocuğun ruhunda vardır, eline alır taşı, atar panzere.

Diken: Burası Melai Ciziri'nin, Medrasa Sor'un vatanı. Mem ü Zin'in, aynı zamanda Beko Evan'ın da yaşadığı bir coğrafyadan, Cizir'den söz ediyoruz. Kürdistan'da aslında Amed ve Hakkâri merkez gibi gözükse de aslında Cizre besleyici kaynak gibidir. Böyle bir kültür coğrafyasında yaşayan entelektüel şahsiyetler ve sanatçılar olarak sizler bu geleneksel ve organik kültürü bugün gençlere anlatabildiğinizi veya onlara bunları hissettirebildiğinizi düşünüyor musunuz?

Durak: Bizim kültürümüz de onlardan gelen bir kültürdür. Atalarımızdır onlar. Biz onlardan başladık, onlardan devraldık diyebiliriz.

Diken: Buraya bir çocuk geldi diyelim, Mem ü Zin hikâyesini biliyor mu? Anlatabiliyor musunuz? Bugüne kadar Mem ü Zin'in hikâyesini Kurdi veya hangi dilde istiyorsanız oynadınız mı?

Durak: Tabii ki oynanmış. Skeçler halinde oynanmış. Mem ü Zin denince sadece aşk geliyor akla, ama derinliğine baktığınızda farklı bir aşka gidiyor. Devrimdir o da Kürdistan açısından ya da Kürtler açısından. Bunu kalkıp çocuklara bu şekilde anlatmak doğru değil.. Onun için çocuklara ne yapmalı? Çocuklara sanattır, şarkıdır...

Rıdvan Yıldırım: Sevgidir, saygıdır. Paylaşma, anne babaya nasıl davranılması gerektiği, arkadaşlara nasıl davranılması gerektiği, küçük çocuklara bunlar öğretiliyor.

Baysal: Gelecekle ilgili umutlu musunuz? Nasıl bir gelecek tahliliniz var?

Mert: Biz hiçbir zaman umudumuzu yitirmedik. Benim olmasa çocuklarımızın olur.

Durak: “Bir yere varmayacağız,” veya “Kaybedeceğiz,” diye yaklaşmıyoruz. Asla da yaklaşmayız. Hep “Başaracağız, başaracağız,” diye yaklaşıyoruz. Başaracağımızdan da eminiz. Kültürümüzü özgürce yaşamak için her zaman canla başla mücadele edeceğiz.

Diken: Buradaki eğitimleri ve çalışmaları genellikle Kürtçe yapıyorsunuz değil mi?

Durak: Dedik ya hep bir baskı var, özellikle Kürtlerin dili üzerinden. Biz de onu kırmak için hep Kürtçe zaten... Kürtçe konuşuluyor. Bazen Türkçe şarkılar da oluyor, reddetmiyoruz. Sadece kendi dilimizi özgür bir şekilde yaşamak için, konuşmak için yapıyoruz. Yoksa başka dilleri inkâr etmiyoruz. Saygımız var tüm dillere. Her dil bir insanlıktır, bir insandır. Onun için asla inkâr etmeyiz. Sadece kendi dilimizi, kendi kültürümüzü özgür bir şekilde yaşamak için bu mücadeleyi veriyoruz.

Dönüş vakti. Cumartesi Anneleri’nin Cizre’de eylemi olduğunu öğreniyoruz. Mem û Zin Kültür Derneği’nden arkadaşlarla gidip eyleme destek vermeye karar veriyoruz. Dayika Şemîyê her Cumartesi sabahı onda Cizre’de toplanmakta. Analar öldürülen, kaybedilen, faili meçhule giden çocuklarının, eşlerinin ve kardeşlerinin resimlerini dizmişler kaldırıma. Elllerinde de fotoğraflar var. Fotoğrafların altında doğum ve ölüm tarihleri yazıyor. Hepsi çok genç, yirmilerinde...

Bir kişi grup adına konuşuyor:

“Geçen hafta buradaki resimdeki kişilerin katili olarak gösterilen Kemal Temizöz maalesef tahliye oldu... Ey bakanlar! Hani katilleri yakalayacaktınız? Cezaevinde insanlar ölüme terk edildiler. İki gün önce bir cenaze çıktı tutukevinden. Bir hasta tutsak daha öldü, rahat uyuyor musunuz? Binlerce insanın katlinden sorumlu paşaları serbest bıraktınız. Yazıktır, gūnahtır.”

Cizre’nin çocukları, mendil satan, su satan çocukları gösteriyi izlemekte. Karşıda yeni valilik binası tüm ihtişamıyla, “Ben buradayım” der gibi dikilmiş durmakta. Cizre’nin anaları da tam karşısında resimleri vilayete, devlete tutarak “Ben de buradayım,” demekte.

BITLİS-TATVAN

Bugün 15 Nisan 2014 Salı.

Sabah yedi gibi Diyarbakır'dan Tatvan'a doğru yola çıkıyoruz. Diyarbakır'da hava yağmurlu. Önce Silvan'dan geçiyoruz. Silvan'ın yolları çukur içinde. Sonra Kozluk, Baykan ve Bitlis. Yeni yapılan çevre yolundan geçip Bitlis'in içine girmeden Tatvan'a devam ediyoruz. Saat on gibi Tatvan'a varıyoruz.

Tatvan... Yanımızda Nemrut Dağı, önümüzde göl insanlarının tabiriyle Behra Wanê (Van Denizi)... Güneşli güzel bir gün. Göl kıyısında kısa bir gezinti... Bir tabela... "Sen u Ben". Belli ki Diyarbakır'ın meşhur Ben u Sen Burcu'ndan hatta Ben u Sen Meyhanesi'nden ilham alınmış. Soruyoruz, doğru çıkıyor, işletmecisi Diyarbakırlıymış. Nemrut ve Süphan dağları Tatvan'ı arasına almış, Van Denizi pırıl pırıl parlamakta.

Göl kenarında gazetelere göz atıyoruz. Erdoğan ve Gül'ün "Köşk için anlaşlıklarını" yazıyor. Erdoğan yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Çankaya için aday olmak istiyor. Cumhurbaşkanı Gül'ün de siyasete döneceği yazılıyor. Gündemdeki bir diğer konu, Hatay'daki Gezi Parkı eylemleri sırasında başına gaz fişegi isabet etmesi sonucu ölen Abdullah Cömert'in katil zanlısı polis memuruna yirmi beş yıl hapis istenmesi. Son iki aydır Türkiye gündemini meşgul eden Twitter meselesi de yeni bir aşamaya gelmiş durumda. Twitter sosyal paylaşım ağının kurucu ve yöneticileri bugün Türkiye'ye geliyorlar.

Hükümetin üniversiteler, sivil toplum, yargı ve kolluk içerisindeki Cemaat –kendi deyimleriyle "paralel devlet"– uzantılarıyla "savaşı" devam emekte. Bugünkü çatışma noktası Dicle Üniversitesi. Ani bir kararla örtünen Rektör Jale Saraç AK Parti milletvekili Cuma İçten tarafından "cemaatçi" olarak suçlanmakta.

Bu güneşli güzel günde Tatvan'daki sivil toplum görüşmelerimize başlıyoruz.

Bugün 15 Nisan 2014 Salı.

Tatvanlılar sahilde yürüyüş yapmaktalar. Tatvan'ın nabızı yazın insanların cıvı cıvı kaynaştığı, kırmızı renkli üstü açık trenin gezdiği, açık hava sinemalarında film izleme gecelerinin düzenlendiği sahilde atar. Kısa bir yürüyüşten sonra deniz kenarındaki DODO Kafe'de Tatvan Özgür-Der'in yöneticileri Ersin Sönmezler ve Sinan Kıranşal ile buluşuyoruz. İkisi de öğretmenlik yapan bu iki kibar insanla, taze ıhlamur çaylarımız eşliğinde, Nemrut ve Süphan tüm görkemleriyle bizlere bakarken sohbet başlıyoruz.

Sohbetten sonra Özgür-Der'in bürosu olarak da kullanılan Tatvan'daki tek kitabevi Ramana İslâmî kitabevine gidiyoruz. Sinan Bey kitabevini henüz yeni açmış. Cam masalar ve bordo sandalyelerle şirin bir kitabevi. Daha çok dinî kitaplar olmakla birlikte Kürdistan tarihine ilişkin kitaplar da mevcut. Bir de renkli çocuk kitapları bölümü var.

Bizim öncelikli olarak referansımız Kur'an'dır

Nurcan Baysal: Tatvan Özgür-Der hangi ihtiyaçtan doğdu ve ne zaman kuruldu?

Ersin Sönmezler: Bismillahirrahmanirrahim. Öncelikle buraya kadar geldiğiniz için size teşekkür ediyorum. Yaptığınız çalışmalarından dolayı Allah yardımcınız olsun, başarılar dilerim, mükemmel bir çalışma! Bölgesel olarak tüm düşüncelerden derneklerle irtibata geçmeniz gerçekten çeşitlilik olmuş, inşallah halkımız açısından ve Türkiye açısından yararlı olacağına inanıyorum. Özgür-Der Tatvan Şubesi 2001'de kuruldu. Genel merkezimiz İstanbul Fatih'tedir. Kürdistan bölgesinde kurulan ilk Özgür-Der şubesi Tat-

van'dır. Genel merkezimiz öncelikli olarak 28 Şubat sürecinden sonra başörtüsü mağduru çok az sayıda mazlum Müslüman kadının bir araya gelerek kurmuş oldukları bir bayan hareketidir. Öncelikle 28 Şubat uygulamalarının vermiş olduğu sıkıntılardan dolayı bir araya gelip özgürlük talebinde bulunan bayanlar bunu oluşturuyor.

Baysal: Kadın hareketi veya sizin tabirinizle bayan hareketi olarak başlayan Özgür-Der'in yöneticisi olarak şu an Tatvan'da iki erkek görüyoruz karşımızda. Çelişki değil mi bu? Kadın yok mu aranızda hiç?

Sönmezler: Önce "Neden ihtiyaç duyuldu?" sorusuna cevap vereyim. Türkiye'de ve özellikle bölgemizde insan hakları ihlalleriyle ilgili çok sıkıntılar yaşadık. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra yeni sistem İslâmcıları ve Kürtleri düşman olarak gördü, bunlara yönelik gerçekten acımasızca uygulamalarda bulundu. Önderler içeri atıldı, idam edildi, sürgün edildi, baskı, sömürü, yok sayma vb. durumlar yaşandı. Bunlar 90'ların başına kadar devam etti.

İnsanlarımızın 90'larda sivil toplumda kendini ifade etmesi gerçekten çok zordu. 2000'lerle birlikte artık Tatvanlı Müslümanlar olarak bir araya gelip kendi sorunlarımızı dillendirme ihtiyacı duyduk. Özellikle bölgemizde Kürt halkına yapılan baskı ve sömürü maalesef İslâmî kesim tarafından yeterince dillendirilmedi. Biz Özgür-Der olarak bu konuda yoğun çalışmalar yaptık. Kürt sorununa İslâmî açıdan çözüm getirmeye çalıştık. Konferanslarla, panellerle, basın açıklamalarıyla sesimizi duyurmaya çalıştık. Kuruluş yıllarında programlarımızı ısrarla Kürtçe yapmaya çalıştık, Kürt sorununu işlemeye çalıştık. Tabii yoğun eleştirilere de sebep oldu bu, çünkü İslâmî kesimde Kürt meselesini gündeme getirmek biraz garipsenen bir durumdu. Tabii bizim meselemiz sadece Kürt meselesi değildi, başörtüsü başta olmak üzere dünyadaki diğer mazlum insanların sorunlarıyla da ilgilendik. İşçi sorunlarıyla da ilgilendik, cezaevindeki insanların şartlarının iyileşmesiyle de ilgilendik. İnsanın bulunduğu her yerde insana yapılan baskı ve sömürüye karşı İslâmî bir tavır ve çözüm geliştirmeye çalıştık.

Baysal: Hâlâ soruya cevap vermediniz.

Sönmezler: Vereyim. Şu an yönetimimizde bayanlar vardır. Bayan komisyonlarımız vardır, mükemmel çalışmaktadırlar. Bölgenin muhafazakâr yapısından dolayı bayanların sokak eylemleri yapması, sahaya çıkması, konferansa çıkması dahi yadırganırdı. Biz Allah'ın izniyle bunu aştık, Müslüman kadının örtüsüyle, çarşafıyla, tesettürüyle siyasal alanda kendi hak ve hukuk mücadelesini yapabileceğini Tatvan'da Özgür-Der olarak gösterdik. Tatvan'da ilk defa bayanları meydanlara çağıran bir hareketiz.

Kuruluş yıllarımızda devletin ağır baskıları vardı üzerimizde, insanlar üye olmaya çekiniyordu. Üyelerimize, üyelerimizin ailelerine gidilip çocuklarını çekmeleri için baskı yapılıyordu. Yoğun takip altındaydık. Konuşmalarımızın tümü dinleniyordu. Açıkçası bir bayanın bu tür sıkıntıları fazla kaldıramayacağını düşündüğümüzden biz öncülük ettik, fakat kuruluşumuzdan beri bayan üyemiz var.

Baysal: Bay-bayan söylemi sizi rahatsız etmiyor mu? Çünkü bayan sanki bay'dan türemiş gibi! Başörtülü olsun olmasın hiçbir kadın bu ifadeleri çok kabul etmiyor artık, kadın örgütleri "kadın" denmesini tercih ediyorlar. Bunu hiç düşünmediniz mi?

Sönmezler: Bizim anadilimiz Kürtçedir. Biz "jin" (kadın) sözcüğünü kullanıyoruz. Bu belki bizim Türkçeyle ilgili pozisyonumuzdan kaynaklanan bir durumdur. Sonuçta bizim için kadınlar değerlidir. Dinimiz kadına çok değer vermiştir, fakat yanlış muhafazakâr anlayış kadına hak ettiği değeri vermemiştir, sıkıntı bundan kaynaklanmaktadır.

Baysal: Sizin alanınızda çalışma yapan başka örgütler de var, mesela İnsan Hakları Derneği var, MAZLUMDER var, bunlar Kürdistan'daki hak ihlalleriyle ilgili yoğun olarak çalışan, Özgür-Der'den önce kurulan örgütler. Nerede boşluk gördünüz ki Özgür-Der'i kurma ihtiyacı duydunuz?

Sönmezler: MAZLUMDER değer verdiğimiz bir hareket. İnsan Hakları Derneği'nin de değerli çabaları var. Burada MAZLUMDER yok. İnsan Hakları Derneği şube başkanı değerli bir dostumuzdur, birlikte çalışmalarımız da oldu, fakat biz onlardan farklılaşıyoruz. Şüphesiz insan hakları bizim çalışma alanlarımızın temelini oluşturmakta, fakat özellikle Türkiye'deki Müslümanların haklarının ihlaliyle ilgili fazla çalışma olmadığını gördük. Ayrıca kendimizi sadece bir STK olarak da adlandırmıyoruz. Davet çalışmalarımız vardır. Kur'an İslâmı'nın, sahih İslâm'ın, Allah tarafından indirilen orijinal dinin insanlara ulaştırılmasında kendimizi aracı görüyoruz, nitekim yıllarca bölgemizdeki sol yapılar etkilenmiş oldukları düşüncelerden dolayı "Din afyondur," diye yanaştılar, başarısızlık açıkçası bundan dolayı oluştu.

Bölgemizdeki bazı hareketler Kürt endeksli ortaya çıktılar. Bazıları da İslâm endeksli çıkıp Kürt meselesini dile getirmediler. Biz Özgür-Der olarak Kürt meselesinin de temel bir mesele olduğunu, bizim meselemiz olduğunu, Filistin meselesinden, Çeçenistan meselesinden veya Suriye meselesinden farklı bir mesele olmadığını vurgulamak ve Müslümanların da bu konuyla ilgili çözümler üretebileceğini göstermeye çabaladık. Yani Kürt meselesiyle ilgilenen insanların âdeta İslâm'la ilgilenemeyeceği, İslâm'la ilgilenenlerin de Kürt meselesiyle ilgilenemeyeceği gibi bir imaj oluşmuştu. Bunun yanlış

olduğunu dile getirdik. Müslümanız ve Kürdüz, dolayısıyla hem dinî meselelerden kaynaklanan sorunlarımız var hem de Kürt olmamızdan kaynaklı sorunlarımız var. Dini ve dili inkâr edilen bir kavmin hak ve hukukunu savunmak üzere teşkilatlandık. Sistem tarafından çok eleştiri geldi bize, “Kürtçü İslâmcı yapılanma” diye tanımlandık. Açıkçası kendimizi ümmetçi çizgi- de hareket eden, ama kendi halkımızın sorunlarını önceleyen, ümmetin tüm parçalarının sorunlarıyla ilgilenen bir yapı olarak tanımlamaktayız.

Şeyhmus Diken: Siz yüz yıl önce Kürdistan coğrafyasının en önemli sivil toplumcusu olan bir zatın, Said-i Nursi'nin veya Kurdi'nin dergâhında bulunuyorsunuz. Bir yanıyla Kürt, bir yanıyla da inançlı bir İslâm filozofuydu. Onun alanında çalışma yapmayı Özgür-Der olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Onu bu topluma ne kadar anlatıyorsunuz?

Sönmezler: Said-i Nursi, bizim deyimimizle Said-i Kurdi, Allah kendisinden razı olsun, değerli bir mücadele insanıydı. Sistemin mağdurlarından biriydi, müthiş mücadeleler verdi, fakat mesajının genel anlamda, pratik anlamda talebeler tarafından karşılandığını göremedi. Kendisi muhalif bir insan olmasına rağmen, belki örgütlenme tarzından dolayı taraftarları olduğunu düşündüğümüz kardeşlerimizin pek de meydanlarda açıklanmalarda bulunmadığını gördük. Bu belki onun tarzıyla ilgilidir. Bizim için bütün İslâm âlimleri değerlidir, hepsinin kıymetli çabaları vardır.

Bizim öncelikli olarak referansımız Kur'an'dır ve peygamberdir. Onların örnekliği bizim için birinci derece olmakla birlikte Bediüzzaman Said-i Nursi gibi âlimlerimizden de alacağımız birçok ders vardır. Kürtçülük, Türkçülük, Arapçılık bize göre yanlıştır, yani milliyetçilik temelli, ulusçuluk temelli yaklaşımları yanlış buluyoruz. İslâm'ın tüm insanlığın kurtuluşuna vesile olduğunu düşünüyoruz. Bu tabii başkalarına özgürlük isterken kendimizi ihmal etmediğimiz, kendi sorunlarımızla uğraşmayacağımız anlamına gelmemektedir asla. Kur'an-ı Kerim anlatıyor, Hz. Musa Firavun'a gittiği zaman onu tek ilah olan Allah'a davet etmekle birlikte kendi kavminin kurtuluşu için de mücadele vermektedir. Bizim zaten amacımız budur. Pratik anlamda yerelde halkımızdan başlamak üzere tüm yeryüzündeki insanların kurtuluşuna vesile olabilecek çalışmaları yürütmeye çalışmaktır.

Diken: İslâm'ın tüm insanlığın kurtuluşu olacağı tezine sarılıp bunu kendinize ilke edinmenizin 12 Eylül 1980 darbesinden önce sosyalistlerin Kürtlerin kurtuluşunu sosyalizme bağlamasından ne farkı var?

Sönmezler: İslâmî hareketlerle sosyalist hareket arasında taban tabana zıtlıklar vardır. Bu din Allah'a aittir, bütün insanlar Allah'ın kuludur. Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde Rabbimiz “Ey insanlar!” diye hitapta bulunmakta-

dır. Milliyetçilik aşiret gibidir. Halbuki biz daha geniş düşünüyoruz. Bu tabii yereli önemsememe, yerel sorunları görmezden gelme, yerel mağduriyetlere çözüm üretmeme anlamında değildir. Zaten sünnetullahta davet çevreden başlar, evrensele gider. Klasik İslâmcılarla karıştırılmak istemiyoruz. “İslâm gelecek, zulüm bitecek.” Şüphesiz böyle olmakla birlikte İslâm nasıl ilk çıktığı dönemde putçuluğa karşı, köleliğe karşı karşı çözümler ürettiyse ırkı, milleti, dili, dini, kültürü yok edilmeye çalışan bir halk için de reçeteler üretebilecek bir sistemdir. Bunu sadece bir halkla sınırlandırmak da doğru değil. Yani Kürtler de egemen olduğu zaman içlerindeki diğer etnik gruplara baskı yapmaya çalışırsa biz bunu da bir zulüm olarak telakki ederiz ve bunun önüne geçeriz. Sadece Kürtlerin değil, bütün insanların kurtuluşunu istiyoruz.

Diken: “Kürtler kendi coğrafyalarında iktidar olduklarında diğer etnik gruplara zulmetmeyecek,” diye bir felsefeniz var, anladığım.

Sönmezler: Kürtler yıllarca baskıya maruz kalan bir halktır, temel hakları ellerinden alınan bir halktır. Bu tür sıkıntıları gören bir halkın tarihini unutmayacağına, merhametli davranacağına inanıyorum. Bu tür yanlışların kimden geldiği bizim için fark etmez, çünkü Kur’an-ı Kerim adil olmamızı istiyor. Nefsimizin, anne ve babamızın aleyhine bile olsa adaletten şaşmamamız gerektiği ilkesi üzerinde duruyor. Hatta şunu belirtmektedir: Bir kavme olan kininiz sakın sizi adaletsizliğe sevk etmesin.

Şöyle özetleyebilirim: İlkemiz tevhid, adalet ve özgürlük. Allah’ın birliğine inanıyoruz ve herkes için özgürlük ve adalet istiyoruz. Adaleti İslâmcılar ve Kürtler için isteyip Alevilerle Süryaniler için istememek gibi bir şey söz konusu değildir. Herkes kendi inancını, kendi kültürünü yaşayabilir. Birbirine baskı ve şiddet uygulamamak şartıyla.

Diken: 24 Nisan, 1915 Ermeni Katliamı’nın veya soykırımının 99. yılı. Bu katliama en çok karşı çıkanlardan biri de Münazarat’tan ve diğer kitaplarından biliyorum ki Bediüzzaman’dır. Ne diyorsunuz?

Sönmezler: Bazen büyüklerimizden duyarız, geçmişte burada Ermenilere maalesef sistemin telkiniyle zulümler yapılmıştır. Gerçekten hâlâ acı çekiyor ve utanıyoruz. Bir insanı sadece dinî inancından dolayı katletmek bizim inancımıza terstir. Masum bir insan dininden, dilinden, kültüründen dolayı öldürülmez, hatta yaşatılması gerekir. Ben bunların Jön Türkçü politikalar sonucu yaşandığını biliyorum. Halkımız o zaman sistem tarafından yanlış yönlendirilmiştir. Emin olun, bazı anıları duyduğumuz zaman gözlerimiz yaşarmaktadır. İnanıyoruz ki bir Müslüman, bir Hristiyan, bir Yahudi birbirine saygı gösterdikten sonra birlikte yaşayabilir. Tarihimizde Medine ör-

neği vardır. Dolayısıyla Bediüzzaman'ın da bu konudaki fikri mükemmel bir tavidir. Zulüm kimden gelirse gelsin, kime yapılırsa yapılsın yanlıştır ve bu tür sıkıntılarda ilk tepki verenlerin Müslümanlar olması gerekir. Olaylara ırk endeksli bakmayı cahiliye olarak adlandırıyoruz.

Diken: Yakın dönemde siyasal İslâm'ın Kürdistan'da sicili çok temiz değil. Mesela 1990 sürecinde Hizbullah özellikle Batman'da, Diyarbakır'da kontra cinayetleriyle bilindi. İslâmî felsefeyle yola çıkan her örgütlenmenin karşısına çıkıyor bu mesele.

Sönmezler: Teşekkür ederim bu sorunuzdan dolayı. Belirtmek isterim ki bizim temel referansımız Kur'an'dır. Kur'an-ı Kerim'e göre dinde zorlama yoktur. Dolayısıyla baskıyla, şiddetle, silahla dine davet etme anlayışı yoktur. Bu anlayış sadece insanların münafıklaşmasına sebep olmaktadır. İslâm'daki cihat anlayışı sadece tetiği çekmek değildir, cettir, mücadeledir, iknadır.

Cihat, gerektiğinde İslâm'ın özgürce anlatılmasının önündeki engellerin bertaraf edilmesidir. Özgür-Der hareketi olarak biz sivil mücadeleden yanayız. Silaha, şiddete dayalı mücadeleyi doğru bulmuyoruz. Geçmişteki sıkıntıları da sistemin derin politikalarına bağlıyoruz. Özellikle bölgede gelişmekte olan İslâmî hareketlerin halkın gözünden düşmesi için İslâm adına yanlış eylemler yaptırılmıştır, bunun birçok örneği vardır. Sonradan tabii bunlar ortaya çıktı. Mesela İslâmîyet'in Kürt halkı için kurtuluş yolu olamayacağını çirkin bir şekilde gösterdiler. Nitekim şu an Suriye'de ortaya çıkan bazı örgütlerin gerçekten İslâm'la bağdaşmayan hareketlerinin insanlar üzerindeki etkilerini görüyoruz.

Yanlış örgütlenmelerin bizim için referans olamayacağını belirtmekle mükellefiz. Müslüman bile olsa eğer Kur'an'ın onaylamadığı bir harekette bulunuyorsa biz bunu kesinlikle doğru bulmayız. Geçmişteki faili meçhuller veya din adına yapılan eylemler bölgede gelişmekte olan Tevhidi İslâm hareketinin dondurulmasına sebep oldu. Yıllarca çalışma yapamaz hale geldik. Sistemin bir oyunuydu bu. Bu oyunda Kürdistan'daki yüzlerce değerli âlim PKK ve Hizbullah çatışması adı altında şehit edildi, sürgün edildi. Âdeta bölge İslâmsızlaştırma politikalarına alındı. Yıllardan beri bazı güçler Kürtlerin özellikle İslâmî kimlikle birleşmesinden rahatsızdırlar. Bir nebze bunun yolunu açmaya çalıştılar, fakat Kürt halkı Müslüman bir halktır, dinine bağlı bir halktır. Fakat gerçekten doğrular yeterince anlatılmamıştır, bu din, kaynaklarından öğrenilmemiştir, kulaktan kulağa gelen bir anlayış vardır, rivayet kültürüne dayanmaktadır. Sahih bir din anlayışıyla gelecekte gerek bölgemizde gerekse Türkiye'de Müslümanların iyi örnekler sergilemek şartıyla Türkiye'deki tüm halklara kurtuluş umudu olacağını düşünüyorum.

Nurcan Baysal: Tatvan'da Özgür-Der ne gibi faaliyetler yapar?

Sönmezler: Özgür-Der denince açıkçası muhafazakâr kesim bir İslâmî yapının özgürlük kelimesini kullanmasına dahi sıcak bakmıyordu. Aslında bu bizim temel referanslarımızla çelişmektedir, çünkü biz Hazreti Muhammed'i özgürlük peygamberi olarak görüyoruz. Kurtuluş peygamberi olarak görüyoruz. Aslında özgürlük kavramını en çok savunanların Müslümanlar olması gerekiyor. Gerçek özgürlük Allah'ın bütün kullarının kulluktan kurtulması mücadelesidir. Sadece ve sadece onları yaratan Rablerine itaat etmeli, insanları Rab edinmemelidirler. Hiçbir devleti, örgütü, sistemi Rableştirmemelidirler.

İki eleştiri vardı bize: "Başkanınız neden kadın?" ve "Neden özgürlük kelimesini kullanıyorsunuz?" Bunlar da İslâmî anlayıştan ne kadar uzak olduklarının bir göstergesiydi. İlk Müslümanların başında Hazreti Hatice annemiz gelir, Hazreti Fatma gelir, Hazreti Ayşeler gelir. Buna rağmen bir sivil toplum hareketinde bir kadının başkan olması bir türlü hazmedilemedi. Özgürlük kavramını sahiplenmemiz inancımızın gereğidir. Çalışmalarımız öncelikli olarak insan hakları ihlalleriyle ilgiliydi.

• **Somut olarak anlatır mısınız?**

Sönmezler: Somut olarak Roboski'de yapılan katliamı lanetledik. Arkadaşlarımız Roboski'ye iki-üç defa gittiler. Ceylan Önkol ve diğer kardeşlerimizin Diyarbakır'da öldürülmesiyle ilgili basın açıklamalarında bulunduk. Halepçe Katliamı yıl dönümlerinde etkinlikler düzenlemeye çalıştık. Kürt dilinin yaygınlaşması için bölgemizde Kürtçe İslâmî eserler dağıttık. Kürtçe Kur'an-ı Kerim'i ücretsiz olarak dağıtırken insanlar âdeta eline bir ateş koru veriyorunuşsunuz gibi kaçıyorlardı.

Diken: Kürtçe Kur'an meali yazan Melle Abdullah Varlı buralardan mıydı?

Sönmezler: Molla Abdullah Varlı zannedersem Bulanık taraflarından, Allah rahmet eylesin, kendisi ilk çalışmayı yapmıştı. Şu an çalışmalar çoktur. *Nubihar* dergisinin çalışmalarını kutluyorum, Allah kendilerinden razı olsun, büyük emekleri var. Peygamber efendimizin hayatını Kürtçe olarak insanlarımıza dağıtıyorlardı, fakat ne hazindir ki Kürt kardeşlerimiz kendi dilleriyle bir eser almaktan bile çekiniyorlardı. Tabii sadece onları suçlamak adına söylemek yanlışır. Sistemin zalimane baskılarının sonucuydu bu. Özellikle Kürtçe konuşmaya çalışıyorduk. Kürt dili üzerindeki baskıyı kaldırma adına yaptığımız programlarda peygamber efendimizi öven Kürtçe bir pankart yazmıştık. Emniyet güçleri tarafından bu pankart sökülme-ye çalışıldı.

Diken: Ne yazıyordu söyler misiniz? Kurmancı.

Sönmezler: Xelasiya rastî rêya Mihemmede.

Diken: Doğru yol Muhammed'in yoludur.

Sönmezler: Evet. "Gerçek kurtuluş peygamberin yoludur," anlamında bir yazıydı. Bu yazıya dahi tahammül edilemedi. Hatta bir konferansımızda Hamas'ın liderlerinden Şeyh Ahmed Yasin'in "Ümmetin suskunluğunu sana şikâyet ediyorum," dediği müthiş mektubunu Kürtçeye çevirip okumuştum, fakat Kürt olup da bunu memnuniyetle karşılamasına rağmen maalesef birçok insan "Neden Kürtçe?" diye sormuşlardı.

Temel amaçlarımızdan biri bölgedeki Kürt sorununa çözüm bulmak. Akil İnsanlar Heyeti geldiği zaman bölgedeki İslâmî ve sol örgütlenmelerle birlikte biz de barışa katkıda bulunmak amacıyla raporlar düzenledik. Faili meçhullerin yaşandığı yerlerde, yakılan köylerde İnsan Hakları Derneği ve diğer yapılanmalarla birlikte gözlemlerde bulunduk. Ayrıca başörtüsü zulmünün kaldırılmasına yönelik taleplerimiz oldu. Anadilinde eğitim için taleplerimiz oldu. İmam hatiplere özgürlük taleplerimiz oldu. Milli güvenlik derslerinin kaldırılmasına yönelik taleplerimiz oldu. Bunun haricinde, kermesler düzenleyip dünyanın değişik yerlerinde mağdur olan insanlara maddi yardımda bulunmaya çalıştık. Van ve Erciş depreminden sonra mazlum kardeşlerimize yardımcı olmak üzere maddi ve manevi desteklerde bulunduk.

Kürt meselesiyle ilgili bir çalışma yaptığımız zaman muhafazakâr kesimden "Bunlar Kürtçüleşmişler" eleştirisi gelirken Filistin ve Suriye'yle ilgili çalışmalara destek verdiğimiz zaman da Kürt ulusalcıları tarafından "Bunlarla ne işiniz var?" eleştirilerine tâbi tutulduk. Tabii biz bunları önemsemedik. Ümmetçi bakış açısı ümmetin tüm fertleriyle ilgilenmeyi, hepsinin sorununu kendi sorunun gibi görmeyi gerektirir. Hatta bırakın İslâm ümmetini, mazlum ve mağdur olan diğer insanların kurtuluşu da temel amaçlarımızdan biridir.

Baysal: Kürt siyasal hareketiyle aranız nasıl? Pratikte ciddi bir sıkıntı yaşıyor musunuz Tatvan'da?

Sönmezler: Tatvan'da ilişkilerimiz güzel, fakat STK olduğumuzdan dolayı ilke olarak partilerle mümkün olduğunca diyalog kurmuyoruz. Fakat onların alt örgütlenmesi olan Kürdi-Der gibi hareketlerle ikili çalışmalarımız var. Hatta Bitlis Barış Eşitlik Hak ve Özgürlükler Platformu'nu beraber kurmuştuk. Akil İnsanlar Heyeti geldiği zaman birlikte çalışmıştık, fakat son zamanlarda sanki soğumaya bırakıldı.

Baysal: Ben de tam onu soracağım. Son zamanlarda ne oluyor?

Sönmezler: Üç yıldan beri Suriye'deki mazlum, mağdur insanlara Kürt, Türk, Arap ayrımı yapmadan insani yardımlar yapmaya çalışıyoruz. Bu yardımlardan dolayı geçen sene özellikle Kürt ulusalcı çevreler tarafından "Özgür-Der oradaki terör örgütlerine, El Kaide vb. hareketlere destek veriyor," diye iftiralar atıldı. Yapmış olduğumuz insani yardımlar çarpıtıldı ve bunun sonucunda Van Özgür-Der ve Diyarbakır Özgür-Der şubelerine molotoflu saldırılar yapıldı. Tabii saldırıları kınadık. Düşüncenin şiddetle bastırılmayacağını dile getirdik.

Bölgedeki kardeşlerimiz beni de yapımı da tanırlar. Kürtlerin farklı düşüncelerde olmalarına rağmen bir araya gelebileceklerini düşünüyoruz, birlikte iş yapılabileceğini düşünüyoruz, fakat nedense sanki böyle bir birliktelik istenmedi ve provoke edildi. Birlikte olduğumuz zamanlar emniyetin de aşırı derecede dikkatini çekiyordu, "Bunlar ne yapıyor?" diye. İlk defa bazı arkadaşlar itiraf etti, ilk defa bir araya geliyoruz, birbirimizi yakından tanıma fırsatı oldu. Aslında Kürt meselesinde sorunlarımız aynıdır, Kürt halkının temel talepleriyle ilgili aynı düşünüyoruz, fakat çözüm önerilerimiz farklıdır.

Baysal: Barış süreciyle ilgili ne düşünüyorsunuz? Gidişattan umutl musunuz?

Sönmezler: Akil İnsanlar bölgeye geldiğinde birçok ilçeyi, köyü gezdik, değişik STK'larla, şahsiyetlerle toplantılar düzenledik. Gözlemlediğim kadıyla Kürdistan bölgesindeki insanların tamamına yakını barış istiyor. Üç yıl önce, bu barış meselesi daha gündeme gelmeden önce "Barış ve kardeşlik için silahlar sussun," diye Özgür-Der olarak bir basın açıklaması yaptık. Bu açıklamada şu ifadeyi kullanmıştım: "Ben buralara 'Kürdistan' demek istiyorum. Benim köyümün adı 'Por', ben köyüme 'Por' yazdırmak istiyorum." PKK'lilerden "gerilla" diye bahsettiğim için hakkımızda yargılama başladı. Tabii delillerimizi mahkemeye verdik, savunmalarımızı yaptık ve beraat ettik. Şu an ülkenin başbakanı bu kelimeyi kullanıyor, bir sorun çıkmıyor, bu da iyileşme sinyalleri olarak görülüyor. Barışa yönelik umudumuz son derece yüksektir. Halkımızın da tümüyle böyle bir talep içerisinde olduğunu gözlemliyoruz. Gerçekten, bir köye gitmiştik, orada gerilla anneleri vardı, çocukları öldürülmüştü. Buna rağmen diyor ki "Biz acımızı gömmeye hazırız, yeter ki başka çocuklar ölmesin, biz affetmeye ve barışmaya hazırız" Kürt halkı kesinlikle barıştan yanadır, fakat sahici bir barışın olabilmesi için Kürtlerin temel hak ve özgürlüklerinin mutlaka iade edilmesi gerekiyor. Son yıllarda bu yönde iyi adımlar atıldı, ama yetersiz. Dolayısıyla barışa yönelik umudumuz fazladır ve biz de bir STK olarak bu konuda elimizden ne geliyorsa yapıyoruz ve yapmaya da devam edeceğiz inşallah.

Bitlis cemaatlerin yoğun olarak örgütlendiği bir kent. Pek çok dinî cemaat Bitlis'te etkin. Bitlisli derneklerden biri olan Hür Akademiya Derneği Başkanı Mehmet Said Özdemir ile öğretmenlik yaptığı Tatvan'da buluşuyoruz.

Tatvan merkezde bir ara sokakta Nur Cami'nin hemen karşısındaki Ramana İslâmî Kitabevi'ndeyiz. Mehmet Bey öğretmenlik yaptığı için süremiz sınırlı, öğlen arasında hızlı bir görüşme yapıyoruz.

Eflatun'un okulundan esinlendik

Şeyhmus Diken: Hocam derneğinizi hangi tarihte kurdunuz ve hangi ihtiyaçtan doğdu bu dernek?

Mehmet Sani Özdemir: Yanlış hatırlamıyorsam Kasım 2005'te kurduk. İlk ismi Akademiya idi. Eflatun'un okulundan esinle verdik o ismi.

Eflatun okulunu kurarken bilimsel bir mantıkla her şeyin üzerine gidilmesi gerektiğini düşünüyordu. Bizim de en önemli sıkıntılarımızdan biri işe bilimsel bakamayışımızdır. Dinî, siyasal, ekonomik, tarihî vs. hemen hemen bütün alanlarda işe bilimsel ve akademik bakamadığımızdan sıkıntı yaşıyoruz. Hür kelimesini de şu düşünceyle ekledik: Eğer akademik düşüneceksek herhangi bir yere bağımlılığımız olmamalı. Herhangi bir cemaatin, siyasal bir kurumun arka bahçesi olmamalıyız ki muhtemel sıkıntılar her ne olursa olsun ayakta durabilelim, kimseye eyvallahımız olmasın! Hem Türkiye'de hem de takip edebildiğimiz kadarıyla dünyada insanlar çok slogancı davranıyorlar. İslâmî açıdan da böyle, İslâm dışı fraksiyonlarda da böyle. Birileri kendilerini merkeze alabiliyor. "Benden olan herkes veya her şey, her düşünce

doğrudur, benim gibi düşünmeyen herkes yanlıştır,” mantığıyla hareket ediyor. Bunu düzeltmeye çalışmak için bu derneği kurduk.

• Üye tabanlı bir örgütlenme midir derneğiniz, yoksa daha dar kapsamlı bir fikir kuruluşu anlayışı mı var?

Özdemir: Üye sayısını fazla öncelemiyoruz, esas olan fikirdir bizim açımızdan. Resmi olarak devam etmesi için on altı kişi yetiyor. On altı veya biraz daha fazla olmasında bir sakınca yok. Önemli olan toplumu bilinçlendirmeye çalışmaktır. Yoksa sendikalarda olduğu gibi üye sayısı önemli değil bizim için.

• Kadın üyeleriniz var mı? Bir de finans meselesini nasıl hallediyorsunuz?

Özdemir: Üyelerimizin hepsi erkek. Bayanlardan da üye olmak isteyenler oldu. Dedik ki “Fikir esas olduğundan erkek veya bayan fark etmeyecektir. Dolayısıyla erkekler bu işi üstlenmişlerse bayanlara ihtiyaç yok” Yani şu an bayan üyemiz yok.

Diken: Bu bir tercihtir, ama ciddi bir ayrımcılık değil mi sizce?

Özdemir: Ayrımcılık değil, çünkü çalışmaların hepsine erkekler kadar kadınlar da katılıyorlar. Programlarda, konferanslarda, panellerde katılımcıların neredeyse yarısı bayandır. Bir de bu tercihtir netice itibarıyla.

Nurcan Baysal: Yani “Katılırsınız, ama yönetemeyiz,” durumu mu?

Özdemir: İlla tepesinde erkekler bulunsun diye bir düşüncemiz yok. Önemli olan, resmi anlamda bu işin yürümesidir. On altı veya yirmi üyenin sebebi bu. Yoksa birileri işte katılım noktasında söz sahibi olsun diye bir düşüncemiz yok. Nitekim bayanların da katkıları oluyor, ama resmi anlamda elbette erkekler ağırlıklı.

Finans konusunu daha çok kendi cebimizden halletmeye çalışıyoruz. Arkadaşlarımızın bağışları var, bizim bağışlarımız var. Ayda yetmiş, seksen, yüz, duruma göre daha fazla vermemiz gerekiyorsa daha fazla veriyoruz. Dışarıdan herhangi bir destek veya katkı yok.

• Ne yapıyorsunuz? Yayın faaliyetleriniz oluyor mu?

Özdemir: İki-üç internet sitesi girişimimiz oldu, birtakım sıkıntılar yaşadık, şu an yok. Dergi faaliyetimiz de oldu, iki sayı çıkardık, şu an durmuş durumda. *Hür Beyan Dergi* adı altında yayımlandı. Ağırlıklı olarak dinî yazılar. “Zihniyette ve İlimde Toptancılık” diye bir yazı yazmıştım mesela. Toptancı zihniyeti tamamen reddetmemiz gerekiyor. Kimden gelirse gelsin doğru doğrudur. Yanlış kimden gelirse gelsin atılmalı. Bizden veya sizden mantı-

ğı olmamalı. Örneğin halihazırda PKK ve devlet açısından bir zihniyet problemi var. PKK diyor ki: “Biz her halükârda haklıyız, bizden ne çıkarsa çık-sın haklıyız.” Devletin de bakış açısı aynı. Devletin hataları varsa onları gör-memiz lazım, doğruları varsa doğruları da görmemiz lazım. Doğruları ala-lım, yanlışlar devletten de gelse atacağız. Diğer yanda doğrular PKK tarafın-dan geliyorsa onları kabul edelim. Yine, örneğin, İslâmî fraksiyonlar açısın-dan düşünürsek bir Nur grubu vardır, “Risale-i Nur” müntesiplerinden ge-len doğruları Kur’an’ın bakış açısına göre almamız lazım, onun dışındakileri ise kabul etme mecburiyetimiz yoktur. Yani toplu kabul ve toplu ret anlayı-şını ortadan kaldırmaya çalışıyoruz kendi çapımızda.

Diğer faaliyetlerimize gelince, iç çalışma anlamında haftada üç gün soh-betlerimiz oluyor. Arapça çalışmamız oldu, Kur’an eğitimi çalışmamız oldu, haftanın bir günü de konferans oluyor yine iç çalışma şeklinde. Bunu bazen biz yapıyoruz, bazen de dışarıdan gelenler aracılığıyla yapmaya çalışıyoruz. Ayrıca halka yönelik olarak da yılda bir-iki defa konferans, panel veya miting türü çalışmalarımız oldu, oluyor.

• Sivil toplum örgütleriyle ortak işler de yapıyor musunuz?

Özdemir: Ağırlıklı olarak kendi başımıza çalışıyoruz, ama sivil toplum ör-gütleriyle de irtibatımız var. Özgür-Der, TEK-DER, INSAN-DER veya Bit-lis’teki derneklerle ortak çalışmalarımız oldu. Fakat bu bahsettiğim çalışma-ları ağırlıklı kendimiz yapıyoruz.

• Devlet kurumlarından veya Kürt siyasal hareketinden baskı görüyor musunuz?

Özdemir: Derneğimizi şurayla burayla irtibatlandırmaya çalışanlar oldu, özellikle devlet kanadından. İslâmî camiadan bazen fikirsel anlamda sıkıntı yaşadığımızdan dolayı... Çünkü toptan bir kabul varsa eğer bir İslâmî cami-ada “Efendim burada fikirsel anlamda şöyle bir hata yapılmış,” dediğinizde üzerinize gelmeleri mevzubahis oluyor. O tip sıkıntılarımız oldu, ama öyle ciddiye alacak kadar da değil, yani çok sıkıntı yaşamadık. Ama devletin ne-fesini ensemizde hissettiğimiz zamanlar da oldu. PKK tarafından, belki kaale almadıklarından, belki küçük gördükleri için, bilemiyorum, öyle bir şey yok. Gazetelerine almışlardı: “Kürt İslâmcılar Urfa’da bir araya geldiler, özerk devletin karşısında durdular.” Benim konuşmamdan bir bölümü alıntı yap-mışlardı, bir de Serdar Birent’in konuşmasından alıntı yapmışlardı.

• Siyasetle ilişkiniz nasıl? Hem AKP iktidarını hem Kürdistan siyaseti-ni kastediyorum.

Özdemir: Gerek AK Parti’ye, gerek BDP’ye, gerek diğer siyasi camialara

mesafeli duruyoruz. Tabii bir arkadaşımızın şu partinin yanında yer alma veya bu partiye oy verme gibi bir düşüncesi varsa ona müdahale etme hakkımız yok. Öyle bir baskımız da olmadı, hiçbir teklifimiz de olmadı. Bazen soruluyor “Ne yapılabilir?” diye. Herkes bu anlamda özgürdür, özgür iradesiyle oy verecekse verir. Ben oy kullanmıyorum mesela. Bilinçli olarak, sandık başında yer alınma rağmen oy kullanmadım. Yani hiçbir parti!

Diken: Sizce Bitlis'te sivil toplum ayakları üzerinde durabiliyor mu, yürüyebiliyor mu?

Özdemir: Bir araya geldikleri zamanlar oluyor. Tabii biz Bitlis'te genel merkez düzeyinde faaliyet yürütüyoruz. Diğer sivil toplum kuruluşlarının çoğu farklı yerlere bağlı. Birinin genel merkezi A ilinde, diğerininki B ilinde, haliyle onlar diğer taraflardan bağımsız hareket edemiyorlar. O konuda bazen sıkıntılar oluyor, fakat genel hatlarıyla çok ciddi sıkıntı yok. Sivil toplum örgütlerinin halk üzerinde etkisi şüphesiz ki var. Hem de çok etkisi var. Mesela 2004'te, 2005'te –Bitlis merkez açısından söylüyorum, ama Tatvan ve diğer ilçeler için de geçerli– konferans, sempozyum, panel türü şeyler görmezsiniz. Fakat 2004 veya 2005'ti, bir basın açıklamamız miting dönüştü. Bin beş yüz iki bin kişinin katılımı sağlandı.

Baysal: Hangi miting?

Özdemir: Danimarka'da peygambere yönelik karikatür çizilmesi meselesiyle ilgiliydi ilk mitingimiz. Sonra İsrail, Lübnan Hizbullahı ve Amerika'yla olan münasebetler hakkında mitingimiz olmuştu ve yine bu çerçevede konferanslarımız oluyor. Mesela Büyük Ortadoğu Projesi ve İslâm dünyasının sıkıntıları nelerdir? Yani daha çok global çerçevede bu olaylar ele alınmaya çalışılır. Yerel çalışmalarımız da oluyor, ama dünyada atılan adımlarla ilgili çalışmalarımız ağır basıyor. Sonraki günlerde dernek içi çalışmalarımızın bile halk üzerinde ciddi etkisinin olduğunu gördük. Yaptığımız derslerin imamlar üzerinde etkisi olduğunu gözlemledik. Onun için sivil toplumun etkisi, baskısı önemlidir. Siyaset üzerinde de etkisi var. İslâmî düşüncede olmamız hasebiyle şu an özellikle AK Parti ve Saadet Partisi tabanı ile yakınız. Haliyle bizim çalışmalarımız üzerinde zihniyet anlamında etki yapıyor.

Diken: 1978 veya 1979'da Bitlis'te bir gece Kürdistan medreselerinden birinde fakihlerle beraber kaldım. Orada “Bitlis Din Görevlileri Cemiyeti” diye bir cemiyet vardı. Bir miting yapmışlardı, “Bağımsız Kürdistan” bez afişinin arkasında elli kişi yürümüşü. Otuz yıl geçmiş üzerinden, belki daha fazla. Şimdi daha İslâmî bir ruh hali var Bitlis'te. “Milli Kürdistan”

ruh halinden daha “İslâmî”, ama kısmen Kürdi damarı da olan bir hale evrilmiş Bitlis. Bunu neye yoruyorsunuz?

Özdemir: Vallahi o gelişimi çok fazla cevaplandırabilecek durumda değilim doğrusu, fakat bunu siyasete bağlamak mümkün olabilir. İslâmî faaliyetlerin ağır basması nedeniyle olabilir. Mesela bizim yaptığımız çalışmaların Bitlis merkezde çok ciddi etkisi oldu. Ben aynı zamanda Eğitim-Bir-Sen’in de başkanlığını yaptım. İkisini beraber yürütürken bizim halka yönelik çok fazla çalışmamız oldu. Öğretmenlerle, idarecilerle, Milli Eğitim çalışanlarıyla ve diğer kurumlarla sürekli toplantılarımız oldu. Bitlis için neler yapılması gerektiği konuşuldu. Mesela son iki yılda üniversite sınavlarında birinciliği aldı Bitlis. Yaptığımız bu çalışmaların inanıyorum ki ciddi bir rolü olmuştur. Çünkü Milli Eğitim müdürüyle, müdürlüğün üst düzey görevlileriyle hep çalışmalar, toplantılar oldu, sivil toplum örgütleriyle bir araya geldik, bu çalışmaları yaparken de elbette İslâmî söylemi ön plana çıkardık hep. Tabii İslâmî evrilme sadece bizim çalışmalarımızdan ibaret değildir. Türkiye genelinde Refah Partisi’nin yaptıklarıdır, cemaatlerin yaptıklarıdır. Özellikle 2000’lerden sonraki rahatlamanın da İslâmî evrilmede önemli etkisi olduğu kanaatindeyim.

Diken: Buna rağmen BDP’nin son seçimlerde Bitlis’i almasını neye yoruyorsunuz?

Özdemir: Perde arkasında neler konuşulduğunu bilemiyorum, fakat özellikle il belediye başkanına bir antipati vardı yaptığı çalışmalar dolayısıyla. Özellikle inşaat konusunda ciddi sıkıntılar vardı. Bitlis’i yerinden alıp başka bir yere taşıma girişimleri oldu. Kendince ciddi bir projeydi, ama halk bunu çok fazla tasvip etmedi. AK Parti bunda diretti. Başka bir aday olsa belki AK Parti tekrar kazanacaktı. İkinci olarak Hüda-Par eğer orada seçimlere girmemiş olsaydı AK Parti’nin yine kazanma ihtimali yüksekti.

Baysal: Barış sürecinden umutlu musunuz? Süreç nasıl gidiyor sizce?

Özdemir: Aslında herkes birbirini dinlerse barış süreci kendiliğinden gelişir. Kürt sorunuyla ilgili KIAP (“Kardeşlik İçin Adalet Platformu”) toplantılarında arkadaşlarımızın da dile getirdiği bir şeydi bu.

Diken: Kardeşlikten anladığınız nedir? İslâmî kardeşliği mi dikkate alıyorsunuz, yoksa mesela Türkiye’de Kürt-Türk kardeşliği, halkların kardeşliği de var mı içinde?

Özdemir: Kardeşlik, insanların özgür iradeleriyle kendilerini ifade edebilmeleridir. Eğer doğru PKK’dan geliyorsa bu doğruyu kabul etmemiz lazımdır. Dinî açıdan düşünürseniz, “innema el mü’minüne ihvetun fe” ifadesi

var, “Bütün müminler kardeştir” Allah’ın yarattığı insanlar olmamız, her birimiz aslında Hazreti Adem’den gelmiş olmamız hasebiyle de kardeşiz. Ama Kur’an-ı Kerim’in bakış açısı neyse biz ona göre kardeş olmak gerektiğini söylüyoruz. Kur’an-ı Kerim “müminler” diyor. Müminleri de “O kimselerdir ki sözleri dinlerler ve sözlerin en güzeline uyarlar,” diye tarif ediyor. Yani bu sözün kimden geldiğine bakmama mantığı var. Yine Hazreti Ali’nin âdeta bu ayeti temsil eden bir sözü var. “Kimden geldiğine değil, nasıl olduğuna bakarak alınız sözü.” Temel mantığımız bu. Doğru kimden gelirse gelsin doğrudur, yanlış kimden gelirse gelsin yanlıştır. Bırakın aynı etnik kimliği, kendi ailemizden bile eğer yanlış çıkıyorsa, kendi cemaatimizden, derneğimizden yanlış ifade edenler varsa yanlış yanlıştır. Burada temel lmz Kur’an-ı Kerim’dir.

Bugün 17 Nisan 2014 Perşembe. İki günlük Hakkâri ziyaretinden sonra kırkikindi yağmurlarıyla dönüş yolunda tekrar Bitlis'teyiz.

Bugün Berkin Elvan'ın kırkı. Berkin Dersim'de mezarı başında anılmakta. Başta İstanbul Üniversitesi olmak üzere birçok yerde Berkin'le ilgili gösteriler var.

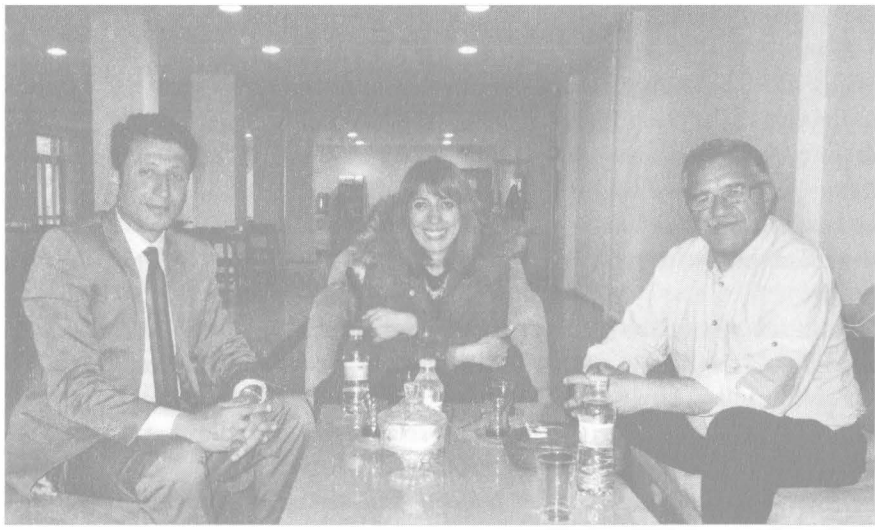
Bugün gündemdeki bir diğer madde BDP milletvekili Sırrı Sakık'ın MİT'e "teşekkür". Öğleden sonra "Roboski, Gever ve Lice olayı ortadayken MİT'e teşekkür etmeye hakkımız yok," diye açıklama yapan Pervin Buldan BDP'nin bu teşekkürü sahiplenmediğini gösteriyor.

Saat dörtte Bitlis'e ulaşıyoruz. Beş Minare Düşünce Akademisi Başkanı Serdar Durer ile Bitlis'in yeni yapılan öğretmenevinde buluşuyoruz. Serdar Bey genç, mavi gözlü, takım elbiseli, kendine güveni sağlam ve konuşkan biri.

Daha mutlu bir Bitlis hayali!

Şeyhmus Diken: Düşünce Akademisi hangi tarihte kuruldu ve hangi ihtiyaçtan doğdu?

Serdar Durer: Beş minare sözünün anlamını sanırım herkes biliyor zaten. Rus işgalini müteakip bir babayla oğlun dağların ardına saklanmaları ve şehir yakılıp yıkıldıktan sonra geri gelmeleri hikâyesini sanırım bilmeyen yoktur. Bitlisli akademisyenler, araştırmacılar ve bilim insanları olarak biz ilk defa 2005'te Ankara'da bir araya geldik. Bitlisimizin en büyük probleminin eğitim olduğu yönünde abilerimizle hemfikir olduk. Bitlis'te bir düşünce kuruluşunu acilen tesis etme gereğini herkes ifade etti, bu yolda çalışmalarla başladık. 2005'teki fikir 2012'de gerçeğe dönüştü, bir düşünce derneği

Serdar Durer, Nurcan Baysal, Şeyhmus Diken.

kuruldu. Şimdi de bir düşünce akademisi olması yönünde çalışmalar devam ediyor. Beş Minare Düşünce Akademisi'nin amaçları daha çok kentin problemlerini gündeme getirmek, bunu daha çok bilimsel çerçevede kamuoyuyla paylaşmak ve üst makamlara taşımaktır.

- **Neden beş minare? Bitlis'in geçmişinde kiliseler de var.**

Durer: Beş minare Bitlis'in ismini daha çok taşıdığı için. Bitlis dendiği vakit herkesin beş minare türküsünü okumaya başladığı hepimize malum olduğundan böyle bir başlık herkes tarafından kabul edildi ve böyle devam etti bugüne kadar.

- **Kaç kişisiniz bu örgütlenme içerisinde?**

Durer: İlk başta on bir kişiydik. Sonra on üç olduk. Bitlis plakasını yakaladık böylece. Resmi üye olarak çok fazla olmasak da gönüllü üyelerimiz rahatlıkla iki yüze yakındır.

- **Neler yapıyorsunuz?**

Durer: Bitlis'te ilk kent kurultayını icra ettik. Sonra ikincisini, üçüncüsünü icra ettik. Bugüne kadar Bitlis'le ilgili beş yüze yakın rapor hazırladık, başta parlamenterlerimiz olmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilgili makamlarına, ülkemizin çeşitli üst kurumlarına arz ve izah ettik, ilimizin ve bölgemizin problemlerini her platformda dile getirdik.

• **Sonuç alabildiniz mi?**

Durer: Sonuç alabildiğimiz konular da var, alamadığımız konular da var, ancak daha çok sonuca yönelik işler yaptığımız için sonuç alabildiğimizi söyleyebiliriz. Bölgemizde bir konuyu bir defa gündeme getirmekle çözemediğimiz de zaten hepimizin malumudur. En çok gurur duyduğumuz hususlardan biri, yeni bir anayasa yapılmasına yönelik Bitlis'te bir çalıştay yaptık ve bu çalıştayı rapor haline getirip başta Türkiye Büyük Millet Meclisi olmak üzere kabine üyelerine ve 550 milletvekiline arz ettik.

• **Bu raporları daha çok hükümete öneriler niteliğinde mi hazırlıyorsunuz? Yoksa muhalefet eden, iktidara rağmen birtakım şeyler söyleyebilen bir sivil toplumculuğunuz da var mı?**

Durer: Var tabii. Yanlış yapanın muhalefet veya iktidar olması fark etmiyor, biz düşünce ve önerilerimizi her şeye rağmen ortaya koyan bir sivil toplum örgütüyüz. Bu sivil toplum örgütü ilk başta platformdu, başkanlığını ben yürütüyordum. Sonra derneğe dönüştü, yine başkanlığını ben yürütüyordum. Şimdi akademi olarak planlıyoruz, hâlâ arkadaşların ısrarları üzerine başkanlığını ben yürütüyorum. Defalarca soruşturma yedim, defalarca şahsıma yönelik ithamlarda bulunuldu ve birçok sıkıntıyı da bizzat Serdar Durer olarak yaşadım ve yaşamaya da devam ediyorum. Daha dün bir savunma verdim.

• **Bir taraftan yaptığınız sivil toplumculuk çalışmaları nedeniyle sistemin mağduru olduğunuzu dillendiriyorsunuz bir taraftan da özel sohbette on iki yıldır Türkiye'de iktidar olan partide politika yapma düşüncenizi dile getirdiniz. Nasıl oluyor bu?**

Durer: Doğrudur. On iki yıldır bu ülkede iktidar olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin bu ülkenin geleceği için güzel işler yaptığını olan inancımın dolayısıyla orada politika yapıyorum. Ancak hiç yanlış yapılmadığını söylemenin de çok doğru olmayacağı kanaatindeyim. Ancak, yanlışları söylemeden, yanlışların bir parçası olarak terakki kaydedemezsiniz. Bir yerde bir yanlış yapılıyorsa o işin içinde olup doğruya yönelik işler yapılmasına çok daha fazla katkıda bulunabileceğiniz aşikârdır. Başbakan Tayyip Erdoğan başta olmak üzere Adalet ve Kalkınma Partisi'nin bu ülkede geçmişe oranla çok daha güzel işler yaptıklarına inancım tamdır ve bundan sonra da böyle devam edeceğine inanıyorum.

• **Bitlis havalisindeki sivil toplum örgütleriyle, kamu kurumlarıyla ve yerel yönetimlerle nasıl bir ilişkiniz var?**

Durer: Zaman zaman yönetim kurulu üyesi arkadaşlarımızla birlikte ziyaretlerde bulunuyoruz. Kurumun büyüklüğü, düşüncesi veya olaylara bakışı

hiç fark etmiyor. Direkt kendilerine ulaşım ilimiz ve bölgemiz için neler yapabileceğimizi ifade ediyor, onlarla çeşitli fikir platformlarında bir araya gelmeye azami gayret gösteriyoruz.

Nurcan Baysal: Ana başlıklarıyla anlatacak olursanız Bitlis'in bugün en büyük sorunları nelerdir?

Durer: Bitlis'in en büyük sorunu eğitimdi, ama son yıllarda bu konuda ciddi anlamda terakki kaydedildi, başta Türkçe-sosyal alanı olmak üzere çeşitli alanlarda Türkiye'de birincilikler ve çeşitli başarılar elde edilmeye başlandı. Şehrin dar bir yerde olması, Bitlis Deresi'nin doğal görünümünün tamamen tahrip edilip üstünün kapatılması Bitlis'in büyük sorunlarından ikincisi olarak karşımıza çıkıyor. Bunu da zaman zaman gündeme getirdik.

Baysal: Bu konuda sanırım bayağı bir protesto da oldu değil mi?

Durer: Tabii. Oradaki dere üstü esnafı mağdur edilmeden –üstüne basarak söylüyorum– dere üstü esnafı mağdur edilmeden, hatta maksimum düzeyde memnun edilerek şehrin daha geniş bir bölgesi olan Rahva'da yeni bir kent kurmak, şehri eski Bitlis - yeni Bitlis şeklinde dizayn etmek Bitlis'in geleceği açısından ciddi anlamda önem arz ediyor.

Baysal: Bazı insanlar da bu yeni Bitlis projesine karşılar!

Durer: Tabii bazı önyargılar var. Bu her yerde olan bir şey. Diyarbakır'da da bunu yapmaya kalkışsanız birileri mutlaka karşı çıkıyor. Ancak olaya daha geniş bir pencereden bakma iradesini ortaya koyabilirseniz, bunu da insanlara doğru ifade edebilirsiniz kesinlikle yapmak istediklerinizi hedeflediğiniz noktaya taşımanız da daha erken mümkün olabiliyor.

Diken: Eski kentlerde kültürel ve tarihî dokuyu korur, kentin çeperlerinde yeni yerleşim yerleri ve yeni iş alanları yaratırsanız buna hiç kimse-nin diyecek bir şeyi olmaz. Ama eski kenti gözden çıkarırcasına yeni bir kentleşme moduna girilirse o olmaz işte! Öyle inanıyorum ki sizin böyle bir yaklaşımınız yok!

Durer: Doğrudur. Bitlis tarihin şafağında doğmuş, birçok medeniyete beşiklik etmiş kadim bir kent. Gezgınlerin durağı. Nice âlimlerin, ulemanın, ilim insanlarının yetiştiği bir kent. Bu yüzden Bitlis'in problemlerini aslında bir iki başlığa sığdırmak çok doğru değil, ama kentin bir ulaşım problemi, yine mesela Ortadoğu'nun su deposu olan Bitlis'in su probleminin olduğu malum. Yine Bitlis'in merkeze yakın dağlarının çıplak olması, yani ağaçlandırma yapılmaması veya yapılıyorsa da minimum düzeyde kalması...

Baysal: Bir önceki valinin zamanında Nemrut'ta ağaçlandırma ve temizlik kampanyası yapıyordu. İlk defa başlatılmıştı sanırım.

Durer: Bitlis, Nemrut, Süphan jeopark çalışması da başlatıldı, ama şu an hangi aşamada bilmiyorum. İlerleme kaydetti mi, hedeflenen noktaya geldi mi, ilk basamakları nasıl gerçekleşti? Kamuoyu ya bilgilendirilmedi ya da bilgilendirildiyse de ben kendim bu konuda çok fazla bilgi sahibi olamadım.

Bitlis'in çok önemli bir özelliği var. Tarihî İpek Yolu'nun güzide bir kenti olmanın yanı sıra ülkemizde kalıcı kar sınırı en yüksek illerden biri, hatta çoğu yıl birincisi olarak Ortadoğu'nun su deposu işlevi de görmekte. Böyle bir kenti bölgemiz için tasarlamaz, geleceğini dizayn etmezseniz bölgemiz için bir kayıp olacaktır bu.

Baysal: Bitlis geçmişte Ermenilerin de yurduydum. Ermeni evlerinin korunmasına ilişkin çalışma var mı Bitlis'te?

Durer: Bitlis'teki tarihî yapıların mutlaka restore edilmesi gerektiğini ve bunun en hızlı şekilde yapılması gerektiğini geçmişte her platformda ifade ettik. Başta Kültür Bakanlığı olmak üzere üst kurumlar, vakıflar ciddi önlemler alıp bununla ilgili çalışmaları başlattılar. Hatta çeşitli kiliselerin restorasyonu gündeme geldi bir ara. Bitlis kökenli William Saroyan'ın evinin tespit edilip müzeye çevrilmesi...

Diken: Tespit edebildiniz mi evini?

Durer: Kesin bir tespite ulaşamadık, ama "Yüzde doksan bu evdir," denildi bize.

Diken: Sapkor'da değil mi?

Durer: Evet, Sapkor Mahallesi'nde. Bu müzenin hayata geçirilmesiyle birlikte Ermeni kardeşlerimize sevgimizi, şefkatimizi de göstermiş olacağımızı düşünüyorum.

Baysal: Ermeniler Bitlis'e ziyarete gelebiliyorlar mı?

Durer: Bu topraklarda her etnisiteden milletle, her inançtan insanlarla kardeşçe yaşamış bu milletin tabii ki geçmişteki değerlerine de sahip çıkması gerektiğine inanıyoruz, bunu da bütün samimiyetimizle her platformda ifade ediyoruz. Bunu bir politik malzeme veya siyasi bir manipölasyon haline getirmediğimizi de ifade etmekte yarar görüyorum.

Baysal: Bitlis'te kalan Ermeniler nasıl yaşıyorlar? Kimliklerini değiştirerek mi? Ben hâlâ az da olsa olduğunu düşünüyorum, sizce ne kadar kalan var?

Durer: Bu konuda ayrıntıya sahip değilim. Kurum olarak da böyle bir araştırmamız yok.

Baysal: Bitlis sivil toplum açısından nasıl bir şehir?

Durer: Bitlis sivil toplum açısından çok geri kalmış bir kent. Sivil toplum örgütlerinin yöneticileri benim gibi memurlardan oluşan bir kent. Sendikaların, odaların, derneklerin üst yöneticileri daha çok kent bürokrasisindeki insanlardan oluşuyor. Bölgemiz üzerindeki militarist anlayış, devletin içine yuvalanmış olan bazı güç odaklarının despotik tutumları acıdır ki Bitlisimizi birçok alanda olduğu gibi bu alanda da geri bırakmıştır.

Diken: Göç veren bir şehir Bitlis. En büyük göçünü de Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonraki yıllarda Diyarbakır'a vermiş bildiğim kadarıyla. Bitlis muhacirleri... Göç Bitlis'i nasıl etkiliyor?

Durer: Göç daha çok işsizliğe, üretimden yoksunluğa dayalı birtakım nedenlerin getirisi olarak görülüyor. Ancak, buna ek olarak, az önce de ifade ettiğim gibi, geçmiş yıllarda, özellikle 80'leri müteakip devletin içine yuvalanmış olan güç odaklarının bölge üzerindeki tutumları acıdır ki insanlarımızı başta göç olmak üzere çeşitli olumsuzluklara itmiştir.

Baysal: Barış süreciyle ilgili ne düşünüyorsunuz? Umutlu musunuz?

Durer: Evet. Artık bütün dünya bunu talep ediyor. Artık zorla savaş sürdüremezsiniz. Bir savaş taraflı bir şekilde sürdürülebilir, taraflarla sürdürülebilir, ama bu savaşın bir tarafı kalmadığı kanaatindeyim ben. Savaşın tarafları aslında minimize oldu. Devletin içindeki yapılarda da artık bu savaşın bitmesini isteyenler var. Diğer taraftan PKK terör örgütünden de bu artık savaşın bitmesini talep eden güçlü bir ses olduğunu düşünüyoruz.

Diken: PKK'ye "terör örgütü" mü diyorsunuz hâlâ?

Durer: "PKK örgütü" dedim.

Diken: Başbakan bile artık "terör örgütü" demekten kaçınıyor.

Durer: Evet, ben "PKK örgütü" demek istedim, yani olayın o boyutuyla ilgili bir ifade kullanmadım. İki tarafta da bu sorunun bitmesini isteyen daha güçlü bir ses bence oldu.

Baysal: Barış sesinin baskın çıkacağını düşünüyorsunuz, umutlusunuz.

Durer: Baskın çıkacağı kanaatindeyim. Umutluyum. Artık savaşla dünyada hiçbir şeyin çözülmediğini, çözülemeyeceğini herkes görüyor. Ancak Ortadoğu çalkalanıyor. Başta Batı güçleri olmak üzere çeşitli dış güç odaklarının bölge üzerinde birtakım beklentileri var. Bu beklentilere Ortadoğu'nun vereceği cevap nedir? İstediklerini verecek mi? O da ayrı bir tartışma konusu.

Diken: Gelecekte nasıl bir Bitlis hayal ediyorsunuz?

Durer: Mesela bugün Bitlis'te Abdal Han'ın cariyesi Sofia ile gezindiği üzüm bağlarını hep hayal ediyoruz. Acaba Bitlis'in etrafındaki dağlar yine o üzüm bağlarıyla dolacak mı? Yine başta sizin gibi araştırmacılar olmak üzere misafirlerimizin Bitlis çarşı merkezinden metrobüse binip Adilceviz'a kadar Van Gölü havzasını ağız tadıyla dolaşacakları bir Bitlis hayal ediyoruz. Davos gibi on binlerin hatta yüz binlerin, milyonların akın ettiği çalıştayların, panellerin, programların düzenlendiği bir Bitlis hayal ediyoruz. Merkeze yakın dağlarımızın kayak sporuna elverişli hale getirildiğini ve Bitlis'in bir kayak şehrine büründüğünü hayal ediyoruz. Su problemi kalmayan, hatta Ortadoğu'ya su ihraç eden bir Bitlis hayal ediyoruz. Herkesin güldüğü, mutlu ve umutlu olduğu bir Bitlis hayal ediyoruz ve bunun için de kendi çapımızda mücadele ediyoruz, çabalıyoruz.

Görüşmeden sonra Bitlisli Ermeni yazar William Saroyan'ın Sapkor Mahallesi'ndeki evine uğruyoruz. Evin bir bölümü 1888'de, bir bölümü 1902'de yapılmış. Muhteşem bir taş bina. Şimdilerde sahipsiz. Bahçesini diz boyu ayırık otları kaplamış. 1960'larda satın alan ailenin ferdiyle konuşuyoruz. "Burayı yıkılmaktan kurtarıp müze veya başka bir eser haline dönüştürmek isteyenler satın almak isterlerse verimiz," diyor.

Daha sonra yeni açılan seyir terasına çıkarak türküsü beş minareli şehri tepeden izliyoruz. Bitlis, muhteşem şehir, Kürtlerin ve Ermenilerin kadim kenti! Geçirdiği tüm felaketlere rağmen kimliğini kaybetmemek için direnen şehir. Sağanak altında, hüznü bir gelin gibi duruyor Bitlis...

Saroyan evi.

HAKKÂRÎ-YÜKSEKOVA

Bugün 15 Nisan 2014 Salı.

Hakkârî'ye doğru uzun bir yolculuğa çıkıyoruz. Van'dan sonra doğa farklılaşıyor, yüksek geçitler başlıyor. Bu geçitlerin arasından geçen akarsular, karlı dağlar yol boyunca bize eşlik ediyor.

Bugün Hakkârî'de Meskan Dağı'nda eylemler var. Halk Meskan Dağı'na karakol-kalekol yapımını engellemek için aylardır dağda oturmakta. Kürt halkı topyekûn barışa sıkı sıkı sarılmış durumda.

Bu sefer de barış "güvercin tedirginliğiyle" elden kaçıp gitsin istenmiyor.

Hakkârî bugün Türkiye'de gazetelerin çoğunda haber olmuş durumda. TÜİK'in iller bazında yapılan yaşam memnuniyeti anketine göre Hakkârililer yol, içme suyu, toplu taşıma, ağaçlandırma, kamu hizmeti, eğitim gibi birçok hizmetten en az memnun olan ilmiş.

Hakkârililer mutsuz. Araştırmaya göre en umutlu il Balıkesir, en mutlu il ise Sinop görünmekte. Araştırmada Hakkârî AB üyeliğini en çok isteyen şehir olarak da öne çıkıyor.

Sahi Hakkârî AB üyeliğini neden istiyor?

Türkiye'nin İran'la sınırı Zagros Dağları hemen yanibaşımızda! Van Gürpınar'da devletin adını Güzelsu olarak değiştirdiği Hoşap Kalesi'nde duruyoruz. Otuz bir keskin virajdan oluşan 2.730 metredeki Güzeldere geçidinde iddiaya girerek keskin virajları tek tek sayıyoruz! Sanki viraj sayısı biraz daha mı fazla? Güzeldere'den sonra Zap başlıyor. Yol boyunca akan Zap'ın üzerinde birçok köprü var. Bu köprülerden biri de 1970'lerde Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından yapılan Hakkârî girişindeki Devrimci Gençlik Köprüsü. Köprüde duruyoruz. Deniz ve arkadaşlarını ve devlet eliyle katledilen tüm çocukları anıyor, hatıra fotoğrafı çekiyoruz.

Bunca yıl görmek için beklediğimiz, “Orada bir şehir var uzakta, taa uzakta” diyebileceğimiz Hakkâri’ye akşam yedi gibi varıyoruz. Şehrin girişinde, yokuşun başında bir park: Surma Hanım Parkı!

Aracı durdurup parkın fotoğrafını çekiyoruz. Sivil giyimli bir genç parkın önünden işaret edip koşarak geliyor. Araç beklediğini sandığımız genç meğerse polismiş. “Benim fotoğrafımı çekmediniz değil mi?” diye soruyor. O an anlıyoruz Hakkâri’de devletin güvenlik görevlisi olmanın dayanılmaz yükünü!

Hakkâri büyülü görünüyor bize. Sümbül Dağı şehrin her tarafından görünüyor. Sümbül Dağı Hakkâri’ye hükmediyor.

Hakkâri'ye varır varmaz şehrin içinde kısa bir turdan sonra otele yerleşiyoruz. Bu hafta Kutlu Doğum Haftası. Şehrin billboardlarında Kutlu Doğum Haftası çerçevesinde yapılan etkinlikler Kürtçe ve Türkçe yer alıyor. Her sokakta, her meydanda, her pencerede Sümbül Dağı var. Sümbül Dağı herkesi Hakkâri'ye çağırıyor. Sümbül Dağ'sız Hakkâri namümkün!

Otele yerleşir yerleşmez CÖDER'den üç genç önceden randevulaştığımız görüşmeyi yapmak üzere otele geliyorlar. Nurettin, İsmet ve Erkan. Boyunlarında puşi var, üçü de oldukça modern görünümlüler. Lobideki televizyonun yüksek sesinden dolayı röportajı sık sık kesiyoruz.

CÖDER'de eşbaşkanlık olduğunu, kadın başkanın da oldukça aktif olduğunu, ancak başka bir işi olduğu için "Heval Berfin" in bu akşamlık bize katılamadığını belirtiyor CÖDER'li gençler.

Bu güzel, hoşsohbet, heyecanları dorukta üç gençle Hakkâri gençliğini konuşurken aklımıza sık sık Yılmaz Güney'in sözü geliyor: "Biz de bilirdik sevgiliye karanfil almasını..."

Öğrenciyi eleştirel düşünce tarzında bilinçlendirmek

Şeyhmus Diken: Cölemerik Öğrenci Derneği hangi tarihte kuruldu ve neden bu derneği kurma gereği duyunuz?

Nurettin Korkmaz: Cölemerik Öğrenci Derneği olarak öncelikle bizi de bu çalışmaya dâhil ettiğiniz için teşekkürlerimizi sunuyoruz. Malum, burada öğrenciler büyük bir baskıya maruz kalıyorlar. Bizler de üç senedir bu üniversitenin öğrencileriyiz. Geçen sene Temmuz'da artık bu derneği açma ih-

tiyacını hissettik. Öğrencilerin örgütlenip kendi haklarını savunması, kısıtlı olan şartları böylece genişletmek üzere kendilerine alternatif yaratması için böyle bir oluşuma gittik. Neticelerini de gördük. Özellikle öğrenci etkinlikleriyle buranın kısıtlı şartlarını öğrenci nezdinde biraz azaltmak, öğrenciye kültürümüzü tanıtarak Hakkâri'yi sevmelerine biraz yardım etmek istedik. Çünkü Hakkâri'nin olumsuz bir imajı var basında ve diğer yerlerde. Onu biraz yıkmak gerek!

Diken: Nedir olumsuz imajı? Dışarıdan baktığımızda Hakkâri gayet hoş gözüküyor.

Korkmaz: Bizce de öyle, ama işin aslı öyle değil! Her ne kadar yurtsever bilince sahip insanlar Hakkâri'nin payını görseler de yurtsever çizgiden biraz uzak insanlar Hakkâri'nin payını göremiyorlar. Bununla sıkça karşılaşyoruz. Mesela Batı'da "Hakkâriyim," şaşırıyorlar. Sanki uzaydan gelmişiz gibi. Bunun örneği çoktur. "Orada ekmek var mı? Orada farklı bir şey var mı?" Hani gerici tarzda bir şey!

Bir gün Karadenizli bir arkadaşla muhabbet ediyorduk. "Hakkâriyiz," deyince bayağı şaşırmıştı. Biz mahrem yerlerinizi yapraklarla kapatıyormuşuz! Bu derece kısıtlı şartlardayız. Alternatif olarak, özellikle öğrencilerimizin bilinçlenmesi, bir araya gelmesi, haklarını savunabilmeleri açısından böyle bir oluşuma ihtiyaç vardı. Bunu gerçekleştirmek için böyle bir çalışma başlattık. Meyvelerini de alıyoruz yavaş yavaş.

Nurcan Baysal: Kaç üyeniz var? Etkilediğiniz kitle ne kadar aşağı yukarı?

Korkmaz: Hakkâri'de olunca devletin baskısı artıyor. Kıyaslayacak olursanız İstanbul, Ankara ve Eskişehir'de öğrenci hareketleri farklı oluşumlar içerisinde. Öğrenciler için farklılığın ve alternatiflerin olduğu yerler bunlar. Fakat burada her yapı yurtsever çizgide oluşuyor. Bu da dışarıdan gelen öğrencileri bir nebze de olsa korkutuyor. Öğrenci bir oluşum içerisine girdiği zaman sorunlarla karşılaşiyor. Özellikle devletin son dönemde izlediği politika, aile baskısı oluşturmadır. Öğrenci derneğe üye oluyor, hemen ailesi aranıyor: "Sizin çocuğunuz derneğe üye oluyor, şu eylemlere katılıyor." Böyle baskı yaratmaya çalışıyorlar. Öğrenciler çalışmalardan uzak tutulmaya çalışılıyor.

Diken: Siz ne yapıyorsunuz ki devlet masum bir öğrenci derneğine üye olanları aileleri ürkütecek şekilde ailelerine bir nevi ihbar ediyor?

İsmet Dayan: Aslında söylediğinizin tam zıttı. Askerî vesayet döneminde de daha baskıcı olduğu dönemlerde de devlet hep vatandaşının koyun gibi yaşam sürmesini istemiş, iktidara biat etmesi için halkı baskıya ve gerek-

tiğinde ölüme maruz bırakmıştır. Nihayetinde faili meçhuller de o noktada ortaya çıkmıştır. Biz öğrencilere veya bize ulaşmak isteyen insanlara haklarını hatırlattığımız için bize bunları reva görüyorlar.

Diken: Nedir öğrencilerin hakları?

Dayan: Bilinçlenmelerine yardımcı olduğumuz için belki de devlet tarafından tepki görüyoruz. Devletin örgütlülük noktasında öğrencilere de halka da sergilediği tavır haliyle ortaya belli bir muhalif tavır çıkarıyor. Her yaşığın kendine göre bir muhalefeti vardır ya bu da öyle bir şey. İnsanlara kendi haklarıyla bile yaşamasına izin vermeyen bir devlet mantığı!

Diken: Diyelim ben Hakkâri’de bir okul kazandım. Geldim, kayıt yaptım. Ardından CÖDER’e üye oldum. Ne yapıyorsunuz?

Dayan: Öncelikle yaşamsal boyutunu ele alıyoruz. Öğrencinin kalacak yerinden başlayıp hayatını nasıl idame ettireceği noktasına kadar gidiyor. Bu illa öğrenciyi bir şeyin içine sokma değil. Öğrenci nasıl istiyorsa o şekilde yaşıyor. Öğrenciyle rektörlük arasında, idare arasında köprü görevi görüyoruz. Sorunların hem çabuk hem de öğrenci lehine çözülmesine çalışıyoruz. Biliyoruz ki Türkiye’nin genelinde bu böyle. İktidar istediği şeyi, istediği şahsa dayatıp yaptırabiliyor. Bunu kırabilmek biraz da vatandaşın kazanımlarını öncelikli hale getirmekten geçer. Bu öğrencilere illa “Sen şunu yapacaksın, bu böyle olacak, biz bunu yapıyoruz,” şeklinde değil. Öğrenci kendini nasıl rahat hissediyorsa o şekilde davranmasını istiyoruz. Hakkâri biraz mahrumiyet bölgesi. Öğrencileri yönlendirip onlara yardım etmeye çalışıyoruz.

Diken: Bu yaklaşımınızı üniversite yönetimi nasıl karşılıyor?

Dayan: Üniversite son zamanlara kadar, hatta şimdileri de katabiliriz içine, dernek kimliğimizi tanımıyordu. Sanki üniversite yönetimine muhalefet etmek için kurulmuş, sürekli üniversitenin aleyhine çalışan bir dernekmişiz izlenimi vardı. Hocalar tarafından “Gitmeyin oraya, yapmayın, etmeyin,” gibi kötüleme durumları vardı sürekli. Rektörün karşısında buna tepkimizi gösterdik. “Biz sizlerin anlattığı gibi bir dernek değiliz. Sizin yaptığınız işin aynısını biz yapıyoruz. Siz yaptığınızda yasal oluyor da biz yaptığımızda mı yasadışı oluyor?” Rektörlüğün öğrencilere kalacak yer bulmada yardımcı olması gibi biz de yardımcı oluyoruz. Veya başka sorunları çözmede, maddi destek vermede üniversite yönetimi yardımcı olur, rektörlük yardımcı olur, biz de yardımcı oluyoruz.

Erkan Durmuş: Bahar şenliklerini beraber yaptık. Bu bahar şenliğinde dışarıdan gelen öğrencileri beraber karşıladık. Sonradan farklı bir boyuta geçtik.

Dayan: Şöyle bir parantez açayım, geçen sene medyada görmüşsünüzdür. Geçen sene bahar şenliklerinde dışarıdan altı yüz civarında öğrenci geldi buraya. Hemen hemen hepsi Türk. Hiçbiri pansiyonlarda kalmadı. Bu çok değişik bir şeydi!

Diken: Sizler mi misafir ettiniz?

Dayan: Hepsi evlerde kaldı. En güzel tarafı da hepsi memnuniyetle ayrıldılar ve bizi kendi evlerinde misafir etmek için davetlerde bulundular.

Diken: Kaç öğrenci var Hakkâri Üniversitesi'nde?

Korkmaz: 2.700 öğrenci var. Sorunuza dönersek, "Öğrencilere ne kazandırabiliyoruz?", önceliğimiz tamamen öğrenciyi eleştirel düşünce tarzında bilinçlendirmek. Kazandırdığımız odur. Doğal olarak lisede edindikleri zihniyetle geliyorlar buraya. Bir de burada okulun henüz tam olarak kurumsallaşmamış olmasının getirdiği eksiklikler var. Hocaların ve üniversite yönetimin öğrenciler üzerindeki baskısını kırmak için çalışıyoruz.

Bugün Türkiye'deki mevcut kapitalist sistem öğrencilere kafe kültürünü dayatıyor. Mesela öğrenciler buraya geliyor, uyuşturucu konusunda devletin müdahale etmediğini görüyoruz. Biz de gerçek bir zeminde öğrencileri düşünmeye teşvik ediyoruz. Tartışma alanları yaratıyoruz. Çevre ve doğa gezileriyle kültür tanıtım faaliyetleri yürütüyoruz. Şenliklerde öğrencinin hem bölge kültürünü tanıyabileceği hem kendini geliştirebileceği alanlar yaratma peşindeyiz. Bizim tek amacımız bu.

Diken: 2.700 kişilik öğrenci kitlesinin ne kadarına hâkimsiniz CÖDER olarak?

Korkmaz: Faaliyetlerimizle şu an tüm kitlenin sempatisini kazandığımızı söyleyebiliriz.

Diken: Mesela herhangi bir eylemde kaç kişi topluyorsunuz?

Korkmaz: Eyleme göre değişiyor, ama mesela Hakkâri Üniversitesi'nde bir operasyon gerçekleştirilmişti ve biz öğrencilerin yüzde 90'ını yakalayabildik. Çünkü biz ilk günden beri baskı ve dayatmayla yaklaşmadık öğrencilerimize. Eleştirel düşünce sistemiyle yaklaştık. Bu ilişki de Hakkâri Üniversitesi'nin 2.700 öğrencisinin iki binden fazlasına ulaşmış durumda.

Diken: Bütün birimler aynı alanda mı? Birbirine yakın mı?

Nurettin Yılmaz: Şu an Hakkâri Üniversitesi'nin üç farklı fakülte binası var. Üç bina birbirinden uzak, aralarında mesafe var. Bu nokta da bizim eksikliğimiz oluyor.

Diken: Nasıl iletişim kuruyorsunuz? Nasıl toparlanıyorsunuz?

Yılmaz: Her okulda sözcü diye nitelendirdiğimiz arkadaşlarımız var. Bir karar alınca sözcüye iletiyoruz, o da öğrencilerin çoğunu toparlayıp getiriyor. Etkinlikleri her seferinde başka bir kampüsün önünde yaparak ayrışmanın önüne geçiyoruz. Kampüslerimiz bir arada olsaydı yaptığımız çalışmalarla 2.700 öğrencinin hepsine ulaşacaktık. Ayrı olması öğrencilerin gelişiminde sıkıntı yaratıyor. Özellikle ders programlarının uyuşmaması büyük sıkıntı yaratıyor. Birçoğu hafta içi olan eylemlere zaman sıkıntısından gelemiyor. Ortak alanımız olsaydı şu an bulunduğumuz noktadan kat kat ileriye olacaktık.

Diken: Hakkâri'deki öğrenci profili nasıl? Genellikle bölgeden gelen insanlar mı tercih ediyor? Batı'dan gelen var mı?

Yılmaz: Var var. Özellikle geçen senelerde Hakkâri en çok tercih edilen iller arasında yer aldı. Diyarbakır'dan, Hatay'dan gelen arkadaşlar var, geldiklerine pişman değiller. Özellikle burası hakkında yapılan yanlış tanıtımın farkına vardıklarında buraya daha sempatik yaklaşıyorlar. Burada Van'dan, Şırnak'tan kat kat daha iyi yaşıyorlar. Çünkü herkes onların Türk olduğunun farkında ve ona göre muamele yapıyor, daha fazla sevgi ve saygı gösteriyor. Hem halkımız hem öğrencilerimiz adına bundan memnuniyet duyuyoruz.

Diken: Yükseköğrenim yapan bir genç için Hakkâri'nin cazip ve itici tarafları nelerdir?

Yılmaz: Hakkâri öğrenciye göre cazip bir şehir değil. Bu bir gerçek! Çünkü Hakkâri 1936'da il olduktan sonra ne bir yapı ne bir altyapı yapılmış. Yatırım anlamında hiçbir şey yok. Ne sistem temel atmış ne de sistem dışında muhalefetin bir şey yapmasına müsaade edilmiş. Böyle bir gerçeklik var. Hakkâri küçük bir yer. Beş yıllık da olsa bir kalkınma planı uygulansaydı, devlet bu noktada sistem olarak elinden geleni yapsaydı Hakkâri'yi çok farklı bir cennete çevirebileceklerdi. Coğrafi olarak Hakkâri'nin şartları kısıtlı. Fakat Hakkâri dağ kültürüne, dağ turizmine çok elverişli bir yerdir. Dünyanın birçok yerinde bu tarz bölgelere öyle güzel kalkınma planları uygulanmış ki oralar şu an dünyanın en çok turist çeken yerleri. Rafting, kayak, dağcılık gibi doğa turizminin birçok türüne açıktır Hakkâri.

Diken: İhsan Çolemergi'nin *Hakkâri Suretleri* kitabında eski manastırlar, kiliseler, medreseler öyle anlatılır ki gezip göresiniz gelir. Bu tip tarih gezileri de yapıyor musunuz öğrenci derneği olarak?

Yılmaz: Gezdiriyoruz. Özellikle şenliklerde dışarıdan gelen öğrencilerimizi Şemdinli'ye olsun, Çukurca'ya olsun piknik adı altında götürüp orala-

rın yerleşimlerini gösteriyoruz, tarihi yapısını, coğrafyasını gösteriyoruz. Fakat bu, öğrenci hareketleriyle gerçekleşecek bir durum değil. Kısıtlı imkânlar dâhilinde bunların ne kadarını gerçekleştirebiliriz ki? Buraya daha fazla ve büyük yatırım yapılması gerekiyor.

Diken: Anladığım kadarıyla siz devlet eliyle veya örgütlü güçler eliyle buranın biraz daha görünür kılınmasını istiyorsunuz.

Dayan: Hakkâri halkının devlete bu kadar tepkili olmasının kültürel haklar dışında bir nedeni de devletin buraya sırtını dönmüş olması. Ben belki anadilimde eğitim göremiyorum, doğarken kazandığını haklar verilmiyor, ama Türkiye vatandaşı olmakla sahip olduğum haklar da verilmiyor. Mahrumiyet bölgesi diyorsak buraya, bir sürü eksikliklerimiz varsa bunun sorumlusu devlettir. “Orada savaş var, oraya yatırım yapılmıyor,” düşüncesi var yıllardır. Bu bahane doğru değil.

Yılmaz: Unuttukları bir şey var. Türkiye’nin en büyük medya holdinglerine sahip adam geliyor Şırnak’ta dağları deliyor, kömürü alıyor, Türkiye’nin öbür ucuna götürüyor, kimse ses etmiyor. Fakat iş yatırıma gelince her nedense halkın iradesi devreye giriyor, onları engelliyor. Bunun gerçekliğinin olmadığını da farkındayız.

“Burası cazip bir yer mi?” diye sordunuz ya, burası cazip bir yer değil, ama burada dünyanın en iyi insanları yetişiyor. Burası etkileşime kapalı bir yerdir. İnsan tek tip karakterde yetişiyor. Hepsı aynı. Biraz feodal zihniyet işin içine karışabiliyor. Ailesinden öyle görüyor. İnsanlar iyi karakterde yetişiyor ve bu karakteri devam ettiriyor. Bolu’da mesela özellikle Kürt öğrencilerimize karşı faşist saldırı girişiminde bulunuyorlar. Her gün linç ediliyorlar, bıçaklanıyorlar. Fakat Hakkâri Üniversitesi’nin kuruluşundan bu yana, derneğimizin de kuruluşundan bu yana böyle şeylere müsaade etmedik, etmeyeceğiz de. Bizim Hakkâri’yi cazip kıldığımız nokta bu. Bizim insancıl oluşumuz.

Baysal: “Üniversitede polis operasyonu” dedin...

Yılmaz: Mahkemeye taşındı. Sonuç bekliyoruz. Fakat mahkemede birkaç öğretmenle, öğrenci arasında münasebetle ilgili bir fuhuş operasyonu gerçekleştirildi. Biz de buna tepkisiz kalmadık. Suçlular kimse, kim karışmışsa cezalandırılması gerektiğini, buna tepkisiz kalmayacağımızı ortaya koyduk.

Baysal: Medyada Hakkâri çok konuşuldu bu konuyla ilgili. Şöyle bir soru soruluyor temelde: “Devlet niye Hakkâri’ye yatırım yapmıyor?” İkinci si de, TÜİK tarafından yapılan mutsuzluk araştırmasında Hakkâri en mutsuz illerden biri çıkıyor. Sondan ikinci ya da üçüncüymüş!

Dayan: Evet mutsuzuz. Çünkü bizi mutlu edecek olan maddiyat değil. Buraya fabrikalar da yapılsa yine mutlu olamayacağız. Çünkü biz her gün ölmü yaşıyoruz. Çünkü biz sabah helikopter sesleriyle uyanıyoruz. Son günlerde yine çoğalmaya başladı. Bir-iki sene öncesine kadar da her sabah bir ölüm haberiyle uyanıyorduk. Her sabah nedensiz yere bir gencin cezaevine gönderildiğini duyuyorduk. Bu bizi mutsuz ediyordu. Nitekim anketlerde böyle bir sonucun çıkması çok da şaşırtıcı değil. Belki bu götürülüp tamamen maddi duruma ve yatırım konusuna bağlanıyor olabilir. Mutlaka bunun da etkisi vardır, ama bunun yanında farklı nedenler de vardır. Onları da göz önünde bulundurmak lazım.

Biz anadilimizde eğitim göremediğimiz için mutsuzuz. Anadilimizde yaşayamadığımız için mutsuzuz. Bugün Hakkâri'nin yüzde 97-98'i Kürtlerden oluşuyor. Kürtler kurumlarda hiçbir işlerini anadillerinde halledemiyorlar. Türkçe bilmeyen bir insan çarşıda gördüğü Türkçe bilen birini kolundan tutup resmi daireye götürüp işini hallettirebiliyor. Bu, o insanı hem mağdur eder hem de mutsuz eder. Düşünsenize o insanda oluşan veya oluşturulan ezikliği. Bu dilden kaynaklı. Sonuç olarak "Biz kardeşiz," diye sürekli uyutulmaya çalışıldı Kürtler. Bu başarılı da. Ama biz kardeş olmayı değil, aynı yasal çerçevede, aynı koşullarda yaşamak isteyen bir halkız. Kardeş de oluruz tabii, ama önce benim haklarım bir verilsin.

Diken: Yani bu kardeşliğin altyapısı oluşsun.

Dayan: Kesinlikle.

Yılmaz: Biz, evet, mutsuzuz, ama hiçbir zaman umudumuzu kaybetmedik. Bana başka alternatif yaratılsa da yine bu şartlarda Hakkâri'de kalmayı tercih ederim. Çünkü bizler artık yatırım veya o tarz şeylerin hepsinin önünde, birlikte yaşamı prensip edindik. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın çok güzel bir sözü var: "Bu kızılca kıyamet noktasında bile biz insan olmaksızın asla vazgeçmeyeceğiz. Devlet bize ölüm mü veriyor? Versin. Bizler direnişle bu psikolojiyi de aşmayı biliriz."

Buranın insanları mutsuzdur. Buranın insanları umutsuzdur. Çünkü sistem veya diğer tüm güçler Hakkâri'ye ölüm dışında hiçbir şey vermediler. Bugün kimse dönüp diyemez "Ben Hakkâri'ye şunu yaptım," diye. Hiçbir sistem buraya kan ve ölüm dışında bir şey vermedi. Burada hangi kapıyı çalsanız o evin bir acısı vardır, bir şehidi vardır. İnsanlar çok çile çekti, bedel ödediler. İstedikimiz tek şey, sonraki kuşakların bizim çektiklerimizi çekmemesi. Bu noktada gerçekten umutluyuz.

Cüneyt Özdemir'in "Hakkâri'ye niye yatırım yapılmıyor?" sorusunu aktardınız ya, devletin buradan bir beklentisi yok. Devletin seçimlerden bile bir beklentisi yok burada. Devlet elinde imkân olsa Hakkâri'yi başka bir ülkeye

bağlar. Devlet çoktan bağlarını koparmış. Çünkü buradan bir beklentisi yok yatırım yapması için. Buradaki insanlar onlar için o kadar önemli değil. İnsanlar sırf çözüm süreci sekteye uğramasın diye günlerdir nöbet çadırı kurmuş. Orada insanlar her gün yaralanıyor. Daha dün yedi kişi yaralandı. Yedi küçük çocuk. İlkokul sıralarında olması gereken çocuklar, nöbet çadırında barış için bekliyorlar.

Devlet isterse bir emirle sonlandırabilir. Bu kadar zulmetmez. Ama devletin bir beklentisi yok. Buradaki insanlara ikinci sınıf insan muamelesi yapıyor. Bu yüzden devletin yatırım yapmasını zaten beklemiyoruz. Kaynaklarımızı kendi olanaklarımızla şekillendiriyoruz. Sularımız iki günde bir akıyor. Bundan sonra da iki günde bir aksa çok önemli değil. Bu şartlara zaten alıştık. Ama biz onurlu bir yaşam çerçevesinde haklarımızı istiyoruz. Bu haklarımız kabul edilmediği sürece mutlu olma ihtimalimiz yok.

Üzerimizden eller kalkacak, anadilimizi konuşacağız. Kendi kültürümüzü koruyacağız. Kürdistan'ın dört parçası arasındaki sınırlar kalkacak. Tek derdimiz dört sınır değil, genel perspektifimiz tüm halkların mutluluğu. Bir Laz maruz kaldığım baskıya maruz kalacaksa ben yine mutlu olmam. Böyle bir anlayışla yola çıktık. Davamızı da bugün bu tarzda sürdürüyoruz. Derneğin açılışında şiarımız şuydu: "Sesimize ses verin!" Beklentimiz sadece ve sadece buydu. Kim olursa olsun, hangi etnisiteden olursa olsun, biri bir yanlış yapıyorsa o yanlış dur demeliyiz.

Erkan Durmuş: Temel ilkemiz toplumsal sorunlara hiçbir şekilde duyar-sız kalmamak. Öğrencilerimizin toplumsal sorunlara, yerel ve genel bazda, hiçbir şekilde duyar-sız kalmamasını sağlamak. Arkadaşımızın başta belirttiği gibi, daha duyarlı ve daha sorgulayıcı bir kimliğe sahip olmalarını sağlamak. Bu ilke üzerinden biz çalışma yürütüyoruz.

Diken: Üçünüz de Hakkâri'li misiniz?

Yılmaz: Ben Çukurcalıyım.

Dayan: Ben buralıyım. Merkez.

Durmuş: Ben Şırnaklıyım.

Dayan: Biz bu zulmü, barışa çok sıkı sarıldığımız için görüyoruz. Ama ölümler olsa bile, savaşlar olsa bile biz bu barışa sıkıca sarıldık ve bırakmayacağız. Bir ucundan tuttuk, diğer ucunu tutabilecek yürekli insanların olduğunu biliyoruz. O ucu da tutabilecek insanların bizim mücadelemize destek vermesini istiyoruz.

Yılmaz: Dernek olarak hazırladığımız ilk pankart şuydu: "Savaşın kazananı, barışın kaybedeni olmaz." Bu tarzda yaklaştık. Bugün kişi olarak belki birçok noktada eksikiz. Ama bu işe gönül verdik. Bizi burada tutan tek şey değerlerimizdir.

Diken: Öğrenci gençliği her zaman aktivist güç olmuş bu ülkede. Bugün sizin söylemlerinizde de siyasal bir perspektif görüyorum. Sizin mücadele perspektifinizde şöyle bir şey hiç yok mu: Burada sinema olsun, tiyatro olsun, iyi kantin koşulları olsun, güzel yemekler yiyelim, kız arkadaşlarımızla gidip oturabileceğimiz bir kafemiz de olsun. Tabii siyasal düşüncelerimizi de en radikal şekilde hayata geçirelim, ama sosyal koşullarımız da olsun Hakkârî'de. Bunlar içinizden geçiyor mu hiç?

Dayan: Tabii çok iyi şartlarda yaşamayı biz de isteriz, ama ölümler olurken bunu yapamayız. Yanıbaşımızda insanlar ölürken biz sinemada eğlenemeyiz. Yanıbaşımızda insanlar ölürken biz kantinlerde oturup ayak ayak üstüne atıp keyif çatamayız. Yanıbaşımızda küçücük çocukların kafalarına dipçiklerle vurulurken, Ceylan Önkollar, Uğur Kaymazlar varken biz oturup hiçbir şey yokmuş gibi kendi keyfimize bakamayız. İlk önce barışı sağlayalım, ilk önce ölümleri durduralım, sorunları ortadan kaldıralım...

Diken: Sonra gençliğimizi yaşayalım, diyorsunuz...

Dayan: Onu yaşarız. Önceliğimiz şu an insanlık.

Yılmaz: Elbette ki her insan bunları ister. Bu bir gönül verme meselesi. Bizim anne babalarımıza da çok zulmettiler. Fakat onları bir türlü bir örgütlenmeye sokamadıkları için, gerçekten özgür bir yaşama kavuşmak adına ellerinden geleni yapmadıkları için bugün çilesini biz çekiyoruz. Bizler de isteriz. Mesela biz üniversite öğrencisiyiz. Yeni buluşlar tartışalım, yeni şeyler konuşalım, kendimize farklı alternatifler yaratalım. Ama şartlar bunu dayatıyor insanlara. Bugün hâlâ annemizin gözlerinden yaşlar akabiliyorsa, katledilmiş veya kayıp çocuğunun hesabını devletten sorabiliyorsa, bizim başka bir alternatifimiz yok. Kürdistan'da hiçbir gencin buna hakkı yok. Onlar istedikleri kadar kendilerini kapatsınlar. Bizim zaten buraya gelme amacımız bu değil miydi? İnsanlar "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın," diyor-du. Yanı başında ölümler oluyordu, gözlerini kapatıyordu. Zulümler oluyordu, gözlerini kapayıp, kulaklarını tıkıyordu. Ama o zulüm elbet gelip onu buluyor.

Bu gerçekliğin dışına çıkıp kendimize farklı yaşam alanları yarattığımızda, bir nevi bu sürece, bu davaya, bu insanlara ihanet etmiş gibi oluyoruz. Bu bir dayatma değil, insanın içinden gelen bir şeydir. Mesela bugün ben kendimi bir kafede bulduğumda yanıbaşımda insanların öldüğünü göreceğim. Bu bir düzen meselesidir. Biz bu temelde yaklaşıyoruz. Yoksa biz de bildirdik gidip kafelerde oturmayı, kız arkadaşlarımızla el ele dolaşmayı, gençliğimizi yaşamayı. Fakat o zaman düşünelim bizim çocuklarımız ne hale gelirdi. Bizim çabamız gelecek nesiller için. Küçük kardeşim var, onun iyi şartlarda büyümesi ve okuması için elimden geleni yapacağım. Ne gereki-

yorsa. Savaşsa savaş, barışsa barış, direnişse direniş. Bizim amacımız budur. Yoksa bizde bilirdik bugün yoz yaşam çerçevesinde yaşamayı. Ama o ne bizim ahlâkımıza sığar ne perspektiflerimize ve düşüncelerimize ne de onurumuza yakışır. Onurlu bir yaşamı inşa edene kadar bize başka bir alternatif yok. Olmamalıdır da. Tabii insanların yaşamlarına saygılıyız, onu yaşayan insanlara da bir şey demiyoruz. Ama bu şekilde bir yere varılmaz, bir sonuç elde edilmez.

Bugün 15 Nisan 2014 Salı. Hakkâri’de konakladığımız Sibar Otel’in lobisinde görüşmelerimiz devam ediyor. Ati Gençlik Derneği Başkanı İdris Ağacanoğlu geliyor. İdris uzun boylu, otuzlu yaşlarında, takım elbiseli bir genç. Hızlı bir görüşmeden sonra karnımızın gurultusuna fazla dayanamayıp kendimizi en yakın restorana atıyoruz. Akşam dokuzda tek açık yer olarak Diyarbakır Ciğercisi’ni buluyoruz. Hakkâri’de de bula bula Diyarbakır ciğercisini bulduk ya! Ciğerimizi yerken sohbet devam ediyor.

Hakkâri’de geçen ay sınır kapısının resmi olarak açılması insanlarda umut yaratmış durumda. Hakkâri Türkiye’nin en genç nüfusuna sahip ili. Hangi görüşten olursa olsun herkes aynı kaderi yaşıyor.

Sabah İdris bize ev sahipliği yapmak istiyor. Sümbül Dağı’na karşı kahvaltımızı yaptıktan sonra çarşığı geziyoruz. Rengârenk kumaşlar ve Asuri, Süryani, Keldani, Kürt desenlerine sahip altın kolye ve bilezikler ilgi çekici. Meydan Medresesi’ne gidiyoruz. Tarihî medresede yakında Kur’an kursu yapılacak olması üzüyor. En hafifinden Kürdistan medrese kültürüne hakaret...

Medreseden sonra dağların şehri Hakkâri’den ayrılıyor. Ayrılırken her dağda yazan “Her şey vatan için” yazısı dikkatimizi çekiyor. Ya senin vatan bildiğin aslında benim vatanımsa, bildiğin her şey yalansa, çocuklar boşuna toprak olduysa...

Devlet Hakkâri’de bulunduğu her tepeye mührünü vurmuş. Tüm dağlar Türklük yazılarıyla dolu. Sümbül’ü ve güzel Zap’ı arkamızda bırakırken üzerimize hüznün çöküyor. Sanki bin yıldır buralıyız...

Şeyhmus Diken: Sevgili İdris, Atı Gençlik Derneği'nin hangi tarihte kurulduğunu ve hangi ihtiyaçtan doğduğunu anlatarak başlayalım mı?

İdris Ağacanoğlu: Atı Gençlik'i aslında bir ihtiyaç tespit ettik de ondan dolayı kurduk değil. Tamamıyla doğal seyrinde kurulan bir dernek. Tabii şu an şartlar biraz daha iyi, ama 2005 Türkiye'si'ni düşündüğümüzde... Ben o zaman yirmi beş yaşındaydım. Gençken bir şeyler yapmak istiyorsunuz. Bir faaliyet, örneğin bir tiyatro yapmak istiyorsunuz veya bir konser. Bunun için ne yapmanız lazım? Hakkâri gibi özel sektörün olmadığı yerlerde gidip devletin kapısını çalacaksınız. Açıkcası o dönemler biz hangi kapıyı çaldıysak genç olduğumuz için bize bir önyargı vardı. Veya o koltukta oturan kamu görevlisi belki destek vermek istiyordu, ama "Bunlar genç, bir şey yaparlarsa veya yaptıkları etkinlikte politik bir şey olursa başım belaya girer mi?" diye düşünüyordu. Devamlı "Topu valiye atalım" Baktık valiyle görüşme imkânımız yok. Gidip bir devlet kurumu altında bir şey yapmak istemiyorduk. Ne olabilir? O dönem AB projeleri yaygınlaşıyor, yeni yeni işler çıkıyordu. Bir grup kuralım dedik. Dernek değil aslında, bir grup. İsmi Atı kurduk. "Gelecek" O zaman bir abimiz vardı, on yıldır Irak Kürdistanı'nda yaşıyor. Onun öncülüğünde oldu. Aynı zamanda benim abim. Adını Atı koydu. Kültürel mirasımızı belirleyip tanıtmak için üç aylık bir proje yaptık.

Diken: Nereye sundunuz?

Ağacanoğlu: Türk Ulusal Ajansı'na.

Nurcan Baysal: Avrupa Birliği'ne mi?

Ağacanoğlu: Evet. Onaylandı. Hakkâri'nin geleneksel kültürüyle alakalı gidip köylerde fotoğraf falan çektik. Örneğin Hakkâri mutfağını bilgisayara döktük. Sonunda bir fotoğraf sergisi yaptık. Bir de dengbêjlerle ilgili bir şey yaptık. Görüntü, kamera çekimi falan yaptık. Tabii bu bizi o zaman çok mutlu etmişti. Valiliğin veya hiçbir devlet kurumunun kapısını çalmadan kendi başımıza projemizi sunduk. Onaylandı. Kendi bütçemizle burada bir başımıza kendi kültürümüzle alakalı bir şeyler yaptık. Sonrasında bir tüzel kişiliğimiz olsun diye dernekleştik. Hemen akabinde "Motiflerle Kadın Dünyası" diye proje gönderdik. O da onaylandı. Genç kızlara yönelik, Hakkâri'de kilim dokunmasıyla alakalı. Derdimiz aslında kilim falan değildi. Genç kızların bir araya gelmesiydi. Sadece kilimden değil, AB'nin gençler için tanıdığı imkânlardan da bahsediyorduk. Bu bittikten sonra asıl ivmeyi Danimarka'yla yaptığımız bir projeye yakaladık. Kendimizi, kentimize de kanıtladık. Danimarka'da bir belediyeyle "Gençlik ve Demokrasi" diye bir proje yaptık.

Danimarka'dan ortağımızı bulduk. 2009-2010 yılları. 2009'da Danimarkalılar Hakkâri'ye geleceği zaman, ilk önce bir heyetle geliyorlar tabii, dönemin valisi, şu an MYK Genel Sekreteri Muammer Bey sağ olsun bizi anladı. Önceki valiler veya önceki devlet görevlileri bize kırgın. Çünkü o zamanlar Yerel Gündem 21 diye bir süreç vardı. Ben onun içerisinde yer aldım. Yerel Gündem 21 deyince yanımda bir dosya götürmüştüm, ona hiç gerek kalmadı, çünkü Vali Bey dedi ki "Ankara'da zamanında yaptığımız çalışmayı şu anki yerelde görmekten gurur duyuyoruz" Bu çalışmanın bizzat içerisinde yer aldığı için, sivil toplum olarak ne yapmaya çalıştığımızı sağ olsun anladı. Danimarka'dan Tâstrup Belediye Başkanı geldi. Yirmi üç yaşında genç bir kız. Yanında Tâstrup Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı ve başka gençlerle buraya geldiler. Biz de Hakkâri'nin neredeyse tüm sivil toplum kuruluşlarını topladık. Sizin şu an yaptığınız çalışma gibi.

Ati'nin kendi çizgisi var. Kesinlikle herhangi bir yapıya sırtımızı dayamak istemiyoruz, kendimizi, faaliyetimizi ona göre şekillendirmek istemiyoruz. Gerçek anlamda sivil toplum olmaya çalıştık. Ne kadar becerdik bilmiyorum. Tabii bunun avantajlarını da yaşıyorduk. Çünkü Hakkâri'de çok farklı görüşten, çok farklı kutuplardan STK'ların da katıldığı... Sivil toplumcular çok iyi bilir, burada şöyle bir sıkıntı var: Burada belediye başkanı gider bir etkinliğe, vali olmaz, vali gider bir etkinliğe, belediye başkanı olmaz. Bizim etkinliğimize ikisi de geldi. Danimarka'dan heyet de geldi. Belediye başkanı orada tabii dünya barışıyla alakalı bir konuşma yaptı. Güncel siyasete falan hiç girmede. Bu da hoşumuza gitti. Çünkü dışarıdan konuklar geliyor, o zamanki derdimiz başka. Tamam sıkıntılarımız var, ama bunu kendi aramızda çözeriz. Vali ve belediye başkanı bir araya gelsin yeter ki. O tablo oraya yansıdı. Başkanın konuşması çok güzeldi. Vali o zaman bir İngilizce konuşma yaptı. Daha sonra bunlar çıkıp konuştu. Diyarbakır'da o dönemlerde normal karşılanıyor yabancı heyetlerin gelmesi, ama Hakkâri'de ilkti.

Bir de yirmi üç yaşında bir genç kız belediye başkanı... O zaman biz bir yandan gençlerin karar alma mekanizmalarına dâhil olmasının mücadelesini veriyoruz. Bakın bizim genç yöneticimiz yok. Hatta şu an bile gençlik derneği yok doğru düzgün. Adamakıllı olanların sayısı çok az. O açıdan da bizim için önemli bir noktaydı. Yirmi üç yaşında bir genç kızın orada belediye başkanı olması herkesi çok şaşırttı. Valimizin ve belediye başkanımızın orada bir araya gelip o görüntüyü vermesi memlekette normalleşme adına çok güzel bir şeydi. Ve bunu biz yaptık. Bu bittikten sonra şunu düşünüyorsun: "Vay be! Bunu biz mi yaptık?" Tabii bu insanın özgüvenini artırıyor.

Hakkâri gibi zor yerde her an taraflarca yanlış anlaşılma riskini taşıyorsunuz. Örneğin yine bir proje kapsamında Murat Belge'yi davet ettik. Mu-

rat Belge gelince tabii beş yüz kişilik salonda sekiz yüz kişi katıldı toplantıya. Gelenlerin hepsi de genç. O gün bir yandan da lastikler yakılıyor sokakta. “Taş atan çocuklar” olaylarının yaşandığı bir atmosferdi. Gençler kalkıyor, “Şu şöyle, bu böyle, devlet böyle yanlış yapıyor,” diye konuşuyorlar. Biz de endişeleniyoruz. “Yarın kapımızı çalan olur mu, bir şey diyen olur mu?” 2009’da yaşadık bunu. Murat Hoca programı bitirdi. Bitirmek zorunda kaldı. Çünkü gençler çok öfkeli! Gencin biri diyor ki “Taş atmayalım da ne yapalım?” Murat Hoca biraz geçiştirdi, “Aman gözüm bir şey çıkmasın, diye falan. Tabii ki ertesi gün vali yardımcısı derneği ziyarete geldi. “Keşke ben de orada olsaydım,” dedi. O dönem farklı bir şey yaşadık. Birçok korkuyla yaptık o paneli aslında. Türkiye’de o yıllardan bu yıllara oluşan dönüşüme de bizzat şahit olduk.

Diken: Dışarıdan bakan, Hakkâri’yi feodalitenin tavan yaptığı bir şehir olarak görür. Böyle bir şehirde sivil toplumculuk nasıl yapılır?

Ağacanoglu: Hakkâri’de sivil toplum, geçmişten beri gözlemediğim kadarıyla maalesef hâkim yapılara göre bir şekillenme içerisinde. Son yıllarda bu belki de biraz kırılmaya başladı. İlk önce dediğiniz gibi ağır bir feodal yapı var. En ağır sivil yapı. Sivil toplum yapısına girer mi bilmiyorum ama aşiretler de zaten sivildir. Geçmişte hiçbir sivil toplum örgütü iki birey, iki toplum veya iki aşiret arasındaki husumeti gidermek üzere devreye girmemiştir. Aşiret önderleri, kanaat önderleri bu olaylara müdahale etmişlerdir. Son yıllarda bu kırıldı. Sivil toplumun aslında bir altyapısı olduğunu söyleyemem. 90’lardan itibaren bütün bölgeyle paralel olarak burada da oluştuğunu diyebilirim. Son yıllarda bir husumet olduğunda sivil toplum devreye girebiliyor artık. Bir sıkıntı olduğu zaman sivil toplum etkisini gösterebiliyor.

Diken: Kürt siyasal hareketinin Kürt coğrafyasında özellikle 1990’lardan itibaren yürüttüğü siyasal mücadele aşiret yapısını ve sivil toplum yapısını nasıl etkiledi?

Ağacanoglu: Doğrudan etkilemiştir. Geçmişte burada feodal bir yapı, ağalar hâkimken siyasette sık sık görüyorduk, bir parti aday gösterdiği zaman aşiret liderleriyle yakınlaşıyordu. 90’larda HEP, sonra HADEP, DEHAP ve en son BDP gibi partilerse Hakkâri’de şöyle bir siyaset yürütüyordu: “Biz halkız, sizi bu aşiret ağalarına mahkûmiyetten kurtaracağız.” Belki de bu siyasi harekette yer alan insanların geçmişte de 68 davasından etkilenen, sonra 80 davasından etkilenen, genelde öğrenci hareketlerinden çıkan insanlar olmasından dolayı kalkıp feodal bir yapıyı tutmasını bekleyemeyiz. Tam tersi bir siyaset gelişti. Tabii bu siyasetin sonucu olarak sivil toplum gelişti.

Baysal: Kürt siyasal hareketiyle ilişkiniz nasıl? Belediyelerle ortak çalışma yapıyor musunuz?

Ağacanoglu: Danimarka'yla yaptığımız proje belediyeyle ortaktı. 2005'ten beri, dediğim gibi, valilikle de olduk belediyeyle de olduk. Belediye başkanına gittiğimizde de valiye gittiğimizde de aynı sözü kullanıyorduk. İkisine de verdiğimiz ortak bir söz vardı. Örneğin bir bilişim akademisi açtık. Valiliğin SODES'i kapsamında bir projeydi. Vali Bey de gelecek. Belediye başkanına gittim, dedim ki "Başkanım açılışa bekliyoruz" Sağ olsun geldi. Mesela o açılışa da çok nadir olan şey oldu, belediye başkanıyla vali birlikte kurdele kestiler.

Belediye başkanı halkın seçtiği bir insandır. Vali de merkezî yönetimin atadığı bir kamu görevlisidir. İkisinin de memleket için yapacakları vardır. Biz sivil toplumuz. İkisinin de açılışımızda olması lazım. Şu ana kadar yaptığımız programlarda muhakkak ikisi birlikte olmuştur. Özlemine çektiğimiz de budur zaten. Biz birine küskün olmak istemiyoruz. Bunu dayattık. Gidip başkana diyoruz ki "Aman başkanım, programımıza gelin lütfen, bekliyoruz" Davetiyenin dışında bizzat gidip söylüyoruz. Vali Bey'e de aynı şekilde.

Baysal: Hakkâri gençliği ne istiyor? En çok neleri talep ediyor?

Diken: Bir de siz hangi gençliğe hitap ediyorsunuz?

Ağacanoglu: Bizimle ortak kaderi yaşayan bir hedef kitle olarak gördük gençleri. Türkiye'nin en yoğun genç nüfusuna sahip ili Hakkâri. Her düşünceden genç yaşıyor burada. Herkes bu yoldan gidip geliyor. Gördüğünüz gibi Hakkâri'nin coğrafi imkânları da bazı şeylere elvermiyor. Havaalanı yok. Tek yolu, tek giriş-çıkışı var. Ortak kaderimiz bu, Hakkâri'de yaşamak. Bir bilişim akademisi kurduk Microsoft'la beraber. Bilişim coğrafi engel tanımayan bir şey. Bir bilgisayar, bir internet bağlantısı size yetiyor. Bir de zekâ lazım. Gençlerimizde bu zekânın hayli yüksek olduğunu biliyoruz. Biz üzerimize düşeni yapalım da buradan neden bir Bill Gates çıkmasın ki? Bilgisayarın içindeki parça Amerika'da neyse burada da aynı. İnternet bağlantısı yine aynı. Geriye sadece bunu doğru kullanma kalıyor. Üç yıldır bu alanda faaliyet gösteriyoruz.

Politik alanda Eko Politik adında bir kurumla çalıştık. Çeşitli paneller yaptık. Bir tanesinde Cengiz Çandar, Murat Belge ve Cengiz Kapmaz vardı. Onlarla üç yüz kişilik bir salonda panel yaptık. Aynı zamanda bir anket yapıldı. Hakkâri'de, siz de gözlemlemiştinizdir, otuz yıldır yaşananlardan canı yanmayan insan yoktur. Herkes nasibini almıştır. Biz oradan da kopuk değildik. Anket bu sorunlarla ilgiliydi ve sonuçlar raporlaştırıldı. Yaptığımız bu anketlerde birçok isim var: Seydi Fırat geldi mesela. Muhsin Kızılkaya geldi. İstanbul Türk Ocağı Şube Başkanı Cezmi Bayram geldi. Burada mesela hedef

kitle yine bundan canı yanan gençler. Dağda yitirilen, dağa giden, cezaevi-
ne düşen veya hiçbir şey yapmayıp da burada mevcut atmosferden etkilenen
gençlerden biz elimizden geldiğince uzak kalmamaya çalıştık.

Baysal: Talebiniz ne gençlik olarak?

Ağacanoğlu: Derneğimiz dokuz yaşında. Gözlemlediğim kadarıyla Hak-
kârili gençlerin ilk beklentisi huzurdur. Şu an yürüyen barış sürecinin de-
vam etmesidir.

**Diken: Hakkâri’de veya Kürt coğrafyasında huzur nasıl sağlanır? Mesela
devlet “Huzurlu olun, bitti,” dediği vakit huzurlu olunur mu?**

Ağacanoğlu: Hayır, olunmaz! Huzur hemen oluşabilecek bir şey de değil.
Hakkâri için bunu söyleyebilirim. Hakkâri tabiri caizse “yaranın ağzı” de-
dikleri bir yer.

**Diken: Hakkari’ye girdiğimizde Kürdistan’ın diğer şehirlerinden farklı
bir hava hemen dikkatimizi çekti. Burada şu an barış teneffüs edilmiyor.
Yollarda askerî bariyerler, panzerler, kontrol noktaları... Hâlâ soğuk bir
devlet görüntüsü var Hakkâri’de.**

Ağacanoğlu: Tabii ki gençler bu görüntüleri görmek istemez. Askerî bir
yapı görmek istemez. Tüm diğer illerdeki gibi sivil bir alanda yaşamak ister.
Tabii birinci öncelik huzur. Zaten burası için bunu anlatmamıza gerek yok,
otuz yıldır yaşananlar ortada. İnsanlar çok acı çekti. Bugün AK Parti’ye oy
veren insan da BDP’ye veren insan da acı çekmiştir. Hakkârililerin yüzde 90’ı
çatışma ortamından nasibini almıştır. Çok azı belki vakti zamanında imkân
yaratıp gitmiştir. Ama herkes bundan etkilenmiştir. Onun için gençlerin de
yetişkinlerin de genel talebi huzurdur ve çözüm sürecinin devam etmesidir.

Baysal: Devam edecek mi sence?

Ağacanoğlu: Ben umutluyum. Çünkü bunu toplum dayatıyor. Bunu İstan-
bul, İzmir, İzmit, Yozgat, Trabzon’da yaşayan insan da istiyor. Son seçimde
yaşadığımız tablo da bunu gösteriyor. Herkes bu işin devam etmesini istedi-
ği için zaten siyasiler de buna yönelik siyaset üretmek zorunda. Siyaset üre-
temeyenler zaten yaşama şansı bulamaz.

Tarihsel gerçekler var. Bir de son bir yıldır yaşananlar var. İşte geçen yıl
sınır kapısının resmi olarak açılması bile buradaki insanları heyecanlandı-
ran bir durum. Çünkü Irak Kürdistanı’yla tarihî bir bağımız var. Sadece bi-
zim değil, İstanbul’da yaşayan insanın da bağı var. Şimdi bu da yaşanıyor. Bı-
rakın sadece Doğu ve Güneydoğu’yla Karadeniz’in, Akdeniz’in kucaklaşma-
sını, Birinci Dünya Savaşı’nda çizilen suni sınırlar da tek tek kırılmaya çalı-

şılıyor. Irak'ta bir toplantıya katıldık, Erbil'de. Araplar, Türkmenler, Kürtler, hepsi katıldı. Kürtler mesela genel olarak Türkiye'ye yönelmiş durumda. Tabii tarihsel gerçeklerle alakalı bu.

Gençler huzur ortamının devamını istiyor. Sonuçlarını henüz alamasalar da sinyallerini alıyorlar bunun. Umutluyum, çünkü toplumun isteği karşısında hiçbir güç duramaz. Bu huzur dediğimiz şey birinci önceliktir. Huzurla beraber ekonomi gelişecek, işsizlik giderilecektir.

Baysal: Peki bu ortamın sonucu olarak son bir yıldır ekonomi ve işsizlik sorusunda bir gelişme oldu mu Hakkâri'de? Herhangi bir yatırım geldi mi?

Ağacanoglu: Hayır, bir yılda böyle bir beklenti içine girmek de yanlış. Çünkü yeni yeni bazı şeyler oluşuyor. Düşünebiliyor musunuz, bunlar bir zamanlar hiç konuşulamıyordu bile. Şimdi Türkiye'de bir siyasetçi bunu yapmaya çalışıyor ve "Batı ne der?" falan diyor. Mesela Mesut Yılmaz "Avrupa Birliği Diyarbakır'dan geçer," derdi, ama yüzde beşle falan çıktı seçimlerden. Onun için bazı şeyler yeni yeni kırıldı. Son bir yıl içerisinde kırılıyor. Mesela Mesud Barzani'yle Şivan Perver'in Diyarbakır'da Başbakan'la görüntü vermesi. İnanın ben Hakkâri'de yaşayan biri olarak kendimi oradaki siyasetin çok gerisinde hissettim. Belki "Çok büyütüyorsun bunları," diyebilirler, ama ben burada doğan, büyüyen ve yaşayan biri olarak bakıyorum, bir senede hemen bazı şeyleri beklemek mümkün değil. İşsizlik hemen çözülecek değil, hemen bir şeyler değişecek değil. İnsanlarımızın arasında psikolojik duvarlar var daha. Bunlar bir bir yıkıldan olmaz. Bu da biraz zaman alacak. Huzur zaten bir yıldan aşağı gelecek şey değil. Otuz yıl huzursuz olduk, bir sürü insan bir sürü şey kaybetti. Bir sürü yası var. Daha bu yası yeni yeni yaşıyor insanlar.

Diken: Hakkâri mutsuzlukta ilk üç-beş ilden biri çıktı. Siz huzuru bu mutsuzluktan kurtulmaya bir çare olarak mı düşünüyorsunuz?

Ağacanoglu: Tabii huzurla mutlu olabiliriz. Bugünkü huzursuzluğun temeli Cumhuriyet kurulduğundan bu yana gerçekleşen ihmallerin üzerine eklenen son otuz yıllık durumdur. Bu, huzursuzluğu kemikleştirmiştir artık. Etnik olarak Kürtler bu bölgede yıllarca acıya maruz kaldılar. Bunu bugün herkes kabul ediyor. Saklanacak bir şey yok. Faili meçhul cinayetlerden tutun köylerin boşaltılmasına kadar bir sürü sıkıntı var. Memlekette insanlar durup dururken huzursuz olmadılar. Köyde çok iyi durumdayken herhangi bir sosyal altyapısı olmadan kente göç ettiler. Bu hem kentliyi rahatsız etti hem de kente gelenlerin dünyasını yıktı. Bir şehirde mesela birkaç kişinin neşesi bir sinerjiye dönüşüyorsa, insanlar hep beraber mutlu oluyorsa aynıısını tersten de düşünebiliriz. O yüzden Hakkâri mutsuz tabii. Gerçekten çözüm süreci niyetine erdiği zaman, sadece Hakkâri'de değil, her yerde mutlu-

luk artar. O haberi ben de gördüm, Antalya'da mutluluk oranı sadece yüzde 51. Barış gelince bu oran yüzde 90'a çıkar.

Diken: Şu huzur sözcüğü daha çok polis devletinin kullandığı bir sözcük. 10 Nisan Polis Günü'nde hep yazılır ya "Polis huzurun güvencesidir" diye. Yıllardır sivil toplumculuk yapan biri olarak devletle aynı sözcüğü kullanmaktan rahatsız olmuyor musunuz? Daha sivil bir sözcük sizi mutlu etmez mi?

Ağacanoğlu: Bu sözcüğü devlet kullandığı için kullanıyor değilim. Devletin tekelinde olan bir sözcük de değil. Huzur Türkçe bir sözcük. Benimle Türkçe konuştuğunuz için ben de şu an Türkçe konuşuyorum. Huzur yerine ben başka sözcük düşünmüyorum. Huzurdur bu. Polis de kullanmış diye ben ne yapayım? Huzur yerine barış kelimesi de olabilir. Kimi "yurttaş" derken daha mutludur, kimi "vatandaş" derken daha mutludur. İkisi aslında aynı şey. Ama huzur sözcüğü konusunda size katılıyorum. Aslında bu anlayışı da kırmak istiyorum. Huzur kelimesinin sadece MYK bildirilerinde veya polisin ağzında değil, sivil toplumcunun da ağzında olması lazım. Normalleştirmemiz lazım.

Baysal: Baskı ve zulüm altında yaşamak bazen kavramları farklı anlamlarda, farklı bağlamlarda kullanmamıza yolaçıyor. Mesela bazen Diyarbakır diyorum, bazen Amed diyorum. Dilimizdeki bu çelişki Kürtlerin yaşadığı baskıların bir yansıması mı? Dil daha yeni yeni mi düzeliyor? Dilimizi yeni yeni mi toparlıyoruz? diye düşünüyorum bazen.

Ağacanoğlu: Aslında bu karşılıklı bir normalleşme sürecidir. Başbakan da "Kürdistan" diyor. Daha düne kadar "Kuzey Irak", "Irak'ın kuzeyi" diye geçiyordu. Şu an "Irak Kürdistanı" ifadesi kullanılıyor. Nasıl ifade edeceğimi bilmiyorum ama çocukluğundan sonra insanın hayatında bazı durumlar vardır... Bilmiyorum ama ben de şöyle düşünüyorum: Bu toplum, bu ülke 1921'de kurulan bir ülke falan değil. Bu çok uzun bir hikâye.

Seksen yıl boyunca kavramlara dahi müdahale edildi. Ben bunun sorumluluğuna niye gireyim? Kafama takıldı şimdi kitapta yer alacak diye. Kitapta "huzur ortamı" falan demiş olacağım, alacak bir tane Kürt diyecek ki "Al bak, bu adam devlet yanlısı!" Bu başlı başına sakat bir durum. Türkçe diye bir dil var. Murat Belge A-ka-pe diye okuyor. Hocam niye A-ka-pe diyorsun? Orada da oluyor ya... A-ka-pe diyen, AK Parti diyen, A-ke-pe diyen falan... Adam diyor ki "Türkçe'de A-ka-pe diye okunur" Huzur kelimesinden dolayı insanların beni bir yere konumlandırmasını istemem.

Mesela bir arkadaşımız "Artık Ankara'ya şirin gözükmeyi bırak!" dedi bana. "Arkadaş, ben Ankara'ya niye şirin gözükeceğim?" dedim. Ben Anka-

ra'ya gittiğimde bizim şu an konuştuklarımızın on adım önünde konuşuluyor bunlar zaten, artık öyle bir durumdayız. Şu an çok mu demokratikleştik? Çok mu ilerledik? Hayır, ama bence önemli mesafe alındı.

Ben lisedeyken bizim evin karşısı Özel Harekât'tı. Mem û Zin'i bir arkadaşımda gördüm, "Bana da ver," dedim. "Polis falan görmesin," dedi. Gömleğin içine koydum. O zaman imam hatip okuyorum. Çıktım, yürürken düşünüyorum, yolda öyle bir yürüyeyim ki adam çakmasın. Sonra sıkıntı yaşayacağım. O zaman selam vermek de sıkıntı. Selam verdin mi "Niye selam verdin?" Şimdi bakıyorum, çalıştığım kamu kuruluşunun duvarında Mem û Zin var. Kültür Bakanlığı asmış.

NAVENDA ÇANDA GEVERÊ (GEVER KÜLTÜR SANAT MERKEZİ) VE YÜKSEKOVA HABER MERKEZİ

AYHAN KIZILDOĞAN (Gever Kültür Sanat)

MAMÊ SELÎM (Gever Kültür Sanat)

AKTİVİST BİR KADIN (Gever Kültür Sanat)

ERKAN ÇAPRAZ (Yüksekova Haber)

Bugün 16 Nisan 2014 Çarşamba. Dün Dicle Üniversitesi'nde Hizbullahçı gruplar ve BDP'li gençler arasında çıkan olaylarda altmıştan fazla öğrenci gözaltına alındı.

Hakkârî'den Yüksekova'ya girince düz ova ve çok geniş yollar başlıyor. Yollar o kadar geniş ki "Acaba askerî operasyonlar sırasında helikopterler inebilsin diye mi yapıldı?" diye tartışıyoruz. Nitekim daha sonra Yüksekova'daki tüm yolların askerî ve güvenlik amaçlı yapıldığını öğreniyoruz. Dağlar karlı. Yağmurlu bir gün. Yağmur gittikçe hızlanıyor.

Yüksekova'nın girişinde "Hun bixer hatin Bajara Gewerê" [Gever şehrine hoş geldiniz] yazıyor. Hakkârî'den sonra tabelalar artık Kürtçe. Hakkârî'dekinden daha fazla araç var yollarda. Girişte zengin bir yerleşim izlenimi veriyor.

İlk durağımız Yüksekova Haber'in labirenti andıran bürosu. Büronun penceresinden tüm Yüksekova'yı ve Cilo Dağları'nı izlemek mümkün. Yüksekova'nın genç ekibi çarşının tam ortasından geçen Yüksekova Deresi'ni göstererek "Derenin solu kurtarılmış Kürdistan, sağı ise kurtarılmayı bekleyen Kürdistan'dır," diyerek gülümsüyor.

Hakkârî sarması yediğimiz güzel bir öğlen sofrasından sonra Gever Kültür ve Sanat Merkezi'nin bulunduğu binaya giriyoruz. Girişte Roboski'ye ilişkin bir afiş var. Koridorlarda Mazlum Doğan ve Ahmet Kaya'nın resimleri. Duvarlarda Kürt kilimleri ve heykelleri bulunmakta. Görüşmeyi yapacağımız odaya ayakkabılarımızı çıkararak giriyoruz. Odada Öcalan'ın resmi var. Altında "Azadiya te Azadiya me ye" [Senin özgürlüğün benim özgürlüğümdür] yazıyor. Masanın üstünde sarı-kırmızı-yeşil elbise giydirilmiş bir oyuncak bebek var. Gever Kültür ve Sanat Merkezi'nden Selim Amca "Kürt gelinlerin kıyafetidir," diyor. Selim Amca kendini Kürtçe fabllara adanmış biri.

Kültür Sanat Merkezi'nden bir kadın ve iki erkekle Yüksekova Haber'den iki erkek hep beraber derin bir sohbete başlıyoruz. Başköşede oturan kadın sohbete hiç katılmıyor.

Hele bir Türkçeye çevir, herkes anlasın!

Şeyhmus Diken: Gewer Kültür Sanat Merkezi Derneği hangi tarihte kuruldu ve hangi ihtiyaçtan doğdu?

Ayhan Kızıldoğan: Gewer Kültür Sanat Merkezi özünü Mezopotamya Kültür Merkezlerinden alır. 2003'te kooperatif olarak kuruldu, sonra kooperatifin şartları ağırlaşınca derneğe dönüştü. Dernekte bürokrasi daha az. Derneğimiz şu an hiçbir devlet kurumuna bağlı değildir çalışmalarında. Şimdiye kadar hiçbir resmi kurumdan maddi manevi hiçbir destek almadı, almaz. Gücünü halktan alır, kültürel etkinlikler düzenler, konserler düzenler, folklor çalışmaları yapar, festivallere çıkar, enstrüman kursları verir, tiyatro, sinema, eğitim, araştırma ve inceleme birimleri vardır. Bölgenin kültürünü, doğal yaşam tarzını araştırır, arşivler. Buna benzer çalışmaları vardır.

Diken: Gewer veya Türkçe adıyla Yüksekova, Kürt siyasal hareketinin zirve yaptığı bir Kürdistan yerleşim birimidir. Bu siyasal tercihin tavan bir şehirde ilişkilerinizi nasıl belirliyorsunuz? İnsanlara nasıl ulaşıyorsunuz?

Kızıldoğan: Bizim çalışmalarımızın çoğu Kürdidir. Hangi kapıyı çalarsanız direkt sizi kabul ediyor. Coğrafyadan, bölgenin özgünlüğünden de kay-

naklı. Genelde diyalogumuz Kürtçe oluyor. Em xebatkaran navenda gewerê ne. Çandu hunerê ji bo gewerê em hatinê. (Biz Gewer Kùltür Sanat Derneği'nden geliyoruz. Sanatımızı icra etmek ve paylaşmak üzere sizinleyiz.)

Diken: Sonra vatandaşı etkinliklerinize, çalışmalarınıza davet ediyorsunuz, öyle mi?

Kızıldoğan: Genelde afiş ve duyuru üzerinden gidiyoruz. Tanıtım etkinlikleri yapıyoruz. Bazen eve gider davet ederiz, bazen de basın yoluyla. Teknolojiyi kullanan bir kurumuz.

Diken: Kursiyerlerinizden ücret talep ediyor musunuz? Bu çalışmaları hangi finans kaynağıyla sağlıyorsunuz?

Kızıldoğan: Bizimki dernektir. Üye arkadaşlarımız var. Bir kısım ihtiyaçlar aidatlardan karşılanıyor, ama aidatlar çok cüzi. Bir de komünal bir yaşam tarzımız var. Kursiyerler ve çalışanlar ortak bir havuz yapar, ihtiyaçlar oradan karşılanır. İhtiyaçtan fazla para biriktiren, kasada para bulunduran bir kurum değiliz. O an neye ihtiyacımız varsa o ihtiyacı gidermek için arkadaşlar arasında bir komün çalışması yaparız. İhtiyacı giderecek bir nakit oluşmadığı zaman halka ineriz. Bir çalışma yaparız, ihtiyaç karşılanınca dururuz.

Bu kurumun kurulma amaçlarından biri de Kürtler üzerinde uygulanan asimilasyona karşı öz kültürümüzü ön plana çıkarmaktır. Kültürümüzde birçok masallarımız var, deyimlerimiz var. Farklı çalışmalar, farklı argümanlarımız var, ama sistem bunu alıp kullandığı zaman bütün güzelliklerini silkeliyor, robot gibi ortaya bırakıyor. Örneğin, bu bölgeye has folklor ve dengbêjlik kültürü var. Mesela folklor ekibi yarışmaya gidiyor, jürinin dikkat ettiği şudur: Giydiği elbise yamuk duruyor mu? Kafasına taktığı puşi yan oluyor mu? Oynarken biri ayağını daha geç atıyor mu? Yarışma jürileri onu değerlendirir. Bizim kültürümüz istif kültürü değil ki! Bizim kültürümüz çok renkli. Her oyununun bir hikâyesi vardır. Kimi savaşı, kimi direnişi, kimi aşkı anlatır. Halaylarımızın çeşitleri vardır. Bakıyoruz, yarışmada halayımızın içi boşaltılmış, silkelenmiş, hiçbir anlamı yok. Sadece bir askerî terip var mı yok mu? Askerî mantık var. Çocukluğumda, 90'lı yıllarda şarkılarımız Türkçeye çevrilir okunurdu, çünkü o zaman Kürtçe yasaktı. Şarkılarımız, masallarımız Türkçeleştirildi.

Diken: Kültür aslında siyasetin belki de en masum alanıdır, ama Kürt kültürü organik bir kültür ve çok tahribata maruz kalmış, çünkü Kürtler direngen bir kavim. O yüzden en başta da kültür üzerinden vurulmaya çalışılan bir halk. Siz Kürd'ün kültür üzerinden yeniden var oluşunun felse-

fesini Gewer Kùltür Sanat Merkezi olarak örgùtlemeýe çalıřırken kurumlarla nasıl bir iliřki kuruyorsunuz?

Kızıldoğan: Halkın seçtiği bir kurumla biz çalışırız, düşünce si ne olursa olsun halkın seçmiş olduğu bir şey, ama halkın değerlerini çiğnemeyecek bir proje olursa destekliyoruz. Örneğin belediye bazı çalışmalarda, festivallerde, Newroz'da bizden destek alır. Bölge mi zinin kùltürünü yansı tacak bir çalışma talep eder. Biz de bunu organize eder, işin ustalarını, sanatçı kısmını, folkloru hazırlarız, ama bizim şimdiye kadar herhangi bir kuruma böyle bir talebimiz olmamıştır, çünkü biz kendi kùltürümüzü yaşatmayı veya sergilemeyi planlıyoruz. Bizden talep edilen çalışmalar eğer çizgilerimize ters değilse ayırım yapmayız. Kursları bitiren arkadaşlarla bir etkinlik düzenleriz, sazsa bir müzik programı, folklor sa bir folklor gösterisi yaparız. Genelde kendimiz yaparız. şimdiye kadar ne devletin resmi kurumlarından bir talebimiz olmuştur ne de onlardan bize bir talep gerçekleşmiştir.

Diken: Peki devlet burada kùltür faaliyetlerini nasıl yapıyor? Yani sizi yok sayarak burada kùltürel iş organize edebiliyorlar mı?

Kızıldoğan: Devlet hiçbir zaman Yüksekova'da hiçbir sivil toplum kuruluşunu esas almaz çalışmalarında. Yüksekova'ya veya Kürdistan'a ö zğü bir şey mi yoksa Türkiye genelinde böyle midir bilmiyorum ama Yüksekova'da devlet hiçbir sivil toplum örgütünün söylemlerini esas almaz. Hani insan "Yine bir dinleyeyim," der ya o bile çok ender. Zorlanmadan onu bile yapmaz. Öyle bir konumdadır devlet burada.

Zamanında bazı kùltürel etkinlikler yapmak istediler. Buranın kùltürü Kürtçedir, dili Kürtçedir, yaşam tarzı Kürtçedir. "Vallahi ben resmi kurumum, benim teşkilatımda Kürtçe etkinlik yapamazsın, şunu bir Türkçeye çevir de yap!" mantığı var. şu an Kürtçe bir çok yerde serbest olmasına rağmen hâlâ o mantık var. "Hele bir Türkçeye çevir, herkes anlasın!"

Benim kùltürümün bir gizemi var. Örneğin Erzurum'da dadaşlar var, Elazığ'da gakgoşlar var, Kars'ta Azeriler, Van'da Acemler, Siirt'te Araplar var, bir çok şehirde farklı etnisiteden insanlar var, homojen bir yapı yok. Yüksekova'ya da zamanında Lazlar geldi, Araplar geldi. İç Anadolu'dan geldiler, hâlâ bazıları var, şu an Türk olduğunu anlayamazsın. Yüksekova'nın öyle bir yapısı var ki buraya Türkleřtirilsin veya asimile edilsin diye gönderilen bütün halklar burada kendiliğinden asimile oldu. Kimse bunu bilinçli olarak yapmadı.

Diken: Bir örnek de ben vereyim. Balkan ülkelerinden gelen Türkleri Diyarbakır'ın Bismil ilçesi ve köylerden bir kaçına yerleştiriyorlar. Diyorlar ki "Bu Kürtler vahşidir, gidin, belki onları ehlileştirirsiniz!" Bir süre son-

ra devlet büyüklerinden birinin yolu oradan geçiyor. Trenle geçerken diyor ki “Soydaşlarımızı yerleştirmiştik buraya, hele bir bakalım ne halde-dirler”. Tren duruyor, inip soruyorlar “Ne yaptınız?” diye. “Bu vahşi Kürt-leri adam ettiniz mi biraz?” “Nerede paşam?” diyorlar, “Onlar bizi Kürtleş-tirdi, hepimiz Kürtçe öğrendik” Birçok yerde bu var.

Nurcan Baysal: Yüksekova’da sivil toplum örgütü olmak nasıl bir şey? Bir de kaç üyeniz var ve ne kadar insanı etkiliyorsunuz?

Kızıldoğan: Yüksekova’da sivil toplum örgütü olmak birçok yere göre çok rahat, çünkü Yüksekova’da hâkimiyet halktadır. Hiçbir zaman devlete geç-memiştir. 2000’lerden sonra hâkimiyet halka geçti. Halk kendisini yöneti-yor, kendisini yargılıyor, kendisini cezalandırıyor, kendisini ödüllendiriyor. Yüksekova adliyesine gidin, iki veya üç kişi ancak bulursunuz, onlar da ka-mu davası açılmıştır, o yüzden oradadır. Kesinlikle birbirlerine dava açmaz-lar, kendi aralarında çözerler. Bir halk meclisi oluşturulur, iki taraf da otur-tulur, sorun çözülür.

Halk artık devletten umudunu kesmiş. Şu an halk için sivil toplum kuru-luşları çok daha mühim. Halk sivil toplum örgütüyle pek fazla sıkıntı yaşa-mıyor. Çünkü sorunların çözüldüğü yer orası. Devletin büroksasisi içinde insanlar boğulur, çözümsüzlüğe gider. Halk genel anlamda devletten soyut-lanmış durumda. Yüksekova’nın tamamını iki gün boyunca gezin, dolaşın ne bir trafik polisi ne bir sivil polis bulursunuz. Zaten burada bir espri var, “Bu taraf kurtarılmış, diğer taraf kurtarılmamış Kürdistan,” diye.

Devletle ilişkilerimiz çok sık değil. Devletle sadece bazı formaliteler için... Örneğin bir etkinlik için başvururken kaymakamlığa dilekçe vermemiz la-zım. Kaymakamlık emniyete söylüyor, emniyet daha biz söylemeden diyor ki “Tamam, anladık, siz kendi güvenliğinizi tutacaksınız” Devlet bunu biz talep etmeden söylüyor, çünkü taleplerimizi biliyor. Yüksekova’da sivil top-lum örgütü olmak kitlelere ulaşma anlamında zor değil, ama faaliyet yürüt-mek konusunda bazen zorlanıyoruz. Çünkü sivil toplum örgütlerimiz dev-letten soyut ve halkı ekonomik olarak fazla zorlamamak adına bazı faaliyet-ler yapılmıyor.

Baysal: Kaynak sıkıntısı nedeniyle mi?

Kızıldoğan: Kaynak sıkıntısı yaşıyoruz. Bölgemiz üzerinde çok ciddi bir şekilde uygulanan ambargo yüzünden bölgemizin ekonomik durumu zayıf. Bu, aslında halkı gizliden cezalandırmaktır. Son zamanlarda çıkan olaylar-dan dolayı polis, asker gelip alışveriş yapmaz. Taburda mini bir çarşı yapar, alışveriş orada yapılır, emniyet kendine kantin açmış, alışveriş orada olur. Dışarıdan müteahhitler çalışır burada. Yerli müteahhite pek iş vermezler. Buna benzer ekonomik baskılar. Buna rağmen halk ekonomik olarak ayakta

durabiliyordu. Çok ciddi ve güçlü bir ekonomisi vardı. Bu sefer de sınırları kapattı. Irak ve İran'la sınırsız. Bir amcam sınırın bu tarafında bir köyde, bir amcam sınırın diğer tarafında bir köyde kalmış. Sınırlar çizilirken biri o tarafta, biri bu tarafta kalmış. Ticaret de gelişiyor. Sigara, çay, mazot, benzin... Ekonomi iyiydi. Şimdi o sınırlar da çok tehlikeli hale getirildi. Bırakın ticareti, insanlar artık akrabalarını bile ziyarete gidemiyor.

Karakollar yapılıyor. Biz bir sivil toplum kuruluşu olarak net tavır koyabiliyoruz. Bir süreçten geçiyoruz. Adı barış süreci. Barış sürecinde siz karakollar, devasa kalekollar kurarsanız ben bunda çelişki bulurum. Sivil toplum olarak halkın tepkisini örgütlü hale getirip karşı çıkıyoruz. İster istemez kuruluş amacımızın dışına da çıkabiliyoruz. Halkta talep farklılaşınca. Önümüzdeki günlerde biraz boşalan köyler üzerine çalışacağız. Acaba insanları köyüne nasıl geri götürebiliriz? Köy yaşamını biraz daha cazip kılmak için çalışmalarımız var. Boşaltılan köylerde etkinlik yapıp o köyün insanlarını etkinliğe davet edeceğiz. İnsanlar gelsin, topraklarını, yıkılmış evlerini görsünler. Belki biraz daha istek doğar içlerinde köye yerleşmek için. Halkın tekrar üretime geçebilmesi için köye dönüş gerekiyor. Bu bölgenin gelir kaynakları hayvancılık, çiftçiliktir. Coğrafyası da buna müsaittir.

Diken: Gewer örneğinde Kürt kültürünün nelere gebe olduğunu biraz Mamê Selim'den dinleyelim.

Mamê Selim: Bir millet eğer var olursa vatani olmalı, milleti olmalı, dili ve kültürü olmalı. Çünkü kültür bunun kemiğidir. Bu kültürü yok etme, bu milleti Türkleştirme davranışı beni başka yerlere itti. Mesela film yaptım, tiyatro oynadım, yazı yazdım. Bu konularda bilgili değilim, ama baktım ki bir kültür yok oluyor, mecburen bunları yapmaya başladım. İstedğim gibi oldu mu? Hayır. Ama birey olarak bu halkın mücadelesine katkı sunuyorum. Hikâye, fabl okumayan bir insan olarak ben bunları yazıyorum. Bunları yapmak istiyorum ve yapıyorum.

Diken: Tabii bunu Gewer Kültür Sanat Merkezi Derneği içinde yapıyor-sunuz?

Mamê Selim: Evet. Hepsi bu yapı içinde. Onlardan izin almadan da hiçbir yere gitmem. Sinema olsun, yazı olsun, her ne olursa olsun üzerinde çalışırım. Otuz yıl uğraştım, Hakkârî'nin beden dilinin, Gowent beden dilinin ancak bir kısmını çözdüm. Çünkü üç yüzden fazla şarkıları var. Hepsinin bir hikâyesi var. Çok ince bir çizgidir. Kürt edebiyatını iyi takip etmek lazım. Bak o şarkıda söylenen kelimeler Kürtlerin yaşamında nerede yer alıyor? Ancak öyle çözebiliyorsun. Bu tür şeylerin üzerinde duruyorum arkadaşlarımla beraber. Şarkılar olsun, müzik olsun, Gowent olsun.

Diken: Sadece sözlü kültürel çalışmalar mı yoksa bunları yazılı ve görsel materyal haline dönüştürüyor musunuz?

Mamê Selim: Böyle yazılarım da var. Türkçe yazdığında manâsını kaybediyor. Kürtçeyi Türkçeye çevirdiğin zaman anlam kalmıyor. Biraz onun için yazmıyorum. Kendim yazmışım fabl olarak, yani üç-dört kitap çıkabilir fabl olarak.

Kızıldoğan: Zaman zaman makalelerine yer veriyoruz biz de. Hazırlayabildiği kadar.

Mamê Selim: Şiir yazarım, Kürtçe. Bunlar hep Gewer Kültür Merkezi bünyesi altında yapılıyor. Onlar fırsat veriyor bana.

Baysal: Kürt kimliğinin ve ulusal bilincinin yok olmaması ve bugünlerde gelmesinde Kürt müziğinin katkısı sizce ne boyutta oldu? Mesela ben Kürtçe bilmeyen bir Kürdüm ama Kürtçe şarkıların neredeyse hepsini biliyorum.

Mamê Selim: Müziğin çok etkisi var. Ulusal mücadelenin bu kadar yükselmesinin bir ayağı odur. Kürt müziği sinemayı içinde barındırmış. Kürt müziği Kürtlerin kişiliğini içinde barındırmış. Başkanımız zindanda bir şey söylüyor, dünyada duyuluyor. Yüz yıl evvel Kürtler demiş ki: “Beni fiziki olarak zindana atarsın, ama beynim patlatır o zincirleri.” Bunlar hep bu müzikte saklıdır. Neyi sorarsanız sorun Kürt müziğiyle cevap veririm. Mesela şimdi belediye seçimleri oluyor. Herkes diyor ki “Ben adayım” Kürtler bunu çoktan söylemiş. O da ufak bir şarkıyla. Kürtçe diyor ki: “Beni talan ediyorsunuz, ama beni bilenlerin eline verin.” Benim üzerinde durduğum budur. Bu şarkıcılar bir kelimeyi değiştiriyor, o müziği tamamen yok ediyor. Eskisi demiş ki Kürtçe “Ben köylü kızıyım, benim ellerim kirlidir” Onu değiştirdiğin zaman zaten onun hepsini yerden yere vurmuşsun demektir. Benim işim budur.

Diken: Sevgili Erkan Çapraz, Yüksekovahaber.com Yüksekova’daki bu kültürel hikâyenin bir yerinde duruyor anladığım kadarıyla.

Erkan Çapraz: İsterseniz işin gazetecilik boyutundan önce sivil toplum örgütü olarak duruşumuzu paylaşalım. *Yüksekova Haber* 5 Mayıs 2000’de kuruldu. On dört yıldır Yüksekova’da gazete basım, dağıtım alanında faaliyet göstermeye çalışıyoruz. Yıllardır sistem medyası tarafından çarpıtılmış sorunları artık kendisi dillendirmek isteyen bir grup tarafından açılan bir gazete. Gazete olarak açıldı. Ankara’da basıp burada dağıtıyorduk. Sonra teknolojiyle buluşturduk gazeteyi, internet üzerinden Yüksekovahaber.com’u açtık. İnternete daha fazla yoğunlaştık. Ama ilk etaplarda değil, çünkü ilk etapta burada bilgisayar yoktu. Bu açığı gazeteyle kapatırken dışarıdaki okurları-

mıza da internet üzerinden ulaşıyorduk. İnternet yokken de dışarıdaki okur-
larımıza posta yoluyla gazete gönderiyorduk. Tabii halk kısa sürede bu pro-
jeyi sahiplendi. Önceden Yüksekova'da bulunan muhabirler haberi anaakım
medyaya yönlendirir, onlar da belki bir gün sonra farklı şekilde yansıtırlardı.
Teknolojinin gelişmesiyle girişimimiz büyük bir anlam buldu. Buradaki in-
sanların sıkıntılarını hiçbir şekilde çarpıtmadan, burayı merak eden insanla-
ra doğrudan ulaştırabildik. Bu, buradaki diğer sivil toplum örgütleri için de
bir avantaj oldu. Mesela bölge halkının herhangi bir etkinliği olduğu zaman
direkt getirirler duyuruyu, internet üzerinden halka duyururuz. "Filan gün,
filan yerde böyle bir festival var." Duyurulara öncelik veriyoruz.

Diken: Bu güven nasıl oluşuyor?

Çapraz: Gücümüzü direkt halktan alıyoruz. Halk –biraz önce Ayhan'ın da
bahsettiği gibi– derneğin kültürel çalışmalarını nasıl kabul ettiyse basın ala-
nında da bizi öyle kabul etmiş durumda. Bizim için esas olan halktır. Hal-
kın taleplerini, halkın sıkıntılarını ve ihtiyaçlarını kamuoyuna duyurma gö-
revini üstlendik biz. Gerçekten halkın sıkıntılarının duyulmasını sağlamışız
ki, halkın yüreğinden gelen sese kulak verip bunu olduğu gibi yansıtmışız ki
halk da bugün bu güveni gösteriyor bize.

Diğer kurumlarla ilişkimize bakarsak, halk bir kurumu destekliyorsa,
onun arkasındaysa o kurumun bizden farkı yoktur bizim için. Kendimiz için

ne düşünüyorsak onlar için de aynısını düşünüyoruz. Mesela bir kültür-sanat duyurusu yapılacak, bunda halkın yararı varsa ve bu gerçekten halka özgü bir şeyse, halktan beslenen bir şeyse bunun için herhangi bir ücret talep edemeyiz. Bunu kamuoyuna duyurmak asli görevimizdir, yapmamız gereken şeydir. Biz sadece gazetecilik de yapmadık. Kürtçe film çıkardık. Kültür Bakanlığı'ndan dolayı Kürtçe altyazılı olarak. Zaman zaman böyle çalışmalar da yapıyoruz. Mesela kültür merkezi bir festival düzenler, bizden sergi talep eder, ücretsiz şekilde fotoğraflarımızı götürüp sergileriz.

Diken: Hakkâri ve Yüksekova düğünlerini sitenizde çokça paylaşıyorsunuz.

Çapraz: Yüksekova'da en temel yer düğün alanlarıdır. Bizim magazinimiz, kültürümüz odur yani. En büyük sosyal aktivite odur aslında burada. Buna kayıtsız kalmamız imkânsızdır.

Diken: Bir yerde okumuştum. Bu bölgeye bir yabancı adamın yolu düşer. Geçerken bakar ki birileri oynuyor, düğün gibi bir şey var. "Gidip bir bakayım" der, yavaş yavaş işin heyecanına kapılır, o da girer govende, gözünü kapatıp oynamaya başlar. Kendini o kadar kaptırır ki bir süre sonra gözünü açınca kendini yalnız başına bulur, oynaya oynaya başka bir köye gitmiştir!

Çapraz: Bizim mahallede yeğenimin düğünü vardı. İki-üç İranlı geldi. Farsça konuşuyorlar, anlamıyoruz. Bir baktık ki onlar da mendili alıp oynamaya başladılar.

Kızıldoğan: Biz düğünlere gittiğimizde önceden anons yapılır. İşte "Yüksekova'dan geliyorlar," diye.

Diken: Yani "Kendinize çeki düzen verin"

Gewer derneğinden bir aktivist: "Yüksekova'dan geldiler," diyorlar, fistanları, kıyafetleriyle öyle bir kültürümüz var yani, çok güzel!

Çapraz: Biz Yüksekova için diyoruz ki "Hem evrensel hem ülkesel hem yerel" Hepsini bir potada topluyoruz. Yüksekova'da rastgele bir internet kafeye girin, görürsünüz. Gelenin baktığı ilk şey *Yüksekova Haber*'dir. Sonra okey mi oynar, başka bir şey mi yapar bilemem, ama ilk yaptığı şey *Yüksekova Haber*'e bakmaktır. O gün Yüksekova'da ne var, ne yok?

Gewer derneğinden bir aktivist: Burada bizden daha önce kurulan gazeteler halkın evlatlarına "terörist" diyen gazetelerdi. "PKK terör örgütü" diyen, buradaki insanların değerlerine hakaret eden gazeteler vardı. Biz bu anlayışı değiştirdik ve demek ki istendiği zaman söylenmeyebiliyormuş algısı uyandı. Bütün bu gazeteler değişmiş durumda.

Baysal: Daha devam ediyor mu?

Çapraz: Bizi dövüldüler, makinelerimizi kırdılar. 2008'de Newroz olaylarında emniyet amirleri "Bunlar teröristtir. Vurun bunları!" dediler polislere. Gaz bombalarıyla vurdurmaya çalıştılar. Ama korkmadık, yılmadık. Ne kadar dayak yesek de gidiyorduk. Çünkü gücümüz halkımızdı. Mesela bu son üç kişinin hayatını kaybettiği 6 Aralık olaylarından sonra İMC TV'ye çıktım, canlı yayına. O kadar konuştum ki korkmadan, gören vatandaşlar tebrik etti. Teşekkür ettiler bize. Onların dövmeleri, mahkemeleri bizim için o kadar da önemli değil.

O zaman devlet ihale ilanı vermemekle terbiye ederdi. "İlan vermem, matbaanı kullandırtmam." Gerçekten bunu ilk kıran *Yüksekova Haber* oldu. Bunlar için gerçeklerden taviz vermedi. Üç gerilla hayatını kaybetmiş, şehit olmuş. Medyada çıkan bir dil var. "Yüksekova'da üç terörist öldürüldü." *Yüksekova Haber*'in bunu yapması halkta nasıl bir reaksiyona neden olur? Bütün değerler devlete ait değildir, halkın da kendine has değerleri vardır. Bunları şimdiye kadar yaşamamıştık. Siteler, gazeteler çoğaldıkça sistemler de değerlere dokunmaktan korkmaya başladı.

Baysal: Barış süreciyle ilgili ne düşünüyorsunuz?

Kızıldoğan: Şüphesiz, sokağın hangi kademesine giderseniz, korucusuna gidin, polisine gidin, halkına gidin mutlaka herkes barışın derdinde. "Barış için ne bedel gerekirse öderiz," derler. Geçmişten beri bu halk çok cefalar çekti. Darp edildi, dövüldü, tecavüze uğradı, coplandı, işkencehanelerde pislik yemeye zorlandı, bütün bunlara rağmen, bütün bu eziyetleri yaşamış bir insan olarak ben değerlerime saygı gösterildiği sürece barışı mutlaka isterim.

Umut var mı? Şu ana kadar o kadar oyun oynandı, o kadar kandırıldık ki şüphelerimiz var. Biz "Barışa evet," diyoruz, ama tedbirlerimizi de alıyoruz. Örneğin iki sene önce tasarruf haftası nedeniyle Yüksekova'da okullarda öğrencilere tasarruflu ampul dağıtıldı. Her öğrenciye verildi, bazılarına üç-beş tane. "Evinizde kullanın, daha az enerji tüketiyor," diye. İnsanlar şüpheye düştü. Devlet bu halka bir şey vermez, bunda bir şey var. "Devlet beni dinlemek için yapmıştır," diye kimi söküp içine baktı, kimi de kırdı attı. Öbür sabah çöplerde hep ampul bulundu. Kimse o ampulleri kullanmamıştır. "Kesin bunda bir iş var," diye. Devlet vatandaştan alır, ama vermez. Güvenmiyor insanlar. Onun içine ses kaydedici koymuştur, kamera koymuştur, velhasıl güvenmiyor. Devlet önce bu halkın güvenini kazansın. Devlet bu halkın birkaç tane başlıca talebini yerine getirsin ki bir umut doğsun. Bir sürü insanımız şu an cezaevinde. Birçoğunun iddianamesini bizzat okudum. Ceviz kabuğunu doldurmayacak iddialar yüzünden. Birçok insanımız şu an sürgünde. Şu an Kürdistan'da, ağırlıkla Doğu Kürdistan'da birçok insanımız

bu tür şeylere maruz kalıyor. Şu an inanın barışın gelmesi için birçok insan birçok şeyi feda eder. Ama hakikaten barış olacağına inandırılmaları lazım. Kürt halkından ne istenmişse Kürt halkı bunu kabul etmiştir. Halkın yüzde doksanına varan desteğini almıştır. Her ne kadar bazıları aldatmaca olduğunu söylese de barış süreci o kadar hoş geliyor ki insanlara onun için her şeyi yaparlar.

Diken: “Ama şu an bu işin epey uzağındayız,” diyorsunuz.

Çapraz: Uzağındayız. Çünkü devlet barış yapmak istediğini önce bu hal-ka bir kanıtlasın. Barışın muhatabını içeride tutuyorsun. Gidip onlarca kildi açıyorsun, konuşuyorsun, geliyorsun. O yüzden savaşı kiminle yaptıysan barışı da onunla yaparsın.

Yüksekova Kültür Sanat Merkezi’ndeki görüşmeden sonra kendimizi çarşıya atıyoruz. Önce İran çarşısı, sonra yerel otların ve mantarların satıldığı ana meydan. İran çarşısından puşi ve kaçak çay alıyoruz. Sonra da bol bol ot ve dağ mantarı...

Çarşıdan sonra Avaşın Kültür Merkezi’nde Yüksekova Haber ve Yüksekova Belediyesi Kültür Merkezi’nin düzenlediği yazarlar söyleşisine katılıp kitaplarımızı imzalıyoruz.

Gewerli gençlere “yazmayı” anlatıyoruz, onlarla yazarlık maceramızı paylaşıyoruz.

Söyleşiden sonra ağır bir akşam yemeği faslı başlıyor. Geçen yıl Yüksekova’da kepenklerin doksan gün kapalı kaldığını, esnafın epey zarar ettiğini öğreniyoruz. Künefe faslından sonra gece otele geçiyoruz.

Sabah erkenden dönüş yolculuğumuz başlıyor. Hakkâri-Yüksekova yol ayrımında nöbet tutan askerlerle sohbet ediyoruz. Sinema bölümü mezunu genç asker iki yazarla tanıştığına çok memnun, kitaplarımızı imzalıyoruz. Sinemacı asker komutanına soruyor: “Komutanım kitap hediye sayılır değil mi?” Bu gençleri buralarda tutmanın anlamsızlığını bir kez daha düşünüyoruz. Dün söyleşi yaptığımız Yüksekovalı yazar İrfan Sarı’nın “çocuk olmak” yazısı düşüyor aklımıza:

“Yüreği öpülesi çocuklar, bugün hep beraber kanatlanacağız, bugün bize oyun oynayanlara, bize düşmanlık yapanlara karşı dünyayı dolaşacağız.

Önce topağ çevireceğiz çocukluğumuzun etrafında, topacın ucu toprağı sevdıyla öpecek.

Uçurtma uçuracağız, uçurtmamız tel örgülere takılmayacak.

Saklambaç oynayacağız, annemizin kucağında saklanacağız. Anne kucağı dağlar kadar sadıktır.

Dere boylarında yüzeceğiz, kuru kara tenlerimiz güneşin ve suyun diliyle yanacak... Bağıracağız! Sevincimizi özgür taylar gibi salacağız kırlara. Kırlar yeşil gözleriniz gibi denizimiz olacak.

Kumdan tepeler yapacağız, dağlar yapacağız, dağlara kaleler.

Perdeleri pare renk misketlerimiz olacak çocuklar.

Bir perdesinde yaşam, bir perdesinde özgürlük, bir perdesinde yüreğimizin nazlı kızı aşk olacak.

Nisan yağmurlarında gömleğimiz ıslanacak, güneşi çalacağız bulutların arkasından.

Mayısta mayhoş bir rüzgârın kollarında koşacağız...

Çıplak ayak, yırtık dizli pantolonlarımızla çamura bulanacağız. Annemiz kızacak, biz kızacağız. Diyeceğiz 'dayı ev ne heri ye, ev zarukatiya mine' (dayı bunlar çocukluğumuzdur), diyecek bize annemiz 'Ez qurbana zarukatiya we me'...(Kurban olayım sizin çocukluğunuza)''

DERSİM

Bugün 18 Mart 2014 Salı. Sabah altı buçuk gibi Dersim için yola çıkıyoruz. Diyarbakır'da sağanak var. Elâzığ'a doğru hava düzeliyor.

Elazığ girişi yol boyunca Türk bayraklarıyla dolu. Elazığ'dan Pertek'e geçmek için arabalı vapura biniyoruz. Yirmi dakikalık seyahatimiz boyunca simit parçalarıyla beslediğimiz martılar bize eşlik ediyor. Pertek girişinde tabelalar Kürtçenin Kurmanci ve Zazaca lehçeleriyle Türkçe "Hoş geldiniz" diyor. Van depreminde ölen gazeteci Cem Emir'in adının verildiği parktan geçiyoruz.

Oldukça virajlı Pertek-Dersim yolunu alırken İran Kürtlerinden Kamkar's grubunun sesi yolculuğumuzda bize eşlik ediyor.

Türkiye Çanakkale Savaşı'nın yıldönümünü çeşitli etkinliklerle yurdun dört bir yanında kutlarken Kürdistan'ın her yerinde Newroz kutlanıyor. Her gün bir ilde yapılan Newroz kutlaması bugün Bingöl'de yapılıyor, yarın Dersim'de kutlanacak. 21 Mart'ta ise Öcalan'ın beklenen mesajıyla büyük Newroz kutlaması tüm Bölge halkının katılımıyla Diyarbakır'da yapılacak.

Dersim'e yaklaştıkça yollarda afişler görünüyor. Türkçe, Kürtçenin Zazaca ve Kurmanci lehçelerinde 1938 Dersim Soykırımı sorgulanıyor:

"Dersim'i Kim Yaktı?"

"Ma Celade Xo Naskemi" (Celladını unutma, tanı)

"Dersim'e Bunu Kim Yaptı?"

"4 Mayıs 1937 tarihinde Bakanlar Kurulu 'Dersim Tenkil Kararları' adında özel bir kararname yayımladı. Kararnameyle on binlerce insanımız katledildi, on binlercesi sürgün edildi. KİM YAPTI?"

"Dersim Katilini Tanıyor"

Dersim girişinde afişler daha da yoğunlaşıyor. “Kim yaptı?” afişlerine yakında yapılacak yerel seçimlerden dolayı çeşitli partilerin afişleri de karışıyor.

Dersim’deki muhteşem bahar havasını içimize çekerken Dersim’e bunu kimin yaptığını tartışıyoruz.

Hakikaten, bu güzelim şehre, bu güzelim insanlara, Dersim’e kim kıydı?

Dersim’in celladı kim?

DERSİM DOĞA GÖNÜLLÜLERİ DENEĞİ / MUNZUR DOĞA AKTİVİSTLERİ

HAYDAR ÇETİNKAYA

Bugün 18 Mart Salı. Saat on gibi Munzur Doğa Aktivistleri'nin kurucularından Haydar Çetinkaya ile buluşuyoruz. Haydar esmer, uzun boylu bir genç. Görüşmeyi yapmak için hemen yakındaki Demir Otel'in lobisine gidiyoruz. Çay ve Munzur suyu eşliğinde görüşmemize başlıyoruz.

Röportajı yaparken otelin tam karşısında bir beyaz eşya mağazasının tabelası gözümüze ilişiyor. Yarısi beyaz yarısi siyah. Oturduğumuz yerden yazının sadece bir bölümünü görebiliyoruz. "Hayal edin" yazıyor. Sağa sola uzanarak bütünü görmeye çalışıyoruz. "Beyazlarla renklileri bir arada yıkadığınız bir çamaşır makinesi hayal edin."

Söyleşi boyunca siyah beyaz tabelanın "Hayal edin" sesi kulağımızda çınlıyor ve sanki söyleşiye yön veriyor. Hayal edelim de neyi, kimi ve hangi zulümleri? Yıkıma uğramış bu şehirde küçücük bir tabela bir anlık da olsa Dersim için hayallere dalmamızı sağlıyor...

Dersim celladını tanıyor

• Dersim Doğa Koruma Gönüllüleri hangi ihtiyaçtan doğdu? Hangi tarihten beri çalışma yürütüyorsunuz?

Haydar Çetinkaya: Dersim Doğa Koruma Gönüllüleri'nin adının en başında Munzur Doğa Aktivistleri olduğunu belirtmek istiyorum. 2008'de ortaya çıktık. 2009'da Dersim'deki çevre mücadelesinde aktif şekilde yer almaya başladık. Coğrafyamızda yıllardır yaşanan savaştan dolayı Dersim'de ve Kürt bölgesinde ve Türkiye'nin genelinde de çevre konusunda insanların çok fazla bilinci yoktu. Biz önceden de Dersim'in sorunlarına duyarsız değildik, ama sonra bir grup arkadaşla düşündük, dedik ki bölgemizde –özellikle Dersim özeli için söylüyorum– büyük sıkıntılar olacak. Kuruluş döne-

4 Mayıs 1937 tarihinde Bakanlar Kurulu "Dersim Tenkil Kararları" adında özel bir kararname yayınladı. Kararnameyle on binlerce insanımız katledildi. On binlerce insanımız sürgün edildi

KİM YAPTI?

KOMELA NEWEDE VIRASTENE DERSİM

mimizde Uzunçayır barajı artık bitmişti. Dinar Deresi'ndeki baraj yapılacaktı, Mercan Deresi'ndeki baraj da bitmişti zaten. Peri Vadisi'nde biten ve devam edenler vardı ve Dersim gibi bir yerde daha bir sürü çevre sorunu yaşanacağını biliyorduk. Burada her şeyin siyasi partilerden, birinin ağzından çıkmasını bekleyen bir toplum oluşmuştu. Biz de topluma yol gösterebileceğimiz ve toplumsal bir mücadele yürütebileceğimiz düşüncesiyle 2009'dan sonra Munzur Doğa Aktivistleri adı altında fiili olarak çalışmalara başladık Dersim'de.

• Bu örgütlenmeyi bireysel kimliklerinle mi oluşturdunuz yoksa değişik sivil toplum kuruluşlarından kurumsal veya bireysel katılımlarla mı?

Çetinkaya: Munzur Doğa Aktivistleri sonra Dersim Doğa Koruma Gönüllüleri oldu. Bireysel çabalarımızla bu yapıyı oluşturduk. Hiçbir zaman hiçbir şekilde hiçbir siyasi anlayışa bağlı kalmaksızın, tamamen gönüllülerden oluştu. Birine "Gel şu çalışmada yer al," demek yerine birinin "Ben varım bu çalışmada," demesini bekliyoruz. Tabii ki politigiz de! Sonuçta coğrafyamızda ve Türkiye'nin coğrafyasında yaşanan tüm sorunlara karşı tepkimizi ortaya koyuyoruz. Gönüllülüğe dayanıyoruz. Yaptığımız eylem, etkinlik ve çağrılarımızda zaman zaman çok büyük kitlelere ulaşabiliyoruz. Destekçilerimiz de var. Resmi dernek olmamamıza rağmen resmi dernekten çok daha fazlasını yapan bir potansiyelimiz var.

• Neden dernekleşme ihtiyacı duymadınız?

Çetinkaya: Resmiyete girmek istemedik. Çok güçlü şekilde desteklenen, siyasi yapılarca desteklenen derneklerin bile ortada kaldığını görüyoruz. Biz de Munzur'da aktivistler olarak dernekleşebilirdik, gönüllü arkadaşlarımız da var, ama dernekleşmenin sadece formaliteden ibaret olabileceğini düşündük. Sonuçta biz dernek değiliz, ama bir dernekten daha rahat hareket edebiliyoruz. Derneğin kısıtlayıcı yönleri olmakla beraber Dernekler Kanunu gereği yapabileceği çok özgün çalışmalar da olabilir. Belki bundan sonraki süreçte dernekleşmeyi tartışacağız arkadaşlarla. Önümüzdeki aylarda dernekleşme yoluna gitmeyi düşünüyoruz, çünkü bazı çalışmalar, bazı projeler yapmak istiyoruz, bunun için de biraz maddi kaynaklara ihtiyacımız olacak. Ayrıca Dersim'de artık insanlar bir dernek de istiyor gibi geldi bize. Bunu biz yaratmayı düşünüyoruz.

• Kürdistan'da otuz küsur yıldır devam edegelen kirli savaşta doğa hoyratça tahrip edildi. Köy boşaltmalarından tutun ormanların yakılmasına kadar. Bu konuda bir kamuoyu da oluştu gördüğümüz kadarıyla. Dersim'de de bu tepki basına epey yansıdı. Bu örgütlenme hayata geçerken devlet ve siyaset cephesinden size nasıl yaklaşımlar oldu?

Çetinkaya: Kürt coğrafyasında uzun süren bir savaş yaşandı. Burada çevre sorunu denilince insanların ilk aklına gelen herhalde barajlarla ilgili mücadele oluyor, ama biz böyle algılamıyoruz. Yani savaşın psikolojik, sosyal, ekonomik boyutlarına değinmek istemiyorum. Köy boşaltılmaları, insanların göç etmesi, onların yaşadığı sorunlar ayrı bir yıkım, ama burada yaşanan savaşın en çok dikkat çekmesi gereken yönüne inanın ki çok uzun yıllar duyarsız kalındı. Tepkiler çok kısıtlı kaldı. Yıllarca bu dağlar bombalandı, yıllarca. Canlarımız da gitti, ama yıllarca bu coğrafyanın bütün mağaraları, ormanları yakıldı. Çok büyük özelliklere sahip coğrafya, tabiat parçaları, şelaleler, her şey yıkıma uğradı.

2009'dan sonra biz burada barajlara karşı mücadele başlattık. Tabii bu, baraj mücadelesi olarak kalmadı. Bu çevre mücadelesi oldukça geniş bir alanı kapsıyor. Dersim coğrafyasında bir sürü karakola müdahale ettik. Özellikle ormanlık alanlara müdahale ettik. On-on beş gönüllü, o karakolların çevresinde mayınların olduğunu bile bile gittik. Çünkü belli bir yerden sonra insanın vicdanı dışarıdan izlemeye gelmiyor. Düşünün, karakol ormanı yakmış, haber alıyoruz ve hepimiz izliyoruz! Bu şekilde biz karakolların çıkardığı veya çatışma sonrası çıkan orman yangınlarına da müdahale ettik, onları kamuoyu ile paylaştık, bir duyarlılık yarattık. Son beş yılda bu çalışmaları yaptık. Elimizde çok sayıda görüntü var. Zaman zaman birilerini karşımıza aldığımızı biliyorduk. Bir karakolun yaktığı ormanı söndürmeye giderken sonuçta o

karakolu teşhir ettik. O karakolun da devletin güçleri olduğunu söyledik. Karakolun çevresindeki ormanı devlet güçlerinin yaktığını, devletin suç işlediğini söyledik. Milli parkta ormanları yakan devlet güçlerini deşifre ettik. Tabii ister istemez bir gücün bize karşı oluşabilecek tepkilerini biliyoruz.

• Tepki oluştu mu peki?

Çetinkaya: Mesela biz doğa aktivistleri olarak doğa gezileri de düzenliyorduk. İnsanların o yasaklı dönemde giremediği her yere insanları götürmeye çalışıyorduk. Bu, cesaret veriyordu insanlara. Mesela birinci gün çatışmanın olduğu yere götürüyorduk insanları. Yurtdışından telefon açıyorlardı, "Haydar Hocam, biz Dersim'e gelmeyi düşünüyoruz, ama korkuyoruz!" "Niçin korkuyorsunuz?" diyorduk, "bakın, biz o gün orada kamp kurduk" Geri dönmeleri, tatil yapmaları için insanlara güven de veriyorduk. Zaman zaman gezilerimize asker engeli çıkıyordu. Dört gezimizde asker önümüze çıktı, araçlarla bırakmamaya çalıştı, "Gitmeyin," dedi. Bunu da yasal bir kılıfa sığdırmaya çalışıyordu, ama bunun bize karşı yapıldığını biliyorduk, çünkü diğer gezi gruplarına karşı böyle bir şey yoktu.

Dersim'de avcılığa karşı çok ciddi çalışmalarımız oldu. Munzur alabalığı endemik bir tür, Munzur ve Pülümür vadilerinde yaşıyor. Bu türün korunması ve avının yasaklanmasıyla ilgili olarak Ovacık ilçesine gitmiştik. Orada kaymakamı eleştiren bir yazı kaleme aldık ve bu da yerel basında çıktı. Kaymakamın bu doğal zenginliği yeteri kadar koruyamadığını belirttik, kendisinin de alabalık yediğini falan yazdık. Hemen gazeteye yalanlama yazısı yazmış, "Ben daha hayatımda alabalığın A'sını bile görmemişim," demişti. Yani bu türden tepkiler geldi.

• Mutfağına kadar takip etmişsiniz.

Çetinkaya: Oranın balıkçıları söylemişti bize. Onlara dayanarak sadece "Böyle bir şey söyleniyor," demiştik. Mesela belediye başkanıyla karşı karşıya geldik. Ovacık Belediye Başkanı olan arkadaşımızla bunun dışında tabii burada avı yasaklatmaya yönelik çok ciddi girişimlerimiz var şu an. Valiye bir çağrı yapmıştık, çünkü komisyon var. Dersim'de çok ciddi avlanma var. Hem kaçak avlanma hem de spor amaçlı avcılık faaliyetleri kapsamında avcılık turizmi. Bunun yasaklanmasına yönelik çok ciddi çalışmalarımız oldu. Dersim Doğa Gönüllüleri olarak her sene yaptığımız gibi bu sene de bir imza kampanyası yaptık ve bu sene sağlıklı sonuç alacağımıza inanıyoruz. Buradaki komisyon Dersim'de avcılığın tamamen yasaklanması yönünde kararını bakanlığa gönderdi. Dileriz bakanlık kararı onaylar. Vali Bey aynı düşünmesek bile, aynı olmasak bile bu konudaki çalışmasından dolayı bize destek oldu. Burada yine karşımıza aldığımız kişiler var, bize karşı duranlar olacak. Avcılardan şu an bi-

zimle konuşmayan arkadaşlarımız var. Bizler tabii ki çalışmalarını yürütürken çok şeylerle de karşılaştık. Benim hakkımda herhalde yüz tane dava var toplamda, bunu hiçbir zaman basına yansıtmadım hiçbir şekilde, geliyor gidiyor.

• **Dernek çerçevesinde yaptığınız etkinliklere ilişkin davalar!**

Çetinkaya: Çevre konusunda yaptığımız hemen hemen birçok şeye... Ama yaklaşık bir buçuk yıldır bu konuda yaptığımız hiçbir çalışma nedeniyle soruşturma açılmadı. Çünkü anladılar ki doğayı savunmak anayasal bir haktır. İnzalanmış olan uluslararası sözleşmelerde yer alıyor zaten. Bu konuda haklarımızı bildiğimiz için kolay kolay bir şey yapılamıyor, ama mesela bir baz istasyonu kurulmuştu Ovacık Pülümür Vadisi'nde, Kırmızı köprü civarında. Ziyaret alanını tahrip etmişlerdi, ağaçları kesmişlerdi. Ona dair bir açıklama yapmıştık, ona bile soruşturma açmışlardı, bakanlık müfettişi gelmişti. Bir de dağ keçileriyle ilgili bir basın açıklaması yapmıştık, o da aynı soruşturma kapsamındaydı. Beni çağırdılar, on beş ayrı konuda iki saat konuştum bakanlık müfettişiyle. "Allah'ınızı severseniz," dedim, "Bunlar ya mevzuatı bilmiyorlar ya da bu ülkenin düşmanlarıdır bunlar," dedim. "Biz doğayı koruyoruz, yaban hayatını koruyoruz, avcılığın yasaklanmasına karşı bir basın açıklaması yapmışız, valilik buna dair bakanlıktan soruşturma isteyebilir mi? Baz istasyonu hadi belki yaparsın, bir gerekliliktir, ama seçilen yere gidin bir bakın, yani siz insan olarak eğer gördüğünüz manzara karşısında tepki göstermezseniz ben de bu işi bırakacağım," dedim. Bayağı bir sohbet ettik, dediler "Haklısın Haydar Hoca" Gerçekten boşu boşuna geldiklerini anladılar, soruşturmadan da hiçbir şey çıkmadı. Baraj eylemleriyle ilgili birçok dava açıldı hakkımızda, onlardan da bir şey çıkmadı, sadece bir dava sürüyor, o da Munzur Vadisi'ndeki eylemle ilgili. Bir sondaj ekibi gelmişti, ona karşı bir toplumsal muhalefet geliştirmiştik. İşte vadiye girildi, oradakiler kovuldu, jandarmayla karşı karşıya gelindi... Onnunla ilgili dava sürüyor şu an.

• **Kaç kişisiniz? Aranızda nasıl iletişim kuruyorsunuz?**

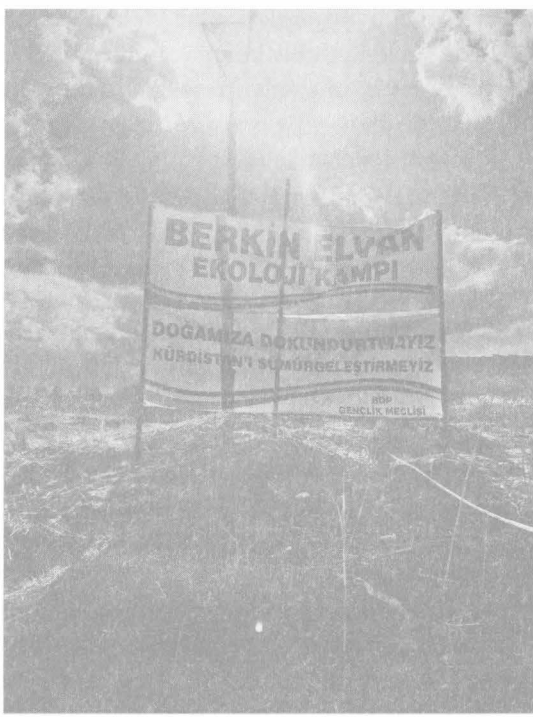
Çetinkaya: İşin koordinasyonunda beş kişiyiz, dört kişi oluyoruz bazen, bir ara üç kişiydik, ama isterseniz Google'da Munzur Doğa Aktivistleri diye arayın, Dersim Doğa Koruma Gönüllüleri diye arayın veya Haydar Çetinkaya deyin direkt biz çıkıyoruz.

• **Peki ya gönüllüler? Kurumun tüm işlerini bu dört kişi yapmıyordur herhalde!**

Çetinkaya: İnsanları çok fazla toplantıya çağırma gibi bir politikamız yok. Geliriz buraya, çayımızı içerken konuşuruz. Mesela yakın zamanda "Berkin Elvan Sevgi Ormanı" kurmayı düşünüyoruz, şimdi onun tartışmasını ya-

piyoruz. Ona çok güzel bir destek olacağız Dersim Doğa Koruma Gönüllüleri olarak. Tabii yakında Munzur Doğa Aktivistleri ismimize geri döneceğiz.

Organizasyonda beş kişi olmakla beraber, yaklaşık yüz kişinin bizimle gönül birliği içinde çalıştığını söyleyebilirim. Onlara diyoruz ki “Kararlarımızda bir sıkıntı varsa söyleyin” Bir sıkıntı varsa onunla ilgili değişiklik yapıyoruz, ama genelde yaptığımız her çalışma çok ilgi görüyor. Diğer üyelerce de kabul görüyor.

• Giderlerinizi nasıl karşılıyorsunuz?

Çetinkaya: Cebimizden karşılıyoruz. Gönüllü olarak. Ben bir devlet memuruyum, inanın ki bugüne kadar harcadığım paranın hesabını bilemiyorum. Bu bir mücadeledir. Ben her şeyi bırakabilirim, inanın ki bu yönümü bırakamıyorum. Duyarlılık yönümüzü bırakamıyoruz. Hepimizin bir ilgi alanı vardır. Biri inanç boyutuyla bu toplumda bir şeyler yapar, biri kültür boyutuyla yapar, biri dil boyutuyla yapar, biri gençlerle ilgili bir çalışma yapar, biri madde bağımlılarıyla yapar, biri savaşın bir boyutuyla ilgilenir. Biri köye göç edenlerle, mağdurlarla ilgilenir, biri kadınlara uygulanan şiddetle ilgilenir. Bizimki de çevre mücadelesidir.

• Diğer sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkiniz nasıl?

Çetinkaya: Eğitim-Sen'in ekoloji komisyonu var. Arkadaşlarımız hepsi –ben de öğretmenim– onlar ilgileniyor. Dersimspor'un taraftar grubu çok duyarlı bu konuda. Çarşı grubundan iki kişi bizimle çalışıyor sadece. TUDAP var burada, gezi, doğa ve doğa sporları yapan bir grup arkadaşımız, yaklaşık on beş kişiler. Onlar da çalışmalarımıza destek oluyorlar. Bir de Barış Yıldırım arkadaşımız zaman zaman çalışmalarımızda yer alıyor veya onunla ortaklaşıyoruz.

Siyasetin alt oluşumları varsa bu konuda, örneğin Barış ve Demokrasi Partisi ekolojile ilgili bir komisyon kurmuşsa, önümüzdeki süreçte onları da davet edeceğiz çalışmalarımıza. Amacımız, dernek, sivil girişim, siyasal parti kolları vs. Dersim’de çevre ve doğa mücadelesi yürüten yetkin ve etkin bütün yapıları içimize katarak bir oluşum yaratmaktır. Bunu da yarattık aslında. Dersim Çevre Girişimi diye bir platform oluşturduk. Bizler bunun öncüsü olduk, çok güzel, anlamlı bir çevre girişimi ortaya çıktı. Elli altı çevre örgütü ve sivil toplum örgütü, siyasi partiler, muhtarlıklar ve dernekler destekledi, Dersim Çevre Girişimi bileşeni oldular. Fakat bir yıl bile süremedi varlığı. Ama şu an Dersim Çevre Girişimi adıyla olmasa bile o girişimin bileşenleri olarak büyük mitinglerde hep beraberiz yine. Dersim’de doğa ve çevre mücadelesi Dersim halkını birleştiren yegâne güç konumundadır şu an.

• **Barış süreci başladıktan sonra işiniz bir miktar kolaylaşmış gibi! Barış süreci ne kadar etkiledi sizi sivil toplum olarak?**

Çetinkaya: Barış süreci tabii ki bazı rahatlıklar sağladı. Barış sürecinde iki gezimize engel olundu, basına da yansıdı bu. Jandarmaya dedik ki “Kardeşim barışı yaşadığımız süre içerisinde niye bize engel oluyorsunuz?” Mayın gerekçesini öne sürdüler. Onun dışında çok fazla bir engelleme yok gibi. Destek bile alıyoruz. Vali bile “Çevreciyim, doğaseverim,” diyorsa... Mesela bazıları bizi aşırı derecede muhalif görür, vali bunu biliyor, ben aday adayı da oldum. Bizim çağrımıza olumlu yanıt verdi, destekledi, teşvik etti.

• **Neyin aday adayı oldunuz?**

Çetinkaya: Belediye başkanlığına oldum Barış ve Demokrasi Partisi’nden. Ön seçimde bizler seçilmedik, arkadaşımız seçildi.

• **Yürütme kurulunuzdaki beş kişinin hepsi erkek midir?**

Çetinkaya: Hayır, iki bayan arkadaşımız var. Dört de erkeğiz. Pardon, altı kişiyiz toplamda.

• **Kürt siyasal hareketinin ekoloji söylemi Dersim’e nasıl yansıdı pratikte?**

Çetinkaya: “Ekoloji” diyoruz, “ekolojik belirleyicilik” diyoruz, ama bunlar söylemde kalıyor bence, bununla yetiniyoruz. Diyarbakır’da Hevsel Bahçeleri’nde bir direniş oluyor. Hasankeyf’te Ilısu Barajı denilen devasa bir proje var, ona karşı mücadele gelişti. Bölgenin tamamında enerji üretimi adı altında katliam yapılıyor. “Ekolojik belediyecilik” diyen bir belediye bu doğa tahribatına karşı tüm halkıyla beraber mücadele edebilmelidir. Mücadele edemedikten sonra ben o belediyeye “ekolojik belediye” diyemem. Aynı

sey partilerimiz için de geçerli. Şimdi bakıyorum, son birkaç yıldır duyarlılık var partiler boyutunda.

Kürdistan'da yürütülen mücadele henüz yeterli güce ulaşamadı. Ulaşmış olsa Şırnak'ta, Hakkâri'de, Bingöl'de, Muş'ta, bölgenin tamamında süren doğa talanına ciddi bir muhalefet geliştirebilirdi. Biz burada çok ciddi çalışmalar yürüttük, barajların iptal edilmesi yönünde mahkeme kararları aldirttik. Burada bazı çalışmaları inanin ki çok güzel yürütüyoruz. Hukukçu arkadaşlarımızla beraber mevzuatta açıklar yakalıyoruz.

Mesela Munzur Vadisi üzerindeki baraj projelerinin davalarına ben de müdahilim. Yirmi beş kadar vatandaş, beş avukatla beraber açtık. Munzur Vadisi milli park üzerine yapılacak hemen hemen bütün baraj projelerine iptal kararı çıkarttırdık. Pülümür Vadisi'yle ilgili hem toplumsal hem hukuksal mücadelemiz meyvelerini verdi. Pülümür Vadisi üzerindeki barajları bakanlık iptal etti. Bu kararların alınmasına inanin ki en küçük bir çalışmanın bile katkısı vardır. On binlerce insanı yürütmeye beraber mesela sadece bir pankart açanın, bir rapor yazanın, gazetede bir makale yazanın katkısı vardır, ama yeterli düzeyde değil.

• Biraz siyasetin “boğuntusuna” gidiyor gibi, öyle mi?

Çetinkaya: Siyaset bu alanı kullanmıyor, yeterince doldurmuyor. Biz Derişim'de “çevre mücadelesi” diyoruz, orman yakmaları oluyordu, merkeze çağrı yapıyorduk, “Arkadaşlar bize hiçbir şey söylemeyin, bize iki kişi verin sadece, gönüllü iki kişi gelsin, orman yangını söndürmeye gidelim” Inanın ki destek bulamıyorduk, zorumuza gidiyordu. Yani bir siyasi partinin tüzüğünde, mücadele ruhunda var, ama biz eleman bulamayınca zorumuza gidiyordu. Çoğunlukla yine gönüllü, sıradan bir kişi, mesela burada çalışan bir hamal bizi görüyordu, “Ben de geliyorum,” diyordu. Böyle gönüllülerden oluşan bir ekiple gidiyorduk.

Dileriz bundan sonra bu alan daha iyi doldurulur. Sonuçta biz doğa aktivistleriyiz. Mücadelemiz bellidir, sonuna kadar yürütürüz. Bu alanı kendi açımızdan boş bırakmayız, ama burada siyasi partilerin de mademki böyle bir gücü var, özellikle Kürdistan'da Barış ve Demokrasi Partisi'nin böyle bir örgütlülüğü var, bundan sonra bu alanı doldurmasında büyük fayda var. Sonuçta mücadelenin belki de en büyük yanlarından biridir çevre mücadelesi.

• Kürt sermayedarlarla karşı karşıya geliyor musunuz bu mücadele sırasında?

Çetinkaya: Bölgede Kürt sermayesinin de pastada büyük bir payı var tabii. Mesela genellikle buradaki madencilik çalışmalarında birçok şey var. Birçok barajda yeni Kürt sermayesi dediğimiz Kürt iş adamları var. Yani onların da

payı var tabii ki buradaki yıkımda. Bunu doğru bulmuyoruz. Devlet işbirliğiyle kendi coğrafyasını sermaye için veya devletin projeleri için harcamak doğru değildir. Ama bunu engelleyemeyiz, çünkü para gözlerini doyuruyor maalesef.

Dersim’de ve tüm Kürdistan’da çok ciddi madencilik faaliyetleri var. Türkiye’nin birçok yerinde de var tabii, ben bu bölge için konuşuyorum şimdi. Bunlar da tabii önemli sorun olarak duruyor Dersim için. Yine Dersim’de en büyük sorunlardan biri de siyanürle altın arama faaliyetleri. Ovacık’ta yaklaşık seksen bin hektarlık bir alanda, yani Munzur Vadisi milli parkının iki katı büyüklüğünde bir alanda siyanürle altın arama faaliyetleri şu an çok ciddi bir şekilde devam ediyor. Ruhsatlar verilmiş, sondajlar yapılmış, şu an sadece toplumsal muhalefetten korkuyorlar. Bunun önünü almak için köylülerle görüşmeleri var, sürekli bilgiler geliyor bize. Yine yabancı kişiler tarafından devasa alanlar kiralanmak isteniyor. Bunlar çok tehlikeli şeyler. Önümüzdeki süreçte siyanürle altın aramaya karşı çok ciddi bir muhalefet gösteremezsek bir doğa felaketi yaşanacak, çünkü devasa bir alandan bahsediyoruz.

• Doğayı korumanın bir ayağı da doğal ürünlerin markalaştırılmasıdır. Mesela Munzur suyu Diyarbakır’da ve bölgede çok tercih edilen bir markadır. Örneğin tek diş sarımsağınızı veya alabalığınızı tanıtırma konusunda Munzur Aktivistleri veya doğa koruma gönülleri olarak neler yapıyorsunuz? Bunları projelendirme veya dünyaya daha çok anlatma konusunda bir çabanız oldu mu?

Çetinkaya: Biz bir internet sitesi kurmuştuk. Munzur Doğa Aktivistleri internet sitesi. Ama çok ziyaret edilmediğini gördük. Siteler gerçekten ziyaret edilmiyor. Şu an Facebook’u kullanıyoruz, çok yaygın bir takipçi kitlemiz var ve paylaştığımız herhangi bir haber, bir duyuru on binlerce, yüz binlerce kişiye anında ulaşıyor.

Tabii burada mücadele yürütürken alternatif de sunmak zorundayız. Tamam, Dersim’de elbette ki baraj istemiyoruz, madencilik istemiyoruz, siyanürle altın arama istemiyoruz. Çevre kirliliği istemiyoruz, yaban hayatının katledilmesini istemiyoruz, ama bunların alternatifini de sunuyoruz. Diyoruz ki “Dersim coğrafyasında eğer devlet ekonomik girdi sağlayacaksa bunun alternatiflerini yaratarak daha güçlü bir ekonomi sağlar” Bir baraj yapıldığı zaman devlet halktan görüş istiyor, o görüşlerin içinde belgeler sunuyoruz. Diyoruz ki “Burada bir barajda çalıştıracağın en fazla yirmi kişidir. Halbuki burada turizm potansiyelinden elde edeceğin vergi bu barajdan kazanacağın vergiden daha fazladır” Bunu raporlaştırdık biz. Yazın mesela üç ay boyunca Munzur Vadisi’ni ele alıyoruz! Pülümür Vadisi’ni üç ay boyunca günde üç binle on bin arasında kişi ziyaret ediyor. Bunun şehir ekonomisi-

sine kazandırdıkları çok fazladır. Devlet sattığı her üründen vergi alıyor, sonuçta bunu vatandaş hissetmez, ama devlet her esnaktan vergi kesiyor. Vadi boyunca mevcut alanların, işte piknik yerleridir, plajlardır, bu tür yerlerin işletilmesi daha büyük bir ekonomik getiri sağlıyor. Yani turizm boyutunu mesela ele alıyoruz alternatif olarak. “Turizmi geliştirin,” diyoruz. Bizim yaylalarımız inan ki doğa turizmi açısından dünyanın en güzel yerlerinden biridir. Kültür açısından inanç turizmi yaratabilirsiniz Dersim’de. Buyurun, “Munzur gözeleri” diyoruz, yılda yüz binlerce insan ziyaret ediyor.

Korkunç bir inanç turizmi potansiyeli var Dersim’de. Dersim’de tarihi yapılar çok azdır, onları da araştırıyoruz, onların da peşindeyiz. Birçoğunun tescillenmesi için bakanlığa, kültür müdürlüğüne yazdık, tescillenenler oldu. Alternatif de sunuyoruz. Dersim’in bitkileri de var. Dersim bitki sayısına göre belki bölgenin, belki Türkiye’nin en zengin alanıdır. Yurtdışındaki bir arkadaşımızın kurduğu bir derneğin çabasıyla daha geçenlerde iki kenger türü keşfedildi. İsviçre’de “Sosmunzur” diye bir dernek. Arkadaşlarımızın burada üniversiteyi zorlamasıyla iki tane yeni kenger türü keşfedildi ve bunlar uluslararası literatüre kaydedildi bilimsel olarak. Birine “Gundelia Munzur” diğetine de “Gundelia Dersim” adı konuldu.

• Çıktı mı bu iki kenger mahsulü bu yıl? Martta çıkıyor genelde.

Çetinkaya: Çıkması olabilir. Munzur Vadisi’nde çıktı, Ovacık’a yakın bir yerde görüldü. Aslında vardı önceden, yok değildi bunlar, ama bilinmiyordu, tescillenmemişti. Bu sene Vali Bey’le görüşmeye gittik, kendisine bir belge sunduk, avcılığın yasaklanması konusunda gösterdiği duyarlılıktan dolayı. Orada da Dersim’deki bitkilerin kayıt altına alınması için çalışma başlatıldığını öğrendik. Bizler baraja karşı mücadele ederken, tamam, bir tepki geliştiririz, ama elimizde neden istemediğimizin sağlam verileri olmak zorunda. Bunlardan biri de işte biyolojik çeşitliliğimizdir, bitkilerimizdir, yaban hayatıdır. Dersim öyle zengin bir bölge ki Türkiye ve Dünya’da nesli yok olmak üzere olan birçok canlıyı barındırıyor. İnanamazsınız, Afrika göçmen kuşları var burada. Onları fotoğraflıyoruz. Kelebekleri, kuşları görüntüleyen arkadaşlarımız var. Burada sürüngenler var. Mesela iki çeşit dağ keçisi var. Koruma altına alınan türler arasındadır. Ur kekligi. Ben inceledim mesela. Türkiye’de nesli tükenmek üzere gösterilmiş, ama Dersim bölgesi gösterilmemiş. Ur kekligi Dersim’de var, henüz kayıtlara geçmemiş, geçmek zorunda. Su samuru her yerde yok, Dersim’de var. Onun dışında akbaba var, bir sürü hayvan türü var. Yırtıcı ayısı, kurdu, çakalı, tilkisinden tut bir sürü sürüngen türü var. Bunlar önemli şeyler. Munzur dağlarında, Munzur göllerinde bir kurbağa çeşidi gördük. Buzul göllerinde yaşayan bu kurbağalar bir ara bir dergiye konu olmuştu, oradan takip ettim. Kurbağanın kışın öldüğü

yazıyordu. Kışın tamamen ölüyor, sadece ayağında bir tane pıhtı kalıyor ve o pıhtı baharda o kurbağaya yaşam veriyor.

• Ölü kurbağa yeniden mi canlanıyor? Çok ilginç!

Çetinkaya: Donuyor, sadece bir kan pıhtısı kalıyor. Baharda pıhtı tekrar kurbağaya hayat veriyor. Munzur Dağları'na kış on birinci ayda gelir. On birinci ayda o kurbağa kış uykusuna kesin yatıyordur. Hatta on birinci ay geçtir, çünkü Munzur Dağları'na bazen onuncu ayda kar yağar. Yatıyordur ve haziranın ortasında tekrar diriliyordur. Çünkü haziranın ortasına kadar orası kar. Düşünün, o kurbağanın bir türü de belki burada yaşıyor.

• Peki Dersim'de sivil toplum da böyle bir pıhtıdan tekrar canlanıyor mu? Geçmişle kıyasladığınızda sivil toplumda bir çeşitlilik var mı bugün?

Çetinkaya: Dersim çok politik bir yer. Dersim insanı siyasal açıdan çok farklı renklere bürünmüş durumda. Önemli olan bunları birleştirebilmektir. Bunun başarılması mümkün olabilir. Şu an toplum siyasal olarak katmanlara ayrılmış durumda, ama özünde hepimiz biriz, aslında herkes bunu çok iyi biliyor. Daha doğrusu dağınık pıhtılarız aslında, bu dağınık pıhtılar bir araya gelip bir vücut olacak mı, onu zaman gösterecektir.

• Şehrin girişinde ve her tarafında çeşitli bez dövizler var. “Katilimizi tanıyoruz” veya “Celladımı tanıyorum” gibi ...

Çetinkaya: Bizler küçükken Kürdistan'da da Türkiye'nin her tarafında da özellikle celladımız dediğimiz Atatürk'ün sevdirmesiyle büyüdük, onun hayatıyla büyüdük. Hatırlıyorum, küçükken bir defasında ağlamıştık bir törende. Bunu çok yerde görüyoruz. Çünkü o kadar kötü bir eğitim veriliyor ki insanlara... Ben kırk iki yaşındayım, annem olsun, köylerimizdeki insanlar olsun Dersim 38 Katliamı'nı her zaman anlattılar bize. Her zaman. Ama Dersim'de gariptir ki her zaman Kemalizme bir sarılış vardı. Şu an göremiyorsunuz, ama yirmi yıl önceye kadar bütün dükkânlarda Atatürk'ün çerçevesi resimlerini görürdünüz. Tabii ki Dersim insanı mutlaka ve mutlaka celladını biliyordur. Zilan'da, Ağrı'da, bu coğrafyanın birçok yerinde, Şeyh Said İsyanı'nda olduğu gibi birçok yerde herkes celladını biliyordur. Dersim insanı da celladını çok iyi biliyordur, çok iyi tanıyor. Devletin geçmişte uyguladığı politikalar farklı boyutuyla şimdi sürüyor. Geçmişte Dersim insanını bitirmeye dönük soykırım gerçekleştirdi, şimdi farklı şeyler ortaya çıkıyor. Dersim bir avuç insan oldu şu an. Dersim nüfusuyla ilgili araştırma yapıyorum, Dersim'de şu an 85.000 nüfus var. Bunun 61.000'i yerli kütüğe kayıtlı olan insanlar, 23.000'i yabancı. Birçok defa sivil toplum kuruluşlarının hepsinin bir araya geldiği, belediye başkanlarının da bir araya geldiği toplantı-

da dile getirdim. “Arkadaşlar,” dedim “çok ciddi bir nüfus sorunu yaşıyoruz. Herkesin gelip Dersim’de yaşama hakkı, seyahat etme hakkı, iş kurma hakkı var, ama buradaki politik bir şey” dedim. Bilinçli bir şekilde gelenler de çok, memur olarak gelenler de var. Dersim’de nüfusumuz gittikçe azalıyor. Geçmişte katliamla yok edilemeyen Dersim şimdi göç ettirildi.

1965’te 156.000 olan nüfus şu an düşmüş 85.000’e. Bir yirmi yıl sonra belki burada azınlığa düşeceğiz. Çok ciddi bir tehlike var. Bu da bir nevi soykırımdır. Şunu düşünelim, Dersim özgür bir bölgedir. Alevi inancı itibariyle, Kızılbaz Alevi Kürt kimliğiyle çok farklı bir bölgedir. Bunu kabul etmek lazım. Bunu dünya biliyor. Böyle özgün bir yapıyı yok etmek bence büyük bir insanlık suçudur. Düşünün, bir hayvan türünün yaşatılması için milyonlarca dolarlık projeler yapılıyor, ama biz burada bir kültürü, bir dili, bir inancı yok eden bir devlet politikası izliyoruz. Çok tehlikeli. Onun için, “Dersim katilini tanıyor mu?” diye sorarsanız, evet, biz gerçekten katilimizi tanıyoruz.

BEDENSEL ENGELLİLER DERNEĞİ TUNCELİ ŞUBESİ

ORHAN ÇİÇEK ve Beş Dernek Üyesi

Sabahki görüşmeden sonra Tunceli Üniversitesi'ndeki Newroz kutlamalarına gidiyoruz. Üniversitenin girişindeki bez dövizde Berkin Elvan'ın kocaman bir resmi asılı, üzerinde "Berkin Elvan Ölümsüzdür" yazıyor. BDP Dersim Belediye Başkan Adayı Nurhayat Altun öğrencilere bir konuşma yapıyor:

"Kendinizi küçümsemeyin, Kürt özgürlük mücadelesi sizler gibi bir avuç öğrenciyle başladı..."

Sonra öğrencilerle birlikte büyük Newroz ateşi yakılıyor. Hemen karşıımızdaki tepede yazan "Güçlüyüz, Cesuruz, Hazırız, Komando" yazısına inat barış için çekiliyor halaylar.

Halaylara bir müddet eşlik ettikten sonra, Tunceli'ye "Dersim" isminin geri verilmesini beklediği için henüz kendi yerel derneğini kuramamış olan Bedensel Engelliler Derneği Tunceli Şubesi'ne gidiyoruz.

Belediyenin hemen arkasında iki odalı bir prefabrikte kurulu dernek. Üç kadın ve üç erkek engelli karşılıyor bizi. Toplantı yaptığımız odada koca bir kurdeleye sarılmış bir engelli arabası, bir tane de tekerlekli sandalye var.

Oldukça karamsar ve umutsuz görünen bu insanlarla Dersim'de engellilerin sorunlarını görüşmeye başlıyoruz.

Savaşın olduğu yerde engellilik de olur

Şeyhmus Diken: Bedensel Engelliler Derneği'ni Dersim'de, Tunceli'de hangi ihtiyaçtan örgütlediniz? Hangi tarihte başladınız?

Orhan Çiçek: 1999'da başladı. Amacımız engellilerin Dersim'de de toplumda da var olduğunu ispatlamak. Çoğu engellimiz dışarı çıkamıyorlardı. Gezemiyorlardı şehirlerde.

Nurcan Baysal: Kaç üyeniz var?

Çiçek: 2005'te bir çalışmamızda 2.200'ün üzerinde üyemiz vardı. Şu an resmi kayıtlarda doksan beş üyemiz var.

Baysal: Azaldı mı o zaman?

Çiçek: Azalmadı da uzun zamandır bir çalışma yapamadık imkânlar el vermediği için. Köylere gidemedik. Birçok engelliye de ulaşamıyoruz.

Diken: Üyeleriniz ve hedef kitleniz doğuştan, hastalık veya kaza sonucu engelli olan insanlar mı yoksa yaşanan savaş nedeniyle engelli olanlar da var mı?

Çiçek: Öyle bir ayırım yapmıyoruz, bütün engellileri alıyoruz üye olarak.

Diken: Nasıl iletişim kuruyorsunuz? Engelli arkadaşlar kendileri mi sizin derneğinizi buluyor? Siz mi bir yerden duyum alıp onlara ulaşıyorsunuz?

Zülfikar Öncü: Biz sosyal medyadan da ulaşmaya çalıştık engellilere. Twitter ve Facebook sayfalarımız var. İnternet sitemiz var, oradan duyurmaya çalışıyoruz. Başka yerlerden de duyum alıyoruz. Kendi araştırmalarımız da var tabii. Araştırıp belirliyoruz. Nerede hangi engelli kardeşimiz varsa ulaşabiliyoruz.

Çiçek: Bir düşüncemiz var, köyleri gezeceğiz. Kaç engellimiz olduğunu, nelere ihtiyaç duyduklarını tespit edeceğiz.

Baysal: Dersim çapında engelliliğin oranı ne? Boşaltılmış bölgelerde çok çalıştım, köylerde. Buralarda Türkiye geneline göre engellilik daha yaygın.

Çiçek: Dersim'de 2005'te yaptığımız bir çalışma var. Toplam 2.003 engelli var. Bu, 2005 nüfus sayımına göre. O nüfus sayımında engelliler de belirleniyordu. Ama bunlar karma engelli, hepsi bedensel engelli değil.

1999'dan bu yana dernek tabela olarak var, ama işlevsel açıdan çok iç açıcı olduğumuzu söyleyemeyiz. Çünkü burası bedensel engelliler derneği, ama bütün engel gruplarına da elinden geldiğince hizmet vermeye, engellileri topluma kazandırmaya çaba gösteren bir dernek aynı zamanda. Ama maddi imkânsızlıklardan dolayı çok istenilen seviyede değiliz şu an. En ufak bir kitapçık, bir broşür çıkaramıyoruz. İnsanların ilgisizliği yüzünden bir sürü işlerimiz kısıtlanıyor, ulaşım sorununuz var.

Dersim'de özellikle 90'lardaki çatışmalarda köylerde ve dağlarda kullanılan bombalar ve kimyasal silahlar yüzünden birçok engelli çocuk doğumu yaşandı, ama Dersim'de yeterince duyarlılık yok. Aslında Engelliler Derneği'nin temel engeli duyarsızlıktır. İnsanların engelliye sadece acıma üzerinden bakmasıdır. Dolayısıyla kendimizi yeterince ifade edemiyoruz. İstiyο-

ruz ki sorunlarımızı tartışabileceğimiz kendimize ait platformlar olsun. Sorunlarımızı, duygularımızı yazabileceğimiz dergilerimiz, kitaplarımız olsun.

Yaşadığımız yere bakın, prefabrik. Sivil toplum kuruluşlarının dönüp baktığı zaman başını öne eğmesi gereken bir ortamda yaşıyoruz. Devrimciliğin, ilericiliğin, okumuşluğun ve eğitimin en yüksek olduğu bir toplumda biz şuna inanıyoruz: Toplumlarda engellilik düzeyiyle bir toplumun eğitimini, kültürünü ölçebiliriz. Ama maalesef Dersim’de gerekli özeni göremiyoruz. Koşullarımız çok zor.

Baysal: Dersim’de farklı engellilik türleri var, mesela kimyasal silahlardan kaynaklanan engelli doğumlardan bahsettiniz. Türkiye’de engelli camiası buradaki savaştan kaynaklı engellilikle ilgileniyor mu?

İsmi veremeyen bir üye: Hayır. Zaten Dersim çok gelişmiş, çok dışarı açılmış bir şehir değil. Her anlamda. Sadece engellilik anlamında değil. Diğer sivil toplum kuruluşlarına da gidin. Onlar da dışarıdaki sosyal alanlarla kopuk olduğunu söyleyecekler.

Baysal: Sizin anlattığınız bu engellilik türlerine nasıldır tepkileri?

İsmi veremeyen bir üye: Gerçekten Dersim’de yaşamak başlı başına bir sorun. Ulaşım başlı başına bir sorun. Biz daha Dersim’de kendimizi kabullendirip Dersim’de belli bir yere koymamışsak Türkiye genelinde veya metropollerde bir engelli derneğinin sadece bir kolu olmanın dışında hiçbir şeyimiz yok. Bakın ne yapıyorlar? Kocaman bir araç yollamışlar, bu aracı yollar kenarında dünyanın reklamını yaptılar, “Dersim’de engellilere yardım ettik,” diye. Bu aracın Dersim şartlarında kullanılabileceğini düşünmemişler.

Daha üç-dört sene önceye kadar engellilere özürlü diye ikinci sınıf insan muamelesi yapılırdı, engellilik daha yeni kullanılan bir terimdir. Fiziki şeklimiz bizi sadece diğer insanlardan özel kılan bir özellik olmalıdır. Bir engel olmamalıdır. Hangi arkadaşımızı şuraya oturtsak bir parka girmesi sorun olacak, bir lokantaya gitmesi sorun olacak.

Baysal: Tekrar sormak istiyorum. Türkiye’deki engelli camiası buradaki özel sorunlarınızla ilgileniyor mu?

İsmi vermek istemeyen bir üye: Hayır, ilgilenmiyor.

Baysal: Dersim’deki özel engellilik türlerini kayıt altına alabiliyor musunuz?

Çiçek: Genel merkezle illerdeki dernekler tamamen bağımsız çalışıyor. Sadece resmi olarak Ankara’daki genel merkeze bağlı bu tür dernekler. Tüm illerde böyle.

Baysal: Ama hiyerarşik bağınız yok, kendi kararlarınızı kendiniz alıyorsunuz.

Çiçek: Evet, kesinlikle.

Baysal: Kaynak aktarıyorlar mı?

Çiçek: Her dernek kendisini idame edecek diye bir şey var. Halbuki böyle değil.

Baysal: Peki nasıl kaynak buluyorsunuz?

Çiçek: Vallahi hiçbir kaynağımız da yok. Ya gelen bağışlardır ya bir konser ya bir tiyatrodur. Öyle şeyler de burada zor oluyor nüfusun az olması nedeniyle. Bu dernek 2009'da kuruldu. Şurada bir merdiven altındaydı derneğimiz. Buraya birkaç yıl önce taşındık. Biz bu derneği kurmadan önce hiçbir engelli bu sokakta gezmiyordu. Biz arkadaşlarımızı getirdik, sokaklara çıkardık. Festivaller, yürüyüşler düzenledik, sesimizi duyurduk.

İnsanlar bizi tanımaya başladı. Derneğin böyle bir faydası var. İnsanlar sosyal haklarını, siyasal haklarını, hiçbir haklarını bilmiyorlardı. Bu tür bilinçlendirmeler yapıldı. Sonra kendi çabalarımızla tekerlekli sandalye, baston, her türlü ihtiyaçlarını dernek aracılığıyla karşıladık. Genel merkezden hiçbir destek olmadı. Arkadaşlarımızın çalışmalarıyla oldu. Herkes zaman ayırdı. Ama bir tek şey var: Kesinlikle hiçbir siyasi partiye, hiçbir şeye yakın değiliz. Seçimden seçime hatırlanmak bizim zorumuza gidiyor.

Baysal: Kamunun ve Kürt siyasal hareketi bu konuya ilgisi nasıl?

Çiçek: Dedğim gibi, seçimden seçime hatırlanıyoruz.

Diken: Tunceli'de, Dersim'de sivil toplum örgütlerinin veya "Yerel Gündem 21", "Kent Meclisi" veya platformlar zaman zaman bir araya gelmiyorlar mı?

Öncü: Biz öyle bir şey görmedik. Bir Sendikalar Platformu var.

Çiçek: Daha öyle bir teklif almadık. Mesela bir festival olur, hiç bizim görüşümüzü almazlar.

Öncü: Şu an hiçbir toplantıda Bedensel Engelliler Derneği platforma davet edilmedi.

İsmi: vermek istemeyen bir üye: Yerel gündem zaten yok.

Baysal: Yerel Gündem burada yok mu?

Çiçek: Bir-iki tane radyomuz var sadece. Yerel televizyon kanalı yok.

Baysal: “Dersim’de çok etkin,” dediler sizin için.

Çiçek: Ciddi anlamda etkiniz. Çünkü adamlar bakım parası ne bilmiyordu, engelli haklarını bilmiyordu.

Baysal: Sahada çalışıyorsunuz.

Çiçek: Tabii ki. Ailelerin çekinceleriyle hiçbir zaman dışarı çıkmayan engellileri biz dışarıya çıkardık. Kahvaltılar, piknikler, geziler, ev ziyaretleri yapılıyor. Diğer anlamda ciddi bir çalışmamız var mı? Yok. Çünkü bu bölgede savaştan kaynaklı bir engelli arkadaşımızı biliyor muyuz? Ciddi anlamda bilmiyoruz.

Öncü: Bir bildiğimiz, Kocakoc tarafında iki arkadaşımız karakol civarında keçilerini otlatırken mayına basmışlardı. Dizlerinden aşağısı kopmuştu.

Çiçek: Çünkü oraya gidecek hiçbir imkânımız yok.

Baysal: Mayın Derneği de Dersim’in çeşitli bölgelerinde çalışmalar planlıyor. Bildiğim kadarıyla belirli bölgelerde mayın çok ciddi sorun.

Çiçek: Evet, burada gerçekten mayın sayısı çok fazla. 94’te köyler boşaldıktan sonra –bu derneği 2009’da kurduk– hiç bunun istatistiğine gitmedik. Savaşta mı yaralanmış, kazada mı yaralanmış?

Diken: Valiliğin SODES projesi olsun, AB projesi olsun, engelli örgütlenmelerine öncelikli kaynak ayrılıyor aslında. Bunları hiç denemediniz mi?

Öncü: Denedik. Muhasebe ve bilgisayar kursumuz var SODES projesiyle. Projelerden faydalaniyoruz. Daha önce İngilizce kursu vardı, takı kursu vardı. Ara ara alıyoruz, onlarda bir öncelik tanıyorlar yani.

Baysal: Diyarbakır’da Engelliler Meclisi’nin Büyükşehir Belediyesi’yle sözleşmesi var. Sanıyorum her yıl Engelliler Meclisi’nin de onayından geçiyor Diyarbakır’da.

Çiçek: Burada halk meclisleri denen şey yok. Engelli meclisleri yok, kadın meclisleri yok. Diyarbakır’a ben de geldim. Diyarbakır Bedensel Engelliler Derneği’nin basketbol takımı var mesela. Ben de gittim, hatta boyum uzun olduğu için bana da teklif getirdiler. Sık sık gidiyorum. Orada toplantılar oluyor. GAP toplantıları. Urfa’ya gittik. Oralar gerçekten etkin. Belediyeler ve insanlar duyarlı bu konuda. Belki de büyükşehirler olduğu için iş adamlarının da katkıları oluyor. Ama burada öyle bir durum yok. Mesela belediyenin önünde bir engelli rampası var, belki görmüşsünüzdür. Siz oradan çıkmayı bir deneyin. Rampa dik gidiyor. Yeni yapılan hiçbir binanın önünde engelli rampası yok.

Baysal: Kurumların üzerinde kamuoyu baskısı oluşturmak için bir çaba yok mu?

Öncü: Görüşmelerimiz oluyor, ama sözde kalıyor.

Çiçek: Mahkeme yoluna başvurmak gerekiyor bunu yapabilmek için. Biz de ona karşıyız. Sonuçta burada beraber yaşıyoruz. Konuşarak bu sorunun çözüleceğini düşündüğümüz için hiçbir zaman yasal mercilere başvurma gereği duymadık. Ama bundan sonra böyle devam ederlerse yasal mercilere başvuracağız.

Baysal: Peki bu yeri nasıl yaptınız, kamu mu destek verdi?

Öncü: Belediye verdi, evet. Isınmasıyla suyu belediye tarafından karşılanıyor. Ama yeri başkası yaptı.

Baysal: Barış süreci buradaki sivil toplumu ve sizlerin ruh halini nasıl etkiledi? Ayrıca engellilik üzerinde bir etkisi var mı barış sürecinin?

Çiçek: Tabii, kesinlikle var. Savaşın olduğu yerde engellilik de oluyor. Ölüm de oluyor. Bir buçuk yıldır silahların konuşmaması, insanların ölmesi, yaralanmaması tabii ki olumlu. Biz de barışı destekliyoruz Bedensel Engelliler Derneği olarak.

Baysal: Umutlu musunuz sürecin tamamlanacağından?

Çiçek: Sürecin böyle devam edeceğinden umutlu değiliz. Türkiye’de neyin ne olacağı belli olmuyor. Siyasi partilere kesinlikle güven olmuyor.

Baysal: Sonuçta Dersim savaşın göbeğindeki yerlerden biri. Burada yaşam kısmen ferahladı mı?

Öncü: Barış süreci başladıktan sonra buraya yüzlerce karakol yapıldı. Soruşturmaların azaldığını düşünüyorum da insanlar dövülüyor, insanlar sürgün ediliyor.

Baysal: Çekilme sürecini gözlemleyebildiniz mi Dersim’de?

İsmi vermek istemeyen üye: Barış süreci mi yoksa iyi bir savaşa hazırlık süreci mi o tam olarak kestirilemiyor. Çünkü burada karakolların yerleri değiştirildi. kalekollar yapıldı, var olan karakollar güçlendirildi, yetmedi yenileri eklendi, yetmedi devletin bir sürü kaynağı yine savaşa hazırlık durumuna yansıdı. Aslında başlarda çok umutluydu Dersim, herkesten çok daha fazla duyarlılık gösterdi. Çünkü savaş ortamı bitecekti. Çünkü Dersim en ağrını yaşadı. Ambargoları, ölümleri, çatışmaları yaşadı. Defalarca ezilmiş bir halk olarak barışa en fazla ihtiyacı olan halktır Dersim halkı. Ama gerçekten barış sürecinde miyiz? Yoksa iyi bir savaşa hazırlık döneminde miyiz? Bu açık-

çası insanların kafasında bir soru işaretidir. Ama tabii umuyoruz ki barış gelir. Sonuçta biz ölümlere karşı olan, gerçekten herkesin kardeşçe, birlik beraberlik içinde yaşamasını isteyen bir halkız. Ama seçimden sonra bu süreç ne kadar işler? İktidarın alacağı oyların oranının barışa nasıl yansıtacağı da çok büyük bir soru işaretidir.

Dersim’de Eski Dersim Belediye Başkanı Mazlum Aslan’la güzel bir öğle yemeğinden sonra Seyit Rıza’nın yanına gidiyoruz. Kocaman Seyit Rıza heykeli Munzur’a tepeden bakıyor. Seyit Rıza’nın kucağına çocuk Berkin’in resmi konulmuş. Seyit Rıza kucağında küçük Berkin’i taşıyor. “Berkin’e oralarda göz kulak ol Seyit Rıza!” Sonra da Dersim’in delisi mi, velisi mi, belki de her şeyi Seyusen’in heykeline bir “Merhaba!” diyoruz.

Dersim Yenigün Kadın Derneği’nin Kurucusu Fatoş Argun Taşkale ile dernekleri çok soğuk olduğu için ünlü Elma Pastanesi’nde buluşuyoruz. Bu güzel, muhteşem bakışlara sahip kadının yüzünde Dersim’in tüm hüznünü görüyoruz.

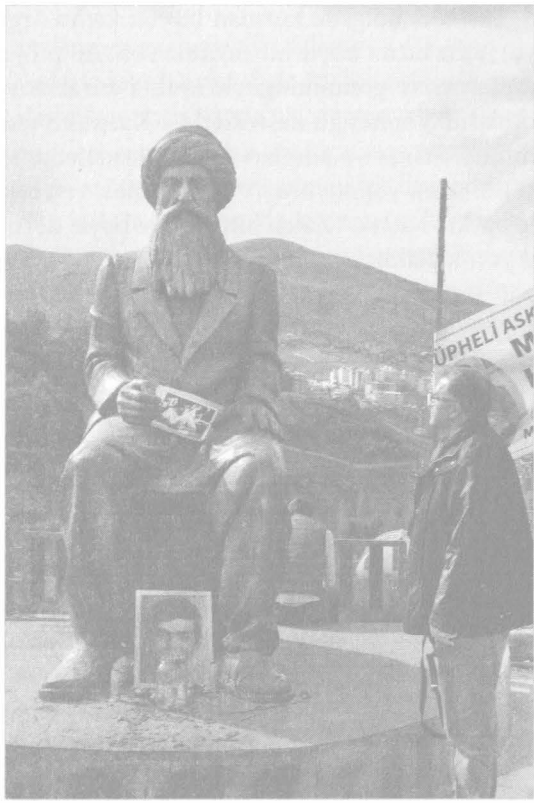
Kürt kadınının özgürlük mücadelesi kadın hareketine misyon biçti

• Dersim Yenigün Kadın Derneği’nin hangi tarihte kurulduğunu ve neden böyle bir derneği kurma ihtiyacı duyduğunuzu anlatır mısınız?

Fatoş Argın Taşkale: Derneğimiz yaklaşık dört yıl önce kuruldu. Dersim küçük bir yer. Birçok şeyle beraber büyük şeylere kafa tutmuş bir il. Muhallif kimliği de var tabii. Devrimci, demokrat, Alevi, aynı zamanda Kürt. Birçok mücadeleyi içinde barındıran... Ama bütün bunlarla birlikte kadın meselesinde, gençlik sorununda, çocuk istismarında, bunun gibi birçok meselede biz çok yüzeysel kaldığımızı düşünüyoruz.

Bir dönem “Kadın özgürdür,” diye bir söylem gelişmişti burada. Çok rahat bir şekilde sokağa çıkma, istediğini giyebilme özgürlüğüydü bu. Belli kalıplara sıkıştırılmıştı. Evdeki, işyerindeki, sokaktaki, mahalledeki, köydeki kadının neler çektiğini bilmemize rağmen üstü örtüldü. Aslında bütün

örgütler, AKP'sinden tutun CHP'sine bütün siyasi partiler, kimi zaman kadın örgütleri bile bunu böyle lanse etti, ama Dersim'de kadın hiçbir zaman özgür olmadı. Evet, istediğimizi giyinebildik, kimi zaman istediğimiz saatte çıkabildik, ama bir kadın için bu özgürlük değildir. Çünkü bölgemizde bir savaş var, ülkemizde bir savaş var. Bu savaşın yarattığı tahribatlar var. İşsizliğiyle, yoksulluğuyla, açlığıyla ve bu savaşın sonucu olan şiddetle, en fazla kadın ödemiş bunun bedelini. Çocuğu öldürülmüş, katledilmiş, köyü boşaltılmış, evleri yakılmış, zorla göçe maruz kalmışlar, işsizlik artmış, küçük evlere yedi sekiz kişi sığdırılmış. Bütün bunlar arasında kadın sıkışmış, kendini ifade edememiş, bir şekilde taraf olmuş, ama hep savrulmuş.

Derneğimiz de bunları görüp kadını mücadeleye çağırmak, örgütlemek için kuruldu. Dersim'de kadın özgürdür, ama gizli şiddetin yani evde şiddetin paylaşılmadığı, kurumlara taşınmadığı bir süreç yaşadık. Derneğimizin de dâhil olduğu bölgedeki kadın mücadelesinin sonucunda insanlar evde şiddet gördüklerinde giderek biraz daha rahat bir şekilde baroya ve yetkili mercilere gidebiliyorlar, derneğimizi ziyaret edip dertlerini anlatabiliyorlar. Düne göre biraz daha iyi gidiyor, ama yeterli değil. Çünkü kadınlara çok yoğun baskı var. Bölgede olmak bunu ikiye, üçe katlıyor. Bu yüzden kadınları esas alan bir çalışma yürütüyoruz. Bu yüzden bir örgütlenme içerisine girdik Yenigün Kadın Derneği olarak.

• Nasıl bir çalışma şekli izliyorsunuz? Proje yapıyor musunuz? Mesela SODES, AB veya elçiliklerden fon alıyor musunuz, yoksa gönüllülük temelinde mi yürütüyorsunuz ilişkilerinizi?

Taşkale: Bölgede kurulan birçok kadın örgütü projeler üzerinden gelişiyor, ama bizim böyle bir şeyimiz yok. AB projeleri almıyoruz. Aidatlarla, kadınlarımızın gönüllülüğüyle ayakta durabilen bir örgütüz. Daha çok ev kadınlarının sunduğu desteklerle... Karşılıklı maddi yönüyle... Ama asıl sorunumuz manevi. Kadınları nasıl mücadelenin içine katarız?

Biz şunu yapmıyoruz: “Size meslek vereceğiz, bu sebeple sizin için böyle bir kurs açtık.” Zaten birçok ilde böyle dört-beş örgüt var. Kadın oraya gidiyor, kalfalık, aşçılık veya buna dair şeyler öğreniyor. Halı dokuma öğreniyor, sertifikalar alıyor. Bir tane, iki tane, bir sürü sertifika biriktirmiş, hiçbir şeye yaramıyor.

Nurcan Baysal: Sertifikalı, işsiz, mutsuz kadınlar yaratıyoruz.

Taşkale: Hiçbir işe yaramıyor. Bu kentte de çok yaygın. Şimdi özellikle valilik üzerinden yürüyor bu işler. ADEM, Aile Danışma bilmem ne merkezi üzerinden yapılıyor. SODES bunu burada çok fazla yapıyor. Talep var, cünkü kadınlar çaresiz.

Şeyhmus Diken: Belki bir gün işe yarar diye. Bir umut...

Taşkale: Evet, belki bir gün işe yarar diye. Kendileri krediler çekerek, bilmem neler yaparak... Ama sonuçta ilin potansiyeli belli. Bunu kaldıracabilecek gücü de belli. Bu çok zor!

• Kurumsal ilişkiler kuruyor musunuz? Örneğin belediyeye, valilikle, sivil toplum örgütleriyle ortak iş yapıyor musunuz?

Taşkale: Evet, yapıyoruz. Şu an seçimlerde herkes “Halk meclisleri oluşturacağız,” diyor. Aslında biz Dersim Yenigün Kadın Derneği olarak bunu gerçekleştirdik. Mahallelerde kendini ifade eden ve edemeyen bütün kadınlarla birlikte mahallelerin sıkıntısı, herhangi bir kadının kendine dair bir sıkıntısı, evinin içindeki her şey... Sokaktaki çöpünden, evinde pişmeyen yemeğine kadar, kadını ilgilendiren her meselede... Kadınlar mahallelerde küçük birimler kuruyor, o birimler üzerinden biz kendi organımızı oluşturuyoruz. Ve burada birden fazla örgütü barındıran bir kadın platformumuz var. Dönemsel olsa da bir araya geliyoruz. İçerisinde belediye de var. Zaten belediyeye sürekli iletişim halindeyiz. Kadınların talepleri olduğu sürece, gitmemiz gereken merciler varsa sürekli onların kapılarını zorluyoruz. Buradaki bütün kurumlarla ilişkimiz var. Ama tabii ki ne kadar yardımcı oldukları tartışılır.

• Yeriniz derneğe mi ait? Giderlerinizi nasıl karşılıyorsunuz?

Taşkale: Kiradayız. Aidat yoluyla karşılıyoruz.

• Kaç üyeniz var?

Taşkale: Yüz üyemiz var şu an. Kamu emekçileriyle falan yüz elli, yani etrafımızda iki yüz kadın var. Kadınların kendilerini ifade edebilecekleri çeşitli etkinlikler yapıyoruz. Mesela, altı ay boyunca “Ayda bir sinema” diye bir etkinliğimiz oldu. Çeşitli film gösterileri yaptık kadın temalı, savaş temalı. Savaşta kadınların mücadelesini anlatan, kadın ve barış temalı bir film etkinliğimiz oldu her ay. Kadınları ayrıca kültürel yaşama da katmaya çalışıyoruz.

Kadın Dersim’de hiçbir şekilde özgür değil. Dört duvar arasında sıkışmış. Evinden çıkıp bu kafeye geldiğinde bulabildiğini bulabiliyor. Onun dışındayken bir şey bulamıyor. Mesela sineması yok. Kadının belki her ay bir sinemaya verecek parası yoktur. Elimizden geldikince çeşitli kurumlarla ilişkiye geçerek, kimi zaman ücretsiz, kimi zaman çok cüzi miktarlarla bir şeyler yapıyoruz. Mesela tiyatro etkinlikleri yapıyoruz. Senede iki defa bu kente kadını ilgilendiren meselelere ilişkin tiyatrolar getiriyoruz. Konserler düzenliyoruz. Mesela kentte meme kanseri çok yaygın. Bunun için sadece KETEM bir çaba içerisinde. Birçok kadın mesela bunu bilmiyor. Derdini anlatabileceği yeri bilmiyor.

Baysal: Meme kanserinin yaygın olmasının özel bir nedeni var mı?

Taşkale: Zaten Türkiye genelinde yaygın. Sağlık Müdürlüğü’ne yazdık buna ilişkin. Kimse cevap vermedi. İlde sadece meme kanseri değil, genel anlamda bir kanser yaygınlığı var. Artık kentte insanlar kanserden ölüyor. Eskiden tansiyondan ölüyordu mesela.

Diken: Kalpten de!

Taşkale: Evet. Ama artık birinci sebep kanser. Üç hastadan ikisi kanser burada. Biz şuna da bağlıyoruz: Siyasi konjonktür dediğimiz şeyi bütün ağırlığıyla yaşıyor kadın. Kadın bütün gücüyle mücadele veriyor. Ve burada çok fazla kimyasal silah kullanıldı. Çok ilginç, ilginç şeyler... Bir dönem topraklara tırtıllar bırakıldı. Toprakları zehirledi mesela o tırtıllar. Ağaçları yediler. Şimdi bütün bu şehirde besleniyoruz biz ister istemez. Meme kanseri de biraz beslenmeyle alakalı bir şeymiş, öyle söylendi. Sağlık Müdürlüğü’ne veya Valiliğe iki defa yazdık. “Bu neden oluyor?” diye. Cevap verilmedi. Hiçbir zaman da verilmek istenmedi. Buna ilişkin hiçbir araştırma yapılmadı.

• Genel olarak Türkiye’deki kadın hareketiyle ve feminist hareketle beraber misiniz?

Taşkale: Ayrı düşmüyoruz. Akıllı eren, kadın için mücadele eden, örgütlenen herkesle birlikte olmaya özen gösteriyoruz aslında. Kadın meselesine bakışı çok farklı olsa da mesela farklılıklarımızla yan yana olmak zorunda-

yız. Dersim’de de bu böyle. Ülkede de böyle olması gerekiyor. Çünkü gücümüz zaten belli. Küçümsemiyorum gücümüzü, ama yeterli değil. Bunun için daha fazla yan yana durmamız lazım. Mesela ilimizde son dönemlerde çocuk istismarı artıyor. Geçtiğimiz günlerde Pertek’te on iki yaşında bir çocuk korucu tarafından taciz edildi. Ovacık’ta dört yıl önce zihinsel engelli bir kız çocuğu taciz edildi. Bunların davaları hâlâ sürüyor ve o davalara ne sanık ne de sanığın avukatları katılıyor. Sadece mağdurun avukatları ve hâkim tarafından bir şey geliyor. Hâkim resmen sanıkları savunuyor bize karşı. Kadın hak savunucuları karşısında devlet bu kadar güçlüyken “Kadın sorununa ideolojik anlamda şu şöyle bakıyor, bu böyle bakıyor,” diye ayrıştırma lüksümüz yok bizim. Mesela barış için kadın girişimiyle birlikteyiz. Onların Dersim ayağını oluşturuyor Dersim Yenigün Kadın Derneği. Çeşitli illerde yaptıkları faaliyetleri Dersim’de hayata geçiriyoruz. Onlar adına çeşitli etkinlikler, panayırılar düzenledik. Bizim asıl meselemiz kadın. Kadını mücadeleye nasıl katarız? Mücadeleyi nasıl ilerletiriz? Bunlar için çaba sarf ediyoruz.

• Kürdistan’da yürütülen otuz yıllık mücadelenin bir artısı da kadının evinden sokağa taşınması, mücadelenin aktörü haline gelmesi ve erkeklerle eşitlenmesi oldu. Buna rağmen, Kürdistan’da siyasetin tavan yaptığı Dersim gibi bir şehirde kadın neden özgür değil?

Taşkale: Dersim bölgeden biraz farklı bir yapıya sahip. Mesela geçtiğimiz 8 Mart’ta kadınlar buraya gelmişti, onlarla sohbet etme şansını buldum. “Barış gelirse ne olacak?” diye sordum. Kadın bana çok ilginç bir şey dedi: “Bir yandan seviniyorum, ama bir yandan üzüliyorum buralara gelemeyebilirim diye.” Nedenini sordum. Altmış yaşında bir kadın dedi ki “Bu mücadele beni evimden sokağa taşıdı, yani ben Dersim’i de gördüm siyaset sayesinde. Yarın barış geldiğinde, evet, mücadele devam edecek, ama bu kadar canlı olacak mı?”

Kürt kadınının özgürlük mücadelesi aslında bütün kadın hareketlerine önemli bir misyon biçti. Şimdi Dersim’de de kadınlar bir şekliyle özgür, sokağa çıkabiliyor, bir şekliyle kendini ifade edebiliyor çeşitli yerlerde, istediği zaman dernek kurabiliyor. Mesela iki dönem belediye başkanı seçildi kadın burada. Öte yandan, devletin de burada bir politikası var. Burada fuhşu, madde bağımlılığını geliştirdi. Kadını eve kapatmak için yaşlılara bakım ücreti ödemeyi yaygınlaştırdı. Bütün bunlar içerisinde kadın bir şekliyle nasıl ayakta durabileceğini düşünmeye başladı ve kimi zaman bulduğu işe sarıldı, kimi zaman eve kapanmak zorunda kaldı, kimi zaman köyüne sığınmak zorunda kaldı ve bir şekliyle mücadelenin dışına taşmak zorunda kaldı. Çünkü çok yoksul bir kentte olmaya başladı. Bu sebepler kadınlar için mazeret olmaya başladı. Erkekler için de kadını eve kapatmanın bahanesi olmaya baş-

ladı. Bunu devrimciler yapmadı. Belki isteyerek, belki istemeyerek, ama yapmadı. Demokrasi mücadelesi yürütenler de yapmadı, ama Dersim’de kadınlar bunu bilerek artık daha güçlü kendi meselelerine sarıldı. Otuz ilde savaş var. Savaşın mağduru, kadınlar. Köyleri yakıldı, boşaltıldı. Bunu bile bile daha akıllı, daha bilinçli ve daha örgütlüler. Durum bu. Sizin demin kastettiğiniz Kürt kadınının özgürlük mücadelesiyle birlikte aslında bir heyecan yarattı bize ve önünü açtı bir şekliyle. Batı’da da mesela işçi eylemlerine baktığınız zaman...

• Köylerde mi çalışıyorsunuz?

Taşkale: Gücümüz yettiğinde merkezde işimizi yapıyoruz, ama köylerden de çeşitli şikâyetler geldiğinde –mesela kadın eşi tarafından dövülmüşse veya ekonomik destek alıyorsa– gidiyoruz, yapılması gereken şeyleri yapıyoruz ve çeşitli mercilere taşıyoruz. Ekonomik koşullar elverdiğince, gidebildiğimiz kadar yere gidiyoruz.

• Peki sizin o kadına sorduğunuz soruyu size sorsak ne cevap verirsiniz?

Barış geldiğinde ne olacak?

Taşkale: Ben barışı çok merak ediyorum. Nasıl bir şey olacağını merak ediyorum. Kadınlar açısından şu gözyaşının bittiğini düşünüyorum. Ben bugün otuz yaşında bir anneyim. Üç yaşında çocuğum var. Çok merak ediyorum, çünkü biz savaşı bütün boyutlarıyla çektik. Belki ben çok yakınımnda birini kaybetmedim, ama çok dostumu, çok yoldaşımı, komşumu kaybettim bu savaşta ve on yıl boyunca yaşadım bunu. Yedi yaşından beri taşınmalı sistemle şehre geldim. Gözümün önünde öğretmenlerim tutuklandı, bir şekilde bir yerlere götürüldüler devlet tarafından, evim sürekli basıldı.

Diken: Siz de öğretmen misiniz?

Taşkale: Hayır, ev hanımıyım, ama aynı zamanda siyasetin içindeyim. Bütün bunlarla birlikte mağdur yaşadım, ama liseye geldiğim zaman daha örgütlüydüm. Devrimci hareketin, sosyalist hareketin daha canlı olduğu bir dönemde biz bunları yaşadık, “Bu sorunun adı Kürt sorunuymuş,” diye konuşmaya başladık. Bu ülkeye gelecek olan barışı çok merak ediyorum.

• Gidişat umut veriyor mu size?

Taşkale: Bana umut veriyor. Bu umudu Kürt halkı veriyor bana. Devlet, AKP değil. Geçtiğimiz günlerde buraya gelen o yetmiş yaşındaki kadınların direngenliği bana umut veriyor. Ya da derneğimize üye olan kadınların direngenliği. Ama barışın geleceğine inanıyorum. Eninde sonunda ülkemize barış gelecek, dünyaya barış gelecek.

Baysal: Fatoş, herkes senin kadar genç mi bu dernekte?

Taşkale: Evet, ama biz daha çok ev kadınları üzerine çalışma yürütüyoruz. Burada bir şekliyle çalışan kadın kendini ifade edebiliyor. Sendikalarda, çeşitli kurumlarda kendini var edebiliyor, ama kadınların daha çok mahalle-ye sıkışmış hayatları. Ev, koca, çocuk, komşuyla gününü geçiriyor. Biz o kadını sokağa çıkarmak istiyoruz, çeşitli alanlara taşımak istiyoruz, onun söz sahibi olmasını istiyoruz. Asıl hedefimiz daha çok mahalledeki, köydeki kadınlar. Üyelerimiz arasında öğretmen, hemşire, gazeteci, hepsi var, her inisiyatiften kadın var.

• **Kapitalist dünya aslında o mahalle ve sokak kültürünü biraz öldürmedi mi sizce?**

Taşkale: Kadın mahallede sonuçta. Ben onu buraya taşıyamıyorum. Dönemsel etkinlikler yapıyoruz mesela, kadın sinemaya gelemiyor, ben sinemayı onun ayağına götürüyorum. Götürmek zorundayım. Ona farklı bir dünyanın olduğunu göstermek zorundayım.

• **Ne yapıyorsunuz? Mesela mahallede bir ortak yaşam alanı belirliyorsunuz, orada onlara film mi gösteriyorsunuz?**

Taşkale: Bir ev belirliyoruz mesela. O evde televizyonumuzu açıyoruz, bir film izlemeye başlıyoruz, onun üzerine tartışıyoruz. Kadın sokağa inmediği takdirde ben kadına gitmek zorundayım. Zaten kapitalizm kadını evine kapatmış vaziyette. Burada özürlü çok mesela. Burada saygısızlık sayıldığı için yaşlıları huzurevine vermezler. Kadın kendisi bakar. Bu kadının boynuna kalmıştır ve kadın onun yüzünden eve kapanmıştır. Bunu devlet bir şekliyle çözmek zorunda, yani hastaneyse hastane yapmak zorunda, belli şeyler yapmak zorunda. Mesela Tayyip bunun için –Dersim’de de bu çok yaygın– o mecburiyetini anlayıp hasta bakım ücreti vererek kadını heveslendiriyor, onu eve hapsediyor. Biz de onun yanına gitmek zorundayız. Mahalledeki kadınla birlikte olmak zorundayız.

• **2014’te Dersim’de bir sivil toplum kuruluşu olduğunuz için hâlâ baskı görüyor musunuz bir yerlerden?**

Taşkale: Baskı çok şeyimizi engelledi. Mesela geçenlerde Dersim Yenigün Kadın Derneği olarak birçok kadınla beraber bir taciz meselesinin takibi için mahkemeye gittik ve bizzat hâkim tarafından tehdit edildik. “Bize güvenmiyorsanız gelmeyin,” dedi. Kapının önü hiç olmadığı kadar sivil polisle doldu. İstedikimiz zaman sokağa çıkıyoruz, ama hemen soruşturmalarla, çeşitli tutanaklarla geri dönüyor karşımıza. Mesela bir eyleme katıldığım için, sadece bir eylem için, dört farklı yerden soruşturma açıldı bana. Birçok kadına

oldu bu. Çok gereksiz, ceviz kabuğunu doldurmayan, önümüzü kesen, bizi sindirmeye çalışan...

- **Son olarak, nasıl bir Kürdistan hayaliniz var?**

Taşkale: En başta kadınlar için eşit, özgür, barış dolu, hiçbir annenin ağlamadığı, gözyaşı akıtmadığı, kendi evladının kemiklerini aramak zorunda bırakılmadığı bir Türkiye istiyorum, sadece Kürdistan değil, Türkiye istiyorum. Çünkü Türk anneleri de evlatlarını kaybettiler. Zorla bırakıldılar bir savaşın içerisine, sürüklendiler. Türk annelerinin de Kürt annelerinin de artık gözyaşı dökmesini, ağlamasını, evladını kaybetmesini istemiyoruz.

BÜLENT ÇETİN

Elma Pastanesi'nde sütlacımızı kaşıklarken geliyor Dersimspor Taraftar Derneği, namıdiğer Kızıl Şahinler'in Başkanı Bülent Çetin. Hakkında açılan davalardan dolayı mahkemeden geliyor. Bu esmer, gözleri ışıltı ışıltı parlayan genç adam sanki takımına değil, tüm Dersim'e ışık saçıyor. Hem kafe işleten hem de ayakkabı boyacılığı yapan bir adam var karşımızda. Enerjisi çok yüksek bir halk çocuğu! Asi bir kuş olan Kızılşahin sanki vücut buluyor. Sol elindeki Kızılşahin dövmesine bakarken Dersimspor maçlarındaki tezahüratlar aklımıza geliyor:

Domone Cama
Domone Dersim
Dersim'in çocukları...

Abi Erzurum'la PKK'nın maçı var

• Bize derneğinizi anlatır mısınız? Hangi ihtiyaçtan ve hangi tarihte kuruldunuz?

Bülent Çetin: Dersimspor 2009'da kuruldu. Barış süreci yeni başlamıştı, adımlar yeni yeni atılmıştı. O sürece dayanarak Dersimspor'u kurdular.

• Kim kurdu?

Çetin: Sinan Tutman diye bir arkadaş, o zamanın valisi, buradaki sivil toplum kuruluşları, bir de belediye başkanımızla beraber kurdular. İsmini de "Dersimspor" koydular.

Nurcan Baysal: Yani sürece uygun spor takımı...

Çetin: Evet, sürece uygun spor takımı! Bir işlevi Dersim ismini tanıtmak, bir işlevi de gençliğe hizmet oldu. Sonuçta önemli olan buranın gençliğine hitap etmek, buranın gençliğinden futbolcu yetiştirmek. Özellikle o dönemlerde çok aşırı yozlaşma vardı toplumda, gençlikte. Bu yozlaşmayı kırmak için bu takım kuruldu. Kurulduktan bir sezon sonra Süper Amatör'de hemen şampiyon oldu. Şu an içinde olduğumuz BAL ligine geçti. Tabii ondan sonra biz devreye girdik. İsminden dolayı toplumun her kesiminden insan destek çıktı.

Biz de sporun içinden geliyoruz. Özellikle Çarşı'dan, Fenerbahçe'nin Sol Açık grubundan, Galatasaray'ın Tek Yumruk grubundan gelen arkadaşlarımız var. Biz de bunlar gibi bir profil edinmek istedik. En önemli özelliklerimizden biri Adana Demirspor'u örnek almamız. Biraz da ondan esinlendik. Bizi cezbeden de zaten o taraftar yapısıydı. Sosyalist olması, demokrat olması, aydın olması. Bir de dünyadaki sayılı sosyalist takımlardan iki tanesi...

Diken: Mesela Atletico Bilbao var, Baskıların takımı, onun gibi mi?

Çetin: Bilbao değil. Bilbao Bask takımı, ama Livorno sosyalist. İşte Livorno'yla Adana Demirspor. Şimdi biz Dersimspor olduk. Dünyada şu an üç takımımız. İtalya'nın Livorno'su, Adana Demirspor, bir de biz, yani Dersimspor. Politik kimliğiyle öne çıkan, kendi kültürel yapısına, doğasına sahip çıkan, tam anlamıyla komün yaşamını benimseyen dünyadaki üç takım.

• Kaç Dersimli genç var takımda?

Çetin: Dersimli şu an çok az. Çünkü altyapımız yok, tesislerimiz yok, imkânlarımız yok. Altyapı kurulması için çok uğraşıldı, ama kaynaksızlıktan dolayı hiçbir şey yapamadık. Bir de futbol diğer sektörler gibi değil. Bir te-

sis yapacaksınız, en az bir trilyon para gidecek. Şimdi mesela burada tesis falan kurdular. Devlet desteğini çok aldık. Mesela Cumhurbaşkanı altı trilyon destek verdi. Vatandaş destek verdi, su faturasına falan yansıtılar. Belediye öz kaynaklarından destek verdi. Ama spor böyle bir şey değil. Sporda daha fazla ihtiyaç var. Mesela her yıl Dersimspor'un maliyeti yaklaşık bir trilyon. Her yıl maddi desteği olmak zorunda. Biz taraftar olarak herhangi bir şey de almıyoruz. Diğer takımlarda öyle değil, kulüp alır, takıma parasal anlamda desteği vermek zorundadır. Yüzde otuzunu, kırkını taraftara bütçe olarak ayırır. Bizde böyle bir şey yok. Bütçeyi biz oluşturup takıma destek veriyoruz.

Üç-dört yıllık süreçte Başkan Yaşar Molta'yla gittik. Sonraki dönemlerde, şu anki Başkanımız Erdal Güntaş'ın desteğiyle çıktık. Ondan sonra Hüseyin Can'la, bu sene yine Erdal Başkan'la devam ediyoruz. Burada öz kaynağımız olmadığı için veya üreten bir toplum olmadığımız için, bir yerden bir şey gelmediği için ancak iş adamlarının desteğiyle... Erdal Güntaş, Hüseyin Can, Yaşar Molta, Ali Aşkın gibi iş adamlarına gidiyoruz. Takıma sahip çıkıyorlar. Ama her sezon böyle götürecek değiliz. Bu takım böyle gidemez. Gelirimiz yok, hiçbir şekilde bir kaynağımız da yok.

• Dersimspor sahaya çıktığında ne yapıyorsunuz?

Çetin: Tezahürat yapıyoruz. En çok attığımız sloganlar: "Dersim'in çocukları", "Şampiyon sensin!" tarzı şeyler. Şampiyonluk havasına sokmak için. "Geliyor, âlemin kralı geliyor!" tarzı. Bir de önceden maçtan önce yapıyorduk, şimdi maçın orta kısımlarına doğru "Gündoğdu hep uyandık, siperlere dayandık!" marşını söylüyoruz. Çav Bella'yı söylüyoruz. Herne Peş'i söylüyoruz.

• Her maçta söyleyebiliyor musunuz?

Çetin: Batı bölgesine gittiğimizde söyleyemiyoruz. Mesela Trabzon'a depasmana gittiğimiz zaman söyleyemiyoruz. Nedeni, oradaki ırkçılık belası. "Apo'nun piçleri" diyorlar. Son dönemlerde gittiğimiz her yerde küfürle karşılaşırız. Dersim ismine küfürler, hakaretler... Özellikle sporla alakası olmayan bazı kişilerin yönlendirmesinden kaynaklı oluyor. Biz gittiğimiz her yerde alkışladık insanları. Alkışlarımızla protesto ettik ki bir daha yapmasınlar. Çoğu yerde de başarılı olduk. Mesela Bayburt'a ilk gittiğimiz zamanlarda burayla Bayburt zıttı. Adamlar maç başlar başlamaz başladılar bize küfür etmeye. Biz onların seviyesine düşmedik, Dersim insanının nasıl görünmesi gerekiyorsa, nasıl davranması gerekiyorsa o şekilde yaptık. Hakaretler oldu, küfürler oldu, şunlar bunlar derken bir taraftan gol atıyoruz, diğer taraftan rakibi rencide edici hiçbir harekette bulunmuyoruz. Faul yapan ken-

di futbolcumuz bile olsa kızıyoruz. Sonuçta bu bir spor. Sporun evrensel olduğunu, dostluk ve barışa gerçekten hizmet ediyorsa bu barışın bir parçası olduğumuzu söylüyoruz. Özellikle o süreçte. Şu anki süreçte de aynı şekilde. “Uğrunda ölecek kadar,” derler ya, gerçekten çocuklarımız barışa uğrunda ölecek kadar sahip çıkıyorlar. Bunun için biz de oraya gelen insanlar için barışı ne kadar istediğimizi, gerçekten birey ve toplum olarak nasıl bir karaktere sahip olduğumuzu, doğamızı nasıl sevdiğimizi... Mesela üst tribünde çöp kovamızı kendimiz koyuyorduk. Kesinlikle yere çöp atmıyorduk. Bir çekirdek kabuğunu atmazdık. Bizim nasıl bir yaşayış içerisinde olduğumuzu görsünler diye. Ve orayı temizleyip çıktığımız zaman insanlar “Bunlar farklı,” diyebiliyorlardı. Dersim insanının farklılığını gösterdik. 80-85’inci dakikada biz beş tane gol attık. Artık çocuklarımıza “Atmayın!” dedik. Bırakmadık atsinlar.

Diken: Ezilmesinler.

Çetin: Ezilmesinler. Çünkü sonuçta saygı çok önemli. Karşındaki insana saygı çok önemli. Bütün tribün Dersim, Dersim diye bağırdı.

• Nerede oldu bu?

Çetin: Bayburt’ta.

• Karşıda hakaret eden birileri var, ama sen hep örnek olmaya çalışıyorsun. Bu zor değil mi?

Çetin: Zor değil, en kolayı bu. Sonuçta biz kendimiz oluyoruz. Biz birey olarak, toplum olarak kendimizi gösterdiğimiz zaman karşımızdaki insan istediği kadar hakaret etsin!

• Yumruk atmak gelmiyor mu içinizden?

Çetin: Yani biz yumruk da atarız, ama yumruğu atacağımız yer bellidir. Yeri geldi mi tamam. Burada da çocuklarımız dayanamıyor mesela, stresleniyor, biz önde duruyoruz. Mesela geçen günkü maçta adamlar kafamızı, gözümüzü kırdılar, dünyayı ayağa kaldırdılar. Bir dünya hakaret ettiler.

• Hangi maç?

Çetin: Ağrı Patnos maçında. Biz anlamadık. Patnos’ta o muameleyle karşılaşacağımızı bilmiyorduk. Kendi bölgemizdeki insan. Mesela biz Beyazıt’a gittik. Beyazıt tribünleri hep bizimle beraber. Yedi gol attık, ona rağmen bütün tribün “Dersim! Dersim!” diye bağıırıyordu. Bizim marşlarımız çalınıyordu. Keçe Kurdanlarımız çalıyordu. Neden? Dersim’i bildikleri için. Ama bilmeyen insanlar var. Bir de yönlendirilip gelen insanlar var. İşte oranın poli-

si, oranın bilmem şeyi falan gelip bize orada o tip hakaretler yapıyorlar. İğdir'a gittik. İğdir'da sahadaki çocukların abileri tribünde bizi destekliyorlardı. Dersim'in kimliğinden dolayı.

• **Peki bu Kızıl Şahinler ismi nereden çıktı?**

Çetin: Kızıl Şahinler daha önce yurtsever bir hareketin bir grubuydu, o şekilde söyleyeyim. Ama biz onu kendimiz aldık, spor amaçlı, barışı temsil eden bir sesi olarak. Bir de biliyorsunuz asi bir kuştur. Ben de Sahana'nın torunuyum.

Diken: Kimin?

Çetin: Sahana, Dersim'in kahramanlarından. "Dersim kartalı" diye bilinirdi. İsmi Şahin, Sahana diyorduk. Ben onun torunuyum, biraz ondan da esinlendik, kendi benliğimize sahip çıkmak anlamında. Arkadaşlar öyle bir isim koydular. Biz de buna sahip çıkmaya çalışıyoruz. Ama götüreceğimiz yere kadar işte. Her şey endüstriyel futbol, bunu geçemiyorsun. Yani her şey maddiyatta bitiyor. Buradan deplasmana gidecek para bulamıyoruz. Esnafımız, belediye başkanımız sağ olsun mazot veriyorlar, yardımcı oluyorlar. Bu şekilde dışarı gidiyoruz. Ama şunu söyleyeyim, belki hareketin otuz yılda yapamayacağı çok şeyi biz orada başardık. İnanın başardık. Çünkü insanlara bizim barışa ne kadar sahip olduğumuzu, ne kadar doğru ve dürüst olduğumuzu, demokrat insanlar olduğumuzu gösterdik. Dışarı gidip futbolla bunu yaptık.

• Türkiye'de özellikle futbol dediğimiz zaman, egemen yapının, resmi ideolojinin ve para pul sahiplerinin at koşturduğu, mafya ilişkilerinin hâkim olduğu bir yapı karşımıza çıkıyor. Siz ise tam tersine muhalif kimlikle, siyasal yapısı ve argümanları bir hayli yüklü ve güçlü bir edayla bu işe soyunmuşsunuz. Bu bir zıtlık oluşturmuyor mu? Mesela iş adamlarına gittiğinizde, "Kardeşim siz zaten örgüt gibi çalışıyorsunuz. Ben size ne diye para yardımında bulunayım?" demiyorlar kı?

Çetin: Demiyorlar. Dememelerinin sebebi Dersim ismi. Bu isme herkes sahip çıkıyor. Herkesi, her kesimi kucaklıyor. Ürkütmüyor. Çünkü biz alanlarda haykırdığımız zaman onları bitiririz yani. Mesela geçen gün bizim Berkin Elvan'ın anmasını yaptık. Maskelerini taktık taraftarlar olarak. "Berkin Elvan burada!" diye bağırdı herkes. Böyle bir mesaj vermek için. Bir de "Kartal Tayyip Erdoğan!" Bu tarz söylemler... Orada haykırdığımız zaman insanlara gidiyor. Burada belki birimiz haykırırız, üç-beş tane arkadaşımız çıkar haykırır, ama orada herkes var. Yani AKP'lisi var, CHP'lisi var, MHP'lisi var, polisi var, herkes var. Haykırdığımız zaman herkes görmüş oluyor. Sonuçta insanlar istese de istemese de alkışlamak zorunda.

• Siz orta veya uzun vadede Dersimspor üzerinden bir model yaratmaya mı çalışıyorsunuz?

Çetin: Amacımız bu. Ama her şey maddiyata dayalı. Bir de tesisleşmeden. Beni bu dönem arkadaşlar sağ olsunlar belediye meclis üyeliğine koydular. İnşallah seçilirse Dersimspor'un altyapısını oluşturmaya, geliştirmeye bakacağız. Çünkü uzun vadeli düşünmeniz lazım. Dersimspor önümüzdeki sezon olmadığı zaman veya BAL liginde mücadele etmediği zaman veya başarisız olduğu zaman doğal olarak daha fazla seyirci gelmiyor. Ama mesela şu an Dersimspor potada 10 bin insan gelip maç izliyor. Bizim memleketin nüfusu kaç? Yirmi beş otuz bin. Yani hemen hemen herkes geliyor oraya. Her kesimden insan da var. Hepsini kucaklıyoruz ve istediğimizi de yapıyoruz. Sonuçta ben gidip hangi kurumun kapısını çalsam beni itemez. Yapamaz yani, çünkü ben o güce sahibim. O güç nereden gelir biliyor musunuz? Her kesimden insan olmasından gelir.

• Taraftar Derneği'nin etkilediği veya kapsamındaki insanlar sadece üyeler değil tabii!

Çetin: Hayır, şu an öyle bir gücümüz yok. Birey olarak on tane, yirmi tane, yüz tane veya iki yüz tane diye görmemek lazım. Etkilemek şu: Tribünde elimizi kaldırdığımız zaman kalkıyorlar, otur dediğimiz zaman oturuyorlar. Dersim'in her insanı orada. Küçük çocuğundan yaşlı teyzesine herkes orada. Biraz da başarı olsa, mesela üçüncü lige gitmiş olsak, profesyonel olsak, dışarıdan, Batı'dan takımlar gelecek. Batı'dan takımlar buraya geldiği zaman durumumuz daha farklı olacak. Daha da güçleneceğiz. Şu an onu yapamıyoruz. Çünkü altyapımız yok, tesisimiz yok, hiçbir şeyimiz yok. Yapamıyoruz, çıkamıyoruz, gidemiyoruz. Ama bir gidersek, o zaman orada daha farklı şeyler yapacağız. Gerçekten daha farklı olacak.

• Bu yapıya uygun futbolcu transferi mi yapıyorsunuz?

Çetin: Şu an yüzde altmış, yetmiş düzeyinde bu yapıya uygun, ama tam anlamıyla değil. Buraya Trabzonlusu, Ordulusu geliyor, Batı'dan, Akdeniz Bölgesi'nden gelen oluyor. Güneydoğu'dan gelen çocuklarımız oluyor. Geldiği zaman hepsi bir kaynaşma içerisine giriyor. Gelen gitmek istemiyor. Çünkü toplumun yapısını görüyor ki insanların anlattıkları gibi değil. Mesela arkadaş İbrahim, az önce de dedim, Trabzonlu çocuk, ailesiyle beraber sokakta rahat gezebiliyor. Eşi isterse tesettür giyinebiliyor, isterse açık giyinebiliyor, kimse müdahale etmiyor. Rahat, istediği kafede oturabiliyor. Ailesi de rahat gezebiliyor, buradaki insanların sevgisini görüyor. Tribüne geliyor insanlar, ailelerine değer veriyorlar. Mesela ufakık çocuklar bize öyle art niyetli davranıyorlar ki! Örneğin Erzurum maçındaydık, çocukları marke-

te gönderdik, sigara aldırıldık falan. O esnada bakkal soruyor, “Oğlum kimin maçı var?” “Abi,” diyor “Erzurum’la PKK’nin maçı var” Düşün yani, bu şekilde. Orada adam kızıyor, “Oğlum ne diyorsunuz?” falan. Düşün, ufacık çocuk “Erzurum’la PKK’nin maçı” diyor. Çocuk söylüyor bunu. Bir de biz oraya gittiğimiz zaman yirmi beş kişiydik, adamlar yedi bin kişiydi.

Diken: Bunları sizden önce Diyarbakırspor da yaşadı. Bursa’da, başka yerlerde...

Çetin: Keşke Diyarbakır’a sahip çıksaydık! Diyarbakır halkı çok yanlış yaptı. Saldırmayacaktı. Diyarbakır hakkında biraz daha taraftar bilinci olsaydı...

• **Diyarbakır’ın yaşadığı travmadan ders çıkardınız yani!**

Çetin: Tabii, ama Diyarbakır halkı bence yapması gerekeni yapmadı.

• **Nasıl?**

Çetin: Sonuçta saldırdılar. Mesela Bursa geldi, Bursa’yı taşladılar, kafaları- nı, gözlerini kırdılar ve ne oldu? Darmadağın oldu adamlar şimdi. Diyarba- kırspor şu an bitti. Süper Lig’deki takımı dört yıl içerisinde darmadağın etti- ler. Büyük takımlar geliyordu, mesela Fenerbahçe geliyordu, aynı muamele, Beşiktaş geliyordu, aynı muamele. Bu tip muameleler yaptığın zaman ne ola- cak? Kimse sahip çıkmadı. Ondan sonra yavaş yavaş dağılıp gitti. Biz de böy- le dağılmak istemiyoruz. Bunların tam tersini yapıyoruz. Adam geldi, “Alkış- layıp gönderelim,” diyoruz. Tamam, adamlar bize hakaret ettiler, küfür et- tiler, bizi dövdüler, kafamızı kırdılar, kırsınlar, ama biz burada onlara insan muamelesi yaptığımız zaman onların on misli kafaları kırılacak.

Diken: Bir nevi Gandivari edayla pasif direniş yapmaya çalışıyorsunuz.

Çetin: Aynen, amacımız o.

Baysal: Kadın taraftarlar ne kadar etkin? Katılıyorlar mı?

Çetin: Özellikle son dönemdeki genç kesim çok küfürbaz. Dışarıdaki maçlara gitmişler, adam mesela bir Fenerbahçe maçı izlemiştir, Beşiktaş ma- çı izlemiştir, ne kadar küfür olduğunu görünce kendi sahasında da aynısı yapmak istiyor. 4-0, 5-0 öndeyiz, adam diyor ki “Abi bu küfürlü tezahüratı söyleyelim” Yahu adamlara niye küfür atalım? Adamları yenmişsin, ezmiş- sin, her şekilde almışsin istediğini, yani amaç ne? İşte yok “deşarj olma şeyi” falan, yani bir de bastırılmış şeyleri var çocukların, özellikle 17, 18, 19 yaşın- daki çocukların. Zaten işte GENÇSEM’l kurdular arkadaşlar.

• **Nedir o GENÇSEM dediginiz?**

Çetin: Madde bağımlısına karşı... Mesela orada güzel bir şey yakalandı, ama toplum olarak sahip çıkmadık. O GENÇSEM'i de bitiririz belki de. Çünkü o çocuklarımıza zamanla psikiyatri desteği vermediğimiz sürece, finansman yaratmadığımız sürece, onlar ne yapacak? Yine aynı arayışlar içerisine girecekler. Veya işte toplum halayımızla, bir şeyimizle, kültürel etkinliklerle yoğunulmadığı sürece bitecektir. Burada hiçbir kültürel şeyimiz yok.

• **Derneğe bir baskı var mı?**

Çetin: Bir-iki sene önce ceza aldık. Yaklaşık yirmi beş kişiyi hedef aldılar, mesela bizi orada görüyorlardı. 6222 Sayılı Sporda Şiddet Yasası'ndan Trabzon bölgesinde bir takım ceza aldı, aynı şekilde biz de ceza aldık. Tribünde koltukları falan kırıp atmıştık o zaman. Futbolcuya değil, yönetime karşı yapmıştık bunu. Ondan işte yirmi beş kişi ceza aldık, benim geçen sene bitti. Hak mahrumiyetleri aldık. İşte sahaya girmeyeceğiz. Ondan sonra gidip karakolda imza atıyorduk. Bu tip şeylerle karşılaştık. Derneğe değil de taraftara bu tip şeyler oluyor. İşte çocuğun elinde meşale yanıyor, sırf yanmasın diye kaldırdılar meşaleyi, ondan bile sırf ceza vermek için verdiler. Dosyaları birleştirdiler, işte ondan önceki sezonun dosyalarını getirdiler. Yani düşünün öyle bir hale getirdiler ki... Bir dosya gelmişti, Diyarbakırspor maçındaki sorunla ilgili. Bizde hiç görülmemiş bir şey olmuştu, tribün içine, Dersimspor taraftarına gaz bombası atıldı. Diyarbakırspor'la maç yapıyorduk. Diyarbakır seyircisiyle iç içeydik. Polis gaz bombasıyla bize saldırdı. Tabii karşılık verdik. Yaralandık, iki polis de yaralanmıştı. Çok farklı şeyler oldu.

Baysal: Dersinle ilgili her konuda anladığım kadarıyla duyarlısınız.

Çetin: Duyarlıyım. Mesela dernekte bazı arkadaşlarımız DHKP-C'li, bazıları CHP'li, bazıları BDP'li, yani herkesin kendine ait bir politik kimliği var. Zaten o kimlik olmazsa var olmayız. Bir de mesela bazı şeyleri konuşuyoruz. Bir şekilde ortak bir konu bulmuşuz, aslında Dersim insanının yaratmadığı birlikteliği biz yaratıyoruz. Ama dediğim gibi, gücümüz yok, maddi anlamda gücümüz yok. Tesislerimiz, altyapımız olmadığı için bu sönük oluyor. Mesela biz bütün çevre eylemlerinde vardık. Hepsinde. Avlanınaya tepki olarak vücudumu boyadım ben ve o mücadeleyi kazandık mesela. Şu an Dersim'de avlanma yasağı var. Tek bir birey bile bazı şeyleri başarabiliyor. Onun haricinde mesela baraj eylemlerinin hepsine katıldık.

Baysal: Bir anlamda Dersim'in Çarşı'sı gibi.

Çetin: Tabii. Çarşı'yı çok politik görmüyoruz aslında biz. Sonuçta Alen Makaryan var başlarında. Biri tutuyor, işte "Yapma!" dediği zaman yapmı-

yor, ama bizde öyle değil. Başkan bana “Tribünde su atma, pet atma,” der, ama onun haricinde karışamaz. Bu hafta mesela eylem yaptık, başkan kalkıp “Yapmayın arkadaşlar, böyle bir şey istemiyoruz,” diyebilirdi, ama demedi. Dese de demese de kesinlikle yapacağız. Sonuçta, tamam, başkanım, takımı desteklemeye geliyorum, ama kesinlikle benim politik tavrıma da karışamaz.

Baysal: Barış süreci nasıl gidiyor? Sürecin akıbeti için ne düşünüyorsunuz?

Çetin: Burada mesela dün bazı söylemler oldu, işte “Barışı destekliyoruz,” falan, ama burada en çok baltalayan insanlar... Geçenlerde mesela HDP’nin seçim bürosuna saldırı oldu Pertek’te. Hatta biz taraftar olarak gidip tepki gösterecektik. Yani barışı aslında burada baltalıyorlar, burada, dışarıda değil. Burada kendi içimizde problem yaşıyoruz. Muhafızlar uzakta değil. Yıllardan beri burada yaşadık, işkencesini gördük, bilmem neyini gördük. Burada sokaklarda infazlar yaptılar. Gözaltında kayıplar oldu. Faili meçhullerimiz oldu. Bunların hepsini yaşadık. Gördük ki hep kendi içimizde bu tip problemler oldu. Seyid Rıza’nın idamını, sonra İbrahim Kaypakkayaların, işte buradaki öğretmenlerin ihanetlerini görerek geldik biz buraya. Hep kendi içimizde oldu. Yoksa biz çok farklı yerdeyiz. Şimdi bugün Kılıçdaroğlu kalktı, burada “Biz bunu desek de şunu desek de... dedi, ama nesini tutuyorsun, bunu da sorgulamak lazım. Bir tane Allah’ın kulu da kalkıp demedi, “Tamam, iyi, güzel, ‘barış’ diyorsun da sen Dersim ismini bile kabul etmiyorsun” Biz tribünde “Dersim ismini geri istiyoruz,” diye haykırdık o zaman.

Baysal: Bu kadar yara almış bir şehirde bu dernek iyileşmeye katkı sağlıyor mu?

Çetin: Biz katkı sağlayamıyoruz, çünkü şu an çok çok başlardayız, çok çok yeniyoruz, ama gençliği bir arada tutmaya gayret ediyoruz. Mesela GENÇSEM aslında daha büyük hizmet ediyor. Çünkü onlar daha örgütlü, daha iyiler, daha üretime yönelik şeyler yapabiliyorlar. Biz üretemiyoruz, çünkü bir yerde takılıp kalıyoruz. Öteye gidemiyoruz. Üretmek çok önemli. Biz hep tüketiyoruz. Ne tarım var ne hayvancılık var. Sıkıştırılmış bir toplumuz. Gençlerimiz sıkıştırılmış, bir patlarsa da bilmiyoruz artık nasıl patlayacak.

Diken: Şimdi siz bir taraftar derneğinin etkili bir şahsiyeti olarak siyasal bir aktöre dönüştünüz. Meclis üye adayısınız. Bu nasıl karşılanıyor Dersim coğrafyasında?

Çetin: Burada demokratik özerklik istiyorsak bunu önce kendi içimizde yaratmamız lazım. Futbolcu olacak, futbol takımı olacak, esnafı olacak, doktoru olacak, avukatı olacak, her kesimden mühendisi olacak. Bu birlikteli-

ği yaratırsak o zaman problem ortadan kalkıyor. Zaten amacımız bu. Amacımız Dersim'e hizmet etmek. Her kesimi kapsamak. Şimdi mesela mahallelerde komiteler kurulacak, diyelim –misal veriyorum, öyle bir şey yok– bu komitelerin başında bizler olacağız...

Diken: Yani şunu mu demeye getiriyorsunuz? “Dersim'deki belediyeyi minik bir parlamento yapacağız. Burada her kesimin temsilcileri olacak. Ben de futbol camiasının derdini o parlamentoya taşıyacağım.”

Çetin: Bunu diyoruz. Girmemdeki amaç da bu zaten. Ben dedim ki “Dersim'de altyapı tesisleri olacak şunu yapacağız” Şartlarla geldim yani, şartlarım kabul edilmezse girmem zaten hiçbir şeye. Her kesimi kapsıyorum, herkesin kapısını çalıp destek isteyebiliyorum. Cumhurbaşkanı'ndan, Başbakan'dan destek istiyorum. Amacım her kesimi bir araya getirmek. Mesela önümüzdeki hafta büyük ihtimal Devlet Su İşleri Müdürü'yle görüşeceğiz. O bölgeyi mesela kendi inanç yerlerimizi sahiplenmek... Ama çok tahribat olmuş. Çok pis. Biz bunu biraz daha... Yani inanç boyutuyla da ilgilenmek istiyoruz. Özellikle şu anki gençlik kesinlikle inanç boyutundan çok çok uzakta. Mesela Alevi Kızılbaşlığı kimse bilmiyor. Öyle bir inancı yaşamamış. Biz analarımızdan, atalarımızdan gördük, mesela sabah tarlalarda yüzlerini güneşe dönüp dua ederlerdi. Biz onu gördük, ama bizim çocuklarımız görmüyor. Mesela dili yaşatamıyoruz, öyle bir hale geldi ki dil tam olarak bitmiş. İlkokul birinci sınıfta hoca döve döve Türkçe öğretti bana. İlkokul ikinci sınıfa kadar Türkçe öğrendim, şu an nasıl güzel konuşuyorum, ama yani dayak yiyerek öğrendik. Hatta bir gün hoca bana öyle bir vurdu ki kafam duvara çarptı, ben de o şeyle gittim evden bıçak getirdim, hocayı bıçaklayacağım. Annem de arkamdan koşuyor. “Zülfü Hoca sen niye benim çocuğuma karıştın? Karışma! Öğrenmiyor işte,” falan dedi. Bizim mesela ortak bir pazar dilimiz yok. Pazar yerleri yapıldı, ama oralarda bizim dilimiz kullanılmıyor. Bak, dikkatinizi çekerim, İstanbul'da Bakkalköy Hali'ne gidin, dil bizim dildir, Zazaca. Mesela Kocaeli'de bir roka fiyatı sorun, görürsünüz, bütün pazar bizim dili kullanır. Çünkü oradaki hamallar hep bizim çevremizden insanlar. Kendi memleketimizde bu yok.

Diken: Bakkalköy nerede?

Çetin: Bakkalköy Hali İstanbul'da. Nevşehirli, Kırşehirli, Dersimlisi, herkes bizim dili kullanır orada. Pazar dili haline gelmiş. Mesela burada geçen öyle bir şeyimiz oldu, “Kendi pazarımızda kendi dilimizi yaratalım,” dedik. Bir de mesela sokak tiyatromuz yok. Herkes diyor ki “Tiyatro izleyecek on tane adam bulamazsınız” Sokakta yaptığınız zaman herkes izler. Sokak tiyatroları yapmak istiyoruz mesela, ama imkânımız yok.

Diken: Yeni dönemde Kızıl Şahinler'in sloganı ne olacak? Ne diyeceksiniz?

Çetin: Her zaman barış.

Görüşmelerden sonra bir zamanlar kan akan Munzur'un kenarına gidiyoruz. Yolda Dersim 38 duvarından geçiyoruz. Duvarda Dersim Katliamı'ndan fotoğraflar asılı. Dersim hâlâ geçmişte yaşıyor. Dersim yaralı, Dersim ağlıyor. Munzur sanki hâlâ kan akıyor. Munzur'u izlerken vadiden gelen bir kaval sesi ortalığı kaplıyor. Dersim celladını arıyor.

AĞRI

AĞRI KÜLTÜR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ (AKYAD)

MUSTAFA MEHMET İZCİ

Bugün 23 Ekim 2014 Perşembe.

Uzun süre aradık, acaba Ağrı'dan hangi örgütle görüşebiliriz diye! Tam kitabı yayınevine yollayacağımız hafta tümüyle tesadüf eseri Diyarbakır'da AKYAD Başkanı Mustafa Mehmet İzci ile karşılaştık. Çok hoşsohbet biri. Derneğini tanımaya çalışırken adının hikâyesini anlattı. Doğduğunda dedesi Mir Muhammed adını koymuş. Babası nüfus kâğıdını çıkarmaya gittiğinde nüfus müdürü demiş ki "Yahu nedir bu? Hepiniz böyle Muhammed adını filan koyuyorsunuz! Bu Mir nedir? Olmaz böyle adlar. Artık değiştirin, mesela Atatürk'e yakışan isimler olsun!" demiş. Babası da kızmış, "Tamam," demiş, "Muhammed yerine Mehmet olsun, Mir yerine de Mustafa olsun" İsmi, derneğin serencamı ilginç gelince hemencecik son görüşme olarak Ağrı AKYAD'ı da ekleyiverdik.

Tigris Haber gazetesinden Mehdi Tanaman'ın odasında bir köşede, ceketinin göğüs cebinde beyaz mendili olan, konuşkan bir sivil toplumcu.

Bir çırpıda başlayıp bitirdi konuşmasını.

Kobanê, Şengal, Rojava bütün zamanımızı almışken Abdullah Öcalan'ın sükûnet çağırısı ve aynı gün Muş Varto'da gerilla şehitliğine güvenlik güçlerinin yaptığı saldırı sonucu kırka yakın kişinin gözaltına alınması olayıydı gündeme düşen.

Kürtlerin Homeros'u Evdalê Zeynikê ve Ehmedê Xanî

• AKYAD'ı hangi tarihte ve hangi ihtiyaçla kurdunuz?

Mustafa Mehmet İzci: 1930'da İhsan Nuri Paşa'nın önderliğindeki Ağrı İsyanı'ndan sonra şiddetli bir asimilasyon politikası uygulanıyor. 1936'ya ka-

dar bu isyanın izleri sürüyor. İşte o asimilasyonun uygulamaları bugünlere kadar devam edip geliyor. Bu nedenle Ağrı'nın kültürünü, geleneklerini sivil toplum örgütçülüğü anlamında sahiplenene pek bir yapı yoktu. Bunu fark ettik. Bu eksiklik ve yetersizlikle ilgili bir sorunumuz vardı. Yakın bulduğum birkaç arkadaşla toplantılar yaptık. Ağrı'yla ilgili neler yapabileceğimizi konuştuk. İlimizin öne çıkan büyük değerleri var. Bilim dünyasıyla Kürt edebiyatında öne çıkan Ehmedê Xanî var. Ve tabii ilimizin dengbêjlik geleneği var. En başında da Ebdalê Zeynikê gibi muhteşem bir değer vardı önümüzde. Yine bu kültürel mirasın devamı olan Şakiro'lar vardı. "Bu değerlerimizi dünyaya niye anlatmayalım, tanıtmayalım?" diye konuştuk.

• **Bu öncelikler mi derneğinizi kurmanıza vesile oldu?**

İzci: Gelişen olayların karşısında bir refleks göstermek adına 2007'de derneğimizi kurduk. Ağrı'da kırk dolayında entelektüel diyebileceğimiz şahsiyetle kuruldu dernek. Beni de başkan olarak seçti arkadaşlar, o günden beri görevdeyim.

• **Üye sayınız stabil mi yoksa yeni üyeler kaydediyor musunuz? Ayrıca kadın üye ve yönetim kurulu üyeleri de var mı?**

İzci: Yeni üye tabii ki alıyoruz, ama seçici davranıyoruz. Belli bir bilgi seviyesi, donanımı olanları tercih ediyoruz. Kadınların hem üyelikte hem de yönetimde temsiliyeti yüzde kırk dolayındadır. Eşbaşkanlığa henüz geçmedik. Ama kadın birimimiz var. Kadın komisyonunun başkanı dahil bütün üyeleri kadınlardan oluşuyor. Çok farklı düşünsel platformlardan gelen kadın arkadaşlar kadın komisyonumuzda çalışıyorlar. Ayrıca dernek bünyesinde bir barış komisyonumuz var.

• **Neler yapıyorsunuz? Çalışmalarınızı gönüllü katkılarınızla mı, yoksa projeler hazırlayıp fon sağlayan kuruluşlardan destek alarak mı yürütüyorsunuz?**

İzci: Öncelikle günlük olarak faaliyetlerimizi sürdürüyoruz. AB'nin normalleşme süreci ile ilgili projelerine ilgi duyduk. Sonra 2009'da Kültür Bakanlığı'na sunulmak üzere Ağrı Valiliği'ne bir proje verdik. O günler bugünkü gibi değildi. Biraz önyargıyla yaklaşıldı projemize. Özellikle de şunu dediler: "Ehmedê Xanî'yi tasavvufi, dinî yönüyle işleyin."

• **Yani "Ehmedê Xanî'nin Kürt milli kimliğinden ziyade dinî yönünü işleyin!"**

İzci: "Tamamen mistik olarak bildiğimiz tasavvuf yanını işleyen bir proje olsun," dediler. Biz de "Hayır, öyle olmaz," dedik. Bir sonraki yıl doğrudan

Kültür Bakanlığı'na sunduk. 2010'da Kültür Bakanlığı daha esnek davrandı. Kimi reformlar da yapıyordu.

Şeyhmus Diken: Sanırım sözünü ettiğiniz dönemde Ertuğrul Günay Kültür Bakanı'ydı. Ehmedê Xanî'ye özel ilgisi de vardı. Hatta türbe onarımı yapmış, *Mem û Zîn* kitabını da basmıştı sanırım.

İzci: Evet, aynen öyle, Ertuğrul Bey'in döneminde projemiz kabul edildi. *Mem û Zîn*'i de yayımladılar. Gerçi kitap tam istenildiği gibi olmadı. Kürtçe bilmeyen bir akademisyene hazırlatıldığı için çok yanlışları vardı. Ama yine de yaptılar. Belki Ertuğrul Bey'i de aştı ve birilerinin dayatmasıyla Kürtçe'yle uzaktan yakından ilgisi olmayan birine yaptırdılar. Ama yine de bir aşamaydı *Mem û Zîn*'in Kültür Bakanlığı'nca basılması. Ehmedê Xanî'nin fikir dünyasını anlama ve yaşatma noktasında projemiz kabul gördü ve kitabımız da basıldı. Türkiye basınına duyurduk. Kültür Bakanlığı altmış bin lira kaynak verdi bize. Ehmedê Xanî'yi anlatan rehber kitabımızı Artuklu Üniversitesi'nden Kadri Yıldırım'a yaptırdık. Ehmedê Xanî'nin günümüze ulaşan dört eseri var. Bu dört eserinden derlemeler yaparak Xanî'yi tanıtan bir kitap yaptık.

• Sanırım siz Ağrı'da Ehmedê Xanî Konferansı da yapmıştınız değil mi?

İzci: Yaptık, evet. 2011'den 2014'e kadar her yıl Ehmedê Xanî'yi Anma ve Yaşatma başlığı altında dernek olarak günler düzenledik. Çok geniş kapsamda bu işleri yapıyoruz. Tabii söz konusu Ehmedê Xanî olunca insanlarımız ilgi gösteriyor. Kitabın içeriğine Kültür Bakanlığı'nın hiçbir müdahalesi olmadı. Sadece bu kitaba ve projeye destek olduklarına dair bir logolarını koymamızı istediler. Öyle yapıp yayından sonra bir örnek yolladık kendilerine. Sonra da konferansımızı düzenledik. Çeşitli yerlerden konunun uzmanlarını konferansa davet ettik. Bir de Dengbêja Kurdî projesini yaptık. İlimiz açısından halen de kılamları okunan çok önemli bir dengbêj şahsiyetimiz var, Evdalê Zeynikê. Onu anlatmak, tanıtmak, paylaşmak istedik.

Diken: Yaşar Kemal'in de kitaplarında adı geçer. Hatta onun için "Kürtlerin Homeros'u" derler.

İzci: Aynen, dediğiniz gibi telaffuz edilir. Abdal'ın kılamları halen de özelliğini koruyor. Onunla ilgili bir çalışma düzenledik. Onun eserlerini yazdırdık. Onun kılamlarını içeren Kürtçe bir kitap hazırladık. Türkçe ve İngilizce olarak da özetini yaptık. Bu projemize Serhat Kalkınma Ajansı destek verdi. Dengbêjler kitabını da yine bu alanın uzmanı olan Ahmet Aras hocamıza hazırlattık.

Bu her iki kitabımız da defalarca baskıları yapılan ve çokça ilgi gören ya-

yınlar oldu. Her iki projemiz için de aldığımız kaynaklar yeterli gelmedi. Gönüllülük temelinde kendi katkılarımızla tamamladık. Mesela Ehmedê Xanî projemize on beş bin lira da biz koyduk.

Bu ikisi dışında çok önemli bir çalışmamız daha var. Bölgedeki husumet ve kan davaları üzerine barıştırmacı rol üstleniyoruz. Kürdistan illeri içerisinde Ağrı'da nüfusuna oranla kan davaları çok yaygın. Buna bir çözüm düşündük. Daha önce bu konuda aşiret ağaları, kanaat önderleri, seydalar, tanınmış simalar rol üstleniyordu. Zamanla ve nüfusun artışıyla bunların müdahaleleri de yetersiz gelmeye başladı. Bunun üzerine dernek bünyesi içerisinde bir komisyon oluşturduk. Komisyonda ilimizin değerlerini bir araya getirdik. Yani daha önce bireysel olarak kan davalarını çözmek için girişimde bulunanlar bu kez dernek üzerinden örgütlenerek bu işe soyundular. Eski siyasetçilerden, hatta akademisyenlerden oluşan şahsiyetleri de işin içine katarak yirmi beş kişilik bir komisyon oluşturduk. Bu komisyonumuz yılda yüz dolayında kan davasını çözüyor. Dünnün kavgalı ailelerini uzlaştırmayı barıştıyor. Son zamanlarda toplumsal barışla ilgili de rol üstlenmeye başladık. Türkiye ve Kürdistan'da gelişen konular üzerinde fikir beyan ediyoruz. Bu kimliğimizle de Türkiye'de tanınır bir dernek ve komisyon olduk. Yine sözünü ettiğim gibi kadın komisyonumuzu oluşturduk. Kadına yönelik "töre cinayetleri"ne müdahale ediyoruz. Toplumsal uzlaşa ve toplumsal barışa dair olabilecek ne varsa o yönde çalışmalar yürütüyoruz.

• Ağrı'daki STK'lar, kamu kuruluşları veya yerel yönetimlerle ilişki kuruyor musunuz?

İzci: Ekonomik anlamda iki projemiz geçti, hemen her şeyi kendimiz sağlıyoruz. Üyelerimizle bir dayanışmamız var. Gerekğinde aramızda ortaklaşa bir bütçe oluşturuyoruz. Herkesin kendi imkânınca tabii. Ama olabildiğince diğer kurumları da katmaya çalışıyoruz. Sivil toplum örgütlerinin büyük çoğunluğu sisteme yakın olduğu için mesela biz Kürdistan bölgesine "Kürdistan" dediğimizde bizden ürküyorlar. Bizden sakınıyorlar. Halbuki biz etnik kimliği pek de öne çıkarmıyoruz. Sadece coğrafyanın adını doğru telaffuz ediyoruz.

• "Sisteme dayalı STK'lar bizden ürküyor," diyorsunuz, ama siz de sisteme ortak iş yapıyorsunuz. Örneğin Kültür Bakanlığı'ndan ve Serhat Kalkınma Ajansı'ndan fon almışsınız.

İzci: Nedeni çok açık! Biz bu projeleri sunduğumuzda kabul ettiler. Sunduğumuz projeler çok ciddi ve ayağı yere basan projelerdi. Zaten Serhat Kalkınma Ajansı bu gibi konular için kurulmuş bir yapı. Kültürel ve maddi kalkınma üzerine örgütlenmiş bir kurum. Bizim projelerimize benzer birçok

projeyi de bölgenin BDP'li belediyeleri ajansa sunmuş ve hibe almıştır. Bir anlamda mecbur kaldıkları için bize bu desteği verdiler. Mecbur kaldıkları derken illaki şiddet kullanma anlamında değil tabii! Bölge gerçekliğini yansıtan projelerdi, kabul ettiler. Bir de Kürt açılımı ve kardeşlik sözleri ortalıkta dolaşıyordu, o zamana da denk gelmişti. Bizim gibi toplumsal yarar için çalışan bir derneği de dikkate aldılar diyelim. Ama Valilik'ten yana SODES projelerimiz asla kabul edilmedi. Sadece tabelası olan derneklere yüklü miktarlarda kaynak aktarıldı. Cemaat'e yakın hangi derneklere verdiler. Sistem STK'ları dediğimiz gerçeklik biraz da buydu. Ayrıca milyarlarca lira kaynak verdikleri projeler de yürütülmedi, evrak üzerinde kaldı.

• Ağrı'da yeni dönemde siyasal yapı değişti. BDP (HDP) belediyesiyle ilişkileriniz nasıl?

İlci: Daha önceki belediye AKP'liydi ve bizim karşımızda muhalif bir parti örgütlenmesi gibi duruyordu. Bizim çalışmalarımız halk tarafından kabul gördüğü için sürekli onu baltalamaya yönelik işler yapıyorlardı. İşte biz dengbêjlik festivali yapıyoruz. Onlar da valiliği harekete geçirerek aynı güne denk gelecek balık gölü programını yaptılar. Bizim festivalimiz çok kapsamlı olmuştu, uluslararasıydı. İran ve Irak Kürdistanı'ndan konuklarımız vardı. Bizim festivalimizi pasifize etmek için bunu yaptılar. Bizim hareket alanımızı kısıtlamak için ellerinden geleni esirgemediler.

Şimdi artık yeni bir anlayış var Ağrı'da. Seçimlerin sıkıntısını çok çektik. Barış komisyonumuz çok aktif rol aldı. Çatışma olmasın diye, günlerce seçim kurulunun önünde nöbet bekledik. O çatışma havasının kırılması için çok çabamız oldu. Belediye başkanımız yeni. Önceki belediye çok borç bırakmış. Belediye yeniden yapılıyor. Ortak işler yapma yönünde önerilerimiz var kendilerine. Ebdalê Zeynê Dengbêjlik Festivali'ni artık belediyeyle yapmak istiyoruz. İşte Şengal ve Kobanê olayları gelişince bütün bunları askıya aldık, ama yapacağız.

İlimizde zorunlu sürgüne uğramış Ezidîler vardı. Diyadin ilçemizde Sinek yaylamız var. Tamamen Ezidî köylerinden oluşur. Tutak ilçemizde ve Ağrı merkezde de var. Onlarla ilgili bir panel yapmayı önerdik, belediye kabul etti. Ama zamanlama ve mevsim uymadı, yapacağız. Nitekim Ağrı bir Kürdistan şehri, nitelik olarak Ağrı'ya uygun bir belediye yönetimi var. İçeriğini boşaltmak isteyenlerin karşısında çalışmalarımızı yapacağız.

• Gelecekle ilgili hayaliniz nedir? Ağrı kültürel ve tarihî miras açısından da çok önemli bir şehir. Kutsiyetine inanılan Ağrı Dağı var. Dağın öbür tarafı Ermenistan. Erivan'daki halk yüzünü Ağrı'ya dönmüş. Herkes oradan Ağrı'ya, Ararat'a bakıyor. Devlet o yakayla, komşularınızla diplomatik iliş-

ki kurmuyor. Ama orada da Ağrılıların akrabaları var. Ağrı koca bir dağ ve kanayan bir yara gibi! İki toplumun kucaklaşması gibi hayaller var mı?

İzci: Gerçek demokrasiyi hayal ediyoruz. Demokratik bir Türkiye istiyoruz. Bunun yanında Ağrı tarih boyunca kültür-sanatın merkezi olmuş. Dengbêjlik sanatı Kürt tarihini ve kültürünü ayakta tutandır. Sözlü edebiyat dediğimiz, bellekler üzerinde oluşan bir sanat ve bu sanatın sürdürülmesi. Ve tabii Ehmedê Xanî'nin hak ettiği değerine kavuşmasını istiyoruz. Xanî Kürt değil de Arap, Türk veya Fars olsaydı şimdi dünyada çok daha fazla tanıtılmış olurdu. Ağrı'da Nuhun Gemisi efsanesi var. Hristiyan dünyası kutsal kitaplara dayandırarak bunu konuşuyor. Bu konuyla ilgili araştırmalara ihtiyaç var. Ağrı Dağı kutsal olarak görülüyor, İncil ve Tevrat'a dayandırılarak! Yani başımızda Ermenistan var. Ağrı'dan zorunlu olarak oraya göç eden Ezidî Kürtler var. Ve bu insanlarımızın gözü kulağı Ağrı'da. Ağrı'ya sempaticileri, hasretlikleri var. Geçtiğimiz yıl yaptığımız festival biraz buna yönelikti. Festivalimize yetişemediler. Ama festivalden sonra Ağrı'dan çıkmış olan Ezidiler Ağrı'ya gelip bizleri ziyaret ettiler. Biz burada yaptığımız çalışmalarla köprü görevimizi oluşturmaya çalışıyoruz. Erivan'daki Kürtler, Ermeniler, Ruslar ve başka etnik kimlikler ve dinlerle burada ortak işler yapalım. Ağrı'yı tekrar kültür-sanat merkezi haline getirelim. İshak Paşa Sarayı'nı da unutmayalım. Saymakla bitiremeyeceğimiz birçok değerimiz var. Kürt kültürünün Ağrı'da yeniden yaşatılmasını istiyoruz.

Dostlarım Şeyhmus Diken ve Nurcan Baysal'ın bu kitaba bitiş notu yazmamı istemeleri bana onur verdi. Kürtlerin yaşadığı coğrafyada “siyasi ve Kürdî mücadelenin taraftarı olan sivil toplum örgütleri” ile birlikte “Kürt halkıyla birlikte yaşayan halklar ve kültürleri temsil eden sivil toplum örgütlerini” kendi ağızlarından tüm renkleriyle anlatan bu kapsamlı çalışmanın sonuna, Batı'dan biri olarak ne yazmak anlamlı olabilir diye tereddüt geçirdim. Yazarların önsözde irdeledikleri bölgenin ve sivil dinamiklerin can alıcı noktalarına eklenebilecek fazla bir şey olduğunu düşünmüyorum. Bana verilen fırsatı, küçük ancak önemli bulduğum bir hususu vurgulamak için kullanmak istiyorum.

Türkiye'nin siyaset ve hukuk alanında 12 Eylül askerî rejiminin inşa ettiği antidemokratik yapılardan kurtulması sancılı bir süreç içerdi, halen dahi bu anlayıştan ve yapılardan tam olarak kopmuş olduğumuzu söyleyemiyoruz. Ancak, Özal'la sivil yönetime geçişle birlikte, Türkiye'nin batısında sivil hayat normalleşmeye başladı, yeni sivil toplum kuruluşları ortaya çıktı, gençler çeşitli alanlarda yürütülen çalışmalara katıldılar, demokratikleşme sürecine katılım arttı, yaygınlaştı. Okuduğunuz çalışmanın kapsadığı Kürt coğrafyasında ise farklı bir süreç yaşandı. Bölgede 1987'de başlatılan OHAL rejimi 2000'li yıllara kadar hükmünü sürdürdü, askerî ve sivil otoritenin uygulamaları uzun süre sivil toplum dinamiklerine nefes aldırmadılar. Kürt kimlikli sivil toplum kuruluşlarının terörü destekleyeceklerine inananlar emniyet teşkilatında yetkili pozisyonlarda bulundular, valilik makamları her kritik eşikte askerinin görüşlerini veya emniyette hazırlanan raporları dikkate almak durumunda kaldı. Gaffar Okkan'ın emniyet müdürü olması bu düzeni

ciddi biçimde sarstıysa da suikast sonucu öldürülmesiyle güvenlik politikalarına ilişkin kargaşa uzun süre devam etti.

Bölgede sivil toplum kuruluşlarının önüne çekilen setler, Batı'dan kuruluşların bölgedeki aktörlerle diyalog kurmalarını, dolayısıyla bölgenin gerçeğini anlamalarını engelledi. Bizim Diyarbakır'da çalışmaya başladığımız 2000'de Batı'dan çok az sayıda kuruluş bölgede çalışma yürütüyordu. Bölgede sivil hayatın gelişmesini engelleyen baskıcı politikalara karşı tavır geliştirmek bu kuruluşların gündemini işgal etmiyordu. Bu ortam, üsttenci tavırları ve şüpheli yaklaşımları da üretti. Batı'dan proje uygulamaya gelenlerle bölgede insan gibi yaşamının mücadelesini verenler arasında zaman zaman güven yarılmaları oluştu. Kısaca, bölgede "üniter" hale gelemeyen Türkiye'nin hukuk ve demokrasi rejimi sivil alanda da bölgeler arası ayrışmaya yol açtı.

Bölgedeki siyasi ve hukuki yapı normalleştikçe yerel sivil dinamiklerin gelişmesi, bu kitabın gösterdiği gibi, önemli bir hız kazandı. "Kürdi mücadelenin taraftarı" olan sivil kuruluşların merkezî devletin proje uygulamaları için dağıttığı kaynaklardan faydalanmaları pek mümkün olmamasına rağmen, siyasi mücadelenin ortaya çıkardığı enerji sivil alana da akınaya başladı. Özellikle kültür alanında görünen üretkenliğin vurgulanması gerekir. Bölgede yaşayanlar veya bölge kökenli sanatçı ve yazarların ürettiği eserler, kitaplar, filmler, müzikler hem bölgedeki kültür-sanat hayatına besin sağladı hem de Batı'da Kürdistan gerçeğinin siyasi kalıplar dışında anlaşılmasına önemli bir katkıda bulundu.

Ancak, bölgedeki bu devasa dönüşüme paralel olarak Türkler ve Kürtler arasında temel algılardaki farklılıkların azalmış olduğunu maalesef hâlâ söyleyemiyoruz. Açık Toplum Vakfı desteğiyle Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Profesör Hakan Yılmaz'ın yaptığı araştırmada çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmış. Görüşme yapılan Kürtlerin önemli çoğunluğu Kürt sorununun geri planında demokrasi eksikliği, kimliklerinin reddi, baskıcı politikalar gibi siyasi faktörler olduğunu düşünüyor. Ancak, görüşülen Türklerin sadece dörtte biri bu kanaatleri paylaşıyor. Türklerin çoğu, Kürt meselesinin arkasında dış güçlerin olduğuna, silahlı eylemlerin bu sorunu yarattığına inanıyor.

Umarız barış sürecinin sivil aktörleri de içine alacak şekilde derinleşmesiyle Batı'daki algılamalarda ciddi değişiklikler gerçekleşir, iki taraftaki sivil kuruluşlar arasında daha kapsamlı diyalog kanalları açılır. Şüphesiz bu çalışma bu hedefe önemli bir katkı sağlayacaktır.

Kürt coğrafyasında, kültür sanattan toplumsal dayanışmaya, insan hakları mücadelesine, ekolojistlere, kadın hareketine, dinî yapılara, araştırma kuruluşlarına uzanan büyük bir canlılık var. Şeyhmus Diken ve Nurcan Baysal'ın söyleşileri, sivil toplum alanındaki bu hareketliliğin rengârenk bir panoramasını seriyor önümüze. Türkiye Kürdistanı'nın iç âlemine geniş bir bakış... Kürt toplumunun geçirmekte olduğu büyük değişimi anlamak ve toplumsal-kültürel çoğulluğu görmek için mükemmel bir rehber.

DIYARBAKIR Surp Giragos Ermeni Kilisesi Vak., Engelliler Mec., Sarmaşık Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma Der., Dicle Toplumsal Araştırmalar Mer. Der., Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Der., Çocuklar İçin Aynı Çatı Altında Der., Büyükkadı ve Şarabi Köylüleri Kültür ve Yard. Der., Umut İşığı Kadın Kooperatifi, Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü, Kürt Yazarlar Der., Göç ve İnsani Yard. Vakfı, Ekoloji Der., Dicle Fırat Kültür Sanat Der., Toplumsal Duyarlılık ve Şiddet Karşıtları Der., Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Der. Fed., 78'liler Dayanışma ve Araştırma Der., Keskesor LGBTİ Oluşumu, Kürdistan Azadî İnisiyatifi, Öze Dönüş Platf., Kürt Dili Araştırma ve Geliştirme Der., Demokratik Toplum Kongresi, Mezopotamya Yakınlarını Kaybeden Aileler ile Yardımlaşma ve Dayanışma Der., Özgür Gazeteciler Cem., İHD, Mazlumder, Bağlar Kadın Kooperatifi, Amed Demekler Platformu, Din Âlimleri Der., Dicle Üniversitesi Özgür Öğrenci Der., **MARDİN** Mezopotamya Sanat Der., Gençlik Der., Sami Mihellemi Dinler Diller ve Medeniyetler Arası Diyalog Der., Anadolu Arap Der., Nûbihar Der., Bethnahrin Asurî, Keldanî, Süryanî, Aramî Bir. Der., **SIİRT** Gazeteciler Cem., Berfin Kadın Danışma Mer., İHD, Kamer Vak. **ELAZIĞ** Mamuret-ül Aziz Vak., Cem Kültür Mer. Der., Müzik Konservatuarı Der. **VAN** Kadın Der., Anka Kültür Der., Göç-Der, İnsan Hakları Eğitim, Kültür, Sosyal Yard. ve Day. Der., Depremzedelerle Day. Der., Çevre ve Tarihi Eserleri Kor. Der., Kadın Dengbêjler, Genç İş Adamları Der. **URFA** GAP Ekolojik Tarımsal Kalk. ve Sosyolojik Day. Der., Ortadoğu Arapları Yard. ve Kültür Der., Sıra Geceleri Arş. Der., Fikir Masası Platformu, Yaşam Evi Day. Der. **ADIYAMAN** Kâhta Samyeli Halk Oyunları Eğ. Kül. ve Gençlik Der., Sanayici ve İş Adamları Der., Mevsimlik Tarım İşçileri Der. **KARS** Boğatepe Çevre ve Yaşam Der., Kuzeydoğu Der. **BATMAN** Kültür ve Sanat Der., Koçerler Day. Der., Mazlumder, Peygamber Sevdalılar Platformu ve Mustazaflar Cem. **MUŞ** Kadın Der., Genç Aktivistler Der. **BİNGÖL** Bingöl Der. **MALATYA** Bilgi Yolu Eğitim Kültür Sanat ve Sosyal Araş. Mer. Der., Rişvanlılar Der., Protestan Kilisesi Tem. **ŞIRNAK** Roboski Der., Çevre Plat., Mem û Zîn Kültür Sanat Mer. **BITLİS** Özgür-Der, Hür Akademiya Der., Beş Minare Düşünce Akademisi Der. **HAKKÂRİ** Cölemerik Öğr. Der., Ati Gençlik Der., Geve Kültür Sanat Mer. ve Yüksekova Haber Mer. **DERSİM** Doğa Gönüllüleri/Munzur Doğa Aktivistleri, Bedensel Engelliler Der., Yenigün Kadın Der., Dersimspor Taraftar Demeği-Kızıl Şahinler **AGRI** Kültür Yar. ve Day. Der.

